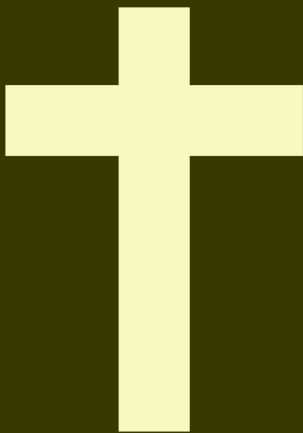

aúná-aimba simái
tarúmakain-kwasai

The New Testament in the Kosena Language of Papua New Guinea

aúná-aimba simái tarúmakain-kwasai
The New Testament in the Kosena Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Kosena long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kosena

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023
363afe94-0b4c-5e94-bf3b-b68ce841dec7

Contents

FRT	1
Mátiyu	3
Mááka	78
Arúku	121
Yóni	196
ḡantá-kwaasi	245
Arómáa	314
1 Kórínti	348
2 Kórínti	383
Káresiya	406
Évésasi	418
Virípai	429
Kórósi	437
1 Tésárónaika	445
2 Tésárónaika	452
1 Tímóti	456
2 Tímóti	466
Táitási	473
Vírímóni	477
Ípíru	479
Yémési	506
1 Pítaa	515
2 Pítaa	524
1 Yóni	529
2 Yóni	537
3 Yóni	539
Yúte	541
paárurain-kwasai	544
Read the New Testament	578

Aúná-Aimba Simái Tarúmakain-Kwasai

The New Testament in the Kosena language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kosena long Niugini

Aúná-Aimba Simái Tarúmakain-Kwasai

The New Testament in the Kosena language of Papua New Guinea
[kze]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1980 by Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://>

tokplesbaibel.org. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa. Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

aúná-aimba simái tarúmakain-kwasai

Mátíyu

Ísu kwíyómpa'a irówana Mátíyu siyáánkai-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Ísun-aii agaimakáiyé. Ísuna kwayó-kwáásimá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Mátíyu moórá-awí'a Árívái kwemá maanáúvái agaimakáiyé. Áánútu séna sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkaniye siróntemba ááéraan-aimba simái tarúmakon-auvai-kwandaavimba agáyómba Ísuntavai siráawe. Yútaa-kwaasi Ísuntavai sésa Áánútumo usásinankaiwaima Mésíyaaman-iyé sígwáe séna maanáúvái'imbá agairáiyé. Ísu asirayámbá tokéna Áánútuna áamáánkona ááimba simátimena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba simátima'mae iráiyé. Mátíyu mirán-áimbá maanáúvái'imbá agaimakáiyé.

Áríku 3:23-28

¹ Ísu Káráísitina akúni'a uráan-kwasai. Ísu aikwá'náma Tévítimani. Tévíti aikwá'náma Áávaramumani.

² Ááváramu Áísákaamba marankówana
Áísáka Yákópomba marankówana

Yákópo Yúta-iyai áváráwáínónnda matinkówana

³ Yúta Pérésinte Sáraante matínkaraimba
tinówa Témamani.

Péresi Ešéronimba marankówana

Ešéroni Árámumba marankówana

⁴ Árámu Ámínátapamba marankówana

Ámínátapa Násonimba marankówana

Násoni Sáómonimba marankówana

⁵ Sáómoni Póásimba maránkaraimba
anówa Áré'apimani.

Póási Ópétimba maránkaraimba

anówa Árútimani.

Ópéti Yésimba marankówana

⁶ Yési Tévítimba marankówana

Tévíti kárákiyi-i'a uráiwai Sórómonimba
maránkaraimba anówana aiva-kwánkó áwí'a
Yúráya úwana naaén-kwamba Tévítimani.

⁷ Sórómoni Áríyapoamumba marankówana

Áríyapoamu Ápáisaamba marankówana

Ápáisaa Ésaamba marankówana

⁸ Ésaa Yíósavatimba marankówana

Yíósavatj Yórámumba marankówana

Yórámu Ásáyaamba marankówana

⁹ Ásáyaa Yótámumba marankówana

Yótámu É'ásaamba marankówana

É'ásaa Ésékayaamba marankówana

¹⁰ Ésékayaa Mánásaamba marankówana

Mánásaa Émósimba marankówana

Émósi Yósáyaamba marankówana

11 Yósáyaa Yékónaya-iyai áváráwáínónnda matinkówasa
minkánaávímbá Pépíróni-naopakewai Ísareri-kwaasi tayí'maesa
Pépiróniva'a ándáva'a mátinkaraawe.

12 Pépiróniva'a mátinkó-kanaavimba

Yékónaya Síatiomba marankówana

Síatio Sérápápeomba marankówana

13 Sérápápeo Ápáyatimba marankówana

Ápáyati Éráyakimumba marankówana

Éráyakimu Ésomba marankówana

14 Éso Sétókomba marankówana

Sétoko Ékímumba marankówana

Ékímu Éráyatimba marankówana

15 Éráyati Ériesaamba marankówana

Ériesaa Mátánaamba marankówana

Mátánaa Yákópomba marankówana

16 Yákópo Yósépimba marankówana

Yósépi Máriaamba awaikó úwana Máriaa Ísumba anówamani. Ísuntavesa
Áánútu usásinankaiwaiye sésa Káráisitíye kwésewe.

17 Áávaramumo máyonka'a sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-kwaasi
14 kwaasi agáyówasa Tévítimo paárurenamo máyonka'a sísamaivakemba
éiyaimba kumbaimái-kwaasi 14 kwaasi agáyówasa Pépírónivakewai
tayí'maesa Pépíróniva'a ándáva'a mátinkarowasa máyón-kanaavimba
sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-kwaasi 14 kwaasi agáyówana minká'a
Máriaa Ísu Káráisitimba maránkaraiye.

Ísumba maránkarain-kwasai.

Aríku 2:1-7

18 Ísu Káráisitimba marankómba maará uráíye. Ísu anówamba Yósépinka'a
siváúmaresa ítámakowana Yósépi íma kwesé kurónka'a ámú'a paáruraiye.
Áánútun-amanko ámú'a paárumankarowana

19 awaikó kawé'á kwéuwai séna kwaási túranka'a ai'maráanana Máriaa
aigaeyávéna iváímpo'a aúp'á'á ai'mátuwanaumne-imayaa uráíye.

20 mirá imáyáama kwéena a ún-kwáyowana Ísoígona kwayó'nákó
kwíyómpakewai kaainamp'á'á simámena séna Yósépiyo Tévítin-andaraken-
kwaasi óne. Máriaamo ámú'o káúvímba Áánútun-amankowe su'mai ámú'a
kauwánkáimba po kwembá úwoi mayániyompo íma áá'a káino.

21 iyámpóimo marankánimba áwí'a Ísuwe simámiyo siráíye. mináwíkóná
ááimba kwená kwaási sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátinkaniye
siráíye.

22 naaóvá'á Áánútun-ai simátímakowai sirónka'a póna mirán-tántáá'á
paáruraiye.

23 kwemá agaimaréna séna
moórá-inaamarugo kwaai íma mairéna ámú'a
kaumái iyámpói marankáinasa miníyámpóigó
áwí'a Émáníyueriye sénááowe
agaimaréna siráimba mináwíkóná ááimba Áánútu keséya máyáíye siráíye.

24 Yósépi aúvínké usásinena Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakewai siróntemba awainínkómbá mairéna

25 íma kwesé kúmba úwoi ména kárákwirowana iyámpói marankówana Ísuwe séna áwí'a tamánkaraiye.

aaváúmó usópaken-kwaasi taawánaraan-kwasai.

2

1 Yútiyaa-maravaken-kawaanako áwí'a Éróti máyon-kanaavimba Pétáremu-naopa'a Máriaa Ísumba maránkarowasa némpakemba aaváúmó usópaken-kwaasi kawer-ímáyáágwárá-kwáási teemesa Yérúsaremu-naopa'a tésa

2 sésa Yútaa-kwasira'a kárákwiyinine sénamo maránkáin-iyampoi náávara ánkaraao. aaváúmó usaipá'á méta awánáundaya moórá-o'a paárisata awánéta séta iyámpói maránkaraimba póta awánéta kwenáwí'a mósá maránáe séta teémeta túne siráawe.

3 suwaná marará-káwáánákó Éróti mináimbá isówana arunkó sáwí'á úwasa Yérúsaremu-naopakewaigwara'a isówana tirunkó sáwí'á úwana

4 Éróti mono-káwáá-kwáásiyé ámáamba sun-kwáásiyé tááyowasa torupamáí máyówana séna Áánútu ai'marániwaimba Káraísitimba maránkánimba náávara ankáníyo súwasa

5 sésa Yútiyaa-marava'a Pétáremu-naopa'a ankáníye. Áánútun-aaí simátímakowai agaimaréna séna

6 Yútiyaa-marava'a Pétáremu-naopaken-kwaasiyono. Yútiyaa-marava'a kárákwiraawaivimba kentí naaópa'o kárákwiraawai íma tínaaempa'a máyáawe. kentí naaópakemba moóráwai paárurena kesí kwaási Ísareri-kwasira'a kawe'á umái kárákwiyiniye agaimaréna siráíye suwaná

7 Éróti iséna aaváúmó usópaken-kwaasi aúpá'á tááyowasa tuwaná tísaa ena séna nósá-tawai minó'á paárisara awánaraao súwasa simámúwana

8 Éróti séna Pétáremuva'a miníyámpói koavakáá-umai awáné'a tasímásimiya'a kesé kuré'a kwenáwí'a mósá máraáno súwasa

9 isésa kumbá aaváúmó usópa'o mésamo awánaraan-o'a awánowana minókómá aiva'á kwégwena miníyámpóimó máyonka'a kogwaúwasa

10 ávááraumai aamoí ésa

11 mindáúmpá'á iyésa anówante miníyámpóiyé tuwánésa kivairea miníyámpóigó áwí'a mósá marésa unáámbá óin-tokésa kawé-tántáá'á kóri-ontamba óimai amésa kawer-úmúmbó íí-yántáá'á óimai amésa áséi-kwiyum-basawenkwará'a óimai ámakaawe.

12 ámatuwesa tuún-kwáúwana Áánútu kaainampá'á simátimena séna Érótimba íma kosímáméro súwasa ó'on-ampakemba kentí naaópa'a kóuraawe.

Ísumba át'maesarai Ísípiwa'a kurááyan-kwasai.

13 kóúwana kwíyómpakemba Ísóigona kwayó'nákómbá Yósépi kaainampá'á awánówana séna Éróti miníyámpói tuvuwindayavena kwéavakaa-ivo usásine anówante miníyámpóiyé tí'mae Ísípi-marava'a koména'a aáno simámé'a áí'mae tiyó sénaumne súwana

14 mindó'wáámbá usásinena anówante miníyámpóiyé tí'maena Ísípi-marava'a kwémena

15 mivá'á komáyowana Éróti pukáiyé. naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai sirónka'a póna mirá uráiyé. kwemá agaimaréna séna Ísóigo séna

Ísípi-maravakemba kesáánimba máyaina'a ááyaanana koyauwerániye siráiyé agaimaréna sirónka'a póna mirá uráiyé.

iyámpói tínkankaan-kwasai.

16 Éróti awánómba aaváúmó usópaken-kwaasi kampa'á simáuwesa kóúwana Éróti arunkó áyámba úwana aaváúmó usópaken-kwaasi simámakon-aintavaiye o'á paárurayemo sirón-aintavaiye imáyáa éna évakarawai tí'maréna séna Pétáremu-naor-ayampa'-naopimpa'a kaer-ímó ten-iyámpóiyé ímo kaer-ímó tarén-iyampoiye tivakáá-umai tínkantuwaaro súwasa mirá uráawe.

17 naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Yéremaya sirónka'a póna mirá uráiyé. kwemá agaimaréna séna

18 Áráma-kwaasi ávááraumaimo ivi'ó taráamba ísaraawe. Áréseo aísavutantamba uráan-kwaasi miwítí iyámpóiyavesa ivi'á taawasá iyámpóimo pukáantavesa timambá aráápamai tínkaraawasa úwoi ivi'á támae iráawe agaimaréna siráiyé.

Ísípivakemba tiráin-kwasai.

19 Éróti puwúmba Yósépi Ísípi-marava'a ména kwíyómpakemba Ísóigona kwayó'nákómbá kaainampá'á awánówana séna

20 miníyámpóigómbá tuvuwónáe sen-kwáásí á'a púwóvo usásine anówante miníyámpóiyé tí'mae Ísareri-marava'a kwaaó súwana

21 usásinena awainínkonte ááninkonte tí'maena Ísareri-marava'a kúmba

22 Éróti ááninko áwí'a Ákéreasi kwemá avowáná anondá Yútiyaa-ayampa'a kawáá-máyái kwémayowana Yósépi iséna mináyámpá'ó koménintavena inkaisúwana kaainampá'á Áánútu simámuwana Káririyampa'a

23 Násáreti-naopa'a tí'maena koméraiye. naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai sirónka'a póna mirá uráiyé. kwemá Ísuntavena séna Násáretivaken-kwaasiye sénááowe agaimaréna sirónka'a póna mirá uráiyé.

3

Yóni simátímakarain-kwasai.

Mááka 1:2-8, Áríku 3:1-18, Yóni 1:19-28

1 minkánáávimbá moórawai áwí'a Yóni ména nombá pétinkowai póna Yútiyaa-marava'a kúmba kavóná-marava'a koména simátimena séna

2 Áánútu kwená kwaási kawááimba ááimba kwéasaivo kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a teró simátíma'mae iráiyé.

3 naaóv'á Yóni íma máyonka'a Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya Yónimo paárinintavena imáyáa éna agaimaréna séna

moórawai kavóná-marava'a ména aayamáirakemba séna Ísóigona aamba kwirankánáaomba kwená aamba arupí iyana minámpá'á kwíno

Áísaya agaimaréna sirónka'a póna Yóni paárúwana mináimbá paáruraiye.

⁴ Yóni póigo áwí'a káámeri kwená áyáú-kwatoí iréna aúwarasinei ámúranda uréna a'nóríné kwantáámikóná aúwé mintóné su'mai kwéne

⁵ aai simátíma'mae iyúwasa Yérúsaremu-naopaken-kwaasiye Yútiyaa-ayampaken-kwaasiye Yóntáni-nonkona menávápákéné maanávápákén-kwáásiyé miráumai kwaási tóyo ésa

⁶ sáwí'ó uráamba paárumai avora'á simámúwana Yóni Yóntáni-nompimba nombá pétinkaraiye.

⁷ Yóni nombá pétinkena awánómbe amáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-monoraimbo sun-kwáásiyé sáwíva'a nombó pétinkanintavesa kwenópa'a tóyo uwaná simátimena séna iyánkó póigon-araa'an-owe. Áánútu kentí sáwí-meyamba timínívo nááwa simátímísara iséra inkaiséra kwéteo.

⁸ kentí sáwí-mayai tuwé'ó Áánútumpa'ó té'ó é'a kawé'-máyaí máyéwa'a tuwánanaumne.

⁹ Ááváramu kentáá síkwá'ná imbá póta Áánútuna kawé-kwáásiyá úne sé'a mirán-ímáyáá íma oró. Áánútu Ááváramu aísavutantamba ónááowe sénaraankasi maanóntámpínkémbá kanaám-po'a kwaási aúráaro sísá'á aúráasino. Ááváramu aísavutantamba uráundawai póta kawé-kwáásiyá úne sé'a mirán-ímáyáá íma oró.

¹⁰ íma kawé-árámá iyain-taima ááimpimba kwéayaisuwa iravímbo agaisúwáantemba Áánútu miráumai kentí sáwí-meyamba timíníye Yóni siráíye.

¹¹ Yóni simásuwena séna kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a tewáí nombá kwévetinkaundanivo kesínaaemba tíniwai Áánútun-amankomba ai'maránana kuména keinárawapimba anómbe umátinkaniye. iramó agáyáantemba íniye. kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uwóví'a ónaumne.

¹² aawinkwínaumo sípétivimbo mósá makésamo iyaavumásúwááwanamo anómbo marapá'ó kúmísanamo ásima úndáomo tútúwaisasamo kaikai'ó ínín-iravimbo kwiyúmimo agaisuwésamo anómbo naaúmpa'ó mósá máráantemba kwaási miráráámbá íniye Yóni siráíye.

Ísumba nombá pérankarain-kwasai.

Máaka 1:9-11, Áríku 3:21-22

¹³ minkánáá Ísu Kárirí-ayampakemba Yóntáni-nompa'a téna Yóni nombá pésinkainkwaé séna túwana

¹⁴ Yóni séna ímanivo emó nombó pésinkaniyonda kanaán-ivo kentávái se nombá pésinkaaó kwésene súwana

¹⁵ Ísu séna ivátuke súndantemba mirá uwo. mirámó ékaimo ékai Áánútu siráini'a óyauye súwana owé séna

¹⁶ nombá pérankowana nompínkémbá usásinowana sokón-tawaai taaínkaar-úwana Yóni awánómbe Áánútun-amanko mááiraamba úmaena Ísu ane'á kumbáyowana

¹⁷ aagíwé su'mai kwíyómpakemba séna maawámá kesáánimba isa'á kwená ímáyaá kwé'e'a ávááraumai aamoí umánkaumne siráíye.

4

Sáátáánigo Ísumba áísaa umai isánáe siráin-kwasai.

Máaka 1:12-13, Áríku 4:1-13

¹ súwana Sáátáánigo Ísumba áísaa umai isánintavena Áánútun-amanko Ísumba simámuwana kavóná-marava'a

² koména toómbá íma néna ayáátáaka'a 40 no'waamba kwaúwana ávááran-aaí ankwána

³ Sáátáánigo Ísu sáwí'o índá awánanae séna Ísunopa'a téna séna emá Áánútu áánimba úne kwésempe maanóntánkóntávái toómbá aúréná'a naanó siyó súwana

⁴ Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna toómbó náiyawaiye su'mai kwaási íma tátoraivo

Áánútu siráini'a amápa'a íyana tátoraniye siráimba pó'a emó sénda íma mirá ónaumne súwana

⁵ Sáátáánigo Ísumba áí'maena Yérúsaremu-naopa'a kwéna anóm-bono'-nankona ávúmayapa'a móankena

⁶ séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba séna

Áánútu kwíyómpakemba kwená kwayó'nárawa'a ti'maráinasa enká'á kárákwiresa pósa óntanka'a aísamaima turaráanavo sésa tiyáándeí aramónááowe

siráiye. mindáyavai emá Áánútu áánimba úne kwésempe maankákémbá ásávenasa kwíyómpakendarawa'a arámbaesa marapá'á móru ankanááowe Sáátáánigo súwana

⁷ Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba á'a mirá siréna moórá-ainkwara'a séna

kentí Ísóigo Áánútumba

áísaa umai isánáe íma seró

siráimba emó séndantembo mirámó ékai Áánútumba áísaa umai isáúsino. mindáyavai emó sénda íma mirá ónaumne Ísu súwana

⁸ Sáátáánigo Ísumba áí'maena anón-opapa'a iréna móankena amápa'-marava'a kárákwiron-kwaasiye miwítí anón-asirayane agaráárankena

⁹ séna kenká'ó kívaiemo kesí imáyáamo mósá máréná'o é'a kárákwiyi-mayai áména kárákwiyniyone Sáátáánigo súwana

¹⁰ Ísu séna Sáátáánigo kówaa. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna kentí Ísóigo Áánútumba'a imáyáa é'a kwenáwíre

su'mai mósá maré'a kwená mayáiyé su'mai máyáaro

siráimba pó'a emó sénda íma mirá ónaumne súwana

¹¹ Sáátáánigo auwéna kúwasa kwíyómpakemba Áánútuna kwayó'nárawa'a kumésa Ísumba áwa'naa uráawe.

Ísu kwená mayáimó ááimba ásárain-kwasai.

Máaka 1:14-15, Áríku 4:14-15

¹² Yóni marará-káwáánákó áwí'a Éróntintavena séna sáwí'a uráiyé siróntavena ándáva'a máankowana máyon-aimba Ísu iséna Káríri-ayampa'a kwéna

¹³ Násáreti-naopa'a íma koména Kápénéamu-naopa'a koméraiye. mindáópa'a Káríri-nonkwaaunkon-awampa'-naopa'a Sépiyuraaniye Návataraiye tísavutantamba uráawaiti maravá'á kwáyon-daopa'ani.

14 Ísu Kápénéamu-naopa'a komáyomba naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya agaimaréna sirónka'a póna mirá uráíye. kwemá agaimaréna séna

15 Sépiyuraaninte Návatarainte mindárai tísaaavutantamba uráawaiti mar-avá'á nonkwaaúnkón-awampa'a Yóntáni-nonkona menávápá'-máráo áwí'a Káríri-marava'a máyáawai ó'on-o'on-kwaasiyave'a súnda

16 minkwáási túnkwi-ayampa'a mésa sámó kaípa'a awánanaaowe. Áánútuna némpa'o túnkwi-ayampa'o máyáawai sán-kamátinkaniye agaimaréna sirónka'a póna Ísu paáréna mirá uráíye.

17 minkánáá Ísu simátimindayavena ááimba ásámai simátimena séna Áánútu kwená kwaási kawááimba ááimba kwéasaivo kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a teró siráíye.

Ísu éiyain-kwaasi tááyarain-kwasai.

Máaka 1:16-20

18 Ísu Káríri-kwaaunkon-awampakavamba kúmba kae-kwáásiráí mésarai awaaó áwí'a Sáimoni moórá-awí'a Pítaa úwana áváko áwí'a Éndaru umái mésarai miwítí mayáimá pósarai noyáá'a to'mái tímapa'a kwénaesarai kwase-únámbá nompí tukóyana

19 Ísu simátimena séna kesé tekaiyó. noyáá'o to'máimo tímapa'o kwénaooyantemba aúna-mayai tíménakai kwénaaekai kesáái simátímapa'a kwénaaiyasa kesópa'a teró súwasarai

20 minkwásé-únámbá tuwésarai kwesé kurááiye.

21 kwesé kuyaná Ísu kómarena kúmba kae-kwáásiráí mésarai Sépéti ááninkai awaaó áwí'a Yémési úwana áváko áwí'a Yóniye tivowámpi kwimái nompí-sípívimbá mészaya kwase-únámbá to'mayaa kwéuwana Ísu minkáé'nárai tááyowasarai

22 avekáámbá tivowámbá mindómpí-sípívimbá auwésarai Ísuwe kurááiye.

Ísu sáwíva-kwaasivimba mayái mairáin-kwasai.

Árúku 6:17-19

23 Ísu Káríri-ayampa'a naaó'-nao'a kwénaaena mono'-náúmpimpá'á Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba mináséi-kwásái kosimátímapa'a kwénaaena ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi asóvamatinkava'a kúwana

24 kwenááigo Síriyaa-marava'a naaó'-nao'a kóyáwé úwana ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasiye taraváá-kwámbó tirumpimbó máyon-kwaasiye tíyayaambo árúkun-kwaasiye tíyayaambo pukón-kwaasiye mirámó un-kwáási taag-wiya'maésa Ísunopa'a mátinkówana asóvamatinkena

25 aambó kwénaaumba sáwívarawai Káríri-ayampakene Tékáporisi-ayampakene Yérúsaremu-naopakene Yútiyaa-ayampakene Yóntáni-nonkona menávápákén-kwáásiyé miráumai-naoken-kwaasi kwenópa'a tóyo uráawe.

5

Ísu omápa'a ména simátímakain-kwasai.

Árúku 6:20-23

1 Ísu máyowasa sáwíva-kwaasimo tóyo umbá tuwánéna omápa'a umáyowasa kwená kwaásiyomba torupamáí máyówana

2 simátimena séna

3 Áánútu sūwa'naa ínkwáe sewáí Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkena miwírá'á kwégawaaiye.

4 miwíwimbá sáwí-imayaa kwáyáísana tirunkó umbaí kwétaiwai Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkena etóyói kwéumatinkaiye.

5 kesávái túmo ímo maé kwéiyowai Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkaimba pósa siráim-barama mayánááowe.

6 Áánútu siráintemba mirá ónáe kwésewai Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkena kawé'ó umáimo ménaaontavena kawerí'a umátinkaniye.

7 tirumbó kwéumatinkaawai Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkena arumbá umátinkaniye.

8 tirumpinkémbó kawer-áiné su'mai kwésewai Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkaimba pósa Áánútumba awánanaaowe.

9 kwaásivimbo paru umátinkanaaontavesa mayáí kwémayaawai Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkena kesí iyámpóin-owe síniye.

10 Áánútuntavesamo imáyáamo ésamo arupí umáimo máyáantavesa sáwí'a kwéumatinkaawe. Áánútu miwí kawé'a kwéumatinkena miwí kwená kwaási-i'ó ombá póna kwégawaaiye.

11 keinárawa'ó kentávé'ó asiramáimo máyáantavesa mindáyavesa sáwí-aimba simátinkesa sáwí'a umátinkesa ó'on-o'on-kampar-aimba simátinkaamba Áánútu keinárawa'a kawé'a kwéumatinkaiye.

12 naaóvá'ó Áánútun-aaimo simátimakowaimo sáwí'ó umátinkaraantemba ívé'a sáwí'a kwéumatinkaamba tirunkó kawé'a kwéina'a aamoí é'a kwíyómpakemba kentí kawé'-méyámbá mayánááowe Ísu siráiyé.

sán-kai-áiné uwígón-aiye Ísu siráin-kwasai.

Máaka 9:50, Árúku 14:34-35

13 Ísu simásuwena simátimena séna marapá'ó máyáan-kwaasivimba mé'a uwígómó áséimo intenkáambá kwéowe. mirá kwéombanivo uwímó sáwí'ó énamo imbá íma kawé'a umái kéná íma áséi éna úwoisankaamba umágwisasa aampa'á tukésa kwénaaowe.

14 marapá'ó máyáan-kwaasivimba mé'a sámó kaintenkáambá kwéowe. ááraipa'o kwáyáin-daopa'o mósá awánaantemba keinárawa'a máyáawaina ááimba kwéawanaaowe.

15 íramá oombá kúra'maresa íma aúpá'á maráiyamba avora'á maráiyamba mindáópaken-kwaasi awánanaaowe.

16 miráumai sámó kaintembá kwaasivimba mé'a sán-kamátinkaiyasa kentí kawé'-máiyái tuwánésa kentino kwíyómpa'o máyáiwai áwí'a mósá maránááowe Ísu siráiyé.

Ísu amáámba siráin-kwasai.

17 Ísu mináimbá simásuwena séna íma kentávé'a sé'a Mósesi siráin-aine Áánútun-aii simátimakaawai siráan-aine ivá'á túwáiwaiye íma seró. Áánútun-aii siráan-aimba íma tuwánaumpo siráanteni'ó umáimo paárinintave'a kunkáumne.

18 simátiménda isáaro. kwíyómba maramá kwáyáísana póna Áánútun-aii kwaikwai'a kwéiyé. Áánútun-aiigo amápa'a kwaikwai'a kwéimba póna mináínkómó siráinten-umai amápa-tantaa'a paáriníye.

19 miráumai Áánútun-aaivinkembo kítor-aimbo araaísésamo ó'owantavesamo sésamo kwéundantemba mirá ínimba mindá kanaán-iyé síyanamo éna Áánútu séna kesí kwaási kawááunda-kwaasivinkemba íma asirayán-kwáásímán-owe sínívo Áánútun-aaimo taagwiyavésamo simátimesamo sésamo Áánútun-aaí isáaro kwésewiyavena Áánútu séna kesí kwaási kawááunda-kwaasivinkemba anón-kwaasiman-owe síníye.

20 moórá-aimba simátimunda isáaro. ámáán-kawaa-kwaasiye ámáámba sen-kwáásíyé sésa Áánútumo siráintemba umái máyaumnemo sembá kampa'á kwésewe. miwímó ontembó keinárawa'o é'a Áánútumo kawááipa'a íma mé'a Áánútumo siráintemba árai'a mirámó é'o é'a Áánútumo kawááipa'a ménaaowe Ísu siráíye.

tínkamon-aimba siráin-kwasai.

Árúku 12:57-59

21 Ísu maarán-áinkwará'á séna naaóvá'á Mósesi kentíkwá'náyavena simátimakain-aimba ísaraamba maará séna tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. mirámó íyasamo ésa aavimbá maitinkánááowe siráimbanivo

22 simátíme'a sé'a miwítí kwaásiyavesa aaisambá kwétiyiyawai aavimbá maitinkánááomba mindá kanaán-iyé. miwítí kwaásiyavesa sáwí-aimba simátínkáawaima tí'maesa aaimó isáawaitopa'a mátinkaiyasa aavimbá maitinkánááomba mindá kanaán-iyé. miwítí kwaásiyavesa uwo'aó-kwáásíyá'o. úwoi-kwaasiya'o. sésa simái sáwí'a kwéiyawai sáwí-meyambo mayánááopa'o iramó kwégaipa'a ménaaomba mindá kanaán-iyé.

23 mirán-áimbá imáyáa ombá Áánútuntave'o imáyáamo é'o moórá-yantaa'o aménáe'o anóm-bono'-naumpa'o komé'o é'a kentí kwaási aai tátokaiya'o tááka'o maké'o é'a

24 Áánútumbo aménááon-tantaa'a óntan-taareigona egwaa'á mámare'a mináimbá koísámai arupí umásuwe'a koyauwere'a Áánútumba áméro.

25 aaimó simátinkanee síyawaimo tí'mae kwíyasa aampa'á mósimai paárumasuwesa koró. anón-kwaasimo mátimiyasamo ésa i-kwáásí timíyasa ándá-naumpa'a tinkánááowe.

26 ímo mirámó íyasamo ésa ándá-naumpa'a mótinkaiyasa íma ááema ánásanaumne sésa amápa'-meyamba tímatuwaiyasa ayútinkanaaowe Ísu siráíye.

aaarakwá'ó tasáén-aimbo siráin-kwasai.

Mátíyu 19:9, Mááka 10:11-12, Árúku 16:18

27 Ísu mináimbá simásuwena séna naaóvá'á Mósesi simátimakain-aimba ísaraamba maará séna ó'owi tuwainímabáare tuwai'mááte íma nááoro siráimbanivo

28 simátíme'a sé'a moóráwaimo moórá-inimbo awánénamo tavisénée sénamo ínimba íma avora'á ínivo imáyáneiyé su'mai tavisínana Áánútu séna imáyávinkemba á'a kwéyavisíye síníye.

29 túrankomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-turamba pítuwaaro. kae-túrándéímó awáné'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawé'an-iyé.

30 tiyáánkomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tiyaamba arátúwáaro. kae-tiyáámbo kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a

kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawé'an-iyé.

³¹ naaóvá'á Mósesi maará séna moóráwai awainínkómbá ai'mátuwaindawai aúváivimba agaimaréna séna kesuwainímbá ai'mátuwamne séna agaimái amiño siráimbanivo

³² simátíme'a sé'a awainínkó íma moórá-kwaasigoe kwénaaisana awaíkó ai'mátuwaisana minínínkó kówéna moórá-kwaasi komairéna minínínkó aúna-kwaasigoe kwénaaimba sáwí-amba kwénaaiye. aivar-áwáíkómó ai'mátukaintavena mirá kwéiye. moórá-kwaasigo ai'mátukain-inimbo kwémayaimba kwegwára'á umóyámbá kwémayaiye Ísu siráiyé.

amápa-tantaapimba íma matuwé'a seró-kwasai.

³³ Ísu maarán-áinkwára'á séna naaóvá'á Mósesi simátímakain-aimba ísaraamba maará séna Ísóigompata mirá ónaumne síyamba kampa'a seváinivo árai'a sé'a mirá oró siráimbanivo

³⁴ simátíme'a sé'a kemó mirá ónaumnemo síyambo é'a árai'a mirá oró. kemó ímo mirá ónaumnemo síyambo é'a árai'a íma mirá oró. Áánútu kárákwiraiwai kwíyómpe'a máyáivo Áánútu áwíka'a íma matuwé'a seró.

³⁵ Áánútu marapá'á kárákwiraipa'an-ivo íma marará'á matuwé'a seró. Yérúsaremu-naopa'a Áánútu kárákwirain-daópa'an-ivo íma mindáópa'a matuwé'a seró.

³⁶ avután-á nontáúrá'á kaantáún-a'nontau íma kanaán-umai auré'a kaantáún-a'nontaura'a avután-á'nontáú íma kanaán-umai auránááovo tí'nónká'á íma matuwé'a seró.

³⁷ kemó mirá ónaumnemo síyambo é'a maarán-áiné su'mai seró. owé mirá ónaumne seró. kemó ímo mirá ónaumnemo síyambo é'a maarán-áiné su'mai seró. a'áo íma mirá ónaumne seró. simátímunda-aimba Sáátáánigona ímáyáavinkení'a kwéowe Ísu siráiyé.

anondámo ímo tínkami-kwasai.

Áríku 6:29-30

³⁸ Ísu mináimbá simásuwena séna Mósesi simátímakain-aimba ísaraamba maará séna moóráwaimo moóráwai aúrambo pituwainasamo ésa kwená meéyámbá kwenaúramba pítuwanaaowe. moóráwaimo moóráwai áwááyaamba kútúyuwainasamo ésa kwená meéyámbá kwenáwááyaamba kútúyuwanaaowe siráimbanivo

³⁹ simátíme'a sé'a moóráwaimo sáwí'o umánkáimba íma anondá kwembá sáwí'a umánkaino. moóráwaimo áá'o tuwausínamo e íma kwembá inkamé ókwara'a kwántáminana tuwausíníye.

⁴⁰ moóráwaimo ená unáánkwátóiyavesamo mayánaunda pó'a áí'mae'a aaimó isáí-kwáásígónópa'a máánkare'a ókwara'a mayánaumnemo sínamo e íma a'áo se paákár-únáankwátóigwara'a amiyó.

⁴¹ moóráwaimo aampa'ó tátorenamo séna kesí náaindaamba sáwíyanka'a súwa'naa uwómó sínamo e íma a'áo se úwoi ayáátáaka'a áwa'naa uwo.

⁴² moóráwaimo moórá-yantaatavenamo simiyó sínamo e úwoi amiyó. moóráwaimo moórá-yantaatavaimo kwááyu simiyó sínamo e mirá uwo Ísu siráiyé.

namuro-kwáási kawé'a umátínkáaro-kwasai.

Áríku 6:27-28,32-36

⁴³ Ísu mináimbá simásuwena séna naaóvá'á simátímakain-aimba ísaraamba maará séna kentí kwaásiti imáyáa oro. kentí namuro-kwáási tiyámba umátínkáaro siráimbanivo

⁴⁴ simátíme'a sé'a kentí namuro-kwáási imáyáa timé'a sáwí'o umátínkáawaiyave'a túwa'naa umai Áánútumpa'a námúnaa seró.

⁴⁵ mirámó ombá kwíyómpa'o kentivo máyáiwaina iyámpói-i'a kwéowe. Áánútu miráumai kawe'á umátinkena aaj sisaná aa'á kaisaná kawe-kwáásíráré sáwí-kwaasirare aa'á kaisaná Áánútu aai sisaná aa'á tisaná arupí-kwaasirare ímo arupímo umáimo máyáan-kwaasirare aa'á kwétiye.

⁴⁶ amáparawai kentí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. táákísimo máyáan-umoyan-kwaasi íma kawe-kwáási ombánivo miwítí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. miráumaimo kentí kwaásiti imáyáawe su'maimo kwéiyanamo éna Áánútu íma kawe'-mékámá timínivo kentí namuro-kwáásígwárá'á imáyáa tíméro.

⁴⁷ amáparawai kentí kwaási-i'a umái kawe'á kwéumatinkaawe. Áánútuna aambó ímo kwáráawai gwara'a mirá kwéowe. mirámó onten-umái kentí kwaásiye su'mai ímanivo kentí namuro-kwáásígwárá'á kawe'á umátínkáaro.

⁴⁸ kentivo kwíyómpakewai kasenkui'a umái máyáimba mindáyave'a imáyáa é'a kasenkui'a umái máéro Ísu siráiyé.

6

kwétuwa'naa-on-kwasai.

¹ Ísu mináimbá simásuwena séna évakarawaiyave'a tirumbá umátinke'a túwa'naa ónááomba íma maarán-imáyáa é'a kwaási máyaiyanka'a kwétuwa'naa-onasa anón-kwaasiman-iye sígwáe-imayaa íma é'a úwoi túwa'naa oro. mirán-imáyáámó kwé'e'o túwa'naa íyanamo éna kentivo kwíyómpakewai kawe'-mékámá íma timíníye.

² óísambo ímo makáawaimo túwa'naa ónááomba kwaási aamoí umásinkaigwae-imayaa íma é'a íma anónkar-anonka'a síyamba úwoi túwa'naa ónááowe. kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi mono'-náúmparé aamparé kwirésa anónka'a sembá óísambo ímo makáawaimo tímémba íma miwítí imáyáa ombá kwétimesa kesúwí'a mósá maráigwáe sésa kwétimewe. árai'a simátíme'a sé'a mindámo tímén-anonda miwí túwí'o mósá máraamba á'a mimbékámá kwémayaawe.

³⁻⁴ óísambo ímo makáawaimo túwa'naa ónááomba kesí kwaási suwánaavo sé'a kwaásimo ímo máyaiyanka'a túwa'naa oro. mirámó ombá kentivo aúpá'ó kwéomba tuwánaiwai póna kawe'-mékámá timíníye Ísu siráiyé.

Áánútumpa'a námúnaa kwésen-kwasai.

Áríku 11:2-4

⁵ Ísu mináimbá simásuwena séna Áánútumpa'a námúnaa sénéáomba kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo sentembá íma mirá oró. miwí sésa kwaási suwánaave aamoí umásinkaigwae-imayaa ésa mono'-náúmpá'á mésa kwaásimo tóyo on-áyámpá'á mésa námúnaa kwésewe. árai'a simátíme'a sé'a miwímó mirámó kwéon-anonda miwí túwí'o mósá kwémaraamba mimbékámá kwémayaawe.

⁶ miwí mirá kwéovo Áánútumpa'a námúnaa sénááomba kentí naaúmpa'a keináraware su'mai umé'a kentivombó ímo ane'ó awánaraawaimpa'a námúnaa síyana aúpá'ó kwéomba tuwánaiwai póna iséna kawé'á umái túwa'naa íníye.

⁷ Áánútumpa'a námúnaa sénááomba úwoi-ainkaamba íma simái tavisénaaowe. Áánútuna aambó ímo kwáráawai sésa tavisimái-ainta senanayá súwa'naa íníye sésa úwoi-ainkaamba simái kwétavisevo

⁸ íma mirá oró. kentivombó Áánútumpa'o mirám-baaran-aintave'ó kwéaisaa-e'ó súwa'naa íníyemo síyamba á'a awánaraimba póna túwa'naa íníye.

⁹ Áánútumpa'o aaí sénááomba maará sé'a kentáásivoo kwíyómpa'a máyaandawai óne. enáwí'a usáyaaitarain-awita mósá kwémaraumne.

¹⁰ kentáará'á kawááuwoya kwésune. kwíyómpakewaimo embó arááimo tainí'ó ontembá súwa'naa inatá póta marapátá máyaundawaiya embó arááimo tainíta ónaumne.

¹¹ ívé'a kentáási toóntá simiyó.

¹² kwaásimo sáwí'ó kwéumasinkewata mindáyaveta anondá íma sáwí'a umátinketa ivátá kwétuwaanaya miráumaiya kentáási sáwí-imayaa maisiyuwaáo.

¹³ sáwí'a ígwáe sésono kentáámó íyambo e súwa'naa íníyone. Sáátáánigo kentáá tátoraivo se kárakwiyiniyone. [ená kwaásimo kawááúmae kwéiyonana ená asirayámbá kwaikwai'a úmae kwéiyisana enáwí'a anómba úmae kwéiyimba árair-aimban-íye.] mirán-áimbá Áánútuwe seró.

¹⁴ sáwí'ó umátinkaraamba ímo anondámo sáwí'ó é'ó ivátuwayianamo éna kentivo kwíyómpakewai keinárawa'ó sáwí'ó kwéomba túwa'naa ena maitiyuwánívo

¹⁵ sáwí'ó umátinkaraamba úwoimo imáyáamo úmae iyé'ó ímo ivátuwayianamo éna kentivo kwíyómpakewai keinárawa'ó sáwí'ó kwéomba íma maitiyuwáníye Ísu siráíye.

toómbó auweson-kwásái.

¹⁶ Ísu mináimbá simásuwena séna Áánútumpa'o námúnaawe su'mai sé'a toómbá kwéawesomba asósói-kwaasimo ontembá íma mirá oró. miwí sésa kwaási suwánésa sésa kawé'á ésa toómbá kwéawesowe sígwáe sésa toómbó ímo naanten-tóí'á ma'mái kwémaewe. árai'a simátíme'a sé'a miwítí meéyámbá miwí túwí'a mósá kwémaraam-beyamba á'a mairáawe.

¹⁷ miwí ésa mirá kwéovo keinárawa'a toómbá kwéawesomba tóí'a kwisuké'a ti'nóntáu paasá tumái kawé'á úmaraiyasa

¹⁸ kwaási tuwánésa toómbá kwéawesowe íma síyana kentivo tuwánéna kawé'-méyámbá timíníye. kentivon-ane'ó ímo awánaawai aúpá'ó ombá awánaiwai kawé'-méyámbá timíníye Ísu siráíye.

kwíyómpa'a kawé-tántáákóná kwaasái.

Áríku 12:33-34

¹⁹ Ísu mináimbá simásuwena séna marapátá'ó máyáamba sáwívar-oisamba íma máráaro. maráíyan-oisamba avíyaraamba káínana kwaígo náínana atún-káínasa mindámbá sáwí'a umásuwesa umóyámbá mayánááovo sáwívar-oisamba íma maré'a

²⁰ kawe'-má'yái mayáiyana kentí kawe-tántáá'á kwíyómpa'a kwéniye. kwíyómpa'a kwáyáimba avíyaraamba íma káinana kwaigo íma náinana atú íma káinasa kwaási íma umóyámbá mayáiyana úwoi kwéniye.

²¹ marapá'ó kentí óisambo kwáyainanamo éna marapátávéna tinkánivo kwíyómpa'o kentí óisambo kwáyainanamo éna kwíyómpatavena tinkániye Ísu siráiyé.

túranko kentí imáyáavimbo sámó kwégain-kwasai.

Áríku 11:34-36

²² Ísu mináimbá simásuwena séna túranko kentí imáyáavimbo sámó kaí-yántáá'an-iyé. túrankomo kawe'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa sámá kánivo

²³ túrankomo ímo kawe'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa túnkwiniye. marapá-tántááré su'mai imáyáamo íyanamo éna keinárawapimbo sámó kaí-yántáá'ó ímo kwénamo éna tuní-yántáákó anómba umái kwéniye Ísu siráiyé.

óntantavena Áánútuntavena siráin-kwasai.

Áríku 16:13

²⁴ Ísu mináimbá simásuwena séna íma kanaán-umai kae-káwáá-kwáásítí mayái kwémayaawe. mirámó ésamo ésa moóráwaimba aamoí ésa moóráwaimba íma aamoí umánkanaaowe. mirámó ésamo ésa moóráwaina mayái kawe'á umái maésa moóráwaina mayái sáwí'a umái mayánááowe. miráumai Áánútuna mayáímó maé'o é'a sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaa íma úmae iyónááowe. sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaamo é'o é'a Áánútuna mayái íma mayánááowe Ísu siráiyé.

máyáantavai íma anón-imayaa oró-kwásái.

Áríku 12:22-31

²⁵ Ísu mináimbá simásuwena séna mináimbá imáyáa é'a simátíme'a sé'a máyáamba íma anón-imayaa é'a toómbó nánááontave'a íma anón-imayaa é'a kentúra'o unáánkwátímo ónááontave'a íma anón-imayaa oró. toómbó nánááomba úwoisambanivo kwaásimo máyáamba anón-tantaa'an-iyé. unáánkwátí ónááomba úwoisambanivo kwaási túma anón-tantaa'an-iyé.

²⁶ numagómpá'á imáyáa oró. numaó íma kígau kwéena toómbá áká'mai naaúmpa'a makéna nánivo kentivo kwíyómpakewai miwítí toómbá tímísasa kwénaawe. Áánútu aúranka'a kemá kwaási numaómbá usáyaaitaraamba póna kentí toómbó éna tímíniye.

²⁷ keinárawa'o anón-imayaamo é'o é'a maíyan-kanaama íma kanaán-umai ayáátááka'a ménaaowe.

²⁸ unáánkwátí ónááontave'a íma anón-imayaa é'a kwaigwandáánká'á imáyáa oró. kwaigwandáánkó íma kígau éna íma kwená unáánkwátí makáivo

²⁹ simátíme'a sé'a naaóv'á Yútaa-kwaasiti anóndako áwí'a Sórómoni kwemá sáwívar-unankwatoiyé konaaririyé makówai úwasa kwaási awánésa kawe'an-iyé sumbánivo kwaigwandáán-aramba awánésa anón-kawe'an-iyé kwésewe.

³⁰ uvá'á konaarirí-yántááré séna kwaigwandáámbá Áánútu uvá'á makáiyé. umá íma kwaíkwei'a ínivo ívé'a ínasa aaváyaa kwaási

agaisúwánááomba Áánútu mintántáá'á imáyáa kwéena konaarirí-yántáá'á makáiyé. miráumai Áánútu kwaásiyavena imáyáa éna kentí unáánkwtóti timínívo keinárawa'a Áánútuntave'a íma kanaán-umai kwésuwa'naa-iwaiman-iyé ímo seráámbá kwésewe.

³¹ Áánútu kwétuwa'naa-imba pó'a toómbó nombó nánááontave'a íma anón-imayaa é'a unáánkwtótime ónááontave'a íma anón-imayaa oró.

³² Áánútuna aambó ímo kwáráawai toómbó nombó nánááontavesa anón-imayaa kwésewe. toómbó nombó ímo kwéne'o e'a puwónááontavena kentívo imáyáa éna kwétimivo imáyáa íma anón-imayaa kwé'e'a

³³ Áánútumo kwená kwaásimo kawááintave'a aiva'á imáyáa é'a kwembó arááimo tainí'o kwéontave'a imáyáa é'a mirámó owaná mintántáá'á kwétimiyé.

³⁴ ayunkáwe aaváyaawe paárinin-tantaatave'a íma anón-imayaa íyana tirunkó umbái táino. ívé'a kwáyáin-tantaatave'a imáyáa é'a aaváyaamo paárinin-tantaa'a awáné'a imáyáa é'a moórá-tawai moórá-tawaimo paárinin-tantaa'o awánaantemba imáyáa oró Ísu siráiyé.

7

íma sáwí-aimba simátíméro-kwasai.

Áríku 6:37-38,41-42

¹ Ísu mináímbá simásuwena séna tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye siyanamó éna Áánútu kentáváigwárá'á mirá sínívo tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye sevó.

² kawer-áímbá kwésimatime'a sáwí-aimba kwésimatime'a iyantavena Áánútu kembá mirá íníyé. tíménteni'a umái Áánútu miráumai timíníyé.

³ kentúrampimba irarumbá kwáyáisa'o ombá íma awánaamba kentí kwaási tuwáné'a enaurampimba ayaantambá kwáyáiyé kwésevo íma mirá seró.

⁴ kentúrampimbo irarumbó ímo awánaamba nóra sera kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá maitiyuwánáe kwéseo.

⁵ kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-ovo kentúrampinkemba irarumbá maisuké'a tuwáné'a kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá kanaán-umai maitiyuwánááowe Ísu siráiyé.

⁶ kawé-tántáá'ó iyánkómbó ímo áméntemba Áánútun-aai arááiraawaima íma simátíméro. simátimiyasamo ésa aká'áamba simátinkanaaowe. kawé-tántáá'ó póigombo ímo áméntemba Áánútun-aai íma sínkáiyé kwésewaima íma simátíméro. simátimiyanamó éna mináínkó úndáraamba tokwíníyé.

Áánútumpa'a námúnaa kwésen-kwasai.

Áríku 11:9-13

⁷ Ísu séna Áánútumpa'o námúnaamo kwésemba áisaa úmae kwéiyiyana timíníyé. ááyamae kwéiyiyana kentáái isáníyé. kwéavakaa úmae iyiyana Áánútu agaráátinkaniyé.

⁸ áisaa íyanamo éna Áánútu timíníyé. kwéaayewanamo éna Áánútu kentáái isáníyé. avakáá íyanamo éna Áánútu agaráátinkaniyé.

⁹ keinárawa'a iyámpóigwara-kwaasi kentááinimbaa'o kisaamá simiyómó síya'o é'a íma óntan-amu'a timé'a kisaamá timenááowe.

¹⁰ noyáá'a simiyómó síya'o é'a íma iraankavayaambá timenááowe.

11 ániwo sáwí-kwaasi ombánivo kentáánimbaa'a kawe-tántáá'á kwétimevo kwíyómpakemba kentáásivowa kaweré su'mai iwái póna áisaa iyawaimo éna kawe-tántáá'á timíniye.

12 kembó tirááimo táinda-i'o umáimo kwétuwa'naa-iyá'a miwí miráumai túwa'naa oro. mináimbó simátimunda Mósesi siráin-aine Áánútun-gai simátimakaawai siráan-aine minkáér-áinkóná ááimba kwésimatimune Ísu siráiyé.

sáwíyan-ontaona kwaasái.

Áríku 13:24

13 Ísu séna kaer-óntámá kwáyáísa'a sáwíyan-ontavimba usáveraaro. anón-ontama anón-ankona ontamán-iyé. Áánútuna némpa'o mai'mai'o ónááon-ayampa'a minánón-ámpá'á kwégwesa sáwíva-kwaasi minóntávimbá kwégowe.

14 sáwíyan-ontama umbai-áinkóná ontamán-iyé. aúnái'o umáimo mai'mai'o ónááon-ayampa'a minúbái-ámpá'á kwégwesa esimái-kwaasiye su'mai minóntámá avakáá-umai awánésa kwéusaveraawe Ísu siráiyé.

kampar-áimbá siráan-kwaasiti kwaasái.

Áríku 6:43-44, Áríku 13:25-27

15 Ísu mináimbá simásuwena séna évakarawai kampa'á simátimesa sésa Áánútun-aaí simátimunda-kwaasi úne kwésewai miwí kárákwimai máéro. sipisipi-poigomo paru umáimo máintemba miwí kampa-párú umái kwénaaombanivo kawer-ímáyáá sáwí'a kwéumatinkaan-kwaasin-owe.

16 miwítí ááimbo awánanae'o é'a miwítí mayái awáné'a miwímó máyáawaina ááimba awánaaro. tekómó éna íma áwí-yantaa'a iyánivo te'á iyániye. ampaantarígoma avo'arén-aramba íma iyánivo ampaantari-aramba iyániye.

17 miráumai kawe-táigó kawer-árámbá iyáísana sáwí-taigo sáwí-aramba kwéiyaiye.

18 kawe-táigó íma sáwí-aramba iyáísana sáwí-taigo íma kawer-árámbá iyáísana

19 kawer-árámbó ímo iyain-taima ayáimai iravimbá kwéagaisuwaawe.

20 miráumai minkámpá-kwáásítí mayái awáné'á miwítí ááimba miraráán-umai awánanaaowe.

21 kentávésa kesí Ísóigoman-iyé kwésewaigwara'a Áánútu íma mútú'a kárákwimimba póna kesivo kwíyómpakewaimbo arááimo tainí'o kwéowairare su'mai kárákwiyiniye.

22 Áánútu amáparawai máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tíndara'a kentávésa sáwívarawai sésa Ísóigoo ená asirayándéí Áánútun-aaí simátimakaumne. ená asirayándéí kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyukaumne. ená asirayándéí ó'on-o'on-kawe'-mayai ímo awánaraambayai mairáumne sénááombanivo

23 simátime'a sé'a íma kesí kwaási é'a sáwí-mayai kwémayaan-kwaasin-ovo kóro kemá sénaumne Ísu siráiyé.

naambá kwéoyawairaiti kwaasái.

Áríku 6:47-49

24 Ísu mináimbá simásuwena séna kesáái isésa kwégwaraiyawaima mirán-kwáásímó simátíméndara'a isáaro. kawer-ímáyáágwárá-kwáásí asirayándámbá ónáe sésa mai'á u'maésa kumémesa óntanka'a naamayáamba móru aimái naambá úmaraiyana

25 aa'á téna anón-kavirayan-domba kumínana mindámbá íma tawisínda asiramái kwéena óntanka'-namba póna úwoi kwéniye.

26 ániwo kesááimo isésamo ímo kawe'ó umáímo kwéisiyawaima mirán-kwáásímó simátíméndara'a isáaro. naambá ónáe sésa íma mai'á ukésa iyamba nonáámááira'a paáká'á úmakaiyana

27 anón-a'a téna kavirayán-dómbá kuména mindámbá tawisíyuwainana sáwí'a íníye Ísu siráíye.

28 Ísu mináimbá simátímatuwowasa torupamáimo máyón-kwaasi isésa

29 amáamba sen-kwáásímó sentembá íma sívó anón-kwaasigoraamba siyé sésa táatavesa uráawe.

8

Ísu áumo karón-kwaasi kawe'á umánkarain-kwasai.

Máaka 1:40-44, Árúku 5:12-14

1 táatavesa uwaná Ísu minómápákémbá kumúwasa sáwíwarawai ánaemba kwárówana

2 moóráwai áumo karón-kwaasi Ísunopa'a téna anóndakoman-iye séna aísamaivimba takívairena séna kentávénamo ankáínamo e kanaán-umai aúináí'a umásinkaniyone súwana

3 Ísu ayáamba ane'á tátorena séna mirá ónaumpo enáúra'a karevú'a kawáúgwiye súwana avekáámbá kawáúguwana

4 Ísu séna enáúra'o umánkaunda-aimba simátimenavo enáúra'a kawáúgwimba po naaóvá'ó Mósesimo siráintemba mono'-máayáí-kwáásítópa'a kwéma enáuma máagaraatinke póima tímínasa Ánúntuntavesa ísámai tuvú'mái agayáiyasa amáparawai awánésa áúrakemba kawáúgwiye sénááowe Ísu siráíye.

Áróamáani-kwayo'nakona kwaasái.

Árúku 7:1-10

5 Ísu mináimbá simásuwena Kápénéamu-naopa'a kúwana Áróamáani-i-kwaasiti kawááná'á ména Ísunopa'a téna asiramái séna

6 anóndakoo kesí kwayó'ná'á naaúmpa'a ména anón-ai'a isaná áúwawaako íma úwauwa kwéisana máyáíye súwana

7 Ísu séna koasóvamankanaumne súwana

8 kwemá séna kemá sáwíyan-kwaasi úmpo emá anón-kwaasi ómpo kesí naaúmpa'a íyínda uwóví'a íníyompo ivátuwe aaiyé su'mai sinaná kesí kwayó'ná'á asóváíno.

9 kegwárá'á kawáá-máyáígóná ááimba awánaraunda kesí kawáánákó sisa'á kwená mayái kwémae'a kesí i-kwáásiyávé'a súnasa kesí mayái kwémayaawe. moóráwaintave'a sé'a kwaaó súnana kwégwisa'a moóráwaintave'a sé'a tiyó súnana kwétisa'a kesí kwayó'nátávé'a mirá uwómó súndantemba mirá kwéivo úwoi aaiyé su'mai sinaná kesí kwayóná'á asóváíno súwana

10 Ísu mináimbá iséna áátavena éna kwenánaembo kwa'maésamo kun-kwáásiyóntávéna séna simátíme'a sé'a minkwáásí Áróamáani-kwaasigo

kentávéna súwa'naa íí-ásíráyambá tokáiyé kwésivo kesí kwaási Ísareri-kwaasivinkene ó'on-kwaasivinkene íma mirán-áimbá kwésewe.

¹¹ simátíménda ísáaro. aaváúmó usaipakéné kumpéráipakene ó'on-ó'on-ayampakene sáwívarawai tóyo ésa Áánútu kwená kwaásimo kawááipa'a mésa kentíkwá'ná Ááváramuwe Áísákaawe Yákópowe toómbá nánááombanivo

¹² mindárau tísaavutantambo uráawai miwí túma maé kwéiyesa sésa Áánútu kawááipata ménaumne kwésewai tí'maena túnkwi-ayampa'a tiyuwáinasa ivi'á kwétesa sáwí'a umái mésa túwááyaamba akévundanaaowe Ísu simátimena

¹³ Árómáani i-kwáásítí kawáánátávéna séna emó kentávémó séndantemba mirá onaná asóvanivo ená naaúmpa'a kwaao súwana mitáwai kwená kwayó'ná'á asóvamaguraiye.

Ísu tí'o ún-kwaasi asóvatinkarain-kwasai.

Máaka 1:29-34, Arúku 4:38-41

¹⁴ Ísu Pítaana naaúmpa'a uména awánómbe Pítaa aísáankomba kokotámbe kwéankowana máyowana

¹⁵ ayáánka'a tátorowana minkókótámbe ánásowana usásinkwena toómbá agaimái tímakaiye.

¹⁶ toómbá timúwasa enónka'a taraváá-kwámbó tirumpimbó máyon-kwaasi tí'maesa Ísunopa'a mátinkówana aai séna taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwówasa kóuwana tí'o ún-kwaasi asóvatinkaraiye.

¹⁷ naaóv'á Áánútun-ai simátimakowai áwí'a Áísáya agaimaréna Ísuntavena séna

sí'o kwéimba asóvasinkena

sí'o kwéimba ánásamasinkaraiye

agaimaréna sirónka'a póna Ísu mirá uráiyé.

Ísun-ánaemba kwaránáe siráan-kwasai.

Arúku 9:57-60

¹⁸ moórá-tawai sáwívarawai tóyo ésa Ísuna egwaa'á máyówana tuwánéna kwená kwaásiyavena séna monkwaaúnkóná menávápátá kónáe súwana

¹⁹ moóráwai ámáamba sún-kwaasigo téna séna amápa'-naopa'o nááíndava'a esé naaónaumne súwana

²⁰ Ísu minkwáásígómbá áisaa umai isáné séna emó sénda sún-da-aimba imáyáa uwo. kwaankó taaiyaivimbá kwégwaisana numaómá ánáamba úmarena kwégwaivo kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai íma naambá úmare'a kwégwaumne súwana

²¹ moóráwai kwenánaemba kwakówai séna anóndakoo máyáanana ke-sivo puwína'a utámánke'a enánaemba kwaránaumne súwana

²² Ísu séna ímanivo kesáái ímo isésamo pukáan-kwaasiraamba owáímá puwíyan-kwaasi utamátinkanaaovo emá kesínaemba kwaraao Ísu siráiyé.

anón-unda torówana Ísu maivairáin-kwasai.

Máaka 4:36-41, Arúku 8:22-25

²³ Ísu mináimbá simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívimbá usáatena nonkwaaúnkóná menáváp'á kúmba

24 Ísu a ún-kwaigurówana minkwaaúmpá'á anón-unda torówana nonkó tuvántááva éna nompí-sípívimbá ógwitowasa kunávekunavo sésa

25 inkaisésa Ísumba koaúsesa sésa Ísóigo puwúnavaíya súwa'naa uwo suwaná

26 nóintavaiya kwéinkaiseo. kentáv'e nóra séra íma kesí imáyáa onkákémbá kwéseo séna usásinena asiramái séna úndáonte nonkóntéyavena maiváyákaiyo súwasarai úndáoe nonkóe maiváyóyana nonkómá kararépaguwana

27 táá'a kówasa keáimbá sésa nóran-kwaasiya énawa úndáoe nonkóe kwenáái kwéisaiyo sésa tiyáamba uvakésa táátavesa ésa siráawe.

taraváá-kwámbá maitíyukain-kwasai.

Mááka 5:1-17, Áríku 8:26-37

28 simásuwesa mindómpí-sípívimbá kumbá Káríri-marama tínaaempa'a kwáyowana Kégésaa-marama túrampa'a kwáyowasa mimbárává'á kumbá Ísu mindómpí-sípívinkémbá ásávowasarai kae'nárai kwenópa'a tiráái. minkáé'nárai taraváá-kwámbá tirumpimbá máyowasarai kwaásimo utamátínkóm-buri-aiva'a mésarai túwáávíte kwéuyasa kwaási inkaisésa minkáé'náraimo máyóyapa'a íma kwéguwasarai minkáé'nárai Ísunopa'a tésarai

29 anónka'a sésarai Áánútu ááninkoo sínkami-kanaa íma tiráísasa sínkaminiyerai kwéteno suyasá

30 egwaa'á sáwíva-poima mésa umá kwénowasa

31 minkáé'nárai tirumpinkén-táraváá-kwántómbá Ísuntavesa sésa si'mátuweyaamo e mimpói tirumpimbá si'maraao suwaná

32 mirán-oro súwasa taraváá-kwántómbá minkáé'nárai tirumpinkémbá kárúwesa pói-tirumpimba koverówasa mimpóiýómbá amápa'a ámémpakemba isaaisésa nonkwaaúmpíntá kumpéromba putásowasa

33 póíra'o tavíkówai awánésa avekáán-umai naaópa'a kwésa póígomo úne Ísumo minkáé'náraimo umátinkone mósimatim-besimati uwasá

34 isésa koawánanae sésa kumbá koawánésa Ísuntavesa sésa maambárává'á ivá siyuwéya kóaaó siráawe.

9

ísu aísamai pukówaimba kawé'á umánkarain-kwasai.

Mááka 2:1-12, Áríku 5:17-26

1 suwaná Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívimbá usámaaisena kúmba kwená naaópa'a marapá'á ásávowasa

2 évakarawai aísaimo pukówaimba kwandaaivimbá marésa taag-wiya'maésa tésa Ísunopa'a máánkówana Ísu tuwánéna taagwiya'maésamo tun-kwáásímó árai'a kawé'á umánkaniye-imayaamo umbá Ísu tuwánéna aísaimo pukón-kwaasiyavena séna kesí kwaásiyo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa

3 áamámba sun-kwáási keáimbá sésa Áánútu kweyáá sáwí-imayaa maitiyuwánívo minkwáásígó Áánútumba aká'áamba kwésimankaiye suwaná

4 Ísu miwítí imáyáa tuwánéna nóra séra mirá-sáwí-imáyáá kwéoo.

⁵ moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavenamo sénamo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne sínasamo ésa áraira síi. kampará síiyo sénááowe. ániwo moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavenamo sénamo usásine eyáárika'a kwaao sínasamo ésa áraira síi. kampará síiyo awánanaaowe.

⁶ kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai marapá'á máyaunda kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáúnda-asirayamba tokáunda pó'a agaráátinkáanda awánanaaowe séna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna usásinke ená kwandaaimá maimaé ená naaópa'a kwaao súwana

⁷ usásinena kwená naaópa'a kúwasa

⁸ máyówai Ísumo úmba awánésa táátavesa ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa Áánútu minkwáásigómbá asirayámbá ámisana póna mirá uráiyé sésa táátavesa ésa tiyáámba tóipimba áákaawe.

Ísu Mátíyumba ááyarain-kwasai.

Máaka 2:13-17, Áríku 5:27-32

⁹ suwaná Ísu tuwéna kwéna awánómbe moóráwai áwí'a Mátíyu táákisimo máyón-daumpa'a máyowana awánéna séna usásine kesé tiyó súwana usásinena kwenánaaemba kwa'maéna kúwasa

¹⁰ Ísu kwená kwayó-kwáásiyé Mátíyuna naaúmpa'a umésa toómbá nowasá sáwívarawai táákisimo máyón-kwaasiye sáwí'o un-kwáásiyé mindáúmpá'á umésa nowasá

¹¹ áamáan-kawaa-kwaasi awánésa Ísuna kwayó-kwáásiyávésa tísaa esa sésa kentí anóndako nóra sénawa táákisimo máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'o on-kwáásiyé toómbá kwénaiyo suwaná

¹² Ísu iséna séna sontaa-kwáásigó kawe'ó umáimo máyáan-kwaasi íma kwétuwa'naa-ivo tí'o in-kwáási kwétuwa'naa-iyé.

¹³ mindáyave'a arupí umáimo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a íma kunkáumpo sáwí'o umáimo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a kunkáumne. Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna Áánútu séna

póimo tuvú'máimo agaimáimo símémbe kanaán-ivo tirumbó kwéumatinkaamba anón-aamoi kwéune siráimba mindáyave'a imáyáa é'a mirá kwéumpo mináínkóná ááimba isé'a mirán-oro Ísu siráiyé.

toómbá aawesuráan-kwasai.

Máaka 2:18-22, Áríku 5:33-39

¹⁴ súwasa Yóni nombó pétinkowaina kwayó-kwáási Ísunopa'a tésa áisaa esa sésa keséya áamáan-kawaa-kwaasiye moórá-mora-tawai Áánútuntaveta imáyáa éta toómbá íma kwéneta námúnaawe su'mai kwésumpo ená kwayó-kwáási íma mirá ésa toómbá úwoi kwénaawe. nóra esa mirá kwéoo suwaná

¹⁵ Ísu séna moóráwai aaraí mayáíndawai amááraawi tanómbe kautimínimba miwísé máyainasa aamoi ésa mintómba íma a'áo sénááovo úwoi nánááowe. naaémbe minkwáásigómbá áí'maesa kówíyasa minkánáámá amááraawi tirunkó sáwí'a ínasa toómbá a'áo sénááowe Ísu séna kwemó ménamo naaémbo tiyuwénamo iyínintavena mináímbá siráiyé.

¹⁶ Ísu mináímbá simásuwena séna ááéraan-ampantaamo avaa'ó kwáyáisasamo ombá aúna-ampanta íma káramai kwéaraapaawe. mirámó

íyana aúná-ampanta sáwí'a ínana ááéraan-ampantao aúná-ampantaraani'a íma íníye.

17 aúná-anda-aran-domba ááéraa-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba íma kwéatimaraawe. mirámó íyanamo éna aúná-anda-aran-domba anón-éna ááéraan-anaveumba kavámbaena sáwí'a ínana mindómbá úwoiva'a atígwiniye. mindáyavesa aúná-anda-aran-domba aúná-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba kwéatimaraawana minándá-árán-dóné misípísípí-áúwárásí-anaveune kawé'a umái kwáyáíye Ísu siráíye.

inaamarúgonté aaraigontéi kwaasái.

Máaka 5:22-43, Áríku 8:41-56

18 Ísu mináímbá kwésimatimumba moórawai mono'-nánká'ó kárákwirowai téna Ísu anóndakoman-íye séna aísamaivimba kumbéna séna kesiyáámumba kwévuwivo tiré ane'a koyátorenana usásinaino súwana

19 Ísu usásinena kwená kwayó-kwáásíyé mindákóe kumbá

20 moórá-ininkomba áí'a kwéun-ininko sísamajvakemba kae'a kumbaimái-ima naaeyámba kwéankowana minínínkó Ísun-ánaeemba kwa'maéna kwégwena kwená unáánkwátói árááira'a koyátorena

21 imáyáa éna séna kwená unáánkwátói árááira'a koyátóráánanama sí'a ésinkaniye-imayaa éna koyátorowana

22 Ísu kwanténa awánéna séna kesimánaako áá'a íma kaíno. kentávái se árai'a súwa'naa íniwaiman-íye sénda póna áí'a éránkáíye súwana minkánáá kawé'a umái méraíye.

23 kawé'a umái máyowana Ísu kwéna mono'-nánká'ó kárákwirowaina naambó kwáyonka'a kwéna awánómbe torupamáímo máyón-kwaasi uwíremba kwésesa anón-ívi'a kwétowana Ísu tuwánéna

24 séna máápa'a kúmóro. minárásígó íma pukáívo úwoi aúma kwaiguráíye súwasa Ísuna awíráái suwaná

25 Ísu tí'mátuwowasa máápa'a kunákárúwowana minárásígó pukópa'a iyéna ayáánka'a tátorowana minárásígó usásinowana

26 Ísumo ún-aimba kóyáwé uráíye.

Ísu túramba kavíkóndarai kawé'a umátínkarain-kwasai.

27 mináímbá kóyáwé úwana minkákémbá Ísu aampa'a kúmba kae'nárai túramba kavíkóndarai kwenánaeemba kwa'maésarai kwésarai anónka'a sésarai Tévírina akún-ándarákéwái ómpo arunkái umásinkaaó suyaná

28 kwégwena naaúmpa'a umáyowasarai minkáé'nárai kwesé umáyóyana Ísu tísaa ena séna kentávékai sékai súramba kanaán-umai kawé'a umásinkaniyewa kwéseyo Ísu súwasarai anóndakoo kanaán-umai mirá ínyone suyaná

29 kentávékai miráyavekai áraire séyamba póna túramba kawé'a íno súwasarai

30 túramba awánamai kawé'a uyaná Ísu asiramái simátimena séna kemó únda íma simátímékaiyo súwasarai

31 ivátuwesarai kwemó úmba mósimatim-besimatimba uyaná kóyáwé uráíye.

Ísu ááma turuvíyán-kwaasi kawé'a umánkarain-kwasai.

³² minkáé'nárai kuyasá évakarawai moóráwaimba áí'maesa Ísunopa'a máánkara. kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyontavena minkwáásígó íma aai kwésuwasa áí'maesa Ísunopa'a máánkówana

³³ Ísu mayauwówana kóúwana minkwáásígó aai súwasa sáwívarawai awánésa táátavesa ésa sésa Ísareri-kwaasiya éta naaóv'á mirám-báyái íma awáraundaya ívékwarata íma kwéawanaumne sumbánivo

³⁴ áamáán-kawaa-kwaasi sésa taraváá-kwántóntí kawáán'á asirayámbá ámísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwayiye siráawe.

Ísu arumbá umátinkarain-kwasai.

³⁵ Ísu naaó'-nao'a anón-daopimpare sáwíyan-daopimpare kwénaena mono'-náúmpimpá'á uména Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba áséi-aimba simátíma'maena iyéna ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi asóvamatinkariye.

³⁶ Ísu mirá kwéuwasa sáwívarawaimo tóyo umbá tuwánéna séna sip-ispíra'o ímo kárákwiraiwaimo ímo máyáísasamo sipísípimo sáwí'o umáímo nááóntemba mirá owasá íma túwa'naa úmae kwénaowasa sáwí'a kwéowe séna arumbá umátinkena

³⁷ kwaásima Áánútumpa'a tígwáe-imayaa éna kwená kwayó-kwáásiyávéna séna kígauva'a sáwíva-tomba ávu karáísasa mintómbá akaránáon-kwaasi esimái-kwaasi máyáamba pó'a

³⁸ kígaugona avowámpa'a námúnaa síyana mayái-kwáásí ti'maráínasa mintómbá akaránáowe Ísu siráiyé.

10

Ísu kwená kwaási mayáír'á ti'mákain-kwasai.

Máaka 3:13-19, 6:7-13, Áríku 6:12-16, 9:1-5

¹ Ísu kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tááyowasa tuwaná kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyu'mae'a nááóro-asirayamba tiména ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi asóvamatinkai-asirayamba tímakaiye.

² asirayámbá tiména kwená mayáír'á ti'maréna séna kesí aantá-kwaasin-owe súwai túwí'a moóráwai áwí'a Sáimoniye séna aúná-kwi'a tamámena Pítaawe séna moóráwai Pítaa áváko áwí'a Éndaru moóráwai Sépéti ááninko áwí'a Yémési moóráwai Yémési áváko áwí'a Yóni moóráwai

³ Vírípi moóráwai áwí'a Pátóromu moóráwai áwí'a Tómási moóráwai áwí'a Mátíyu kwemá táákisi mayówai moóráwai Árávíási ááninko áwí'a Yémési moóráwai áwí'a Tátiyasi

⁴ moóráwai áwí'a Sáimoni kwemá Áróamáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanáe siráiwai moóráwai áwí'a Yútási Isakérióti kwemá naaénba Ísumba kwená namuro-kwáásír'á agaráátinkaraiwai miráumai-kwaasi Ísuna kwayó-kwáásímán-owe.

⁵ Ísu minkwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi ti'maréna séna kosimátíma'mae nááóro. ó'onkaa-kwaasiti naaópimpare Sámériyaa-kwaasiti naaópimpare íma naaé'a

⁶ kentí kwaási Ísareri-kwaasiti naaópimpa'a nááóro. sipísípíra'o ímo kárákwiraiwaimo ímo máyáísasamo sipísípimo sáwí'o umáímo nááóntemba Ísareri-kwaasi mirámó kwéomba

7 kosimátíme'a sé'a Áánútu kwená kwaásimo kawááimba ááimba kwéasaiye kosimátí'mae nááoro.

8 tí'o in-kwáási asóvamatinke'a púwón-kwaasi usásintinke'a túmo karáin-kwaasi túma kawé'a umátinke'a taraváá-kwámbá tirumpimbá máyáan-kwaasi maitiyúwáanasa kónááowe. mimbáyáígóná asirayámba úwoi tímúna'a íma óntamba meéyámbakaavo úwoi kawé'a umátínkáaro.

9 aampa'ó kwíyamba íma moórá-yantaa'a maimaé'a koró. óntamba íma unáámpimbá áítumae'a kwé'a

10 toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a tísamai-anaamba íma maimaé'a kwé'a tááúmba íma maimaé'a koró. moórá-mora-umai unáánkwátói tímantenká umái kuvé'mae'a koró. túwa'naa ónááowai kárákwiyonaaovo évakantantaa'ó íma maimaé'a úwoi koró.

11 Áánútun-aaí simátimenaontave'a moórá-naopa'ó kwíyamba keinárawa'ó naambó tímíndawaimba avakáá é'a mindáúmparé su'mai mé'a kentí mayáí maimái ánáse'a mindámbá tuwé'a ó'on-daopa'a koró.

12 moórá-naumpa'a iyiyamba máyaiyan-kwaasiyave'a sé'a kawé'a umái máéro síyasa

13 keinárawa'ó kárákwiyiyano éna Áánútu kawé'a umátinkanivo ímo kárákwiyiyano éna Áánútu keináraware su'mai kawé'a umátinkaniye.

14 moórá-naopa'ó kwíyamba naambó ímo tímésamo kentááimo ímo isáiyano éna Áánútu mindáópaken-kwaasi íma aamoí umátinkanivo umásítai'a é'a tísamaivakem-baramo uwáéntenkaani'a oró. mindáúmpará'i. mindáópara'iyó. tuwé'a koró.

15 simátíménda isáaro. Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba naaóv'ó Sótómu-naopare Kómóraa-naopare méraan-kwaasi sáwí'ó uráantavena sáwí-meyamba tímíniye. keinárawa'ó tínaaembo umátimenaon-kwaasi sáwí-meyamba tímíniye. minkwáásíyóntí sáwí-meyanko Sótómu-naopakewaiye Kómóraa-naopakewaiyeti sáwí-meyankomba usáyaaitaniye Ísu siráiyé.

sáwí'a umátinkanaon-kwasai.

16 Ísu mináimbá simásuwena séna simátíménda isáaro. sipisípimo kwisanamó áwááisaantemo in-íyánkómó intenkáámbó on-kwáásivimbá tí'maránaumne. kawer-ímáyáágwárá-kwáásiráámbá umái mé'a sáwí'ó umátinkanaoombo é'a íma anondá sáwí'a é'a paru unái máéro.

17 kárákwiyoro. mono-káwáá-kwáási keinárawa'a tí'maesa anón-kwaasitopa'a mótkesa aavimbá maitinkésa mono-náúmpá'á mótkesa túwíruku'-nesa

18 kentávé'ó asiramáimo máyáantavesa táto'mai tí'maesa kámááni-anon-kwaasitopare kawááon-kwaasitopare mátinkesa aavimbá maitinkáiy'a miwí kesáái simátíme'a ó'onkaa-kwaasiyonte kesáái simátimenaowe.

19-20 aaimó simátínkénka'a nóran-aina sénaumno-imayaa íma anómba é'a íma kentí imáyáavinken-aimba sénááovo kentivon-amankó sénááon-aimba úwoi táaka tinkáína'a sénááowe.

21 évakarawai tivá'awaawi tí'mai ó'owira'a tímíyasa tinkamiyasa puwónááowe. tivoísáimo ésa tíráámaa'a tí'mai ó'owira'a tímíyasa tinkamiyasa puwónááowe. iyámpóiyombo ésa tinóvwima tí'mai ó'owira'a tímíyasa tinkamiyasa puwónááowe.

22 kentáv'e o asiramáimo máyáantavesa tíyamba umátinkesa mirámó kwéomba ímo ivátuwesamo kentávésamo asiramáimo méwai Áánútu kawepá'á métinkaniye.

23 moórá-naopa'o méwasamo sáwí'o umátinkewa'o é'a tiyuwé'a isaaisé'a ó'on-daopa'a koró. simátíménda isáaro. Ísareri-kwaasiti naaó'-nao'a simátíma'mae kwénaaiyana mimbáyái íma ánásaraíndara'a kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai moórágwara'a kumónaumne.

24 ívé-kwaasigo kwéagaraankaiwaimba íma kwéusayaaitaiye. mayái-kwáásígó kwená anón-kwaasi íma kwéusayaaitaiye.

25 ívé-kwaasigo agaráárankainda-kwaasigomo índantemba íníye. mayái-kwáásígó kwená anón-kwaasigomo índantemba íníye. miráumai kemá anóndako únasa simái sáwí'a umásinkesa sésa taraváá-kwántóntí kawaánákó áwí'a Píyésepu iyémá kwésewe. mirá kwéseмба pósa kesí kwaasi simái avááraumai sáwí'a umátinkanaaowe Ísu siráíye.

26 Ísu simásuwena séna mináimbá imáyáa é'a kwaási-taaroí íma inkaisé'a máéro. aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. mindáyave'a kwaási-taaroí íma inkáiséro.

27 aúpá'ó simátíménda avora'á simátíméro. keinárawa'o simátíménda-aimba sáwíva-kwaasimo torupenká'á simátíméro.

28 tínkamiya'o puwónááon-kwaasi-taaroí íma inkáiséro. miwí kenti-mambá íma tínkambai ánásanaaovo Áánútun-aaroíye su'mai inkáiséro. kwemó éna sáwí-marupa'o íramó kwégaindava'a túgwarae tímankwáraré tuwáinasa ménaaowe.

29 maarán-áimbá imáyáa oro. sáwíyan-dumama téntékaan-dumama kae'-númámá sáwíyan-ontankakemba siyáánkai-toyaraamba kwémeyan-ovo Áánútu kíraan-dumama kárákwirena ímo kanaán-íye sínanamo éna íma puwéna marapá'á kumínívo

30-31 sáwíva'-numama Áánútu aúranka'a íma anón-tantaa'an-ivo kwaási anón-tantaa'a owaná póna kárákwirena amápa-tantaa'a kwéawanena kenti'nótáugwara'a kwétaampamai kwéawanaivo íma táá'a káino Ísu siráíye.

Ísu áwí'a avoratá sénaunda-kwasai.

Árúku 12:8-9

32 Ísu mináimbá simásuwena séna amáparawai túranka'a kentávésa sésa kesí anóndakoman-íye siyawaiyave'a kesivo kwíyómpakewai aúranka'a sé'a kesí kwaásiman-owe sénaumne.

33 ánivo kwaási túranka'a kembá tínaaemba umásimiyawaiyave'a kesivo kwíyómpakewai aúranka'a sínaaemba umátimenaumne Ísu siráíye.

34 Ísu mináimbá simásuwena séna kentáv'é'a maarán-imáyáa íma oró. kwaási amápa'a paru umái máyáantavena marapá'á kunkáíye. ímanivo marapá'á kunkáunda kwaási taaínka'a ésa évakarawai kesáái isáíyasa évakarawai aaisambá sénááowe.

35 ívékwara aánogwara'a kesááiyavesa maará ónááowe. avowámá moórá-imayaa ínana ááninko ó'on-imayaa íníye. anówama moórá-imayaa ínana ayáámúnko ó'on-imayaa íníye. anáávúkowe ó'on-ó'on-imayaa óyááoíye.

36 moóráwai kwenamáárawi kwená namuro-kwáásiráámbá umái ónááowe. kesááiyavesa miráumai miwítí imáyáa taaínka'a ónááowe Ísu siráíye.

³⁷ Ísu mináimbá simásuwena séna kesí kwaási-i'a ónáe síyawai aiva'a tinóvowiye táánimbaare tiyáámumbaare tirumbá timésa naaémba kembá tirumbá símémba uwóví'an-owe.

³⁸ kemá puwónaunda-taima sùgwaata'mae'a kondantembá kesí kwaási-i'a iyawaima umbai-yántáá'á timíyasa minúmbái-yántáá'á íma maimaésa sínaaemba kwaránááomba uwóví'a ónááowe.

³⁹ tirááímo táíndai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávésa imáyáa ésa tirááímo táínda-yantaa'a tuwésa puwésa aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'maí'a ónááowe Ísu siráíye.

⁴⁰ Ísu mináimbá simásuwena séna ti'maráandawai kentáái isáiyawai kesááigwara'a isánááowe. kesáái isáiyawai si'mákaiwain-aaigwara'a isánááowe.

⁴¹ Áánútun-ai simátimindawai évakarawaitopa'a kwínasa sésa Áánútun-ai kwésimatimendawai ónda pó'a enáái isánaumne síyawaima kwésimatimiwaimba Áánútu kawé'-mékámbá aména kwéisiyawaiwara'a mirám-békámbá timíníye. arupí umái máyáiwai évakarawaitopa'a kwínasa sésa arupí umái máyaandawai ónda pó'a enáái isánaumne síyawaima arupí umái máyainda-kwaasigomba Áánútu kawé'-mékámbá aména kwéisiyawaiwara'a mirám-békámbá timíníye.

⁴² kesí kwaási awánésa sésa úwoisan-kwaasi imbánivo Ísuna kwaási-i'a uráimba pó'a áwa'naa ónáe sésa sáwíyan-tantaa'a nombá amíyana Áánútu kawé'-mékámbá timíníye Ísu siráíye.

11

Yóni nombó pètinkaraiwaina kwaasái.

Árúku 7:18-35

¹ Ísu kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi mináyáátáár-áimbá simátímatuwena mimbárává'á tuwéna ó'on-o'on-daopa'a kwenáái kosimátíma'mae kwégwena kwená kawer-ámbá agaráátínkaraiye.

² agaráátinkowana Yóni ánda-naumpa'a máyonka'a Áánútumo usásinankaiwai Káráísiti ún-aimba iséna kwená kwayó-kwáásí ti'marówasarai Ísunopa'a tésarai

³ áisaa esarai sésarai kumíníyonemo sirááwaiya'ono. á'owawa ónómpo kumíníwaina amu'maránaumno suyaná

⁴ Ísu séna tayauwerékai isááyamba awánááyamba Yónimba kosimámekai sékai

⁵ túrumba kavikáiwai túrumba awánamai kawé'á owaná táá'a kaúnkaiwai táá'a kwéisaawana tísamaima pukáiwai kawé'á umái tísamaima kwétaawana túma karáiwai kawé'á kwéumatinkena puwón-kwaasi kwéusasintinkena úwoi-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimena séna

⁶ kentávéna íma kaer-ímáyáa iyawai tirunkó kawé'á kwéiye siyé Yónimba kosimámékaiyo Ísu súwasarai kurááíye.

⁷ Yónina kwayó'nakai tayauwerésarai kuyaná Ísu Yónin-ai amápa-kwaasi simátimena séna Yóni kavóná-marava'a máyáísa'a koawáné'a nóran-ímayaa kwéera koawánaraao. únda toréna umá móma'mema'o intenkáán-kwáásí Yónima iyé-ímáyáa uráao. Yóni íma mirán-kwáásímán-ivo asirayán-kwáásímán-íye.

⁸ nóran-imayaa kwéera koawánaraao. kawer-únánkwátói úmakainda-kwaasi Yónima iyé-ímáyáá uráao. ímanivo mirán-kwáásí kawer-únánkwátóigwara-kwaasi anón-kwaasiti naaúmpa'a kwémaewe.

⁹ nóran-imayaa kwéera koawánaraao. Áánútun-aaí kwésíwai Yónima iyé-ímáyáá uráao. owé Áánútun-aaí kwésíwaiman-iyé. árai'a simátimé'a sé'a kwemá Áánútun-aaí siráawai usáyaaitariye.

¹⁰ Áánútun-aaí aúváivimba Yónin-aaí simái agaimaréna séna Áánútu séna isaaó. moóráwaimba ai'maráanana kesáái maimaéna ená aiva'a kwéna ená aambá kwíyíniye siráíye agaimaréna siráimba Yónintavena siráíye.

¹¹ simátiménda isáaro. Yóni nombá pétinkaraiwaina mayáígó amápa-kwaasiti mayáígómbá usáyaaitaisana Áánútu kawé'a umánkaraivo Áánútu kwená kwaásira'o kawááin-kwaasi anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye anómba kawé'a umátinkaniye.

¹² Yóni nombá pétinkaraiwai Áánútun-aaí simátimindayavena ááimba ásárainkakemba ívékwara'a évakarawai Áánútu kawááipa'a iyóvo sésa aambá itánáe sésa anóm-bayai máyáawasa évakarawai aamoí ésa Áánútu kenká'a kawááinkwae kwésewe.

¹³ naaóvá'a Áánútun-aaí simátimakowaiye Mósesiye Áánútu kwená kwaásimo kawááinimba paáriníye-aimba suwaná naaémba Yóni paárurariye.

¹⁴ naaóvá'a Íráiyaa maémáiwai ókwara'a paáriníye-aimba suwa'a mináimbó siráan-aintave'a áraire sewa'a kemá sé'a Íráiyaantavesamo siráamba Yónintavesa siráawe kwésunda mǎnántávé'a áraire seró.

¹⁵ kwéisaawai isámai kawé'a oro Ísu siráíye.

¹⁶ Ísu mináimbá simásuwena moórá-ainkwara'a simátiména séna ívé'a máyáan-kwaasi nóran-kwaasiraane sénaumno. mirán-kwáásirááni'a kwéomba iyámpóiyomba naaópa'a marupímbá mésa aávéima kwétesa moórá-ayampa'o máyáan-iyampoi tááyesa ímá tiré'a taseró.

¹⁷ moórá-íya súná'a íma táásá uráawe. ivi'a taan-íyá súná'a íma ivi'a taráawe. miníyámpói uráantemba maamáyáan-kwaasi mirá kwéowe.

¹⁸ Yóni nombá pétinkaiwai ména ándá-aran-domba íma kwénéna Áánúntutavena isámai toónkwará'a íma kwénaisasa kwentávésa sésa taraváá-kwámbá arumpímbá máyáiwaiman-iyé kwésewe.

¹⁹ kemá kwaásí úranda'a kumpaáruraundawai mé'a ándá-aran-donkwara toónkwará'a kwénaunasa kentávésa sésa ándá-aran-donte toónté námae iyíwaima póna táákisi máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'a on-kwáásítí kwaásiman-iyé kwésewe. ánivo Áánútu simátimákaintemba kwéowai sésa Áánútu kawer-ímáyáágwáráwáimán-iyé kwésewe Ísu siráíye.

íma aai ísaraan-kwasai.

Árúku 10:13-15

²⁰ moórá-mora-tawai Ísu naaó'-nao'a kawé'-má'yái ímo awánaraam-bayai mayówasa awánésa sáwí-mayai íma tuwésa Áánútunopa'o ímo tuntávéna Ísu asíramái séna

²¹ keinárawa'a Kórasini-naopaken-kwaasiye Pétésáítaa-naopaken-kwaasiye sáwí-meyamba kentópa'a tíníye. naaóvá'ó Táyyaa-naopaken-kwaasiye Sáitóni-naopaken-kwaasiye Áánútun-aaimo ímo ísaraawaivimbo kawé'-má'yái ímo awánaraam-bayaimo kwémayaawandamo awánarekai

miwítí sáwí-mayai tukáasino. sáwí-mayaimo tuwésamo úwoi-unankwatoimo úmaesamo kanamó a'mákáankakai Áánútu tuwánaraisino.

²² mindáyave'a simátiménda isáaro. maarán-ímáyáá kwé'e Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba Áánútu Táyaa-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye sáwí-meyamba anómba timíníye-imayaa kwéowe. ánivo kentí sáwí-meyanko minkáé'-náópakewaiti sáwí-meyankomba usáyaaítaya-sawi-meyamba timíníye.

²³ Kápénéamu-naopaken-kwaasiyono. kentúwí'a mósá maré'a sé'a kwíyómpa'a iyónaumne sembánivo púwón-ayampa'a kónááowe. naaóvá'á Sótómu-naopaken-kwaasivimbo kawe'-má'yái ímo awánaraam-bayaimo kwémayaawandamo awánarekai miwítí sáwí-mayai túwówana póna Áánútu mindáo'a íma ánásasuwowana ívé'ú úwoi kwáyáisino.

²⁴ mindáyave'a simátiménda isáaro. maarán-ímáyáá kwé'e Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba Áánútu Sótómu-naopaken-kwaasi sáwí-meyamba anómba timíníye-imayaa kwéowe. ánivo kentí sáwí-meyanko Sótómu-naopakewaiti sáwí-meyankomba usáyaaítaya-sawi-meyamba timíníye Ísu siráíye.

kesópa'a teró siráin-kwasai.

Árúku 10:21-22

²⁵ minkánáá Ísu Áánútuntavena séna kesivoó kwíyómpakwara mararákwará'á kárákwiraandawai óne. amápa-tantaa'a kwéisaumne senkwáásí íma simátíme úwoi-kwaasi simátíme

²⁶ mirámó iyávéna kwéankaisa'a pó'a enáwí'a mósá kwémaraumne Ísu Áánútuntavena siráíye.

²⁷ Ísu mináimbá simásuwena séna kesivo amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo séna símakaiye. amáparawai kesí ááimba íma suwánaraavo kemá kesivo ááninko únana póna kesí ááimba suwánaraiye. amáparawai kesivoná ááimba íma awánaraavo kesivombá pó'a keyáá kwená ááimba awánaraumne. kesivoná ááimba simátimenae únda-kwaasi kanaán-umai kesivona ááimba kwéawanaawe.

²⁸ kentí mayái umbai-má'yái kwémayaawana kentópa'a umbai-yántáá'á kwáyáiwai kesópa'a tíya'a kentí imáyáa aúnaí'a umátínkáana'a paru umái ménaaowe.

²⁹ kemá kesúma íma maé iyé'a paru umátínkaundawai úna'a pó'a kesí aambá kawe'á umái awáné'a kesáái taagwiyavíya'a kentí imáyáa aúnaí'a umátínkáana'a paru umái ménaaowe.

³⁰ kesááimo taagwiyavónááomba íma umbái táinana timénaunda-mayai kawe'-má'yáimán-íye Ísu siráíye.

12

Ísu savaatirár-áimbá siráin-kwasai.

Máaka 2:23-28, Árúku 6:1-5

¹ minkánáávimbá Yútaa-kwaasi agándaan-kanaara'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé kígauvimba úwítí-ton-kígauvimba kwéguwana kwená kwayó-kwáásí táái tinkówasa úwítí-aramba kútúmái ásima pítuwesa kwénowasa

² ámáán-kawaa-kwaasi tuwánésa Ísuntavesa sésa tuwánaao. agándaan-kanaama aambá áumbakaawasa mirá kwéowe suwaná

³ Ísu séna naaóvá'ó Tévítimo urómba aúváivimba agaimarón-ainkona ááimba íma ísaraawe. Tévítiye kwená kwaásiye táái kwétinkowana

⁴ Tévíti Áánútuna mono'-náúmpá'á iyéna Áánútu aúranka'o makón-tomba umairéna kwénena kwená kwaási timúwasa naráawe. mintómbá úwoi-kwaasi íma némáembanivo mono'-má'yái má'yón-kwaasi némáembani. Tévíti mintómbá umairéna timúwasa nonká'á Áánútu íma áwáá'a siráimbanivo kesí kwaási mirá kwéowa'a áwáá'a ímo seráámbá áwáá'a kwésewe.

⁵ naaóvá'á Mósesi simátimakin-aimba aúváivinkemba awánaraawe. Áánútuntavesamo ísámaimo póimo tuvú'máimo kwéagayaan-kwaasi anóm-bono'-naumpa'a mayái kwémaesa agándaan-kanaagwara'a mayái kwémayaawasa mirámó kwéontavesa íma aái kwésimatinkesa sésa sáwí'a kwéowe íma kwésewe.

⁶ simátime'a sé'a keinárawapimba kwémayaunda-mayaigo anóm-bono'-naumpa'o kwémayaam-bayaigomba usáyaaitaraivo agándaan-kanaa mono'-má'yái-kwáási mayái kwémayaantave'o ímo sáwí'o kwéowe senkákémbá kesí kwayó-kwáásiyávé'a sáwí'a kwéowe íma seró.

⁷ Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna póimo tuvú'máimo agaimáimo símémba kanaán-ivo tirumbó kwéumatinkaamba anón-aamoi kwéune siráimba mináínkóná ááimbo isé'o kwarékai ímo sáwí'o uráan-kwaasi aavimbá íma maitínkáasino.

⁸ kwíyómpakemba kwaási úranda'a pó'a agándai-kanaara'o kárákwiraundawai úmpo agándai-kanaara'o kwaásimo mayái kwémayaamba kendéimán-iyé Ísu siráiyé.

ayáámba kawévaigurain-kwaasigona kwaasái.

Máaka 3:1-6, Áríku 6:6-11

⁹ Ísu mivá'á tuwéna mono'-náúmpá'á iyúwana

¹⁰ moórawai ayáámba kawévaiguron-kwaasi máyowasa aavimbá mayankánáe sésa Ísumba áisaa esa sésa agándai-kanaama mayái aambá áúmakaan-kanaama póna áí'o in-kwáási asóvamankai-mayai mayáinda áamámba araaísini. íya araaísiniyo suwaná

¹¹ Ísu tísaá ena séna keinárawapinkemba kentí sipisípi-poraa'o maipímbó pékaina'o é'a agándai-kanaara'a ááéma mósá asinánááo. owé á'a mirá ónááomba

¹² kwaásigo sipisípi-poigomba usáyaaitaraimba póna agándai-kanaa áí'o in-kwáási asóvamankanimba kawé'á éna áamámba íma araaísiniye simátimatuwena

¹³ ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna enayáámba árútuwaaó súwana ayáámba árútuwowana kawé'á umánkowana ó'on-ayaankaamba úwasa

¹⁴ áamáan-kawaa-kwaasi mono'-náúmpákémbá kumésa Ísumba nóraumaiya tuvuwónaundaya'iyó sésa áamáyu-aimba siráawe.

Ísu Áánútuna mayái-kwáási góná kwaasái.

¹⁵ áamáyu-aimba sun-táamá Ísu iséna mimbáravá'á tuwówasa sáwíwarawai kwenánaaemba kwárówana tí'o ún-kwaasi amápa'a asóvamatinkena

¹⁶ asiramái séna kemó umátinkaunda-aimba íma simátiméro siráiyé.

17 mirámó úmba naaóvá'á Áánútun-aaí simátimakowai áwí'a Áísáya sirónka'a póna Ísu mirá uráíye. Áísáya agaimaréna séna Áánútu séna

18 kwembá usásinankaraunana kesí mayái-kwáásí isa'á kwená imáyáa kwé'e'a aamoí kwéumanke'a aai senaná kesimankó kwesé máyainana ó'on-ó'on-kwaasi amáparawai kesí arupí-aimba simátimena

19 íma aaisambá tiyéna íma anónka'a séna naaópa'a kwénaaena íma anónka'a séna

20 Áánútunopa'o ímo asiramáímo máyáan-kwaasi íma tiyuwéna kawé'a umátinkaniye. mirá úmae iyéna mayái maimaé iyéna íma ivátuwainana kesí arupí-ainko usáyaaitena kwáyainasa

21 ó'onkaa-kwaasi kwenáwí'a isésa sésa árai'a súwa'naa íníwaiman-íye sénéáowe

Áánútu siráíye sirónka'a póna Ísu mirá uráíye.

Ísunte Píyésepuntei kwaasái.

Máaka 3:20-30, Áríku 11:14-23, 12:10, Áríku 6:43-45

22 moórawai maúmba kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyowana póna minkwáásígó íma aai kwésuwana aúramba kavikówasa áí'maesa Ísunopa'a máánkówana Ísu mayauwéna minkwáásígómbá kawé'a umáncowana kwemá aai súwana aúramba awánówasa

23 sáwívarawai táátavesa ésa sésa mind'á Tévítin-andarakemba paáriníyemo siráawaiya'i. ó'owa'íyo suwasá

24 ámáán-kawaa-kwaasi mináimbá isésa kampa'á sésa ímanivo taraváá-kwántóntí kawááná'á áwí'a Píyésepu asirayámbá ámisana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye siráawe.

25 suwaná Ísu miwí táama iséna simátimena séna moórá-andama áái'a tiyésa pósa taaínkaar-umai mésa íma asiramáívakaamba kwémaewe. moórá-naopara'i. moórá-akuna'i. usiyán-ákúmbá pósa taaínkaar-umai íma asiramáívakaamba kwémaewe.

26 Sáátáánigona kwaásimo áái'o tiyésamo taaínkaa'o ésamo ésa íma asiramáívakaamba kwémaewe. kentávé'o semba Píyésepu asirayámbá ámisana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiyemo kwésemba

27 ánivo Píyésepuna asirayánk'á taraváá-kwámbó kwémaitiyuwaundarakai kentí kwaásigwara'a Píyésepuna asirayánk'á taraváá-kwámbá maitiyúwáásino. mirán-áimbó síyasamo ésa kentí kwaási kampa'á kwésewe sénéáowe.

28 ánivo kemá Áánútun-amankona asirayánk'á taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaundayavena Áánútuna asirayámbá keinárawapimba kwéaarisa'a kwéawanaawe.

29 moórá-aimba imáyáa oro. moórawai moórá-nanko avowámó asiramáímo máyainanamo éna mindáúmpákémbó umóyámbó mayáíndayavenamo éna íma úwoi uveránivo mindánkó avowámbá ánda asááúmankenamo éna uvékena kwená náaindaamba umóyámbá mayáníye.

30 kembá íma kwésuwa'naa-esa kesí namuro-kwáásiráámbá umái kwémaewe. íma súwa'naa esa kwaási torupamáí símémba moórá-mora umáguraawe.

³¹ mindáyave'a simátíménda ísáaro. kwaási sáwí-mayai kwémaesa simái sáwí'a kwéumatinkaamba mindá Áánútu maitiyuwánívo Áánútun-amankontavesa simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwáníye.

³² kembá kwaási úrandako kumpaáruraundawaimba simái sáwí'a umásinkanaaomba mindá Áánútu maitiyuwánívo Áánútun-amankontavesa simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwéna ívékware naaénkware'a íma maitiyuwáníye.

³³ kawe-táigó kawer-árámbá iyáísana sáwí-taigo sáwí-aramba kwéiyaivo taaéramba awánésa kawe-táigón-aramban-iyé. sáwí-taigon-aramban-iyé kwésewe.

³⁴ iyánkó póigon-ara'an-owe. sáwíre su'mai on-kwáási mé'a pó'a íma kanaán-umai kawer-áímbá kwésewe. tirumpimbá kwáyáin-imayaanei kwésewe.

³⁵ kawe-kwáási kawer-ímáyáávinkémbá kawe'-máyái kwémayaavo sáwí-kwaasi sáwí-imayaavinkemba sáwí-mayai kwémayaavo sáwí-kwaasi é'a sáwí-aimba kwésewe.

³⁶ simátíménda ísáaro. Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínímba úwoi-aimbo ó'on-o'on-aimbo siráantavena tísaa íníye.

³⁷ kawer-áímbó sirén-kwaasiyavenamo éna arupí-kwaasiman-owe Áánútu séna sáwí-aimbo sirén-kwaasiyavenamo éna sáwí-kwaasiman-owe síníye Ísu siráíye.

ímo awánáúnda-mayai mayaáo siráan-kwasai.

Mááka 8:12, Áríku 11:29-32

³⁸ súwasa évaka'a amáán-kawaa-kwaasiye amáámba sun-kwáásíyé Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa anóndakoo áraira Áánútumpakena kunkáana ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná

³⁹ Ísu séna ívé'o máyáan-kwaasi sáwí-kwaasi é'a Áánútuntave'a íma imáyáa é'a kentáv'é'a kwése'a Áánútumo ai'mákainamo e íma awánáúnda-mayai máyénata awánaanomo kwéseмба naaóvá'á Áánútu Yónaambo uráintemba kembá mirá ínívo mináímbá imáyáa oro.

⁴⁰ naaóvá'ó anón-doyaako Yónaambo nawíkwowanamo kaumbo-táwaimo arumpimbó méraintemba kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai kaumbo-táwai maipimbá ménaumne.

⁴¹ Yónaa kaumbo-táwai anón-doyaako arumpimbá máyowana miín-kwituwówana minkákémbá Nínívaa-naopa'a Áánútun-aaí kosimátimuwasa isésa sáwí-mayai tuwésa Áánútun-aaí isaraawe. ívé'a Yónaamba usáyaaitaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaémba Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínímba Nínívaa-naopaken-kwaasi keinárawa'a aaivimbá maitinkésa sésa Yónaan-aaí iséta sáwí-mayai tukáundayaanivo Yónaamba usáyaaitaraiwai kentí naaópa'a máyowa'a kwenáái íma isé'a sáwí-mayai íma tukáawe Nínívaa-naopaken-kwaasi sénááowe.

⁴² naaóvá'á kentíkwánára'a kárákwírowai áwí'a Sórómoni kawer-ímáyáávinkémbá aaimá kwésimatimuwana moórá-ininko némpaken-kawaa-ininko Sórómonin-aaí kóisánáe séna kwémena kuráíye. ívé'a kemá Sórómonimba usáyaaitaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba

póna naaémba Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínínkanaa tínimba minínínkó keinárawa'a aavimbá maitinkéna séna kemá némpakemba Sórómonin-aai taísaraumpo Sórómonimba usáyaaitaraiwai kentópa'a máyowa'a kwenáái isómba íma ísámai kawé'á uráawe síníye Ísu siráíye.

taraváá-kwánkó koyauwékain-kwasai.

Áríku 11:24-26

⁴³ Ísu mináimbá simásuwena séna kwaási arumpinkémbá taraváá-kwánkó auwéna kavóná-marava'a nombá íma kwáyáipa'a kogwénaaena séna náávára ménaumno séna avakáá uwááena

⁴⁴ séna tayauweré'a kesí naambá kwaásigo arumpimbá pó'a koménaumne simásuwena téna taawánaimba mindánkómbá kankambá kwiyú'mái kawer-umásukaisana taawána

⁴⁵ tayauweréna avakaeté-taravaa-kwamba miwítí sáwí-mayai anómba uráawai tí'maena minkwáásígó arumpimbá tamáyáawana moórá-taravaa-kwamba arumpimbá máyáísana minkwáásígó sáwí'a umái máyáísasa naaémba sáwíva-taravaa-kwamba máyáawana kwemá anómba sáwí'a umái méraiye. miráumai ívé'o máyáan-kwaasi sáwí-mayai kwémaesa anómba sáwí'a úmaesa iyónááowe Ísu siráíye.

Ísun-anówawe áúnava'maati kwaasái.

Mááka 3:31-35, Áríku 8:19-21

⁴⁶ Ísu kwésimatimumba Ísun-anówawe Ísun-áúnava'maate tésa aai simáménaaontavesa máápa'a máyówana

⁴⁷ moóráwai Ísuntavena séna enanówe enáúnava'maare aai simáménaesa máápa'a máyáawe súwana

⁴⁸ Ísu séna kesinó nááwa'iyo. kesúnava'a nááwiya'o séna

⁴⁹ ayáándeí kwená kwayó-kwáásí agaráátinkena séna kesinó kesívá'maa'a máyáawe.

⁵⁰ kesivo kwíyómpakewai siráini'a kwéowai kesinó kesúnava'maa'a kesimánaa'maa'an-owe Ísu siráíye.

13

moóráwai ánáyumba tu'makáin-kwasai.

Mááka 4:1-20, Áríku 8:4-15

¹ mitáwai Ísu naaúmpa'a tuwéna Káríri-nonkwaaunkon-awampa'a koména aai simátimindayavena úwasa

² sáwívarawai tóyo ésa kwená egwaa'á tamáyóntavena nompí-sípívimbá usámaaisena máyowasa minkwáásiyómbá nonkwaaúnkón-awampa'a máyówana ó'on-o'on-aimba kwántámai simátimakaiye.

³ moórá-aimba simátiména séna moóráwai ánáyumba maimaéna kígauva'a kwégwena

⁴ máyu'maraisana évakar-anayumba aampa'á kunkwáyáísana numaómá túkúnasukaiye.

⁵ évakar-anayumba óntankwara'-maravimba kunkwéna paáká'-márávimbá póna avekáán-umai anón-isana

⁶ aa'á kaisaná amímá ayáátááka'a íma kunkéna aáyánkaguraiye.

7 évakar-anayumba karaampimbá kunkwéna kárúraisana karaan-tantáákó ara'násukaiye.

8 évakar-anayumba kawé'-márávimbá kunkwéna karuwéna anón-éna arambá imái sáwívar-aramba iyéna évaka'a usáyaaitayan-aramba iyáísana évaka'a umaimái-aramba iráíye.

9 kwéisaawai isámai kawé'á oró Ísu siráíye.

10 Ísu súwasa kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa taáísaa esa sésa kwésimatimenda nóra séwa kwántámai-aimba kwésimatimeno suwaná

11 Ísu séna Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ainkona ááimba kwésimatimunda Áánútu keinárawa'a imáyáa tímísa'a kwéisaavo miwí imáyáa íma tímakaisasa kwéisaantave'a kwántámai-aimba kwésimatimune.

12 Áánútun-aaimo isámaimo kawé'ó iyawai Áánútu túwa'naa ínasa moórá-ainkwara'a isésa mirámó kwéiyano éna Áánútu túwa'naa ínasa amápar-ainkwara'a isánááowe. Áánútun-aaimo ímo isámaimo kawé'ó esa kampa'á sésa kawé'á umái kwéisaumne síyawaima tirumpinkémbá mináimba maimayánana íma kwéniye.

13 kwéisaambanivo íma isámai kawé'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawé'á kwéowe. mirámó kwéontave'a simátimunda kwántámai-aimba kwésimatimune.

14 naaóvá'á Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Áísáya siráimba miwí mirá kwéowe. Áísáya séna kwéisaambanivo íma isámai kawé'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawé'á kwéowe.

15 miwítí imáyáao umbai kwétaisana tááko aaimó isáiyávéna ávón-kaisaná túranko awánaiyavena ávón-kwégaivo ímo mirámó ésamo esa táá'o isésamo túrambo awánésamo kesááimo isésamo miwítí sáwí-imayaamo tuwésamo kesópa'o tenkákái sáwí-imaya maitiyuwé'a kawé'á umátinkausino Áánútu siráíye Áísáya agaimaréna siráimba Ísu siráíye.

16 Ísu mináimbá simásuwena séna simátíme'a sé'a keinárawa'a kawé'ó umáímo awánaamba Áánútu kawé'á kwéumatinkaiye. kawé'ó umáímo isáamba Áánútu kawé'á kwéumatinkaiye.

17 simátíménda isáaro. naaóvá'á Áánútun-ai simátímakowaiye arupí umái máyówaiye sáwíva-kwaasi keinárawa'o kwéunda-mayai kwéawanaanten-umai awánanae sésa umbá íma awánaraawe. miwí keinárawa'o kwéisaanten-umai isánáe sésa umbá íma isaraawe Ísu siráíye.

18 Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna simátímatuwena séna moóráwai ánáyumba tu'makáin-ainkona ááimba súnnda isáaro.

19 Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba isésa íma isámai kawé'á kwéowana Sáatáánigo téna tirumpinkémbá tamaimái úwoiva'a kwétiyuwaiye. minkwáásí aampa'á kunkwáyáin-anayunkaamba kwéowe.

20 ánáyumbo óntankwara-maravimbo kúmimba maarán-ááimbán-íye. Áánútun-ai isésa aamoí ombánivo

21 íma tirumpimbá táto'mai kawé'á owasá Áánútun-aaiyavesa umbai yántáarí'a umátinkaantavesa Áánútun-ai ivátukaawe.

22 ánáyumbo karaampimbó kúmimba maarán-ááimbán-íye. Áánútun-ai isáámbanivo marapár-úmbái-yántáátávésa imáyáa úmae naeésa óisan-imayaama úmae kwénaeésa mirán-imáyááó Áánútun-ai káátasuwasasa íma Áánútuna mayái kwémayaawe.

²³ ánáyumbo kawé'-márávímbo kúmimba maarán-ááimbán-iyé. Áánútun-
aai isésa tirumpimbá táto'mai kawé'á ésa asiramái mésa Áánútuna mayái
kwémaesa kwétuwa'naa-owasa évakarawai usáyaaitamai-mayai kwémaesa
kwétuwa'naa-owe Ísu siráiyé.

sáwí-anayumba u'makáin-kwasai.

²⁴ Ísu mináimbá simásuwena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-
aimba maarán-áimbán-iyé. moóráwai kwená kígauva'a kawer-ánáyúmbá
áwí'a úwítí-anayumba u'makáisana

²⁵ moórá-no'waamba amááraawigwara'a tuún-kwaiguráawana namuro-
kwáásígó téna arambó ímo iyáí-uwitiraan-anayumba sáwí-anayumba avu-
vumpimpá'á u'makáisana

²⁶ úwítí anón-éna arambá iyáísana úwítiraan-damai u'makáiwai anón-
isasá

²⁷ mayái-kwáásí awánésa kígaugo avowánópa'a tésa sésa kawer-
ánáyúmbá u'makáandavimba úwítiraan-damai náávakena mimpimbá
kwáyáivo sewaná

²⁸ séna namuro-kwáásígó mau'makáiyé sisasá áisaa esa séna
táúyuwanaumne sewaná

²⁹ séna ímanivo úwítí táúyuwaavainivo túwéwana

³⁰ kwáyainana naaémbe úwítí karepáina'a toómbó akaránááowaiyave'a
senasá misáwí-úwítiráán-dámái táúmai asááumai iramá kwégaindava'a
tuwésa úwítí úramba áká'mai kesí toón-dáúmpá'á maránááowe Ísu siráiyé.

taaérankona kwásái.

Máaka 4:30-34, Arúku 13:18-21

³¹⁻³² Ísu maarán-áinkwárá'á simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo
kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyé. moóráwai sáwíyan-taeranko
áwí'a másátati mintáígó arambá ímo ane'ó awánaraan-taeramba kígauva'a
u'makáawana anón-éna amaimá móivarena kóyáwé uráisana numaómá
mimpimpá'á ánáamba úmarena kwémaiye Ísu siráiyé.

³³ Ísu maarán-áinkwárá'á simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo
kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyé. moórá-ininko péreti-tomba
agayánáe séna kanaráán-tántáákó áwí'a páráwaa'a maimaéna intorái-
yántáá'á sáwíyan-tantaa'a ayáúmaraisana kwéna intoréna anón-kwéiyé Ísu
siráiyé.

³⁴ Ísu kwaásiyomba aái simátimenae sénamo úmba íma avora'á siráivo
kwántámai-aíne su'mai simátímakaiye.

³⁵ naaóvá'á Áánútun-*aai* simátímakowai sirónka'a póna Ísu mirá uráiyé.
kwemá agaimaréna séna

simátíménda kwántámai-aimba simátimenaumne. Áánútu maramá
taróruainka'a aúpá'ó kwáyom-bayaigon-*aai* ímo ísaraan-aimba
simátimenaumne siráiyé

agaimaréna siráimba Ísuntavena siráiyé.

sáwí-anayumba u'makáin-ainkona ááin-kwasai.

³⁶ Ísu mináimbá simátímatuwena tiyuwéna naaúmpa'a iyúwasa kwená
kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa sésa namuro-kwáásígómó moóráwaina
kígauva'o sáwí-anayumbo kwéu'maraiwaina ááimba simásimiyo suwaná

³⁷ Ísu séna kawer-ánáyúmbó u'makáiwaina ááimba kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai úne.

³⁸ kígaugona ááimba maramán-iyē. kawer-ánáyúnkóná ááimba Áánútu kwená kwaási kawaáin-kwaasiman-owe. sáwí-anayunkona ááimba Sáátáánigona kwaásiman-owe.

³⁹ namuro-kwáásígó sáwí-anayumba u'makáiwaina ááimba Sáátáánigon-iyē. toómbó akaránááon-kanaaona ááimba maramó ánásanin-kanaaman-iyē. toómbó akaránááowaina ááimba Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewaiman-owe.

⁴⁰ námáímo áú'maimo iravímbó agaisuwánááontemba naaén-kanaamo tinda mirá ónááowe.

⁴¹ kwaási úrandako kumpaáruraundawai kesí kwayó'nárawa'a kwíyómpakemba tí'maráanasa kesí kwaásivinkemba sáwí-kwaasi ó'owima sáwí-imayaa tíméwasa sáwí-amba kwégwaraawai kuntúkúmai

⁴² iramó kwégaipa'a tiyuwáiyasa mésa ivi'á tésa túwááyaamba akévundarewasa

⁴³ arupí umái máyáawai Áánútu kentivo kawááipa'a mésa aa'ó kwégaintemba mirá ónááowe. kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráiyē.

Áánútu kwaásimo kawááin-kwasai.

⁴⁴ Ísu maarán-áinkwára'á simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyē. ó'oran-ontamba maravímbá utámarena ména pukáisana moórawai téna taawánéna aamoí éna káátamarena mimbáramá meéyámbá ínintavena kwená óisamba maimái tímatuwena óntamba mairéna mimbáramá komeéyán-éna minó'órán-óntámbó ásámakaamba mairáiyē.

⁴⁵ Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyē. moórawai ameriyáámba meéyáambaraindayavena naaó'-nao'a kwénaaena

⁴⁶ awánáinda moórawai ó'oran-ameriyaamba makáinana awánéna kwená óisamba maimái kwétimena óntamba mairéna minó'órán-ámériyáámba komeéyán-umai kwémayaiye.

⁴⁷ Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyē. kwasen-únánkáámbá moórawai nompímbá túwáísana ó'on-ó'on-doyaa'a

⁴⁸ minúnámpímbá ógwitagwisana asináíndayavena umái kwéawanaisasa évakarawai áwa'naa umai asímbai áamááiva'a makésa kawé'nóyáá'á unáámpímbá áitesa sáwí-noyaa'a ivá'á kwétuwaawe.

⁴⁹ naaén-kanaa tinímba mirá íníyē. kwíyómpaken-kwayo'narawa'a kawé-kwáásivinkémbá sáwí-kwaasiyomba tí'mai

⁵⁰ iramó kwégaindava'a tuwáiyasa ivi'á tésa tí'o ínintavesa túwááyaamba akévundanaaowe simásuwena

⁵¹ kwená kwayó-kwáásiyávéna tísaa éna séna simátimunda-ainkona ááimba ára isaaó súwasa owé suwaná

⁵² Ísu simátimena séna ísáamba simátimunda-aimba simátíméro. moórawai naankó avowá kwená naaúmpa'a ááéraan-tantaare aúna-yantaare kwáyáísana taáimbai kwená kwaási kwétimiye. mindánkó avowámó kwétimintemba miráumai ááéraam-bonor-aimpinkene Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimpinkene simátíméro Ísu siráiyē.

*Násáretivakewai Ísumba tínaaemba umánkaraan-kwasai.
Mááka 6:1-6, Arúku 4:16-30*

⁵³ Ísu mináimbá simátímatuwena mimbárává'á tuwéna

⁵⁴ kwenamáápa'a kúmba miwítí mono'-náúmpá'á iyéna aai simátimuwasa táátavesa ésa sésa náávakena kawer-ímáyáá mairéna kawer-áimbá kwésimasimenayaawa nááwawa asirayámbá ámísana kawé'-má'yái ímo awánáúnda-mayai kwémayaiyo.

⁵⁵ kesáámó awánáúnda taainéí évaka-tantaa'o kwéiwai ááninkoman-iyé. Máríyaa áánimba éna Yémési Yósépi Sáímoni Yútási tuwaaómán-iyé.

⁵⁶ kwenáúna'a maanká'á má'yáawe.

⁵⁷ maankákéwáímá póna úwoi-kwaasiman-ivo náávakena mináimbá isénawa minásíráyámbá mairénawa kwésiyo sésa kayorésa tínaaemba umámúwana Ísu simátimena séna Áánútun-aai simátímíwai ó'on-o'on-daopa'a kwénaaisasa kwenáwí'a mósá kwémaraavo kwená naaópa'a komáyáimba kwenamááraa sésa kesáámó úndanten-kwaasiman-iyé sésa kwenáwí'a íma mósá kwémaraawe Ísu siráiyé.

⁵⁸ kesáámó úndanten-kwaasi póna íma súwa'naa íniye suntávéna ímo awánom-bayai moórá-mora-mayaiye su'mai mairáiyé.

14

Yóni nombó pétinkarawai pukáin-kwasai.

Máaka 6:14-29, Áríku 3:19-20, Áríku 9:7-9

¹ minkánáá Ísuna mayáígón-áái símae iyúwana Káriri-marara-kawaanako áwí'a Éróti mináimbá iséna

² kwená mayái-kwáásiyávéna séna minkwáásígó Yóni nombó pétinkarawaiaman-iyé. pukáimpinkemba usásinkena póna asirayámbá kwempímbá kwáyáisana mirám-báyái kwémayaiye sirái.

³⁻⁴ ááéma Éróti kwenáváko awainínkómbá áwí'a Erotiyasimba mairówana Yóni séna enáváko awainínkómbá aambá áúmbakaawa mayááne simá-sima'a úwana Éróti ti'marówasa Yónimba koái'maesa ándáva'a máánkarowana

⁵ Éróti Yónimba inkamónáe súmba kwaási-taaroí inkaiséna íma inkánkaiye. kwaási Yónintavesa sésa Áánútun-aai simátímíwaiman-iyé suwaná Éróti séna Yónimba inkamónasa áwáá'a siyénááowe séna íma inkaména máyowana

⁶ kwembó ánkaron-kanaamo túwana anón-tanomba kaumái sáwíva-kwaasi tímúwasa nowaná Erotiyasi ayáámúnko téna túranka'a araimá marówana Éróti aamoí umánkena

⁷ minárásígóntávéna séna nóin-tantaatavena ankáíya simásímína'a áméno. árai'a súnda pó'a sísaina'a áméno súwana

⁸ anówamba koáísaa ena súwana anówama aai súwana Érótinopa'a téna séna Yóni nombá pétinkarawai a'nómbá ará'mái táávepimba maré simiyó súwana

⁹ iséna arumbá kwéumbanivo aiva'á asirayán-áimbá siráin-aimba imáyáa éna toómbó naan-kwáásígwárá'á ísaraantavaiye séna íma a'áo sénáe séna

¹⁰ moóráwaimba ai'marówana ándávinkemba Yónimba anumarambá ará'mái a'nómbá

¹¹ táávepimba maréna maimaéna minárásígómbá máamuwana maimaéna anówamba máamuwasa

¹² Yónina kwayó-kwáásí isésa anómbe komaimái utamánkesa Ísunopa'a tésa tasimámakaawe.

naaémbe Érótí Ísuna mayáígón-áái iséna séna minkwáásígó Yóni nombó pétinkaraiwai éna pukáimpinkemba usásinkena póna asirayámbá kwempímbá kwáyáísana mirám-báyái kwémayaiye Érótí siráiyé.

Ísu sáwíva-kwaasi toómbá tímakain-kwasai.

Máaka 6:31-44, Árúku 9:10-17, Yóni 6:1-13

¹³ Yóni puwómbe kwená kwayó-kwáásí Ísumba simámúwana iséna tuwéna kwená kwayó-kwáásíyé nompí-sípívímbá usámaaisena kwaásimo ímo máyaiyapata kónáe séna kumba naaó'-naokewai mináímbá isésa marapá'á kóyo uwaná nompí-sípívímbá kwéna

¹⁴ marapá'á ásávomba misáwívá-kwáásí tuwánéna arumbá umátinkena tí'o ún-kwaasi asóvamatinkaraiye.

¹⁵ Ísu asóvamatinkowasa enónka'a kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa sésa íma sáwíva-kwaasi máyáapa'an-ivo enáíndara'a tí'márénasa egwaa'-náópimpa'a kwénaaesá toómbá meéyámbaráaro suwaná

¹⁶ Ísu séna toóntáá'a íma kwíya'a toómbá tíméro súwasa

¹⁷ miwí sésa sáwíyan-tomba éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á kwáyáívo sáwíva-kwaasívimba íma kanaán-íníye suwaná

¹⁸ Ísu maimaé másíméro séna

¹⁹ sáwíva-kwaasiyavena mara'á máéro séna éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á maisokéna kwíyómpe'a karákéna Áánútuntavena súwi simásuwena mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásí tímúwasa misáwívá-kwáásí tímúwasa

²⁰⁻²¹ amáparawai nowaná tímú'a vówasa sáwíva-kwaasi 5,000 kwaaima uwasá aaraiyé iyámpóígarare miráumai-kwaasi nowaná tímú'a vówasa Ísuna kwayó-kwáásí mintón-ayai sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitaraawe.

Ísu non-avóvomayaapa'a kuráin-kwasai.

Máaka 6:45-52, Yóni 6:15-21

²² áítumai ógwitwana minkákémbá Ísu kwená kwayó-kwáásí tí'maréna séna kesí aiva'á nompí-sípívímbá usámaaise'a menávápá'-náópa'a koró. misáwívá-kwáásí kwéti'mare'a sé'a kentí naaó'-nao'a koró simátimenaumne séna

²³ misáwívá-kwáásí tí'marówasa miwítí naaó'-nao'a kuwaná Áánútumpa'a námúnaamo síndayavena omápa'a umáyowana no'wáámba aúkúwana Ísu kweyáá máyowasa

²⁴ kwená kwayó-kwáásí nompí-sípívímbá non-avuvumpá'á máyówana maramá nénka'a kwáyowana anón-unda to'maé kwétena misípí tayáto'marowasa íma kumbá

²⁵ irataró'a Ísu non-avóvomayaapa'a kwénaesá kwená kwayó-kwáásímó máyónka'a túwasa

²⁶ non-avóvomayaapa'o kwénaesá awánésá táátavesá ésa tiyántámbá kwétowasa sésa kwaántáo kwénaaiye suwaná

²⁷ Ísu avekáán-umai séna táá'a kaivó aáno máéro. kemá úne súwana

²⁸ Pítáa simámena séna emó Ísóigo úrambo éma sina'á non-avóvomayaapa'a emó máyaandava'a konó súwana

29 Ísu séna kanaán-ivo tiyó súwana nompí-sípívínkembá kunásávena non-
anóvomayaapa'a Ísumo máyopa'a kúmba

30 kawé'á umái kúmba anón-undamo toróntavena imáyáa éna inkaisúmba
nompímbá kunávekora'nara kwéena anónka'a séna Ísóigoo kembá tátoraao
súwana

31 Ísu avekáán-umai ayáámba árú'mai tátorena séna anón-undamo
toráintavai sáwí-imayaa e kesí asirayántávemo ímo imáyáamo óndayavai
kunáveraane. kesí asirayántávái íma kaer-ímáyáá uwo súwasarai

32 nompí-sípívímbá usámaaisewana anón-undao maivaíyówasa

33 nompí-sípívímbá máyówai Ísuna imáyáa mósá marésa sésa árai'a
Áánútu ááninko óne siráawe.

*Ísu Kénésárétiva'a tí'o ún-kwaasi asóvatinkarain-kwasai.
Máaka 6:53-56*

34 árai'a Áánútu ááninko óne sésa kwaaúnóná menávápá'á Kénésáréti-
marava'a kumbá marapá'á ásávowasa

35 mimbápákén-kwáási Ísumba aúyésa naaó'-nao'a simátimesa Ísumo
tamaún-aimba isésa tí'o ún-kwaasi tí'maesa tóyo ésa

36 sésa ená unáánkwtóí-araaira'a tátoraíyana tí'a étinkainkwaé suwasá
tátórówana tí'a étinkaraiye.

15

*tíkwá'nái áamáamba siráan-kwasai.
Máaka 7:1-13*

1 áamáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé Yérúsaremu-
naopakemba Ísumo máyopa'a tésa sésa

2 ená kwayó-kwáási nóra isasá kentáá síkwá'nái áamáamba íma kwarésa
tiyáamba íma sese ombá toómbá kwénaao suwaná

3 Ísu séna kentíkwá'námo simátimakaan-amaamba kwaré'a Áánútuna
ámáamba kwéaraaisemba nóra éra mirá kwéoo.

4 Áánútu séna kentinóvowi túwí'a anómba oró. ánívo anóvwimo
sáwíkaambo simátinkaindawaimba tuvuwíyana puwíníye Áánútu siráivo

5 keinárawa'o siráamba moórawai anóvwiyavena simátimena séna
moórá-yantaa'a Áánútundeiman-ivo íma kanaán-umai timénaumne siréna
anóvwíma íma kwétuwa'naa-íye. mirámó ontávé'a kanaán-íye kwésewe.

6 mirá-sáwí'ó ontávé'a Áánútun-aii tuwé'a kentíkwá'nái áamáamba
kwégwaraawe.

7 kaumbo-káér-ainkwará-kwaasin-owe. naaóv'á Áánútun-aii
simátimakowai áwí'a Áísáya keinárawatavena árair-aimba siráimba
agaimaréna séna Áánútu séna

8 maawímá kesúwí'a tóikakene su'mai sésa kesí imáyáa íma tirumpimbá
kwáyáíye.

9 kwaásiti áamáamba simái paárombanivo Áánútuna áamámban-íye kampa'á
sembá miraráán-umai kesí imáyáa kampar-ímáyáá mósá kwémaraawe

Áánútu siráíye Áísáya simái agaimakáíye Ísu siráíye.

*kwaásimo sáwí'o umátínkain-tantaakona kwasái.
Máaka 7:14-23*

10 Ísu mináimbá simátímatuwena kwaásiyavena teró súwasa kwenópa'a tuwaná séna simátíménda isé'a kawé'á oró.

11 máápaken-tantaa'o naawái íma kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tirumpinkén-áínkó kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye siráiyé.

12 súwasa Ísuna kwayó-kwaási kwenópa'a tésa sésa áamáan-kawaa-kwaasi emó simátíménda-aimba isésa áwáá'a aéesa kayóráamba íya isaánó suwaná

13 Ísu séna kesivo kwíyómpakewai ímo u'makáin-anayumbo éna táúyuwaniye.

14 áamáan-kawaa-kwaasi tááiyave'a íma anón-imayaa oró. miwí ímo aambó awánaakakemba tóikakemba kampa'á simátimesa sésa aambá agaráátinkanaumne kwésewe. moórá aúgavitawai moórá aúgavitawaimba ayáán-to'maesarai íma kanaán-umai kóyááoivo mirámó ésaraimo ésarai maipímbá koyuvánkoyaaoye súwana

15 Pítáa séna kwántámai-aimbo simátíménda-ainkona ááimba simásimiyo súwana

16 Ísu séna kenkwárá'á íma tááko pééi kwésisa'a mé'a ísáambanivo íma ísámai kawé'á uráawe.

17 máápaken-tantaa'o naawái tindáámpá'á kunáyúsúgwinivo

18 aaimó kwésemba tirumpinkén-ímáyááo éna mindá kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye.

19 tirumpin-ímáyáávínkémbá sáwí-imayaa ésa tínkamiyasamo puwónááoni'a ésa aarai-úmóyámbá ésa kwaai-úmóyámbá ésa amápa-tantaa'a umóyámbá ésa kampar-áimbá simátinkesa simái sáwí'a umátinkesa

20 mirá-sáwí'ó kwéomba tirumpinkén-ímáyááo kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tiyáámbo ímo sese ombó toómbó kwénaamba mindáo kwaási íma sáwí'a kwéumatinkaiye Ísu siráiyé.

Kénááni-maravaken-ininkona kwaasái.

Máaka 7:24-30

21 Ísu mináimbá simásuwena kwená kwayó-kwaásiyé mivá'á tuwéna Táyaa-naopare Sáítóni-naopare mináyámpá'á kúmba

22 mináyámpákén-ínínkó íma Yútaa-inimba póna Kénááni-ininko Ísunopa'a téna anónka'a séna anóndakoo Tévitin-andarakewai arumbá umásinkaa. taraváá-kwámbá kesiyáámúnko arumpimbá máyáísana sáwí'a umái máyáiyé súwana

23 Ísu iséna íma aai súwasa kwená kwayó-kwaási kwenópa'a tésa asiramái sésa ai'mátuwaao. aasiyaasí mirá siváínivo suwaná

24 Ísu séna Áánútu si'mákaisa'a Ísareri-kwaasiye su'mai túwa'naa e'a Ísareri-kwaasimo sipisípi-poiraan-umaimo kóyáwé kwéowai kwétuwa'naa-ue súwana

25 minínínkó Ísun-aóka'a mara'á kumbaéna séna anóndako súwa'naa uwo súwana

26 Ísu séna iyámpóiti toómba maimái iyámbá timúnavo miráumai Ísareri-kwaasimo túwa'naa úndantemba emá ó'onkaa-inimba ónda pó'a áwa'naa únavo kwésune súbanivo

27 minínínkó séna anóndako árai'a sémpo iyánkó avowá owé sisaná toón-ayai takwémandaiye. miráumai ó'onkaa-ininkoman-iyé sinaná kanaán-ína súwa'naa iníyone súwana

²⁸ Ísu séna kentávái asiramái máyaanda-ininko sénda pó'a mirá ónaumne séna mitávai ayáámunkomba asóvamankaraiye.

Ísu sáwívarawai asóvamatinkarain-kwasai.

²⁹ asóvamankena kúmba Káríri-kwaankon-awampa'a koukúmai omápa'a mara'á umáyowasa

³⁰ sáwíva-kwaasi kwemó máyopa'a kumbá tísamaimo tausokón-kwaasiye tiyáántámbo mavíkuron-kwaasiye túrambo kavíkón-kwaasiye aaimó ímo sun-kwáásiyé ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi tí'maesa kwenaisamaivimba mótinkowana asóvamatinkowasa

³¹ tísamaimo tausokón-kwaasi kawé'á uwasá tiyáántámbo mavíkuron-kwaasi kawé'á uwasá túrambo kavíkón-kwaasi kawé'á umái awánowasa aaimó ímo sun-kwáási aai suwasá misáwívaráwái awánésa ávááraumai táá'a kówasa Ísareri-kwaasiti Ísóigo áwí'a mósá makáawe.

Ísu moórágwara'a toómbá tímakain-kwasai.

Máaka 8:1-10

³² Áánútu áwí'a mósá marówana Ísu kwená kwayó-kwáási tááyowasa tuwaná séna maankwáásiyómbá kaumbo-távai kesé máyáawana maimaésa tíráani-tomba ánásaisa'a sirumbá kwéumatinkaumne. tí'maráanasá miwítí naaó'-nao'a kónááombanivo aampa'á kwíyamba kánoka'a pósa púwóvainiye súwasa

³³ kwená kwayó-kwáási sésa kavóná-marava'a sáwíva-kwaasin-ovo náánkakenta toómbá maimáíya tíménaumno suwaná

³⁴ Ísu tísaa ena séna nóraumai-tona kwáyáíyo súwasa avakaeté kwáyáísana esimái-noyaakwara'a kwáyáíye suwaná

³⁵ minkwáásiyóntávéna séna mara'á máéro séna

³⁶ avakaeté-tone noyááre maisokéna Áánútuntavena súwi séna mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásirá'á tímúwasa minkwáásiyómbá tímúwasa

³⁷⁻³⁸ amáparawai nowaná tímú'a vówasa sáwíva-kwaasi 4,000 kwaaima uwasá aaraiyé iyámpóigwarare miráumai-kwaasi nowaná tímú'a vówasa kwená kwayó-kwáási mintón-ayai túwómba avakaeté-unampimba áítumai ógwitowana

³⁹ Ísu misáwívá-kwáási tí'maréna kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívimbá usámaaisesa Mágátani-ayampa'a kuráawe.

16

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Máaka 8:11-13, Áríku 12:54-56

¹ mivá'á Ísu máyowasa ámáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásiyé Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa áraira Áánútumpakena kunkáana ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná

² Ísu séna enáínka'o awánaamba aaváúmá naaerírí'a vaisa'á sé'a aaváyaavimba aa'á káníye sé'a

³ aaváyaavimba awánaamba ainánkó aaváúmá káátasuwaisa'a sé'a ívé'a aa'á tíniye kwésewe. kwíyómpa'o awáné'o ombá sé'a aa'á káníye. aa'á

tíniye kwésemba mirán-tántáákóná ááimba awánaambanivo Áánútumo ívé'o kwéin-tantaakona ááimba íma awánaraawe.

⁴ ívé'o máyáan-kwaasi sáwi-kwaasi é'a Áánútuntave'a íma imáyáa é'a kentáv'é'a kwése'a Áánútumo ai'mákainamo e íma awánáunda-mayai máyénata awánaanomo kwésemba naaóv'á'á Áánútu Yónaambo uráintemba kembá mirá ínivo mináimbá imáyáa oró. naaóv'ó anón-doyaako Yónaambo nawikowanamo kaumbo-táwaimo arumpimbó méraintemba kemá kaumbo-táwai maipimbá ménaumne Ísu séna tiyuwéna kuráiyé.

íma kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi-i'a oró siráin-kwasai.

Máaka 8:14-21

⁵ tiyuwéna kúmba Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nonkwaaúnkóná menáváp'á kumbá marapá'á ásávesa kwená kwayó-kwáási péréti-tomba íma máyómbe tuwinkésa kuwaná

⁶ Ísu ámáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásiyé kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi owé-imáyáa kwéena kwená kwayó-kwáási simátimena séna intóráin-tantaa'a sáwíyan-tantaa'a moórá-tonko áwí'a péréti mimpimbá kwémaraawana kwéintorena anómbe intembá ámáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-mono-kwaasiyavaiye imáyáa é'a kentúma kárákwimai máéro súwana

⁷ keáimbá sésa nóra séna mirá kwésiyo. péréti-tomba íma maimaéta túnanaya mirá kwésiye suwaná

⁸ Ísu keáimbó kwésun-aimba iséna nóra séra toómbá íma kwáyáiyé-aimba kwéseo. kentáv'é'a íma sáwíyan-imayaa é'a anón-imayaa oró.

⁹ kanaán-umai toómbá timénaunda ááemo uráundawaina ááimba íma táako pééi kwésiye. éva'aasei-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 5,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áitúraawara kemó uráundawaina ááimba íma awánaraawe.

¹⁰ avakaeté-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áitúraawara kemó uráundawaina ááimba íma awánaraawe.

¹¹ ámáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-mono-kwaasiyavaiye imáyáa é'a pérétimo intóráin-tantaatave'a kentúma kárákwimai máéro-aimbo súnda íma péréti-tontave'a kwésumpo nóra éra íma ísaraao súwana

¹² táako pééi súwasa mináínkóná ááimba ísówana péréti-tontavena íma siráivo ámáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-mono-kwaasiye tááiyavena séna kárákwimai máéro siráiyé.

Pítaa Ísuna ááimba siráin-kwasai.

Máaka 8:27-30, Arúku 9:18-21

¹³ Ísu Sísáriya Vírípai-naokon-ayampa'a kúmba kwená kwayó-kwáási tísa ena séna kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawaintavesa amáparawai kentávésa nóran-kwaasiye kwéseo súwasa

¹⁴ miwí sésa évakarawai sésa emá Yóni nombá pétinkaandawai óne sewasá évakarawai sésa naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakaandawai áwí'a Íráiyaama óne sewasá évakarawai naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakaandawai áwí'a Yéremaya óne sewasá évakarawai sésa naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakaawaivinkemba moórawai óne kwésewe suwaná

¹⁵ Ísu séna keinárawa'a kentáv'é'a nóran-kwaasiye kwéseo súwana

16 Sáimoni Pítaa séna Áánútumo usásinankaiwaima Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundawaiya óne. Áánútu asirayánkwáráwái ááninko óne Pítaa súwana

17 Ísu séna Sáimoni Yónaa ááninkoma ónana Áánútu kawé'á kwéumankaiye. kesí ááinkona ááimba sénda kwaási íma simámévo kesivo kwíyómpakewai mináimbá embá simámísa isáánda póna Áánútu embá kawé'á kwéumankaiye.

18 simátíme'a sé'a enáwí'a Pítaawemo kwéseмба mináwíkoná ááimba óntamban-íye. anón-ontanka'a kesí naankáámbá ónaunda mindánkáámbá kesí kwaási-i'a owaná púwón-asirayanko íma usáyaaitaniye.

19 Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-asirayamba áména marapá'ó máyaanda sáwí'ó ombá aambó aunóndanten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a aambá áúmbakaiye. kawé'ó ombá ímo aambó aunóndanten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a mirá uráíye simásuwena

20 kwená kwayó-kwáásíyávéna asiramái séna Áánútumo usásisinkaiwaima Yútaa-kwaasi kwésimu'maraawai úne-aimba íma simátíméro Ísu siráíye.

Ísu puké'a usásinanaumne siráin-kwasai.

Máaka 8:31-9:1, Áríku 9:22-27

21 minkánáá Ísu kwemó puwínín-aimba ááimba ásámai kwená kwayó-kwáási simátiména séna Yérúsaremu-naopa'a kondá Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé ámáamba sen-kwáásíyé sí'a índai'a umásinkesa sínkamiya'a puwónaundanivo kaumbo-táwai maisúwáanana Áánútu usásisinkaniye súwana

22 Pítaa áí'maena kweyááva'a máankená séna Ísóigoo mirán-áímbá sénavo Áánútu íma owé sínasa séndantení'a íma umánkanaoowe súwana

23 Ísu kwanténa Pítaantavena asiramái séna Sáátáánigo siyuwé kóaa. kwaásiti imáyáavinkemba kwésempo íma Áánútuna imáyáavinkemba kwésempo kesí aambá íma itaaó Ísu siráíye.

24 Ísu mináimbá simásuwena kwená kwayó-kwáási simátiména séna kesínaeмба kwaránáe síyawai tirááimo táínda-yantaa'a íma tátoraaro. kemá puwónaunda-taima súgwaata'mae'a kondantembá kesínaeмба kwaránááowaima umbai-yántáá'á timíyasa minúmbái-yántáá'á úwoi maímaésa sínaeмба kwaránááowe.

25 tirááimo táíndai'ó ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávésa ísámai tirááimo táínda-yantaa'ó tuwésamo puwésa aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe.

26 marapákémbó amápa-tantaa'ó kwémaesamo puwíyambo éna mintántáákó íma túwa'naa íniye. puwíyamba marapá'ó makáan-tantaa'nei íma anondái'a umásuwesa ókwara'a ayáátááka'a ménaaowe.

27 kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai kesí kwayó'nárawa'a kwíyómpakewaiye kesivoná asirayánkwárá'á kumé'a amápa-kwaasimo úmae kwéiyomba imáyáa é'a miwítí meéyámbá timénaumne.

28 árai'a simátíme'a sé'a évaka'a maanká'ó máyáan-kwaasi íma aiva'á puwé'a kemá kwaási úrandako kesí kwaásimo kwégawaanda suwáné'a naaemba puwónááowe Ísu siráíye.

17

Ísu ó'on-kuwawaa'a aúkáin-kwasai.

Mááka 9:2-13, Árúku 9:28-36

¹ Ísu mináimba simásuwena ava'moraé-no'waamba kwaéna Pítaante Yémésinte kwenávako Yóninte umái tí'maena omápa'a iyumba miwiyé su'mai umésa

² miwí túranka'a Ísu ó'oran-auma auvúwana óipakemba aaváúgómó inten-úwana kwená unáánkwátóirakemba sán-kena kwayání'a kówasa

³ awánomba kae-kwáásírái kwíyómpakemba paárésarai mindárai túwí'a Mósesiye Íráiyaae Yútaa-kwaasi tíkwá'nárai Ísuwe kwaasái kwésuyana

⁴ Pítaa Ísuntavena séna Ísóigoo maanká'ó maúndaya kawe'á imbá póta emó sinataamó éta kwááyu-namba kaumbomá ónaundaya moórá endéi éta moórá Mósesindei éta moórá Íráiyaandei éta mirá ónaundayaawe siráiyé.

⁵ mirá kwésunka'a ainánkó sán-kámaena kwayání'a kámae kuména kunkáátowana mináinámpinkémbá aagíwé su'mai séna maawámá kesáanimba isa'á kwená imáyáa kwée'a ávááraumai aamoí umánkaumne. kwenáái isáaro súwasa

⁶ kwená kwayó'nárau mináimbá isésa marapá'á kumbésa táátavesa ésa tiyántámbá kwétowana

⁷ Ísu miwímó máyópa'a téna tine'á tátorena séna táá'a kaivó usásinaaro súwasa

⁸ awánomba mindárai kwíyómpa'a iyúyana Ísuwe su'mai méraiye.

⁹ máyowasa omápakemba kúmumba Ísu asiramái simátimena séna awánaamba íma simátiméro. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai púwóndavinkemba usásinaandara'a awánaamba kanaar'á simátíma'mae iyóro súwasa

¹⁰ kwená kwayó'nárau Ísumba áísaa esa séna áamáamba sen-kwáási Íráiyaa aiva'á paárinana Áánútu usásinankaiwai Yútaa-kwaasiya amu'makáundawaiya naaémba paáriniyemo sembá nóra séna mináimbá kwéseo suwaná

¹¹ Ísu séna aiva'á Íráiyaa paaréna to'mayaa íníye-aimba árarir-aimban-íye.

¹² simátíme'a sé'a Íráiyaa á'a paárúwasa íma aúyésa sáwí'a umánkanae sésa sáwí'a umánkesa mirá uráantemba kembá kwaási úrandako kumpaáruraundawaimba sáwí'a umásinkanaaowe súwana

¹³ tááko pééi súwasa Íráiyaa siráimba Yóni nombá pétinkaraiwaintavena siráiyé siráawe.

Ísu taraváá-kwámbá mayáúkain-kwasai.

Mááka 9:14-29, Árúku 9:37-42

¹⁴ simásuwesa omápakemba kúmumba sáwíwa-kwaasi torupamáí máyówasa awánomba moórawai Ísunopa'a téna aísamaivimba kumbéna séna

¹⁵ anóndakoo kesáanimba arumbá umánkaao. sáwí'a umái ména tanaambá váguvagu kwéena aigaregó nonkáánéna aiyayaamba sápisimagwisana nompíné iravíné tanaambá kwévamae kwénaaisa'a

¹⁶ ená kwayó-kwáási máyáapa'a máankaunasa íma kanaán-umai kawe'á umánkaraawe súwana

17 Ísu séna kentí imáyáa kae'náér-imayaama isa'á kentáv'é'a íma imáyáa kwéowana póna sirumbá umbái kwétaivo nóraumai-tawaiya'i kesé ménaumpo enáánimba áí'mae tiyó súwana áí'maena túwana

18 Ísu taraváá-kwántáv'éna séna auwé kóao súwana arumpinkémbá auwéna kóúwana miníyámpói kawe'á umánkowana kawe'á umái méraiye.

19 kawe'á umánkowasa naaémbo Ísu kweyáá máyonka'a kwená kwayó-kwáási tésa sésa nóra séta mintáraváá-kwámbá íma kanaán-umaiya mayáukaumno suwaná

20 Ísu séna Áánútuntave'o mayauwáníyemo sé'o asiramáímo máyáankakai mayaúwáísino. árai'a simátíme'a sé'a moórá-taigo áwí'a másátati sáwíyan-aramba ma'makáísana áruma kwikéna anón-tainambo kwéiyintemba kesé aráápamai sáwíyanka'a mé'a naaémbo anóni'a umái aráápamai mé'a omátave'o sé'o kítímae ór-ayampa'a kóaoamo síyanamo éna mirá íniye.[

21 Ísu mináímbá siráimba kwesé aráápamai máyáamba kwená mayái amápa'a kanaán-umai mayánáaontavena siráíye.]

Ísu puwínín-aimba siráin-kwasai.

Máaka 9:30-32, Áríku 9:43-45

22 Ísu kwená kwayó-kwáási Káríri-ayampa'a torupamáí máyówana Ísu simátímena séna kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba ó'onkwaasi timíyasa

23 sinkamiya'a puwé'a kaumbo-táwai maisúwáanana usásisinkaniye súwana miwí tirunkó umbái taráíye.

táákisi-ontamba tukáan-kwasai.

24 tirunkó umbái tówasa Ísu kwená kwayó-kwáásiyé Kápénéamu-naopa'a kumbá anóm-bono'-nankontavesa táákisi-ontamba kwémayaawai Pítaanopa'a tésa sésa ená anóndako anóm-bono'-nankontavena táákisi-ontamba kwétuwai. íya kwétuwaiyo suwaná

25 Pítaa séna kwétuwaiye simásuwena naaúmpa'a iyúwana táákisin-aimbo ímo sirónka'a Ísu Pítaamba áisaa ena séna Sáimoniyo marapákén-ánón-kwáási timááraawitopakemba táákisi-ontamba maésa ó'onkaatopakemba maésawa kwéompo nóran-imayaamo kwéemo e simásiimiyo súwana

26 Pítaa séna táákisi-ontamba ó'onkaatopakemba mairáawe súwana Ísu séna miráumai Áánútuna kwaásiya póta anóm-bono'-nankona táákisi-ontamba íma tuwánaundayaanivo

27 áwáá'a sevái póta úwoi tuwánaundayaanivo nonkwaaúmpá'á kuré ánda túwénana kumína aiva'ó torénda-noyaa'a mairé óipimbo óntambo kwáyaina maimaé minóntándéí esáváiye kentáváiye táákisi móuwo Ísu súwana mirá uráíye.

18

náawa kwéusayaaitaiyo siráan-kwasai.

Máaka 9:33-37, Áríku 9:46-48

1 mitáwai Ísuna kwayó-kwáási kwenópa'a tésa taáísaa esa sésa Áánútu kwená kwaásimo kawááin-kwaasivinkemba náawa usáyaaitesa anón-kwaasi-i'a kwéoo suwaná

2 Ísu moórá-iyampoi ááyowana túwana avumpimbá aránkena

³ séna árai'a simátime'a sé'a sen-ímáyáámó ímo tuwé'o iyámpóímo ímo usáyaaítanae-imayaamo ontembó keinárawa'a mirán-ímáyáámó ímo iyanamo éna Áánútu kenká'á íma kawááiniye.

⁴ miníyámpóígó tísamaivimbo máintemba mirámó kwéowai Áánútu kwená kwaásimo kawááin-kwaasivinkemba kwéusayaaitaawe.

⁵ kentávésa imáyáa kwéesa iyámpóí áwa'naa onten-umái kwésuwa'naa-owe Ísu siráiyé.

sáwí'a kwéon-kwasai.

Mááka 9:42-48, Áríku 17:1-2

⁶ Ísu mináimbá simásuwena séna iyámpóígomo kesááiyavenamo árairemo sintenkáán-umai évakarawai áraire kwésewe. évakarawai tésa kesááiyavesamo áraire kwésewaima kampar-áimbá tasimátimiyasa isésa sáwí-ampa'a kówiyasa Áánútu kampa'ó síyawaima sáwí-meyamba anómba tímínívo miwímó tinumarampimbó anón-ontambo arikwímaresamo nompimbó túwáawasamo kumésamo kumpuwésarakai kampar-áimbá íma simátíméwasa sáwí-ampa'a íma kosinó. mindá kanaán-iyé.

⁷ marapá'á máyáanka'a kesáái tuwésa sáwí-ampa'a kónááontavena ó'on-o'on-tantaako kwétavisíye. mirá-sáwí-tántáákó kwaikwai'a kwéimba pósa sáwí-ambo ó'owimo agaráátinkáawai sáwí-meyamba mayánááowe.

⁸ tiyáánkowa'i. tísamaigowa'i. sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tiyaana'i. moórá-tisamaiya'i. arátúwáaro. kae-tiyááná'i. kae-tísámáiyá'i. kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o íramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráimbo maisuwé'o máyáamba mindá kawe'an-iyé.

⁹ túrankomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-turamba pítuwaaro. kae-túrándéimo awáné'o é'a sáwí-marupa'o íramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráimbo maisuwé'o máyáamba mindá kawe'an-iyé Ísu siráiyé.

sipísipi-poimo áuyokain-kwasai.

Áríku 15:3-7

¹⁰ Ísu séna úwoi-kwaasiyave'a úwoisamban-owe íma sé'a kárákwiyoro. Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai miwírá'á kárákwiraawai kesivo kwíyómpakewaina egwaa'á mésa miwí táái kwésimamevo kárákwiyoro Ísu siráiyé.

[

¹¹ Ísu mináimbá simásuwena séna kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai Áánútuna aampa'ó ímo kwégwaraan-kwaasiyave'a tivakáá-umai sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métínkáandayave'a kunkáumne.]

¹² sipísipira'a kárákwiyowai kwéon-aimba isáaro. moóráwai sáwíva-sipísipi 100 sipísipira'a kárákwiraisana moórá-sipísipi áuyokwisana misáwíwá-sipísipímó umó kwénaamba tiyuwéna moórámo áuyokwimba koavakáá eéména

¹³ awánénamo ímbá aamoí kwéena séna kesí sipísipi áuyokwimba áikaumne séna mimbóráwáíná aamoí anómba éna sáwíva-sipísipi ímo áuyokombo úwoimo máyáawaiti aamoí sáwíyanka'a kwéiyé.

14 sipisípira'o kárakwiyowaimo áúyokwi-sipisipiyavenamo arunkómó umbaimó taintembá kentivo kwíyómpakewai kwená aampa'ó imo kwégwaraan-kwaasiyavena arunkó umbai kwétaiye Ísu siráiyé.

kentí kwaási sáwí'a umátínkáan-kwasai.

15 Ísu mináimbá simásuwena séna ená kwaási Áánútuna kwaásigomo embó sáwí'o umánkainamo e kwempá'á mináintávái kosimáminana kwewé su'mai máyaindara'a kosimáminana enáái isénamo arupí umánkainamo ékai kwesé esé kawé'á umái máékaiyo.

16 enáái imo isáínamo e moóráwaiya'i. kaekóná'i. kotí'mai kwempá'á simámiyo. Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna moóráwaimba aaivimbá mayankánae séna mináimbá isarewai kaerá'i. kaumbowá'i. tí'maena mátinkena áisaa umai isáníye siráimba mindáyavena ená kwaási enáái isánintavena moóráwaiya'i. kaekóná'i. kotí'mai kwempá'á mé'a simámiyana kentáái isáino.

17 ánivo imo isáínamo e Áánútuna kwaási torupamátinke enáái simátímínasa mésa simámiyana kwemó miwí tááimo imo isáínamo e imáyáa e se Áánútuna aambó imo kwáráan-kwaasiraamba éna táákísi-umoyan-kwaasiraamba kwéiye siyó Ísu siráiyé.

18 Ísu séna árai'a simátime'a sé'a marapá'ó máyáanka'a sáwí'o ombá aambó aunónaaonten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a aambá áúmbakaiye. kawé'ó ombá imo aambó aunónaaonten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a mirá uráiyé Ísu siráiyé.

19 Ísu mináimbá simásuwena séna moórá-aimba simátíménda isáaro. marapá'ó máyáanka'a kae-kwáásigóráimó moórá-aintavesaraimo mimbórá-imáyáámó ésaraimo kesivo kwíyómpakewaimo áisaa íyanamo éna mirá umátinkaniye.

20 kaumbo-káé-kwaasi kentávésa imáyáa ésa torupamáí máyáamba túwa'naa ónaundayave'a miwísé ménaumne Ísu siráiyé.

21 Ísu mináimbá súwana Pítáa Ísunopa'a téna séna Ísóigoo kesí kwaási sáwí'o umásínkáva'o kwéiyomba mindáyave'a nóraumai-tawai íma aaivimbá mayankéra íma imáyáa éra ivátuwanaumno. avakaeté-tawaima sáwí'a umásínkáimba íma aaivimbá mayanké'a íma imáyáa é'a ivátuwaunda pó'a moórá-tawaimo sáwí'o umásinkaindara'a aaivimbá íya mayankéra. íya imáyáa éra. ivátuwanaumno súwana

22 Ísu séna íma avakaeté-tawaiye su'mainivo úwoi mirá úmae iyuwó Ísu siráiyé.

óntamba ámakaintavai íma ivátuwaao siráin-kwasai.

23 Ísu séna sáwí'o umátínkáamba íma imáyáa é'a ivátuwaaromo súnda maarán-íyávé'a sé'a Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áimbán-íye. moórá anón-kwaasigo kwená mayái-kwáási óntamba kwááyu tímakena

24 tísaa ónái kwéimba anón-ontamba 10,000,000 ontamba kwááyu ámakaiwaimba moóráwai áí'maena móaminkwae séna íyísana

25 íma móamintavena óntan-anavo séna kwembá airé'a awainínkómbá airé'a kwená iyámpóiyé kwená póiyé kwená óisane maimaé'a ó'on-kwaasiti mayái mayánintave'a miwí kwétime'a óntamba maimaé'a kemó tukáunda-ontankaamba umái másíméro sisaná

26 kwená mayái-kwáásígó aísamaivimba kumbaéna séna arumbá umásinkema simu'makéna'a óntamba avakáá-é'a amápa'a áméno sisaná

27 kwená anón-kwaasigo arumbá umánkena séna kanaán-ivo kwááyu ámakaunda-ontamba íma ímáýáa ónaumpo ivátuwaao sisaná

28 mayái-kwáásígó máápa'a kuména moórá mayái-kwáásígómbá awánéna sáwíyan-ontamba 100 ontamba ámakaiwaimba awánéna amósámba kumba-paména anónka'a séna kwááyumo ámakaunda-ontamba avekáámbá simiyó sisaná

29 kwenáísamaivimba kumaéna séna arumbá umásinkema simu'makéna'a óntamba avakáá-é'a áméno sisaná

30 íma iséna áí'maena ándáva'a móankena séna kwááyumo ámakaunda-ontamba símínasa ayúránkáaro sisasá

31 mayái-kwáásíyómbá awánéna tirumbá umánkesa miwítí anón-kwaasira'a kosímáméwana

32 anón-kwaasigo iséna kwená mayái-kwáásígó sáwívar-ontamba 10,000,000 ontamba mairáiwaimba ááyaisana tisaná séna sáwí-mayai-kwaasi óne. kentávái arumbá umásinkaaoo séndayave'a mirá é'a anón-ontamba kwááyu ámakaunda-ontamba íma ímáýáa ónaumpo ivátuwe íma simiyó sé'a

33 sirumbó umánkaraundantemba moórá-mayai-kwaasigomba arumbá umánkááraamba sáwí'a óne séna

34 arumbá anómba sáwí'a umánkena ándáva'o kárákwiraindakonka'a móankena séna kwááyumo ámakaunda-ontamba amápa'a símína ayúrankaao sisaná ándáva'a ánkariye

35 Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásíyávéna séna kentí kwaásimo sáwí'o umátinkáambo ímo ivátuwe'o ímáýáamo úmae kwéiyianamo éna kesivo kwíyómpakewai kentí sáwí-mayai íma maitiyuwániye. óntan-anavomo intembá kesivo mirá umátinkaniye Ísu siráiyé.

*aarakwá'ó tasáén-aimbo siráin-kwasai.
Máaka 10:1-12, Árúku 16:18*

19

1 Ísu mináyáátáár-áimbá simátímatuwena Káríri-ayampa'a tuwéna Yútiyaa-ayampa'a Yótáni-nonkona menávápár-áyampat'á komáyowasa

2 sáwívarawai tóyo uwaná tí'o ún-kwaasi asóvamátinkariye.

3 asóvamátinkowasa amáán-kawaa-kwaasi sésa Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa moórá-kwaasigo maanáíntáváiyá'i. ó'on-o'on-aintavaiya'i. awainínkómbá kanaarára auwániyo. mirámó énamo éna amáán-aimba araisíní. íya araisíníyo suwaná

4 Ísu séna naaóvá'ó Mósesimo agaimakáin-aimba awánaraawe. maarán-áimbá agaimaréna séna Áánútu kwíyómba maramá tarórunonka'a aaraigwára kwaaigwára'á tarórunariye.

5 tarórunena séna aaraigwára kwaaigwára'á tatórunaundayavesa tinóvowi tiywésa awaikóe awainínkóe tágárotamai mimbórá-túmá ma'mái kwémaewe Áánútu siráiyé.

6 mindáyavesa awaikóe awainínkóe íma kae-kwáásíráámbá ésa mimbórá'i'a kwéowe. Áánútu aarai-kwaai moórá'i'a umátinkaraintavesa íma tasáéro Ísu súwasa

7 miwí sésa naaóvá'á Mósési maará séna moóráwai awainínkómbá ai'mátuwaíndawai aúváivimba agaimaréna séna kesuwainímbá ai'mátuwaumne séna agaimái amiino siráiyé. nóra séna mirán-áimbá siráiyó suwaná

8 Ísu séna kentíkwá'ná tirumbá makáamba pósa Áánútun-aaí íma ísótavéna mindáyavéna Mósési minamáámbá siráimbanivo Áánútu kwíyómba maramá taróruonka'a íma mirá siráiyé.

9 simátíme'a sé'a moóráwaimo awainínkó íma moóra-kwaasigoe kwénaaisana awaikó ó'on-aintavéna ai'mátuwenamo ó'on-inimbo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye Ísu siráiyé.

10 Ísu mináimbá simásuwéna máyowasa kwená kwayó-kwáásí sésa aaraimó kwémayaamba sénda-aimba kwáyáinka'a pósa mirá kwéovo ímo aaraimó maésamo úwoimo kwémaemba kawé'a kwéowe suwaná

11 Ísu séna amáparawai sen-áimbá íma kawé'a umái ísáawasa aaraimó ímo mayánaáontavéna Áánútu asirayámbá tímakawai mináimbá kwéisaawe.

12 évakarawai moóra-mora-aintavéna íma aaraí máyáawasa évakarawai tinóvowi sáwí-kwaasi tínkaraawai aaraí íma máyáawasa évakarawai túmo sáwí'o umátínkaraawai aaraí íma máyáawasa évakarawai Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba ísésa Áánútuntavéna imáyáa ésa aaraí íma kwémayaawe. kanaán-umai mirá ónaumnemo kwésewai mináimbá ísanááowe Ísu siráiyé.

Ísu iyámpói kawé'a umátínkarain-kwasai.

Mááka 10:13-16, Áríku 18:15-17

13 Ísu simátimuwasa évakarawai Ísu tátorena kawé'a umátínkena Áánútumpa'a námúnaa sínkwáe sésa iyámpói tí'maesa tuwasá kwená kwayó-kwáásí sésa tí'mae'a kóro suwaná

14 Ísu simátiména séna íma kóro sé'a tiyuwáiyasa kesópa'a iyámpói úwoi teró. miniyámpóimó kesópa'o tentembá Áánútu kwená kwaásimo kawááimba miraráán-umai kwégawaaimba iyámpóimo kesópa'o tí-amba íma ítátínkaaro séna

15 miniyámpóirá'á ayáámba tátorena túwa'naa umai námúnaa simásuwéna tiyukaiye.

óísankwara-kwaasigona kwaasái.

Mááka 10:17-31, Áríku 18:18-30

16 tiyuwówana moóráwai ívé-kwaasigo Ísunopa'a téna séna anóndakoo nóran-kawera umáíya aúnái'a umái kwíyómpa'a maí'maira ónaumno súwana

17 Ísu séna nóra se kawé'-máiyáyáváyáa sísaá oónó. mimbóráwái Áánútu kweyáá kawé'ná'án-íye. aúnái'a umái maí'maí'a ónáe sémo e Áánútuna áamámba kawé'a umái kwaraáo súwana

18 mindákó áísaa éna séna nóin-amaana kwaránaumno súwana Ísu séna tínkamiyasamo puwónáaoni'a íma uwó. íma aaraí-úmóyámbá uwó. íma umóyámbá mayaaó. kampar-áimbá íma simátínkaao.

19 kentinóvowi túwí'a anómbo uwó. esávái-imáyáámó óndantemba ená kwaásiti imáyáagwara'a uwó. miráumai-amaamba kwaraáo Ísu súwana

20 mindákó séna minamáámbá kwa'maé'a kwéiyumpo nóran-amaankona íma kawé'a kwéuno súwana

21 Ísu séna amápa-tantaa' o kanaamó émo e ená náaindaamba ó'on-kwaasi kwétime óntamba mairé ímo makéwai tímatuwenana ená kawé'-méyámbá Áánútu kwíyómpa'a ankáníye. tímatuwemo e kesínaemba kwaráníyone súwana

22 mináimbá iséna sáwíva'-naaindaamba makóntavena anón-imayaa úwana arunkó sáwí' a kwéuwana kuráiyé.

23 kúwana Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna séna árai'a simátime'a sé'a sáwívar-oisambo makén-kwaasi Áánútumo kwená kwaásimo kawááipa'a kwíyamba umbái táníye.

24 moórá-poigo áwí'a káámeri mimpóigó kwaigóná avaapimbá íma kanaán-umai kóveraniye. káámeri-poigomo kwaigóná avaapimbó kóverainkakai sáwívar-oisamba makén-kwaasi Áánútumo kawááipa'a kosinó Ísu súwasa

25 kwená kwayó-kwáásí mináimbá iséna táátavesa ésa sésa umbái taintávésa nóran-kwaasiya Áánútumo kawááipa'a ménaaoo suwaná

26 Ísu tuwánéna séna kwaási miwítí mayáinéí íma meéyámbarésa kónááovo Áánútu amápa-tantaa'a úwoi kanaán-umai kwéiyé súwana

27 Pítáa séna isaaó. kentáásí amápa-tantaa'a tuwéta enánaemba kwégwaraumpo nóram-beyana mayánaumno súwana

28 Ísu séna árai'a simátime'a sé'a Áánútu amápa-tantaa'a aúnaí'a úmaraindara'a kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai ságayankwarawai mé'a kárákwiyona'a keinárawa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi kesínaemba kwégwaraawai Ísareri-kwaasi mayáiyávé'a tísaa ónááowe. Ísareri sísamaivakemba kae'á kumbaimái tínkaraiwai-andarakewai tísaa ónááowe.

29 kentávésa imáyáa ésa Áánútun-aaí kosimátimenaaoontavesa naambáru'a tuwésa tuwaaisáí tiyuwésa tiv'ámaa'a tiyuwésa tímánaa'maa'a tiyuwésa tinóvowi tiyuwésa táánimbaa'a tiyuwésa tiyáámúmbaa'a tiyuwésa miwítí maramá túwáawaina anondáma túwáan-tantaa'a mirán-tántáá'á sáwíva'a mémaesa aúnaí'a umái kwíyómpa'a mai'mai'a ónááowe.

30 ívé'a évaka'a aivakéwái aáno tínaeni'a íyasa ívé'a évaka'a tínaenkewai aáno aivarí'a ónááowe Ísu siráiyé.

20

ándá-aran-kigauva'-mayai-kwaasiti kwaasái.

1 Ísu mináimbá simásuwéna séna Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áimbán-iyé. moórawai ándá-aran-kigaugo avowámá kesí mayái mayáigwáe séna ááéma usásinkena kwaási tivakáá-umai tuwánéna

2 séna kesí mayái kwémaewa'a moórá-tawai-mayaigona óntamba tíméno sísasá owé sewaná tí'maena kwená ándá-aran-kigauva'a móitinkaisasa mayái kwémayaawana

3 usá aaváyaavimba ókwara'a mayái mayáigwáe séna mayáimó mayánáe sésamo torupamáimo máyáapa'a kwéna tuwánéna

4 séna kesí mayái kwémaewa'a arupí-meyamba tíméno sísasá

5 owé sésa mimbáyái kwémayaawana kwáyá'wái mirán-umai ókwara'a kwétirena eénaínka'a ókwara'a kwétirena

6 mayái ánásanaaon-kanaa sáwiyanka'a kwétisana mayáímó mayánáe sésamo torupamáimo máyáapa'a kwéna évakarawai tuwánéna séna nóra éra úwoi máyáao sisasá

7 sésa íma moórá-kwaasigo kesí mayái máyáaro siráawata máyaumne sewaná tiré'a kesí ándá-aran-kigauva'a mayái máyáaro sisasá mirá uráawe.

8 mirá owaná eénáínka'a kígauo avowámá mayái-kwáásír'á'ó kárákwiraiwaintavena séna mayái-kwáásí tááyare miwítí meéyámbá timé naaémbo tiráawai aiva'á timé aiva'ó tiráawai naaémba timiyó sisaná

9 iséna mirá éna mayái ánásainiye kwéínka'a tiráawai moórá-tawai-mayaigona óntamba tiména miráumai tímatuwena

10 ááéma aaváyaavimba tiráawaiti meéyámbá timénáe kwéisasa miwí ímáya ésa kentáásí meéyámbá anómban-iyé kwésewana moórá-tawai-mayaigona óntamba tímísasa

11 maimaésa kígauo avowámá í'ái simánkáawana

12 miwíwínkémbá moóráwái séna naaémba tiráan-kwaasi sáwiyam-bayai mairáavo kesáá aiva'á tiráundawaiya anón-a'a kwégaisata umisi-aráá'á méta anóm-bayai mairáundaya mimbórái'a umáiya meéyámbá símakaandaya nóra séwa kentáámó siméndantem-beyamba miwí tímakaano sisaná

13 kígauo avowámá séna kesí kwaásiyo kemá sé'a kesí mayái kwémaewa'a moórá-tawai-mayaigona óntamba tíméno súna'a owé sé'a mayái mairáawa'a mindáyave'a íma sáwí-meyamba kwétimumpo

14 kentí meéyámbá maimaé'a koró. keinárawa'o tímúndantem-beyamba naaémbo tiráawai mirám-béyámbá timénáe'a kwéune.

15 kesí óntambo taaímbare'o kwétimunda mindá kendéimán-iyé. sáwiyam-bayai mairáawai anón-ontamba kwétimuna'a ímo kayórááraamba kwégayoraawe kígauo avowámá siráiyé Ísu siráiyé.

16 Ísu mináímbá simásuwena séna miraráán-umai Áánútu kwená kwaásimo kawááipa'a aiva'á kwégowai íyasa naaémbo kwégowaise mimbórái'a umái aasiyaasí aúnaí'a umái mai'mai'a ónááowe Ísu siráiyé.

Ísu kwemó puwíníntavena siráin-kwasai.

Mááka 10:32-34, Áríku 18:31-33

17 Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kónáe séna aampa'á kwégwena kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena moórá-ayampa'a tínkarena

18 simátimena séna maísáaro. Yérúsaremu-naopa'a konanayá moóráwái kembá kwaási úrandakomba mono-káwáá-kwáásiyé ámaámba sen-kwáásiyé agaráátinkainasa kembó sínkami-aimba simái tarúmaresa

19 sí'mai ó'onkaa-kwaasi tímíyasa kanaaráá'a kwésinkesa súwíruku'a nésa taairá'á sínkamiya'a púwónasa utamásinkaiya'a kaumbo-táwai maísuwé'a usásinanaumne Ísu siráiyé.

kae'nárai tinówama Ísumba áísaa uráin-kwasai.

Mááka 10:35-45

20 minkánáa Sépéti ááninkai tinówama tí'maena Ísunopa'a téna moórá-yantaatavena áísaa íníntavena anóndakoman-iyé séna takívairowana

21 Ísu séna nóintavaiya sísaá ínáyewa kwéono súwana tinówa séna emó kawááindava'a kesááninkai usásintinke évarevar-akwampa'a tinkáníyone súwana

22 Ísu séna sénda-ainkona ááimba íma ísaraiye. sáwí-nombo anavéúmpinkembo náúndanten-umai sí'a índai'a umásinkanaaomba keinárai kanaarará kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiyo súwasarai keirái kanaám-pókai náyauye suyaná

23 Ísu séna árai'a séye. kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiyo kesí évareva-sukwampa'a kemá íma usásintinkanaumpo Áánútu kae'nárai umátinkaraimba póna usásintinkaniye súwasa

24 Ísuna kwayó-kwáási siyáánkainarawa'a mináimba ísésa mináváráwai áwáá'a tiyúwana

25 Ísu tááyowasa tuwaná séna á'a ísaraawe. marapár-ánón-kwáásiyómbá usáyaaitamai asirayán-áimbá simáti-simati kwéuwasa kwenkóyai kwentáyai'a uráawe.

26 anón-kwaasimo ontembá keinárawa'a íma mirá oró. keinárawapinkemba usáyaaitanae siyawai ó'owiti kwayó'á maránááowe.

27 keinárawapinkemba aivari'a ónáe siyawai amáparawaiti mayáímá túwa'naa oro.

28 kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai íma súwa'naa ígwáe'a kunkáumpo kemá kwaási túwa'naa ónáe'a kunkáumne. sáwí-imayaavinkemba iyátinkanaundayave'a puwónaumne Ísu siráiyé.

Ísu túramba kavikóndarai kawe'á umátinkarain-kwasai.

Máaka 10:46-52, Áríku 18:35-43

29 Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé Yéríko-naopakemba kumbá sáwíva-kwaasi tínaemba kumbá

30 kae'nárai túramba kavikóndarai aanéiva'a mésarai Ísu kwétiye-aimba isésarai anónka'a sésarai Tévitin-andarakewai ómpo arunkái umásinkaaosuyasá

31 misáwíwá-kwáási áwáá'a tiyésa sésa aai séyavo suwasarái mináimba ivátuwesarai ó'omba anónka'a sésarai anóndakoo Tévitin-andarakewai ómpo arunkái umásinkaaos kwésuyana

32 Ísu aampa'ó kúmba minká koména tísaa ena séna nóin-tantaara tirááimo táinda-yantaa'a umátinkanaumno súwasarai

33 anóndakoo súramba kawe'á umásinkaaos suyaná

34 Ísu arumbá umátinkena ayááimba túranka'a tátorowasarai avekáámbá túramba kawe'á umái awánésarai Ísu ánaemba kwa'mái kurááiyé.

21

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Máaka 11:1-11, Áríku 19:28-40, Yóni 12:12-19

1 Ísu kwená kwayó-kwáásiyé kumbá Yérúsaremu-noar-ampa'a kumbá Óríve-omakar-egwaa'-nao'a áwí'a Pétévasi-nao'a egwaa'á kwésa kwená kwayó-kwáási kae'á máti'marena

2 séna epín-dáópa'a kurékai awáneyamba moóra-poigo áwí'a tónki ánda kwímaraawana áráákwará'a máyáivo koawánékai ándama iyátuwekai áí'maekai tekaiyó.

³ moóránakomo tuwánénamo tísaa ínakai anóndako ayáá'mae'a kónáe siyé kosimámíyana séna ánivo áí'maekai kokaiyó síníye Ísu siráíye.

⁴ naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai siráintemba Ísu mirá uráíye.

Áánútun-aaí simátímakowai séna

⁵ Sáiyono-noapaken-kwaasiyavai simátíme se kentí kawááná'á kentópa'a kwempa'á teémena tónki-poigo ayáá'maena téna tónki-poigon-araako ayáá'maena kwétiye simátímiyo siráíye

agaimaréna Sáiyono-naoparemo siráimba Yérúsaremu-naopatavena siráíye. mináimbá paaréna Ísu kae'nárai ti'marówasarai

⁶ Ísumo súntemba mirá ésarai

⁷ tónki-poi áráákwar'a áí'maesarai Ísunopa'a tuyasá kwená kwayó-kwáási paákár-únánkwátói ayú'mái mimpóigó arósáánumpimba kwandaai uwí'márówana Ísu ayáá'maena kwéguwasa

⁸ sáwíva-kwaasi mésa anón-kwaasiye sésa évakarawai paákár-únánkwátói ayú'mái évakarawai taayánáma ayáiresa aampa'á uwí'ma'mae kwéguwana minúnánkwátóirare mintáayánaravane augwétámai kwéguwasa

⁹ aiva'á nááún-kwaasiye Ísun-ánaeemba nááún-kwaasiye anónkar-anonka'a sésa Tévitin-andarakewai áwí'a mósá kwémaraumne. Ísóigo ai'maráisana kunkáiwaimba Áánútu kawé'á kwéumankaiye. kwíyómpakewai kwenáwí'a mósá kwémaraumne anónkar-anonka'a suwaná

¹⁰ Ísu Yérúsaremu-naopa'a kúwasa isaaisésa tóyo kwéesa nááwa kwétiyo suwasá

¹¹ évakarawai sésa Ísu Áánútun-aaí simátímíwai Káríri-ayampakemba Násareti-naopakewaiman-íye siráawe.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Mááka 11:15-19, Árúku 19:45-48, Yóni 2:13-22

¹² suwaná Ísu Yérúsaremu-naopa'a anóm-bono'-naumpa'a Áánútuna naaúmp'a a iyéna mono'-náúmp'á'ó meéyámbó kwémayon-kwaasi tuwánéna uti'mátuwena mono'-nánkóná óntambo meéyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwena Áánútuntavesa imáyáa ésa máái-numama kwéamun-dumama meéyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwena

¹³ simátimena séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kesí naatavésa sésa Áánútumpa'o námúnaamo sen-dámbán-íye kwésewe agaimaréna siráíye. ánivo umóyán-dáúmp'á'ó ontenkáámbá uráawe Ísu siráíye.

¹⁴ Ísu mináimbá simásuwena anóm-bono'-naumpa'a máyowasa túrambo kavíkówaiye aiyayaambo tausokówaiye kwenópa'a tuwaná asóvamatinkowasa

¹⁵ iyámpói mésa anónkar-anonka'a sésa Tévitin-andarakewai áwí'a mósá kwémaraumne sumbá mono-káwáá-kwáásiyé ámáamba sun-kwáásiyé isésa Ísumo ó'oran-kawé'-mayaimo mayómba awánésa tirumbá sáwí'a umánkesa

¹⁶ Ísuntavesa sésa iyámpóimo sáwí-aimbo kwésemba íya kwéisaano suwaná Ísu séna á'a kwéisaunda Áánútun-aaí aúváiimba agaimakáin-aimba awánaraawe. maarán-áimbá séna túwa'naa óndayavesa pósa iyámpóíye umarané enáwí'a mósá kwémaraawe agaimaréna siráíye Ísu simásuwena

17 tiyuwéna máápa'a kuména mindáópa'a tuwéna Pétáni-naopa'a kwéna mindó'wáámbá koméraiye.

taaigó aáyánkarain-kwasai.

Mááka 11:12-14,20-24

18 Pétáni-naopa'a kogwáúmba usásinesa Yérúsaremu-naopa'a tumbá Ísumba áái ankówana

19 moórá-taigo áwí'a víkima aankón-awampa'a kwáyowana mintáéramba nánáe séna ááimpa'a kwéna awánómbe ánáwe su'mai kwáyowana mintáigóntávéna séna ená arambá íma iyániyone súwana mintáímá aáyánkaraiye.

20 mintái aáyánkówasa Ísuna kwayó-kwáásí awánésa táátavesa ésa tiyáámba tóipimba aavésa sésa víki-tai ááéma aáyánkagwiye suwaná

21 Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a Áánútuntave'o ímo kaer-ímáyáámó é'o asirayán-ímáyáámó é'o é'a víki-taigontave'o súnanamo aáyánkaintemba kanaán-umai mirá é'a miráwé su'mai íma é'a maanómátávé'a sé'o iré mapámbai nompá'á kumuwómó síyanamo éna mirá íníye.

22 Áánútumpa'a námúnaa sé'a ó'on-o'on-tantaatave'a áísaa e'a sembá árai'a Áánútu kanaán-umai súwa'naa umásinkaniye sembá kanaán-umai kwétuwa'naa-iyé.

náawa ai'mákaisa tiráano siráan-kwasai.

Mááka 11:27-33, Árúku 20:1-8

23 Ísu mináímbá simásuwena anóm-bono'-naumpa'a uména Áánútuna ásí-kwasai kwésimatimuwasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye tésa sésa náawa ai'mákaisa tiréwa nááwampinkena mairéwa asirayám-báyái kwémayaanda simásimiyo suwaná

24 Ísu séna aiva'á moórá-aimba tísaa ona'á anondámo síya'o é'a sísaa on-áímbá simátimenaumne.

25 ááéma Yóni nombá pétinkaraiwaima Áánútuwa simámakaisana nombá pétinkarai. kwaásiya simámakaawana nombá pétinkaraiyo súwasa miwímá keáímbá sésa nórayaawa sénaumno. Áánútu simámakaisana nombá pétinkaraiyemo senanayáámó éna nóra séra Yónin-aaiyave'a íma áraire sirááo síníye.

26 kwaási simámakaawana nombá pétinkaraiyemo senasayáámó ésa úwoi-kwaasi sínkamonaawe. úwoi-kwaasi sáwíva-kwaasi Yónintavesa Áánútun-ai simásímakaiwai uráiyé kwésemba pósa áwáá'a siyénááowe mirá keáímbá sésa

27 Ísuntavesa sésa emó sísaa ónda-ainta íma ísaraumne suwaná Ísu séna ímo simásimiya'a nááwampinkena mairéra asirayám-báyái kwémayaunda-aimba íma simátimenaumne Ísu siráiyé.

moóráwai ááninkaiti kwaasái.

28 Ísu mináímbá simásuwena séna simátiménda-aimba imáyáa oró. moóráwai kaer-iyámpói tínkaraiwai aivakéwáíntávéna séna kesááninkoo kesí ándá-aran-kigauva'a mayái komayaaó sisaná

29 aivakéwái séna íma sínkáiyé séna ména moórá-imayaa éna mayái komáyáísana

30 naaénkewaintavena séna kesí ándá-aran-kigauva'a mayái komayaaó sisaná owé simái ivátuwena íma mayái mairáiyé

31 Ísu simásuwena tísaa ena séna nááwa tivowán-áái kwéisiyo súwasa aivakéwái avowán-áái kwéisiye suwaná Ísu séna mináímbá imáyáa é'a simátíménda-aimba isáaro. táákisi-umoyan-kwaasiye eénánká'ó kwénaaon-inine sáwí'a kwéon-kwaasin-owe kwésembanivo miwímá Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ampa'a ááéma kwégovo keinárawa'ando.

32 Yóni nombá pétinkarawai téna kawer-ámbá agaráátinkowa'a kwenáaiyave'a íma áraire siráavo táákisi-umoyan-kwaasiye eénánká'ó kwénaaon-inine Yónin-aaiyavesa áraire suwá'á keinárawa'a miwí tuwáné'a Yónin-aaiyave'a íma áraire sé'a kentí sáwí-imayaa íma tuwé'a Áánútunopa'a íma tiráawe Ísu siráiyé.

ándá-aran-kigaura'o taviyéwaiti kwaasái.

Máaka 12:1-12, Árúku 20:9-19

33 Ísu mináímbá simásuwena séna moórá kwántámai-aimba simátíménda isáaro. moóráwái anóm-baragwarawai ména óntan-kurima úmakena ándá-aran-kigau úmarena ándá-arankona tááve'a úmarena ándá-arambo mapándáápá ínana anombó kuminín-taave'a úmarena óntan-damba kigaura'o taviyi-námbá úmarena ayáátáaka'a ó'om-barava'a koménae séna maankígáúrá'ó taviyíyawaimo é'a kesávái évakar-aramba maé'a évaka'a kembá siyúwáaro simátiména ó'om-bapa'a komáyáísana

34 arambó ávumo kain-kánáá tisaná aanávómá kesí ándá-aramba komáyáaro séna kwená kwayó'nárawa'a tí'maráísasa minkígáúrá'ó taviyéwaitopa'a tewasá

35 táto'mai moóráwaimba tuvuwésa moóráwaimba tuvú'maraawana púwísasa moóráwaimba óntandei tuvuwésa ándá-aramba íma tímémba tí'mátuwaawasa kowaná

36 aanávómá aiva'á kwená kwayó'nárawa'a évaka'a tí'maréna naaémba sáwívarawai tí'maráísasa tewasá minkígáúrá'ó taviyéwai táto'mai aiva'ó uráantemba mirá ésa sáwí'a umátinkesa ándá-aramba íma tímémba tí'mátuwaawasa kowaná

37 aanávómá ména naaémba séna kesááninkomba ai'maráanana kwínasa kwenáái isánááowe séna ai'maráísana tisasá

38 minkígáúrá'ó taviyéwai awánésa keáímbá sésa aanávómbá ááninko kwétimba póta tuvúwónana puwéna maankígáú íma mayáínata kesáa mayánée sésa

39 táto'mai ándá-aran-kigauvakemba awéntayuwesa tuvúwówana pukáiyé.

40 Ísu mináímbá simásuwena séna minkígáúgó aanávómá tímimba kigaura'o taviyéwai nóra síníyo súwasa

41 miwí sésa misáwí-kwáásí tínkaminasa puwíyana ó'on-kwaasi kesí kigaura'a taviyéro sínasa minkígáúrá'á taviyésa arambó ávumo kain-kánáá tándantemba aanávómbá minárámbá aménááowe siráawe.

42 suwaná Ísu simátiména séna Áánútun-aai aúváivimba awánaraawe. maarán-áímbá agaimaréna séna

óntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiyé sésa maisukáawe. aáo minóntánkó ávonkaaamba uráiyé. mindá Ísóigo isatá awánéta séta ó'oran-kawe'a uráiyé kwésune agaimaréna siráiyé.

43 mináímbá imáyáa é'a simátiména sé'a Áánútu keinárawa'a Yútaa-kwaasiyavena maará séna kenká'á íma kawáá-ónaumne séna tiyuwéna

ó'onkaa-kwaasiyavena kenká'á kawáá-ónaumne sínasa kwená mayáí mayánááowe.]

⁴⁴ minóntánká'á tanaambá kovésa sáwí'a umái ménaaovo minóntánkó tuvú'mái sáwí'a umásuwaniye Ísu séna kwenááyavesamo ímo áraire síyawai ímáyaá éna mináimbá siráiyé.]

⁴⁵ Ísu súwasa mono-káwáá-kwáásiyé ámáán-kawaa-kwaasiye isésa táako pééí súwasa sésa moóráwai ááninkai kwaasáimo simbá kentááyávéna siyé sésa ándá-aran-kigaura'o tavíkáawaiyavenamo simbá kentááyávéna siyé sésa óntankowemo simbá kentááyávéna siyé sésa

⁴⁶ táto'mai tuvuwónáe sésa umbá amápa-kwaasi Ísuntavesa sésa Áánútun-aaí simásímíwaiman-iyé sun-kwáásí táároi inkaisésa Ísumba íma tátoresá ívátukaawe.

22

anón-tanomba kauráin-kwasai.

Áríku 14:16-24

¹ moórágwara'a Ísu aai simátimindayavena kwántámai-aimba simátiména séna

² Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áimbán-iyé. moóráwai kárákwiraiwai ááninko aaraí mayáníntavena anón-tanomba kauvónáe séna

³ sáwíva-kwaasi tááyena séna aáno tanómba tamandaaró séna ména tanómba kaumaréna kwená mayáí-kwáásí tí'maréna séna tamandaaró kosimátíméro sisasá mirá owasá ívátuwesa íma tewaná

⁴ ó'omba mayáí-kwáásí tí'maréna séna tááyaraundawai kosimátímé'a sé'a toómbó naí kwéto'mayaa é'a purumakané naanté-póiyé tuvú'mái kwégauvumpo tamandaaró. kesááninko aaraí mayáindara'a tamandaaró. kosimátíméro séna tí'maráisasa mirá kosewasá

⁵ ívátuwesa íma tésa moóráwai kwená kígauva'a kówisana moóráwai óntambo kwémayaim-bayaiva'a kówisasa

⁶ évakarawai kárákwiraiwaina mayáí-kwáásíyómbá táto'mai tínkamowasa púwówana

⁷ kárákwiraiwai áwáá'a séna kwená i-kwáásí tí'maráisasa miwí tínkamowasa púwówasa miwítí naampimpá'á íramá agagaowaná kágwisana

⁸ kárákwiraiwai kwená mayáí-kwáásíyávéna séna tanómba kauvé'a tááyaraundawai kesááninkona tanómba tamandaígómbá uwóví'an-owe.

⁹ aantáá'o kwaásimo torupamáimo máyáapa'a kotivakáá-umai ó'on-o'on-kwaasi tuwáné'a simátimiyasa tanómba tamandaaró sisasá

¹⁰ kwená mayáí-kwáásí isésa aampa'á kwénaesa kwaasi tivakáá-umai tuwánésa sáwí-kwaasiye kawe-kwáásíyé torupamátinkesa tí'maesa tésa toómbó naí-náúmpá'á sisipáá uráawe.

¹¹ Yútaa-kwaasi aaraimó máyáanka'o ombá tanómba nánáesamo ten-kwáásí ontará'ó tewasá mayáí-kwáásí kawer-únánkwátói tíméwasa urésa mindáúmpá'á umésa toómbá kwénaovo minúnánkwátóimo ímo urésamo ésa íma toómbá umandánááowe. toómbó naí-náúmpá'á sisipáá owaná kárákwiraiwai tuwánaimba moóráwai íma kawer-únánkwátói uréna máyáisana awánéna

¹² séna nóra éwa kawer-únánkwátói íma uréwa iráano sisaná íma aai sisaná

13 kárákwiraiwai kwená mayáí-kwáásíyávéna simátimena séna aiyayaanka'a asááumai máápa'a tũnkwi-ayampa'a aúwéwana ivi'á téna áí'ó índayavena áwááyaamba akévundaniye siráíye Ísu siráíye.

14 Ísu mináimbá simásuwena séna Áánútu sáwíva-kwaasi tááyain-kwaasivinkemba évakarawaiye su'mai kwená kwaási-i'a kwéumatinkaiye siráíye.

táákísi-aintavesa áísaa uráan-kwasai.

Mááka 12:13-17, Áríku 20:20-26

15 Ísu súwasa amáán-kawaa-kwaasi máápa'a kumbésa keáimbá sésa nóran-ainta áísaa onanayá sáwí-aimbo sínata aavintá mayankánaumno sésa

16 miwí tínaaembo kwárón-kwaasiye Éróti amááraawiye ti'márówasa Ísunopa'a tésa sésa anóndakoo árai-kwaasi po Áánútuna aambó kwáráan-aimba arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne. kwaási táároi íma inkaisé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye táároi íma inkaisé tirumbá airá'mái-aimba íma séma arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne.

17 simáménda-ainta isaaó. kanaarátááwá táákísi-ontamba Árómáani-kamaani-kwaasiya timénaum. íya timénaumno. timénaundaya Yútaa-kwaasiya kentáási amáámba araaisénaundaya'iyompo nóran-imayaamo émo e simásimiyo suwaná

18 Ísu miwí tááma iséna imáyáa éna arumpimbá séna Árómáani-kamaani-kwaasi táákísi-ontamba tíméromo senasamó ésa Yútaa-kwaasi áwáá'a sésa Árómáani-kamaani-kwaasi sáwí'o umásínkáawaiya óntamba tíméro kwésiye sénááowe séna Árómáani-kamaani-kwaasi táákísi-ontamba íma tíméromo senasamó ésa Árómáani-kamaani-kwaasi áwáá'a sésa táákísi-ontamba íma tíméro kwésiye sésa aavimbá maisínkáááowe-imayaa éna áísaa unkwáásíyávéna séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi pó'a kentáv'é'a sáwí-aimbo síndawe sé'a kwésisaa-owe.

19 táákísi-ontamba moórá maimái máagaraasinkaaro súwasa maimái máagaraarankowana

20 séna nááwa óikaana uráinkara áwí'a kwáyáiyó súwasa

21 miwí sésa Árómáani-kamaani-kawaanako óikaamba isaná áwí'a kwáyáiyé suwaná Ísu séna Árómáani-kamaani-kawaanakondei kwembá améro. Áánútundei Áánútumba améro súwasa

22 mináimbá ísówana táá'a kówasa íma aai sésa auwésa kuráawe.

pukémpinkemba usásinanaaon-kwasai.

Mááka 12:18-27, Áríku 20:27-40

23 kuwasá Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáási púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésen-kwaasi pósa mitáwai Ísunopa'a tésa

24 sésa anóndakoo naaóvá'á Mósesi séna moóráwai aarai maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ávákoma maimakéna awaaóná anondáwe séna iyámpói ankániye siráíye.

25 moórá-aimba isaaó. moórá-tawai maanká'á avakaeté-avarawainonda mésa tuwaaómá aarai maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana

26 kwenánaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana kwenánaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana mirá eémesa avakaeté-kwaasi putásaawana

27 minínimbá naaémba pukáiyé simásuwesa

28 Ísumba áísaa esa sésa mirámó ombá kwaásimo puwíyampinkembo usásinaiya-tawai minínimbá avakaeté-kwaasi tuwainimbá póna náawa mayáníyo suwaná

29 Ísu séna Áánútun-aaí aúváivimba agaimakón-aimba íma kawe'á umái isé'a Áánútuna asirayámbá íma awáné'a pó'a miráumai sáwísawaa-aimba kwésewe.

30 pukémpinkemba usásinesa kwíyómpa'a uménaaon-kanaa aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ésa Áánútuna kwayó'nárawa'o kwíyómpa'o máéwaimo ontembá minínínákwá'á miráumai aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááowe.

31 kwaási pukémpinkemba usásinanaaomba simátíménda ísáaro. Áánútu simátímakomba aúváivimba agaimakón-aimba awánaraawe.

32 Áánútu Mósesintavena maarán-áimbá séna Áánútu úne. enaíkwá'ná Áávaramune Áísakaane Yákópone miwítí Áánútu úne siráíye. Áánútu mináimbá siráimba minkáúmbó-kwáási á'a puwúwasa utamátínkaraambanivo mináimbá siráimba pósa miwí úwoi máyáawe Ísu súwasa

33 kwesémo máyón-kwaasi isésa táátavesa ésa sésa ááin-kwasai kwésimasimiye siráawe.

aivar-ámáánkóná kwaasái.

Máaka 12:28-31, Arúku 10:25-28

34 suwaná Ísun-aaigo Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáási táái usáyaaítomba ámáán-kawaa-kwaasi isésa torupamáí mésa

35 miwíwínkémbá moóráwai ámáámba kawe'á umái ísarowai Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe séna áísaa ena séna

36 anóndakoo Áánútuna ámáámpinkemba nóran-amaana aivar-ámáámbán-iyó súwana

37 Ísu séna Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

Áánútumpa'a kentí Ísóigomba kentiruné

kentí imáyáawe kentimané áméro

agaimaréna siráíye.

38 minámáámbá aivar-ámáámbá isaná

39 miwá ánaaenken-amaamba anón-amaamba maarán-ámáámbán-iyé.

Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró

agaimaréna siráíye.

40 minkáér-ámáánkó ávonkaamba uráísana Mósesimo ó'on-amaambo siráíne

Áánútun-aaí simátímakowai siráan-amaane megwí-megwiraamba éna kaer-ámáánkó ávonkaamba uráínka'a tagwéaraapaiye Ísu siráíye.

Áánútumo usásinankaiwai Káráísitina kwaasái.

Máaka 12:35-37, Arúku 20:41-44

41 súwasa ámáán-kawaa-kwaasi torupamáí máyówana Ísu miwí tísaa ena séna

42 Áánútumo usásinankaiwai Káráísiti nááwan-andaraken-kwaasiya'iyó súwasa kentáásíkwá'ná Tévítin-andaraken-kwaasiman-iyé suwaná

43 Ísu séna naaóvá'á Áánútun-amanko Tévítimba imáyáa amúwana Tévítí Káráísitintavena séna kesí Ísóigoman-iyé siráimba

44 monor-ímá agaimakón-auvai-kwandaavimba Tévíti agaimarena séna kesí Ísóigonatavena Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á ména'a ená namuro-kwáási usáyaaitanasa miwí ánášanaowe

Áánútumo siráin-aimba Tévíti siráiyé.

45 miráumai Tévíti Káráisitintavena séna kesí Ísóigoman-iyé siráimbanivo nóraumaiya kwemá Tévítin-andaraken-kwaasiman-iyó Ísu sumba

46 Káráisiti Tévítina Ísóigoma éna Tévítin-andaraken-kwaasigoman-iyé sumbanivo miwí íma kanaán-umai aaí sésa táátavesa ésa minkánáárakémbá íma áísaa úmaesa iráawe.

23

ámáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé miwítí kwaasái.

Máaka 12:38-40, Áríku 11:39-44,47-52, Áríku 20:45-47

1 Ísu torupamáí máyón-kwaasiye kwená kwayó-kwáásiyé simátimena séna

2 Áánútu usásintinkaraisasa áamáamba sen-kwáásiyé áamáán-kawaa-kwaasiye Mósesi agaimakáin-aimba awánésa kwésimatimemba

3 isé'a kwáráaro. Mósesi siráin-amaamba miwí tóikakene su'mai sésa íma kwégwaraavo miwímó ontembá íma oró.

4 umbai-yántáá'ó asááúmakesamo túgwaata'mae'a korómó sésamo ímo túwa'naa ontembá miwí umbai-áimbá simátimesa íma túwa'naa ombá úwoi kwáráaro kwésewe.

5 miwí sésa kwaási suwánésa anón-kwaasin-owe sígwáe sésa Mósesi siráin-amaamba agaimái anavéumpimba makésa túwayaankare tiyáánkare asááúmaresa miwítí kwátói-araira'a ayáátáák'a taváákarara úmakesa naaópa'a avuvumpa'á kwénaaesa

6 tanómbó kaúvópa'o máyáapa'a kawer-áyámpá'á mésa mono'-náúmpá'ó umáyáapa'a anón-kwaasimo mai-áyámpá'á umésa

7 kwaási suwánésa sésa anón-kwaasi monor-áimbá simátíméwain-owe sígwáe sésa naaópa'a avuvumpa'á kwénaaesa mirámó ontávésa aamoi kwéowe.

8 miwí mirá kwéombanivo íma mirá oró. keinárawatavesa anón-kwaasi monor-áimbá simátíméwai owémó síyambo é'a kímborawai anón-kwaasi isatá kwená kwaásiya mimbórái'a umáíya máyaumne seró.

9 keinárawapinkemba moóráwaintave'a anón-kwaasi kesivón-iyé sevó. kentivó kwíyómpa'a máyáiyé.

10 keinárawapinkemba moóráwaintave'a kentáára'a kárákwiraiwain-iyé sevó. Áánútumo usásinkaiwai keyáá keinárawaka'a kárákwiraundawai kemá úne.

11 keinárawapinkemba usáyaaitanae síyawai keinárawati kwayó'-máiyái máyáaro.

12 kentúwí'o mósá maráíyawaima Áánútu úwoi-kwaasiraamba umátinkanivo kentúwí'o ímo mósá maráíyawaima Áánútu mósá tinkániye Ísu siráiyé.

13 Ísu mináimbá simásuwena séna áamáamba sen-kwáásiyé áamáán-kawaa-kwaasiye simátíménda ísáaro. kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. Áánútu kwená kwaásimo kawááin-amba kwéitatinkaawe.

Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ampa'a íma kónáe sé'a kónáe kwéowaiti aambá kwéitatinkaawe.

[14 áamáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi é'a ketor-íníntí óísankwara naankwará'á umóyámbá kwémae'a kwaási suwánésa súwí'a mósá maráigwáe sé'a kampakómbá tavisimái-namunaa kwésewe. mindáyave'a kárákwiyoro.]

15 áamáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi é'a simátimunda monor-áimbá kwaráigwáe sé'a tivakáá úmae'a anón-domba kóate'a némpa'a kwénaae'a tuwáné'a kentí sáwí-mayai agaráátínkáawasa miwítí sáwí-mayaigo kentí sáwí-mayaigomba usáyaaitaraimba pó'a mindáyave'a kárákwiyoro.

16 aambá íma kawé'á umái awáraawai kampa'á sé'a maarán-ámbá kwáráaromo kwésewai kárákwiyoro. keinárawa'o monor-áimbó sembá kampa'á simátimé'a sé'a anóm-bono'-nankon-aaí tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna kanaán-íníye. ánivo kawer-óntámbá áwí'a kóri-ontankon-aaí tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna sáwí'a íníye kwésewe.

17 minkóri-óntánkó anóm-bono'-nankomba íma usáyaaitaraiwo mindáúmpá'ó kwénimba mindá kawé'án-íye. keinárawa'a monor-áintávéna táako íma pééi sisa'á kwéisaawe. sáwí-ímayaaqwara-kwaasi simátimén-aimba kampar-áimbán-íye.

18 keinárawa'o monor-áimbó sembá kampa'á simátimé'a sé'a Áánútuntavesamo póimo tuvú'máimo agáyáan-taareigon-aaí tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna kanaán-íníye. ánivo mintááréírá'ó Áánútumbo kwéame-poigon-aaí tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna sáwí'a íníye kwésewe.

19 Áánútumbo ámém-poigo mintááréígómbá íma kwéusayaaitaivo mintááréígó usáyaaitarena ámém-poi kawé'á kwéíye. keinárawa'a monor-áintávéna táako íma pééi sisa'á kwéisaawe. sáwí-ímayaaqwara-kwaasi simátimén-aimba kampar-áimbán-íye.

20 asirayán-áimbó sembá Áánútuntavesamo póimo tuvú'máimo agáyáan-taareigon-aaimo tivamíra'o marésamo sésamo ésa mintááréígón-ááigwara'a Áánútumbo kwéamem-poigon-aaigwara'a kwésewe.

21 asirayán-áimbó sembá anóm-bono'-nankon-aaimo tivamíra'o marésamo sésamo ésa mindánkón-ááigwara Áánútu mindáúmpá'á máyáiwain-aaigwara'a kwésewe.

22 kwíyónkon-aaimo tivamíra'o marésamo sésamo ésa Áánútu miv'á kárákwiraiwain-aaigwara'a kwésewe.

23 áamáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. naaóvá'ó Mósesimo siráintemba kentí kígauvakemba sáwíyan-tonkwara'a taaínkaar-umai siyáánkai maké'a moórá Áánútumba kwéame'a kawé'á kwéé'a mirán-ámáámbá ísámai iyé'anivo Mósesimo siráin-amaamba anón-amaamba ivá'á tu'maré'a pó'a kwaási íma arupí umátinke'a tirumbá íma umátinke'a íma Áánútuntave'a asiramái-imayaa é'a mirá ontávé'a pó'a minánón-ámáántómbá ivá'á tukáawe.

24 aambá íma kawé'á umái awáraawai kampa'á sé'a maarán-ámbá kwáráaro kwéseмба sáwíyan-amaamba kwaré'a anón-amaamba tukáawe. mirámó ombá toómpimbá kankambá kwáyáisa'a kító-kankamba túkúyuwe'a anón-kankamba mindágwara'a kwénaantenkaan-kwaasin-owe.

25 áamáamba sen-kwáásiyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. anavéúne táávere paákáre su'mai kwésewe owain-ovo andáámpa'a sáwí'a uráisa'a pó'a kempimbá sáwíva-tantaa'a anómba kwáyáiyé.

26 áamáán-kawaa-kwaasiyono. monor-áintávéna tááko íma pééi sisa'a kwéisaawe. anavéúne táávere andáámpa'o sese owanamó andáámpare paákáre kawé'ó kwéintemba kentí sáwí-imayaa tuwé'a kawer-ímáyáá umái máero.

27-28 áamáamba sen-kwáásiyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. kwaásimo maipímbó utámakaawanamo kaviraisasamó kwaási ímo awánaantemba kentirumpimbá mirá isa'á sáwí'a kwéowasa kwaási íma kwétuwanaawe. kwaásimo maipímbó utámakesamo kanaagunémo owasá awánésamo sésamo kawé'á kwéowe sentembá keinárawa'a tuwánésa kawé-kwáásímán-owe sembánivo kentirumpimbá mirá-sáwí-yántáá'á kwáyáisa'a kaumbo-káér-ainkwara-kwaasiman-owe.

29 áamáamba sen-kwáásiyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. kentíkwá'ná Áánútun-aaí simátimakowai tínkamuwasa púwúwa'a utamátínkaraapa'a konaarirí kwéowe. arupí umái máyón-kwaasi tínkamuwasa púwúwa'a utamátínkaraapa'a konaarirí kwéé'a

30 sé'a miwí tísavutantamba uráawai sé'a minkánáávimbó métaraiya kentáá síkwá'námo uráantemba íma miráyá uráusino kwésewe.

31 mirán-áimbó kwéseмбо maarán-áimbá sé'a Áánútun-aaí simátimakowai tínkamesa mirá-sáwí'á uráawai tírááta úne kwése'a miwímó uráantemba mirá kwéowe.

32 kentíkwá'námo uráantembo mirámó kwéé'a ánásanaaowe.

33 ánásanaaomba iyánkó póígon-araa'an-owe. Áánútu keinárawa'a aaivimbá matinkáína'a sáwí-meyambo mayánáaopa'a iramó kwégaipa'a tu'maá'námo ímo kwáyáipa'a kónááowe.

34 miráumai kesáái simátimenaawaiye agaráátinkanaawaiye kawer-ímáyáágwárá-kwáásiyé tí'maráanasa keinárawapimba kwénaaiya'a évakarawai tínkamiyasa puwíya'a évakarawai taaira'á tínkamiyasa puwíya'a évakarawai kentí mono-náúmpímpá'á taándéi tínkame'a moórá-mora-naopimpa'o kwénaaiya'o é'a tí'mátu'mae'a naaónááowe.

35 mirámó íyana arupí-kwaasimo tínkamom-beyamba amáparawaiti meéyámbá kentópa'a tíniye. aiva'ó tuvúwanamo pukáin-kwaasigo áwí'a Épeo naaémба moóráwai Pérékaya ááninko áwí'a Sékáraya anóm-bono'-naumpa'a máyowana moórá-ayampa'a Áánútuntavesamo ísámaimo póimo tuvú'máimo agáyáan-onta-tarei kwáyowana moórá-ayampa'a aiva'-mónó-kwáánákówé su'mai iyún-ontama kwáyowana avumpimbá Sékáraya umáyowasa tívúwana pukáiyé.

36 minkáé-kwáásiráítí avumpimbó agairáan-kwaasi tínkamuwasa pukáawaigwara'a miwítí sáwí-meyamba ívé'o máyáan-kwaasi mayánááowe Ísu siráiyé.

Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.

Áríku 13:34-35

³⁷ Ísu mináimbá simátimatuwena Yérúsaremu-naopaken-kwaasi arumbá umátinkena séna Yérúsaremu-naopaken-kwaasiyono. Áánútun-aaí simátimakowai tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. Áánútu ti'marówasa kurówai óntantamba tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. kokórigomo áráátombo ayóí-ándámpá'ó tínkarenamo káátamatinkaintemba aasiyaasi-táwai kemá mirá ónaumne kwésundanivo tínaaemba kwéumasimewe.

³⁸ Ísáaro. Áánútu tiyuwáina'a tu'nankáámbá ónááowe.

³⁹ simátime'a sé'a íma úwoi suwánanaaovo naaémbo sé'o Áánútu ai'maráisana kunkáiwaimba Áánútu kawé'a kwéumankaiye siyanka'a moórágwara'a suwánanaaowe Ísu siráíye.

24

anóm-bono'-namba tawísí-áimbá siráin-kwasai.

Mááka 13:1-2, Áríku 21:5-6

¹ Ísu mináimbá simásuwowasaya anóm-bono'-naumpakemba kárúwesa kúmúmba kwená kwayó-kwáásí sésa anóm-bono'-namba kawé'-námbán-ivo awánaao suwaná

² Ísu séna ívé'o awánaan-dantave'a simátime'a sé'a aáno kwaási tésa mindámbá amápa'a tawísíyuwesa amápar-ontankwarare tawísíyuwanaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaa tíníye siráin-kwasai.

Mááka 13:3-13, Áríku 21:7-19

³ Ísu mináimbá simásuwena Óríve-omaka'a umáyowasa kwená kwayó-kwáásí kweyáá máyonka'a tésa áísaa esa sésa emó sénda nósa-tawaiya tíniyo. nóran-awaamera ínata séta ákíra'a emá kuméma ívé'o kwáyáintantaa'a ánásaniye sénaumno suwaná

⁴ Ísu séna kampar-áimbá isé'a áraire sevó kárákwiyoro.

⁵ sáwíva-kwaasi tóyo esa kesúwí'a mágwétesa sésa Áánútumo usásisinkaiwai úne siyasa sáwívarawai minkámpár-áintávésa áraire sénááowe.

⁶ áái'o tiyáán-aimba némpakena'i. egwaakéná'i. isáiyana íma táá'a kaíno. mirán-kánáámó tinda mindá íma amápa-tantaa'a ánásai-awaame'an-íye.

⁷ moórá-ayampa-kwaasimo áái'a tiyánááowe. moórá-kawaa-kwaasigomo éna moórá-kawaa-kwaasigona amááraayavena usásimbai áái'a tiyáaro sínasa usásinesa áái'a tiyánááowe. ó'on-o'om-barava'a ayawaimá táníye. ó'on-o'om-barava'a anóm-barima táníye.

⁸ mirán-tántáá'ó paárína'a sé'a amápa-tantaa'o ánásanin-kanaa íma tiráivo iyámpóímo tínkánáe owanamó anón-ti'o intembá umbai-kánáámó tínimba miráumai ááimba ásáíye seró.

⁹ mirán-áimbó síyasa minkákémbá keinárawa'a táto'mai ó'owima timíyasa sáwí'a umátinkesa tínkamiya'a puwónááowe. kentáváímó asiramáimo máyántavesa ó'on-o'om-kwaasi amáparawai tiyámba umátinkanaaowe.

¹⁰ kesááiyavesa áraire kwésiyawaivinkemba sáwívarawai kesáái tínaaemba umámesa miwítí namuro-kwáásí moórá-morawai agaráátinkesa tiyámba umátinkanaaowe.

11 sáwívarawai paárésa kampa'á sésa Áánútun-aaí simátimundawai úne sésa sáwívarawai kampa'á simátíyuwanaaowe.

12 miráumai sáwí-mayaigo kóyáwé éna anómba ínasa ó'owiti imáyáamo eémemba ivátuwesa kesávái-imáyááwé su'mai ónááovo

13 ímo ivátuwesamo kentáváímó asiramáímo méwai ánásai-kanaara'a Áánútu tí'mai kawepá'á métinkaniye.

14 amápa'-maravaken-kwaasi isánááontave'a áséi-kwasai Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba simátíma'mae iyíyana naaémba amápa-tantaa'a ánásai-kanaama tíniye Ísu siráiyé.

sáwí-kanaagona kwaasái.

Máaka 13:14-23, Áríku 21:20-24

15 Ísu mináímbá simásuweng sένα naaémba ávááraumai inkaisí-yántáákómá paáriníye. naaóv'á'á Áánutun-aaí simátímakaiwai áwí'a Tánieri mintántáátávéna siráiyé Ísu siráiyé. kemá Mátíyu sé'a maanáúvámó torausiyawai táako pééi sína'a ísáaro kwésune. Ísu sένα Áánútuna kawé'-mápá'á misáwí-yántáá'á paárinasa awánanaaomba

16 Yútiyaa-marava'o máyaiyan-kwaasi omápata isaaisésa iyánááowe.

17 ontará'ó máyaiyan-kwaasi íma naaúmpa'a iyíyamba óisamba ivátuwesa úwoi isaaisésa iyónááowe.

18 kígauva'o máyaiyan-kwaasi íma naaópa'a iyíyamba unáánkwátói ivátuwesa úwoi isaaisésa iyónááowe.

19 tímúkwarrar-inimba ívér-iyampoigwarar-inimba minkánáámá sáwí'a ónááowe.

20 isaaisé'o iyónááomba táúgwí-kanaa iyé'a agándai-kanaa iyé'a únavo sé'a Áánútumpa'a námúnaa seró.

21 minkánáámá tínimba anón-umbai táníye. naaóv'á'á Áánútu maramá tarórumba ívéka to'mái mirán-úmbái-yántáá'á íma tiráiyé. aánogwara'a mirán-úmbái-yántáá'á íma tíniye.

22 mirán-úmbái-yántáá'ó kwéin-kanaa Áánútu ákise úmakaiye. mirán-úmbái-yántáá'ó kwénin-kanaamo ayáátááka'o kwéninkakai amápa-kwaasi íma úwoi túvamai máésino. Áánútu ítamakain-kwaasiyavena imáyáa éna mirán-úmbái-yántáá'á ákise uráiyé.

23 ákísemo ínasa évakarawaimo simátimesamo sésamo Áánútumo usásinakaiwai mivá'-maava'a máyáiyé síya'o é'a íma ísáaro.

24 évakarawai paárésa kampa'á sésa Áánútumo usásinakaiwai úne síyasa évakarawai kampa'á sésa Áánútun-aaí simátimundawai úne simátíma'maesa naaónááomba ímo awánem-bayai kwémaesa Áánútumo ítamakain-kwaasi kampa'á simátíyuwanae sésa mirán-ánóm-báyái mayánááowe.

25 miwíyávé'a árai-kwaasin-owe sevó sé'a íma paáruaanka'a aiva'á simátimumpo kárákwiyoro.

26 sún-da-aimba imáyáa é'a naaémbo moóráwaimo kentávénamo sénom paáruena kavóná-marava'a máyáiyemo sína'o é'a íma koró. moóráwaimo kentávénamo aúpá'á máyáiyemo sína'o é'a íma áraire seró.

27 kwíyómpa'o tawáombo úmae kwisasamó awánaantemba kemá kwaási úrandako kumpaáruandawai miráumai avora'á ókwara'a kumónaumne.

28 póímo awáímó kavirapá'ó náíndayavenamo evontáán-dúmáómó toru-pamáímo máyáintemba Áánútu sínana sún-da-aimba paáriníye Ísu siráiyé.

Ísu marapá'á kumínín-kwasai.

Máaka 13:24-31, Árúku 21:25-33

29 Ísu mináimbá simásuwena séna mirán-úmbái-yántáá'á t́nín-kanaama ánásainana aaváúmá t́nkwinana kwiyómba íma sán-káinana o'á kwiyómpakemba kuntinana kwiyónko tora'naára'a ínasa

30 amápa'-maravaken-kwaasi kwiyómpa'a awánanaaomba ó'oran-tantaa'a awánésa kentávésa sésa kumíníyena to'mayaa kwéiye sésa táátavesa kwéesa ivi'á kwétesa suwánanaaomba kemá kwaási úrandako anón-asirayankwara ságayankwara'a ainámpímbá kúmóna'a suwánanaaowe.

31 uwíremba kwése'a kwiyómpaken-kwayo'narawa'a ti'maráanasa Áánútumo ítámakain-kwaasi amápa'-maravakemba tí'maesa moórávimba torupanááowe.

32 Ísu mináimbá simásuwena séna moórá-tai naí-táigó áwí'a víki-taigontave'a imáyáa umái isáaro. aráságáyómó agayáinda awáné'a sé'a áú'o sínín-kanaa sáwiyanka'a t́niiye sénááowe.

33 mirámó intembá kemá śnda-yantaa'a ína'a awáné'a sé'a sáwiyanka'a kumíníye sénááowe.

34 árai'a simátíme'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi évaka'a íma pukáiyanka'a kemó śnda-yantaa'a paáriniye.

35 kwiyómba maramá ánásainana kesáái íma ánásena úwoi kwaikwai'a íniye Ísu siráiyé.

kúmóna-kanaa kwaási íma ísaraan-kwasai.

Máaka 13:32-37, Árúku 17:26-30,34-36

36 Ísu mináimbá simásuwena séna kúmóna-kanaama aaváúvimbá kwaási íma isááwasa kwiyómpaken-kwayo'narawa'a íma isááwa'a kemá Áánútu ááninkoma íma isáúnana kesivo kweyáá ísaraiye.

37 naaóv'á moóráwai áwí'a Nówaa máyonka'a kwaási íma Áánútuntavesa imáyáa ésa maémáéntemba naaémba kemá kwaási úrandako kúmóna mirá ónááowe.

38 kavirayán-dónkómó ímo t́nkankonka'a nombá toómbá kwénesa tiyáámúmbaa'a kwétokwaa-esa aaraí máyówasa kwaai máyówasa kwéuwana Nówaa non-avóvomayaa'o kún-daumpa'a umáyowasa

39 kavirayán-dónkó t́nín-aimba ísaresa íma imáyáa ésa máyówana anón-a'a téna kavirayán-dónkó amápa-kwaasi t́nkamuwasa putásaraawe. mirámó uráantemba kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai ókwara'a kúmóndara'a kentávésamo ímo imáyáamo iyawai mirá ónááowe.

40 minkánáá maará ónááowe. kae-kwaási kígauva'a méyana Áánútu moóráwaimba auwéna moóráwaimba airániye.

41 minkánáá kaer-íninkái toómbá kwégwanteyana Áánútu moórá-inimba auwéna moórá-inimba airániye.

42 kemá kentí Ísóigo kúmóna-kanaama íma ísaraavo kárákwimai máéro.

43 simátíménda-aimba imáyáa oró. naakó avowámó umóyán-kwaásímó t́nín-kanaamo ísarenarai umóyán-kwaási timbá kwéto'mayaa-ena awánéna kwatúwáísana kwená naaúmpakemba umóyámbá íma máyáísino.

44 miráumai kemá kwaási úrandako kumónaundayave'a pó'a keinárawa'a íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnavainivo kwéto'mayaa-e'a simu'maré'a máéro Ísu siráiyé.

sáwí'a owasá kawé'á owasá uráan-kwasai.

Áríku 12:42-46

⁴⁵ Ísu mináimbá simásuwena séna kawé'-má'yáímó kwémayaawai kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyávé'a kwésune. kwená anóndako séna kesí mayáí-kwáásírá'á kárákwire toómbá taaímbai tíma'mae iyuwó síníye.

⁴⁶ kwená anóndako téna kwená mayáímó kawé'ó umáímo mayáinda taawánánana mayáímó kwémayaindawai arunkó kawé'á inana

⁴⁷ minánóndákó séna kesí náaindaamba amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo síníye.

⁴⁸ áńivo mimbáyái-kwáásígómó imáyáamo énamo kesí anóndako ayáátáaka'a íma tíńíye sénamo

⁴⁹ mayáí-kwáásí tńkamenamo toómbó nénamo uwoaó'-nómbá kwénaan-kwaasiye uwoaó'ó énamo

⁵⁰ kwená anóndako tíńín-kanaa ímo ísarenamo ímo imáyáa kwéindara'a téna

⁵¹ anónka'a tainkámbai ai'mátuwena séna kaumbo-káér-ainkwarakwasimo mésamo tí'o kwéisasamo ivi'ó kwétesamo túwáyaambo akévundaresamo máyáapa'a kóaaó síníye Ísu siráíye.

25

siyáánkai-inaamaruti kwaasái.

¹ Ísu mináimbá simásuwena aaraimó kwémayaawainá ááimba imáyáa éna séna naaén-kanáamo tíńimba Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áímbán-íye. aaraimó mayáníwaimba toómbá náíyanesa siyáánkai-inaamaru oómbá kúra'maesa aampakémbá koáíkaawe.

² minárásiyómbá éva'aasei sáwí-ímayagwara'a owasá éva'aasei kawer-ímáyáágwárá'á owasá

³ sáwí-ímayagwarar-arasi oómbá kúraresa ó'on-anaveumpimba iramó kánín-domba íma atíyoraawasa

⁴ kawer-ímáyáágwárár-árásí oómbá kúraresa ó'on-anaveumpinkwara'a iramó kánín-domba atíyoresa

⁵ aaraimó mayáníwaimba koamu'makáawana íma ááéma tisasá tógáva'a ísasá tuún-kwaiguráawe.

⁶ tuún-kwáyáawana no'wáán-avuntamba moóráwai aayamáí séna kwétivo koairánáisiye sisasá

⁷ misiyáánkái-árásí usásinesa oómbá to'maesa kombá

⁸ sáwí-ímayagwarar-arasi kawer-ímáyáágwárár-árásíyávésá sésa ken-táásí iramó pisinánivo nombá atísimero sewasá

⁹ kesáágwárá'á miráumai kwéanasaivo nombó atiyén-daumpakemba komeéyámbáráaro sewasá

¹⁰ kwégowana aaraimó mayáníwai tisasá éva'aasei-arasi to'mayaan-umai máyáawai kwesé toómbó náíyanesa naaúmpa'a iyówana

¹¹ onta umásúwáísasa minévá'ááséí-árásí nombó atiyénáesamo kówai tésa anónka'a sésa anóndakoo onta tísínkaaó sewaná

¹² íma awánáúnda-arasi ombá pó'a íma onta titinkánaumne siráíye.

¹³ Ísu simásuwena séna miráumai kemó kúmónnda-kanaa íma ísarenka'a kumónaumpo kárákwimai máéro Ísu siráíye.

*kaumbo-máyái-kwáásítí kwaasái.**Áríku 19:11-27*

¹⁴ Ísu mináimbá simásuwena séna naaén-kanaamo tínimba Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áimbán-iye. moórá-anondako némpa'a kwaáyu koménae séna éna kwená mayái-kwáási tááyena séna kesí óntanka'a kárákwiyoro séna

¹⁵ moóráwai kwená mayái kawe'-máyái máyáísana awánaiwaintavena séna kesí óntamba éva'aasei-unamba kárákwiyuwo séna aména moóráwai kwená mayái sáwíyanka'a kawe'-máyái máyáiwaintavena séna kesí óntamba kaer-únámbá kárákwiyuwo séna aména moóráwai kwená mayái sáwíyambayai máyáiwaintavena séna kesí ónamba moórá-unamba kárákwiyuwo séna aména tiyuwéna námpa'-marava'a kówisana

¹⁶ éva'aasei-unan-ontamba mairáiwai minóntándéí mayái maimaé kwégwena ó'omba éva'aasei-unan-ontamba máyáísana

¹⁷ moóráwai kaer-únán-óntámbá mairáiwai minóntándéí mayái kwémaena ó'omba kaer-únámbá máyáísana

¹⁸ moóráwai moórá-unan-ontamba mairáiwai minóntándéí íma mayái maéna úwoi maravímbá utámakaiye.

¹⁹ utámakaisasa mirá kwéowana miwítí anóndako ayáátááka'a kuróm-bapa'a miv'á ména naaémba téna kwááyumo tímakaunda-ontamba torupamá awánanae séna tááyaisasa

²⁰ tésa éva'aasei-unan-ontamba mairáiwai maimaéna máagaraarankena séna éva'aasei-unan-ontambo símakaandavinkemba mayái kwémae'a ó'omba éva'aasei-unan-ontamba mairáumne sisaná

²¹ anóndako séna kesí mayái-kwáásígó kawe'á óne. kentávemo imáyáamo émo sáwíyan-tantaaka'o kawe'ó umáímo kárákwiraandantemba sáwíva-tantaaka'a kárákwiyiniyone. kesirunkómó aamoimó intembá kesé taménana enarunkó aamoí íno sisaná

²² kaer-únán-óntámbá mairáiwai maimaéna máagaraarankena séna kaer-únán-óntámbó símakaandavinkemba mayái kwémae'a ó'omba kaer-únán-óntámbá mairáumne sisaná

²³ anóndako séna kesí mayái-kwáásígó kawe'á óne. kentávemo imáyáamo émo sáwíyan-tantaaka'o kawe'ó umáímo kárákwiraandantemba sáwíva-tantaaka'a kárákwiyiniyone. kesirunkómó aamoimó intembá kesé taménana enarunkó aamoí íno sisaná

²⁴ moórá-unan-ontamba mairáiwai maimaéna máagaraarankena séna emá asirayán-kwáási éma ó'owiti mayáivínkémbá toómbá kwéne ó'owiti kígaarakemba úwoi kwénaae kwémandaana'a

²⁵ enáároi inkaisé'a ená óntandei mayái íma mayáúnda úwoi aúp'á makáunda po ená óntamba mayáníyone sisaná

²⁶ anóndako séna sáwí-mayai-kwaasigo kavóná-kwaasi po kentávemo sémo ó'owiti mayáivínkémbá toómbá kwéne ó'owiti kígaarakemba úwoi kwénaae kwémandaana'a óne sénda po

²⁷ kesí óntambo amápa-kwaasiti óntambo máraan-daumpa'o makáandarakai tiré'a kesí óntankwara aa'wáá-ontankwara'a mayáúsino séna

²⁸ kwená mayái-kwáásíyávéna séna minóntámbá mairé'a siyáánkai-unan-ontambo tokáiwaimba áméro.

29 sáwíva-tantaaka'o kawé'ó umáímo kárákwisinkaiwaimba moórá-mora-yantaa'a áménana kárákwisinkanivo ímo kawé'ó umáímo kárákwisinkaindawaiimpakemba makáimba máyáana'a

30 misáwí-máyái-kwáásígómbá áí'mae'a máápa'a móru auwáiyana túnkwí-ayampa'a tí'o kwéisasamo ivi'ó kwétesamo túwááyambo akévundaresamo máyáapa'a kwíníye siráíye Ísu siráíye.

Ísu máyáawaina ááintavena tísaá ínín-kwasai.

31 Ísu mináimbá simásuwena séna kemá kwaási úrandako naaémbe kúmóndara'a ságayankwara kwíyómpaken-kwayo'narawakwara'a kárákwiraundawai pó'a kúmónasa

32 amápa'-maravaken-kwaasi kesúranka'a torupamáí máyayi'a sipisípi-poiye méme-poiraremo kárákwiraiwaimo taaímbaraintemba minkwáásiyómbá miráumai taaímbake'a

33 évakarawai siyáánurapa'a mótinke'a évakarawai siyáánepa'a métinke'a

34 kárákwiraundawai siyáánurapa'o maíyan-kwaasiyave'a sé'a kesivo kawé'á umátínkáiwin-owe. Áánútu maramó tarórurónka'a kentí imáyáa éna kentí maru'á to'mayaa úmakaivo mivá'á tamáéro.

35 kawé'á umásinke'a kembó sááimo sinkómbó toómbá simé'a nombá simé'a ó'om-bapaken-kwaasimo ówánda aamoí umásinke'a kentí naaúmpa'a mógwésinke'a

36 unáánkwátói-iyaaímbo ówánda kwésime'a sí'o úmba kwégarakwiye'a ándáva'o maéwánda kwésuwa'naa-e'a mirá umásínkaraawe. mirán-áimbá senasá

37 arupí umái máyáawai sísaá esa sésa Ísóigo nósa-tawaiya embó ááimo ankómba toóné noné améta

38 nósa-tawaiya ó'om-bapaken-kwaasiraambo undá aamoí umánketa kentáási naaúmpa'a móanketa nósa-tawaiya unáánkwátói-iyaaímbo undá améta

39 nósa-tawaiya áí'o úmba áwa'naa eta nósa-tawaiya ándáva'o maúnda áwa'naa uráumno síya'a

40 kárákwiraundawai sé'a árai'a simátíme'a sé'a kesí kwaási úwoi-kwaasi miráumaímo túwa'naa uráamba mindá kembán-íye simátímenaumne.

41 mirá simátímatuwe'a siyáánepa'o maíyan-kwaasiyave'a sé'a Áánútu sáwí'a umátinkaniwain-ovo siyuwé'a kóro. Áánútu Sáátáánigone kwená kwayó'náraware imáyáa éna anón-irama to'mayaa umátínkaraisana kaikai'a éna íma písínáípa'a mivá'á komáéro.

42 kembó sááimo sinkómbó toóné noné íma simé'a

43 ó'om-bapaken-kwaasimo ówánda íma aamoí umásinke'a kentí naaúmpa'a íma mósínke'a unáánkwátói-iyaaímbo ówánda íma simé'a sí'o úmba íma súwa'naa e'a ándáva'o maéwánda íma súwa'naa e'a mirá umásínkaraawe. mirán-áimbá senasá

44 sísaá esa sésa Ísóigo nósa-tawaiya embó ááimo ankómba toóné noné íma améta nósa-tawaiya ó'om-bapaken-kwaasiraambo undá íma aamoí umánketa kentáási naaúmpa'a íma móanketa nósa-tawaiya unáánkwátói-iyaaímbo undá íma améta nósa-tawaiya áí'o úmba íma áwa'naa eta nósa-tawaiya ándáva'o maúnda íma áwa'naa uráumno síya'a

45 kemá sé'a árai'a simátíme'a sé'a kesí kwaási úwoi-kwaasi íma túwa'naa uráamba mindá kembán-íye simátímenaumne.

46 mirán-áimbá simátímatuwe'a aai senasá miwítí sáwí-meyambo ímo ánásenamo kwaikwai'o ínín-ayampa'a komai'mai'a ónááovo arupí umái máyáawai aúnái'a umái mai'mai'a ónááowe Ísu siráiyé.

26

Ísuna áamáyu-aimba siráan-kwasai.

Máaka 14:1-2, Árúku 22:1-2, Yóni 11:45-53

1-2 Ísu minó'ón-ó'ón-áimbá kwená kwayó-kwáásíyávéna simátímakaiye. naaóv'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá imáyáa éna séna kae'-nó'wáámbá kwaésa tíyótaasa í-tánón-kánáá tínimba kembá táto'mai taaira'á sínkamiya'a puwónaumne Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna simátímakaiye.

3 simátimuwasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Káyavaasina naaúmpa'a torupamá mésa

4 sésa nóraumaiya aúp'á Ísumba táto'mai inkamónaundaya'iyó.

5 amápa-kwaasi áái'a tíyáávainivo tanómbó kauvíyan-kanaara'a íma tuvuwónaumne siráawe.

Ísumba áséi-masawemba pérankarain-kwasai.

Máaka 14:3-9, Yóni 12:1-8

6 suwaná Ísu Pétáni-naopa'a koména moórawai áwí'a Sáímonina naaúmpa'a áuma kárúkokovaa'a uréna ánásarowaina naaúmpa'a ména toómbá kwénowana

7 moórá-ininko iyéna áséi-kwiyumba úm-basawemba anón-ontankakemba meéyámbakaim-basawemba maimaéna iyúmba Ísu a'nómpímbá atímarwasa

8 kwená kwayó-kwáásí awánésa áwáá'a sésa nóra séna mimbásáwémbá úwoi atíyankaiyo.

9 mimbásáwémbó ó'owimo tíménamo anón-ontambo mairénamo ímo óisambo makáan-kwaasi tíméraambaniye suwaná

10 Ísu iséna ivátuwe'a íma áwáá'a aééro. kawe'á umái pésinkaiye.

11 ímo óisambo máraán-kwaasi keséma mai'mai'a kwéiya'a túwa'naa ónáé sé'a túwa'naa ónááombanivo kemá keséma marapá'á íma mai'mai'a ónaumne.

12 púwóndara'a masawémba pésinkesa utamásinkanaaovo minínínkó á'a masawémba pésinkaiye.

13 árai'a sumpo maísáaro. kesí áséi-aimba amápa'-mapa'a kwésimatimesa minínínkómó umásinkain-aimba kwésimatimiyasa táaka'a maránááowe Ísu siráiyé.

Yútási Ísuna kuntaru'á mairáin-kwasai.

Máaka 14:10-11, Árúku 22:3-6

14 súwana Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moórawai áwí'a Yútási moórá-awi'a Isakérióti monokáwáá-kwáásitópa'a kwéna

15 séna Ísumbo tátoraiyantavaimo agaráátínkáana'o é'a nóraumai-meyana siménááo súwasa moórá-kwai aiyayaan-umai siyáánkai-ontamba 30 ontamba táampamai ámúwana Yútási maimaéna

16 kwéna nóraumai Ísumba agaráátínkáanasa tátoranaao-imayaa ááimba ásámai uráiyé.

tíyótaasa í-tánómbá kauráan-kwasai.

Máaka 14:12-21, Árúku 22:7-14,21-23, Yóni 13:21-30

17 Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaa aiva-táwai túntemba kwená kwayó-kwáásí Ísumba taáísaa esa sésa náávava tíyótaasa í-tánómbá kogauvónaundaya'iyo suwaná

18 Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kwékai moórá-kwaasigontavekai sékai kentáásí anóndako séna kesí kanaamá tísatá kesí kwayó-kwáásíyé ená naaúmpa'a tíyótaasa í-tánómbá nánaumne kwésiye kosimámékaiyo súwqsarai

19 Ísumo súntemba mirá ésarai minká'á tanómba mágauwankaraaiye.

20 tanómba mágaumakoyasa enónka'a Ísu kwená kwayó-kwáásíyé kwésa mindáúmpá'á umésa

21 toómbá kwémandesa uwaná Ísu séna keinárawapinkemba moóráwai kembá namuro-kwáásír'á agaráátinkaniye súwana

22 tirunkó umbái tówasa moórá-mora-umai áísaa esa sésa Ísóigoo kewá'íyo sinté kuwaná

23 Ísu séna moóráwai kwená toón-ayai maimaéna kesé moórá-taavepimba tu'mái náíndawai kwemá kembó namuro-kwáásír'ó agaráátinkaniwaiman-íye.

24 naaóv'á Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna kwaási úrandako puwíniye siráintemba p'ó'a púwónana namuro-kwáásír'ó agaráátinkaniwai sáwí-meyamba mayániye. kwembó ímo maránkaraankakaankasi kawé'á isínó Ísu súwana

25 Yútási kwembó agaráátinkaniwai séna anóndakoo kentáváiýá kwéseno súwana Ísu séna á'a séne siráiyé.

Ísu kwená kwayó-kwáásí toómbá tímakain-kwasai.

Máaka 14:22-26, Árúku 22:15-20, 1 Kórinti 11:23-25

26 súwasa toómbá kwénowana Ísu péréti maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai kwená kwayó-kwáásí tímatuwena séna mindá kesúman-ivo maimái naaró séna

27 ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna Áánútumpa'a súwi séna tíména séna amáparawai naaró.

28 mindá kesí naaemán-íye. kesí naaemá sáwívarawaiyavena kumínimba póna Áánútu sáwí-imayaa maitiyuwéna séna kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áimbá simái tarúmakaiye.

29 simátíme'a sé'a ókwara'a ándá-aran-domba íma nánaumpo kesivo kwená kwaásimo kwégawaiipa'a kesé ménaaomba ándá-aran-domba aúná-nomba nánaumne Ísu súwasa

30 Áánútuntavesa isámai monor-ímá simásuwesa mindáúmpá'á tuwésa Óríve-omapa'a iráawe.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.

Máaka 14:27-31, Árúku 22:31-34, Yóni 13:36-38

31 Óríve-omapa'a umáyówana Ísu simátímena séna Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna

sipisípíra'o kawááiwaimba tuvúwónana puwínasa

sipisípiyomba kóyáwé ónááowe Áánútu siráíye
siráimba póna ívé'-no'waamba táá'a káína'a siyuwé'a kóyáwé ónááowe.

³² ányo púwónasa utamásinkaiya'a usásine'a kentí aiva'á Káríri-ayampa'a
kona'á kesínaaemba kónááowe Ísu súwana

³³ Pítaa séna amáparawai auwésa kóyáwé íyambanivo kemá íma mirá
ónaumne súwana

³⁴ Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ívé'-no'waamba kokórigó íma áái siráindara'a
emá kaumborá'á kentávái se íma awánáunda-kwaasiye síníyone Ísu
Pítaantavena súwana

³⁵ Pítaa séna entémo sínkamonae íya'o é'a íma auwé'a kónaumne súwasa
kwená kwayó-kwáásí amápa'a mirá simásaraawe.

Ísu Kétésémaniva'a námúnaa siráin-kwasai.

Máaka 14:32-42, Árúku 22:39-46

³⁶ amápa'a mirá simásuwesa Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé taai-
kanáágúnéyómbá áwí'á Kétésémaniva'a komésa Ísu simátimena séna
manká'á máyáiya'a Áánútumpa'a námúnaa kosénaumne séna

³⁷ Pítaawe Sépéti ááninkaiye tí'maena komáyowana umbai-yántáákómá
arumbá sáwí'a kwéuwana

³⁸ simátimena séna kesirunkómá umbaiyé taisa'á pó'a puwóra'naraamba
umái máyaumne. maanká'á mé'a kesé kárákwimai máéro séna

³⁹ tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútu anónda'an-íye séna mara'á kum-
baéna námúnaavinkemba séna kesivoó emó kanaán-íye sémo e maanúmbái-
yántáá'ó kesópa'o tínimba maisiyuwéma ányo kesí imáyáa íma kwaréna'a
ená imáyáa kwaráano Ísu siráíye.

⁴⁰ Ísu námúnaa simásuwena kwená kwayó-kwáásíráútópa'a téna
tayuwánomba tuún-kwaigurówana tayúsená Pítaantavena séna íma
kanaará'á sáwíyanka'a kesé kárákwimai máyáane.

⁴¹ Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyaváinivo Áánútumpa'a
námúnaa seró. imáyáago kató isaná áúgomo umbaimó taimbá mindá
áúgáva'a kwéíye simásuwena

⁴² moórágwara'a tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútumpa'a
námúnaavinkemba séna minúmbái-yántáá'á enópa'a úwoi tíníyemo sina'ó
é'a emó sindantembá mirá ónaumne siráíye.

⁴³ Ísu námúnaa kosimásuwena kwená kwayó-kwáásíráútópa'a téna
tayuwánomba tuún-kwaigurésa tógávaate kwéuwana

⁴⁴ moórágwara'a tiyuwéna egwaa'á kwéna ké'naamba námúnaa
kosimásuwena koyauweréna

⁴⁵ minkáúmbónárauyavena séna tuúmó kwaiguré'o máyáamba
kemá kwaási úrandakomba sáwí'o kwéon-kwasira'a agaráátinkainasa
tátoranaaon-kanaa kwétivo

⁴⁶ usásinewata kwétiyapata konó. kembó agaráátinkaniwai kwétíye Ísu
siráíye.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Máaka 14:43-50, Árúku 22:47-53, Yóni 18:3-12

47 Ísu mináimbá kwésuwana kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'a kumbaimái-kwaasivinkemba moórawai áwí'a Yútási tumba kwesé sáwíva-kwaasi taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaésa tumbá mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye miwímá t'i'márówasa tumbá

48 ááéma Yútási Ísumbo agaráátinkaintavena simátimena séna paruvará umánkáandawaimba tátoraaro siráimba

49 póna Yútási Ísunopa'a tēna séna anóndakoo máyaano kwésena paruvará kwéumankowana

50 Ísu séna kesí kwaásiyo ónái sindái'a uwó súwasa kwesémo tuwái Ísumba tátórowana

51 Ísuna kwayó-kwáásívinkémbá moórawai taánasatama ámúrandavinkemba taú'maena aiva'-mónó-káwáánákóna kwayó-kwáásígó áá'a agáúsuwawana

52 Ísu kwentávēna séna ená taánasatama ámúrandavimba kwiyuwó. taánasataneimo tínkamiyan-kwaasi anondámo ésa taánasatanei tínkamiyasa puwónááowe.

53 maaráyávē'a imáyáa oró. kesivontávē'o sé'o súwa'naa uwómó senanamó éna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a sáwívarawai íma kanaán-umai táampnanaowai avekáámbá t'i'maráínasa súwa'naa ónááowe.

54 mirámó súndarakai Áánútun-aaí aúváivimba agaimakáin-umbai-yantaa'a kesópa'a íma tisinó. ánivo siráintemba miráumai paáriníye Ísu siráíye.

55 Ísu mináimbá simásuwana tun-kwáásíyávēna séna kentávē'a umóyán-kwáásímán-íye sé'a pó'a taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaé'a kembá tátoranae sé'a kwétewe. sáwíva-tawai anóm-bono'-naumpa'a kesáái kwésimatimundara'a íma kembá tátokaawe.

56 naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai aúváivimba agaimakáan-aimba kembó mirámó umásínkéne'a kwétewe súwasa kwená kwayó-kwáásí amápa'a inkaisésa auwésa kóyáwé uráawe.

anón-kwaasi Ísumba aaí simánkaraan-kwasai.

Máaka 14:53-65, Árúku 22:54-55,63-71, Yóni 18:13-14,19-24

57 kwená kwayó-kwáásí auwésa kuwasá Ísumba tátorowai áí'maesa aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Káyavaasina naaúmpa'a móankesa mindáúmpá'á amáámba sun-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye torupamáí máyón-daumpa'a móankowana

58 Pítáa tínaaemba nénka'a teémáyomba aiva'-mónó-káwáánákóna máápar-ontavinkemba iréna naamaúva'a ména Ísun-ane'o paáríndamo awánáíndayavena i-kwáásíyé méraiye.

59 Pítáa máyowasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye amáparawai Ísumba tuvuwíyana puwíní-ainkona ááimba avakáá-uwana

60 íma kwáyowasa Ísuntavesa mósi-mesi-aimba sésa íma moórá-aimba suwasaráí kae-kwáásígórái usásinesarai

61 kampa'á sésarai kwemó sisatáámó isáúndaya anóm-bono'-namba Áánútuna naamba kanaán-umai tawísíyuwe'a kaumbo-táwai maisuwé'a ónaumne siráíye suyaná

62 aiva'-mónó-káwáánákó usásinena Ísumba áísaa ena séna mindárimo simánkaayan-aimba anondá íya siníyono súwana

63 Ísu iséna íma aai súwana aiva'-mónó-káwáánákó séna Áánútu asirayánkwaráwái aúranka'a mé áísaa onda-áimbá árair-aíne su'mai simásimiyo. Áánútumo usásinankaiwai Káráisiiti Áánútu ááninkowa'onompo simásimiyo súwana

64 Ísu séna á'a sémpo simátíme'a sé'a naaémba suwánáína'a kemá kwaási úrandako Áánútu asirayáwáína ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á umé'a ainámpímbá kumónaumne Ísu súwana

65 aiva'-mónó-káwáánákó arumbá sáwí'a kwéuwana kwená unáánkwátói tarátuwena séna Áánútumba aká'áamba simánkena kwesávái simbá póta mináintávéta aavimbá mayankéta ó'on-aimbo simánkáamba avakáá únda póta ivatá tuwéta Áánútumbo simáímo sáwí'o umánkáintaveta

66 nóraya ónaumno súwasa sáwí'an-ivo tuvuwíyana puwíno sésa

67 Ísumba tuwirááíma kwirankésa tuvuwésa tiyáándeí tuvúwún-kwaasi

68 aká'áamba sésa esávái se Áánútu usásisinkaiwai úne séndawai ómpo kemá nááwa kwétuvuwuna simásimiyo siráawe.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

Máaka 14:66-72, Áríku 22:56-62, Yóni 18:15-18,25-27

69 Pítaa naamaúva'a máyowana aiva'-mónó-káwáánákóná kwayór-árásígó awánéna kwenópa'a téna séna Káríri-ayampakewaise maéndawai óne súwana

70 Pítaa amáparawai túranka'a séna emó sénda-aimba saákoma íma kawé'an-íye simásuwena

71 máápar-ontavimba komáyowana ó'omba kwayór-ináámárúgó awánéna máyón-kwaasiyavena séna minkwáásígómá Ísu Násáreti-naopakewaiye maíwaiman-íye súwana

72 Pítaa aika'á maréna séna íma awánáúnda-kwaasiman-íye simásuwena máyowasa

73 sáwíyanka'a máyómba Pítaanopa'a tésa sésa Ísuna kwayó-kwáási mirán-kwáási máyáawata awánemayaundantenkaan-kwaasiraamba éma mináyámpákén-kwáási tááiraamba kwésene suwaná

74 Pítaa séna kampar-áimbó kwésenanamo éna Áánútu sínkaminiye. síyawaimba íma awánáúndana'an-íye kwésuwana kokórigoma áái súwana

75 Pítaa Ísumo simámun-aimba ááka'a maréna mirá siráinka'a kokórigomo ááimo ímo siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiman-íye síníyone siráimba mináimbá ááka'a maréna máápa'a kuména ávááraumai ivi'á taráíye.

27

Ísumba Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Máaka 15:1, Áríku 23:1-2, Yóni 18:28-32

1 ivi'á tówasa aaváúmá usónka'a mono-káwáá-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye Ísumbo tuvuwíyanamo puwínín-aimba mimbórá-áimbá símaresa

2 Ísumba ayáánka'a asááúmaresa áí'maesa Áróamáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkaraawe.

Yútási pukáin-kwasai.

aantá-kwaasi 1:18-19

3 Páírátinopa'a máánkarowana Yútási Ísuna kuntaru'á mairówai Ísumbo tuvuwónáaomba awánéna séna ímo mirá oráámbá kemá sáwí'a úne séna kuntaru'ó ésamo ámakon-ontamba 30 ontamba maimaéna mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye miwítopa'a kwéna séna

4 íma sáwí'a uráin-kwaasi agaráátinkauna'a tuvuwónáe'a kwéomba kemá mindá sáwí'a úne súwasa miwí sésa íma kendéiyáán-ivo endéímán-íye suwaná

5 Yútási minóntámbá anóm-bono'-naumpa'a metuwéna tiyuwéna ánda maimaéna ándákwamba varáíye.

6 Yútási minóntámbá anóm-bono'-naumpa'a metuwówasa mono-káwáá-kwáási maésa sésa maanóntámbá kuntarur-óntámbá póta amápa-kwaasimo Áánútuntavesamo imáyáamo ésamo máraán-ontampimbo máraandaya kentáási monor-ámáámbá karánaumne simásuwesa

7 minóntánkón-áái kwésesa mimbórá-áimbá sésa minóntándéí moórá-marama saweimó kwéom-barama meéyámbakaanasaya mimbárávimbá ó'om-baravaken-kwaasi puwíyan-kwaasi utanááowe siráawe.

8 mirá uráantavesa mimbáráyávésa sésa kuntaru'-máramán-íye siráawasa ívékwara'a mirá kwésewe.

9 mono-káwáá-kwáási mirán-áimbá kwésesa mimbárámá meéyámbakaamba Áánútun-aaí simátimakowai áwí'a Yéremayamo siráin-aimba paáruraiye. Yéremaya séna

Ísareri aísavutantamba uráawai évakarawai mimbórá-áimbá sésa moóráwaimbo kuntaru'ó onááon-ontamba 30 ontamba maimaésa

10 saweimó kwéom-barama meéyámbakaamba Ísóigo simásímakaintemba mirá onááowe

Yéremaya siráimba pósa mirá uráawe.

Páírátí Ísumba áísaa uráin-kwasai.

Máaka 15:2-5, Árúku 23:3-5, Yóni 18:33-38

11 Ísumba Áróamáni-kamaani-kawaanakonopa'a máánkówana kwenaúranka'a máyowana áísaa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne súwasa

12 mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye ó'on-o'on-aintavesa aaivimbá mayánkówana Ísu iséna íma aaí súwana

13 Páírátí Ísumba áísaa ena séna sáwívar-aimba kwésimankaavo íya kwéjsaano súwana

14 Ísu iséna amápar-aintavena íma anondá aaí súwana kámááni-kawaana'a Páráítí sáwívar-imayaa uráíye.

Ísumba aráá'a tuyúwóro siráin-kwasai.

Máaka 15:6-15, Árúku 23:13-25, Yóni 18:39-19:16

15 naaóv'á'á Áánútu Yútaa-kwaasi tiyótaasa í-tánón-kánáá tóyo úntemba Áróamáni-kamaani-kawaanako séna amáparawai torupamáí mésa aamoí ésa ándáva'o máyáin-kwaasi áwí'a tewa'á ayúrankanauadne séna minkánáá miráumai ándá-kwaasi kwéayurankaiye.

16 Ísumba Páírátinopa'a máánkónka'a moóráwai áwí'a Párapási amáparawai kwenáái ísarowai ándáva'a máyowasa

17 sáwíva-kwaasi torupamáí máyówana Páírátí tísaa ena séna ándáva'o máyáan-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a tewa'á ayúránkáano. Párapásiya'i. Ísu Áánútumo usásinankaiwaiye kwésewainai'íyo séna

18 Páírátí imáyáa éna séna mono-káwáá-kwáásí Ísuntavesa íma anón-kwaasi-i'a ínkwáe sésa táto'maesa kesópa'a máankaraawe séna mináimbá tísaa uráíye.

19 Páírátí mináimbá kwétisaa-ena aaimó isón-daumpa'a máyowana awainínkó moóráwaimba ai'marówana kwenópa'a téna séna enawainínkó séna no'wáamba kaaimbá awanáúnda minkwáásígó íma sáwí'a uráísana sirunkó umbai kwétaivo íma aavimbá mayankaaó siyé simámakaiye.

20 awainínkón-áí kwésimamumba mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye úwoi-kwaasi sáwívarawai kwakwiyésa sésa Páírátintave'a sé'a Párápásimba ayúránkénasa Ísumba tuvuwíyana puwíno simáméro simátímúwana

21 Páírátí moórágwara'a tísaa ena séna minkáé-kwáásívínkémbá nááwana ayúrankanaumno súwasa miwí sésa Párápásimba ayúrankaaó suwaná

22 Páírátí séna Ísumba Áánútumo usásinankaiwainemo sewáimbá nóra ónaumno súwasa amáparawai sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná

23 Páírátí séna nóra-sawira uráina'íyo súwasa anónka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno símae iráawe.

24 mináimbá símae iyúwana Páírátí miwí táái íma kanaán-umai karánaumne-imayaa éna amáparawai áái'a tíyáavo séna táávepimba nombá atímarena amáparawai túranka'a umásítai'a éna ayáamba sese éna séna mindákómó puwínín-umbai-yantaa'a kesiyáámpimba íma kwáyáivo kentiyáámpimba kwáyáíye súwasa

25 amáparawai sésa puwínata mimbéyámbá kentáásisaavutantambo ónááowaiseya mayánaumne suwaná

26 Páráíti Párápásimba ayúrankena i-kwáásí simátimuwasa Ísumba áwí-andanei áwiruku'nowana Páírátí séna áí'mai taaira'á tuvuwíyana puwíno séna Ísumba i-kwáásír'á tímakaiye.

i-kwáásí Ísumba simái sáwí'a uráan-kwasai.

Máaka 15:16-20, Yóni 19:2-3

27 Páírátí Ísumba kwená i-kwáásír'á tímúwasa áí'maesa kámááni-kwaasiti naaúmpa'a móankesa amápar-i-kwaasi tááyowasa tamésa

28 kwená unáánkwátói ayú'maesa naaeyanyán-únánkwátói anón-kwaasiti unáánkwátóiman-iye sésa Ísumba umánkesa

29 anón-kwaasiti kánumo'an-iye sésa áwí-andama owepamáí Ísu a'nómpímbá kuvérankesa tááúmba ayáánúrapa'a toránkésa kanaáráá'a ankésa moórá-mora-umai kívairesa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'á óne sésa

30 tuwirááíma kwiránkésa ayáámpimbo toránkón-taumba mairésa a'nónká'á tuvánto'na kwéesa

31 kanaáráá'a ánkáyuwesa naaeyayán-únánkwátói ayú'maesa kwená unáánkwátói umánkesa tuvuwíyanamo puwíndava'a áí'maesa kuráawe.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Máaka 15:21-32, Árúku 23:26-43, Yóni 19:17-27

32 i-kwáásí Ísumba áí'maesa kumbá moóráwái Sáíríni-naopakewai áwí'a Sáímoni aampa'á kwétuwasa i-kwáásí tátoresá Ísumbo tuvuwónááon-taima áúgwaatarankesa sésa áwa'naa umai tiyó suwaná mirá úwasa

33 kwésa moórá-marago áwí'a Kórígótaava'a kwésa mináwíkoná ááimba a'nómayaampare supa'á kwésa

34 ándá-aran-domba mairésa áí'a ánásainkwae sésa ikaa'ó vai-yántáá'á mimpimbá marésa Ísumba ámúwana óika'a ma'mai awánéna íma naráíye.

35 Ísu íma nówasa áí'maesa taaira'á aiyayaampimba tuvúsúmaresa kwená unáánkwátói mayánáe sésa aavéiya kwétiyaananaya nááwa usáyaitaindawai mayániyo sésa mirá ésa

36 mara'á mésa Ísunka'a kárákwiresa

37 Ísumbo tuvúwúwanamo puwún-ainkona ááimba aúváivimba agaimarésa sésa Ísu Yútaa-kwaasiti kawááná'án-íye agaimarésa a'nónká-táirá'á mósá marésa

38 umóyántémo uyan-kwáásirái tí'maesa Ísumba évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmaresa mara'á mésa minkwáásirái'á kárákwírowasa

39 évakarawai tésa tiyáámba tóipimba áakesa timánáantata'a umánkesa aká'áámba simánkesa sésa

40 úwé emá séma anóm-bono'-namba tawísíyuwe'a kaumbo-táwai maisuwé'a ó'omba ónaumne siráampo Áánútu ááninkomo émo e esávái enáúma áwa'naa ema eyáárika'a taairakémbá taútuwe marapá'á kumuwo siráawe.

41 suwasá miráumai mono-káwáá-kwáásíyé ámáámba sun-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye kanaáráá'a ankésa

42 sésa ó'owi túwa'naa ena kwesávái kwenáúma íma kanaán-umai áwa'naa íniye. Ísareri-kwaasiti kawááná'á úne seémáyáimba póna árai'o seémáyáindamo éna kweyáárika'a taairakémbá kuminata awánéta séta árai'a Áánútu áánimban-íye sénaumne.

43 Áánútuntave'a asiramái máyaunda Áánútu áánimba úne seémáyáimba Áánútumo áwa'naa ónái sénaraai ívé'a áwa'naa isinó suwasarái

44 miwímó suntembá umóyántémo uyan-kwáásirái évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmarowairai kanaáráá'a Ísumba ánkaraaiye.

Ísu pukáin-kwasai.

Máaka 15:33-41, Áríku 23:44-49, Yóni 19:28-30

45 Ísumba kanaáráá'a ánkówana kwáyá'wái amápa'-mapa'a tunkwena auvúumá kaapa marówana tunkumba

46 Ísu anónka'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba séna eroi eroi rama sapataniyemo sún-aimba maarán-áimbá séna Áánútu kesí Áánútuwo nóra séwa siyuwáánó súwasa

47 minká'ó máyón-kwaasi isésa évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-aaí simátimakaiwaimba Íráiyaamba kwéaayaiye suwaná

48 moóráwai isaaiséna paru-táyánáma maimaéna ándá-aran-domba ikaa'-nómpimbá tu'maéna oviyen-támayopimba kinúvaimena naínkwáe séna Ísu óika'a mósá marówasa

49 évakarawai sésa Íráiyaama kuména áwa'naa íni. íya áwa'naa íniyo séta amu'maréta máyaumne suwaná

50 Ísu moórágwara'a anónka'a kwésena avowa ayáámpimba kwena-mambá to'maréna pukáíye.

51 Ísu puwúwana anóm-bono'-naumpa'a ampanta-óntámá úmakomba sanaan-áyáírakémbá utaváá'maena marapá'á móru taváákaar-umai kaesé

umágúwana póna Áánútunopa'a iyónáaon-amba kwi'marówana anóm-barima tówana anón-ontantomba tawákaa'a kwéuwana

⁵² utámáróm-buri-aivimba awááumaron-ontamba akwákúwasa Áánútuna kwaási sáwívarawai pukómpinkemba usásinesa

⁵³ utámáróm-buri-aivinkembausásine-mesa Ísu pukéna usásinon-tawai Yérúsaremu-naopa'a paárúwasa sáwívarawai awánaraawe.

⁵⁴ Ísu puwúmba i-kwáásítí kawáánákowé kwená i-kwáásiyé Ísumbo kárákwimaresamo máyówai marímo tówanamo amápa-tantaa'o paárúmba awánésa áváaraumai táátavesa ésa sésa árai'a kwemá Áánútu áaninkoman-iyé siráawe.

⁵⁵ mináimbá sumbá sáwívar-inimba awánanae sésa tumbá némpa'a tamésa awánara. minínintómbá Káríri-ayampakembo Ísun-ánaaembo kwa'maésamo áwa'naa úmaesamo Yérúsaremuva'o tiráan-inintompinkemba

⁵⁶ moórá-inimba Mágátáara-naopaken-ininko áwí'a Máriyaa úwana moórá-inimba Yémésinte Yósépite tinówa áwí'a Máriyaa úwana moórá-inimba Sépétí áaninkai tinówa úwasa évakar-inintonkwara'a tamésa awánaraawe.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Máaka 15:42-47, Árúku 23:50-55, Yóni 19:38-42

⁵⁷ minínintómbá tamáyówana enónka'a moóráwai óisankwarawai áwí'a Yósépi Árimátíyaa-naopakewai Ísun-aaiyavena áraire súwai

⁵⁸ Páirátinopa'a téna séna Ísun-auma utánaivo simiyó súwana kwená i-kwáásiyávéna séna Ísun-auma maimáí áméro súwasa mirá uwaná

⁵⁹ Yósépi Ísun-auma tamaimáí aúná-ampantavimba asááumai

⁶⁰ maimaéna kemó púwónasamo utamásínkéne sénamo aúsámakon-ontam-buri-aivimba mámarena óika'a anón-ontandei awááumasuwena kúwasarai

⁶¹ Máriyaa Mágátáara-naopaken-ininko úwana araámáo úwasarai mara'á mésarai Ísumbo utamánkóm-buri-aivimba karátuwasarai méraaiye.

Páirátí utamánkáapa'a kárákwiyoro siráin-kwasai.

⁶² minínínkáí kará'matuwasarai máyóyasa usá aaváyaavimba savaatirá'á mono-káwáá-kwáásiyé amáán-kawaa-kwaasiye Páirátinopa'a tóyo ésa

⁶³ sésa anóndakoo úwoimo aúvamai máyáinka'a kampar-áintémó siwái séna kaumbo-táwai maisuwé'a púwóndavinkemba usásinanaumne siráimba ísaraundaya sááka'a makáundaya po

⁶⁴ i-kwáási t'i'marénaa kaumbo-táwai utámáráam-buri-aivimba kogárákwiresa awánaaro. kwená kwayó-kwáási kwenáúma asimbaesa aúpá'á utamáresa sésa pukáimpinkemba usásinkaiye seváínivo. mirán-áimbó síyanamo éna minkámpár-áínkó ááémo siráin-kampar-ainkomba usáyaaitaivainivo suwaná

⁶⁵ Páirátí séna kentí i-kwáási t'i'maréwasa sentení'a umái mimbúrí-áivímbá kawé'á umái kárákwiyoro súwasa

⁶⁶ kwésa kwaási muri-áivímbá usáveraavo sésa sanómbá maimaésa móaraapamaranae sésa kurésa mirá maúmaresa i-kwáási mátiyuwesa kóuraawe.

28

Ísu pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mááka 16:1-10, Árúku 24:1-10, Yóni 20:1-18

¹ Yútaa-kwaasimo agándon-kanaa ánásowasarai sontaará'á usá aaváyaavimba aaváúma usónka'a Máriyaa Mágátáraa-naopaken-ininko úwana araámáó úwasarai Ísumbo utamánkáapa'a koawánanae sésarai kuyambá

²⁻³ anóm-barima tówana Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakemba kuména kwenóikakemba aaváúmo usénamo intembá kwéuwana kwená unáánkwátóirakemba ainánkómó intembá kwayání'a kwégowana kuména muri-áigón-óika'a makón-ontamba kunakwátuwena minóntánká'á mará'á máyowana

⁴ mimbúrí-áírá'ó kárákwiyuwai ávááraumai táá'a kówasa tiyántámbá kwétowana tímáávomba kavúkuraiye.

⁵ kárákwiyuwai mirá kwéuwasarai minkáér-ínímbá kuyaná kwíyómpakewai minínínkáí simátimena séna íma táá'a kaíno Ísumba taaira'á tuvúwówana púwíwaimba taawánayae sékaimo téyamba ísaraumne.

⁶ kwemó siráintemba pukáimpinkemba usásinena kówéna íma maanká'á máyáivo utamánkaraampimba uawánékai

⁷ isaaisékai kwená kwayó-kwáásí kosimátimekai sékai Ísu pukáimpinkemba usásinena kentí aiva'á Káríri-ayampa'a kwína'a koawánanaaowe. mináimbá kosimátímekaiyo siráiyé.

⁸ súwasarai minínínkáí avekáámbá utamánkópa'a tuwésarai táátavesarai uyaná tirunkó aamoi úwasarai kwená kwayó-kwáásí kosimátimiyantavairai aampa'á kuyambá

⁹ Ísu minínínkáí tuwánéna séna náávára máyaayano súwasarai anóndakoma iyé-ímáyáá ésarai kwenáísamaivimba tamésarai aísamaira'a tátoresarai kwená imáyáa mósá máróyana

¹⁰ Ísu simátimena séna kesivá'awaawi kosimátimiyasa Káríri-ayampa'a komésa suwánaaro Ísu siráiyé.

utámárópa'a kárákwiraawaiti kwaasái.

¹¹ Ísu mináimbá súwasarai kwemó súntemba minínínkáí aampa'á kuyambá utámárópa'o kárákwiyun-i-kwaasi évakarawai Yérúsaremu-naopa'a kwésa mono-káwáá-kwáásí paárún-tantaa'a kosimátímúwasa

¹² mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye torupamáí mésa aai simái mimbórá-áímbá símaresa utámárópa'o kárákwiyun-i-kwaasi anón-ontamba tímésa

¹³ simátimesa sésa maarán-áímbá simátíméro. no'wáámba suún-kwaiguráunasaya Ísuna kwayó-kwáásí tésa kwenáúma umóyámbá maímaésa kóuraawe kosimátíma'mae'a nááóro.

¹⁴ Páírátimo mináímbó isáínataamo éta moórá-ainkwara'a simáménanaya keinárawa'a íma aaiwimbá maitinkániye suwasá

¹⁵ miní-kwáásí isésa óntamba maímaésa kurésa sunten-áiné su'mai kosimátíma'mae nááúwana mináínkó kóyáwé úwasa ísaraamba ívékwara'a Yútaa-kwaasi kwéisaawe.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Mááka 16:14-18, Árúku 24:36-49, Yóni 20:19-23

16 Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasi Káriri-ayampa'a Ísumo minómáká'á komáéromo sirón-omaka'a komáyówana

17 miwí túranka'a paárúwasa awánésa kwená imáyáa mósá márówasa évakarawai kaer-imáyáá ésa sésa Ísu pukáimpinkemba usásinkaiyo. ó'owawa iyó suwaná

18 Ísu miwítí egwaa'á taména séna Áánútu asirayámbá siména séna kwíyómpare marapáré kárákwiyuwo simbá

19 pó'a mindáyave'a amápa'-marava'a kesáái simátíma'mae nááiyasa kesí kwaási-i'a ésa kesivowé kemá kwenááninkowe kwenamankóé tarúmai máyaiya'a kentáásúwíka'a nombá pétinke'a

20 simátímakaunda-aimba kwarésa asiramái tátoraigwae sé'a simátíma'mae iyóro. maramá kwáyaindara'a keinárawate mé'a ívé'o kwáyáin-tantaa'o ánásaindara'a keinárawate ménaundayave'a imáyáa úmae iyóro Ísu siráiyé.

kemá Mátíyu sùnda-aimba ánásaiye.

Mááka

Ísu kwíyómpa'a irówana Mááka moórá-kwaai aiyayaamba umái siyáánkai-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Ísu Áánútu ááninkon-aaí agaimakáíye. Mááka moórá-awí'a Yóni Mááka kwemá Yérúsaremuva'a kwenamáápa'a ména anón-éna Pítaante Póronte túwa'naa umai mayái mairáíye. Árómaa-kwaasi Ísun-aaí isáígwáe séna maanáúvái agaimakáíye. Árómaa-kwaasi asirayánkó tirááíma tain-kwáásín-owe séna maarán-áimbá agairáíye. Ísu asirayámbá tokéna tí'o ún-kwaasi asóvamatinkena taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwéna sáwí-imayaaó tátokaimpinkemba ayútinkaraiye. mirán-áimbá Mááka agaimakáíye. Mááka agairáin-ainkona ayáír'á maarán-táúntámpimbo [ ] kwáyáin-aimba moórá-kwaasi agaimakáíye.

Yóni nombá pétinkowai simátimakin-kwasai.

Mátíyu 3:1-12, Áríku 3:1-9, Yóni 1:19-28

¹ Áánútu ááninko Ísu Káráísiti kwená áséi-kwasai maarámán-iyé.

² naaóv'á moóráwai áwí'a Yóni íma máyonka'a Áánútun-aaí simátimakowai áwí'a Áísáya Yónin-aaí simái agaimaréna séna

Áánútu séna isaaó. moóráwaimba ai'maráanana kesáái maimaéna ená aiva'á kwéna ená aambá kwirankéna

³ kavóná-marava'a ména aayamáirakemba séna ísóigona aambá kwirankánááomba kwená aambá arupí íyana minámpá'á kwíno Áánútu siráíye

Áísáya agaimaréna sirónka'a Yóni paárúwana mináimbá paáruráíye.

⁴⁻⁵ Yóni nombá pétinkowai kavóná-marava'a komáyowasa Yútiyaa-ayampake Yérúsaremu-naopaken-kwaasi amápa'a Yóninopa'a tuwaná simátimena séna kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a tíyana sáwí-imayaa maitiyuwáina'a nombá pétinkanaumne súwasa sáwí'o uráamba paárumai avora'á simámúwana Yóni Yótáni-nompimba nombá pétinkaraiye.

⁶ Yóni póigo áwí'a káámeri kwená áyáú-kwatoí íréna aúwarasinei ámúr-anda uréna a'nóriné kwantáámikóná aúwé mintóné su'mai kwénena

⁷ simátimena séna moóráwai kesinaaemba tiniwái kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó sindavimba kemá aaimá sendamá uvóví'a ónaumne.

⁸ kemá nombá pétinkaundanivo kwemá Áánútu amankómbá ai'maráánana kuména keinárawapimba anómba umátinkaniye siráíye.

Ísumba nombá pérankarain-kwasai.

Mátíyu 3:13-17, Áríku 3:21-22

⁹ minkánáá Káríri-ayampakemba Násáreti-naopakemba Ísu túwana Yótáni-nompimba Yóni kwembá nombá pérankowana

¹⁰ Ísu nompinkémbá usásinowana sokón-tawaai taaínkar-úwana Yóni awánómba Áánútun-amanko mááiraamba úmaena Ísu ane'á kumbáyowana

¹¹ kwíyómpakemba aagíwé su'mai séna emá kesááninko óna'a ená imáyáa kwé'e a ávááraumai aamoí umánkaumne siráíye.

Sáátáánigo Ísumba áisaa umai awánanae siráin-kwasai.

Mátíyu 4:1-11, Árúku 4:1-13

¹² súwana Áánútun-amankoma Ísumba simámuwana kavóná-marava'a komáyowana

¹³ kae-kwáái aiyayaan-do'waamba 40 no'waamba komáyowana Sáátáánigo Ísu sáwí'o índá awánanae séna ó'on-o'on-aimba súwana Ísu íma sáwí'a éna aváá-kwánkáán-umai máyowasa kwíyómpakemba Áánútuna kwayó'nárawa'a kumbésa áwa'naa umánkaraawe.

Ísu éiyain-kwaasi tááyarain-kwasai.

Mátíyu 4:12-22, Árúku 4:14-15

¹⁴ naaémba Yóni Káriri-marara-kawaanako áwí'a Éróntavena séna sáwí'a uráiyé siróntavena Yónimba ándáva'a máankowana máyowana Ísu Káriri-ayampa'a kwéna Áánútuna áséi-kwasai simátimena séna

¹⁵ Áánútu kwená kwaásira'o kawááimba ááimba kwéasaivo kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútuna áséi-aintave'a áraire seró siráiyé.

¹⁶ mináimbá simásuwena Káriri-kwaaunkon-awampakavamba kúmba kae-kwáásirái mésarai awaaó áwí'a Sáimoni úwana áváko áwí'a Éndaru umái mésarai miwítí mayáimá pósarai noyáá'a to'mái tímapa'a kwénaesarai kwase-únámbá nompí tukóyana

¹⁷ Ísu simátimena séna kesé tekaiyó. noyáá'o to'máimo tímapa'a kwénaaoyantemba aúna-mayai tíménakai kwénaaekai kesáái simátimapa'a kwénaaiyasa kesópa'a teró súwasarai

¹⁸ minkwásé-únámbá tuwésarai kwesé kurááiyé.

¹⁹ kwesé kuyaná Ísu sáwíyanka'a kúmba kae-kwáásirái mésarai Sépéti ááninkai awaaó áwí'a Yémési úwana áváko áwí'a Yóniyé nompí-sípívimbá mésarai kwase-únámbá to'mayaa kwéuyana

²⁰ Ísu tuwánéna tááyowasarai mindómpí-sípívimbá tivowané kwená mayái-kwáásiyé tiyuwésarai Ísuwe kurááiyé.

arumpimbá taraváá-kwámbá máyowaina kwaasái.

Árúku 4:31-37

²¹ Kápénéamu-naopa'a komáyómba Yútaa-kwaasi monor-áimbó kwéisonkanaa túwana Ísu mono'-náúmpá'á uména kwenáái simátimuwasa

²² isésa asiramái súntavesa sésa ámáámba sentenkááni'a íma kwésivo anón-kwaasigoraamba kwésiye sésa táátavai uráawe.

²³ táátavai uwaná mimbónó'-náúmpá'á mooráwai kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyon-kwaasigo ména

²⁴ anónka'a séna Ísu Násáretivakewaima óne. kentáá nóra taéwa tasínkambaiya ánásaniyono. embá awánáúndawai Áánútuna kawekwáyó'ná'á óne súwana

²⁵ Ísu taraváá-kwántánéna asiramái séna aaiseré minkwáásí tiyuwé kóaaó súwana

²⁶ mintáráváá-kwánkó minkwáásí toká'mái tuvámbarowana aiyayaanko sápisimaguwana kwáá'a túmaena arumpinkémbá kóúwasa

²⁷ awánésa táátavai ésa keáimbá sésa mindóra'iyó. aúnaí'an-iyé. kwemá taraváá-kwántávéna asiramái kwésisasa sintembá kwéowe suwaná

²⁸ mirá úwasa Káriri-ayampa'a Ísun-ai kóyáwé úwasa ísaraawe.

*Ísu tí'o ún-kwaasj asóvatinkarain-kwasai.
Mátíyu 8:14-17, Árúku 4:38-41*

²⁹ ísówasa mono'-náúmpá'á tuwésa Sáimoninte Éndaruntei mindáraití naaúmpa'a íyúmba Yémésiye Yóniye Ísuwe umái íyúmba

³⁰ Sáimoni aísáankomba kokotámba kwéankowana máyowasa Ísumba simámúwana

³¹ íséna kwenópa'a téna ayáánka'a táto'mai usásinankowana kokotámba ánasowana usásinkwena toómbá agaimái tímakaiye.

³² toómbá agai-timúwasa enónka'a tí'o ún-kwaasiyonkwara taraváá-kwámbó tirumpimbó máyón-kwaasiyonkwara'a tí'maesa Ísunopa'a mátínkówasa

³³ mindáópaken-kwaasiyomba amápa'a ontará'á torupowaná

³⁴ Ísu ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasiyomba asóvatinkena taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwówasa mintáráváá-kwántómbá Ísuntavesa Áánútu ááninkoman-iyé sésa kwembá awánontavena aaiséráaro Ísu súwasa kóuraawe.

*Ísu Káíriva'a simátímakain-kwasai.
Árúku 4:42-44*

³⁵ kóuwana irataró'á Ísu usásinena mindáópa'a tuwéna námúnaa síndayavena íma kwaási máyópa'a koména námúnaa kwésena máyowana

³⁶ Sáimoni kwená kwaásiye Ísumba avakáá-umai

³⁷ awánésa sésa amápa-kwaasi embá kwéavakaa-owe suwaná

³⁸ Ísu séna ó'on-daopimpakwarata kwénaaeta kesáái simátímapa'a koónaume. mirá ónaundayave'a túne séna

³⁹ Káíriri-ayampa'a mono'-náúmpá'á kosimátímapa'a kwénaaena tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitiyuwówasa kóuraawe.

*Ísu áúma karón-kwaasi kawé'á umánkarain-kwasai.
Mátíyu 8:1-4, Árúku 5:12-16*

⁴⁰ moórá-tawai Ísunopa'a áúma karón-kwaasigo téna anóndakoman-iyé séna aísamaivimba takívairena séna kentávénamo ankáínamo e kanaán-umai aúnái'a umásinkaniyono súwana

⁴¹ Ísu arumbá úwana ayáándeí ane'á tátorena séna mirá ónaumpo enáúra'a karevú'a kawáúgwiye séna

⁴² avekáámbá kawé'á umánkowana kawáúguwana

⁴³⁻⁴⁴ Ísu asiramái séna enáúra'a kawáúgwimba po Mósesimo siráintemba mono'-máayái-kwáásítópa'a kwéma enáúma máagaraatinke póíma tímínasa Áánútuntavesa ísámai tuvú'mái agayáiyasa amáparawai awánésa áurakemba kawáúgwiye sénááowe. ánívo enáúra'o umánkaunda-aimba simátimunavo se kwaáo Ísu súwana

⁴⁵ minkwáásigó ivátuwena kawé'á umánkon-aimba simátíma'mae iyúwana mináínkó kóyáwé úwasa sáwívarawai Ísu tíniye sésa kentí naaópimpa'a torupamáí máyówana mindáyavena Ísu íma naaó'-nao'a kúmba kwaási íma máyónkavamba máyowasa naaó'-naoken-kwaasi kwenópa'a tóyo uráawe.

2

Ísu aísamai pukówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 9:1-8, Áríku 5:17-26

¹ évaka'-no'waamba kwaéna Ísu Kápénéamu-naopa'a kúmba kwená naaúmpa'a máyowasa sáwíva-kwaasi isésa

² torupésa mindáumpá'á sisipáá ésa pááimpakwara'a sisipáá umásowana Ísu kwenáái kwésimatimuwasa

³ éiyain-kwaasi aísamaimo pukówaimba taagwiya'maésa tumbá

⁴ mindáumpá'á sáwíva-kwaasi sisipáá uwasá íma kanaán-umai iyóra'naraan-esa naanamiva'á taagwiya'maésa umésa avaa'á akósámaresa ándára tátoresá túwówana kumeémena Ísumo máyonka'a aúranka'a kumúwana

⁵ Ísu taagwiya'maésamo tun-kwáásímó árai'a kawe'á umánkaniye-imayaa umbá Ísu tuwánéna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna kesí kwaásiyo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa

⁶ áamámba sun-kwáási mésa

⁷ imáyáa ésa sésa nóra séna mirá siyó. Áánútu kweyáá sáwí-imayaa maitiyuwánívo kwaási íma mirá ónááovo Áánútumba aká'áamba kwésimankaiye-imayaa ésa suwaná

⁸ Ísu minímáyáámó umbá awánéna simátimena séna nóra séra mirán-ímáyáá kwéoo.

⁹ moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavaimo sénamo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne sínasamo ésa áraira síí. kampará siíyo sénááowe. ánívo moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavaimo sénamo eyáárika'a usásine ená kwandaaimá maimaé kwaaó sínasamo ésa áraira síí. kampará siíyo awánanaaowe.

¹⁰ kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai marapá'á máyaunda kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáúnda-asirayamba tokáunda pó'a agaráátínkáanda awánanaaowe séna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna

¹¹ isaaó. usásinke ená kwandaaimá maimaé naaópa'a kwaaó súwana

¹² amápa-kwaasi túranka'a usásinkwena kwená kwandaaimá maimaéna kúwasa amáparawai táátavesa ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa íma awánaraundi'a isa'á awánáúmne sésa táátavesa ésa tiyáámba tóipimba áákaawe.

Ísu Áríváimba ááyarain-kwasai.

Mátíyu 9:9-13, Áríku 5:27-32

¹³ Ísu tuwéna Káríri-nonkwaaukon-awampa'a kúwasa sáwíva-kwaasi kwenópa'a torupowaná kwenáái simátimena

¹⁴ kwéna awánómbe Árávíasi ááninko áwí'a Árívái táákísimo máyón-daumpa'a máyowana Ísu awánéna séna usásine kesé tiyó súwana usásinena kwenánaaemba kwa'maéna kuráíye.

¹⁵ kúwasa Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé Áríváina naaúmpa'a umésa toómbá nowasá táákísimo máyón-kwaasiyé sáwí'o un-kwáásiyé sáwíva'a Ísun-ánaaemba kwa'maésa Áríváina naaúmpa'a umésa nowasá

¹⁶ áamáan-kawaa-kwaasivinkemba áamámba sun-kwáási Ísumo táákísimo máyón-kwaasiyé sáwí'o un-kwáásiyé toómbó kwénomba tuwánéna Ísuna

kwayó-kwáásíyávésa tísaa esa sésa nóra sénawa táákísimo máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'o on-kwáásíyé Ísu toómbá kwénaiyo suwaná

¹⁷ Ísu iséna séna sontaa-kwáásígó kawé'ó umáímo máyáan-kwaasi íma kwétuwa'naa-ivo tí'o in-kwáásí kwétuwa'naa-iyé. mindáyave'a arupí umái máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a íma kunkáumpo sáwí'o umáímo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a kunkáumne Ísu siráiyé.

toómbá aawesuráan-kwasai.
Mátiyu 9:14-17, Árúku 5:33-39

¹⁸ moórá-tawai Yóni nombó pétinkowaina kwayó-kwáásíyé amáán-kawaa-kwaasiye Áánútuntavesa imáyáa ésa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésuwasa évakarawai Ísumba taáísaa esa sésa Yónina kwayó-kwáásíyé amáán-kawaa-kwaasiti kwayó-kwáásíyé moórá-mora-tawai Áánútuntavesa imáyáa ésa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésevo ená kwayó-kwáásí íma mirá ésa toómbá úwoi kwénaawe. nóra ésa mirá kwéoo suwaná

¹⁹ Ísu séna moóráwai aaraí mayáíndawai amááraawi tanómba kautimínimba miwísé máyainasa aamoí ésa mintómbá íma a'áo sénááovo úwoi nánááowe.

²⁰ naaémba minkwáásígómbá aí'maesa kówíyasa minkánámá amááraawi tirunkó sáwí'a ínasa toómbá a'áo sénááowe. Ísu séna kwemó ménamo naaémbo tiyuwénamo iyínintavena mináímbá siráiyé.

²¹ Ísu mináímbá simásuwena séna ááéraan-ampantamo avaa'ó kwáyáísasamo ombá aúná-ampanta íma káramai kwéaraapaawe. mirámó íyana aúná-ampanta sáwí'a ínana ááéraan-ampantao aúná-ampantaraani'a íma íniye.

²² aúná-anda-aran-domba ááéraa-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba íma kwéatimaraawe. mirámó iyanamo éna aúná-anda-aran-domba anón-éna ááéraan-anaveumba kavámbaena sáwí'a ínana mindómbá úwoiva'a atígwiníye. mindáyavesa aúná-anda-aran-domba aúná-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba kwéatimaraawe Ísu siráiyé.

Ísu savaatirár-áímbá siráin-kwasai.
Mátiyu 12:1-8, Árúku 6:1-5

²³ moórá-tawai Yútaa-kwaasi agándon-kanaara'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé úwiti-ton-kigauvimba kwégwesa kwená kwayó-kwáásí úwiti-aramba kútúmai ásima pítuwesa kwénowasa

²⁴ amáán-kawaa-kwaasi tuwánésa Ísuntavesa sésa maisaaó. ená kwayó-kwáásí agándaan-kanaama aambá áumbakaawasa mirá kwéowe suwaná

²⁵⁻²⁶ Ísu séna naaóv'á Tévítimo urómba aúvái'vimba agaimarón-ainkona ááimba íma ísaraawe. aiva'-mónó-kawááná'á áwí'a Ápáyata máyonka'a Tévítiye kwená kwaasiye táái kwétinkowana Tévíti Áánútuna mono'-náúmp'á iyéna Áánútu aúranka'o makón-tomba umairéna kwénena kwená kwaasi tímúwasa naráawe. mintómbá úwoi-kwaasi íma némáembanivo mono'-máyalí máyón-kwaasi némáembaní. Tévíti mintómbá umairéna tímúwasa nonká'á Áánútu íma áwáá'a siráimbanivo kesí kwaasi mirá kwéowa'a áwáá'a ímo seráámbá áwáá'a kwésewe.

²⁷ Áánútu kwaásiyavena imáyáa éna túwa'naa ínintavena agándain-kanaa maréna kwaási aiva-tántáá'á maréna agándain-kanaama naaén-tantaa'a póna túwa'naa ínintavena makáiyé.

²⁸ kwíyómpakemba kwaási úranda'a pó'a agándai-kanaara'o kárákwiraundawai úmpo agándai-kanaamo kwaásimo mayái kwémayaamba kendéímán-iyé Ísu siráiyé.

3

ayáámba kawévaigurain-kwaasigona kwaasái.

Mátíyu 12:9-14, Árúku 6:6-11

¹ moórá-tawai Ísu mono'-náúmpá'á iyumba moórawai ayáámba kawévaiguron-kwaasi máyowasa

² aavimbá mayankánaé kwésuwai mésa Ísuntavesa sésa agándaira'a póna minkwáásimó kawé'ó umánkainataamo éta táto'maiya aavintá mayankánaumne sésa Ísumba awánomba

³ Ísu ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna kemó máyaundara'a tiyó súwána mirá úwana

⁴ Ísu miwíyávéna séna kentáásí áamáan-aimpimba nóin-aina kwáyáiyó. agándai-kanaara'a póta kawé'-má'yáiyá kwémayaum. sáwí-mayaiya kwémayaumno. kwaási áwa'naa onanayá kawerá umáiyá méni. inkámónanaya puwíníyo. tísaa ena súwasa íma aaí suwaná

⁵ Ísu móyuwana meyuwana éna áwáá'a títuwena kwaásiyavaimo ímo imáyáamo kwéontavai arumbá kwéuwana ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna enayáámba árútuwaaó súwana ayáámba árútuwowana kawé'á umánkowasa

⁶ áamáan-kawaa-kwaasi mono'-náúmpá'á tuwésa avekáán-umai Éróтина kwaási torupésa Ísumba nóraumaiya tuvuwónaundaya'iyó sésa áamáayu-aimba siráawe.

sáwívarawai nonkwaaúnkón-awampa'a kuráan-kwasai.

⁷ Ísu tiyuwéna kwená kwayó-kwáásí tí'maena Káriri-nonkwaaunkon-awampa'a kúmba sáwíva-kwaasiyomba Káririvaken-kwaasi Yútiyaavaken-kwaasi

⁸ Yérúsaremu-naopaken-kwaasi Ítúmíyaa-ayampaken-kwaasi Yótáni-nonkona menávápákén-kwáásí Táyyaa-naor-ayampaken-kwaasi Sáitóni-naor-ayampaken-kwaasi miráumaivaken-kwaasiyomba Ísuna mayái-áimbá isésa Ísunopa'a tóyo uwaná

⁹⁻¹² sáwíva-kwaasi asóvatatinkowasa mindáyavesa tí'ó ún-kwaasiyomba asóvamasinkainkwae sésa Ísun-ane'o tátoraiyanesa kwenkuvará'á úmaesa kwéiyuwasa tirumpimbó taraváá-kwámbó máyon-kwaasi Ísumba awánésa mara'á kumbésa anónka'a sésa emá Áánútu ááninko óne suwaná Ísu asír-amái séna Áánútu ááninko óne sé'a íma simái paároro séna kwená kwayó-kwáásí simátimena séna sáwíva-kwaasi kwenkuvará'á ésa siméntáyuwaavo nompí-sípí maimaé'a egwaa'á másínkáaro siráiyé.

Ísu kwená kwayó'nárawa'a tááyarain-kwasai.

Mátíyu 10:1-4, Árúku 6:12-16

13 Ísu omápa'a uména évakarawai usásintinkanae séna tááyowasa kwenópa'a iyúwana

14 minkwáásivinkémbá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi usásintinkena séna kesí aantá-kwaasi é'a mé'a kesáái kosimátímapa'a kónááontave'a ti'maré'a

15 tirumpinkémbó taraváá-kwámbó komaitiyuwánááon-asirayamba timúnda miráyavé'a usásintinkaumne siráiyé.

16 miwí túwí'a Sáimoniye séna aúná-kwi'a tamámena Pítaawe súwaima séna

17 Sépéti ááninkorai túwí'a Yémési Yóni aúná-kwi'a Poanésiye súwairai minkwíkoná ááimba kwíyónaaimo siwáí áráakaiye súwairaiyavena séna

18 moórawai Éndaru moórawai Vírípi moórawai Pátóromu moórawai Mátíyu moórawai Tómáasi moórawai Árávíási ááninko áwí'a Yémési moórawai Tátíyasi moórawai Sáimoni kwemá Árómáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanae siráiwai

19 moórawai Yútási Isakérióti kwemá naaémbe Ísumba kwená namuro-kwáásirá'á agaráátínkaraiwai miráumai-kwaasi Ísu usásintinkena naaópa'a koyauwékáiyé.

Ísunte Píyésepuntei kwaasái.

Mátíyu 12:24-32, Árúku 11:14-23, 12:10

20 Ísu naaúmpa'a iyúmba ó'onkwara'a sáwíva-kwaasi torupésa sisipáá untávái Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé toómbá íma kanaará'á umái notávésa

21 Ísumba amááraa isésa aívó'an-iyé sésa tairánáe sésa tiráawe.

22 Yérúsaremu-naopaken-kwaasi Áánútuna amáámbe sun-kwáásí tésa sésa taraváá-kwántóntí kawaáná'á áwí'a Píyésepu asirayámbá amísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémai yuwaiye suwaná

23 Ísu tááyowasa tuwaná kwántámai-aimba simátimena séna Sáátáánigo kwesavái íma maisuwániye.

24 moórá-andama áái'a tiyésa pósa taaínkaar-umai mésa íma asiramáívakaamba kwémaewe.

25 moórá-akumba usíyán-ákúmbá pósa taaínkaar-umai íma asiramáívakaamba kwémaewe.

26 Sáátáánigona kwaásimo áái'o tiyésamo taaínkaa'o ésamo ésa íma asiramáívakaamba kwémaewe.

27 moórawai moórá-nanko avowámó asiramáímo máyainanamo éna mindáúmpákémbó umóyámbó mayáíndayavenamo éna íma úwoi uveránívo mindánkó avowámbá ánda asááúmakenamo éna uvékéna kwená nááindaamba umóyámbá mayániye Ísu siráiyé.

28 Ísu simásuwena séna maísáaro. kwaási sáwí-mayai kwémaesa simái sáwí'a kwématinkaamba mindá Áánútu maitiyuwánívo

29 Áánútun-amankontavesa simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwánana kwaíkwaí'a íníye Ísu siráiyé.

30 Ísuntavesa sésa taraváá-kwánkó kwenarumpimbá máyáiyé suntávéna Ísu mináimbá simátímakaiye.

Ísun-anówawe áúñava'maati kwaasái.

Mátíyu 12:46-50, Árúku 8:19-21

³¹ mináimbá simátimuwasa Ísun-anówawe Ísun-áúnava'maate tésa máápa'a mésa sésa Ísuntavai tiyó se kosimáméro suwasá

³² naaúmpa'o máyón-kwaasi sésa enanówe enáúnava'maare máápa'a mésa kwéaayaawe suwaná

³³ Ísu séna kesinó nááwa'iyo. kesúnava'a nááwiya'o séna

³⁴ naaúmpa'o máyón-kwaasi tuwánéna séna kesinó kesívá'maa'a máyáawe.

³⁵ Áánútu siráini'a kwéowai kesinó kesúnava'maa'a kesimánaa'maa'an-owe Ísu siráiyé.

4

moóráwai ánýumba tu'makáin-kwasai.

Mátíyu 13:1-23, Árúku 8:4-15

¹ ókwará'a Ísuma Káriri-nonkwaaunkon-awampa'a koména aai kwésimatimuwasa sáwívarawai tóyo ésa kwená egwaa'á tamáyóntavena nompí-sípívimbá usámaaisena máyowana nompí-sípímá kwaaún-avovomayaa'a kwáyowasa minkwáásiyómbá nonkwaaúnkón-awampa'a máyówana

² ó'on-o'on-aimba kwántámai simátiména séna

³ maisáaro. moóráwai ánýumba maimaéna kígauva'a kwégwena

⁴ máyu'maraisana évakar-anayumba aampa'á kunkwáyáísana numaómá túkúnasukaiye.

⁵ évakar-anayumba óntankwara'-maravimba kunkwéna paáká'-márávimbá póna avekáán-umai anón-isana

⁶ aa'á kaisaná ánú'a ayáátááka'a íma kunkéna aáyánkaguraiye.

⁷ évakar-anayumba karaampimbá kunkwéna kárúraisana karaan-tantáákó ara'násúwáísana íma arambá iráiyé.

⁸ évakar-anayumba kawé'-márávimbá kunkwéna kárúrena anón-éna arambá imái sáwívar-aramba iyéna évaka'a usáyaaityan-aramba iyáísana évaka'a umaimái-aramba iráiyé.

⁹ kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráiyé.

¹⁰ Ísu súwasa naaémba kwená kwayó-kwáásiyé évaka-kwaasiye mésa Ísuntavesa sésa minkwántámái-áínkóná ááimba sinatá isáano suwaná

¹¹ Ísu séna Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ainkona ááimba kwésimatimunda Áánútu keinárawa'a imáyáa tímisa'a kwéisaavo ó'on-kwaasi kwántámai-aime su'mai kwésimatimumpo

¹² kwéisaambanivo íma ísámai kawé'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawé'á kwéowe.

isékai Áánútunopa'a tewaná Áánútu miwítí sáwí-imayaa maitiyúwáísino.

mindáyave'a kwántámai-aimba kwésimatimune Ísu siráiyé.

¹³ Ísu simátímatuwéna séna maankwántámái-áímbó simátimunda íma isáiyankakemba pó'a ó'on-o'on-kwantamai-aimbo sendá íma isánááowe.

¹⁴ mináínkóná ááimba súnda ísáaro. moóráwaimo ánýumbo tu'maráinten-umai Áánútun-ai simátímísana

¹⁵ évakar-anayumbo aampa'ó kúmimba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isáawana Sáátáánigo téna tirumpinkémbá maimái úwoiva'a kwétiyuwaiye.

16 évakar-anayumbo óntankwara'-maravimba kúmimba kwaási tirumpintá kúmísasa avekáán-umai Áánútun-ai isésa aamoí ombánivo

17 íma tirumpimbá táto'mai kawé'á owasá Áánútun-aiiyavai umbai-yántáári'a umátinkaantavai Áánútun-ai ivátukaawe.

18 évakar-anayumbo karaampimbó kúmimba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isáámbanivo

19 marapár-umbái-yántáátávái imáyáa úmae naaésa óisan-imayaa úmae kwénaesa ó'on-ó'on-tantaa'a mayánáe kwésimae naaésa mirán-imáyááo Áánútun-ai káátasuweisasa íma Áánútuna mayái kwémayaawe.

20 évakar-anayumbo kawé'-márávimbó kúmimba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isésa tirumpimbá táto'mai kawé'á ésa asiramái mésa Áánútuna mayái kwémaesa kwétuwa'naa-owasa évakarawai usáyaaitamai-mayai kwémaesa kwétuwa'naa-owe Ísu siráiyé.

oómbá kúrakain-kwasai.

Áríku 8:16-18

21 Ísu simásuwena séna oómbó kúra'maraamba íma aúpá'á marésa íma aasipáa-amendaampa'a marésa avora'á mósá kwémaraawe.

22 mirámó onten-umái aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárinasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárinasa awánanaaowe.

23 kwéisaawai isámaj kawé'á oró.

24 tíménтен-umai Áánútu miráumai tíména moórágwara'a tímíniye. mindáyave'a isáan-aimba imáyáa umái kawé'á oró.

25 Áánútun-aimo isámaimo kawé'ó kwéowai Áánútu túwaa'naa ína moórá-ainkwara'a isánááowe. Áánútun-aimo ímo isámaimo kawé'ó kwéowai tirumpinkémbá maimayáínana íma kwéniye. mindáyave'a isáan-aimba imáyáa umái kawé'á oró Ísu siráiyé.

ánáyumba tukáisana arambá iyáin-kwasai.

26 Ísu simátiména séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyé. moórawai ánáyumba tu'maréna

27 íma áwa'naa ena kwaéna iraréna kwéisana ánáyumba kweyáárika'a kwéanon-iyé.

28 maragómá ánáyunkomba áwa'naa isaná áruma kwíkéna anón-umai arambá iréna

29 ávuma kaisaná áká'nanaaon-kanaa tisasá áká'mai kwénaawe Ísu siráiyé.

taaérankona kwaqsái.

Mátiyu 13:31-35, Áríku 13:18-19

30 Ísu séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaimba nóinkara kwégawaaiyompo maarán-áimbá simátiména'a isánááowe.

31 Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba maarámán-iyé. sáwíyan-taeranko áwí'a másátati mintáígó arambá ímo ané'ó awánaraan-taeramba maravímá u'makáawana mimpínkémbá kwíkéna

32 anón-taima anón-éna amaimá anón-amaima móivarena kóyáwé uráisana numaómá mimpímpá'á ánáamba úmarena kwémaiye Ísu siráiyé.

33-34 Ísu kwaásiyomba aái simátiménae sénamo úmba íma avora'á siráivo kwántamai-aine su'mai simátimuwasa taaímbai súntemba móisaiyuwawana mináyáírakémbá simátimuwasa móisowana miráumai simátiména ánivo

kwená kwayó-kwáási kwesé máyonka'a mináínkóná ááimba simátíma'mae iráíye.

*anón-unda torówana Ísu maivairáin-kwasai.
Mátíyu 8:23-27, Arúku 8:22-25*

³⁵ mitáwai enónka'a Ísu kwená kwaásiyavena séna nonkwaaúnkóná menávápátá kónáe súwasa

³⁶ ó'on-kwaasi tiyuwésa Ísumba áí'maesa nompí-sípívimbá usáatesa kuwasá évaka'-nompí-sipigwara'a kumbá

³⁷⁻³⁸ Ísu misípígó ayááíwá'á aùn-kwaigurówana anón-unda torówana nonkó tuvántááva éna nompí-sípívimbá ógwitowasa kunávekunavo sésa inkaisésa Ísumba koáusesa sésa anóndakoo kesí imáyáa íma inatá puwúnavaíya súwa'naa uwo suwaná

³⁹ usásinena asiramái séna úndáonte nonkóntéyavena maiváyákaiyo súwasarai úndáoe nonkóe maiváyóyana nonkómá kararépaguwana

⁴⁰ Ísu simátimena séna nóintavaíya kwéinkaiseo. kentáv'é'a nóra séra íma kesí imáyáa onkákémbá kwéseo súwana

⁴¹ táá'a kówasa keáímbá sésa nóran-kwaasiya énwawa úndáoe nonkóe kwenáái kwéisaiyo sésa tiyáámba uvakésa táátavesa ésa siráawe.

5

*taraváá-kwámbá arumpinkémbá mayáúkain-kwasai.
Mátíyu 8:28-34, Arúku 8:26-39*

¹ simásuwesa mindómpí-sípívimbá kumbá Káriri-marama tínaaempa'a kwáyowana Kégésaa-marama túrampa'a kwáyowasa mimbárává'á kumbá

²⁻⁴ Ísu mindómpí-sípívinkémbá mimbárává'á ásávowana moórawai taraváá-kwámbá arumpimbá máyon-kwaasigo utamátínkó-muri-aiva'a máyomba Ísunopa'a tirái. minkwáási kárár-umankontemba taráka-yaraka úwaima póna íma kwaási méstayavai íma kárár-umankowana ména

⁵ enómba irarómba omáka'a utamátínkó-muri-aiva'a kwénaaena kwáá'a kwétena óntandei kwenáúra'a kwétena

⁶⁻⁸ nénkakemba Ísumba awánéna isaaiséna Ísun-aóká'á taména kwená imáyáa éna áwí'a mósá marówana Ísu minkwáásígó arumpinkén-táraváá-kwánkóntávéna séna emá taraváá-kwámbá ómpo minkwáásígómbá auwé kóáao súwana anónka'a séna Ísuwo usáyaaitamai-Isoigo ááninko ómpo Áánútuntavai ísámai sínkamonavainivo nóra umásinkaniyono súwana

⁹ Ísu séna enáwí'a nááwa'ono súwana sáwíva'a máyaumpo kesúwí'a sáwívarawai úne séna máyowasa

¹⁰⁻¹³ omáka'a sáwíva-poima mésa umá kwénowasa minkwáásígó arumpinkén-táraváá-kwántómbá Ísuntavesa asiramái sésa ó'opa'a íma sí'maraaó. mimpóí tirumpimbá sí'maraaó suwaná mirá oró súwasa taraváá-kwántómbá minkwáásígó arumpinkémbá kárúwesa póí tirumpimbá kovérówasa mimpóiyómbá amápa'a ámémpakemba isaaiséna nonkwaaúmpíntá kumpérómba putásowasa

¹⁴ póira'o tavikówai úmba awánéna avekáán-umai naaópa'a kwésa kígauvimpa'o máyón-kwaasi mósimatim-besimati uwasá iséna koawánanae sésa kumbá

15 Ísunopa'a koyorupésa awánomba taraváá-kwántómbó arumpinkémbó kóun-kwaasigo unáánkwátói úmarena kawé'á umái máyowasa koawánésa táátavai uwasa

16 Ísumo minkwáásígómbó kawé'ó umánkowsamo awánon-aine póígomo ún-aine simátímúwasa

17 isésa Ísuntavesa sésa maambáráv'á ívá siyuwéya kóaaó suwaná

18 nompí-sípívimbá usámaaisowana taraváá-kwámbó arumpinkémbó mayauwón-kwaasigo Ísuntavena asiramái séna esé kónáe súwana

19 ímanivo ená naaópa'a kuré Ísóígomo arumbó umánkenamo kawé'ó umánkáin-aimba enamááraawi kosimátimiyó súwana

20 Tékáporisi-ayampa'a mindáópata Ísumo umánkon-aimba simátima' maena kúwasa amápa-kwaasi sáwívar-imayaa uráawe.

inaamarúgónté aaraigóntéi kwaasái.

Mátíyu 9:18-26, Áríku 8:40-56

21 Ísu Káriri-kwaaunkona menávápákémbá nompí-sípívimbá koyauweréna túmba moórágwara'a kwaaúnkón-awampa'a máyowasa sáwíva-kwaasi torupowaná

22 moóráwai mono'-nánká'ó kárákwirawai áwí'a Yáírasi téna Ísumba taawánéna Ísu anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kumbéna

23 asiramái séna kesiyáámúmba puwíndayavena kwéivo tiré ane'á koyátorenana asóvéna kawé'á umái máíno súwana

24 Ísu kwesé kúmba sáwíva-kwaasi Ísumba taúkúraa'namai kwa'maé kuwaná

25 moórá-ininkomba áí'a kwéun-ininkogwara'a kwa'maéna kúmba kwembá naaeyámba kwéankowana sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima maisuwéna mináí'á íma érankowasa

26 sáwíva-sontaa-kwaasi áwa'naa uwaná óísamba tíma'mai ánásasuwowana mináí'á íma érankomba anón-ai'a umágúwana

27-28 minínínkómá Ísumo kawé'ó umátínkaron-aimba iséna séna Ísuna unáánkwátóira'a koyátóráánanama sí'a ésinkaniye séna sáwíva-kwaasimo kwa'maé kumpímbá minínínkó maréna ánaaempakemba unáánkwátóira'a tátorowana

29 mindááéyánkoma érankowana imáyáama éna asóvasinkaiye súwana

30 Ísu imáyáama éna séna kempínkén-ásíráyánkó moóráwaimba kawé'á umánkáiyé séna kwántámái tuwánéna séna nááwawa kesí unáánkwátóira'a tátoraina'iyó súwasa

31 kwená kwayó-kwáásí Ísumba simámesa sésa úwé sáwíva-kwaasi kwenkuvará'a úmaesa iyómpimba tátokaavo nááwawa kesí unáánkwátóira'a tátoraina'iyó nóra séwa kwéseno suwaná

32 tátokaiwaintavena mógara'megara úwana

33 minínínkó imáyáa éna séna asóvasinkaiye súwana ayántámbá kwétowana Ísu aísamaivimba kumbaéna asóvamankon-aimba simámuwana

34 Ísu séna kesímánaako kentávái se árai'a súwa'naa íníwaiman-iyé sénda póna áí'a éránkáivo kawé'á umái kwaaó Ísu siráiyé.

35 Ísu mináímbá kwésuwasa mono'-nánká'ó kárákwirowaina naaópakenkwaasi tésa Yáírasintavesa sésa enayáámúnko pukáivo anóndatavai ténavo simámíyo suwaná

³⁶ Ísu mináimbá iséna ivátuwena Yáirasintavena séna mináintávái íma áakar-aaka'a éma kentávái isámai kuwo séna

³⁷ kwa'maésamo kun-kwáásíyóntávéna maanká'á méwaro séna Pítaante Yémésinte kwenávako áwí'a Yórinte tí'maena kúmba

³⁸ sáwíva-kwaasi mono'-nánk'ó kárákwirowaina naaúmpa'a torupamáí mésa anón-ivi'a kwétowana Ísu iséna

³⁹ naaúmpa'a usávé'mai iyéna séna íma ivi'á taaró. minárásí íma pukáivo úwoi aúma kwaiguráíye súwasa

⁴⁰ Ísun-awiráái suwaná tí'mátuwowasa máápa'a kunákárúwswana minárásígó anóvowiye kwená kwayó-kwáásírúum tí'maena minárásígó pukópa'a iyéna

⁴¹ ayáánka'a tátorena kwenááivinkemba simámena séna tarita kumi mirámó súmba kwántámai séna inaamarúgóo usásinao súwana

⁴² usásinkwena sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima maisukáin-inaamaruma usásinowasa awánésa táátavesa uwaná

⁴³ Ísu asiramái séna kemó únda-aimba íma simátíméro séna minárásígómbá toómbá áméro siráíye.

6

*Násáretivakewai Ísumba tínaaemba umánkaraan-kwasai.
Mátíyu 13:53-58, Árúku 4:16-30*

¹ minkákémbá Ísu kwenamáápa'a kwéena kwená kwayó-kwáásíyé kumbá

² Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a mono'-náúmp'á iyéna aái simátimuwasa sáwíva-kwaasi iséna táátavai ésa séna náávakena kawer-ímáyáá mairéna kawer-áimbá kwésimasimenayaawa nááwawa asirayámbá ámsana kawe'-máyái ímo awánáúnda-mayai kwémayaiyo.

³ kwentáámó awánáúnda taainéi évaka-tantaa'o kwéiwaiman-íye. Máriyaa áánimba éna Yémési Yósisí Yútási Sáímoni tuwaaómán-íye. kwenáúnava'a maanká'á máyáawe. maankákéwáímá póna úwoi-kwaasiman-ivo náávakena mináimbá isénawa minásíráyámbá mairénawa kwésíyo sésa kayorésa tínaaemba umámúwana

⁴ Ísu simátimena séna Áánútun-aaí simátímíwai ó'on-o'on-daopa'a kwénaaisasa kwenáwí'a mósá kwémaraavo kwená naaópa'a komáyáimba kwenamááraa sésa kesáámó úndanten-kwaasiman-íye sésa kwenáwí'a íma mósá kwémaraawe Ísu siráíye.

⁵ kesáámó úndanten-kwaasima éna íma súwa'naa íníye suntávéna ímo awánom-bayai moórá-mora-mayaiye su'mai mairáíye. moórá-mora tí'o ún-kwaasi tine'á ayáándeí tátorena asóvatinkena

⁶ kwenamáápakén-kwaasi sésa íma súwa'naa íníye sun-áintávéna imáyáa uwáéna naaó'-nao'a Áánútun-aaí simátímapa'a kuráíye.

Ísu kwená kwaási mayáír'á tí'mákain-kwasai.

Mátíyu 10:5-15, Árúku 9:1-6

⁷ Ísu kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tááyowasa tuwaná kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyu'mae'a nááóro-asirayamba tiména séna kaesé umásuwe'a nááóro séna

⁸ asiramái simátimena séna aampa'ó kwiyaamba íma moórá-yantaa'a maimaé'a koró. toómbá íma maimaé'a kwé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a óntamba íma maimaé'a koró. tááúmba vaimaé'a

⁹ tísamai-anaamba kwimaé'a moórá-mora-umai unáánkwátói timantenká umái kuvé'mae'a koró.

¹⁰ Áánútun-ai simátimenaontave'a moórá-naopa'o kwíyasamo naambó timíya'a mindáumparé su'mai mé'a kentí mayái maimái ánáse'a mindámbá tuwé'a ó'on-daopa'a koró.

¹¹ moórá-naopa'o kwíyambo naambó ímo tímésamo kentááimo ímo isáíyanamo éna Áánútu mindáópaken-kwaasi íma aamoí umátinkanivo umásítai'a é'a tísamaivakem-baramo uwáéntemba unté'a koró Ísu simátimuwasa

¹² kwená kwayó-kwáásí isésa naaó'-nao'a kwénaesa kosimátimesa sésa sáwí-imayaa tínaaemba umáme'a Áánútumpa'a teró sésa

¹³ taraváá-kwántómbá kwaási tirumpinkémbá komaitiyuwésa tí'o ún-kwaasi taaéraampinken-domba atínkáva'a kuwasá asóvamatinkava'a kuráawe.

Yóni nombó pètinkaraiwai pukáin-kwasai.

Mátíyu 14:1-12, Áríku 3:19-20, 9:7-9

¹⁴ Ísuna mayáígón-áái símae iyúwana Káriri-marara-kawaanako áwí'a Éróti mináimbá ísarai. Ísuntavesa évakarawai sésa Yóni nombó pètinkaraiwai pukáimpinkemba usásinkena póna kwempímbá asirayámbá kwáyásana mirám-báyái kwémayaiye suwasá

¹⁵ évakarawai sésa kwemá Áánútun-ai simátimakowai áwí'a Íráiyaa pukáimpinkemba usásinena máyáiyé suwasá évakarawai sésa kwemá naaóv'á Áánútun-ai simátimakowairaamba máyáiyé suwaná

¹⁶ Éróti iséna séna kwemá Yóni nombó pètinkaraiwaiman-iyé. kemá simátinkauwasa Yóni anumarambá arátúwáawana pukáisana usásinankaisana máyáiyé Éróti siráiyé.

¹⁷⁻¹⁹ ááéma Éróti kwenáváko awainínkómbá áwí'a Erotiyasimba mairówana Yóni séna enáváko awainínkómbá aambá áumbakaawa mayááne simásima'a úwana Éróti tí'marówasa Yónimba koái'maesa ándávimba máánkarowana Erotiyasima Yóni ááiyavena aaisambá séna inkamónáe súwana

²⁰ Éróti séna ímaniye séna Yóni kawer-ímáyáágwará-kwáásí úntavena Éróti kwenáároi inkaiséna kwenká'á tavikéna Erotiyasima inkámivo séna kwenká'á tavikéna kwenááima ísámai kaumbo-káér-imayaa umánkena aasiyaasí koísaraiye.

²¹ ánivo naaémba Erotiyasina kanaamá túmba Éróti anón-tanomba kaumái kwená kawáá-kwaasi ááipin-anon-kwaasi Káriri-ayampaken-anon-kwaasi tímúwasa nowaná

²² Erotiyási ayáámúnko téna araimá marówasa Érótiye toómbá naráan-kwaasiye aamoí umánkówana Éróti minárásígóntávéna séna nóintantaatavena ankáiyá simásímína'a áméno séna

²³ árai'a súnnda pó'a sísaina'a áméno. kesí maramó arááímo táíndamo e sísaina'a tasá-áméno súwana

²⁴ anówamba koáisa ena séna nóintantaara komayánaumno súwana Yóni nombá pètinkaraiwai a'nómbá koáisaa-e mayaaó súwana

²⁵ avekáán-úwana Érótinopa'a téna taáísaa ena séna ívé'a Yóni nombá pètinkaraiwai a'nómbá ará'mái táávepimba maré simiyó súwana

²⁶ iséna arumbá kwéumbanivo aiva'á asirayán-áimbá siráin-aimba imáyáa éna toómbó naan-kwáásígwára'á ísaraantavaiye séna íma a'áo sénáe séna

²⁷ i-kwáási moóra' ai'marówana ándávinkemba Yónimba anumarambá ará'mái a'nómbá

²⁸ táávepimba maréna maimaéna minárásígómbá máamuwana maimaéna anówamba máamuwasa

²⁹ Yónina kwayó-kwáási iséna anómba komaimái utamánkaraawe.

naaémbe Éróti Ísuna mayáígón-áái iséna séna minkwáásígó Yóni nombó pétinkaraiwai éna pukáimpinkemba usásinankaisana máyáiyé Éróti siráiyé.

*Ísu sáwíva-kwaasi toómbá tímákain-kwasai.
Mátíyu 14:13-21, Árúku 9:10-17, Yóni 6:1-13*

³⁰ Ísumo mayáírá'ó tí'mákain-kwaasi mimbáyái maisuwésa Ísunopa'a tésa amápa'-mayaimo máyón-aimba aaimó sun-áimbá simámúwasa

³¹ Ísunopa'a sáwíva-kwaasi kuré ire untávésa toómbá íma kawé'a umái nowaná mindáyavena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna kwaásimo ímo máyaiyapata kométa agándaano súwasa

³² nompí-sípívimbá usámaaisesa kwaásimo ímo máyáapataawe sésa kuwasa

³³ sáwíva-kwaasi tuwánésa aúyésa naaó'-naokemba marapá'á kóyo uwasá Ísun-iyai nompí-sípívimbá kumbá

³⁴ marapá'á ásávena misáwívá-kwáási tuwánéna arumbá umátinkena sipisípi-poi-ayuraamba miwítí kawáá íma máyówasa kewé su'mai máyóntavena Ísu arumbá umátinkena ayáátáár-ai kwésimatimuwasa

³⁵ enónka'a kwená kwayó-kwáási kwenópa'a tésa séna íma sáwíva-kwaasi máyáapa'an-ivo enáíndara'a

³⁶ tí'márénasa egwaa'-náópimpa'a kwénaaesá toómbá meéyámbáráaro suwaná

³⁷ Ísu simátiména séna kemá toómbá tíméro súwasa sáwívar-ontankaken-tomba 200 kinaaraken-tomba meéyámba'maiya tímúsina. óntamba íma kwáyáiyé suwaná

³⁸ nóraumai-tona káyáiyá koawánaaro súwasa koawánésa tésa séna sáwíyan-tomba éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á kwáyáiyé suwaná

³⁹ Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna inkwima'mái mara'á máéro súwasa

⁴⁰ moórava'a 50 kwaasi máúwasa moórava'a 100 kwaasi máúwasa miráumai-kwaasi kwimakówana

⁴¹ Ísu éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á maisokéna kwíyómpa'a karákéna Áánútuntavena súwi simásuwena mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáási tímúwasa misáwívá-kwáási tímúwasa noyáá'a topán-topan-umai tímúwasa misáwívá-kwáási tímúwasa

⁴²⁻⁴⁴ amáparawai nowaná tímú'a vówasa sáwíva-kwaasi 5,000 kwaasi nowaná tímú'a vówasa kwená kwayó-kwáási mintón-ayai sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitaraawe.

*Ísu non-avóvomayaapa'a kuráin-kwasai.
Mátíyu 14:22-33, Yóni 6:15-21*

⁴⁵ áítumai ógwitowana minkákémbá Ísu kwená kwayó-kwáási tí'maréna séna kesí aiva'á nompí-sípívimbá usámaaise'a menávápá'-náópa'a

Pétésáitava'a koró. misáwivá-kwáásí kwéti'mare'a sé'a kentí naaó'-nao'a koró simátimenaumne séna

⁴⁶ misáwivá-kwáásí ti'marówasa miwítí naaó'-nao'a kuwaná Áánútumpa'a námúnaamo síndayavena omápa'a umáyowana

⁴⁷ no'wáámba aúkúwana Ísu kweyáá marapá'á máyowasa kwená kwayó-kwáásí nompí-sípívimbá non-avóvomayaapa'a máyówana maramá nénka'a kwáyowana

⁴⁸ Ísu awánómbe anón-unda to'maé kwétena misípí tayáto'marowasa nombó tuwíntámaesamo kun-támayo'a nonkó tavimayowasa íma kumbá irataró'a Ísu non-avóvomayaapa'a kwénaaena kwená kwayó-kwáásímó máyónka'a téna táyaaitaguwasa

⁴⁹⁻⁵⁰ awánésa táátavesa ésa tiyántámbá kwétowasa sésa kwaántáo kwénaaiye suwaná Ísu avekáán-umai séna táá'a kaivó aáno máéro. kemá úne séna

⁵¹ nompí-sípívimbá usámaaisena kwegwará'á umáyowana anón-undaoma maivaiyówasa táátavesa ávááraumai uwaná

⁵² íma táákoma kawé'á umái méra. sáwíyan-tompinkembo sáwíva-kwaasi taáin-timuwasamo nowáiná ááimba íma táákoma kawé'á umái méraawe.

Ísu Kénésárétiva'a tí'o ún-kwaasi asóvamatinkarain-kwasai.

Mátiyu 14:34-36

⁵³ táátavesa ávááraumai ésa kwaaúnkóná menávápá'á Kénésáréti-marava'a kumbá non-awámpá'á nompí-sípí ándáneí avíkwímaresa

⁵⁴ marapátá ásávowasa mimbápákén-kwáásí Ísumba aúyésa

⁵⁵ naaó'-nao'a simátimesa Ísumo tamaún-aimba isésa tí'o ún-kwaasi kúkutaavimba tí'maesa tóyo uwaná

⁵⁶ Ísu kíto'-nao'a anón-dao'a kwaivá kwénaauwasa tí'o úwai tí'mai maruká'á marésa sésa ená unáánkwátói-araaira'a tátoraiana tí'a étinkainkwaé suwasá tátórówana tí'a étínkaraiye.

7

tíkwá'nái áamáamba siráan-kwasai.

Mátiyu 15:1-9

¹ áamáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé Yérúsaremu-naopakemba Ísumo máyopa'a tésa

² tuwánomba Ísuna kwayó-kwáásí évaka'a tiyáámba íma sese un-tiyáándéi toómbá kwénowasa

³ Yútaa-kwaasi áamáán-kawaa-kwaasiye úwoi-kwaasiye tíkwá'nái áamáamba kwáróntavesa tiyáámba sese umásukesa toómbá nésa

⁴ máákétirakemba naaópa'a iyésa tiyáámba sese umásukesa toómbá nésa tíkwá'nái áamáamba ó'on-ó'on-amaamba kwarésa tááve'a nonánámá anavéumbá sese uráawe.

⁵ áamáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé Ísunka'a torupésa sésa ená kwayó-kwáásí nóra isasá kentáá síkwá'nái áamáamba íma kwarésa tiyáámba íma sese ombá toómbá kwénaao suwaná

⁶ Ísu séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-owe. naaóv'á Áánútun-aaí simátimakowai áwí'a Áísáya keinárawatavena árair-aimba siráimba agaimaréna séna Áánútu séna

maawímá kesúwí'a tóikakene su'mai sésa kesí imáyáa íma tirumpimbá kwáyáye.

⁷ kwaásiti áamáamba simái paárombanivo Áánútuna áamáamban-iyé kampa'a sembá miraráán-umai kesí imáyáa kampar-imáyáá mósá kwémaraawe Áánútu siráimba aúváivimba agaimakáye.

⁸ Áánútuna áamáamba tuwé'a tíkwa'nái áamáamba kwétoraawe.

⁹ Áánútun-aaí kwétuwaantavai miwá anondá kentááyavai aamoí kwéowe.

¹⁰ naaová'a Mósési séna kentinóvowi túwí'a anómba oró. ánívo anóvowimo sáwíkaambo simátinkaindawaimba tuvuvíyana puwíníye Mósési siráivo

¹¹ keinárawa'o siráimba moóráwai anóvowiyavena simátimena séna moórá-yantaa'a Áánútundeiman-ivo íma kanaán-umai timénaumne siréna

¹² anóvowima íma kwétuwa'naa-iyé. mirámó ontávái kanaán-iyé kwésewe.

¹³ mirá-sáwí'ó ontávé'a Áánútun-aaí tuwé'a kentikwá'nái áamáamba kwégwara'a kentáái kwésimatimewe. mirarááni'a kwéowe Ísu siráiyé.

kwaásimo sáwí'o umátínkain-tantaakona kwaasái.

Mátíyu 15:10-20

¹⁴ Ísu mináimbá simátimatuwena kwaásiyavena teró súwasa kwenópa'a tuwaná séna simátíménda isé'a kawé'á oró.

¹⁵ máápakén-tantaa'o naawái íma kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tirumpinkén-áínkó kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye. [

¹⁶ kwéisaawai ísámai kawé'á oró] Ísu siráiyé.

¹⁷ Ísu simásuwena minkwáásiyómbá mátiyuwena naaúmpa'a umáyowasa kwená kwayó-kwáásí sésa mináínkóná ááimba simásimiyo suwaná

¹⁸ Ísu séna kenkwará'á íma táako pééi kwéisa'a mé'a ísáambanivo íma ísámai kawé'á uráawe. máápakén-tantaa'o naawái kwaási íma sáwí'a kwéumatinkaiye.

¹⁹ mindá íma imáyáa kunkwaéna tindáámpa'a kunáyúsúgwinivo

²⁰ aaimó kwésemba tirumpinkén-imáyááó éna mindá kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye.

²¹ tirumpin-imáyáávínkembá sáwí-imayaa ésa tínkamiyasamo puwónááoni'a ésa aarai-úmóyámbá ésa kwaai-úmóyámbá ésa amápa-tantaa'a umóyámbá ésa

²² túran-anda ésa mirá-mira-sawí'a ésa kampar-áimbá sésa aosaambá kwímaé naaésa kawé-máyáímó kwémayaantavesa tirunkó simái sáwí'a kwéumatinkesa tivókari'a ésa uwo'aórí'a ésa

²³ mirá-sáwí'ó kwéomba tirumpinkén-imáyááó kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tiyáámbo ímo sese ombó toómbó kwénaamba mindáo kwaási íma sáwí'a kwéumatinkaiye Ísu siráiyé. ánívo Ísumo kwemó siráimba amápa-tomba kawé'á umái kwénaawe siráiyé.

Kénááni-maravaken-ininkona kwaasái.

Mátíyu 15:21-28

²⁴ Ísu mináimbá simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé miwá'á tuwéna Táyaa-naopare Sáitóni-naopare mináyámpá'á kúmba moórá-naumpa'a uména séna kemó tamaúnda íma simátíméro súwasa ánívo évaka-kwaasi tamáún-aimba ísówana

25 moórá-ininko ayáámúnko arumpimbá taraváá-kwámbá máyowana minínínkó Ísumo tamáún-aimba iséna avekáán-umai kwenópa'a iyéna mara'á kumbaéna

26 kwemá ima Yútaa-inimba póna Síriyaa-marava'a Vínisiyaa-naopakenininko Ísunopa'a iyéna mara'á kumbaéna asiramái séna kesiyáámúnko arumpinkémbá taraváá-kwámbá mayauwaaó súwana

27 Ísu simámena séna aiva'á iyámpói toómbá timénaumne. iyámpóiti toómbá maimái iyámbá timúnavo miráumai Ísareri-kwaasimo túwa'naa úndantemba emá ó'onkaa-inimba ónda pó'a áwa'naa únavo kwésune súmbanivo

28 minínínkó séna anóndako árai'a sémpo iyámpóiti toón-ayai iyánkó tamandániye. miráumai ó'onkaa-ininkoman-iyé sinaná kanaán-ína súwa'naa ínnyone súwana

29 Ísu séna kawer-áimbá séndayavai enayáámúnko arumpinkémbá taraváá-kwámbá mayáúkaumpo ená naaópa'a kwaaó súwana

30 kwená naaópa'a kwéna koawánómbe taraváá-kwámbá kóúrowana ayáámúnko kawé'á umái tuvaiká'á méraiye.

Ísu sáwívarawai asóvatinkarain-kwasai.

31 Ísu Táyaa-naopar-ayampakemba Sáitóni-naopar-ayampa'a táúkúmaena Tékáporisi-ayampa'a táúkúmaena Káriri-nonkwaampa'a kúmba

32 évakarawai aívó'na'a áí'maesa tésa sésa enayáándeí táto'mai asóvamankaaó suwaná

33 kwaásivinkemba áí'mai kweyááva'a ankéna ayáánánáni áápimba maréna awirááíma kwi'maréna amáávira'a tátorena

34 kwiyómpa'a karákéna sirumbá kwéiye séna kwenááivinkemba séna epaata mináimbá kwántámai séna áá'o kaúnimba intíyuwaumne súwana

35 áá'a kawé'á úwana amáávíma etóyói úwana aaí kawé'á umái súwana

36 Ísu asiramái séna ima simátíméro súwasa ima ísónkakemba simátimapa'a kuwasá

37 ísówana ávááraumai táá'a kówasa sésa amápa-tantaa'a kawé'á unté kwéiyena táá'o kaúnín-kwaasi kawé'á kwéumatinkena aaimó ímo kawé'ó umáimo sen-kwáási kawé'á kwéumatinkaiye siráawe.

8

Ísu moórágwara'a toómbá tímakain-kwasai. Mátiyu 15:32-39

1 moórá-tawai sáwíva-kwaasi torupowaná miwítí toómbá ánásowana Ísu kwená kwayó-kwáási tááyowasa tuwaná

2 séna kaumbo-táwai kesé máyáawana maimaésa tiráan-tomba ánásaisa'a sirumbá kwéumatinkaumne.

3 ti'maráanasa kentí naaó'-nao'a kónááombanivo némpaken-kwaasi aampa'á kwiyamba kánoka'a pósa púwóvainivo súwasa

4 kwená kwayó-kwáási sésa kavóná-marava'an-ivo náákakenta toómbá maimáiya tíménaumno suwaná

5 tísaa ena séna nóraumai-tona kwáyáiyó súwasa avakaeté kwáyáiyé suwaná

6 minkwáásiyóntávéna séna mara'á máéro séna avakaeté-tomba maisokéna Áánútuntavena súwi séna toómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásirá'á timúwasa minkwáásiyómbá timúwana

7 kaumbo-káé'-noyaa'a kwáyowana Ísu maisokéna Áánútuntavena súwi séna kwená kwayó-kwáásirá'á timúwasa minkwáásiyómbá timúwasa

8-9 nowaná tímú'a wówasa sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi nowaná tímú'a wówasa kwená kwayó-kwáásí mintón-ayai túwómba avakaeté-unampimba áitumai ógwitowana

10 Ísu misáwívá-kwáásí ti'maréna kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívimbá usámaaisesa Táómánúta-ayampa'a kuráawe.

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Mátíyu 16:1-4, Árúku 12:54-56

11 miv'á Ísu máyowasa áamáan-kawaa-kwaasi sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa áraira Áánútumpakena kunkáana ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná

12 Ísu arumbá umbai kwétopakemba séna ívé'o máyáan-kwaasi nóra séra ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano kwéseo. árai'a simátime'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi íma agaráátinkanaumne séna

13 ivátíyuwena nompí-sípívimbá usámaaisena nonkwaaúnkóná menávápá'á kuráiyé.

íma kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi oró siráin-kwasai.

Mátíyu 16:5-12

14 Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nonkwaaúnkóná menávápá'á kumbá kwená kwaási péreti-tomba íma máyómba tuwinkésa kuwaná kimbora-tomba nompí-sípívimbá kwáyowana

15 Ísu áamáan-kawaa-kwaasiye Érótiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi owé-ímáyáá kwéena kwená kwayó-kwáásí simátimena séna intóráin-tantaa'a sáwíyan-tantaa'a moóra-tonko áwí'a péreti mimpimbá kwémaraaawana kwéintorena anómba intembá áamáan-kawaa-kwaasiye Érótiye miwí tááiyavai kentúra'a kárákwimai máéro súwasa

16 keáimbá sésa nóra séna mirá kwésiyo. péreti-tomba íma makáunanaya mirá kwésiye suwaná

17 Ísu keáimbó kwésun-aimba iséna nóra séra toómbá íma kwáyáiyé-aimba kwéseo. kanaán-umai toómbá timénaunda ááémo uráundawaina ááimba íma táako pééi kwésiye. kentí imáyáagoma kentirunkómá usisi'ándaisa'a kwéowe.

18 túramba kwáyáimbanivo íma awánamai kawé'á kwéowe. táá'a kwáyáimbanivo íma ísámai kawé'á kwéowe.

19 éva'aasei-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 5,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áíturao séna tísaa úwasa sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampinta ógwitaraumne suwaná

20 avakaeté-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áíturao séna tísaa úwasa avakaeté-unampinta ógwitaraumne suwaná

21 Ísu séna nóra éra íma táako pééi sisa'á ísaraao Ísu siráiyé.

Ísu aúramba kavíkwáimba asóvamankarain-kwasai.

²² Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé Pétésáitaa-naopa'a kumbá évakarawai aúramba kavíkwáimba áí'maesa Ísunopa'a tésa sésa táto'mai asóvamankao suwaná

²³ Ísu ayáánka'a tátorena áí'maena mindáókona ayááiv'á kwéna aúrampimba awirááima kwirankéna aúranka'a tátorena séna ára kwéawanaano súwana

²⁴ awánéna séna kwéawanaumne. taairaán-kwáási marapá'á kwénaaowa'a kwéawanaumne súwana

²⁵ moórágwara'a Ísu aúranka'a tátorena kawé'á umánkwana aúramba kararéna kawé'á umái kwéawanaowana

²⁶ Ísu séna mindáópa'a kónavo ená naaópa'a tayauweré kwaaó siráiyé.

Pítaa Ísuna áaimba siráin-kwasai.

Mátíyu 16:13-20, Áríku 9:18-21

²⁷ Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé Sísáriya Vírípai-naokon-ayampa'a kúmba aampa'á kwéguwana kwená kwaási tísa ena séna kentávái amáparawai nóran-kwaasiye kwéseo súwasa

²⁸ miwí sésa évakarawai sésa emá Yóni nombá pétinkaadawai óne sewasá évakarawai sésa naaóv'á Áánútun-aaí simátímakaandawai áwí'a Íráiyaama óne sewasá évakarawai sésa naaóv'á Áánútun-aaí simátímakaawai inkemba moóráwái óne kwésewe suwaná

²⁹ Ísu séna keinárawa'a kentávái nóran-kwaasiye kwéseo súwana Sáimoni Pítaa séna Áánútu usásinankaiwaimba Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundawaiya óne súwana

³⁰ mináimbá íma simátíméro Ísu asiramái siráiyé.

Ísu puké'a usásinanaumne siráin-kwasai.

Mátíyu 16:21-28, Áríku 9:22-27

³¹ Ísu kwemó puwínín-aimba áaimba ásámai kwená kwayó-kwáási simátimena séna sí'a índai'a umásinkesa Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé amáamba sen-kwáásiyé tínaemba umásimesa sínkamiya'a puwónaundanivo kaumbo-táwái ánásaina'a puwóndavinkemba usásinanaumne séna

³² miráumai avora'á simátimuwana Pítaa Ísumba áí'maena kweyááva'a máankena séna mirán-áimbá sénavo súwana

³³ Ísu kwanténa kwená kwayó-kwáási tuwánéna Pítaantavena asiramái séna Sáatáánigo siyuwé kóao. kwaási imáyáavinkemba kwésempe íma Áánútu imáyáavinkemba kwése Ísu siráiyé.

³⁴ Ísu mináimbá simásuwena kwaásiyonte kwená kwayó-kwáásiyé tááyena séna kesínaemba kwaránáe siyawai tirááimo táinda-yantaa'a íma tátoraaro. kemá puwónaunda-taima súgwaata'mae'a kondantembá kesínaemba kwaránááowaimba umbai-yántáá'á timíyasa minúmbái-yántáá'á úwoi maimaésa sínaemba kwaránááowe.

³⁵ tirááimo táindai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávái ísámai Áánútu áséi-aintavai ísámai tirááimo táinda-yantaa'o tuwésa puwésa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe.

³⁶ marapákémbá amápa-tantaa'a kwémaesa puwíyambo éna mintántáákó íma túwa'naa íníye.

³⁷ puwiyamba marapá'ó makáan-tantaa'nei íma anondáí'a umásuwesa ókwara'a ayáátááka'a ménaaowe.

³⁸ ívé'a Áánútuntavesa íma imáyáa ésa máyáanka'a kenkwará kesááigwara'o tigaemó umásinkáamba pó'a aáno kemó marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai aáno kesivoná ságayankwara kwíyómpakembo Áánútuna kwayó'nárawati ságayankwara'o marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne.

9

¹ árai'a simátíme'a sé'a évaka'a maanká'ó máyáan-kwaasi íma aiva'a puwé'a Áánútu kwená asirayándéi kwégawaaimba awáné'a naaémba puwónááowe Ísu siráíye.

Ísu ó'on-kuwawaq'a aúkáin-kwasai.

Mátíyu 17:1-13, Arúku 9:28-36

² Ísu mináimbá simásuwena ava'moraé-no'waamba kwaéna Pítaante Yémésinte Yóninte tí'maena anón-omapa'a iyúmba miwíyé su'mai umésa miwí túranka'a Ísu ó'oran-auma auvúwana

³ kwená unáánkwátóira'a ságayamba kwaéna kwayáni'a kéna aaváúmó usénamo intembá mirá úwasa

⁴ awánomba kae-kwáásirái kwíyómpakemba paárésarai mindárai túwí'a Íráiyaae Mósesiye Yútaa-kwaasi tíkwá'nárai Ísuwe kwaasái kwésuyana

⁵ Pítaa Ísuntavena séna anóndakoo maanká'ó maúndaya kawe'a ímbá póta kwááyu-namba kaumbomá ónaundaya moóra endéi éta moóra Mósesindei éta moóra Íráiyaandei éta mirá ónaundayaawe súwana

⁶ ávááraumai táá'a kówana nóin-aina'i síníyena póna mirán-aimba Pítaa siráíye.

⁷ mirá kwésunka'a ainánkó kuména káátaguwana mináínámpínkémbá aaigówé su'mai séna maawámá kesáánimba isa'á kwená imáyáa kwéune. kwenáái ísáaro súwasa

⁸ kwená kwayó'nárau awánomba mindárai kwíyómpa'a iyúwana Ísuwe su'mai méraiye.

⁹ máyowasa omápakemba kúmúmba Ísu asiramái simátimena séna awánaamba íma simátíméro. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai púwóndavinkemba usásinaandara'a awánaamba kanaar'á simátíma'mae iyóro súwasa

¹⁰ isésa íma simátimesa mináimbá úwoi tátoresá keáímbá sésa púwóndavinkemba usásinanaumne simbá nóran-aina'iyó keáímbá siráawe.

¹¹ keáímbá sésa Ísuntavesa áísaa esa sésa áamáamba sen-kwáási sésa Íráiyaa aiva'á paárinana Áánútu usásinankaiwai Yútaa-kwaasiya amu'makáundawaiya naaémba paárinaiyemo sembá nóra sésa mináimbá kwéseo suwaná

¹² Ísu séna aiva'á Íráiyaa paaréna to'mayaa íníye-aimba árair-aiban-íye. moóra-aimba kwaási úranda'a kumpaárurairawaintavena agaimaréna séna kwembá áí'a índai'a umánkesa tínaaemba umánkanaaowe agaimaréna siráíye.

13 simátíme'a sé'a Íráiyaa á'a tiráiyé. agaimaróntemba umái kwembá sáwí'a umánkanae sésa sáwí'a umánkaraawe. mirán-áimbá kwentávái agaimaróntemba kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaintavai agaimakáawe Ísu siráiyé.

Ísu taraváá-kwámbá mayáúkain-kwasai.

Mátíyu 17:14-21, Áríku 9:37-43

14 Ísu simásuwena omápakemba kúmumba kwená kwayó-kwáásítópa'a kúmúwasa sáwíva-kwaasi torupésa áamámba sun-kwáásiyé Ísuna kwayó-kwáásiyé asirayán-áimpákémbá sésa

15 Ísu túntavesa ivátuwesa paruvará umánkówana

16 Ísu séna nóintavai asirayán-áimbá kwéseo séna tísaa úwana

17 minkwáásiyómpinkémbá moórawai séna anóndakoo kesáanimba áí'mae'a túne. kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyáísana íma aai kwésisana

18 mintáraváá-kwánkó táto'mai amentánaanta isaná tanaambá váguvagu kwéena áwáyaamba akékúndena aigareó nonkáánéna aiyayaamba sápisimagwisana mirá úmaena kwéiyisa'a ená kwayó-kwáásiyáv'é'a sé'a taraváá-kwámbá arumpinkémbá mayauwáaro súnasa íma kanaán-umai mayáúkaawe súwana

19 Ísu séna kentávái íma imáyáa kwéowana póna sirumbá umbái kwétaivo nóraumai-tawaiya kesé ménaumno simásuwena séna ánivo enáanimba áí'mae tiyó súwasa

20 áí'maesa tuwaná mintáraváá-kwánkó Ísumba awánéna miniyámpói améntáyuwowana tanaambá véna kwáre're'a éna aigareó monkáánúwana

21 Ísu avowántávéna séna nósatawai ánkaraíyo súwana umaranka'á ánkaraíye.

22 tuvuwíndayavena póna sáwíva'a améntámai irá káúvóra'na éna améntámai nonpímbá túwáara'na kwéiyé. emó kanaamó e arumbá maisinkéya súwa'naa uwo súwana

23 Ísu séna nóra séwa emó kanaamó e súwa'naa uwo kwésono. Áánútumpa'a agevamái máyaawai amápa-tantaa'a kanaará'á ónááowe súwana

24 miniyámpói'gó avowámá avekáán-umai anónka'a séna kemá Áánútumpa'a agevamái máyaundanivo kemá Áánútuntavai íma asiramái kwémaunda-yantaa'a súwa'naa uwo súwana

25 Ísu awánómba sáwíva-kwaasi sisipáá uwaná taraváá-kwántávéna séna aívó-taravaa-kwankoo auwé kóaa. íma koyauwérénda áka'a kóaa súwana

26 kwáá'a téna miniyámpói améntáyuwowana tanaambá vówana arumpinkémbá kóúwana miniyámpói púwóra'na umai máyowasa évakarawai sésa á'a púwiye suwaná

27 Ísu ayáánkwanda táto'mai usásinakowana koku'á méraiye.

28 koku'á máyowana Ísu naaúmpa'a umáyowasa Ísumo kweyáá máyonka'a kwená kwayó-kwáási umésa sésa nóra séta mintáraváá-kwámbá íma kanaán-umaiya mayáúkaumno suwaná

29 námúnaa kwéseмба pó'a miráumai mirán-táráváá-kwámbá mayauwánááovo ó'on-tantaa'neimo é'a íma kanaán-umai mayauwánááowe Ísu siráíye.

Ísu puwínín-aimba siráin-kwasai.

Mátíyu 17:22-23, Áríku 9:43-45

30-31 Ísu simásuwena tuwéna Káriri-ayampa'a aampa'á kwégwena sáwíva-kwaasi torupaavó séna kesí kwayó-kwáásiyé su'mai aai simátimenaé séna aampa'á kwégwena séna kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba ó'on-kwaasi timíyasa sínkamiya'a puwé'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne súwasa

32 kwemó sún-ainkona áaimba íma isésa áisaa ónáo sésa umbá táá'a kówasa íma áisaa uráawe.

náawa kwéusayaaitaiyo siráan-kwasai.

Mátíyu 18:1-5, Áríku 9:46-48

33 íma áisaa esa Kápénéamu-naopa'a kumbá naaúmpa'a umáúwana Ísu tísa aena séna aampa'á kwéte'a nóin-aina siráao súwasa

34 aampa'á kwégwesa sésa kentáávinkémbá náawa kwéusayaaitaiyo sésa iséise úmae kwégwesa pósa íma aai suwaná

35 Ísu mara'-maéna kwená kwaási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasiyavena séna maísáaro. usáyaaítanae síyawai tínaaeni'a ésa amáparawaiti kwayó'á máráaro simásuwena

36 moórá-iyampoi áí'mai avumpimbá usásinankena taparéna simátimena séna

37 kentávái imáyáa kwéesa iyámpói áwa'naa onten-umái kwésuwa'naa-owe. súwa'naa onten-umái Áánútu si'mákaiwaimba kwéawa'naa-owe Ísu siráíye.

kentí mayái íma sáwí'a kwéiwaina kwaasái.

Áríku 9:49-50

38 súwana Yóni Ísuntavena séna anóndakoo moóráwai kwénaena taraváá-kwántóntávéna séna Ísuna asirayámbá kwáyáintavai auwé kóaa simátimapa'a kwégwisasa mintáráváá-kwámbá kóuraawe. minkwáásígó íma kentáávinkén-kwáásimá ómpo íma miráne étuwaaoya siráumne Yóni súwana

39 Ísu séna íma tuvínankaaro. ímo awánaam-bayaimo máyáawai úwoi kesúwí'a íma sáwí'a simásinkanaaowe.

40 kentáási mayáígómbá íma sáwí'a kwéowai úwoi kwésuwa'naa-owe.

41 árai'a simátime'a sé'a keinárawa'a tuwánésa sésa Ísu Káráísitina kwaási ombá pó'a túwa'naa ónáo sésa sáwíyan-tantaa'a nombá timíyawaima Áánútu kawé'-méyámbá timíníye Ísu siráíye.

sáwí'a kwéon-kwasai.

Mátíyu 18:6-9, Áríku 17:1-2

42 Ísu mináimbá simásuwena séna iyámpóigomo kesááiyavaimo áraire sintenkáán-umai évakarawai áraire kwésewe. évakarawai tésa kesááiyavaimo áraire kwésewaima kampar-áimbá tasimátimiyasa isésa sáwí-ampa'a kówíyasa Áánútu kampa'ó síyawai sáwí-meyamba anómba timínívo miwímó tinumarampimbó anón-ontambo arikwímaresamo

nompímbó túwáawasamo kumésamo kumpuwésarakai kampar-áimbá íma simátíméwasa sáwí-ampa'a íma kosinó. mindá kanaán-iyé.

⁴³⁻⁴⁴ tiyáánkomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tiyaamba arátúwáaro. kae-tiyáámbó kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kaikai'o kwéipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawe'án-iyé.

⁴⁵⁻⁴⁶ tisamaigomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tisamaima arátúwáaro. kae-tísámáímó kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kaikai'o kwéipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawe'án-iyé.

⁴⁷ túrankomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-turamba pítuwaaro. kae-túrándéímó awáné'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba Áánútu kwená kwaási kawááipa'a máyáamba mindá kawe'án-iyé.

⁴⁸ iramó kwégaipa'a marinkómó éna kwaikwai'a kwéinana iramó éna íma pisináinda kaikai'a kwéiye Ísu siráiyé.

⁴⁹ Ísu simásuwena séna uwímó toónká'ó úmárááwanamo kawe'ó intembá Áánútuma kwaásira'a iramó kaintenkáán-umai maráínasa kawe'á umái ménaaowe.

⁵⁰ uwímá kawe-tántáá'á imbánivo anómba ánásaisana ayáántámba kwáyáimbanivo ó'a uwímó kái'a íma úmaranaaowe. uwígómó áséimo intenkáámbá kwéé'a paru umái ménaaowe Ísu siráiyé.

10

aarakwá'ó tasáén-aimbo siráin-kwasai.

Mátíyu 19:1-12, Árúku 16:18

¹ Ísu minká'á tuwéna Yútiyaa-ayampa'a Yótáni-nonkona menávápá'á komáyowasa moórágwara'a sáwíva-kwaasi torupowaná ké'naamba aai kwésimatimuwasa

² ámáán-kawaa-kwaasi sésa sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa moórá-kwaasigo awainínkómbá kanaarará auwáníyo. mirámó énamo éna ámáán-aimba karáni. íya karáníyo suwaná

³ naaóv'á Mósési nóra-amaana simátimakaiyo séna tísaa úwasa

⁴ miwí sésa Mósési maará séna moóráwai awainínkómbá ai'mátuwaindawai aúvávimba agaimaréna séna kesuwainímbá ai'mátuwaumne séna agaimái amiíno siráiyé suwaná

⁵ Ísu séna kentíkwá'ná tirumbá makáamba pósa Áánútun-aaí íma ísóntavai mindáyavai Mósési minámáámbá siráimbanivo

⁶ Áánútu kwíyómba maramá tarórunonka'a íma mirá siráivo Áánútu aaraigwára kwaigwára'á tarórunaiye.

⁷ miráumai tarórunaintavai tinóvowi tiyuwéta awaikóe awainínkóe tágárotamai

⁸ mimbórá-túmá ma'mái kwémaewe. mindáyavai awaikóe awainínkóe íma kae-kwáásiráámbá ésa mimbóráí'a kwéowe

⁹ Áánútu aarai-kwaai moórái'a umátinkaraintavai íma tasáero Ísu siráiyé.

¹⁰ Ísu simásuwena naaúmpa'a umésa kwená kwáyó-kwáási Ísumo sún-aintavesa áísaa uwaná

11 séna moóráwaimo awainínkómbó ai'mátuwenamo ó'on-inimbo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye.

12 moórá-ininkomo awaikómbó auwénamo ó'onkwambo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye Ísu siráiyé.

Ísu iyámpói kawé'á umátínkarain-kwasai.

Mátíyu 19:13-15, Áríku 18:15-17

13 Ísu simátimuwasa évakarawai Ísu tátorena kawé'á umátinkainkwaé sésa iyámpói tí'maesa tuwasá kwená kwayó-kwaásí sésa tí'mae'a kóro suwaná

14 Ísu tuwánéna áwáá'a tiyéna séna íma kóro sé'a tiyuwáiyasa kesópa'a iyámpói úwoi teró. miníyámpói kesópa'a tentembá Áánútu kwená kwaási kawááimba miraráán-umai kwégawaaimba iyámpói kesópa'a tí-amba íma ítátinkaaro.

15 árai'a simátimé'a sé'a Áánútuntavesamo sésamo iyámpóiraan-umai kenká'á kwégawaa-onemo síyanamo éna miwírá'á kawááinivo ímo mirámó síyawaimo éna íma kawááiniye Ísu séna

16 miníyámpóiyómbá tiránkena tine'á tátorena kawer-áimbá simátímakaiye.

óísankwara-kwaasigona kwaasái.

Mátíyu 19:16-30, Áríku 18:18-30

17 Ísu simátiména kwéguwana moóráwai isaaiséna Ísu anóndakoman-iyé séna takívairéna séna kawé'ná'á óne. nóra umáiyá aúnaí'a umái kwiyómpa'a mai'maira ónaumno súwana

18 Ísu séna kentávái nóra séwa kawé'ná'á óne kwésono. mimbóráwái Áánútu kweyáá kawé'ná'án-iyé.

19 Áánútuna amáámba á'a ísaraane. minámáámbá aúváivinkemba agaimaréna séna kwaási tinkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. íma aarai-úmóyámbá oró. íma umóyámbá máyáaro. íma kampar-áimbá simátínkáaro. kwakarái-áimbá íma seró. kentinóvowi túwí'a anómba oró siráiyé súwana

20 mindákó séna minámáámbá kesí iyámpóirakemba isare'a pó'a kawé'á úmae kwéiyune súwana

21 Ísu awánéna aamoí éna séna kawé'á éma moórá-yantaa'a íma kawé'á uráampo ená náaindaamba ó'on-kwaasi kwétime óntamba mairé ímo makéwai tímatuséna ená kawé'-méyámbá Áánútu kwiyómpa'a ankániye. tímatusémo e kesínaamba kwarániyone súwana

22 mináimbá iséna sáwíwa'-naindaamba makóntavai kanagí'á túmaena anón-imayaa úwana arunkó sáwí'a kwéuwana kuráiyé.

23 kúwana Ísu kwanténa kwená kwayó-kwaásíyávéna séna sáwívar-oisambo makén-kwaasi Áánútumo kwená kwaási kawááipa'a kwiyamba umbái táníye súwana

24 kwená kwayó-kwaásí mináíntávái táá'a kówana kesí iyámpóiyono. óisan-imayaamo eémáyaiyawaimo Áánútumo kawááipa'o kwiyamba umbái táníye.

25 moórá-poigo áwí'a káámeri mimpóigó kwaigóná avaapimbá íma kanaán-umai kóveraniye. káámeri-poigomo kwaigóná avaapimbó kóverainkakai sáwívar-oisamba makén-kwaasi Áánútu kawááipa'a kosinó súwasa

26 mináimbá isésa táátavai ésa sésa umbái taintávái nóran-kwaasiya Áánútu kawááipa'a ménaaoo suwaná

27 Ísu tuwánéna séna kwaási miwítí mayáinéi íma meéyámbaresa kónááovo Áánútu amápa-tantaa'a úwoi kanaán-umai kwéiye súwana

28 Pítáa séna isaaó. kentáási amápa-tantaa'a tuwéta enánaemba kwégwaraumne súwana

29 Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a kentávái imáyáa ésa Áánútuna áséi-aimba kosimátimenaantavesa naambáru'a tuwésa tuwaaísái tiyuwésa tivá'maa'a tiyuwésa tímánaa'maa'a tiyuwésa tinóvowi tiyuwésa táánimbaa'a tiyuwésa tiyáámúmbaa'a tiyuwésa miwítí maramá túwáawaina anondáma

30 marapá'ó máyáanka'a túwáan-tantaa'a mirán-tántáá'á sáwíva'a mémaesa tuwaaísái-i'a ésa tímánaa'maari'a ésa tinóisai-i'a ésa kentí iyámpói-i'a ésa naambá maramá mayánááomba miwívimbá umbai-yántáári'a umátinkanaaombo ésa naaén-kanaa aúnaí'a umái kwíyómpa'a mai'mai'a ónááowe.

31 ívé'a évaka'a aivakéwái aáno tínaaeni'a íyasa ívé'a évaka'a tínaenkewai aáno aivari'a ónááowe Ísu siráíye.

Ísu kwemó puwíníntavai siráin-kwasai.

Mátíyu 20:17-19, Áríku 18:31-34

32 Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kónáe séna aampa'á kwégwesa Ísu aiva'á kúwana kwená kwayó-kwáási táá'a kówana tínaembo kun-kwáásígwára'á táá'a kówana Ísu kwená kwaási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena moórá-ayampa'a tinkerena kwempá'ó tínín-tantaakontavai mósimatimena

33 séna maisáaro. Yérúsaremu-naopa'a konanayá moóráwai kembá kwaási úrandakomba mono-káwáá-kwáásiyé amáámba sen-kwáásiyé agaráátinkainasa kembó sínkami-aimba simái tarúmaresa sí'mai ó'onkaa-kwaasi timíyasa

34 kanaaráá'a kwésinkesa tuwirááíma kwisinkésa súwiruku'a kwénesa sínkamiya'a púwónasa utamásinkaiya'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne Ísu siráíye.

Yémésiye Yóniye Ísumba áísaa urááyan-kwasai.

Mátíyu 20:20-28

35 minkánáá Sépéti ááninkorasarai Yémésiye Yóniye Ísunopa'a tésarai sésarai anóndakoo áísaa oyaní'a umásinkaniyono suyaná

36 nóintavai kwétinkainara umátinkanaumno súwasarai

37 ená ságayam-barupa'o umaéma kenkáí usásisinke évarevar-akwampa'a sínkaniyone suyaná

38 Ísu séna séyan-ainkona ááimba íma ísaraiye. sáwí-nombo anavéúmpinkembo náúndanten-umai sí'a índai'a umásinkanaaomba keinárai kanaarará kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiyo. sí'o índai'o umásinkanaaontemba kanaarará keinárai mirá umátinkanaaoo súwasarai

39 keirái kanaám-pókai mayáayaye suwaná Ísu séna árai'a séye. kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiye. sí'o índai'o umásinkanaaontemba keinárai mirá umátinkanaaovo

40 kesí évareva-sukwampa'a kemá íma usásintinkanaumpo Áánútu kae'nárai umátinkaraimba póna usásintinkaniye súwasa

41 Ísuna kwayó-kwáási siyáánkainarawa'a mináimbá isésa Yémésinte Yóninte áwáá'a títúwana

42 Ísu tááyowasa tuwaná séna á'a ísaraawe. marapár-ánón-kwáásiyómbá usáyaaitamai asirayán-áimbá simáti simati kwéuwasa kwenkóyai kwentáyai'a uráawe.

43 anón-kwaasimo ontembá keinárawa'a íma mirá oró. keinárawapinkemba usáyaaitanae siyawai ó'owiti kwayó'á maránááowe.

44 keinárawapinkemba aivarí'a ónáe siyawai amáparawaiti mayáímá túwa'naa oro.

45 kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai íma súwa'naa ígwáe'a kunkáumpo kemá kwaási túwa'naa ónáe'a kunkáumne. sáwí-imayaavinkemba iyátinkanaundayavai puwónaumne Ísu siráiyé.

Ísu aúramba kavíkówaimba kawé'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 20:29-34, Árúku 18:35-43

46 Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé Yériko-noopa'a kumbá sáwíva-kwaasigwara'a mindáópa'a tuwésa aampa'á kuwaná Tímíyasi ááninko áwí'a Páátímíyasi aúramba kavíkówai óntamba inaaí simái mayánáe séna aanéiva'a kumbéna kwéinaai súwasa

47 évakarawai sésa Ísu Násáretivakewai kwétiye suwaná iséna anónka'a séna Ísuwo Tévitin-andarakewai ómpo arumbá umásinkao súwasa

48 sáwívarawai áwáá'a aéesa sésa aaiseraaó suwaná mináimbá ivá kwétuwena ó'omba anónka'a séna Ísuwo Tévitin-andarakewai ómpo arumbá umásinkao súwana

49 Ísu aampa'ó kweémáyomba kwená egwaa'á kousásinena séna ááyaaro súwasa aúrambo kavíkówaimba ááyesa sésa enarunkó kawé'á íno. kwéaayaivo usásinao suwaná

50 a'marénamo máyon-ampaanta agwáímarena usásinena Ísun-aóká'á túwana

51 Ísu séna nóin-tantaara embó arááímo táínda-yantaa'a umánkanaumno súwana anóndakoo súramba kawé'á umásinkainkwae'a úne súwana

52 Ísu séna kentávái kanaán-umai súwa'naa íniwaiman-íye sénda pó'a kawé'á umánkaumpo kwaaó súwana avekáámbá aúramba awánéna Ísun-ánaemba kwakáiyé.

11

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 21:1-11, Árúku 19:28-40, Yóni 12:12-19

1 Ísu kwená kwayó-kwáásiyé kumbá Yérúsaremu-naor-ampa'a kumbá Óríve-omakar-egwaa'-naokai moórá Pétévasi-nao'a úwana moórá Pétáni-nao'a úwasa minkáé'-náór-egwaa'a kwésa kwená kwayó-kwáási kae'á máti'marena

2 séna epín-dáópa'a kurékai moórá-poigo áwí'a tónki koawáneyambo kwaásimo ímo ayáákainda-poi ándama iyátuwekai áí'maekai tekaiyó.

3 moóránankomo tuwánénamo nóra óyáekai óyómo sínakai anóndako ayáá'mae'a konasá áí'maesa koyauweránááowe siyé simámékaiyo súwasarai

4 kuyaná mimpóímá ontará'á ándáneí anumarampimbá kwímarowana máywasarai koawánésarai minándá koiyatúwóyana

5 minká'á máyón-kwaasi sésa nóra sékai mimpóígóná ándáma kwéiyatuwaayo suwasarái

6 Ísumo sún-aimba simátímúyasa kanaán-ivo mirá okaiyó suwasarái

7 áí'maesarai Ísunopa'a tuyasá kwená kwayó-kwáási paákár-únánkwátói ayú'mái mimpóígó arósáánumpimba kwandaai uwi'marówana Ísu ayáá'maena kwéguwasa

8 sáwíva-kwaasi mésa anón-kwaasiye sésa évakarawai paákár-únánkwátói ayú'mái évakarawai taayánama ayáiresa aampa'á uwi'ma'mae kwéguwana minúnánkwátóirare mintááyánaravane augwétámai kwéguwasa

9 aiva'á nááún-kwaasiye Ísun-ánaeemba nááún-kwaasiye anónkar-anonka'a sésa Ísóigo ai'maráisana kunkáiwaimba Áánútu kawé'á kwéumankaiye.

10 kentáá sikwá'ná Tévítimo kawáá-uraintemba miraráámbá íníye. kwenáwí'a mósá kwémaraumne anónkar-anonka'a suwaná

11 Ísu Yérúsaremu-naopa'a kúmba anóm-bono'-naumpa'a uména amápa-tantaa'a awánéna enónka'a kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena Pétáni-naopa'a kuráíye.

taaigóná kwaasái.

Mátíyu 21:18-19

12 Pétáni-naopa'a kogwáúmba usá aaváyaavimba mindáópa'a tuwésa aampa'á kumbá Ísumba ááima ankówana

13 moórá-taigo áwí'a víkima kwáyowana mintáéramba nánáe séna ááimpa'a kwéna awánómba arambó iyái-kánáámó ímo túmba íma iyéna ánáwe su'mai kwáyowana avakáá uwááena

14 mintáígóntávéna séna ená arambá íma iyáníyone. moórágwara'a kwaási ená arambá íma nánááowe súwasa kwená kwayó-kwáási mináímbá ísaraawe.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Mátíyu 21:12-17, Árúku 19:45-48, Yóni 2:13-22

15 Ísumo sún-aimba ísésa Yérúsaremu-naopa'a kumbá Ísu anóm-bono'-naumpa'a iyéna mono'-náúmpá'ó meeyámbó kwémayon-kwaasi tuwánéna uti'mátuwena mono'-nánkóná óntambo meeyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwena Áánútuntavai imáyáa ésa máái-numama kwéamun-dumama meeyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwena

16 simátiména séna ókwara'a íma mono'-náúmpá'á mirán-tántáá'á maimaé'a iré kunke oro.

17 Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kesí naantavái sésa Áánútumpa'o námúnaamo sen-dámbá isasá ó'on-o'om-barapaken-kwaasi tésa námúnaa kwésewe agaimaréna siráíye. ánivo umóyándáúmpá'ó ontenkáámbá uráawe Ísu siráíye.

18 Ísu súwasa mono-kawáá-kwáásiyé ámáámba sun-kwáásiyé Ísuna ámááyu-aimba kwésesa sáwíva-kwaasimo Ísun-aimo ísámae kwéiyuntavai táátavai ésa Ísumba tuvuwónááon-amba kwéavakaa-uwasa

19 enónka'a Ísu kwená kwayó-kwáásiyé Yérúsaremu-naopa'a tuwésa kuráawe.

taaigó aáyánkarain-kwasai.

Mátíyu 21:20-22

²⁰ Ísu kwená kwayó-kwáásiyé kogwaésa usásinesa aampa'á kumbá víkitaíma awánomba ánúka to'mai amápa'a móayankagurowana

²¹ Pítaa Ísumo sún-aimba áaka'a maréna séna awánaao. aaimó simámakaanda-taíma á'a aáyánkagwiye súwana

²² Ísu séna Áánútunka'a aráápamai máero.

²³ árai'a simátíme'a sé'a maanómátáváimo sé'o iré mapámbai nompá'á kumuwómó síyawai ímo kaer-ímáyáámó tokésamo súndantemba árai'a íníye síyanamo éna árai'a mirá íníye.

²⁴ mindáyavai Áánútumpa'a námúnaa sé'a ó'on-o'on-tantaatavai áísaa e'a sembá árai'a Áánútu kanaán-umai súwa'naa umásinkaiye sembá kanaán-umai kwétuwa'naa-iye.

²⁵ Áánútumpa'a námúnaa sembá sáwí'o umátinkaraamba anondá sáwí'a ónaumne-imayaa íma é'a ivátuwaaro. mirámó íyanamo éna kentivo kwíyómpakewai keinárawa'a sáwí'o kwéomba maitiyuwáníye. [

²⁶ ániwo sáwí'o umátinkaraamba úwoimo ímá'yáamo úmae iyé'o ímo ivátuwaíyanamo éna kentivo kwíyómpakewai sáwí'o kwéomba íma maitiyuwáníye] Ísu siráíye.

náawa ai'mákaisa tiráano siráan-kwasai.

Mátíyu 21:23-27, Árúku 20:1-8

²⁷ Ísu kwená kwayó-kwáásiyé ókwara'a Yérúsaremu-naopa'a kumbá anóm-bono'-naumpa'a kwénaauwasa mono-káwáá-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye amáámba sun-kwáásiyé Ísunopa'a tésa

²⁸ sésa náawa ai'mákaisa tiréwa nááwampinkena mairéwa asirayám-báyái kwémayaanda simásimiyo suwaná

²⁹ Ísu séna aiva'á moórá-aimba tísaa ona'á anondámo síya'o é'a sísaa on-áimbá simátimenaumne.

³⁰ ááema Yóni nombá pétinkaraiwaima Áánútuwa simámakaisana nombá pétinkarai. kwaásiya simámakaawana nombá pétinkaraiyo súwasa

³¹ miwímá keáímbá sésa nórayaawa sénaumno. Áánútu simámakaisana nombá pétinkaraiyemo senanayáámó éna nóra séra Yónin-aaiyavai íma áraire siráao síníye.

³² kwaási simámakaawana nombá pétinkaraiyemo senasayáámó ésa úwoi-kwaasi sinkamonaaowe. úwoi-kwaasi sáwíva-kwaasi Yónintavai sésa Áánútun-ai simásimakaiwai uráíye kwésemba pósa áwáá'a siyénááowe mirá keáímbá sésa

³³ Ísuntavesa sésa emó sísaa ónda-ainta íma ísaraumne suwaná Ísu séna ímo simásimiya'a nááwampinkena mairéra'i. asirayám-báyái kwémayaunda-aimba íma simátimenaumne Ísu siráíye.

12

ándá-aran-kigaura'o tavíyéwaiti kwaasái.

Mátíyu 21:33-46, Árúku 20:9-19

¹ Ísu kwántamai-aimba simátimena séna moóráwai óntan-kurima úmakena ándá-aran-kigau úmarena ándá-arankona tááve'a úmarena ándá-arambo mapándáápá ínana anombó kumínín-taave'a úmarena óntan-damba

kígauva'o taviyí-námbá úmarena ayáatáaka'a ó'om-barava'a koménae séna maankígáúrá'ó taviyíyawaimo é'a kesávái évakar-aramba maé'a évaka'a kembá siyúwáaro simátimena ó'om-bapa'a komáyáisana

² arambó ávumo kain-kánáá tisaná aanávómá kesí ándá-aramba komayaaó séna kwená kwayó'ná'á ai'maráisana minkígáúrá'ó taviyéwaitopa'a tisasá

³ táto'mai tuvú'maresa ándá-aramba íma ámémba ai'mátuwaawana kówisana

⁴ aanávómá moóráwaimba ai'maráisana tisasá minkígáúrá'ó taviyéwai táto'mai a'nómbá tuvámbai sáwí'a umánkówana kówisana

⁵ aanávómá moóráwaimba ai'maráisana tisasá táto'mai tuvú'marááwana púwísana aanávómá moórá-mora-umai ti'maráintemba tewasá tínkamba tínkamba kwéowasa évaka'a púwówasa évaka'a tayauwéráawana

⁶ aanávómá kimborawai kwenááninkomba póna kwená imáyáama ámakaiwaima máyáimba ayáatáaka'a imáyáa eémene kesááninkon-ai isanááowe séna ai'maráisana

⁷ tisasá minkígáúrá'ó taviyéwai awánésa keáimbá sésa aanávómbá ááninko kwétimba póta tuvúwónana puwéna maankígáú íma mayáinata kesáá mayánáe sésa

⁸ táto'mai tuvúwówana púwísasa maimái aaumépa'a tukáawe.

⁹ Ísu mináimbá simásuwena séna minkígáúgó aanávómá mirá íniye. téna kígaura'o taviyéwaima tínkaminasa puwíyana ó'onkaa-kwaasi kesí kígaura'a taviyéro síníye.

¹⁰ Áánútun-ai aúváivimba awánaraawe. maarán-áimbá agaimaréna séna óntan-damba on-kwáási moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiye sésa maisukáawe. aáo minóntánkó ávonkaamba uráíye.

¹¹ mindá Ísóigo isatá awánéta séta ó'oran-kawe'a uráíye kwésune agaimaréna siráíye Ísu súwasa

¹² mono-káwáá-kwáási mináimbá isésa kentááyáváyá siyé sésa táto'mai tuvuwónáe sésa umbá amápa-kwaasiyavai táá'a kówasa ivátuwesa kuráawe.

táákisi-aintavai áíšaa uráan-kwasai.

Mátíyu 22:15-22, Áríku 20:20-26

¹³ mono-káwáá-kwáási kwésa Ísumba áíšaa íyana sáwí-aimbo sínasa aavimbá mayankánaáontavai amáán-kawaa-kwaasivinkemba évakarawaiye Éróti amááraawivinkemba évakarawaiye ti'marówasa

¹⁴ Ísunopa'a tésa sésa anóndakoo árai-kwaasi po kwaási táároi íma inkaisé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye táároi íma inkaisé tirumbá airá'mái-aimba íma séma Áánútuna aambó kwaráan-aimba arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne. emá nóra se kwéisaano. kanaarátááwá táákisi-ontamba Áróamáni-kamaani-kwaasiya timénaum. íya timénaumno. timénaundaya Yútaa-kwaasiya kentáási amáána araaisénaundaya'iyompo

¹⁵ timénaum. íya timénaumno suwaná Ísu miwí tááma iséna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-owe séna kentávái sáwí-aimbo síndawe sé'a kwésisaa-owe. moórá-ontamba maimái máagaraasinkaaro súwasa

¹⁶ maimái máagaraarankowana séna nááwa óikaana uráinkara áwí'a kwáyáíyo súwasa miwí sésa Áróamáni-kamaani-kawaanako óikaamba isaná áwí'a kwáyáíye suwaná

17 Ísu séna Áróamáani-kamaani-kawaanakondei kwembá áméro. Áánútundei Áánútumba áméro súwasa mináimbá ísówana táá'a kówasa íma aai siráawe.

pukémpinkemba usásinanaaon-kwasai.

Mátíyu 22:23-33, Áríku 20:27-40

18 suwasá Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáási púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésun-kwaasi pósa Ísunopa'a tésa sésa

19 anóndakoo naaová'á Mósesi séna moóráwai aarai maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ávákoma maimakéna awaaóná anondáwe séna iyámpói ankániye siráíye.

20 moórá-aimba isaaó. moórá-tawai avakaeté-avarawainonda mésa tuwaaómá aarai maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana

21 kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana mirá eémesa

22 avakaeté-kwaasi putásaawana minínimbá naaémba pukáíye simáshuwesa

23 Ísumba áísaa esa sésa mirámó ombá kwaásimo puwíyampinkembo usásinaiya-tawai minínimbá avakaeté-kwaasi tuwainimbá póna náawa mayániyo suwaná

24 Ísu séna Áánútun-ai aúváivimba agaimakón-aimba íma kawé'á umái isé'a Áánútuna asirayámbá íma awáné'a pó'a miráumai sáwísawaa-aimba kwésewe.

25 pukémpinkemba usásinesa kwíyómpa'a uménaaon-kanaa aarai íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ésa Áánútuna kwayó'nárawa'o kwíyómpa'o máéwaimo ontembá minínínákwá'á miráumai aarai íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááowe.

26 kwaási pukémpinkemba usásinaaomba Mósesi mináintávái agaimakáíye. aúváivimba agaimaréna séna áru-taira'a iramá kaimbá íma mintáimá kágwisana mintáivínkémbá Áánútu Mósesintavena séna Áánútu úne. enaíkwá'ná Ááváramune Áísákaane Yákópone miwítí Áánútu úne siráíye. Áánútu mináimbá siráimba minkáúmbó-kwáási á'a púwúwasa utamántinkaraambanivo

27 mináimbá siráimba pósa miwí úwoi máyáawe. ánivo kentááima sáwísawaa-aimba siráawe Ísu siráíye.

aivar-ámáánkóná kwaasái.

Mátíyu 22:34-40

28 súwana amáámba sún-kwaasigo ména amápa-kwaasimo sumbá iséna Ísuna usáyaaitamai-kwasai iséna Ísumba áísaa ena séna Áánútuna amáámpinkemba nóran-amaana aivar-ámáámbán-iyó súwana

29 Ísu séna aivar-ámáámbá sénaumpo Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna

Ísareri-kwaasi másáaro. Áánútu kentáási Ísóigo éna mimbórá-Ísóígómán-íye.

30 Áánútumpa'a kentí Ísóigomba kentiruné kentí imáyáawe kentimané kentí asirayáné áméro agaimaréna siráíye.

31 miwá ánaaenken-amaamba sénaumpo ísáaro. Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

kesávái-ímáyáámó ontembá kentí

kwaásiti imáyáagwara'a oró

agaimaréna siráíye. minkáér-ámáánkómá amápar-amaamba usáyaaitaraiye

Ísu simámuwana

32 minkwáásígó séna anóndakoo árai'a sénda Áánútu kweyáá Ísóigoman-ivo ó'on-o'on-isoima íma máyáawe.

33 kesáámá Áánútumpa'a kesirumbá imáyáama kesí asirayámbá kwempá'á tuwéta mirá onó. kesávái-ímáyáámó úndantenta kesí kwaásiti imáyáagwara'a onó. minkáér-ámáánkómá amápar-amaamba usáyaaitaraiye. toómbá sipisípima iravímbá agaimái Áánútumba amúndanivo mindágwara'a usáyaaitaraiye séna

34 mindá'ó súbma kawer-ímáyáávínkémá súwana póna Ísu iséna séna Áánútumo kawááimba kwená egwaa'á máyáane súwasa ísómbe Ísun-aiyavai táá'a kóntavai íma áísaa úmaesa iráawe.

Áánútumo usásinankaiwai Káráisitina kwaasái.

Mátíyu 22:41-46, Árúku 20:41-44

35 íma áísaa úmaesa iyúwana Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména kwésimatimena séna ámáambo sen-kwáásí sésa Káráisitima Téviti-andaraken-kwaasiman-íye kwésevo

36 naaóvá'á Áánútun-amanko Tévítimba imáyáa amúwana Téviti Káráisintavai séna kesí Ísóigoman-íye siráimba monor-ímá agaimakón-auvaivimba Téviti agaimaréna séna

kesí Ísóigontavena Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á ména'a ená namuro-kwáásí usáyaaitaanasa miwí ánásanaaowe

Áánútumo siráin-aimba Téviti siráíye.

37 miráumai Téviti Káráisitintavai séna kesí Ísóigoman-íye siráimbanivo nóraumaiya kwemá Tévítin-andaraken-kwaasiman-íye Ísu súbma Káráisiti Tévítina Ísóigoma éna Tévítin-andaraken-kwaasigoman-íye. úwoi-kwaasi amápa'a Ísun-aaí iséna aamoí uráawe.

ámáamba sen-kwáásítí aambá kwáráavo siráin-kwasai.

Mátíyu 23:1-36, Árúku 11:37-54, Árúku 20:45-47

38 úwoi-kwaasi amápa'a Ísun-aaí iséna aamoí kwéuwana Ísu kwésimatimena séna évaka'o ámáambo sen-kwáásítí aambá kwáráavo. minkwáásí ayáátáar-ampantama iyésa naaópa'a avuvumpa'á kwénauwasa pósa kwaásí tuwánésa sésa anón-kwaasin-owe kwésewe.

39 minkwáásí mono'-náúmpá'ó umáyáapa'o anón-kwaasimo maí-áyámpá'á uména tanómba kauvópa'o máyáapa'a kawer-áyámpá'á mésa kawe-tómbá kwénaawe.

40 minkwáásí ketor-iníntí óisankwara naankwará'á umóyámbá kwémaesa kwaásí suwánésa súwí'a mósá maráígwáe sésa kampakómbá tavisimáinamunaa kwésewe. mirámó owáiná anondá umbai-yántáá'á mayánaáowe Ísu siráíye.

ketor-íninkó Áánútumpa'a óntamba tukáin-kwasai.

Áríku 21:1-4

⁴¹ simásuwena Ísu anóm-bono'-naumpa'a ména óntambo túwón-anaveunkona egwaa'á ména tuwánómba kwaásiyomba tésa óntamba túwómba sáwívar-oisankwara-kwaasi sáwívar-ontamba túwówana

⁴² moórá-ketor-ininko íma óísamba makón-ininko téna sáwíyan-ontamba kae-tóyaráámhá tuwówana

⁴³ Ísu kwená kwayó-kwáási tááyena séna árai'a simátíme'a sé'a minkétór-íninkómó túwáin-ontankoma amápa-kwaasimo tukáan-ontamba usáyaaitaiye.

⁴⁴ miwímá sáwívar-oisampinkemba évaka'a tukáavo kwemá sáwíyan-oisampinkemba mútú'a túwámiba póna óísan-iyaaimba méníye Ísu siráíye.

13

anóm-bono'-namba tawísí-áimbá siráin-kwasai.

Mátíyu 24:1-2, Áríku 21:5-6

¹ Ísu mináimbá simásuwowasaya anóm-bono'-naumpakemba kárúwesa kúmúmiba kwená kwayó-kwáásíwinkémbá moóráwai anóm-bono'-nantavai séna úwé awánaao. maanóntán-dámhá kawe'á kwáyáísana minóntámhá anón-ontamba kwáyáíye súwana

² Ísu séna maanánon-dámhá awánaaro. aáno kwaási tésa mindámhá amápa'a tawísíyuwesa amápar-ontankwara'a tawísíyuwanaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaa tíníye siráin-kwasai.

Mátíyu 24:3-14, Áríku 21:7-19

³ Ísu mináimbá simásuwena Óríve-omaka'a uména anóm-bono'-namba awánómba Pítaawe Yémésiye Yóníye Éndaruwe kúraumai-kwaasi Ísumo kweyáá máyonka'a tésa áísaa esa sésa

⁴ emó sénda nósá-tawaiya tíníyo. nóran-awaamera ínata séta ákíra'a Ísumo simbá mirá íníyeya sénaumno suwaná

⁵ Ísu séna kampar-áimbá isé'a áraire sevó kárákwiyoro.

⁶ sáwíva-kwaasi tóyo ésa kesúwí'a mágwétesa sésa Áánútumo usásisinkaiwai úne síyasa sáwívarawai minkámpár-áíntávái áraire sénááowe.

⁷ áái'o tíyáán-aimba némpakena'i. egwaakéná'i. isáíyana íma táá'a kaíno. mirán-kánáámó tínda mindá íma amápa-tantaa'a ánásai-awaame'an-íye.

⁸ moórá-ayampa-kwaasimo ésa ó'on-ayampa-kwaasiye áái'a tiyánááowe. moórá-kawaa-kwaasigomo éna moórá-kawaa-kwaasigona amááraayavai usásimbai áái'a tíyáaro sínasa usásinesa áái'a tiyánááowe. ó'on-o'om-barava'a anóm-barima táníye. ó'on-o'om-barava'a ayawaimá táníye. mirán-tántáá'ó paárína'a sé'a amápa-tantaa'o ánásanin-kanaa íma tiráivo iyámpóimo tinkánáe owanamó anón-ti'o intembá umbai-kánáámó tímiba miráumai ááimba ásáíye seró.

⁹ mirán-áíntávái kárákwiyoro. mono-káwáá-kwáási keinárawa'a tí'maesa anón-kwaasitopá'a mótinkesa aaivimbá maitinkésa mono-náúmpá'á mótinkesa tínkamesa kentáváímó asiramáímó máyáantavai táto'mai tí'maesa kámááni-anon-kwaasitopare kawááon-kwaasitopare mótinkesa aái simátinkaiya'a minánón-kwáási kesáái simátimenaáowe.

10 aiva'a áséi-kwasai amápa'-maravaken-kwaasi simáti simati kwéiyana naaémba amápa-tantaa'a ánásai-kanaama tíniye.

11 táto'mai aaimó simátinkénka'a nóran-aina sénaumno-imayaa íma anómba é'a íma kentí imáyáavinken-aimba sénááovo Áánútun-amanko sénááon-aimba úwoi tááka tinkáina'a mináimbá sénááowe.

12 évakarawai tíváawaawi tí'mai ó'owira'a timíyasa tinkamiyasa puwónááowe. tivoisáimo ésa tíráamaa'a tí'mai ó'owira'a timíyasa tinkamiyasa puwónááowe. iyámpóiyombo ésa tinóvwowima tí'mai ó'owira'a timíyasa tinkamiyasa puwónááowe.

13 kentáváimó asiramáimo máyáantavai amáparawai tíyamba umátinkangaowe. ímo ivátuwesamo kentáváimó asiramáimo méwai ánásai-kanaara'a Áánútu tí'mai kawepá'á métinkaniye.

sáwi-kanaagona kwaasái.

Mátíyu 24:15-28, Áríku 21:20-24

14 Ísu mináimbá simásuwena séna naaémba ávááraumai inkaisí-yántáákómá uwóví'a íi-márúk'á paáriniye Ísu siráiyé. kemá Máaka sé'a maanáuváimó torausiyawai tááko pééi sína'a ísáaro kwésune. Ísu séna uwóví'a íi-márúk'á paárínasa awánanaaomba Yútiyaa-marava'o máyaiyan-kwaasi omápata isaaisésa iyónááowe.

15 ontará'ó máyaiyan-kwaasi íma naaúmpa'a iyiyamba óísamba ivátuwesa úwoi isaaisésa iyónááowe.

16 kígauva'o máyaiyan-kwaasi íma naaópa'a iyiyamba unáánkwátói ivátuwesa úwoi isaaisésa iyónááowe.

17 tímúkwarrar-inimba ívér-iyampoigwarrar-inimba minkánáámá sáwí'a ónááowe.

18 isaaisé'o iyónááomba táúgwi-kanaa iyé'a únavo sé'a Áánútumpa'a námúnaa seró.

19 minkánáámá tínimba anón-umbai tániye. naaóv'á Áánútu maramá tarórumba ívéka to'mái mirán-úmbái-yántáá'á íma tíniye. aanogwara'a mirán-úmbái-yántáá'á íma tíniye.

20 mirán-úmbái-yántáá'ó kwénin-kanaa Ísóigo ákise úmakaiye. mirán-úmbái-yántáá'ó kwénin-kanaamo ayáátááka'o kwéininkakai amápa-kwaasi íma úwoi túvamai máésino. Áánútu ítámakain-kwaasiyavai imáyáa éna mirán-úmbái-yántáá'á ákise uráiyé.

21 ákísemo ínasa évakarawaimo simátimesamo sésamo Áánútumo usásinankaiwai mivá'-maava'a máyáiyé síya'o é'a íma ísáaro.

22 évakarawai paárésa kampa'á sésa Áánútumo usásinankaiwai úne síyasa évakarawai kampa'á sésa Áánútun-ai simátimundawai úne simátíma'maesa naaónááomba ímo awánem-bayai kwémaesa Áánútumo ítámakain-kwaasi kampa'á simátiyuwanae sésa mirán-ánóm-báyái mayánááowe.

23 miwiyávái árai-kwaasin-owe sevó sé'a íma paáruaanka'a aiva'a simátimumpo kárákwiyoro Ísu siráiyé.

Ísu marapá'á kumínín-kwasai.

Mátíyu 24:29-35, Áríku 21:25-33

24 Ísu mináimbá simásuwena séna mirán-úmbái-yántáá'á tínín-kanaama ánásainana aaváúmá túnkwinnana kwíyómba íma sán-káinana

25 o'á kwíyómpakemba kuntínana kwíyónko tora'naára'a ínasa

26 kemá kwaási úrandako anón-asirayankwara ságayankwara'a ainámpimbá kúmóna'a suwánanaaowe.

27 kwíyómpaken-kwayo'narawa'a tí'maráanasa Áánútumo ítámakain-kwaasi amápa'-maravakemba tí'maesa moórávimba torupanááowe Ísu siráiyé.

28 Ísu mináimbá simásuwena séna moórá-tai naí-táigó áwí'a víki-taigontavai imáyáa umái isáaro. aráságáyómó agayáinda awáné'a sé'a áú'o sínín-kanaa sáwiyanka'a tíniye sénááowe.

29 mirámó intembá kemá súnda-yantaa'a ina'a awáné'a sé'a sáwiyanka'a kumíniye sénááowe.

30 árai'a simátimé'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi évaka'a íma pukáiyanka'a kemó súnda-yantaa'a paáriníye.

31 kwíyómbe maramá ánásainana kesáái íma ánásena úwoi kwaíkwai'a íníye Ísu siráiyé.

kúmóna-kanaa kwaási íma ísaraan-kwasai.

Mátíyu 24:36-44, Árúku 17:26-30,34-36

32 Ísu mináimbá simásuwena séna kúmóna-kanaama aaváúvimbá kwaási íma isááwasa kwíyómpaken-kwayo'narawa'a íma isááwa'a kemá Áánútu ááninkoma íma isáúnana kesivo kweyáá ísaraiye.

33 kemó kumónaunda-kanaa íma ísaraiyanka'a kumónaumpo kárákwimai máéro.

34 mirámó ínintenkaan-umai maarán-áimbán-íye. moórá-anondako némpa'a kwááyu koménae séna éna kwená mayái-kwáásiyávéna mayái máyáaro séna tí'má'mai kwégwena ontará'ó kawááiwaintavena séna tavíyiyó séna kóuraiye.

35 naankóná aanávómó tínimbo ímo ísaraantemba ké'naamba kemá kúmóna-kanaama íma ísaraavo kárákwimai máéro. enáíndarara'i. no'wáámpina'i. iratarórá'i. kwáyá'wáiyá'i. kumónaumno minkánáá íma ísaraavo

36 kentávái íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnnavainivo kwéto'mayaa-e'a simu'maré'a máéro.

37 kemó simátimunda amápa-kwaasiyave'a sumpo tavíyé'a máéro Ísu siráiyé.

14

Ísuna áamáyu-aimba siráan-kwasai.

Mátíyu 26:1-5, Árúku 22:1-2, Yóni 11:45-53

1 Ísu mináimbá simátimuwana naaová'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánómbá ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaama ayúnkaraamba kauvónaumpo sésa kae-táwaima úwoi mésa mono-káwáá-kwáásiyé áamámba sun-kwááiyé sésa nóraumaiya Ísumba aúpá'á táto'mai inkamónaundaya'íyo.

2 amápa-kwaasi áái'a tíyáávainivo tanómbo kauvíyan-kanaara'a íma tu-vuwónaumne siráawe.

Ísumba áséi-masawemba pérankarain-kwasai.

Mátíyu 26:6-13, Yóni 12:1-8

3 suwaná Ísu Pétáni-naopa'a koména moóráwai áwí'a Sáímonina naaúmpa'a áuma kárúkokovaa'a uréna ánásarowaina naaúmpa'a ména toómbá kwénowana moórá-ininko iyéna áséi-kwiyumba um-basawemba anón-ontankakemba meeyámbakaim-basawemba maimaéna iyumba minánávéúnkó ói'a móankaisuwena Ísu a'nómpímbá atímarowasa

4 évakarawai keáimbá sésa áwáá'a aéesa nóra séna mimbásáwémbá úwoi atiyankaiyo.

5 mimbásáwémbó ó'owimo tíménamo anón-ontambo mairénamo ímo óísambo makáan-kwaasi tíméraambaniye sésa minínínkómbá áwáá'a áúwana

6 Ísu séna ivátuwe'a íma áwáá'a aééro. kawé'a umái pésinkaiye.

7 ímo óísambo máráan-kwaasi keséma mai'mai'a kwéiya'a túwa'naa ónáe sé'a túwa'naa ónááombanivo kemá keséma marapá'á íma mai'mai'a ónaumne.

8 minínínkómá kwená imáyáavinkemba kawé'a umái pésinkaiye. púwóndara'a masawémba pésinkesa utamásinkanaaovo minínínkó á'a masawémba pésinkaiye.

9 árai'a sumpo maísáaro. kesí áséi-aimba amápa'-mapa'a kwésimatimewasa minínínkómá umásinkain-aimba kwésimatimiyasa tááka'a maránááowe Ísu siráiyé.

Yútási Ísuna kuntaru'á mairáin-kwasai.

Mátíyu 26:14-16, Áríku 22:3-6

10 súwana Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yútási moórá-awí'a Isakérióti monokáwáá-kwáásitópa'a kwéna séna túwa'naa ona'á Ísumba tátoranaaowe súwasa

11 isésa aamoí kwéesa sésa mirámó inda-méyámbá óntanta aménaumne suwaná nóraumai Ísumba agaráátínkáanasa tátoranaao-imayaa ááimba ásámai uráiyé.

tíyótaasa í-tánómbá kauráan-kwasai.

Mátíyu 26:17-25, Áríku 22:7-14,21-23, Yóni 13:21-30

12 Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaa túntemba tíyótaasa í-tánón-kánáa sipisípi-araa'a tuvú'mái kwégauvunka'a kwená kwayó-kwáásí Ísumba taáísa esa sésa náávára tíyótaasa í-tánómbá kogauvónaundaya'íyo suwaná

13 kae'á tí'maréna séna Yérúsaremu-naopa'a kwíyana moóráwaimo nonánámó maimaénamo kwíndawaimba kóánaaemba kwaráakaiyo.

14 kwemó naaúmpa'o iyínanamo naankó avowámó máyáinakai kosimámekai anóndakoma áísaa ena séna kesí kwayó-kwáásiyé náan-ayampara tíyótaasa í-tánómbá nánaumno kwésiye kosimámékaiyo.

15 kwemá avóvomayaa'-nankomba anón-ayampa'a agaráátinkaniye. kísuvu'ó umándanaaon-tantaa'a mimpímbá kwáyáiyé. amápa-tantaa'a arúsámarekai minká'á kausínkáakaiyo súwasarai

16 mindárai isésarai Yérúsaremu-naopa'a kwésarai Ísumo sún-tantaa'a kwáyowasarai minká'á tanómba mágauwankaraaiye.

17 tanómba mágaumakoyasa enónka'a Ísu kwená kwayó-kwáásiyé mindáúmpá'á umésa

18 toómbá kwémandesa uwaná Ísu séna keinárawapinkemba moóráwai keséya toómbá kwénaiwaima kembá namuro-kwáásirá'á agaráátinkaniye súwana

19 tirunkó umbái tówasa moórá-mora-umai áísaa esa sésa kewá'iyó sinté kuwaná

20 Ísu séna moóráwai kwená toón-ayai maimaéna kesé moórá-taavepimba tu'mái náíndawai kwemá kembó namuro-kwáásirá'ó agaráátinkaniwaiman-iyé.

21 naaóv'á Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna kwaási úrandako kumpaáríndawai puwíniye siráintemba p'ó'a púwónana namuro-kwáásirá'ó agaráátinkaniwai sáwí-meyamba mayániye. kwembó ímo maránkaraankakaankasi kawé'á isinó Ísu siráiyé.

Ísu kwená kwayó-kwáási toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 26:26-30, 1 Kórinti 11:23-25

22 súwasa toómbá kwénowana Ísu péréti maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai tímatuwena séna mindá kesúman-ivo maimái naaró séna

23 ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna Áánútumpa'a súwi séna tímúwasa amáparawai nowaná séna mindá kesí naaemán-iyé.

24 kesí naaemá sáwívarawaiyavai kumínimba póna Áánútu kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áímbá simái tarúmakaiye.

25 simátimé'a sé'a ókwara'a ándá-aran-domba íma nánaumpo Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a mé'a ándá-aran-domba aúná-nomba nánaumne Ísu súwasa

26 Áánútuntavai isámai monor-ímá simásuwesa mindáúmpá'á tuwésa Óríve-omapa'a iráawe.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:31-35, Árúku 22:31-34, Yóni 13:36-38

27 Óríve-omapa'a umáyówana Ísu simátiména séna Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna sipisípira'o kawááiwaimba tuvúwónana puwínasa

sipisípiyomba kóyáwé ónááowe Áánútu siráiyé siráimba póna táá'a káina'a siyuwé'a kóyáwé ónááowe.

28 ánivo púwónasa utamásinkaiya'a usásine'a kentí aiva'á Káríri-ayamapa'a kona'á kesínaaemba kónááowe Ísu súwana

29 Pítaa séna amáparawai auwésa kóyáwé íyambanivo kemá íma mirá óngumne súwana

30 Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ívé'-no'waamba kokórigó íma kaeká'á áái siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiye síníyone Ísu Pítaantavai súwana

31 Pítaa asiramái séna entémo sínkamonae íya'o é'a íma auwé'a kónaumne súwasa kwená kwayó-kwáási amápa'a mirá simásaraawe.

Ísu Kétésémaniva'g námúnaa siráin-kwasai.

Mátíyu 26:36-46, Árúku 22:39-46

32 amápa'a mirá simásuwesa Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé taai-kanáágúnéyómbá áwí'a Kétésémaniva'a komésa Ísu simátiména séna maanká'á máyaiya'a Áánútumpa'a námúnaa kosénaumne séna

33 Pítaawe Yémésiye Yóniye tí'maena komáyowana umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a kwéuwana

34 simátimena séna kesirunkómá umbaiyé taisa'á pó'a puwóra'naraamba umái máyaumne. maanká'á mé'a kárákwimai máéro séna

35-36 tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútu anón'da'an-iyé séna mara'á kumbaéna námúnaavinkemba séna kesivoó amápa-tantaa'a kanaán-umai kwéonda po kanaán-iyé sémo e maanúbái-yántáá'ó kesópa'o tinímba maisiyuwéna ánivo kesí imáyáa íma kwaréna'a ená imáyáa kwaráano Ísu siráiyé.

37 Ísu námúnaa simásuwena kwená kwayó-kwáásiráútópa'a téna tayuwánómba tuún-kwaigurówana tayúsena Pítaantavena séna Sáimoniyo aú'n-kwaiguréna íma kanaará'á sáwiyanka'a kárákwimai máyáane.

38 Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyáváínivo Áánútumpa'a námúnaa seró. imáyáago kató isaná áugomo umbaimó taimbá mindá aúgáva'a kwéiyé simásuwena

39 moórágwara'a tiyuwéna egwaa'á kwéna ké'naamba Áánútumpa'a námúnaa kosimásuwena

40 kwená kwayó-kwáásítópa'a téna tayuwánómba tuún-kwaigurésa tógávaate kwéuwasa nóran-aina'i. anondá íma simámuwana

41 tiyuwéna ké'naamba námúnaa kosimásuwena koyauweréna minkáúmbónáruayavai séna tuúmó kwaiguré'o máyáamba á'anivo kemá kwaási úrandakomba sáwí'o kwéon-kwaasira'a agaráátinkainasa tátoranaaon-kanaa kwétivo

42 usásinewata kwétiyapata konó. kembó agaráátinkaniwai kwétiye Ísu siráiyé.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Mátíyu 26:47-56, Áríku 22:47-53, Yóni 18:2-12

43 Ísu mináimbá kwésuwana kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yútási tumbá kwesé sáwíva-kwaasi taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaésa tumbá monokáwáá-kwáásiyé amáamba sun-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye miwímá tí'márówasa tumbá.

44 ááéma Yútási Ísumbo agaráátinkanintavai simátimena séna paruvará umánkáandawaimba táto'mai áí'mae'a tavi'mae'a koró siráimba

45 póna Yútási Ísunopa'a téna séna anóndakoo máyaano kwésena paruvará kwéumankowasa

46 kwesé tuwái Ísumba tátórówana

47 Ísuna kwayó-kwáásívinkémbá moóráwai taánasatama maimaéna aiva'mónó-káwáánákóná kwayó-kwáásígó áá'a agáúsuwowana

48 tun-kwáásiyávéna séna kentávái umóyán-kwáásímán-iyé sé'a pó'a taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaé'a kembá tátoranae sé'a kwétewe.

49 sáwíva-tawai anóm-bono'-naumpa'a kesé mé'a kesáái kwésimatimundara'a íma kembá tátokaawe. naaóv'á Áánútun-aaí aúvávimba agaimakáan-aimba kembó mirámó umásínkéne'a kwétewe súwasa

50 kwená kwayó-kwáási amápa'a inkaisésa auwésa kóyáwé uwasá tun-kwáási Ísumba áí'maesa kwéguwana

51 moórá ívé-kwaasigo ampaantawé su'mai úsúrena Ísun-ánaemba kwéguwasa tátorankowana

52 ampaantamá kwatuwéna kwátóiyaaimba kuráiyé.

anón-kwaasi Ísumba aai simánkaraan-kwasai.

Mátíyu 26:57-68, Árúku 22:54-71, Yóni 18:13-24

53 kúwasa Ísumba tátorowai áí'maesa aiva'-mónó-káwáánákóná naaúmpa'a móankesa mindáúmpá'á mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye áamámba sun-kwáásíyé torupamáí máyón-daumpa'a móankowana

54 Pítaa tínaemba nénka'a teémáyomba aiva'-mónó-káwáánákóná máápar-ontavinkemba iréna naamaúva'a ména i-kwáásíyé irará'á koména irá kwégauviye.

55 Pítaa irá kwégauvuwasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye amáparawai Ísumba tuvuwíyana puwíní-ainkona ááimba avakáá-uwana íma kwáyowasa

56 Ísuntavesa mósi-mesi-aimba sésa íma moórá-aimba suwasá

57 évakarawai usásinesa kampa'á sésa

58 kwemó sisatáámó isáúndaya anóm-bono'-namba kwaási uráan-damba tawísíyuwe'a kaumbo-táwai kwaisuwé'a kwaásimo ímo íyan-damba ónaumne siráiyé suwasá

59 minkwáásí íma moórá-aimba suwaná

60 aiva'-mónó-káwáánákó usásinena Ísumba áísaa ena séna simánkáan-aimba anondá íya síníyono súwana

61 Ísu iséna íma aai súwana aiva'-mónó-káwáánákó áísaa ena séna kesáámó áwí'o mósá maráúndawai ááninko e Áánútimo usásinankaiwai Káráísitiya'ona simásimiyo súwana

62 Ísu séna kemá úne. suwánáina'a kemá kwaási úrandako Áánútu asirayáwáimá ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á umé'a ainámpimbá kumónaumne Ísu súwana

63 aiva'-mónó-káwáánákó arumbá sáwí'a kwéuwana kwená unáánkwátói tarátuwena séna Áánútumba aká'áamba simánkena kwesávái simbá póta mináíntávái aaivimbá mayankéta ó'on-aimbo simánkáamba avakáá únda póta ivatá tuwéta

64 Áánútumbo simáímo sáwí'o umánkáintavaiya nóraya ónaumno súwasa sáwí'an-ivo tuvuwíyana puwíno sésa

65 Ísumba tuwirááima kwirankésa aúrampa'a ampantanéi káátamakesa kwétuvuwesa sésa esávái se Áánútu usásisinkaiwai úne séndawai ómpo kemá nááwa kwétuvuwuna simásimiyo kwésuwasa i-kwáásí áí'mai tiyáándeí tuvúkáawe.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:69-75, Árúku 22:56-62, Yóni 18:15-27

66-67 Pítaa naamaúva'a ména irará'á kwégauvuwana aiva'-mónó-káwáánákóná kwayór-árásígó téna Pítaamba takarákéna séna Ísu Násáretivakewise maéndawai óne súwana

68 emó sénda-aimba sáákoma íma kawé'an-iyé simásuwena máápar-ontavimba komáyowana

69 minárásígó moórágwara'a awánéna máyón-kwaasiyavena séna evíwána kwaásivinkenda'an-iyé súwana

⁷⁰ moórágwara'a Pítaa séna ímaniye simásuwena máyowasa sáwíyanka'a máyómbe Pítaantavesa sésa áraitá súne. Kárírivakenda'a po kwená kwayó-kwáásíwínkéndá'á óne suwaná

⁷¹ Pítaa aika'á maréna séna kampar-áimbó kwésenanamo éna Áánútu sínkaminiye. síyawaimba íma awánáúndana'an-íye kwésuwana

⁷² kokórigoma moórágwara'a áái súwana Pítaa Ísumo simámun-aimba ááka'a maréna mirá siráinka'a kokórigomo kaeká'ó ááimo ímo siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiman-íye síníyone siráimba mináimbá ááka'a maréna ávááraumai ivi'á taráíye.

15

Ísumba Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Mátiyu 27:1-2,11-14, Áríku 23:1-5, Yóni 18:28-38

¹ ivi'á tówasa aaváúmá usónka'a mono-káwáá-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye áamámba sun-kwáásiyé mimbórá-áimbá símaresa Ísumba ayáánka'a asááúmaresa áí'maesa Árómáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkarowana

² Páírátí Ísumba áísaa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne súwasa

³ mono-káwáá-kwáásí ó'on-o'on-aintavai aavimbá mayánkówana

⁴ Páírátí Ísumba áísaa ena séna sáwívar-aimba kwésimankaavo anondáma íya moórá-aimba síníyono súwana

⁵ Ísu iséna íma anondá aai súwana kámááni-kawaana'a Páírátí sáwívar-imayaa uráíye.

Ísumba aráá'a tuvúworo siráin-kwasai.

Mátiyu 27:15-26, Áríku 23:13-25, Yóni 18:39-19:16

⁶ naaóvá'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo úntemba Árómáani-kamaani-kawaanako séna amáparawai torupamáí mésa aamoí ésa ándáva'o máyáin-kwaasi áwí'a tewa'á ayúrankanaumne séna minkánáá miráumai ándá-kwaasi kwéayurankaiye.

⁷ Ísumba Páírátinopa'a máánkónka'a moóráwái áwí'a Párápási ándáva'a ména évakarawai kámááni-kwaasiye áái'a tíyónka'a kwemá moóráwaimba tuvuwúwana puwúwasa ándávimba ánkárowana máyowasa

⁸ sáwíva-kwaasi torupamáí mésa Páírátintavai sésa moóráwaimba ayúrankaao suwaná

⁹⁻¹⁰ Páírátí imáyáa éna séna mono-káwáá-kwáásí Ísuntavai íma anón-kwaasi-i'a ínkwáe sésa táto'maesa kesópa'a máánkaraawe séna tísa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará ayúrankanaumo súwasa

¹¹ mono-káwáá-kwáásí úwoi-kwaasi sáwívarawai kwakwiyésa sésa Ísumba íma ayúrankaniyompo Párápásimba ayúrankaao simáméro suwasá isésa mináimbá simámúwana

¹² Páírátí séna Ísumba Yútaa-kwaasiti kawááná'á iyémó sewáimbá nóra ónauomo súwasa

¹³ anónka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná

¹⁴ Páírátí séna nóra-sawira uráina'íyo súwasa anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno símae iyúwana

15 Páírátí miwí táái owé senasá aamoí umásinkaigwae séna Párápásimba ayúrankena i-kwáásí simátimuwasa Ísumba áwí-andanei áwíruku'nowana Páírátí séna áí'mai taaira'á mátuvuwiyana puwíno séna Ísumba i-kwáásír'á tímakaíye.

*i-kwáásí Ísumba simái sáwí'a uráan-kwasai.
Mátíyu 27:27-31, Yóni 19:2-3*

16 Ísumba i-kwáásír'á timúwasa áí'maesa kámááni-kwaasiti naaúmpa'a móankesa amápar-i-kwaasi tááyowasa tamésa

17 naaeyayán-únánkwátói anón-kwaasiti unáánkwátóiman-íye sésa Ísumba umánkesa anón-kwaasiti kánumo'an-íye sésa áwí-andama owepamáí Ísu a'nómpímbá kuvérankesa

18-19 kanaaráá'a ankésa moórá-mora-umai kivaíresa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'á óne sésa tááúndei a'nómbá tuvánto'na kwéesa tuwirááima kwirankésa

20 kanaaráá'a ánkáyuwesa naaeyayán-únánkwátói ayú'maesa kwená unáánkwátói umánkesa tuvuwíyanamo puwíndava'a áí'maesa kuráawe.

*Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.
Mátíyu 27:32-44, Árúku 23:26-43, Yóni 19:17-27*

21 i-kwáásí Ísumba áí'maesa kumbá moóráwai Sáíríni-naopakewai áwí'a Sáímoni kwemá Arekesándaawe Árúvusinte tivowámá kwemá Yérúsaremu-naor-ampa'a túwasa i-kwáásí tátoresa Ísumbo tuvuwónááon-taima áúgwaatarankesa sésa áwa'naa úmae tiyó suwaná mirá úwasa

22 kwésa moórá-marago áwí'a Kórigótaava'a kwésa mináwíkóná ááimba a'nómayaapare supa'á kwésa

23 ándá-aran-domba mairésa áí'a ánásinkwae sésa ikaa'ó vai-yántáá'á mimpímbá marésa Ísumba ámúwana íma naráíye.

24 Ísu íma nówasa áí'maesa taaira'á aiyayaampimba máyuvusumaresa kwená unáánkwátói mayánáe sésa aavéiya kwétiyaananaya náawa usáyaaitaindawai mayániye sésa mirá ésa

25 aakaaká'ó máún-kanaa-avaura'a tuvúwúmba

26 Ísumbo tuvúwúwanamo puwún-ainkona ááimba aúváivimba agaimarésa sésa Ísu Yútaa-kwaasiti kawááná'án-íye agaimarésa taaira'á mósa marésa

27 umóyántémo uyan-kwáásír'áí tí'maesa Ísumba évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmarowana [

28 naaóvá'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna kwemá sáwí'a on-kwáásí máépa'a máyáísasa awánaraawe agaimaréna sirónka'a pósa mirá uráawe.]

29 taaira'á tuvúsúmarowasa évakarawai tésa tiyáámba tóipimba áakesa tímánántata'a umánkesa aká'áámba simánkesa sésa úwé emá séma anóm-bono'-namba tawísiyuwe'a kaumbo-táwai kwaisuwe'a ó'omba ónaumne siráampo

30 esávái enáúma áwa'naa ema eyáárika'a taairakémbá taútuwe marap'á kumuwo suwasá

31 miráumai mono-kawáá-kwáásiyé áamámba sun-kwáásiyé sésa ó'owi túwa'naa ena kwesávái kwenáúma íma kanaán-umai áwa'naa íníye.

32 Áánútumo usásinkaiwai é'a Ísareri-kwaasiti kawááná'á úne seémáyáimba póna árai'o seémáyáindamo éna kweyáárika'a taairakémbá

kumínata awánéta séta árai'a Áánútu áánimban-iyé sénaumne suwasarái miwímó suntembá umóyántémo uyan-kwáásirái évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmarowairai Ísumba kanaáráá'a ánkaraaiye.

Ísu pukáin-kwasai.

Mátíyu 27:45-56, Árúku 23:44-49, Yóni 19:28-30

33 Ísumba kanaáráá'a ánkówana kwáyá'wái amápa'-mapa'a túnkwená aaváúmá kaapa marówana túnkumba

34 Ísu anónka'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba séna eroi eroi rama sapakataniyemo sún-aimba maarán-áimbá séna Áánútu kesí Áánútuwo nóra séwa siyuwáánó súwasa

35 minká'ó máyón-kwaasi isésa évakarawai sésa naaóv'ó Áánútun-aaí simátímakaiwaimba Íráiyaamba kwéaayaiye suwaná

36 moóráwai isaaiséna paru-táyánáma maimaéna ándá-aran-domba ikaa'-nómpimbá tu'maéna ovíyen-támayopimba kinúvaimaena naínkwáe séna Ísu óika'a mósá maréna séna Íráiyaama kuména taairakémbá kunayútuwani. íya kunayútuwaniyo séta amu'maréta máyaumne súwana

37 Ísu anónka'a kwéseña puwúwana

38 anóm-bono'-naumpa'a ampanta-óntámá úmakomba sanaan-áyáirakémbá utaváá'maena marapá'á móru taváakaar-umai kaesé umágúwana póna Áánútunopa'a iyónááon-amba kwi'makáíye.

39 Ísu anónka'a kwéseña puwúmba i-kwáásítí kawáánákó Ísumo anónka'o sénamo miráumai puwúmba awánéna séna árai'a kwemá Áánútu ááninkoman-iyé siráíye.

40 mináimbá súmba sáwívar-inimba awánanae sésa tumbá némpa'a tamésa awánara. minínintómpínkémbá moórá-inimba Mágátáara-naopaken-ininko áwí'a Máriyaa úwana moórá-inimba aú-kwaasi Yémésinte Yósisinte tinówama áwí'a Máriyaa úwana moórá-inimba áwí'a Sárómi

41 miráumai-inimba Ísumo Káriri-ayampa'o naaúpa'o kwenánaaembo kwa'maesamo áwa'naa úmaesamo kuráan-inimba Ísu Yérúsaremuva'a túmba minínintómbá tésa taaira'á tuvúsúmaronka'a némpa'a tamésa awánaraawe.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:57-61, Árúku 23:50-55, Yóni 19:38-42

42 minínintómbá tamáyówana Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaa aaváyaaraamba kwáyowana ívékaamba enónka'a moóráwai áwí'a Yósépi Árimátíyaa-naopakewai

43 kwemá anón-kwaasi éna kawe-kwáásí éna Áánútu kwená kwaási kawáániye séna amu'maréna máyowai íma áá'a kómba Páírátinopa'a téna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana

44 Páírátí imáyáa éna ára pukuráína'iyó séna i-kwáásítí kawáánákómbá ááyena séna Ísu ára pukuráína'iyó súwana

45 owé á'a pukuráíye simámuwana Páírátí séna kanaampó Ísun-auma mayáníyone súwana

46 Yósépi aúna-ampantama komaimaéna tiréna Ísun-auma taairakémbá tamaimái minámpáántávimbá asááumai maimaéna aúsámakon-ontam-buri-aivimba mámarena óika'a anón-ontandei awááumasuwena kúwasarai

47 Máriaa Mágátáara-naopaken-ininko úwana araámáó Yósisimba anówama úwasarai mésarai Ísumbo utamánkomba taawánésa kurááiyé.

16

Ísu pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mátíyu 28:1-8, Árúku 24:1-12, Yóni 20:1-10

1 Yútaa-kwaasimo agándon-kanaa ánásowasa kaumbo-ínimbá Máriaa Mágátáara-naopaken-ininko úwana araámáó Yémésimba anówama úwana Sárómi úwasa miráumai-inimba Ísun-aura'a áséi-kwiyu-masawemba mápérankanae sésa

2 ááema aaváúma usónka'a mimbásáwémbá maimaésa Ísumbo utamánkaropa'a kumbá

3 aampa'á kwégwesa iséise ésa sésa murí-áigó oika'a awááumasukaan-ontamba anón-ontamba póna nááwa akwásinkanintaa'iyó sésa

4 awánomba minóntámbá á'a akwátukowasa awánésa

5 mimbúrí-áír'á íyumba moóráwai ívé-kwaasi kwayán-únánkwátóigwara-kwaasi minká'á máyowasa awánomba táá'a kówana

6 simátimena séna íma táá'a kaíno. Ísumba Násáretivakewaimba taaira'á tuvúwówana púwíwaimba taawánanae sé'o kwétemba pukáimpinkemba usásinena kówéna íma maanká'á máyáivo utamánkaraampimba uawáné'a

7 kwená kwayó-kwáásiyé Pítaa iyai kosimátimé'a sé'a Ísumo siráintemba pukáimpinkemba usásinena kentí aiva'á Káríri-ayampa'a kwína'a koawánanaaowe. mináimbá kosimátiméro súwasa

8 mimbúrí-áímá tuwésa táá'a kéná tiyántámbá tówasa isaaísésa kwésa táá'a kóntavai mináimbá íma kosimátimakaawe.

Máaka kemó súnda-aimba ánásaiye.

[Ísu paárúwana Máriaa awánarain-kwasai.

Yóni 20:11-18

9 sontaar'á ááema Ísu pukáimpinkemba usásinena aiva'á Máriaa Mágátáara-naopaken-ininko aúranka'a paárúwana ááema Ísu miníninkó arumpinkémbá avakaeté-taravaa-kwamba mayáúkain-ininko aúranka'a paárúwana

10 awánéna kwená kwaási ivi'ó kwétopa'a kosimátimuwasa

11 Ísumo aúvówanamo miníninkómó awánón-aimba simátimumba isésa íma ísámai kawé'á uráawe.

Éméyási-naor-ampa'a Ísumba awánaraayan-kwasai.

Árúku 24:13-35

12 minkákémbá kae-kwáásí aampa'á nén-ampa'a kwéguyana Ísu ó'on-kwaasi túwawaakaamba makéna minkáé'nárai túranka'a paárúwasarai awánésarai

13 koyauwerésarai Ísuna kwaási tasimátímúyasa ísómba íma ísámai kawé'á uráawe.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Mátíyu 28:16-20, Árúku 24:36-49, Yóni 20:19-23

14 minkákémbá Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasi toómbá kwénowana Ísu paárúwasa awánowana Ísu áwáá'a tiyéna

séna kemá pukáundavinkemba usásinkaunda suwánaresa simátíméwa'a ísámai sirumbá kwéairaraawe sé'a ísámai tuwarónaawaro kwéowe. simátímén-aintavai áraire seráámbá íma áraire siráawe simásuwena

¹⁵ séna kesí áséi-kwasai amápa'-marava'a simátímapa'a koró.

¹⁶ kesááiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái mésa nombá peráiyana Áánútu miwímá sáwí'o umáimo máyáampinkemba iyátinkanivo kesááiyavesa íma áraire síyawaima Áánútu aavimbá maitinkániye.

¹⁷ kesááiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái máyáawai ímo awánaam-bayaima maésa kesí asirayándéi kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitiyuwésa ó'on-aimpinkemba sésa

¹⁸ áwáávi'o índa-iraankavayaambo tátoraiyanamo váíndamo ésa íma puwésa puwí-nómbó náiyambo ésa íma puwésa tí'o ín-kwaasira'a tiyáándeí táto'mai asóvamatinkanaaowe Ísu siráiyé.

Áánútu Ísumba airówana iráin-kwasai.

Áríku 24:50-53, aantá-kwaasi 1:9-11

¹⁹ Ísóigo Ísu mináimbá simásuwowana Áánútu Ísumba áí'maena kwíyómpa'a móankowana Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á máyowasa

²⁰ Ísuna kwayó-kwáási amápa'-marava'a áséi-kwasai simátímapa'a kuwaná Ísóigo kwétuwa'naa-uwasa kwaási ímo awánaraam-bayaima mayówasa awánésa sésa maanáimbó simásíménta árair-aimban-iyé siráawe.

mináimbá ánásaiye.]

Árúku

Ísu kwíyómpa'a irówana Árúku évakar-ima maisuwéna Ísun-aaí agaimakáíye. Árúku íma Yútaa-kwaasiman-ivo ó'onkaa-kwaasigoma éna sontaa-máyái mairáíye. Kíríki-kwaasi Ísun-aaí isáígwáe séna maanáúvái agairáíye. Kíríki-kwaasi arupí umáímo máyáamba tirááima tain-kwáásimán-owe séna maanámbá agairáíye. Ísu árai'a arupí-kwaasima póna arumbá kwéumatinkaiwaiman-íye. Áánútumpa'a námúnaa sen-áiné Áánútun-amankon-aaine sáwí'o kwéum-beyamba Áánútu kwémaisiyuwain-aine mirán-áimbá Árúku agaimakáíye.

1-4 anóndako Tióvíraasiyo moóra-kwasai sénaumpo isaaó. Áánútu kentáávimbá paáruraimba aiva'á awánaraan-kwaasi mintántáákón-áái simátíma'maesa iráamba isasá kentáá kwésimasimewe. sáwívarawai mináimbá árar-aimba agaimakáamba mináinkóná ááimba kawé'á umái isé'a aivakén-áimbá avupinkén-áimbá naaénken-aimba agaimái amúne. ísaraanda-aimba árar-aina'i. kampar-áiná'iyompo mindáyave'a maanáúvái má agaimái amúmpo awáne isaaó.

Yónimba marankáín-aimba simámakain-kwasai.

5 Yútiyaaa-maravaken-kawaanako áwí'a Éróti máyon-kanaavimba moóráwai áwí'a Sékáraya kwemá Ápáísana akún-ándárákén-kwáásí ména Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái kwémayowai máyowana awainínkó áwí'a Érisapeti kwemá Érónina akún-ándárákén-ínimbá póna Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái kwémayon-kwaasiti akún-ándárákén-ínimbá úwasarai

6 Áánútu aúranka'a minákwá'á kawé'á umái mésarai Ísóigo arááima kwégwaresarai kwená amáámba kawé'á umái isésarai

7 iyámpói iyaaimba ageínimbá ména anónu'mai áráankamba karááíye.

8-9 anónu'mai áráankamba kamágyusa Sékárayaana akúmbá Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái kwémaesa mirá úmae kwéiyesa miwítí mayái taaínkaar-ésa Sékárayaamba usásinankowana áséi-kwiyumba índa-yantaa'a agayáíndayavena Ísóigona anóm-bono'-naumpa'a iyúwasa

10 áséi-kwiyumba índa-yantaa'a agayái-kánaámá amápa'a Yútaa-kwaasi máá'arua'a ména Áánútumpa'a námúnaa kwésuwana

11 Sékáraya Ísóigona anóm-bono'-naumpa'a iyúwana áséi-kwiyumbo íí-yántáá'ó agayái-tááréígoná ayáánúrapa'a kwíyómpaken-kwayo'na'a paárúwana

12 Sékáraya awánéna kantúmba éna inkaisúwana

13 kwíyómpakewai séna Sékárayaao íma inkaisiyó. Áánútumpa'a námúnaamo séndá isáíntavena enawainínkó Érisapeti iyámpói mayánívo miníyámpóígó áwí'a Yóniye siyó.

14 marankáínana enarunkó aamoí kwéinasa á'on-kwaasigwara'a aamoí onááowe.

15 marankáíndara'a Áánútun-amanko miníyámpóígó arumpimbá anómba ínana ándá-aran-domba uwo'aó'-nómbá íma náino. Áánútu aúranka'a kwenáwí'a anómba íníye.

16 kwemá anón-éna Ísareri-kwaasiyomba tavisínasa miwítí Ísóigo Áánútumpa'a ókwara'a ténááowe.

17 kwemá Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Íráiyaa uráintemba asiramái ména Ísóigona aiva'á kwéna tivoísáíye táánimbaate tavisínasa tágárotamai ménaaowe. aaimó ímo isáíyan-kwaasi tavisínasa arupí-kwaasimo iyantemba miwí ésa kawer-ímáyáá onááowe. miráumai Ísóigomo kumíníntavena kwená kwaási to'mayaa umátinkaniye kwíyómpakewai súwana

18 Sékáraya séna kesé kesuwainínté anónu'mai áráankamba kágurauvo nóra séra mináíntávé'a áraire sénaumno súwana

19 kwíyómpakewai séna kemá Képarieri mé'a Áánútu aúranka'a máyaunana kawé-kwásái siména si'maráísa'a móru simámundayavai

20 íma áraire sémpo emá íma aai sindá ménana naaén-kanaa kemó súnda-yantaa'a paárína kawé'á umái aai síníyone súwasa

21 máá'aruva'a máyón-kwaasi Sékárayaamba amu'matuwé mésa sésa anóm-bono'-naumpa'a nóíntavena ayáátááka'a máyáíyo kwésuwana

22 máápa'a kuména íma aai súwasa anóm-bono'-naumpa'a kaainkáání'a umái awáraiye suwaná ayáán-awaame'a kwéna íma aai súmba ména

23 kwená mayái-kánáá ánásowana kwená naaópa'a kuráíye.

24 komáyowana awainínkó Érisapeti ámú'a paáréna aúpá'á éva'aasei-kwiyomba ména

25 séna Ísóigo kawé'á umásinkena mirá uráintave'a aamoí é'a ayáátááka'a iyámpói íma tinkáúnda misígáémó imbá kwéanasaiye Érisapeti siráíye.

Ísumba marankánín-aimba simámakain-kwasai.

26 Érisapeti ámúkwá'a ména ava'moraé-kwiyomba maisuwówana Áánútu kwená kwayó'ná'á áwí'a Képarierimba kwíyómpakemba ai'marówana Káriri-marava'a Násáreti-naopa'a kuména

27 moórá-arasigomba áwí'a Máriaamba simámindayavena kunkáíye. minárásígó íma kwaai mairón-arasigo Tévíti-andaraken-kwaasira'a áwí'a Yósépinka'a siváúmaresa ítámakowana

28 kwíyómpakewai Máriaanopa'a kuména séna mé'ono. Áánútu aamoí umánkena esé máyáíye simámuwana

29 anón-imayaa uwááena séna mináínkóná ááimba nóran-aintavaiya siíyó kwésuwana

30 miwámá séna Máriaaoo Áánútu aamoí umánkáívo íma áá'a kaíno.

31 ámú'o kaumáímo iyámpóímo maranké Ísuwe se áwí'a tamánkaniyone.

32 kwemá anón-éna anón-kwaasi-i'a ínasa usáyaaitamai-Isoigo ááninkoman-íye sénááowe. aikwá'náon-awí'a Tévítimo kawáá-máyái mairóntemba Áánútu kawáá-máyái amínana

33 Yákópon-andaraken-kwaasi kawáá-máyái kwaikwai'a ínana minkáwáá-kwí'á íma ánásainda kwaikwai'a íníye Képarieri súwana

34 Máriaaoo séna nóra se seénó. kemá íma kwaai mairé'a úwoi máyaumne súwana

35 kwíyómpakewai séna Áánútun-amanko esé máyainana usáyaaitamai-Isoigona asirayámbá embá amína po maránkénasa ó'oran-iyampoi Áánútu áánimban-íye sénááowe.

³⁶ enamááraa-ininko áwí'a Érisapeti áráankamba kéné ámú'a kauráiyé. ageínímbán-iyé kwésewana ámú'a kauréna ava'moraé-kwiyomba maisukáiyé.

³⁷ Áánútu amápa-tantaa'a etóyóí kwéena kwenkwárá'á mirá kwéumankaiyé súwana

³⁸ Máriaa séna Áánútuna kwayór-árásí úmpo simásimendantemba Áánútu kembá mirá íníyé súwana Áánútu ai'mákowai auwéna iráiyé.

Máriaa Érisapetina namu'á kuráin-kwasai.

³⁹ iyúwana sáwiyanka'a Máriaa ména usásinena avekáán-umai Yútiyaa-marava'a omápar-ayampa'a moórá-naopa'a kwéna

⁴⁰ Sékárayaana naaúmpa'a iyéna Érisapeti áwí'a mói tówana

⁴¹ Érisapeti Máriaa amósámba isówana iyámpóigo anówan-arumpimba ména úwauwa úwana Áánútun-amanko Érisapeti arumpimbá anómba úwana

⁴² anónka'a séna Áánútu kawé'á umánkena ó'on-inimba kítoka'a kawé'á umátinkena embá anónka'a kawé'á umánkaraiyé. marankáníyonda-iyampoigonkwara'a kawé'á kwéumankaiyé.

⁴³ íma súwíkwarar-inimba úndanivo kesí Ísóigomba marankáníyonda-inimba éma kesí namu'á kwétene.

⁴⁴ enamósámba isáúnana sirumpimbá máyáin-iyampoigo aamoí éna úwauwa uráiyé.

⁴⁵ Áánútu simámakain-aimba árai'a paáriníyé séndayavena Áánútu kawé'á kwéumankaiyé Érisapeti siráiyé.

Máriaa Áánútuna aamoí éna imá siráin-kwasai.

⁴⁶ súwana Máriaa séna kesí imáyáago Ísóigo áwí'a mósá kwémaraisa'a

⁴⁷⁻⁴⁹ Áánútuna kwayór-árásí úwoi-arasi únana kentávéna imáyáa isaná sirunkó kawé'á isa'á Áánútu kawer-ámpá'á mésínkaiwaimba aamoí kwéumankaumne. Áánútu anón-asirayankwarawai anómba umásínkáimba pósa kentávésa sésa Áánútu kawé'á umánkaraiyé sénááowe. ívé'a máyáan-kwaasigwara naaémbo paáronaaon-kwaasigwara'a mináímba símaesa kónááowe. Áánútu ó'orawaima éna

⁵⁰ kwenáisamaivimbo máyáan-kwaasiyavena naaová'ó maémáen-kwaasigwara ívé'o máyáan-kwaasigwara naaémbo paáronaaon-kwaasigwara'a arumbá umátínkámaena iyíníyé.

⁵¹ Áánútu asiramái ména asirayám-báyái maéna kentúwí'o mósá máráan-kwaasi tí'mátu'makaiyé.

⁵² Áánútu túwí'o kwáyáin-kwaasi sáwiyanka'a móruna umátinkena ímo túwí'o kwáyáin-kwaasi anónka'a mósá kwéumatinkaiyé.

⁵³ táái kwétinkain-kwaasi kawé-tántáá'á tíména sáwíva-tantaa'a makáan-kwaasi íma tíména tí'mátukaiyé.

⁵⁴⁻⁵⁵ Áánútu kentáa síkwá'nágwara Áávaramuntavaigwara'a asiramái séna enkwárá enaisavutantambo iyawaigwara'a sirumbá umátínkámae iyónaumne siráin-aimba áaka'a makéna kentáa Ísareri-kwaasiya kwená kwayó-kwáásíyá kwésuwa'naa-iyé Máriaa séna

56 Érisapetiye ména kaumbo-kwiyómbá maisuwéna kwená naaópa'a kunkáiyé.

Érisapeti Yónimba maránkarain-kwasai.

57 kumúwana Érisapetina kanaamá túwana iyámpói maránkówasa

58 Ísóigo arumbá umánkarain-aimba isésa kwenamááraawe kwená naaópakewaiye isésa anówankwara'a aamoí umánkaraawe.

59 aamoí uwaná miniyámpóigó avakaumboé-no'waamba kwaúwasa áúra'a káramai araa'éna ónáe sésa avowá áwí'a Sékárayaawe simánkanae uwaná

60 anówama séna ímanivo kwenáwí'a Yóniye seró súwasa

61 miwí sésa íma ená kwaásiva'a mirán-kwí'á kwáyáiyé suwaná

62 avowámbá áá'a kaúnkowasa tiyáándeí umásítai'a ésa nóran-kwira tamáminiyono suwaná

63 avowámá aúvái-kwandaai síméro séna umásítai'a úwasa máámúwana agaimaréna kwenáwí'a Yóniye séna tímúwasa awánésa anón-imayaa uwaná

64 Sékáraya agaimaréna ói'a etóyói úwana aai séna Áánútu áwí'a mósá marówasa

65 mindáópaken-kwaasi táá'a kówana Yútiyaa-marava'a omápar-ayampa'a mináimbá kóyáwé umágúwasa

66 ísówai anón-imayaa ésa sésa miniyámpóigó naaémba nóran-kwaasiya méniyó sésa Ísóigona asirayámbá kwesé máyáiyé siráawe.

Sékáraya siráin-kwasai.

67 miniyámpóigó avowámbá Sékárayaamba Áánútun-amanko anómba umánkowane Áánútun-aaí simátimena séna

68 Áánútu kentáásí Ísóigo éna kwená kwaásiya Ísareri-kwaasiya súwa'naa ena sáwí-imayaa tátoraimpinkemba iyásinkaindayavenaya kwéimba póta kwenáwíta mósá maránaumne.

69 Áánútu kwená kwayó-kwáásí Tévitin-andarakewaimba asirayán-kwáásí usásinankaraimba póna sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkemba kawer-ámpátá mésinkaniye.

70 naaóv'á'á Áánútu mináimbá kwená kawe-kwáásí simátimuwasa agaimakáawe.

71 naaóv'á'á Áánútu kentááyávéna asiramái séna tiyámbo kembó umátínkén-kwaasi namuro-kwáásí tátokaampinkemba métiranaumne siráiyé.

72 naaóv'á'á Áánútu kentáá síkwá'náyavena arumbó umátinkanin-aimba séna kwená asirayán-áimbá ááka'o maránín-aimba siráiyé.

73-74 Áánútu Áávaramu kentáá síkwá'náyavena kentáásí namuro-kwáásítópakemba mésinkainata íma sáá'a kwégainata kwená mayái maéta

75 kwenáúranka'a kawe'á umái arupí umái maí'mai'a ónaunda-ainta asiramái siráiyé. Sékáraya simásuwena séna

76 kesááninkoo entávésa usáyaaitayan-Isoigon-aaí simátiminyondawai óne sénááowe. aiva'á kwé Ísóigona aambá kwiyíníyone.

77 Ísóigo kwená kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwéna kawer-ámpá'á métinkanin-aimba kwésimatime Ísóigona aambá kwiyíníyone.

⁷⁸ kentáásí Ísóigo ávááraumai arumbá umásinkenaya aaváúmó iyénamo sámó kaintembá kawer-ámpátá mésinkenaya sámá kamásinkanintaawe.

⁷⁹ túnin-ayampa'o máyáawai puwónáaontavena táá'a kaiwái sámá kamátinkena kawer-ámpá'á métinkaniye Sékáraya siráiyé.

⁸⁰ súwana miniyámpóigó anón-éna kawer-ímáyáá kwéena kavóná-marava'a ména Ísareri-kwaasi túranka'a paárinin-kanaa kwétuwana kavóná-marava'a méraiye.

2

Máryaa Ísumba maránkarain-kwasai. *Máttyu 1:18-25*

¹ minkánaávimbá Áróamáani-kamaani-anondako áwí'a Ógásitasi kwemá simátimena séna amápa'-marava-kwaasi túwí'a agayánaáowe siráiyé.

² aiva'á túwí'o agayón-kanaavimba Sáiriniyasi Síriyaa-kwaasiti kawáánákó máyón-kanaavimba

³ namupa'ó maivá kuráawai koyauwerésa kentí akúmbó máyópa'a túwí'a agayáiyantavesa tiráawe.

⁴ Yósépi Tévítin-andaraken-kwaasi póna Káríri-marava'a Násáreti-naopa'a tuwéna Yútiyaa-marava'a Tévítina naaópa'a téna mindáo-kwi'a Pétáremuva'a túwana

⁵ awainínkó-árásígó Máryaa ámúkwari'a úwana áwí'a mayáíndayavena áí'maena túwana

⁶ mindáoopa'a ména iyámpóimo ankái-kánáá túwana

⁷ aivar-iyámpói marankéna iyámpóigona unáánkwátói úsúrena puru-makankóná táávepimba ánkariye. túwí'a kwéagayowasa sáwíva-kwaasi kwírómpimba kwaásimo kwááyumo kwáén-daumpa'a íma ména puru-makankóná naaúmpa'a ména maránkaraiye.

sipisípira'o tavikówai simátimakain-kwasai.

⁸ mimbápá'á sipisípira'o tavikówai no'wáámba uvá'á kwégawaa-esa máyówana

⁹ Ísóigo kwená kwayó'ná'á kwíyómpakemba ai'marówana sipisípira'o tavikówaitopa'a paáruwana Áánútuna ságayamba tuwówana kumúwasa awánésa ávááraumai táátavesa uwaná

¹⁰ kwíyómpakewai séna íma táá'a kaíno. ásí-kwasai kusimátimunda pósa sáwíva-kwaasi kwéisesa ávááraumai aamoí umánkanaaowe.

¹¹ ívé'a Tévítina naaópa'a iyámpói maránkáisana miniyámpóigóntávésa Áánútu usásinankaiwai Ísóigoman-iyé sénááowe. miniyámpóigó keináraware ó'on-kwaasiye sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye.

¹² miniyámpóimá ampantanéi úsumai purumakankóná táávepimba máráisa'a koawáné'a sé'a simásímakain-aimba árair-aimba kentáá kawer-ámpá'á mésinkaniwimba maránkaraiye sénááowe súwasa

¹³ avekáámbá kwíyómpakendarawa'a sáwíva'a paárésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésá

¹⁴ kwíyómpa'a Áánútu áwí'a mósá maráúmne. marapá'á Áánútu aamoí umátínkáin-kwaasi paru umái máyáawe siráawe.

sipisípira'o tavikówai Ísumba koawánaraan-kwasai.

15 kwíyómpakendarawa'a kwíyómpa'a kuntauwerésa iyúwasa sipisípira'o tavikówai sésa Ísóigo simásímakain-kwasaiyaveta Pétáremuva'a koawánanaisaiye sésa

16 avekáán-umai kumbá Máriyaae Yósépiye méсарai purumakankóná táávepimba Ísumba ánkaroymba taawánésa

17 kwíyómpakewai sirón-kwasai miníyámpóigóná kwaasái tasimátimesa

18-20 koyauwerésa simásímakain-ainta árair-aine sésa ísaron-aintavesa koawánontavesa Áánútu áwí'a mósá makáawe. sipisípira'o tavikówai simátimun-aimba ísówai imáyáa uwaná Máriyaa mináimbá áákar-aaka'a éna imáyáa uráiyé.

Ísu áwí'a tamámakain-kwasai.

21 iyámpói ánkáyuwena avakaumboé-no'waamba kwaúwasa miníyámpóigó áúra'a kárámái araa'éna uwaná áwí'a tamánkena anówamo ímo ámúkwari'o urónka'a kwíyómpakewai sirón-kwi'a tamánkena Ísuwe siráiyé.

Símiyoniye Ánaae Ísumba awánaraayan-kwasai.

22 naaóv'á Mósési aaraimó iyámpóimo tinkésa nombó pétuwesa miwítí naaóp'a'o iyónááon-aimbo siráin-kanaa túwasarai Yósépi Máriyaae Ísumba áí'mesarai Ísóigombo amíyanesarai Yérúsaremu-naopa'a kurááiyé.

23 Ísóigona amáámba Mósési agaimaréna séna Ísóigo séna kentí iyámpói aiva'á inaamai-iyámpóiyómbá tí'mae'a kesópa'a mátinke'a ená iyámpóiyé sénááowe Ísóigo siráiyé Mósési agaimaréna siráiyé.

24 moóráva'a Ísóigona amáámba agaimaréna séna Áánútuntavekai ísámái máái-numa kae'á vamái agáyáákaiyo. ímo mááimo makékai mááiraan-dumago áráá'a kae'á maimái agáyáákaiyo siráiyé. mináimbá mirá óyááoiyantavesarai Ísumba áí'mesarai Yérúsaremu-naopa'a kurááiyé.

25 kuyaná moóráwai áwí'a Símiyoni kwemá Yérúsaremuva'a ména kawekwáásí póna Áánútun-aaiyavena asiramái ména Ísareri-kwaasi kawé'á umátinkaniwaimba amumaréna máyowana Áánútun-amanko kwesé ména

26 ááema simáména séna íma ááema puwíníyompo Ísóigomo usásinankaiwaimba awáné puwíníyone simámakaimba

27 Áánútun-amanko imáyáa amúwana anóm-bono'-naumpa'a umáyowasarai Ísu anóvowi amáámba mirá siróntavesarai Ísumba áí'mesarai anóm-bono'-naumpa'a iyúyana

28 Símiyoni miníyámpói tapéna Áánútuntavena súwi simásuwéna séna

29 Ísóigoo simásímakeanda-aimba ívé'a paárisana sirunkó kawé'á kwéimba pó'a úwói puwónaumne.

30-31 amápa-kwaasiyavai ísámái kawer-ámp'ó métinkaniwaimba usásinankaana'a á'a kwéawanaumne.

32 ó'onkaa-kwaasi sáma kamátinkena kawer-ámbá agaráátinkainana póna Ísareri-kwaasi súwíta iyíníyé Símiyoni siráiyé.

33 Símiyoni miníyámpóigóntávéna súwasarai anóvowi isésarai anón-imayaa uyaná

34 Símiyoni séna Áánútu kawé'á umátinkaniye simásuwéna miníyámpóigó anówantavena séna Áánútu maaníyámpói usásinankaiye. kwentávésa

Ísareri-kwaasi évakarawai Áánútuntavesa kawé'á umái méwasa évakarawai tinaemba umámenaowe. Áánútu kwembá awaamékáámbá umánkáísasa sáwí-aimbo simánkanaaowaiti

³⁵ sáwí-imayaa amápa-kwaasi túranka'a paáriníye. ááigwara-tantaako airáárisanamo áí'o intenkáámbá umbai-yántáá'á enarumpimbá tíniye Símiyoni Máriyaantavena siráíye.

³⁶⁻³⁷ moórá-ininko áwí'a Ánaa kwemá Áánútun-ai simátímakon-ininko ména Ásan-andaraken-inimba Vániyueri ayáámúnko póna kwaai mairéna avakaeté-ima maisuwówana awaikó puwúwana ayáátááka'a 84 ima maisuwéna áráankamba kéna aasiyaasi-táwai anóm-bono'-naumpa'a uména enónka'a aaváyaavimba no'wáámba Áánútu áwí'a mósá kwémarena námúnaawe su'mai síndayavena ima toómbá kwéne

³⁸ Símiyoni kwésun-tawai kwegwárá'á egwaa'á taména Áánútuntavena súwi séna miníyámpóigón-áái simátiména Áánútu Yérúsaremuwaken-kwaasi sáwí-imayaa tátokaimpinkemba iyásinkaindavenaya sirániwaimba kwéamu'maraundawaintavena miníyámpóigón-áái simátímakaiye.

Yósépiye Máriyaae Násáreti-naopa'a kurááyan-kwasai.

³⁹ Yósépiye Máriyaae Ísóigo siráin-amaamba ánásamasuwesarai Káririmarava'a mindáraití naaópa'a Násáreti-naopa'a komáyóyana

⁴⁰ mindáraití iyámpóigo anón-umagwena asiramái ména kawer-ímáyáá kwéuwana Áánútu kawé'á kwémankowana méraiye.

Ísu iyámpói maúnka'a anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

⁴¹ naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá túntemba Ísu anóvowi Yérúsaremu-naopa'a kóyo urááíye.

⁴² Ísu sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima maisukónka'a kóyo uyambá pósarai mintánómbá nayááoiyantavesarai Ísumba áí'maesarai Yérúsaremuva'a komáyóyana

⁴³ mintánón-kánáá ánásowasa miwítí naaópa'a kóyáwé uwaná Ísu Yérúsaremuva'a máyowasarai anóvowi ima awánésarai

⁴⁴ imáyáa ésarai kwenamááraewa aampa'á kwégwiyo-imayaa ésarai aampa'á kwégesarai enónka'a kwétoyo uwasarái mindárai miwítí naaóraavimba tímááraavimba tándawe sésarai avakáá uyambá

⁴⁵ ima awánésarai avakáá uwááesarai ó'a tayauwerésarai Yérúsaremuva'a koavakáá úmaesarai kuyambá

⁴⁶ kaumbo-táwai ánásowana anóm-bono'-naumpa'a máyowasarai anóvowi awánaraaiye. Yútaa-kwaasi aaimó simátímún-kwaasiti avumpimbá Ísu ména miwí táái kwéisena mináintávéna tísaa úwasa

⁴⁷ anondá kwembá áísaa uwaná kwená kawer-ímáyáávínkémbá simátimuwasa isésa táátavai uwasarái

⁴⁸ anóvowi taawánésarai táátavai ésarai tiyáamba tuvimpínésarai anówama séna kesááninkoo enawowé kesé avakáá úmaekai kwénaauyana sirunkó umbai kwétaivo nóra éwa mirá kwéono súwaka

⁴⁹ Ísu séna nóra ékai sivakáá kwéoyo. kesivoná naaúmpa'a máyaumpo nóra ékai ima ísaraiyo súwasarai

⁵⁰ mináínkóná ááimba ima kawé'á umái ísaraiye.

51 Íma ísóyana Ísu anówowiye Yérúsaremuwakemba Násáreti-naopa'a téna miwí tááiyavena kató úmae kwéiyena tamáyowana anówama Ísumo uráimba imáyáa umái máyowana

52 Ísu anón-umagwena kawer-ímáyáá kwéuwasa Áánútugwara kwaásigwara'a aamoí umánkaraawe.

3

Yóni simátímakain-kwasai.

Mátíyu 3:1-12, Mááka 1:2-8, Yóni 1:19-28

1 Árómáani-kwaasiti anóndako áwí'a Táípiriyasi ména kawáá-máyái mairéna sísamaiwakemba éva'aasei kumbaimái-ima maisuwónka'a Yútiyaa-marara-kawaanako áwí'a Póntíyasi Páírátí máyowana Káríri-marara-kawaanako áwí'a Éróti máyowana áváko áwí'a Vírípi kwemá Ítúróa-maravare Tárékónaitisi-maravare kárákwirowana Áráiseni Ápíríni-marava'a kárákwirowana

2 miráumai-kwaasi kárákwironka'a Ánásiye Káyavaasiye aiva'-mónó-káwáánákái máyóyana Sékáraya ááninko áwí'a Yóni kavóná-marava'a máyowana Áánútu aaimá simámuwana

3 Yóni Yótáni-nonkona arúv'á kwénaaena simátimena séna sáwí-imayaa tuwé'a Áánúturopa'a tíya'a nombá pétinkanana Áánútu kentí sáwí-imayaa maitiyuwániye Yóni siráiyé.

4 mirá súntavena naaóv'á Áánútu-aai simátímakowai áwí'a Áísáya agaimaréna séna

moórawai kavóná-marava'a ména aayamáirakemba séna Ísóigona aambá kwirankánááomba kwená aambá arupí iyana minámp'á kwíno.

5 omá'a kárámai ukwítu'mae koró. kae'náér-amba arupí oró. kuváúsaavau-amba maimái kawe'á oró.

6 Áánútu sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámp'á métinkaniwaimba ai'maránana kumínimba amáparawaima awánanaaowe

Áísáya agaimaréna sirónka'a póna Yónintavena mináimbá siráiyé.

7 súwasa Yóni nombá pésinkainkwaé sésa sáwíva-kwaasi kwenópa'a tóyo uwaná Yóni simátimena séna iyánkó póigon-araa'an-owe. Áánútu kentí sáwí-meyamba timíníno náawa simátímísara iséra inkaiséra kwéteo.

8 kentí sáwí-mayai tuwé'o Áánútumpa'o té'o é'a kawe'-máiyái máyéwa'a tuwánanaumne. Ááváramu kentáa síkwá'ná imbá póta Áánútuna kawe-kwáásiyá úne sé'a mirán-ímáyáá íma oró. Áánútu Ááváramu aísavutantamba ónááowe sénaraankasi maanóntámpínkémbá kanaám-po'a kwaási aúráro sisa'á aúrásino. Ááváramu aísavutantamba uráundawai póta kawe-kwáásiyá úne sé'a mirán-ímáyáá íma oró.

9 íma kawer-árámbá iyain-taima ááimpimba kwéayaisuwesa iravímbó agaisúwáántemba Áánútu miráumai kentí sáwí-meyamba timíníye Yóni siráiyé.

10 súwasa isésa sésa simásimenda-ainta nóraya ónaumno suwaná

11 Yóni séna kaer-únánkwátóí makáawai ímo makáawaima moórá-mora-umai tímatuwaaro. toómbá makáawai ímo makáawaima moórá-mora-umai tímatuwaaro Yóni súwasa

12 táákisi-ontamba kwémayon-umoyan-kwaasi Yóni nombá pésinkainkwaé sésa kwenópa'a tésa sésa anóndako ómpo nóraya ónaumno suwaná

13 Yóni séna íma kampa'á simái anón-ontamba maé'a táákisi-ontane su'mai máyáaro súwasa

14 i-kwáási sésa kesáá nóraya ónaumno suwaná Yóni séna tínkantuke'a miwítí óisamba mayánáe íma seró. kampar-áimbá kwésimatime'a miwítí óisamba mayánáe íma seró. kenti mayáigóná meéyántávé'a íma kayoré'a tirunkó kawé'a kwéina'a máéro Yóni siráíye.

15 Yútaa-kwaasi Áánútumo usásinankaiwaimba amu'marésa mésa Yónin-aaí sésa anón-imayaa ésa sésa Áánútumo usásinankaiwai kwemá Yóniyai'. á'owaawa'iyó kwésuwana

16 Yóni séna kesínaaemba tíníwai kwemá anóndakoma kembá usáyaaítaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uwóví'a ónaumne. kemá nombá pétinkaundanivo kwemá Áánútun-amankomba ai'maráínana kuména keinárawapimba anómba umátinkaniye. iramó agáyáantemba íníye.

17 aawinkwínaumo sipétivimbo mósá makésamo iyaaumásúwááwanamo anómbó marapá'ó kúmísanamo ásimá úndáomo tútúwaisasamo kaikai'o ínín-iravimbo kwiyúmaimo agaisuwésamo anómbó naaúmpa'o mósá márántemba kwaási miráráámbá íníye Yóni séna

18 Áánútuna áséi-kwasai ísámai kawer-ígwáe séna mirán-áimbá simátíma'maena iráíye.

Ísumba nombá pérankarain-kwasai.

Mátíyu 3:13-17, Máaka 1:9-11

19-22 Yóni simátíma'maena kwéiyena sáwíva-kwaasi nombá kwévetinkena naaémba Ísumba pérankowana námúnaa kwésuwana sokón-tawaai taaínkaar-úwana Áánútun-amanko mááiraamba úmaena ane'á kumbáyowana aagówé su'mai kwiyómpakemba séna emá kesááninko óna'a ená imáyáa kwéé'a ávááraumai aamoí umánkaumne siráíye.

Yóni Áánútunḡ áséi-kwasai kwésimatimumbanivo Káriri-marara-kawaanako áwí'a Érótima áváko awainínkó áwí'a Erotíyasimba mairówana mindáyavena ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a uráintavena Yóni séna sáwísawaa kwéone súwana Éróti Yónimba áí'mai ándáva'a ankéna mindáyavena sáwí-mayai maimaéna iráíye.

Ísu aikwá'nái túwíkona kwaasái.

Mátíyu 1:1-17

23 Ísu marapá'á kumbéna kaumbo-síyáánkáí-ímá maisuwéna kwénaaena Áánútun-aaí simátiminimba ááimba asówasa kwaási imáyáa ésa sésa Yósépi ááninkoman-íye kwésewe.

Yósépi avowá áwí'a Írai úwana

24 Írai avowá áwí'a Mátáta úwana

Mátáta avowá áwí'a Árivái úwana

Árivái avowá áwí'a Méokai úwana

Méokai avowá áwí'a Yánai úwana

Yánai avowá áwí'a Yósépi úwana

25 Yósépi avowá áwí'a Mátátayasi úwana

Mátátayasi avowá áwí'a Émósi úwana

Émósi avowá áwí'a Néamu úwana
 Néamu avowá áwí'a Ésérai úwana
 Ésérai avowá áwí'a Nágai úwana
 26 Nágai avowá áwí'a Méata úwana
 Méata avowá áwí'a Mátátayasi úwana
 Mátátayasi avowá áwí'a Sémeni úwana
 Sémeni avowá áwí'a Yóséke úwana
 Yóséke avowá áwí'a Yóta úwana
 27 Yóta avowá áwí'a Yóánana úwana
 Yóánana avowá áwí'a Árésa úwana
 Árésa avowá áwí'a Sérápápeo úwana
 Sérápápeo avowá áwí'a Siátio úwana
 Siátio avowá áwí'a Nérai úwana
 28 Nérai avowá áwí'a Méokai úwana
 Méokai avowá áwí'a Étai úwana
 Étai avowá áwí'a Kósamu úwana
 Kósamu avowá áwí'a Éómetamu úwana
 Éómetamu avowá áwí'a Eyá úwana
 29 Eyá avowá áwí'a Yósúwa úwana
 Yósúwa avowá áwí'a Éríyesa úwana
 Éríyesa avowá áwí'a Yórimu úwana
 Yórimu avowá áwí'a Mátáta úwana
 Mátáta avowá áwí'a Árívái úwana
 30 Árívái avowá áwí'a Símiyoni úwana
 Símiyoni avowá áwí'a Yútaa úwana
 Yútaa avowá áwí'a Yósépi úwana
 Yósépi avowá áwí'a Yónamu úwana
 Yónamu avowá áwí'a Éráyakimu úwana
 31 Éráyakimu avowá áwí'a Mériya úwana
 Mériya avowá áwí'a Ména úwana
 Ména avowá áwí'a Mátáta úwana
 Mátáta avowá áwí'a Nétáani úwana
 Nétáani avowá áwí'a Tévíti úwana
 32 Tévíti avowá áwí'a Yési úwana
 Yési avowá áwí'a Ópéti úwana
 Ópéti avowá áwí'a Póási úwana
 Póási avowá áwí'a Sára úwana
 Sára avowá áwí'a Násoni úwana
 33 Násoni avowá áwí'a Ámínátapa úwana
 Ámínátapa avowá áwí'a Á'mini úwana
 Á'mini avowá áwí'a Ánái úwana
 Ánái avowá áwí'a Éséroni úwana
 Éséroni avowá áwí'a Pérési úwana
 Pérési avowá áwí'a Yútaa úwana
 34 Yútaa avowá áwí'a Yákópo úwana
 Yákópo avowá áwí'a Áísákaa úwana
 Áísákaa avowá áwí'a Ááváramu úwana
 Ááváramu avowá áwí'a Téra úwana
 Téra avowá áwí'a Né'o úwana
 35 Né'o avowá áwí'a Séráka úwana

Séráka avowá áwí'a Áríyu úwana
 Áríyu avowá áwí'a Péréki úwana
 Péréki avowá áwí'a Ípa úwana
 Ípa avowá áwí'a Síra úwana
³⁶ Síra avowá áwí'a Kénááni úwana
 Kénááni avowá áwí'a Avakatí úwana
 Avakatí avowá áwí'a Sému úwana
 Sému avowá áwí'a Nówaa úwana
 Nówaa avowá áwí'a Árémeki úwana
³⁷ Árémeki avowá áwí'a Métúsara úwana
 Métúsara avowá áwí'a Ínóki úwana
 Ínóki avowá áwí'a Yéréti úwana
 Yéréti avowá áwí'a Má'árario úwana
 Má'árario avowá áwí'a Kénááni úwana
³⁸ Kénááni avowá áwí'a Ínosi úwana
 Ínosi avowá áwí'a Sėti úwana
 Sėti avowá áwí'a Aándamu éna kwemá Áánútu áánimban-iyé.
 miwí Ísu aikwá'ná owé-ímáyáá uráawe.

4

*Sáátáánigo Ísumba áisaa umai isánáe siráin-kwasai.
 Mátíyu 4:1-11, Máaka 1:12-13*

¹ Yóni Ísumba nombá pérankaronka' a Áánútun-amankoma Ísumba anómba kwéumankena simámuwana Ísu Yótáni-nomba tuwéna kavóná-marava' a komáyowana

² Sáátáánigo Ísu sáwí'o índá awánanae kwésuwana Ísu íma toómbá nombá ména kae-kwáái aiyayaan-do' waamba 40 no' waamba kwaúwana ávááran-aaí ankówana

³ Sáátáánigo séna emá Áánútu áánimba úne kwésempo maanóntánkóntávái toómbá aúréna' a naanó siyó súwana

⁴ Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna toómbó náiyawaiye su'mai kwaási íma tátoranivo Áánútu siráini' a amápa' a iyana tátoraniye

siráimba pó' a emó séndá íma mirá ónaumne súwana

⁵ Sáátáánigo Ísumba áí'maena iyéna avekáán-umai amápa'-marava' a kárákwiron-kwaasi agaráárankena

⁶ séna amápa'-marava' o kárákwiyuwo sénamo símakaimba moóráwaimba kesí imáyáavinkemba kanaán-umai tíménaunda isa'á embá áménana enáwí' a iyíníye.

⁷ kesí imáyáamo mósá máréna' o é' a kárákwiyi-mayai áména kárákwiyniyone Sáátáánigo súwana

⁸ Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna kesí Isóigo Áánútumba imáyáa é' a kwenáwire su'mai mósá maré' a kwená mayáiyé su'mai máyáaro

siráimba pó' a emó séndá íma mirá ónaumne súwana

⁹⁻¹¹ Sáátáánigo Ísumba áí'maena Yérúsaremu-naopa' a kwéna anóm-bono'-nankona ávúmayaapa' a móankena séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna Áánútu kwíyómpakemba kwená kwayó'nárawa' a

ti'maráínasa enká'á kárákwiyonaaowe.

ó'omba séna

óntanka'a aísamaima turaráanavo

sésa tiyáándeí aramónááowe

siráíye. miráumai emá Áánútu áánimba úne kwésempo maankákémbá

ásávenasa kwíyómpakendarawa'a arámbaesa marapá'á móru ankánááowe Sáátáánigo súwana

12 Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba á'a mirá siréna moórá-ainkwará'a séna

kentí Ísóigo Áánútumba áísaa umai

isánáe íma seró

siráimba emó séndantembo mirámó ékai Áánútumba áísaa umai isáúsino.

mindáyavai emó sénda íma mirá ónaumne Ísu súwana

13 Sáátáánigo amápa-tantaatavena Ísumba áísaa umai isáíyuwena séna sáwíyanka'a ó'a taáísaa umai isánaumne séna auwéna kuráíye.

Ísu kwená mayáímó ááimbo ásárain-kwasai.

Mátíyu 4:12-17, Mááka 1:14-15

14 kúwana Áánútun-amankona asirayámbá Ísumpimba kwáyowana Ísu kavóná-marava'a tuwéna Káríri-marava'a komáyowasa kwenááigo amápa'-mapa'a kóyáwé úwana

15 miwítí mono'-náúmpá'á Ísu simátimuwasa amáparawai kwenáwí'a mósá makáawe.

Násáretivakewai Ísumba tínaemba umánkaraan-kwasai.

Mátíyu 13:53-58, Mááka 6:1-6

16 minkákémbá Ísu kítokomo maémáin-daopa'a Násáreti-naopa'a koména Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaama aasiyaasi-táwai mono'-náúmpá'á umaémáintemba miráumai uména Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba simátimindayavena usásinowasa

17 naaóv'á Áánútun-aaí sirówai Áísáya agaimakón-kwandaai ámúwana mairéna kwéarirena moórá-aimba awánéna táámpamai séna

18 Ísóigon-amanko kesé máyáíye. úwoi-kwaasiyavai kesí áséi-kwasai kosimátimiyo séna si'mákaimba póna Ísóigon-amanko kesé máyáíye. tátokaan-kwaasiyave'a kemá ayútínkáana'a máéro siyé-áimbá kosimátimiyo. túrambo kavíkáin-kwaasiyavai ó'a túramba awánamái kawé'á umátinkaa-aimba kosimátimiyo. tirumbó umbaimó táínda-kwaasiyavena minúbái-yántáá'á ánásaniye siyé-áimbá kosimátimiyo.

19 Ísóigo kwená kwaási kawé'á umátinkanin-kanaagon-aaí kosimátimiyo séna si'mákaiye

agaimaréna siráíye Ísu simásuwena

20 mináúvái-kwándáái tavúmai kárákwirowaimba aména aai simátimindayavena mara'á máyowasa mindáúmpá'á máyón-kwaasi aai síníye úwasa aúrampimba karákówana

21 Ísu séna mináimbá táámpamai súna'a iséiraan-aimba avora'á kwévaariye súwasa

22 isésa aiva'á kawer-áimbá kwésiye sésa aamoí umánkesa naaémba anón-imayaa ésa sésa Yósépi ááninko éna maankákéwái póna kesáámó úndanten-kwaasiman-ivo nóra séna mirán-áimbá kwésiyo suwaná

23 Ísu séna kwaási kwántámai-aimba sésa emá sontaa-kwáási ómpo enáúra'a eyáárika'a kawe'á uwó kwésewe. mináimbá kentáv'e'a simásuwe'a sé'a Kápénéamu-naopa'a kawe'-má'yái mairáanata ísarumpo maanká ená naaópakwara'a mirám-báyái mayaaó kentáv'e'a sénááombanivo

24 árai'a simátim'e'a sé'a Áánútun-aaí simátimíwái kwená kwaásitopa'a Áánútun-aaí kosimátiminyenamo kwimbá kwenamááaraa sésa kesáámó úndanten-kwaasiman-iyé sésa kwenáwí'a íma mósá kwémaraawe.

25 árair-aimba sénaumpo ísáaro. naaóv'á'á Áánútun-aaí simátimakowai áwí'a Íráiyaa máyonka'a kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba maisuwéna íma aa'á téna ayawaimá tówana minkánáámá Ísareri-kwaasiti marav'á'á ketor-ínimbá sáwíva'a máyówana

26 Áánútu íma minkétór-ínimbá kotúwa'naa ínáyone séna ó'om-baravakentetor-inimba Sáítóni-marava'a Sárévati-naopaken-inimba koáwa'naa uwó séna Áánútu Íráiyaa ai'marówana kuráiyé.

27 naaóv'á'á moóráwái Áánútun-aaí simátimakowai áwí'a Íráisa máyonka'a Ísareri-kwaasiti marav'á'á túma karón-kwaasi sáwíva'a máyówana Áánútu minkwáásiyómbá íma asóvamatinkaraimbanivo ó'om-barava'a Síriyaa-maravaken-kwaasi áúma karón-kwaasi áwí'a Néamanimba asóvamankaraiye Ísu súwasa

28 mimbónó'-náúmpá'á máyówái isésa imáyaa ésa kentááyávéna Áánútu íma túwa'naa ínáyé Ísu siyé sésa tirunkó ikaa'á vówasa

29 usásinesa Ísumba tátokesa tavisímaesa máápa'a kunákáruwesa miwítí naaór-omapa'a amémpa'a améntáyuwanae uwaná

30 ánivo Ísu minkwáásimíwinkemba tuvíyuwena kóuraiye.

arumpimbá taraváá-kwámbá máyowaina kwaasíi.

Máaka 1:21-28

31 Ísu Káriri-marava'a Kápénéamu-naopa'a koména Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a mono'-náúmpá'á uména aaí simátimuwasa

32 isésa asiramái súntavesa anón-kwaasigoraamba siyé sésa táátavai uráawe.

33 táátavai uwaná mimbónó'-náúmpá'á moóráwái taraváá-kwámbá kwenarumpimbá máyon-kwaasigo ména anónka'a séna

34 Ísu Násáretivakewai óne. kentáá nóra éwa tasínkambaiya ánásaniyono. embá awánáúndawai Áánútuna kawe-kwáyó'ná'á óne súwana

35 Ísu taraváá-kwántávéna asiramái séna aaiseré minkwáási tiyuwé kóaaó súwana mintáraváá-kwánkó minkwáási toká'mái túranka'a tuvámbaréna íma sáwí'a umánkena úwoi kóúwasa

36 awánésa táátavai ésa keáimbá sésa nóran-aina kwésiyo. asir-ayán-áimbá taraváá-kwántávéna asiramái kwésimatimisasa tirumpinkémbá kwégowe suwaná

37 mirán-áimbá Ísun-aaí mináyámpá'á kóyáwé úwasa ísaraawe.

Ísu tí'o ún-kwaasi asóvamatinkarain-kwasai.

Mátíyu 8:14-17, Máaka 1:29-34

38 Ísówana Ísu mimbónó'-náúmpá'á tuwéna Sáímonina naaúmpa'a íyúmba Sáímoni aísáankomba kokotámba kwéankowana máyowasa Ísumba simámúwana

39 iséna kwenópa'a téna kokotákontavena séna ánásao súwana minkókótámba ánásowana usásinkwena toómbá agaimái tímakaiye.

40 toómbá agai-timúwasa enónka'a o'on-o'on-ti'o ún-kwaasi tí'maesa Ísunopa'a mátínkówana ayáámba tátorowasa asóvaraawe.

41 mirá úwasa taraváá-kwámá sáwíva-kwaasi tirumpinkémbá tiyuwésa anónka'a sésa Áánútu ááninko óne simásuwesa kóuraawe. taraváá-kwámá imáyáa ésa Ísuntavesa Áánútumo usásinankaiwaima iyé-ímáyáá untávéna Ísu aaiséráaro súwasa tiyuwésa kóuraawe.

Yútiyaa-ayampa'a Ísu simátímakain-kwasai.

Mááka 1:35-39

42 kóuwana aaváúmá usónka'a Ísu mindáópa'a tuwéna námúnaa síndayavena íma kwaási máyópa'a komáyowasa avakáá-umai awánésa sésa kónavo keséya maiyó suwaná

43 Ísu séna ó'on-daopimpakwara'a áséi-kwasai Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba kosimátimenaumne. mirá ónaundayavena Áánútu si'mákaisa'a kunkáumne séna

44 tiyuwéna Yútiyaa-ayampa'a koména mono'-náúmpímpá'á simátíma'maena iráiyé.

5

Ísu kwená kwayó'nárawa'a tááyarain-kwasai.

Mátíyu 4:18-22, Mááka 1:16-20

1 moórá-tawai Ísu nonkwaaúnkón-awampa'a áwí'a Kénésáréti-kwaaunkon-awampa'a máyowasa Áánútun-aai isánáe sésa tóyo ésa kwenkuvará'á úmaesa tuwaná

2-3 kae'á sáwíyan-dompi-sipi nonáámááíva'a kwáyowana moórá Sáímonindei kwáyowana awánówasa noyáá'a tóróyan-kwaasi mindómpí-sípí tuwésa kwase-únámbá kwésese uwaná misípí úwoi kwáyowana awánéna Sáímonina nompí-sípívímbá usáatena Sáímonintavena séna egwaa'á maimaé kwaaó súwana egwaa'á avúsúmaena nonawámpá'á kúwana Ísu mimpímbá mara'á ména amápa-kwaasi simátímakaiye.

4 simásuwena Sáímonintavena séna nompí-sípí avúsúmae nonavuvumpá'á kuré egwára'á ená kwaásigwara'a kwase-únámbá túwéwana nompímbá kumína'a noyáá'a asínáaro súwana

5 Sáímoni séna anóndakoo ívé'-no'waamba mirá úmae iyúndaya íya noyááta asinéta úwoiya máyaundayaanivo emó séndantemba ónaumne séna

6 nonavuvumpá'á kwésa kwase-únámbá túwówana nompímbá kumúwana sáwíva'-noyaa'a minúnámpímbá ógwitena tararáára'naraamba úwasa

7 moórá-nompi-sipivimba miwítí kwaási máyówasa awánésa tiyáán-tuwaa'a ésa tasúwa'naa oro suwasá tésa minkáé-sípívímbá noyáá'a mósá márówana ógwitena umbái téna nompímbá kunávekora'naraamba úwana

8 Sáimoni Pítáa mirámó úmba awánéna Ísuma anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kívairena séna Ísóigoo sáwí-kwaasi úmpo siyuwé kwaaó siráiyé.

9 sáwíva'-noyaa'a asínóntavéna Pítaawe kwesé máyón-kwaasiye táátavai uwasá

10 Sáimoniye noyáá'a to'maésarai nááúyawai Sépéti ááninkai túwí'a moóráwai Yémési úwana moóráwai Yóni mindáraiye táátavai uyaná Sáimoni Pítáa Ísuntavéna séna Ísóigoo sáwí-kwaasi úmpo siyuwé kwaaó súwana Ísu séna íma áá'a kaíno. noyáá'o to'maé kwénaaomba mimbáyái ivátuwe'a ívé'a kwaási tavisíyasa kesirááima kwáráaro súwasa

11 mindómpí-sípi tavisímaesa nonáámááiva'a mámaresa miwítí mayáímá ivátuwesa Ísun-ánaemba kwa'maésa kwénaaowe.

Ísu áúma karón-kwaasi kawé'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 8:1-4, Mááka 1:40-45

12 moórá-tawai Ísu moórá-naopa'a máyowana moóráwai amápa-kuva'a áúma karón-kwaasi Ísumba awánéna anóndakoman-iyé séna aísamaivimba takívairena séna kentávénamo ankáínamo e kanaán-umai aúnaí'a umásinkaniyone súwana

13 Ísu ayáámba ane'á tátorena séna mirá ónaumpo enáúra'a karevú'a kawáúgwíye súwana avekáámbá kawáúguwana

14 Ísu asiramái séna enáúra'a kawáúgwimba po naaóvá'ó Mósesimo siráintemba mono'-máयी-kwáásítópa'a kwéma enáúma máagaraatinke póima tímínasa Áánútuntavesa ísámai tuvú'mái agayáiyasa amáparawai awánéna áurakemba kawáúgwíye sénááowe. ánivo enáúra'o umánkaunda-aimba simátimunavo se kwaaó Ísu súwana

15 ivátuwéna kawé'á umánkon-aimba simátima'maena iyúwana mináínkó naaó'-nao'a kóyáwé úwasa sáwívarawai tóyo ésa kwenáái kwéise'a onaná tí'o in-kwáási asóvataminkainkwaé sésa tóyo uwaná

16 ánivo Ísu Áánútumpa'a námúnaa síndayavéna kavóná-marava'a kóyo uráiyé.

Ísu aísamai pukówaimba kawé'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 9:1-8, Mááka 2:1-12

17 moórá-tawai évakarawai ámáán-kawaa-kwaasiye ámáámba sun-kwáásíyé Yérúsaremu-naopakemba Kárirí-ayampakemba Yútiyaa-ayampakemba tóyo ésa Ísu moórá-naumpa'a aái kwésimatimumba táisaraawe. Áánútu Ísumba asóvataminkanin-asirayamba ámakowana máyowasa

18 évakarawai aísamaimo pukówaimba kwandaaivimbá marésa taag-wíya'maésa tésa Ísunopa'a máánkáananaya kawé'á ínkwáé sésa tumbá

19 mindáúmpá'á sáwíva-kwaasi sisipáá uwasá íma kanaán-umai iyóra'naraan-esa naanamíva'á taagwíya'maésa umésa avaa'á akósámaresa ándára tátorena túwówana kumeémena kwaásivimbo Ísumo máyompimba aúranka'a kumúwana

20 Ísu taagwíya'maésamo tun-kwáásímó árai'a kawé'á umánkaniye-imayaamo umbá Ísu tuwánéna aísamaimo pukón-kwaasiyavéna séna kesí kwaásiyo ená sáwí-imaya mayauwáúmne súwasa

21 áamáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásíyé iséise esa sésa Áánútu kweyáá sáwí-imayaa maitiyuwánívo kwaási íma mirá ónááovo Áánútumba aká'áamba kwésimankaiye suwaná

22 Ísu minimáyáámó umbá awánéna séna nóra éra mirán-ímáyáá kwéoo.

23 moóráwaimo aísamaimo pukáíndawaintavaimo sénamo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne sínasamo ésa áraira síí. kampaará sííyo sénááowe. ánívo moóráwaimo aísamaimo pukáíndawaintavaimo sénamo eyáárika'a usásine kwaáo sínasamo ésa áraira síí. kampaará sííyo awánanaaowe.

24 kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai marapá'á máyaunda kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáúnda-asirayamba tokáunda pó'a agaráátinkáanda awánanaaowe séna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna isaaó. usásinke ená kwandaaimá maimaé ená naaópa'a kwaáo súwana

25 túranka'a usásinkwena kwená kwandaaimá kwémaena Áánútu áwí'a mósá kwémarena kwená naaópa'a kúwasa

26 amáparawai táátavai ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa íma awánaraundai'a isa'á awánáúmne sésa táátavai ésa tiyáamba tóipimba áákaawe.

*Ísu Áríváimba ááyarin-kwasai.
Mátíyu 9:9-13, Mááka 2:13-17*

27 naaémba Ísu aampa'á kwégwena awánómbe táákisi-mayai kwémayowai áwí'a Árívái táákísimo máyón-daumpa'a máyowana Ísu awánéna séna usásine kesé tiyó súwana

28 usásinena amápa-tantaa'a tuwéna kwenánaaemba kwa'maéna kwéna

29 Ísuwe náíndayavena kwená naaúmpa'a anón-tomba agayówasa táákísimo máyón-kwaasiye ó'on-o'on-kwaasiye Áríváina naaúmpa'a tamésa mindáraiye tamésa tagwémadowasa

30 áamáán-kawaa-kwaasiye miwítí áamáamba sun-kwáásíyé Ísuna kwayó'nárawatavesa áwáá'a tiyésa tísaa esa sésa táákisi máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'a on-kwáásíyé toómbá kwénaao suwaná

31 Ísu iséna séna sontaa-kwáásígó kawe'ó umáimo máyáan-kwaasi íma kwétuwa'naa-ivo tí'o in-kwáásí kwétuwa'naa-iyé.

32 mindáyave'a arupí umái máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a íma kunkáumpo sáwí'o umáimo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a kunkáúmne Ísu siráiyé.

*toómbá aawesuráan-kwasai.
Mátíyu 9:14-17, Mááka 2:18-22*

33 suwasá évakarawai Ísuntavesa sésa Yóni nombó pétinkaiwaina kwayó'nárawa'a moórá-mora-tawai Áánútuntavesa imáyáa ésa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésewasa áamáán-kawaa-kwaasiti kwayó'nárawakwara'a mirá kwéovo ená kwayó'nárawa'a íma mirá ésa toómbá nombá úwoi kwénaawe. nóra ésa mirá kwéoo suwaná

34 Ísu séna moóráwai aaraí mayáíndawai amááraawi tanómbe kauntimínimba miwísé máyainasa aamoí ésa mintómbá íma a'áo sénááovo úwoi nánááowe.

35 naaémbe minkwáásígómbá áí'maesa kówíyasa minkánáámá amááraawi tirunkó sáwí'a ínasa toómbá a'áo sénááowe Ísu séna kwemó ménamo naaémbo tiyuwénamo iyínintavena mináimbá siráiyé.

³⁶ Ísu mináimbá simásuwena maarán-áimbá kwántámai-aimba séna ááéraan-ampantamo avaa'ó kwáyáísasamo ombá aúna-ampanta íma kárámai kwéaraapaawe. mirámó íyana aúna-ampanta sáwí'a ínana ááéraan-ampantao aúna-ampantaraani'a íma íniye.

³⁷ aúna-anda-aran-domba ááéeraa-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba íma kwéatimaraawe. mirámó íyanamo éna aúna-anda-aran-domba anón-éna ááéraan-anaveumba kavámbaena sáwí'a ínana mindómbá úwoiva'a atígwiniye.

³⁸ mindáyavesa aúna-anda-aran-domba aúna-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba kwéatimaraawe.

³⁹ ááéraan-anda-aran-domba naawáimó ombá sésa ááéraan-anda-aran-domba ásí kwéiye kwésesa aúna-anda-aran-domba íma kwésinkaiye kwésewe.

6

Ísu savaatirár-áimbá siráin-kwasai.

Mátíyu 12:1-8, Mááka 2:23-28

¹ moórá-tawai Yútaa-kwaasi agándon-kanaara'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé kígauvimba úwiti-ton-kigauvimba kwégwesa kwená kwayó-kwáási úwiti-aramba kútúmai ásima pítuwesa kwénowasa

² áamáan-kawaa-kwaasi évaka'a tuwánésa sésa agándaan-kanaama aambá aúmbakaawa'a nóra era mirá kwéoo suwaná

³ Ísu séna naaóvá'á Tévítimo urómba aúváivimba agaimarón-ainkona ááimba íma ísaraawe. Tévítiye kwená kwaásiye táái kwétinkowana

⁴ Tévíti Áánútuna mono'-náúmpá'á iyéna Áánútu aúranka'o makón-tomba umairéna kwéna kwená kwaási timúwasa naráawe. mintómbá úwoi-kwaasi íma némáembanivo mono'-máyai máyón-kwaasi némáembani. Tévíti mintómbá umairéna timúwasa nonká'á Áánútu íma áwáá'a siráimbanivo kesí kwaási mirá kwéowa'a áwáá'a ímo seráámbá áwáá'a kwésewe.

⁵ kwíyómpakemba kwaási úranda'a pó'a agánda-kanaara'o kárákwiraundawai úmpo agánda-kanaamo kwaásimo mayái kwémayaamba kendéimán-iye Ísu siráiyé.

ayáamba kawévaigurain-kwaasigona kwasái.

Mátíyu 12:9-14, Mááka 3:1-6

⁶ moórá-tawai Yútaa-kwaasi agándon-kaaara'a Ísu mono'-náúmpá'á iyéna kwésimatimuwana moóráwái ayáánúrapar-ayaamba kawévaiguron-kwaasi máyowasa

⁷ áamáan-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé mésa Ísuntavesa agándaira'a póna minkwáásimó kawé'ó umánkainataamo éta táto'maiya aavintá mayankánaumne sésa Ísumba awánomba

⁸ Ísu minímáyáámó umbá awánéna ayáamba kawévaiguron-kwaasiyavena séna usásine kemó máyaundara'a umaiyó súwana usásinena Ísunopa'a túranka'a umaúwana

⁹ Ísu miwíyávéna séna moórá-aintave'a tísaa ónáe'a sune. kentáási áamáan-aimpimba nóin-aina kwáyaiyo. agánda-kanaara'a póta kawé'-máyai kwémayaum. sáwí-mayaiya kwémayaumno. kwaási áwa'naa onanayá kawerá umáiyá méni. inkámónanaya puwíníyo tísaa ena súwasa íma aái suwaná

10 Ísu móyuwana meyuwana éna ayáamba kawévaiguron-kwaasiyavena séna enayáamba árútuwao súwana ayáamba árútuwowana kawé'a umánkowska

11 miwí tirumbá ávááraumai sáwí'a úwasa nóra umáiya inkamónaumno sésa kemó máyómpimba iséise uráawe.

Ísu kwená kwayó'nárawa'a tááyarain-kwasai.

Mátíyu 10:1-4, Mááka 3:13-19

12 minkánáávimbá Ísu enónka'a omápa'a uména íma aúmá kwaéna Áánútumpa'a námúnaa símaena kwéiyuwana

13 móirarowana Ísun-ánaaemba kwarón-kwaasi tááyowasa iyúwana minkwáásivinkémbá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi táámpámarena séna kesí aantá-kwaasin-owe séna túwí'a taráiyé.

14 miwí túwí'a téna moóráwai áwí'a Sáimoniye séna aúná-kwí'a tamámena Pítaawe súwana séna moóráwai Pítaa áváko áwí'a Éndaru moóráwai áwí'a Yémési moóráwai áwí'a Yóni moóráwai áwí'a Víripi moóráwai áwí'a Pátóromu

15 moóráwai áwí'a Mátíyu moóráwai áwí'a Tómaasi moóráwai Árávíási ááninko áwí'a Yémési moóráwai áwí'a Sáimoni kwemá Árómaani-kamaani-kwaasi tí'mátuwanae siráiwai

16 moóráwai Yémési ááninko áwí'a Yútási moóráwai Yútási Isakérióti kwemá naaémba Ísumba kwená namuro-kwáásír'á agaráátínkaraiwai miráumai-kwaasi Ísu tááyaraiye.

Ísu sáwíva-kwaasivimba mayái mairáin-kwasai.

Mátíyu 4:23-25

17 omápakemba Ísu miwísé arúvá'á kumbáyowasa kwenánaaemba kwarón-kwaasi sáwívarawaiye Yútiyaa-ayampakemba Yérúsaremu-naopakemba uwí-nón-awampakemba Táyaa-naopakemba Sáintóni-naopakemba sáwíva-kwaasiye tamésa

18 Ísun-ai isánáe sésa tí'a ún-kwaasigwara'a asóvatinkinkwae sésa tóyo ésa taraváá-kwámbá tirumpimbá máyón-kwaasigwara'a tóyo uwaná Ísu taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwówasa

19 tí'a ún-kwaasi Ísun-ane'a tátoraanana sí'a ánásainkwae sésa mirá uwaná asirayámbá tokéna póna mintí'á asóvatinkaraiye.

tirunkó kawé'á éna sáwí'a éna ínín-kwasai.

Mátíyu 5:1-12

20 Ísu mirá umátiyuwena kwená kwayó-kwáási tuwánéna séna keinárawa'a Áánútu súwa'naa ínkwáe sewái Áánútu kawé'á kwéumatinkena kwégawaiye.

21 ívé'a táái kwétinkaiwai tirumbá etóyói umái máéro. Áánútu kanaa umátinkaniye. ívé'a tirumbá sáwí'a kwéisasa ivi'á kwétaawai tirumbá etóyói umái máéro. tirumbá kawé'á ína'a kwíráái sénááowe.

22 keinárawa'a kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaintave'a asir-amái máyáawai kwaási tínaembo umátinkesa tíyáambo umátinkesa sáwí-aimbo simátinkesa sáwí-kwaasin-owe sénááomba tirumbá etóyói umái máéro.

²³ mirá íya'a tirunkó kawé'á kwéina'a imá kwéte'a kwíyómpakemba kentí kawé'-mékámá mayánááowe. naaóv'á miwítikwá'ná mirá ésa Áánútun-aaí simátimakowai sáwí'a umátinkaraawe.

²⁴ áńivo marapakén-tántáá'á makáawaima kárakwiyo. tirunkó kawé'á kwéin-tantaa'a á'a makáamba pó'a íma moóráma kawé'-mékámá mayánááowe.

²⁵ ívé'a tímú'a waiwái kárakwiyo. naaémba táái tinkániye. ívé'a kwiráái kwésewai kárakwiyo. naaémba ivi'á tánááowe.

²⁶ naaóv'á kentíkwá'ná kampar-áimbá simátimakowai túwí'a mósá makáamba pósa mirámó kwésesamo kentúwí'o mósá kwémarewa'o é'a kárakwiyo Ísu siráíye.

*namuro-kwáási kawé'á umátinkáaro-kwasai.
Mátíyu 5:38-48*

²⁷ Ísu simásuwena séna kemó simátiménda-aimba ísáaro. kesááimo isé'ó é'a kentí namuro-kwáási tirumbá kawé'á umátinke'a tíyámbó umátinkéwai kawé'á umátinkáaro.

²⁸ sáwí-aimba simátinkéwai kawé'á umátinkáaro. sáwí'a umátinkéwaimo é'a Áánútumpa'a námúnaa simái miwí túwa'naa oro.

²⁹ táá'o tuwausíya'o é'a íma tinkamé'a ókwara'a kwántá-timiyasa tuwausónááowe. kentí unáánkwátói mairésa sésa ókwara'a mayánae síya'o é'a íma a'áo seró.

³⁰ moórá-yantaatavaimo simiyó síya'o é'a úwoi tíméro. kendéimo moór-yantaa'o máyáíya'o é'a íma usisi'á siméro seró.

³¹ kembó tirááimo táinda-i'o umáimo kwétuwa'naa-íya'a miwí miráumai túwa'naa oro Ísu siráíye.

³² Ísu simásuwena séna amáparawai kentí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. sáwí'ó kwéon-kwaasi íma kawé-kwáási ombánivo miwítí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. miráumaimo kentí kwaásiti imáyáawe su'maimo kwéiyanao éna Áánútu íma kawé'-mékámá tímínivo kentí namuro-kwáásígwárá'á imáyáa tíméro.

³³ amáparawai kawé'á kwéumatinkaan-kwaasi kawé'á kwéumatinkaawe. sáwí-kwaasigwara'a mirá kwéowe. mirámó onten-umái kawé'ó kwéumatinkaan-kwaasiye su'maimo kawé'ó umátinkéwanamo éna Áánútu íma kawé'á owé síníye. kentí namuro-kwáásígwárá'á kawé'á umátinkáaro.

³⁴ sáwí-kwaasi naaémba siménááowe-imayaa ésa kwétimewe. naaémbo tíménááon-kwaasiye su'maimo tímíyanamo éna Áánútu íma kawé'á owé síníye. naaémba siménááowe-imayaa íma é'a úwoi tíméro.

³⁵ kentí namuro-kwáási kawé'á umátinke'a imáyáa tíméro. anondá simígwáe-imayaa íma é'a úwoi tíméro. mirámó íyambo é'a Áánútumpakemba kawé'-mékámá mayánááowe. Áánútu kwentávésa íma súwi sen-kwáási úwoi kwétuwa'naa-ena sáwí-kwaasigwara'a mirá kwéísasa pósa kwaási keinárawa'a mirámó ombá tuwánésa sésa Áánútu kwíyómpakewai áánimbaa'a owé sénááowe.

³⁶ kentívomá arumbá kwéumatinkaintemba mirá oró Ísu siráíye.

*íma sáwí-aimba simátíméro siráin-kwasai.
Mátíyu 7:1-5*

37 tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye síyanamo éna Áánútu kentáváígwará'á mirá sínívo tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye sevó. umbai-yántáá'ó timíyanamo éna Áánútu kenkwará'á mirá ínivo umbai-yántáá'á tímévo. sáwí'o umátinkaiya'o é'a mináimbá íma tááka'a maré'a tuwinkásuwaaro. mirámó íyanamo éna Áánútu kemó sáwí'o ombá maitiyuwániye.

38 timíyantemba Áánútu anondá kembá timíniye. toómbó tíméwasamo nawááesamo aráávara'o ontembá Áánútu mirá umái sáwíva-tantaa'a timíniye. miráumai tíméntemba Áánútu miráumai timíniye Ísu siráiyé.

39 Ísu simásuwena kwántámai-aimba séna moórá aúgavitawai moórá aúgavitawaimba ayáán-to'maesarai íma kanaán-umai kóyááoivo mirámó ésaraimo ésarai aísava'a tuvamóyááoie.

40 kwená iyámpóimo agaráátinkáiwaimbo ombá íma kwembá kwéusayaaitaavo kwenáái ísámaesa kwemó intení'a kwéowe Ísu siráiyé.

41 Ísu simásuwena séna kentúrampimba irarumbá kwáyáisa'o ombá íma awánaamba kentí kwaási tuwáné'a enaúrampimba ayaantambá kwáyáiyé kwésevo íma mirá seró.

42 kentúrampimbo irarumbó ímo awánaamba nóra sera kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá maitiyuwánae kwéseo. kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-ovo kentúrampinkemba irarumbá maisuké'a tuwáné'a kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá kanaán-umai maitiyuwánaáowe Ísu siráiyé.

taaigónté arankóntéi kwaasái.

Mátíyu 7:17-20, Mátíyu 12:33-35

43 Ísu simásuwena séna kawé-táigó íma sáwí-aramba iyáísana sáwí-taigo íma kawer-árámbá kwéiyaivo

44 mǐntáigó arambá awánésá sáwí-taiye kawé-táiyé kwésewe. tekómo éna íma áwí-yantaa'a iyánívo té'a iyániye. ampaantarígo avo'árén-aramba íma iyánívo ampaantari-aramba iyániye.

45 miráumai kawe-kwáási kawer-ímáyááwínkémbá kawé'-máiyái kwémayaavo sáwí-kwaasi sáwí-imayaavinkemba sáwí-mayai kwémayaawe. tirumpimbá kwáyáin-imayaanei kwésewe Ísu siráiyé.

naambá kwéoyawairaiti kwaasái.

Mátíyu 7:24-27

46 Ísu simásuwena séna kentávái anóndako óne kwésebanivo kemó simátimunda-aimba íma kwa'mái kawé'á kwéowe.

47 kesópa'o tésa kesáái isésá kawé'á umái kwégwaraiyawai mirán-kwáásímó simátíméndara'a ísáaro.

48 naambá ónái sésa maravimbá mai'á u'maésa kumeémesa óntamba kunavakáá-ésa mink'á naamayáámba aimái naambá úmaraiyana aa'á téna anón-kavirayan-domba kumínana mindámbá íma tawisínda asiramái kwéena óntanka'-namba póna úwoi kwéniye. miraráán-umai kwaásimo kesópa'o tésa kesáái isésá kawé'á umái kwégwaraawai asiramái ménaaowe.

49 ániyo kesáímo isésamo ímo kawé'ó umáimo kwéisaawaima mirán-kwáásímó simátíméndara'a ísáaro. naambá ónái sésa íma mai'á ukésa íyamba paák'á úmakaiyana anón-a'a téna kavirayán-dómbá kuména mindámbá tawísíyuwainana sáwí'a íniye. miraráán-umai ímo kesáímo ísáaimo kawé'ó iyawai íma asiramái ménaaowe Ísu siráiyé.

7

*Árómáani-kwayo'nakona kwaasái.
Mátíyu 8:5-13*

1 Ísu mináyáátáár-áimbá simátímatuwena Kápénéamu-noapa'a komáyowana

2 Árómáani-i-kwaasiti kawááná'á ména kwená kwayó'ná'á aráái tówaimba áí'a kwéuwana puwíndayavena kwéena máyowana

3 minkáwáánákó Ísumo tamáyon-aimba iséna Yútaa-anon-kwaasiyavena séna Ísumba koái'mae'a tíyana taasóvamankaino séna ti'marówasa

4-5 Ísunopa'a asiramái koséna minkáwáánákó Yútaa-kwaasiya kwésuwa'naa-ena kentáásí mono'-námbá úmakaimba póna kawe-kwáásí po kawe'á umái koáwa'naa íníyone suwaná

6 Ísu iséna miwísé kwéna minkáwáánákóná naambá egwaa'á kwáyonka'a kúwana minkáwáánákó kwená kwaásí simátimena séna Ísunopa'a kosimáme'a maará simáméro. anóndakoo kentáásí kawáánákó séna kemá sáwíyan-kwaasi úmpo emá anón-kwaasi ómpo ivátuwe kesí naaúmpa'a íyínda uwóví'a íníyone.

7 mindáyavai íma enópa'a kosimámakaunda po íma kesí naaúmpa'a iyé úwoi aaiyé su'mai sinaná kesí kwayó'ná'á asóváino.

8 kegwára'á kawáá-máyáígóná ááimba awánaraunda kesí kawáánákó sisa'á kwená mayái kwémae'a kesí i-kwáásíyávé'a súnasa kesí mayái kwémayaawe. moóráwaintave'a sé'a kwaaó súnana kwégwisa'a moóráwaintave'a sé'a tiyó súnana kwétisa'a kesí kwayó'nátávé'a mirá uwómó súndantemba mirá kwéiye siyé. Ísumba kosimáméro súwasa ti'marówai tésa tasimámúwana

9 Ísu mináimbá iséna áátavai éna kogwanténa kwenánaaembo kwa'maésamo kun-kwáásíyóntávéna séna simátimé'a sé'a minkwáásí Árómáani-kwaasigo kentávéna súwa'naa í-ásíráyámbá tokáiyé kwésivo kesí kwaásí Ísareri-kwaasivinkene ó'on-kwaasivinkene íma mirán-áimbá kwésewe Ísu súwasa

10 ti'marón-kwaasi koyauwerésa tésa taawánomba kwayó'ná'á kawe'á umái máywasa taawánaraawe.

Ísu moóráwaimba usásinankarain-kwasai.

11 Ísu sáwíyanka'a ména tiyuwéna kwená kwayó-kwáásíyé sáwíva-kwaasiye kúmba Néni-naopa'a kwéna

12 mindáókona óntan-kurigona ontara'á kúnka'a moóra-ketor-ininko ááninko puwúwasa taagwiya'maésa sáwíva-kwaasi anówae kwétuwana

13 Ísóigo anówamba awánómba arumbá umánkena séna íma iví'á taaó séna

14 kúkútaa-taira'a kotátorowasa taagwiya'maésa tun-kwáásí tamáúwana Ísu séna ívé-kwaasigoo usásinaao súwana

15 pukómpinkemba usásinena aai kwésuwana Ísu anówantavena áí'mae kwaaó súwasa

16 amáparawai táátavai ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa ívé'a Áánútun-ai sin-kwáásí anón-kwaasi kentáávímbá kwévaariye. Áánútu ai'maráísana kwená kwaásiya súwa'naa íi-kwáásíyá kúmiye suwaná

17 mináimbá Ísuntavesamo sun-áínkó Yútiyaa-ayampa'a évarevar-awampa'a kóyáwé uráiyé.

*Yóni nombó pètinkaraiwaina kwaasái.**Mátíyu 11:2-19*

18 mináinkó kóyáwé úwasa Yónina kwayó-kwáásí isésa Yónimba kosimámúwana kwená kwayó'nárai tááyowasarai tuyaná

19 simátimena séna Ísumba maanáimbá koáísaa okaiyó. emá kumíníyonemo siráawaiya'ono. á'owawa ónómpo kemá kumíníwaina amu'maránaumno siyé. kosekaiyó Yóni súwasarai isésarai

20 Ísunopa'a tasimámesarai Yóni nombá pètinkaiwai si'maráísakai enópa'a túye. Yónimo simbá kumíníyonemo siráawaiya'ono. á'owawa ónómpo kemá kumíníwaina amu'maránaumno siyé. Ísumba tasimámúyana

21 minkánáávimbá Ísu sáwíwa-kwaasi ó'on-o'on-ti'a ún-kwaasi kawé'a umátinkena taraváá-kwámbá tirumpinkémbá kwémaitiyuwena túramba kavikón-kwaasi túramba awánamai kawé'a uwaná

22 Ísu Yónimo ti'marón-kwaasiyavena séna tayauwerékai awánaantantaa'a isáán-aimba Yónimba kosimámekai sékai túramba kavikáiwai túramba awánamai kawé'a owaná táá'a kaúnkaiwai táá'a kwéisaawana tísamaima pukáiwai kawé'a umái tísamaima kwétaawana túma karáiwai kawé'a kwéumatinkena puwón-kwaasi kwéusasantinkena úwoi-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimena séna

23 kentávèna íma kaer-ímáyáá iyawai tirunkó kawé'a kwéiye siyé. Yónimba kosimámékaiyo Ísu súwasarai kurááiyè.

24 Yónina kwayó'nárai tayauwerésarai kuyaná Ísu Yónin-ai amápa-kwaasi simátimena séna Yóni kavóná-marava'a máyáísa'a koawáné'a nóran-imayaa kwéera koawánarao. úndá toréna umá móma'mema'o intenkáán-kwáásí Yónima iyé-ímáyáá uráao. ímanivo Yóni íma mirán-kwáásímán-ivo asirayán-kwáásímán-iyè.

25 nóran-imayaa kwéera koawánarao. kawer-únánkwátói úmakainda-kwaasi Yónima iyé-ímáyáá uráao. ímanivo mirán-kwáásí kawer-únánkwátóigwara óisankwara-kwaasi anón-kwaasiti naaúmpa'a kwémaewe.

26 nóran-imayaa kwéera koawánarao. Áánútun-ai kwésiwai Yónima iyé-ímáyáá uráao. owé. Áánútun-ai kwésiwaiman-iyè. árai'a simátimè'a sé'a kwemá Áánútun-ai siráawai usáyaaitaraiye.

27 Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba Yónin-ai simái agaimaréna séna

Áánútu séna isaaó. moóráwaimba ai'maráanana kesáái maimaéna ená aiva'a kwéna ená aambá kwiyíniye siráiyè

agaimaréna siráimba Yónintavena siráiyè.

28 simátimè'a sé'a Yónina mayáígó amápa-kwaasiti mayáígómbá usáyaaitaisana Áánútu kawé'a umánkaraivo Áánútu kwená kwaásira'o kawááin-kwaasi anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye anómba kawé'a umátinkaniye Ísu siráiyè. [

29 táákísi kwémayon-kwaasiye úwoi-kwaasiye mináimbá isésa Áánútumo siráin-aimba árar-aimba póta konanayá nombá pésinkainkwaé sésa Yóninopa'a kuráawe.]

30 ánivo Yóni Áánútuna aambá agaráátinkaraimba amáán-kawaa-kwaasiye amáámba sun-kwáásíyé minámbá tínaaemba umámesa íma nombá perómba kóuraawe.]

31 Ísu moórá-ainkwara'a simátimena séna ívé'a máyáan-kwaasi nóran-kwaasiraane sénaumno.

32 mirán-kwáásirááni'a kwéomba iyámpóiyomba naaópa'a marupímbá mésa aávéima kwétesa moórá-ayampa'o máyáan-iyampo tááyesa imá tiré'a taseró. moórá-íya súna'a íma táásá uráawe. ivi'ó taan-íyá súna'a íma ivi'á taráawe. miníyámpói urántemba maamáyáan-kwaasi mirá kwéowe.

33 Yóni nombá pétinkaiwai ména ándá-aran-domba íma kwénena Áánútuntavena ísámai toónkwará'á íma kwénaisa'a kwentávé'a sé'a taraváá-kwámbá arumpimbá máyáiwaiman-íye kwésewe.

34 kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai mé'a ándá-aran-donkwara toónkwará'á kwénauna'a kentávé'a sé'a ándá-aran-donte toónté námae íyiwaima póna táákísi máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'a on-kwáásítí kwaásiman-íye kwésewe.

35 ánivo Áánútu simátímakaintemba kwéowai sésa Áánútu kawer-ímáyáágwáráwáimán-íye kwésewe Ísu siráíye.

Ísu aísamaira'a masawémba atírain-kwasai.

36 moórá-tawai amáán-kawaa-kwaasigo áwí'a Sáímoni kwemá Ísuntavena séna kesí naaúmpa'a toómbá tamandaaó súwana kwená naaúmpa'a íréna toómbá ugwénowana

37 mindáópaken-inimba eénánká'á naaún-ininko Ísu amáán-kawaa-kwaasigona naaúmpa'a ména toómbá kwénaiye-aimba minínínkó iséna óntan-anaveumpimba áséi-kwiyumba úm-basawemba kwáyomba maímaéna

38 mindáúmpá'á iyéna Ísun-ánaempa'a aísamaivimba uména ivi'á kwétowana a'numá ka'maéna Ísu aísamaira'a kumúwana minínínkó ayáátáár-a'nontaunei aísamairakemba kwéuwaena aísamai kwéamo'nena áséi-kwiumbo úm-basawemba aísamaira'a atímarowana

39 amáán-kawaa-kwaasigo Ísumbo ááyowai awánéna imáyáa éna séna minkwáásígómó Áánútun-ai kwésiwaimo inkákái aísamaira'o uyátokain-inimba eénánká'á naaún-ininko iyé-ímáyáá isinó séna mirán-ímáyáá úwana

40 Ísu minkwáásígóntávéna séna Sáímoniyo moórá-aimba simámenae súwana minkwáásígó séna anóndako siyó súwana

41 Ísu séna moóráwái óntamba kwétimiwai ména moóráwaimba sáwívar-ontamba siyáánkai-tamayor-ontamba aména moóráwaimba sáwíyan-ontamba moórá-tamayor-ontamba amísana

42 aanávómbó amí-kánáá tísasarái óntamba íma kwáyáíasarai avakáá uwáéesarai kwenópa'a tíyana séna kanaánivo íma meéyámbá mayánaumpo keináraití meéyán-túwí'a tawígauvatuwaumpo kokaiyó siráíye-aimba Ísu Sáímonimba simámena séna mindáyavena mirámó sintávéna minkáé-kwáásígórái tirunkó aamoi kwéumankaiye. moóráwái ávááraumai aamoi kwéumankaimba nááwa'íyo Ísu áísaa éna súwana

43 Sáímoni séna sáwívar-ontambo maírénamo aanávómbó ímo máamisanamo meéyán-áwí'a tawígáúvatuwaiwai anón-aamoi kwéumankaiye Sáímoni súwana Ísu séna mindáyave'o súnda á'a séne simásuwena

44 kogwanténa minínínkómbá awánéna Sáímontavena séna minínínkómbá awánaao. ená naaúmpa'a iyúnda kentáásí ááimba sísamaimo sese íi-nómbá íma siménana minínínkó ivi'á kwétaisana a'numá sísamaira'a kúmísana kwena'nónaunei uwákaiye.

45 parugará íma umásinkaanana minínínkó sísamaima taamó'namo'na uráíye.

46 kentáásí ááimba íma si'nómpá'á masawémba asinkáánana minínínkó sísamaira'a ásí-kwiyumba im-básawémbá átímai asínkaraiye.

47 mináimbá simáme'a sé'a minínínkóná amápa-sawi-imayaa mayauwáúnda póna kembá anón-aamoi umásinkena mirán-tántáá'á kawé'a umásínkáíye. ánívo moóráwaimbo kító-sawi-yantaa'o mayauwáúnda sáwíyan-aamoi kwéumasinkaiye Ísu Sáímonintavena simásuwena

48 minínínkóntávéna séna ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa

49 kwesémo toómbó kwénon-kwaasi keáimbá sésa kwaásiti sáwí-imayaa kwémaitiyuwaiwaima mindá nóran-kwaasiya'íyo suwaná

50 Ísu minínínkóntávéna séna kentávái áraire séna'a ená sáwí-imayaa mayauwé'a kawé'á umánkaumpo aánoumai paru umái kwaaó Ísu siráíye.

8

évakar-inimba Ísuwe kwénaaon-kwasai.

1 minkákémbá Ísu naaó'-nao'a anón-daopimpare sáwíyan-daopimpare kwénaaena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba ásí-aimba simátima'maena iráíye. Ísuwe kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi kwénaauwasa

2 évakar-ininte kwénaaesa minínínkómbá évaka'a tí'a úwana Ísu kawé'a umátinkaron-inimba uwasá évaka'a tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyukain-inimba uwaná moórá-inimba Mágátáraa-naopakemba áwí'a Máriaa Ísu kwenarumpinkémbá avakaeté-taravaa-kwamba mayáúkon-ininko úwana

3 moórá-ininko áwí'a Yóánana awaikó áwí'a Súsa kwemá Éróтина naanká'á kárákwirowai úwana moórá-ininko áwí'a Súsána úwasa évakar-ininkwara'a uwasá miráumai-inimba pósa kentí náindaampinkemba Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé túwa'naa úmaesa kuráawe.

moóráwai ányumba tu'makáin-kwasai.

Mátíyu 13:1-23, Mááka 4:1-20

4 naaó'-naoken-kwaasi sáwíva'a Ísunopa'a tóyo uwaná Ísu simátimena séna

5 moóráwai ányumba maimaéna kígauva'a kwégwena máyu'maraisana évakar-anayumba aampa'á kunkwáyáisasa kwaási tísamaigo tavútukaawana numaómá tükúnasukaiye.

6 évakar-anayumba óntankwara'-maravimba kunkwéna karuwéna anoníyaim-barava'a póna aáyánkaraiye.

7 évakar-anayumba karaampimbá kunkwéna kárúraisana karaan-tantáákó ara'násukaiye.

8 évakar-anayumba kawé'-márávimbá kunkwéna karúmai anón-éna arambá imái sáwívar-aramba iráíye. kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráíye.

9 súwasa Ísuna kwayó-kwáási Ísuntavesa minkwántámái-áínkóná ááimba sinatá ísáano suwaná

10 Ísu séna Áánútu kwená kwaási kawááin-ainkona ááimba kwésimatimunda Áánútu keinárawa'a imáyáa tímisa'a kwéisaavo ó'on-kwaasi kwántámai-aine su'mai kwésimatimumpo kwéisaambanivo íma ísámai kawe'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawe'á kwéowe Ísu siráiyé.

11 Ísu simátímatuwena séna mináínkóná ááimba súnnda ísáaro. moóráwaimo ánáyumbo tu'maráinten-umai Áánútun-ai simátímísana

12 évakar-anayumbo aampa'ó kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai ísááwana Sáátáánigo imáyáa éna Áánútun-aaiyavesa áraire síyana sáwí-ampakemba kawer-ámpá'á métínkáivo séna tirumpinkémbá tamaimái úwoiva'a kwétiyuwaiye.

13 évakar-anayumbo óntankwara'-maravimba kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isésa aamoí ombánivo íma tirumpimbá táto'mai kawe'á ontávésa sáwíyanka'a áraire kwésewana ó'on-o'on-tantaako tísasá miwáná imáyáa ésa Áánútun-ai ivátukaawe.

14 évakar-anayumbo karaampimbó kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai ísáámbanivo marapár-úmbái-yántáátávésa imáyáa úmae naaésa óisan-imayaama úmae kwénaaesa ó'on-o'on-tantaa'a mayánáe kwésimae naaésa mirán-imáyááo Áánútun-ai káátasuweisasa íma Áánútuna mayái kwémayaawe.

15 évakar-anayumbo kawe'-márávimbó kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isésa kawer-ímáyáágwárá-kwáásí isésa tirumpimbá táto'mai kawe'á ésa asiramái mésa Áánútuna mayái kwémaesa ó'owima kwétuwa'naa-owe Ísu siráiyé.

oómbá kúrakain-kwasai.

Mááka 4:21-25

16 Ísu simásuwena séna oómbó kúra'maraamba íma aúpá'á marésa íma asípáa-amendaampa'a marésa avora'á mósá makéwasa amáparawai naaúmpa'o iyiyamba awánanaaowe.

17 mirámó onten-umái aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárínasa awánanaaowe.

18 kwéisaan-aimba imáyáa umái kawe'á oró. Áánútun-aaimo ísáaimo kawe'ó kwéowai Áánútu túwa'naa ínasa moórá-ainkwara'a isánááowe. Áánútun-aaimo ímo ísáaimo kawe'ó ésa kampa'á sésa kawe'á umái kwéisaumne kwésewai tirumpinkémbá maimayáinana íma kwéniye. mindáyave'a ísáan-aimba imáyáa umái kawe'á oró Ísu siráiyé.

Ísun-anówawe áúnava'maati kwaasái.

Mátíyu 12:46-50, Mááka 3:31-35

19 súwasa Ísun-anówawe Ísun-áúnava'maate tésa sáwíva-kwaasi Ísuwe mésa sisipáa uróntavesa íma naaúmpa'a iyúmba máápata tamáyówana

20 mindáúmpá'ó máyon-kwaasigo Ísuntavena séna enanówe enáúnavare embá awánanae sésa máápa'a tamáyáawe súwana

21 Ísu amáparawaiyavena séna Áánútun-aaimo isésa kawe'á kwéowai kesinówe kesúnava'maa'an-owe Ísu siráiyé.

anón-unda torówana Ísu maivairáin-kwasai.

Mátíyu 8:23-27, Mááka 4:35-41

22 moórá-tawai Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívimbá usáatena nonkwaaúnkóná menávápá'á kónáe séna miwísé kúmba

23 Ísu aún-kwaigurówana minkwááúmpá'á anón-unda torówana nonkó tuvántááva éna nompí-sípívimbá ógwitowasa kunávekunavo sésa

24 inkaisésa Ísumba koáúsesa sésa anóndakoo puwúnavaiaaawe suwaná Ísu usásinena asiramái séna úndáonte nonkóntéyavena maiváyáakaiyo súwasarai úndáoe nonkóe maiváyóyana nonkómá kararépaguwana

25 Ísu simátimena séna kentáv'é'a nóra séra íma kesí imáyáa onkákémbá kwéseo súwana táá'a kówasa keáímbá sésa nóran-kwaasiya énáwa úndáoe nonkóe kwenáái kwéisiayo sésa tiyáámba uvakésa táátavesa ésa siráawe.

taraváá-kwámbá arumpinkémbá mayáúkain-kwasai.

Mátíyu 8:28-34, Mááka 5:1-20

26 simásuwesa mindómpí-sípívimbá kumbá Káríri-marama tínaempa'a kwáyowana Kégésaa-marama túrampa'a kwáyowasa

27 mimbárává'á kumbá Ísu mindómpí-sípívinkémbá mimbárává'á ásáwovana moórawai mindáópakewai Ísunopa'a téna kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyowana póna ayáátááka'a unáánkwátói-iyaaimba ména íma kwená naaúmpa'a maéna kwaásimo utamátínkóm-buri-aiva'a máyowana

28-29 sáwíva-tawai mintáraváá-kwánkó sáwí'a umánkowasa kwaási kárákwiresa aiyayaanka'a asááúmarowana minándá tarátuwena mintáraváá-kwánkó áí'maena kavóná-marava'a máánkarowana ména Ísumo tumba awánéna kwáá'a túwana Ísu taraváá-kwánkóntávéna séna auwé kóaaó súwana Ísuma anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kumbéna anónka'a séna Ísuwo usáyaaitamai-Isoigo ááninko ómpo sinkamonavainivo nóra unásinkaniyono súwana

30 Ísu séna enáwí'a nááwa'ono súwana minkwáásígó sáwíva-taravaa-kwamba kwenarumpimbá máyontavena séna kesúwí'a sáwívarawai úne séna máyowasa

31-32 omáka'a sáwíva-poima mésa umá kwénowasa minkwáásígó arumpinkén-táraváá-kwántómbá Ísuntavesa asiramái sésa kwaántái naaópa'a íma si'maraaó. mimpóí tirumpimbá si'maraaó suwaná mirá oró súwasa

33 taraváá-kwántómbá minkwáásígó arumpinkémbá kárúwesa pói tirumpimbá koverówasa mimpóiyómbá amápa'a ámémpakemba isaaisésa nonkwaaúmpíntá kumpérómba putásowasa

34 póira'o tavíkówai úmba awánéna avekáán-umai naaópa'a kwésa kígaúvimpá'o máyón-kwaasi mósimati mesimati uwasá

35 isésa koawánanae sésa kumbá Ísunopa'a koyorupésa awánomba taraváá-kwámbá arumpinkémbá kóun-kwaasigo unáánkwátói úmarena Ísu aísamaivimba kawé'á umái máyowasa koawánéna táátavai uwasá

36 Ísumo minkwáásígómbó kawé'ó umánkawasamo awánon-aimba simátímúwasa

37 isésa ávááraumai táátavai ésa pása Kégésaa-maravaken-kwaasi amáparawai Ísuntavesa sésa maambáravá'á ivá siyuwéya kóaa suwaná nompí-sípívimbá usámaaisowana

38 taraváá-kwámbo arupinkémbó mayauwón-kwaasigo Ísuntavena asiramái séna esé kónáe súwana ímanivo

39 ená naaópa'a kuré Aánútumo embó kawé'ó umánkáin-aimba kosimátimiyo súwana Ísumo umánkon-aimba mindáópa'a simátima'maena kuráiyé.

inaamarúgonté aaraigóntéi kwaasái.

Mátíyu 9:18-26, Máaka 5:21-43

40 Ísuma Káíriri-kwaaunkona menávápákémbá nompí-sípívimbá koyauweréna túmba sáwíva-kwaasi amu'marésa máyówana túwasa aamoí uwaná

41-42 moóráwai mono'-nánká'ó kárakwirowai áwí'a Yáírasi téna Ísu anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kumbéna asiramái séna kimbora kesiyáámumba puwindayavena kwéivo tiré ane'á koyátorena asóváino súwana minínáámárúgó sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima tásukainarasigontavena avowá tasúwana Ísu kwesé kúmba sáwíva-kwaasi Ísumba taúkúraa'namai kwa'maé kuwaná

43 moórá-ininkomba áí'a kwéun-ininko sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima naeyámba kwéankowasa ima kanaán-umai asóvamankowana minái'á úwoi kwáyowana

44 minínínkó sáwíva-kwaasivimba Ísun-ánaemba kwa'maéna kwégwena kwená unáánkwátóí-ayaaira'a koyátorowana mindááéyánkoma érankowana

45 Ísu séna náawawa kesí unáánkwátóira'a tátoraina'iyó súwasa amáparawai sésa ímaniye suwaná Pítáa séna anóndakoo sáwíva-kwaasi kwenkuvará'a úmaesa iyómpimba tátokaawe súwana

46 Ísu séna kempínkén-ásíráyánkó moóráwaimba kawé'á umánkáimba awánare'a sé'a moóráwai kesí unáánkwátóira'a tátokaiye kwésune súwana

47 minínínkó imáyáa éna ima aúpá'á úmpo á'a suwánaraiye-imayaa éna ayántámbá kwétowana Ísu aísamaivimba kumbaéna amáparawai túranka'a kwená unáánkwátóira'o tátorowanamo asóvamankon-aimba simátimuwana

48 Ísu séna kesímánaako kentávái se árai'a súwa'naa íníwaiman-iyé sénda póna áí'a éránkáivo kawé'á umái kwaaó Ísu siráiyé.

49 Ísu mináimbá kwésuwasa mono'-nánká'ó kárakwirowaina naaópakenkwaasi tésa Yáírasintavesa sésa enayáámúnko pukáivo anóndakontavai ténavo simámiyo suwaná

50 Ísu mináimbá iséna Yáírasintavena séna mináíntávái ima áákar-aaka'a éma kentávái isénana enayáámumba kawé'á umái méníye Ísu séna kúmba

51 Yáírasina naan-egwáá'á kwéna kwa'maésamo kun-kwáásiyóntávéna maanká'á méworo séna Pítáawe Yóníye Yémésiye minárásigó anóvwíye tí'maena naaúmpa'a usávé'mai iyúmba

52 mindáúmpá'ó máyón-kwaasi anón-ivi'a kwétowana Ísu séna ima ivi'á taaró. minárásigó ima pukáivo úwoi aúma kwaiguráiyé súwasa

53 minkwáásiyómbá á'a pukuráiyé-imayaa ésa Ísuna awíráái suwaná

54 Ísu minárásigó ayáánka'a tátorena séna inaamarúgóo usásinaao súwana

55 minárásígón-amanko arupimbá túwana avekáámbá usásinowana Ísu séna toómbá amíyana naino súwasarai

56 anówowi táátavai uyaná Ísu asiramái séna kemó únda-aimba íma simátímékaiyo siráiyé.

9

Ísu kwená kwaási mayáírá'á tí'mákain-kwasai.

Mátíyu 10:5-15, Mááka 6:7-13

1 naaémba Ísu kwená kwayó-kwaásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tááyowasa tuwaná kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyu'mae'a nááóro-asirayamba tíména tí'o ún-kwaasi asóvamatinkai-asirayamba tíména

2 séna Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba kogwésimatime'a tí'o índakwaasi kwéasovamatinke'a oró séna

3 aampa'ó kwíyamba íma moórá-yantaa'a maimae'á koró. tááúmba íma maimae'á kwé'a toón-únámbá íma maimae'á kwé'a toómbá íma maimae'á kwé'a óntamba íma maimae'á koró. moórá-mora-umai unáánkwátói timantenká umái kuvé'mae'á koró.

4 Áánútun-aaí simátímenaaontave'a moórá-naopa'o kwíyasamo naambó timíya'a mindáúmparé su'mai mé'a mindánkó avowá arunkó sáwí'an-ivai mindáúmpá'á mé'a kentí mayái maimái ánáse'a mindámbá tuwé'a ó'on-daopa'a koró.

5 moórá-naopa'o kwíyasamo ímo naambó timíyana Áánútu mindáópakenkwaasi íma aamoí umátinkanivo umásítai'a é'a tísamaivakem-baramo uwáéntemba unté'a koró Ísu simátimuwasa

6 kwená kwayó-kwaásí tuwésa naaó'-nao'a kwénaaesá Áánútuna áseí-kwasai simátíma'maesá kwégwesa tí'o ún-kwaasi asóvamatinkamae kuráawe.

Éróti Ísun-aaí ísarain-kwasai.

Mátíyu 14:1-2, Mááka 6:14-16

7 Ísuna mayáígón-áái símae íyúwana Káríri-marara-kawaanako áwí'a Éróti mináímbá iséna anón-imayaa urái. Ísuntavesa évakarawai sésa kwemá Yóni nombó pétinkaraiwai pukáimpinkemba usásinkaiye suwasá

8 évakarawai sésa kwemá Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Íráiyaa pukáimpinkemba usásinena máyáiyé suwasá évakarawai sésa kwemá naaóv'á Áánútun-aaí simátímakaawaivinkemba moóráwai pukáimpinkemba usásinkaiye suwaná

9 Éróti minámápár-áímbá iséna séna kemá simátinkaunasa Yónimba anumarambá arátúwááwana pukáivo mináímbó kwésemba nááwa'iyompo awánanaumne Éróti símae iráiyé.

sáwíva-kwaasi toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 14:13-21, Mááka 6:30-44, Yóni 6:1-13

10 Ísuna aantá-kwaasi Ísumo tímúm-bayai maisuwésa kwenópa'a tésa amápa'-mayaimo un-áímbá simámúwana Ísu miwíyé su'mai tí'maena Pétésáítaa-naopa'a komáyowasa

11 áńivo sáwíwa-kwaasi isésa kwa'maésa kuwaná Ísu tuwánéna aamoí éna Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba simátimena tí'o ún-kwaasi asóvamatinkariye.

12 asóvamatinkowasa enónka'a kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi Ísunopa'a tésa sésa íma sáwíwa-kwaasi máyáapa'an-ivo enáíndara'a tí'márénasa egwaa'-náópimpa'a kwénaesa toón-ávákáí naan-avákáí oró suwaná

13 Ísu simátimena séna kemá toómbá tíméro súwasa miwí sésa sáwíyan-tomba éva'aaseigwara kae'-nóyáákwará'á kwayáivo sáwíwa-kwaasivimba íma kanaán-ínívo toómbá komeéyán-oro-aina kwéseno áísaa esa suwasá

14 sáwíwa-kwaasi 5,000 kwaaima uwasá aaraiyé iyámpóíye máyówana Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna inkwima'mái taaínkaa taainkaarumai 50 50 umai mara'á máéro simátíméro súwasa

15 isésa mirá umátinkowana

16 Ísu éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á maisokéna kwíyómpa'a karákéna Áánútuntavena súwi simásuwena mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásí tímúwasa misáwívá-kwáásí tímúwasa

17 amáparawai nowaná tímú'a wówasa Ísuna kwayó-kwáásí mintón-ayai sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitaraawe.

Pítaa Ísuna ááimba siráin-kwasai.

Mátíyu 16:13-19, Mááka 8:27-29

18 moórá-tawai Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé máyówana Ísuwe su'mai Áánútumpa'a námúnaa simásuwena tísaa éna séna kentávésa amáparawai nóran-kwaasiye kwéseo súwasa

19 miwí sésa évakarawai sésa emá Yóni nombá pétinkaandawai óne sewasá évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-ai simátímakaandawai áwí'a Íráiyaama óne sewasá évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-ai simátímakawai pukáandavinkemba usásinkaandawai óne kwésewe suwaná

20 Ísu séna keinárawa'a kentávé'a nóran-kwaasiye kwéseo súwana Pítaa séna Áánútu usásinankaiwaimba Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundawaiyi óne súwana mináímbá íma simátíméro Ísu asiramái siráíye.

Ísu puké'a usásinanaumne siráin-kwasai.

Mátíyu 16:20-28, Mááka 8:30-9:1

21 Ísu séna mináímbá íma simátíméro simásuwena

22 séna kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai sí'a índai'a umásinkesa Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé amáámba senkwáásiyé tínaaemba umásimesa sínkamiya'a puwónaundanivo kaumbo-táwai maisuwéna Áánútu usásinankaniye Ísu siráíye.

23 Ísu simásuwena amáparawai simátimena séna kesínaaemba kwaránée síyawai tirááímo táínda-yantaa'a íma tátoraaro. kemá puwónaundatima sùgwaata'mae'a kondantembá kesínaaemba kwaránááowaima umbai-yántáá'á aasiyaasi-táwai timíyasa minúbái-yántáá'á úwoi maimaésa sínaemba kwaránááowe.

24 tirááímo táíndai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávésa ísámái tirááímo táínda-yantaa'o tuwésa puwésa aúnná'a umái mai'mai'a ónááowe.

25 marapákémbó amápa-tantaa'o kwémaesamo puwíyambo éna mintántáákó íma túwa'naa íníye.

26 kesááiyavaigwara kentáváígwárá'ó tigaemó umásínkáámba pó'a aáno kemó marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai aáno kesí ságayankwara kesivoná ságayankwara kwíyómpakembo Áánútuna kwayó'nárawati ságayankwara'o marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne.

27 árai'a simátíme'a sé'a évaka'a maanká'ó máyáan-kwaasi íma aiva'á puwé'a Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba awáné'a naaémba puwónááowe Ísu siráíye.

Ísu ó'on-kuwawaa'a aúkáin-kwasai.

Mátíyú 17:1-13, Mááka 9:2-13

28 Ísu simásuwena avakaumboé-no'waamba kwaéna Pítaante Yóninte Yémésinte tí'maena námúnaa síndayavena omápa'a uména

29 námúnaa kwésuwana ói'a ó'on-oi'a auvúwana kwená unáánkwtóirakemba kwayání'a kéna tógáyagaya kwéuwasa

30-31 awánomba kae-kwáásirái kwíyómpakemba paáresarai mindárai túwí'a Mósesiye Íráiyaae Yútaa-kwaasi tíkwá'nárai Ísuwe kwaasái kwésuyana kwíyómpake-sagayamba kwáyowarasarai naaóv'á Áánútu Ísuntavena Yérúsaremuva'a puwíníye siráimba sáwíyanka'a mirá íníye-aimba kwésuyasa

32 Pítaae máyóyan-kwaasiye tuún-kwáyómba usásinesa Ísuna ságayamba Ísuwe máyóyan-kwaasi tuwánomba

33 mindárai Ísumba íma auwésarai íyúyana Pítaa Ísuntavena séna anóndakoo maanká'ó maúndaya kawé'á imbá póta kwááyu-namba kaumbomá ónaundaya moórá endéin-éta moórá Mósesindei éta moórá Íráiyaandei éta mirá ónaundayaawe Pítaa íma imáyáa úmba úwoi siráíye.

34 mirá kwésunka'a ainánkó kuména káátaguwasa táátavai uwaná

35 ainámpínkémbá aagíowé su'mai séna maawámá kesáánimba éna kemá usásinankaundawain-ivo kwenáái Ísáaro

36 simásuwowasa awánomba mindárai kwíyómpa'a íyúyana Ísuwe su'mai máyowasa awánaraamba minkánáa íma simátimesa mináímbá úwoi tátokaawe.

Ísu taraváá-kwámbá mayáúkaín-kwasai.

Mátíyú 17:14-21, Mááka 9:14-29

37 aaváyaaraamba omápakemba kúmúmba Ísunopa'a sáwívarawai tóyo uwaná

38 minkwáásíyómpínkémbá moóráwai anónka'a séna anóndakoo maand'á kimbora kesáánimban-ivo arumbá umánkaao.

39 moórá-taravaa-kwamba arumpimbá taména kwáá'a kwétena amentánaanta isaná tanaambá váguvagu kwéena áwááyaamba akékúndena aígareó nonkáánéna aiyayaamba sápisimagwisana mirá úmaena kwéiyena sáwí'a kwéumankaisa'a

40 ená kwayó-kwáásíyávé'a sé'a taraváá-kwámbá arupínkémbá mayáuwáaro súnasa íma kanaán-umai mayáúkaawe súwana

41 Ísu séna kentí imáyáa kae'náer-imayaa isa'á kentávái íma imáyáa kwéowana póna sirumbá umbái kwétaivo nóraumai-tawaiya kesé ménaumno simásuwena miníyámpóigó avowántávéna séna enáánimba áí'mae tiyó Ísu súwana

42 áí'maena túwana mintáráváá-kwánkó miniyámpói améntayuwowana tanaambá wówana aiyayaamba sápisimaguwana aigareó nonkáánúwana Ísu awánéna mintáráváá-kwánkóntávéna séna auwé kóaaó séna miniyámpói kawé'á umánkena avowántávéna séna áí'mae kwaaó súwasa

43 Ísumo mirámó umbá Áánútuna anón-asirayamba awánéna amáparawai táátavai ésa tiyáamba tóipimba áákaawe.

Ísu puwínín-aimba siráin-kwasai.

Mátíyu 17:22-23, Máaka 9:30-32

44 Ísu amápa'-mayaimo mayómba awánéna táátavai uwaná kwená kwayó-kwáásiyávéna séna simátíménda tááka'a marááro. kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba ó'on-kwaasi timiyasa sínkamiya'a puwónaumne súwasa

45 kwemó sún-ainkona ááimba íma isésa miwítí imáyáa umbái tówana mináinkóná ááimba aúpa'á kwáyowasa íma ísámai kawé'á ésa áísaa ónái sésa umbá táá'a kówasa íma áísaa uráawe.

náawa kwéusayaitaiyo siráan-kwasai.

Mátíyu 18:1-5, Máaka 9:33-37

46 Ísuna kwayó-kwáási keáin-keaimba sésa kentáávinkémbá náawa aiva-kwáási-í'a ínío sésa keiyái kwésuwana

47 Ísu miwítí imáyáamo umbá awánéna moórá-iyampoi áí'mai akwámpa'a ankéna

48 simátiména séna kentávái imáyáa kwéesa iyámpói áwa'naa onten-umái kwésuwa'naa-owe. súwa'naa onten-umái Áánútu sí'mákaiwaimba kwéawa'naa-owe. keinárawapinkemba évakarawai sé'a kemá sáwíyan-kwaasima úne kwésiyawai Áánútu minkwáásiyávéna kwéusayaitaawe kwésiye Ísu siráiyé.

kentí mayái íma sáwí'a kwéiwaina kwaasái.

Máaka 9:38-40

49 súwana Yóni Ísuntaveña séna anóndakoo moóráwai kwénaena taraváá-kwántóntávéna séna Ísuna asirayámbá kwáyáintavena auwé kóaaó simátímapa'a kwégwisasa mintáráváá-kwámbá kóuraawe. minkwáásígó íma kentáávinkén-kwáásímá ómpo íma miráne étuwaaoya siráumne Yóni súwana

50 Ísu séna íma tuvínankaaro. kentáásí maiyáígómbá íma sáwí'a kwéowai úwoi kwésuwa'naayaan-owe Ísu siráiyé.

Sámériyaa-kwaasi Ísumba íma naambá ámakaan-kwasai.

51 Áánútu Ísumba airáinana kwíyómpa'a iyínín-kanaama sáwíyanka'a tíníye úwana Ísu kwenarumpin-ímáyáá éna asiramái séna Yérúsaremu-naopa'a kónái séna kwéna

52 kwená kwaásiyavéna kogwaénááon-damba koavakáá kwéiyaro séna tí'marówasa aiva'á Sámériyaa-kwaasiti naaópa'a kuwasá

53 Ísu Yérúsaremu-naopa'a kwíníye-aimba isésa tirunkó sáwí'a úwasa íma naambá tímúwasarai

54 kwená kwayó-kwáásívinkémbá kae-kwáásírái Yémésiye Yóniye mináimbá isésarai sésarai Ísóigo Áánútu kwíyómpakemba iramá tuwáinana kuména minkwáási kavúkoró-aimbo kwésuyamba kwéankaiyo suyaná

55 Ísu mégwantena asiramái séna íma mirá sekaiyó súwasa

56 mindáópa'a tuwésa ó'on-daopa'a kuráawe.

Ísu-ánaemba kwaránáe siráan-kwasai.

Mátiyu 8:19-22

57 aampa'á kwéguwana moóráwai Ísuntavena séna amápa'-naopa'o nááíndava'a esé naaónaumne súwana

58 Ísu minkwáásigómbá áísaa umai isánáe séna kwaankó taaiyaivimbá kwégwaisana numaómá ánáamba úmarena kwégwaivo kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai íma naambá úmare'a kwégaumne séna

59 minkákémbá moóráwaintavena séna kesínaaemba kwa'maé kwíníyone súwana anóndakoo máyáanana kesivo puwína'a utamánke'a enánaemba kwaránaumne súwana

60 Ísu séna ímanivo kesáái ímo isésamo pukáan-kwaasiraamba owáimá puwíyan-kwaasi utamátinkanaaovo emá Áánútumo kwená kwaásimo kwégawaain-aimba simátima'mae kwíníyone súwana

61 moóráwai Ísuntavena séna anóndakoo enánaemba kwaránaunda pó'a aiva'á kesimááraa siyáamba tímatuwe'a naaemba enánaemba tágwaranaunda kanaawá'iyó súwana

62 Ísu séna Áánútuna mayáímó ááiimbo ásámaimo kwémaesamo ivátuwesamo ó'on-imayaamo owáí Áánútu kwená kwaási kwégawaipa'a íma kanaán-umai mayái mayánááowe Ísu siráíye.

10

Ísu 72 kwaasi mayái tímakain-kwasai.

1 naaemba Ísóigo sáwíva-kwaasi 72 kwaasi usásintinkena kaesé umásuwe kwemó kwínín-daopimpa'a aiva'á kónááowe séna

2 Áánútunopa'o ténááontavesa kwenáái kosimátima'mae koró-áimbá simátimena séna kígauva'a sáwíva-tomba ávu karáísasa mintómbá akaránááon-kwaasi esimái-kwaasi máyáamba pó'a kígaugona avowámpa'o námúnaa síyana mayái-kwáási tí'maráínasa mintómbá akaránááovo

3 koró. sipisípi-araa'a kwínana áwááisaantemo in-iyánkómó intenkáámbá on-kwáásívimbá tí'maránaumne.

4 óntambo inaaínaaimó síí-únámbá íma maimaé'a kwé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a tísamai ánáamba íma maimaé'a kwé'a aampa'ó kwégwe'a ayáátááka'a íma úwoi-aimba símae kwé'a

5 moórá-naumpa'o iyé'a sé'a paru umái maétaao serómó.

6 síyana paru umái maíndawaimo éna mimpárú-áimbá kwempímbá kwénivo ímo paru umái maíndawaimo éna mimpárú-áínkó koyauweréna keinárawatopa'a tíníye.

7 mayái kwémayaiyawai meéyámbá máyáantavai tímínda-naumpa'a uméwana tímínda-tomba nánááowe. íma ó'on-daumpimpa'a naa'é'a tímínda-naumpare su'mai umáero.

8 moórá-naopa'o kwíyasa naambá tímésa toómbá tímésa íya'o kwéne'a

9 mindáópa'o tí'o índa-kwaasi kwéasovamatinke'a simátime'a sé'a Áánútu kwená kwaási kawááinín-kanaa kentópa'a sáwíyanka'a tíníye simátíméro.

10 moórá-naopa'o kwíyasamo naambó ímo tímíya'a aampa'á kwégwe'a avora'á simátime'a sé'a

11 kentí naaópakem-baramo sísamaivakenta uwátuwaundaya Áánútu keinárawa'a íma aamoí umátinkaintavai umásítai'a umái agaráátinkaumne. ísáaro. Áánútu kwená kwaási kawááinin-kanaa sáwíyanka'a tíniye isa'á tínaemba umámewe simátíméro.

12 simátíme'a sé'a Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaá ínín-kanaa tínimba naaóv'á Sótómu-naopa'a méraan-kwaasi sáwí-kwaasi sáwí-meyamba timínimbanivo keinárawa'o tínaaembo umátimenaon-kwaasi sáwí-meyamba ávááraumai timíníye Ísu siráíye.

*Íma aai ísaraan-kwasai.
Mátíyu 11:20-24*

13 Ísu simásuwena séna Kórásini-naopaken-kwaasiye Pétésáitaa-naopaken-kwaasiye kárakwiyoro. naaóv'á Táya-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye Áánútun-aaimo ímo ísaraawaivimbo ó'on-o'ombayai ímo awánaraam-bayaimo kwémayaawandamo awánarekai kentí sáwí-mayai tukásino. sáwí-mayaimo tuwésamo úwoi-unankwatoimo úmaesamo kanamó a'mákáankakai Áánútu tuwánaraisino.

14 mindáyave'a simátíménda ísáaro. maarán-ímáyáá kwée'a Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaá ínín-kanaa tínimba Áánútu Táya-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye sáwí-meyamba anómbea timíníye-imayaa kwéowe. kentí sáwí-meyanko minkáé'-náópakewaiti sáwí-meyankomba usáyaaítaya-sawí-meyamba timíníye.

15 Kápénéamu-naopaken-kwaasiyono. kentúwí'a mósá maré'a sé'a kwíyómpe'a iyónaumne sembánivo púwón-ayampa'a kónááowe Ísu simásuwena

16 kwená kwayó-kwáásiyávéna simátimena séna kentáái ísámai kawé'á kwéowai mirámó ombá kesáái ísámai kawé'á kwéovo tínaemba kwéumatinkaawai kenkwará'á mirá kwéowe. tínaemba kwéumasinkaawai mirámó ombá sí'mákaiwainkwará'a mirá kwéowe Ísu siráíye.

72 kwaasi koyauwékáan-kwasai.

17 Ísu súwasa minkwáási 72 kwaasi isésa kóyáwé urésa Ísunopa'a tóyo ésa aamoí taumánkesa sésa Ísóigo taraváá-kwántóntávéta séta Ísuna asirayámbá kwáyáintave'a tiyuwé kóro kwésunasaya isésa kóuraawe suwaná

18 Ísu séna mirá owaná kwíyómpakembo tawáombo intembá Áánútu Sáátáánigona asirayámbá maisukáimba awánaraumne.

19 simátíménda ísáaro. asirayámbá timúna'a pó'a kwaaivaainkómó váindamo é'a íma puwíyana áwááisaantemo índá-uvowankomo váindamo é'a íma puwónááowe. tímakaunda-asirayanko Sáátáánigona asirayánkómbá kwéusayaaítimba póna íma amápa-tantaako sáwí'a umátinkaniye.

20 taraváá-kwántómbá kentáái isésa kóuraantave'a íma aamoí ovo Áánútu kwíyómpe'a aúvái-kwandaavimba kentúwí'a agaimakáintave'a aamoí oró Ísu siráíye.

*Ísu Áánútu áwí'a mósá makáin-kwasai.
Mátíyu 11:25-27, Mátíyu 13:16-17*

21 minkánáá Áánútun-amanko Ísumba imáyáa amúwana arunkó kawé'á úwana séna kesivoó kwíyómpakwara mararákwará'á kárakwiraandawai óne. amápa-tantaa'a kwéisaumne sen-kwáási íma simátíme úwoi-kwaasi

simátíme mirámó iíyávéna kwéankaisa'a pó'a enáwí'a mósá kwémaraumne Ísu simásuwena

²² simátimena séna kesivo amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo séna símakaiye. amáparawai kesí ááimba íma kawé'á umái suwánaraavo kesivo kemá ááninko únana póna kesí ááimba suwánaraiye. amáparawai kesivoná ááimba íma kawé'á umái awánaraavo kesivombá pó'a keyáá awánaraumne. kesivoná ááimbo agaráátinkaundawai kwéawanaawe Ísu siráiyé.

²³ Ísu simásuwena mégwantena kwená kwayó-kwáásiyáváiyé su'mai séna awánaamba póna tirunkó kawé'á ína'a máéro.

²⁴ simátíme'a sé'a naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakowaiye anón-kwaasiye keinárawa'o kwéunda-mayai kwéawanaanten-umai awánanae sésa umbá íma awánaraawe. miwí keinárawa'o kwéisaanten-umai isánáe sésa umbá íma ísaraawe Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna siráiyé.

Sámériyaavakewai namuro-kwáásí áwa'naa uráin-kwasai.

²⁵ moórá-tawai Ísu kwenáái kwésimatimuwana moórawai ámáamba kawé'á umái ísarowai Ísunopa'a téna áísaa umai Ísumba isánáe séna anóndakoo nóra umáíya aúnái'a umáíya kwíyómpa'a maí'maira ónaumno súwana

²⁶ Ísu séna Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba awánaánda mináíntávái nóran-imayaa kwéono súwana

²⁷ minkwáásígó séna Áánútun-ai aúvái-kwandaavinken-ainko séna kentiruné kentí imáyáawe kentí asirayáné Áánútumpa'a kentí Ísóigomba áméro séna kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró siráiyé súwana

²⁸ Ísu séna árai'a séndanivo mirámó é aúnái'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ínyíone Ísu siráiyé.

²⁹ súwana minkwáásígó imáyáa éna ó'on-kwaasi suwánésa kawé-kwáásimán-iyé sígwáe séna Ísuntavena séna kesí kwaási nááwa'iyó súwana

³⁰ Ísu séna simátíménda isaaó. moórawai Yútaa-kwaasi Yérúsaremu-naopakemba Yéríko-naopa'a kónáe séna aampa'á kwimbá umóyán-kwáási tátokesa kwená unáánkwátói ayú'maesa tuvú'maráawana puwindayavena aampa'á máyáísana

³¹ moórawai Áánútuntavenamo ísáimaimo pói'o tuvú'mái kwéagayaiwai minámpá'á kwimbá aanéiva'a máyáísana kóawanena moórá-aaneiva'a kóyaaitaisana

³² moórawai Árívái-andarakewai mono'-náúmpá'á mayái kwémayaiwai minámpá'á kwimbá aanéiva'a máyáísana kwená egwaa'á kwéna kóawanena moórá-aaneiva'a úwoi kóyaaitaisana

³³ moórawai Sámériyaavaken-kwaasi miwímá Yútaa-kwaasiti namuro-kwáásivinkémbá moórawai minámpá'á kwimbá koawánéna arumbá umánkena

³⁴ kwená egwaa'á koména masawémbe ándá-aran-donkwara'a umái avivimbá arankéna asáúmankena mósá árámbai kwená tónki-poi arósáánumpimba ankéna áí'maena kwááyumo ten-kwáásímó kwáéndampa'a móankarena kárákwirena

³⁵ usá aaváyaavimba mindánkó avowámbá kae-táwai-mayaigona óntamba aména séna kawé'á umái kárákwire kwenane'ó túwénda-ontambo é'a ke té'a anondá embá máamenaumne simásuwena kóuraiye Ísu simásuwena

³⁶⁻³⁷ nóra umáíya aúnaí'a umái maí'maira ónaumno súwaintavena Ísu áisaa ena séna umóyán-kwáásí tuvúkáan-kwaasigona kwaási minkáúmbó-kwáásívínkembá nááwa'iyó Ísu súwana minkwáásígó séna arumbá umánkena áwa'naa uráiwai kwená kwaásiman-iyé súwana Ísu séna kwemó intembá komé mirá ínáyone Ísu siráiyé.

Máátaante Máriaantei kwaasái.

³⁸ Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé aampa'á kúmba moórá-ininko áwí'a Mááta máyon-daopa'a kúwana Ísuntavena séna kesí naaúmpa'a toómbá umandaaó súwana

³⁹ uména aai kwésuwana minínínkón-áúngo áwí'a Máriaa Ísuntavena anón-kwaasima iyé-ímáyáá éna aísamaivimba taména kwenáái kwéisowana

⁴⁰ Mááta amápa-tomba kwéagayena anóm-bayai kwémaena anón-imayaa éna Ísunopa'a téna séna Ísóigoo kesúnko íma súwa'naa isa'á keyáá anóm-bayai kwémayaumpo kentávái íma ímáyáa éma simámínana tasúwa'naa íno súwana

⁴¹ Ísu arumbá umánkena séna Máátaao sáwíva-tantaa'a anón-imayaa ónana enarumbá umbái kwétaivo

⁴² kesááimo kwéisaimba mindá anón-tantaa'a póna mindáyavena Máriaa máyáimba pó'a íma ivátuwe'a ai'maráanana kwíniye Ísu siráiyé.

11

Áánútumpa'o námúnaamo kwésen-kwasai.

Mátíyu 6:9-15, Mátíyu 7:7-11

¹ Ísu moórá-tawai Áánútuwe aai kwésuwasa kwená kwayó-kwáásí máyówana Ísu simásuwowana kwená kwaásivinkemba moóráwai séna Ísóigoo Yóni nombá pétinkaiwai kwená kwayó-kwáásí agaráátínkáísasa Áánútuwe aai kwésentemba kentáá agaráásínkénata Áánútuwe aai senó súwana

² Ísu séna Áánútuwe aai sénááomba maará sé'a seró. kentáásivoo enáwí'a usáyaaitarain-awita kesáá mósá kwémaraumne. kentáárá'á kawáá-uwoya kwésune.

³ aasiyaasi-tawai kentáásí toóntá simiyó.

⁴ kwaásimo sáwí'o kwéumasinkewata mindáyaveta anondá íma sáwí'a umátinketa ivatá kwétuwaunaya miráumaiya kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwaao. sáwí'a ígwáe sésamo kentáámó íyamo e súwa'naa ínáyone. mirá-áimbá Áánútuwe seró Ísu siráiyé.

⁵⁻⁶ simásuwena simátimena séna moórá ená kwaási némpakemba no'wáán-avuntamba tína íma toómbá maké ená kwaásigona ontava'á komé áisaa-e se kesí kwaási némpakemba tímá íma toómbá makáunana káno'a máyáivo toómbá símína'a mááméno sinaná

⁷ kwená naaúmpakemba séna ontá umásuweta kesí aarai iyámpóise suúyá kwaiguráumpo íma usásine'a aménaumpo kóaaó síníye.

⁸ kesí kwaási pó'a aménaumne-imayaa ímo kwéinanamo éna ayáátáák'a inaaí kwésinana íma aigaemá ínana inaaí kwésindayavena usásinena amíníye.

9 miráráán-umai simátíme'a sé'a Áánútunopa'o námúnaamo kwéseмба áísaa úmae kwéiyiyana timíniye. ááyamae kwéiyiyana kentáái isániye. kwéavakaa úmae iyiyana Áánútu agaráátinkaniye.

10 áísaa íyanamo éna Áánútu timíniye. kwéaayewanamo éna Áánútu kentáái isániye. avakáá íyanamo éna Áánútu agaráátinkaniye.

11 keinárawa'a iyámpóigwara-kwaasi kentáánimbaa'o noyáá'a simiyómó síya'o é'a íma iraankavayaambá timénááowe.

12 kokóri-auma simiyómó síya'o é'a íma áwááisaan-uvowamba timénááowe.

13 ánivo sáwí-kwaasi ombánivo kentáánimbaa'a kawe-tántáá'á kwétimevo kwíyómpakemba kentáásivowa kaweré su'mai iwáí póna enamambá simiyó síyawai Áánútu kwenamambá timíniye Ísu siráíye.

Ísunte Píyésepuntei kwaasái.

Mátíyu 12:22-30, Máaka 3:20-27

14 moórawai arumpimbá taraváá-kwámbá máyowana íma aái kwésuwana Ísu mayauwówana kóúwana minkwáásígó aái súwasa sáwívarawai awánésa táátavai uwasá

15 évakarawai sésa taraváá-kwántóntí kawaáná'á áwí'a Píyésepu asirayámbá amísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye suwasá

16 évakarawai Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa áraira Áánútumpakena kunkáana ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná

17 Ísu miwí táama iséna simátimena séna moórá-andama áái'a tiyésa pósa taaínkaar-umai mésa íma asiramáivakaamba kwémaewe. moórá-akumba usiyán-ákúmbá pósa taaínkaar-umai íma asiramáivakaamba kwémaewe.

18 Sáátáánigo kwaásimo áái'o tiyésamo taaínkaa'o ésamo ésa íma asiramáivakaamba kwémaewe. kentáv'é'o sembá Píyésepu asirayámbá amísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye kwéseмба

19 ánivo Píyésepuna asirayánk'á taraváá-kwámbó kwémaitiyuwaundarakai kentí kwaásigwara'a Píyésepuna asirayánk'á taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaásino. mirán-áimbó síyasamo ésa kentí kwaási kampa'á kwésewe sénááowe.

20 ánivo kemá Áánútuna asirayánk'á taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaundayavena Áánútuna asirayámbá keinárawapimba kwévaarisa'a kwéawanaowe.

21 asirayán-kwáásígó iwevói tokéna kwená naaka'á kárákwiraisana kwená náaindaamba kawe'á umái kwáyáivo

22 moórawai kwená asirayámbá usáyaaitarawai téna tainkámbai kwená iwevói asiramái tátokain-iwevói tayaviyéna kwená náaindaamba tayavirena taaín-timakaiye.

23 kembá íma kwésuwa'naa-esa kesí namuro-kwáásiráámbá umái kwémaewe. íma síwa'naa esa kwaási torupamáí símémba kóyáwé kwéumagowe Ísu siráíye.

taraváá-kwánkó koyauwékain-kwasai.

Mátíyu 12:43-45

24 Ísu simásuwena moórá-aimba séna kwaási arumpinkémbá taraváá-kwánkó auwéna kavóná-marava'a nombá íma kwáyáipa'a kogwénaena

séna náávvara ménaumno séna avakáá uwááena séna tayauweré'a kesí naambá kwaási arumpimbá pó'a koménaumne simásuwena

²⁵ téna taawánaimba mindánkómbá kankambá kwiýú'mái kawer-umásukaisana taawánéna

²⁶ tayauweréna avakaeté-taravaa-kwamba miwítí sáwí-mayai anómba uráawai kotí'maena minkwáásígó arumpimbá tamáyáawana moórá-taravaa-kwamba arumpimbá máyáísana minkwáásígó sáwí'a umái máyáísasa naaémba sáwíva-taravaa-kwamba máyáawana kwemá anómba sáwí'a umái méraiye Ísu siráiyé.

árai'a tirunkó kawé'á kwéin-kwasai.

²⁷ Ísu mináímbá simásuwowana sáwíva-kwaasivinkemba moórá-ininko Ísuntavena anónka'a séna enanó embá maránkarena náámba ámakaiwaimba Áánútu kawé'á umánkaraiye súwana

²⁸ Ísu séna árai'a sémpo Áánútu kwenáái isámai kawé'á kwéowaima anón-kawé'a kwéumatinkaiye Ísu siráiyé.

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Mátíyu 12:38-42, Máaka 8:12

²⁹ súwasa sáwíva-kwaasi Ísunopa'a tóyo uwaná simátimena séna ívé'o máyáan-kwaasi sáwí-kwaasiman-owe kentávé'a kwésemba Áánútumo ai'mákainamo e ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaanomo kwésemba naaóvá'á Áánútu Yónaamba uráintemba kembá mirá ínivo mináímbá imáyáa oró.

³⁰ naaóvá'á Níníva-naopaken-kwaasi Yónaa uráintavesa Áánútu ai'mákaiye siráantemba kemó ondá awáné'á Áánútu ai'mákaiye sénááowe.

³¹ naaóvá'á Yútaa-kwaasira'a kárakwirowai áwí'a Sórómoni kawer-ímáyáávinkémbá aaimá kwésimatimuwana moórá-ininko némpaken-kawaa-ininko Sórómonin-ai kóisánáe séna kweémena kuráiyé. ívé'a kemá Sórómonimba usáyaaitaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaémba Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínínkanaa tínimba minínkó keinárawa'a aaivimbá maitinkéna séna kemá némpakemba Sórómonin-ai táisaraumpo Sórómonimba usáyaaitaraiwai kentópa'a máyowa'a kwenáái isááraamba íma ísaraawe síníye.

³² naaóvá'á Yónaa Níníva-naopa'a Áánútun-ai kosimátimuwasa isésa sáwí-imayaa tuwésa Áánútun-ai ísaraawe. ívé'a Yónaamba usáyaaitaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaémba Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavesa tísaa ínínkanaa tínimba Níníva-naopaken-kwaasi keinárawa'a aaivimbá maitinkésa séna Yónaa-ai iséta sáwí-mayai tukáundayaanivo Yónaamba usáyaaitaraiwai kentí naaópa'a máyowa'a kwenáái isé'o sáwí-mayaimo túwááraamba íma tukáawe Níníva-naopaken-kwaasi sénááowe Ísu siráiyé.

túranko kentí imáyáavimbo sámó kwégain-kwasai.

Mátíyu 5:15, Mátíyu 6:22-23

³³ oómbó kúra'maraamba íma aúpá'á maráiyamba avora'á mayáiyasa naaúmpa'o iyíyawai awánanaaowe.

³⁴ miráumai túranko kentí imáyáavimbo sámá kaí-yántáá'án-íye. túrankomo kawé'ó umáimo awánáinanamo éna amápar-imayaa sámá

kániye. túrankomo ímo kawé'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa túnkwiniye.

³⁵ kentí sáma kaí-yántáá'á túnkwiyavainivo kentúra'a kárákwimai kawé'á oró.

³⁶ kentí imáyáago íma túnkwimba amápa'a sáma kwégaimba oómbá sáma kamátinkaintemba póna kentí imáyáago kentúra'a sáma kamátinkaniye Ísu siráiyé.

*mono-káwáá-kwáásí sáwí'a owé siráin-kwasai.
Mátíyu 23:1-36, Máaka 12:38-40, Árúku 20:45-47*

³⁷ Ísu mináímbá simásuwowana moórawai ámáán-kawaa-kwaasigo Ísunopa'a téna séna kesí naaúmpa'a toómbá umandaaó súwana toómbá naaíndayavena uména

³⁸ íma ayáámba sese umásuwena toómbá kwénowana minkwáásígó awánéna áátavai éna imáyáa úwana

³⁹ Ísóigo awánéna simámena séna kemá ámáán-kawaa-kwaasi anavéúne táávere paákáre su'mai kwésese ovo andáámpa'a sáwí'a uráisa'a túran-anda kwé'e'a sáwí'a kwéowe.

⁴⁰ sáwí-imayaagwara-kwaasi máyáawe. Áánútu paáká-tántáá'á éna andáámpa-tantaare imáyáawe mindágwara'a uráiyé.

⁴¹ kentí imáyáamo arupí é'o kemó makén-tantaa'o ímo makén-kwaasi timé'o é'a kentí imáyáao kawé'á íníye.

⁴² kemá ámáán-kawaa-kwaasi kentí kígaupakemba sáwíyan-tonkwara'a taaínkaar-umai siyáánkai maké'a moórá Áánútumba kwéame'a kawé'á kwé'e'a mirán-áímbá ísámai iyé'anivo anón-amaamba ivá'á tu'maré'a pó'a Áánútumba íma imáyáa kwéame'a óísaniyaain-kwaasi sáwí'a kwéumatinkaantavai kárákwiyoro.

⁴³ kemá ámáán-kawaa-kwaasi mono'-náúmpá'á umé'a kawer-áyámpá'á kwaási túranka'o umáémba tiráái kwétaiye. marupá'ó umáyáawasa kwaási tuwánésa kawer-áímbó sembá tiráái kwétaimba pó'a kentúra'a kárákwiyoro.

⁴⁴ kwaásimo maipímbó utámakaawanamo kaviraisasamó kwaási ímo awánaantemba kentirumpimbá mirá isa'á sáwí'a kwéowasa kwaási íma kwétuwanaamba pó'a kárákwiyoro Ísu siráiyé.

⁴⁵ Ísu simásuwowana moórawai ámáámba sún-kwaasigo Ísuntavena séna mirámó sénda kentáágwárá'á simáíya sáwíta kwéumasinkaane súwana

⁴⁶ Ísu séna kemá ámáámba sen-kwáásí kemó ámáámbo simátimén-aínko umbái kwétiyaisa'a mináímbá íma kwétuwa' naa-omba pó'a kárákwiyoro.

⁴⁷⁻⁴⁸ kentíkwá'ná Áánútun-ai simátímakaawai tínkamuwasa púwúwa'a utamátinkaraapa'a konaarirí kwéowe. naaóvá'á kentíkwá'ná uráantave'a kawé'á uráawe sé'a utamátinkaraapa'a konaarirí kwéomba pó'a kárákwiyoro.

⁴⁹ naaóvá'á Áánútu kawer-imáyáávínkémbá séna kesáái simátimenaawaiye agaráátinkanaawaiye ti'maráanasa miwívímbá kwénaaiyasa évakarawai sáwí'a umátinkesa évakarawai tínkamiyasa puwónááowe Áánútumo siráimba mináímbá paáruaiye.

50 naaóvákwará avumpinkwará naaénkwara'a Áánútun-aaí simátímakowaima tínkamuwasa pukáantavai póna misáwí'ó uráawaina anondá-meyamba ívé'o máyáan-kwaasitopa'a tíníye.

51 aiva'ó tuvúwanamo pukáin-kwaasigo áwí'a Épeo naaémba moóráwai áwí'a Sékáraya anóm-bono'-naumpa'a máyowana moórá-ayampa'a Áánútuntavesamo ísámaimo póimo tuvú'máimo agáyáan-ontan-tarei kwáyowana moórá-ayampa'a aiva'-mónó-káwáánákówé su'mai iyún-ontama kwáyowana avumpimbá Sékáraya umáyowasa tívúwana pukáiyé. minkáé-kwáásírái avumpimbá tínkamuwasa pukáawai gwara'a miwítí sáwí-meyamba ívé'o máyáan-kwaasi mayánááowe.

52 kemó amáámbo sen-kwáási áraír-aimbo ímo aúpá'ó tukáankakai mináimbá ísámái kawer-osinó. kemá íma ísámái kawer-ombá ó'on-kwaasiti aambá aúnkaamba pó'a kárákwiyoro Ísu siráiyé.

53 Ísu mináimbá simásuwena máápa'a kumúwasa amáámbo sun-kwáásiyé amáán-kawaa-kwaasiye tirumpimbá áwáá'a aeésa ó'on-o'on-tantaatavesa áísaa umái ísáananamo

54 aaimó kaé'mái-aimbo sína'o é'a aavimbá mayankánáe sésa áísaa uráawe.

12

íma kaumbo-káér-ainkwarari'a oró siráin-kwasai.

Mátíyu 10:26-27

1 mitáwai áváaraumai sáwíva-kwaasi torupésa sisipáá umái máyowana Ísu kwená kwayó-kwáási simátimena séna amáán-kawaa-kwaasi kaumbo-káér-ainkwara-kwaasiraamba ovó íma miráumai máéro. intóráin-tantaa'a sáwíyan-tantaa'a moórá-tonko áwí'a péréti mimpimbá kwémaraawana kwéintorena anómba intembá amáán-kawaa-kwaasiti sáwí-aimba mirá kwéivo keinárawapimba misáwí-áínkó anómba tiváinivo kentúra'a kárákwiyoro.

2 aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárínasa awánanaaowe.

3 no'wáámbo siráan-aimba sán-káíndara'a síyasa ísanááowe. aúpá'ó siráan-aimba amápa-kwaasi túranka'a síyasa ísanááowe Ísu siráiyé.

moóráwai áároi inkáiséro siráin-kwasai.

Mátíyu 10:28-31

4 Ísu simásuwena séna kesí kwaási simátíménda ísáaro. évakarawai tínkamiya'a puwónááovo moórá sáwí'ó umátinkai-yantaa'a íma kwéraivo íma miwíyávé'a inkáiséro.

5 kemá simátíme'a sé'a Áánútu máyáivo kwenáároi inkáiséro. kwemó tínkamina'o puwónááombo éna kemá kanaán-umái sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a mátíyuwaniye. mináimbá Áánútuntave'a inkáiséro-aimba kwésune Ísu siráiyé.

6 Ísu simásuwena séna sáwíyan-dumama téntékaan-dumama éva'aasei-numama sáwíyan-ontandei kae-tóyaráán-óntándéi kwémeyan-ovo Áánútu kíraan-dumama íma awinkaiwáímá póna awánaraiye.

7 numamá kító-tantaa'a awánaiwaima póna kwaásima anón-tantaa'a ovó íma táá'a kaíno. kenti'nóntáuma kwétaampaiwaiman-ivo íma táá'a kaíno Ísu siráíye.

*Ísu áwí'a avorató sénaunda-kwasai.
Mátíyu 10:32-33, Mátíyu 12:32, Mátíyu 10:19-20*

8 Ísu simásuwena séna simátíme'a sé'a amáparawai túranka'a kentávésa sésa Áánútu ai'maráísana kunkáiwai kesí anóndakoman-íye síyawaiyave'a kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai túranka'a sé'a kesí kwaásíman-owe sénaumne.

9 ánivo kwaási túranka'a kembá tínaaemba umásimiyawaiyave'a kemá Áánútuna kwayó'nárawa túranka'a sínaaemba umátimenaumne.

10 kembá kwaási úrandako kumpaáruraundawaiimba simái sáwí'a umásinkanaaomba mindá Áánútu maitiyuwánívo Áánútun-amankomba simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwáinana miwísé kwaíkwai'a íniye.

11 kesí kwaási-i'a ontávái táto'mai tí'maesamo anón-kwaasiye monokáwáá-kwáásíyé túranka'o mátínkaresamo aaivimbá maitínkéwa'o é'a nóran-aimbo síyamba íma táá'a kaínana

12 Áánútun-amanko sénááon-aimba úwoi tááka'a tinkáína'a sénááowe Ísu siráíye.

óisankwara-kwaasigo sáwí-imayaa uráin-kwasai.

13 súwana sáwíva-kwaasivinkemba moórawai Ísuntavena séna anóndakoo kesivo púwísana kesuwaá amápa-tantaa'a mairéna íma taaímbai kwésimivo emá sínaná taaímbai násimino súwana

14 Ísu séna kesí kwaásiyo mináímbá íma koisé'a keáváráwaiti náaindaamba íma taaín-timenaumne simáména

15 amáparawaiyavéna séna kwaási kawé'á umái máyáawaiti ááimba íma sáwíva'-naaindaamba makáavo náaindaamba mayánáe seéme'a máyáavainivo kentúra'a kárákwiyoro Ísu siráíye.

16 simásuwena moóra-aimba simátiména séna moórawai sáwíva'-naaindaamba makáindawai kwená kígauva'a sáwíva-tomba kwáyáísana

17 kwesávái-ímáyáá éna sáwíva-tombo áká'maimo maránaunda-namba íma kwáyáivo nóra ónaumno.

18 mirámó é'a toómbá makáunda-namba tawísíyuwe'a anón-damba úmare'a mimpímbá amápa-tomba áká'mai maré'a kesí náaindaankwara'a maránaumne.

19 mirámó é'o é'a kesávái sé'a amápa-tantaa'a íma aáváán-tuwáunda toómbá námai iyé'a nombá námai iyé'a ayáátááka'a úwoi mé'a onaná sirunkó kawé'á kwéina'a ménaumne kwésisana

20 Áánútu simáména séna sáwí'o úmae kwénaaonda-kwaasima óne. ívé'-no'waamba puwéma esávái makáanda-naaindaamba túwénana nááwa mayáníyo Áánútu siráíye.

21 marapá'á esávái-nááíndááné su'mai makáiyawai mirán-kwáásímán-ivo marapá-tántáaré su'mai marésa Áánútumpaken-tantaa'a íma makáawe Ísu siráíye.

*Áánútumpa'a imáyáa áméron-kwasai.
Mátíyu 6:25-34*

22 Ísu mináimbá simásuwena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna kwésimtime'a sé'a miráráán-umai máyáamba íma anón-imayaa é'a toómbó nánááontave'a íma anón-imayaa é'a kentúra'o unáánkwátóimo ónááontave'a íma anón-imayaa oró.

23 toómbó nánááomba úwoisambanivo kwaásimo máyáamba anón-tantaa'an-íye. unáánkwátói ónááomba úwoisambanivo kwaási túma anón-tantaa'an-íye.

24 numagómpá'á imáyáa oró. numaó íma kígau kwéena toómbá áká'mai naaúmpa'a makéna nánivo Áánútu miwítí toómbá tímísasa kwénaawe. Áánútu aúranka'a numaómá kíto-tantaa'an-ivo kwaási anón-tantaa'a póna kentí toómbó éna timíníye.

25 keinárawa'a anón-imayaa é'o é'a kentí maíyan-kanaama íma kanaán-umai ayáátááka'a ménaaowe.

26 mindá sáwíyan-tantaa'a isa'á íma kanaán-umai ónááomba pó'a ó'on-o'on-tantaatave'a íma anón-imayaa oró.

27 kwaigwandáánká'á imáyáa oró. kwaigwandáánkó íma kígau éna íma kwená unáánkwátói makáivo simátítime'a sé'a naaóvá'á Yútaa-kwaasiti anóndako áwí'a Sórómoni kwemá sáwívar-unankwatoíye kon-aariríyé makáiwai úwasa kwaási awánésa kawé'an-íye sumbánivo kwaig-wandáán-aramba awánésa anón-kawé'an-íye kwésewe.

28 uvá'á konaarirí-yántáaré séna kwaigwandáámbá Áánútu uvá'á makáíye. umá íma kwaikwai'a ínivo ívé'a ínasa aaváyaa kwaási agaisuwánááomba Áánútu mintántáá'á imáyáa kwéena konaarirí-yántáá'á makáíye. miráumai Áánútu kwaásiyavéna imáyáa éna kentí unáánkwátói timínimba pó'a keinárawa'a maarán-áimbá ímo seráámbá Áánútu íma kanaán-umai kwésuwa'naa-iwaiman-íye kwésewe.

29 Áánútu kwétuwa'naa-imba pó'a toómbó nombó nánááontave'a íma anón-imayaa oró.

30 moórá-mora-maravaken-kwaasi Áánútun-aaí íma isáan-kwaasi toómbó nombó nánááontavesa anón-imayaa kwéowe. toómbó nombó ímo kwéne'o é'a puwónááontavéna kentivo mintántáátávéna imáyáa kwéivo íma anón-imayaa kwéé'a

31 Áánútu kwená kwaási kwégawaaintave'a imáyáa íyana mintántáá'á timíníye Ísu siráíye.

kwíyómpa'a kawé-tántáákóná kwaasái.

Mátíyu 6:19-21

32 Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna kemá kesínáaemba kwégwaraawai kárákwiraumne. kentáásivomo simbá kesí kwaási kawáá ondá keinárawagwara'a kawáá ónááowe. mirá íyana kesirunkó kawé'á íníye simbá póna íma táá'a káino.

33 kentí náaindaamba kwétime'a meéyámbá mairé'a ímo makén-kwaasi tíméro. mirámó kwéiyana kentí kawé'-méyámbá kwíyómpa'a kwáyainasa kwaási íma umóyámbá íyana íma avíyaraamba káinana kawé'á umáí aasiyaasi kwaikwai'a ína'a minkáwé'-méyántávé'a imáyáa é'a

34 marapá'ó kentí óísambo kwáyainanamo éna marapátávéna tinkánivo kwíyómpa'o kentí óísambo kwáyainanamo éna kwíyómpatavéna tinkáníye Ísu siráíye.

mayái-kwáásímó kwéto'mayaa on-kwásái.

35-36 Ísu simásuwena séna anón-kwaasigo aaraimá kwétokwaa on-tánómbá komandánae séna kwínasa kwená mayái-kwáásí unáánkwtóí úmaresa mésa oómbá kúra'makesa amu'matuwé méwana téna tááyainasa avekáámbá onta tiyankánááowe. miwí kwéto'mayaa ontembá keinárawa'a kwéto'mayaa e'a amu'maré'a máéro.

37 minánón-kwáásígó tinda kwená mayái-kwáásí koku'á mésa amu'matuwé ménka'a tìnana tirunkó kawé'á íníye. árai'a simátimé'a sé'a minánón-kwáásígó mayái mayáíndayavena unáánkwtóí ayú'mái móruna maréna minkwáásíyóntávéna maanká'á méwa'a toómbá tíméro síníye.

38 minánón-kwáásígó no'wáán-avuntana'i. irataróra'iyó. tinda kwená mayái-kwáásí koku'á mésa amu'matuwé ménka'a tìnana tirunkó kawé'á íníye.

39 simátiménda-aimba imáyáa oró. naankó avowámó umóyán-kwáásímó tínín-kanaamo isénaraai umóyán-kwáásí timbá kwéto'mayaa ena awánéna kwatúwáísana kwená naaúmpakemba umóyámbá íma máyáísino.

40 miráumai kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai kumónaundayave'a pó'a keinárawa'a íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnavaivivo kwéto'mayaa e'a simu'maré'a máéro Ísu siráiyé.

sáwí'a owasá kawé'á owasá uráan-kwasai.

Mátíyu 24:45-51

41 súwana Pítáa séna Ísóigoo emó sènda-aimba kentááyáváiyé su'mai kwése. amápa-kwaasiyavaigwarara kwéseno súwana

42 Ísóigo séna kawé-máyáímó kwémayaawai kawer-ímáyáágwára-kwáásíyávé'a kwésune. miwítí anóndako séna kesí mayái-kwáásírá'á kárákwire'a toómbá taaímbai tíma'mae'a iyóro síníye.

43 miwítí anóndako téna mayáímó kawé'ó umáímo mayáínda tatuwánánana mayáímó kwémayaindawai tirunkó kawé'á ínana

44 minánóndákó séna kesí náaindaamba amápa-tantaaka'a kárákwiyyoro síníye.

45 ániwo mimbáyái-kwáásímó imáyáamo ésamo kesí anóndako ayáátáaka'a íma tíníye sésamo mayái-ínínákwá'ó tínkamesamo toómbó nésamo uwoaó'-nómbó kwénesamo uwoaó'ó ésamo

46 miwítí anóndako tínín-kanaa ímo ísaresamo ímo imáyáa kwéindara'a téna anónka'a tatínkambai Áánútun-aaí ímo kwéisaan-kwaasi máyáapa'a mótkaniye Ísu siráiyé.

47 Ísu simásuwena séna mayái-kwáásí miwítí anón-kwaasigon-aaí isésa kwemó síndantemba íma iyamba máyáawana anón-kwaasigo téna anónka'a tatínkaminiye.

48 ániwo mayái-kwáásí miwítí anón-kwaasigon-aaí íma isésamo ombá sáwí'a ésa máyáawana anón-kwaasigo téna sáwiyanka'a tatínkaminiye. Áánútu kawer-ímáyáá anómba tímakaiyawai anóm-bayai máyáaro. kawer-ímáyáá anómba tokáiyawai kwaási túwa'naa oró Ísu siráiyé.

Ísu kwaási taainánín-kwasai.

Mátíyu 10:34-36

49 Ísu simásuwena séna iramó kaintembá mayáimá máyáandayave'a marapá'á kumbáyaunda mimbáyái ánásainana kawé'á íníye-imayaa kwéune.

50 sáwiyanka'a kembá sí'a índai'a ónááontavena sirunkó umbai kwétaisana sí'o índai'o ónááomba ánásainana sirunkó kawé'á íníye.

51 kentávé'a maarán-ímáyáá íma oró. kwaási amápa'a paru umái máyáantavena marapá'á kunkáiyé. ímanivo marapá'á kunkáunda kwaási taaínkaa'a ésa évakarawai kesáái isáiyasa évakarawai íma isánááowe.

52 ívékwara aánogwara'a moórá-naumpa'a éva'aasei-kwaasi mésa kesáaiyavesa miwítí imáyáa taaínkaar-urésa kaumbonárau moórá-imayaa íyasa kae'nárai ó'on-imayaa óyááoiye.

53 avowámá moórá-imayaa ínana ááninko ó'on-imayaa íníye. anówama moórá-imayaa ínana ayáámúnko ó'on-imayaa íníye. anáávukoe ó'on-o'on-imayaa óyááoiye. kesáaiyavesa miráumai miwítí imáyáa taaínkaa'a ónááowe Ísu siráiyé.

évak-tantaakona ááimbo kwéisaan-kwasai.

Mátíyu 16:2-3, Máaka 8:11-13

54 Ísu sáwíva-kwaasiyavena séna ainámbó kwáyaina'o é'a sé'a aa'á tíniye kwésiyana aa'á tíniye.

55 úndá to'mái ánásaina'o é'a sé'a aa'á káníye kwésiyana aa'á káníye.

56 kwíyómpa'o awáné'o ombá sé'a aa'á káníye. aa'á tíniye kwésemba mintántáá'á awánaraawe. kae'náér-on-kwaasi pó'a mirán-tántáákóná ááimba awáñaambanivo Áánútu ívé'o kwéin-tantaakona ááimba íma awánaraawe Ísu siráiyé.

aaimó arupímo ii-kwásái.

Mátíyu 5:25-26

57 Ísu séna simátíménda-aimba isáiyuwe'a minkáér-ámpá'á taaínkaa'a uré'a moórá-ampare su'mai koró.

58 moórá-aimba isáaro. aaimó simátinkanae síyawaimo tí'mae kwíyasa aampa'á mósimai paárumasuwesa koró. anón-kwaasimo mátimiyasamo ésa i-kwáásí tímíyasa ándá-naumpa'a tinkánááowe.

59 ímo mirámó íyasamo ésa ándá-naumpa'a mótinkaiyasa íma ááéma ánásanaumne sésa amápa'-meyamba tímatuwaiyasa ayútinkanaaowe Ísu siráiyé.

13

sáwí-imayaamo ímo tuwáiyawaimo puwónááon-kwasai.

1 Ísu kwésimatimuwasa évakarawai tasimámesa sésa Káríri-maravaken-kwaasi évakarawai Áánútuntavesa isámai póimo tuvú'mái agáyáamba kámááni-kwaasiti anóndako áwí'a Páírátí évakarawai tí'maráísasa tínkamisasa pukáawe suwana

2 Ísu séna miKárírivákembá pukáan-kwaasiyave'a sembá miwítí sáwí-imayao Kárírivakemba amáparawaiti sáwí-imayaagomba usáyaaitaraintavesa pukáawewa kwéseo.

3 íma mirá kwéovo simátíme'a sé'a kentí sáwí-imayaamo ímo tuwé'o Áánútumpa'o té'o é'a keinárawakwara'a puwónááowe.

4 imáyáa oró. Síróamuva'a ayáátáá'-namba tawiséna sáwíva-kwaasi 18 kwaasi tínkamisasa pukáawe. mindáyave'a sembá miwítí sáwí-imayaao Yérúsaremuvakemba amáparawaiti sáwí-imayaagomba usáyaaitaraintavena pukáawewa kwéseo.

5 íma mirá kwéovo simátíme'a sé'a kentí sáwí-imayaamo ímo tuw'é o Áánutumpa'o té'o é'a keinárawakwara'a puwónááowe Ísu siráíye.

taaigó íma arambá iráin-kwasai.

6 Ísu kwántámai-aimba simátímena séna moóráwai kwená ándá-aran-gigauva'a áséi-aramba íyain-taima u'makáísana áruma kwikáísana arambá komayánáe séna koawánaimba íma iráísana

7 minkigáúrú'á kárákwirain-kwaasiyavena séna kaumborá'á áú'a simbá mintáéramba komayánáe'a koawánáúnda íma arambá iráísa'a úmpo mintáímá tumásuwáao. maragóná anombá nasúwáívainivo tumásuwáao sisaná

8 mindákó séna anóndako ímampo'a mintáíyááimpa'a oó'á túmake'a agámó'a maké'a

9 moórá-au'ó sinda awánaananana arambó iyéna kawé'á ínivo mirámó ímo ína'a tumásuwánaumne siráíye Ísu siráíye.

Ísu saavতিরá'á moórá-inimba asóvamankarain-kwasai.

10 moórá-tawai Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a Ísu mono'-náúmpá'á uména aái kwésimatimuwana

11 moórá-ininko taraváá-kwámbá arumpimbá máyon-ininko ména ayáátááka'a sáwí'a umái ména 18 íma maisuwéna miráumai sáwí'a umái máyowana arósáánumba káínáívai kurówana íma kanaán-umai koku'á máyowana

12 Ísu minínínkómbá awánéna séna enáí'a ánásaino séna

13 ane'á tátorowana avekáámbá arósáánumba arupí úwana koku'á usásiñena Áánútu áwí'a mósá marówana

14 Ísu agándon-kanaara'a minínínkómbá asóvamankontavena mono'-nánká'á kárákwirawai arunkó sáwí'a úwana sáwíva-kwaasiyavena séna ava'moraé-kanaa mayái kwémayenka'a sí'a asóvamasinkainkwaé sé'o é'a té'a agándaan-kanaamo é'a íma teró súwana

15 Ísóigo séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasiman-owe. agándaan-kanaara'a kentí purumakankwará'á tónki-poigwara'a naaúmpakemba ayúranke'a áí'mae'á nompá'á kowaná nombá kwéniye.

16 minínínkó Ááváramu aísavutantamba uráin-inimba isaná Sáátáánigo ayáátááka'a 18 íma tátokaisa'a agándaan-kanaara'a ayúrankauna'a sáwí'a kwéone kwésewe Ísu súwasa

17 simáímo sáwí'o umánkówai mináímbá isésa tigaemá uwaná kawé'-má'yái kwémayontavena úwoi-kwaasi tirunkó kawé'á uráíye.

taaérankona kwaasái.

Mátíyu 13:31-33, Mááka 4:30-32

18 Ísu séna Áánútu kwená kwaási kawááimba nóinkara kwégawaaiyompo maarán-áimbá simátínéna'a isanááowe.

19 Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba maarámán-íye. moóráwai sáwíyan-taeranko áwí'a másátati mintáérambá kígauva'a u'makáísana anón-éna amaimá móivarena kóyáwé uráísana numaómá mimpimpá'á

ánáamba úmarena kwémaiye. Áánútumo kwená kwaási kwégawaaimba miráráámbá éna kwenááigo sáwiyamba kwaási tirumpimbá kunkwéna anómba kwéiye Ísu siráiyé.

²⁰ simásuwena séna Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba nóinkara kwégawaaikompo maarán-áimbá simátíména'a isanááowe.

²¹ moórá-ininko péréti-tomba agayánáe séna kanaráán-tántáákó áwí'a páráwaa'a maimaéna intorái-yántáá'á sáwíyan-tantaa'a ayáúmaraisana kwéna intoréna kwéanon-iye. Áánútu kwená kwaásimo kawááimba miráráán-umai kwenááigo kwaási tirumpimbá sáwiyamba kunkwéna anómba kunkwéiye Ísu siráiyé.

*sáwíyan-ontaona kwaasái.
Mátítyu 7:13-14, Mátítyu 7:21-23*

²² Ísu mináimbá simásuwena Yérúsaremu-naor-ampa'a kúmba naaó'-nao'a kwenáái simátíma'maena kúwana

²³ moóráwái séna anóndakoo Áánútu moórá-mora-kwaasiye su'maiya kawer-ámpá'á métinkaniyo súwana Ísu séna

²⁴ tiyáántámba égési úmae'a sáwíyan-ontavimba usáveranaaowe. simátíme'a sé'a sáwívarawai usáveranae sésa íyambanivo íma kanaán-umai usáveranaaowe.

²⁵ naankó avowámá usásinena ontá úmaraina'a ontará'á umé'a ááye'a sé'a anóndakoo ontayá tisinkaaó síyana íma tuwánáúnda-kwaasi náávakena'oo sína'a

²⁶ kentáásí naaópa'a te enáái tasimásimenata eséya toómbá nombá naráundayaawe síyana

²⁷ kwemá séna íma tuwánáúnda-kwaasi kentí naambárure kentóikare íma tuwánáúnda-kwaasin-ovo kóro naankó avowámá síníye Ísu simásuwena séna

²⁸ Áánútu kwená kwaási kawááipa'a tí'maráína'a máápakemba awánáiyamba kentíkwá'ná Ááváramuwe Áísákaawe Yákópowe Áánútun-aaí simátímakowaiye Áánútu kwégawaaipa'a méwa'a tuwáné'a tiyántave'a é'a ivi'á tánááowe.

²⁹ aaváúmá usaipakén-kwáásíyé aaváúmá kumpéráipaken-kwaasiye évarevar-awampaken-kwaasiye Áánútu kawááipa'a tésa tamésa nánááowe.

³⁰ minkánáará'á naaén-kwaasivinkemba évakarawai aivarí'a onááovo aiva-kwáásí naaéni'a onááowe Ísu Áánútumo kawááintavena mináimbá siráiyé.

*Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.
Mátítyu 23:37-39*

³¹ mitáwái amáán-kawaa-kwaasi évakarawai Ísunopa'a tésa séna anón-kwaási áwí'a Éróti séna Ísumba tuvúwónana puwíníye kwésivo maanká'a tuwé ó'om-bapa'a kówaao suwaná

³² Ísu séna Érótimba iyánaankaraama túwáín-kwaasi kosímáme'a sé'a taraváá-kwámbá kwaási tirumpinkémbá kwémaitiyuwe'a tí'a on-kwáásí kwéasovamatinkaunda-mayai ívé'a maé'a aaváyaa maé'a ayúnká kesí mayái ánásanaumne.

33 Áánútun-ai simátímakaawai Yérúsaremu-naopare su'mai kwétinkamowasa kwéuwontave'a ivé'a aaváyaa ayúnká aampa'á kwégwe'a mayái maivá kónaumne siyé Érótimba kosimáméro Ísu simásuwena

34 Yérúsaremu-naopaken-kwaasi arumbá umátinkena séna Yérúsaremu-naopaken-kwaasiyono. Áánútun-ai simátímakowai tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. Áánútu ti'marówasa kurówai óntantamba tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. kokórigomo áráátombo ayóí-ándámpá'ó tínkarenamo káátamatinkaintemba aasiyaasi-táwai kemá mirá ónaumne kwésundanivo tínaaemba kwéumasimewe.

35 Ísáaro. Áánútu tiyuwáina'a tu'nankáámá ónááowe. simátime'a sé'a íma úwoi suwánanaaovo naaémbo sé'o Áánútu ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu kawé'á kwéumankaiye siyanka'a moórágwara'a suwánanaaowe Ísu siráiyé.

14

Ísu aiyayaamba intorón-kwaasi asóvamankarain-kwasai.

1 moórá-tawai agándon-kanaara'a Ísu ámáán-kawaa-kwaasi anón-kwaasigona naaúmpa'a toómbá náíndayavena umáyowasa agándai-kanaara'o Ísumo nóramo índa awánanae sésa umésa awánowana

2 moóráwai aiyayaamba kwéintoron-kwaasigo kwená egwaa'á máyowana

3 Ísu minkwáásígómbá awánéna ámáán-kawaa-kwaasigo ámáámá sunkwáásiyé tísaa ena séna agándaan-kanaara'a kanaarará áí'o in-kwáási asóvamankanaundaya'iyó súwasa

4 isésa íma aai suwaná minkwáásígómbá áí'mai kawé'á umánkena séna ánivo kuwó súwana kóúwana

5 tísaa ena séna keinárawapinkemba kentí iyámpóiya'i. kentí poráára'iyó. maipímbo pékaina'o é'a agándai-kanaara'a ááéma mósá asinánááo Ísu súwasa

6 mináimbá íma kanaán-umai anondá siráawe.

kwaási íma kentúma maimaé iyí-kwásái.

7 aai íma anondá suwasá toómbó nánáesamo tun-kwáási aiva'á uménaemo sumbá Ísu tuwánéna kwántámai-aimba séna

8 moóráwai séna aaraimo tokwaa on-tánómbá tamandaaó sína íma aiva'á umaiyó. aiva'ó uménanamo enáwí'o usáyaitaraindawaimo tinanamo éna

9 tááyaindawai entávéna séna usásinenana maankwáásígó maanká'á tamaíno sínana aigaemá umásuwe tínaaempa'a kumbéniyone.

10 ánivo tááyainamo tínaaempa'o uménanamo tááyainda-kwaasigomo kweyáárika'o entávénamo séna kesí kwaásiyo usásine aiva'á umaiyó sínamo umáinasa awánésa enáwí'a mósá maránááowe.

11 anón-kwaasima úne síyawaima Áánútu miwí túwí'a móruna tiyuwánivo sáwíyan-kwaasima úne síyawaima Áánútu miwí túwí'a maimaé iyíniye Ísu siráiyé.

12 Ísu simásuwena ááyarowaiyavena séna anón-tanomba kauvónáe sinda-táwai óisankwara-kwaasiye enamááraawe ená akúné ená kwaásiye su'mai íma tááyao. mirámó inasamó ésa naaémba ááyewa toómbá komandániyonda mindá ená toónkóná anondáman-iyé.

13 ánivo anón-tanomba kauvónáe sinda-táwai ímo óísambo makén-kwaasiye tíyayaamba sáwí'a urén-kwaasiye aúgavitan-kwaasiye tááyenasa tamandánááombanivo

14 ená toónkóná anondáma íma amíyambanivo enarunkó kawe'á ínana Áánútu ená toónkóná anondáma amíníye. naaémba arupí umái mén-kwaasi pukémpinkemba usásinaiya-tawai Áánútu amíníye Ísu siráíye.

anón-tanomba kauráin-kwasai.

Mátíyu 22:1-10

15 mináimbá súwasa Ísuwe toómbá kwénowai isésa uwaná moóráwai séna Áánútu kwená kwaási kawááipa'a toómbá nánááowai tirunkó aamoí íniye súwana

16 Ísu séna árai'a simbánivo simátíménda imáyáa oró. moóráwai anón-tanomba kauvónáe séna sáwíva-kwaasi tááyamakena máyáísana

17 mintánómbó nánááon-kanaa sáwíyanka'a tína kwená mayái-kwáásígómbá ai'maráísana tááyaraiwaiyavena séna toómbó naí kwéto'mayaan-ivo teró sisasá

18 miwí íma tí-áimbá sewaná moóráwai séna maramá meéyán-ure'a koawánanaumpo íma tanómba kauvópa'a kónaumne siyé kosimámiyo sisaná

19 moóráwai séna siyáánkai-poima meéyán-ure'a koawánanaumpo íma tanómba kauvópa'a kónaumne siyé kosimámiyo sisaná

20 moóráwai séna ívé'a aaraí mairáunda pó'a tanómba kauvópa'a íma kónaumne siyé kosimámiyo sisaná

21 mimbáyái-kwáásígó kwená anóndakonopa'a téna mirá sewé tasimámisana arunkó sáwí'a isaná séna avekáámbá naaó'-nao'a kwénaae tíyayaamba sáwí'a uráinda-kwaasiye túramba kavíkáinda-kwaasiye óísamba íma makén-kwaasiye tivakáá-umai tí'mae tiyó séna ai'maráísana

22 mimbáyái-kwáásígó mirá kosimái koyauweréna taséna simásimendantemba kosimái tí'mae'a túnda ená naaúmpa'a paai karekó'a umái máyáawe sisaná

23 kwená anóndako séna amápa-kwaasi kesí naaúmpata sisipáá oró. amápar-ampa'a kwénaae kwaásimo tivakáá-e asiramái simái tí'mae tiyó siráíye.

24 Ísu séna simátíme'a sé'a aiva'ó tááyaraiwai íma tésa kwená toómbá íma tamandánááowe Ísu mináimbá kwántámai-aimba siráíye.

imáyáa kawe'á urésa Ísu-ánaemba kwaránááon-kwasai.

Mátíyu 10:37-38

25 súwasa Ísuwe aampa'á kuwaná mégwantena simátiména séna

26 kesínaemba kwaránáe síyawai aiva'á kembá imáyáa simésa naaémba anóvowiye awainínkówé kwená iyámpóíye kwenávarawaawe kwenáúnavare kwesáváiyé imáyáa oró. ímo mirámó iyamba uwóví'a ónááovo mirámó ésamo ésa kesínaemba kwarésa kesí kwayó-kwáásí-í'a ónááowe.

27 kemó puwónaunda-taimo súgwaata'mae'o kondantembá kesínaemba kwaránááowaima umbai-yántáá'á timíyasa minúmbái-yántáá'ó ímo maimaésamo sínaembo kwaráamba uwóví'a ombá pósa íma kesí kwayó-kwáásí-í'a ónááowe.

28 moórá-aimba ísáaro. ayáátáá'-namba ónáo sýawai aiva'á óntambo tuwésamo ónááon-imayaa ésa óntamba táámpamai awánáiyambo kanaamó ínasamo ésa mináyáátáá'-námbá ónááowe.

29-30 ímo táápapaimo awánaresamo mindámbó iyamba minóntámbá ánásagwinana mindámbá úwoi kwáyainasa kwaási awánésa íma áságwimai umásukaawe sésa tuwírááima sénááowe.

31 moórá-aimba ísáaro. moórá áái'a tiyáivín-ánón-kwáásígó áái'a tiyánáo séna aiva'á kwená i-kwáási táámpainda sáwíva-kwaasi 10,000 kwaasi ínana ó'on-i-kwaasiti anóndako kwená i-kwáási táámpainda ávááraumai sáwíva-kwaasi 20,000 kwaasi ínana imáyáa éna kembá usáyaaitanaao. íya usáyaaitanaao séna

32 íma kanaán-umai usáyaaitanaumne-imayaamo énamo éna anón-kwaasi némpa'a máyainana aantá-kwaasi tí'maréna séna íma áái'a tiyánaundayaanivo úwoiya ménaum. nóraya ónaumno siyé kosimáméro síníye.

33 Ísu mináimbá simásuwena séna aiva'á ónááon-imayaa urésa naaémba síyantemba ónááowe. miráumai kesínaaemba kwaránáo sýawai aiva'á makáan-tantaatavesa imáyáa urésa íma mintántáá'á tuwánaumnemo sésamó ésa kesínaaemba íma kwaránááovo mintántáá'á tuwánaumnemo sésamó ésa kesínaaemba kwarésa kesí kwayó-kwáási-í'a ónááowe Ísu siráíye.

uwígóná kwaasái.

Mátíyu 5:13, Mááka 9:50

34 Ísu simásuwena séna uwímá kawé-tántáá'á imbánivo anómba ánásaisana ayáántámba kwáyáimbanivo ó'a uwímó kái'a íma úmaranaaowe.

35 ayáántámba íma agámo'a maráiyana kawé'á ínivo úwoiva'a tuwánááowe. kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráíye.

15

sipisípi-poimo áúyokain-kwasai.

Mátíyu 18:12-14

1 táákísi-ontamba kwémayon-umoyan-kwaasiye sáwí'a kwéun-kwaasiye Ísunopa'a kwenáái isánáo sésa tuwasá

2 ámáán-kawaa-kwaasiye ámáámba sun-kwáásiyé tuwánésa tirunkó sáwí'a úwasa keáimbá sésa sáwí-kwaasiye toómbá kwénena aái kwésimba sáwí'a kwéiye suwaná

3 Ísu mináimbá iséna kwántámai-aimba séna

4 sipisípira'a kárákwiyowai kwéon-aimba ísáaro. moóráwai sáwíva-sipisipi 100 sipisípira'a kárákwiraisana moórá-sipisipi áúyokwisasa misáwíva-sipisípi uvá'á máyáawana moóráma áúyokwimba koavakáá-émena awánéna

5 aamoí kwéena áúgwaata'maena

6 naaópa'a téna kwenamááraawe kwená naaópaken-kwaasiye tááyaisasa torupamáí máyáawana séna kesí sipisípi áúyokwisá'a koavakáá-éme'a áí'mae'a túmpo aamoíyá ónáo sisasá aamoí uráawe.

7 simátíme'a sé'a miráumai kwíyómpa'a máyáawai marapá'á tuwánaamba arupí umái máyáan-kwaasi kawé'á umái máyáamba tuwánésa aamoí kwéowasa sáwí'a umái máyáampinkemba sáwí-imayaa tuwésa

Áánútunopa'a tíyasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpa'a máyáawai anón-aamoi kwéowe Ísu siráiyé.

óntamba áúyokain-kwasai.

⁸ Ísu séna moórá-aimba imáyáa oró. moórá-ininko siyáánkai-ontan-arumba makáisana moórá áúyokwisana oómbá kúra'makena kwená naaúmpa'a kankambá kwégwiyuvena kawé'á umái avakáá-éna

⁹ awánéna kwenamááraawe kwená naaópaken-kwaasiye tááyaisasa toru-pamáí máyáawana simátimena séna kesí óntamba áúyokwisa'a avakáá-éme'a mayáúmpo aamoi íyataao sisasá aamoi uráawe.

¹⁰ simátimé'a sé'a miráumai sáwí'a umái máyáampinkemba sáwí-imayaa tuwésa Áánútunopa'a tíyasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpa'a máyáawai anón-aamoi kwéowe Ísu siráiyé.

ívé-kwaasigo avowámá auwéna kóurain-kwasai.

¹¹ Ísu séna moórá-aimba imáyáa oró. moóráwai kaer-íyámpói tínkaraiwai máyáisana

¹² naaénkewai avowántávéna séna ená amápa-tantaa'a ímo pukéndara'a ívé'a taaímbai simiyó sisaná taaínkaar-umai ááninkai tímisana

¹³ naaénkewai sáwíyanka'a ména kwembó ámakain-daaindaamba kwétimena óntane su'mai maimaéna némpa'-marava'a koména sáwí'a úmaena kwéiyena kwená óntamba tu'mái

¹⁴ ánásasuwaisana anón-ayawaima taisaná toóntávéna avakáá uwáána

¹⁵ mimbáravákén-kwáásígónópa'a kwéna mayái mayánáe kosímae íyísana kesí maravá'á komé kesí póíra'a kárákwiyuwo sisaná

¹⁶ koména póíra'a kárákwirena áaesantavai úmae kwéiyena póiti toómpínkémbá nánáe séna sisasá íma áméwana

¹⁷ ména naaémba kawer-ímáyáa éna séna kesivoná mayái-kwáásí sáwíva-tomba nawááesa tímú'a vaisasá aráávara'a kwéomba pó'a maanká'á mé'a sáái sinkáína'a puwúnavaimpo'a

¹⁸ maanká'á tuwé'a kesivonópa'a kwé'a sé'a kesivoó Áánútu aúrankare enaúrankare sáwí'a únda pó'a

¹⁹ kentávái kesáanine sénda uwóví'a ómpo kesí mayái-kwáásíyé siyó kosénaumne séna

²⁰ mivá'á tuwéna teéména aampa'á kwétisana némpakemba avowámá awánéna aruntavéna umánkena isaaiséna koyaparéna ivi'á kwétaisana

²¹ ááninko séna kesivoó Áánútu aúrankare enaúrankare sáwí'a uráumpo kentávái kesáanine sénda uwóví'a óne sisaná

²² avowámá mináímbá ivá kwéyuwena kwená mayái-kwáásí tááyaisasa tewaná séna avekáámá kawer-únánkwátói maimaé mágwéumanke'a kesáánimba intávé'a kwairambá kwéumanke'a aísamai ánáamba kwéumanke'a

²³ ánoígwara-purumakan-araa'a maimaé'a máyuvu'mai aamoi-tánómbá kauvíyata kwéneta aamoiyá umánkáano.

²⁴ kesááninko áúyokurai. pukurái. kwésunana úwoi ména timbá póta aamoiyá ónaumne sisasá aamoi uráawe.

²⁵ aamoi owaná aivakéwái kígauvakemba timbá naankóná egwaa'á téna aamoi on-áímbá taiséna

²⁶ mayái-kwáásígómbá ááyena séna nóinkara aamoi kwéoo sisaná

²⁷ enává'a kawé'a umái tiráisana enavo séna ánóígwara-purumakan-araa'a tuvú'mái kaúvóro sisasá mirá kwéesa máyáawe sisaná

²⁸ mináimbá isáisana arunkó sáwí'a isaná kayoréna íma naaúmpa'a íyísana avowámá máápa'a kuména aivakéwai arumbá kusimái íyáísana

²⁹ avowántávéna séna ayáátáaka'a esé mé'a sáwívar-ima kwémaisuwe'a enáái íma ankaisé'a emó séndantemba mirá kwéuna anóm-poiye sáwíyam-poi méme-araare íma tuvú-simena'a kesí kwaásiye narúumne.

³⁰ enááninko ená anón-ontamba maimaéna koména aarai tine'a minóntámbá máyu'mai ánásasuvena tisa ánóígwara-purumakan-araa'a tuvú'mái kwégaumai améne sisaná

³¹ avowámá séna ayáátáaka'a kesé máyaanda kesí amápa-tantaa'a endéin-íye.

³² enáváko áuyokurai. pukurái. kwésunana úwoi ména tintávéta aamoiyá kwéumankaumne siráíye Ísu siráíye.

16

moóráwai mayái sáwí'a uráin-kwasai.

¹ Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna moórá-aimba isáaro. moóráwai náaindaankwara-kwasigo mayái-kwáásiyávéna séna kesí náaindaanka'a kárákwiyuwo sisaná mirá kwéisasa évakarawai tésa séna ená náaindaanka'a íma kawé'a umái kárákwiraisana ená óntamba áuyokaiye sewaná

² mindákó iséna kárákwiraiwaimba ááyaisana tisaná séna enáái sewa'a isáúnda po kesí náaindaanka'a íma kárákwiyiniyompo kesí náaindaanka'a kárákwiyonda-avvai agaimái símína'a ená mayáígóná ááimba awánaano sisaná

³ kwégwena imáyáa éna kesí anóndakomo si'mátuwaina'a nóra ónaumno. kemá íma asirayándá'á pó'a mara-máyái íma kanaán-umai mayánaunda pó'a inaaímó síyívái sigaemá ínívó

⁴ mirá é'a aasósól'a úmae kwénaaonana si'mátuwainasa naaémba meéyán-ónaumne sésamo úwoimo mairáan-kwasiti naaúmpa'a sínkaresa toómbá siménááowe-imayaa umásuvena

⁵ kwená anóndakonopakembo naaémba meéyán-ónaumne sésamo úwoimo mairáan-kwasiti tááyaisana moóráwai tisaná séna kesí anóndakomba nóraumai-meyana amíníyono sisaná

⁶ séna sáwíva'-masawemba 1,000 masawemba ógwitamai aménaumne sisaná mindákó séna ená aúvávimba íma 1,000 iye se 500 iye simái agai-simiyó sisaná mirá isaná

⁷ ó'a moóráwai tisaná séna kesí anóndakomba nóraumai-meyana amíníyono sisaná séna sáwíva-ton-unamba 1,000 unamba aménaumne sisaná mindákó séna ená aúvávimba íma 1,000 iye se 800 iye simái agayaaó sisaná

⁸ mináimbó simbá anóndakomba simáméwana iséna kwená náaindaanka'a sáwí'a umái kárákwiraiwaintavena séna kawer-imáyáágwára-kwáási ontembá mirá óne siráíye. marapá-kwáási kentí imáyáarakemba ásqwimái mirámó ondawái kawé'a íníye simái kwémayaavo sámó kain-áyámp'ó máyáan-kwasiti íma mirá kwéowe. miráumai anóndako kwená náaindaanka'a kárákwiraiwaintavena séna kawer-imáyáágwára-kwáási ontembá mirá óne siráíye Ísu siráíye.

⁹ Ísu simásuwena mináíntávéna séna ísáaro. marapá'á kentí óntandei túwa'naa iyasa kentí kwaási-i'a íya'a kentí óntambo ánásaindara'a kwiyómpa'o ésa iyónááon-kanaa kwiyómpa'a minkwáási tuwánésa aamoí umátinkanaaowe.

¹⁰ sáwíyan-tantaaka'a kawe'á umái kárákwiyowai anón-tantaaka'a kawe'á umái kárákwiyonaaowe. sáwíyan-tantaaka'a sáwí'a umái kárákwiyowai anón-tantaaka'a sáwí'a umái kárákwiyonaaowe.

¹¹ marapá-tántááká'ó ímo kawe'ó umáímo kárákwiraiyawaimo éna Áánútu kwiyómpaken-tantaa'a íma tiména kárákwiyoro síníye.

¹² marapá'ó Áánútumpaken-tantaaka'o ímo kawe'ó umáímo kárákwiraiyawaimo éna Áánútu kwiyómpaken-tantaa'a íma tiména kendéímán-íye síníye.

¹³ íma kanaán-umai kae-káwáá-kwáásítí mayái kwémayaawe. mirámó ésamo ésa moóráwaimba aamoí ésa moóráwaimba íma aamoí umánkanaaowe. mirámó ésamo ésa moóráwaina mayái kawe'á umái maésa moóráwaina mayái sáwí'a umái mayánááowe. miráumai Áánútuna mayáímó maé'ó é'a sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaa íma úmae iyónááowe. sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaamo é'o é'a Áánútuna mayái íma mayánááowe Ísu siráíye.

¹⁴ Ísu mináímbá súwasa amáán-kawaa-kwaasi isésa óntantavai aamoí kwéesa pósa Ísuna awíráái suwaná

¹⁵ Ísu simátimena séna keinárawa'a kwaási túranka'a kawe'-máyái kwémayaawasa tuwánésa sésa kawe-kwáásímán-owe kwésevo Áánútu kentí táama kwétuwanaíye. amápa-tantaako áumo mósá kwémaraan-tantaatavena Áánútu úwoisan-tantaa'an-íye kwésiye Ísu siráíye.

¹⁶ Ísu simásuwena séna Mósesi Áánútuna amáámba simátimakaimba Áánútun-aaimo simátimakaawaimo agaimakámba naaóvá'á maémáenkwaasiye minávúmpín-kwáásíyé naaén-kwaasiye Yónimo nombó pétinkaraiwaiye ména mináímbá taagwiyakáawe. ívé'a áséi-kwasai Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba kwésimatimemba pósa kwaási Áánútu kawááípa'a tiyáántamba asirámaesa kwéusaveraawe.

¹⁷ maramá kwiyómba ánásanibanivo Áánútuna amáámba sáwíyan-aimba anón-aimba íma ánásena aasiyaasi kwaíkwai'a íníye.

¹⁸ moóráwaimo awainínkómbó ai'mátuwenamo ó'on-inimbo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye. moórá-kwaasigo ai'mátukain-inimbo kwémayaimba kwegwárá'á umóyámbá kwémayaiye Ísu siráíye.

óísankwara-kwaasigonte Árásárasintei kwaasái.

¹⁹ Ísu séna moórá-aimba ísáaro. óísankwara-kwaasigo ména kawer-únánkwátóí sáwíva'a makéna kawe-tómbá námae kwéiyisana

²⁰⁻²¹ moóráwai áwí'a Árásárasí íma óísamba makáiwai anón-karevu'a kwégaisana máyáísasa ayáí-tómbá aminana náníye sésa óísankwara-kwaasigona ontará'á móankaraawana máyáísana iyánkó téna minkárevú'á tauwá'naraiye.

22 naaémbe ímo óísambo makáin-kwaasigo púwísasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakendarawa'a kunáí'maesa Ááváramumo kawe'-mápá'ó máyáipa'a móankaraawana óísankwara-kwaasigo púwísasa utámakaawana

23 sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a anón-ai'a kwéisana ména mósá awánaimba némpa'a Ááváramuwe Árásárásiye máyaayana tuwánéna

24 aayamáivinkemba séna kesivoó Ááváramuwo sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a anó-si'a kwéisa'a máyaumpo arumbó umásinke Árásárásimba ai'márénana kunkéna ayáánánama nompí tu'mái simáávira'a maráinana tasíyasi íno sisaná

25 Ááváramu séna kesááninko marapá'á máyaandara'a amápa-kawetantaa'a makáampo Árásárási sáwí'a umái méraivo mindáyavai imáyáa uwó. ívé'a kwemá kawe'á umái máyaivo embá áí'a ipá'á máyaane.

26 senda-áínkwará'á imáyáa uwó. avumpimbá kuvakamá anómba kwáyáivo maankákémbá íma kunámaatewasa mivákémbá íma usámaaisewasa ónááovo anón-kuvaka kwáyáiyé sisaná

27 óísankwara-kwaasigo séna kesivoó Ááváramuwo emó senda-aintave'a simáme'a sé'a Árásárásimba ai'márénana kesivoná naaópa'a

28 éva'aasei kesivárawaisai méraavo kusimátimena sáwí-marupa'o iramó kaipá'á tevó simátimino sisaná

29 Ááváramu séna Mósesi siráin-aine Áánútun-ai simátímakaawai siráan-aine aúváivimba agaimakáamba pósa táápamai isánááowe sisaná

30 kesivoó Ááváramuwo ímanivo moóráwai pukáimpinkemba usásinena kusimátiminasa sáwí-imayaa tuwésa Áánútumpa'a kónááowe sisaná

31 Ááváramu séna Mósesi siráin-aine Áánútun-ai simátímakaawai siráan-aine ímo isésamo ésa pukáimpinkemba usásinkaiwain-ai íma isánááowe Ááváramu siráiyé Ísu siráiyé.

17

sáwí'a kwéon-kwasai.

Mátíyu 18:6-7, Mátíyu 18:21-22, Mááka 9:42-48

1 Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna ó'on-o'on-tantaa'a kwaásitopa'a tínsa kesáái tuwánááowe. évakarawai tésa kesáái kwéisaawaima kamparáimbá tasimátimiyasa kesáái tuwésa kówiyasa kampa'ó síyawainopa'a sáwí-meyamba tíniye.

2 miwímó tinumarampimbó anón-ontambo aríkwímaresamo nompímbó túwááwasamo kumésamo kumpuwésarakai kamparáimbá íma simátíméwasa kesááimo ísaraan-iyampoi kesáái íma tuwésa sáwí'a osinó.

3 mindáyave'a kentúra'a kárákwiyoro.

kentí kwaásimo kembó sáwí'o umátinkaiya'o é'a keinárawapa'a mindáyave'a simátimiyasa sáwí'a únemo síya'o é'a íma moórágwara'a imáyáa é'a ivá'á túwáaro.

4 kentí kwaásigomo kembó sáwí'o umántinkáva'o kwéiyesamo kentópa'o tésamo sáwí'a únemo símae kwéiyiya'o é'a íma moórágwara'a imáyáa é'a ivá'á túwáaro. mimbórá-táwaimo avakaetéra'o mirámó íya'o é'a íma imáyáa é'a ivá'á túwáaro Ísu siráiyé.

Ísuwe aráápamái máyáan-kwasai.

⁵ suwasá Ísóigona aantá-kwaasi kwentávésa sésa esé aráápamaiya máyaundaya súwa'naa inatá esé aráápamaiya máyaundaya asiramáiya máéno suwaná

⁶ Ísóigo séna moórá-taigo áwí'a másátati sáwíyan-aramba to'makáawana árama kwikéna anón-tainamba kwéiyintemba kesé kitoka'a aráápamái máyáamba pó'a naaémba anónka'a kesé aráápamái mé'a anón-taiyave'o sé'o taawí'mae anón-dompimba kunkaruwuwómó síyanamo éna mirá íníye. Ísu mináimbá siráimba kwesé aráápamái máyáamba kwená mayáí mayánááontavena siráíye.

mayáí-kwáásítí mayáígóná kwaasái.

⁷ Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna séna mayáí-kwáásígómbá ai'maráawana mayáímá kwémaena kígaувakena'í. póira'a kárákwiraindavakena'í. timbá ená toómbá emá agaimái naao íma sésa

⁸ kavegavé umái kawer-únánkwátói uré toómbá agai-símí'a nasúwáana naaémba ená toómbá agaimái náníyone mirán-áimbá kwésewe.

⁹ sintembá mayáí-kwáásí mirá kwéesa úwoi miwítí mayáí isasá mirá kwéomba pósa íma túwí'a mósá kwémaraawe.

¹⁰ miráumai keinárawa'a mirá kwée'a simátíméndantemba umái mé'a ánásanaaoka'a sé'a úwoi kwená mayáí-kwáásíyá úndaya póta úwoi kentáásí mayáiyá mairáumne sé'a íma kentúma maimaé'a iyóro Ísu siráíye.

Ísu túma karón-kwaasi kawe'á umátinkarain-kwasai.

¹¹ Ísu Yérisaremu-naor-ampa'a kúmba Sámériyaa-marawe Káríri-marawe avumpin-ámpá'á kwéena

¹² moórá-naopa'a kwéguwasa túma karón-kwaasi siyáánkai-kwaasi kwétesa némpa'o Ísumo túmba awánésa

¹³ aayamái séna anóndako Ísuwo kentáá arumbá umásinkaa suwaná

¹⁴ Ísu tuwánéna séna mono'-máiyáí-kwáásítópa'a kwé'a kentúma máagaraatinkewasa tuwánésa túma kawáúgiye sénááowe súwasa aampa'á kumbá túma kawe'á umátinkowana

¹⁵ miwíwínkémbá moóráwái áúma kawe'á umánkomba awánéna koyauweréna anónka'a tasiréna Áánútu áwí'a mósá maréna

¹⁶ Ísu anóndakoman-íye séna aísamaivimba takívairéna súwi séna minkwáásí íma Yútaa-kwaasi Sámériyaa-maravaken-kwaasigo súwi súwana

¹⁷ Ísu séna siyáánkai-kwaasi túma kawe'á umátinkaunda avaréiyain-kwaasi íma koyauwéráawana

¹⁸ kímborawai ó'om-baravaken-kwaasigo koyauweréna Áánútu áwí'a mósá kwémaraíye simásuwena

¹⁹ minkwáásígóntávéna séna kentávái súwa'naa íníwaiman-íye sénda póna enáúma kawe'an-ivo kwaaó Ísu siráíye.

Áánútu kwená kwaási kawááin-kwasai.

Mátíyu 24:23-28, Mátíyu 24:37-41

²⁰ súwasa áamáan-kawaa-kwaasi Ísumba áísaa esa sésa Áánútu kwená kwaási kwégawaain-kanaama nósa-tawaiya tíníyo suwaná Ísu séna Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba íma kanaán-umái túrandei awánanaaovo

21 Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba kwaási túra'a ááimba ásárainba pósa maanká'á ópa'a kárákwiraiye íma kanaán-umai sénááowe Ísu siráíye.

22 Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna naaémba kemá kwaási úrandako kúmónnda-kanaa awánanae síyambanivo íma mirán-kánáámá suwánanaaowe.

23 évakarawai sésa maavá'á máyáivo tawánaaromo síyasa ó'owima sésa maavá'á máyáivo tawánaaromo síya'ó íma áraire sé'a kóyáwé oró.

24 kwíyómpa'ó tawáombo úmae kwisasamó awánaantemba kemá kwaási úrandako miráumai avora'á ókwara'a kumónnaumne.

25 misúnda-aimba íma paárurainasa aiva'á ívé'ó máyáan-kwaasi tínaaemba umásinkesa sí'a índai'a umásinkanaaowe.

26 naaóvá'á moórawai áwí'a Nówaa máyonka'a kwaási íma Áánútuna imáyáa ésa maémáantemba naaémba kemá kwaási úrandako kúmónnda mirá onááowe.

27 Nówaa máyonka'a nombá toómbá kwénesa tiyáámúmbaa'a kwétokwaa-esa aaraí máyówasa kwaai máyówasa kwéuwana Nówaa naaúmpa'a non-avóvomayaa'ó kún-daumpa'a umáyowana anón-a'a téna kavirayán-dónkó amápa-kwaasi tínkamuwasa putásaraawe.

28 naaóvá'á moórawai áwí'a Árótí máyonka'a íma Áánútuna imáyáa kwéesa mésa nombá toómbá kwénesa kwémeya úmae kwénaeesa kígauma naambá úmae naaémáemba

29 Árótí Sótómu-naopa'a tiyuwónka'a Áánútu óntankwara iraronkwará'á kwíyómpakemba tuwówana kuména tínkamuwasa putásaraawe.

30 Árótí máyonka'a kwaási íma Áánútuna imáyáa ésa maémáyáantemba kemá kwaási úrandako ókwara'a kumpaárondara'a mirá onááowe.

31 ókwara'a kúmóndara'a ontará'ó máyaiyan-kwaasi naaúmpakemba náaindaamba íma ó'a umayánááowe. kígauva'ó máyaiyan-kwaasi náaindaamba naaúmpa'ó kwáyainda ó'a íma umayánááowe.

32 Árótí awainínkón-áái imáyáa oró. kwená náaindaamba tuwón-imayaa éna mógwantowana óntankwara iraronkwará'á kuména tuvuwúwana pukáíye.

33 tirááiimo táíndai'ó ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávésa imáyáa ésa tirááiimo táínda-yantaa'a tuwésa puwésa aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a onááowe.

34 simátíme'a sé'a ókwara'a kúmóndara'a mindó'wáámbá kae-kwáásí mimbórává'á tuumá kwéreyana Áánútu moórawaiimba auwéna moórawaiimba airáníye.

35 minkánáa kaer-ínínkáí toómbá kwégwanteyana Áánútu moórá-inimba auwéna moórá-inimba airáníye. [

36 kaekórái kígauva'a méyana Áánútu moórawaiimba auwéna moórawaiimba airáníye Ísu súwasa]

37 kwená kwayó-kwáásí sésa Ísóigoo emó sénda-aimba náávatavai seénó suwaná póimo awáímó kaviraipá'ó náíndayavenamo evontáán-dúmáómó torupamáimo máyáintenba Áánútu sínana súnda-aimba paáriniye Ísu siráíye.

1 Ísu séna aasiyaasí Áánútumpa'a námúnaa kwésesa túwáavo séna kwántámai-aimba simátimena séna

2 moórá-naopa'a aaimó isáí-kwaásígó ména íma Áánútu áároi inkaiséna íma kwaásiti imáyáa éna máyáísana

3 mindáoopa'a ketor-inínkó ména aasiyaasí aaimó isáí-kwaásígónópa'a tóyo éna séna sáwí'a umásinkanaesa kwéovo aai súwa'naa umásinkaaosisaná

4 ayáátááka'a kwenáái íma ísarena naaémba imáyáa éna séna Áánútu áá'a íma inkaisé'a kwaásiti imáyáa íma é'a kwéunda p'ó'a

5 minínkó kesópa'o timbá suwesaráánvaímopo'a áwa'naa ónaumne siráiyé.

6 Ísógo simásuwena séna aaimó isáí-sáwí-kwaásígón-áái imáyáa oró.

7 Áánútuna kwaási kwempá'ó námúnaamo símae kwéiyomba túwáavo séna íma ayáátááka'a úwoi maéna miwí táái iséna

8 sáwí'o umátínkénka'a ááéma túwa'naa íníyē. naaémba kemá kwaási úrandako ókwara'a kúmóndara'a máyáiyān-kwaasivinkemba kesááiyavesamo áraire sésamo kesémo aráápai-'a ónááo. íya ónááoo tuwánanaumne Ísu séna Áánútumpa'o námúnaamo símae kwéiyomba túwáavo séna mináimbá siráiyē.

ámáán-kawaa-kwaasigonte táákisi máyón-kwaasigontei kwaasái.

9 évakarawai kawe-kwáásí úne sésa kentúma maé iyésa ó'on-kwaasi túma simái sáwí'a umátínkén-kwaasiyavena kwántámai-aimba Ísu simátimena séna

10 kae-kwáásígórai moórawai ámáán-kawaa-kwaasigon-ivo moórawai táákisi-ontamba máyáin-kwaasigo isasarái anóm-bono'-naumpa'a námúnaa séyáe sésarai iyóyamba

11 ámáán-kawaa-kwaasigo koku'á ména kwenáúma maé iyéna séna Áánútuwo kemá évakarawai ontembá íma kwéumpo entáv'e'a súwi kwésune. umóyámbó maésamo kampa'ó kwésesamo aarai-úmóyámbá maésamo ombá kemá íma mirá kwéune. maa máyáiwai táákisi máyáin-umoyan-kwaasi intembá kemá íma mirá kwéune.

12 aasiyaasi-sóntáárá'á kae-kae-táwai monotáv'e'a imáyáa é'a íma toómbá kwénaumne. aasiyaasi-kígáúgóná sontaará'á mayáúnda-yantaa'a taaínke'a kemá avaréiyaimba maé'a moóráma embá áma'mae'a kwéiyune sisaná

13 táákisi máyáin-kwaasigo moóráva'a koku'á ména aigaemá éna kivairena séna Áánútuwo kempímbá sáwí-imayaa kwáyáivo arumbá umásinkaaosiráiyē.

14 Ísu mináimbá simátimena séna ísáaro. Áánútu táákisi máyáiwaina sáwí-imayaa mayáúwáísana Áánútuwe tágárotamai maéna kwená naaópa'a kwisaná ámáán-kawaa-kwaasigo kwempímbá sáwí-imayaa úwoi kwáyáísana kwená naaópa'a kuráiyē. anón-kwaasi úne síyawaima Áánútu túwí'a móruna tuwánívo Áánútu aísamaivimba máyáawaima Áánútu túwí'a maimaé iyíníyē Ísu siráiyē.

Ísu iyámpói kawe'á umátinkarain-kwasai.

Mátíyú 19:13-15, Mááka 10:13-16

15 simátimuwasa évakarawai Ísu tátorena kawe'á umátinkainkwae sésa iyámpói tí'maesa tuwasá kwená kwayó-kwáásí tuwánésa kóro suwaná

16 Ísu miníyámpóiyávéna tááyena séna teró. íma kóro sé'a tiyuwáiyasa kesópa'a iyámpói úwoi teró. miníyámpói kesópa'a tentembá Áánútu kwená kwaási kawááimba miráráán-umai kwégawaaimba iyámpói kesópa'a tí-amba íma ítátinkaaro.

17 árai'a simátíme'a sé'a Áánútuntavesamo sésamo iyámpóiraan-umai kenká'á kwégawaa-onemo síyanamo éna miwírá'á kawááinivo ímo mirámó síyawaimo éna íma kawááiniye Ísu siráíye.

óísankwara-kwaasigona kwaasái.

Mátíyu 19:16-30, Mááka 10:17-31

18 súwana moórawai Yútaa-kwaasiti anóndako Ísunopa'a téna séna anóndakoo kawé'ná'á óne. nóra umáíya aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ónaumno súwana

19 Ísu séna kentávái nóra séwa kawé'ná'á óne kwésono. mimbóráwái Áánútu kweyáá kawé'ná'án-íye.

20 Áánútuna áamáamba á'a ísaraane. minámáamba aúvávimba agaimaréna séna íma aarai-úmóyámbá oró. kwaási tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. íma umóyámbá máyáaro. íma kampar-áímbá simátinkaaro. kentinówovi túwí'a anómba oró siráíye súwana

21 mindákó séna minámáamba kesí iyámpóirakemba ísare'a pó'a kawé'a úmae kwéiyune súwana

22 Ísu iséna séna kawé'a éma moórá-yantaa'a íma kawé'a uráampo ená náaindaamba ó'on-kwaasi kwétíme óntamba mairé ímo makéwai tímatuwenana ená kawé'-méyámbá Áánútu kwíyómpa'a ankáníye. tímatuwemo e kesínaaemba kwaráníyone súwana

23 mináímbá iséna sáwíva'-naaindaamba makóntavena anón-imayaa úwana arunkó sáwí'a uráíye.

24 arunkó sáwí'a kwéuwana Ísu awánéna séna sáwívar-oisambo makén-kwaasi Áánútumo kwená kwaási kawááipa'o kwíyamba umbai táníye.

25 moórá-poigo áwí'a káámeri mimpóigó kwaigóná avaapimbá íma kanaán-umai kóveraniye. káámeri-poigomo kwaigóná avaapimbó kóverainkakai sáwívar-oisamba makén-kwaasi Áánútu kawááipa'a kosinó súwasa

26 mináímbá iséna áisaa esa séna umbai taintávái nóran-kwaasiya Áánútu kawááipa'a ménaaoo suwaná

27 Ísu séna kwaási miwítí mayáínéí íma meéyámbaréna kónááovo Áánútu úwoi kanaán-umai mégwétinkaiye súwana

28 Pítáa séna isaaó. kentáási naaópa'a tuwéta enánaaemba kwégwaraumne súwana

29 Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a Áánútu kwená kwaási kwégawaintavesa imáyáa ombá naambáru'a tuwésa tuwainímbáá'a tiyuwésa tuwaaísái tiyuwésa tinówovi tiyuwésa táánimbaa'a tiyuwésa tiyáámúmbaa'a tiyuwésa miráumaimo túwáawaina anondáma

30 marapá'ó máyáanka'a túwáán-tantaa'a mirán-tántáá'á sáwíva'a mémaesa naaén-kanaa aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ónááowe Ísu siráíye.

Ísu kwemó puwiníntavena siráin-kwasai.

Mátíyu 20:17-19, Mááka 10:32-34

31 Ísu kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena moórá-ayampa'a tĩnkarena simátimena séna másáaro. Yérúsaremu-naopa'a konanayá naaóv'ó Áánútuun-aaimo simátimakowaimo kwaásí úrandakon-aai agaimakáan-aimba paáriníye.

32 kembá sí'mai ó'onkaa-kwaasi timíyasa kanaáráá'a kwésinkesa simái sáwí'a umásinkesa tuwirááíma kwisinkésa

33 súwíruku'a nésa sínkamiya'a púwónasa utamásinkaiya'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne Ísu súwasa

34 kwená kwayó-kwáásí nóin-aintavena siíyó sésa mináínkóná ááimbo aúpá'ó kwáyontavesa íma isámai kawer-ésa Yérúsaremu-naor-ampa'a kuráawe.

*Ísu aúramba kavíkówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.
Mátíyu 20:29-34, Mááka 10:46-52*

35 Ísu aampa'á kúmba Yéríko-naor-egwaa'a kúwana moóráwai aúramba kavíkówai óntamba inaaí simái mayánáe séna aanéiva'a kumbéna kwéinaai séna

36 sáwíva-kwaasimo tésamo kĩnkimbo sumbá iséna nááwiya'o súwasa

37 Ísu Násáretivakewai kwétiye suwaná

38 anónka'a séna Ísuwo Tévítin-andarakewai ómpo arumbá umásinkaaó súwasa

39 aiva'á tun-kwáásí áwáá'a aéésa sésa aaiseraaó suwaná mináímbá ivá kwétuwena ó'omba anónka'a séna Ísuwo Tévítin-andarakewai ómpo arumbá umásinkaaó súwana

40 Ísu aampa'ó kweémáyomba kwená egwaa'á kousásinena séna áí'mae teró súwasa áí'maesa egwaa'á tuwaná Ísu áísaa ena séna

41 nóin-tantaara embó arááímo táinda-yantaa'a umánkanaumno súwana anóndakoo súramba kawe'á umásinkaaó súwana

42 Ísu séna kentávái kanaán-umai súwa'naa ínıwaiman-ıye sénda póna aúramba kawe'á íno súwana

43 avekáámbá aúramba kawe'á umái awánéna Ísun-ánaaemba kwa'mái kwégwena Áánútu áwí'a mósá marówasa sáwíva-kwaasi awánéna Áánútu áwí'a mósá makáawe.

19

Sákıyasına kwaasái.

1 Áánútu áwí'a mósá marówana Ísu Yéríko-naopa'a kóyaaitanae séna kúmba

2 moóráwai áwí'a Sákıyası táákısi-ontamba máyón-kwaasıti anón-kwaasıgo póna sáwıvar-ontamba makéna

3 Ísumba awánanae séna úmba sáwıva-kwaası úyatukowana ákı-kwaasıgo póna íma kanaán-umai awánéna

4 maanámpá'á tınıyone séna minkwáásı tınaaempakemba aiva'á úya'mai moórá-taıva'a usáatena máyowana

5 Ísu mintáıgó ááımpa'a kwéna mósá awánéna séna Sákıyasıyo ená naaúmpa'a kónaumpo avekáámbá marapá'á kumuwo súwana

6 aamoı umásuwena avekáámbá marapá'á móruna tuwéna kunái'maena kwená naaúmpa'a kúwasa

7 minkwáásiyómbá awánésa tirunkó sáwí'a úwasa sésa sáwí'a inkwáásígóná naaúmpa'a kwégwiye suwaná

8 Sákíyasi kwená naaúmpa'a mósá ankena Ísóigontavena séna anóndakoo kesi óisamba avumpimbá taainkaakai uré'a évaka'a ímo makáan-kwaasi timé'a évakarawai kampa'á simátiyuwe'a óntamba umóyámbá mairáunda pó'a éiyain-eiyain-umai tíma'mae'a kónaumne súwana

9 Ísu séna ívé'a maandáúmpá'ó máyáan-kwaasi kawer-ámpá'á métinkaumne. Ááváramu aísavutantambo uráandayave'a mirá kwéune.

10 kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai enkáan-kwáási tivakáá-umai sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkandayave'a kunkaumne Ísu siráiyé.

siyáánkai-kwaasiti kwaasí.

11 mináimbá ísówana Ísu Yérúsaremu-naor-egwaa'a kúwasa kwesé kun-kwáási imáyáa ésa sésa Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaimba sáwiyanka'a paáriníye suntavéna kwántámai-aimba simátimena

12 séna moórá anóndakon-aaí ísáaro. kámááni-kwaasi némpa'-marava'a máyáawana kotísaa onasamó kanaán-íye síya'o é'a kesi kwaásira'a takárákwiyonae séna

13 kwená mayáí-kwáási siyáánkai-kwaasi tááyaisasa tewaná óntamba kae-támayo-tamayo'a tiména séna koméraana'a minóntánkákémbá mayáí kwémayewa'a té'a évakar-ontankwara'a tamáyáano séna kówisasa

14 kwenamááraawi tíyántavesa umánkesa kámááni-kwaasi kosimátimé'a sé'a kentáará'á íma takárákwiyiniye kosimátiméro sewasá kuráawe.

15 ánívo minánóndákómbá kárákwiyi-mayai áméwana koyauweréna téna ááema óntamba tímakain-kwaasi tááyaisasa tewaná séna tímakaunda-ontankakemba nóraumai-ontana mairáao sisaná

16 aiva'á ámakaiwai téna séna anóndakoo símakaanda-ontankakemba mayáí kwémae'a moórá-unan-ontamba mairáumne sisaná

17 anóndako séna kesi mayáí-kwáásígó kawé'á óne. sáwíyan-tantaaka'a kawé'á umái kárákwiraanda po siyáánkai-nao-kwaasira'a kárákwiyuwo sisaná

18 moórá-mayai-kwaasigo téna séna anóndakoo símakaanda-ontankakemba mayáí kwémae'a siyáánkai-tamayor-ontamba mairáumne sisaná

19 ánívo éva'aasei-nao-kwaasira'a kárákwiyuwo sisaná

20 moórá-mayai-kwaasigo téna séna anóndakoo símakaanda-ontamba ampantavímbá mú'úmai aúpá'á makáunda po mayáníyone.

21 emá asirayán-kwáási éma ímo makáanda-yantaa'a kwémae úwoi kwénaae ó'owiti kígaúvaken-tomba kwénaana'a pó'a enáároi inkaisé'a úwoi aúpá'á makáunda po mayáníyone sisaná

22 anóndako séna sáwí-mayai-kwaasigo ónda pó'a kentávámó séndantemba aaí simánkanaumne. kentávái se asirayán-kwáási éma ímo makáanda-yantaa'a kwémae úwoi kwénaae ó'owiti kígaúvaken-tomba kwénaane sénda po

23 kesi óntambo amápa-kwaasiti óntambo máráan-daumpa'o makáandarakai tiré'a kesi óntankwara aa'wáá-ontankwara'a mayáúsino séna

24 máyáan-kwaasiyavena séna maanóntámbá mairé'a kae-támayor-ontamba tokáiwaimba áméro sisasá
 25 miwí sésa imanivo kae-támayor-ontamba á'a tokáiyé sewaná
 26 simátíme'a sé'a sáwíva-tantaaka'o kawé'ó umáímo kárákwisinkaawaima moórá-mora-yantaa'a tíménasa kárákwisinkanaaovo ímo kawé'ó umáímo kárákwisinkaawavakemba makáan-tantaa'a máyáana'a
 27 kesí namuro-kwáásí kentáará'á íma kárákwiyiniyone siráawai tí'mae'a kesópa'a tiré'a tínkamiyasa púwóro siráiyé Ísu siráiyé.

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 21:1-11, Máaka 11:1-11, Yóni 12:12-19

28 Ísu mináimbá simásuwena aiva'á Yérúsaremu-naor-ampa'a kúmba
 29 Óríve-omakar-egwaa'-naokai moórá Pétévasi-nao'a úwana moórá Pétáni-nao'a úwana minkáé'-náór-egwaa'a kwéna kwená kwayó-kwáásírái kae'á máti'marena séna
 30 epín-dáópa'a kurekai moórá-poigo áwí'a tónki koawáneyambo kwaásimo ímo ayáákainda-poi ándáma iyátuwekai áí'maekai tekaiyó.
 31 moóránakomo tuwánénamo nóra óyáekai óyómo sínakai anóndako ayáá'mae'a kónáe siyé simámékaiyo súwasarai
 32 kuyaná súntemba mimpóí máyowasarai koawánésarai
 33 ándáma koiyátúwóyana mimpóígó avowámá awánéna séna nóra sékai mimpóígóná ándáma kwéiyatuwaaiyo súwasarai
 34 mindárai sésarai anóndako ayáá'maena kwínkwáe simásuwesarai
 35 áí'maesarai Ísunopa'a tuyasá kwená kwayó-kwáásí paákár-únánkwátói ayú'mái mimpóígó arósáánumpimba kwandaái uwí'marówana Ísu ayáá'maena kwéguwasa
 36 sáwíva-kwaasi mésa anón-kwaasiye sésa paákár-únánkwátói ayú'mái aampa'á uwí'ma'mae kwéguwana minúnánkwátóira'a augwétamai kwégwena

37 Óríve-omapinken-ampa'a kumúmba Yérúsaremu-naor-egwaa'a kúwasa Ísun-ánaemba sáwíva-kwaasi kwa'maé kwégwesa aamoí ésa ó'on-o'ombayai kawé'-máiyái mayómba awárontavesa Áánútu áwí'a mósá marésa anónkar-anonka'a sésa

38 Ísóigo ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu minkáwááná'á kawé'á kwéumankaiye. Áánútu kentááyavena séna paru umái máéro kwésimba póna kwenáwí'a anómba kwéiyé anónka'a suwasá

39 misáwívá-kwáásívínkémbá évaka'a amáán-kawaa-kwaasi sésa anóndakoo enánaemba kwa'maé kwénaon-kwaasiyavai se aaiseré nááoro siyó suwaná

40 Ísu séna simátíme'a sé'a ímo aaimó senkákái maanóntánkó kentáváiyé séna aaí sisinó Ísu siráiyé.

Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.

41 Ísu Yérúsaremu-naor-egwaa'a kwéna awánéna kwaásiti ivi'á téna séna

42 paru umái kwémaewaina ááimba íma isámai kawer-uráawe. ísarekaankasi paru umái máésino. ívé'a íma kanaán-umai kwéisaawe.

43 kentí namuro-kwáásí tésa kentí naaópa'a taúkúmakesa maramá u'mái ontavímbá karí'á tásuwesa

44 kentí aarai-iyámpóígwará'a kwétinkamesa kentí naambá tawísíyuwanaaowe. Áánútu kawer-ámpá'á métinkanae séna tisa'á tínaaemba umánkáamba pósa kentí namuro-kwáásí tésa mirá ónááowe Ísu siráíye.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Mátíyu 21:12-17, Mááka 11:15-19, Yóni 2:13-22

45 Ísu mináimbá simásuwena Yérúsaremu-naopa'a anóm-bono'-naumpa'a iyéna mono'-náúmpá'ó meéyámbó kwémayon-kwaasi uti'mátuwena

46 simátimena séna Áánútun-aaí aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna mindá kesí naambá Áánútumpa'o námúnaamo sen-dámbán-íye agaimaréna siráíye. ániwo umóyán-dáúmpá'ó ontenkáámbá uráawe Ísu siráíye.

47 aasiyaasí anóm-bono'-naumpa'a Ísu simátíma'maena íyúwasa mono-káwáá-kwáásíyé ámáámba sun-kwáásíyé anón-kwaasiye Ísuna ámááyu-aimba kwésuwasa

48 úwoi-kwaasi sáwíva'a Ísun-aaí ísámae kwéiyuwasa tuvuwónááon-amba íma kanaán-umai avakáá uráawe.

20

nááwa ai'mákaisa tiráano siráan-kwasai.

Mátíyu 21:23-27, Mááka 11:27-33

1 moórá-tawai Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména Áánútuna áséi-kwasai kwésimatimuwasa mono-káwáá-kwáásíyé ámáámba sun-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye tésa

2 sésa nááwa ai'mákaisa tiréwa nááwampinkena mairéwa égési-mayai kwémayaanda simásimiyo suwaná

3 Ísu séna aiva'á moórá-aimba tísaa ona'á simásíméro.

4 ááema Yóni nombá pétinkaraiwaima Áánútuwa simámakaisana nombá pétinkarai. kwaásiya simámakaawana nombá pétinkaraiyo súwasa

5 miwímá keáimbá sésa nórayaawa sénaumno. Áánútu simámakaisana nombá pétinkaraiyemo senanayáámó éna nóra séra Yónin-aaiyave'a íma áraire siráao síníye.

6 kwaási simámakaawana nombá pétinkaraiyemo senasayáámó ésa úwoi-kwaasi sínkamonaaowe. úwoi-kwaasi sáwíva-kwaasi Yónintavesa sésa Áánútun-aaí simásimakaiwai uráíye kwéseмба pósa óntantamba mairésa sínkamonaaowe.

7 Ísuntavesa sésa emó sísaa ónda-ainta íma ísaraumne suwaná

8 Ísu séna ímo simásimiya'a nááwampinkena mairéra'i. égési-mayai kwémayaunda-aimba íma simátimenaumne Ísu siráíye.

ándá-aran-kigaura'o tavíyéwaiti kwaasái.

Mátíyu 21:33-46, Mááka 12:1-12

9 Ísu kwántámai-aimba simátimena séna moóráwai ándá-aran-kigau úmarena ayáátáaka'a ó'om-barava'a koménae séna maankígáúrá'ó tavíyíyawaimo é'a kesáví évakar-aramba maé'a évaka'a kembá síyúwáaro simátimena ó'om-bapa'a komáyáísana

10 arambó ávumo kain-kánáá tisaná aanávómá kesí ándá-aramba komayaaó séna kwená kwayó'ná'á ai'maráísana minkígáúrá'ó

taviyéwaitopa'a tisasá táto'mai tuvú'maresa ándá-aramba íma ámémba ai'mátuwaawana kówisana

¹¹ aanávómá moóráwaimba ai'maráísana tisasá minkígáúrá'ó taviyéwai táto'mai tuvú'maresa sáwí'a umánkesa ándá-aramba íma ámémba ai'mátuwaawana kówisana

¹² aanávómá moóráwaimba ai'maráísana tisasá táto'mai tuvú'marááwana naaemá kúmísasa awéntayuwaawana kówisana

¹³ aanávómá séna nóra ónaumno. kesááninko imáyáa ámakaundawaimba ai'maráanana kwínasa kwenáái isánááowe séna ai'maráísana tisasá

¹⁴ minkígáúrá'ó taviyéwai awánesa keáimbá sésa aanávómbá ááninko kwétimba póta tuvúwónana puwéna maankígáú íma mayáínata kesáa mayánáe sésa

¹⁵ táto'mai ándá-aran-kigauvakemba awéntáyuwesa tuvúwówana pukáíye. Ísu mináímbá simásuwena séna minkígáúgó aanávómá mirá íniye.

¹⁶ téna kígaura'o taviyéwaima tínkaminasa puwíyana ó'onkaa-kwaasi kesí kígaura'a taviyéro síníye Ísu súwasa mináímbá isésa sésa íma mirá oró suwaná

¹⁷ Ísu árimba tuwánéna tísaa umai isánáe séna imáyáa oró séna Áánútun-aaí aúváí-kwandaavimba maarán-áimbá agaimaréna séna eróntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiye sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráíye agaimaréna siráimba mináíntáv'e imáyáa oró.

¹⁸ kwíyamba minóntánk'á tanaambá kovésa sáwí'a umái ménaaovo minóntánkó tuvú'mái sáwí'a umásuwaniye Ísu súwasa

¹⁹ mono-káwáá-kwáásíyé ámáamba sun-kwáásíyé simbá kentááyávéna siyé sésa táto'mai tuvúwónáe sésa umbá amápa-kwaasiyavena táá'a kówasa ivátukaawe.

táákisi-aintavesa áísaa uráan-kwasai.

Mátíyu 22:15-22, Máaka 12:13-17

²⁰ ivátuwesa tátoranaaon-kanaa kárakwiyesa évakarawai ti'marésa sésa Ísun-aaí kwéisaan-kwaasimo ontembá té'a áísaa íyana sáwí-aimbo sínata táto'mai kámááni-kawaanakonopa'a móankanaumne sésa ti'marówasa Ísunopa'a tésa

²¹ sésa anóndakoo árair-aimba kwése kwaási táároi íma inkaisé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye táároi íma inkaisé tirumbá airá'mái-aimba íma séma Áánútuna aambó kwáráan-aimba arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne.

²² emá nóra se kwéisaano. kanaarátááwá táákisi-ontamba Árómáani-kamaani-kwaasiya timénaum. íya timénaumno. timénaundaya Yútaa-kwaasiya kentáási amáána araisénaundaya'iyompo timénaum. íya timénaumno suwaná

²³ Ísu miwí tááma iséna séna

²⁴ moórá-ontamba maimái máagaraasinkaaro súwasa maimái máagaraarankowana séna nááwa óikaana uráinkara áwí'a kwáyáíyo súwasa Árómáani-kamaani-kawaanako óikaamba isaná áwí'a kwáyáíye suwaná

²⁵ Árómáani-kamaani-kawaanakondei kwembá áméro. Áánútundeí Áánútumba áméro súwasa

²⁶ mináímbá ísówana táá'a kówasa íma aaí siráawe. Ísu kwaási túranka'a ména íma sáwí-aimba súwasa pósa íma aaí sésa tátokaawe.

pukémpinkemba usásinanaaon-kwasai.

Mátíyu 22:23-33, Mááka 12:18-27

27 íma tátowasa Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésun-kwaasi pósa Ísunopa'a tésa

28 sésa anóndakoo naaóvá'á Mósesi séna moóráwai aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ávákoma maimakéna awaaóná anondáwe séna iyámpói ankáníye siráíye.

29 moórá-aimba isaaó. moórá-tawai avakaeté-avarawainonda mésa tuwaaórá aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana

30 kwenánaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana

31 kwenánaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana mirá eémesa avakaeté-kwaasi putásaawana

32 minínimbá naaémba pukáíye simásuwesa

33 Ísumba áisaa esa sésa mirámó ombá kwaásimo puwíyampinkembo usásinaiya-tawai minínimbá avakaeté-kwaasi tuwainimbá póna nááwa mayáíyo suwaná

34 Ísu séna marapá'á máyáan-kwaasi aaraí máyáawasa kwaai máyáawasa tiyáámúmbaa'a kwétokwaa-esa kwéowe.

35 Áánútu tááyena séna pukémpinkemba usásine'a kwíyómpa'a uménaaowe siráimba minínínákwá'á kwíyómpa'a uménaaomba aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááowe.

36 Áánútuna kwayó'nárawa'o kwíyómpa'o mésamo ímo kwévuwontemba minkwáásí mirá ésa íma ókwara'a puwónááowe. pukémpinkemba usásinanaaomba Áánútuna kwaásiman-owe.

37 kwaási pukémpinkemba usásinanaaomba Mósesi mináíntávéna agaimakáíye. aúváivimba agaimaréna séna áru-taira'a iramá kaimbá íma mintáíma kágwisana mintáivinkémbá Áánútu Mósesintavena séna Áánútu úne. enaíkwá'ná Ááváramune Áísákaane Yákópone miwítí Áánútu úne siráíye. Áánútú mináímbá siráimba minkáúmbó-kwáásí á'a púwúwasa utamátínkaraambanivo

38 mináímbá siráimba pósa miwí úwoi máyáawe. Áánútu aúranka'a amáparawai máyáawe Ísu súwasa

39 amáámba sun-kwáásí sésa anóndakoo kawer-áimbá simásimakaane suwaná

40 Ísun-aaiyavena táá'a kóntavesa íma áisaa úmaesa iráawe.

Áánútumo usásinankaiwai Káráisitina kwaasái.

Mátíyu 22:41-46, Mááka 12:35-37

41 íma áisaa úmaesa iyúwana Ísu séna Káráisitima Tévíti-andaraken-kwaasiman-íye kwésevo

42 naaóvá'á Tévítima Káráisitintavena séna kesí Ísóigoman-íye siráimba monor-ímá agaimakón-áuvai-kwandaavimba Tévíti agaimaréna séna erkesí Ísóigontavena Áánútu séna

kesiyáánúrappa'a asirayán-áyámpá'á

43 mara'á ména'a ená namuro-kwáásí usáyaaitaanasa miwí ánásanaaowe Áánútumo siráin-aimba Tévíti siráíye.

44 miráumai Téviti Káráisitintavena séna kesí Ísóigoman-iyé siráimbanivo nóraumaiya kwemá Tévítin-andaraken-kwaasiman-iyé Ísu súmba Káráisiti Tévítina Ísóigoma éna Tévítin-andaraken-kwaasigoman-iyé.

ámáamba sen-kwáásítí aambá kwáráavo siráin-kwasai.
Mátíyú 23:1-36, Máaka 12:38-40, Árúku 11:37-54

45 sáwíva-kwaasi mináímbá kwéisowana Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna

46 évaka'o amáambo sen-kwáásítí aambá kwáráavo. minkwáásí ayáátáár-ampantama iyésa naaópa'a avuvumpa'á kwénaaowasa pósa kwaási tuwánésa sésa anón-kwaasiman-owe kwésewe. minkwáásí mono'-náúmpá'ó umáyáapa'a anón-kwaasimo mai-áyámpá'á umésa tanómbo kaúvópa'o máyáapa'a kawer-áyámpá'á mésa kawé-tómbá kwénaawe.

47 minkwáásí ketor-iníntí óísankwara naankwará'á umóyámbá kwémaesa kwaási suwánésa súwí'a mósá maráígwáe sésa kampakómbá tavisimáinamunaa kwésewe. mirámó owáiná anondá umbai-yántáá'á mayánááowe Ísu siráiyé.

21

ketor-inínkó Áánútumpa'a óntamba tukáin-kwasai.
Máaka 12:41-44

1 simásuwena Ísu anóm-bono'-naumpa'a ména tuwánómbo óntambo túwón-anaveumpimba sáwívar-óisankwara-kwaasi sáwívar-ontamba túwówana

2 moórá-ketor-inínkó íma óísamba makón-inínkó téna sáwíyan-ontamba kae-tóyaráámbá tuwómbo Ísu awánéna

3 kwená kwayó-kwáásiyávéna séna árai'a simátime'a sé'a minkétór-inínkómó túwáin-ontankoma amápa-kwaasimo tukáan-ontankomba usáyaaítaiye.

4 miwímá sáwívar-óisampinkemba évaka'a tukáavo kwemá sáwíyan-óisampinkemba mútú'a túwáimba póna óísan-iyaaimba méníye Ísu siráiyé.

anóm-bono'-namba tawísí-áímbá siráin-kwasai.
Mátíyú 24:1-2, Máaka 13:1-2

5 súwasa évakarawai anóm-bono'-nantavesa sésa kawer-óntánkákémbá úmakaawe. Áánútumba ámakaaan-tantaa'a konaarirí úmakaawata awánéna aamoiyá kwéune suwaná

6 Ísu séna aáno kwaási tésa awánaan-tantaa'a amápa'a tawísíyuwesa amápar-ontankwarare tawísíyuwanaaowe Ísu siráiyé.

sáwí-kanaa tíníye siráin-kwasai.
Mátíyú 24:3-14, Máaka 13:3-13

7 Ísu mináímbá súwasa áísaa esa sésa anónđakoo emó sénda nósa-tawaiya tíníyo. nóran-awaamera ínata séta ákíra'a Ísumo simbá mirá íníyeya sénumno suwaná

8 Ísu séna kampar-áímbá isé'a áraire sevó kárákwiyoro. sáwíva-kwaasi tóyo ésa kesúwí'a mágwétesa sésa Áánútumo usásisinkaiwai únda póna minkánáá sáwíyanka'a tíníye sénááowe. mirán-áímbá síyawai tínaaemba íma kwáráaro.

9 áái'o tǐyáán-aimba némpakena'i. egwaakéná'i. isáiyana íma táá'a kaíno. mirán-kánáámó tǐnda mindá íma amápa-tantaa'a ánásai-awaame'an-iyé.

10 moórá-ayampa-kwaasimo ésa ó'on-ayampa-kwaasiye áái'a tiyánááowe. moórá-kawaa-kwaasigomo éna moórá-kawaa-kwaasigona amááraayavena usásimbai áái'a tǐyáaro sínasa usásinesa áái'a tiyánááowe.

11 ó'on-o'om-barava'a anóm-barima táníye. ó'on-o'om-barava'a ayawaimá táníye. sáwíva-kwaasi tǐ'a íníye. kwíyómpa'a ó'on-o'om-tantaa'a paárina'a awáné'a táátavai ónááowe.

12 mintántáá'ó ímo paárinasa keinárawa'a táto'mai sáwí'a umátinkesa mono'-náúmpá'á mono-káwáá-kwáási aaiwimbá maitinkesa ándáva'a mótinkanaaowe. kentáváímó asiramáímó máyáantavesa táto'mai anón-kwaasitopare kámááni-kawaa-kwaasitopare mótinkesa aai simátinkaiya'a

13 minánón-kwáási kesáái simátimenaowe.

14 aaimó simátinkénka'a nóran-aina sénaumno-imayaa íma anómba íyana tirunkó íma umbái taíno.

15 minkánáá kawer-ímáyáá timé'a aai tááka'a tǐnkána'a síyasa kentí namuro-kwáási íma kanaán-umai kentáái araisésa íma usáyaaítanaaowe.

16 kentínóvowiye kentívá'awaawiye kentimááraawiye kentí kwaásiye tǐ'maesa anón-kwaasitopá'a mótinkesa aai simátinkaiyasa keinárawapinkemba évakarawai tǐnkamiya'a puwónááowe.

17 kentáváímó asiramáímó máyáantavesa amáparawai tǐyámba umátinkanaaowe.

18 mirá ésa íma timambá tǐnkambai ánásanaaowe.

19 asiramáímó maé'o é'a kawé'á umái ménaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaagona kwaasái.

Mátíyu 24:15-21, Mááka 13:14-19

20 Ísu mináímbá simásuwena séna Yérúsaremu-naopa'a namuro-kwáási taúkumaraiya'a sé'a amápa-tantaa'a tawísíyuwanaaon-kanaa tiyé sénááowe.

21 Yútiyaa-marava'o máyaiyan-kwaasi omápata isaaisésa iyónááowe. naaópa'o máyaiyan-kwaasi mindáoopa'a tuwésa kóyáwé ónááowe. kígauva'o máyaiyan-kwaasi íma naaópa'a iyónááowe.

22 minkánáá Áánútu sáwí-meyamba timínana Áánútun-aai aúvái-kwandaaivinken-aimba paáriníye.

23 tímúkwawar-inimba ívér-iyampoigwarar-inimba minkánáá sáwí'a ónááowe. Áánútu maankwáásiyávéna áwáá'a tiyínana anón-umbai táníye.

24 ó'om-baravakewai évakarawai ayáátáá'-mankara'nei tǐnkamesa évaka'a tǐ'maesa ó'on-o'om-kwaasiti maravá'á mótinkesa ó'onkaa-kwaasi Yérúsaremu-naopa'a kárákwiyesa sáwí'a íyana Áánútu séna kentí kanaamá ánásaiye síníye Ísu siráíye.

Ísu marapá'á kuminín-kwasai.

Mátíyu 24:29-35, Mááka 13:24-31

25 Ísu mináímbá simásuwena séna aaváúrá'á kwíyónka'a oká'á ó'on-o'om-tantaa'a paáriníye. marapá'á ó'on-o'om-bapaken-kwaasi umbái tiyáníye. uwí-nónkó anónka'a áái kwésena tuvántááva ínasa kwaási inkaisénááowe.

26 kwíyónko tora'naára'a ínasa kwaási sésa nóra íníyo sésa tiyántámbá kwétainasa táátavai kwéesa anón-imayaa ónááowe.

27 kemá kwaási úrandako anón-asirayankwara ságayankwara'a ainámpímbá kúmóna'a suwánanaaowe.

28 kemó sún-da-yantaa'a ááimba ásámai paárína'a mósá awánanaaowe. Áánútu kawer-ámpá'á métinkanin-kanaa sáwiyanka'a tínimba pó'a to'mayaa umái mé'a mósá awánaaro Ísu siráiyé.

29 Ísu mináimbá simásuvena séna moórá-tai naí-táígo áwí'a víki mindágwara ó'on-taigwara'a imáyáa oró.

30 aráságáyómó agayáinda awáné'a sé'a áú'o sínín-kanaa sáwiyanka'a tíníye sénááowe.

31 mirámó intembá kemá sún-da-yantaa'a ina'a awáné'a sé'a Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba sáwiyanka'a tíníye sénááowe.

32 árai'a simátíme'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi évaka'a íma pukáiyanka'a kemó sún-da-yantaa'a paáriniye.

33 kwíyómá maramá ánásainana kesáái íma ánásena úwoi kwaikwai'a íníye Ísu siráiyé.

34 Ísu simásuvena séna kentúra'a kárákwiyoro. uwo'aó'-nómbá né'a kavóná mé'a marapá-tántáá'á anón-imayaa ováinivo. mirámó kwé'o é'a íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnavainivo kárákwiyoro.

35 kívo'o aumakáawanamo ímo imáyáa ímbó kwaígomo tavágwintemba ó'on-o'om-baravaken-kwaasi íma kwéisenka'a kumúnavainivo

36 kárákwiyoro. námúnaa símae kwéiyiyana kemó sún-da-yantaa'a kentópa'o tína'o é'a asiramái é'a kwaási úrandako súranka'a ménaaowe Ísu siráiyé.

37 minkánáávímbá aasiyaasi-táwai Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména kwenáái simátíma'maena kwéiyena enónka'a máápa'a kumbéna Óríve-omapa'a no'wáámba umái'mai kwéuwasa

38 sáwíva-kwaasi aavýaavimba ááéma Ísun-aai isánáe sésa anóm-bono'-naumpa'a umái'mai'a úmae iráawe.

22

Yútási Ísuna kuntaru'á mairáin-kwasai.

Mátíyu 26:1-5,14-16, Mááka 14:1-2,10-11, Yóni 11:45-53

1 naaová'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tiyótaasa í-tánómbá ímo intóráín-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanama sáwiyanka'a túwasa

2 mono-káwáá-kwáásiyé ámáámba sun-kwáásiyé Ísuna ámááyu-aimba suwaná úwoi-kwaasiyavena táá'a kówasa íma avora'á tátoranaumne siráawe.

3 suwaná Ísuna kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkewai áwí'a Yútási moórá-awi'a Isakérióti póna Sáátáánigo kwenarumpimbá koména imáyáa amúwana

4 mono-káwáá-kwáásitópare mono-náká'ó kárákwiwowaitopare kwéna séna túwa'naa ona'á Ísumba tátoranaaowe súwasa

5 isésa aamoí kwéesa sésa mirámó inda-méyámbá óntanta aménaumne suwaná

6 Yútási owé séna ímo kwaásimo mépa'o é'a nóraumai Ísumba agaráátínkáanasa tátoranaao-imayaa ááimba ásámai uráiyé.

tíyótaasa í-tánómbá kauráan-kwasai.

Mátíyu 26:17-25, Mááka 14:12-21, Yóni 13:21-30

⁷ Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaa túntemba tíyótaasa í-tánón-kánáá sipisípi-araa'a tuvú'mái kwégauvunka'a

⁸ Ísu Pítaante Yóninte tí'maréna séna tíyótaasa í-tánómbá kogwégauviyata komandaanó súwasarai

⁹ mindárai sésarai náávara kogauvóyauyo suyaná

¹⁰ Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kwíyana moóráwaimo nonánámo maimaénamo kwíndawaimba kóánaaemba kwáráakaiyo. kwemó naaúmpa'o iyínanamo

¹¹ naankó avowámó máyáinakai kosimámekai anóndakoma áísaa ena séna kesí kwayó-kwáásiyé náán-ayampara tíyótaasa í-tánómbá nánaumno kwésíye kosimámekaiyo.

¹² kwemá avóvomayaa'-nankomba anón-ayaampa'a agaráátinkaniye. kísuvu'o umándanaaon-tantaa'a mimpímbá kwáyáíye. amápa-tantaa'a arúsámarekai minká'á kausínkáakaiyo súwasarai

¹³ mindárai isésarai Yérúsaremu-naopa'a kwésarai Ísumo sún-tantaa'a kwáyowasarai minká'á tanómba mágauwankaraaiye.

Ísu kwená kwayó-kwáásí toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 26:26-30, Mááka 14:22-26, 1 Kórinti 11:23-25

¹⁴ tanómba nánááon-kanaa túwasa Ísuwe kwená aantá-kwaasiye toómbó naivá'á komáyówana

¹⁵ Ísu simátimena séna sáwíyanka'a sí'a índai'a umásinkanaaon-kanaa íma tiráina'a ááema tíyótaasa í-tánómbá keinárawate nánaumne-imayaa úmae íráunda ívé'a minkánáá paárimba póta nánaumne.

¹⁶ simátíme'a sé'a marapá'á maantánómbá íma ókwara'a nánaumpo Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a maantánónkóná ááimba avora'á kwáyaina'a nánaumne séna

¹⁷ ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna Áánútumpa'a súwi séna maimái moórá-mora-umai naaró.

¹⁸ simátíme'a sé'a ándá-aran-domba íma nánaumpo Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a mé'a ókwara'a nánaumne séna

¹⁹ péréti maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai tímatuwena séna mindá kesúman-ivo keinárawatave'a ísámai kesúma tuwánaumne. miráumai kentávé'a imáyáa kwée'a námae iyóro súwasa

²⁰ toómbá násúwówana ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna pérétimo tímúntemba miráumai ándá-aran-domba tíména séna mindá kesí naaemán-iye kesí naaemá keinárawatavena kumínimba póna Áánútu séna kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áímbá simái tarúmakaisa'a miráumai kentávé'a imáyáa kwée'a námae iyóro.

²¹ kembó namuro-kwáásír'ó agaráátinkaniwai keséya ména toómbá kwénaiye.

²² naaóvá'á Áánútu séna kwaási úrandako puwíníye siráintemba pó'a púwónana namuro-kwáásímó agaráátinkaniwai sáwí-meyamba mayáníye Ísu súwasa

²³ kwená kwayó-kwáásí keáímbá sésa nááwa mirá ínísana siyó siráawe.

aiva-kwáásítí kwaasái.

24 Ísuna kwayó-kwáási keáín-keaimba sésa kentáávinkémbá nááwa aiva-kwáási-í'a íníyo kwésuwana

25 Ísu séna marapár-ánón-kwáásiyómbá usáyaaitamai asirayán-áimbá simáti simati kwéuwasa kwenkóyai kwentáyai'a ésa sésa kentáási anón-kwaasi kawé'á kwéowe siráawe.

26 keinárawa'a miráumaimo anón-kwaasimo ontembá íma mirá oró. keinárawapinkemba anómba ménae síyawai amáparawaiti mayái túwa'naa oró. usáyaaitanae síyawai ó'owiti kwayó'á máraáro.

27 marapá-kwáásívinkémbó toómbó ménamo kwénaiwai anón-kwaasin-ivo kísuvu'o kwéumamiwai sáwíyan-kwaasi imbáníro kemá kentí anóndako íma mirá é'a kentí kwayó'nákááni'a kwéune.

28 mirá úná'a kembó sáwí'o umásínkáanka'a kesé mé'a íma síyukaawe.

29 kesíyo kentávéna séna kwaási kawááuwo siráintemba keinárawatave'a mirán-áimbá simátimenaumne.

30 kwaási kawáá ondará'á mé'a toómbá kwéne'a kawáá ondará'á mé'a Ísareri áánimba'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-aanimbaati minándarákén-kwáási táái isé'a taainkaa'a onááowe Ísu siráíye.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:31-35, Máaka 14:27-31, Yóni 13:36-38

31 Ísu Sáímonimba arumbá umánkena séna Sáímoniyo isaaó. owáímó to'máimo tuvimpí owanamó arú'ó marapá kúmísasamo anónka'a mósá máyáantemba kawé-tántáá'á mósá maé'a sáwí-yantaa'a úwoi kwáyaindayavena Sáátáánigo tísaa umai isánáe sína'a

32 mindáyave'a Áánútumpa'a námúnaa sé'a kesémo aráápamai máyaanda siyuwáanavo sé'a námúnaa siráumne. emá siyuwé koyauweré kesí kwaási asiramátinkaaó Ísu súwana

33 Pítaa séna Ísóigoo ándáva'o áí'maesamo kwíya'o é'a kesé kóyauye. tuwuwíyamo puwína'o é'a kesé puwóyauye Pítaa súwana

34 Ísu séna Pítaao simáme'a sé'a ívé'a kokórigo íma áái siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiye síníyone Ísu Pítaantavena siráíye.

35 Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna óntambo in-aaínaaimó síí-únámbá íma maimaé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a tísamqi ánáamba íma maimaé'a koró mináimbá ááéma sé'a tí'mákaunda moórá-yantaatave'a aáváán-kuráina'íyo súwasa miwí sésa ímaniye suwaná

36 Ísu séna ívé'a óntan-unamba makáiyawai minúnámbá maimaésa koró. taánasatama íma makáiyawai miwítí paákákén-únánkwátói ó'owima tímésa óntamba mairésa taánasatama meéyán-uresa koró.

37 simátíme'a sé'a naaóv'á Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba Áísáya agaimaréna séna

eráí'maesá sáwí'a uráan-kwaasi ermépa'a móankaraawe

agaimaréna siráimba kentávéna siráimba póna paáriníye Ísu súwasa

38 kwená kwayó-kwáási sésa Ísóigoo kae-tánasatama makáumne suwaná kwemó sún-ainkona ááimba íma ísóntavena séna á'aniye Ísu siráíye.

Ísu Kétésémaníva'a siráin-kwasai.

Mátíyu 26:36-46, Máaka 14:32-42

39 Ísu simásuwena máápa'a kuména Óríve-omapa'a umaé'mae kwéuntamba iyúwasa kwená kwayó-kwáásí ánaaemba kwa'maésa

40 iyúwana Ísu simátimena séna Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyáváínivo Áánúmpa'a námúnaa seró séna

41 tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútu anónnda'an-iyé séna mara'á kumbaéna námúnaavinkemba

42 séna kesivoó embó ankáinamo e maanúmbái-yántáá'ó kesópa'o tinimba maisiyuwéna ánivo kesí imáyáa íma kwáréna'a ená imáyáa kwáráano súwana

43 Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai paaréna asiramánkarowana

44 arunkó anón-umbai tówana Áánútumpa'a námúnaa asiramái kwésuwana umisimá naaeráambá marapá'á úmae kumúwana

45 námúnaa simásuwena usásinena kwená kwayó-kwáásírútópa'a téna tayuwánómba tirunkó umbai tówasa tuún-kwaigurówana

46 tayúsena tasimátimena séna tuúmó kwáyáamba usásine'a námúnaa seró. Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyáváínivo Áánútumpa'a námúnaa seró Ísu siráíye.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Mátiyu 26:47-56, Máaka 14:43-50, Yóni 18:3-12

47 Ísu mináímbá kwésuwana sáwíva-kwaasi kwétuwana Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yútási kwemá misáwíwá-kwáásívímbá aiva'á téna Ísumba paruvará umánkaindayavena Ísuna egwaa'á túwana

48 kampakómbá kwéuntavena Ísu séna Yútásiyo kemá kwaási úrandakomba kesí namuro-kwáásír'ó agaráátínkéndayavai paruvará kwéumasinkaane súwasa

49 Ísuwe máyówai moórá-yantaa'o paárinin-imayaa ésa sésa Ísóigoo taánasataneiya karánaumno suwaná

50 Ísuna kwayó-kwáásívínkémhá moóráwai taánasata maimaéna aiva'mónó-káwáánákóná kwayó-kwáásígón-áá'a agáúsuwswana

51 Ísu étuwaao séna minkwáásígón-áá'a maimái kawé'á umánkaraiye.

52 kawé'á umánkowasa mono-káwáá-kwáásíyé mono'-nánká-káwáá-kwáásíyé anón-kwaasiye Ísumba tátoraiyanesa tamáyówana Ísu simátimena séna kentávé'a umóyán-kwáásímán-iyé sé'a pó'a taánasatagwara ányatatankwara'a maimaé'a kembá tátoranae sé'a kwétewe.

53 sáwíva-tawai anóm-bono'-naumpa'a kesé máyaundara'a íma kembá tátokaawe. ívé'a kentí kanaamá tisa'á tunínkóná asirayánkwará'á mé'a kembá tátoranaaowe Ísu siráíye.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

Mátiyu 26:57-58,69-75, Máaka 14:53-54,66-72, Yóni 18:12-18,25-27

54 súwasa Ísumba tátoresá áí'maesa aiva'mónó-káwáánákóná naaúmpa'a móankowana Pítaa tínaaemba nénka'a teémáyomba

55 mindánkóná naamaúva'a iramá agaimarésa máyówana Pítaa miwísé mara'á tamáyowana

56 iramá kawé'á umái kwégowana moórá-kwayor-arasigo téna Pítaamba takarákéna séna minkwáásígó kwesé máiwain-iyé súwana

57 Pítaa séna ímanivo kemá íma awánáúnda-kwaasiman-iyé súwana

58 sáwiyanka'a moórawai Pítaamba taawánéna séna kwená kwaásivinkenda'a óne súwana Pítaa séna kemá ímaniye súwana

59 sáwiyanka'a moórawai Pítaantavena asiramái séna árai'a sune. Kárírivakenda'a póna kwená kwayó-kwáásivínkéndá'án-íye súwana

60 Pítaa séna emó sénda-aimba íma kwéisaumne kwésuwana kokórigoma áái súwana

61 Ísóigo kwanténa Pítaamba awánówana Pítaa Ísóigo simámun-aimba ááka'a maréna mirá siráinka'a ívé'o kokórigomo ááimo ímo siráindara'a emá kaumborá'a kentávái se íma awánáúndana'an-íye siníyone siráimba mináímbá ááka'a maréna

62 máapa'a kuména ávááraumai ivi'á taráíye.

Ísumba kanaaráa'a ánkaraan-kwasai.

Mátíyu 26:67-68, Máaka 14:65

63 Pítaa ivi'á tówasa Ísunka'a kárákwirowai kanaaráa'a ankésa tuvuwésa

64 aúrampa'a ampantanéi káátamakesa kwétuvuwesa sésa esávái se Áánútumo usásisinkaiwai úne séndawai ómpo kemá nááwa kwétuvuwuna simásimiyo kwésesa

65 ó'on-o'on-aimba simái sáwí'a umánkaraawe.

monor-ánón-kwáásítópa'a Ísumba ánkaraan-kwasai.

Mátíyu 26:59-66, Máaka 14:55-64, Yóni 18:19-24

66 aaváumá usónka'a Yútaa-kwasiti anón-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé áamáamba sun-kwáásiyé torupamáí máyówasa Ísumba áí'maesa móankowaşa

67 sésa Áánútumo usásinankaiwai Káraísitiya'ona simásimiyo suwaná simátiména'o é'a íma kawé'á umái isánááowe.

68 moórá-aimbo tísaa ona'ó é'a íma simásimenaáowe.

69 kemá kwaási úrandako Áánútu asirayáwáiná ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á uménaumne súwasa

70 amáparawai sésa ewá sé Áánútu ááninko úne kwéseno suwaná Ísu séna á'a sewé súwasa

71 miwí sésa kwesávái siráimba póta mináíntávéta aavintá mayankéta ó'on-aimbo simánkáamba avakáá únda póta ivátá tuwánaumne siráawe.

23

Ísumba Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:1-2,11-14, Máaka 15:1-5, Yóni 18:28-38

1 mináíntávésa misáwívaráwái usásinesa Ísumba áí'maesa Áróamáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máankesa

2 aaimá simánkesa sésa minkwáásígó Yútaa-kwaasi kampar-áimbá simátiména miwítí imáyáa simái sáwí'a kwéena séna Árómáan-kamaani-anondakomba táákísi-onţamba íma áméro kwésena kwesávái séna Yútaa-kwasiti kawááná'á é'a Áánútu usásisinkaiwai úne siráíye suwaná

3 Páírátí Ísumba áísaa ena séna Yútaa-kwasiti kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne súwana

4 Páírátí mono-káwáá-kwáásiyáváiye úwoi-kwaasiyavaiye séna minkwáásígó íma sáwí'a uráisa'a awánáúmne súwasa

5 asiramái sésa Káríri-ayampa'a kwaásiti imáyáa kwéyavisena minkákémbá Yútiyaa-ayampa'a taména mirá kwéíye siráawe.

Ísumba Érótinopa'a máánkaraan-kwasai.

⁶ suwaná Páírátí mináímbá iséna séna Káríri-ayampakendara'iyo súwasa
⁷ owé mináyámpákéndá'án-iyé suwaná imáyáa éna séna Éróti mináyámpákén-káwááná'á póna ív'e'a maanká'á Yérúsaremu-naopa'a tamáyáimba póna ai'maráanana kwenópa'a kwínana kwemá isániye Páírátí simásuwena ai'marówasa áí'maesa Érótinopa'a máánkaraawe.

⁸ ayáátáaka'a Éróti Ísuntavena kwésun-aimba iséna Ísumba awánaanana ímo awánáúnda-mayai mayáína'a awánanae súwasa Ísumba Érótinopa'a máánkarrowana awánéna aamoí éna

⁹ ó'on-o'on-tantaatavena áísaa úwana Ísu íma aai súmba úwoi máyowasa
¹⁰ mono-káwáá-kwáásíyé ámáámba sun-kwáásíyé mésa Ísumba simánkón-aimba asiramái suwasá

¹¹ Érótiye kwená i-kwáásíyé Ísumba simái sáwí'a kwéumankesa kanaáráá'a ankésa anón-kwaasiti unáánkwtóí umánkesa áí'maesa Páírátinopa'a ókwara'a máánkaraawe.

¹² ááéma Érótiye Páírátíye aaisambá sirááyamba pósarai minkánáámá kawé'á umái máyóyasa Ísumba áí'maesa ókwara'a Páírátinopa'a máánkaraawe.

Ísumba aráá'a tuvúwóro siráin-kwasai.

Mátíyu 27:15-26, Mááka 15:6-15, Yóni 18:39-19:16

¹³ máánkarrowana Páírátí mono-káwáá-kwáásíyé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye tááyena

¹⁴ séna minkwáásí kesópa'a máanke'a sé'a kwaasiti imáyáa simái sáwí'a kwéiye kwésewe. kentúranka'a áísaa únana simánkáan-ainkona ááimba íma kwáyáisa'a awánáúmne.

¹⁵ Érótiye áísaa úyamba mináínkóná ááimba avakáá uwááekai úyana ai'maráísasa áí'maesa kesópa'a tiráawe. tuvuwíyanamo puwínini'a uráimba

¹⁶ pó'a i-kwáásí senasá áwíruku'a násúwéwa'a ayúrankanaumne súwasa [

¹⁷ Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo úntemba moórá-kwaasi tááyowana Páírátí minkwáásí ayúrankowana miwítópa'a kúwana Páírátí séna Ísumba ayúrankanae súwasa]

¹⁸ amáparawai anónka'a sésa ímanivo tuvuwíyana pwínivo Párápásimba ayúrankaao siráawe.

¹⁹ ááéma évakarawai kámááni-kwaasiye áái'a tíyómba moóráwai áwí'a Párápásima kwemá moóráwaimba tuvuwúwana puwúwasa ándáva'a ánkarrowasa sésa Párápásimba ayúrankaao suwaná

²⁰ Páírátí Ísumba ayúrankanae-imayaa éna simátimuwasanivo

²¹ anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná

²² Páírátí ókwara'a séna nóra-sawira uráína'iyo. tuvuwíyanamo puwínini'a íma uráimba pó'a i-kwáásí senasá áwíruku'a násúwéwa'a ayúrankanaumne súwasa

²³ anónka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno símae íyún-ainko Páírátin-aaigomba usáyaaitowana

²⁴ Páírátí miwí táái iséna owé séna kemó sentembá oró séna

²⁵ moóráwaimba ayúrankena kámááni-kwaasi áái'o tíyómba moóráwaimba tuvuwúwana puwúwasa ándáva'a ánkarrowaimba tááyowaimba Páírátí

ayúrakena taaira'á tuvuwíyana puwíníye-imayaa untávéna Ísumba i-kwáásirá'á tímakaiye.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Mátíyu 27:32-44, Máaka 15:21-32, Yóni 19:17-27

²⁶ tímúwasa i-kwáásí Ísumba áí'maesa kumbá moóráwai Sáíríni-naopakewai áwí'a Sáimoni kwemá Yérúsaremu-naor-ampa'a túwasa i-kwáásí tátoresá Ísumbo tuvuwónááon-taima áúgwaatarankesa sésa Ísun-ánaaemba tiyó suwaná mirá úwasa

²⁷ sáwíva-kwaasi Ísun-ánaaemba kwa'mái kwéguwasa aaraiyómbá tirumbá umánkesa imá sirésa iví'á támaesa ánaaemba kwa'mái kwéguwana

²⁸ Ísu kwanténa séna Yérúsaremu-naopakem-inintono. íma kesí iví'á t'é'a kentí iyámpóiyavaiye kesáváiyé iví'á taaró.

²⁹ Yérúsaremu-naopa'a sáwí-kanaama tínimba ageíniné ímo iyámpóimo tinkésamo náambo tímakaan-inine aamoí kwéesa iyámpói-iyaaimba p'ó'a inkaisé'a kónaumne sésa aamoí kwéowe sénááowe.

³⁰ minkánáámó tínimba sáwíyan-omakontavaiye anón-omakontavaiye sésa ááema pukónáivo kítímae kusiráápaaó sénááowe.

³¹ kemá aúná-tairaani'a únda pósa sáwí'a kwéumasinkaavo keinárawa'a aáyánkayan-tairaamba ombá pósa sáwí'a anómba umátinkanaaowe Ísu siráiyé.

³² Ísu súwasa kae-kwáásí sáwí'a urááyan-kwaasigwara'a tí'maesa Ísunte tínkamonaé sésa tí'maesa

³³ mimbárágó áwí'a a'nómayaampare supa'á kurésa Ísumba taaira'á tuvuwésa évarevar-akwampa'a kae-kwáásí taaira'á tuvúsúmarowana

³⁴ Ísu séna kesivoó mayáígoná ááimba íma awánaresa kembá sáwí'a kwéumasinkaamba íma imáyáa e sáwí-meyamba íma timé sáwí-imayaa maitiyuwaaó súwasa i-kwáásí sésa kwená unáánkwátói nááwa mayáníyona sésa taaínkaar-urésa aávéima tésa usáyaaitaindawai mayáníye suwasá

³⁵ kwaásiyomba mésa árimba awánésa Yútaa-anon-kwaasi kanaaráá'a ankésa sésa ó'owi túwa'naa ena Áánútumo usásinkaiwaimo énamo éna kwesávái kwenáúma áwa'naa íníye suwasá

³⁶ i-kwáásíyé kanaaráá'a ankésa ikaa'ó vón-domba maimaésa kwenópa'a tésa sésa naaó.

³⁷ Yútaa-kwaasiti kawááná'ó émo e esávái enáúma áwa'naa uwo suwasá

³⁸ ááéma aúváima agaimakésa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'án-íye sésa agaimái Ísu a'nónká-táírá'á mósá makáawe.

³⁹ mósá márówana sáwí'o uyan-kwáásímó tínkamuyan-kwaasigorai moóráwai Ísumba kanaaráá'a ankéna séna Áánútumo usásinankaiwaimo émo e enáúma áwa'naa e kenkáígwárá'á súwa'naa uwo súwana

⁴⁰ moóráwai séna íma mirá siyó. Áánútun-áá'o kwéinkaiseraai mirá íma sésino. kwembó sáwí-meyambo kwéamentemba kenkáígwárá'á mirá kwéowe.

⁴¹ kwemá íma sáwí'a uráiwaimba sáwí-meyamba kwéamevo keirái sáwí'a uráuyawainkai sáwí-meyamba kwéumasinkaawe séna

⁴² Ísuntavena séna Ísuwo ená kwaási kawáá indará'á kesí imáyáagwara'a uwó súwana

⁴³ Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ívé'a kesé kawé'-mápá'á méniyone Ísu siráiyé.

Ísu pukáin-kwasai.

Mátíyu 27:45-56, Mááka 15:33-41, Yóni 19:28-30

⁴⁴ súwana kwáyá'wái amápa'-mapa'a túnkwena aaváúma kaapa marówana túnkumba

⁴⁵ anóm-bono'-naumpa'a ampanta-óntámá úmakomba taváákaarumai kaesé umágúwana póna Áánútunopa'a iyónááon-amba onta tisuwówana

⁴⁶ Ísu anónka'a séna Kesivoó kesimambá enayáámpimba kwéto'maraumne simásuwena puwúwana

⁴⁷ i-kwáásítí kawáánákó Ísumo puwúmba awánéna Áánútu áwi'a mósá maréna séna árai'a arupí-kwaasiman-iye súwasa

⁴⁸ sáwíva-kwaasi koawánanaumne sésa torupamáí máyón-kwaasi Ísumo puwúmba awánéna tirunkó umbaí tówasa miwítí naaópa'a kóyáwé uwasa

⁴⁹ Ísuwemo naaún-kwaasiye Káríri-ayamapakemba Ísun-ánaemba kwa'maésa Yérúsaremuva'a tirón-inine nénka'a tamésa amápa-tantaa'a awánaraawe.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:57-61, Mááka 15:42-47, Yóni 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ awánowana moórawai áwi'a Yósépi Yútiyaa-marava'a Árimátíyaa-naopakewai kwemá kawé'ná'á arupí umái máyowai Áánútu kwená kwaási kawáá íníye séna amu'maréna póna Ísumbo tuvuwónáe sun-kwáási tááiyavena íma owé siráiwai kwemá

⁵² Páírátinopa'a téna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana owé súwana

⁵³ Ísun-auma taairakémbá tamaimái aúna-ampantavimba asááumai maimaésa kwaási aúsámakon-ontam-buri-aivimba mámaresa kwaási íma makóm-buri-aivimba mámaresa

⁵⁴ toómbó áká'maimo to'mayaa un-kánáá Yútaa-kwaasi agándon-kanaa sáwíyanka'a tíníye kwésuntavesa Ísumba utamánkówasa

⁵⁵ Kárírivakembo Ísun-ánaembo kwa'maésamo tirón-inimba Yósépi-ánaemba kwa'maésa tésa Ísumbo utamánkomba taawánéna

⁵⁶ tayauwerésa áúra'o mápérankanae sésa áséi-kwiyum-basawemba to'mayaa unká'á agándon-kanaama túwana ámáámbo sunten-umái úwoi méraawe.

24

Ísu pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mátíyu 28:1-10, Mááka 16:1-8, Yóni 20:1-10

¹ agándon-kanaama úwoi máyówana ánásowasa aaváúma usónka'a áúra'o mápérankanae sésa áséi-kwiyum-basawemba to'mayaa úmakom-basawemba maimaésa Ísumbo utamánkaropa'a kwésa

² awánomba anón-ontamba óikaķemba á'a akwátukowasa awánéna

³ mimbúri-áirá'á iyúmba Ísóigo Ísun-auma íma kwáyowasa awánéna

⁴ anón-imayaa ésa awánomba kae-kwáásírái tógáyágaya ún-unankwatoí urésarai egwaa'á máyóyasa tuwánéna

⁵⁻⁶ táátavai ésa kívairowasarai sésarai púwísa'o máankaraam-buri-aivimba íma máyáivo usásinena kóuraivo íma maampímbá avakáá-oro. kwemá Káríri'va'a úwoimo máyáinka'a simátímakain-aimba imáyáa oro.

7 maará séna kembá kwaási úrandakomba sáwí-kwaasira'a timíyasa sínkamiya'a puwé'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne siráiyé suyasá

8 isésa simátímakain-aimba tááka'a marésa

9 mimbúrí-áimá tuwésa kwésa Ísuna kwayó-kwaási sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasiye ó'on-kwaasiye mináimbá kosimátimesa

10 minínimbá moórá Mágátáraa-naopaken-ininko áwí'a Máriaa úwana moórá araámáo kwemá Yémésimba anówama úwana moórá Yóánana úwasa miwisé máyón-inimba Ísuna aantá-kwaásiyávésa mináimbá kosimátímúwasa

11 isésa sésa úwoi kampar-áimbá sewé simásuwesa úwoi máyówananivo

12 Pítáa usásinena isaaiséna utamánkóm-buri-aivimba kokívairéna awánómbe ampantanémó asááúmaesamo máutamankaron-ampantawe su'mai kwáyowana awánéna koyauweréna mindáyavena anón-imayaa uráiyé.

Émésí-naor-ampa'a Ísumba awánaraayan-kwasai.

Máaka 16:12-13

13 anón-imayaa úwasarai mitáwai Ísuna kwaásivinkemba kae'nárai Émésí-naopa'a kóyáe siráái. mindáópa'a Yérúsaremuva'a ayáátáákakaamba kwáyowasarai Émésí-naopa'a kóyáe sésarai Yérúsaremuva'a tuwésarai aampa'á kwégwasarai

14 Ísumbo éiron-aimba símaesarai kwéguyana

15 Ísu egwaa'á téna minkáé'naráiyé kwéguwasarai

16 awánoyana Áánútu túrampa'a túntinkarowasarai íma aúyamai kaweruyaná

17 Ísu séna nóin-aina aampa'á símae kwégooiyo súwasarai minká komésarai tirunkó sáwí'a kwéuwasarai

18 moóráwái áwí'a Kéríyópasi kwemá séna ívé-kanaama Yérúsaremu-naopa'a tóyo ésa éiraan-tantaa'a awánaraavo eyáama íya awánaraano áísaa éna súwana

19 Ísu séna nóra éiraana'íyo súwasarai mindárai sésarai Ísu Násáretivakewaintavairai kwésuye. Áánútun-aaí siráiwai Áánútu aúranka'a asirayám-báyái kwémaena asirayán-áimbá kwésimasimisata ísaraumne.

20 kentáásí anón-kwaasiye mono-káwáá-kwaásiyé Ísumba tuvuwíyanesa Árómáani-kamaani-kwaasigomba áméwana owé sisasá taaira'á tuvúwówana pukáiyé.

21 kesáá Ísareri-kwaasiya séta kentáásí kawáánári'a éna Árómáani-kamaani-kwaasi usáyaaitaniyeya siráundaya tuvúwówana pukáiyé. moórá-ainkwara'a kwáyáiyé. tuvúwówana pukáimba kaumbo-táwai maisukáiyé.

22 évakar-inimbo simásímén-ainta saátavaiya kwéune. ívé'a aaváyaavimba ááéma utamánkaraapa'a kombá

23 kwenáúma íma kwáyáísasa koawánésa koyauwerésa tésa sésa kwíyómpakendarai tuwánáunasaraiya sésarai pukáimpinkemba usásinkaiye séye tasewatá

24 kentáávinkémbá évakarawai utamánkaraapa'a koawánaawana minínimbó sentembá mirá éna íma kwáyáísasa awánaawe suyaná

25 Ísu séna sáwí-imayaagwara'a óye. naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai agaimarésa siráan-aintavekai íma ááéma áraire kwéseye.

26 Áánútu usásinankaiwaimba áí'a índai'a umánkanaaombanivo ságayan-ayampa'a uméniye mirám-biran-aimba Áánútu siráíye.

27 Áánútun-ai aúváivinkemba kwentávésa siráan-ainkona ááimba simátimakaiye. mináimbá Mósesi agaimaréna siráin-ainkwara minkákémbá Áánútun-ai sirón-kwaasi agaimaréna siráan-ainkwara'a simátimakaiye.

28 simátimuwasarai kuyan-dáókona egwaa'á kuyaná Ísu kógwéyaaitowasarai

29 mindárai tátoresarai asiramái sésarai sáwíyanka'a enánivo kesérai méniyone suyaná mindáraiye naaúmpa'a uména

30 toómbá náíyanesa kwéuwana toómbá maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai timúwasarai

31 awánésarai Ísumba aúyoyana áúyokuwasarai

32 sésarai aampa'ó túyanamo Áánútun-ai aúváivinkemba simásímisanarai sirunkó anón-aamoi kwéiye siráíiye.

33 mináimbá simásuwesarai usásinesarai koyauwerésarai Yérúsaremu-naopa'a tuyambá Ísuna kwayó-kwáási sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasiye ó'on-kwaasiye torupamáí máyómba tuwánoyasa

34 miwí sésa árai'a Ísóigo pukáimpinkemba usásinena Sáímoninopa'a paáryana awánériye suwasaráí

35 mindárai aampa'ó kuyan-áimbá simátimesarai sésarai toómbá topámbai símisakai Ísóigomba aúyaraue siráíiye.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Mátiyu 28:16-20, Máaka 16:14-18, Yóni 20:19-23

36 mináimbá kwésuyana Ísu paaréna miwítí avumpimbá ména aanoumai máéro súwasa

37 inkaisésa kwaántá sewé sésa táátavai uwaná

38 Ísu séna íma táá'a káino. íma kaer-ímáyáá é'a

39 siyáánarumpin-avigwara sísamaivin-avigwara'a awáné'a kentávé'a kwemán-íye seró. kwaántá-kwaasi amagwára ayáántánkwara'a íma kwáyáivo kembá úwoi kwáyáivo suwáné'a sine'á tátoraaro

40 Ísu simásuwena ayáánarumpin-avigwara aísamaivin-avigwara'a agaráátinkowasa

41 anón-aamoi kwéesa táátavai ésa anón-imayaa kwéuwana kwaántán-íye sevó séna Ísu náí-yántáá'á makáao tísaa ena súwasa

42 agaimakón-doyaa'a ámúwana

43 maimái túranka'a naráíye.

44 násuwena simátimena séna kesé úwoi máyaundara'a maará sé'a kentávéna Mósesi agaimaréna siráin-ainkwara Áánútun-ai sirón-kwaasi agaimaréna siráan-ainkwara monor-ímá agaimaréna siráan-ainkwara'a árai'a paáryniye simátimakaundawe.

45 Áánútun-ai aúváí-kwandaavinkemba kawé'á umái isánááontavena miwítí imáyáa kawé'á umátínkaraiye.

46 Áánútun-ai aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna Áánútumo usásinankaiwaimba áí'a índai'a umánkaiyana puwínimbanivo kaumbo-táwai maisuwéna usásinainasa

47 kwená asirayánkwará'á mésa aiva'á Yérúsaremu-naopa'a simátimesa minkákémbá ó'on-o'om-baravaken-kwaasi mósimatim-besimatin-esa

sésa kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a tíyana kentí sáwí-imayaa maitiyuwáníye agaimaréna siráiyé.

⁴⁸ awánaan-aimba simátíma'mae'a koró.

⁴⁹ kesivo asiramái séna tíméndawaimba ai'máráanana keinárawate kumbéniye. Yérúsaremu-naopa'a máyaiyana keinárawapimba kumbéna kwíyómpaken-asirayamba tímína'a awánaan-aimba simátíma'mae'a koró Ísu siráiyé.

Áánútu Ísumba airówana iráin-kwasai.

Máaka 16:19-20, aantá-kwaasi 1:9-12

⁵⁰ simásuwena Ísu tí'maena Yérúsaremuva'a tuwéna Pétáni-naor-egwaa'a koména ayáándeí káátarena séna Áánútu kawé'á umátinkaiye

⁵¹ kwésimatimuwana Áánútu airówana kwíyómpa'a iyúwasa

⁵² Ísuna imáyáa ésa áwí'a mósá marésa tirunkó anón-aamoi kwéuwasa koyauwerésa Yérúsaremu-naopa'a tésa

⁵³ aasiyaasi-táwai anóm-bono'-naumpa'a kwéiyesa Áánútu áwí'a mósá makáawe.

Árúku kemá súnda-aimba ánásaiye.

Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana kaumbo-kwáái aiyayaan-iyá'yo. miráumai-ima maisuwéna Yóni Ísun-aaí agaimakáíye. Ísuna kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moórawai áwí'a Yóni kwemá séna Ísun-aaíyavai áraire sígwáe séna maarán-áimbá agaimakáíye. Áánútuna imáyáama agaráátinkáiwaima marapá'á maránkaraimba kwemá Ísunan-íye. Yóni séna kwemá Áánútun-aaigoman-íye siráíye. Ísu Áánútu ááninko sáwí-imayaaó tátokaimpinkemba iyásínkáiwaiman-íye sénááontavai Ísu kawé'-má'yái ímo awánarom-bayai mairáíye. évakarawai kwenááyavai áraire sésa kwená aampa'á kwárowasa évakarawai kamparé sésa simái sáwí'a umánkaraawe. Ísu Áánútunopa'o iyí-ámbá éna áraikona ááimba éna maí'mai'a ónááowaina ááimban-íye-aintavai áraire sewái Ísu aúnái'a umái maí'mai'a ónááoni'a kwéumatinkaiye. aúnái'a umái maí'mai'a kwéomba ááimba kwéasaawe. mirán-áimbá Yóni agaimakáíye.

1 ááinka'a maramá íma kwáyonka'a Áánútuna imáyáama agaráátinkáiwaima kwenáwí'a Áánútun-aaigoman-íye. Áánútun-aaigoma aasiyaási ména Áánútuwe ména kwemá Áánútuma póna

2 ááinka'a Áánútun-aaigoma Áánútuwe ména

3 amápa-tantaa'a úmarowana Áánútu imáyáama amúwana amápa-tantaa'a minkánáa paáurain-tantaa'a úmakaiye.

4 Áánútun-aaigoma kwaásimo maí'mai'o ónááowaina ááimban-íye. miráumai kwemá kwaásivimba sáma kamátinkena

5 túnín-ayampa'a sáma kaisaná túnín-tantaakoma sámo kain-tántáákómbá íma usáyaaitena uvisinkaiye.

6 moórawai áwí'a Yóni máyowana Áánútuma ai'maréna

7 sámo kain-áimbá maimaé amápa-kwaasiva'a kwinasá mináimbá isésa sésa árai'a Ísu Káráisitima kwaási sáma kamátinkaiwaiman-íye sígwáe súwana

8 Yóni kwemá íma sámo kamátinkaina'a póna sámo kamátinkaindawain-aaí maimaéna kuráíye.

9 Áánútun-aaigoma amápa-kwaasivimba sáma kamátinkaiwaiman-íye. Yóni simátimakainka'a Áánútun-aaigoma marapá-kwáásivímbá kumpaúruráíye.

10 Áánútun-aaigoma maramá tarórumakena marapá'á kumbáyowasa marapá-kwáási kwená ááimba íma kawé'á umái awánaraawe.

11 kwenamáápa'a kumbáyowasa kwenamááraa íma paru umánkomanivo

12 évakarawai paru umánkesa kwentávésa sésa árai'a Áánútunopakemba kunkáíye suwaná póna miwíyávéna séna Áánútuna iyámpóiyomban-owe siráíye.

13 kwaási kentí imáyáavinkeni'a umái kwématinkaavo Áánútuna iyámpói íma miráumai Áánútuna iyámpóiraani'a kwéowe. Áánútu kwená imáyáavinkemba umátínkáimba pósa Áánútuna iyámpóiraani'a kwéowe.

14 Áánútun-aagoma kwaásima aúkena marapá'á ména kentáávimbá máyowata awánaraumne. paru-yántáákwará arupí-yantaakwara'a kwempimbá sáwíva'a kwáyon-kwaasi póna ságayankwara-kwaasi úwata awánaraumne. avowámá ááninkomba kímborawaimba póna ságayamba amúwana miságáyánkwará'á máyowata awánaraumne.

15 Yónima kwentávina amápa-kwaasi simátimena séna kembá íma masínkaraanka'a kesínaeambo tíniwaima kweinónkámbá paáruena ména póna kembá usáyaaitariye siráunda-aimba minkwáásíyávé'a siráumne siráíye.

16 paru-yántáá'á kwempimbá sáwíva'a kwáyáiwaima póna kentáá kawé'á kwéumasinkavata kwiyé.

17 naaóvá'á Áánútu Mósesimba ai'maréna séna kesí amáámba simátimiyo séna naaémba Ísu Kárááisitimba ai'maréna séna parumó íi-yántáá'á arupí-yantaa'a móruntimiyo siráíye.

18 naaóvá'-naovakwara ívékwara'a marará-kwáásí Áánútun-ane'a íma awánaraambanivo kímborawai ááninkoma kwesé ména mimbóráí'a umái ména póna kwéagaraasinkaintaawe.

Yóni nombó pétinkaraiwaina kwaasái.

Mátíyu 3:1-12, Mááka 1:7-9, Áríku 3:15-17

19 Yérúsaremu-naopakemba Yútaa-kawaa-kwaasi mono'-máyaí-kwáásínté Áríváí-andaraken-kwaasiyonte ti'márówasa Yóninopa'a tésa áísaa esa séna emá nááwa'ono suwaná

20 Yóni íma umémpa'a tuwómbe avora'á séna Áánútumo usásinankaiwaima Kárááisitima íma kemá úne súwasa

21 emá nááwa'o. Íráiyaa naaóvá'á Áánútun-ai simátímakaiwaiya'ono suwaná Yóni séna ímaniye súwasa miwí séna naaóvá'á Áánútu séna kesáái simátiminiwai Mósesiraan-kwaasi ai'maráanana kumíniye siráimba kwemá ewá'ono suwaná Yóni séna ímaniye súwasa

22 miwí séna nááwa'ono súnaya simásimenda-aimba si'mákaawaiya kosimátimenaumne suwaná

23 Yóni simátimena séna Áánútun-ai simátímakowaima áwí'a Áísáya naaóvá'á agaimaréna séna

kavóná-marava'a moóráwai ména aayamááirakemba séna Ísóigona aambá kwirankánáaomba kwená aambá arupí íyana minámpá'á kwíno siráimba mindá kemá úne Yóni súwasa

24 taáísaa-un-kwaasivinkemba évaka'a amáán-kawaa-kwaasi miwímá

25 Yónimba áísaa esa séna emó sémó Áánútumo usásinankaiwaima íma kemá úne. íma kemá Íráiyama úne. Áánútun-ai simátiminiwaima Mósesiraan-kwaasi íma kemá úne. emó siráandanivo nóintavai nombá kwévetinkaano suwaná

26 Yóni séna kemá noné su'mai kwévetinkaunana kentí avumpimbó moóráwaimo máyáimba íma kwéawanaaamba póna

27 aáno kesínáaemba tíndawaima kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uwóví'a ónaumne. kwená mayáimá kwémayaundayave'a pó'a kemá úwoi-kwaasi úne Yóni siráíye.

28 Yótáni-nonkona menávápá'á Pétáni-naopa'a Yóni nombá kwévetinkowasa áísaa uwaná Yóni mináimbá siráíye.

Ísuna kwaasái Yóni simátímakain-kwasai.

29 simásuwena usá aavýaaraamba Ísumo túmba Yóni awánéna simátimena séna kentí sáwí-imayaayavesa ísámai sipisípi-araa'o tuvúwówanamo púwísasamo Áánútumbo áméntemba kwétin-kwaasi amápa-kwaasiti sáwí-imayaayavena ísámai maitiyuwáindayavena póna puwíníye. mindáyavena Áánútu ai'maráísana kúmimba póna puwíníye.

30 kembá íma masínkaraanka'a kesínnaaembo tíníwaima kweinónkáámbá ména kembá kwéusayaaitaiyemo siráunda-aimba minkwáásíyávé'a siráumne.

31 Áánútumo usásinankaiwain-aai isé'a nááwantavesa seéo siráunda isa'á nombá kwévetinkaunda pósa Ísareri-kwaasi kwembá kawé'á umái awánanaaowe Yóni siráíye.

32-34 Yóni awánaron-aimba simátimena séna Áánútumo usásinankaiwaintave'a sé'a nááwa'íyo siráunda kwíyómpakemba Áánútun-amankoma mááiraamba úmaena kwenane'á kumbáísa'a awáné'a sááka'a makáunda póna Áánútu si'mákaiwaima séna nombá kwévetinkenana kesimankómá moórá-kwaasigo ane'á kumbaína emá awáné se Áánútun-amankoma tirumpimbá anómba umátinkaniwaiman-íye siráin-aimba sááka'a makáundara'a póna mirámó imbá awáné'a simátimé'a sé'a kwemá Áánútu ááninkoman-íye Yóni siráíye.

Éndaruwe Pítaae Ísun-ánaemba kwakááyan-kwasai.

35 simásuwena usá aavýaaraamba Yóníye kwená kwayó-kwáásíráíyé mésaya

36 Ísumo kúmba awánésaya uwaná Yóni séna minkwáásí Áánútu ai'mákain-kwaasi póna amápa-kwaasiti sáwí-imayaayavena ísámai puwíníye. kentí sáwí-imayaayavesa ísámai sipisípi-araa'o tuvúwówanamo púwísasamo Áánútumbo áméntemba amápa-kwaasiti sáwí-imayaayavena ísámai puwíníye súwasarai

37 mindárai isésarai Ísun-ánaemba kwáróyana

38 Ísu kogwanténa métuwanena séna nóintavaiya'oyo súwasarai miwí tááivinkemba sésarai Araapaiyo náávára kwémaeno kwántámai sésarai anóndakoo náávára kwémaeno suyaná

39 Ísu séna taawánaakaiyo súwasarai kwesé kuyambá mindáúmpá'á komésaya aaváúmá toraétáápa'a marónka'a komáyáawe.

40 Yóni siráin-aimba iséna Ísun-ánaemba kwakón-kwaasi moóráwai áwí'a Éndaru kwemá Sáímoni Pítaa ávákoma póna

41 aiva'á awaaómá avakáá-umai awánéna séna Áánútumo usásinankaiwaima Mésíyaa máyáísa'a awánaruumne sirái. Mésíyawe-kwi'a kwántámai Kíríki-kwaasi tááivinkemba Káráisitiye sembá mináwíkoná ááimba Áánútumo usásinankaiwaiman-íye kwésewe.

42 Sáímonimba áí'maena Ísunopa'a tuyaná Ísu awánéna séna Yóni ááninkoma úne. enáwí'a Sáímoníye. moórá-kwi'a Pítaawe simánkaumne Ísu siráíye. miwí tááivinkemba Pítaawemo sembá anón-ontankowe kwésewe.

Vírípiye Nátáníyoe Ísun-ánaemba kwakááyan-kwasai.

43 usá aavýaaraamba Ísu séna Káríri-ayampa'a kónáe séna Vírípimba avakáá-umai áí'maena séna kesínnaemba kwaraáo siráíye.

44 kwemá Pétésáitavakemba ÉNDARUNTE PÍTAANTEI naaópaken-kwaasiman-
iye.

45 VÍRÍPIMA NÁTÁNIYOMBA avakáá-ÉNA séna MÓSESIYE ÁÁNÚTUN-AAI
simátimakowaiye ÁÁNÚTUN-AAI aúváivimba agaimarésamo siráan-
kwaasigonta awánaraumne. kwemá NÁSÁRETI-naopakemba YÓSÉPI ááninko
áwí'a Ísuman-iye súwana

46 NÁTÁNIYO séna kesáámó sÚNDAYA NÁSÁRETI-naopakemba íma kawe-
kwáásimán-iye kwésune súwana VÍRÍPI séna taawánaao súwasarai

47 kuyambá ÍSU NÁTÁNIYOMBA awánéna séna mendá árai'a Ísarerina'a íma
kampar-ímáyáámá kwáyáinda'a kwétiye súwana

48 NÁTÁNIYO áisaa ena séna nóintavaiya kesí imáyáama suwánéwa seénó
súwana ÍSU séna VÍRÍPIMA íma ááyaraínka'a ená naaópa'a víki-taaigona
ááínka'a máyaana'a kesí imáyáavinkemba awánaraumne súwana

49 NÁTÁNIYO séna anóndakoo emá ÁÁNÚTU ááninko e Ísareri-kwaasi kentáásí
kawááaná'á óne súwana

50 ÍSU séna víki-taigona ááínka'a máyaana'a kesí imáyáavinkemba
awánaraumne sÚNDAYAVAI kentávái se áraire ÁÁNÚTU ááninko óne kwésene.
ená naaópa'a máyaana'a imáyáavinkemba awáraundayavai sénda po
mintántáákómbá usáyáaitanin-tantaa'a naaémba awánaniyone.

51 árai'a simátimé'a sé'a kwíyómpa'a sokón-tawaai taaínkaa'a
ínasa kwíyómpakemba kwaási úranda'a kumpaáruraundawaisopa'a
kwíyómpaken-kwayo'narawa'a iré kunke íya'a tuwánanaaowe ÍSU siráiyé.

2

Ísu ándá-aran-domba kasúkáin-kwasai.

1 ayúnkáraamba KÁRÍRI-ayampa'a KÉNA-naopa'a torupamáí mésa aarai
kwétokwaa-esa ÍSumba anówama komáyowasa

2 Ísunte kwená kwayó-kwáásiyé tááyowasa komáyówana

3 ándá-aran-domba namái ánásowana ÍSumba anówama Ísuntavena séna
ándá-aran-domba ánásaiye súwana

4 ÍSU séna kesí mayáiyávái íma simásimiyó. amáparawaimo kesí ááimbo
suwánanaaon-kanaama íma tiráiyé súwana

5 ÍSumba anówama mayái máyón-kwaasiyavena séna simátimindantemba
oró siráiyé.

6 Yútaa-kwaasi tiyáánka'a nombá pékon-amaamba sáwíva'a kwáyomba
mindáyavai ava'moraéma anó-sawei-anama kwáyowana

7 ÍSU mayáimó máyón-kwaasiyavena séna misáwéí-ánávimbá nombá
atímai ógwitaaro súwasa atímai ógwitamarrowana

8 ÍSU séna évaka'-nomba umaé'a toónká'ó kárákwiraiwaimba mááméro
súwasa mirá uwaná

9 mindómbá ándá-aran-domba kasuvúwana toónká'ó kárákwirowai
néna séna náávaken-dona'iyomo súmba mayáimó máyón-kwaasi Ísun-
aai kwéisesa awánaraawe. náávaken-dona'iyó séna aaraimó mayón-
kwaasigomba ááyowana túwana séna

10 amápa-kwaasi aiva'á kawer-ándá-árán-dómbá tíméwasa násúwáawasa
úwoi-anda-aran-domba kwétimewe. emá íma mirá óndarakemba naaémba
kawer-ándá-árán-dómbá kwésimene siráiyé.

11 Káríri-ayampa'a Kéna-naopa'a Ísu mimbáyái-áwáámé'á úmba kwená ságayamba agaráátinkowasa kwená kwayó-kwáásí awánésa sésa áraire Áánútunopakemba kunkáiyé siráawe.

12 minkákembá Ísuwe anówawe mináváráwáinondawe kwená kwayó-kwáásiyé miráumai-kwaasi Kápénéamu-naopa'a sáwiyanka'a kumbéraawe.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Mátíyu 21:12-13, Mááka 11:15-19, Áríku 19:45-46

13 naaóvá'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo ún-kanaama ákise kwéunka'a Ísu Yérúsaremu-naopa'a kwéna

14 anóm-bono'-naumpa'a iyúmba miv'á kwáasiyomba mésa monotávésa purumakambá sipisípima máái-numama kwémeyambaresa mono'-nánkóná óntamba kwémeyanesa máyówana Ísu tuwánéna

15 ándánankakemba taámbá tarórumaena mindáneí purumakambá sipisípima tusú úmaena mono'-nánkóná óntambo meéyámbáron-kwaasiti taareimá tawísíyuwena

16 máái-numamo meéyámbáron-kwaasiyavena séna maimaé'a kóro. ke-sivoná naaúmpa'a íma máákéti maré'a maimaé'a kóro Ísu súwasa

17 kwená kwayó-kwáásí awánésa sésa naaóvá'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna Áánútuwo ená naambá sáwí'a ovó sé'a ávááraumai imáyáa kwéune agaimaréna sirónka'a pósa mináimbá kwená kwayó-kwáásí tááka'a makáawe.

18 Yútaa-kawaa-kwaasi Ísuntavesa sésa nóin-awaamera inatá awánéna séta Áánútu asirayámbá ámakaintavenayawa anóm-bono'-naumpa'a mirá kwéoneya sénaumno suwaná

19 Ísu séna maambónó'-námbá tawísíyuwewa'a kaumbo-táwai umásuwanauadne súwasa

20 sésa maambónó'-námbá ayáatááka'a 46 ira'a mayáimá kwémayaan-damba isamá emá se kaumbo-táwai umásuwanauadne kwésene sumbánivo

21 mono'-nántávéna siráimba kwenáúyavena siráiyé.

22 naaémba pukáimpinkemba Áánútu Ísumba usásinankainka'a kwená kwayó-kwáásí mináimbá tááka'a makésa sésa Ísu siráin-aimba árair-aimba siráiyé sésa Áánútun-ai aúváivinken-aimba árair-aimban-iyé siráawe.

23 naaóvá'ó Áánútumo Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáará'á Yérúsaremuva'a Ísu ó'on-o'om-bayai kawé'-máayáimá mayówasa kwáasiyomba awánésa Ísuntavesa sésa áraire Áánútunopakemba kunkáiyé sumbánivo

24 Ísu kwáási tirumbá tuwánéna séna mináimbá kentávésa íma tirunk-akémbá kwésevo tivókari'a kembá umásinkanaaowe séna

25 kwáási íma simámun-aimpinkenban-ivo kwemá kwáási tirumbá tuwánarontavena Ísu mináimbá siráiyé.

3

Nikótimasima Ísumba áisaa uráin-kwasai.

1 moóráwai ámáan-kawaa-kwaasi Yútaa-kwaasiti kawááná'á áwí'a Nikótisasi

2 kwemá moórá-no'waamba Ísunopa'a téna séna anóndakoo Áánútun-ai simásiminiyondayavena embá ai'maráísama tamáyaanata awánaraumne.

Áánútumo embó asirayámbó ímo ámakainkakai ó'on-o'on-kawe'-mayai íma kanaán-umai mayáásino súwana

³ Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ímo ókwara'o aúnáaraan-umai matinkáiyawaimo ésa Áánútumo kawááipa'a íma ménaaowe súwana

⁴ Níkótimasi séna anón-umáguraavo nóraumai aúnái'a ónááoo séna tinóisai tirumpimbá íma ó'a komáiyasa matinkánááowe súwana

⁵⁻⁶ Ísu séna árai'a simáme'a sé'a kwaásimo matinkáamba mindá kwaásiman-ovo Áánútun-amankomo umátinkáimba mindá Áánútun-amankogwara'a aúnái'a kwéowe. ímo nonkwará Áánútun-amankogwara'o aúnáarani'o umáímo ménaaoni'a umátinkáawai Áánútumo kawááipa'a íma ménaaowe.

⁷ ókwara'a aúnáaraan-umai matinkániyemo súnda-aintavena íma áá'a kaíno.

⁸ maarán-áimbá imáyáa uwó. úndáoma kwená imáyáavinkemba kwénaaisasa ane'á íma kwéawanesa sésa náávakena náávava kwénaaiyo kwésewe. mirámó intembá Áánútun-amankoma miraráán-umai kwaási kwéumatinkaiye súwana

⁹ Níkótimasi séna nóra ena mirá íniyo súwana

¹⁰ Ísu séna Ísareri-kwaasivimba aai kwésimatimendawai óndanivo mináimbá íma isááne.

¹¹ árai'a simáme'a sé'a kesáa awáraunda-yantaa ísaraunda-yantaataveta kwésimatimunda isa'á íma kwéisaawe.

¹² mirá kwéon-tantaa marapá'ó kwéon-tantaatave'o kwésimamunda íma áraire séndanivo kwíyómpa-tantaatave'o simáméndamo e nóra e áraire sínyono.

¹³ íma kwíyómpa'a irésa kunkáavo keyáá kwíyómpakemba kunké'a kumpaáruraundawai kwíyómpa-tantaa'a kanaán-umai agaráátinkaumne.

¹⁴ naaóvá'á Mósesi óntandei iraankavayaambá tarórumai taaira'ó mósá marówasa puwónéesamo un-kwáásí awánésa íma pukáawe. mirámó uráintemba kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba sínkambai taaira'á mósá maránááomba pósa

¹⁵ kesááiyavesamo árairemo síyawaimo ésa aúnái'a umái aasiyaasí maí'mai'a ónááowe Ísu siráíye.

¹⁶ Áánútu marapá'á máyáan-kwaasiyavena ávááraumai aruntávéna éna póna kwenáánimba kimboraawaimba ai'marówana kunkáimba pósa kwenááiyavesamo áraire síyawaima kwaási máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a íma maí'mai'a ónááovo kwená egwaa'á aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe.

¹⁷ marapá-kwáásí aavimbá maitinkaaó séna Áánútu ááninkomba íma ai'marówana kunkáivo marapá-kwáásí sáwí-imayaavimba máyáawima kuntí'mai kawer-ámpá'á métinkaaó séna Áánútu ááninkomba ai'marówana kunkáíye.

¹⁸ Áánútu ááninkon-aaiyavesa áraire kwésewai íma aavimbá maitinkánivo ímo árairemo kwésewaima á'a aavimbá maitinkaraiye. Áánútu kimbora-aaninkon-aaiyavesa árairemo ímo kwésentavena á'a aavimbá maitinkaraiye.

¹⁹ sámo kamátinkaiwaima marapá'á kunkáimbanivo kwaási sáwí'a kwéesa pósa túnín-ayampatavesa imáyáama ésa sámo kamátinkaiwainopa'o ímo

tentávéna aaivimbá kwémaitinkaiye.

²⁰ sáwí'ó kwéowai sámo kamátinkaiwaintavesa íma kwétinkaisasa kesí mayáímá paárivero sésa íma sámo kamátinkaiwainopa'a tagwémaewe. sáwí'ó kwéowai mirá kwéovo

²¹ arupimo kwéowai sámo kamátinkaiwainopa'a tamáyáamba pósa Áánútu siráini'ó kwéomba kwétuwanaawe.

Ísuna kwaasái Yóni simátimakin-kwasai.

²² minkákémbá Yútiyaa-ayampa'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé komésa nombá kwévetinkowana

²³⁻²⁴ minkánaávímbá Yóni íma ándáva'a máankaronka'a Ínóni-ayampa'a Sérími-naokona egwaa'-nónayumpa'a Yóni ména sáwíva'-nomba kwáyopa'a máyowasa kwaásiyomba tóyo uwaná Yóni nombá kwévetinkowasa

²⁵ Yónina kwayó-kwáásiyónté moorá Yútaa-kwaasigoe mésa mono'-nómbó pétinkon-aintavesa kwesimá kwesiman-esa

²⁶ Yónina kwayó-kwáásiyómbá kwenópa'a tasimámesa sésa anóndakoo Yóntáni-nonkona menávápá'á esé méraiwaimba kwenáwí'a mósá makáawaima kwemá nombá kwévetinkaisasa sáwíva-kwaasi kwétoyo owe suwaná

²⁷ Yóni séna Áánútumo tímíساسamo ombá mindá miwínéímán-iyé.

²⁸ kemó siráunda Áánútumo usásinankaiwaima íma kemá úmpo sí'marówa'a kwená aiva'á tiráumne siráunda-aimba ísaraawe.

²⁹ maarán-áimbá ímáyyáa oró. aúná-ininkomo awaikónópa'ó tisanamá awaikó amááaraanarawa'ó aamoimó onten-umái Ísunopa'a tewa'á aamoí kwéune.

³⁰ kwemá anón-kwaasi ímbá póna kwenáwí'á iyínívo kemá kító-kwaasima únda póna kesúwí'á kumíníye Yóni siráiyé.

³¹ kwíyómpakewaima amáparawai usáyaaitaraiye. maankákén-kwáásí marapá-kwáásí pósa marapá'ó kwéon-tantaatavesa kwésevo kwíyómpaken-kwaasi usáyaaitarain-kwaasi póna

³² awánarain-tantaa ísarain-tantaatavena kwésisasa íma kwéisaambanivo

³³ kwenááiyavesa áraire kwésewai sésa Áánútu árair-ainkona ááimban-iyé sisasá tuwánésa sésa Áánútu árair-ainkona ááimban-iyé kwésewe.

³⁴ Áánútu ai'mákaiwaima kwenamankómbá ámatukaiмба póna Áánútun-aaí kwésisasa mináíntávésamo árairemo kwésewai sésa Áánútu árair-ainkona ááimban-iyé kwésewe.

³⁵ Áánútu avowámá éna ááninkomba arumbá aména séna amápa-tantaa'a kawááumai taviyiyó siráiyé.

³⁶ ááninkon-aaíyavesamo árairemo sésamo kwesé aráápamai maíyawai aúná'á umái maí'maí'a ónááovo kwenááimo ímo ísámaimo kawé'ó kwéiyawai íma aúná'á umái méwana Áánútumo áwáá'ó tíyimba miwísé aasiyaasí kwaikwai'a isasá kwémaewe.

4

Sámériyaavaken-ininkona kwaasái.

1-3 Yóni nombó pétinkarain-kwaasi Ísumo pétinkaraimba kóyaaitamai-kwaasi pétinkaraiye. ánívo Ísuma íma pétinkaraivo kwená kwayó-kwáásí pétinkaraawe. Yónimo kwévetinkain-kwaasi Ísumo kwévetinkaimba

kóyaaitamai-kwaasi kwévetinkain-aimba áamáan-kawaa-kwaasimo ísón-aimba Ísu íséna Yútiyaa-ayampa'a tuwéna moórágwara'a Káríri-ayampa'a kónáe séna

⁴ Sámériyaa-ampa'a kónaumne séna

⁵ kúmba Sámériyaa-ayampa'a Sáikaa-naopa'a naaová'ó Yákópomo ááninko Yósepimbo ámakom-barama egwaa'á kwáyón-daopa'a kúmba

⁶ Yákópo nombá uwíníyena u'makóm-bai'a kwáyowana aampa'á kwéguwana Ísumba ávón-kówana mimbáiká'á kwáyá'wái komáyowasa

⁷⁻⁸ kwená kwayó-kwáásí toómbá meéyán-onae sésa naaópa'a kuwaná Sámériyaa-ininko nombá uwíníyena túwana Ísu séna nombá usimiyó súwana

⁹ minínínkó séna emá Yútaa-kwaasi ómpo kemá Sámériyaa-inimba úmpo íma nombá usimiyó siyó siráíye. Yútaa-kwaasiye Sámériyaa-kwaasiye íma moórá-anavinkemba kwénaantavena íma nombá usimiyó siyó súwana

¹⁰ Ísu séna Áánútumo kanaán-umaimo amínín-tantaa'a íma awánaraane. nombá usimiyómó súnda-kwaasigona ááimba íma suwánáánda-kwaasi úne. kesí ááimba suwánáándawairaankasi kwántamai se aasiyaasí mai'mai'a ónááon-domba simiyó séna'a amúsino súwana

¹¹ minínínkó séna maandómbá avéúmpá'ó kunkwáyáimba náán-anavina mai'mai'o ónááon-domba uwíníyono.

¹² kentáá síkwá'náoma Yákópoma maandóm-bái'á u'maréna kwená sip-ísipiye kwená akúnté tímakaimba pósa maandómbá kwénaawe. kemó súnda emá timíníyonda-nonkoma Yákópo tímakain-donkomba íma usáyaitaniye kwésune súwana

¹³ Ísu séna maandómbó kwénaiyawaimo éna ókwara'a nontávéna tinkánivo

¹⁴ kemó tíménda-nombo náíyawaimo éna íma ókwara'a nontávéna tinkániye. kemó tíménda-nombo náíyawaimo éna tirumpimbá non-ayumpinkémbó usausa intenkáámbá ínasa pósa aúnaí'a umái mai'mai'a ónááowe súwana

¹⁵ minínínkó séna emó sénda-nomba símína'a naananá nontávéna íma sinkáína'a íma maampinkémbá tauwónaumne súwana

¹⁶ Ísu séna enawaikómbá koááyamai ái'mae tiyó súwana

¹⁷ séna kesuwairíyaaimba úne súwana Ísu séna emá árai'a séndamanivo

¹⁸ éva'aasei-kwamba mairé miwísé maémaenda isamá ívé'o minkwáásígó emó máyaanda íma enawai'á isamá po árair-aimba simásimene súwana

¹⁹ minínínkó séna kemó imáyáamo únda Áánútun-aaí simátimendana'a óne.

²⁰ Sámériyaa-kwaasi kentáá síkwá'náma sésa maanómáká'á Áánútuna imáyáa mósá máráaro siráawa'a keinárawa'a Yútaa-kwaasi sé'a Yérúsaremu-naopa'a Áánútuna imáyáa mósá máráaro sewé súwana

²¹ Ísu séna kemó sendamá áraire siyó. moórá-kanaamo tínimba maanómákákwará Yérúsaremu-naopakwarare su'mainivo amápa'-mapakwara'a kesivoná imáyáa mósá maránááowe.

²² keinárawa'a Sámériyaa-kwaasi kwená imáyáa máráambanivo kwená ááimba íma awánare'a owe. Yútaa-kwaasiya kwená imáyáa mósá maréta kwená ááinta awánaraumne. Áánútu séna moórawai sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanae síníwai Yútaa-kwaasivinkemba paáriníye siráíye.

23 kesivo séna kesí imáyáama mósá maráiyamba íma tóikakemba é'a árai'a tirunkakembá kesí imáyáa mósá máraaro siráimba miráumai moórákanaama kwétisasamo árai'o kesivoná imáyáamo mósá kwémaraiyawaima tirunkakembá arupí umái kesivoná imáyáama mósá maránááowe.

24 Áánútumba áuma íma kwáyáísana amankómá máyáísasa pósa íma túrandei ane'á kwéawanaavo miraráán-umai Áánútuna imáyáamo mósá máraambo ombá kwenamankó túwa'naa isasá tirunkakembá kwená imáyáa mósá máraaro súwana

25 minínínkó séna Áánútumo usásinankaiwaima Káraísitiye sewái kumíniye. kumíndara'a amápa-tantaatavena simátiminiye sewa'á ísaraumne súwana

26 Ísu séna mináímbó séndawaima maandá kemá úne Ísu siráiyé.

27 Ísu mináímbá súwasa kwená kwayó-kwáásí koyauwerésá Ísumo Sámériyaa-ininkontavena súmba Yútaa-kwaasiti namuro-íníntávéná kwésuwana póna táá'a kówasa tirumpin-imáyáamá ésa minínínkóntávéná nóintavaiya kwéankaisana iyó-imagaa ésa Ísuntavesa nóra séna minínínkóe kwésiyo-imagaa ésa íma taáísaa uwaná

28 minínínkómá kwená sawei-ánámá tuwéna naaópa'a kwéna simátimena séna

29 amápa'a uráunda-yantaa'a paárurain-kwaasi máyáiyé. Áánútumo usásinankaiwaiya'íya taawánaaro súwasa

30 naaópa'a tuwésa Ísunopa'a tumbá

31 Ísuna kwayó-kwáásí Ísuntavesa sésa anóndakoo toómbá naaó amátáár'á suwaná

32 Ísu séna kemá íma awánaan-tomba makáumne súwasa

33 kwená kwayó-kwáásí keáímbá sésa nááwa toómbá maimaéna máámakaiyo suwaná

34 Ísu séna toóntávénamo tááimo kwétinkaintemba si'mákaiwain-aaí isé'a kwená mayáímá maimaé'a kwégwe'a ánásanaundayavai kwésinkaiye.

35 kígauva'a kwáyáin-tontave'a éiyain-kwiyoomba ánásainana ávuma káínata áká'mai torupánaumne kwésevo kemá sé'a awánaaaro. ívé'a maankánámá toómbó ávumo kaintembá miraráán-umai kwaásiyomba tí'mai Áánútunopa'a kwiyónááowe.

36-37 kwaásiyombo tí'mai Áánútunopa'a kwitinkáíyan-kwaasimo ésa miwí kawe'-méyámbá mayáiyasa Áánútunopa'a tíyan-kwaasi aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe kwésune. évakarawai kígau úmaraiyasa ó'owima akaránááowe kwésewe. miráumai kígau iyawaigwara akaráiyawaigwara'o ésarai aamoí ónááowe.

38 ó'owima kígau úmakaamba isa'á kemá tí'maráúna'a ó'owiti mayáívínkén-tómbá kwéakaraawe Ísu kwántámai-aimba simátimakaiye.

39 ánivo minínínkó séna amápa'a uráunda-yantaa'a paáruraiye siráin-aimba isésa pósa Sámériyaa-kwaasi mindáópaken-kwaasi Ísuntavesa sésa árai'a Áánútumo usásinankaiwaiman-íye sésa

40 Ísunopa'a tésa sésa kentáásí naaópa'a tamaiyó suwaná Ísu kae-táwai koména

41 aaí simátimuwasa isésa sáwíva-kwaasigwara'a sésa árai'a sáwí'o umáimo máyaundavinkenta kawer-ámpátá mésinkaniwaiman-íye sésa

⁴² minínínkómbá simámesa sésa íma enááíye su'maiyavetaanivo kwenáái isaraundayaveta séta marapá-kwáásí sáwí'o umáímo máyaundavinkemba kawer-ámpátá mészinkaniwaiman-íye siráawe.

Ísu moórá-iyampoi asóvamankarain-kwasai.

⁴³ Ísu kae'-nó'wáámbá kwaéna mindáópa'a tuwéna Káriri-ayampa'a kónáe séna kwéna

⁴⁴ séna Áánútun-aaí simátimíwain-awí'a kwenamááraa íma mósá máráavo á'on-daopaken-kwaasi kwenáwí'a mósá máráawe súwasa

⁴⁵ miráumai Káriri-ayampa'a kúwasa mináyámpákén-kwáásí aamoí umánkaraawe. ááéma tiyótaasa í-tánón-kánáará'á miwí Yérúsaremu-naopa'a komésa Ísuna mayáímó mairáimba awánaraamba pósa aamoí umánkaraawe.

⁴⁶ aamoí umánkówana Ísu Káriri-ayampa'a kwénaaena Kéna-naopa'a non-úranko ándá-aran-dombo kasúkáin-daopa'a kúmba kámááni-kwaasi Kápénéamu-naopaken-kwaasigo ááninkomba áí'a kwéuwana

⁴⁷ Ísu Yútiyaa-ayampakemba Káriri-ayampa'a tiráin-aimba iséna Ísunopa'a téna séna kesááninko puwíndayavena kwéisa'a úmpo kesí naáopa'a kuré koasóvamankaniyona súwana

⁴⁸ Ísu séna ímo ó'om-bayai-awaame'o awáné'o é'a íma kesááiyave'a áraire sénááowe súwana

⁴⁹ anóndakoo kesáánimba puwíndayavena kwéimba avekáán-umai tiyó súwana

⁵⁰ Ísu séna enáánimba asóvagwivo kwaaó súwana Ísun-aaiyavena áraire séna kúmba

⁵¹ aampa'á kúmba kwená mayáí-kwáásí tésa sésa enáánimba áí'a éránkariye suwaná

⁵² tísa ena séna kesáánimba nósa-tawaiya áí'a éránkariyo súwasa sésa tíndauma kwáyá'wái kokotámba éránkariye suwaná

⁵³ avowámá imáyáa éna séna mitáwai enáánimba asóvagwiyemo siráimba árai'a siráíye súmba pósa kwená akúmpákén-kwáásí amápa'a Ísun-aaiyavesa áraire siráawe.

⁵⁴ Yútiyaa-ayampakemba Káriri-ayampa'a komáyomba moóráma kawé'-máayáí-áwáám'éá uréna minká'á miniyámpóígómbá asóvamankowasa kwená akúmbá áraire siráawe.

5

nonkwaaúmpá'á Ísu moóráwaimba asóvamankarain-kwasai.

¹ aáno Yútaa-kwaasi monotávésa tanómba kaumakónka'a Ísu Yérúsaremu-naopa'a kurái.

² Yérúsaremu-naokona óntan-kuriva'a ontamá kwáyomba áwí'a sipísipigona ontamá miwáná egwaa'á nonkwaaúmbá áwí'a Pétéséta-nonkwaaumba kwáyowana

³ mindónkón-awampa'a kwááyu-namba éva'aasei-namba kwáyowasa mindáúmpátá tí'a ún-kwaasiyomba évaka'a tógavitan-kwaasiyonte tiyayaamba kararón-kwaasiyonte mésa [nonkómó píví'namaemo kúmba amu'marésa máyówana

⁴ moórá-mora-tawai kwíyómpakewaima nonpímbá kumúwana nonkómá píví'namae kúwana aiva'á nonpímbá kumúwaimba áí'a éránkariye.]

5 tí'o ún-kwaasiyompimba moóráwai ména ayáátááka'a 38 ira'a áí'a kwéun-kwaasi máyowana

6 Ísu awánéna ayáátááka'a áí'a kwéiye-imayaama éna áísaa ena séna embá asóvayivai kwéankaiyo súwana

7 séna nonkómá píví'namae kwíndara'a sí'maimo nonpímbó sinkáníwaima íma máyáíye. kemá kumónáe'a úndanivo moóráwai kembá kumáyaaitena nonpímbá aiva'á kúmísana kesí'a úwoi kwáyáíye súwana

8 Ísu séna usásinaao. ená tuvai'á maimaé kwaaó súwana

9 avekáán-umai áí'a érankowana kwená tuvai'á maimaéna kuráíye.

Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a mirá úwasa

10 Yútaa-kawaa-kwaasi asóvamankon-kwaasiyavesa sésa ivé'a agándaan-kanaama po ená tuvai'á maimaé kwégonda aambá áúmbakaawe suwaná

11 séna asóvamasinkaraiwaima séna ená tuvai'á maimaé kwaaó siráíye súwasa

12 miwí áísaa esa sésa ená tuvai'á maimaé kwaaómó siráíwai nááwa'iyó suwaná

13 sáwíva-kwaasivimba Ísuma áúyokuwana póna asóvamankarowai séna áwí'a íma isáúnda-kwaasiman-íye siráíye.

14 simásuwena ááno anóm-bono'-naumpa'a iyúmba Ísuma avakáá-umai awánéna séna áí'a éránkáimba po sáwíyamba sínkáivo se sáwí-imayaa ivátuwaaó súwana

15 iséna Yútaa-kawaa-kwaasi kosimátimena séna asóvamasinkaraiwaima Ísuman-íye súwasa

16 Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a Ísuma asóvamankarontavesa Yútaa-kawaa-kwaasi Ísumba sáwí'a umánkámae iyúwana

17 Ísu séna kesivo aasiyaasi-táwai mayáímá kwémayaimba pó'a miráráán-umai mayáímá mayánaumne súwasa

18 agándon-kanaara'a asóvamankarontavaigwara Áánútuma kesivomán-íye siróntavaigwara'a pósa Yútaa-kawaa-kwaasi sésa tuvuwónáe síma síma'a umbá Áánútuma kesivomán-íye sirónten-umai Áánútuwe kesé mimbórái'a umái máyauye siráimba pósa Yútaa-kawaa-kwaasi sésa tuvuwónáe siráawe.

avowáná kwaasái Ísu siráin-kwasai.

19 suwaná Ísu simátimena séna árai'a simátíme'a sé'a ááninkoma pó'a íma kesí imáyáavinkemba únda kesivomó imbá awáné'a mirá kwéune. kesivomó intembá ááninko kwéune.

20 kesivo ááninkomba arumbá siména amápa-tantaa'o kwéimba kwéagaraasinkaiye. usáyaaitanim-bayai agaráásinkaina'a mimbáyái máyáana'a táátavai onááowe.

21 kesivomá pukáampinkembo usásintinkaintemba ááninko kesí imáyáavinkemba usásintinkanae'a kwéune.

22 kesivo séna íma aavimbá maitinkánaumpo aavimbó maitinkánim-bayai kesááninkomba ámakaumne siráíye.

23 aavimbó maitínkáanda-mayai símakaimba pósa kesivo áwí'o mósá maráantemba ááninko súwí'a mósá maránááowe. kesúwí'o ímo mósá maráiyawaimo ésa kesivomá sí'mákaiwai áwí'a íma mósá maránááowe.

24 árai'a simátíme'a sé'a kesááimo isésamo árai'a ai'mákaiwaima Áánútuma iyémó kwésíyawaima á'a ááimba ásámai aúnái'a umái maí'maí'a

kwéowe. kwaási máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a kwaémáyaimba Áánútuna egwaa'á tamáyáamba pó'a íma aaivimbá maitinkánaumne.

²⁵ árai'a simátíme'a sé'a moórá-kanaa kwétinasa pukáiyán-kwaasi Áánútu ááninko-saai isánááowe. isáiyawaima usásinesa maí'mai'a ónááowe.

²⁶ kesivomá kwaási máyáawaina ááimban-íye. asirayámbá siména séna mirámó úndantemba kwaási máyáawaina ááimba óne siráíye.

²⁷ kemá kwíyómpakemba kwaási úranda'a kumpaáruraundawai únana póna kesivo kentávéna séna aaivimbó maitinkáníyonda-mayai amúne siráíye.

²⁸ mináíntávéna íma táá'a kaíno. moórá-kanaamo tínimba utamátínkaren-kwaasi amápa'a kesáái isésa

²⁹ utamátínkarepakemba usásinanaaowe. kawe'ó uréwaimo usásinesa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe. sáwí'o uréwaimo usásinaiya'a aaivimbá maitinkánaumne. mináíntávéna íma táá'a kaíno Ísu siráíye.

Ísumba kwená ááin-kwasai.

³⁰ Ísu simásuvena séna íma kesí imáyáavinkemba úndanivo si'mákaiwaima simásímakaintemba mirá kwéune. íma kesí imáyáavinkemba úndayave'a arupí umái aaivimbá maitinkánaumne. kesivo simásímakainten-umai aaivimbá maitinkánaumne.

³¹ keyáámo kesáváímó súndarakai kamparé sesinó.

³² moóráwaigwara'o kentávénamo kwésimba árai'a kwésíye.

³³ keinárawa'a évakarawai ti'marówasa Yóni nombá pétinkaiwaimba koáísaa uwaná Yóni kentávéna séna árai-kwaasiman-íye. kosimátíméro siráíye.

³⁴ kesí ááimbo sénááontavai íma anón-imayaa úndanivo Yóni kentávái siráin-aintavai áraire síya'a sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanae-imayaa kwé'e'a mináímbá kwésimatimune.

³⁵ oómbó aampa'ó kúra'mae konten-umái Yóni kentí aampa'ó kúratinkowa'a sáwíyanka'a aamoí uráawe.

³⁶ moórá-yantaakoma Yónima kentávéna siráin-ainkomba usáyaaitaraiye. kesivomó simásímakaim-bayaima kwémayaunana mimbáyáígómá kesí ááimba kwévaariye. kesivomó siménamo si'mákaim-bayai kwémayaunasa kesí ááimba kwéawanaawe. mintántáákómá Yónima kentávéna siráin-ainkomba usáyaaitaraiye.

³⁷ kesivo si'mákaiwaima kwegwára'á kentávéna simbánivo kwenáái ísamai íma kawe'á é'a kwenane'á íma awánaraawe.

³⁸ si'marówa'o kunkáundayave'a íma áraire kwésemba póna Áánútun-ai íma tirumpimbá kwáyáíye.

³⁹ keinárawa'a sé'a aúnái'a umái maí'mai'a ónaumne sé'a Áánútun-ai aúváivimba awána-awana kwéowe. mináúváivimba kesí ááimba agaimarówa'anivo íma kawe'á umái ísaraawe.

⁴⁰ kawe'ó umáimo isé'o kesópa'o tékaankasi aúnái'a umái maí'mai'a osino.

⁴¹ kwaási kesúwí'a anómbo umásinkanaaowe-imayaa íma kwéune.

⁴² Áánútumbo ímo tirumbó áménka'a kwétuwanaumne.

⁴³ kesivomá simásímakaintave'a kunkáundanivo íma kawe'á umásínkaraawe. ánivo moóráwaimbo kesivomó ímo simámakaindawaimo tína'o é'a kawe'á umánkanaaowe.

⁴⁴ keinárawa'a sé'a kwaási kentáá súwí'a anómba umásinkanaqowe sé'a pó'a kesáái íma áraire kwésewe. Áánútuma kentáá súwí'a anómba umásinkaniye sékaankasi kentáv'é áraire sesinó.

⁴⁵ kesivo aúranka'a íma aaivimbá maitinkánaunda póna Mósesi naaóv'á áamáan-aimba agaimakáiwai aaivimbá maitinkániye. Mósesi kwésuwa'naa iyémó sewáímó éna kwemá aaivimbá maitinkániye.

⁴⁶ Mósesi kesáái agaimarómba pó'a Mósesin-aaivave'o árairemo kwésekaai kesááiyave'a áraire sesinó.

⁴⁷ Mósesimo agaimakáin-aintave'a íma áraire kwéseмба pó'a kesááiyave'a íma áraire kwésewe Ísu siráiyé.

6

Ísu sáwíva-kwaasi toómbá tímakaip-kwasai.

Mátíyu 14:13-21, Máaka 6:30-44, Árúku 9:10-17

¹⁻⁴ naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasi tiyótaasa í-tánón-kánáá sáwíyanka'a tíniye kwéuwana Káriri-kwaaunkona menáváp'á Ísuma nompí-sípívimbá kwéna minkwáúnkóná moorá-awi'a Táipíriyasi nompá'á kúmba tí'o ún-kwaasiyomba asóvatinkarowasa awánaresa pósa kwenánaaemba kwárówasa Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívínkémbá marapá'á ásávesa omápa'a umáyówasa

⁵⁻⁶ sáwíva-kwaasi Ísunopa'a kwéiyuwana tuwánéna imáyáama éna séna naaémba mirá ónaumpo aiva'á Víripimba áísaa umai isánáe séna áísaa ena séna náavakena toómbá meéyámba'maiya tíménara nánááoo súwana

⁷ Víripima séna sáwívar-ontankaken-tomba 200 kinaaraken-tomba meéyámba'maiya tímúnasaya naasinó súwana

⁸ moorá-kwayo-kwaasi Sáimoni Pítaa áváko áwí'a Éndaru

⁹ kwemá séna moorá-iyampoigo éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á makáimbanivo sáwíva-kwaasi máyáawe súwana

¹⁰ Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna mara'á máéro simátíméro súwasa simátímúwasa mara'á máúmba minkwáásívínkémbá sáwíva-kwaaima 5,000 kwaaima máyówana

¹¹ Ísu mintómbá maisokéna Áánútuntavena súwi simásuwena toómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásirá'á tímúwasa miwímá tímúwana toómbó nontenkáán-umai noyáá'a miráumai nowaná tímú'a vówasa miwítí imáyáaomo úni'a uwaná

¹² kwená kwayó-kwáásiyávéna séna mintón-ayai íma úwoiva'a tuwé'a máyáaro súwasa

¹³ éva'aasei-tompinkemba nésamo túwón-ayaivinkemba sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áitumai ógwitowasa

¹⁴ Ísumo úmba awánésa sésa Áánútun-aaí simátímíwaima íya awánáúnda-awaame'a isatá awánáúmne sésa kwéamu'maraundawaiman-iyé sésa

¹⁵ kentáásí kawááita iniyemo sumbá Ísu miwí tirumpimbó sun-áimbá íséna íma mirá ónaunasa sewé séna tiyuwéna omápa'a iráiyé.

Ísuma non-avóvomayaapa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 14:22-23, Máaka 6:45-52

¹⁶ Ísu omápa'a umáyowasa enónka'a kwená kwayó-kwáási nonkwáúnkón-awampa'a kumésa

17 Kápénéamuva'a kónáe sésa nompi-sípívimbá usámaaisesa kuwaná Ísuma íma usauwerówana no'wáamba aukúwana

18 anón-undaoma kwétena nonkómá tuvántááva kwéuwasa

19 tamayó'nei nombá tuwintámaesa ayáátáaka'a kuwaná Ísu non-avóvomayaapa'a kwénaaena nompi-sípígóná egwaa'á túwasa awánésa táátavesa kwéuwana

20 Ísu séna kemá úmpo táá'a kaivó aáno máéro súwasa

21 aamoí ésa sésa nompi-sípívimbá usámaaisaao suwaná avekáán-úwana nompi-sípígó non-awámpá'á kúpa'a kuráiyé.

Ísumba avakáá uráan-kwasai.

22 aavýaavimba menávápá'á komáyón-kwaasi sésa tíndauma kimbora-nompi-sipima kwáyáísana Ísuma íma mimpímbá kwisasá kwená kwayó-kwáásí miwiyé su'mai kuráavo Ísuma náávava máyáyo siráawe.

23 évaka-kwaasi nompi-sípívimbá Táípíriyasivakemba kwétoyo-esa tíndauraamba Ísu Áánútuntavena súwi súwasa kwaásiyomba toómbá néiron-ayampa'a tésa

24 Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé íma máyóntavesa tivakáá ónáe sésa mindómpi-sípívimbá usámaaisesa Kápénéamuva'a kuráawe.

Ísu mai'mai'a ónááon-tomba úne siráin-kwasai.

25 Kápénéamu-ayampa'a kumbá Ísumba awánésa sésa kesí anóndakoo nósa-tawai maavá'á tiráano suwaná

26 Ísu séna maísáaro íma kawer-áwáámé'á agaráátinkaraundayave'a kwésivakaa-ovo toómbó naráantave'a kwésivakaa-owe.

27 toómbó ímo kwaikwai'o índá-tontave'o é'a íma mayáímá maé'a kwaási mai'mai'o ónááon-tontave'o é'a mayáímá máyáaro. mintómbó timénaunda kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai mintómbá timénaumne. Áánútu kesivomá kentávéna séna aamoí kwéumankaumne. kesí mayáímá mayaaó simbá pó'a mintómbá timénaumne súwasa

28 áisaa esa sésa nóraumaiya Áánútuna mayáímá mayánaumno suwaná

29 Ísu séna kentávé'o sé'o árai'a Áánútuma ai'mákaisana kunkáiwai iyémó sembá mindá Áánútuna mayáímá maé'a sewé súwasa

30 nóra awaamera'í. ímo awánáúnda-awaame'o inatáámó éta awánétaamo éta séta árai'a Áánútuma embá ai'maráísama kunkándawaima óne. nóim-bayai-awaamera íniyono sésa

31 kentáá síkwá'náma kavóná-marava'a mésa kwíyómpaken-tomba áwí'a máána-tomba némaémbanivo emó uráandawaimo éna íma mindá usáyaitaraiye. naaóv'á Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna kwíyómpaken-tomba tímúwasa naráawe agaimaréna siráiyé suwaná

32 Ísu séna maísáaro Mósesimo tímakon-tomba íma kwíyómpaken-tomban-iyé. kesivomá kwíyómpaken-tomba kawé-tómbá kwétimiye.

33 kwíyómpakembo marapá'ó kunkáiwaima kwemá Áánútuma kwétimin-tomban-iyé. kwentávé'a pó'a mai'mai'a ónááowe súwasa

34 sésa sénda-tomba aasiyaasi-tawai simiyó suwaná

35 Ísu séna kemá mai'mai'a ónááon-tomba úne. kesópa'a kwétiyawai íma tááima kwétinkaiye. kenká'á aráápamai kwémai yawai íma nontávéna kwétinkaiye.

36 á'a simátíme'a sé'a kesí mayái-áwáámé'á awánaambanivo kesááiyave'a íma áraire sésa kenká'á íma aráápamai kwémaewe.

37 ánivo kesivomó kwésimin-kwaasimo é'a kesópa'a ténááowe. kesópa'o tíyan-kwaasiyave'o é'a íma kóro sénauumne.

38 kesí imáyáa kwaránaundayave'a kwíyómpakemba íma kumbáyaumpo si'mákaiwaina imáyáa kwaránaundayave'a kumbáyaumne.

39 si'mákaiwaima simásimena séna amúnda-kwaasi sáwí-amba kwaráavo se kawááuwu. naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkano.

40 kesivomá simásimena séna kesááninkoo embá awánésa sésa Áánútu ááninkoman-íye síyawaima aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe siráíye. naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkanaumne Ísu siráíye.

41 kemá kwíyómpaken-tomba úne Ísu súntavesa Yútaa-anon-kwaasi tirunkó sáwí'a kwéuwasa iséise kwéesa

42 sésa kwemá Ísuma Yósépi ááninkoman-íye. anóvowi átaamo tuwánáundayaanivo nóra sénawa kwíyómpakemba kunkáumne kwésiyo suwaná

43 Ísu simátimena séna íma mirá iséise oró séna

44 kesópa'a íma úwoima ténááovo kesivo kembá si'mákaiwaima tááyaina'a kesópa'a tíya'a naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkanaumne.

45 mindáyavai naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai agaimarésa sésa Áánútu amápa-kwaasi simái agaráátinkaniye siráawe. kesivon-áái ísámai kawe'á iyawai kesópa'a ténááowe.

46 kesivombá íma awánaraavo kemá Áánútunopakemba kunkáundawai keyáama kesivombá awánaraumpo kesivon-áái ísámai kawe'á iyawai kesópa'a ténááowe.

47 árai'a simátíme'a sé'a kesááiyavesa áraire sésa kenká'á aráápamai kwémaewai aúnái'a umái maí'mai'a kwéomba ááimba kwéasaawe.

48 kemá maí'mai'a ónááon-tomba úne.

49 kentikwá'náma kavóná-marava'a mésa máána-tomba neémesa úwoi putaráawe.

50 ánivo kwíyómpaken-tomba mirán-tómbá náiyawaima úwoi maí'mai'a ónááowe.

51 kemá kwíyómpaken-tomba maí'mai'a ónááon-tomba úne. mintómbó nésamo ésa maí'mai'a ónááowe. kesúma timúna'a naantáv'é'a pó'a maí'mai'a ónááowe Ísu siráíye.

52 Ísu súwasa Yútaa-anon-kwaasi tirunkó sáwí'a kwéuwasa iséise ésa sésa nóra éna mindá'á kwenáuma simínata nánaumno suwaná

53 Ísu simátimena séna árai'a súne. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai pó'a kesúmo ímo né'o kesí naaemó ímo né'o é'a íma maí'mai'a ónááowe.

54 ánivo kesúma kesí naaemá naawái aúnái'a umái maí'mai'a kwéomba ááimba kwéasaamba pó'a naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkanaumne.

55 kesúma kawé-tómbán-íye. kesí naaemá kawé'-nómbán-íye.

56 kesúma kesí naaemá naawái kesé tarúmai máyáawa'a kemá miwísé tarúmai máyaumne.

57 kesivo si'mákaiwaima maí'mai'a kwéintave'a kemá maí'mai'a kwéune. kemá maí'mai'a kwéundayave'a pó'a kesúma naawái maí'mai'a ónááowe.

58 kentíkwá'náma toómbá neemesa úwoi putaráawe. kemá súnda-tomba kwíyómpaken-tomba íma mirán-tómbán-íye. kemó súnda-tomba mintómbá naawái aasiyaasi maí'maí'a ónááowe Ísu séna

59 Kápénéamu-naopa'a mono'-náúmpá'á mináímbá simátimakaiye.

60-61 Ísu simásuwowasa kwenánaaemba kwakón-kwaasi tirunkó sáwí'a kwéuwasa ísámai íséise ésa sésa kwemó sin-áínkómá íya sinkáin-aimba póna umbaí kwétaiye suwaná Ísu arumpin-ímáyáámá éna simátimena séna mináíntávé'a kayókáawe.

62 kemó kwíyómpakembo kwaási úranda'o kumpaáruraundawaimo kuntuweré'o íyóna'o suwáné'o é'a nóra imáyáawa ónááo.

63 kwaásiti asirayánkó íma túwa'naa ivo Áánútun-amanko aúnaí'a umái maí'maí'a kwéumatinkaiwaiman-íye. mirámó intembá kemó súnda-aimba aúnaí'a umái maí'maí'a ónááon-aimba imbánivo

64 évakarawaima kentávé'a sé'a kampa'á siyé kwésewe Ísu súmba Ísuma kampa'á siyé mó sun-áimbá kwená kuntaru'ó íníwainkwará'a naaóvá'á ísaronka'a póna évakarawai kentávé'a sé'a kampa'á siyé kwésewe Ísu simásuwena

65 séna mindáyave'a á'a simátimé'a sé'a kesópa'a íma úwoima ténááovo kesivomó tááyaina'a ténááowe siráíye.

66 Ísu súwasa kwenánaaemba kwakón-kwaasi évakarawai Ísumba ivá'a auwésa kwesé íma kwénaauwana

67 Ísu kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasiyavena séna kegwárará ivá'á kwésiyuwaaó séna tísaa úwana

68 Sáimoni Pítáa séna anóndakoo nááwa ewa kónaunawa seénó. emá aúnaí'a umái maí'maí'a ónaumne-aimba kwésene.

69 ivé'a entávéta séta árai'a séne. Áánútunopakemba kawé'ná'á óneya kwésune súwana

70 Ísu simátimena séna kemá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasima ítátinkaundanivo keinárawapinkemba moórá sáwina'a paáriníye súmba

71 Sáimoni Isakérióti ááninko áwí'a Yútásintavena séna Yútási kwemá kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba Ísuna kuntaru'á mayániwaiman-íye. kwentávéna mináímbá siráíye.

7

Ísu áúnava'maati kwaasái.

1 minkákémbá Yútiyaa-ayampaken-kwaasi Ísumba tuvuwónáe kwésuntavena Ísuma Yútiyaa-ayampa'a íma kwénaaena Káriri-ayampa'a kwénaauwana

2 Yútaa-kwaasimo kwááyu-nambo ésamo tanómbó kwégauvon-kanaama sáwíyanka'a túwasa

3 Ísu áúnava'maa'a aká'áámba simánkesa sésa maanáyámpá'á tuwéma Yútiyaa-ayampa'a kwaási torupanááopa'a ená mayáímá komáénasa pósa ená kwaási ená kawé'-máyaí awánanaaowe.

4 amápa-kwaasi suwánanaaowe síyawaima íma aúpa'á mayáímá mayánáámbo po amápa-kwaasi túranka'a mayáí komayaaó sésa

5 Ísun-áúnava'maa'a kwentávésa íma imáyáa ésa sésa Áánútunopakemba kunkáíye sésa mináímbá simámúwana

⁶ Ísu simátimena séna amáparawai kesí ááimba suwánanaao-kanaama íma tiráivo kemá úwoi kwíyasa tuwánésa

⁷ marapá-kwáási kembá íma áwáá'a tíkaavo miwíyáv'é'a sé'a kentí mayáímá sáwí'a kwéowe súndayavesa kembá áwáá'a sikaawe.

⁸ tanómbo opa'á koró. amáparawai kesí ááimba suwánanaao-kanaama íma tisa'á ívé'a íma tanómbo opa'á kúmpo kemá koró séna

⁹ Káriri-ayampa'a méraiye.

Ísu Yérúsaremuva'a kuráin-kwasai.

¹⁰ Ísu máyomba áúnava'maa'a tanómbo upa'á kuwaná naaémba kwemá aúpá'á kúwasa

¹¹ Yútaa-anon-kwaasi Ísumba kwéavakaa-esa sésa náávava máyáiyó sésa tísaa uwasa

¹² Ísuntavesa úwoi-kwaasi sáwívar-aimba iséise ésa sésa évakarawai sésa kawe-kwáásímán-íye suwasá évakarawai sésa ímanivo kampa'naampa-kwáásímán-íye sésa

¹³ Yútaa-anon-kwaasi sáwí'a umásínkáavo sésa íma avora'á sumbá aúpá'á siráawe.

¹⁴ Yútaa-kwaasimo kwááyu-nambo ésamo tanómbo kwégauvon-kanaama évareva kwáyowana avumpin-táwai Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména kwenááima simátimuwasa

¹⁵ Yútaa-anon-kwaasi isésa táátavai ésa tóipimba tiyáámba áákesa sésa monor-áimbó isópa'a íma koména ísaraimbanivo nórapakena ísaraiyo suwaná

¹⁶ Ísu minímáyáámó umbá iséna séna kesí imáyáavinkemba íma simátimé'a Áánútu si'mákaiwaina imáyáavinkemba simátimune.

¹⁷ keinárawa'a imáyáama é'a sé'a náávaken-aina simásímakaiyo. kwená imáyáavinkena'i. Áánútuna imáyáavinkena'iyó-imayaama kwéowe. Áánútumo siráini'a ónáe síyawai miwímó ésa simátimunda-ainkona ááimba isánááowe.

¹⁸ kesávái-imáyáávínkén-áimbá síyawai kesúwí'a mósá maráígwáe sésa kentí imáyáavinkemba kwésevo ti'mákaiwai áwí'a mósá maránáe síyawai íma kampa'naampá'á sembá árarair-aimba kwésewe.

¹⁹ Mósesi amáámba simátimakombanivo íma ísámai kawer-urére sembá sínkamonaé kwésewe súwasa

²⁰ úwoi-kwaasiyomba sésa íma tuvuwónáe-imayaa kwéeta máyaumpo enarumpimbá taraváá-kwámbá máyáisa mirán-áimbá séne suwaná

²¹ Ísu séna monor-áimbá kwéisaan-kanaara'a íma awánaraan-awaame'a uráunda pó'a kemá sáwívar-imayaa kwéowe.

²² kentíkwá'narakemba sésa iyámpói matínkaraawasa avakaumboé-no'waamba kwaésa túra'a araa'éna umái karánááowe suwaná naaémba Mósesi mináimbá agaimakómbo pósa évaka-tawai monor-áimbá kwéisaan-kanaara'a mirá kwéowe.

²³ Mósesina amáámba íma ankáiraamba pó'a agándai-kanaara'a mirám-báyáímá iyámpói túra'a kwéowe. ánivo agándai-kanaara'a moóráwaimba asóvamankaraunda pó'a mayáímá mayaánavo sé'a áwáá'a kwésiyewe.

²⁴ íma awáné-aase aintávái íma simátínkáaro. árai'a awánáíyan-aintavai simátínkáaro Ísu siráiyé.

25 Ísu simásuwowasa évakarawai Yérúsaremu-naopaken-kwaasi sésa minkwáásiyáváiya tuvuwónáewa kwéseo sésa

26 kwemá avora'á kwenááima simátímisa'anivo íma aaivimbá mayánkaraawe. anón-kwaasiyomba sésawa kwemá Áánútumo usásinankawaima Káráísitiman-iyé mirá kwéseo. íya kwéseo.

27 maankwáásigóná naaópa'a awánáúndanivo Áánútumo usásinankaiwaina naaópa'a íma awánáúndavakemba tiniye siráawe.

28 minkákémbá Ísu anóm-bono'-naumpa'a simátimena séna kembá ára suwánéra kesi máápa'a ára awánéra mirá kwéoo. íma kesí imáyáavinkemba kunkáumpo moóráwai si'mákaisa'a kunkáumne. kwemá áraite siwáímán-iyé. kwembá íma awánaambanivo

29 kemá á'a awánáúnda si'mákaisa'a kwenópakemba kunkáumne súwasa
30 mináimbó súnkakemba tátoranae suwááesa kwená kanaamá íma tiróntavesa íma tátorowasa

31 úwoi-kwaasivinkemba évakarawai sésa Áánútumo usásinankaiwaima tíndara'a kwená mayáigóná awaamékoma amápa'-mayaiigomba usáyaaitaniye-imayaa kwéeta Ísuna mayáigómá mirám-báyáigómá póna Ísu Áánútumo usásinankaiwaiman-iyé kwésune siráawe.

Ísumba koyátoraaro sésa ti'mákaan-kwasai.

32 úwoi-kwaasiyomba mináimbá sumbá amáán-kawaa-kwaasi isésa miwiyé mono-káwáá-kwáásiyé i-kwáásiyávésa sésa Ísumba koyátoraaro sésa ti'márówasa kuwaná

33 Ísu séna sáwíyanka'a keinárawate mé'a si'mákaiwainopa'a íyóna'a

34 sívakáá uwááe'a íma suwáné'a umáéndava'a íma kanaán-umai iyónááowe súwasa

35 Yútaa-anon-kwaasi iséise ésa sésa náávara kwíndayavena síyómpo avakáá uwááeta íya awánanaumne. Kíríki-ayampara Yútaa-kwaasi máyáapara kwéna kwenáái simátiminiyo sésa

36 kwemá séna sívakáá uwááe'a íma suwáné'a umáéndava'a íma iyónááowe simbá póta mináínkóná áaimba íma ísaraumne siráawe.

maí'mai'a onááon-donkona kwasái.

37 Yútaa-kwaasi kwááyu-nambo ésamo tanómbó kwégauvon-kanaara'a moórá-kanaama kwáyowana minkánáá anón-kanaama úwana minkánáárá'á Ísu usásinena anónka'a séna nontávénamo kwétinkaindawai kesópakemba tamandaaró.

38 Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna siráintemba nonayumpinkémbó usausa intenkáámbo kesááiyavesa áraire siyawaima tirumpinkémbá nonayumpinkémbó intembá íniye Ísu súmba

39 Áánútun-amankontavena siráíye. Ísu íma kwíyómpa'a kuntuwékáintavena Áánútun-amanko íma kunkáíye. Ísu imáyáa éna séna kemá púwóndavinkemba usásine'a kesivonópa'a iyé'a Áánútun-amankomba ai'maráanana kuména kesááiyavesa áraire siyawai tirumpimbá kumbéniye-imayaa éna Ísu mináimbá simátímakaiye.

Ísuntavesa imáyáama taáinkaa'a uráan-kwasai.

40 Ísumo simátimumba kwaasiyomba isésa évakarawai sésa árai'a kwemá Áánútun-aaí simátímíwaiman-iyé suwasá

41 évakarawai sésa kwemá Áánútumo usásinankaiwaima kwéamu'maraundawaiman-iyé suwasá évakarawai sésa Áánútumo usásinankaiwaima íma Kárírivakemba tíniye.

42 naaóv'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna Áánútumo usásinankaiwaima Tévítin-andarakemba Tévítina naaópa'a Pétáremuva'a marankániye agaimaréna siráiyé sésa umbá

43 Ísuntavesa imáyáama taaínkaa'a ésa

44 évakarawai sésa tátoranae sunbánivo íma tátokaawe.

45 íma tátoresá i-kwáásí mono-káwáá-kwáásítópare ámáán-kawaa-kwaasitopare koyauwérówasa nóra séra íma táto'mai áí'mae'a teéó suwasá

46 i-kwáásí sésa kwenááigoma amápa-kwaasi tááigomba usáyaaitaraiye suwasá

47 ámáán-kawaa-kwaasi tísaa esa sésa kenkwará'á kampa'á simátiyuwaisara kwéseo.

48 anón-kwaasiye kesáá ámáán-kawaa-kwaasiyaawe íma árai'a kwíyómpakemba kunkáiyé kwésumpo kegwára'á mirá seró.

49 úwoi-kwaasiye su'mai áraire kwésewe. miwímá Mósesina ámáamba íma ísáamba póna Áánútu tínkaminiye suwaná

50 ámáán-kawaa-kwaasivinkemba moórawai áwí'a Níkótimasi ááema Ísunopa'a iráiwaima simátimena séna

51 kentáásí ámáánko séna íma úwoi sé'a sáwí'a uráiyé sé'a kwenááima ísare'a kwená mayáí awáné'a aaivimbá mayánkááro kentáásí ámáánko siráiyé súwasa

52 Níkótimaşimba aká'áamba simánkesa sésa Kárírivakewain-ánaemba kwarááno. Áánútun-aaí aúváivimba awánamai kawer-uréo. Áánútun-aaí simátimíwaima íma Kárírivakenda'an-ivo kwemá íma Áánútun-aaí simátimíwaiman-iyé sésa [

53 kentí naaó'-nao'a kóyáwé uwaná Ísu Óríve-ompa'a iráiyé.]

8

moórá-ininko ó'on-kwaasiye máyon-kwasai.

1 Óríve-omapa'a Ísu uména

2 aaváyaavimba kuména anóm-bono'-naumpa'a umáyowasa kwaásiyomba kwenópa'a torupowaná mará'á ména kwenáái simátimuwasa

3 ámáamba sun-kwáásíyé ámáán-kawaa-kwaasiye aaraí áí'maesa minínínkó ó'on-kwaasiye máyomba pósa áí'mai amáparawai túranka'a ankésa

4 Ísuntavesa sésa anóndakoo minínímbá ó'on-kwaasiye máyáísata awánéta táto'mai áí'maeta túne.

5 ámáán-auvaivimba Mósesi agaimaréna séna mirámó índawaimba óntandei tuvúwónanaya puwíníye agaimaréna siráiyé. nóran-imayaa éwa şeénó sésa

6 Ísumba maka sésa mirá senaná paárinata kwembá aaivimbá mayankánáe sésa suwaná Ísu kívairena ayáánaui'nei marará'á aúvái agaimarówasa

7 áisaa aísaa uwaná usásinena simátimena séna imó sáwí'o uráindawai aivar-óntámbá maimé tuvuwíno simátimena

8 moórágwara'a kívairena ayáánaui'nei marará'á aúvái agaimarówasa

9 isésa moórá-mora-kwaasi kunákárúwasowana anón-kwaasi aiva'á kumúwasa miwán-ánaemba kwa'maésa kumúwana miníninkówé su'mai Ísuwe máyowana

10 usásinena áísaa ena séna náávava máyaa. amáparawai íma aavimbá mayankánááo súwana

11 owé íma aavimbá maisinkánááowe súwana kegwárá'á íma aavimbá mayankáúna kómbo moórágwara'a íma mirán-uwó Ísu siráíye.

kwaási sáma kamátinkaina'a úne Ísu siráin-kwasai.

12 ókwara'a Ísu kwenáái simátimena séna kwaási sáma kamátinkaina'a úne. kesínaaembo kwaráiyawai íma tunínívo sáma kamái maí'mai'a ónááowe súwasa

13 áamáan-kawaa-kwaasi sésa eyáá ená ááimba séndamanivo íma árai'a kwésene suwaná

14 Ísu séna ímanivo kesááigona ááimba árai'a kwésune. á'a awánáúndavakemba kunkáundayavai á'a awánáúndava'a iyónaunda pó'a kemá súnda-aimba árai'a kwésune. kesí ááimba íma suwánaraawe.

15 marapá-kwáási kentí imáyávinkemba aaimá maisínkaavo kemá íma aaimá kwémaitinkaumne.

16 kemó aaimó maitinkáundarakai arupí úsino. íma kewé su'mai aavimbá maitinkánaumpo kesé kesivoé aavimbá maitinkáyauye. miráumai kemó aaimó maitinkáundarakai arupí úsino.

17 kentí áamáan-auvaivimba agaimaréna séna kae-kwáásirái moórá-aimbo séyambo ékai mináimbá árai'a kwéseye agaimaréna siráíye.

18 miráumai kemá kesávái simátimunana kesivoé kesé mimbórá-áimbá simátimuyamba póna árair-aiban-íye súwasa

19 enavomá náávava máyáíyo áísaa esa suwaná kesí ááimbo ímo suwánaantavai kesivombá íma kwéawanaawe. kesí ááimbo suwánaankakenkai kesivombá awánaasino Ísu súmba

20 anóm-bono'-naumpa'a óntambo túwón-daumpa'a mináimbá simátimuwasa tátoranae sésa suwááesa kwená kanaamá íma túntavesa íma tátokaawe.

21 minkákémbá Ísu simátimena séna tiyuwé'a iyóna'a sivakáá uwááe'a íma suwánanaaowe. puwiyamba kentí sáwí-imayaa kwáyáina'a puwónááowe. iyóndava'a íma kanaán-umai iyónááowe súwasa

22 Yútaa-anon-kwaasi sésa kwemá séna iyóndava'a íma kanaán-umai iyónááowe simbá póna kweyáárikara puwíndayavena siíyo suwaná

23 Ísu séna keinárawa'a maankákén-kwáásímán-ovo kemá sanaankéndá'á úne. keinárawa'a marapákén-kwáásímán-ovo kemá kwíyómpakenda'a úne.

24 simátimé'a sé'a puwiyamba kentí sáwí-imayaa kwáyáina'a puwónááowe. kemá kwíyómpakenda'a úmpo kentávé'o ímo áraire sé'o é'a kentí sáwí-imayaa kwáyáina'a puwónááowe súwasa

25 mináínkóná ááimba íma ísámái áísaa esa sésa nááwawa oónó suwaná Ísu séna aasiyaasi-táwái á'a simátimakaumne.

26 keinárawatave'a sáwívar-aimba kanaán-umai sé'a aavimbá maitinkáundanivo si'mákaiwaina aaiyé su'mai amáparawaiyave'a kwésimatimune. kwemó arupí iwáín-áái kwésimatimune súwasa

27 Áánútun-aaima súmbanivo íma ísówana

28 mindáyavai Ísu séna kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai sí'mae'a taaira'á mói sínkamonaomba pó'a suwáné'a sé'a kwemó siwáímá

kwená imáyáavinkemba íma sivo avowamá simámakain-aimpinkemba siráiyē mirá sénááowe.

²⁹ si' mákaiwai aamoí inkwáe-i'a úmae kwéiyunda póna íma siyuwéna kesé máyáiyē súwasa

³⁰ sáwíva-kwaasi isésa kwentávésa árai'a kwíyómpakenda'an-iyē siráawe.

tátokaawanamo Ísu ayútínkáin-kwasai.

³¹ Ísuma Yútaa-anon-kwaasi kwentávésa árai'a kwíyómpakenda'a iyémó sirówaiyavena séna kesááimo ísámaimo kawé'ó é'o é'a kesí kwaási aú'mái ménaaowe.

³² árair-aimba iséwana tátokaiyampinkemba mináráir-áinkó ayútinkaniye súwasa

³³ Ááváramun-andaraken-kwaasi únda póta íma ó'on-kwaasi tátokaawe. nóra se ayútinkaniye seénó suwaná

³⁴ Ísu séna árai'a simátimé'a sé'a sáwí'o kwéowaima misáwí'kómá kembá kwétatoriye. kesí mayái úwoi mayáigwáe sésa meéyámba'mai tátokaantenkaan-kwaasin-owe.

³⁵ mirán-kwáási kawáánákóná naaúmpa'a íma maí'mai'a ónááovo kwenáánimbaa'a maí'mai'a ónááowe.

³⁶ kemó Áánútu ááninkomo ayútínkáana'o é'a ayútuwe'a ménaaowe.

³⁷ Ááváramun-andaraken-kwaasi ombánivo kesáái íma tirumpimbá kwáyáintave'a tuvuwónáe kwésewe.

³⁸ kesivo agaráásinkáin-aimba kwésumpo kentivomá simátimín-aimba kwésewe súwasa

³⁹ Ááváramu kentáásivoman-iyē suwaná Ááváramun-andarakewaimo ékai Ááváramu úntemba mirá uráasino.

⁴⁰ Áánútu árair-aimba simásimakaimba simátimundanivo tuvuwónáe kwésewe. Ááváramu íma mirá uráivo

⁴¹ kentivomó uráintemba mirá kwéowe súwasa kesáámá íma kesinóma eénkwááirákembá kentáá masínkaraiye. kentáásivoma mimbóráwái Áánútuman-iyē suwaná

⁴² Áánútunopakemba kunkáunda pó'a Áánútu áráá'o ékai kentirumbá simésino. íma kesí imáyáavinkemba kunkáumpo kwemá si'maráisa'a kunkáumne.

⁴³ kemó súnnda nóra séra íma kwéisaao. kesááigo umbái kwétiyaiye.

⁴⁴ kemá Sáátáánigo áráá'a pó'a kwenarááima kwaránáe kwésewe. kwemá ááinkakemba tuvúkáiwaiman-iyē. árai'o sií-yántáá'á íma kwempimbá kwáyáísana kampa'naampar-áínkómá avowai'a kwéiye.

⁴⁵ miráumai árair-aimba simátimundayavai árair-aimba iyémá íma kwésewe.

⁴⁶ íma sáwí'a uráunda kwéisaawe. arupí-aimba simátimuna'anivo íma áraire kwésewe.

⁴⁷ Áánútu áráá'a pósa kwenáái isésa máyáavo keinárawa'a íma Áánútu áráá' maari'a uré'a pó'a kwenáái íma ísaraawe Ísu siráiyē.

⁴⁸ Ísu simásuwowasa Yútaa-anon-kwaasi aká'áámba simánkesa sésa árai'a séta Sámériyaa-kwaasi ónaa taraváá-kwámbá enarumpimbá máyáísampo mináímbá siráane suwaná

⁴⁹ Ísu séna taraváá-kwámbá íma kesirumpimbá máyáiyē. kesivo áwí'a anómbe úndanivo kesúwí'a sáwí'a umásínkáawe.

50 íma kesúwí'a anóm̄ba ón̄ae. Áánútu kentáv̄ena séna kawe'-má'yái mayáánda pó'a enáwí'a mósá anóm̄ba umánkanaumne kwés̄iye.

51 árai'o senda-áimbá kesáái ísámai kawe'á iyawai íma puwónááowe súwasa

52 Yútaa-anon-kwaasi sésa senda-aimba taraváá-kwám̄bó enarumpimbó má'yáimba áta ísaraumne. Ááváramu puwúwasa Áánútun-aaí simátímakowaima púwúmbanivo emá se kesáái ísámai kawe'á iyawai íma puwónááowe siráane.

53 kentáásivo Ááváramu puwúwasa Áánútun-aaí simátímakowaima pukáambanivo miwí usáyaaitaniyono. emó senda náávakendara'ono suwaná

54 Ísu séna kesúwí'o mósá maráúndarakai úwoi úsina. kesúwí'o mósá maránimba kesivomán-iyē. kwentáv̄e'a sé'a kentáási Ísoígoman-iyē kwés̄ewē.

55 kwembá kwéawanaumpo kemá íma awánaraawe. kemó sé'o íma awánáúmnemo súndarakai kemó ontembá kampa'ná'á maúsino. á'a kwéawane'a pó'a kwenáái mósá kwémaraumne.

56 kentivo Ááváramu kemó marapá'ó kumónaunda-aimba iséna aamoí éna kembá suwánéna kwenarunkó kawe'á uráíye súwasa

57 Yútaa-anon-kwaasi sésa emá ívé-kwaasi íma kae-kwáái umái siyáánkai-ima maisukáampo emá séma Ááváramumba awánaraumnewa seénó suwaná

58 árai'a simátíme'a sé'a Ááváramumbo ímo maránkaronka'a kemá maémaundaniye súwasa

59 mináántávái tuvuwónáe sésa óntamba má'yómbanivo Ísu aúpá'á anóm̄-bono'-naumpakemba kárúwaguraiye.

9

Ísu aúramba kavíkówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.

1 Ísu kúmba moóráwaimba anówama aúgavitamba maránkarowaimba awánésa

2 kwená kwayó-kwáási áísaa esa sésa anóndakoo nááwana sáwí-yantaakona anondáwa aúramba kavíkáiyo. kwendéígówá'i. anóvowineigowa'iyō suwaná

3 Ísu séna íma kwená sáwí-yantaakon-ivo íma anóvowiti sáwí-yantaakon-ivo Áánútuna kawe'-má'yái kwenane'á paárínasa awánanaaontavena aúramba kavíkáiye.

4 sí'mákaiwaina mayáiyá má'yáano. sámō kainká'ó mayáímó kwémayaawanamo no'wáámbo aúráisanamo mayáímó má'yáan-kanaamo ánásaintemba miráumai mayáímá mayáúnda-kanaama ánásanimba póta ívé'a Áánútuna mayáiyá mayánaumne.

5 marapá'ó maúnda kwaási sáma kamátinkaina'a úne séna

6 marará'á awirááíma kwi'maréna mindáneí toiraambá úmarena aúranka'a a'maréna

7 sí'mámena séna nonkwaaúnkó áwí'a Síróamu-kwaumpimba awaa'á koyoraaó súwana mirá uráíye. Síróamuwemo súmba kwenááivinkemba kwántámai séna ai'maráí-kwáúné súwana koyotuwéna aúramba awánamai kawe'á éna túwasa

8 kwená naaópaken-kwaasiye ókwaasiye awánésa sésa kwemá aampa'ó ména óntantemo inaaí síma síma'a indará'íyo suwasá

9 évakarawai sésa owé kwemán-íye suwasá évakarawai sésa ímanivo mimbórá-óikwárará'íyo suwaná kwemá séna ímanivo kemá úne súwasa

10 áísaa esa sésa nóra ónana aúramba kawe'á ííyo suwaná

11 moóráwai áwí'a Ísuma kwemá awirááíma kwi'maréna mindáneí toiraaní'a úmarena súranka'a a'maréna simásimena séna Síróamu-kwaumpimba awaa'á koyoraaó sisa'á isé'a suwaa'á koyoráúnana súramba kawe'án-íye súwasa

12 áísaa esa sésa náávava kuráíyo suwaná íma awánáúmne siráíye.

13-14 simátimuwasa ál'maesa ámáán-kawaa-kwaasitopa'a máánkówana Ísuma toimá aúranka'a a'maréna aúramba kawe'á umánkaron-kanaama Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaa mayáímá aambá áumbakon-kanaama úwasa aúramba kawe'á umánkarowaimba ál'maesa ámáán-kawaa-kwaasitopa'a máánkówana

15 áísaa esa sésa nóra ónana aúramba kawe'á ííyo suwaná toimá súranka'a asínkáisa'a suwaa'á koyoráúnana súramba kawe'á umásínkáíye súwasa

16 ámáán-kawaa-kwaasi évaka'a sésa agándaan-kanaara'o mirá uráintavena íma Áánútunopakemba kunkáíye suwasá évakarawai sésa sáwí-imayaa-kwaasimo énarankasi íma kanaán-umai kawe'-má'yái-áwáámé'á isinó suwasá imáyáama taainkaa'a ésa

17 séna enaúramba kawe'á umánkaraiwo kwentávái nóin-imayaawa kwéono áísaa esa suwaná Áánútun-aai simátimíwaiman-íye súwasa

18 ánivo miYútaa-ánón-kwáási aúrambo kawe'ó umánkontavesa íma imáyáa umbá anóvowi tááyowasa

19 tuyasá tísaa esa sésa kenkáítí táánina'íyo. ánivo aúgavitana maránkarayana'íyo. nóra ena aúramba awánamai kawe'á kwéíyo suwasaráí

20 kesááninkain-íye. maránkarauyamba aúgavitane.

21 ánivo ívé'a nóra isaná aúramba kawe'á umái kwéawanaiyompo kwemá anómban-ivo áísaa íyana kweyáárika'a simátimino siráííye.

22 ááéma Yútaa-anon-kwaasi sésa Ísuntavesa Áánútumo usásinankaiwai kwéamu'maraundawaiman-íye síyawai monó-náúmp'á íma iyónááowe sumbá póna minánóvóví Yútaa-anon-kwaasiyavena táá'a kówasarai

23 sésarai anón-umaguraivo kwembá áísaa oro siráííye.

24 simásúwóyasa ókwara'a aúramba kawe'á umánkarowaimba ááyowana túwasa sésa minkwáásígó sáwí-imayaa kwéíye sewatá ísaraunda po Áánútu aúranka'a arupí umái simásimiyo suwaná

25 sáwí-kwaasiya'i. kawe-kwáásíyá'íyo. kemá íma ísáúmne. moórá-yantaatave'a isáúnda súramba kavíkwimbanivo ívé'a súramba awánáúmne súwasa

26 nóraumai aúramba kawe'á umánkaraiyo áísaa esa suwaná

27 á'a simátimurandanivo íma ísáawe. ókwara'o simátimena'o é'a isánááoo. kwenaráíi kwaránáemo sé'a kwená kwayó-kwáási-í'a onááowe súwasa

28 aká'áamba simánkesa sésa emá kwenaráíi kwaráampo kesáámá Mósesi arááíya kwégwaraumne.

29 Áánútu Mósesimba aai simámakaivo minkwáási náávaken-kwaasiya'íyo suwaná

³⁰ mindá'á mirá séna kemá mirá sembánivo minkwáási ó'oran-kwaasin-
iye. kemá súramba kawe'á umásínkaraisa'a sune.

³¹⁻³³ kwemó ímo Áánútunopakembo kunkénaraankasi íma mirá uráisino.
Áánútuma sáwí-imayaa kwéowai tááima íma kwéisaivo kwená mayáímó
máyaáawai tááima kwéisaiye. Áánútu áwí'o mósá maráawai tááima
kwéisaiye. maambárámó úmaronkakemba íma moórá-augavitan-kwaasi
máyaísana kawe'á umánkaraiye sewa'á kwéisaumne súwasa

³⁴ enanóma aampa'á maránkaraisa po úwoivaken-kwaasima éma enáái
kentáá kawe-kwáásíyá kwésimasimendayaanivo mono'-náúmpákémbá
kunákárúwaaó suwaná kunákárúwaraiye.

³⁵ minkákémbá Ísu ai'mátukaan-aimba iséna avakáá-umai awánéna
áísaa ena séna kwiyómpakemba kwaási úrandakona arááíya kwégwaraano
súwana

³⁶ Ísuntavena séna anóndakoo emó sénda náawawa'iyó. simásímína'a
kwenaráái kwáráano súwana

³⁷ Ísu séna á'o aúrambo suwánáánda kemá úne súwana

³⁸ emá Ísóigoma óne séna kívairena kwená imáyáa mósá makáíye.

³⁹ kwená imáyáa mósá marówana Ísu séna marapá'á kunkáunda pósa
kwaási avuntambá taaínkaa'a ónááowe. túrambo kavíkáindawai túramba
kawe'á umái awánáiyasa túrambo awánemayaiyawai túramba kaviyíniye
súwasa

⁴⁰ áamáán-kawaa-kwaasimo évaka'o máyówai isésa áísaa esa sésa ewá séwa
kentááyavaiya túramba kavíkáiwai owéwá seéno suwaná

⁴¹ Ísu séna túrambo kavíkáawaimo máyaankakai kentí sáwí-imayaagona
meéyámbá íma kwáyáisino. áta awánáúmne sentávéna kentí sáwí-
imayaagona meéyámbá kwáyáíye Ísu siráíye.

10

sipisípigona kusavá'ó kárákwiraan-kwasai.

¹ Ísu séna árai'a simátíme'a súmpto isáaro. sipisípi kusavá'ó kónáe síyawai
ímo sipisípigona ontavímbó usávekesamo ésa kusarákémbó maatésumo ésa
miwí umóyándáraware sénááowe.

² sipisípíra'a kárákwiraiwai ontavímbá usá kwéveraiye.

³ miráumai ontará kawááná'á onta tiyánkáísana usáverena kwená sipisípi
túwí'a utaisasá kwenáái isésa kwenópa'a kowaná

⁴ sipisípi kusavínkémbá tí'maena aiva'á kwisásá kwenáái isántavesá
ánaaemba kwégwaraawe.

⁵ ánivo ó'on-kwaasi táái íma isámai tínaaemba íma kwa'maésa kwéesa
inkaisésa kóyáwé kwéowe

⁶ Ísu mirá simátímuwasa mináínkóná ááimba íma ísaraawe.

Ísu sipisípíra'a kárákwirain-kwasai.

⁷ mináínkóná ááimba íma isóntavena Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a
sipisípigona ontamá kemá úne.

⁸ íma kunkáundara'a évakarawai tiráawai umóyándáraware. miwí táái
sipisípíyonko íma ísaraawe.

⁹ kemá ontamá úne. kesópa'o tíya'o é'a usáveraro senasá usáveraiya'a
kárákwiyonaumne. toómbó náiyávésamo ésa kunákárúwaresa násuwesa ó'a
usáveranaaowe.

10 umóyán-ámpá-kwáásímó tíyawaimo ésa kwaási tínkambai áwáávi-tantaa'a ónááombanivo kemá kunkáunda pósa ó'oran-kawe'a umái maí'mai'a ónááowe.

11 sipisípira'a kawe'á umái kárákwiraundana'a úne. sipisípira'o kawe'ó umáimo kárákwirainda'a séna kesí sipisípi túwa'naa ónaumne séna puwíniye.

12 ániwo óntantavaiye sésa sipisípira'a tavíkáawai áwááviite in-iyánkómbá awánésa sipisípi ivátíyuwesa kóuwana sipisípiyomba vamái kwatúwáísasa kówitawaa'a umáguraawe.

13 miwí sipisípira'o taviyí-ímáyáámá tuwésa óntane su'maimo mayái-ímáyáá kwéowe.

14-15 sipisípira'a kawe'á umái kárákwiraundana'a úne. kesivo kembá súyaisa'a kemá kesivombá aúyáunana mirámó úndantemba kesí sipisípi amápa'a túyáunasa kembá kwésuyaawe. kesí sipisípima túwa'naa ónaundayave'a pó'a kemá puwónaumne.

16 kesí sipisípi évaka'a ó'on-kusava'a máyáamba pó'a kotiráanasa kesáái ísámai tésa mimbórái'a umái máyaiya'a amáparawaira'a kárákwiyonaumne.

17-18 púwóndavinkemba usásinanaunda-imayaama kesivomá símísa'a kemá owé súndayavena kwenarumbá kwésimiye. kemó ímo owé súndarakai íma kanaán-umai sínkamosino. kesí imáyáavinkemba puwónaunda pó'a kanaará'á puwónaumne. púwóndavinkemba kanaán-umai usásinanaumne. kesivomá simásimena séna mirán-owo séna mirámó ónaunda-asirayamba símakaiye Ísu siráiyé.

19 Ísu mináimbá súntavesa Yútaa-anon-kwaasi imáyáa ésa taaínkaar-uwasa

20 évakarawai sésa taraváá-kwámbá arupimbá máyáintavena uwo'aó'á kwéiye. nóra séra kwenáái kwéisao suwasá

21 évakarawai sésa taraváá-kwámbó arupimbó máyáinkakai íma mirá-áimbá sisinó. taraváá-kwámbó arupimbó máyáinkakai íma aúgvitan-kwaasi aúramba kawe'á umái awánéna máisino siráawe.

Yútaa-anon-kwaasi tínaaemba umánkaraan-kwasai.

22 Yútaa-kwaasi anóm-bono'-nambo uráan-kanaamo túntemba Yérúsaremu-naopa'a tanómba kwégauvunka'a minkánáá táúgwí-kanaa póna túwana

23 Ísu anóm-bono'-naumpa'a ména Sórómoni áúgwimai úmakopa'a kwéguwasa

24 Yútaa-anon-kwaasi torupésa taúkúmaresa áísaa esa sésa entávéta sáwívar-imayaaya kwéune. Áánútumo usásinankaiwai kwéamu'maraundawaima ewá ónómpo arupí umái sinatá ísáano suwaná

25 Ísu séna simátimuna'anivo íma ísaraawe. kesivo simásímakaim-bayaima kwémayaunda póna kesí ááimba avora'á kwévaariye.

26 keinárawa'a íma kesí sipisípiyomba pó'a kesááiyave'a íma áraire kwésewe.

27 kesí sipisípi túyáúnasa kesáái ísámai kesínaaemba kwégwaraawa'a

28 imáyáama tímúnasa aúnái'a umái maí'mai'a kwéomba pósa íma puwónááowe. kawáá úndavinkemba íma kanaán-umai tayaviyénááowe.

29 kesivomá símakaimba kwená asirayánkó amápar-asirayankomba usáyaaitaisasa kesivomá kawááimpinkemba íma kanaán-umai tayaviyénááowe.

30 kesé kesivoé mimbóráí'a kwéuye Ísu siráíye.

31 súwasa Ísumo sún-aintavesa Yútaa-anon-kwaasi ókwara'a tuvuwónáe sésa óntamba máyówana

32 Ísu simátimena séna kesivomá simásímakaim-bayai kawe'-máyaímá kwémayauna'a kwéawanaavo nóim-bayaiya mayáundayavaiya sínkamonaao súwasa

33 íma kawe'-máyaíyávéta inkamónáeta kwéumpo Áánútumba aká'áamba simánkaandayaveta inkamónaundayaawe. marapá-kwáásígómá séma Áánútuma úne séndayaveta inkamónaundayaawe suwaná

34-35 Ísu séna Áánútun-ai aúvávimba ímo kampar-áimbó kwáyáin-auvaivimba agaimaréna séna Áánútu séna ísóigoman-owe siráíye agaimaréna siráíye. Áánútun-ai simátímakowaiyavena séna ísóigoman-owe siráíye.

36 kesivomá ításinkena si'mákaisa'a marapá'á kunkáumpo Áánútu ááninko úne kwésundayave'a Áánútumba íma aká'áamba kwésimankaumne.

37 kesivoná mayáímó ímo kwémayaundarakai kentáv'é'a kwíyómpakemba kunkáíye sé'a íma áraire sesinó.

38 kwíyómpakemba kunkáíye sé'a íma áraire sembánivo kesí mayáiyáv'é'a Áánútuna mayáímá kwémayaiye sé'o é'a minká'á sé'a kwesé avowáe mimbóráí'a kwéoye sénááowe Ísu súwasa

39 moórágwara'a tátoranae sésa umbá táto'mai toviráyuwowana kóuraiye.

40 Ísu miwí tiyuwéna Yótáni-nomba kóaatena ááema Yóni nombá pétinkaropa'a komáyowasa

41 kwaásiyomba torupésa sésa Yóni ímo awánáúnda-mayaima mairáimbanivo minkwáásíyávéna simásímakain-aimba árair-aimba siráíye suwasá

42 sáwíva-kwaasi Ísuntavesa árai'a Áánútunopakemba kunkáíye siráawe.

11

Árásárasi pukáin-kwasai.

1 moóráwai áwí'a Árásárasi Pétáni-naopa'a máyowana áí'a úwasarai ámánaakai túwí'a Máriaae Máataae mimbóráv'á mészaya

2 Máriaae ó'on-tawai áséi-kwiyumba úm-basawemba Ísu aísamaira'a atímarena kwena'nóntáunei uwátukai-ininko éna tiyóvígomba áí'a kwéuwasarai

3 minúnándaráí moóráwaintavesarai sésarai Ísumba kosimáme se anóndakoo enarumbá ámakaandawaimba áí'a kwéíye kosimámiyo suyaná kosimámuwana

4 Ísu iséna séna Árásárásimbo áí'o kwéimba íma pu'mái ánásaindayavena áí'a kwéivo Áánútu áwíkwara ááninko súwíkwara'o mósá maránááontavena áí'a kwéíye Ísu séna

5 Máátaante Máriaante Árásárásinte kwenarumbá tímakomba póna

6 áí'a kwéun-aimba iséna kae-táwai aáno maéna

7 minká'á kwená kwayó-kwáásíyávéna séna ókwará'a Yútiyaa-ayampata kónaumne súwasa

8 sésa anóndakoo Yútaa-anon-kwaasi óntandei tuvuwónáe sésa kwéopa'a ókwará'a mináyámpá'á kónáe kwésene suwaná

9-10 Ísu miwí simátimena séna túnkwisasamo kombá íma sáma kaisasá pósa tanaambá kwévaavo sámo kaisasamó kombá íma tanaambá kwévaawe. mirámó ontembá isa'á ivé-kanaa kawé'á umái mayáimá mayánaumne Ísu séna

11 kentáásí kwaásigo Árásárásí aúmá kwégwaimba pó'a usásinankaandayave'a kónaumne súmba

12-13 Árásárásí pukóntavena Ísu súmbanivo kwená kwayó-kwáásí imáyáa ésa aùn-kwaiguráimba póna usásinaniye-imayaa ésa sésa anóndakoo kawé'á ímbá póna áí'a érankaniye suwaná

14 Ísu avora'á séna Árásárásí pukwiyé.

15 áí'o ipa'á íma kwesé máyaunda kawé'á ímbá póta kwenópataamo kondá suwáné'a kentávái árai'a Áánútumpakemba kunkáiye simásinkanaaowe súwana

16 kwená kwayó-kwáásíwínkémbá moóráwai áwí'a Tó máasi kwááyu áwí'a ávárawaama kwemá simátimena séna Yútaa-anon-kwaasi Ísumba inkamónááomba póta kweséya puwónáeta kónaumne Tó máasi siráiyé.

Ísuma puwíyampinkemba usásinanaaowaina ááimban-iyé kwaasái.

17 súwana Ísu Pétáni-naopa'a kúmba Árásárásí puwúwasa utámárówana éiyaimba kwaúnka'a Ísu koísaraiye.

18 Pétáni-nao'a Yérúsaremuva'a egwaa'á pósa

19 Máátaante Máriaante tiyóvígo pukóntavesa Yútaa-kwaasiyomba ivi'á kogwétesa máyówana

20 Ísu kwétiyemo sumbá Mááta iséna kwétupa'a kúwana Máriaa naaúmpa'a máyowana

21 Mááta Ísuntavena koséna anóndakoo emó maanká'ó máyaandarakai kesiyóvi íma púwísino.

22 ivé'o Áánútumbo áisaa inanamó éna mirá íniye-imayaa kwéune súwana

23 Ísu séna enayóvi pukáimpinkemba usásinaniye súwana

24 Mááta séna naaén-kanaama tínana pukáindavinkemba usásinaniye-imayaama kwéune súwana

25 Ísu séna púwómpinkemba kwéusasinaawemo sewáiná ááimba kemá úne. aúnái'a umái mai'mai'a ónááowaina ááimba kemá úne. kesááiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái máyáawaimo ésa puwónááombanivo usásinanaaowe.

26 mésa kesááiyavai áraire sésa kenká'á agevamái máyáawaimo ésa íma puwónááowe. mindáyavai emá áraire kwéseno Ísu Máátaantavena súwana

27 Ísóigoo emá Áánútumo usásinankaiwai kwéamu'maraundawai óne. Áánútu ááninko óne. marapá'á kumíníyondawai emá óne Mááta siráiyé.

28 Mááta simásuwena kwéna áúnkotavena aúpá'á ááipimba simámena séna anóndako kwétena kwéaayaiye súwana

29 Máriaa iséna avekáán-umai usásinena kwétupa'a kúmba

30 Ísuma Máátaamo taawánónka'a ména íma naaópa'a túmba

³¹ Máriaa usásinenamo kúmba Yútaa-kwaasi ivi'á ton-kwáási awánésa imáyáa ésa sésa utamánkáapa'o ivi'ó táíndayavena kwiyé sésa kwa'maésa kumbá

³² Ísu máyonka'a Máriaa kwéna anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kívaréna séna Ísóigoo emó maanká'ó máyaandarakai kesiyóvi íma púwísino súwasa

³³ Máriaae kwenánaaemba kwakón-kwaasiye ivi'ó tombá Ísu tuwánówana arumbá éna umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a úwana

³⁴ tísaa ena séna náánkara utamánkaraao súwasa anóndakoo taawánaao suwaná

³⁵ Ísu ivi'á tómba

³⁶ Yútaa-kwaasi awánésa sésa pukáiwaimba aruntávéna umánkáiyé suwasá

³⁷ évakarawai sésa aúgavitan-kwaasi aúramba kawé'á umánkaraimbanivo nóra séna íma asóvamankaisana pukáiyó siráawe.

Ísu Árásárásimba usásinankarain-kwasai.

³⁸ suwaná Ísuna umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a úwana utamánkaropa'a kúmba murí-áivímbá mámakesa óika'a óntandei awáá umásúwówana Ísu koawánéna

³⁹ séna óntamba akwátúwáaro súwana Mááta pukówai ámánaako séna Ísóigoo éiyain-tawai kwáimba póna ánkúte íniiye súwana

⁴⁰ Ísu séna á'a simáme'a súnda kesááiyavaimo áraire sémo kenká'ó agevamáimo mémo e Áánútuna kawé'-máayímá awánaniyone súwasa

⁴¹ óntamba akwátúwówana Ísu kwíyómpa'a awánéna séna kesivoó kesáái kwéisaandayave'a súwi sune.

⁴² kesáái kwéisaampo maanáimbá kwésunda pósa maanká'á máyaan-kwaasi kentávésa árai'a Áánútu ai'mákaisana kunkáiyé sénááowe simásuwena

⁴³ anónka'a séna Árásárásiyo iyuwó súwana

⁴⁴ pukówaima iráimba ampaantanéi avakúmá ánáan-kwisuwesa aiyayaanka'a asááúmaresa a'nómpá'á káátamaresa mirán-úmakon-tantaakwara'a iyúwana Ísu séna iyátúwéwana máino siráiyé.

anón-kwaasi Ísuna áamáyu-aimba siráan-kwasai.

Mátíyu 26:1-5, Mááka 14:1-2, Áríku 22:1-2

⁴⁵ Yútaa-kwaasiyomba Máriaanopa'a kun-kwáási Ísumo úmba awánésa sésa árai'a Áánútunopakemba kunkáiyé suwasá

⁴⁶ évakarawai ímaniye sésa amáán-kawaa-kwaasitopa'a kosésa Ísumo ún-aimba simátímúwasa

⁴⁷ mináimbá isésa amáán-kawaa-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé aaimó isón-kwaasi tááyesa sésa íma awánáunda-mayai maémáyaimba póta nóraya ónaumno.

⁴⁸ úwoimo túwáananamo éna mirám-báyáímá maémáyainda pósa amáparawai kwenááiyavesa áraire sénááowe. minká'á Árómani-kamaani-kwaasi tésa anóm-bono'-namba tayawísíyuwesa kentáámá amáparawaima sáwí'a umásínkáávainivo nóraya ónaumno suwaná

⁴⁹ moóráwai áwí'a Káyavaasi minkánáa aiva'-mónó-káwááná'á póna séna íma kawé'á umái kwéisaawe.

50 Yútaa-kwaasi amápa'a púwóvo séna moórawai puwíniye Káyavaasi siráiyé.

51 mináimbó súmba íma kwená imáyáavinkemba siráivo minkánáá aiva'mónó-káwááná'á máyontavena póna Áánútu imáyáama amúwana paárumai séna Yútaa-kwaasi amáparawaiyavena ísámai Ísu puwíniye.

52 íma Yútaa-kwaasiye su'mai Áánútu áráá'a ovó ó'on-o'om-baravakenkwaasi mimbóráí'a umái méigwae séna Ísu puwíniye.

53 Káyavaasi mináimbá súwasa minkákémbá Yútaa-anon-kwaasi Ísuna áamáyu-aimba suwaná

54 mindáyavena Ísu íma Yútaa-anon-kwaasi túranka'a kwéna tiyuwéna ugóna ayááivá'á Évaráimu-naopa'a kúmba kwená kwayó-kwáásiyé koméraawe.

55 komáyówana tíyótaasa í-tánón-kánáá sáwíyanka'a tínimba pósa tirumbó kawé'ó íyanesa naaó'-naokemba Yérúsaremu-naopa'a koyorupésa

56 Ísuntavesa mivá maava'a awánésa anóm-bono'-naumpa'a torupésa sésa tanómbo opa'á tíní. íya tíníyo siráawe.

57 mono-káwáá-kwáásiyé ámán-kawaa-kwaasiye sumbá Ísumbo awánésamo ésa simásimiyata tátóráano sumbá mindáyavesa úwoi-kwaasi sésa tanómbo opa'á tíní. íya tíníyo siráawe.

12

Máryaa Ísu aísamaira'a áséi-kwiyum-basawemba pékain-kwasai.

Mátíyu 26:6-13, Mááka 14:3-9

1 tíyótaasa í-tánón-kánáámá sáwíyanka'a túwana ava'moraé-kanaa úwoi kwáyowana Ísu Pétáni-naopa'a kwéna pukómpinkemba usásinankarowai áwí'a Árásárásina naaópa'a kúwasa

2 Ísuna toómbá agaimarówana Ísuwe Árásárásiye toómbó naivá'á máyóyana Mááta mintómbá maimái tíma'maena kúwana

3 Máryaa áséi-kwiyumba úm-basawemba anón-ontankakemba meéyámbakena Ísu aísamaira'a sáwíva'a atímarena kwena'nóntáunei uwaúwana mimbásáwén-kwíyúnkó anónka'a naaúmpa'a iyúwana

4-5 moórawai áwí'a Yútási Isakérióti séna nóra sénawa mimbásáwémbá itáituwena anón-ontamba 300 kina mairéna ímo óisambo makáan-kwaasi vaáin-timíyo séna mináimbó siráimba Ísuna kuntaru'ó mayániwaima séna

6 íma óisan-iyaaín-kwaasiti imáyáa éna séna kwemá Ísuna kwaásiti óntanka'a kárákwironda'a umóyándá'á póna minóntámpinkémbá mayánáe séna mináimbá súwana

7 Ísu séna minínimbá aúwéwana úwoi máíno. púwónanamo pésinkanintavena mirá kwéiye.

8 ímo óisambo máraán-kwaasi keséma maí'mai'a kwéiya'a túwa'naa ónáe sé'a túwa'naa ónááombanivo kemá keséma marapá'á íma maí'mai'a ónaumne Ísu siráiyé.

Árásárásina áamáyu-aimba siráan-kwasai.

9 súwasa Pétáni-naopa'a Ísu máyáiyé sumbá sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasi ísésa Árásárási pukówana usásinankarowainte kotuwánanae sésa kuráa.

10-11 Árásárásimba usásinankarontavesa pósa Yútaa-kwaasima miwítí anón-kwaasi tiyuwésa Áánútunopakemba kunkáiwainopata kónáe sésa sun-tavái mono-káwáá-kwáási Árásárásina áamáyu-ainkwara'a siráawe.

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 21:1-11, Máaka 11:1-11, Árúku 19:28-40

12 tindaauraamba ásíi-masawemba pérankomba póna ívékaamba Yérúsaremuva'a Ísu kwétiyemo sumbá kwaásiyomba isésa

13 taayánama ayáiresa aampakémbá kogwéairesa anónkar-anonka'a sésa Ísóigo ai'maráisana kunkáiwaimba Áánútu kawé'á kwémankaiye. kwená Ísareri-kwaasiti kawááná'án-iyé kwenáwí'a mósá kwémaraumne suwaná

14 moórá-poima áwí'a tónkigo Ísumba ayáá'maena túmba

15 naaóv'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

Sáiyono-naopaken-kwaasi táá'a kaivó kentí kawááná'á kwétiye. naanté-tónkigó ayáá'maena kwétiye

agaimarénamo siróntemba miráumai Ísu tiráiyé.

16 mitáwai kwená kwayó-kwáási íma imáyáama umái tááka'a makómbe pósa Ísu pukómpinkemba kwíyómpa'a iyúnka'a tááka'a marésa sésa aúváivimba kwáyáinka'a póna mirán-iyé siráawe.

17 Ísuma Árásárásí pukómpinkemba usásinankomba awánésa évaka-kwaasi simátímúwasa

18 isésa mindáyavesa pósa aampakémbá koáirówasa

19 mono-káwáá-kwáási isésise esa sésa amáparawai kentáamá siyuwésa kwenaráíyie su'mai kwégwaraavo nóraya ónaumno siráawe.

Kíríki-ayampaken-kwaasi Ísumba awánanae siráan-kwasai.

20 Yérúsaremu-naopa'a monor-áimbá isánáe sésa Yútaa-kwaasi kuwasá Kíríki-kwaasiye kwésa

21 Vírípima Káriri-ayampa'a Pétésáítaa-naopaken-kwaasigonopa'a tésa sésa Ísumba ayánanaeta túne suwaná

22 Vírípima Éndarumba kosimái áí'maesarai Ísumba kosimámúyana

23 Ísu séna kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba póna kesúwíko anómbo índayavena ívé'a kwévaariye.

24 árai'a simátimé'a sé'a ánáyumbo úwoimo kwaíndamo éna íma arambá iyánívo ayumbá u'maráawana aáyánkarena áruma kwiréna sáwívar-aramba imái ávu kániye.

25 mirámó ontembá tirááimo táíndai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo maambárarakén-ímáyáámó tuwáiyawai aúnaí'a umái mai'mai'a ónááowe.

26 kentávésa ená mayáímá mayánáe síyawai kesínáaemba kwáráaro. mirámó iyawai kesé ménaaowe. kesí mayáímó mayáiyawaima kesivo kentúwí'a mósá maráníye Ísu siráiyé.

Ísu kwemó puwúntavena siráin-kwasai.

27 Ísu simásuwena séna kesirunkómá umbaiyé taimbá pó'a nóra sénaumno. kesivoó maanúmbái-yántáá'ó kesópa'o tínimba maisiyuwaaó íma mirá sénaumpo kemá mindáyave'a kunkáumne.

28 kesivoó enáwíko anómbe íníye súwana kwíyómpakemba aaí séna á'a kesúwí'a anómbe uráunda pó'a moórágwara'a ónaumne súwasa

29 máyón-kwaasiyomba isésa évakarawai sésa kwíyónaai siyé suwasá évakarawai sésa Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai aai kwésimamiye suwaná

30 Ísu simátimena séna mináimbó isáámba íma kembá kwésuwa'naa-ivo kembá kwétuwa'naa-iyé.

31 marapá-kwáásímó aavimbó maitinkáín-kánáámá kwétiye. marapá-kwáásítí sáwí-kawaana'a kwatiyuwánín-kanaama kwétiye.

32 taaira'á mói sinkánááon-tawaima amáparawaima imáyáama tíménasa kesópata ténááowe Ísu séna

33 mirámó siráimba taaira'á inkamíyana puwínintavena súwasa

34 kwaásiyomba isésa sésa Áánútun-ai aúváívimba agaimaréna séna Áánútumo usásinankaiwaima aasiyaasí mai'mai'a íniye siráivo emó sénda kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba pósa taaira'á mói sinkamiya'a puwónaumne sémpo emá nááwa se ewá seenó suwaná

35 Ísu séna kwaási sáma kamátinkaina'a úndanivo sáwíyanka'a kesé ménaumne. kwaásimo túnín-ayampa'o kombá náávara'i kwégowasa pósa íma kwéawanaawe. túnín-tantaako kesópa'a tivó sé'a sáma kamátinkaipa'a máéro.

36 sáma kaimbá pó'a kentáv'e sé'a kentáási ságayanda'a óne sembá pó'a ságayanko áráá'maa'a aú'mái ménaaowe Ísu siráiyé.

Yútaa-anon-kwaasi Ísuntavesa íma áraire siráan-kwasai.

Ísu simásuvena tiyuwéna aúpá'á méraiye.

37 túranka'a kawé'-máýái íma awánaraan-awaame'a uráimbanivo kwentávésa íma árai'a Áánútunopakemba kunkáiyé siráawe.

38 mindáyavena naaóvá'á Áánútun-ai simátimákwowaima áwí'a Áísáya siráin-aimba árai'a súbma

Ísóigoo kawer-áimbá kosimátimunasaya mináintávésa íma áraire kwésewe. ená asirayámbá agaráátinkaandamanivo íma kwéawanaawe

Áísáya agaimaréna siráiyé.

39 Ísun-aaiyavesa íma áraire suntavéna naaóvá'á Áísáya agaimaréna séna

40 Áánútuma túramba kavítúwáísasa

pósa túramba íma kwéawanaawe.

Áánútuma táá'a kaúntinkaisasa

pósa íma kwéisaawe.

Áánútumo simbá mirá uráunda

pósa kesópa'a íma tíya'a sáwí-imayaa

maitiyuwé'a kawé'a umátinkanaumne

Áánútu siráiyé Áísáya agaimaréna séna

41 Ísuna ságayamba awánomba póna mináimbá agaimaréna siráiyé.

42 Yútaa-anon-kwaasi évaka'a Ísuntavesa árai'a Áánútunopakemba kunkáiyé sésa amáán-kawaa-kwaasi mono'-náúmpá'á iyóvo sésa aambá áumbaraavainiye sésa íma avora'á sumbá

43 Áánútuma kesúwí'a mósá maráínkwáe-imayaama ímanovo kwaási évakarawai kesúwíta mósá maráígwáe-imayaama ésa mirán-ímáyáámá umbá pósa Ísuntavesa áraire íma avora'á siráawe.

Ísu simátimuwasa taaínkaa'a uráan-kwasai.

44 íma avora'á suwaná Ísu anónka'a séna kesáiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái máyáawai íma kentáváiyé su'mai kwésevo si'mákaiwaintavaigwara'a áraire kwésewe.

45 kesí ááimbo suwánaawaimo ombá íma kené su'mai kwésuwanaavo si'mákaiwainkwará'a kwéawanaawe.

46 marapá'ó kumúnda kwaási sáma kamátinkaina'a únda pósa kenká'á agevamái máyáawai íma túnín-ayampa'a ménaaowe.

47 kesáíima ísámai íma kawe'á kwéowai aavimbó maitinkáima íma kemá úne. marapá-kwáási íma aavimbá maitinkáandayave'a kumúndanivo sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanae'a kunkáumne.

48 naaén-kanaara'a kesáái ísésa tínaaemba umásinkaiyawai sésa kawer-áimbá sínaaemba umámakaundaniye sénááowe.

49 íma kesí imáyáavinkemba súnda pó'a kesivo si'mákaiwaima simásímakain-aimba súnda pó'a naaén-kanaama tínsa sésa kawer-áimbá sínaaemba umámakaunda ímo oráámbá uráundaniye sénááowe.

50 kesivon-ááima aúnái'a umái mai'mai'a ónááon-aimban-iyé. súnda-aimba kesivo simásímakain-aimba kwésimatimune Ísu siráiyé.

13

Ísu kwená kwaási tísamaira'a nombá pétinkarain-kwasai.

1 tíyótaasa í-tánón-kánáá aaváyaaraamba kwáyowana ívékaamba Ísu imáyáama éna séna marapá'á tuwé'a kesivonópa'a kuntuaweré'a iyónaunda-kanaama kwétiye séna marapá-kwáási kwenááima ísón-kwaasi ávááraumai imáyáama tíména miwíyáwáiyé séna puwíníye súwana

2 Sáátáánigo Sáímoni ááninkomba áwí'a Yútási Isakériótimba Ísuna kuntu'á uwó-ímáyáámá ámakowasa Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé toómbá kwénowana

3 avowámá amápar-asirayamba ámakowana póna Áánútunopakemba kunkáunda pó'a kuntuaweré'a iyónaumne-imayaama Ísu éna póna

4 toómbá némáyonkakemba usásinena paákákén-únánkwátói ayú'marena táúri úsúmaena

5 táávepimba nombá atímarena kwená kwayó-kwáási tísamaira'a nombá pétinkena táúrinei uwátuwena

6 Ísuma Sáímoni Pítaanopa'a túwana séna Ísóigoo íma kesisamaira'a nombá pésinkao súwana

7 Ísu séna kemó úndama ívé'a íma kwéisaanda po aáno isáníyone súwana

8 Pítaa séna kesisamaira'o nombó pésinkendayave'a a'áo síma síma'a ónaumne súwana Ísu séna enáísamaira'o ímo nombó pérankanamo éma kesí kwaási-i'a íma ínáyone súwana

9 Pítaa séna Ísóigoo ená kwaási-i'a ónáe sumpo sísamairare su'mai íma pésinkenda síyayaampakwara si'nómpákwárá'á nombá pésinkao súwana

10 Ísu séna nombó pékaawaimo ésa íma amápa-kuva'a nombá peránááovo tísamairare su'mai nombá peránááowe. keinárawa'a nombá pétasaawana kímborawai íma nombá pékaiye súmba

11 Ísu kwená kuntu-kwáásígómbá ísarontavena séna keinárawa'a nombá pétasaawana kímborawai íma nombá pékaiye siráiyé.

12 Ísu simásuwena tísamaira'a nombá pétinkayuwena paákákén-únánkwátóimo ayú'maromba maimái úmaena ménamo toómbó némáyopa'a kwéna tísaa ena séna kemó úndawaina ááimba ára kwéisaao.

13 kentávé'a sé'a amápa-tantaa'a agaráásinkaandawaima Ísóigoma ónemo sembá árai'a mirán-kwáásímá úne.

14 kemá kentí agaráátinkaina'a Ísóigoma pó'a tísamaira'a nombá kwévetinkaundayave'a kemá moórá-mora-umai nombá pétinkaaro.

15 kemó kentí kwayó'ó maráúndantemba keinárawakwara'a mirán-oro.

16 árai'a simátíme'a sé'a kwayó-kwáásímó ésa miwítí anón-kwaasigomba íma usáyaaitanaaowe. ti'mákaiwain-ai maimaésa kosimátímakaawaimo ésa ti'mákaiwaima íma usáyaaitanaaowe.

17 miráumai kemó uráunda á'a awánaraavo mirámó íyambo é'a tirumbá kawé'á ónááowe.

18 keinárawapinkemba íma amáparawaiyave'a sumpo ítátinkaunda-kwaasi á'a túyaraumne. Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna kesé moórávinkembo toómbó naráiwaima kesí kuntaru-kwáásímán-iyé agaimaréna siráimba árai'a siráiyé.

19 íma paáruaisa'a simátimunda póna aánomo paárína'a kentávé'a sé'a árai'a séna Áánútunopakemba kunkáiyé sénááowe.

20 árai'a simátíme'a sé'a ti'maráanasa kwíyawai táái ísámai kawé'á íyantén-umai kesáái ísámai kawé'á ónááowe. kesááimo isáiyantén-umai si'mákaiwain-ai isánááowe Ísu siráiyé.

moóráwai kesí kuntaru'á íníye Ísu siráin-kwasai.

Mátíyu 26:20-25, Máaka 14:17-21, Áríku 22:21-23

21 Ísu simásuwena kwenarumbá umbái tówana séna árai'a simátíme'a sé'a keinárawapinkemba moóráwai kembá namuro-kwáásirá'a agaráátinkaniye súwata

22 kwená kwayó-kwáási moórá-mora-umai méta kwenaúvínaayaivimba éta nááwantavena siiyó séta

23 kwená kwayó-kwáási Ísuma kembá arumbá símakowaima Ísuna eg-waa'á máyaawanana

24 Sáimoni Pítaa kentávéna aúwánáán-awaame'a éna séna nááwantavai seéno se áisaa uwo súwa'a

25 avakáá-umai áisaa e'a sé'a Ísóigoo emó sénda nááwa'iyó séwánana

26 Ísu séna kemó toómbó nompí tu'mái aménaunda-kwaasi kwemán-iyé séna toómbá maimaéna nompímbá tu'mái mindá'á Sáimoni Isakéríóti ááninko áwí'a Yútásimba amúwana

27 mintómbá mayówana Sáátáánigo kwenarumpimbá iyúwana Ísu simámena séna emó ónáe sindai'a maaránka'a uwó Ísu súwasa

28 toómbó kwénaapa'o máyón-kwaasi Ísumo sún-ainkona ááimba íma ísámai kawer-umbá

29 sésa Yútási óntanka'a tavíkówaintavena Ísu séna ímo óisambo makáan-kwaasi évaka'a timiyó Ísu siyé sésa tanómbó káúvón-kanaaratavai sésa toómbá meéyán-uwó Ísu siyé suwaná

30 Yútási Ísumo amún-tomba maimaéna avekáán-umai máápa'a kumúwana túnkuraiye.

aúná-amaambo simátímakain-kwasai.

³¹ Yútási máápa'a kumúwana Ísu séna ívé'a kwaási úrandako súwí'a anómba umái kwévaarisana kesí mayáíógómá Áánútu áwí'a anómba umái kwévaariye.

³² kesí mayáíógómá Áánútu áwí'a anómba intembá ívé'a Áánútu kesúwí'a anómba íniye.

³³ kesí iyámpóíyono. sáwiyanka'a kesé mé'a tiyúwáana'a sivakáá onááowe. Yútaa-kwaasiyave'o á'o simátime'o sündantemba kentáv'é'a sé'a iyóndara'a íma kanaán-umai iyónááowe.

³⁴ aúná-amaamba simátíména'a kesirumbó timúndanten-umai moórámora-umai kentirumbá tíméro.

³⁵ moórámora-umaimo kentirumbó timíyasamo ésa tuwánésa sésa Ísuna kwayó-kwáásín-owe sénááowe Ísu siráíye.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:31-35, Máaka 14:27-31, Árúku 22:31-34

³⁶ Ísu simásuwowana Sáimoni Pítaa áisaa ena séna Ísóigoo náávara iyíníyono súwana iyóndara'a ívé'a íma sínaaemba kwaráníyompo aáno sínaaemba kwaráníyone súwana

³⁷ Pítaa séna Ísóigoo nóintavaiya ívé'a íma ánaaemba kwaránaumno. íma pó'a áwa'naa umai puwónana kawé'á íniye súwana

³⁸ Ísu séna áwa'naa umai puwónaumnemo sénda kemá árai'a simáme'a sé'a kokórigomo ímo ááimo siráindara'a kaumborá'á kentávái séma íma awánáúnda-kwaasiye síníyone Ísu siráíye.

14

Áánútunopa'a iyónááon-amba kemá úne Ísu siráin-kwasai.

¹ Ísu simásuwena simátimena séna kentirumbá íma sáwí'a é'a íma anón-imayaa oró. Áánútuwe aráápamai mé'a kesé aráápamai máéro. kentí imáyáa Áánútumpa'a tuwé'a Áánútuna imáyáa é'a ánivo kesí imáyáa oró.

² kesivoná naaópa'a sáwíva'-maru'a kwéraiye. ímo mirámó uráinkakai íma simátimusino.

³ kemó iyúnda kentí maru'á uto'mayaa umátinkanae'a iyúne. us-auwé'mae'o kuntí'mae'o iyónnda kemó máyaundara'a uménaaowe. mirá ona'á kesé ménaaowe.

⁴ kemó iyúnda-amba á'a awánaawe súwana

⁵ Tó máasi simáména séna anóndakoo emó iyónnda-naopa'a íma awánáúme, nááraumai minámbá awánanaumno súwana

⁶ Ísu séna Áánútunopa'a'o iyónááon-amba kemá úne. kemá áraikona ááimba úne. kemá maí'mai'a onááowaina ááimba úne. kesivoná naaópa'a íma úwoi iyónááomba pó'a kemá minámbá únda pó'a iyónááowe.

⁷ kesí ááimbo kwésuwanekai kesivombá awánaasino. ívé'a kwéawanaawe súwana

⁸ Vírípi séna anóndakoo enavombá agaráásínkénanaya kentáá kanaa íno súwana

⁹ Ísu séna ayáátááka'a keséma máyaundanivo emá kesí ááimba íma kwésuwanaane. kesí ááimba suwánaawaima kesivombá á'a kwéawanaavo nóra isa enavombá agaráásínkaao seénó.

10 kemá kesivoé tarúmai máyaunana kesivomá kesé tarúmai máyáíye. mináintáv'e áraire seró. íma kesí imáyáavinkemba sumpo kesivomá kesé ména kwená mayáímá isa'á sune.

11 kemá kesivoé tarúmai máyaunana kesivomá kesé tarúmai máyáimba pó'a mináintáv'e áraire seró. ímo mirámó sé'o é'a kesí mayáímá awáné'a sé'a árai'a kwíyómpakemba Áánútunopakemba kunkáíye seró.

12 árai'a simátime'a sé'a kentáv'e árai'a Áánútunopakemba kunkáíye siyawaima kemó úndantem-bayai miwígwará'á mayánaáowe. kesivonópa'a iyé'a Áánútun-amamba ai'maráándayavena miwítí mayáígó kesí mayáígómbá usáyaaitaniye.

13 kesí imáyáamo é'o sísaas íya'o é'a mirá ónaumpo kentáv'e a ísámai kesivo áwí'a mósá maránaáowe.

14 kesí imáyáamo é'o sísaas íya'o é'a kemá mirá ónaumne Ísu siráíye.

Áánútun-amamba ai'maráanana kumíníye siráin-kwasai.

15 Ísu mináímbá simásuvena séna kentirumbó símakaambo é'a kesáái ísámai kawé'á onááowe.

16 kesivombá áisaa onaná karáá'á tutinkániwaimba ai'maráinana kumbéna kesé aasiyaasí maí'mai'a íníye. kwemá áraikona ááimban-íye.

17 marapá-kwáásí kwembá íma awánésa kwenáái íma ísáamba pósa íma kanaán-umai sésa kesé tamaiyó sevó kesé ména kentirumpimbá maí'mai'a ímbá pó'a kwembá kwéawanaawe.

18 sáwíyanka'a tiyuwáúndanivo íma megusaamó ontembá onááovo usauw-eránáumne.

19 sáwíyanka'a marapá-kwáásí kembá íma suwánanaaombanivo keinárawa'a ókwara'a suwánanaaowe. kesé ménaunda pó'a kemá aúná'i'a umái ménaaowe.

20 minkánaámá tínimba pó'a sé'a árai'a avowáe ména kesé máyáísata kwesé máyaumne mirá sénááowe.

21 kesááimo taagwiyávésamo kawé'ó kwéowai tirumbá kwésimewe. tirumbá simíyawaima kesivoé kesé sirunkái tíméyauye. kesirumbó tímúndawaiyavaiye simái avora'á paárumai ménaumne súwana

22 Yútási Isakérióti aráamáómá áwí'a Yútási séna Ísóigoo nóintavaiye séwa úwoi-kwaasiyavaiye simái íma avora'á paárumai ménaumne seénó. kentááyáváíyé simái avora'á paárumai ménaumne seénó súwana

23 Ísu séna tirumbá símakaawaima kesáái ísámai kawé'á íyana kesivomá arumbá miwí tímínakai kesé kesivoé miwísé kumbéyauye.

24 kesáái ísámai íma kawé'á kwéowai tirumbá íma símakaawe. sún-da-aimba íma kesí imáyáavinken-aimban-ivo kesivo sí'mákaiwaina imáyáavinken-aimban-íye.

25 kesé máyaundara'a mináímbá kwésimatimune.

26 ánivo kesivomá kwenamambá kentí karáákómbá ai'maráinana kumbéna kesí anondá éna amápa-tantaa'a agaráátinkena sún-da-aimba tímína'a tááka'a maránaáowe.

27 tiyuwé'a paru kwéumatinke'a kentirumbó kwempa'ó marái-yántáá'á kwétimune. marapá-kwáásí íma kwétimewa'anivo kesirumbó kwempa'ó maráúndantemba miráumai kwétimune. mindáyavena kentirumbá íma sáwí'a éna íma táá'a kaíno.

28 tiyúwáandanivo kentópa'a usauweránaumnemo súnda á'a kwéisaawe. kentirumbó símakambo é'a kesivonópa'a iyóndayave'a aamoí ónááowe. kesivomá kembá usáyaaitaraintavaiye simái aamoí ónááowe.

29 íma paáruuraisa'a simátimunda póna paárína'a kentáv'é'a sé'a árai'a siráiyé sénááowe.

30 Sáátáánigo maambárará'á sáwí-kawaana'a kwétimba pó'a íma ayáátáaka'a aaimá simátimundanivo kwená asirayánkó íma kembá tátoraníye.

31 kesivomá simásimakaimba mirá únda suwánésa sésa avowámá arumbá ámakaiye sénááowe. usásinaiyata konó Ísu siráiyé.

15

árai'a ándáma kemá úne Ísu siráin-kwasai.

1-5 Ísu simátimena séna árai'a ándáma kemá úne. kesivomá minándará'á tavikáiwaiman-íye. ándáma kemá úne. ándágo amaimá kemán-owe. ímo arambó iyáínda-amaimo éna ayááisiyuwaniye. arambó iyáínda-amaimo éna ayááe'marainana aráságáyó agaimái arambá iyániye. ayááe'maraintemba simátimakaunda-ainkoma mirá kwéena tirumbá arupí kwéiyé. kesé tarúmai maiya'a kemá kempá'á tarúmai máéno. amaiyé su'maigomo éna íma arambá iyániye. mirámó intembá kesémo ímo tarúmaimo maíyambo éna íma arambá iyániye. kemá kesé tarúmai máéna'a pó'a kesémo tarúmaimo maíyawaimo é'a sáwívar-aramba imái ménaaowe. kembó ivá'ó siyuwésamo ésa íma arambá imái ménaaowe.

6 amaimó ayááisuwainda-amaimo aáyánkáíndamo éna aú'mái agaisuwániye. kesémo ímo tarusiyawaima mirá íniye.

7 kesémo tarúmaimo maíyawai kesááimo kentirumpimbó tátó'maraiyawaima áisaa íyana póna mirá umátinkaniye.

8 sáwívar-arambo imáimo maíyan-kwasasimo tuwánésamo ésa sésa Ísu arááima kwáráan-kwaasin-owe síyana kesivo áwíkomo éna anómba íniye.

9 kesivomó arumbó símakainten-umai kesirumbá kembá kwétimune. kemó é'a misírúntáváiyé simái máéro.

10 kesivoná amáámbo ísámai kwenaruntaváiyé simái máyaundantemba kesí amáámbo isé'o é'a kesiruntaváiyé simái ménaaowe.

11 minááimo simátimakaunda pó'a kesí aamoí-yántáákó kentirumpimbá anómba kwáyaina'a aamoí umái máéro.

12 kesirumbó timúndantemba moórá-mora-umai tirumbá tíméro. mindá kesí amáámbo kwétimune.

13 kentí kwaásiyavaiye simái kwétuwa'naa-e'a puwónáe sésamo puwíyamba íma moórá-aimba simái usáyaaitamai tirumbá timenááowe.

14 kesááimo isémáyawaimo é'a kesí kwaási-'a ónááowe.

15 anón-kwaasigona kwayó-kwáási anóndakona mayái íma awánaraambanivo kwenávárawaisai kwená mayái awánaraawe. mirámó ontáv'é'a pó'a kesivomó amápar-aimbo simásimakaimba simátimunda pó'a íma kesí kwayó-kwáásiyé sendá kesívarawaisaiye sénauadne.

16 keinárawa'a íma kembá ításinkaawa'a kemá keinárawa'a ítátinkaunda pó'a kwégwe'a asirayán-árámá koimái sáwíwase umái máéro. kesí imáyáamo é'o kesivompá'ó áisaa íyanamo éna mirá umátinkaniye.

17 moórá-mora-umai tirumbá tíméro sé'a mirán-amáámbo simátimakaumne Ísu siráiyé.

marapá-kwáásí títámbo umátinkaraan-kwasai.

¹⁸ Ísu mináimbá simátimena séna marapá-kwáásímó keinárawatavesamo títámbo umátinkaiya'o é'a tááka'a maré'a sé'a aiva'á kentáásí Ísóigomba áyámbo umánkaraawe sénááowe.

¹⁹ kemá marapá-kwáásívkémbá kembá ítátinke'a kendéin-owe súnnda pósa marapá-kwáásí títámbo kwéumatinkaawe. kembó úwoimo marapá-kwáásímó onkákái kentávésa sésa kenkáán-kwáásín-owe sésa tirumbá tímésino.

²⁰ kwayó-kwáásí miwítí anón-kwaasigomba íma usáyaaitaraawemo súnnda imáyáama oró. kentí anóndako únasa pósa marapá-kwáásí aká'áámbo simásínkesa sáwí'a umásínkánten-umai keinárawa'a aká'áámbo simátinkesa sáwí'a umátinkanaaovo kesááima ísámai kawé'a íyawai kentááima isánááowe.

²¹ keinárawa'a kesí kwaási-i'a ombá pósa marapá-kwáásí aká'áámbo simátinkesa sáwí'a umátinkanaaowe. si'mákaiwaimba íma awánaamba pósa sáwí'a umái mirá ónááowe.

²² kemó ímo kusimátimundarakai marapá-kwáásítí sáwí-imayaa úwoi aúpá'á kwáásino. kusimátimunasa miwítí sáwí-imayaa ívá'á túwáaraamba íma ívá'á túwáawana úwoi kwáyáíye.

²³ títámbo masinkáíyawai kesivonkwará'á títámbo kwéumankaawe.

²⁴ kemó ó'owimo usáyaaitamaimo ímo ó'on-o'om-bayaimo mayáúndarakai marapá-kwáásítí sáwí-imayaa úwoi aúpá'á kwáásino. kesí mayáímá awánésa kenté kesivonté títámbo kwéumasinkaawe.

²⁵ Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna úwoiyavesa kembá títámbo kwéumasinkaawe siráinka'a póna mináimbá ívé'a kwévaariye.

²⁶ kesivonópa'a iyé'a kentí karáá'á tutinkáníwaimba ai'maráanana kesivonópakemba kwenamankó keinárawate kumbéna kwemá áraikona ááinda'a póna kentávéna amápa-tantaa'a kusimátiminiye.

²⁷ kemó mayáímó ááimbo asááwánderakemba á'a suwánaamba pó'a kentáváígwará kesí mayáíyáwáígwará'á simátímapa'a kónááowe.

16

¹ naaémbo kesááiyave'a íma asiramái mé'a siyúwáavo sé'a mináimbá kwésimatimunda imáyáa oró.

² naaémbo marapá-kwáásímó keinárawatavesamo mono'-náúmpákémbá kwatuwánáemo sénááomba mindáyavesa sésa Ísuna kwayó-kwáásí tínkamiyawai Áánútuna mayáímá kwémayaawe kampa'á sénááowe.

³ kenté kesivonté íma suwánaamba pósa miráumai sáwí'a umátinkanaaowe.

⁴ ívé'a mináimbá kwésimatimunda póna mindá paárína'a tááka'a maré'a sé'a simásimakaimba kwévaariye sénááowe. mindáyave'a kwésimatimune Ísu siráíye.

Áánútun-amanko mayáímá kwémayain-kwasai.

Ísu simásuwena séna keinárawate máyaunda pó'a mináimbá íma simátímaka'a

⁵ si'mákaiwainopa'a íyóndatavaiye sé'a ívé'a simátímakaana'a náávara iyónó sé'a íma sísaá owa'á

6 iyónaumne súnda-aimbo ísááwana tirunkó umbaí taisa'á pó'a náávava iyónó sé'a íma sísaá owe.

7 árai'a simátíme'a sé'a ímo iyúndarakai kentí karáá'á tutinkániwaima íma kúmísino. iyé'a kwembá ai'máráanana keinárawate kumbéna kawé'a umátinkaniye.

8 kumbéna marapá'á máyáan-kwaasi kentí sáwí-imayaagona áaimba agaráátinkaniye. arupímo unáímo maígona áaimba agaráátinkaniye. Áánútumo aaivimbó maitinkániwaina áaimba agaráátinkaniye.

9 kesááiyavaimo ímo áraire síyawaiyavena simátimena séna kentí sáwí-imayaa úwoi kwáyáíye síniye.

10 kesivonópa'a iyúnda íma suwánanaaomba póna kentí karáá'á tutinkániwaima arupí umái ménaaomba kunagaráátinkaniye.

11 maambárará'á sáwí-kawaana'a á'a aaivimbá mayánkaraimba póna Áánútu aaivimbá maitinkániyema simátiminimbaniye.

12 sáwívar-aimba simátimusina umbai-áimbá pó'a ívé'a íma kanaán-umai isánááomba pó'a naaémba isánááowe.

13 Áánútun-amankoma kumbéna amápa-tantaatavena árair-aama va'mái simátiminiye. íma kwená imáyáavinkemba simátiminivo simámakain-aimba simátimena aánono paárinin-tantaa'a simátiminiye.

14 súnda-aimba simátiminana kesúwí'a anómba íníye.

15 amápar-aintomba kesivondéimá mindá kendéimán-íye. miráumai sé'a simámakaunda-aimba Áánútun-amankoma simátiminiye Ísu siráíye.

tirumbá umbaí tamái naaémba kawé'á uráin-kwasai.

16 Ísu simásuwena séna sáwíyanka'a íma suwáné'a aáno suwánanaaowe súwasa

17 kwená kwayó-kwáásivínkémbá évakarawai sésa kesivonópa'a iyúnda pó'a sáwíyanka'a íma suwáné'a aáno suwánanaaowemo simbá nóintavaiya kwésíyo.

18 sáwíyankaremo simbá mináínkóná áaimba íya kwéisaumne. nóintavaiye séna kwésíyo suwaná

19 Ísu miwí tuwánarena áísaa ónáe kwéuwana simátimena séna sáwíyanka'a íma suwáné'a aáno suwánanaaowemo súnda-aintave'a keinárawa'a ávááraumai kemó súnda-aintave'a ísámae kwénaaowe.

20 árai'a simátíme'a sé'a keinárawa'a iví'á táiyasa marapá-kwáásí aamoí ónááombanivo kentirumbá umbaí tamái mé'a naaémba kentirumbá etóyói ónááowe.

21 moórá-ininkomo iyámpóimo maránkarainda-kanaama tíanamo éna áí'o kwéuwanamo maránkaraintavaiye séna ísámai umbaí táinana naaémba miniyámpói awánéna aamoí umánkaniye.

22 mirá ontembá kentirumbá ísámai umbaí té'a naaémba suwáné'a aamoí ónááowe. aamoimó íí-yántáá'á íma maitiyuwánááowe.

23 minkánáa tína'a íma sísaá ónááovo kesivombá áísaa iyamba kentávé'a ísámai áísaa íyantavena póna mirá umátinkaniye.

24 kesivombá íma áísaa uráavo ívé'a kentávé'a ísámai áísaa iyamba mirá umátinkainana kentirunkó anómba aamoí ina'a máéro Ísu siráíye.

marapá-tántáá'á Ísu usáyaaitaraiye siráin-kwasai.

25 Ísu simásuwena séna kwántámai-aimba simátimunda pó'a naaénkanaama tína'a kesivon-áái paárumai simátimenaumne.

²⁶ minkánáámó tína'a kesí imáyáa ontávái kesivombá áísaa íya'a kemá íma áísaa onaná

²⁷ kwemá úwoi tiména kwenarumbá tímakaintavena póna úwoi timíniye. kentáv'e sé'a Áánútunopakemba kunkáiyé sé'a tirumbá símakaantavena kesivomá arumbá tímakaiye.

²⁸ kesivonópakemba marapá'á kumbáyaunda pó'a ívé'a marapá'á tuwé'a kesivonópa'a iyónaumne Ísu súwasa

²⁹ kwená kwayó-kwáásí sésa ívé'a íma kwántámai-aimpinkemba sémpo avorotá kwésimasimene.

³⁰ kesáámá séta áísaa ónásaye íma súnayaama emá ísaraandana'a po paárumai kwésene. miráyá séta Áánútunopakemba kunkáane kwésune suwaná

³¹ Ísu séna kentáv'e a Áánútunopakemba kunkáiyé sembánivo

³² sáwíyanka'a siyuwé'a kentí naaó'-nao'a kóyáwé owa'á keyáá maúsina kesivomá kesé máyáiyé.

³³ mináimbá simátimunda pó'a kesé tarúmai mé'a aánoumai kwempa'á máéro. marapá-kwáásí aká'áamba simátinkesa sáwí'a umátinkanaaombanivo marapá-tántáákwará kwaásigwara'a usáyaaitaraunda pó'a kentirumbá aamoí umái ménaaowe Ísu siráiyé.

17

Ísu kwená kwaásiyavena ísámai Áánútumpa'a námúnaa siráin-kwasai.

¹ Ísu simásuwena kwíyómpa'a awánéna séna kesivoó minkánáámá kwétiye. kesúwí'a anómba ina'á enáwí'a anómba umánkáano.

² amápa-kwaasi tavíkáundayavai asirayámbá símakaanda pó'a símakaanda-kwaasi aúnaí'a umái mai'mai'a umátinkaunda mindáyavai kesúwí'a anómba ina'á enáwí'a anómba umánkáano.

³ eyáama árair-Isoigoma óne. kembá sí'mákaandana'a úne. emparé kemparé tésa kenkáísááima ísááwai aúnaí'a umái mai'mai'a kwéowe.

⁴ marapá'á enáwí'a anómba umái símakaanda-mayaíma ánásaumne.

⁵ kesivoó maramá íma taróruraandara'a esé máyauyana kesúwí'a anómba kwáyáinka'a po ókwara'a mirán-ínkwáe'a kwésune.

⁶ marapá-kwáásívinkémbá ená kwaási-i'a umátinke símakaandawaima entávái mirándá'á máyáiyé simái paárumatinkaunasa enáái kwéisaawe.

⁷ símakaandayavesa sésa mĩntántá'á Áánútu ámakain-tantaare kwésewe.

⁸ símakaanda-aimba simátimunda kwéisaawe. enópakemba kunkáunda-aimba isésa sésa Áánútu ai'mákaisana kunkáiyé kwésewe.

⁹ miwíyávé'a ísámai kwéaisaa-une. marapá-kwáásí úwoi-kwaasiyave'a íma áísaa úmpo símakaanda-kwaasi ená kwaásiyave'a ísámai kwéaisaa-une.

¹⁰ ená kwaási kesí kwaásiman-owe. kesí kwaási ená kwaásima ésa kesúwí'a anómba kwéowe.

¹¹ marapá'á íma máénda enópa'a iyóndanivo miwímá marapá'á ménaaowe. kawe-késívóo miwírá'á emá taviyénda pósa Áánútumbo ááyaan-kwaasi-i'a umái ménaaowe. esé kesémo tarúmaimo maúyantemba miwímá tarúmimai ménaaowe.

¹² miwísé mé'a tavíkáunda Áánútumbo ááyaan-kwaasi-i'a umái mésa íma sáwí-amba kwakáawe. ánivo moóráwai sáwí-amba kwaránimba póna mináimbá Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna siráin-aimba paáriníye.

13 enópa'a íma iyúnda marapá'á mé'a miwí tirumpimbá kesí aamoi-yántáákó anómba kwégwaintavai mináimbá kwésimatimune.

14 enáái simátimakaumne. kemó ímo árai'o marapá-kwáásímó úndantemba miwímá íma árai'a marapá-kwáásímá ombá pósa marapá-kwáási úwoi-kwaasima tiyámba kwéumatinkaawe.

15 íma sé'a miwímá marapákémbá kuntiraaó sumpo Sáatáánigo sáwí'a umátinkáivo se taviyiyó kwésune.

16 kemó ímo árai'o marapá-kwáásímó úndanten-umai miwímá íma árai'a marapá-kwáásímán-owe.

17 enááima árair-aimba póna tirumpimbá kwáyainasa ená kwaási-i'a umái ménaaowe.

18 kembó si'maráána'o marapá'ó kunkáúndantemba miwímá tí'maráanasa marapá-kwáásívimbá ménaaowe.

19 miwíyáváyé sé'a enarááye su'mai kwaráúnda pósa enarááye su'mai kwaránááowe.

20 íma maankwáásiyé su'maiyave'a áísaa e'a sumpo miwí táái isésa kentávésa sésa árai'a Áánútunopakemba kunkáye síyawaiyavaigwara'a kwéaisaa-une.

21 kesivoó áísaa e'a sé'a esé kesémo tarúmaimo maúyantemba miwímá enté kentéva'a tarúmai ménaaowe. miwímá tarúmai máyámba pósa marapá-kwáási tuwánésa sésa árai'a Áánútuma Ísumba ai'mákaisana kunkáye sénááowe. mindáyave'a námúnaavinkemba kwésimamune.

22 esé kesémo mimbórái'o umáimo maúyantemba símakaanda-asirayamba tímakaunda pósa mimbórái'a umái ménaaowe.

23 emá kesé tarúmai máéna'a kemá miwísé tarúmai máyaunda pósa miwímá tarúmai ménaaowe. marapá-kwáási mindá tuwánésa sésa Áánútuma Ísumba ai'mákaisana kunkáye sénááowe. enarumbá símakaandanten-umai miwígwará'á tímakaunda pósa marapá-kwáási tuwánésa sésa áraire sénááowe.

24 kesivoó maramá íma tarórunonka'a enarumbá síméma asirayámba símakaane. símakaanda-kwaasi kesé maígwáe sé'a súnda pósa kesí asir-ayámba awánanaaowe.

25 kesivoó arupínako óne. marapá-kwáási embá íma kwéawanaambanivo kemá awánáúnda símakaanda-kwaasi kentávésa sésa Áánútuma ai'mákaisana kunkáiwaiye kwésewe.

26 entávái mirándá'á máyáye simái paárumatimunasa enarumbó símakaandantemba miwí tirumbá simíya'a miwísé ménaumne. entávái mirándá'á máyáye simái paárumatinkare'a paárunte kónaumne Ísu námúnaavinkemba mirá siráye.

18

Ísumba tátokaan-kwasai.

Mátíyu 26:47-56, Máaka 14:43-50, Áríku 22:47-53

1 Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé Kítáróni-nomba kóaatasa taai-kanáágúnévimbá komáyówana

2 Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé mintái-kánáágúnévimpá'á kóyo untavéna Yútási Ísuna kuntaru-kwáási mintái-kánáágúnévá'á awánéna

3 mivá'á kúmba áamáán-kawaa-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé i-kwáásígwará mono'-nánkár-í-kwáásígwará'á ti'márówana Yútási tí'maena taánasatagwara ányatankwara'a maimaésa oómbá to'maésa mintái-kánaágúnévá'á kumbá

4 Ísu kwenópa'o tínín-tantaakomba awánéna kwená kwaásivinkemba usásinena miwí túrampa'a koména tísaa ena séna nááwana avakáá-íya kwéoo súwasa

5 Ísu Násáretivakewaintaveta kwéavakaa-une suwaná miwántáv'é'o sembá kemá úne súwana Yútási Ísuna kuntaru-kwáásimá póna miwísé máyomba

6 kemá úne Ísu súwasa miwí tayauwérópa'a tanaambá vowaná

7 Ísu moórágwara'a tísaa ena séna nááwana avakáá-íya kwéoo súwasa Ísu Násáretivakewaintaveta kwéavakaa-une suwaná

8 Ísu séna á'a simátimunda maandá kemá úne. kembó sivakáá ontavé'a maankwáási étinkaiyasa koró Ísu súmba

9 Áánütuntavai siráimba simakaanda-kwaasi íma sáwí-amba kwakáawe sirónka'a póna paárumai mináimbá súwana

10 Sáimoni Pítaa taánasatama ámúrandavinkemba taú'maena aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáási áá'a agáúsuwomba minkwáyó-kwáásigó áwí'a Márákáasi kwenáá'a agáúsuwowana

11 Ísu Pítaantavena séna ená taánasatama ámúrandavimba kwiyuwó. sí'a índai'a umásinkanaaombanivo kesivoná mayáimá íma tuwánáunda pó'a mirámá ónaumne Ísu siráiyé.

Ísumba áí'maesa Ánásinopa'a máánkaraan-kwasai.

12 Ísu súwasa i-kwáásiyé miwítí anón-kwaasiye mono'-nánkár-í-kwáásiyé Ísumba táto'mai ayáánka'a asááúmaesa

13 áí'maesa aiva'á moórá-kawaana'a áwí'a Ánásinopa'a máánkówana kwemá Káyavaasi aísáánkoma póna minkánáámá Káyavaasima aiva'-mónó-káwáánákómá póna

14 ááéma simátimena séna Yútaa-kwaasi amápa'a púwóvo séna moóráwai puwíniye siráiwaina aísáánkonopa'a máánkaraawe.

Pítaa íma awánáunda-kwaasiye siráin-kwasai.

15 máánkówasarai Ísuna kwayó-kwáásírái moóráwai Sáimoni Pítaawe moóráwaiye Ísun-ánaeemba kwa'maesarai kuyambá aiva'-mónó-káwáánákó moóráwaimba awánuwswana aaimá isópa'a Ísumba ánkaroopa'a umáyowana

16 Pítaa aan-taarévimbá máyowana aiva'-mónó-káwáánákómá awánówaima usauweréna ontará'óarákwiron-arasigontavena simámuwana ontá tiyankówana Pítaamba áí'maena usáverowana

17 minárásigó Pítaamba awánéna áísaa ena séna minkwáásigóná kwayó-kwáásiyá'ono súwana Pítaa séna a'áo ke ó'on-kwaasi úne súwasa

18 táúgwitavesa ésa mayái-kwáásiyé i-kwáásiyé iramá agaimarésa tiyáamba kwégauwswana Pítaa mináimbá simásuwena irará'á koména ayáamba kauráiyé.

*aiva'-mónó-káwáánákómá Ísumba áísaa uráin-kwasai.
Mátíyu 26:59-66, Mááka 14:55-64, Arúku 22:66-71*

19 Pítáa irará'á kwégauvuwana aiva'-mónó-káwáánákómá Ísuntavena séna simátimakaanda-aimba simásimiyo. ená kwayó-kwáásiyáváígwárá'á simásimiyo súwana

20 Ísu séna Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-naumpare sáwíyam-bono'-naumpare simáti simati eémáyaunda avora'á seémáyaunda íma aúpá'á simátimakaumpo

21 nóintavai kwésisaa-ono. kesááimo ísaraawai tísaa inasá simátimakaunda-aimba ísaraamba pósa sénááowe súwana

22 mono'-nánkár-í-kwáásígó Ísumba tuvuwéna séna aiva'-mónó-káwáánákómó simpimbá íma mirá siyó súwana

23 Ísu séna sáwí-aimbo súndarakai misáwí-áimbá ááema avora'á isinó. kawer-áimbó súndayavai nóinkakena sínkamono súwana

24 Ánási ai'marówasa ayáámpinken-anda íma ayútuwesa mindánankwara'a áí'maesa Káyavaasi aiva'-mónó-káwáánákónópa'a máánkaraawe.

Pítáa íma awánáúnda-kwaasiman-íye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:71-75, Mááka 14:69-72, Árúku 22:58-62

25 aiva'-mónó-káwáánákónópa'a Ísumba máánkówana Pítáa irará'á ména ayáámba kwégauvuwasa irará'ó máyón-kwaasi áisaa esa sésa egwárará minkwáásígóná kwayó-kwáási oónó suwaná mináimbá umémpa'a tuwéna séna ke ímaniye súwana

26 aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáási Pítaantavena séna emá minkwáásígóe taai-kigáúv'á máyaaya'a tuwánaraunda áraira súno séna Pítaama áá'a agáúsukowai akún-ándárakéwáímá súwana

27 Pítáa moórágwara'a séna ke ímaniye súwana kokórigó áái siráíye.

Ísumba áí'maesa Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:1-2,11-14, Mááka 15:1-5, Árúku 23:1-5

28 kokórigó áái súwasa irataró'a Káyavaasina naaúmpakemba Ísumba áí'maesa kámááni-anondakona pááimpa'a máankesa sésa íma Yútaa-kwaasiti naaúmpa'an-ivo ó'on-kwaasiti naaúmpa'a iyéta tiyótaasa í-tánómbá íya náúnavaíyaawe sésa íma íyúwana

29 Áró máani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátí kunákárúwena kuntísaa ena séna minkwáási nóinkakena aavimbá mayankánáe séo súwasa

30 ímo sáwí'o uráinkakai íya áí'maeta túsino suwaná

31 Páírátí séna keyááríka'a áí'mae'a kentí ámáambo makénten-umai simánkáaro súwasa miYútáá-ánón-kwáási sésa Áró máani-kamaani-kwaasi moóráwaimo tuvú'máimo utaiyávái aambá áúntukaawe sumbá

32 ááema Ísu simátimena séna taaira'á mói sínkamiya'a puwónaumne siráin-aimba paárúwasa áí'maesamo kumbá mináintávésa uwaná

33 Páírátí naaúmpa'a kuntuuweréna iyéna Ísumba ááyena séna emá Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana

34 Ísu séna ená imáyávinkena sísaa ó. kwaási simámakaawa sísaa oónó súwana

35 Páírátí séna kemá íma Yútaa-kwaasima úne. ená kwaásiye mono-káwáá-kwáásíyé áí'maesa kesópa'a tiráavo norá ónasawa'íyo súwana

36 Ísu séna kemó kawáái'o úndama íma marapá'á kwáyáíye. kemó kawáái'o úndamo marapá'ó kwáyáinkakai kesí kwayó-kwáási áái'a

tíyáásino. Yútaa-kwaasi kembá tátoraavo sésa áái'a tíyáásino sésa tátokaawe. kemó kawáái'o úndama íma marapá'á kwáyáíye súwana

³⁷ Páírátí áísaa ena séna kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne. mindáyave'a marapá'á kumúnana masinkaraimba pó'a arupí-aimba kwésimatimune. arupí-aintavesamo aamoimó owáí kesááima kwéisaawe súwana

³⁸ Páírátí séna nói-aina arupí-aimban-iyo siráíye.

Ísumba aráá'a tuvúwóro siráin-kwasai.

Mátíyu 27:15-31, Mááka 15:6-20, Áríku 23:13-25

Páírátí simásuwena kunákáruwena Yútaa-kwaasitavena séna kwemó sáwí'o uráimbo simásímakaamba avakáá únda íma isáúmpo

³⁹ tíyótaasa í-tánón-kánáá tintembá moórá-kwaasi ááyaawa'a ándávakemba ayúrankaundantemba minkánáámó tinká'á Yútaa-kwaasiti kawáánará ayúrankanaumno tísaa ena súwasa

⁴⁰ anónka'a sésa ímanivo kwembá íma ayúranke Párapásimba ayúrankaao suwaná Párapásima ááite tiyéna umóyánté in-kwáásimán-íye sésa kwembá ayúrankaao siráawe.

19

¹ suwaná Páírátí i-kwáási simátimuwasa Ísumba áwí-andanei áwíruku'-nesa

² anón-kwaasiti kánumo'an-íye sésa áwí-andama owepamáí Ísu a'nómpimbá kuvérankesa naaeyayán-únánkwátói anón-kwaasiti unáánkwátóiman-íye sésa umánkesa

³ kanaará'a ankésa moórá-mora-umai kwenópa'a tésa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'á óne sésa tiyáándeí tuvúto'na uráawe.

⁴ tuvúto'na uwaná moórágwara'a Páírátí kunákáruwena amápa-kwaasiyavena séna másáaro. íma sáwí'a uráintave'a áí'mae'a túranka'a máankaraana'a awánaaro. íma sáwí'a uráíye súwana

⁵ Ísu kunákáruwena a'nómpimbá áwí-andagwara naaeyayán-únánkwátóigwara'a kunákárúwovana Páírátí simátimena séna minkwáásigómbá awánaaro súwasa

⁶ mono-káwáá-kwáásiyé mono'-nánkár-í-kwáásiyé awánésa anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná Páírátí séna kwemá íma sáwí'a uráimba pó'a kemá íma tuvuwónaumpo keinárawa'a áí'mae'a taaira'á máyuvuworo súwasa

⁷ Yútaa-kwaasi sésa kwemá séna Áánútu áánimba úne seémáyaimbanivo kentáási amáánkoma séna mirámó síndawaimba tuvuwíyana puwíno símakaampimba póta tuvuwónaumne suwaná

⁸ Áánútu áánimba úne siráin-aimba Páírátí isówana ávááraumai áá'a kówana

⁹ naaúmpa'a kuntuweréna umaéna Ísumba áísaa ena séna náávakewaiya'ono súwana Ísu iséna íma aái súwana

¹⁰ Páírátí séna kemó áísaa únda nóra se íma aái kwésono. kemó aaimó senasamó ésa ayúrankanaaowe. kemó senasamó ésa taaira'á tuvuwíyama puwíníyone. minásíráyámbá tokáumne súwana

11 Ísu séna Áánútumo minásíráyámbó ímo ámakainkakai íma toráasino. Áánútu ámakaiwo sí'maenamo enká'ó másínkaiwaina sáwí-mayaigoma ená sáwí-mayaigomba usáyaaitaraiye siráíye.

12 Ísu súwana Páírátí mináímbá iséna séna nóra'iyo ke minkwáásí ayúrankanae'a kwéune súwasa Yútaa-kwaasi anónka'a sésa emó ayúrankemo éma íma Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakona kwaási-i'a kwéone. Ísu séna kemá kawáánákómá úne siráintavai Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakomba usáyaaitanae siráintavai mindáyavaiye séma íma ayúrankaao suwaná

13-14 Páírátí mináímbá iséna Ísumba áí'maena máápa'a óntan-ayaumá kwáyom-barupa'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba áwí'a Kápata-marupimba kumbéna aavimbá maitínkarom-barupa'a kumbéna Yútaa-kwaasiyavena séna kentí kawáánákómán-iye súwana tiyótaasa í-tánón-kánáámá aavýaaraamba tíniye úwana ívékaamba kwáyá'wái sáwíyanka'a tíniye úwana Páírátí Yútaa-kwaasiyavena séna kentí kawáánákómán-iye súwasa

15 ímaniye sésa anónkar-anonka'a sésa taairá'á tuvuwíyana puwino suwaná Páírátí tisaa ena séna kentí kawáánákómábá taairá'á tuvuwíyane'a kwéowe súwasa mono-káwáá-kwáásí sésa Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanako kweyáama kentáásí kawáánákómán-iye suwaná

16 Yútaa-kwaasi tááigo usáyaaitontavena Páírátí séna Ísumba taairá'á tuvúwóro séna tímakaiye.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Mátíyu 27:32-44, Mááka 15:21-32, Áríku 23:26-43

17 Páírátí tímúwasa i-kwáásí Ísumba áí'maesa taaimá tuvuwónááon-taima kwenká'á ámúwana áúgwaata'maena tuvuwónááon-ayampa'a kúmba mináyámparé sésa áwí'a a'nómayaampare Yútaa-kwaasi tááivinkemba Kórígótaavare mináyámpá'á kúwasa

18 taairá'á aiyayaampimba tuvúsúmaresa kae-kwáásírái Ísuna évarevar-akwampa'a taairá'á tuvúsúmaresa Ísumba avumpimbá tuvúsúmarowana

19 Páírátí kwená mayái-kwáásíyávéna séna Ísu Násáretivakewaima Yútaa-kwaasiti kawááná'án-iye sé'a agaimái taairá'á aráápamankaaro súwasa

20 kaumbo-kwáásí tááivinkemba Yútaa-kwaasi tááivinkenkwara Áróamáani-kwaasi tááivinkenkwara Kíríki-kwaasi tááivinkenkwara'a agaimái aráápamankarowasa sáwíva-kwaasi awánomba tuvúwún-ayampa'a anón-daopa'a egwaa'á kwáyontavai sáwíva-kwaasi mináúváimá awánésa táámpamai isówasa

21 Yútaa-mono-kawaa-kwaasi Páírátintavesa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'án-iye íma mirá simái agayáámpo kwemá séna Yútaa-kwaasiti kawááná'á úne mirá simái agayaaó suwaná

22 Páírátí séna á'a agaimakáumne siráíye.

23 i-kwáásí Ísumba taairá'á aiyayaampimba tuvúsúmaronka'a kwená unáánkwátói maimaésa éiyainka'a taaímbaresa moórá-mora-i-kwaasi éiyain-kwaasi minúnánkwátói maimaésa moórá-ampaanta paákár-únánkwátói íma arúmakon-ampaantama maimaésa sésa

24 tararáivo séta aávéiya kwétiyaananaya nááwa usáyaaitena mayáníyo sumbá Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna kesí unáánkwátói taaímbai maimaésa moórá

kesí ampaantarátávésa aávéima tiyaráawe
sirónka'a pósa i-kwáási mirá uráawe.

²⁵ i-kwáási mirá uwasá Ísuna kwaási taaira'á tuvúkón-taigona ááimpimbo máúmba Ísumba anówa úwana kwenáúngo Kórópasi awainínkó áwí'a Máriaa úwana Mágátáraa-naopaken-ininko áwí'a Máriaa úwasa miráumai-inimba taaigoná ááimpimba máyówana

²⁶ Ísu kwenanówamba awánéna kembá Yónimba suwánéna anówantavena séna mindá enáánimban-iyé séna

²⁷ kentávéna séna mindá enanóman-iyé súwa'a isé'a kesí naaúmpa'a móankare'a kárákwiraumne.

Ísuma pukáin-kwasai.

Mátíyu 27:45-56, Máaka 15:33-41, Áríku 23:44-49

²⁸ minkákembá Ísu imáyáama éna amápa'-mayaima ánásaumne sumba sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba iyátinkaunda-mayai amápa'-mayai ánásasuwaumne séna Ísun-aaí Áánútuna aúváivinkemba paárinintavena Ísu séna nontávái kwésinkaiye súwana

²⁹ ándá-aran-domba ikaa'-nómbá anavéúmpimbá kwáyowana parutáyánama mindómpimbá tu'maéna oviyen-támayopimba kinúvaimaena naínkwáe séna Ísu óika'a mósá marówana

³⁰ Ísu néna séna amápa'-mayaima ánásasuwaumne séna a'nómbá kívaimai avowa ayáámpimba kwenamambá to'maréna pukáiyé.

Ísuna akwámpimbá kwaantáándéi agaivaráin-kwasai.

³¹ Ísu kweyáárika'a puwúwana Yútaa-kwaasima agándon-kanaama tíyótaasa í-tánón-kánáamá aaváyaaraamba tíniye úwasa pósa sésa agándai-kanaara'a puwíyan-kwaasi taaira'á máévo sésa Páírátinopa'a tésa sésa puwíyan-kwaasi íma úwoi tiyúwéwasa taaira'á máéro. tísamaima ankaisiyasa ááema puwíyasa taairakémbá marapá'á maitiyúwáaro suwaná

³² Páírátí owé súwasa i-kwáási Ísuna évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsumaron-kwaasi tísamaima koankaisésa

³³ Ísunopa'a tumbá á'a pukóntavesa kwenáísamaima íma ankáísumba

³⁴ moórá-i-kwaasigo Ísuna akwámpimbá kwaantáándéi agaivówana naaegwára nonkwára'á kunkáiyé.

³⁵ mindámó awánáúndawaima simátimakaumne. awáné'a árair-aimba súnnda pó'a isé'a sé'a áraire sénááowe.

³⁶ Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna kwenayáátámba íma ankaisíniye agaimaréna sirónka'a pósa i-kwáási mirá uráawe.

³⁷ moóráva'a agaimaréna séna kwaantáándéimó agaiváíndawaimba avuwónááowe agaimaréna sirónka'a póna paárunaiye.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:57-61, Máaka 15:42-47, Áríku 23:50-56

³⁸ Yósépima Árímatíyaa-naopakewaima Ísun-aaí isówai póna Yútaa-anon-kwaasi táároí inkaiséna kwenáwí'a áúyotukomba póna Ísuma puwúnka'a Páírátinopa'a téna séna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana Páírátí séna kanaámpó mayániyone súwana Yósépi Ísun-auma komayówana

³⁹ Níkótimasima ááéma Ísunopa'a no'wáamba tiráiwai áséi-kwiyumba úm-basawemba anóm-basawemba kae'á maimaéna Yósépimba kóái'maesarai

⁴⁰ Ísun-auma komaimaésarai ampaantavimbá mináséi-kwiyúm-básáwénkwará'á asááúmaesarai tésarai Yútaa-kwaasi miráumai utaantembá pósarai miráumai utarááiyé.

⁴¹ Ísumbo tuvúkáan-ayampa'a taai-kigáúmá kwáyowana utaráam-buri-aima ímo kwaási utaróm-buri-aima kwáyowasarai

⁴² agándai-kanaama sáwiyanka'a tíniye sésarai mimbúri-áimá egwaa'á kwáyontavesarai Ísumba mimpimbá máutaraaiye.

20

Ísuma pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mátíyu 28:1-8, Mááka 16:1-8, Áríku 24:1-12

¹ sontaar'á irataró'a íma sán-karowana Máriaa Mágátáara-naopaken-ininkoma utamánkaropa'a kwéna koawánomba murí-áigóná oikaken-ontamba maisukówana koawánéna

² isaaiséna Sáímoni Pítaante kenté tasimásimena séna kentáási anóndakon-áuma murí-áivinkémbá maimaéna náávana makááo súwakai

³ Pítaae kesé utamánkóm-buri-aiva'a kónáe sékai

⁴ isaaisékai kówáyamba kemá Pítaamba kóyaaita kwé'a aiva'á murí-áivimbá kówánda

⁵ kivaire'a ampaantawé su'mai kwáyomba awáné'a íma murí-áivimbá usáveráawánana

⁶ Sáímoni Pítaa téna murí-áivimbá usáverena awánómba ampaantawé su'mai kwáyowana

⁷ Ísu a'nónkákén-ámpáántá moórá-ayampa'a kwáyowana awánówa'a

⁸ murí-áivimbá aiva'á kówándawai usávere'a awáné'a sé'a árai'a pukáimpinkemba usásinkaiye séwándanivo

⁹ Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna pukáindavinkemba usásinaniye siráimba íma ísámai kawé'á ówáyamba

¹⁰ kenkáisi naaópakai kuráuye.

Ísu paáruwana Máriaa awánarain-kwasai.

Mááka 16:9-11

¹¹ naaópa'a kówáyana Máriaa murí-áigó óika'a ména ivi'á kwétena kivairena murí-áivimbá awánómba

¹² kae-kwáási kwayán-únánkwátóigwara'a Ísumba utamánkóm-barupimba mésarai moórawai a'nómpá'á maúwana moórawai aísamaiva'a maúwana umái máyóyana Máriaa tuwánówasarai

¹³ sésarai meníninkóo nóintavai ivi'á kwétaano suyaná Máriaa séna kesí Ísóigomba maimaéna náávana makááo sé'a íma kwáyáisa'a kwéawanaumne

¹⁴ simásuwena tagwántámai awánómba Ísuma úbanivo íma aúyówana

¹⁵ Ísu séna meníninkóo nóin-ivira kwétewa nááwana kwéavakaa-ono súwana Máriaa séna taai-kigáúrá'á tavikáiwaima iyé-ímáyáá éna séna emó maimaémo nááva'o maké simásimiyo. komayánáivo súwana

¹⁶ Ísu séna Máriaaoo súwana mégwantena kwenááivinkemba séna Ara-ponai súmba maanáipinkémbá kwántámai séna kesí Ísóigoo súwana

17 Ísu séna kesivonópa'a íyóndayavai kwéumpo íma tátoraao. kesivárawaisai kosimátine se kesivo kentivonópa'a iyúne. kesí Ísóigo kentí Ísóigonopa'a iyúne súwana

18 Máriaa Mágátáraa-naopaken-ininko Ísuna kwayó-kwáási kosimátimena séna Ísóigomba awánáúmne séna Ísóigomo sún-aimba simátimakaiye.

*Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.
Máaka 16:14-18, Arúku 24:36-49*

19 misóntááóná enónka'a Ísuna kwayó-kwáási Yútaa-anon-kwaasiyavena táá'a kówasa naaúmpa'a umésa ontá umái ítáyuwowana Ísuma paárumai túranka'a ména séna aánoumai máéro séna

20 ayáánarumpin-avigwara akwámpín-ávígwára'á agaráátinkowasa miwítí Ísóigomba awánésa pósa ávááran-aamoi umánkówana

21 Ísu moórágwara'a séna aánoumai máéro. kesivomó si'mákaintemba umái keinárawa'a ti'maráana'a kesí mayáímá komáyáaro séna

22 kwenáama aútimena séna Áánútun-amankomba tíménana kesé méníye.

23 sáwí-imayaamo maitiyuwáíyanamo éna misáwí-ímáyáámá ánásaniye. ímo maitiyuwáíyanamo éna misáwí-ímáyáámá úwoi kwaíkwaí'a íníye Ísu siráíye.

Tómáasi Ísumba awánarain-kwasai.

24 Ísuma paárúwasa kwená kwayó-kwáási awánasuwonka'a Tómáasi kwááyu-awí'á áváravaao kwemá ó'opa'a máyomba

25 túwasa simámesa sésa Ísóigoma paárisata awánáúmne suwaná Tómáasi séna ayáánarumpin-avigwara akwámpín-ávígwára'ó awáné'o tátorekai sé'a pukáimpinkemba usásinkaiye súsino súwana

26 avakaeté-no'waamba maisuwésa Tómáasigwarar-umai ókwara'a kwená kwayó-kwáásiyé naaúmpa'a umésa ontá umái ítáyuwowana Ísuma paárumai túranka'a ména séna aánoumai máéro séna

27 Tómáasintavena séna siyáánarumpimba táto'mai awáné sukwámpímbá táto'mai awáné se kentávái kamparé sénavainivo áraire siyó súwana

28 Tómáasi séna kesí Ísóigoo emá kesí Áánútu óne súwana

29 Ísu séna ááeme íma suwánarempo kamparé siráandaniye. ívé'a suwánáánda po áraire kwésene. ímo suwánewaimo ésa árairemo sésamo ésa aamoí ésa tirumbá kawe'á onááowe Ísu siráíye.

30 Ísuma kwená kwayó-kwáási súranka'a ó'on-o'om-bayai-awaame'a agaráásinkowa'a évaka'a maankwándááívímbá íma agaimaráúndanivo évaka'a agaimakáumne.

31 Ísuma Áánútu áánimba póna kwemá usásinankaiwaiman-íye séna maanáúvámá agaimakáunda pó'a Ísuntavesa áraire sénááowe. mirámó siyawaimo ésa Ísuwe tarúmai maí'mai'a onááowe sé'a mindáyave'a maanáúvámá agaimakáumne.

21

avakaeté-kwaasima Ísumba awánaraan-kwasai.

1 naaemba Táípiriyasi-kwaaunkon-awampa'a Ísu miráumai paárúwasa kwená kwayó-kwáási awánaraawe.

2 kwená kwayó-kwáási torupésa miwí túwí'a Sáimoni Pítaawe Tómaasi kwááyu-awi'a ávárawaawe moóráwai Káriri-ayampakemba Kéna-naopaken-kwaasi áwí'a Nátáníyowe Sépéti ááninkaiye ó'on-kae-kwaasiye miráumai-kwaasi torupówana

3 Sáimoni Pítaa simátimena séna noyáá'a kotoránáe'a kúne súwasa kesáágwara'a montá kónáeta kwéune sésa nompí-sípívimbá usámaaisesa kumbá no'wáámba noyááramai kwima-kwimar-umbá íma noyáá'a torówana

4 irataró'a Ísu nonawámpá'á máyowasa íma aúyowana

5 Ísu séna iyámpóiyono. noyáá'a tokááo súwasa ímaniye suwaná

6 Ísu séna kwase-únámbá tiyáánúrapar-ayampa'a nompímbá túwéwana kumína'a noyáá'a asináaro súwasa kwemo súnten-umai sáwíwa'-noyaa'a asínówana mindómpí-sípívimbá íma kanaán-umai máráára'naraa éna ógwitowa'a

7 kemá Pítaantave'a sé'a epínda Ísóigoman-iyé séwánana Pítaa mináímbá iséna mayáimó mayáíndayavena paákákén-únánkwátói ayú'maromba minúnánkwátói maimái úmaena nompí-sípí tuwéna nompímbá ásávena nonáámáíva'a kúwana

8 nonáámáái egwaa'á kwáyowata ó'on-kwaasiya mindómpí-sípí maimaéta kwase-únámbá tavisímaeta kówánda

9 nonáámáíva'a ásávaawandaya iramá kwégowana noyáákware toónkwará'á kwéagayowata awánaawananya

10 Ísu séna tóráan-doyaa'a évaka'a maimaé'a teró súwana

11 Sáimoni Pítaa nompí-sípívimbá usámaaisena kwase-únámbá tavisímaena nonáámáíva'a mámarowana anón-doyaa'a 153 noyáá'a kwéna sáwíwa'-noyaa'a kwáyombanivo kwase-únámbá íma tararówana tavisímaena nonáámáíva'a mámarowana

12 Ísu simásimenaya séna tamandaaró súwata nááwa'ono séta áísaa ónái séta ówánda íma áísaa eta Ísóigoma iyé-ímáyáámá ówánanaya

13 Ísu noyáákware toónkwará'á maimái símakaintaawe.

14 Ísu pukómpinkemba usásinomba kaeká'á paárumba ívékwarakaamba paárúwata awánaraundayawe.

Ísu Pítaantavena kesí kwaásira'a tavíiyó siráin-kwasai.

15 toómbá násuwowana Ísuma Sáimoni Pítaantavena séna Yóni ááninko Sáimoniyo. miwímá usáyaaitewa enarumbá kwésimeno súwana owé Ísóigoo ená imáyáamo umánkaunda á'a suwánaraane súwana Ísu séna kesí sipisípí-araaka'a tavíiyó séna

16 ókwara'a Ísu áísaa ena séna Yóni ááninko Sáimoniyo. kesí imáyáama kwéono súwana owé Ísóigoo ená imáyáamo umánkaunda á'a suwánaraane súwana Ísu séna kesí sipisípíra'a tavíiyó séna

17 kaumborá'á Ísu áísaa ena séna Yóni ááninko Sáimoniyo. kesí imáyáama kwéono súwana kaumborá'á áísaa ena súntavena Pítaa arumbá umbái tówana séna Ísóigoo amápa-tantaa'a á'a awánaraandayavai ená imáyáamo umánkaundagwara'a á'a suwánaraane súwana Ísu séna kesí sipisípíra'a tavíiyó.

18 árai'a simáme'a sé'a emá aú-kwaasima máyaanda po ená unáánkwátói ane'maké ená imáyáavinkemba úwoi kwénaaempo anónu'mai kéma enayáamba árútuwenasa ímo embó arááímo táindava'a máankanaaowe Ísu séna

19 mináímbó súmba Pítaamo miráumai taaira'á puwéna mindá Áánútu áwí'a mósá marániye séna Pítaantavena séna kesirááíma kwaraaó siráíye.

Ísunte Yóninte mindáraití kwaásai.

20 Ísu Pítaantavena simásuwowana Pítaa kogwanténa moóráwaimba awánarai. ááéma toómbá narópa'a Ísun-aóká'á ména séna Ísóigoo nááwa ená kuntaru-kwáásí íníyo siráiwaimba

21 Pítaa kogwanténa awánéna Ísuntavena áísaa ena séna Ísóigoo minkwáásíndó súwana

22 Ísu séna kemó súndamo é'o é'a kwemó éna úwoi maambárará máyaina'a kemá kumónaumnemo súndamo énamo éna íma endéin-ivo kendémán-íye. emá kesirááíma kwaraaó Ísu súwasa

23 kwená kwayó-kwáásí íma kawé'á umái ísónkakemba sésa kwemá íma puwíníye sésa simátíma'mae kuwaná kwemá íma puwíníye Ísu íma mirá siráimbanivo kwemó éna úwoi máyaina'a kemó kumónaumnemo súndamo énamo éna íma endéin-íye Ísu siráíye.

24 íma puwíníyemo siráan-kwaasi kemá Yóni úne. mináímbá kwésimatimatuwe'a aúváivimba kwéagaisuwaunda mináímbá árair-aimban-íye.

25 Ísumo mairáim-bayaima évaka'a agaé'a évaka'a íma agairáunda pó'a amápa'o agaisuwé'o é'a maranéí káátamaranaumpo náávara maránaumno sé'a sune.

kemá Yóni súnda-aimba ánásaiye.

aantá-kwaasi

Ísu kwíyómpa'a irówana Árukú kae-kwáái aiyayaan-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimakáiyé. Áánútunopa'o iyí-ámbá Yútaa-kwaasiti monor-áimbá isaná Ísuma marapá'á kunkáinka'a kwenáíyavai áraire sésa kwenká'á aráápamai kwémaen-amban-iyé. Áánútun-amanko Ísuna kwayó-kwáásiyé kwená aampa'ó kwégun-kwaasiye asirayámbá timúwasa Ísun-aii aiva'á Yútaa-kwaasi Yérúsaremuva'o máyówai simátimúwasa mináintávái áraire sésa kwenká'á aráápamai máyówai Yútaa-kwaasiti maravá'á ó'on-daopimpa'a kosimátimakaawe. minkákémbá évakarawai ó'om-baravaka'a Yútaa-kwaasiye ó'on-o'on-kwaasiye kosimátin-tasimatin-uraawe. Árukú mirán-áimbá agaimakáiyé.

aantá-kwaasiti mayáímó mairáan-kwasai.

¹ Tíóvíráasiyo ivé-kwandaavimba moórá-kwasai sénaumpo isaaó. aiva-kwándááivimbá Áánútu Ísumba ai'marówana marapá'á kunkáin-ainkwara mayáímá kumbairáin-ainkwara aaimá siráin-ainkwara avumpimbá amápa'-mayaima mairáinkwara'a komaé tamae umái kwená mayái marapá'á ánášowana

² Áánútu kunairówana kwíyómpa'a iráin-ainkwara'a aiva-kwándááivimbá agaimakáunda isa'á ivé-kwandaavinkwara'a agaimaráúmpo isaaó. Ísu kesí aantá-kwaasiye séna itámakaiye. Ísu íma kwíyómpa'a irónka'a Áánútun-amankona asirayánkwará'á ména aantá-kwaasi kwená amáámba simátimakaiye.

³ Ísu pukáimpinkemba usásinena kae-kwáái aiyayaan-kanaama 40 kanaama moórá-mora-tawai paárurena kwenáúma kawé'á umái agaráátinkowasa awánésa sésa árai'a Ísu pukáimpinkemba usásinena máyáiyé suwaná paárunonka'a Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba simátima'maena iráiyé.

⁴ moórá-tawai torupésa toómbá kwénowana Ísu paáréna séna maanká'á Yérúsaremu-naopa'a íma tuwé'a úwoi mé'a kesivo kesimambá timénaumnemo asiramái siráimba kwéamu'mare'a máyáanana úwoi tímíno. mináimbá á'a simátimé'a sé'a

⁵ Yóni nombá pétinkaraimbanivo sáwíyanka'a Áánútun-amanko kuména keinárawapimba anómba umátinkanivo amu'maré'a máéro Ísu siráiyé.

Áánútu Ísumba kunairówana iráin-kwasai.

⁶ Órive-omapa'a Ísuwe aantá-kwaasiye torupésa Ísumba áísaa esa sésa Ísóigoo ivéra Árómáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwewa Ísareri-kwaasiya kawáá iníyono suwaná

⁷ Ísu séna moórá-kanaamo tínimba ivéra'i. aánowa'iyó. Áánútu kwená imáyáavinkemba mirá iníyé. kawé-kánáámó sáwí-kanaamo paárinimba Áánútu kwená imáyáavinkemba mirá iníyé. mirán-kánáámó tínimba sáwíyan-aimbanivo

⁸ kemó sendá anón-aimbanivo isáaro. Áánútun-amankoma kentópa'a kúmínimba kwená asirayámbá tirumpimbá anómba umátinkaina'a

kesááigwara kentáváigwárá'á simátima'a Yérúsaremu-naopare Yútiyaa-ayampare Sámériyaa-ayampare amápar-ayampare kosimátima'mae'a nááóro

⁹ Ísu simásuwowasa awánomba Áánútu Ísumba kunairówana ainánkó Ísumba káataguwasa íma awánowana

¹⁰ Ísumo iyumba kwíyómpa'a karátuwesa máyówasarai avekáán-umai kae-kwáási kwayán-únánkwátói úmaesarai egwaa'á mésarai

¹¹ sésarai Káríri-ayampaken-kwaasiyono. íma kwíyómpa'a karátuwe'a máéro. awánaawanamo Áánútu kunairáisanamo kwíyómpa'o íyínten-umai ókwará'a miráumai kumíniye siráaiye.

Yútásina mayáírá'á usámairain-kwasai.

¹² mindárai simásúwóyasa aantá-kwaasi Óríve-omapa Yérúsaremu-naor-egwaar-omapa'a tuwésa Yérúsaremu-naopa'a koyauwerésa

¹³ máyón-daumpa'a ávúmayaan-aa-daumpa'a umésa miwímá Ísuna aantá-kwaasi moórá-morawai túwí'a Pítaawe Yóniye Yémésiye Éndaruwe Vírípiye Tó máásiye Pátóromuwe Mátíyuwe Árávíasi ááninko áwí'a Yémésiye moóráwai kwemá Áró máani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanae siráiwai áwí'a Sáimoniye moóráwai ó'on-Yemesi ááninko áwí'a Yútásiye miráumai-kwaasi aantá-kwaasi

¹⁴ tayorupontembá námúnaa seémáémbani. minkwáásiyónté évakar-inintone Ísumba anówawe Ísun-ává'awaawiye tayorupamáí mésa námúnaa seémáémbani.

¹⁵ námúnaa síma-sima kwéesa moórá-kanaama sáwíva-kwaasi 120 kwaasi Ísun-aiiyavesa áraire siráan-kwaasi tayorupamáí máyówana Pítaa usásinena simátimena séna

¹⁶⁻¹⁷ kesí kwaásiyono. naaóv'á Áánútun-amankoma kentáá síkwá'náomba áwí'a Tévítimba simáména Yútási-ai súwana agaimakáimba póna mináimbá paáriníye. ááéma kentááyáváiye Yútásintavaiye Ísu kesí mayái máyáaro séna ításinkowata aantá-kwaasiti mayái-íta umáíya mairáúndayaawe. naaémba Yútási ti'maena Ísunopa'a túwasa táto'mai áí'maesa ándávimba ánkaraawe. [

¹⁸ Yútási misáwí-máyáígóná meéyámbá óntamba mairéna maramá meéyán-umasuwena mimbáráv'á ándáma uréna kweyáárika'a kwenanu-marambá arátuwena ámú'a kuvánkaar-úwana ayánaruntomba marapátá kunkturáiyé.

¹⁹ Yérúsaremuvaken-kwaasi isésa miwí tááivinkemba mimbárágó áwí'a Akeotaava'an-íye sésa kwántámai-kwí'a naae-máráv'án-íye siráawe.]

²⁰ áño monor-ímó agaimakón-avai-kwandaavimba Téviti agaimaréna séna

kwená naambá tu'nambá isasá
mimpímbá íma kwaási kwégwaewe
agaimaréna séna moóráva'a agaimaréna séna
kwená mayáírá'á moóráwai usámayaniye
agaimaréna sirónka'a póta

²¹⁻²² moóráwai Yútásina mayáírá'á usámayaniwaimba avakáá-umaiya airánaundayaawe. Ísu Káráisitima pukáimpinkemba usásinkain-aimba kweséya tásáumai simátíma'maeta kónaunda póta Yóni nombá kwévetinkowana Ísu mayáímá ááimba ásámai mayówata kuré-ire úmae

kwénaaowananaya Áánútu Ísumba kunairówana kwíyómpa'a iyúwasa awánaraawaivinkemba moóráwaimba airáananaya kwemá Yútásimo tukáim-bayai usámayaniye Pítáa simásuwowasa

²³ isésa kae-kwáásí túwí'a tésa moóráwai kaumbo-kwí'á tamámakaawai moórá-awi'a Yósépi moórá-awi'a Paasapasi moórá-awi'a Yásátasi unaná moóráwai áwí'a Mátáyáasi miráumai-kwaasirai túwí'a tamásuwesa

²⁴ námúnaa sésa Ísóigoo amápa-kwaasiti imáyáa awáné tirumbá tuwáné minkáé-kwáásívinkembá nááwa Yútásina mayái aantá-kwaasiti mayáír'á'a usámayaniyo. agaráásínkénata awánaano.

²⁵ Yútási kwená mayái ivátuwena puwéna kwená mayáigóná meéyámbá sáwí-marupa'a kunkáiyé sésa

²⁶ námúnaa simásuwesa kae-kwáásí túwí'a kae-kwándááivimbá agaimái anavéúmpimbá kuvé'makwana moóráwai moórá-kwandaai mósá mairéna awánómba Mátáyáasiye sésa agaimakówana aantá-kwaasi sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasivimba komayái mairáiyé.

2

Áánútun-amankoma kunkáin-kwasai.

¹ naaémba toómbá ák'ámai Áánútuntavesa isámai kaunánáe sésa torupaan-kánáámá túwasa Ísun-aaiyavesa áraire siráawai amápa'a mimbórá-náúmpá'a torupamáí máyówana

² avekáán-úwana kwíyómpakemba anón-undaraamba torówasa kwéisowana máyón-daumpa'a kuména móanoní'a úwana

³ iraronkáán-tántáá'á paárurena taaínkaar-umai moórá-mora-kwaasi tinépimpá'á kóyáwé úwana

⁴ Áánútun-amankoma tirumpimbá anómba unátinkowasa máyówana Áánútun-amankoma asirayámbá timúwasa ó'on-o'on-kwaasi tááivinkemba siráawe.

⁵ toómbá ák'ámai Áánútuntavesa isámai kaunánáe sésa torupaan-kánáá túntavesa Yútaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá márówai ó'on-o'om-baravakemba Yérúsaremu-naopa'a tayorupamáí máyówana

⁶ úndáraamba torónka'a isésa mindámbó kwáyopa'a tayorupowasá miwí tááivinkemba kwésuwasa isésa táátavai ésa

⁷ ávááraumai imáyáa ésa sésa kwésewai amápa'a Káírívakewai mináimbá kwésewain-owe sésa

⁸ moórá-morawai sésa kesááivinken-aine simásaraawe.

⁹ kesáámá évaka'a Páátiyaa-maravakewaiya évaka'a Mítiyaa-maravakewaiya évaka'a Iramu-márávákéwáiyá évaka'a Mésópótemiyaa-maravakewaiya évaka'a Yútiyaa-maravakewaiya évaka'a Kápátósiyaa-maravakewaiya évaka'a Pontasi-márávákéwáiyá évaka'a Ésiyaa-maravakewaiya

¹⁰ évaka'a Vírísiyaa-maravakewaiye évaka'a Pámpíríyaa-maravakewaiya évaka'a Ísípi-maravakewaiya évaka'a Árípiyaa-maravakewaiya Sáírínimaragona egwaakéwáiyá évaka'a Árómáa-naopakewaiya miráumai-naopakemba tayorupamáí méta

¹¹ Árómáa-naopakewaiya évaka'a Yútaa-kwaasiya évaka'a á'on-ampa'a tuwéta Yútaa-monor-ampata kwégwareta ánivo évaka'a Kírítimaravakewaiya évaka'a Árériyaa-maravakewaiya tayorupamáí

máyaunasaya Áánútu kawé'-má'yái mairáin-aimba kwésesa moórá-morawai kesááivinkenta kwésewata kwéisaundayaawe sésa

¹² táátavai ésa ávááran-imayaa ésa iséise ésa sésa mintántáákóná ááimba náára íníyo suwasá

¹³ évakarawai kwíráái sésa miwí uwoaó'-nómbá nésa uwoaó'á ésa ó'on-o'on-kwaasi tááivinkemba kwésewe siráawe.

Pítaa simátímakain-kwasai.

¹⁴ simásúwówana aantá-kwaasi 11 kwaasi usásinompimba Pítaa usásimbai ména torupamáí máyón-kwaasiyavena anónka'a simátimena séna kesí Yútaa-kwaasiyono. Yérúsaremu-naopakem-kwaasiye ó'om-baravaken-Yutaa-kwaasiye maísáaro. Káririvakewai ó'on-o'on-kwaasi tááivinkemba kwésewaina ááimba simátimumpo ísáaro.

¹⁵ uwoaó'-nómbó nésa uwoaó'ó owémó kwésemba minkwáásí íma uwoaó'á kwéowe. kwaási no'wáámba uwoaó'-nómbá nésa uwoaó'á kwéovo ívé'a aaváyaavimba ísasá minkwáásí íma uwoaó'á kwéowe. mintántáákóná ááimba maará íníyo

¹⁶ naaóv'á á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Yóweri agaimaréna siráin-aimba kwévaariye. maarán-áímbá agaimaréna séna

¹⁷ Áánútu séna naaén-kanaa maará ónaumne. kesimambó amáparawaimo tíménaunda kentáánimbaare kentiyáámúmbaare kesáái avora'á simátimenaawe. kentí ívé-kwaasiye anónutan-kwaasiye kaaimbá awánanaawe.

¹⁸ árai'a minkánáará'á kesimambá kesí kwayór-ínínákwá'á tíménaunda kesáái avora'á simátimenaawe.

¹⁹ kwíyómpa'a marapá'á ó'on-o'om-bayai-awaame'a ónaunda naaegwará iragwára anón-umunkwara'a paáriníye.

²⁰ aaváúmá tunínana kwíyómba naaerírí'a váína'a mirámó ónaunda kesí ó'on-o'om-kanaa ságayan-kanaama paárinimba

²¹ kentávésamo Ísóigowemo síyawaima sáwí'o umáímo maíyampinkemba kawer-ámpá'á métinkanaumne Áánútu siráíye Yóweri agaimaréna siráíye Pítaa mináímbá simásuwena

²² séna Ísareri-kwaasiyono. senda-áímbá ísáaro. Áánútuma Ísumba Násaretivakewaimba asirayámbá amúwana simámakaim-bayai maéna kawé'-má'yái ó'on-o'om-bayai-awaame'a uráimba keinárawapimba úmba awánaraawe.

²³ naaóv'á á Áánútu imáyáamo éna mirá-mira ónaumnemo siráinka'a pósa évakarawai Ísumba áí'mai keinárawa'a tímúwa'a tuvuwónáe sé'a sáwí-kwaasi tímúwasa áí'maesa taaira'á tuvúwúwana puwúmbanivo

²⁴ Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiye. pukéna marapá'á maígómá íma kanaán-umai tátorowana Áánútu Ísumba ayúrankowana pukáimpinkemba usásinkaiye.

²⁵ mindáyavena naaóv'á á kentáá síkwá'náo áwí'a Tévíti Ísun-aaí agaimaréna séna

aasiyaasí Ísóigo kesé má'yáisa'a awánaraumne. kwemá sirávaimai má'yáimba pó'a íma sáwí-imayaa kwéune.

²⁶⁻²⁷ mindáyave'a kesirumbá kawé'á umáí mé'a Áánútu áwí'a mósá kwémaraumne. púwón-ayampa'a kesimambá íma másiyuwaníyone. kesirumbá ámakaundawaima ená kwayó-kwáásí únda po puképa'a íma

másiyuwenana súma kaviráníye. mindáyave'a máyaunda pó'a imáyáa é'a púwóndavinkemba usásisinkaniye.

²⁸ púwíndavinkemba usásine mai'mai'a íniyone séma kesé máyaanda póna kesirumbá kaw'e'á umái anómba ína'a ménaumne

Tévíti agaimaréna siráiyé Pítaa mináimbá simásuwena séna

²⁹ kesí kwaásiyono. kentáá síkwá'náo áwí'a Tévítin-aaí avora'á simátimunda kwemó agaimakáimba íma kwesávái siráiyé. kwemá puwúwasa utámakowana kwená maravaraambá á'a awánaraamba póna agaimarómba íma kwesávái siráiyé.

³⁰ naaóv'á Áánútu séna Tévítimo kawááná'ó ménamo uráintemba moórawai minákúmpákéwái anondára'a kawááná'á méniye Áánútu siráimba Tévíti Áánútun-aaí simátimakaiwai póna kwemá séna Áánútu siráin-aimba árai'a paáriniye Tévíti siráiyé.

³¹ Tévíti Áánútumo naaémbo ínín-imayaa éna séna Áánútumo usásinkaiwaima Káráísiti kwemá puwíndavinkemba usásinaniye súntavena séna

pukén-ayampa'a íma máuwainana

áúma kaviráníye

Tévíti súmba

³² mindá Ísuntavena siráiyé. ánivo Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowata áta awánaraundayaawe.

³³ Áánútu kunái'maena anón-kwaasi póna ayáánúrapa'a asirayán-áyámp'á móankena kwenamambá ámakaiye. avowámó árai'a kesimambá aménaumnemo siráimba ámakaisana kwenamambá kembá símakaimba kwéise'a kwésuwane'a kwéowe Pítaa mináimbá simásuwena séna

³⁴ Tévíti íma kwíyómpa'a iráiwai séna

kesí Ísóigontavena séna Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-áyámp'á mara'á ména'a

³⁵ ená namuro-kwáási usáyaaitanasa miwí ánásanaaowe Tévíti siráiyé. kwemá íma kwíyómpa'a iráiwai póna kwesávái íma siráiyé.

³⁶ ánivo keinárawa'a taaira'á tuyúkáawaintavena Áánútu séna kemá usásinankaundawai Káráísiti éna Ísóigoma iyémá Áánútu siráimba pósa Ísareri-kwaasi amáparawai kaw'e'á umái isáaro Pítaa simásuwowasa

³⁷ isómba tirumbá umbái tówasa Pítaawe aantá-kwaasiyavaiye sésa sáwí'a uráumpo nóra ónaunanayaawa siiyó suwaná

³⁸ Pítaa séna keinárawa'a moórá-morawai amáparawai misáwí-ímáyáá tínaemba umáme'a Áánútunopa'a té'a Ísu Káráísitintave'a ísámai nombá péráaro. mindáyavena kentí sáwí-imayaa maitiyuwéna Áánútun-amankomba úwoi timíníye.

³⁹ Áánútu kesópa'a terómó sendawáimá kesimambá timénaumne Áánútu siráimba pósa keinárawatavaiye kentíráá'maatavaiye ó'on-o'om-baravakewaiyavaiye asirayán-áimbá siráiyé Pítaa siráiyé.

⁴⁰ Pítaa simásuwena ó'on-o'on-ainkwara kawer-áinkwárá'á simásuwena égési umái simátimena séna ívé'o sáwí-kwaasi méwaimo é'a sáwí-meyamba mayánááowe. kemá ívé'a sáwí-ampa'a tuwé'a pó'a íma sáwí-meyamba mayánááowe Pítaa súwasa

41 sáwíva-kwaasi isésa kwenááiyavesa áraire sésa nombá kwéveresa mitáwai sáwíva-kwaasi 3,000 kwaasi Ísun-aaiyavesa árairemo suwasá Ísuna kwaasi sáwíva-kwaasi-i'a ésa

42 torupamáí maivá'á iyésa aantá-kwaasi Ísun-aai simátíma'mae kwáávantan-úmaesa kwéiyesa moórá-mora-umai-kwaasi kwétuwa'naa-ésa Ísuntavesa ísámai aráá-tomba kwénesa námúnaa sinté iráawe.

43 námúnaa sinté iyésa mirámó umbá aantá-kwaasi kawe'-má'yái ó'on-o'om-bayaima kwémáyowasa pósa amáparawai táátavai uwasá

44 Ísun-aaiyavesa áraire suwái mimbórá-ímáyáá kwéesa torupanté kwéiyesa imáyáa ésa kentáásí náaindaamba amáparawainein-iyé sésa

45 miwítí maramá miwítí náaindaamba ó'on-kwaasi tímésa óntamba mairésa taaínkaar-umai ímo makón-kwaasi tímatuwesa

46 aasiyaasi-táwai Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-naumpa'a Áánútuntavesa ísámai torupanté kwéiyesa ó'on-o'owiti naaúmpa'a komésa Ísuntavesa ísámai aráá-tomba kwénesa tirumbá kawe'á umái mésa toómbá taaínkaar-umai kwétimesa nésa

47 Áánútu áwí'a mósá marówasa amáparawai tuwánésa miwíyávésa kawe'á kwéowe suwaná aasiyaasi-táwai Ísóigo évakarawai sáwí'o umáímo máyómpinkemba kawer-ámpá'á métinkowasa Ísun-aaiyavesa áraire suwáiyé torupamáí méraawe.

3

Pítaa aísamaima kawe'á umánkarain-kwasai.

1-2 moórá-kwaasi anówa maránkarompinkemba aísamaima pukurón-kwaasi máyowasa aasiyaasi-táwai áí'maesa anóm-bono'-nankona ontará'á áwí'a kawer-óntará'á móankarowana ména anóm-bono'-naumpa'o iyún-kwaasiyavena óntantavai inaainaaí sún-kwaasi máyonka'a anóm-bono'-naumpa'a Pítaae Yóniye iyúyana aaváúmá toraéttápa'a kúwasa námúnaa kwésen-kanaara'a iyúyana

3 tuwánéna séna óntamba símékaiyo súwasarai

4 túramba kararésarai Pítaa séna kenkáí suwánaao suyaná

5 siméyááoiye-imayaa éna tuwánówana

6 Pítaa séna íma óntamba makáumpo Ísuna asirayándéí kawe'á umánkanaumne. Ísu Káráisitima Násáretivakewaina asirayámbá kwáyáintave'a sé'a usásine naauwó sune Pítaa séna

7 ayáánúrapa'a tátó'mai usásinankowana aísamba aísána kawe'á úwana

8 usásinkwena tokávára taúvára'a éna aamoí éna Áánútu áwí'a mósá kwémarena mindáraiye anóm-bono'-naumpa'a

9 kweyáárika'a marapá'á iyéna Áánútu áwí'a mósá marówasa amáparawai awánésa

10 sésa miwá aasiyaasi-táwai anóm-bono'-nankona kawer-óntará'á ména óntan-inaai síma-sima'a indá'án-iyé sésa táátavai ésa kweyáárika'a marapá'á kwéiyuntavesa tiyáámba tuvimpín-ésa táátavai uráawe.

Pítaa simátímakain-kwasai.

11 kweyáárika'a kwéiyena aamoí éna Pítaante Yóninte tine'á tátorowasa amáparawai táátavai ésa miwítópa'a tóyo ésa anóm-bono'-naumpa'a Sórómoni áúgwimai úmakopa'a tóyo uwaná

12 Pítáa tuwánéna séna Ísareri-kwaasiyono. mintántátávái íma táá'a kaíno. íma túramba kenkáí aráá'a sivuwóro. íma kenkáísi asirayánkó kawé'á umái arupí umái mékai kwéuvo

13 Áánútuna asirayánkó mirá kwéisana minkwáási kweyáárika'a kwénaaiye. mirá uráintavai Áánútu Ísu áwí'a mósá maréna kentáá síkwá'ná Ááváramu Áísákáa Yákópo miwítí Ísóigoma kwená kwayó'nákó áwí'a Ísumba póna mósá makáiyé. ánívo Ísumba áí'mae'a Árómáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkarowana Páírátí séna ayúrankanáe súwa'a a'áo siráawe.

14 kawé-kwáási arupí umái máyon-kwaasiyave'a a'áo sé'a moórá-kwaasi inkamúwana puwúwasa ándáva'a áúkon-kwaasiyave'a ayúranksaoo siráawe.

15 mirá uráantave'a aúná'i'a umái maí'mai'a ónááowaina ááin-kwaasi kemá tuvúwana pukáimpinkemba Áánútu usásinankowakai awánarauye.

16 awánarauyawai Ísuna asirayánkó aísamaima pukón-kwaasi kawé'á umánkaraiye. Ísuna asirayántávéna áraire siráimba isaná minkwáási kawé'á umái kwénaaisa'a kwéawanaawe Pítáa siráiyé.

17 Pítáa mináimbá simásuwena séna keinárawate kentí kawáánárawate íma awánamai Ísumba kawer-uré'a tuvukáawe.

18 naaóvá'á Áánútu kwenáái simátímakowaiyavena séna simátíme'a sé'a kemó usásinankaundawaimba sáwí'a umánkanaaowe Áánútu siráinka'a póna keinárawa'o Ísumbo uráamba mináimbá paúruraiye.

19 mindáyave'a kentí sáwí-imayaa tínaemba umásuwe'a Áánútunopa'a tíyana póna Áánútu kentí sáwí-imayaa maitiyuwáníye.

20 moórá-mora-tawai Ísóigo kwená asirayámbá timína'a kwesé ménaaontave'a kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a teró. Áánútuma túwa'naa ínkwáe séna usásinankaiwaimba Ísumba ai'maránana kumíníntave'a kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a teró.

21 Ísu kwíyómpa'a umáyáimba póna naaén-kanaamo éna amápa-tantaa'a aúná'i'o índá-tawai ókwara'a marapá'á kumíníye. naaóvá'á Áánútu mináimbá simátimuwasa Áánútun-ai isón-kwaasi kawé-kwáási isésá simátímakeawe.

22 Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Mósesi séna Áánútu kentí Ísóigo kembá kesí mayái mayaaó séna si'mákainten-umai Áánútun-aiimo simátiminiwaimba keándarakemba moóráwaimba ai'maránana kwenáái simátiminasa isánááowe.

23 ímo isáiyawaimo éna Áánútu kwená kwaásivinkemba tí'maena moóráva'o tinkáindawai ánásanaaowe Mósesi siráiyé.

24 Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Sámúwéri kwemá simátímakonka'a naaén-kwaasi simátímintemba mai-simátíma'maesa iyémáyáamba kwévaariye.

25 naaóvá'á Áánútu kentáá síkwá'ná áwí'a Ááváramuntavena séna enándáraken-kwaasiyavena amápa'-marava-kwaasi kawé'á umátinkanaumne Áánútu asiramái siráiyé. Ááváramun-andaraken-kwaasi owaná póna keinárawatavena Áánútu mináimbá asiramái siráiyé.

26 miráumai Áánútu Ísuntavena kesí mayái mayaaó séna ai'marówana keinárawapimba kunkáiyé. amáparawai kentí sáwí-imayaa tínaemba

umásuwayana aiva'á keinárawa'a kawé'á umátinkanintavena
keinárwapimba kunkáiyé Pítaa Ísareri-kwaasiyavena simátimakaiye.

4

Pítaante Yóninte aaivimbá maitínkaraan-kwasai.

¹ anóm-bono'-naumpa'a Pítaae Yóniye kwésimatimuyasa tóyo ésa mono'-
máyaí-kwáásiyé mono'-nánk'á'ó kárakwirowaiye Sátúsi-monor-aimbo sun-
kwáásiyé tóyo ésa

² miwí táái taisésa áwáá'a suwasarái mindárai Ísu pukáimpinkemba
usásinkain-aimba simátímúyasa úwoi-kwaasi isésa sésa Ísu pukáimpinkemba
usásinkaintavesa amápa-kwaasi pukémpinkemba usásinanaaowe suwasá
mináimbá isésa kamparé sésa áwáá'a kwésesa

³ mindárai tátoresa sésa eénáimba póta aaváyaavimba aaivimbá
maitínkánaumne sésa kawáá-kwáási ándáva'a tínkómbanivo

⁴ úwoi-kwaasi sáwíva'a 5,000 kwaasi mindárai tááiyavesa árairema
siráawe.

⁵ aaváyaavimba aaivimbá maitínkánaumne sésa kwáúmba aaváyaavimba
Yérusaremu-naopa'a Yútaa-kawaa-kwaasiye anón-kwaasiye amáámba sun-
kwáásiyé miráumai-kwaasi miwí táái isánáe sésa torupésa

⁶ aiva'mónó-káwáánákó áwí'a Ánásiye kwená akún-ándá-kwáásiyé
Káyavaasiye Yóniye Arekesándaawe torupamáí mésa

⁷ Pítaante Yóninte táayowasarai miwítópa'a tuyasá tísaa esa sésa
aísamaimo pukáin-kwaasi nóra urááiyó. nááwana asirayáná keináraivimba
kwáyáintavaiya kawé'á umánkaraaiyo. nááwa áwíra tékai kawé'á
umánkaraaiyo suwaná

⁸ Áánútun-amankoma kwempímbá anómba umánkowana Pítaa séna
Ísareri-kawaa-kwaasiye anón-kwaasiye ísáaro.

⁹ aísamaimo pukáin-kwaasi kawé'á umánkaraundayave'a kwésisaa-owe.
nóra séra kawé'ó umánkaraundayave'a kwésisaa-owe.

¹⁰ avora'á simátíménda keinárawate amápar-Isareri-kwaasiye ísáaro.
Ísu Káraísitima Násáretivakewaimba taaira'á tuvúwówana Áánútu
pukáimpinkemba usásinankaraiwaimba kwenáwíka'a súyana kwená
asirayánkó minkwáási kawé'á umánkáisana keinárawapimba kawé'á umái
máyaísa'a kwéawanaawe.

¹¹ Áánútun-aaí aúváí-kwandaavimba Ísun-aaí agaimaréna séna
óntan-damba on-kwáási moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiye sésa
maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráiyé
mináimbá Ísuntavena agaimaréna siráiyé.

¹² kwewé su'mai sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpátá
mésinkanintaawe. Áánútu séna kwenáwíkaré su'mai kwená asirayánkówé
su'mai kwaási sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpátá'á métinkaniye
Pítaa siráiyé.

¹³ Pítaa mináimbá kwésimatimena Pítaae Yóniye íma táá'a kwégowasarai
asiramái simátímúyasa minkáwáá-kwáási tuwánésa táátavai ésa
mindáraimo úwoi-kwaasirai ímo aúváivimbo awánaroyawaiyavesa pósa
táátavai ésa sésa Ísuwe kwénaauyantavesarai mirá kwéoiye sésa

14 awánomba Pítaante Yóninteyopa'a aísamaima kawé'á umánkaron-kwaasi máyowasa awánésa mindáramo simátimenaon-aintavesá avakáá uwááesa ivátíyuwesa

15 sésa máápa'a kúmókaiyo suwasarái kúmúyasa minkáwáá-kwáásí isése esa sésa

16 mindáraiye nóra ónaumno. ó'om-bayai kawé'-má'yáímá mairááyamba pósa Yérúsaremuwaken-kwaasi amápa'a isáamba póta íma kamparéyá sénaundayaanivo

17 ó'on-o'on-daopaken-kwaasi íma isánááontaveta mindáraiaveta simátimeta séta Ísu áwíka'a íma simátímékaiyo sénaundayaaniye sésa

18 tááyowasarai iyúyasa sésa Ísun-aaí íma simátímékaiyo. Ísu áwí'a íma taakaiyó suwasarái

19 Pítaae Yóniye sésarai kemó mirá simásinkaiyakaimo Áánútun-aaímo tuwékaimo Áánútu aúrampimba kawerá íníya ke mináímbá ókwara'a isáaro.

20 keiráímá awárayan-tantaa ísarauyan-tantaa'a íma tuwáyuavo úwoi simátimeyauye suyasa

21-22 kawáá-kwáásí ó'onkwara'a asiramái simátímatuwesa sésa ánivo úwoi kárúwaakaiyo sirá. aísamaima kawé'á umánkaron-kwaasi kae-kwáái aiyayaan-ira'a 40 ira'a íma kweyáárika'a kwénaauwasarai kawé'á umánkóyasa úwoi-kwaasi isésa Áánútu áwí'a mósá maróntavesa mindárai íma tínkamesa úwoi kárúwaakaiyo siráawe.

asiramái ménaumne sésa námúnaa siráan-kwasai.

23 kárúwaakaiyo suwasarái Pítaae Yóniye kentí kwaásitopa'a tésarai mono-káwáá-kwáásiyé anón-kwaasiye simátímakaan-aimba másimátímúyasa

24 isésa Áánútumpa'a námúnaa sésa Ísóigoo kwíyómba maramá uwí-nómbá tarórumarena miwán-arumpimba tarórumaraanda-yantaakakwara'a kwégawaa-one.

25 naaóv'á'á emá sunaná enamankómá ená kwayó-kwáásí kentáá síkwá'náomba Tévítimba kusímámuwana agaimaréna maará séna nóintavai ó'om-baravakewai áwáá'a sésa nóintavai amááyu-aimba suwááesa áúkaawe.

26 ó'om-baravaken-kawaa-kwaasi tokwaa úmae tayorupésa Ísóigonte kwemó usásinkaiwainte áái'a tiyamátinkanae siráawe mináímbá Tévíti agaimaréna siráíye.

27 mináímbá paárúwasa Yérúsaremu-naopa'a Érótiye Póntiyasi Páíratiye ó'onkaa-kwaasiye Ísareri-kwaasiye torupésa Ísuna amááyu-aimba sésa emó usásinankaandawaimba ená kawé-kwáyó-kwáásí Ísuntavesa amááyu-aimba siráawe.

28 naaóv'á'ó emó mirá onááowemo siráanda pósa torupésa mirá uráawe. emó ímo mirá onááowemo siráandarakai íma Ísumba tuvúkásino.

29 Ísóigoo mono-káwáá-kwáásí tááimo simáímo káráraamba ísaraanda po súwa'naa íníyonda póta íma inkaiséta enáái úwoi asiramái simátimenaundayaawe.

30 ená asirayámbá simínata tí'o índá-kwaasiya asóvatinkavata konó. ená kawé-kwáyó-kwáásígó áwí'a Ísuwe súnanaya kwená asirayánkó ó'on-o'om-bayaima kawé'-má'yáímá paáriníye

31 námúnaa simásúwówana torupamáí máyón-daumpa'a toraa'náára'a úwana Áánútun-amankoma miwíwímbá anómba umátinkowasa Áánútun-aaí asiramáí simátíma'mae kuráawe.

nááindaamba moórá-mora umátímakaan-kwasai.

32 Ísuna aampa'á kwéguwai mimbórá-ímáyáá kwéesa mésa kentí nááindaantavesa íma kendéí kendeiye kwésesa úwoi moórá-mora-umai tíma'maesa kuwasá

33 aantá-kwaasi ávááraumai asirayánkwará'á mésa Ísu pukáimpinkemba usásinkain-aimba asiramáí simátíma'maesa kwégwesa Áánútu aantá-kwaasi túwa'naa úntavesa kawé'-má'yáí maimaé kwéguwasa

34-35 Ísuna aampa'á kwéguwai maramá naambá makówai ó'on-kwaasi kwétimesa óntamba mairésa aantá-kwaasi tímúwasa taaínkaar-umai íma makón-kwaasi tímakaamba pósa Ísuna aampa'á kwéguwai amápa-tantaa'a íma aáváán-túwówana

36-37 moóráwai áwí'a Yósépi póna kwegwára'á mirá éna moórá-marama ó'on-kwaasigomba aména óntamba mairéna aantá-kwaasi tíména kwemá Áríváí-andarakewai Sáíparasi-ayampakemba tamáyowasa aantá-kwaasi moórá áwí'a simámésa Kíríki tááivinkemba Páánápásiye sésa kwántámai-kwí'a tirávayaina'a iyémó suwáímá minóntámbá tímakaiye.

5

Ánánáesinte Sáváeraantei kwaasái.

1 Páánápási minóntámbá tímúwasarai moóráwai áwí'a Ánánáesi awainínkó áwí'a Sáváerae méсарai moórá-marama ó'on-kwaasi kwétimesarai óntamba mairéсарai

2 taaináyauyo-aimba awainínkómbá simámuwana mirá íniyone súwana minóntámbá taaínkaar-urena évaka'a kwesávái maéna évaka'a maimaéna aantá-kwaasi mói tíména kampa'á séna amápa'a tímúne súwana

3 Pítaa séna Ánánáesiyo Sáátáánigo áísaa umai isánáe sintávái owé se mararákén-óntámbá amápa'a tímúne siráanda Áánútun-amankomba kampa'á simáukaane.

4 mimbáramá ená maramá isa tuwé óntamba mairé ená óntamba isa évaka'a tímé íma sáwí'a éma mararákén-óntámbá évaka'a tímúne íma sénda amápa'a tímúne séndama sáwí'a ómpo íma kwaásiye su'mai kampa'á simátíyukaampo Áánútun-amankomba kampa'á simáukaane Pítaa súwana

5 Ánánáesi iséna pu'maéna tuvamúwasa mináímbá ísaraan-kwaasi ávááraumai táátavai uwasá

6 ívé-kwaasi tésa puwúmba taasááumaesa maimaésa máutaraawe.

7 máutaawana awainínkó sáwíyanka'a ména awaikómó puwún-aimba íma ísarena Pítaa-iyaitopa'a túwana

8 Pítaa séna keináraití mararákén-óntámbá amápara símakaiyo súwana minínínkó séna owé amápa'an-íye kampa'á súwana

9 Pítaa séna enawaikóe esé mimbórá-ímáyáá ékai Ísóigon-amankomba kampa'á simáu'mai awánayae sirááíye. enawai'ó mágwéutaan-kwaasi tésa embá tamaimaésa máutanaaowe Pítaa súwana

10 pu'maéna Pítaa áísamaivimba tuvamúwasa ívé-kwaasi tésa puwúmba taawánésa maimaésa awaikómbó utamánkópa'a máutowasa

11 Ísóigona kwaásiye ó'on-kwaasiye iséna táátavai uráawe.

ó'on-o'om-bayai kawe'-má'yáígoná kwaasái.

12 aantá-kwaasi kwaási túranka'a ó'on-o'om-bayai kawe'-má'yáíma maimaésa íyúwasa Ísuna aampa'á kwéguwai anóm-bono'-namba Sórómoni áúgwimai úmakopa'a aasiyaaí torupamáí kwémauwasa

13-14 ó'on-o'on-akwa'a sáwíva'a Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa miwísé torupamáí maemáémbanivo ó'on-kwaasi tuwánésa sésa kawe-kwáásín-owe sésa táátavai ésa íma miwísé torupamáí má'yówasa

15 aantá-kwaasimo uráamba isésa tí'o ún-kwaasi tuvaipímá taag-wiya'maésa naambáru'a mátinkesa sésa Pítaa kwénaaena amankó'naanko taaugwétáínasa asóvaigwae suwasá

16 ó'on-o'on-daopakemba tí'o ún-kwaasigwara tirumpimbá taraváá-kwámbá máyon-kwaasigwara'a tí'maesa Yérisaremu-naopa'a mátinkówana Áánútu Pítaamba áwa'naa úwasa amápa'a asóvasaraawe.

kawáá-kwáásí aantá-kwaasi sáwí'a umátínkaraan-kwasai.

17 mirá kwéuwana aiva'-mónó-káwáánákóe kwená kwaási Sátúsi-monoraimbo sun-kwáásiyé sésa amáparawai íma kentáásiraaima kwáráavo aantá-kwaasi tirááíma kwáráawe sésa tiyántavai ésa

18 táto'mai ándáva'a tiyúwówana

19 mindó'wáámbá kwáúnka'a Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakendako ontamá tisuwéna tí'maena máápa'a móruntinkena séna

20 anóm-bono'-naumpa'a umé'a aúna-amba kwaási kawe'á umái mai'mai'á onááon-ankona ááimba usimátíméro súwasa

21 isésa irataró'a anóm-bono'-naumpa'a umésa mináímbá simátímakaawe. anóm-bono'-naumpa'a moóráva'a kwésimatimwasa moóráva'a aiva'-mónó-káwáánákóe kwená kwaásiye tésa ándá-kwaasi táái isánáe sésa Ísareri-anon-kwaasi tááyowasa tésa mono'-nánkár-í-kwáásíyávésa sésa aantá-kwaasi ándáva'a má'yáavo kotí'mae'a teró suwasá

22 kumbá íma má'yówasa koyauwerésa tésa sésa

23 ándá-namba ontamá umásuwesa i-kwáásí ontará'á má'yáawata onta tisuwéta awánáundaya íma má'yáawata úne suwasá

24 mono-káwáá-kwáásiyé mono'-nánká'ó kárákwirawaiye isésa táátavai ésa sésa mindá nóraya ónaundaya'iyó simásuwesa sáwívar-imayaa kwéuwana

25 moóráwai téna séna ándáva'a mátiyukaan-kwaasi anóm-bono'-naumpa'a mésa kwésimatimewa'a tuwánáúmne súwasa

26 mono'-nánká'ó kárákwirawaiye kwembó áwa'naa un-kwáásiyé kotí'maesa kwempa'á tésa sésa úwoi-kwaasi miwí táái isésa sínkamovo sésa kwempa'á

27 tí'maesa aaimó isáí-kwáásítópa'a mátinkówana aiva'-mónó-káwáánákó

28 séna á'a simátimeta séta minkwáásígon-áái kwenáwíka'a íma simátíma'mae'a koróyá siráundaya isa'á á'a simátíméwasa Yérisaremuwaken-kwaasi amápa'a ísáyaraawa'a ke kampa-kúvimbá sínkéta minkwáásí tuvúkáawe kwésewe aiva'-mónó-káwáánákó súwasa

29 Pítaa-iyai ó'on-aanta-kwaasiyonkwar'a sésa Áánútu-ai aivar-áínkómá póna kwaási tááigomba usáyaaitaraimba póta kentááíya íya iséta Áánútu-aiya iséta miráyá ónaumne.

30 keinárawa'a Ísumba taaira'á inkámúwana puwúwana kentáá síkwá'náona Ísóigo Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankena

31 séna anón-kwaasi póna sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye séna ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á móankena Ísareri-kwaasi kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a tíyana kentí sáwí-imayaa maitiyuwániye séna Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankena ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á móankaraiye.

32 mináímbá iséta kawé'á umáíya kwésimatimunanya Áánútun-amanko mináímbá kawé'á umái kwésimatimiye. Áánútuma kwenáái isámai kawé'á kwéowai kwenamambá kwétimisana Áánútun-amanko mináímbá kwésimatimiye aantá-kwaasi siráawe.

33 simásúwówasa aaimó isái-kwáásí isésa tirumbá sáwíte úwasa tínkamona-e-imayaa uwaná

34 miwítí avumpinkémbá moóráwai usásinena ámáán-kawaa-kwaasigo áwí'a Kámérieri kwemá usásinena miwí táái káráyuwena kwemá Áánútun-aaí aúvái-kwandaivinkemba aasiyaasí simáti simati kwéuwasa kwenáwí'a mósá makáawai kwemá usásinena aantá-kwaasiyavena séna sáwíyanka'a máápa'a kumónááowe súwasa máápa'a kúmúwana

35 séna Ísareri-kwaasiyono. minkwáásiyávái mirá ónáemo síyamba kakaariyá íma mirá é'a isáiyuwe'a mirán-oro.

36 ááema moóráwai áwí'a Tiutaásí usásinena séna anón-kwaasi únda pó'a kesirááíye sé'a kwaránááowe súwasa sáwíva-kwaasi 400 kwaasi kwarówana moóráwai Tiutaásímbá tuvuwúwana puwúwasa kwembó kwa'maésamo nááún-kwaasi kóyáwé ésa kwená mayái ivátukaawe.

37 minkákémbá túwí'o aawásó-tawai moóráwai Kárírivakewai áwí'a Yútási usásinena tááyowasa sáwíva-kwaasi kwenarááíma kwa'maésa kwéguwana moóráwai tuvuwúwana puwúwasa kwembó kwa'maésamo nááún-kwaasi kóyáwé umáguraawe.

38 mindáyavai imáyáa é'a minkwáásiyómbá íma ándáva'a mátiyuwe'a tíyúwéwasa máéro. miwítí mayáígóná ááimbo marará-kwáásítí imáyáavinkembo énamo éna ánásaniye.

39 miwítí mayáígóná ááimbo Áánútuna imáyáavinkembo ína'o é'a íma kanaán-umai karánááovo úwoi kwaíkwei'a íníye. Áánútumpakembo ína'o é'a minkwáásí sáwí'o umátinke'o é'a Áánútunkwara'a sáwí'a umánkanaaowe Kámérieri súwasa aaimó isái-kwáásí isésa kwenááiyavesa owé sésa

40 aantá-kwaasi tááyowasa íyúwasa túwíruku'a nésa asiramái sésa Ísun-aaí kwená asirayámbá íma simátíméro sésa tí'mákaawe.

41 tí'marówasa kwéesa tigaeyávái uráasina Áánútu imáyáa tímúwana tirunkó kawé'á úwasa sésa Áánútu asirayámbá símakaisata Ísuntaveta asiramáíya máyaundaya pósa sí'o íní'a umásínkáantaanivo sirunkó kawetá isatá máyaumne aantá-kwaasi simásuwesa

42 aasiyaasi-táwai anóm-bono'-naumpa'a kwaásiti naúmpimpa'a Ísuna áséi-kwasai simátíma'maesa kwénaaesa Áánútumo usásinankaiwai Yútaa-kwaasiya kwéamu maraundayawai kwemá Ísuman-íye sésa simátíma'maesa kuráawe.

6

1 simátíma'maesa kuwasá Ísun-ai isésa sáwíva-kwaasi kwená aampa'á kwégwesa máyónka'a Yútaa-kwaasi ó'om-baravaken-kwaasi Kíríki tááivinken-aimba sun-kwáásí Yérúsaremuva'a máyón-Yútaa-kwaasiyavesa í'ái tinkésa óntamba taainkesa Kíríki-ketorinimba íma tímúnkakemba í'ái tinkówasa

2 mindáyavesa aantá-kwaasi Ísuna aampa'á kwéguwai amáparawai tááyowasa tuwasá sésa Áánútun-ai simátimunda-mayai tuwéta óntamba taaínkaar-umai tímúnda-mayaimo máyáandaya uwóví'a ónaundayaawe sésa

3 keinárawapinkemba avakaeté-kwaasi túwí'o tewatá óntambo taainái-máyái timénaumne. mindárawa'a kawer-ímáyáágwára-kwáásí Áánútun-amanko miwívimbá anómba umátínkain-kwaasi túwí'a tewatá óntambo taainái-máyáiyá tíméta

4 kesáá Áánútunopata námúnaa kwéseta Áánútun-ai simátíma'maeta kónaundayaawe aantá-kwaasi suwasá

5 isésa tirumbá kawé'a kwéuwasa avakaeté-kwaasi túwí'a tombá moóráwai áwí'a Sítiveni kwemá Áánútun-amanko kwempimbá anómba umánkowana Ísuntavai imáyáa umái asiraiwái úwana moóráwai áwí'a Vírípi úwana moóráwai áwí'a Pórókórasi úwana moóráwai áwí'a Náikéna úwana moóráwai áwí'a Táimóno úwana moóráwai áwí'a Páménasi úwana moóráwai áwí'a Níkoráasi kwemá Antioku-naopaken-kwaasi póna ó'on-ampakemba Yútaa-monor-ampa'a kuréna minkákémbá Ísuna aampa'á kwétuwai úwasa

6 miráumai-kwaasi tí'mai aantá-kwaasitopa'a móitinkowasa Ísóigona mayái mayóntavesa tine'á tátokesa Áánútumpa'a námúnaa siráawe.

7 Áánútun-ai simátíma'maesa kwéguwasa Yérúsaremu-naopaken-kwaasi sáwíva'a Ísuna aampa'á kwéguwasa Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái máyón-kwaasi sáwíva'a Ísun-ai isésa kwená aampa'á kwéguwasa miráumai kwégwesa sáwíva-kwaasi-i'a uráawe.

Sítivenimba tátokaan-kwasai.

8 Ísóigo Sítivenimba áwa'naa úwana asirayánkwará'á ména amápa-kwaasi túranka'a ó'on-o'om-bayai kawé'-má'yáimá maéna máyowasa

9 moórá-tawai évakarawai Sítiveninopa'a tésa kampar-áiné-ímáyáá ésa kwesimá kwesiman-esa miwímá Yútaa-kwaasima pósa évakarawai Sáíríni-maravakewai évaka'a Arekesándiyaa-maravakewai évaka'a Sírísíyaa-maravakewai évaka'a Ésiyaa-maravakewai miráumai-mapaken-kwaasi mimbórá-mónó'-náúmpá'á mésa Sítiveninopa'a tésa kampar-áiné-ímáyáá ésa kwesimá kwesiman-umbanivo

10 Áánútun-amanko Sítivenimba kawer-ímáyáá amúwana póna Sítivenin-aigo miwí tááigomba usáyaaítowasa

11 ivátuwesa kwésa aúpá'á óntamba torupamáí évaka-kwaasi tímésa sésa Sítiveni Mósesimba simái sáwí'a umánkena Áánútumba simái sáwí'a umánkaraisata ísaraumne. kosimátíméro suwasá

12 minkámpár-áimbá tasimátímúwasa úwoi-kwaasiye anón-kwaasiye ámáamba sun-kwáásíyé ísówana tirunkó sáwí'a úwasa Sítiveninopa'a tésa tayáto'mai í'ái'maesa monor-anón-kwáásítópa'a máankesa

13 kampar-áimbó sun-kwáásí kotí'maesa mátínkówasa kampa'á sésa minkwáásígó anóm-bono'-namba simái sáwí'a úmae iyéna Mósesina ámáamba simái sáwí'a úmae iyéna

14 séna naaóvá'á Mósesimo áamáambo simátímakain-amaamba Ísu Násaretivakewaima ivátuwena ó'on-amaamba kwésena Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-namba tawísíyuwaniye Sítiveni siráiyé. mirán-kámpár-áimbá kwésuwasa

15 amápa-kwaasi Sítivenimba awánomba kwíyómpakemba Áánútuna kwayó-kwáási tóikaamba aúkówasa awánaraawe.

7

Sítiveni monor-ánón-kwáási simátímakain-kwasai.

1 mirá simásúwówana aiva'-mónó-kawáánákó Sítivenimba áisaa ena séna kwésen-aimba árair-aina'i. kampar-áiná'iyó súwana

2 Sítiveni séna kesivoísái kesuwaaisáiyó simátíménda isáaro. naaóvá'á kentáá síkwá'náo Ááváramu íma Áránaava'a komáyonka'a Mésópótemiyaa-marava'a máyonka'a Áánútu asirayánkwáráwái kuména

3 Ááváramuntavena séna ená maragwára enamááraawigwara'a tiyuwé kwina'á moórá-marama agarááránkáandava'a koméniyone súwana

4 iséna mimbáramá Káútéa-kwaasiti maravá'á tuwéna teémena Áránaava'a tamáyowana avowá puwúwana Áánútu aí'marówana teémena maavá'á máyaundava'a túwana

5 minkánáá Áánútu íma maramá amúmba asiramái séna aáo maambáramá enkwára enaísavutantambo iyawaigwara'a timénaumne. Áánúto sumba Ááváramu iyámpói íma maránkaronka'a mináimbá simáména

6 moórá-ainkwara'a séna enaísavutantambo iyawai ó'on-kwaasiti maravá'á koméwasa umbai-máyái timésa sáwí'a umátínkéwana sáwívar-ima 400 íma ánasaina'a

7 sáwí'o umátinkanaaowaima sáwí-meyamba timénaunda pósa enaísavutantambo iyawai mimbáramá tuwésa maavá'á tésa kesí imáyáa mósá maránááowe séna

8 mináimbá naaóvá'á Áánútu Ááváramuntavena séna aáo maambáramá enkwára enaísavutantambo iyawaigwara'a timénaumne siráimba mináimbá simái tarúmarena póna túra'a káramai araa'éna uwó Áánútu siráiyé.

súwana Ááváramu ména Áísákaamba ankéna avakaumboé-no'waamba kwaéna áura'a káramai araa'éna umánkowna Áísákaa anón-éna Yákópomba ankéna áura'a káramai araa'éna umánkowna Yákópo anón-éna sísamaivakemba kae'á kumbaimái-iyampoi tinkéna túra'a káramai araa'éna umátínkáva'a kuráiyé.

9 mirá umátínkáva'a kúwasa mináváráwáínónnda tíváko áwí'a Yóséptavesa naaénkewai íma kentáará'á kárákwiyiniye sésa tirumbá sáwí'a umánkesa ái'maesa ó'on-kwaasiva'a mátimesa óntamba máyówasa miwí Yósépinba ái'maesa kweémesa Ísípi-marava'a máánkówana Áánútu kwesé máyowasa

10 umbai-máyái amésa sáwí'a umánkómbanivo Áánútu kwesé ména áwa'naa ena kawer-ímáyáá aména kwená umbai-yántáá'á ánasamankowana mimbáramá Ísípi-marara-kawaanako Yósépina kawer-ímáyáá iséna séna Ísípi-marava'a amápa-kwaasira'a kawé'á umái kárákwiyé kesí náaindaanka'a mirán-owo súwana kwemó súntemba kwéuwana

11 naaémba ayawaimá téna Ísípi-maravare Kénááni-maravare amápar-ayampa'a ayawaimá tówasa tááiyavai ésa kentáá síkwá'náyomba toómbá íma kentáávímbá kwéraiye.

12 Ísípi-marava'a toómbá kwáyáíye-aimba isáúmpo komeéyán-oro Yákópo séna áánimbaa'a t'i'marówasa komeéyá úmaesa

13 tivowánópa'a tamáyówana mintómbá ánásowana ó'a kuwaná Yósépi miwítí egwaa'á tamaéna séna kemá Yósépi kentívá'a úne súwasa kesí imáyáao pukáane súndayaawe suwaná Ísípi-marara-kawaanako Yósépina ááimba iséna awaaisáí tuwánówana

14-15 Yósépi awaaisáí simátimena kesivombá kosimámiyana ená akúmbá t'i'mae Ísípiva'a tiyó Yósépi siyé. kosimáméro Yósépi súwana avowámá iséna kwená akúmbá 75 kwaasi t'i'maena Ísípiva'a kawe'á umái komésa púwúwasa

16 naaémba miwí tisaavutomba tiyáántámba maimaé teémesa Sékémuva'a máutomba naaóv'á Ááváramu Émon-andaraken-kwaasima óntamba tímatakum-barava'a máutaraawe.

17 áñoivo kentáá síkwá'náyomba Ísípi-marava'a komésa sáwíva-kwaasi agairáawe. Áánútu Ááváramuntavena asirayán-áímbá séna Kénááni-marama enaísavutantambo íyawai timénaumne siróntemba timínín-kanaa ákise únka'a

18 moóráwai Ísípi-marara-kawaanako Yósépimo naaóv'ó pukóntavena kwená mayái-áímbá íma ísarowai póna

19 kentáá síkwá'náya umbai-máyái tiména maimái sáwí'a kwéumatinkowasa iyámpói máápa'a tiyuwówasa pukáawe.

20 iyámpóiyomba púwúwana minkánáávímbá Mósesi kawer-óigwárar-iyámpói ánkarena anówama naaúmpa'a aúpá'á ánkarrowana kaumbo-kwíyómbá putuwéna

21 máápa'a áí'maena móru ánkarrowana Ísípi-kawaanako ayáámúnkoma awánómba aráái tówana kesáánine séna kárákwirrowana anón-úwasa

22 Ísípi-kwaasi miwítí ááimba kwésimama'mae íyúwana Mósesi kwéisenana anón-éna kwemó mayóm-bayaigoe kwenááigoe kawe'á uráíye.

23 Mósesi mirán-kwáásí ména kae-kwáái aiyayaan-ima 40 íma maisuwéna kesí kwaásí Ísareri-kwaasi kotuwánanae séna kúmba

24 Ísípi-kwaasigo Ísareri-kwaasigomba sáwí'a umánkowana Mósesi tuwánéna Ísareri-kwaasi áwa'naa ena Ísípi-kwaasigomba tuvúwúwana puwúwana

25 Mósesi imáyáa éna séna Áánútu mimbáyáírátávéna usásisinkaraimba pó'a Ísípivakemba Ísareri-kwaasi t'i'mae'a koónaunda mimbáyáíyávésa owé sénááowe siráímbanivo Ísareri-kwaasi íma mirán-ímáyáá uwaná

26 Mósesi kogwaéna usásinena kúmba Ísareri-kwaasi kaekó áái'a tiyóyana tuwánéna tiyoráínda-imayaa éna séna kae'náraiyo mimbórá-naoraama óívo áái'a tiyaáyavo súwana

27 aiva'ó ááimba'maimo tiyón-kwaasigo Mósesimba améntáyuwena séna nááwa embá usásinankaraisa kentáásí kawáái'a éwa aaiyá kwésimasimeno.

28 tindaumo Ísípi-kwaasimo tuvuwónanamo puwéiraintena kembá mirá ínnyono súwana

29 Mósesi iséna inkaiséna kweéme kweéména Mítíyani-marava'a ó'on-kwaaiti maapa'a koména kaer-iyámpói matínkaraiye.

30 Mósési kaer-íyámpói matinkéna ména kae-kwáái aiyayaan-ima 40 íma maisuwéna moórá-tawai kavóná-marava'a kwégwena Sáinai-omapa'a egwaa'á kwáyonka'a kwéguwana sáwíyan-taivinkemba irá kwégena íma mintái kówana Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewaima mimpimbá máyowana mintái íma kówana

31-32 Mósési awánéna anón-imayaa éna egwaa'á koména awánówana Áánútu séna enaíkwá'ná Áávaramune Áísakaane Yákópone miwítí Áánútu úne súwana Mósési mináimbá iséna ayántámbá tówana úwoiva'a karakówana

33 Ísóigo séna máyaunda póna á'oram-barama kwáyáipa'an-ivo kawé'-máravá'á méraapa'an-ivo maambárámá sáwí'a ónavainivo aísamai ánáamba ayútuwaaó.

34 Ísípiva'a kesí kwaási sáwí'o kwéumatinkaawasamo ivi'ó kwétaamba tuwánáunda pó'a túwa'naa ónaumpo usásinena'a ai'maráana kweéme kweéme Ísípiva'a kuré kesí kwaási Ísareri-kwaasi kótí'mae Kénáani-marava'a kwaaó Áánútu Mósésintavena siráiyé.

35 kwembá Mósésimba Ísareri-kwaasi tínaaemba umánkesa sésa nááwa embá usásinankaraisa kentáási kawaái'a éwa aaiyá kwésimasimeno siráawe. siráan-kwaasiyavena Áánútu mináimbá siráiyé. kwembá Mósésintavena Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewaima sáwíyan-taivinkemba aai simámakaiye. kwembá Mósésimba Áánútu kawáá-máyái aména ai'marówana Ísípivakemba Ísareri-kwaasi kótí'maena Kénáani-marava'a kuráiyé.

36 kwemá Mósésima Ísípiva'a ímo awárom-bayai ó'om-bayai mayówasa sésa úwoi tí'mae kóuwo suwaná tí'maena kúmba nonkó áwí'a naae-nóné supá'á kwéna ímo awárom-bayai kawé'-máyái komaéna tí'maena kúmba kavóná-marava'a kae-kwáái aiyayaan-ira'a 40 ira'a komáyówana ímo awárom-bayai kawé'-máyái maimaéna iráiyé.

37 kwemá Mósésima simátiména séna Áánútumo kembó usásinankarainten-umai naaémba moóráwaimba kentísaavutantambo íyawaivinkemba usásinankaniye. Áánútun-aaí simátiminiwaimba usásinankaniye.

38 kwemá Mósésima kavóná-marava'o Áánútuna kwaási Ísareri-kwaasimo méraapa'a miwísé ména kentáá síkwá'náyonte ména Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai kwesé ména Sáinai-omapa'a umáyowana Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai Áánútuna ámaámba simámuwana ímo ánásai-aimba simámuwasa simátíma'maesa kuráanta kwéisaumne.

39 Mósésin-aaí simátímumba kentáá síkwá'ná íma iséna tínaaemba umámesa Ísípiva'a tayauweránáe-imayaa uwaná

40 naaémba Áánútu Mósésimba ááyowana omápa'a umáyowasa Mósési awaaó áwí'a Érónintavesa sésa Mósési Ísípivakembo síkaiwaiya náávara kóuraiyo. íma awánáundavata kóuraivo moórá-isoigomba tarórumarewata kwenarááya kwáráano sésa

41 óntandankakemba purumakan-aráákaamba úmaresa minkámpár-ísóigóná aamoimá umánkesa póima tuvú'mái kwénesa úmakon-tantaatavesa aamoí ésa toóní'a umái kwénowana

42 mindáyavena Áánútu ánaaemba umátiyuwowasa kwíyóntavesa aaváúyávésa otávésa kesí ísóigoman-iyé siráawe. mindáyavena naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai agaimaréna séna

Ísareri-kwaasiyono. kavóná-marava'a kae-kwáái aiyayaan-ira'a 40 ira'a mé'a póima tuvú'mái neémaémbe íma kentáv'é'a ísámai neémaémbanivo

43 kentí kampar-ísóígóntáv'é'a ísámai kwená ampanta-námbá maimaé'a kwénaaowe. minkámpár-ísóígó áwí'a Mórókowe siráawe. okáán-tántáá'á tarórumake'a áwí'a Erevááníyé kwése'a toré kwénaaowe. minkámpá-káér-ísóiráí úmare'a kesí ísóigowe kampa'á sé'a áwí'a maé kwéiyowe. mirá uráantave'a kentí maravákémbá tí'maráana'a kweéme'a moórá-marava'a áwí'a Pépíróni-marava'a koménaaowe

Áánútun-ai simátímakowai agaimaréna siráiyé.

44 naaóv'á kavóná-marava'a Áánútu Mósesimba agaráárankena Áánútuna naambó ampantar'ó ónááomba maará ónááowe séna agaráárankowasa Áánúto súntemba mirán-dámbá umái maimaésa kavóná-marava'a kwénaaowe.

45 naaémbe miwí táánimbaa'a kentáa síkwá'náyomba mindámbá maimáyówana Yósúwa tí'maena Kénááni-marava'a kúmba Áánútu túwa'naa ena mimbáráv'ó máyón-kwaasi kwatuwówasa kóuwasa koyavíresa mindámbá minká'á mámaresa máyówana naaémbe Tévíti Ísareri-kwaasiti kawááná'á máyompimba mindámbá úwoi kwáyowana

46 Tévíti kawe'á umái máyowana Áánútu aamoí umánkowane Tévíti Áánútumba áisaa ena séna ená naambá ónaum. íya ónaumno. emá Yákópona Ísóigoma po owé sina'ó é'a ená naambá ónaumne súwana

47 Áánútu séna emá íma ínáyompo enááninko Sórómoni kesí naambá ínáyé siráimbanivo

48 Áánútu kwíyómpa'o máyáimba kwaási úmakaan-daumpa'a íma máyáiyé. mindáyavena naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai agaimaréna séna

49 Ísóigo séna kwíyómpa'a kárákwiyé'a marará'á kárákwiyunda pó'a úmaraniyonda-naumpa'a íma úwoi marapá'á kumbénaumne.

50 kesávái mintántáá'á amápa'a tarórumakaumne Ísóigo siráiyé agaimaréna siráiyé Sítíveni siráiyé.

Sítíveni mináimbá simátímatuwena aaimó isái-kwáásiyávái simátimena séna

51 keinárawa'a tirunté máraamba mé'a pó'a Áánútuna aampa'ó ímo kwááan-kwaasiraani'a umái mé'a Áánútun-ai kwéisaambanivo íma ísámai kawe'á kwéowe. kentíkwá'náyomba Áánútun-amankomba tínaaemba umámemaentemba kemá mirá kwéowe.

52 kentíkwá'náyomba Áánútun-ai simátíma'maesa kwéguwai amáparawai sáwí'a umátinkesa Áánútuna kawe-kwáyóná'á kumíníyeyaimba simátímakowai tínkamuwasa pukáawe. naaémbe kwemá kumúwa'a kuntaru'á umái tuvúwúwana pukáiyé.

53 ánivo kwíyómpakewaima Áánútuna áamámba simátímakowa'a keinárawa'a ísaraambanivo íma ísámai kawe'á uráawe Sítíveni siráiyé.

Sítívenimba óntandei tuvúkáan-kwasai.

⁵⁴ Sítiveni mináimbá simátimumba aaimó isáí-kwáásí ávááraumai tirunkó sáwí'a úwasa i'naiyámbá mésa tiyántavesa uwaná

⁵⁵ Sítivenimba Áánútun-amanko kwempímbá anómba umánkarowana kwíyómpa'a awánómba Áánútuna ságayamba kwáyowana Ísu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á máyowana Sítiveni awánéna

⁵⁶ séna awánaaro. kwíyómba taaínkaar-isaná Áánútu ayáánúrapa'a asir-ayán-áyámpá'á Ísuma kwaási úrandako máyáimba awánaraumne súwasa

⁵⁷ miwí anónka'a kwáá'a tésa kwenáái íma ísanáe sésa tááka'a tiyáándeí awááesa Sítivenimba tarááparaapa ésa

⁵⁸ tátokesa taagwiya'maésa marur-awámpá'á máyuwesa óntamba mairésa tuvúkáawe. Sítivenintavesa kampar-áimbá siráawai paákár-únánkwátói ayútuwowana ívé-kwaasi áwí'a Sóro minúnánkwátói kárákirowasa

⁵⁹ Sítivenimba óntandei tuvúto'naa uwaná Ísóigonka'a námúnaavinkemba séna Ísu Ísóigoo kesimambá kumbaimaéna'a púwóno séna

⁶⁰ arauntaumbá airéna anónka'a séna Ísóigoo sáwí'a kwéumasinkaambanivo miwí íma sáwí'a umátinke miwítí sáwí-imayaa maitiyuwaaó Sítiveni simásuwena pukáíye.

8

Sóro Ísuna kwaási sáwí'a umátinkarain-kwasai.

¹⁻³ Sítivenimbo tuvúmba Sóro arunkó aamoí úmbanivo évakarawai Áánútun-aaiyavesamo asiramáimo máúwai Sítiveni áuma maimaé máutesa anón-ivi'a tombánivo Sóro Ísuna aampa'ó kwéguwai tinkambai ánásanae séna kúmba naaúmpimpakemba aarakwá'á koyavisimái ándáva'a tiyupa'a kúwasa Yérúsaremuva'a Ísuna aampa'ó kwéguwaima aivarí'a umái sáwí'a umátinkowasa kóyáwé uwasa aantá-kwaasiye su'mai Yérúsaremuva'a máyówasa ó'on-kwaasi Ísuna aampa'ó kun-kwáásí Yútiyaa-ayampa'a Sámériyaa-ayampa'a kóyáwé uráawe.

Sámériyaava'a áséi-kwasai kosimátímaakaan-kwasai.

⁴ Ísuna aampa'ó kwéguwai kóyáwé ésa Ísuna áséi-kwasai kosimátíma'maesa kurá.

⁵ Vírípi Sámériyaa-naopa'a kúmba kosimátimena séna Áánútumo usásinankaiwai amu'maráúndawaiyaamo á'o kunkáimba kwemá Ísuman-iyé

⁶ Vírípi simátimumba kawé'á umái ísówana ímo awánarom-bayai mayówasa awánowana

⁷ taraváá-kwámbá tirumpimbá máyówaiyavena aái súwasa taraváá-kwámbá kwáá'a tumásuwesa kóuwasa kwaási kawé'á umái máyówana aiyayaamba pukón-kwaasi asóvamatinkowasa kawé'á umái mésa

⁸ Sámériyaavaken-kwaasi ávááraumai tirunkó kawé'á umái méraawe.

⁹ Sámériyaa-naopa'a moóráwai áwí'a Sáímoni ména anón-kwaasi úne séna pukaa'á agaimaéna kwéiyuwasa táátavai kwéesa

¹⁰ anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye kwená mayái awánésa kwenaráái kwégwaresa sésa Áánútuna asirayánkóe kwená asirayánkóe moórái'a uráíye kampa'á suwaná

¹¹ ayáátááka'a pukaa'á agaimaéna kwégum-bayai mayówasa kwenaráái kwégwaresa táátavai uráambanivo

12 naaémba Vírípi Áánútuna áséi-kwasai kosimátimena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-kanaama kosimátimena Ísu Káráisitín-aii kosimátimuwasa isésa sésa árair-aimban-iyé suwaná Vírípi minákwá'á nombá pétinkowana

13 Sáimoni kwegwárá'á áraire súntavai Vírípi nombá pérankowana Vírípiye kwénaauwana ímo awánóm-bayai mayówana awánéna áátavai uráíye.

14 mirámó Sámériyaava'o kwéumba Yérúsaremuva'a aantá-kwaasi mésa Sámériyaavaken-kwaasi Áánútuna áséi-kwasai isésa mináimbá méyatokaan-aimba isésa Pítaante Yóninte tí'márówasarai kweémesarai

15 Sámériyaava'a komésarai Ísuna aampa'ó kwéguwaiyavai ísámai námúnaavinkemba sésarai Áánútun-amankomba mayánaáowe sirááíye.

16 Vírípi nombá pétinkaronka'a Ísóigo Ísuntavena ísámai nombá pétinkowana Áánútun-amamba íma marómba pósarai Pítaae Yóniye námúnaavinkemba sésarai

17 tiyáamba tátoroyana Áánútun-amanko tirumpimbá kumúwasa mairáawe.

18 aantá-kwaasirai tiyáamba tátoroyana Áánútun-amanko tirumpimbá kumbaúwasa máyómba Sáimoni awánéna asirayámbá meéyámbaranae séna Pítaante Yóninteyavena séna óntamba maékai

19 minásíráyámbá simékaiyo. ó'on-kwaasi siyáamba tátoraanana Áánútun-amanko tirumpimbá kumbaínkwáe súwana

20 Pítáa séna Áánútu úwoi kwétimin-tantaatavai óntandei meéyán-ónáe sénda po ená óntankwara'a esé iravimbá ánásayaaoíye.

21 Áánútu aúranka'a ená imáyáa íma arupí imbá po maambáyái kenkáisi mayái íma súwa'naa ínáyone.

22 ená sáwí-imayaagomba ánaaemba umásuwe Ísóigomba áísaa inaná ená sáwí-imayaagona anondá mayauwániye.

23 Áánútu íma asirayámbá ámakaintavai enarumbá sáwí'a umásinkaanana ená sáwí-imayaao anómba éna embá tátokaiye Pítáa súwana

24 Sáimonima Pítaante Yóninteyavena séna súwa'naa ékai Ísóigomba námúnaavinkemba áísaa íyana emó sénda misáwí-yántáá'á íma kempá'á tíno Sáimoni sirááíye.

25 súwasarai Pítaae Yóniye Ísóigon-aii simátimesarai Ísuwe naaémáuyan-aimba simátimesarai Yérúsaremuva'a kónáe sésarai aampa'á kweémesarai Sámériyaa-ayampa'a naaó'-nao'a Áánútuna áséi-kwasai kosimátima'maesarai kurááíye.

Vírípinte Ítíópiyaavaken-kwaasinte kwaasái.

26-28 mindárai Yérúsaremuva'a kuyaná Vírípi Sámériyaava'a máyomba moórawai anón-kwaasi Ítíópiyaa-maravakewai éna Ítíópiyaa-kwaasiti kawáá-ínínkó áwí'a Káándásina óntanka'a kárákwírowai Áánútuna imáyáa éna Yérúsaremuva'a kweémena Áánútu áwí'a mósá maréna koyauweréna kwená káárivimba anóm-poigo tavisímaena kún-kaarivimba kúmba Ísóigona kwayó'ná'á kwíyómpakewai Vírípiantavena séna usásine Yérúsaremuvakemba Kásaava'a kwégon-ampa'a kwaaó súwana iséna usásinena minámpá'á kweémena kavóná-marava'a kúmba Ítíópiyaa-maravaken-anon-kwaasi

kwená káárivimba kweémena aúvái-kwandaavimba awánéna naaóv'á Áánútun-ai simátimakowai áwí'a Áísáya agaimakón-aimba awánómba

²⁹ Áánútun-amanko Vírípintavena séna kwená káárigona egwaa'á kwaáo súwana

³⁰ isaaísena kúmba Áísáya agaimakón-aimba táámpamai kwésuwana Vírípi iséna áísaa ena séna mináínkóná ááimba kwéisaano súwana

³¹ á'a moóráwai simásiminimba pó'a isánaumpo kesí káárivimba usáataao súwana Vírípi minkáárivimbá usáatena umaúwana

³² mináúvái-kwándááivínkén-áímbá táámpamai séna sipisípi áyáumo karánéesamo owanamó imo kwáá'o tintembá minkwáásígó íma aai siráíye. sipisípi tuvuwónéesamo owanamó imo kwáá'o tintembá minkwáásígó íma aai siráíye.

³³ kwenáwí'a mórana tuwésa sáwí'a umái aavimbá mayánkaraawe. kwená kwaási sáwí-mayai mairésa tuvuwówana marapá'á máyáin-kanaama ánásaraiye. mindáyavesa miwítí sáwí-mayai íma kanaán-umai avora'á simátimenaawe agaimaréna siráíye.

³⁴ Ítíopiyaavaken-kwaasi mináímbá táámpamai simásuwana Vírípintavena áísaa ena séna Áánútun-aimo simátimakowai nááwantavena mináímbá siráíyo. kwesávéna sirái. ó'owantavena siráíyo súwana

³⁵ Vírípi Áánútun-aimo aúváivinkembo táámpamaimo simámakainten-umai Ísuna áséi-kwasai kwésimamena

³⁶ aampa'á kuyambá nombá kwáyopa'a kwésarai uyaná Ítíopiyaavaken-kwaasigo séna nombá kwáyáínka'a pésinkainkwaé sé'a únana nóinko aampimbá ítáraiyo súwana [

³⁷ Vírípi séna Ísumpa'o arumbó amé kwenááyavai áraire simáímo maína'o é'a nombá pérankanaumne súwana Ísu Káráísintave'a árai'a Áánútu áánimban-íye kwésune séna]

³⁸ káárimo maisoréna kúwaintavena séna káári tátorao súwana iséna tátorowasarai Vírípiye Ítíopiyaavaken-kwaasiye nompímbá kumbésarai Vírípi nombá pérankowasarai

³⁹ úwoiva'a iyúyana Áánútun-amanko Vírípimba kunái'maena kóúwana Ítíopiyaavaken-kwaasi awánómba íma máyombanivo aamoí untáva'a kwená naaópa'a kúmba

⁴⁰ Áánútun-amanko Vírípimba kunái'maena Ásátóti-naopa'a máánkarowana Vírípi mináyámpá'-náópa'a Áánútuna áséi-kwasai simátíma'maena Sísaríyaa-naopa'a kuráíye.

9

Sóro Ísun-aaiyavai áraire siráin-kwasai.

¹ minkánáámá Sóro Ísóigona aampa'á kwéguwaiyavena arumbá sáwí'a éna tínkamonaé síma-síma'a kwéena aiva'-mónó-káwáánákónópa'a

² koáísa ena séna aúvái agaimái símína'a maima'é'a Támásikasi-naopa'o Yútaa-mono'-naumpimpa'o máyáan-kwaasiti anón-kwaasi mátíméno súwana owé séna mináímbá agaimaréna séna Sóro Ísuna aampa'á kwégwiyawai tivakáá-umai tuwánéna táto'mai tí'maena teéména Yérúsaremuva'a ándáva'a mátiyuwaniye séna agaimaréna súwana

3 Soro mináúváí maimaéna kweémena Támásikasi-naopa'a egwaa'á kúmba kwíyómpakemba ságayamba tawáonkaan-tantaa'a tuwówana kuména aúgáyáagaya úwana

4 tuvamúwana aaigówé su'mai séna Sóroo nóra séwa kembá sáwí'a kwéono súwana

5 emá nááwa seénó súwana kemá Ísuna sumpo kembá sáwí'a umásinkaampo

6 usásine Támásikasi-naopa'a koménana moóráwaimo síndantemba mirán-uwo súwasa

7 Sóroemo kun-kwáásí íma aai sumbá mésa íma kwaási ane'á kwéawanesa aaimó sune su'mai ísówana

8 Sóro usásinomba aúramba íma kawé'á umái awánówasa kwaási ayáánto'maesa Támásikasi-naopa'a máánkarowana

9 kaumbo-nó'wáámbá ména íma aúramba awánéna toómbá nombá íma naráíye.

10 Sóro kaumbo-nó'wáámbá kwaúwana moóráwai Támásikasiva'a ména Ísuna aampa'á kúwai áwí'a Anánésima aúramba karákéna kaainkááni'a umái awánómba Ísóigo simáména séna Anánésiyo súwana wó séna Ísóigoo kemá úne súwana

11 usásine aampa'á kwaaó. minánkó áwí'a apumó uráin-ampa'a kuré Yútásina naaúmpa'a kwéé moóráwai Táásási-naopakewai áwí'a Sóromba koawánaao. kwe námúnaa kwésiye.

12 kaainkááni'a awánarainka'a moóráwai áwí'a Anánési téna ane'á tátoraísana aúramba kawé'á umái awánaraiye Ísóigo súwana

13 Anánési séna Ísóigoo sáwíva-kwaasi kwenáái simásímakaawe. Yérúsaremuva'a ená kwaási sáwí'a umátínkarain-aimba simásímakaawe.

14 aiva-mónó-káwáánákó aúváí agaimái ámísana ená imáyáa mósá máráan-kwaasi ándáva'o tiyuwáíndayavena Támásikasiva'a tiráíye súwana

15 Ísóigo séna kesí mayái áménana kesáái kosimátin-tasimatimba ó'on-daopaken-kwaasiye kawáá-kwáásíyé kesí kwaási Ísareri-kwaasiye kosimátin-tasimatimba ínimba po usásine kwenópa'a kwínaná

16 kesí mayái Sóro kwémayainasa kwaási sáwí'a umánkanaawe. mindáyave'a ke agaráárankanaumne Ísóigo siráíye.

17 súwana Anánési iséna kwéna sún-daumpa'a uména Sóro ane'á ayáámba tátorena séna Sóroo kesí kwaásima óne. aampa'á kwéte Ísóigo Ísumba awánaraandawaima si'maráísa'a túne. aúramba kawé'á umái awánenana Áánútun-amanko arupimbá anómbe umánkaindayavena si'maráísa'a túne súwana

18 Sóro aúrampinkemba amanonoí tákúwana aúramba kawé'á umái awánéna usásinowana Anánési mono'-nómbá pérankowana

19 toómbá násuwena áúgoma kawé'á úwana méraiye.

Sóro Támásikasiva'a simátímakain-kwasai.

Sóro Támásikasiva'a évaka'-no'waamba kwaéna Ísuna aampa'á kwéguwaise ména

20 avekáán-úwana mono'-náúmpá'á uména Ísun-aaí simátiména séna árai'a Ísuma Áánútu áánimban-íye súwasa

21 kwenáái ísón-kwaasi táátavai ésa moórá-morawai tísaaisaa esa sésa Yérúsaremuva'a Ísuna imáyáa mósá máráan-kwaasi tínkamin-kwaasiman-iyé. Ísuna imáyáa mósá máráan-kwaasi tí'mae ándáva'a mono-káwáá-kwáásirá'ó mátinkanae séna maanká'ó tiráin-kwaasiman-iyé. Ísumpa'a téna máyáiyé sésa táátavai uráawe.

22 suwaná Sóro asiramái simátíma'mae iyéna séna árai'a Áánútumo usásinankaiwaimba amu'maráúndawaiya Ísuman-iyé séna kwenááigo iyúwasa Támásikasivaken-Yutaa-kwaasi isésa kwembá íma anondá simámakaawe.

23 íma anondá simámúmba sáwíva'-no'waamba kwaésa torupamáí mésa Sórona áamáyu-aimba sésa

24 tuvuwíyanesa no'wáámba kwáyá'wái Támásikasi-naokona óntan-kurigona aaumémpa'a mésa ontará'á takárákwi-karakwi kwéuwana moóráwái áamáyu-aimba sumbá kosimámuwasa

25 moórá-no'waamba Sóron-ai isésa Ísuna aampa'á kwéguwai Sóromba powaivimbá áítumai óntan-kurigona avaapimbá túsúyuwesa ándára tátoresa túwówana kumeémena marapá'á móruna tuwéna kóuraiye.

Sóro Yérúsaremuva'a komérain-kwasai.

26 Sóro Yérúsaremu-naopa'a kweémena kwéna séna Ísuna aampa'á kwégowaise koménae'a kúne súwasa miwí sésa Ísun-ai íma ísaraiwai kampar-áimbá kwésiye sésa kwenáároi inkáísúwana

27 moóráwái áwí'a Páánápáasi Sóron-ai iséna kawé'á úwana áí'maena aantá-kwaasitopa'a kwéna Sóron-ai kosimátiména Sóro Támásikasi-ampa'o kwégwenamo Ísóigombo awánówana aai simámakain-aimba simátiména Sóro Támásikasi-naopa'o Ísun-aaimo asiramáimo simátíma'maena kuráin-aimba simátimuwasa

28 isésa áraire suwaná Sóro miwísé ména Ísuna asirayámbá kwáyowana Yérúsaremu-naopa'a Ísun-ai asiramái kosimátin-tasimatin-éna

29 ó'on-Yutaa-kwaasi Kíríki-kwaasi tááivinkemba kwésen-kwaasi simátimuwasa aai kwésima-kwesiman-éna tuvuwónáe sésa

30 áamáyu-aimba sumbá Ísuna aampa'á kuwáí isésa Sóromba áí'maesa kweémesa Sísáriyaa-naopa'a máankesa sésa Táásási-naopa'a kwaaó sésa ai'márówana mindáoopa'a kóuraiye.

31 kóúwasa Ísuna aampa'ó kun-kwáásímó tínkamumba étínkówasa aánoumai kwempa'á maésa Yútiyaa-ayampa'a Káríri-ayampa'a Sámériyaa-ayampa'a Ísuna aampa'á kwéguwai aánoumai kwempa'á máyówana Áánútun-amankoma túwa'naa úwasa asiramái mésa Ísun-ai simátimúwasa isésa áraire sésa mirá kwéesa sáwíva-kwaasi-i'a ésa Ísóigo áwí'a mósá marésa kwenáisamaivimba méraawe.

Pítaa Árítaa-naopa'a kuráin-kwasai.

32 Pítaa aampa'á kwénaéna naaó'-nao-kwaasiti naaópa'a kwéna Áánútuna kwaási tuwánáíndayavena Árítaa-naopa'a kúmba

33 moóráwái áwí'a Íniyasi ména aambó naai íma naaéna avakaumboé-ima maisuwéna naaúmpare su'mai ména kwégawuwana

34 Pítaa awánéna séna Íniyasiyo Ísu Káráísiti asóvamankaivo usásinke ená kwandaai arusaáo súwana usásinkwena kúwasa

35 Árítaa-naopaken-kwaasiye Séróno-naopaken-kwaasiye amápa'a awánésa Ísóigompa'a tésa méraawe.

Pítaa Yópaa-naopa'a kuráin-kwasai.

36 Yópaa-naopa'a moórá-ininko ména áwí'a Tápítaama póna Kíriki-kwaasi táávinkemba mináwí'a Tókáasiye kwésuwana kwemá Ísuna aampa'á kún-inimba aasiyaai kawé'máyái kwémaena óisamba íma makón-kwaasi kwétuwa'naa úwana

37 áí'a úwana puwúwasa kwenáúma sese umásuwesa maimaésa ávúmayaataan-daumpa'a móankaraawe.

38 Yópaa-naopakemba Írítiyaa-naopa'a egwaa'á pósa Yópaavaken-kwaasi Ísuna kwaási Pítaa Írítiyaava'a tamáyon-aimba isésa kae-kwáási tí'márówasarai Pítaamba kosimámesarai sésarai isaaisé kesópata tiyó sésa sí'maráawakai túye suyaná

39 Pítaa usásinena mindáraise kúwasa áí'maesa minínímbá puwúwasa matuwé máyón-daumpa'a ávúmayaataan-daumpa'a iyúwasa Pítaanopa'a ketorínímbá tayorupamá maésa íví'a tésa Tókáasi íma pukáinka'a arusímakain-unankwatoiyé sésa agarááránkówana

40 awánéna séna máápa kárúwaaro súwasa kúmúwana Pítaa kívairéna Ísóigompa'a námúnaa simásuwena mégwantena minínímbá awánéna séna Tápítaao usásinaao súwana aúramba kwégararena Pítaamba awánéna usátorauva'a maúwana

41 Pítaa kousásinankéna Ísuna aampa'á kun-kwáásiyé ketoríníné tááyowasa ávumankomba uawánésa

42 Yópaa-naopa'a kosimátíma'maesa kuwasá isésa sáwíva-kwaasi Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á aráápamai máyówana

43 Pítaa Yópaa-naopa'a sáwíva'-no'waamba kwaéna moóráwái áwí'a Sáimoni kwená naaúmpa'a máyowana minkwáásígó kwaan-áúwarasinei kwená mayái mayón-kwasigona naaúmpa'a méraiye.

10

Pítaa Kóníríyasina naaúmpa'a iráin-kwasai.

1 Sísáriyaa-naopa'a moóráwái áwí'a Kóníríyasi ména Árómáavakemba sáwívar-i-kwaasira'a 100 i-kwaasira'a kárákwirowái máyowasa miní-kwáási túwí'a Ítári-i-kwaasiye kwésesa uwaná

2 Kóníríyasi Áánútun-aaiyavena asiramái ména kwená akúnté Áánútuna imáyáa éna áwí'a mósá maréna Yútaa-kwaasimo ímo óisambo makón-kwaasi kwétuwa'naa-éna Áánútumpa'a námúnaa símae iyúmbe

3 moórá-tawai enónka'a námúnaa kwésuwana Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewái aúranka'a paárúwana kawé'á umái awánówana séna Kóníríyasiyo súwana

4 áá'a kówana aúramba kararéna séna Ísóigoo nóran-aina simásimiyéwa seéno súwana emó námúnaamo séndawai kwaásimo túwa'naa óndawai Áánútu aúranka'a kawé'á óndayavái Áánútu ená imáyáa ímbá pó

5 ená kwaási tí'marénaasa Yópaa-naopa'a moóráwái áwí'a Sáimoni Pítaamba koaíráaro.

6 kwemá araámáó Sáimonina naaúmpa'a ména minkwáásígó kwaan-áúwarasi-mayaimo máyáin-kwaasigona naaúmpa'a uwí-nónkóná awámpá'-náúmpákémbá koairáaro

7 simásuwena áúyokuwana Kóniriyasi kwená mayái máyón-kwaasivinkemba kae-kwáyó-kwáásíráinte moórá-i-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá marówainte miráumai-kwaasirau tááyowasa

8 tuwaná kwíyómpakewaimo simámakon-aimba simátimena séna miráumai Yópaa-naopakemba koairáaro séna ti'mákaiye.

9 ti'marówasa aampa'á kógwaesa kweémesa Yópaa-naopa'a egwaa'á kumbá kwáyá'wái Pítaama naan-ávúmayaapa'a uména Áánútumpa'a námúnaa kwésuwana

10 áái ankówana toómbá nánáe súwasa toómbá agáyómba kaainkááni'a umái awánómba

11 kwíyómba taaínkaar-úwana mimpínkémbá anón-ampanta éiyain-araaira'a tátoresa túwówana kuména marapá'á kumúwana awánómba

12 minámpántávimbá kwai-kwaamba póíma irankavayaambá aváá'-númámá ó'on-o'on-kwai-kwaamba máyowana

13 aagíwé su'mai séna Pítaao usásinke tuvú'mái agandaaó súwana

14 Pítaa séna Ísóigoo ímanivo kentáási ámáamba Yútaa-kwaasiya mirán-tántáá'á aambá áumbakaawata pó'a íma kwénaumne súwana

15 minááígówé su'mai ókwara'a séna Áánútu kawé-tántáaré siráintantaatavai íma aambá áumbakaawe siyó súwana

16 kaumborá'á kaainkáámbá awánówana kwíyómpa'a minámpántámá iráiyé.

17 iyúwana Pítaa minkááínkáán-áínkóná ááimba nóra aainá'iyó súmba Kóniriyasimo ti'marón-kwaasi Sáimonina naambá taawánésa ontará'á tamésa

18 tááyamai taáísaa esa sésa Sáimoni Pítaa maandáúmpará kwááyu máyáiyó suwaná

19 Pítaa minkááínkáán-áínkóná ááimba avakáá-úwana Áánútun-amankoma séna kaumbo-kwáási embá avakáá-úmaesa kwétevo

20 usásinke kumuwó. kemá ti'maráúnasa tentávái íma kaer-ímáyáa e miwísé úwoi kwaaó súwana

21 Pítaa kuména minkwáásiyávéna séna kwésivakaa-on-kwaasi úmpo nóintavera kwésivakaaó súwasa

22 kentáási kawáánákó áwí'a Kóniriyasi si'maráísata enópata túne. kwemá kawé-kwáási Áánútuna imáyáa éna áwí'a mósá maráísasa pósa Yútaa-kwaasi amápa'a kwentávésa kawé-kwáásiyé kwésewe. moóráwái Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai kusimáména séna ti'marénasa Pítaamba Yópaa-naopakemba koairéwana enópa'a téna aai tasína isaaó sisatá túne suwaná

23 Pítaa tí'maena naaúmpa'a tinkówasa kwáúmba aaváyaavimba Pítaa usásinena miwísé kuráiyé.

miwísé kúwasa Yópaa-naopakemba Ísuna aampa'á kun-kwáási évaka'a aúyoresa

24 aampa'á kógwaesa kweémesa Sísáriyaa-naopa'a kumbá Kóniriyasi kwenamááraa kwená kwaásiye tááyowasa tayorupamáí mésa Pítaamba amu'makówana

25 Pítaa Kóníríyasi naambó kwáyonka'a ontará'á kúwana Kóníríyasi aamoí éna anóndakoman-iyé séna aisamaivimba kumbaúwana

26 Pítaa séna emó óndanten-kwaasi úmpo usásinaao séna usásinakena

27 aaí simáma' maena Kóníríyasiye naaúmpa' a iyúmba sáwíva-kwaasi toru-pamáí máyómba utuwánéna

28 séna kentáási amáámba ísaraawe. Yútaa-kwaasiya ó'onkaa-kwaasiye íma moórárata tágarótamaíya kwémaumne. miwítí naaúmpata iya kwénaaundarata Áánútu agaráásinkena amápa-kwaasi íma sáwí-kwaasin-owe siráisa'a awáraunda póta íma sáwí-kwaasiye sénaunda pó'a úwoi kawé'a umái ménaumne.

29 mindáyavai saáyaamba íma a'áo súnnda túmpo nóintavaiya saáyaraao Pítaa súwana

30 Kóníríyasi séna éiyain-do'waamba kwaé'a ívékaamba eénáínka'a kesí naaúmpa'a námúnaa súnana avekáámhá moóráwai ságyan-unankwatoí umásorena súranka'a kumbaéna

31 séna Kóníríyasiyo emó námúnaamo sémo kwaási túwa'naa ema Áánútu aúranka'a kawé'á óndayavena Áánútu ená imáyáa imbá pó

32 ti'márénasa Yópaa-naopa'a moóráwai áwí'a Sáimoni Pítaamba koairáaro. araámáó Sáimonina naaúmpa'a máyáíye. kwaan-áúwarasi-mayaimo máyáín-kwaasigona naaúmpakemba uwí-nónkóná awámpá'-náúmpákémhá koairáaro súwa'a

33 avekáán-umai ti'maráúnasa embá koairáawa kawé'á umái téne. kesáá Áánútu aúranka'a torupamáí méta Ísóigo simámakain-aimba simásiminkwae séta amu'makáunaya kwétene Kóníríyasi siráíye.

Pítaa simátimakin-kwasai.

34 Kóníríyasi simásuwowana Pítaa séna ívé'a kwéisaumne. árai'a Áánútu íma Yútaa-kwaasiye su'mai kwégarakwiyivo

35 amápa'-mapaken-kwaasi Áánútu aúranka'a arupí umái kawé'á umái máyáawai Áánútu miwí aamoí kwéumatinkaiye.

36 Áánútu Ísu Káráisitimba ai'marówana Ísareri-kwaasiyavai áséi-kwasai simátimakaimba á'a ísaraawe. Ísu Káráisiti amápa-kwaasiti Ísóigoman-iyé. mináséi-kwásáiyávésa árairemo siyawai tirumbá kawé'á umái kwempa'á ménaaomba

37 ke ísaraawe. Yóni simátimena séna kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a té'a nombá peránááowe siráimba Ísun-ai aiva'á Káriri-ayampakemba kwétena Yútiyaa-marava'a kóyáwé uráíye.

38 Ísu Násáretivakewain-ai ísaraawe. Áánútu kwenamambá Ísumba ámakowana kwempimbá anómba umánkowana Áánútu asirayámbá aména kwesé méraintavena naaó'-nao'a kawé'-máyaí kóyáwé éna Sáatáánigo tátorain-kwaasi kawé'á umátínkáva'a kuráíye.

39 Yútiyaa-marava'a Yérúsaremu-naopa'a mayáímá mairáimba awánaraundayaawe. kwembá taaira'á aiyayaampimba tuvúsúmarowana puwéna

40 kaumbo-táwai maisuwówana Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowana paárúnta kesúrandeíya awáraumpo

41 íma amápa-kwaasi awánaraawe. Áánútu simátiméromo siráinta Ísunta awánéta pukáimpinkemba usásinonka'a toómbá nombá kweséya naráumne.

42 Ísu asiramái simásimena séna Áánútu imáyáa siména pukén-kwaasigwara túvaren-kwaasigwara'a aaivimbá maitinkáníyone siyé simátíméro Ísu siráiyé.

43 naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai Ísun-aaí simátimesa sésa kwenááiyavesa áraire sésa kwesé aráápamai maiyawai Ísuna asirayánká'á Áánútu miwítí sáwí-imayaa maitiyuwáníye naaóvá'á siráawe Pítaa siráiyé.

44 Pítaa mináimbá kwésimatimuwana kwéison-kwaasivimba Áánútun-amankoma minámápáráwáivimbá kuména

45-46 Áánútun-amankoma kumbaúwasa ó'on-o'on-aimpinkemba Áánútu áwí'a mósá márówasa Yútaa-kwaasi Ísuna aampa'á kun-kwáásí Pítaae Yópaavakemba tuwáiyé táátavai ésa sésa Áánútu ó'onkaa-kwaasigwara'a kwenamambá úwoi kwétimiyé sésa táátavai uwaná Pítaa séna

47 Áánútu kwenamantá simakaintenta miwigwará'á kwétimimba póta nombá peránááomba íma aambá aunónaumpo úwoi nombá peránááovo

48 pétinkaaro súwasa Ísu Káráisitintavesa ísámai nombá pétinkowasa Pítaantavesa sésa kaumbo-káé'-no'waamba keséya kwaíníyone suwaná mirá uráiyé.

11

Yérúsaremuva'a Pítaa simátímakain-kwasai.

1 ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaí isésa tátokaawemo sumbá aantá-kwaasiye Ísuna aampa'á kuwáí Yútiyaa-maravaken-kwaasiye mináimbá isésa máyówana

2 Pítaa Yérúsaremu-naopa'a kúwasa évaka-kwaasi áwáá'a aéesa Yútaa-kwaasi túra'a kárámai araa'éna kwéontemba ó'onkaa-kwaasigwara'a mirá orómó sirón-kwaasi Pítaamba áwáá'a aéesa

3 sésa emá ó'onkaa-kwaasiti naaúmpa'a ugwaé ímo túmo kárámai araa'éna úmakaan-kwaasiti naaúmpakemba toómbá umandaráne suwaná

4 Pítaa amápa-tantaa'a uráimba simátimena

5 séna Yópaa-naopa'a mé'a Áánútumpa'a námúnaa séwándara'a kaainkáámbá awánaawanana kwíyómpakemba anón-ampanta éiyain-araaira'a tátoresá túwówana kuména kesí egwaa'á kumúwa'a

6 mimpímbá árimba awánaawanda póima kwai-kwaamba iraan kavayaambá áváá'-numama máyowa'a awánaawanana

7 aagíwé su'mai séna Pítaao usásinke tuvú'mái agandaaó súwa'a isé'a

8 sé'a Ísóigoo ímanivo kentáásí amáámba mirán-tántáá'á aambá áumbakaawata pó'a íma kwénaumne séwánana

9 minááígówé su'mai ókwara'a séna Áánútu kawé-tántáaré siráin-tantaatavai íma aambá áumbakaawe siyó súwa'a

10 kaumborá'á kaainkáámbá awánaawanana kwíyómpa'a minámpántámá iráiyé.

11 avekáámbá Sísáriyaavakemba kaumbo-kwáásí kesópa'a ti'marówai tumbá

12 Áánútun-amanko simásimena séna íma kaer-ímáyáa e miwísé kwaaó súwa'a kówánasa Yópaavakemba maankwáásí ava'moraé-kwaasi Ísun-aaí ísáawai súyorowata Sísáriyaa-naopata Kóníríyasina naaúmpata kówánana

13 simásimena séna Áánútuna kwayó' ná' á kwíyómpakewai kesí naaúmpa'a kumbáyáísa'a awánáúnana séna ti'márénasa Yópaa-naopakemba moóráwai áwí'a Sáimoni Pítaamba koairéwana

14 téna aai tagwésimatimina'a egwára ená akúnkwára'á amápa'a kwéiwana Áánútu sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye kwíyómpakewai siráíye Kóníríyasi súwa'a

15 aai kwéiwana Áánútun-amanko aiva'ó kentáávímbó kunkáintemba miwívímbá mirá úwa'a

16 awané'a moóra-aimba sáaka'a makáumne. ááema Ísóigo séna Yóni nombá pètinkaraimbanivo Áánútun-amanko kuména keinárawapimba anómba umátinkaniye Ísóigo siráin-aimba sáaka'a makáumne.

17 ánivo kesáá Ísóigo Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraire séwánanaya Áánútu kwenamankómbó símakqintenta ó'onkaa-kwaasi miwí mirá kwéowa'a awánaraunda pó'a kemá Ísuna mayái-kwáásimá pó'a nombá pérómba íma aamba aunówánasa úwoi nombá pékaawe Pítaa súwasa

18 mináímbá isésa áwáá'o áumba ivátuwesa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa Áánútu mirá kwéena íma Yútaa-kwaasiye su'maiya aai kwésimasimintaanivo ó'onkaa-kwaasiyavaigwara'a aai kwésimatimisasagwara'a miwítí sáwí-imayaa tínaemba umámesa Áánútunopa'a tésa aúnái'a umái mai'mai'a ónááowe siráawe.

Ántiokuvakewai Ísuna kwaásiti kwaásí.

19 ááema Sítivenimba tuvúwúwana puwúwasa ó'on-kwaasi Ísuna aampa'ó kun-kwáásí sáwí'a umátinkówasa kóyáwé uráamba évaka'a Vínísiyaa-marava'a kuwasá évaka'a Sáíparasi-marava'a kuwasá évaka'a Ántioku-naopa'a kuwasá miwímá minkáúmbó-márává'á máyón-kwaasi Yútaa-kwaasiye su'mai Ísun-aai kosimátimesa

20 miwívínkémbá évaka'a Sáíparasi-maravakewai évakarawai Sáirini-maravakewai miwímá Ántioku-naopa'a komáyónka'a Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiyegwara'a Ísóigo Ísuna áséi-kwasai kosimátimuwana

21 Ísóigona asirayámbá miwísé máyowasa sáwíwa-kwaasi Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tiráawe.

22 Ántiokuvaken-kwaasi Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tiráan-aimba suwasá Ísóigona kwaási Yérúsaremuva'a máyón-kwaasi mináímbá isésa Páánápásimba ai'márówana Ántioku-naopa'a kweémena

23 koména Áánútu kawé'á umátinkaromba tuwánéna aamoí éna asiramái simátimena séna kentirunkaké ísámai Ísóigontavai máéro séna

24 Páánápási kawé-kwáásí úwana Áánútun-amanko kwempímbá anómba umánkowana Ísóigonte aráápamai asiramái ména aai simátíma'maena kwéiyuwana sáwíwa-kwaasi isésa Ísóigompa'a tésa méraawe.

25 máyówana Páánápási Sóromba avakáá úmaena Táásási-naopa'a kúmba

26 koawánéna koái'maena Ántiokuva'a tésarai moóra-i tamaisuwésarai Ísóigona kwaásiye mésarai sáwíwa-kwaasi tayorupontembá Ísun-aai simátíma'maesarai iyúyasa Ísuna aampa'á kwéguwaiyavai sésa Káráisitina kwaásiye suwaná aiva'á Ántiokuva'a mináímbá paáruraiye.

27 mináímbá paárúwana minkánáá évakarawai Áánútun-aai simátímakowai Yérúsaremuva'a tuwésa kweémesa Ántiokuva'a kuwaná

²⁸ miwíwínkembá moóráwai áwí'a Ákápáasi kwemá usásinena Áánútu-amanko kwesé máyowana séna anón-ayawaima amápa'-mapa'a táníye súnka'a póna naaémba Árómáani-kamaaniti kawááná'á áwí'a Kórótíyasa máyonka'a mináyáwáimá paáruraiye. Ákápáasi mináimbá súwasa

²⁹ isésa Ísuna aampa'á kwéguwai moórá-morawai sésa óntamba torupamáí Ísun-ai ísáawai Yútiyaa-marava'a máyáan-kwaasi tíménáe sésa

³⁰ mirá ésa minóntámbá Páánápásinte Sóronte tímúwasarai maimaésarai kweémesarai Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi mátímakaaiye.

12

ókware'a sáwí'a umátinkaraan-kwasai.

¹ minkánáá Érótimba anówainkoma araámáó Érótima Yútaa-kwaasiti kawááná'á kwemá Ísuna aampa'á kwéguwai évakarawai sáwí'a umátinkena

² moóráwaimba ai'marówana Yóni awaaó áwí'a Yémésimba koyáto'mai anumarambá arátuwowana puwúwasa

³ Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesamo ímo áraire suwáí aamoí kwéuwana Éróti awánéna aamoí umásinkaigwae séna moóráwaimba ai'marówana Pítaamba koyátokai. Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayonkanaavimba moórá-tawai Pítaamba koyáto'maena

⁴ ándáva'a máánkowasa siyáánkain-umai ava'moraé-i-kwaasi kwenká'á kárákwirowasa éiyain-eiyain-kwaasi anondánonda umái kárákwiyuwasa Éróti séna naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíoótaasa í-tánón-kánáámá ánásaina'a Pítaamba ál'mae'a Yútaa-kwaasi túranka'a aavimbá mayanké'a inkamónaumnemo kwésumba

⁵ Pítaa ándáva'a máyombanivo Ísóigona kwaási Ísóigompa'a námúnaa simái Pítaamba áwa'naa uráawe.

Pítaamba ándávakemba ayúránkarain-kwasai.

⁶ námúnaa kwésesa Pítaantavai ísámai áisaa uwaná aavýaaraamba Éróti Yútaa-kwaasi túranka'a Pítaamba aavimbá mayankánaumne kwésuwana ívé'-no'waankaamba Pítaamba aiyayaanka'a asááúmakesa kaer-í-kwáási évareva'a máyóyana Pítaa aúin-kwaigúwasarai kaer-í-kwáási ontará'á kárákwiroyana

⁷ avekáámbá Ísóigona kwayó'ná'á kwíyómpakewai kumúwana ándá-naumpa'a sán-kówana Pítaamba ayoír'á kwétuvuwena aúsuwana usásinowana séna avekáán-usásinaao kwésuwana Pítaa ayáámpinken-anda kweyááríka'a ayú'maena marap'á kumúwana

⁸ kwíyómpakewai séna enámúranda uré enaisamai ánáamba maimái uwó súwana mirá imayowana ená paákákén-únánkwátói kuvé'maenakai kesé kúmóyo súwana

⁹ Pítaa ándá-naumpakemba kwenánaaemba kuména íma kwaásin-iyeyimayaa éna kaaimbá kwéawanaumne-imayaa kwéena

¹⁰ i-kwáásímó máyon-ontara'a kunáyaaitesarai minkákémbá moórá-ontara'a i-kwáásímó máyon-ontara'a kunáyaaitesarai minkákémbá ándávakembo naaópa'o kónáesamo uwasamó titinkémáen-ontara'a asirayán-óntará'á kumúyana kweyááríka'a tigúwasarai kunákárúwagwesarai aampa'á kuyaná avekáán-úwana kwíyómpakewai Pítaamba auwéna aúyokuwana

11 Pítáa imáyáa éna séna íma kaaimbá awánáúmpo árai'a Ísóigo kwená kwayó'ná'á ai'maráísana kuména Éróti sínkamonae kwéisana ayáámpinkemba kuntavíyuwaisa'a túne. Yútaa-kwaasigwara'a sínkamonaesamo ombá kuntavíyuwaisa'a túne Pítáa siráiyé.

12 Pítáa simásuwena Máriyaana naambó kwáyopa'a kwéna Yóni Máákaamba anówana naambó kwáyopa'a kúwasa sáwíva-kwaasi mindáúmpá'á torupamáí mésa Pítaantavai ísámai Ísóigompa'a námúnaa kwésuwana

13 mindánkóná ontará'á kotuwátuwar-úwana moórá-arasi mindáúmpá'á kígau ún-arasigo áwí'a Áróta ontará'á kuména

14 séna nááwa'ono súwana Pítáa séna kemá úne súwana Pítáa amósamba iséna kunaamoí úmaena ímo ontamó tiyankómbe isaiséna sáwíva-kwaasitopa'a usimátiména séna Pítáa ontará'á máyáiyé súwasa

15 miwí sésa emá uwo'aó'á éma kampa'á séne suwaná minárásigó ókwara'a séna árai'a Pítáa ontará'á máyáiyé súwasa miwí sésa Pítaan-amankon-iyé

16 kwésuwana Pítáa ontará'á árimba tuván-tuvan-úwasa iséna onta kuntisuwésa awánomba kwemá Pítáa úwasa táátavai uwaná

17 aaisékéwa'a simátiméno séna Ísóigo ándávakemba kembá sí'maena aampa'á mésiyuwaivo Yémésinte Ísun-aaimo ísáan-kwaasiye kosimátiméro Pítáa simátiména tiyuwéna ó'on-daopa'a kuráiyé.

18 kúwasa irataró'a i-kwáási Pítaamba kárákwirowai awánomba íma máyowasa kantúmbá ésa Pítáa náávára kóuraiyo suwaná

19 Éróti iséna Pítaamba avakáá oró súwasa avakáá uwááesa tuwówana Éróti miní-kwáási aaivimbá maitinkéna séna tínkamoro séna évakarawai tí'marówasa tínkamuwasa púwúwana Éróti mirá umásuwena Yútiyaa-marava'a tuwéna kumeémena Sísáriyaa-naopa'a kumbéraiye.

Éróti pukáin-kwasai.

20 Éróti Sáitóni-naopaken-kwaasiye Táyaa-naopaken-kwaasiye ávááraumai áwáá'a tiyúwasa minkáé'-náópaken-kwaasi tayorupamáí mésa sésa Érótimo kárákwirai-maravakemba kentáási toómbá kwémayaundayaawe sésa mináimbá simái kawer-ónáe sésa Érótinopa'a tumbá kwená naaka'ó kárákwirowai áwí'a Párásatasimba másimamuwana isówasa minááisámba másimai tukáawe.

21 minkákémbá Éróti anón-kanáa úwana kwenká'ó kárákwirowaina unáánkwátói úmaena kárákwirowai maé'maer-únka'a uména ayáátáar-imbá kwésuwasa

22 Érótimba simái arumbá iyaésa sésa íma kwaásigo kwésivo Ísóigo kwésiye anónka'a suwaná

23 Éróti mináíntávéna íma Ísóigo úmpo úwoi-kwaasi úne séna aúpá'á tuwówana Ísóigona kwayó'ná'á kwíyómpakewai tuvuwúwana uvowánkó arumbá unkarówana pukáiyé.

24 puwúwasa Ísóigona kwaási Áánútun-aai kosimátin-tasimatin-uwasa iséna áraire sésa Ísóigompa'a tésa méraawe.

25 Ántíokuvaken-kwaasi Yérúsaremuwaken-kwaasiyavesa óntamba tíménaumne sirómbe pósarai Páánápásiye Sórowe kwéti'matuwesarai

mimbáyái áнасowasarai ívé-kwaasigo áwí'a Yóni Máákaamba áí'maesarai Yérúsaremuva'a tuwésarai kweémesarai Ántiokuva'a kurááiyi.

13

Áánútu Páánápáasinte Sóronte mayái tímakain-kwasai.

¹ Ántioku-naopa'a Ísóigona kwaásivinkemba Áánútun-ai kwésimatimen-kwaasiye kawer-ímáyáá kwéagaraantinkaan-kwaasiye mésa moórawai áwí'a Páánápáasi úwana moórawai avután-kwaasigo áwí'a Símiyoni úwana moórawai Sáírini-maravaken-kwaasigo áwí'a Árúsiyasi úwana moórawai áwí'a Mánéyeni kwemá Éróti kawáánákóná naaúmpa'a maémaumba úwana moórawai Sóro úwana umái mésa

² moórá-kanaa Ísóigona kwaási Áánútuna imáyáa mósá kwémaresa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésunka'a Áánútun-amanko simátimena séna Páánápáasinte Sóronte kesí mayáír'á usásintinkaraumpo mindárai tiyúwáaro súwasa

³ toómbá íma nombá námúnaawe su'mai kwésesa Áánútuna mayái mayáígwáe sésa tine'á tiyáándeí tátoresa ti'marówasarai kurááiyi.

Sáíparasi-marava'a kosimátimakaayan-kwasai.

⁴ Áánútun-amanko Páánápáasinte Sóronte ti'marówasarai Yóni Máákaamba áí'maesarai Ántioku-naopa'a tuwésarai Sérúsiyaa-naopa'a kumésarai uwí-nónkóná avumpim-báráv'á áwí'a Sáíparasi-marava'a kónáe sésarai nompí-sípí táto'mai usáatesarai kweémesarai

⁵ Sáíparasi-marava'a Sárámisi-naopa'a mindómpí-sípívinkémbá kunásávesarai Yútaa-kwaasiti mono-náúmpimp'á Áánútun-ai simátima'maesarai kwéguyana Yóni Mááka túwa'naa úmaena kúwasarai

⁶ kawer-áimbá simátima'maesaya marap'á kweémesaya Páávoso-naopa'a kuwaná moórawai mindáópa'a Yútaa-kwaasigo ména kwenáwí'a Paayísu Kíríki táávinken-kwi'a Érímasa kwemá pukaa'á agayón-kwaasi póna kampa'á séna Áánútun-ai simátimundawai úne súwana

⁷ moórawai kámááni-kwaanako áwí'a Sésiasa Porasa ména kawer-ímáyáágwárá-kwáási póna Áánútun-ai ísanáe séna Páánápáasinte Sóronte tááyowana Érímasa pukaa'á agayón-kwaasigo kámááni-kwaanakoe aasiyaasí mai'mai'a úwai máyowana kámááni-kwaanako Páánápáasinte Sóronte tááyowasarai tuyaná Érímasaagwara'a téna

⁸ mindárai táái tasimái karéna kámááni-kwaanako Ísun-aaiyavai áraire sivo séna mindárai táái tasimái karówana

⁹ Sóro moórá-awí'a Póro Áánútun-amanko kwempímbá anómba umánkowane Póro pukaa'á agayón-kwaasigomba aráá'a avuwéna

¹⁰ séna Sáátáánigo aráá'a po kawer-ánkóná uwa-kwáási éma amápa-sawisawaa-imayaa empímbá anómba umánkaraimba po Ísóigona kawer-ámbá sáwí'a úmae iyóndayavena

¹¹ ívé'a Ísóigo ená meeyámbá amína aúrumba kavíkwína évaka-tawai sámó káinda íma awánanyione Póro súwana avekáámbá Érímasaamba aúrampa'a ítáguwana siyáánka'o táto'maesamo naaiyane séna kwaási tivakáá úmae kwénauwana

12 kámááni-kawaanako Ísóigon-aaí iséna áátavai éna Ísóigomo úmba awánéna séna Ísóigon-aaí áraír-aimban-iyé séna kwempá'á téna méraiye.

Písítiyaa-marava'a Ántioku-naopa'a kurááyan-kwasai.

13 Póro kwesé kwénaauwaise Páávoso-naopa'a tuwésaya nompí-sípí táto'mai usáatesaya kwémesaya Pámpíriyaa-marava'a Pékaa-naopa'a mindómpí-sípívínkémbá kunásávesaya kúmúwana Yóni Mááka tiyuwéna Yérúsaremuva'a kóúwasarai

14 mindárai marapá'á kweémesarai Písítiyaa-marava'a Ántioku-naopa'a kwésarai Yútaa-kwaasi mono-arámbá kwéison-kanaara'a Yútaa-mono'-naumpa'a mara'á umáyóyasa

15 aúváí-kwandaavinkemba Áánútuna áamámba Mósesi agaimakómba simátimesa Áánútun-aaí simátímakowai agaimakón-aimba simátímúwasa Yútaa-mono-kawaanarawa'a moóráwaimba ai'márówana mindáraitopa'a téna séna kentáásí kwaásiraiyo kwaasái kwáyainakaimo ékai kentáásí imáyáa simái kawé'á unásinkaakaiyo súwana

16 Póro usásinena séna maísáaro. kesí Ísareri-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá maráawaiye isáaro.

17 naaóv'á Ísareri-kwaasiti Ísóigo kentáá síkwá'náyavena séna kesí kwaásiman-owe súwasa ó'on-kwaasiti maravá'á Ísípí-marava'a mésa sáwíva-kwaasi agáyówana Áánútu kwená anón-asirayamba kwáyontavai Ísípivakemba tí'maena

18 kavóná-marava'a mátinkowasa sáwívar-ima 40 ira'a kwénaesa aasiyaasí Áánútuntavesa sáwí-imayaa kwéumbanivo Áánútu miwírá'á kárákwirena íma tiyuwówasa

19 Kénááni-marava'a avakaeté-maravaken-kwaasi moórá-mora-umai máyówana Áánútu tínkambaena kwéiyuwasa évaka'a putásowana miwítí maramá maimaéna kwená kwaasí Ísareri-kwaasi mátimúwasa

20 mimbáráv'á mésa sáwívar-ima 450 ima maisukáawe.

450 ima maisúwówana Áánútu moórá-mora-kwaasi kawáá-máyáír'á usásintinkava'a kúwana Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Sámúwéri kwemá usávaaruwasá mirán-káwáá-kwáásí ánásasowasa

21 Ísareri-kwaasi Áánútu íma kentáár'á kárákwiyinkwae sésa kentáávínkémbá moóráwaimo éna kentáár'á kárákwiyiniye suwaná Áánútu séna Pénisamini-andarakewai Kísaa ááninko áwí'a Sóro kwemá kárákwiyimayai mayáníye súwana mimbáyái mairéna 40 ima maisuwówana

22 Áánútu mimbáyái Sóropakemba Yési ááninko áwí'a Tévítimba amúwana mayówana séna Tévíti kemó súndanteni'a kwéimba pó'a aamoí kwéumankaumne Áánútu siráiyé.

23 naaóv'á Áánútu séna Tévítin-andarakembo aáonomo usásinankaandawai kwemó éna Ísareri-kwaasi sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye siráimba Ísuntavena áraír-aimba siráiyé.

24 Ísu íma amápa-kwaasi túranka'a paárurowana Yóni nombó pétinkowai amápar-Ísareri-kwaasiyavena simátimena séna kentí sawi-imáyáá tínaembo umáme'o Áánútumpa'o tíya'o é'a nombá pétinkanaumne súwasa mirá uwaná nombá pétinkena

25 kwená mayái sáwíyanka'a ánásaniye kwéuwana simátimena séna kentí imáyáaomo kentáváímó nááwa'iyó sénááomba kwéamu'maraawai

kemá íma kwemá úmpo kesínaaemba tíniwai kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimó sendamá uwóví'a ónaumne Yóni siráiyé Póro siráiyé.

²⁶ Póro simásuwena séna kesí kwaási Ááváramun-andaraken-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá máráawaiye ísáaro. sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaimba kentááyávéna Áánútu siráiyé.

²⁷ Yérúsaremuven-kwaasiye miwítí kawáánárawate sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniyemo siráin-aimba Ísuntavai sirómbe íma imáyáa uráawe. aasiyaasi-táwai monor-áimbá kwéisonkanaama Áánútun-ai simátímakowai agaimakón-aimba aúvái-kwandaavinkemba táámpamai kwésuwasa isésa Ísuntavai sirómbe íma imáyáa uráavo tuvúwana pukáivo mináúvái-kwándááivinkén-áimbá paáruyaiye.

²⁸ tuvuwí-ámbá avakáá umbá íma sáwí'a uráimbanivo Páírátintavesa úwoi sésa tuvuwíníyone siráawe.

²⁹ Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba Ísun-ai agaimakómbe amápa'a mirá uwasa taairakémbá maimái muri-áivimbá máutamankowana

³⁰ Áánútu pukáimpinkemba usásinankowana

³¹ ayáátááka'a moórá-mora-tawai kwená kwaási túranka'a paáruyaiye. ímo tuvúkónka'a Káírivakemba Yérúsaremuva'a kwesé kuráawai pukómpinkemba usásinenamo moórá-mora-tawaimo paárumai máyomba minkwáási awánésa sésa awáraundayavai ísaraundayavai Ísareri-kwaasi kosimátíma'maeta kónáe sésa kuráamba mimbáyái paái kwémayaawe.

³²⁻³³ Páánápáasiye kesé mináséi-kwásái simátíméyanekai túye. Áánútu kentáá síkwá'náyavena mirá ónaumne sirómbe kesáa máyaunda-kanaavinta mirá éna Ísumba pukáimpinkemba usásinankaraiye. mináimbá monor-ímá agaimakón-auvaivimba kaepímbá agaimaréna séna

emá kesáánimba óna'a

kesí mayáírá'á ánkaraumne

agaimaréna siráiyé.

³⁴ Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraimba póna íma ókwara'a puwínana áúma kaviráníntavena Áánútu séna

Tévítintave'a sé'a árai'a kawé'á umánkanaumne siráundantemba embá kawé'á umánkanaumne

Áánútu siráiyé.

³⁵ moóráva'a monor-ímá agaimakón-auvaivimba agaimaréna séna

Áánútu kwená kawé-kwáyó'ná'á íma

auwáínana áúma kaviráníye

agaimaréna siráiyé.

³⁶ mináimbá íma Tévítintavena siráivo Tévíti Áánútuna mayái kwémaena puwúwasa maimaésa aikwá'námo utámakompimba máutamarrowana áúma kaviraráivo

³⁷ Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankarowaimba kwenáúma íma kaviraráiyé Póro siráiyé.

38 Póro simásuwena séna kesí kwaásiyono. ísámai kawé'á oró. Ísuma pukáimpinkemba usásinankaraiwaintavena kwaásiti sáwí-imayaa sáwí-mayai maitiyuwániye Áánútu siráíye. mináímbá simátimunda ísámai kawé'á oró.

39 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaambo kwáráawaimo ombá minámáánkó kentí sáwí-imayaa íma maitiyuwáinana arupí umái máyáawain-owe Áánútu íma sínívo Ísumo éna kwenááiyavesa áraire sésa kwenká'á aráápamai máyáawaiti sáwí-imayaa maitiyuwáinana miwíyávéna arupí umái máyáawain-owe Áánútu síníye.

40 miráumai Áánútun-aii simátimakowai tááigo kempá'á tivó sé'a kárákwimai kawé'á oró.

41 naaóv'á Áánútun-aii simátimakowai agaimarésa sésa árair-aintavai simái sáwí'a on-kwáási ísáaro. keinárawa'o máyáan-kanaara'a mayái máyáanda mimbáyáímó awáné'o é'o ímo kesópa'o té'o é'a úwoi puwónááowe. mimbáyáiyávésamo simátimiya'a mináíntávésa íma áraire sénááowe sésa agaimarésa siráawe. mináímbá kempá'á tivó sé'a kárákwimai kawé'á oró Póro siráíye.

42 mináímbá simásuwena Pórowe Páánápáasiye máápa'a kumónáe kwéuyasa kwaási sésa ókwara'a monor-áímbó ísáan-kanaa tinakai mináímbá másíyata isánaumne

43 simásuwesa máápa'a kumésa sáwíwa-kwaasi Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Yútaa-monor-ampa'a kwéguwaiye Póronte Páánápáasinte kwa'maésa kuwasarái sésarai Áánútu úwoi kawé'á umátinkanivo úwoi asiramái kwená aampa'á koró siráíye.

44 suyaná Yútaa-kwaasi monor-áímbó kwéison-kanaa túwasa mindáópaken-kwaasi amápa'a Ísóigon-aii isánáe sésa Yútaa-mono'-naumpa'a umáyówasa

45 Yútaa-kwaasi tuwánésa tirumbá sáwí'a úwasa mináímbá kwáráavo sésa Póronte Páánápáasinte aká'áámba simátinkesa kampar-áímbá kwéseye sésa simái kárówasarai

46 miwí táároi íma inkaisésarai asiramái sésarai aiva'á árai'a Áánútun-aii simátimuyamba mináímbá tínaemba umáme'a íma sinkáíye sembá pó'a aúiná'i'o umáimo mai'mai'o ónaunda uwóví'a ónaumne-imayaa ombá pókai tayauwerékai ó'onkaa-kwaasiva'a Áánútun-aii kosimátimeyauye.

47 ááéma Ísóigo simásimenaya séna emá ó'onkaa-kwaasi sáma kamátinke kesáái kwésimatiminasa kesí aambá awánáíya'a amápa'-maravaken-kwaasi sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanaumne Áánútu mináímbá simásimakaimba pókai ó'onkaa-kwaasi kwenáái kosimátimeyauye Póro siráíye.

48 Póro súwasa ó'onkaa-kwaasi isésa Ísóigon-aiiyavesa aamoí ésa tirumbá kawé'á umái máyówana Áánútu séna kesí kwaási é'a aúiná'i'a umái mai'mai'a ónááowe súwasa miwí Ísóigon-aiiyavesa áraire sésa kwempá'á tésa méraawe.

49 Ísóigompa'a aráápamai mésa mimbárává'á Ísóigon-aii kosimátin-tasimatin-uwasa sáwíwa-kwaasi isésa

50 Yútaa-kwaasi Póronte Páánápásinte tirumbá sáwí'a umátinkesa mindáópaken-anon-kwaasiye aarai túwí'a kwáyon-inimba Yútaa-monoraimba asiramái máyón-ininte mindárai táái simátimesa miwítí imáyáa tavisuwasá isésa Póronte Páánápásinte sáwí'a umátinkesa aaisambá tiyésa miwítí maravákémbá ti'mátuwowasarai

51 Áánútu minkwáásí íma aamoí umátinkaniye-umasitai'a ésarai tísamaivakem-barama uwáésarai Ántíoku-naopa'a tuwésarai Áíkóniyamu-naopa'a kuyasá

52 Ántíoku-naopa'a Ísuna aampa'á kun-kwáásí máyówana Áánútun-amanko miwívimbá anómbe umátinkowasa tirumbá kawé'á umái méraawe.

14

Póroe Páánápásiye Áíkóniyamu-naopa'a kurááyan-kwasai.

1 Póroe Páánápásiye Áíkóniyamu-naopa'a kwésarai ááémo urááyantemba Yútaa-mono'-naumpa'a umésarai áséi-kwasai asiramái simátímúyasa isésa sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Ísun-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tésa máyómbanivo

2 évaka-Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa tínaaemba umámesa íma áraire sirówai Póronte Páánápásinte sáwí-aimba simátínkówasa ó'onkaa-kwaasi isésa mindáraiye Ísun-aai isówaiye tirumbá sáwí'a umátínkómbanivo

3 mindárai ayáátáaka'a mindáopa'a mésarai miwí táároi íma inkaisésarai Ísóigon-aai asiramái simátímúyana Ísóigo kwaasi úwoi kawé'á kwéumatinkaimba awánaigwae séna mindárai kwená asirayámbá timúwasarai ímo awánarom-bayai kawé'-má'yái má'yóyasa

4 mindáópakewai kaepí taainkaar-urésa évakarawai sésa Yútaa-kwaasi tááiyavesa áraire suwasá évakarawai sésa aantá-kwaasi tááiyavesa áraire siráawe.

5 suwasá ó'onkaa-kwaasiye Yútaa-kwaasiye miwítí anón-kwaasiye torupamáí mésa tímááyu-aimba sésa óntandei Póronte Páánápásinte tínkamonaé suwasaráí

6 mináimbá isésarai kawé'ó íyapa'a méyae sésarai Áríkoniyaa-marava'a kwésarai Árisítaa-naopare Tépi-naopare ó'on-o'on-daopare

7 áséi-kwasai simátíma'maesarai kurááiyé.

Árisitaava'a Tépiva'a kurááyan-kwasai.

8 moóráwai Árisítaa-naopa'a anówa arupinkémbá aísamai sáwí'a umáguromba maránkarowana íma aaintómbe ááémo maúnka'a ména

9 Póro kwésimatimun-aimba iséna árair-aimba kwésimba póna kawé'á umásinkaniye-imayaa úwana Póro minímáyáámó úmba awánéna aráá'a avuwéna

10 anónka'a séna enáisamaine usásinaao súwana usásinkwena aamoí éna kweyáárika'a marapá'á kúmba

11 sáwíva-kwaasi Póromo úmba awánéna miwí tááivinkemba Áríkoniyaa-aimpinkemba sésa kentáásí ísóigorai kwaásiraan-umai marapá'á kentáávímbá kumbáyaiyé sésa

12 miwítí ísóigo áwí'a mindárai tamátimesa sésa Páánápásintavesa Súsiyé sésa Pórontavesa aaiyé simátímiwaiyé sésa Émisiyé sirá.

13 marukón-awampa'a minkámpár-ísóigó áwí'a Súsi kwená mono-námbá kwáyowana minkámpár-ísóigóntávái ísámai pól'o umándon-kwaasigo purumakambá kwémaena moigwáán-aramba kwétararena umái maimaéna mindáókona kuri-óntará'á mói marówasa sáwíwa-kwaasi miwítí ísóigontavaimo pól'o umándaante miráumai Ísuna aantá-kwaasiraira'a pól'a umándanæ

14 sun-áimbá ísésarai sáwí'an-íye sésarai kentí unáánkwátói tarátuwesarai isaaisésarai sáwíwa-kwaasivimba komaésarai anónka'a sésarai

15 kenkáí nóra ónáera kwéoo. keiráí kemó onten-kwáási úye. áséi-kwasai tasimátimuyamba pó'a mirán-kámpári'o tuwé'a árair-Isoigompa'a teró. árair-Isoigo kwíyómba éna maramá éna uuí-nómbá éna mimpimbá kwáyáin-tantaa'a umarena asirayánkwáráwái máyáíye.

16 ááéma Áánútu úwoi tíyukowa'a kentí imáyáavinkemba amápa'-mapaken-kwaasi kwénaaes

17 miráumai kwéombanivo Áánútu máyáíye sígwáe séna aai sisaná aa'á téna toónkó kawé'á isa'á kwéne'a tirumpimbá aamoí kwéowe. miráumai awáné'a mirámá iní-Ísóigó máyáíye sígwáe séna Áánútu kawerí'a kwéíye

18 mindárai mináimbá suyasá amápa-kwaasi asirésa mindáriraira'a pól'a umádanaumne kwésuwasarai íma mirá oró simái tuvímbaesarai íyúyasa ívátukaawe.

19 ivátuwowasa évaka'-Yútaa-kwaasi Písítiyaa-marava'a Ántíoku-naopakemba évaka'a Áíkóniyamu-naopakemba tésa amápa-kwaasiti imáyáa tavisuwasá ísésa Pórowa óntandei tuvuwésa á'a púwiye-imayaa ésa tavisímaesa mindáókona awámpá'á mátúwówasa

20 Ísuna aampa'á kuwái taúkúmakesa taawánowana usásinena mindáópa'a kwéna kogaúmba usá aaváyaavimba usásinesarai Pórowe Páápápásiye mindáópa'a tuwésarai Tépi-naopa'a kurááíye.

Síriyaa-marava'a Ántíoku-naopa'a ókwara'a kurááyan-kwasai.

21 Pórowe Páánápásiye Tépi-naopa'a áséi-kwasai kosimátímúyasa ísésa áraire sésa Ísuna aampa'á kwéguwasarai mindárai Árisitaa-naopa'a ókwara'a komésarai minkákémbá Áíkóniyamu-naopa'a komésarai minkákémbá Písítiyaa-marava'a Ántíoku-naopa'a ókwara'a komésarai

22 miráumai kwénaaesarai Ísóigon-aaiyavesa áraire sirówai miwítí imáyáa asiramátinkesarai sésarai Ísuna aampa'á asiramái koró sésarai Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a kónáe sé'o é'a minámpá'á umbaiyé tainámpá'á kónááowe sésarai

23 miráumai mindáópata kwénaaesarai maará ésarai Ísóigona kwaásivinkemba miwítí anón-kwaasi usásintinkava'a kuyasá Áánútuna imáyáa ésa toómbá íma nésa námúnaawe su'mai kwésesa mindárai Ísóigompa'a aráápamai máyówaiyavai Ísóigo kárákwitinkamae iyíniye simátimakaaiye.

24 simátimesarai Písítiyaa-marava'a kóyaaitesarai Pámpíriyaa-marava'a kwésarai

25 Pékaa-naopa'a komésarai áséi-kwasai kosimátimesarai minkákémbá Átériyaa-naopa'a kumésarai

²⁶ *nompí-sípí* tátu'mai usáatesarai teémesarai Síriyaa-marava'a Ántioku-naopa'a ókwara'a tirááiyé. ááéma mindáópa'a Ísóigona kwaási mindárayavesa Áánútu túwa'naa úmaena iyínívo kwená mayái komáyáakaiyo sirówasarai mimbáyái komaisuwésarai tirááiyé.

²⁷ Ántiokuva'a tuyasá Ísóigona kwaási tayorupamáí máyówasarai Áánútumo simátimuni'o urááyan-aimba sésarai Ísuna aampa'á ó'onkaa-kwaasi agaráátinkauyasa mináintávái áraire sésa minámpá'á kwégowe-aimba tasimátimesarai

²⁸ mindáópa'a Ísun-aaí isówai ayáátááka'a méraaiye.

15

Yérúsaremuva'a torupamáí mésa siráan-kwasai.

¹ Ántioku-naopa'a máyóyasa évakarawai Yútiyaa-maravakemba Ántioku-naopa'a komésa Ísun-aaí isówaiyavesa sésa Áánútumo Mósesimbo simámakon-amaambo ímo is'éo túra'o kárámaimo araa'énamo íyanamo éna Ísóigo sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á íma métinkaniye suwasarái

² Pórowe Páánápásiye mináintávái áwáá'a tiyésarai kwesimá kwesiman-esa Ántiokuvakewai Ísun-aaí isówai sésa Yérúsaremuva'a aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiti anón-kwaasiye mináintávái kotísaa oró sésa Póronte Páánápásinte évaka-kwaasiye ti'márówasa kuráawe.

³ Ísóigona kwaási ti'márówasa kweémesa Vínísiyaa-marava'a Sámériyaa-marava'a naaó'-nao'a komáyówasa Ísun-aaí isówai torupamáí máyówai simátimesa sésa ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaí isésa áraire sésa kwempá'á tésa máyáawe suwasá isésa tirumbá kawé'á úwasa

⁴ naaó'-nao'a simátímatuwesa kweémesa Yérúsaremu-naopa'a komáyówasa aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiye miwítí anón-kwaasiye tiyáamba kwétimesa aamoí uwasa Áánútumo mayáímó tímakaim-bayaimo mairáan-aimba másimatimuwasa

⁵ isésa évakarawai Ísun-aaiyavai áraire sumbánivo amáán-kawaa-kwaasiti aampa'á kwéguwai usásinesa sésa ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaiyavai áraire kwésewai Mósesi simátímakon-amaamba isésa túra'a kárámai araa'éna orómá kosimátíméro suwasá

⁶ aantá-kwaasiye anón-kwaasiye sésa mináimbá torupamáí méta imáyáa umáíya senó siráawe.

⁷ suwasá torupamáí mésa ayáátááka'a mináimbá suwaná Pítaa usásinena séna kesí kwaásiyono. ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai isésa Ísun-aaiyavai áraire sígwáe séna ááéma Áánútu keinárawapinkemba usásisinkena si'marówa'a kosimátimewanasa isésa áraire siráawe. kemá mináimbá á'a ísaraawe.

⁸ Áánútu amápa-kwaasiti imáyáa tuwánéna ó'onkaa-kwaasiyavena séna kesí kwaásiman-owe séna kwenamambó simakonten-umai miwímó tímakomba awánaraumne.

⁹ Áánútu Yútaa-kwaasiya ór-amba íma agaráásinkenaya ó'onkaa-kwaasi íma ór-amba agaráátinkena kwéivo Áánútu amápa-kwaasiya mimbórá-ámbá kwéagaraasinkaiye. miwí Ísun-aaiyavai áraire sunkákémbá miwítí sáwí-imayaa maitiyuwéna kawer-imáyáa umátinkariye.

10 Mósesin-aaigo kentáá síkwá'náya umbái tiyówasa íma kanaán-umai kwakáawe. kentáágwárá'á miráumai umbái taisatá íya kanaán-umai kwakáumne. mindáyavai ó'onkaa-kwaasi Ísuna aampa'á kowáiyáváimó Mósesin-ai kwáráaro siyasamo ésa umbai-ámbá kwaránááowe. mirámó íyanamo éna Áánútu áwáá'a sína'a pó'a íma mirá ónááowe.

11 Ísóigo Ísu úwoi súwa'naa enaya sáwí'o umáímo máyaundavinkenta kawer-ámpá'á mégwésinkaintaawe. mináíntáváiyá áraireya sénáísae mirámó kwéintenta ó'onkaa-kwaasigwara'a mirá kwéiye Pítáa siráíye.

12 Pítáa súwasa ísésa amáparawai árai'a siyé sésa íma aaí suwasaráí Pórowe Páánápáasiye Áánútu tímakaim-bayai ó'onkaa-kwaasivimba mimbáyái mairááyan-aimba simátimesarai Áánútuna mayái ímo awánaraam-bayai kawé'-máiyái mairááyan-aimba

13 simátímatuwoyana Yémési séna kesí kwaásiyono. kesáái isáaro.

14 ááéma Áánútu ó'onkaa-kwaasiyavena imáyáa éna minkwáásivínkémbá évakarawai usásintinkena séna kesí kwaásiman-owe siráin-aimba Pítáa ívé'a simásímakaiye.

15 Áánútun-ai simátímakowai mináímbá aúvái-kwandaavimba agaimarésa sésa

16 Ísóigo séna naaémba kum'é'a Tévítina naambá tawísíyukaan-damba kunumásuwanaumne. sáwí-yantaakwara'a kawé'a kunumásuwanaunda pósa

17 ó'onkaa-kwaasi kesópa'a ténááowe. kesí kwaásiman-owe sendawái kesópa'a ténááowe séna

18 Ísóigo mináímbá naaóv'á sirómba póna ívékwara'a mirá kwésiye Yémési siráíye.

19 Yémési simásuwena séna Ísóigo siráin-aintave'a imáyáa é'a sé'a ó'onkaa-kwaasi Áánútumpa'a kwéten-kwaasi umbai-máiyái íma tíménaumpo

20 aúváiima agaimái tíméta séta kampar-ísóígóntávái imáyáa ésa póí'o umándaamba mimpóí íma naaró. aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá íma oró. póíma tuvú'newana kwená naaemá ímo kumíndamo úwoimo kwáyáina'a mimpóí íma naaró. naegwárá'á íma naaró. mináímbá aúvái-kwandaavimba agaimaráúmpo awánaaro.

21 ááemo maémáén-kwaasiye ívé'o máyáan-kwaasiye ayáátáaka'a aasiyaasi monor-áimbá kwéisaan-kanaara'a mináímbá Mósesin-ai simátíma'maesa kuráawe. mindáyaveta aúvái-kwandaavimba agaimaráúmpo awánaaro Yémési siráíye.

aúvái agaimái ó'onkaa-kwaasi tímakaan-kwasai.

22 súwasa aantá-kwaasiye Ísóigona kwaasiye miwítí anón-kwaasiye sésa kanaám-pota kentáávímbá évakarawaiye ti'maráanasaya Pórowe Páánápáasiye Ántíokuva'a kwíyapa'a miwísé kónááowe sésa miwítí avumpinkémbá kae-kwáási túwí'a mósá makáan-kwaasirai túwí'a tombá moóráwai áwí'a Sáírásí úwana moórawai kaer-áwí'á Yútásiye Paasapasíyé umái

23 aúvái tímésa ti'marówasa kurá. mináúváiímbá agaimarésa maará sésa kesáa kentí kwaásiya úne. aantá-kwaasiye anón-kwaasiye moórá-aimba sénaumpo kentáási kwaási isáaro. ó'onkaa-kwaasi Ántíoku-naopa'a Síriyaa-marava'a Síriyaa-marava'a máyáan-kwaasi isáaro.

24 kentáávínkémhá évakarawai kentópa'a kwésa ímo simátímakaunda-aimba miwítí imáyáavinkemba kosimátímúwa'a isé'a tirumbá sáwí'a úwa'a umbái taráanta iséta

25-26 torupamáí méta imáyáa éta mimbórá-áimbá simái kae-kwáásí usásintinketa ti'maráúnasaya Páánápáasiye Póro migóiyé. mindárai kesí kwaásiya siruntá tímakaundanaraiye sinkamiyakai puwúyavo-imayaa íma ésarai Ísóigo Ísu Káráisitina mayái kwémayauye-imayaa ésarai asiramái kwémayaaíye.

27 Yútásinte Sáírásinte ti'maráúnasarai migóiyamba pósarai aúváivinken-ainkwara simátimeyaaói-ainkwara'a mimbórá-áimbá pósarai kosimátimeyaaóiye.

28 Áánútun-amankowe kesááwé mimbórá-áimbá simáíya íma umbai-áimbá simátimumpo maanáúváivínkén-áimbá simátimundaya isáaro.

29 kampar-ísóigóntávái imáyáa ésa pói'o umándaamba mimpói íma naaró. naaemá íma naaró. póimo tuvú'newana kwená naaemó ímo kumíndamo úwoimo kwáyáina'a mimpói íma naaró. aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá íma oró. kesáámó sún-da-aimbo é'o é'a kawé'á ónááowe. mináimbá ánásaiye. aúváima agaimái tímésa siráawe.

30 suwasá mináúvámá tímésa ti'márówasa maimaésa kweémesa Ántíoku-naopa'a kuwasá Ísóigona kwaási torupamáí máyówasa mátímúwasa

31 mináúvái-kwándááivínkémhá táápamáí simátímúwasa kawer-áimbá isésa tirumbá kawé'á úwasarai

32 Yútásiye Sáírásiye Áánútun-aii simátímakoyan-kwaasi ayáátáaka'a simátimesarai miwítí imáyáa arupí umátímúyasa isésa asiramái máyówasarai

33 miwísé évaka'-no'waamba máyóyasa Ísun-aii ísówai sésa á'a kanaán-ivo ti'mákaan-kwaasitopa'a kawer-áimbá kosimátímékaiyo suwaná

34 Sáírási ó'on-imayaa éna mindáópa'a máyówasarai

35 Pórowe Páánápáasiye ayáátáaka'a Ántíokuva'a mésarai mindáraiye évakarawaiye mésa Ísóigon-aii simátíma'maesa kuráawe.

Pórowe Páánápáasiye tarákaa'a urááyan-kwasai.

36 naaémha Póro Páánápáasintavena séna naaó'-nao'a Ísóigon-aaimo simátímakauyamba Ísun-aaimo ísaraawai kawerá umáíya máyáawa tutánámaekai kóyauye Póro súwana

37 Páánápási séna Yóni Máákaamba áí'mekai kóyáe súwana

38 Póro séna kweséya téwáyana Pámpíriyaa-marava'a kenkáí másiyuwena kwená naaópa'a tayauweréna kuráimba pókai íma áí'mekai kóyauye Póro súwasarai

39 mináíntávái kayorésarai aaisambá simásuwasarai mindárai tarákaar-uyaná Páánápási Yóni Máákaamba áí'maena nompí-sípí táto'mai usáatesarai kweémesarai Sáíparasi-marava'a kuyaná

40 Póro séna ke Sáírásimba airánaumne súwasa Ísun-aii ísówai námúnaa simásuwesa sésa Ísóigo úwoi kawé'á umátinkanivo kokaiyo suwaná Sáírásimba áí'maena kúmba

41 Síriyaa-marava'a Sírisiyaa-marava'a naaó'-nao'a kwénaesarai Ísóigona kwaási túwa'naa úmaesarai kuyasá kawé'á umái méraawe.

16

Tímóti mindáraiye kuráin-kwasai.

1 Pórowe Sáirásiye mirá uyambá Tépi-naopa'a Árisitaa-naopa'a kuyaná moórawai áwí'a Tímóti mindáopa'a ména Ísuna aampa'á kwéguwai úwana anówama Ísuna aampa'á kwégun-inimba Yútaa-inimba úwana avowámá Kíríki-kwaasi úwana umái máyówasa

2 Árisitaa-naopakewai Áíkóniyaa-naopakewai Ísun-ai isówai Tímóti áwí'a mósá makáawe.

3 avowámá Kíríki-kwaasi póna áúra'a íma kárámai araa'éna urómbe pósa Yútaa-kwaasi mináyámpá'ó máyáan-kwaasi mirán-áimbá isówana Póro séna Ísóigona mayáirá'á Tímótimba airánáe séna Yútaa-kwaasi aamoí ígwáe séna Tímótimba áuma kárámarena

4 áí'maena naaúwasa naa'ó'-nao'a kwénaaesa aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiti anón-kwaasiye Yérúsaremuva'a siráan-aimba Ísóigona kwaásiyavai simátima'maesa kweésa séna mináimbá ísáaro suwasá

5 Ísóigona kwaási Ísumpa'a asiramái mésa ó'on-kwaasi simátima'maesa kuwasá isésa aasiyaasi-táwai évakarawai Ísun-aaiyavesa áraire sinté kwégwesa sáwíva-kwaasi-i'a uráawe.

Póro kaainkáámbá awánarain-kwasai.

6 Pórowe Sáirásiye Tímótiye Vírísiyaa-marava'a Kárésiyyaa-marava'a kwénaaesa Ésiyaa-marava'a áséi-kwasai kosimátimenae sumbá Áánútun-amanko íma kónááowe súwasa

7 isésa kweémesa Mísiyaa-maragona oóvimbá kwésa Pítiniyaa-marava'a kónáe séna uwaná Ísun-amanko íma kónááowe súwasa

8 isésa Mísiyaa-marava'a kómaatesa kweémesa Táróasi-naopa'a kumbésa

9 no'wáamba Póro kaainkáámbá awánówana Másétóniyaa-maravaken-kwaasigo koku'á taména séna Másétóniyaava'a tasúwa'naa uwo asiramái súwana

10 Póro kaainkáámbá awánéna simásimuwata usásineta séta Másétóniyaa-kwaasiya áséi-kwasaiya kosimátimunanaya Áánútuya kwésaayaisata Másétóniyaava'a kónáeya siráundayaawe.

Áritiyaama Ísumpa'a tiráin-kwasai.

11 séta Táróasi-naopa'a nompí-sípí táto'mai usáateta kówananaya mindómpi-sípígó apu úmaena kúwata Sámóteresi-marava'a kogwaéwándaaya usá aaváyaavimba kweémeta Níápórisi-naopa'a marapá'á kunásáveta

12 minkákémbá Vírípai-naopa'a marapá'á kuráundayaawe. mindá Másétóniyaa-marava'a anón-daopa'a Áróamáni-kamaani-kwaasi kárákwiraa-daopa'a évaka'-no'waamba kógwaeta

13 Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaa túwata imáyáa éta Yútaa-kwaasi nonawámpá'á torupamáí mésa námúnaa kwésewe séta naaópa'a tuwéta nonawámpá'á kumówándaaya aaraiyómbá torupamáí máyówata kumbéta simátimewanasaya

14 isésa uwaná moórá-ininko Táyátaira-naopaken-ininko áwí'a Áritiyaama kwená mayái óoraan-tantaa'a ampantar'á tásuwena kwétimena óntamba

kwémaena kwemá Áánútuna imáyáa éna kwenáwí'a mósá makón-inimba Ísóigo imáyáa amúwana Póron-aaí kawe'á umái ísówana

¹⁵ miníníngógwárá kwená akúnkwárá'á nombá pétinkowana miníníngó séna kentávái sé'a Ísóigon-aaíyavena áraire séna Ísumpa'a asiramái máyáin-ininkoman-iyé sé'a kesí naaúmpa'a taménaaowe asiramái súwata kwená naaúmpata koméraumne.

Pórowe Sáírasiye ándáva'a máyóyan-kwasai.

¹⁶ moórá-arasi mayái kwémayon-arasigomba évakarawai óntamba tuwésa meéyán-uráan-arasigomba taraváá-kwámbá kwenarumpimbá máyowana évaka-kwaasitopa'o naaémbo kwínín-aimba simátimuwasa óntambo ámúmba kwembó meéyámbakaan-kwaasi tímúwasa maémáémbani. moórá-tawai námúnaa kwésupa'a kumówánanaya minárásígó suwánéna

¹⁷ Póronte kenté sínaaemba kwa'maéna kwégwena anónka'a séna Áánútu kwíyómpa'a máyáiwaina mayái kwémayaan-kwaasiman-owe. Áánútu sawí'ó umáí'ó máyáampinkemba kawer-ámpá'á mégwétinkain-aimba kwésimatimewaiman-owe minárásígó séna

¹⁸ sáwívaka'a kwa'maéna kwégwena mirá súwana Póro arumbá umbái tówana mégwantena kwenarumpimbó máyon-taravaa-kwankontavena séna Ísu Kárásítina asirayámbá kwáyáintavai égési umái sé'a minárásí auwé kóaaó súwana avekáámbá auwéna kóuwasa

¹⁹ minárásígómbó meéyán-uráawai awánéna tirunkó sawí'a úwasa sésa íma kawer-óntámbá mayánaumne sésa Póronte Sáírásinte tiyáánka'a táto'mai tavisímaesa naambárupa'a kawáá-kwáásítópa'a mátinkesa

²⁰ Áróamáani-kamaani-kwaasitop'a mátinkesa sésa maandárai Yútaa-kwaasirai kentáásí naaópa'a sáwí-mayai kwémayaaiye.

²¹ kentáásí amáámba kwégaesarai ó'on-ampar-amaamba kwéseye. maandáraimo séyan-amaamba íya kwaránaumpo Áróamáani-kwaasiti amáámba kwaránaumne suwasá

²² sáwíva-kwaasi taúkúmaresa anónka'a símae iyésa sésa áraire suwasá kawáá-kwáásí mindáraití unáánkwátóí tarátíyuwesa sésa kunánaandei tínkamoro suwasá

²³ ávááraumai tínkambaresa tavisímaesa ándáva'a avúsúyuwesa ándáva'o kárákwiron-kwaasiyavai sésa ontará'á kárákwimai mindárai kawe'á uwo suwaná

²⁴ avumpin-dáúmpá'á móavusuyuwena tísamairai taaí umairéna aráápamarena ándáneí kárárumarowasarai méraaiye.

²⁵ mésarai no'wáán-avuntamba Pórowe Sáírasiye námúnaa kwésesarai Áánútuna imá kwésuyasa ándáva'o máyón-kwaasi ísówana

²⁶ avekáámbá anóm-barima tówana naamayáámbá karekó'a umágúwana amápar-ontama tigúwana ándáva'o máyón-kwaasi tiyayaampimpaken-andama kweyáárika'a ayúkúwasa

²⁷ ándá-naumpa'o kárákwirawai aúmá kwáyomba póna usásinena awánómba ontan-tigurówana usáawanena séna ándá-kwaasi kóuraawe-imayaa éna anón-kwaasigon-aaroi inkaiséna kwená taánasatama mósá taúkéna kwenáúvimba agaiváíndayavena úwana

²⁸ Póro awánéna anónka'a séna íma mirán-owo. kesáámá amápata úwoiya máyauumne súwana

29 ándá-naumpa'o kárákwirawai kwená kwaásiyavai séna oómbá kúra-simero súwasa kúrar-amuwana avekáán-umai ándá-naumpa'a iyúmba ayántámbá kwétowana anóndaraima óye séna Póronte Sáírásinte tísamaivimba kumbaéna

30 usásinena tí'maena máápa'a kumbéna séna nóra onaná sáwí'o umáímo máyaundavinkemba Áánútu kawer-ámpá'á mésinkaniyo súwasarai

31 mindárai sésarai Ísóigo Ísu Áánútumpakemba kunkáiwain-aaiyavai áraire sinaná ewé ená akúné sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye simámesarai

32 minkwáásiyómbá Ísóigon-aai simátímúyasa isésa

33 mindó'wáán-avuntamba ándá-naumpa'o kárákwirawai tí'maena tirósáánumpar-avima kwésese umátiyuwena mitáwai kwesé kwená kwaásiye mono'-nómbá pékaawe.

34 nombá pé'maena Póronte Sáírásinte tí'maena kwená naaúmpa'a mátinkarena toómbá timúwasarai kwénoyasa kwewé kwená akúné Ísun-aaiyavai áraire siráamba pósa tirumbá kawé'á umái méraawe.

35 máyówasa usá aaváyaavimba Áró máani-kawaa-kwaasi i-kwáási tí'márówasa ándá-naumpa'a kwésa sésa mindárai ayútínkénasarai kókaiyo suwaná

36 ándá-naumpa'o kárákwirawai Pórontavai séna Áró máani-kawaa-kwaasi i-kwáási tí'marááwasa tésa sésa Póronte Sáírásinte ayútínkaao sembá pókai ayútínkáanakai tirumbá kawé'á ínakai kokaiyó súwana

37 Póro i-kwáásiyáwái séna íma kawer-áimbá sésa kempímbá íma kwáyáin-aimba simái kunánaantamba sinkamesa ándáva'a avúsúyukaawe. Áró máani-kwaasiti aúváiima tokáuyan-kwaasi úyambanivo sínkamomba uwóví'a ésa minámáámbá káráyukaawe. ívé'a aúpá'á ayúsinkai-imayaa owakái íma mirá óyauye-imayaa ékai Áró máani-kawaa-kwaasi kesópa'a tésa ontá tay-ísuwéwakai kóyauye Póro súwasa

38 i-kwáási isésa koyauwerésa Póron-aai tasimátimesa Áró máani-kwaasiti aúvái tokááin-kwaasiye simátímúwasa isésa táátavai ésa

39 ándá-naumpa'a komésa sésa keinárai Áró máani-kwaasiti aúváiima tokááyan-kwaasi óyata íma ísareta úwoiya tínkankaunda mindá uwóvíta éta tínkankamne sésa tí'maesa máápa'a kumésa aánoumai sésa kentáási naaópa'a tuwékai kokaiyó súwasarái

40 Pórowe Sáírásiye ándáva'a tuwésarai Áritiyaana naaúmpa'a kuyasá Ísun-aai ísówai torupamáí máyówasarai miwítí imáyáa kawé'á umátinkesarai tiyuwésarai kurááíye.

17

Tésárónaika-naopa'a komérayan-kwasai.

1 Pórowe Sáírásiye kwésarai Ámpíporisi-naopa'a Ápóróniyaa-naopa'a kóyaatesarai Tésárónaika-naopa'a kuyaná mindáópa'a Yútaa-kwaasiti mono'-námbá kwáyowana

2 Póro úntemba Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwésunka'a mono'-náúmpá'á uména Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-aimba simátimumba monor-áimbó ísáan-kanaara'a kaumborá'á simátimena

³ séna aúvái-kwandaavinkemba séna Áánútumo usásinankaiwaimba áí'a índai'a umánkaiyana puwéna usásinaniye siráimba mináinkóná ááimba avora'á simátimune. mináimbá Ísuntavesa siráawe Póro súwasa

⁴ iséna Yútaa-kwaasi évaka'a mináíntávésa áraire séna Póronte Sáírásinte tinaaemba kwarésa Kíríki-kwaasi Áánútuma imáyáa mósá márówaiye sáwívar-inimba túwí'a kwáyon-ininte miráumai-sawíva-kwaasi kwakáawe.

⁵ kwárówasa Yútaa-kwaasi tuwánésa tirumbá sáwí'a úwasa séna mináimbá kwáráavo séna sáwí-kwaasi kavóná-kwaasi tirówasa torupamáí mésa áái'a tiyánáe séna imáyáa tímúwasa Yésónona naambá taúkúmaresa Póronte Sáírásinte tayáto'maeta amápa-kwaasi túranka'a aavintá maitinkánáisiye séna tivakáá umbá

⁶ íma máyóyasa Yésónowe Ísun-aaí ísówai évakare tavisímaesa mindáópaken-kawaa-kwaasitopa'a mátinkesa anónka'a séna Pórowe Sáírásiye sáwí-aimba kwémaresarai amápa'-marava'a kwétesarai ívé'a maankákwará'á kentáási naaópa'a tamáyaayana

⁷ Yésóno kwená naaúmpa'a matínkaraiye. Árómáani-aiva-kawaanakona amáamba karésa séna kentáará'ó kárákwiraiwai Ísuman-iyé kwésewe suwasá

⁸ amápa-kwaasiye kámááni-kawaa-kwaasiye iséna tirumbá sáwí'a úwasa áái'a tiyái-imáyáá uwasá

⁹ kawáá-kwáási Yésónompi kwimái évaka-kwaasiyavai séna óntamba simíyata ayútínkáana'a ti'mátuwaaro suwasá óntamba tímúwasa ayútínkówasarai kurááiye.

Pérea-naopa'a kuráan-kwasai.

¹⁰ ayútínkówasarai kuyasá no'wááni'a únka'a Ísun-aaí ísówai Póronte Sáírásinte tínkamovo séna ti'márówasarai Pérea-naopa'a kweémesarai kuyambá Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á umésarai Ísun-aaí simátímúyasa

¹¹ minkwáásiyómbá íma Tésárónaikka-kwaasiraamba ésa kawer-imáyáá kwéesa Póron-aaí kawé'á umái iséna aasiyaasi-táwai Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba awánésa séna Póro áraira kwési. kampará kwésiyo séna aasiyaasi-táwai Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba táampamai awánomba

¹² Yútaa-kwaasi sáwívarawai Ísun-aaíyavesa áraire suwasá Kíríki-inimba túwí'o kwáyon-inimba sáwíva'a Ísun-aaíyavesa áraire suwasá Kíríki-kwaasi sáwívarawai Ísun-aaíyavesa áraire suwasá

¹³ Póro Pérea-naopa'a Áánútun-aaí kwésimatimiyemo sun-áimbá Yútaa-kwaasi Tésárónaikaavaken-kwaasi iséna Pérea-naopa'a tésa miwítí imáyáa tayavisimái suwasá iséna Póromba áwáá'a aéesa áái'a tiyamánkai-imayaa uwasá

¹⁴ avekáámbá Ísun-aaí ísówai Pórontavai inkámóvo séna uwí-nómpá'á kumuwo suwaná kumúwasarainivo Sáírásiye Tímótiye mindáópa'a úwoi máyóyasa

¹⁵ Póromba áí'maesa kumeémesa Áténesi-naopa'a móruna auwésa kuntauwerésa miwítí naaópa'a iyésa Sáírásinte Tímótinte usimátimesa séna avekáán-umai kesópa'a kúmókaiyo Póro siyé usimátímaawe.

Póro Áténesi-naopa'a mérain-kwasai.

16 Póro Áténisi-naopa'a kuména Sáírásinte Tímótinte kwétimu'marena awánómba mindáoopaken-kwaasi sáwíva'a kampar-ísóí úmakesa miwán-áwí'a mósá kwémarowana Póro tuwánéna arumbá umbái tówana

17 Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á uména Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá márówaiye usimátimena Áánútuna áséi-kwasai usimátimena aasiyaasi-táwai mindáoókona marupá'á máyón-kwaasi Áánútun-aaí simátíma'maena iyúwasa

18 Épíkúriyaan-aaí ísámai kuwáiyé Sítóikin-aaí ísámai kuwáiyé Póronopa'a tésa kwesimán-kwesiman-esa évakarawai sésa aaiyé símaena nááin-kwaasi nóine kwésiyo suwasá évakarawai sésa ó'om-bapaken-isoigontavena kwésiye sumbá Póro Ísun-aaí séna pukáimpinkemba usásinkaiye simátímakaintavesa mináimbá suwasá

19 Póromba áí'maesa kawáá-kwáásímó torupamáí mésamo évakar-aimbo simáímo kawer-un-áyámpá'á áwí'a Áríópagasi-ayampa'a Póromba áí'maesa máankesa sésa aúná-aimbo kwésimatimenda-aimba simásímínata ísáano.

20 kesáá mináíntá ísáúnda mináínkó á'oran-ivo ókwará'a mináínkóná ááimba simásímínata ísáano sésa

21 Áténisi-naopaken-kwaasiye ó'om-bapaken-kwaasi mindáoopa'a tamáyón-kwaasiye aasiyaasi-táwai torupamáí mésa aúná-aine su'mai kwésewe. mindáyavesa mináínkóná ááimba simásímínata ísáano siráawe.

22 suwaná Póro usásinena Áríópagasiva'a torupamáí máyón-kwaasiyavena séna Áténisi-naopaken-kwaasi ísáaro. monotávé'ó asiramáímo máyáawai á'a tuwánaraumne.

23 kentí naaópa'a kwénaae'a tuwánáúna'a évaka-tantaa'a úmake'a miwán-áwí'a mósá kwémaraamba tuwánaraumne. óntan-taareira'a aúváíma agaimaréna séna íma awánáúnda-isoigontavai maanóntán-tááréímá úmakaumne agaimaréna siráimba úwa'a awánaraumne. minísóígómbá íma awánaan-isoigon-aaí simátimune.

24 kwemá kwíyómba maramá mimpímbá kwáyáin-tantaa'a úmarena amápa-tantaaka'a kárákwirena íma kwaási úmakaan-daumpa'a méraiye.

25 kweyáama kwaásimo máyáawaina ááinkoma póna táama kwétimena amápa-kwaasira'a kárákwiyena kwempímbá ímo ááimo ánkaraiwaima póna íma kwaási kwembá áwa'naa owáímán-iyé.

26 Áánútu aiva'á moórá-kwaasi úmakowasa kwempínkémbá ó'on-o'on-kwaasi sáwíva'a paáruresa amápa'-marava'a kóyáwé uráawe. Áánútu kwená imáyáavinkemba amápa'-marama taain-timena amápa-kwaasiti kanaamá makáiyé.

27 kembá sivakáá-umai suwánaigwae séna Áánútu mirá uráiyé. kwemá íma némpa'a máyáivo egwaa'á máyáimba póta awánanaundayaawe.

28 moóráwai séna kwemá máyáísata póta kesáámá máyaumne siráiyé. keinárawapinkemba moóráwai agaimaréna séna árai'a kwená iyámpóiya úne agaimaréna siráiyé.

29 Áánútuna iyámpóiya póta kwaásimo kentí imáyáavinkembo óntambo úmaken-tantaatavetaamo éta kesivowéyá íma sénaumne.

30 ááémo miwímó mésamo sáwí'ó umbá Áánútu miwíyávéna íma sáwívar-aimba siráivo ívé'a amápa'-mapaken-kwaasiyavena séna sáwí-amba tuwé'a kesópa'a teró Áánútu kwésiye.

31 kwená imáyáavinkemba amápa-kwaasi aavimbá maitinkánín-kanaama tíniye. aavimbó maisinkánín-kwaasiya á'a usásinankaraiye. pukáimpinkemba usásinankaraimba pósa árai'a kwemá aavimbá maisinkáníntaaniye sénéáowe Póro siráiyé.

32 pukáimpinkemba usásinankarayemo súmba isésa évakarawai aká'áamba suwasá évakarawai sésa moórá-tawaimo índá simásímínata isáano suwaná

33 Póro tiyuwéna kóúwasa

34 évakarawai kwenánaaemba kwa'maésa kwésa kwenáái isésa Ísun-aaiyavesa áraire sumbá miwívínkémbá moóráwái áwí'a Táyónisi kwemá Áríópagasi kánísóróna'a úwana moórá-ininko áwí'a Tamarísiye minkáé'nárai unái évakarawaivi kwimái Ísun-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tiráawe.

18

Póro Kórinti-naopa'a komérain-kwasai.

1 Póro Áténisi-naopa'a simátímatuwena tiyuwéna Kórinti-naopa'a komáyowana

2 moóráwái Yútaa-kwaasigo áwí'a Ákwíra máyowana kwembá anówa Pontasi-márává'á ména maránkarowana ména anón-éna Ítári-marava'a Árómaa-naopa'a koména awainínkó áwí'a Párisírae máyóyana mimbárává'á kárákwíron-kawaa-kwaasigo áwí'a Kórótíyasa Yútaa-kwaasi áwáá'a tí'mai Árómaa-naopakemba tí'mátuwowasa kuwasarái Ákwírae Párisírae Kórinti-naopa'a komáyóyana Póro mindáraitopa'a kwéna

3 kwená moórá-mayai-kwaasitopa'a póna mindáraise koména ampanta-námbá kwéesaya óntamba kwémaesaya

4 Yútaa-kwaasimo monor-áimbó kwéison-kanaamo túntemba Póro Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á uména Yútaa-kwaasiye Kíríki-kwaasiye Ísun-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tígwáe séna Ísun-aai simátíma'maena iráiyé.

5 kwésimatimunka'a Sáiráiyé Tímótiye Másétóniyaa-marava'a tuwésarai Kórinti-naopa'a kúmúyana Póro aasiyaai-táwái kawer-áimbá simátíma'maena kwéiyena Yútaa-kwaasiyavena séna Áánútumo usásinankaiwaimba Yútaa-kwaasiya amu'maráúndawaiya kwemá Ísuman-ibe súwasa

6 kwenáái araisésa sáwí-aimba simánkówana kwená unáánkwtóirakemba kankambá apiviyéna séna Áánútumo sáwí'o umáimo máyáampinkembo kawer-ámpá'ó ímo métinkanimba kentí ááinko ína'a sáwí'a ónááowe. kemá íma sáwí'a umátínkaumpo keyááríka'a sáwí'a ontávé'a tiyuwé'a ó'onkaa-kwaasiva'a kosimátíma'mae'a kónaumne Póro simásuwena

7 tiyuwéna moórá-kwaasigona naaúmpa'a komáyowana mindáúmpákén-kwáásigó áwí'a Tísíyasi Yásási kwemá ó'onkaa-kwaasigo éna Áánútuna imáyáa mósá marówai úwana kwená naambá Yútaa-kwaasiti mono'-nánkóná egwaa'á kwáyowana Póro mindáúmpá'á koména kawer-áimbá kosimátíma'maena iyúwana

8 moóráwái áwí'a Kárisipasi Yútaa-kwaasiti mono'-nánkár-ánón-kwáásigó Ísóigon-aaiyavena áraire súwasa kwená akúnkwárá'á áraire kwésuwasa

Kórínti-naopaken-kwaasi sáwívarawai Póron-ai isésa Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa mono'-nómbá pékaawe.

⁹⁻¹⁰ nombá pérówana moórá-no'waamba Póro kaainkáámbá awánówana Ísóigo séna íma áá'a kainó. kemá esé ménaunda po íma ivátuwe kesáái úwoi simátima'mae kwaaó. mindáópakemba sáwívarawai kesáái isésa kesí kwaási-i'a onááomba pósa íma sáwí'a umánkanaaowe Ísóigo súwana

¹¹ Póro mindáópa'a moórá-i umái ava'moraé-kwiyomba ména Áánútun-ai simátima'maena iráíye.

¹² simátimuwana Árómáani-kamaani-kwaasi áwí'a Káriyomba ai'márówana Kíríki-kwaasiti maravá'á kogárákwironka'a Yútaa-kwaasi Póromba tátoresa áí'maesa Káriyonopa'a máankesa

¹³ sésa maankwáásigó évakar-aimba kwésimatimena Áánútumpa'o iyónááon-amba moórá-ankwara'a kwéagaraatinkaiye. mináínkó kentáási áamáamba kwéaraaisiye suwaná

¹⁴ Póro sénáe súwana Káriyo Yútaa-kwaasiyavena séna minkwáásigó kámááni-kwaasi tááimo sáwí'o énamo sáwí-mayaimo mairáinkakai kentáái ivé'a kawé'á umái isáúsina.

¹⁵ ániwo kentí ááine kentúwíre kentí áamáne su'maiyave'a tasisaa ontávé'a ivátuwe'a keyáárika'a mináámbá másimai kawé'á oró. ke íma mirán-áímbá isánaumne séna

¹⁶ aaimó sii-náumpákémbá ti'mátuwowasa

¹⁷ moóráwai áwí'a Sósénisi Yútaa-kwaasiti mono'-nánkár-ánón-kwáásigómbá tátokesa aaimó isón-dankona egwaa'á inkámúwana Káriyo mindáyavaimo ímo imáyáamo úmba ivátukaiye.

Póro Ántiokuva'a ókwara'a kuráin-kwasai.

¹⁸ Póro Kórínti-naopa'a ayáátáaka'a Ísun-ai isówaiye ména tiyuwéna séna Párisiraante Ákwíraante tí'maena Síriyaa-marava'a kónáe séna Sénkíríyaa-naopa'a kumbéna Áánútuntavena árair-aimba séna a'nóntáu amápa'a karáyuwena mindárai tí'maena nompí-sípí táto'mai usáatesaya kweémesaya

¹⁹ Évésasi-naopa'a mindómpí-sípívínkémbá marapá'á kunásávesaya Póro Párisiraante Ákwíraante minká tiyuwéna Yútaa-kwaasiti mono'-náumpá'á uména aai kwesimá kweiman-uwasa

²⁰ miwí sésa ayáátáaka'a keséya méniyone suwaná ímaniye simásuwena

²¹ kwéna séna Áánútumo owé sénamo si'maráina'o é'a koyauweránaumne séna nompí-sípí táto'mai usáatena Évésasi-naopa'a tuwéna kweéména

²² Sísáriyaa-naopa'a mindómpí-sípívínkémbá marapá'á kunásávena kunkéna Yérúsaremuva'a marapá'á iyéna Ísóigona kwaásiyavena kawer-áímba simátimatuwéna Síriyaa-marava'a Ántioku-naopa'a koména

²³ évaka'-no'waamba kwaitinkéna tiyuwéna Kárésiyyaa-ayampa'a Vírísiyyaa-ayampa'a naaó'-nao'a kwénaaena Ísun-ai isówaiyavena simátima'maena iyúwasa asiramái méraawe.

moóráwai áwí'a Ápórosina kwaasái.

²⁴ moóráwai Yútaa-kwaasi áwí'a Ápórosi éna kwemá Arekesándiyaavaken-kwaasi Évésasi-naopa'a tamérai. kwemá Áánútun-ai kawé'á umái

kwéisená aúvái-kwandaavinken-aimba kawé'á umái simátíma'maena iyúwana

²⁵ moóráwai Ísóigona aampa'á kwégun-aimba simámakowana aamoí éna asiramái simátimena Ísun-aai arupí umái simátíma'maena iyéna Yóni nombó pétinkon-aine su'mai iséna Ísuna kwaási nombó kwévetinkon-aimba íma isómba

²⁶ Évésasi-naopa'a taména Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á asiramái simátímúwasarai Párisírae Ákwírae isésarai á'maesarai kentí naaúmpa'a máankesarai Áánútuna aampa'á kwégun-aimba amápar-aimba kawé'á umái simámakaaiye.

²⁷ simámuyana Ápórosi iséna séna Ákáyaa-marava'a kónáe súwasa Évésasi-naopaken-kwaasi Ísun-aai isówai áwa'naa ónaumne sésa aúváima agaimái áménaya Ísun-aai isááwai Ákáyaa-marava'a máyáawai mátímínasa kawé'á umánkáaro suwaná mináúvái maimaéna kweémena kúmba Áánútu úwoi áwa'naa úwana Ísuna aampa'á kuwái túwa'naa ena

²⁸ avora'á Yútaa-kwaasiye aai kwesimá kwesiman-ena Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-aimba simátimena séna Áánútumo usásinankaiwaimba kwéamu'maraundawaiya kwemá Ísuman-iyé súmba kwenááigo miwí tááigomba usáyaaítowana miráumai Ísuna aampa'ó kuwái túwa'naa uráiyé.

19

Póro Évésasi-naopa'a kuráin-kwasai.

¹ Ápórosi Kórínti-naopa'a máyowana Póro avumpim-bárává'á kweémena Évésasi-naopa'a kúmba Ísuna aampa'ó kun-kwáási máyówana

² Póro tuwánéna tísaa ena séna Ísun-aaiyave'a áraire siráan-kanaa ára Áánútun-amankoma kentirumpimbá kumbéraiyo súwasa miwí sésa ímaniye. Áánútun-amankon-aaiya íya ísaraumne suwaná

³ Póro séna nóran-aaina kwésesa nombá pétinkaraao súwasa miwí sésa Yóni simátímakain-aimba kwésimasimesaya nombá pésinkaraawe suwaná

⁴ Póro séna Yóni séna sáwí-imayaa tínaaemba umásuwe'a Áánútumpa'a teró súwasa mirá uwaná nombá pétinkena séna moóráwai kesínaaemba tíniwain-aaiyavai áraire sé'a kwesé aráápamai máero Yóni siráiyé. miwántávéna Ísuwe siráiyé Póro súwasa

⁵ miwí iséna Ísóigo Ísuntavesa ísámai nombá pérówana

⁶ Póro tine'á ayáámba tátorowana Áánútun-amanko miwívimbá anómba umátinkowasa ó'on-o'on-kwaasi táávinkemba kwésesa Áánútun-aai simátimesa

⁷ sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi mirá uráawe.

⁸ mirá uwaná Póro miwísé ména kaumbo-kwíyónká'á Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á kwéiyena Áánútu kwená kwaási kwégawaa-in-aimba asiramái simátíma'maena iyúwasa

⁹ évakarawai tirunté marésa mináántávésa íma áraire sésa amáparawai túranka'a Ísóigona aantavésa simái sáwí'a uwaná Póro tiyuwéna Ísuna

aampa'ó kun-kwáásí tí'maena moóráwai áwí'a Tíránasi ira-námbá úmakon-daumpa'a mói tínkarena aasiyaasi-táwai Ísóigon-aai simátíma'maena kwéiyena

10 kaer-í maisuwówasa Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Ésiyaa-marava'a máyón-kwaasi amápa'a Ísóigon-aai isaraawe.

Síva áánimbaati kwaasái.

11 Ísóigon-aai ísówana Áánútu Póromba asirayámbá amúwana ímo awárom-bayai ó'om-bayai mayówasa

12 évaka-kwaasiyomba ampantanéí Póro ane'á to'maésa kentí kwaásimo tí'ó úwai tine'á máyo'marwasa asóvawasa kentí kwaási tirumpimbá taraváá-kwámbá máyowasa mirá máumatinkowana taraváá-kwámbá kóuwasa

13 évaka'-Yútaa-kwaasi kwénaesa kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyu'maesa kwégwesa taraváá-kwántávésa sésa asiramái séta Ísu áwíka'a Póro kwésin-awíka'a kóroya kwésune suwaná

14 moóráwai áwí'a Síva Yútaa-mono-kawaa-kwaasigo áánimbaa'a avakaeté mésa pósa mirám-báyái máyówana

15 taraváá-kwánkó simátimena séna kemá Ísumba awáné'a Póromba awáné'a kwéumpo kemá nááwiya'ó simásuwowana

16 taraváá-kwánkó arumpimbá máyon-kwaasigo tínkamuwana naae kwégumuwana unáánkwtóí tarátíyuwena minávákáété-kwáásí usáyaatena tuwéntáiyuwowasa unáánkwtóí-iyaaimba máápa'a kúmúwasa

17 Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye amápa'a Évésasi-naopaken-kwaasi mináimbá isésa táátavai ésa Ísóigo Ísu áwí'a mósá makáawe.

18 sáwíwarawai máyónka'a Ísun-aaiyavesa áraire suwái tésa kwaási túranka'a paáresa sésa sáwí'a urúmne sésa

19 miwíwinkémbá pukaa'ó agayáan-kwaasi miwítí aúvái-kwandaai tamairésa pukaa'ó agáyón-aimba kwáyontavesa tamaimái iravímbá agaisuwésa mináúvái-kwándááímó meéyán-uraamba sáwíva-kwaasi aiyayaamba naikamáiyavai minóntánkó áwí'a 50,000 kina tuwésa

20 mirá anón-tantaa'a umbá pósa Ísóigon-aai asiramái simátíma'maesa kuwasá sáwíwarawai mináíntávésa áraire siráawe.

Évésasiva'a anónkar-anonka'a siráan-kwasai.

21 mirá uwaná Póro séna Másétóniyaa-marava'a Ákáyaa-marava'a kwénaae'a Ísóigon-aai simátíma'mae'a naaónáe séna minkákémbá Yérúsaremuva'a kuré'a Árómaa-naopa'a kónaumne séna

22 Tímótinte Érásátasinte áwa'naa í-kwáásiráí tí'marówasarai Másétóniyaa-marava'a kuyaná Ésiyaa-marava'a kweyáá méraiye.

23 máyowasa minkánáá Évésasi-naopaken-kwaasi Ísóigona aampa'ó kuwáiyávésa tirumbá sáwí'a umátinkesa mindáópakemba anónkar-anonka'a suwaná

24 moóráwai áwí'a Témítíyasi minkwáásígó óntandei úmakena miwítí kampar-ísóígoná kító'-mono'-nane séna minkámpár-ísóí-ínínkó áwí'a Átémísiye sésa kwená mayái-kwáásíyómbá úmakowasa sáwíva-kwaasi óntamba mágwétimesa minkámpár-ísóígoná naambá kwémeyan-uwana

25 Témítiyasi mimbórá-máyái kwémayon-kwaasi tááyowasa tayorupowaná simátimena séna kentáásí anón-ontamba mimbáyáírákéntá kwémayaumne.

26 áńivo Póro séna kwaásimo úmáráamba kampar-ísóígómbá kwéumaraawemo sin-áimbá Ésiyaa-marava'a Évésasi-naopaken-kwaasiye ó'on-o'on-daopaken-kwaasiye isésa áraire kwésewe. kemá Póron-aai á'a ísaraawe.

27 Póron-aai kentáásí mayáímó sáwí'o índayavena kwéiye. íma miráwé su'mai ínivo Ésiyaa-maravaken-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasiye kentáásí ísóí-ininko áwí'a Átémisi mósá kwémaraamba Póron-aai Átémisina mono'-námbá úwoisankaamba simái umásukaimba póna kwenáwí'a kumíniye siráíye.

28 súwasa mináimbá isésa tirumbá sáwí'a úwasa aaisambá séna anónkar-anonka'a séna Évésasi-naopaken-kwaasi kentáásí Átémisi áwí'a anómba kwéiye séna

29 ayamái suwasá mindáópa'a tésa anónkar-anonka'a kwésesa Pórowe kwénaauyan-kwaasi Másétóniyaavaken-kwaasirai moóráwai áwí'a Káyási uwaná moóráwai áwí'a Árisítakasi mindárai tavisímaesa torupamáí máyópa'a mátinkówana

30 Póro amápa-kwaasi torupepá'á iyónáe súwasa Ísuna aampa'ó kuwái íma kwaáo séna tátorowasa

31 mimbárávákén-ánón-kwáásí évakarawai Pórona kwaási pósa aai tuwésa sáwíva-kwaasi torupepá'á íma iyuwó Pórontavesa siráawe.

32 suwasá torupon-kwáásíyómbá sáwívar-imayaa uwaná miwítí imáyáa sáwí'a úwasa évakarawai ó'on-aintavesa suwasá évakarawai mirá suwasá évakarawai séna nóin-aintavaiye sétaawa tayoruparúmno-imayaa uwasá

33 Yútaa-kwaasi miwítí avumpinkémbá moóráwai áwí'a Arekesándaamba túranka'a máánkarowasa évakarawai anónka'a séna emá aai siyó suwaná miwí táái karánáe séna ayáámba mósá tuwówasa

34 awánomba Yútaa-kwaasi úntavesa mimbórá-áimbá ayáátáaka'a tavisimái anónka'a séna Évésasi-naopaken-kwaasi kentáásí Átémisi áwí'a anómba kwéiye siráawe.

35 anónka'a kwésuwana mindáópaken-anon-kwaasigo aúváimo agayóndako tiyorái-imáyáá éna séna Évésasi-kwaasiyono. amáparawaiya awánáúnda Átémisina mono'-námbá kwégawaa-eta ó'oran-ontamba kwíyómpakemba marapá'á kunkáin-ontamba kwégawaa-une.

36 mináimbá íma kanaán-umai karánááovo amápa'a aaiseré'a mé'a íma sáwí'a oró.

37 mindárai mono'-náumpákémbá íma umóyámbá ésarai kentáásí ísóí-inintavai íma simái sáwí'a uráaya'anivo úwoi tí'mae'a maanká'á tiráawe.

38 Témítiyasiye kwená mayái-kwáásiyé aai simátinkanæ sésamo ésa aaimó simátinkai-kanaa úwoi kwáyáíye. anón-kwaasi máyáamba pósa aai simái kawé'á umátinkanæaowe.

39 áńivo keinárawa'o ó'on-aimbo kwáyáina'o é'a amápa-kwaasimo torupamáimo máyáampimba simái kawé'á umásuwanaaowe.

40 kesáámó aavintáámó ménaundaya ívé'o áái'o tiyéta Árómáani-kamaani-kwaasi té samo tásisa esayaamo nóinkaken-aira tiyááomo síyata kesáámó sénaunda-ainta íma kwáyáíye.

⁴¹ aúváimo agayón-kwaasigo simásuwena torupamáimo máyón-kwaasi ti'mátuwowasa kóuraawe.

20

Póro Másétóniyaa-maravare Kíríki-maravare kwénaaun-kwasai.

¹ miwí táái ánásowana Póro Ísuna aampa'á kun-kwáási tááyowasa tuwaná miwítí imáyáa simái kawé'á umátinkena séna Ísun-aiye su'mai maimái tirumpimbá kawé'á oró séna ánivo méwaro séna tiyuwéna Másétóniyaa-marava'a kweémena

² miv'á'á naaó'-nao'a kwénaaena Ísuna aampa'á kun-kwáásiyávéna áváaraumi simátíma'maena kwénaauwasa tirumbá kawé'á úwana tiyuwéna Kíríki-marava'a kweémena

³ koména kaumbo-kwíyómbá maisuwéna nompí-sípívimbá Síriyaa-marava'a kónáe séna úwasa Yútaa-kwaasi kwená amááyu-aimba sumbá iséna ivátuwena Másétóniyaa-marava'a marapá'á kónaumne súwasa

⁴ maaráumi-kwaasi moórawai Pérea-naopakewai Pírasi ááninko áwí'a Sópata úwana Tésárónaikka-naopakendarai túwí'a Árisítakasiye Sékandaawe uyaná Tépi-naopakewai áwí'a Káyási úwasarai Ésiyaa-maravakendarai túwí'a Tikikásaawe Tóvimasiye uyaná Tímóti úwasa umái Pórowe kwéna

⁵ aiva'á Táróasi-naopa'a koména kentáásimu'a makówata

⁶ Yútaa-kwaasimo imo intóráin-tantaakwara-pereti úwoi-peretimo kwéagayon-kanaama ánásonka'a Vírípai-naopakemba nompí-sípí táto'mai usáateta kweémeta éva'aasei-no'waamba mindómpí-sípívimbá kógwaeta Táróasi-naopa'a marapá'á kunásáveta aiva'ó komésamo kentáásimu'o makón-kwaasiyeya kométa moórá-sontaaya méraumne.

Yútikásaamba pukáimpinkemba usásinankarain-kwasai.

⁷ sontaará'á Ísuntaveta isámai toómbá néta aráá-tomba naandayávéta torupamá máyaawananya Póro aaváyaa kónáe séna simátíma'maena no'wáán-avuntamba iyúmba

⁸ ávúmayaatanaan-daumpa'a méta sáwívar-omba kúra'maketa máyaawananya

⁹ moórawai ívé-kwaasigo áwí'a Yútikása naan-aváápímbá umáyowana Póro Ísun-ai simátíma'maena kwéiyuwana Yútikásaamba áúgávaa'a úwana kwaeguréna meminkákémbá toká'maena marapá'á kuntuvamúwasa marapá'á kunkéna kunawánomba pukúwasa uwaná

¹⁰ Póro kuména kunkívairéna taparéna awánéna séna íma imáyáa oró. pukéna kusúvarena umái máyáiyé simátiména

¹¹ mindáúmpá'á iyéna Ísuntavéna isámai toómbá topámbai tímúwasa nowaná Póro simátíma'maena kwéiyuwana mói irataró'a tiyuwéna kúwasa

¹² puwúwanamo usásinankon-kwaasigomba áí'maesa kwená naaúmpa'a máankesa tirumbá kawé'á úwasa méraawe.

Póro Máiritasi-naopa'a kuráin-kwasai.

¹³ máyówana Póro simásimenaya séna keinárawa'a nompí-sípívimbá Ásoso-naopa'a kwégwiya'a kemá marapá'á kweéme'a Ásoso-naopakemba nompí-sípí táto'mai usáate'a kónaumne súwata aiva'á kunkéna nompí-sípí táto'mai usáateta kweémeta Ásoso-naopa'a kówananya

14 Póro marapá'á kweémema Ásoso-naopa'a kuréna nompí-sípí táto'mai usáatowata kweémema Mítírini-naopa'a kógwaeta

15 irataró'a kweémema Káyoso-marava'a kóyaaitaawananya enówata kógwaeta usá aavýaavimba kweémema Sémóso-marava'a kóyaaitaawananya enówata kógwaeta usá aavýaavimba kweémema Máiritasi-naopa'a kówánanaya

16 toombá áká'mai Áánútuntavesa ísámai kaunánáe sésa torupaan-kánáá sáwiyanka'a tíniye kwéuwana Póro séna avekáámbá Yérúsaremu-naopa'a kuré'a mintánómbá komandánáe séna nompí-sípívimbá Évésasi-naopa'a kóyaaitanaundapo Ésiyaa-marava'a íma ayáátááka'a ménaumne súwata Máiritasi-naopata kuráumne.

Póro Évésasivaken-kwaasiyavai méwaro siráin-kwasai.

17 Máiritasi-naopata kówánanaya Póro moóráwaimba ai'marówana Évésasi-naopa'a kweémema Ísóigona kwaásiti anón-kwaasiyavena kosimátimena séna Póro kwétaayaivo teró siráiyé súwasa

18 tuwaná simátimena séna kesáái ísáaro. kesí aiva-táwai Ésiyaa-marava'a kesé komé'a kemó ówánda suwánaraawe.

19 Yútaa-kwaasi sínkamiyanesa kwésuwana sirunkó umbái kwétowa'a íma imáyáa é'a Ísóigona kwayó'ná'á úne sé'a kwenáísamaivimba mé'a kwená mayái mairáumne.

20 íma aúpá'á tuwé'a amápar-aimba úwoi simátimé'a kembó túwa'naa íí-áímbá torupamáí máyáampine kentí naaúmpare simátíma'mae'a íráunda á'a ísaraawe.

21 Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye ávááraumai simátimé'a sé'a sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a té'a Ísóigo Ísun-aaiyave'a áraire sé'a kwesé aráápamái máero simátíma'mae'a íráumne.

22 ániwo Áánútun-amanko Yérúsaremuva'a kwaaó simásímakaimba pó'a mirá ónaumne. kesine'ó paárinintavai íma ísáunda úwoi kwégune.

23 amápa'-naopa'o kúnda Áánútun-amanko asiramái simásimena séna umbai-yántáá'á umánkesa ándáva'a máánkanaaowe simásímimba mindáwe su'mai ísaraumne.

24 sínkamiya'o puwónaundara'a íma kárákwiyonaunda pó'a Ísóigo Ísu símakaim-bayai maimái ánásanaumne. Áánútu úwoi kwésuwa'naa-i-aimba áséi-kwasai simátíma'mae'o kwéiyunda-mayai maimái ánásanaumne.

25 mimbáyái mairáunda keinárawapimba kwénaae'a Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba simátímakaunda pó'a naaémbo é'a kembó ímo suwánáyimba ken-ísaraumne.

26-27 íma inkaiséwánda Áánútun-ai amápar-aimba simátímakaunda pósa keinárawapinkembo évakarawaimo kesááimo ímo ísésamo Áánútumpa'o ímo tésamo ombá íma kesí ááinkoman-ivo kentí ááínko ína'a mirá ónááontave'a mináímbá ívé'a asiramái kwésimatimune.

28 Áánútu ááninkomba ai'marówana kuména kumpuwéna kwená naaenéí meéyán-umásukaimba Ísóigona kwaásin-ovo kárákwiyoro. Áánútun-amanko kembá usásintinkaraivo kentúrakwara Ísóigona kwaásirakwara'a kawé'a umái kárákwiyoro. sipisípíra'o kárákwiyonten-umai kárákwiyoro.

29 áwáávitemo índa-iyamba téna sipisípí tavamáimo kwaráintemba kemá kónasa kwaási tésa tasáwí'a ónááowe.

³⁰ moórá-kanaa tínsa keinárawapinkemba évakarawai usásinesa Ísuna aampa'á kon-kwáásítí imáyáa tavisénáe sésa kampar-áimbá síyasa évakarawai áraire sésa kwaránááowe.

³¹ mindáyave'a kárákwimai kawe'á oró. kaumbo-í kwéte'a moórá-morawaimba sirumbá kwéumatinke'a aavýaavimba enónka'a no'wáámba aasiyaasi simátinkámae'a iráumne. mináántávé'a imáyáa umái kawe'á oró.

³² kawe'á íyana Áánútu kárákwitinkamae iyína'a máero. kwenááigo asir-amátinkaniye. kwená kwaásimo kawe'ó kwéumatinkaintemba kenkwárá'á kawe'á umátinkaniye.

³³ óntantavai unáánkwátóiyavai á'owiti náaindaantavai íma súran-anda kwéune.

³⁴ mayáímá kwémae'a minóntándéi ímo makáunda-yantaa'a mégwémae'a kembó súwa'naa on-kwáásítí toómbá unáánkwátóí kwémaitime'a kwéune. mirámó ówánda á'a suwánaraawe.

³⁵ asirayám-báyáímó mayááwánda suwánaraamba pó'a mirá kwée'a pasusimáimo máyáan-kwaasi túwa'naa ónááowe. Ísóigo Ísu siráin-aimba imáyáa oró. kwemá séna kwémayaawai tirunkó kawe'á kwéimbanivo kwétimatuwaawai tirunkó kaweté kwéiye Ísu siráin-aimba Póro siráiyé.

³⁶ Póro simásuwena kívairéna minánón-kwáásiyé Ísóigompa'a námúnaa simásuwowasa

³⁷ amáparawai ávááran-ivi'a kwétesa Póromba tayaparésa paruvará umánkesa uwaná

³⁸ Póro séna naaémbo é'a íma suwánanaaowe siráin-aintavai tirumbá umba kwétowasa nompí-sípívimbá móruna áúkaawe.

21

Póro Yérúsaremuva'a kuráin-kwasai.

¹ móruna auwówata minkwáásiyávéta méwaro séta tiyuwéta nompí-sípívimbá usáateta arupí umái kweémeta Kóso-naopa'a kóyaaiteta kweémeta kógwaeta usá aavýaavinkaamba Áróso-naopa'a kóyaaiteta kweémeta Pátaraa-naopa'a kuréta marapá'á ásáveta

² awánaawandaya Vínisiyaa-marava'a kwíní-nompi-sipi kwáyowata mimpímbá usáateta kweémeta

³ Sáiparasi-marama siyáánepa'a kwáyowata kóyaaiteta kweémeta Síriyaa-marava'a kówánda Táyaa-naopa'a náaindaamba mógwéyuwowata marapá'á ásávaawanasaya

⁴ Ísuna aampa'á kuwái máyówata tuwánéta moórá-sontaa miwísé máyaawanasaya sésa Áánútun-amanko simátímakain-aimba Pórontavesa simámesa sésa inkámóvo Yérúsaremuva'a íma kwaaó simáma'maesa iyúwata

⁵ miwísé máyaawanda-kanaa ánásowata mindáópa'a tuwéta kówánasaya minkwáásiyómbá miwítí aarai-iyámpóise sí'maesaya naambáru'a tuwésa uwi-nómpá'á kúmúwata kívairéta Áánútumpa'a námúnaa simásuweta ówánasaya

⁶ kentááyávésa ánivo koró suwatá miwiyávéta ánivo méwataao simásuweta nompí-sípívimbá usáataawanasaya miwí kuntauwerésa miwítí naaópa'a iráawe.

7 miwítí naaópa'a iyúwata nompí-sípívimbá Táyaa-naopata tuwéta Tórémesi-naopata marapá'á ásáveta Ísun-ai ísówai tuwánéta siyáanta kwétimeta moórá-no'waamba miwísé kwaéta

8 usásineta marapá'á kweémeta Sísáriyaa-naopa'a kówándaaya ááema aantá-kwaasi avakaeté-kwaasira'a Ísuna mayái tímakowaivinkemba moóráwai áwí'a Vírípina naaúmpata umáyaawananaya kwemá Ísun-ai kwésimatimuwai máyowasa

9 ayáámúmbaa'a éiyaimba mésa íma kwaai mairésa úwoi mésa Áánútun-ai kwésimatimesa tivowáe máyowata

10 évaka'-no'waamba mindáúmpátá kwégwaewananaya moóráwai Áánútun-ai kwésimatimuwai áwí'a Ákápaasi Yútiyaa-maravakemba

11 kuména Póro ámúr-anda kumbairéna kwenaisamai ayáánka'a asááumai umásítai'a umái agaráárakena séna Áánútun-amanko séna maanamúr-ándáo avowámó Yérúsaremuva'o iyínasamo ésa Yútaa-kwaasi táto'mai miráumai asááúmaresa áí'maesa ó'onkaa-kwaasi mátimenaaoe Áánútun-amanko siráiyé Ákápaasi kusúwata

12 iséta keséya máyón-kwaasiye Pórontaveta séta Yérúsaremuva'a íma iyuwó asiramái séwánanaya

13 Póro séna nóintavai ivi'á kwétera kaer-ímáyáá kwéumasinkaawana ke-sirunkó umbái kwétaiyo. Yérúsaremuva'o iyónasamo kembó tátoranaaomba íma sáá'a kwégaiye. Ísóigo Ísun-ai simátimudayavaimo sínkamonaesamo sésa úwoi sínkamonaaoe Póro súwata

14 kwenááiya íma kanaán-umaiya araisénaumne séta ivátuweta séta Ísóigona imáyáara'a mirá onááowe siráundayaawe.

15 mirá simásuweta évaka'-no'waamba miwísé kwaéta kentáási náaindaamba to'mayaa úmaeta mindáópa'a tuwéta Yérúsaremuva'a iyówánasaya

16 Sísáriyaavaken-kwaasi Ísuna aampa'á kuwái évaka'a keséya Yérúsaremuva'a iyésa moóráwai áwí'a Nésonona naaúmpata móisinkowana minkwáásigó Sáiparasi-maravaken-kwaasi ayáátáaka'a Ísuna aampa'á kwéguwai séna kesí naaúmpa'a ménaaoe súwasa kwená naaúmpata móisinkaraawe.

Póroe Yémésiye aai simátimakaayan-kwasai.

17 móisinkesaya kentí naaópa'a kúmúwata Yérúsaremuva'a umáyaawanasaya Ísun-ai ísówai aamoí kwéumpinkemba sirówata

18 ugwaéwándaaya usá aaváyaavimba Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi Yémési torupamátinkowasa máyópata Póro sí'maenaya kúwata komáyaawananaya

19 Póro ayáámba tíma'mai paruvará éna séna Áánútu ámakaim-bayaimo ó'onkaa-kwaasivimbo mairáin-aimba amápar-aimba simátimuwasa

20 isésa Áánútu áwí'a mósá marésa Pórontavesa sésa kentáási kwaásiyo. sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire kwésesa Mósesina áamámba íma tuwésa asiramái isésa méraamba á'a isaraane.

21 évakarawai miwiyávái sésa Póro ó'onkaa-kwaasiti naaó'-nao'a kwénaaena Yútaa-kwaasi mindáópaka'a máyáan-kwaasiyavai simátimena séna Mósesina áamámba ivátuwe'a kentí iyámpói túra'a íma káramai

araa'éna umátinke'a Yútaa-kwaasiti aambá íma kwáráaro Póro kwésiye sewasá isésa

²² emó tiráanda-aimba isésa áwáá'a kwésevo

²³ simáméndantenta uwó. maanká'á éyain-kwaasi mésa Áánútumpa'a árair-aimba símakaamba po

²⁴ egwará'á mirán-owo. Yútaa-kwaasiti áamámba ísámai kawé'ó ii-yántáá'á e minéiyáin-kwáásítí póí'o meéyán-umátiyuwe mono-káwáá-kwáásí timé miwísé a'nóntáu kárayuwenasa awánésa Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire sewáí sésa emá Mósesina áamámba isé máyaanasa entávái kampar-áimbá simánkaraawe seró.

²⁵ ánvivo ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire siráawaiyaveta ááéma moórá-aimba séta agaimaréta séta kampar-ísóigóntávái imáyáa ésa póí'o umándaamba mimpóí íma naaró. naaemá íma naaró. póimo tuvú'newana kwená naaemá ímo kumíndamo úwoimo kwáyáina'a mimpóí íma naaró. aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá íma oró. ááéma mináimbá agaimaréta tukáundayaawe suwaná Póro iséna

²⁶ usá aaváyaavimba minkwáásí tí'maena Yútaa-kwaasiti áamámba ísámai kawé'ó ii-yántáá'á usá umásuwena Póro anóm-bono'-naumpa'a iyéna mono-káwáá-kwáásíyávéna séna avakaeté-no'waamba maisuwéta Yútaa-kwaasiti áamámba ísámai kawé'ó ii-yántáá'á umái ánásasuweta moórá-morawai póí'a úmaeta Áánútunka'a máamenaundayaaniye simátímakaiye.

anóm-bono'-naumpa'a Póromba tátokaan-kwasai.

²⁷ simátimena máyowana minávákáété-nó'wáámbá ánásowana Póro anóm-bono'-naumpa'a umáyomba évaka'a Yútaa-kwaasi Ésiyaa-maravakewai uawánésa Pórontavesa sáwí-aimba simánkesa inkamí-imáyáá kwéesa tátokesa anónka'a sésa

²⁸ Ísareri-kwaasi súwa'naa oro. maankwáásígó naaó'-nao'a kwénaena Ísareri-kwaasiyavena sáwí-aimba simátinkena Mósesina áamámba simái sáwí'a kwéumankena maanánóm-bónó'-námbá simái sáwí'a kwéiye. ívé'a ó'onkaa-kwaasi tí'maena maanánóm-bónó'-náúmpá'á Yútaa-kwaasiye su'maimo iyí-náúmpá'á mógwétinkaisana póna maankáwé'-námbá sáwí'a kwéiye sumbá

²⁹ Évésasi-naopaken-kwaasigo áwí'a Tóvimasi Póroe Yérúsaremuva'a kwénaauwasa awánonka'a pósa imáyáa ésa Póro áí'maena anóm-bono'-naumpa'a móankaraiye-imayaa kampa'á ésa mindáyavesa mináimbá siráawe.

³⁰ mináimbá anónka'a simásuwowasa mindáoopaken-kwaasi mimbórávimbá takwiyésa Póromba tayáto'mai mono'-náúmpákémbá tavisímaesa máá'aruva'a móruna auwésa mono'-nánkóná onta mósá kwéumaresa

³¹ sáwíva-kwaasi Póromba inkamír-inkami'a kwéuwana moóráwai Árómáani-i-kwaasiti anóndakontavena usimámena séna Yérúsaremuva'a amápa-kwaasi áái'a kwétiyaawe súwana

³² avekáán-umai i-kwáásíyé miwítí kawáá-kwáásíyé tí'maena isaaiséna kuména kwaasi torupamáí máyómpimba tavákáraa'a úmaena kumúwasa i-kwáásíyé miwítí anóndakone tuwánésa inkamé máyómba úwoi máyówana

33 anóndako Póromba tayátorena i-kwáásíyávéna séna kaer-ándanéí taasááoro simásuwena tísaa ena séna maankwáásí nááwa'iyó. kwe nóra uráiyó súwasa

34 évakarawai ó'on-o'on-aintavesa suwasá évakarawai mirá suwasá uwaná anóndako mináinkóná áaimba ima iséna i-kwáásíyávéna séna mindá'á áí'mae'a i-kwáásítí naaúmpa'a iyóro súwasa

35 áí'maesa ontaví-karáúrávámá iyúmba inkamónáesa kwéuntavai i-kwáásí tiyáánka'a toká'maesa kwéiyuwasa

36 tínaaemba kwa'maé kwéiyesa tuvuwiyana puwíno símaesa anónka'a iráawe.

Póro simátímakain-kwasai.

37 i-kwáásí Póromba áí'maesa miwítí naaúmpa'a iyónáe suwaná Póro miwítí anóndakomba simámena séna moórá-aimba simámenae súwana anóndako séna Kíríki-kwaasi tááivinkemba kwésembo

38 emá ima Ísípí-maravaken-kwaasi óne. minkwáásígó Árómáani-kamaani-kwaasiyavena aaisambá tiyéna sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi simái tí'maena áái'o tiyái-yántáá'á maimaésa kavóná-marava'a kuráamba ima kwemá óne súwana

39 Póro séna Yútaa-kwaasi úne. kesinó kembá Sírísíyaa-marava'a Táásási-naopa'a masínkarena anón-daopa'a masínkaraiye simásuwena séna moórá-aimba simátimenae súwana

40 anóndako séna ánivo mirán-uwó súwana Póro ontará-karáúr'á ména aaiseránááontavena ayáamba mósá tuwéna séna kemó senda-áimbá ísáaro súwasa aaisérówana Yútaa-kwaasi tááivinkemba Ípírun-aimpinkemba simátímakaiye.

22

1 Póro simátimena séna kesívarawaisai kesivoísáiyó aai simátínkáamba anondá mináimbá sénaumpo ísáaro séna

2 Ípírun-aimpinkemba súwasa miwí tááivinken-aimba pósa iséna aaisékésa kwenáái kawé'á umái ísówana Póro séna

3 kemá Yútaa-kwaasi úne. kesinó Sírísíyaa-marava'a Táásási-naopa'a masínkówa'a anón-é'a Yérúsaremuva'a Kámérierinopa'a tamáyaawanana kentáá síkwá'nái ámáamba asiramái simásíma'maena iráiyé. maanká'ó máyáan-kwaasimo Áánútuntavaimo asiramái máyáantemba Áánútun-aaí asiramái mé'a méyatokaumne.

4 Ísuna aampa'á kun-kwáásí sáwí'a kwéumatinke'a tavisímae'a ándáva'a aarai-kwaai mátinkaraumne.

5 ááema aiva'mónó-káwáánákówé monor-ánón-kwáásíyé aúvái simésa Támásikasi-naopa'a Yútaa-kwaasi maimaé mátimiyo suwa'á Ísuna aampa'á kun-kwáásí kotí'mae'a Yérúsaremuva'a ándáva'a mátinkané sé'la Támásikasi-naopa'a kuráumne. ááemo mináúvámó símakaan-kwaasi kotísaa e'o é'a kentávái árai'a kwésiye seró.

6 ánivo aampa'á kweéme'a Támásikasi-naopa'a egwaa'á kówánana kwáyá'wái kwíyómpakemba ságayamba tawáonkaan-tantaa'a tuwówana kuména súgáyáagaya úwa'a

7 marapá'á tuvamówánana aaiyé su'mai kwéisaawanana sááyena séna Sóroo nóra séwa kembá sáwí'a kwéono súwa'a

8 emá nááwa kwéseno séwánana kemá Násáretivakewaima Ísuma únama sáwí'a kwéumasinkaane súwasa

9 kesémo máyón-kwaasi ságayamba awánésa kwésimasimun-aimba íma kawé'a umái ísówa'a

10 áisaa e'a sé'a Ísóigo ke nóra ónaumno séwánana Ísóigo séna usásine Támásikasi-naopa'a kwinaná moóráwai Áánútumo embó ámakaim-bayai-aimba simámino súwana

11 ságayanko sùgáyáagaya úwa'a íma kwéawanaawanasa kesé kwénaaun-kwaasi siyáán-to' maesa Támásikasi-naopa'a kuráawe.

12 kuwaná moóráwai áwí'a Ánánési Áánútun-aaiyavena asiramái ména kentáásí áamámba kwéisowasa Yútaa-kwaasi Támásikasi-naopakewai kwenáwí'a mósá makówai

13 kesópa'a téna kesí egwaa'á taména séna Sóroo kesí kwaásiyo. ó'omba kawé'a umái aúramba awánaniyone súwa'a avekáámbá súramba awánamai kawé'a ówánana

14 séna kentáá síkwá'nási Ísóigo embá usásinankaintavai kwená imáyáa kwaráníyone. kwená kawé-kwáyóná'á awané kwenáái isé ónda po kwenáái kwaráníyone.

15 awánáánda-yantaa isáánda-yantaa'a amápa-kwaasi simátíma'mae naaíniyone.

16 íma úwoi maé usásine Ísóigo Ísumba ááyenana ená sáwí-imayaa mayauwáina Ísuntavai ísámai mono'-nómbá peraaó Ánánési simásuwowa'a mirá uráumne.

17 mirá é'a koyauweré'a Yérúsaremuva'a tamé'a anóm-bono'-naumpa'a Áánútumpa'a námúnaa kwése'a kaaínkáámbá awánaawanana

18 Ísóigo simásimena séna Yérúsaremuva'o máyáan-kwaasi kesáái simátímínasa íma kawé'a umái isánááovo avekáámbá usásine maanká'á tuwaaó Ísóigo súwa'a

19 Ísóigoo mono'-náúmpimpá'á kwénaae'a enááiyavai áraire sen-kwáásí tátó'mai tínkambai tavísímae'a ándáva'a mátiyukaunda á'a suwánaraawe.

20 Sítiveni enáái simátímakaiwaimba tuvúkáanka'a kemá mé'a sirunkó kawé'a kwéuwa'a tuvúkáan-kwaasiti paákár-únánkwátóira'a kárákwiraawanasa tuvúwúwana pukáíye séwánana

21 Ísóigo séna ai'maráana usásine nánka'a ó'onkaa-kwaasi kesáái simátíma'mae naauwó Ísóigo siráíye Póro siráíye.

22 Póro súwasa naaémbo sún-aintavesa áwáá'a sésa anónkar-anonka'a kwésesa áíke'a tuvuwíyana puwíno. mirán-kwáásí íma maambárává'á méniye

23 anónkar-anonka'a kwésesa miwítí unáánkwátóí ayúkésa awáávána kwéesa ovaí káúresa óipa'a kwéiyaata uwaná

24 Áróamáani-anondako i-kwáásíyávéna séna áí'mae'a kentí naaúmpa'a iyóro súwasa mirá uwaná séna Pórombo áwíruku'a náiyana Yútaa-kwaasi tááigona ááimba sínata ísáano súwasa

25 Póromba ándáneí asááúmankesa áwíruku'a nánáe sésa uwaná i-kwáásítí kawááná'a máyowana Póro kwentávéna séna kemá Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaqí tokáundawaimba ímo sísa ombá aaivimbo maisinkésamo súwíruku'a nánááon-imayaa kwéomba pósa áamámba karésa uwóví'a ónááomba pósa íma úwoi súwíruku'a nánááowe Póro súwana

²⁶ iséna kwená anóndakomba kosimámena séna minkwáásí Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáiwaimban-ivo nóra ónaumno súwana

²⁷ anóndako iséna Póronopa'a téna séna Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáano súwana owé súwana

²⁸ anóndako séna kemá anón-ontamba kwétuwe'a mináúvái-kwándáái maimái tokáumne súwana Póro séna kesivo tokáimba pó'a kegwárá'á úwoi tokáumne súwasa

²⁹ áwiruku'a nánáe sun-kwáásí mináímbá iséna nénka'a kuwaná anóndakogwara'a áátavai éna séna Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáiwaimba asááúmankaunda uwóví'a úne séna áátavai uráiyé.

Póromba monor-ánón-kwáásítópa'a máánkarain-kwasai.

³⁰ áátavai éna usá aaváyaavimba anóndako séna Yútaa-kwaasi Pórombo simánkáan-ainkona ááimba síya'a isánáe séna mono-káwáá-kwáásíyé monor-ánón-kwáásíyávéna séna torupamáí méwaro séna i-kwáásíyávéna Póro ayáámpinken-anda ayútuwaaro súwasa ayútuwowana áí' maena torupamáí máyónka'a máánkaraiye.

23

¹ máánkarowana Póro monor-ánón-kwáásí tuwánamai kawer-éna séna kesí kwaásiyono. kemá ááégwara ívékwara'a Áánútu aúranka'a kawé'a umái mé'a moórá-yantaa'a sirunkó íma umbái kwétaiye súwana

² aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Ánánáesi kwemá Pórona egwaa'ó máyówaiyvena séna ói'a turáráaro súwasa mirá uwaná

³ Póro kwentávéna séna empímbá sáwí-imayaa kwáyáimba póna Áánútu embá inkamíniye. emá mé imáyáa e áamámba kwa'mái aavimbá kwéankaumne séndanivo minamáámbá karé se ói'a turáráaro sénasa sói'a turáráamba áamámba karáane Póro súwasa

⁴ kwená egwaa'á máyówai séna Áánútuwa aiva'-mónó-káwáánákómbá simái sáwí'a kwéumankaane suwaná

⁵ Póro séna aiva'-mónó-káwááná'á iyémó sewa'ó isékai íma mináímbá súsono. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kentí kwaásira'o kárákwirewai íma simái sáwí'a umánkáaro agaimaréna siráimba pó'a uwóví'a úne Póro siráiyé.

⁶ Póro simásuwena monor-ánón-kwáásí tuwánéna imáyáa éna évakarawai Sátúsi-monor-aimba séna púwómpinkemba íma usásinanaaowe-aimba sun-kwáásí owasá évakarawai áamáán-kawaa-kwaasi owé-ímáyáá éna anónka'a séna kesí kwaásiyono. kesivomá áamáán-kawaa-kwaasi éna kembá masínkaraimba kemá áamáán-kawaa-kwaasi úne. Áánútu pukén-kwaasimo usásintinkaniyemo siráunda-aintavai ívé'a aavimbá kwémaisinkaawe Póro simásuwowasa

⁷ iséna áamáán-kawaa-kwaasi Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí keiyái keiyai aaisambá simái taainkaar-uráawe.

⁸ Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí Áánútu pukén-kwaasimo usásintinkanin-aintavesa kampar-áimbán-iye kwésesa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakendarawa'a íma máyáawe kwésesa kwaási timambá íma máyáiyé suwasá áamáán-kawaa-kwaasi séna Áánútu pukén-kwaasi usásintinkaniye. Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a máyáawe. kwaási timambá máyáiyé kwésuwasa mináíntávái taainkaar-esa

⁹ aaisambá sésa áamáán-kawaa-kwaasivinkemba áamáamba sun-kwáásí usásinesa asiramái sésa kesáámó awánáundaya Póro íma sáwí'a kwéivo Áánútuna kwayó'nákó kwembá simámakai. moórawai kwiyómpakewai kwembá simámakaiyo. íya isáúmne suwasá

¹⁰ aaisambá anónkar-anonka'a siráawe.

aaisambá anónkar-anonka'a suwaná i-kwáásítí anóndako séna Póromba aaisan-aeémesa tavisiyapa'a aiyayaamba tawiyévainivo i-kwáásiyávèna séna kwaásiti avumpimbá komé'a koái'mae'a kentí naaúmpa'a íyóro súwasa miwítí naaúmpa'a móankaraawe.

¹¹ móankarowana mindó'wáámbá Ísóigo Pórona egwaa'á kumbéna séna asiramái mé kentávái Yérúsaremuva'a simátímakaantemba Árómaa-naopa'a kosimátiminyone Ísóigo siráíye.

Póromba áamáyu-aimba siráan-kwasai.

¹² súwasa usá aaváyaavimba Yútaa-kwaasi évaka'a torupamáí mésa Póromba áamáyu-aimba sésa tuvútuweta toónkwará nonkwárátá nánaundayaanivo ímo tuvuwéta toónkwará nonkwárátá íya nánaundayaawemo asiramái

¹³ sun-kwáásí kae-kwáái aiyayaan-kwaasi mésa sésa

¹⁴ mono-káwáá-kwáásíyé anón-kwaasiyavesa kosimátimesa sésa torupamáí méta asiramái séta Póromba tuvútuweta toónkwará nonkwárátá nánaumpo ímo tuvuwéta toónkwará nonkwárátá íya nánaundayaawe.

¹⁵ miráumai keinárawate monor-ánón-kwáásíyé Árómaani-anondakontavai kampa'á kosimáme'a sé'a Póromba áí'mae kesópata tinatá áísaa umai mináínkóná ááinta isánáe sewé kosimáme'a seró. mináímbá isésamo aampa'ó áí'maesamo tíyata tuvuwónaundayaawe siráawe.

¹⁶ suwaná Póromba áamánaako ááninko áamáyu-aimbo sumbá iséna isaaiséna i-kwáásítí naaúmpa'a iyéna Póromba mináímbá usimámuwana

¹⁷ iséna i-kwáásítí kawáánákómbá ááyena séna mindá'á áí'mae anóndakonopa'a kwinaná moórá-aimba kosimámino súwana

¹⁸ áí'maena anóndakonopa'a kwéna séna ándáva'o umáyáin-kwaasigo áwí'a Póro sááyena séna minivé-kwáásí áí'mae anóndakonopa'a kwinaná moórá-aimba simámino sísá'á enópa'a áí'mae'a túne súwana

¹⁹ anóndako mindá'á ayáán-to'maena ímo kwaásimo máyón-ayampa'a ánkarena áísaa ena séna nóin-aina'íya síná'á ísáano súwana

²⁰ mindá'á simáména séna Yútaa-anon-kwaasiye monor-ánón-kwáásíyé moórá-aimba sésa usá aaváyaavimba enópa'a iyésa kampa'á usésa Póromba áí'mae kesópata kumínata áísaa umai mináínkóná ááinta isánáe kampa'á usenááowe.

²¹ miwí táái íma isaaó. kae-kwáái aiyayaan-kwaasi asiramái sésa Póromba tuvútuweta toónkwará nonkwárátá nánaumpo ímo tuvuwéta toónkwará nonkwárátá íya nánaundayaawe sésa aúpá'á aampa'á kárákwiresa miwí tááiyavai owé síníyono sésa kárákwiraawe. mindáyavai miwí táái íma isaaó. minivé-kwáásígó anóndakomba mirá simámuwana

²² iséna séna simásimenda-aimba íma ó'on-kwaasi simátíme anóndakomba simámakamne. íma síyó séna ai'mákaiye.

Póromba áí'maesá anóndakonopa'a kunkáan-kwasai.

23-24 minívé-kwáásí ai'maréna i-kwáásítí kawáánákái tááyowasarai tuyená séna ívé'-no'waamba Póromba áí'maekai Sísáryaa-naopa'o kámááni-anondakonopa'a móruna aúwáakaiyo. sáwívar-i-kwaasi 200 i-kwaasi to'mayaa íyasa évaka-kwaasi ósin-arósáanumpimbo nááón-kwaasi 70 kwaasi to'mayaa íyasa sáwíva'a 200 kwaasi kwaantáámbó tokáan-kwaasi to'mayaa íya'a Pórombo ayáá'maena kwínín-osimba to'mayaa umánke'a ívé'-no'waamba Póromba kawé'á umái kárákwimai áí'mae'a kámááni-anondako áwí'a Víríkisinopa'a móruna aúwáaro séna

25 aúváí agayéna maará simámena séna

26 kentáásí anón-kwaasi Víríkisi isaaó. kemá Kórótíyasa Árísiya sáwíyan-aimba simámenaumpo isaaó. kawerá umái máyaano.

27 Yútaa-kwaasi minkwáásí áwí'a Póromba tátokesa tuvuwíyanesa kwéowa'a Árómáani-kwaasiti aúváí tokáin-kwaasigo isa'á isé'a Yútaa-kwaasi tiyáámpinkemba tavisimái kesí i-kwáásí tiyáámpimba tinkáúnasa áí'maesa mígowé.

28 minkwáásígómbó simánkén-aimba isánáe sé'a áí'mae'a miwítí anón-kwaasitopa'a kunkáumne.

29 íma sáwí'a uráintavai isasá miwítí amáán-aine su'mai simánkaraawe. kemó ándáva'o auwé'o tuvúwónanamo puwíníni'a íma uráíye.

30 Yútaa-kwaasi évaka'a amááyu-aimba sewa'á isé'a enópa'a ai'maráanasa áí'maesa kumónááowe. kwembó simánkaraan-kwaasiyave'a simátíme'a sé'a kwembó aavimbó mayánkáan-aimba enaúranka'a simái kawer-oró. mináúváí-kwándááivimbá agaimaréna siráíye.

31 agaimaréna súwasa i-kwáásí simátimunteмба mirá ésa mindó'wáámbá Póromba áí'maesa kweémesa Antípátisi-naopa'a kunkwaésa

32 usá aavýaavimba i-kwáásí marapá'á kwénaun-kwaasi kuntuawerésa miwítí naaópa'a íyúwasa ósin-arósáanumpimba kwénaun-kwaasi Póromba áí'maesa

33 kweémesa Sísáryaa-naopa'a ósin-arósáanumpinkemba marapá'á kumbaésa mináúváí anóndakomba móru amésa Póromba aúranka'a móru ánkarrowana

34 mináúváí táámpamai iséna Pórontavai séna emá náám-baravaken-kwaasiya'ono súwana Póro séna kemá Sírísíyaa-maravaken-kwaasi úne súwana iséna

35 ánivo aaimó simánkaraan-kwaasi kumíya'a isánaumne séna kwená kwaásiyavena séna Érótimo uráin-daumpa'a máánkare'a kawé'á umái kárákwiyoro súwasa mirá uráawe.

24

Yútaa-kwaasi Póromba simánkaraan-kwasai.

1 kárákwiyuwasa éva'aasei-no'waamba kwaésa aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Anánáesiye anón-kwaasiye Póromba aaimó simánkénesa Sísáryaa-naopa'a Víríkisinopa'a kúmúmba moóráwai amáámba kawé'á umái isón-kwaasi áwí'a Tétárasí kwesé Víríkisinopa'a kumbéna

2 Póromba ááyowana túwana Tétárasí aaí simánkena anóndakomba simái arumbá airaréna séna kentáásí anóndakoo kawer-ímáyáágwárá-kwáásí po kawé'á umái kárákwiraanata ayáátáaka'a paru umáíya máyaumne. ená ímáýáavinkemba kawé'á umái súwa'naa ónata maémáyaundayaawe.

3 kesáá naaó'-nao'a máyaunda-kwaasiya aasiyaasi-táwai entávái aamoí kwéundayaawe.

4 íma ayaáatáár-aimba sénaumpo embá ávón-kaiyávinivo ákí-aimba sénaumpo usúká'mai isaaó.

5 maankwáásígó aosaambá kwimáí amápa'-marava'a kwénaaena Yútaa-kwaasi simái tirumbá airáráísasa Násáretivakewaina aampa'á kwégwaresa kwéowana mirámó on-kwáásítí aiva'ná'á ména mirá kwéiye.

6 mirá kwéena ó'onkaa-kwaasi áí'maena anóm-bono'-naumpa'a móankaraisana ména sáwí'a uráintavaiya maankwáásiyá tátoketa [kentáási monor-ánón-kwáásítóp'a aai simánkanae kwéunanya

7 i-kwáásítí anóndako áwí'a Árísiya kuména kusínkambaiya siyáámpinkemba Póromba kunáí'maena uména

8 simásimenaya séna enóp'a'a móru sénááowe sisatá kwégumundayaawe.] maankwáásígómbá áísaa inanamó éna aavimbó mayánkaraunda-aimba kwe sína amápar-aimba isaaó Tétárasí súwasa

9 Yútaa-kwaasi kwembá áwa'nna esa mináímbó simbá árair-aimba siyé siráawe.

Póro Víríkisimbo mósímakain-kwasai.

10 suwana kámááni-anondakoma aúwanaan-awaame'a éna Pórontavena e siyó súwana Póro séna emó kárákwiyonda ayaáatáaka'a íma maisu'maé iráanda pó'a enaúranka'a anondá ke aai sénaundayavai sirunkó aamoí kwéiye.

11 Áánútuna imáyáa é'a kwenáwí'a mósá máráandayave'a Yérúsaremuva'a umé'a siyáánkai umái kae'-nó'wáámbá ánásaraivo évakarawai tísaa inasá árai'a siyé sénááowe.

12 anóm-bono'-naumpare sáwíyam-bono'-naumpimpare máá'aruvare íma aaisankáámbá sé'a íma kwaási simái áái'o tiyái-áimbá siráunda Yútaa-kwaasi suwánaraawe.

13 kembó simásínkáamba kampa'á sevó mináínkóná ááimba íma kwáyáíye.

14 avorá'á ke simámenaumne. Ísuna aampa'á kwégwe'a kentáá síkwá'nái Ísóigona imáyáa é'a áwí'a mósá kwémaraunasa Ísuna aantavái maankwáásiyómbá sésa kampar-ámbán-iye kwésewe. Mósesina ámáamba isé'a Áánútun-ai simátímakowai agaimakón-aimba isé'a áraire kwésune.

15 miwí sésa Áánútu amáparawai sáwí-kwaasiye kawe-kwáásiyé pukémpinkemba usásintinkaniyemo kwésesa amu'maráantemba kemá mirá kwéune.

16 mindáyavai kesí imáyáavimba sáwí'an-ivo sé'a Áánútu aúrankare kwaási túrankare kawé'á umái máyaumne.

17 ánivo ó'on-o'om-barava'a kwénaae'a évakar-ima maisuwé'a Yérúsaremuva'a kesí kwaási íma toómbá makáan-kwaasi óntamba kwétime'o Áánútuntavai ísámai póí'o ondayávé'a iráumne.

18 mimbáyái kwémae'o Yútaa-kwaasiti ámáamba ísámai kawé'ó íi-yántáá'á umásuwe'a Áánútuntavai ísámai póí'o ondayávé'a anóm-bono'-naumpa'a umáyaawanasa kesóp'a'a sáwíva-kwaasi íma tamésa túwaaí kwésesa máyówasa Yútaa-kwaasi suwánowasa

19 évakarawai Yútaa-kwaasi Ésiyaa-maravaken-kwaasi mésa suwánaraawe. sáwí'o uráanasamo suwáresa enaúranka'a simásínkáaro.

20 monor-ánón-kwáásítópa'a máyaawandara'o sáwí'o uráanasamo suwánaresaraankasi moórá-aine su'mai siráasino. moórá-aine su'maimo senkákái isáásino.

21 monor-ánón-kwáásítópa'a máyaawandara'a anónka'a sé'a Áánútu pukén-kwaasimo usásintinkaniyemo siráunda-aintavai ívé'a aavimbá kwémainsinkaawe séwánasa kemó siráunda-aintavai kwésimasinkaawe Póro siráiyé.

22 súwana Víríkisi Ísuna aampa'á kwégun-aimba á'a ísarena séna i-kwáásítí anóndako áwí'a Árisiya kwemá kumína'a maanámbá ísamai kawer-ónaumpo koró simásuwena

23 Póromba kárákwirowaintavena séna ándáva'a kawe'á umái kárákwiye íma aiyayaanka'a asááúmárénasa ímo kwemó makáinda-yantaa'a kwená kwaási áwa'naa ónái síyamo e úwoi owé sinasá áwa'naa oro Víríkisi siráiyé.

Póro Víríkisinte Túrúsíraante simátimakain-kwasai.

24 Víríkisi simásuwena ména évaka-tawai maisuwéna awainínkómbá Yútaa-inimba áwí'a Túrúsíraamba áí'maena taména Póromba ááyowana téna séna Ísu Káráísitin-aaiyavai árairemo sésa aráápamái máyáan-ainkona ááimba simátimuwasarai ísóyana

25 Póro kawer-áinkóná ááimba kwésena ke túra'a kárákwiyi-aimba kwésena Áánútu kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-aimba súwana Víríkisi áá'a kówana séna ánivo kwaaó. naaémbó ímo mayáímó kwáindara'a ááyanaumne séna

26 imáyáa éna Póro ándáva'a meéyán-onaná ayúsinkainkwaé séna óntamba simína'a ayúrankanaumne-imayaa éna mindáyavena aasiyaasítawai Póromba ááyowana túwasarai kwaasái símae irááiyé.

27 kwaasái símae íyúyana kaer-ímá maisuwéna moóráwai áwí'a Pósiyasi Vésétasi kwemá Víríkisina anondá kámááni-mayai usámayanimba ákise úwana Víríkisi Yútaa-kwaasi tirumbá kawe'á ínkwaé séna Póromba íma ayúránkaraivo úwoi ándáva'a ánkaraíyé.

25

Póro aiva-káwáánákónópa'a kónaumne siráin-kwasai.

1 Póro ándáva'a máyowana Vésétasi mináyámpá'á Sísáriyaa-naopa'a taména kaumbo-nó'wáámbá tagwaimái tuwéna Yérúsaremuva'a umáyowasa

2 Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé kwenópa'a tésa sésa Pórombo simánkaraundantenta óta simánkanae sésa

3 súwa'naa e Póromba kunai'márénana Yérúsaremuva'a iyíno. mináimbá sumbá évakarawai aampa'á kárákwiresa inkamíyanesa-imayaa ésa mináimbá suwaná

4 Vésétasi séna Póro Sísáriyaa-naopa'a ándáva'a máyáiyé. kemá sáwíyanka'a kumónaumpo

5 keinárawapinkemba anón-kwaasi kesé kwégumesa Póro sáwí'o uráinda-aimba síya'a ísáano simásuwena Vésétasi

6 avakaumboé-no'waana'i. siyáánkai-no'waana'iyó. kwaéna Sísáriyaa-naopa'a kumbéna usá aaváyaavimba aaimó ísón-daumpa'a uména Póromba koái'mae teró súwasa koái'maesa tuwasá

7 Yútaa-kwaasi Yérúsaremuwakemba kúmúwai Póromba kunúkúmare mésa áúiyaaín-aimba simánkówana

8 Póro miwí táái anondá simátimena séna kemá íma Yútaa-kwaasiti áamámba káraré'a anóm-bono'-namba íma sáwí'a é'a Árómáani-kamaani-kwaasiti áamámba íma kárárumne Póro súwana

9 Vésétasi Yútaa-kwaasi tirumbá kawé'á ínkwáe séna Póromba áisaa ena séna Yérúsaremuvara iyínara simánkaraan-aimba ísámai kawer-ónaumno súwana

10 Póro séna ímaniye. Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakona kwaási ómpo kesáái ísámai kawé'án-uwu. Yútaa-kwaasiti áamámba ímo káráruna á'a suwánaraane.

11 áamámba káraré'o sáwí'o uráundarakai tuvuwónáemo sembá íma a'áo súsino. úwoi sinkamosino. simásínkáan-aimba íma árair-aimba pó'a íma iyónaumpo Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a konaná kesáái ísámai kawé'á íniye Póro súwana

12 Vésétasi iséna kwená kawer-ímáyáágwárá-kwáásiyé aái simásuwena Pórontavena séna Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kónáe sénda pó'a ai'márána kwíníyone Vésétasi siráiyé.

Póro Ágáripante Pénáisinte simátimakin-kwasai.

13 Vésétasi simásuwena máyowana naaémba moórawai Yútaa-anon-kwaasi áwí'a Ágáripa úwana ámanaanko áwí'a Pénáisi úwana mindárai Sísáriyaa-naopa'a kumésarai Vésétasi kámáani-kawaa-mayai mairóntavesarai kwenópa'a kumésarai ayáámba kwéamesarai

14 évaka'-no'waamba kwáúyana Vésétasi Ágáripaamba Póron-ai simámena séna Vírísiki moórawaiмба íma ayúnránkáimba úwoi ándáva'a ánkáísana máyáiyé.

15 Yérúsaremuva'a umáyaawandara'a Yútaa-kwaasiti anón-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé kesópa'a tésa kwembó simánkaraan-aimba sésa tuvuwó suwa'á

16 simátime'a sé'a moóra aosaambá kwáyáinasa mináósáámbá ísáiyuwesa tínkamonaaoovo Árómáani-kwaasi íma úwoi tínkamonaaoowe. moórawaiмба aaiwimbó mayánkéwana túranka'a ména miwí anondá aái simátiminasa Árómáani-kwaasi mirámó sínda-aimba kawé'á umái isánááowe. Árómáani-kwaasiti áaimba mirán-áimbán-iyé. simátimewanasa

17 kúmúwa'a íma úwoi mé'a usá aaváyaavimba aaimó síí-náúmpá'á umé'a Póromba áyaawanasa áí'mae íyúwasa

18 kwembó simánkaraan-kwaasi usásinowa'a sáwí'o uráinda-aimba sénááowe-imayaa ówánasa

19 kentááiyé su'mai sésa moórawai áwí'a Ísu pukáiwaintavai sésa Póro séna kwemá usásinena úwoi máyáiyé siráin-aintavai aaisambá siráawe.

20 kemá sé'a nóraumai mináínkóná áaimba isánaumno sé'a Póromba áisaa e'a sé'a Yérúsaremuvara iyínara simánkaraan-aimba ísámai kawer-ónaumno séwánana

21 Póro séna ímaniye. ándáva'a máyaunasa kárákwiraamba pó'a Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a konaná kesáái ísámai kawé'á íniye súwa'a kárákwiraan-kwaasiyavai sé'a kárákwimai kawé'á uréwana aambá paárina'a ai'máránana kwíníyone siráumne

22 Vésétasi súwana Ágáripa séna mindákón-áái isánáe súwana séna ánivo aaváya isáníyone Vésétasi siráiyé.

23 súwasarai Ágáripaawe Pénáisiye kwairóyamba usá aaváyaavimba usásinesarai kawer-únánkwátói úmaesarai i-kwáásítí anón-kwaasiye

mindáópaken-anon-kwaasiye aánoumai íyúyasa amáparawai kwétuwanowasarai aaimó síf-náúmpá'á íyúyana Vésétasi Póromba ááyowasa áí'mae íyúwana

²⁴ Vésétasi séna anóndako Ágárípaemo máyáan-kwaasiye isáaro. Yérúsaremu-naopakewaiye maankákéwáiyé Yútaa-kwaasimo aaimó maankwáásímó simánkaraamba awánaaro. tuvuwíyana puwínomo anónka'ó símae iráamba

²⁵ avakáá úmae'a iyúnda íma sáwí'a uráimba póna íma puwíníye. Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kónaumne siráintave'a ai'máráanana kwínimba

²⁶ kemó aúváimo agaimáimo aménaunda íma kwáyáiyé. mindáyavai mamáyáan-kwaasivimba Ágárípa aúranka'a máankaunda po kwemó síndaimba isé simásímína'a aúváí agayánaumne.

²⁷ ándáva'o máyáin-kwaasimo úwoimo ai'maré'ó simánkaraan-aimbo ímo aúváivimbo agaimáimo aménaunda uwóví'a ónaumne Vésétasi siráiyé.

26

Póro anondá simátímakain-kwasai.

¹ súwana Ágárípa Pórontavai séna ánivo simánkaraan-aimba anondá simátimiyo súwana Póro ayáamba mósá tuwéna simánkaron-ainkomba anondá síndayavena séna

² kentáásí anóndako Ágárípao Yútaa-kwaasi simásínkaraan-aimba enaúranka'a anondá sénaundayavai sirunkó aamoí kwéiyé.

³ Yútaa-kwaasiti ááinkwara ámáánkwara'a kawe'á umái kwéisaandayavai sirunkó kawe'á kwéintavai íma sívón-kaiyé sé kesáái kawe'á umái isáníyone.

⁴ kemá iyámpóirakemba kesí Yútaa-kwaasivimba mé'a Yérúsaremuva'a komé'a kemó ówándawaina ááimba Yútaa-kwaasi amápa'a suwánaraawe.

⁵ ámáán-kawaa-kwaasiti aampa'á arupí umái kuráumne. ámáán-kawaa-kwaasi Áánútuna imáyáaya éta asirayán-ámpátá kwégwareta minámpá'á arupí umái kuráumne. Yútaa-kwaasi ayáátáaka'a suwánaraamba pósa sésáinasamo ésa kentávái árai'a siyé sénááowe.

⁶ naaóv'á Áánútu kentáá síkwá'náyavai árair-aimba simátímakomba paárinintavai amu'makáumnemo siráunda-aintavai aaivimbá maisínkaraawe.

⁷ kentáá síkwá'ná sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba Yútaa-kwaasi no'wáamba aaváavimba eénáinka'a Áánútuna imáyáa mósá kwémaresa mináráir-áimbá amu'máráantemba mirá kwéundayavai aaivimbá maisínkaraawe.

⁸ Yútaa-kwaasiyono. Áánútu kwaási pukémpinkemba kanaán-umai usásintinkaniye-aintavai nóra isará íma áraire kwéseo.

⁹ ááema kemá imáyáa é'a Ísu Násáretivakewaina aampa'á kwégowai sáwí'a unátinkanaumne-imayaa uráumne.

¹⁰ Yérúsaremuva'a mirá ówánana mono-káwáá-kwáásí si'márówa'a Áánútuna kwaási sáwívarawai tí'mai ándáva'a tínkaraawanasa tínkamiyasa púwóro sumbá kegwárá'á mirán-oro siráumne.

¹¹ aasiyaasi-távai mono-náúmpímpá'á kwénaae'a Ísun-ai simái sáwí'a ígwáe sé'a tínkambae'a iráumne. sirunkó ikaa'á vówa'a némpa'-naopimpakwara'a kwénaae'a tínkambae'a kuráumne.

12 anóndako Ágárípaaó mindáyavai mono-káwáá-kwáásí aúváí agaimái simúwa'a Támásikasi-naopa'a maimaé'a kówánda

13 kwáyá'wái ságayamba aaváúgómbó usáyaatarai-sagayamba tuwówana kwíyómpakemba kuména kesinepakéné kesé kun-kwáásí tinepakéné sán-kówata

14 marapátá tuvamówánanaya aaiyé su'mai súwa'a isááwánana simásimena Yútaa-kwaasi tááivinkemba séna Sóroo nóintavai kembá sáwí'a kwéono. póimo ándámo kwímakaawanamo ayáámbó kawésintemba emá mirá kwéone súwana

15 Ísóigoo nááwa'ono séwánana Ísóigo séna kembá Ísumba sáwí'a kwéumasinkaana'a úne.

16 usásinaao. kesí mayái mayáinkwáé sé'a usásinanke'a enaúranka'a paárúnda ívé'o suwánáandarakemba agarááránkáanda-aimba simátíma'mae iyíníyone.

17 ai'maráana Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye simátímínasa évaka'a áwáá'o aíya'a miwí tiyáámpinkemba airánaumne.

18 simátímínasa túnín-ampa'a ivátuwesa sámó kain-ámpá'á teró. Sáátáánigona asirayámbá tuwésa Áánútuna asirayámbá tamáyáaro. simátímínasa kesááiyavesa áraire sésa aráápamai maíya'a miwítí sáwí-imayaa maitiyuwé'a Áánútunde-i'a umátinkaunda-kwaasivimba mótingkanaumne Ísu simásímakaiye.

19 anóndako Ágárípaaó kwíyómpakemba simásímakain-aimba íma tuwé'a úwoi mirá kwéune.

20 aiva'á Támásikasi-naopa'a simátíme'a naaémbe Yérúsaremuva'a simátíme'a minkákémbá Yútaa-kwaasiti maravá'á simátíme'a ó'onkaa-kwaasiti maravá'á simátíme'a sé'a kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a té'a kawé'-máyaí mayáiyasa tuwánésa sésa Áánútumpa'a tiráawain-owe sígwáé sé'a simátíma'mae'a kuráumne.

21 mindáyavai anóm-bono'-naumpa'a máyaawandara'a Yútaa-kwaasi kembá tátokesa tuvuwónáe siráambanivo

22 Áánútu súwa'naa úmaena ívékwara'a kwéiyisa'a maanká'á mé'a anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye kesáái kwésimatíme'a Áánútun-ai simátímakowai agaimakáan-aimba Mósesi agaimakáin-aimba kwésimatimunda-aimba mimbórá-ámbá kwésimatimune.

23 maará sésa Áánútumo usásinankaiwaiyavesa agaimarésa sésa áí'a índai'a íyana aiva'ná'á pukáimpinkemba usásinankaniye-aimba agaimakáamba pósa Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye pukáimpinkemba usásinkain-aimba isésa sámó kain-ámpá'á kwígwáé sésa agaimarésamo siráan-aimba kemá kwésimatimune Póro siráíye.

24 Pórombo simánkaraan-aimba anondá kwésimatimuwana Vésétasi anónka'a séna Póroo uwoa'á kwéone. aúváíma awánamae kwéíye po uwoa'á kwéone Vésétasi súwana

25 Póro séna anóndakoo íma uwoa'á kwéumpo súnda-aimba árair-aimba arupí-aimban-íye.

26 súnda-yanta'a íma aúpá'á uráavo amápa-kwaasi táápimba siráamba egwára'á mináímbá ísaraampo kemá íma inkaisé'a úwoi kwésimamune.

27 Áánútun-ai simátímakowai tááyavai áraire kwésono. árairemo kwésemba á'a ísaraumne Póro súwana

28 Ágárípa séna ákí-aimba simásimenda-imayaa e Ísun-aaiyavai áraire sénaumne-imayaa oónó súwana

29 Póro séna íma ákí-aintavai íma ayáátáár-aintavai kwésune. kembó asááuraan-andaoma íma keinárawapimba kwaínkwáe kwésundanivo Ísun-aaiyavai áraire siráundantemba kesáái kwéisaan-kwaasiye esé mirá sénááontavai Áánútumpa'a námúnaa kwésune Póro siráíye.

30 súwasa Ágárípaawe Vésétasiye Pénáisiye amápa-kwaasiye usásinesa

31 máá'aruva'a kumbésa keáimbá sésa íma sáwí'a uráintavai ándáva'a ankésa tuvuwíyana puwíno siráawe suwaná

32 Ágárípa Vésétasintavena séna Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kónaumne ímo siráinkakai ayúrankaanana kówisina mináimbá siráimba po ai'márénana Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kwíno Ágárípa siráíye.

27

Póro Áróamá-naopa'a kuráin-kwasai.

1 súwana Vésétasi to'mayaa éna séna Ítári-marava'a Áróamá-naopa'a nompí-sípívimbá kwígwáe séna Póronkwara évakar-anda-kwaasigwara'a moórá-kwaasigontavai kárákwimae kwínkwáe séna méankowana minkwáásigó áwí'a Yúriyasi kwemá Áróamáani-aiva-kwaasigona i-kwáásítí kawáánákómbá méankowana

2 moórá-nompi-sipi Átámítivakemba kwáyowana Ésiyaa-maragona awámpáká'-náopa'a kónáe súwata mindómpí-sípívimbá usáateta Másétóniyaa-maravake Tésárónaikkaa-naopaken-kwaasi áwí'a Árisitakasi kwesé usáateta kweémeta

3 usá aaváyaavimba Sáitóni-naopa'a marapá'á kunásávaawananya Yúriyasi Póromba arumbá umánkena séna úwoi ená kwaási kotuwánenasa ímo tokénda-yantaa'a améro súwana mirá úwata koyauweréta

4 mindómpí-sípívimbá usáateta kwégowananya úndá toréna nompí-sípí tátó-marwana íma kúwata nonavuvumpa'á kwáyom-barago áwí'a Sáíparasi-marama kwáyopa'a mináyámpá'á úndá íma torówata mivátá kweémeta

5 Sirisiyaa-marava'a Pámpíriyaa-marava'a kóyaaiteta Árisiyaa-marava'a Máíraa-naopa'a marapá'á kunásávaawananya

6 moórá-nompi-sipigo Arekesándiyaavake-sipigo Ítári-marava'a kónáe sú-sipigo kwáyowana i-kwáásítí kawáánákó awánéna mindómpí-sípívimbá mósinkaraiye.

7 mósinkowata kówándaya sáwíyan-unda toréna mindómpí-sípígó íma aintówata évaka'-no'waamba kwaéta mirá úmaeta Náítasi-naor-egwaata kówándaya anón-unda toréna nompí-sípí ai'á tosétuwowata sínáaempakenta koyauweréta nonavuvumpa'-márágó áwí'a Kírítí-marava'a úndá íma torópa'a kweémeta ayááivá'-márámá áwí'a Sáómóni-marava'a kóyaaiteta

8 uwí-nónawampakavamba suwesaraayávái úmaeta kweémeta Árásea-naokona egwaa'á kawé-kwáúné supa'á

9 ayáátáaka'a komáyaawananya aiva'-mónó-káwáánákó Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-naumpa'a avumpin-dáúmpá'á kwéiyun-kanaa ánásowana

minkánáá úndá torái-kánáá uwí-nónkó tuvántááva kwéuwasa inkaisésa íma nompí-sípívimbá kwénaaun-kanaa túwana Póro imáyáa éna simátimena séna

¹⁰ ívétaamo nompí-sípívimbó kónaundayaamo sáwí-yantaa'a kesinetá paárinnye. íma náaindaane su'mainivo nompí-sípíyé kwaásiye aúyoranawaowe. mináimbá kemá á'a ísaraunda póta aano ménaumne Póro súwana

¹¹ í-kwáásítí kawaánákó Póron-aaí íma iséna nompí-sípímó avúsúmai kúwain-aaíye misípígó avowán-ááíye su'mai iséna Póron-aaíyavai íma áaire-imayaa úmba

¹² misípígó kwáyompa'a úndámo torái-kánáá íma kawé'á ún-ayampa'a mésa sáwíva-kwaasi sésa tuwéta Víniki-naopata komáyáananaya úndá torái-kánáá ánásainata kónaumne sumbá Víniki-naopa'a Kírítí-marava'a kwáyon-daopa'a kawé'-nónkwaumpa'a ímo úndámo torón-kwaumba kwáyowasa mináimbá siráawe.

anón-unda torówana uwí-nónkó aintásarin-kwasai.

¹³ suwaná tiyáánepakemba sáwíyan-unda torówasa awánésa sésa Víniki-naopata kónaumne sésa nompímbó túwówanamo táto'matuwe máyon-anda mósá tavisimái kwémaresa uwatá Kírítí-maragona uwí-nónawampakavanta kówándaya

¹⁴ Kírítí-maravakemba anón-unda toréna

¹⁵ mindómpí-sípi tátorowana íma aiyámba'mai kúwana avúsúmae nááún-tamayo'a tuwówana úndáo kweyáárika'a améntamaena kúwana

¹⁶ nonavuvumpa'á sáwíyam-barago áwí'a Kóta-mara kwáyowana úndá íma kwétoropata kówándaya tínaaempa'o kárárumakesamo tavisímaesamo iyú-sipi tavisimái

¹⁷ anó-sipivimba marésa anó-sipi tawísívo sésa ándáneí asááumai kawer-úmarówana Árípiyaa-mara-ayampa'a uwí-nómpímbá nonáámáái-oma'a kwáyowasa minómáká'á aí'á máikwiyivo sésa úndáo avúsúmai kwégon-ampanta ayú'mai mórúna márówana kwempa'á kúwana

¹⁸ usá aaváyaavimba minúndá paai kwétorowasa óisamba taaímbai uwí-nómpá'á kwétuwesa

¹⁹ usá aaváyaavimba misípívimbó mayáímó máyón-kwaasi mayái-yántáá'á nompá'á kwétuwowana

²⁰ minánón-úndá paai kwétorowata ayáátáaka'a aaváúmá o'á íma awánéta sípígomo kwínín-amba íma awánéta imáyáa éta kentáásí maráyá íma awánaandaya maavátáyá ánásanaumne-imayaa uráundayaawe.

²¹ imáyáa ówándaya ayáátáaka'a toómbá íma kwénowana Póro túranka'a taména séna Kírítí-marava'a kwéteta seéwánda íma kesáái ísaraawe. isékai sáwí'o íi-yántáá'ó náaindaambo tuwái íya awánáúsino.

²² ánivo tirumbá asiramái máéro. nompí-sípíyé su'mai sáwí'a ínivo kwaási íma puwónaundayaawe.

²³ Áánútuna imáyáa mósá kwémaraunda ívé'-no'waamba kwemá kwená kwayó'ná'á aí'maráisana kwiyómpakemba kesópa'a kumbéna

²⁴ séna Póroo asiramái maiyó. emá Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kwinaná enáái isáníye. Áánútu embá kawé'á umánkáimba póna esémo kwégon-kwaasi kárákwiyinasa íma puwónááowe siráíye.

²⁵ mindáyavai asiramái máéro. simásímintemba Áánútu mirá ínimba á'a isáúmne.

²⁶ úndáo nompí-sípí améntayuwainata nonavuvumpa'á maragóná awámpátá kónaumne Póro siráiyé.

²⁷ súwana uwí-nómpímbá áwí'a Étériyaa-nompimba sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-no'waamba úndá toréna améntámaena kúwasa no'wáán-avuntamba sípívim-bayai-kwaasi sésa maragóná egwaatá kwégumne sésa

²⁸ ándá-ayaira'a umbaimó tón-tantaa'a arikwímakesa nompímbá tu'mái tavisimái awánomba mindónkwááumbá ayáátááka'a 120-ra'a kwáyowasa kwégwesa ó'a móyu'mai awánomba ákira'a 90-ra'a úwasa

²⁹ maragóná awámpá'á óntamba kwáyaindara'a tuvamúnavo sésa táátavai ésa éiyain-anda ayútúwówana ánaaempakemba nompímbá kuména tátorowasa avekáá iraráinata nóin-tantaara kwáyáiya awánanae sésa

³⁰ nompí-sípívim-báyái-kwáásí imáyáa ésa aúpá'á kónaumne-imayaa ésa kampa'á sésa aipakén-ándá ayútuwanae sésa sáwíya-sipi nompá'á móruna túwówana

³¹ Póro i-kwáásíyé miwítí kawáánákóntáváiyé séna sípívim-bayai-kwaasimo ímo anó-sípívímbó máésamo ésamo amápa'a ánásanaaowe Póro súwasa

³² i-kwáásí sáwíya-sipigona ándá káráyuwowana kóuráiyé.

³³ kóúwana sáwíyanka'a irataró'a Póro séna sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-no'waamba káno'a mé'a íma toómbá náráavo ívé'a toómbá naaró.

³⁴ kemá asiramái simátíme'a sé'a toómbá né'a túma kawé'á ína'a mé'a íma ánásanaaowe

³⁵ Póro simásuwena amápa-kwaasi túranka'a toómbá mairéna Áánútuntavena súwi séna toómbá topámbai nówasa

³⁶ awánowana tirumbá kawé'á úwata toómbá naáwándaya

³⁷ mindómpí-sípívímbá sáwíva-kwaasi 276 kwaasi máyaawanda-kwaasi toómbá naáwánanaya

³⁸ símú'a vówanaya misípí umbái tówasa mimpímbó kwáyon-tomba áwí'a úwítí-tomba nompímbá maisu'márówana etóyóí úwata maémaumne.

nonkó tuvántáávanena misípí tawísíyukain-kwasai.

³⁹ máyaawananya irataró'a úwasa awánomba íma awánom-barama kwáyowasa awánomba mivá'á nonkó irówana kawé'-nónaamaai kwáyowasa awánésa sésa meivátá íyónanaya kawé'-nónaamaaiva'a póna sípigo úwoi iyíniye sésa

⁴⁰ sípígombo tátorain-anda káráyuwowana nompá'á kumúwasa avúsúmaesa nááún-tamayoka'a kárárumaron-anda ayútuwesa aipa'á ampantá arikwímaresa úndáomo kweyáárika'a avúsínata nonáámááiva'a kónáe sésa

⁴¹ kuwaná nompímbá nonáámáái-oma'a kwáyowana mimpímbá misípígó ai'á mááritowana nonkó áyámiva'a tuvántáávanemena tawísíyukaiye.

⁴² tawísíyuwowasa i-kwáásí sésa ándá-kwaasi nombá tuvámbai kóvainivo tínkamonaé suwaná

⁴³ i-kwáásítí kawáánákó Póromba áwa'naa ena séna íma tínkamoro simásuwena séna nombó tuvámbaimo kawé'ó uréwai nompímbá ásávare'a tuvámbae'a aápa'a koró.

⁴⁴ évakarawai ímo nompímbó tuvámbai awánarewai nompí-sípígóná taai-ayái mairé'a minká'á tátoke'a avúsúmae'a aápa'a koró súwata mirá éta amápa-kwaasiya kawé'á umáiya aápatá kóyo uráundayaawe.

28

Mórata-maravata kóyoraunda-kwasaiya.

¹ aápatá kawé'á umáiya komáyaawanasaya mindónávúmpá'-márágó áwí'a Mórata-marawe suwatá ísaraumne.

² aa'á téna táúgwi'a kwéuwasa mimbárávákén-kwáási kawé'á umásinkesaya iramá agaisínkówata siyáánta kwégauvowananya

³ Póro iráárí'a komaimaéna mimpímbá máagaimarowana koko'á úwana kwaaiivainkó téna Póro ayáánka'a tauntorówasa

⁴ kwaási awánésa keáímbá sésa moórá-kwaasi tuvúwísana púwísana nompí-sípívimbá timbá nonkómá íma tuvúkáimba póna ívé'a kwená anondáma maéna iraankavayaankó váinana puwíníye keáímbá kwésuwana

⁵ Póro ayáamba tuvimpín-úwana miniráánkáváyáámbá tará'maena iravimbá tuvamúwana íma Póromba áí'a úwasa

⁶ minkwáási Pórontavai imáyáa ésa intoráinana puwíníyo. marapá'á tuvaména puwíníyo-imayaa ésa ayáátááka'a aúrampimba avú'maresa mésa amu'matuwé máyówana íma ave'á puwúwasa imáyáa móruna ésa sésa minkwáási ísógoman-íye siráawe.

⁷ suwaná mimbárávákén-ánón-kwáásígó áwí'a Pápáiyasi kwená maramá egwaa'á kwáyowai kawé'á umásinkenaya másinkowata kwená naaúmpata kaumbo-nó'wáámbá kogwaéwananya

⁸ Pápáiyasi avowámbá kokotámba ankéna ayánómbá naaegwará'á kwéuwana máyowana Póro kwenópa'a kwéna awánéna Áánútumpa'a námúnaa kwésena ayáándeí ane'á tátorowana mináí'á ánásowasa

⁹ awánésa tí'o ún-kwaasi tí'maesa Póronopa'a tuwaná miráumai asóvamatinkava kúwasa

¹⁰ aamoi-yántáá'á símúwata máyaawanasaya nompí-sípívimbá kónáe séwánda-tawaiya ímo makáawanda-yantaa'a símúwata kuráumne.

Árómaa-naopa'a kuráunda-kwasaiya.

¹¹ moórá-nompí-sipigo Arekesándiyaavakemba áwí'a keáváráwái-ísóí-sípígó éna úndámo torái-kánáá mimbárágóná nonkwaaúmpímbá kwáyowata kaumbo-kwíyómbá maisuwéta mindómpí-sípívimbá usáateta kwéemeta

¹² Sísari-marava'a Sáírákusu-naopa'a kwéta marapátá ásáveta kaumbo-nó'wáámbá kwaéta

¹³ nompí-sípívimbá usáateta kwéta Árísíyamu-naopa'a kógwaeta usá aaváyaavimba sínaaempakenta úndá toréna siméntámenaya kwéguwata kae'-nó'wáámbá kógwaeta Ítári-marava'a Pútíyori-naopa'a marapá'á ásávaawanasaya

¹⁴ Ísun-aaí ísówai máyówata kotuwánaawanasaya simásimesaya sésa moórá-sontaa keséya ménaaowe suwatá miráumaiya moórá-sontaa miwísé maéta Árómaa-naopata marapátá kówándaya

¹⁵ Árómaa-naopakemba Ísun-aaí ísówai kówánda-ainta isésa aampaké kotiránáe sésa Ápíyasi-naopa'a máákéti-maruka'a amápa-kwaasi kwááyumo

kwai-námbá kaumbo kwáyopa'a tuwaná Póro tuwánéna Áánútumpa'a aamoí úwana arunkó kawé'á uráiyé.

Póro Árómaa-naopa'a mérain-kwasai.

16 Póro arunkó kawé'á kwéuwata Árómaa-naopa'a kówánanaya mindáópaken-kamaani-kwaasi Pórontavai séna íma ándá-naumpa'a maé úwoi-naumpa'a ménana i-kwáásígó enká'á kárákwiyiniye súwana

17 kaumbo-nó'wáambá maisuwéna Póro mindáópakemba Yútaa-kwaasiti anóndarawa'a tááywasa kwená naaúmpa'a tuwaná simátiména séna kesí kwaásiyono. Yútaa-kwaasi simái íma sáwí'a uráumpo kentáá síkwá'nái áamámba íma káráraundanivo Yérúsaremu-naopa'a kembá táto'mai Árómaani-kamaani-i-kwaasira'a tíméwasa ándáva'a sinkaraawe.

18 sínkaresa sínkamiyanesa kesáái avakáá-omba íma isasá ayúrankanae sewasá

19 Yútaa-kwaasi mináimbá károwa'a kesí ááimba íma sáwí'a uróntavai sé'a Árómaani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a konaná kesáái isániye. kesí Yútaa-kwaasi aai simátinkanae íma súnnda kesáái isáínkwáé sé'a Árómaani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a tiráumne.

20 Yútaa-kwaasiya Áánútumo usásinkaiwaimbo amu'makáundawain-
aai séwánasa tátokesa siyáánka'a asááuraamba pó'a tááyamai tuwáné'a
simátiménae Póro súwasa

21 isésa miwí sésa Yútiyaavakemba Yútaa-kwaasi íma entávái aúvái
agaimái túwáwana tiráiyé. íma évakarawai aai másimasimesaya entávái
sáwí-aimba íma kwésimankaawe siráawe.

22 amápa'-mapa'a Ísuna aampa'á kwégontavai sáwí'a kwéumatinkaamba
kwéisaumpo mináimbá simásímína isáano siráawe.

23 simásuwesa moórá-tawai Póro simátiminin-kanaa marésa
komésa minkánáá túwasa sáwíva-kwaasi Póro máyopa'a tuwaná
aaváyaavinkemba ááimba ásarena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-
aimba simátíma'maena no'wáamba móanasaraiye. naaóv'á Mósesi
agaimakáin-aimpinkene Áánútun-aai simátímakowai agaimakáan-
aimpinkene Ísun-aai simátíma'maena iyéna Ísun-aaiyavai áaire sígwáé
séna simátímuwasa

24 isésa évakarawai sésa árair-aine suwasá évakarawai sésa kampar-áiné
suwasá

25 miráumai aaisankáá simái ãaínkaar-uwana Póro séna naaóv'á
Áánútun-amanko moóráwaimba Áánútun-aai simátímakowaimba áwí'a
Áísáyaamba simámuwana kentíkwá'náyomba simátímakomba mináimbá
árair-aimban-iyé.

26 Áísáya agaimaréna séna

Áánútu séna minkwáásiyávái kosimátíme se kwéisaambanivo íma isámai
kawé'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawé'á kwéowe.

27 miwítí imáyáao umbai kwétaisana táako aaimó isáiyávéna ávón-kaisaná
túranko awánaiyavena ávón-kwégaivo ímo mirámó ésamo ésa táá'o isésamo
túrampo awánésamo kesááiimo isésamo miwítí sáwí-imayaaomo tuwésamo
kesópa'o tenkákái sáwí-imayaa maitiyuwé'a kawé'á umátinkausino Áánútu
siráiyé

Áísáya agaimaréna siráiyé. Póro simásuwéna

²⁸ séna kemá mirá kwéowa'a pó'a simátíme'a sé'a Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á kwémetinkain-aimba ó'onkaa-kwaasi kosimátímakaundaya Áánútun-aaí kwéisaawe

²⁹ Póro mináímbá simásuwowasa [Yútaa-kwaasi kwesimá kwesiman-esa aaisa-símaesa kóuraawe.]

³⁰ kóuwana Póro mindáópa'a ména kaer-ímá maisuwéna kwená óntamba naanka'á kwétuwena máyomba sáwíva-kwaasi kwenópa'a tuwaná aamoí éna

³¹ Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba Ísóigo Ísu Káráísitin-aaí simátíma'maena iráíye. kámááni-kwaasi mináíntávái íma aambá aúnúwana asiramái simátíma'maena iráíye.

kemá Árúku súnda-aimba ánásaiye.

Árómaa

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaamba avakaeté-iya'iyó. miráumai-ima maisuwéna Kórinti-naopa'a ména maanáimbá agaimái Árómaa-naopa'a máyón-kwaasi agaimái moórá-ininko áwí'a Vípimba amúwana mátímakaiye. Árómaa-naopa'a kámááni-kwaasiti aiva-náópa'a Ítári-marava'a kwáyon-daopa'an-iyé. Póro Árómaa-naopa'a kwíníyena póna Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasivimba mayái mayáníyena póna miwí túwa'naa umai to'mayaa umátinkanae séna maarán-áimbá agaimái Vípimba amúwana mátímakaiye. Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye amáparawai sáwí'o úmae kwégon-asirayanko tátokowana Ísun-aaiyavai áraire sewáiyé su'maiyavai arupí umái máyáawe Áánútu siráiyé. Áánútun-amankoma sáwí'o úmae kwégon-asirayanko tátokaimpinkemba iyátínkáisasa Ísuwe tarúmai aúnái'a umái kwémaewe. Áánútuna áamáankona mayái-áínkwará'a agaimái amúwana mátímakaiye.

1 kemá Póro Ísu Káráisitina mayái-kwáásígó é'a maanáimbá agaimaráúmpo isáaro. Áánútu kembá aantá-kwaasi itámarena séna kesáái áséi-kwasai kosimátima'mae naauwó séna si'mákaiye.

2 naaóv'á Áánútu kwenáái simátímakowaiyavena mináséi-kwásái simái asirámakain-aimba súwasa aúvái-kwandaaiimba agaimakáawe.

3 mináséi-kwásái Áánútu áaninko kentáási Ísóigo Ísu Káráisitintavesa simái agaimakáawe. kwemá kwaásimo kunaúkáimba anóndako áwí'a Tévíti aísavutantamba uráiwaiman-iyé.

4 kwenamankó Áánútunopakemba póna Áánútu kwembá pukáimpinkemba usásinankaraintaveta minánón-ásíráyámbá awánéta séta Áánútu áaninkoman-iyé kwésune.

5 ó'on-o'om-baravaken-kwaasi kwenááiyavesa áraire sésa taagwiyavónááontavena Áánútu Káráisitimba imáyáa amúwana kentávéna séna kesáái kosimátima'mae naauwó séna kawe'-máiyái símakaiye.

6 Ísu Káráisitina kwaási-i'a ónááontavena Áánútu tááyena keinárawa'a Árómaa-naopa'a máyáawaiyawa'a tááyaraiye.

7 mináintáv'é'a imáyáa kwé'e'a maanáúvái agaimaráúmpo isáaro. keinárawa'a Árómaa-naopa'a máyáawai Áánútu arumbá kwétimena kwená kwaási-i'a ónááontavena tááyaraiwai isáaro. Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráisitiye úwoi túwa'naa ésarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

Árómaa-naopa'a kónáe siráin-kwasai.

8 keinárawa'a Ísu Káráisitiye aráápamai máyáan-ainko amápar-ayampa-kwaasiva'a kóyáwé isasá ísáawa'a Ísu Káráisitina mayáiyáv'é'a imáyáa é'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

9 Áánútuna mayái karuwaa'á umái kwémae'a áaninkon-aii áséi-kwasai kwésimatime'a keinárawatave'a námúnaa símae kwéiyunda Áánútu kwéisaíye.

10 kentópa'o ímo kúndayave'a sé'a Áánútumpa'a áísaa úmae iyé'a arááímo táínamo e aambá kwisínkéna'a Árómaa-naopa-kwaasiye komáéno kwésune.

11 Áánútun-amanko kwésuwa'naa-isa'a kotúwa'naa ona'á kwenááiyave'a asiramái imáyáa ónááontave'a kentópa'a kónáe sé'a kwéune.

12 mirámó ina'o é'a keinárawa'a túwa'naa ona'á kembá súwa'naa ónááowe. Ísu Káráísitintave'a imáyáa kwé'e'a túwa'naa ona'á kembá mirá ónááowe.

13 kesí kwaásiyono. kentópa'o ímo kúndayave'a sáwí-imayaa ováínivo maanámbá ísáaro. sáwíva-kanaa kónáe sé'a únda moórá-yantaako tátoraísa'a máyauadne. ó'onkaa-kwaasivimbo Áánútuna aambó agaráátinkaawanasamo kwakáantemba keinárawa'a ó'onkaa-kwaasi owa'á mirá ónáe sé'a kwéune.

14 Áánútu súwa'naa uráintave'a sáwíva-kwaasi anón-daopare sáwíyan-daopare amápar-aimbo ísaraawaiye ímo ísaraawaiye túwa'naa onó.

15 mirámó únda Árómaa-naopa'o máyáan-kwaasi áséi-kwasai kosimátimenae sé'a kwéune.

áséi-kwasaignona asirayán-kwásái.

16 áséi-kwasaiyave'o ímo sigaeyávé'o kwéunda maarán-áimbán-iyé. áséi-kwasaiyavesa árairemo kwésewai Áánútu kwená asirayándéi miwítí sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba kwéiyatinkaiye. aiva'á Yútaa-kwaasi ísaragawasa naaémba ó'onkaa-kwaasi kwéisaawe.

17 Ísu Káráísitin-aaiyavetaamo áraire kwésundayavenaya mindáyavenawe su'mai Áánútu séna arupí umái máyáawe kwéísata kwenáuranka'a arupí umáíya máyauadne. áséi-aimpinkemba mirán-áíntá ísaraumne. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

Áánútun-aaiyavesa áraire kwésentavena

Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésimba

pósa aúnái'a umái kwémaewe

agaimaréna siráíye.

Áánútumba tínaemba umámakaan-kwasai.

18 Áánútu maanámbá agaráásínkaraiye. marapá-kwáásí sáwí-imayaa ésa sáwí'a ésa mirámó kwéomba Áánútuna árair-ainkona aambá áúmbakaamba póna Áánútu áwáá'a séna kwíyómpakemba sáwí-meyamba timíniye.

19 Áánútu kwená ááimba íma aúp'á maréna avora'á agaráátínkaraimba marapá-kwáásí awánésa íma imáyáa uráamba póna sáwí-meyamba timíniye.

20 Áánútu maramó taróurainkakene minavumpinkéné Áánútuna ááimba awánésa kwená asirayámbo kwaíkwai'o kwéin-asirayamba kawé'a umái awánésa Áánútun-ane'a túrandei íma kwéawanaambanivo kwená ááimba á'a kwéisaawe. Áánútu taróurain-tantaa'a awánésa pósa kwemó máyáin-aimba kanaán-umai kwéisaawe. mindáyavesa sáwí'o kwéomba miwítí ááinko isasá sáwí'a kwéowe.

21 Áánútu máyáin-aimba ísaraambanivo ivátuwesa kwenáwí'o mósá marésamo árai'a máyáíye seráámbá íma mósá marésa súwi íma sésa ivátuwesa kaé'náer-imayaa kwéesa túnkain-ayampar-imayaa kwéesa

22 kampa'á sésa kawer-ímáyáágwára-kwáásíyá úne sembánivo sáwí-imayaagwara-kwaasi ésa

23 Áánútu mai'mai'a kwéiwaina imáyáa íma mósá marésa kwaási áúwawaakaamba numamá kwai-kwaamba iraankavayaambá tarórumakesa mintántáákóná imáyáa mósá kwémaraawe.

24 kwaási mirá-sáwí'á kwéontavena Áánútu ánaaemba umátimena séna sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o ónááomba úwoi mirán-oro siráísasa miwívimbá miwí túma sáwí'a kwéowe.

25 Áánútun-ai árair-aimba araaísésa kampar-áímbá kwégwaresa Áánútu amápa-tantaa'a taróruwaiwaina imáyáa íma mósá marésa kwená mayái íma kwémaesa kwemó uráin-tantaakona imáyáa mósá marésa mintántáákóná mayái kwémayaawe. Áánútu áwíre su'mai mósá máraáraamba árai'a mindá íma mósá kwémaraawe.

26 kwaási mirá-sáwí'á kwéontavena Áánútu ánaaemba umátimena séna sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o ónááomba úwoi mirán-oro siráísasa aaraí tuwai'máá'a tiyuwésa keiyái kesuwainíné sisaná kesuwairé sésa sáwí'a úmae nááówasa

27 kwaai miráumai tuwainímbáá'a tiyuwésa keiyái kesuwainí kesuwai símae kwénaaesa mirá-sáwí'á úmae kwénaaontavena Áánútu miwí túra'a sáwí-meyamba arupí umái kwétimiye.

28 Áánútu kwenáái árair-aimba arááíséntavenawe séna ánaaemba umátímísana miwítí sáwí-imayaago táái tinkéna isasá kentí imáyáavinkení'o kwéomba uwóví'a kwéowe.

29 ó'on-o'o-sáwí-imayaago miwívimbá anómba isasá sáwí'o kwéomba íma agandésa túran-anda ésa sáwí'a umátinkesa kawe'máyáímó kwémayaantavesa tirunkó simái sáwí'a kwéumatinkesa tinkamowasa púwówasa aaisambá sésa kampa'á simátiyuwesa simái sáwí'a kwéumatinkesa kwantánaanta-aimba símae kwénaaesa.

30 túwí'a kumínkwáe sésa kampar-áímbá kwésesa Áánútumba tíyámba kwéumankesa sáwí-aimba kwésimatinkesa kampa'á sé'a anón-kwaasiya úne sésa túma maé iyésa aúná-sawi-mayai mayánáe sésa mirá ésa tinóvowi táái araaísésa

31 tirumpimbá kawer-áímbá íma kwáyáísasa simáímó asirámakainí'a íma ésa miwítí kwaásiti imáyáa íma ésa tirumbá íma umátinkesa mirámó kwéomba

32 Áánútu amáámba símarena séna mirá-sáwí'ó kwéowai puwónááowe siráimba isésa íma ivátúwáamba mirá úmae iyésa íma agandésa mirámó kwéowaiyavesa aamoí kwéowe.

2

Áánútu aaivimbá kwémaitinkain-kwasai.

1 évakarawai tuwánésa sésa sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba mayánááowe kwésewai simátíménda isáaro. mirámó kwésemba keinárawakwara'a mirá-sáwí'á kwéomba póna aaivimbá maitinkáína'a sáwí-meyamba mayánááowe.

2 mirá-sáwí'ó kwéowai Áánútu aaivimbá maitinkéna sáwí-meyamba tímimba kwemó arupí umáimo mirámó kwéin-ainta ísaraumne.

3 évakarawai tuwáné'a sé'a sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba mayánááowe kwésemba mirá-sáwí'á kwéomba pó'a Áánútu aaivimbá íma maisinkéna sáwí-meyamba simíníye íma seró.

4 sáwí'a kwéowana Áánútu arumbá umátinkena íma ááéma sáwí-meyamba tíména timu'maréna máyáíye. mindáyave'a úwoisan-tantaa'an-íye íma

seró. sáwí'o kwéomba tuwé'a Áánútumpa'a ténááontavena arumbá umátinkena timu'maréna máyáíye.

⁵ ánívo kemá tirunté maré'a sáwí'o kwéomba íma tuwé'a Áánútumpa'a íma kwétewe. mirá-sáwí'á úmae kwéiyontavena Áánútumo áwáá'o sénamo arupí-sawi-meyambo timínín-kanaa tínana Áánútu ávááraumai sáwí-meyamba timínana anómba íníye.

⁶ minkánáá tínana amáparawai miwítí mayáiyávéna kawe'-méyáné sáwí-meyane anondá timíníye.

⁷ kawe'á úmae kwéiyesa sésa Áánútu kentáá súwí'a mósá maréna ságamasinkenaya mai'mai'o ónaunda-ita umásinkaniye kwésewai Áánútu aúiná'a umái mai'mai'a ónááoni'a umátinkaniye.

⁸ kesáyáváíye su'mai imáyáa ésa kawer-áímbá tínaaemba umámesa sáwí-aimba kwégwaraawai Áánútu ávááraumai áwáá'a tiyéna sáwí-meyamba timíníye.

⁹ sáwí'o kwéowai Áánútu tí'a índai'a umátinkena umbai-yántáá'á tiména Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye mirá éna

¹⁰ kawe'ó kwéowai Áánútu ságamatinkena túwí'a mósá maréna paru umátinkena Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye mirá éna

¹¹ íma taaínkaar-umai-meyamba timínívo arupí umai-meyamba timíníye.

¹² ó'onkaa-kwaasi Áánútu naaóvá'ó Mósesimbo simámakain-amaamba íma isésa sáwí'a kwéontavena máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a mai'mai'a ónááowe. Yútaa-kwaasi Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba isésa arááíséntavena Áánútu minámáánkóná ááinkwara'a aaivimbá maitinkániye.

¹³ Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba isésa ímo kwaráíyanamo éna Áánútu arupí umái máyáawe íma síníye.

¹⁴ Áánútu ó'onkaa-kwaasi kwená áamámba íma simátímakowasa miwítí imáyáavinkembo minámáámbó kwarésamo ombá minámáámbá ísaraan-kwaasiraamba kwéowe.

¹⁵ mirámó kwéomba Áánútuna amáámba miwítí imáyáavimba kwáyáísasaraamba máyáawana tirumpimbá aai kwéna kawe'ó ontávéna mináínkó séna kawe'á kwéowe séna sáwí'o ontávéna sáwí'a kwéowe kwésiye.

¹⁶ moórá-kanaamo tíanamo éna Áánútu Ísu Káráisitintavena sínana kwemá kwaásiti imáyáa aúpár-imáyáa taaímbarena aaivimbá maitinkániye. ásí-kwasaimo kwésimatimunda mináínkwará'á kwésimatimune.

Yútaa-kwaasi Áánútuna amáámba tokáundaya póna kwésuwa'naa-iyé siráan-kwasai.

¹⁷ Yútaa-kwaasiya úne kwésewai isáaro. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba ísaraundaya póta kawe'á umáíya máyaundaya Áánútuna kwaásiya úne sé'a kentúma mósá kwémaraawe.

¹⁸ minámáámbá ísaraantave'a Áánútumbo arááímo tainí'o kwéon-aimba isé'a kawe'ó kwéon-tantaare sáwí'o kwéon-tantaare kanaán-umai taaímbare'a

¹⁹ asiramái sé'a kawer-ámbó ímo awánaraan-kwaasi kanaán-umai agaráátinketa túnkain-ayampa'o máyáan-kwaasi kanaán-umai sama kwégamatinketa

20 táá'a íma ísáan-kwaasi kwéagaraatinketa iyámpóiraani'a on-kwáási kwéagaraatinkaundayaawe kwésewe. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba ísaraantave'a imáyáa é'a sé'a amápar-aimba íseta árair-ainta kwésune-imayaa kwée'a pó'a mirán-áimbá kwésewe.

21 évakarawaimo kwéagaraatinkaamba keinárawakwara'a mináimbá kwáráaro. umóyámbá íma orómó kwésemba keinárawakwara'a íma mirán-oro.

22 aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné íma orómó kwésemba keinárawakwara'a íma mirán-oro. kampar-ísóigó sáwí-yantaa'a iyémó kwésemba keinárawakwara'a sáwí'a kwée'a minkámpár-ísóigóná naaúmpa'a sáwí'a kwéomba mindá ivá'á túwáaro.

23 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanta ísaraumne sé'a kentúma mósá kwémaraambanivo minámáámbá araisé'a sáwí'a ombá kwaási tuwánésa sésa Áánútu áwí'a sáwí'a kwéumankaawe kwésewe.

24 mindáyavena naaóvá'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna Yútaa-kwaasi sáwí'a kwéontavesa ó'onkaa-kwaasi tuwánésa Áánútumba simái sáwí'a kwéumankaawe agaimaréna siráiyé.

25 Yútaa-kwaasi ontáv'é'a túra'a kárámai araa'éna kwée'a sé'a Áánútuna kwaásiya úne kwésewai Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwáráamba Yútaa-kwaasi ombá mindá kawé'a kwéumatinkaivo minámáámbá íma kwáráamba Yútaa-kwaasi é'a túra'a kárámai araa'éna uráamba mindá íma kawé'a umátinkaisa'a úwoi-kwaasiraamban-owe.

26 ó'onkaa-kwaasi íma túra'a kárámai araa'éna kwéowai Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwárááwanamo imbá Áánútu séna Yútaa-kwaasiraamba é'a túra'a kárámai araa'éna kwéowairaamba é'a kesí kwaásiraamban-owe kwésiye.

27 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba agaimarówa'a Yútaa-kwaasi ísé'a túra'a kárámai araa'éna uráambanivo minámáámbá arááiraamba pósa ó'onkaa-kwaasi íma túra'a kárámai araa'éna kwéowai minámáámbá kwégwaraawaimo ésa aaivimbá maitinkánááowe.

28-29 túra'a kárámai araa'éna kwéowai mindáyavenawe su'mai íma Yútaa-kwaasi Áánútuna kwaási-uramban-ovo Áánútun-amanko miwítí sáwí-imayaa maitiyukaiwai Yútaa-kwaasi Áánútuna kwaási-uramban-owe. agaimakáin-amaanko íma mirá kwéumatinkaivo Áánútun-amanko mirá kwéumatinkaiye. mirámó kwéon-kwaasiyavesa ó'on-kwaasi íma aamoí kwéumatinkaavo Áánútuwe su'mai aamoí kwéumatinkaiye.

3

1 ímo ó'onkaavimban-ivo Yútaa-kwaasivimba nóran-kawe-tantaara paáruyaiyo. túmo kárámaimo araa'énamo uráamba mindá nóran-kawe-tantaara paáruyaiyo sembó

2 sísaá íya'o é'a anondá sé'a kawé-tántáá'á paaréna aiva'á Yútaa-kwaasi Áánútun-aimo tátoranaaontavena simátimakaiye sénaumne.

3 simátimakaimbanivo évakarawai Áánútuntavesa íma imáyáa ésa kwenáái íma kwétaagwiyawowe. mirá kwéovo Áánútu íma mirá éna kwemó siráintemba kwéena simái asirámakaini'a kwéiye.

4 kwaási kampar-áimbá kwésevo Áánútu árair-aine su'mai kwésiye. Áánútuntavena simái aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

enááigo árar-aine su'mai isasá kwaási
 isaraawe. íma kanaán-umai aavimbá mayankánááovo enááigo amápa-
 kwaasi
 táái kwéusayaitaiye
 agaimaréna siráiyé.

⁵ kesáámó sáwítaamo úndavinkemba Áánútuna kawé'-má'yái avora'á
 kwégwaintaveta sáwíta kwéunanaya Áánútu sáwí-meyamba símimba sáwí'a
 kwéiyeya íma seno. mirán-áimbá kwaásiti imáyáavinkemban-ivo íma miráyá
 seno.

⁶ Áánútumo ímo arupí umáímo ménaraankasi naaémba amáparawaimo
 máyáawaina ááintavena íma tísaa isinó.

⁷ moórá-aimba isáaro. kesáámó kampar-áimbó súndavinkemba Áánútuna
 árar-aimba avora'á paárisana kwenáwí'a mósá anómbe kwéiyintaveta
 kesáámó sáwí'o kwéundayavenaya Áánútu aavimbá maisínkáimba sáwí'a
 kwéiyeya íma seno.

⁸ mirán-kámpár-áimbó kwéseмба mimpínkémbá sésa kesáámó sáwí'o
 kwéundaya mimpínkémbá kawé-tántáá'á paárinana Áánútu áwí'a iyíniye
 íma mirán-áimbá seró. évakarawai kesúwí'a sáwí'a umásínkanaaontavesa
 kentávésa kampa'á sésa mirán-áimbá kwéiyé kwésevo Áánútu miwí
 aavimbá maitinkéna arupí umáí sáwí-meyamba timíniye.

amáparawai íma arupí umáí máyáan-kwasí.

⁹ kemá Póro mináimbá imáyáa é'a sé'a Áánútu aúranka'a íma maarán-
 iye. Yútaa-kwaasiya kawé-kwáásiyá únasaya ó'onkaa-kwaasi sáwí-kwaasi
 owémá íma mirán-ivo ké'naan-aimba sé'a sáwí-imayaago amáparawai
 tátokaiye kwésune.

¹⁰ mindáyavena Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

Áánútu aúranka'a amáparawai íma arupí umáí máyáawe.

¹¹ áno amáparawai arupí íi-yántáá'á íma kawé'á umáí kwéawanesa
 Áánútuwe maénáe íma kwésewe.

¹² amáparawai Áánútumba tínaemba umámesa sáwí-amba kwarésa
 kaé'náe'a ésa íma kawé'á kwéowe.

¹³ kwaásimo pu'máímo kaviraantembá miwí tááigo mirá kwéisasa kampa'á
 kwésimatiyuwaawana miwí tááigo kwaavainkómó kwaásimo vaintembá
 kwéisasa

¹⁴ anómbe simáí sáwí'a umátinkesa

¹⁵ ááema tínkamowasa púwówai mésa

¹⁶ kwénaaopa'a tí'a úní'a umáí umbai-yántáá'á timésa

¹⁷ íma paru umátinkesa

¹⁸ Áánútu áároi íma inkaisésa ivátuwesa máyáawe
 agaimaréna siráiyé.

¹⁹ Áánútu amápa'-maravaken-kwaasiyavena amáámbe séna mináimbá
 kwáráaro siráimbanivo araaiséta amáparawaiya Áánútu aúranka'a sáwí'a
 éta súnnda arupí umáíya máyaumneya íma árai'a kwésune.

²⁰ Áánútumo siráin-amaamba kwáyáisata amáparawaiya íma árai'a séta
 amápar-amaamba kwégwaraundaya póna Áánútu kentááyávéna séna arupí
 umáí máyáawe síníye sénaundaya kampar-áimbá sénaundayaawe. amáámbe
 kwéiseta sáwí'a uráumneya kwésundayaawe.

Ísun-aaiyavai áraire sewái Áánútu arupí umátínkain-kwasai.

²¹ Áánútu aúná-amba agaráásinkenaya Áánútu aúranka'o kwaásimo arupí kwéumatinkain-amba agaráásinkenaya kwemó siráin-amaamba íma imáyáa éna minámbá agaráásinkaraiye. mináintávésa naaóv'á Mósésiye Áánútun-aaí simátimákowaiye minámbá paáriníye-aimba simátimesa agaimakáawe.

²² kwaási Ísu Káráísitavesa sésa árai'a kentáási sáwí-imayaavinkemba iyásinkaraiye kwéswana miwíyávéna Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésiye. Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáawai Áánútu arupí kwéumatinkaimba mimbórá-ámbá kwáyáiyé.

²³ amáparawai sáwí'a ésa Áánútumbo arááímo kwétaini'o umáímo ménaesamo ombá ívé'a íma miráumai máyáawana póna

²⁴ Áánútu úwoi túwa'naa éna arumbá umátínkáísana Ísu Káráísiti miwítí sáwí-imayaagomo tátokaimpinkembo iyátinkena Áánútu aúranka'a arupí umátinkanintavena pukáiyé.

²⁵ Áánútu séna sáwí'o kwéom-beyamba maitiyuwánintavena Ísu Káráísiti puwínana kwená naaemá kumíníye siráimba mináintávéta séta árai'a mirá kwéiye kwésundayavenaya kentáási sáwí-meyamba kwémaisyuwaiye. ááémo sáwí'o uráamba Áánútu íma ááéma sáwí-meyamba tiména kwemá arupí kwéimba awánanaaontavena séna naaémba Ísu Káráísiti puwéna miwítí sáwí-meyamba maitiyuwániye siráiyé.

²⁶ ívé'a Áánútu arupí kwéimba awánanaaontavena kwaásimo sáwí'o kwéontavena imáyáa éna maará kwéiye. Ísu Káráísiti miwítí sáwí-meyamba kwémaitiyuwain-aintavesa áraire kwésewai Áánútu kwenaúranka'a arupí kwéumatinkaiye.

²⁷ miráumai kesúya maé iyónaundaya kentáávimbá íma kwáyáiyé. kentáási kawé'-máyáiyávéna ímanivo Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraire súndayavena mindáwe su'maiyavena Áánútu kwenaúranka'a arupí kwéumasinkaintaawe. miráumai kesúya maé iyónaundaya kentáávimbá íma kwáyáiyé.

²⁸ simátimunda árair-aimban-iyé. Áánútuna amáánta kwégwaraundayavenaya ímanivo kwenáaiyaveta áraire súndayavenaya Áánútu kwenaúranka'a arupí kwéumasinkaintaawe.

²⁹ íma Yútaa-kwaasiye su'mainovo ó'onkaa-kwaasigwara'a túwa'naa íníntavena Áánútu máyáiyé.

³⁰ mimbóráwái Áánútu ména Yútaa-kwaasiya kwenaúranka'a arupí umásinkenaya ó'onkaa-kwaasigwara'a mirá kwéumatinkaiye.

³¹ kwenáaiyaveta áraire séta kwenká'á agevamái máyaundayavenaya Áánútu arupí kwéumasinkaisata miráumai Áánútuna amáámba íma tuwéta minámáánkóná ááimba awánéta kwégwaraumne.

4

Ááváramu Áánútun-aaiyavai áraire siróntavai arupí umái máyáane Áánútu siráin-kwasai.

¹ Ááváramu Yútaa-kwaasiya síkwá'náma kwenááimo simátíménda ísáaro.

²⁻³ Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna

Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena

Áánútu séna arupí umái máyaane siráíye

agaimaréna siráíye. Ááváramuna kawé'-máyaíyávénamo Áánútumo sénamo arupí umái máyaane siráinkakai Ááváramumo kwená mayáíyávénamo áuma maéna iyúmba kwáísino. Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyaane siráimba mindáyavena Áánútu aúranka'a Ááváramu áuma maéna iyúmba íma kwáyombaniye.

⁴ moórá-aimba ísáaro. moóráwaina mayái kwémayaawana meéyámbó kwétimimba íma úwoi kwétimivo miwítí mayái awánéna meéyámbá kwétimiye.

⁵ maarán-áimbá árair-aimban-íye. kawé'-máyaí kwémayaundayavena arupí umái máyaawe-aimba Áánútu íma kwésivo Áánútun-aaiyaveta áraire kwésundayavenaya Áánútu séna arupí umái máyaawe kwésiye. sáwí'o uráundayaamo arupí kwéumasinkainta Áánútuman-íye.

⁶ Áánútu kawé'-máyaímó mairáantavena íma imáyáa éna Áánútun-aaiyavesa áraire siráantavena imáyáa éna arupí umátínkáiwei miwí tirunkó kawé'á kwéiye. mináintávéna naaóvá'á Tévítí aúváivimba agaimaréna séna

⁷ Áánútu sáwí'o uráawaiti sáwí-imayaa maitiyuwéna íma imáyáa úmae íyísana tirunkó kawé'á kwéiye.

⁸ sáwí'o uráawai Áánútu íma imáyáa úmae íyísana tirunkó kawé'á kwéiye agaimaréna siráíye.

⁹ mináimbá túra'o kárámaimo araa'énamo uráawai Yútaa-kwaasiyavenawe su'mai íma séna ímo túra'o kárámaimo araa'énamo uráawaiyavenagwara'a Tévítí séna miwítí sáwí-imayaagwara'a maitiyúwáísana tirunkó kawé'á kwéiye-aimba siráíye. ó'omba mináimbá sé'a Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna

Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyaane siráíye agaimaréna siráíye.

¹⁰ Ááváramu áúra'a íma kárámai araa'éna urónka'a Áánútu kwentávéna séna arupí umái máyaane séna

¹¹ Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena arupí umái máyaandawai ómpo enáúra'a kárámai araa'éna uwó súwana mirá uráíye. miráumai túra'o ímo kárámaimo araa'énamo uráawaigwara'a Áánútun-aaiyavesa áraire kwésentavena Áánútu séna arupí umái máyaawe kwésiye. miwí Ááváramumo mirámó siráintemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésesa pósa Ááváramuntavesa kentáa síkwá'naraamban-íye kwésewe.

¹² súra'o kárámaimo araa'énamo kwéundawaiya kwemá kentáa síkwá'nama iyéyá kwésune. súra'o kárámaimo araa'énamo kwéundayavetaawe su'mai ímanivo Ááváramumo mirámó siráintemba Áánútun-aaiyaveta áraire kwésundayavetaawe Ááváramuntaveta kentáa síkwá'nama iyéyá kwésune. Ááváramu áúra'o ímo kárámaimo araa'énamo urónka'a Áánútun-aaiyavena áraire séna máyomba póna Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai tíkwá'náman-íye.

Áánútun-aaiyavai áraire sewái Áánútu simái asirámakaimba timínín-kwasai.

¹³ naaóvá'á Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakon-aimba séna ewé enaísaavutantamba ónááowaiye amápa'-marama kentí maramá kwáyáiyé siráiyé. Ááváramu Áánútuna ámáámba kwakóntavena ímanivo kwenááiyavena áraire súwana Áánútu séna arupí umái máyaane súntavena Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakon-aimba siráiyé.

¹⁴ Áánútu simái asirámakon-aimba Mósesimbo simámakain-amaambo kwégwaraawaiyavena íma siráivo Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewaiyavena siráiyé. mirámó ímo uráinkakai Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai úwoiyavesa sesinó. Áánútu simái asirámakaimba úwoiyavena sisinó.

¹⁵ ámáán-aimba kwáyáísasa arááírántavena moórá-amba Áánútumo áwáá'o sénamo sáwí-meyambo timínín-amba paáuraiye. ámáán-aimbo ímo kwáyáinkakai íma arááísísina. ámáán-aimba kwáyáiyé.

¹⁶ Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena simái asirámakon-aimba siráiyé. miráumai Ááváramu aísaavutantambo ónááowai Áánútun-aaiyavesa áraire sénááowai Áánútu úwoi túwa'naa ena simái asirámakaimba timíníyé. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaambo ísaraawaiye su'mai ímanivo Ááváramumo Áánútun-aaiyavenamo áraire siróntemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai kwemá úwoi kwétuwa'naa-iyé. Áánútun-aaiyaveta áraire kwésundawaiya Ááváramu kentáá síkwá'náraamban-iyé.

¹⁷ Áánútu aúranka'a Ááváramu máyowana maarán-áimbá simái agaimaréna séna

ó'on-o'on-kwaasi tíkwá'áma

óne Áánútu siráiyé

agaimaréna siráiyé. Áánútu púwómpinkembo kwéusaintinkaiwai éna kwemó aaimó sisanamó ímo kwáyáin-tantaakomo kwévaariwain-aaiyavena Ááváramu áraire siráiyé.

¹⁸ kwaási ímo paáronaaon-tantaatavena Áánútu Ááváramuntavena súwana Ááváramu árai'a mirá ínáyena siyé siráimba póna ó'on-o'on-kwaasi tíkwá'náman-iyé. Áánútun-aii aúváiimba agaimaréna séna

enaísaavutantambo ónááowai

sáwíva-kwaasi paáronaowe

agaimaréna siráimba pósa paáruaawe.

¹⁹ ááéma Ááváramu anónu'mai karéna ména sáwívar-ima 100 íma maisuwéna máyowana awainínkó Séraa ageinímbá máyowana póna íma imáyáa éna Áánútuntavena asiramái imáyáa kwéena

²⁰ Áánútu simáímo asirámakon-aintavena áraire séna íma kaer-ímáyáa éna asiramái ména Áánútu áwí'a mósá maréna

²¹ séna Áánútumo simáímo asirámakainten-umai kanaán-umai iyámpói simíníyé séna

²² miráumai Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena séna arupí umái máyaane siráiyé.

²³ arupí umái máyaane siráimba íma Ááváramuntavenawe su'mai siráivo

24 kentááyávé nagwara'a mirán-áimbá siráíye. Ísóigo Ísumba pukáimpinkemba Áánútu usásinankaraiwain-aaiyaveta áraire sündayavenaya séna arupí umái máyáawe kwésiye.

25 kesáámó sáwí'o uráundayavenaya kentáási sáwí-meyambo maisiyuwánintavenaya Áánútu Ísu Káráisitimba ai'marówana kuména kumpuwúwana Áánútu kwenaúranka'a arupí umásinkanintavenaya pukáimpinkemba usásinankaraiye.

5

Áánútu arupíya umásínkáin-kwasai.

1 Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraire sündayavenaya Áánútu kwenaúranka'a arupíya umásínkarenaya Ísóigo Ísu Káráisitina mayáimá imáyáa éna paru kwéumasinkaisata mimbóráí'a umái kwémaumne.

2 Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraire sündayavenaya Áánútu úwoi kwésuwa'naa-ipata mósinkaraisata méta Áánútuwe ságyan-ayampata ménaundayaveta amu'maréta máyaunanaya sirunkóyá aamoí kwéiye.

3 umbai-yántáá'ó kesópata kwáyáimba sirunkóyá aamoí isatá minúmbái-yántáá'á kwáyáintaveta asiramái méta íma sívón-káinta

4 mindáyavena Áánútu séna kawé'á umái máyáawe sisatá mindáyaveta kwesé ménaundayaveta amu'maréta máyaunana sirunkóyá aamoí kwéiye.

5 kwesé ménaundayaveta amu'maréta máyaundaya kentááyávéna íma awinkánimba póna íma sigaeýá íníye. Áánútu kwenamankómbá ai'marówana keséya kumbéna Áánútumo kentááyávénamo anón-imayaamo ímbá kwéagaraasinkaimba póta kwesémo ménaundayaveta amu'maréta máyaunanaya póna íma sigaeýá kwéiye.

6 kesáá íma asiramái máyaawanana Áánútumo siráin-kanaamo tiráimba kesáámó sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkembo kusúwa'naa índayavenaya Ísu Káráisiti kumpukáíye.

7 arupí-kwaasigombo áwa'naa ónaundayave'a puwónáe senkákái umbái taisinó, kawé-kwáásígómbó áwa'naa ónaundayave'a kwená anondá puwónáe sésa puwósino. íya puwósino. íma isáúmne.

8 ányivo kesáámó sáwítaamo umáíyaamo máyaundaya súwa'naa índayavenaya Ísu Káráisiti kumpukáíye. Ísu Káráisiti pukáimpinkemba Áánútu arumbó símimba mindá kwéagaraasinkaintaawe.

9 Ísu Káráisiti kentááyávéna imáyáa éna pukáintavena Áánútu aúranka'a arupí umásínkarainta pónaya Káráisiti árai'a kentáási sáwí-meyamba maisiyukaintavenaya Áánútu íma áwáá'a siyíníye.

10 kesáá Áánútumbo siyámba umánkaraundaya kwenááninko kentááyávéna imáyáa éna pukáimba póta Áánútuwe mimbórá-imáyáávátá máyaundaya miráumai Ísu Káráisiti úwoi ména póna árai'a kawer-ámpá'ó kwégundayavenaya kwégarakwiyye.

11 íma mináiné su'mainivo maarán-áínkwará'án-íye. Ísóigo Ísu Káráisiti Áánútunte mimbóráí'a umásínkáisanaya póna Áánútuntavena kesirunkóyá aamoí kwéiye.

Áándamunte Ísuntei kwaasái.

12 maarán-áimbá ísáaro. aiva-kwáásígó Áánútun-ai arááiraimba póna sáwí'o kwéon-amba paáruyaiye. sáwí'a uráimba póna púwón-amba paáruyaiye. amáparawai sáwí'a kwéomba pósa púwón-ampa'a kwégoewe.

13 Áánútumo Mósesimbo áamáambo ímo simámakonka'a kwaási sáwí'a uráamba isaná Áánútu misáwí'ó uráan-aimba íma agaimakáiyé.

14 aiva'á Áándamu máyowasa matinka-matinka úmaesa tunka'á Mósesi usá máúnka-kwaasiyomba pukáawe. Áándamu Áánútun-ai arááírowasa kwempínkén-kwáási évakarawai íma mirá umbá sáwí'a umbá pósa pukáawe.

Áándamu naaémbó paárinuwaimo íninteni'a éna Káráisitimo évakatantaa'o íninteni'a íma uráivo

15 sáwí'a uráimbanivo Áánútu úwoi kwésuwa'naa-intaawe. Áándamu Áánútun-ai arááiraimba pósa amáparawai pu'maé kwéiyomba áairaimban-ivo Áánútu amáparawai úwoi túwa'naa ínintavena moóráwaimba Ísu Káráisitimba ai'marówana kuména kawé'á umátínkáva'a kwéiyimba minánkó usáyaaitaraiye.

16 Áándamu aiva-kwáásígó sáwí'a uráinkakemba amáparawaiya sáwí'a úmae kwéiyunanaya Áánútu íma mirá éna kawé'á kwéumasinkaintaawe. aiva-táwái aiva-kwáásígó Áánútun-ai arááírowana Áánútu séna sáwí'a ónda po puwíníyone séna naaémbe sáwíva-kwaasi sáwí'a uwaná séna úwoi túwa'naa e'a kesúranka'a arupí umátinkanaumne siráiyé.

17 Áándamu aiva-kwáásígó sáwí'a uráinkakemba amáparawai puwí-ámpá'á kwégwaraawana minánkó tátokaivo moóráwái Ísu Káráisiti maarán-ánón-káwé'-máyaí mairáiyé. Áánútuntavesa súwa'naa uwo sewái úwoi kawé'á umái kwétuwa'naa-ena kwenaúranka'a arupí umái kwéumatinkaisana Káráisiti túwa'naa isasá asiramái mésa sáwí-mayaigomba kwéusayaaitaawe.

18 ánivo mináínkóná ááimba maarán-áimbán-iyé. aiva-kwáásígó sáwí'a urónkakemba Áánútu amáparawaiyavena séna sáwí'a kwéesa puwónááowe siráimba póna moóráwái Ísu Káráisiti kawé'á urónkakemba sáwí'o uráampinkemba iyátinkena aúnái'o umáímo maí'maí'o ónááoni'a kwéumatinkaiye.

19 aiva-kwáásígó Áánútun-ai arááíronkakemba amáparawai sáwí'a uráimbanivo moóráwái Ísu Káráisiti Áánútu siráini'a urónkakemba Áánútu kwenaúranka'a sáwívarawai arupí kwéumatinkaiye.

20 sáwí'a umbá Áánútu kwená áamáamba Mósesimba simámakomba mindáyavena miwítí sáwí-mayaigo anómba uráiyé. mirá umbánivo Áánútu arumbá umátínkámae iyúwana anómba uráiyé.

21 ááéma sáwí'o urón-imayaago tátokowasa pósa puwí-ámbá kwakáawe. mirá uráambanivo ívé'a Áánútumo arumbó kwéumasinkaiwaiya tátoraísata kwenaúranka'a arupí umáiyá máyaundaya kentáási Ísóigo Ísu Káráisiti aúnáitaamo umáiyá maí'maí'o ónaunda-ita kwéumasinkaiye.

6

1 simátíménda ísáaro. maarán-áimbá íma seró. Áánútu úwoi súwa'naa úmae iyinana anómba ínintaveta sáwí'a úmae kwéiyeta ménae íma seró.

2 púwón-kwaasimo miwítí sáwí-mayaigomo ímo ókwara'o tátotuwenamó kwáintemba kentáávimbá sáwí-mayaigo íma tátotuwena kwáyáísata póta íma sáwíta úmaeta kwéiyeta ménaumne.

3 maarán-áimbá ísaraawe. nombó pésinkaanta Ísu Káráísiti kweséya tarúsinkaisata kweséya pukáara'naraamba umáiya máyaunanaya kentáási sáwí-imayaago íma táto'mae kwéiyisata máyaumne.

4 nombó pésinkaanta kesáá Ísu Káráísitiye puwúnasaya utaráara'naraanta kwéunanaya kentáási sáwí-imayaago íma táto'mae kwéiyiye. Áánútu kentáásivowa ó'oran-asirayandei pukáimpinkemba usásinankaraintemba kentáá usásinkaraara'naraamba uráísata aúnaí'a umáiya máyaumne.

5 Ísu Káráísitima pukáimba kwemó kwaásiti sáwí-mayaigomba usáyaaitaraintemba kweséya tarúmai máyaundayavenaya sáwí-mayaigo kentáá íma tátokaiye. miráumai Ísu Káráísitimo pukáimpinkembo usásinankaraintemba kweséya tarúmai máyaundayaveta aúnaí'a umáiya máyaumne.

6-7 maarán-áimbá ísaraawe. púwówanamo ímbá sáwí-imayaago íma tátotuwena kwáyáísana kentáási sáwí-imayaagona asirayámbá ánásainana kesáámó sáwí'o úmae kwéiyundawaiya íma táto'mae iyínintavena Ísu Káráísiti taaira'á pukáísana kentáási sáwí-imayaago kentáá íma tátokaiye.

8 Ísu Káráísitiye pukáara'naraanta umáiya máyaundaya póta mináimbá árair-aimba ísatá kweséya máyaumne.

9 maarán-áintá ísaraumne. Ísu Káráísiti pukáimpinkemba usásinkaisana puwí-ásiráyánkó íma tátoraísana ókwara'a íma kwévuwiye.

10 sáwí'o kwéombo ánásanintavena mimbórá-táwai pukáimba póna mindáyavena íma ókwara'a puwéna usásinena ména Áánútuntavena imáyáa kwéena máyáiyé.

11 miráumai imáyáa é'a sé'a pukáara'naraanta umáiya máyaunanaya sáwí'o kwéundawaiya íma tátotuwena kwáyáísata méta Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaundaya Áánútu aamoí ínkwáe-i'a umáiya máyaumne.

12 kentí sáwí-imayaayave'a tirááiyave'a ovánivo sáwí'o kwéowai keinárawa'a íma tátoraíno.

13 kentúwawaa'neiye kentiyáánamaineiye íma owé simái sáwí'a kwéé'a pukáara'naraan-umai máyáawanamo usásintinkaisa'o máyáawai Áánútumpa'a kentúwawaa'a amé'a kwentávé'a owé simái kentúwawaa'neiye kentiyáánamaineiye kwená kawé'-máiyáiyé su'mai máyáaro.

14 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko íma kárákwiyisana Áánútu úwoi túwa'naa iwái kárákwiyisana póna kentí sáwí-imayaago kentúra'a íma tátoraíno.

Áánútu kwená mayái-kwáási-í'a umátínkain-kwasai.

15 mináimbá imáyáa é'a simátíménda ísáaro. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáará'á íma kárákwiyisana Áánútu úwoi súwa'naa iwái kárákwiyisata mindáyaveta íma úwoi sáwí'a úmaeta iyóno.

16 kwená mayáí mayánaumnemo sembá kwemá kárákwiyisasa kwená mayáí-kwáásí máyáawe-aimba ísaraawe. miráumai sáwí'o íyanamo éna misáwí-ímáyáágó tátokaina'a misáwí-máyáí maimaé kwéiye'a máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a maí'maí'a ónááovo Áánútun-aaimo isáíyanamo éna kwemá kárákwiraina'a kwená mayáí maimaé kwéiyiyana kwe-naúranka'a arupí umátinkaniye.

17 ááemo sáwí'o uráam-bayaigo tátokowasa naaémba árair-aimba simátima'mae iyówa'a isé'a kentirumpimbá asiramái tátokaawa'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

18 sáwí'o kwéum-bayaigo tátokompinkemba Áánútu iyátinkowa'a arupí-mayai kwémayaawana minárupí-máyáígó tátokaiye.

19 íma asiramái máyáantave'a kesááí isánááon-aimba simátimune. ááema sáwí'a ónáe sé'a ó'on-o'on-tantaakwara'a sáwí'a uwaná tátokombanivo ívé'a kawé'a ónáe sé'a kawé'-máyáíyé su'mai kwémae'a Áánútundi-i'a oró.

20 ááemo sáwí'o um-báyáígó tátokonka'a kawé'ó íí-ímáyáá íma kwéé'a

21 sáwí'o uráamba ívé'a tigaemá kwéiye. sáwí'o untavéna íma kawé-tántáá'á kentópa'a tiráíye. mirá-sáwí'ó úmae iyómpinkemba máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a maí'maí'a kwéowe.

22 Áánútu sáwí'o kwéumpinkemba iyátinkena kwená mayáí-kwáásí-i'a umátinkaraimba pó'a Áánúntundi-i'a umái mé'a aúnái'a umái maí'maí'a ónááowe.

23 sáwí'o kwéom-bayaigona anondá puwónááombanivo Áánútu kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina mayáí imáyáa éna aúnáitaamo umáíya maí'maí'o ónaunda-ita kwéumasinkaiye.

7

Áánútun-amanko agaráásínkarain-anta kwégwaraunda-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. amáparawai amáán-aimba ísaraamba pó'a simátiménda isáaro. úwoimo máyáanka'a amáán-ainko kárákwiraimba póna puwíyamba mináínkó íma kárákwiyiniye.

2 amáánkomo siráintemba aarakwá'ó ombá awaikómó aúvamaimo máyáínka'a awainínkó kwesé tarúmai máyáísana awaikómó púwísanamo ímbá tarúmimo máyaayamba kwéanasaiye.

3 awaikómó máyáínka'a aaraigómó ó'on-kwaasigoe námae kwénaaisanamo ímbá sáwí-inimban-iye kwésevo awaikómó puwínanamo éna amáánko siráintemba ó'on-kwaasimo mayánimbo éna kanaán-iye.

4 kesí kwaásiyono. miráumai keinárawatavenawe séna Ísu Káráísiti pukáimba Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaamba imáyáa é'a Ísu Káráísitiye tarúmimo máyáantave'a pukáara'naraambo umáimo máyáamba minámáánkó íma tátokaivo Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawe. Áánútu Ísu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankaraiwai Ísundi-i'a umái ména'a pó'a Áánútuna mayáí kwémayaawe.

5 ááema sáwí-imayaayaveta sirááyavetaamo uráundarata íma mirán-oro siráin-amaamba iséta imáyáa éta ivátuweta sáwí-imayaayaveta sirááyaveta éta sáwí'a éta puwónaunda-amba kwaréta

6 miráyá uráunda ívé'a Áánútu sáwí-imayaago tátokaimpinkenta iyásínkáisanaya Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaanko íma

tátokaisata ááeraan-amba Mósesimo agaimakáin-amaankona aambá íma kwaréta aúna-amba Áánútun-amanko agaráásínkarain-anta kwégwaraumne.

Áánútuna ámáambo ímo kwáyáinkakai sáwí-mayaigona ááimba íma isáúsino siráin-kwasai.

⁷ mináímbó imáyáa é'a simátíménda isáaro. Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaantave'a sáwí-amaamban-íye íma seró. minámáán-áímbó ímo kwáyáinkakai sáwí-mayaigona ááimba íma isáúsino. túran-anda íma oró. minámáánkómó ímo mirá siráinkakai súran-andamo úndayave'a sáwí'a kwéune íma súsino.

⁸ minámáánkó séna túran-anda íma oró siráimba kempímbá sáwí-imayaa kwáyáimba pó'a minámáámbá araisénáe sé'a súran-anda ávááraumai uráumne. minámáánkómó ímo kwáyáinkakai sáwí'o kwéunda íma imáyáa é'a sáwí'a kwéune súsino.

⁹ ámáánko íma mirá oró siráimba íma isé'a kawe'á umái máyaumne-imayaa é'a mé'a naaémba minámáámbá ísaraunda araisénáe sé'a arááiraunda

¹⁰ mindá puwónaundawai úne. minámáámbó kwakáundarakai kawe'á umái máyausino. minámáámbá arááiraundawai pó'a puwónaundawai úne-aima ísaraumne.

¹¹ minámáánkó séna íma mirá oró siráimba kempímbá sáwí-imayaago kwéna póna kampa'á simásiyuwaisa'a mináímbá araisénáe sé'a arááiraunda pó'a puwónaundawai úne.

¹² miráumai Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaan-aimba íma mirá oró-áímbá Áánútun-ai arupí-aimba kawer-áímbán-íye.

¹³ minkáwér-áínkó íma puwónaundai'a umásínkaraiwo kesí sáwí-imayaago puwónaundai'a umásínkaraiye. sáwí-imayaayave'a siráái kwétaimba pó'a minámáámbó araisénáe sé'o arááiraunda puwónaundawai é'a kesí sáwí-mayaigona ááimba ávááraumai sáwí'a úwa'a awánaraumne. minámáánkó séna íma sáwí'a oró siráimba pó'a kemó sáwí'o uráunda kesí sáwí-imayaago anómba sáwí'a úwa'a awánaraumne.

sáwí'o kwéundawaiya tátokain-kwasai.

¹⁴ ámáámba Áánútumpakemba kunkáivo kemá marapákén-kwáási únana sáwí'o kwéundawai tátokaisa'a minímáyáágóná mayái kwémayaumne.

¹⁵ kawe'ó úndayavena kwésinkaisa'a mirá ónáo súndanivo íma mirá kwéune. sáwí'o úndayavena íma kwésinkaisa'a íma mirá ónáo súndanivo mirá kwéune. mirámó kwéunda íma kawer-ímáyáa kwéune.

¹⁶ íma sáwí'a ónáo súndanivo mirá-sáwí'ó kwéundayave'a sé'a Áánútu siráin-amaamba kawer-ámáámbán-íye kwésune.

¹⁷ sáwí'o kwéunda íma kemá mirá kwéumpo sáwí-imayaago kempímbá kwáyáisa'a sáwí'a kwéune.

¹⁸ marapá-kwáási únda kanaán-umaimo kawe'ó únda kempímbá íma kwáyáisa'a awánaraumne. kawe'ó úndayavena kwésinkaisa'a íma kanaán-umai kawe'á kwéune.

¹⁹ kawe'á ónáo sé'a úndanivo íma mirá é'a íma sáwí'a ónáo sé'a úndanivo úwoi sáwí'a kwéune.

²⁰ íma sáwí'a ónáo súndanivo mirá-sáwí'á kwéunda íma kemá mirá kwéumpo sáwí-imayaago kempímbá kwáyáisa'a sáwí'a kwéune.

²¹ maarán-áínkóná ááimba kwáyáiyé. kawe'á ónáo sé'a úndanivo sáwí-imayaago tavisímae kwéiyisa'a

²² kesirumpimbá Áánútuna áamántave'a aamoí kwéundanivo

²³ moórá-ainkona ááimba kempimbá kwáyáísana sáwí'o ónáe súndawai kembá tavisisaná Áánútuna áamáamba kawer-amáámbá pó'a kwaránáe súndawai tavisisaná sáwí'o ónáe súndawai tavisimái tátokaiye.

²⁴ eésé'á kwéunana sirunkó sáwí'a kwéisa'a máyaundayave'a sé'a sáwí'a kwée'a puwónaundai'a kwéundavinkemba nááwa siráníyono kwésunana

²⁵ Ísóigo Ísu Káráisiti siráisa'a Áánútuntave'a súwi kwésune.

miráumai kesirumpinkén-ímáyáá kwée'a sé'a Áánútuna áamáamba kwaránáe súndanivo kesúgoma sáwí-imayaavinkemba sáwí'a kwéiye.

8

Áánútun-amankomba arááimo kwétaini'a kwéon-kwasai.

¹ miráumai Ísu Káráisitiye tarúmai máyáawai miwítí sáwí-meyamba maitiyukaintavena Áánútu íma aavimbá maitinkéna sáwí-meyamba íma timíniye.

² ááéma sáwíta uráundawai tátokowata puwónaundawaiya ówánanaya Ísu Káráisiti iyásínkaraisata kweséya aúnái'a umáiya máyaunanaya Áánútun-amanko kárakwiyisana Áánútu aavimbá íma maisinkénaya íma sáwí-meyamba simíniye.

³ Áánútu kwená áamáamba siráimbanivo sáwí'a ónáe séta minámáámbá íma kanaán-umaiya kwakáunda póna minámáánkó sáwíta umáiya máyaundavinkemba íma síkaisata máyaunanaya naaémbe Áánútu ááninkontavena séna sáwí'a kwéomba po miwíyávái se kumpuwíníyone séna ai'marówana kesáámó sáwí'o kwéundawaiyaamo úndanten-augwarawai maimaéna kentáási sáwí-imayaamo maisiyuwáíndayavenaya kumpukáiyé.

⁴ Áánútu mirá uráimba póta sáwí-imayaayavetaamo sirááiyavetaamo kwéunda ímo mirá kwéetaamo Áánútun-amankomo siráini'o kwéetaamo éta Áánútuna áamáanko siráintemba miráyá umáiya arupíya ónauwe.

⁵ sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéowai miwítí sáwí-imayaago tátokaivo Áánútun-amankomba arááimo kwétaini'a kwéowai kwená kawer-ímáyáágó kwégarakwiyiye.

⁶ miwítí sáwí-imayaayavesamo tirááimo kwétain-imayaawe su'mai kwéowai máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a mai'mai'a ónááovo Áánútun-amankombo arááimo kwétain-imayaawe su'mai kwéowai paru umái aúnái'a umái mai'mai'a ónááowe.

⁷ sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéon-imayaawe su'mai kwéowai Áánútuna áamáamba íma kanaán-umai taagwiyavésa Áánútuna namuro-kwáásiráámbá kwéowe.

⁸ sáwí-imayaayavesamo tirááimo kwétaini'o kwéowai Áánútu íma aamoí kwéumatinkaiye.

⁹ Áánútun-amankomo kentirumpimbó máyáimbo é'a sáwí-imayaayave'o tirááimo kwétaini'a íma kwée'a Áánútun-amanko siráini'a kwée'a máyáawe. Ísu Káráisitin-amanko tirumpimbó ímo máyáiwai íma kwená kwaási-i'a kwéowe.

¹⁰ Ísu Káráisitin-amanko kentirumpimbó máyáimbo éna Áánútu kwe-naúranka'a arupí umátinkaraimba pó'a kentimankó mai'mai'a íníwai é'a sáwí'o uráantave'a kentúgoma puwíníwaiman-owe.

11 Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowana kwenamankómó kentirumpimbó máyáimbo éna keinárawakwara'o éna puwónááompinkemba usásintinkaniye. kwenamankó kentirumpimbá máyáintavena Áánútu mirá íniye.

12 kesí kwaásiyono. mináimbá imáyáa íyata íma kentáási imáyáavinkeni'a éta Áánútun-amankombo arááimo kwétainita umáiya máeno.

13 sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o kwéombo éna Áánútu séna máyáawaina áaimba Áánútuna némpa'a máéro siráivo Áánútun-amankomo túwa'naa ina'o sáwí-imayaamo tuwé'o é'a aúnaí'a umái ménaaowe.

14 Áánútun-amankomo kwésintembo kwégwaraawai Áánútu áánimbaa'anowe.

15 Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentirumpimbá máyáiwai íma inkaisí-í'a umátínkáísana inkaisí-yántáákó íma tátokaisa'a máyáavo Áánútu áánimbaari'a umátínkáísa'a Áánútumba kwéaaye'a sé'a kesivoó kwése'a kwémaewe.

16 kesáá séta Áánútu áánimbaata úneyaamo kwésunda Áánútun-amanko kentáásirumpimba ména séna mindá árair-aimban-iye kwésiye.

17 Áánútuna iyámpói úndaya póta Áánútumo kentááyávénawe sénamo to'mayaa úmakaimba maimaéta Ísu Káráisitimo mayáninten-umaiya mayánaundayaawe. umbai-yántáá'ó kwempimbó kwáyontemba kentáávimbá umbai-yántáá'á kwáyáimba póta naaémba kweséya ságayan-ayampa'a ménaundayaawe.

Áánútu kwená ó'ora-sagayamba agaráásinkanin-kwasai.

18 maarán-áimbá imáyáa é'a sé'a árai'a Áánútu kwená ó'ora-sagayamba agaráásinkainata mindáyaveta imáyáa kwéeta kentáávimbá kwáyáin-umbai-yantaataveta íma anón-imayaa kwéundayaawe.

19 Áánútu áánimbaare ayáámumbaareya únasaya Áánútumo taróurain-tantaako kwaí-kwaankowe taaigówé amápa-karaan-tantaakowe kentáámó suwánanaaontavesa mósá titaagwirésa amu'marésa máyáawe.

20 naaóv'á Áánútu taróurain-tantaatavena séna kampindágwiniye séna kwená imáyáavinkemba séna íma miwítí imáyáavinkemba siráimba maarán-imáyáa éna séna

21 naaémba kampindái-yántáá'á aambá áúntinkaanana taróurunda-yantaa'a ó'a íma kampindámae iyíniye. kesí iyámpóimo iyátínkáanasamo kawe'ó umáimo ménaaontemba mintántáákó miráumai kawe'á umái kwéniye Áánútu minímáyáá uráiyé.

22 maarán-áintá ísarumne. aaraimó iyámpóimo tinkésamo eésé'ó ontembá Áánútumo amápa-tantaa'o taróurain-tantaako eésé'á kwéena Áánútumo paárinintavena amu'maréna máyáiyé.

23 íma Áánútumo taróurain-tantaakowe su'mainivo kesáágwará'á miráyá kwéeta Áánútumo to'mayaa úmakain-tantaa'o simínintaveta imáyáa ónaundayavenaya Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kesirumpintá kumbáyáísata eésétá kwéeta amu'maréta máyaunanaya Áánútu kwenayáámumbaare kwenáánimbaare sikenaya aúna-kuwawaa'a umásinkanintaveta amu'maréta máyaumne.

24 Áánútu kawer-ámpá'á mésinkonka'a séta árai'a Áánútuna iyámpóíya éta kweséya ménaumne séta amu'maréta máyaumne. awánuwuunda-yantaataveta íya amu'maréta ímo awánáúnda-yantaataveta amu'maréta ménaumpo

25 ímo awánáúnda-yantaataveta amu'maréta méta séta árai'a paáriníye séta íma sívón-káínata asiramái amu'maréta ménaumne.

26 íma asiramái-kwaasi méta kawer-ámpátá kwégunanaya umbai-yántáákó kwétatoraisana póna Áánútun-amanko kwésuwa'naa-isata nóraumaiya Áánútumba áísaa onanayá súwa'naa íníyo séta sirumpintá kanagíré su'mai téta íma kanaán-umai aai kwésunanaya Áánútun-amanko kentááyávéna imáyáa éna Áánútumpa'a aai kwésisana

27 Áánútun-amanko Áánútumbo arááímo kwétain-aimba séna kwená kwaási-imayaa éna mirán-áimbá kwésimba póna Áánútu kentáási imáyáa awánaiwai póna kwenamankómó sin-áimbá kwéisaiye.

28 maarán-áimbá ísaraumne. kwená kwaási-i'a ónaundayavenaya ítámakaisata kwená imáyáa kwéeta máyaunanaya sáwí-yantaare kawé-tántáaré kesópataamo timbá Áánútu mintántáá'á kawé'a kwéumasinkaintaawe.

29 naaóvá'á Áánútu kwendéi-í'a umái ítámakowaiyavena séna kesááninkaamba ónááowe siráimba póna kwenááninko Ísu kentáásuwaao-i'a isatá kwenáúnararita úne.

30 naaóvá'á ítámakowaiyavenaya saáyena kwenaúranka'a arupí umásinkenaya kwenááninkaani'a kwéumasinkaintaawe.

Áánútu arumbá kwésimenaya Ísumba ai'marówana kumpukáin-kwasai.

31 Áánútu miráumai súwa'naa uráimba pó'a imáyáa é'a simátíménda ísáaro. sáwí'a umátinkanae sésayaamo mirámó ónááomba íma kanaán-umai kentáá usáyaaitanaaowe.

32 Áánútu kwenááninkomba íma tátorena kentáási sáwí-imayaa maisiyuwáinkwáe sénaya ai'marówana kumpukáíye. mirá uráimba póna súwa'naa ínín-tantaa'a úwoi simínintaawe.

33 Áánútu kentáá ítámakawaiya kwenaúranka'a arupíya umásinkarainta pósa évakarawai íma kanaán-umai aavimbá maisinkánááontaawe.

34 évakarawai kentááyávésa puwígwáe sésa íma aavimbá maisinkánááowe. Ísu Káráísiti kentááyávénaya séna puwéna usásinena Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á ména kentáá súwa'naa umai Áánútumpa'a kwéaisaa-íye.

35 mirá kwéintavesa évakarawai íma kanaán-umai Káráísitiyeyaaomo máyaundavakenta sirááwanaya Káráísiti kentááyávénaya íma auwinkéna kentáási imáyáa íma kwétuwaiye. umbai-yántáá'ó kesópataamo tándawe aosaambo kwisinkánááontaawe sáwí'o umásinkanaaontaawe saáimo sínkáníntaawe unáánkwátói-iyaaínta ménaundayaawe évakarawaimo sínkamonaontaawe puwónundayaawe mirán-tántáá'ó kesópataamo tínimba Káráísitiyeyaaomo máyaundavakenta íma kanaán-umai sirááwanaya Káráísiti kentááyávénaya íma auwinkéna kentáási imáyáa íma kwétuwaiye.

36 naaóvá'á Áánútun-ai aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

ená kwaásiya úndarakemba évakarawai kentááyávésa sésa tínkamónasa puwígwáe-imayaa úmae kwéiyowe. sípísípimo tuvúwówanamo púwíntemba kentááyávésa tínkamónasa puwígwáe kwésimae iyówe agaimaréna siráiyé.

³⁷ mirá-sáwí'ó umásínkáanta íma imáyáa únánaya Ísu Káráísiti arumbá kwésimimba póna asiramásínkáísata miwí kwéusayaaítaundayaawe.

³⁸⁻³⁹ maarán-áimbá áraír-aimba isa'á ísaraumne. Áánútu arumbá kwésimenaya Ísóigo Ísu Káráísitimba ai'marówana kentááyávénawe séna kumpukáimba pósa Áánútunopa'o máyaundavakenta íma kanaán-umai kwésiraantaawe. puwónaundayaawe úwoi máyaundayaawe Áánútunopa'o máyaundavakenta íma kanaán-umai kwésiraantaawe. kwíyómpaken-kwayo'naraware taraváá-kwáné ívé'o kwáyáin-tantaare naaémbo paárinin-tantaare kwíyómpakewaiye kwaántá-kwaasiti máápakewaiye Áánútumo taróurain-tantaare mirán-tántáátónkó íma kanaán-umai Áánútunopa'o máyaundavakenta sírááwanaya Áánútu kentááyávénaya íma auwinkéna kentáási imáyáa íma kwétuwaiye.

9

Póro Ísareri-kwaasi arumbá umátínkarain-kwasai.

¹ kemá Póro Ísu Káráísitina kwaásima é'a áraír-aine su'mai kwésunana Áánútun-amankó kesirumpimbá ména kárákwiyisa'a maarán-áimbá áraír-aimba kwésimatimune.

² kesí kwaási Ísareri-kwaasivinkembo kemá tiráunda isa'á imáyáa únana sirumbá kwésiana sirunkó umbái támae kwéiyiye.

³ miwí Ísu Káráísitin-aiiyavesa íma áraire semba pósa árairemo sésamo kesí anondámo usámaiyanamo Áánútumo siyuwáinanamo Ísu Káráísitimo ánaaembo umásiyuwanimba mindá kanaániye kwésune.

⁴ miwí kesí kwaási Ísareri-andarakewai Áánútu kwenáánimbaari'a umái ítámakena kwená ságayamba agaráátinkena aaimá simái tarútinkena kwená ámáámba simátimena simái asirámakain-aimba simátimena Áánútuna imáyáamo mósá kwémaraan-amba agaráátinkowasa

⁵ ááéraan-anon-kwaasi miwí títwá'náma uwaná Ísu Káráísiti iyámpói aú'mái miwítí ándáva'a kumbéna amáparawaira'a kárákwiyisata kwenáwíta mósá ma'maéta kwéiyunda mindá áraír-aimban-iyé.

⁶ Áánútu Ísareri-andaraken-kwaasivinkemba íma amápa'a ítámakaivo évakarawai ítámakaimba Áánútu asirámakain-aimba arááiraiye íma seenáisaiye.

⁷ Ááváramu aísavutantamba uráawai íma amáparawain-ovo évaka'a Áánútuna iyámpói owaná naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena séna enááninko áwí'a Áísákaa kwenáisaavutantamba ónááowaiye su'maiyavena séna enáisaavutantamba kwéowe sénááowe Áánútu siráiyé.

⁸ mináínkóná ááimba maarán-áimbán-iyé. Ááváramu aísavutantamba uráawaivinkemba íma amáparawain-ovo Áánútu kesí kwaásima owémó asiramáimo siráiwaiye su'mai Áánútuna kwaásiman-owe.

⁹ naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakain-aimba séna sún-da-kanaama tína'a máyáanana Séraa inaamá-iyámpói ankániye sirómba

10 mináímbá kentáá síkwá'náma Áísakaantavena siráíye. kwemá anón-éna aaraí mayówana awainínkó áwí'a Árépéka agováraer-iyampoí

11 íma tínkaroyasarai miníyámpóirái íma mayái mairóyanka'a

12 Áánútu minínínkóntávéna séna ená iyámpóiraimo ésarai aivakéwái naaén-iyampoigona mayái mayániye siráíye. Áánútu kwená imáyáavinkemba kwená kwaási-i'a umái ítámarena tááyaraivo miwítí mayái íma awánarena tááyariye. miráumai naaóvá'á séna ená iyámpóiraimo ésarai aivakéwai naaén-iyampoigona mayái mayániye siráíye.

13 Áánútun-aaí aúváivimba miníyámpóiráiyávéna agaimaréna séna Yákópomba ítámare'a Ísomba sínaaemba umámune Áánútu siráíye agaimaréna siráíye.

14 évakarawai mindáyavesa imáyáa ésa kampa'á sésa Áánútu íma arupí kwéiyemo kwéseмба mindá kampar-áimbán-íye.

15 naaóvá'á Áánútu Mósesintavena séna sirumbá umátinkanae súndawaiyave'a sirumbá kwéumatinkaumne. kawe'a umátinkanae súndawaiyave'a mirá kwéune siráíye.

16 miráumai kwaási tiráái kwétaintavenawe kwaási kawe'-máayái kwémayaantavenawe imanivo Áánútu kwená imáyáavinkemba séna sirumbá umátinkanae siráintavena kwená kwaási-i'a umái kwéitamaraíye.

17 Áánútun-aaí aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna Mósesi máyonka'a Ísípi-marava'a kárákwírowai kwentávéna Áánútu séna amápa'-maravaken-kwaasi kesí asirayándéímó enane'ó úndama awánésa kesúwí'a isáígwáe sé'a embá kárákwíyi-mayaira'a usásinankaraumne Áánútu siráíye agaimaréna siráíye.

18 miráumai Áánútu kwená imáyáavinkemba kwembó arááímo tainí'o énamo sirumbá umátinkanaemo simbá arumbá umátinkena kwembó arááímo tainí'o énamo tiruntémó máraani'o imbá tiruntémá máraani'a kwéumatinkaiye.

Áánútu áwáá'a tiyéna arumbá umátinkenamo in-kwásái.

19 mindáyave'a imáyáa é'a maarán-áimbá íma seró. sáwíta kwéundaya nóra séna Áánútu aavintá kwémaisinkaiyo. Áánútu imáyáa éna séna sáwí'a ónááowe siráimba mindáya sáwí'a kwéundayaawe. miráumai aavimbó kwémaisinkainta mindá sáwí'a kwéíye mináimbá íma seró.

20 keinárawa'a úwoi-kwaasi máyáavo Áánútumo siráinda-aimba anondá íma seró. maarán-áimbá imáyáa oró. sawei-ánáveumba ombá karí'-márámá mairésa sawei-ánáveumba úmaraawana misáwéí-ánáveunko íma maarán-áimbá séna nóra éra kembá mirá kwéumasinkaaó íma kwéíye.

21 sawei-ánáveumbo ombá mimbórá-karí'-márámá mairésa kaer-ánáveumba úmaresa moórávimba úwoi-mayai maésa moórávimba kawe'-máayái kwémayaamba mindá miwínéimán-íye.

22 Áánútu miráráámbá kwéíye. Áánútuna asirayáné áwáá'o kwésine awánanaaontavena sáwí'o uráan-kwaasimo tínkaminimba miwítí meéyámbá póna ááéma íma tínkamimba timu'maréna ména naaémba tínkaminiye.

23 kentáá ítámarenaya arumbá umásínkáinta póta kweséya ságyan-ayampata méta kwená ó'oran-kawe'-mayai awánanaundayavenaya Áánútu sáwí'o uráan-kwaasi íma ááéma tínkamimba timu'maréna máyáíye.

24 íma Yútaa-kwaasivinkene su'maiya sáýaraivo ó'onkaa-kwaasigwara'a tááyaraiye.

25 miráumai naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Ósíya agaimaréna séna

Áánútu séna íma kesí kwaási-i'a uráan-kwaasiyave'a kesí kwaásiman-owe sé'a ímo sirumbó tímakaundayave'a sirumbá kwétimune sénaumne.

26 íma kesí kwaásiman-owe siráundava'a máyáawaiyave'a naaémba kesáánimbaa'an-owe sénaumne Áánútu asirayánkwáráwái síniye Ósíya agaimaréna siráíye.

27 naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Áísáya agaimaréna séna Ísarerin-andaraken-kwaasi sáwíva'a ésa nonáamááíraamba umái sáwíva-kwaasi ménaaovo Áánútu íma amápa'a tiránívo évaka'a sáwí'o umái máyáampinkemba tirániye.

28 Ísóigo amáparawai avekáán-umai aaivimbá maitinkéna sáwí-meyamba tímatuwaniye agaimaréna siráíye.

29 moóráva'a Áísáya agaimaréna séna

Ísóigo amápar-asirayambo tokáiwaimo sénamo évakarawai íma tínkamonda tiyúwáanasa mésa iyámpói tínkánaáowe siráinkakai Sótómu-naopaken-kwaasiye Kómóraa-naopaken-kwaasiyemo putásaraantemba kesáágwárá'a miráyá úsino agaimaréna siráíye.

Ísareri-kwaasi Ísun-aaiyavai íma áraire siráan-kwasai.

30 mináínkóná ááimba maarán-áimbán-íye. ó'onkaa-kwaasi Áánútu aúranka'a arupí umáimo máyáan-ambo ímo avakáá uráawai Ísu Káráisitín-ai isésa sésa áraire siráamba póna Áánútu kwenaúranka'a arupí umátínkaraiye.

31 miwí mirá uráavo Yútaa-kwaasi Áánútu ítámakaiwai sésa Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwaráananaya kwenaúranka'a arupíya umásinkaniye siráavo Áánútu Mósesimbo simámakain-amaankona ááimba íma isésa kwenaúranka'a íma arupí umái máyáawe.

32-33 Áánútuna amáamba kwaráananaya kwenaúranka'a arupíya umásinkaniye siráavo kwenááiyavesa íma áraire siráantavena íma arupí umátínkaraiye Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba Ísuntavena simái agaimaréna séna

Áánútu séna ísáaro. Sáíyono-naopa'a moórá-ontamba maráúnda pósa minóntánk'á tísamaima turarésa tanaambá vánááowe. óntantavenamo siráintembo íniwaimpa'o agevamáimo ménaaowai íma tigaeyávésa ónááowe siráíye

mináímbá agaimaréna siráíye. óntanemo siráimba Ísuntavena siráíye. óntanka'o tanaambó vaantembá Ísu Káráisitín-ai araaisésa miráumai tanaankáámbá vará'naumai máyáawe.

10

1 maanámbó simátiménda ísáaro, kesí kwaási Yútaa-kwaasi sáwí'o umáimo máyáapinkemba Áánútu iyátinkanintavena áváaraumai sirááima kwétaisa'a Áánútumpa'a áísaa úmae'a kwéiyune.

2 Yútaa-kwaasi Áánútuna mayáí mayánáe sésa karuwaa'á kwéombanivo Áánútun-aigona ááimba íma ísaraamba tuwánaraumne.

3 Áánútumo kwenaúranka'o arupímo kwéumatinkain-amba íma awánésa kampar-ántávésa árair-amban-iyé sésa pósa Áánútuna árair-amba íma kwégwaraawe.

4 áamáamba kwaráundayavena Áánútu kwenaúranka'a arupí umásinkaniye sésa Yútaa-kwaasi kwáráan-amba Ísu Káráísiti séna minámbá ánásaivo kesááiyavesa áraire sewáiyávéna Áánútu kwenaúranka'a arupí kwéumatinkaimbanivo Yútaa-kwaasi minámbá íma kwégwaraawe.

5 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwáráananaya Áánútu arupíya umásinkaniye kwéesen-aintavena naaóv'á Mósesi agaimaréna séna

minámáámbó amápa'o kwaráiyawai
kawe'á umái ménaaowe
siráiyé.

6 Áánútun-aaiyavesa árairemo kwésewaimo arupí umátinkáin-aintavena agaimaréna séna

maarán-áímbá íma seró. nááwa kwíyómpa'a irénawa Káráísitimba áí'maena kumíníyo.

7 nááwa pukáan-kwaasi máyáapa'a kuréwa Káráísitimba áí'maena tíníyo. mirán-áímbá íma seró.

8 Áánútun-ai kentirumpimbá egwaa'á kwáyáísa'a kwésewe agaimaréna siráiyé. Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire seró-áímbá kwésimatimundayaawe.

9 mináímbá maarán-áímbán-iyé. Ísu kentáási Ísóigoman-iyé avora'ó simátimé'o kentirunkákémbó sé'o Ísu pukáimpinkemba Áánútu usásinankariyemo síyanamo éna sáwí'o umáimo máyáampinkemba Áánútu iyátinkaniye.

10 Áánútun-aaiyaveta kesirumpintá áraire kwésundaya kwenaúranka'a arupíya kwéumasinkaintaawe. avora'ó mináímbó kwésimatimundaya sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkenta kwéiyasinkaiye.

11 Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna siráintembo íníwaimpa'o agevamáimo ménaaowai íma tigaeyávésa ónááowe siráiyé.

12 mináímbá amápa-kwaasi Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Áánútu aúranka'a mímboráí'a kwéontavena siráiyé. Áánútu amáparawaira'a kárákwiraiwai éna súwa'naa ínkwáe sésamo simámén-kwaasi anón-kawe'a kwéumatinkaiye.

13 Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna Ísóigontavesa sésa sáwí'o umáimo máyaundavinkemba siráníyone kwésewai amáparawai mirá íníye agaimaréna siráiyé.

¹⁴ Áánútu íma máyáiyee-aimbo sewáímó ombá súwa'naa uwo íma kanaán-umai kwésewe. Áánútun-aaimo ímo ísáawaimo ombá mináíntávésa áraire íma kanaán-umai kwésewe. Áánútun-aaimo ímo kosimátíméwasamo ombá mináímbá íma kanaán-umai kwéisaawe.

¹⁵ ímo tí'marááwasamo ombá íma kanaán-umai kogwésimatimewe. Áánútun-aaí aúváiivimba agaimaréna séna áséi-kwasaimo kosimátíméwai aamoí kwéumatinkaawe agaimaréna siráiyee.

¹⁶ mináséi-kwásáí kwéisesamanivo évakarawai arááiraawe. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya agaimaréna séna Ísóigo kawer-áimbá kosimátimunasaya mináíntávésa íma áraire kwésewe agaimaréna siráiyee.

¹⁷ Ísu Káráísitin-aaimo simátíméwasamo ísésamo ombá kanaán-umai áraire kwésewe.

¹⁸ Yútaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aaí árai'a á'a ísaraawe kwésune. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aaí aúváiivimba agaimaréna séna amápa'-marava'a kwénaaesa simátímúwana mináínkó kóyáwé uráiyee agaimaréna siráiyee.

¹⁹ Yútaa-kwaasi Ísareri-kwaasi mináínkóná ááimba á'a ísaraamba mindá árair-aimban-iyee. naaóv'á Mósesi Áánútumo siráin-aimba agaimaréna séna Yútaa-kwaasi ó'onkaa-kwaasiyave'a sé'a úwoi-kwaasiman-owe siráamba miwíyávé'a kesí kwaásiman-owe sénaundayave'a áwáá'a kwétiye'a tirunkó sáwí'a umátinkaniye

Áánútu siráiyee Mósesi agaimaréna sirówana

²⁰ naaémba Áísáya íma áá'a kwégowana agaimaréna séna Áánútu séna nóra simáíya Áánútumpa'a ténaumno-aimba íma kwésewaitopa'a paáruraumne. Áánútumba agaráásínkáaro-aimba íma kwésewaitopa'a paáruraumne séna

²¹ Ísareri-kwaasiyavena séna túwa'naa ónaumne sé'a kesópa'a teró símae kwéiyunasa kesáái araaisésa kembá tínaaemba kwéumasuwaawe Áánútu siráiyee Áísáya agaimaréna siráiyee.

11

Áánútu Ísareri-kwaasi arumbá kwéumatinkain-kwasai.

¹ simátíménda ísáaro. árai'a Áánútu kwená kwaási Yútaa-kwaasi íma ánaaemba umátimakaiye. kemá miwíwínkéwái é'a Ísareri-kwaasi pó'a Ááváramu aísavutantambo úndawai é'a Pénisamini minándárákéwáímá úne.

² naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasi ítámarena ánaaemba íma umátimakaiye. Íráiyaan-aaí agaimakáimba ísaraawe. naaóv'á Íráiyaa Ísareri-kwaasiyavena í'ái séna Áánútuntavena séna

³ Ísóigo enáái simátímakaawaivinkemba sáwíwarawai tínkamuwasa púwúwasa óntan-taareima tawísíyuwesa entávésamo imáyáamo ésamo póimo tuvú'máimo agaimakáan-taareima tawísíyukaawe.

enááimo simátímakeaawaivinkemba keyáá máyaunda pósa kenkwára'á
sínkamonaawe

Íráiyaa súwana

4 Áánútu simáména séna

ímanivo kesí kwaási ménaaontavena sáwívarawai 7,000 kwaasi tátokaunasa
kampar-ísóígó áwí'ó Páárimba kwenáwí'a íma mósá makáawe

Áánútu simámakaiye.

5 mirámó uráintemba ívékwara'a Áánútu arumbá umátínkáíwaiyavena
Yútaa-kwaasivinkemba évakarawai ítámakaisasa máyáawe.

6 miwítí mayáiyávéna íma ítámakaivo arumbá umátinkenayavena
ítámakaiye. miwímó kawé'-máyaímó mairáawaina anondá íma ítámakaivo
kwemá arumbá umátinkenayavena ítámakaiye.

7 miráumai Ísareri-kwaasi Yútaa-kwaasi Áánútumo kwenaúranka'ó
arupímo kwéumatinkain-amba avakáá uwááesa owasá amáparawai íma
awánaraavo Áánútumo ítámakawai évakarawai awánaraawe. Áánútu
tááyaraimba táá'a káúnkurain-kwaasiraamba ésa íma isáawasa évakarawai
ísaraawe.

8 naaóv'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna

Áánútu séna tivón-kamátinkaumne súwana tivó kwégowasa íma kanaán-
umai aaí ísaraamba mirámó uráintemba ívékwara'a mirá kwéowe
agaimaréna siráísana

9 Tévítí agaimaréna séna

toóntávésawe su'mai anón-imayaa ésa sésa kawé'á umáíya máyaumne
síyambanivo minímáyáágó kampa'á simátiyuwainasa sáwí'a umái
mésa sáwí-meyamba mayánááowe.

10 miwí túramba kavíkurainasaraamba íma awánanaawe. miwítí umbai-
yántáá'á kwaikwai'a éna íma ánásaniye
Tévítí siráíye.

11 mináimbá imáyáa é'a simátíménda isáaro. Yútaa-kwaasi kampar-ámbá
kwégwaraambanivo naaémba íma mirá ónááowe. Yútaa-kwaasi Áánútun-ai
arááiraanka'á ó'onkaa-kwaasi Áánútumo sáwí'ó umáimo máyáampinkemba
kawer-ámpá'ó métínkáin-aimba isésa áraire kwéseмба Yútaa-kwaasi isésa
tirunkó sáwí'a ínasa kegwárátá miráumai kwaránáe sénááowe.

12 Yútaa-kwaasi sáwí'a ésa sáwí-amba kwégwaraamba mindáyavesa
ó'onkaa-kwaasi kawer-ámbá kwégwaresa kawé'á umái máyáawe. miráumai
naaémba Yútaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aayavesa áraire sésa kawer-ámbá
kwaránááomba sáwívarawai tuwánésa ávááraumai kawé'á umái ménaaowe.

ó'onkaa-kwaasi kawer-ámpá'á mégwétinkain-kwasai.

13 íma Yútaa-kwaasin-ovo ó'onkaa-kwaasiyave'a imáyáa é'a simátíménda
isáaro. Áánútu kentávéna séna ó'onkaa-kwaasi kesáái kosimátíma'mae
naauwó séna si'mákaimba mimbáyái anóm-bayaiman-íye kwésune.

14 ó'onkaa-kwaasi kwésimatimunda imáyáa é'a kesí kwaási Yútaa-
kwaasi isésa tirumbá sáwí'a ínasa kegwárátá miráumai kwaránáe
sénááowe-imayaa kwéune. Yútaa-kwaasi mirá íyana Áánútu kawer-ámpá'á
métinkanintave'a ó'onkaa-kwaasi simátíma'mae kwéiyune.

15 Áánútu Yútaa-kwaasi ánaaemba umátimakainka'a ó'onkaa-kwaasi sáwíwarawai kwená kwaási-i'a umátinkaraisasa miráumai naaemba Yútaa-kwaasi Áánútumpa'a títiana Ísu Káráísitina kwaási-i'a umátinkanimba pukésa usásinaara'naraamba ónááowe.

16 Yútaa-kwaasiyave'a imáyáa é'a simátíménda ísáaro. évakarawaimo toómbó ayááimó topámbaimo Áánútumbo ámémba mintómbá mútú'a Áánútundeiman-iyé. évakarawaimo sésamo mintái-ánú'á Áánútundeiman-iyé sembá mintáimá amápa'a kwendéimán-iyé.

17 moórá-taigo áwí'a órivema kígauva'a kwáyáin-taima mintáiráámbá umái Yútaa-kwaasi máyáawe. Áánútu minórivé-táigó ayáánamai arátuwena úmípakemba áváár-orive-taigo ayáánamai ará'mai máyavusumaraisana ávóiraken-anomba tamandéna anón-uraiye. áváár-orive-taigo ayáánamairaamba kemá ó'onkaa-kwaasiman-owe.

18 mindáyave'a kentúwí'a íma maimaé iyé'a arátukain-ayaanamaiyave'a úwoisamba owatá kesáa anómba úne íma seró. mintáigó asirayámbá kwétimivo keinárawa'a mintáigómbá íma asirayámbá kwéamevo kentúwí'a íma maimaé iyóro.

19 kentúwí'a íma mósá maré'a sé'a Áánútu kentáa máyavusumarinintavena ayáánamai arátukaiye íma seró.

20 maarán-áimbá árair-aimban-iyé. Yútaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa íma áraire siráantavena arátukaisa'a keinárawa'a áraire siráantavena miwí tinondá máyáawe. mindáyave'a íma kentúwí'a mósá máréwana táá'a káina'a kárákwiyoro.

21 Yútaa-kwaasi ayáánamai-uramban-ovo Ísu Káráísitin-aaiyavesa íma áraire sentávéna arátúwáísasa máyáamba pó'a keinárawa'o mirámó íyanamo éna Áánútu mirá íníye.

22 Áánútu évakarawai arumbá umátinkena évakarawai sáwí-meyamba tímínimba imáyáa oró. sáwí'o uráawai sáwí-meyamba tíména kembá kawé'a kwéumatinkaiye. kawé'ó umátinkáipa'o ímo mai'mai'o íyanamo éna ayáánamaimo arátukaintemba keinárawa'a mirá íníye.

23 Yútaa-kwaasimo sáwí-ambo tuwésamo Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire síyanamo éna Áánútu asirayámbá tokáiwai tiréna ááémo maémáempa'a mótinkaniye.

24 ó'onkaa-kwaasi áváár-orive-taigo ayáánamairaamba owaná Áánútu arátuwena kawer-órivé-táivimbá máyavusumakaimba mindá umbái tairáiyé. Yútaa-kwaasi kawer-órivé-táiráámbá owaná Áánútu minkáwé-táigó ayáánamai arátukaibanivo ókwara'a maimái Yútaa-kwaasi máyavusumaranimba mindá íma umbái téna kanaán-umai íníye.

Áánútu amáparawai arumbá kwéumatinkain-kwasai.

25 kesí kwaásiyono. kesáa anón-kwaasiya úne sevó sé'a avora'ó simátíménda ísáaro. Ísareri-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa íma áraire sembánivo íma mirá úmae iyésa naaémbo ó'onkaa-kwaasimo Áánútumo ítámakaiwaimo Áánútunopa'o títanka'a Ísareri-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sénááowe.

26 miráumai Áánútu Ísareri-kwaasi sáwí'ó umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

sáwí'ó umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkáiwai Sáiyono-naopa'a paaréna Yákoópo aísavutantamba uráawaiti sáwí-imayaa maitiyuwániye.

27 sáwí-imayaa maitiyúwáandara'a simáímo tarúmakaunda-aimba paáriníye Áánútu siráíye

agaimaréna Ísareri-kwaasi Yákoópo aísavutantamba uráawaiyavenawe miwítí anón-daopa'a áwí'a Sáiyono-naopatavenawe agaimaréna siráíye.

28 Yútaa-kwaasivinkemba sáwívarawai Ísu Káráisitín-aaí arááíraamba pósa Áánútuna namuro-kwáásiráámbá ompínkémbá ó'onkaa-kwaasi kwenáái isé'a áraire siráawe. Yútaa-kwaasi tikwá'náma Áánútu simái tarúmakaíntavena miwí tísavutantamba uráawai kwená kwaási-i'a umái ítámakaiye.

29 Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítámakena kawé'a umátinkaraimba íma ivátíyuwena ó'on-imayaa íníye.

30 ááéma kemá ó'onkaa-kwaasi Áánútun-aaí arááíraawasa naaémba Yútaa-kwaasi mirá uráamba póna ívé'a Áánútu keinárawa'a arumbá kwéumatinkaiye.

31 Yútaa-kwaasi Áánútun-aaí arááíraawana keinárawa'o arumbó kwéumatinkaintemba naaémba miwí arumbá umátinkaniye.

32 amáparawai Áánútun-aaí arááísúwana Áánútu séna sáwí'ó kwéomba mindágo tátokaiye séna arumbá umátinkanintavena mináímbá siráíye.

Áánútu áwí'a anómbo úmae kwéiyin-kwasai.

33 Áánútu ávááraumai arumbá umátinkena kawer-ímáyáá éna amápa-tantaatavena imáyáa isaná mirám-baaran-aimbo Áánútunopa'o kwáyáimba íma kanaán-umaiya kwéisaunanaya mirám-baaram-bayaimo kwémayaimba íma kanaán-umaiya kwéawanaundayaawe.

34 Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna Ísóigomo imáyáamo kwéimba íma kanaán-umai kwéisaawe. Ísóigomo máyáim-bayai íma kanaán-umai táásá umai kwémayaawe.

35 moórá-yantaa'a simíya'a kemá anondá tíménoma íma siwáímá póna kwemá ísarena kwétimíwaiman-íye agaimaréna siráíye.

36 Áánútu amápa-tantaa'a úmáráísana kwená asirayámbá kwáyáíntavena amápa-tantaa'a kwáyáimba pósa kwenáwí'a mósá maránááontavena amápa-tantaa'a kwáyáíye. mindáyaveta Áánútu mo máyáímó kwémayaimba íma kanaán-umaiya amápa'a kwéawanasundayaanivo kítoka'a kwéawanaundayaaniye. kwenáwí'ó anómbo úmae kwéiyimba árair-aimban-íye.

12

Áánútuna mayái kwémayaan-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. Áánútu ávááraumai arumbá umátinkáíntave'a maarán-áímbá asiramái simátimune. keinárawa'a kentúma Áánútumpa'a

kwéame'a kwentávé'a imáyáa kwée'a kwená mayáiyé su'mai kwémayaiyana aamoí umátinkaniye. mirámó é'o é'a kwená imáyáa árai'a mósá maránáaowe.

² marapá-kwáásímó sáwí'o kwéontemba íma mirá é'a Áánútu kwésin-aintave'a owé síyana kentí imáyáa aúnaí'a umátinkaina'a aúna-kwaasiraamba umái ménaaowe. mirámó é'o é'a Áánútumbo arááímo kwétain-aimba isé'a Áánútumo aamoímó kwéin-aimba isé'a kawé'-má'yáí-áimbá isé'a kwená kasenku-imáyáámó kwéimba isánáaowe.

³ Áánútu úwoi súwa'naa uráintave'a maarán-áimbá simátimune. kentúma íma maé iyé'a anón-kwaasiya úne íma seró. Áánútu túwa'naa isa'á íma kwaásiti asirayánká'án-ivo Áánútuna asirayánká'á kwená mayáí kwémayaamba mindáyave'a imáyáa é'a kentúma íma maé iyóro.

⁴ kentúwawaa'a imáyáa oró. tiyayaanko kwená mayáí kwémayaisana moórá-mora-yantaako mirá kwéisata

⁵ miráumai kesáá sáwíwa-kwaasi méta Ísu Káráisitiyeya tarúmai mimbórá-kúwawaa'a ma'mái máyaunanaya

⁶ Áánútu úwoi súwa'naa isatá moórá-morawaiya kentáási mayáí mayánaundayavena Áánútu asirayámbá siménaya Áánútu asirayámbó timénamo kesáái simátíma'mae nááóromo siráinda árair-aimban-iyé sé'a mirán-oro.

⁷ asirayámbó timénamo túwa'naa orómó siráindawai mirán-oro. asirayámbó timénamo kesí aambó agaráátínkáaro siráindawai mirán-oro.

⁸ asirayámbó timénamo asiramátínkáaro siráindawai mirán-oro. kentí náaindaambo taaimbaimo kwétimewai kawé'á kwéovo mirán-oro. kárákwiraawai kawé'á kwéovo mirán-oro. kawé'ó kwéumatinkaawai aamoí kwéiyapakemba mirán-oro.

⁹ moórá-morawaivimbo tirumbó kwétimemba íma kampa'á síyamba árai'a tirumbá tíméro. sáwí-mayai tínaaemba umáme'a kawé'-má'yáí tátoraaro.

¹⁰ Ísu Káráístina kwaási ontávé'a mimbórá-ákúnkáání'a é'a pó'a moórá-morawaivimba tirumbá kwétimé'a moórá-morawai túwí'a mósá maráamba karuwaa'á é'a máéro.

¹¹ Ísóigompa'a imáyáa kwée'a íma tivón-káína'a tiyáántán-kwimai Ísóigona mayáí karuwaa'á oró.

¹² Ísu Káráisitimo kumínintave'o amu'maré'o máyáamba tirunkó aamoí ínana umbai-yántáá'ó kentópa'o kwáyáimba íma imáyáa é'a asiramái mé'a Áánútumpa'a námúnaa símae iyé'a íma agándáaro.

¹³ Áánútuna kwaási ímo toómbó makéwai túwa'naa e'a namu-kwaasímó tíya'o é'a toómbá naambá tíméro.

¹⁴ sáwí'o umátínkáawaiyava'a Áánútuntave'a sáwí'a umátinkaaó íma sé'a kawé'á umátinkaaó seró.

¹⁵ aamoímó kwéowaise kegwárá'á aamoí oró. ivi'ó kwétaawaise kegwárá'á ivi'á taaró.

¹⁶ mimbórá-imáyáá umái mé'a anón-kwaasiya úne íma sé'a moórá-morawai túwa'naa e'a úwoi-mayaigwara'a máyáaro. kesávái-imáyáámó ombá keyáá kawer-imáyáágwára-kwáásiyá úne íma seró.

¹⁷ sáwí'o umátínkarewa'o é'a anondá íma mirá umátínkáaro. kwaási túranka'a kaweré su'mai umái máéro.

¹⁸ amáparawaivimba paru umái ménae sé'a tiyáántán-kwimai miráumai máéro.

19 sáwí'o umátinkaiya'o é'a anondá íma mirá é'a méwana Áánútu anondá sáwí-meyamba timíniye. mindáyavena Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

Ísoigo séna sáwí'o iyawaina anondá-meyamba timénaunda mindá kendéímán-iyé. sáwí-mayaiyave'a meéyámbá timénaumne siráiyé agaimaréna siráiyé.

20 mináimbá imáyáa é'a maarán-oro. Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

namuro-kwáásímó tááimo kwétinkaimbo é'a toómbá tíméro. namuro-kwáásímó nontávénamo kwétinkaimbo é'a tíméro. mirámó iyasamo ésa sáwí'o umátinkáantavesa tigeamá íníye

agaimaréna siráiyé.

21 sáwí'o kwéowaina ááimba íma usáyaaitanivo kentí kawe'-máiyáigó sáwí-mayaiyomba usáyaaitaino.

13

kárákwiraan-kwasai tísamaivimba áíkwiyon-kwasai.

1 amáparawai marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áíkwiyo. Áánútumo asirayámbó ímo tímakainkakai íma kárákwiyi-mayai mairáasino. Áánútu miráumaimo kárákwiraawai usásintinkariye.

2 marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi Áánútu usásintinkaimba pó'a miwí táái isé'a íma arááiséro. araisiyambo é'a Áánútu aúranka'a sáwí'a é'a sáwí-meyamba mayánááowe.

3 kawe'ó kwéowai kárákwiraan-anon-kwaasiyavena íma táá'a kaisasá sáwí'o kwéowai kárákwiraan-anon-kwaasi táároi kwéinkaisewe. kárákwiraan-anon-kwaasi táároi íma inkaisénáemo sé'o é'a kaweré su'mai iyasa aamoí umátinkanaaowe.

4 kárákwiraan-anon-kwaasi túwa'naa íya'a kawe'á umái ménaaontavena Áánútu miwímá usásintinkariye. sáwí'o é'o é'a miwí táái inkaíséro. asirayámbá tokáamba pósa sáwí'o iyawai sáwí-meyamba timénááovo inkaíséro. Áánútu usásintinkaraimba pósa sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba timénááowe.

5 mindáyave'a marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áíkwiyo. Áánútu áwáá'a síníyeyavaiye su'mai ímanivo arupí-aintave'a kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áíkwiyo.

6 miwí mirám-báyáímó kwémayaamba mirám-báyái mayánááontavena Áánútu usásintinkaraimba pó'a táákisi

7 ó'on-o'on-takisi orómó síya'a arupí umái mirá é'a anón-kwaasi túwí'a mósá marááro.

moórá-morawaivimba tirumbá kwétimen-kwasai.

8 óntambo tímakaiya'a amataáama íma maé'a ááéma tíméro. moórá-morawaivimba tirumbá kwétime'a mirámó ombá Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwégwaraawe.

9 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko séna aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaare íma oró. tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. túran-anda íma oró. mirám-baaran-amaankona ááimba maarán-iyé.

kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró.

10 miwítí kwaásiti imáyáamo kwéowai íma sáwí'a umátinkanaaowe. miwítí kwaásivimba tirumbá kwétimewai Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwégwaraawe.

11 Ísu Káráisitimo kumínín-kanaa sáwíyanka'a tína'a Ísumo kumínín-kanaamo ímo imáyáamo ontembá íma é'a kárákwiyoro. Ísu Káráisitinaaiyaveta áraire siráundarata Áánútumo siránín-kanaa sáwíyanka'a tínimba póta máyaundaya ívé'a minkánáa sáwíyanka'a tíniye.

12 marapá'ó túnkain-ayampa'o máyáamba kwéanasaimba pó'a sáwíyanka'a kwíyómpa'a ságayan-ayampa'a ménaaovo mindáyave'a sáwímayai tínaaemba umáme'a tiyáántán-kwimai kawe'-má'yái maé'a máéro.

13 ságayan-ayampataamo máyaunda-kwaasiyaamo kwéundantenta mirá kwée'a kawe'á umái máéro. íma torupamáí mé'a uwo'aó'-nómbá kwéne'a uwo'aó'á oró. aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné íma kwée'a aaisané íma kwése'a kawe'-má'yáímó kwémayaantave'a kentirunkó íma simái sáwí'a umátinkáaro.

14 sáwí-imayaayave'o tirááyave'o kwéomba íma owé sé'a tínaaemba umáme'a Ísóigo Ísu Káráisitintave'a sé'a kentáará'á kárákwiyuwo seró.

14

kwaásiti mayáigómbá íma simái sáwí'a oró-kwásái.

1 maísáaro. Ísu Káráisitinaaiyavesa áraire kwésesamo ímo asiramáímo kwégwaraawaiyave'a íma tiyuwé'a keséya máéro sé'a miwítí ó'on-o'on-imayaayave'a íma aaisambá simái taaínaaro.

2 Ísu Káráisitinaaiyavesa áraire kwésewaivinkemba évakarawai sésa amápa-tomba kwénaundaya kanaá kwéiye sewasá évakarawai Áánútuna aampa'ó ímo asiramáímo kwégwaraawai sésa kígaavaken-tone su'mai néta póí-ama'a íya nánaumne sewasá

3 amápa-tombo kwénaawai póí-ama'o ímo kwénaawaiyavesa íma simái sáwí'a umátinkáaro. kwenááyavesa áraire kwésesa póí-ama'a kwénaawaiyavena Áánútu séna kesí kwaásiman-owe siráimba pósa kígaavaken-tone su'mai kwénaawai póí-ama'o kwénaawaiyavesa sáwí'a kwéowe íma seró.

4 moóráwaina mayái-kwáásígóntávé'a sáwí'a óne íma seró. íma keinárawa'nein-ivo kwená anón-kwaasigondei póna kweyáárika'a séna kawe'-má'yái maé sáwí-mayai maé kwéone kwená anón-kwaasigo kwésiye. Ísóigo kanaán-umai áwa'naa ínimba póna kawe'-má'yái kwémaena asiramái méniye.

5 évakarawai moórá-mora-tawaiyavesa sésa anóm-bono'o síi-táwain-ivo amápa-tawai úwoi-kanaaman-íye sewasá évakarawai sésa amápa-tawai mimbórá-táwairaani'an-íye kwésewe. amáparawai imáyáa ésa moórá-aimbo arupí-aimbo sésamo ésa mináímbá mirán-oro. évakarawai moórá-aimbo arupí-aimbo sésamo ésa mináímbá mirán-oro.

6 évakarawai Ísóigo áwí'a mósá maránáe sésa moórá-tawaiyavesa anón-tawaiman-íye sewasá évakarawai Ísóigo áwí'a mósá maránáe sésa toómbá Áánútunopa'a súwi simái kwénaawe. évakarawai Ísóigo áwí'a mósá maránáe sésa évaka-tontavesa íma nánaumne sésa kwénaan-tontavesa Áánútumpa'a súwi kwésewe.

7 métaamo puwónaundayaawe íma kendéiyáánivo Áánútundein-iyé.

8 máyaundaya Ísóigontaveta imáyáa kwéeta máyaunda póta púwóndaya Ísóigontaveta imáyáa kwéeta puwónaumne. máyaundayaawe puwónaundayaawe Ísóigondei-ita kwéune.

9 Ísu Káráísiti pukáan-kwaasirare úwoimo súvamaimo máyaunda-kwaasirataawe kárákwiyinintavena pukéna usásinkaiye.

10 mindáyave'a imáyáa é'a Ísu Káráisitina kwaási ontáv'é'a moórámorawaiti mayái awán'é'a sáwí-mayaiman-iyé íma sé'a íma simái sáwí'a umátínkáaro. Áánútu amáparawai máyáawaina ááimba tísaa ínínka'a Áánútu aúranka'a amáparawaiya máyaundayavenaya póna sísaá ínintave'a mindáyave'a kwaásiti mayáígómbá íma simái sáwí'o oró.

11 mináintávéna Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

Ísóigo séna máyaundayave'a sé'a kesúranka'a amáparawai kívaíresa kesí imáyáa mósá marésa avora'á sésa árai'a emá Áánútuma óne sénááowe Áánútu siráiyé agaimaréna siráiyé.

12 miráumai minkánáámó tínimba Áánútu aúranka'a amáparawaiya kesáámó máyaundawaina ááinta simámendaundayaawe.

kentáásí mayáígóná aambá kawer-áné su'mai awánésa íma sáwí-amba kwaráígwáé siráin-kwasai.

13 mindáyaveta imáyáa kwéeta moórámorawaiti mayái awánéta sáwí-mayaiman-iyé íma séta maarán-imáyáa éta kesí kwaási kesí mayái awánésa sáwí'a ónáe seváinivo kaweré su'mai ónáe séta mirá ónaundayaawe.

14 Ísóigo Ísuwe tarúmai máyaunda pó'a maarán-áimbá árar-aimba iyé-áimbá ísaraumne. amápa-tomba kwáyáimba íma sáwí'a isasá náíyanamo éna íma sáwí'a umátinkanivo kampa'ó sésamo naananá sáwí'a umásinkaniye sésamo náíyanamo éna sáwí'a umátinkaniye.

15 évakarawaimo mintómbá íma nánaumnemo sen-tómbó náíyasamo ésa mináimbó sewái tuwánésa mintómbó náíyantavesa sáwí-amba kwaránááowe. mirámó kwéomba sáwí'a é'a tirumbá íma kwétimewe. mirán-tómbó kwénaamba miwíyáwáiyé séna Káráísiti pukáiwai tuwánésa sáwí-amba kwaráávo sé'a kárákwiyoro.

16 kawe-tántáá'án-iyé sé'o kwéomba évakarawai tuwánésa simái sáwí'a umásínkáavo sé'a kárákwiyoro.

17 Áánútu kentáára'á kárákwiraimba mirám-baaran-tone noné naawasá íma naawasamó kwéomba imanivo Áánútu kentáára'á kárákwiraimba maará kwéiyé. kwenaúranka'a arupí umái paru umái máyaunanaya Áánútun-amanko kwésuwa'naa-isana sirunkóyá aamoí kwéiyé.

18 mirámó kwéomba Ísu Káráisitina mayái kwémayaawana Áánútu aamoí kwéumatinkaisasa tuwánésa sésa kawe'á kwéowe kwésewe.

19 mindáyaveta imáyáa éta paru umái méta moórámorawai asirayámbá tíménáe séta siyáántán-kwimaiya mayáiyá máyáano.

20 évakarawaimo kampa'ó sésamo mintómbá naananayá sáwí'a umásinkaniye sewa'ó ombá mintómbá nánáe sé'o né' o ombá tuwánésa sáwí-amba kwaráavainivo kárákwiyoro. Áánútumo kentirumpimbó kwémayimbayaigomba sáwí'a iváinivo kárákwiyoro. amápa-tombo naambá mindá

kanaán-ivo évaka-tombo kwénaambo tuwánésa sáwí-amba kwaráamba sáwí'a umátinkaamba mindá sáwí'an-iyé.

²¹ pói-amare ándá-aran-done ó'on-o'on-tone kwénaundamo suwánésa sáwí-amba kwaráavo sé'a miwíyávé'a imáyáa é'a mintómbó kwénaamba ivátiyuwe'a mirámó ombá kawe'á kwéowe.

²² mintántáátávé'o imáyáamo kwéomba Áánútune su'mai simáméro. kentirumpinkén-imáyáanéimó kwéomba íma sáwí'a kwéune kwésevo kentirunkó kawe'á iní'a kwéowe.

²³ évaka-tontave'a kaer-imáyáá toké'a nánaum. íya nánaumno kwésewai kentirumpinkén-imáyáágó íma naaó kwésina'o né'o é'a Áánútu aúranka'a sáwí'a ónááowe. kentirumpinkén-imáyáágó kawe'án-iyé ímo kwésisasamo mirámó ombá sáwí'a kwéowe.

15

Ísumo ímo kwesávái-imáyáámó uráintemba mirá oró-kwásái.

¹ kesáá Áánútuna aampa'á asiramáiya kwégwaraundawaiya Áánútuna aampa'ó ímo asiramáimo kwégwaraawai túwa'naa ono. sirááimo tainí'o kwéundayaawe su'mai íma imáyáa éta

² kentáási egwaa'ó máyáawai Áánútuna aampa'á asirámae kónááontaveta miwíyáváigwará'á imáyáa éta túwa'naa ono.

³ Ísu Káráisiti íma kwesávái-imáyáá éna kwaásiyavena imáyáa uráiyé. mindáyavena naaóvá'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna Káráisiti Áánútuntavena séna simái sáwí'o umánkaraawai pósa kembá sáwí'a umásinkaraawe siráiyé agaimaréna siráiyé.

⁴ naaóvá'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimakáamba maarán-áintávésa agaimakáawe. súwa'naa ínanaya íma ááema sívón-káinata Áánútun-aaíyaveta asiramái imáyáa kwéeta kwesé ménaundayaveta amu'maréta máyaumne. mindáyavesa aúváima agaimakáawe.

⁵ íma tívón-káina'a asiramái máéro séna Áánútu kwétuwa'naa-iyé. Ísu Káráisitimo máyáintemba miráumai mé'a keinárawapimba mimbórá-imáyáá oró séna Áánútu kwétuwa'naa-isa'a

⁶ pó'a mimbórá-imáyáá kwé'e'a mimbórá-áimbá kwése'a Áánútu áwí'a Ísoigo Ísu Káráisiti avowa áwí'a mósá maráamba mindáyave'a námúnaa kwésune.

Ísu Ísareri-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye túwa'naa uráin-kwasai.

⁷ Ísu Káráisitimo keinárawatavenamo aamoí kwéintemba keinárawapimba moórá-morawaiyave'a aamoí kwé'e'a mirámó kwéowana Áánútu áwí'a anómba kwéiye.

⁸ naaóvá'á Áánútu Yútaa-kwaasiya síkwá'náyavenaya simái asirámarowana Áánútumo siráintembo íníntavena minásiráyán-áimbó paárinintavena Ísu Káráisiti kumbéna Yútaa-kwaasi túwa'naa úwasa

⁹ ó'onkaa-kwaasi sésa Áánútu arumbá umásinkáisata kwenáwí'a mósá maráúmne sénááontavena Ísu Káráisiti kunkáiyé. mináintávéna Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

ó'onkaa-kwaasivimba máyaunda enáwí'a mósá maré'a monor-ímó
kwésunda enáwí'a mósá kwémaraumne
agaimaréna súwana

¹⁰ moóráva'a agaimaréna séna

ó'onkaa-kwaasiyono. Áánútumo ítamakaiwaiye tirunkógwará'á aamoí íno
agaimaréna súwana

¹¹ moóráva'a agaimaréna séna

ó'onkaa-kwaasiyono. Ísóigo áwí'a mósá máraaro. amáparawaise kwenáwí'a
mósá máraaro
agaimaréna súwana

¹² Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísaya agaimaréna séna

Téviti avowa áwí'a Yési kwenándarakemba moóráwai paárinana ó'onkaa-
kwaasira'o kárákwiyinintavena Áánútu usásinankainasa kwembá
amu'marésa ménaaowe

agaimaréna Ísu Káráisitintavena siráiyé.

¹³ kwesé ménaaomba amu'maré'a máéro séna Áánútu kwétuwa'naa-
iyé. kwesé aráápamai máyáantavena paru umátinkena tirumbá kawé'a
umátínkáisana kwenamankó asiramátínkáva'a kwéiyisa'a kwesémó
ménaaomba amu'maré'a máyáamba mindáyave'a námúnaa kwésune.

Áánútuna mayái kwémayaundayavai aamoí kwéune siráin-kwasai.

¹⁴ kesí kwaásiyono. imáyáamo kwéunda-aimbo simátíménda ísáaro.
kawe-kwáási-úrumba pó'a kawer-ámbó kwégwaraan-aimba amápa'a isé'a
kanaán-umai kwéagaraatinkaawe. keinárawatave'a mirán-ímáyáá kwéune.

¹⁵⁻¹⁶ maanáúváivimbá évakar-aimba asiramái simátimunda mináimbá
ímáyáa ónááontavena íma sáá'a kwégaisa'a sune. ó'onkaa-kwaasivimba
Ísu Káráisitina mayái mayánaundayavena Áánútu si'mákaimba póna íma
sáá'a kwégaisa'a asiramái maanáúváivimbá simátimune. Áánútuntave'a
sé'a maanó'ónkáá-kwáási ená kwaási owaná enamankó ená kwaási-
í'a umátínkaraiye senaná Áánútu aamoí ínítave'a kenáái áséi-kwasai
kwésjmatimune.

¹⁷ Ísu Káráisitiyé tarúmai mé'a Áánútuna mayái kwémayaundayave'a
aamoí kwéune.

¹⁸ Ísu Káráisiti asirayán-ímáyáá símísa'a ó'onkaa-kwaasi Áánútun-
aaiyavesa áraire sénááontave'a mayái miwíwimbá mairáunda mináimbá
íma sáá'a káina'a pó'a simátíménda ísáaro. aái kwésimatime'a mayái
kwémayaunda

¹⁹ Áánútun-amanko asirayámbá kwésimisa'a ó'on-o'om-bayai ímo
awánaraam-bayai maimaé'a kuráumne. Yérúsaremu-naopakemba ó'on-
o'on-daopa'a kwénaae'a Káráisitin-aaí áséi-kwasai simátíma'mae'a iyé'a
Írírikamu-marava'a kuráumne.

²⁰ kemá sé'a naaó'-nao'a Ísu Káráisitín-aaímo ímo ísaraan-daopa'a
áséi-kwasai kosimátiménae. kosimátímakaan-kwaasivimba íma
kosimátiménaumpo ó'on-daopimpa'a kosimátíma'mae'a naaónaumne sé'a
mináséi-kwásái ímo ísaraan-kwaasivimba kosimátímakaumne.

²¹ naaóvá'á Áánútun-aaí aúváivimba mirán-áimbá agaimaréna séna

ímo simátíméwasamo ísaraawai naaémba Áánútuna aambá awánanaaowe.
ímo ísaraawai naaémba

Áánútun-aaí isánááowe

agaimaréna siráimba pó'a Ísu Káráisitín-aaimo ímo ísaraan-kwaasivimba kosimátimakaumne.

Árómaa-naopa'a kónáe siráin-kwasai.

²² ímo ísaraan-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimundara'a kentópa'a kónáe sé'a úmae iyúnda simátimunda-mayaigo sáwívaka'a kembá tátokaiye.

²³ kentópa'a kónáe sé'a úmae iyúnda sáwívar-ima maisuwé'a íma kanaán-umai kwégundayave'a ívé'a maandáópímpá'á kesí mayáí ánásasuwe'a

²⁴ kentópa'a kónáe-imayaa kwéune. Sépéni-maravare sé'a kwégwe'a kentí naaópa'a kotuwáné'a komáyáana'a súwa'naa íya'a Sépéni-marava'a kónaumne.

²⁵ aiva'á Yérúsaremu-naopa'a Áánútuna kwaási kotúwa'naa ónaumne.

²⁶ Áánútuna kwaási Másétóniyaa-maravakewaiye Ákáyaa-maravakewaiye sésa ayawai taisasá Áánútuna kwaási Yérúsaremu-naopakewai toómbá íma makáawai túwa'naa ónáe sésa miwítí óntamba torupámakaamba pósa simíya'a maimaé'a Yérúsaremuva'a kwé'a mátimenaumne.

²⁷ miwítí imáyáavinkembo mirámó kwéomba mindá kawe'án-iyé. Yútaa-kwaasi ó'onkaa-kwaasi Ísu Káráisitín-aii kosimátimakaamba pósa imáyáa ésa miwítí óntamba Yútaa-kwaasi toómbá íma makáawai kwétimemba mindá kawe'á kwéovo mirán-oro.

²⁸ torupámakaan-ontamba maimaé'a kweéme'a amáparawai mátimatuwe'a Sépéni-maravare sé'a kwégwe'a kentí naaó'a kómé'a minkákembá Sépéni-marava'a koónaumne.

²⁹ kentí naaópa'a komáyáanaana Ísu Káráisiti ávááraumai kawe'á umátinkaniye-imayaa kwéune.

³⁰ kesí kwaásiyono. kentáási Ísóigo Ísu Káráisitintave'a imáyáa é'a Áánútun-amanko arumbá kwéumasinkaintave'a imáyáa é'a asiramái simátime'a sé'a Áánútumpa'a námúnaa kwésumpo keinárawakwara'a súwa'naa umai asiramái námúnaa seró kwésune.

³¹ Yérúsaremu-naopa'a kónaunda Yútiyaa-ayampaken-Yutaa-kwaasi Ísu Káráisitín-aaiyavesa íma áraire kwésewai sínkamovo sé'a súwa'naa umai námúnaa seró. miv'á Áánútuna kwaási máyáawai túwa'naa on-óntántávésa aamoí ónááontave'a námúnaa seró.

³² mimbáyái ánásasuwaanana Áánútumo owémó sína'o é'a aamoí é'a kentópa'a kweéme'a kotuwáné'a aúnái'a umái ménaumne.

³³ Áánútu paru kwéumasinkaiwaiya keinárawate máyáiyé sé'a námúnaa kwésunda árair-aimban-iyé.

16

kawe'á umái máéro siráin-kwasai.

¹ moórá-ininko áwí'a Vípí kesimánaakaanta éna Áánútuna kwaási Sénkíríyaa-naopakewai kwétuwa'naa-isa'a kwenáái simátimune.

² keinárawate kwesé Ísóigona kwaási ontávé'a kentópa'o kwínimba aamoí umánke'a keséya maiyó sé'a évaka-tantaa'o kwempimbó ímo kwáyáinda áwa'naa oro. sáwívarawai túwa'naa ena kenkwárá'á súwa'naa intávé'a pó'a áwa'naa oro.

³ moórá-ininko áwí'a Párisiraawe awaíko áwí'a Ákwíraawe kawe'á umái máékaiyo kwésimatimune. mindáraiye kewé Ísu Káráisitina mayáiyá kwémayaumne.

4 ááema sínkamiyakai puwúyavo-imayaa íma ésarai súwa'naa uráaya'a aamoí kwéumatinkaumne. kewé su'mai ímanivo ó'onkaa-kwaasi ó'on-o'om-baravakewai Áánútuna kwaásigwara'a aamoí kwéumatinkaawe.

5 mindáraití naaúmpa'a Áánútuna imáyaa ésa torupamáí kwémaewaiyave'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

moóráwai áwí'a Épinitasi kwemá kesí kwaási-i'a kwéintave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune. kwemá Ésiyaa-maravakewai aiva'á Ísu Káráisitín-aaiyavena áraire siráiwaiman-íye.

6 moórá-ininko áwí'a Máriaantave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune. kwemá keinárawatavena imáyaa éna anóm-bayai kwémayaiye.

7 kae'á Yútaa-kwaasi túwí'a Ádónaikasiye Yúnyasinteyave'a kawé'á umái máékaiyo kwésimatimune. kemá Ísu Káráisitín-aaiyave'a íma áraire siráundara'a áraire siráayawai Ísuna aantá-kwaasiyomba minkáé'nárai tuwánaraan-kwaasirai ésarai ááema kesé ándáma uráaiye.

8 moóráwai Ámpíríyetasintave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune. kwemá kesí kwaási-i'a éna Ísóigo tarúmai máyáiye.

9 moórá Épáanintave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune. kwemá kesé Ísu Káráisitína mayái kwémayaiye. moóráwai kesí kwaási-i'a iwáimá áwí'a Sítékisintave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune.

10 moóráwai Ápérísi Ísu Káráisitína aampa'á asiramái kwégwaraiwaintave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune. Árísítopurasina akúntávé'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

11 moórá Yútaa-kwaasigo áwí'a Érótyioninteyave'a Násísáasina akúmbá Ísu Káráisitína kwaásiyeyave'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

12 moóráwai Táráivinae moóráwai Táráivosiye mindárai Ísóigona mayái kwémayayawaiyave'a kawé'á umái máékaiyo kwésimatimune. moóráwai Pésísi Ísóigo Ísuntavena imáyaa éna anóm-bayai kwémayaiwaintave'a kawé'á umái maiyó kwésimamune.

13 moóráwai Árúvusi Ísu Káráisitína mayáimó kwémaenamo usáyaaitaraiwainte anówa kesinóraamba uráin-ininkoteyave'a kawé'á umái máékaiyo kwésimatimune.

14 évakarawai túwí'a Ásínkiritasiye Vírígonowe Émisiye Pátáropasiye Émásiye miwísé Ísóigona kwaási máyáawaiyave'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

15 évakarawai túwí'a Vírórógasiye Yúriyaawe Nériyasiye kwenámáánaakowe Órímpasiye miwísé Áánútuna kwaási máyáawaiyave'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

16 keinárawapimba moórá-morawaiti imáyaa kwée'a tiyáamba tíméro. Ísu Káráisitína kwaási amáparawai keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésimatimewe.

17 kesí kwaásiyono. maarán-áimbá asiramái simátimune. évakarawai simátimakaunda-aimba íma kwa'mái sésa kampar-áimbá kwésimatimewasa isésa taaínkaar-esa évakarawai kawer-ámbá tuwésa sáwí-ampa'a kwégowe. kárákwiye'a mirán-kwáási tínaaemba umátíméro.

18 mirán-kwáási kentáási Ísóigo Ísu Káráisitína mayái íma kwémaesa sáwí-imayaayavesa tirááiavaimo om-báyái kwémaesa kampa'á simátiyuwanæ

sésa kwaasái kwésimatimesa simái tirumbá kwéairaraawasa ímo kawé'ó umáimo aaimó isáawai minkámpár-áintávésa áraire kwésewe.

19 keinárawa'o áséi-kwasaimo asiramáimo taagwiyávón-aimba amáparawai kwéisaantave'a imáyáa é'a aamoí kwéumatinkaumne. kawé'-máyaíyávé'a imáyáa úmae iyé'a sáwí-mayaiyave'a íma imáyáa kwéomba mindá sirááima kwétaiye.

20 Áánútu paru kwéumasinkaiwaiya túwa'naa ína'a sáwiyanka'a Sáátáánigomba usáyaaitanaaowe. kentáási Ísóigo Ísu úwoi túwa'naa úmae íyíntave'a námúnaa kwésune.

21 kesé mayái kwémayaiwai áwí'a Tímóti kawé'á umái máéro kwésimatimiye. évaka-Yutaa-kwaasi túwí'a Árúsiyasiye Yésónowe Sósipataawe kawé'á umái máéro kwésimatimewe.

22 kemá Tétiyasi Póro sin-áimbá maanáúvái kwéagaye'a keináraware kesé Ísóigona kwaasí undayave'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

23 moórawai áwí'a Káyási kawé'á umái máéro kwésimatimiye. kwená naaúmpa'a kwégwaunasa Áánútuna imáyáa kwéon-kwaasi mindáúmpá'á torupamá kwémaewe. moórawai áwí'a Érásátasi kwená naaópakewaiti óntanka'a kárákwiraiwai kawé'á umái máéro kwésimatimiye. moórawai áwí'a Kótasi Áánútuna kwaásigo kawé'á umái máéro kwésimatimiye.

[24 kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti úwoi túwa'naa úmae íyimba árair-aimban-iyé sé'a námúnaa kwésune.]

25 Áánútu áwí'a anómba úmae íyóno. Ísu Káráísitin-aii áséi-aimba kwésimatimun-aimba isare'a áraire kwésemba póna Áánútu kanaán-umai asiramátinkáimba pó'a kwenááiyave'a asirayán-imáyáa kwéowe. naaóvá'á Áánútu mináséi-kwásái aúpá'á makówasa kentáa síkwá'náwe miwí tisaavutantamba uráawaiye mináínkóná ááimba íma ísaraawe.

26 Áánútun-aii simátimakaawai mináimbá agaimakáawe. Áánútu maí'mai'a kwéiwai ívé'a paáriníye kwésimba pósa amápa'-maravaken-kwaasi mináínkóná ááimba isánááowe. mináintávésa áraire sésa taagwiyavónááontavena mináínkóná ááimba paáuraiye.

27 Ísu Káráísitimo uráintaveta Áánútu áwí'a anómba úmaeta kwéiyune. Áánútu mimborá-Ísóigó ména kweyáá amápa-tantaatavena ísaraiwai kwenáwí'a anómba úmaeta kwéiyundaya árair-aimban-iyé.

kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

1 Kórinti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai ava'moraé-ya'yo. miráumai-ima maisuwéna Évésasi-naopa'a ména maanámbá agaimái Kórinti-naora-kwaasi mátimakaiye. Kórinti-naopa'a anón-daopa'a Ákáyaa-marava'a kwáyon-daopa'a Kíriki-kwaasi sáwíva'a máyówasa évaka-Yutaa-kwaasigwara'a máyáapa'an-iyé. ááéma Póro Ísun-aii kosimátíma'mae iyúwasa Ísuna aampa'á kwégwesa ména naaémba taaínkaa'a ésa sáwí'a umái máúwana Póro minámbá iséna maanámbá agaimái tuwówasa mátimakaawe.

¹ kemá Póro maanámbá agaimaráúmpo isáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kembá aantá-kwaasi-i'a umái ításinkena séna Ísu Káráisitín-aii kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. kentáási kwaási áwí'a Sósénisintave'a súnana maanáúvámá kwéagayaiye.

² Áánútuna kwaási Kórinti-naopa'a máyáawai isáaro. Áánútu kwendéi-í'a umátínkaraisa'a Ísu Káráisitíye tarúmaimo máyáawai isáaro. amápa'-maravakewai Ísóigo Ísu Káráisitimp'a'a námúnaa kwésewaiye keináraware Áánútu ítátínkaraiye. Káráisiti miwír'á kárákwiraiwai éna kentáárákwará'á kárákwiraiye.

³ Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráisitíye úwoi túwa'naa ésarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

⁴ keinárawatave'a isámai aasiyaasi Áánútumpa'a súwi kwésune. Áánútu Ísu Káráisitina mayáiyávéna imáyáa éna kwétuwa'naa-imba mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

⁵ Ísu Káráisitíye tarúmaimo máyáantavena Áánútu kawé'ó umátínkáimba keinárawapimba anómba urántave'a pó'a kwenáái isé'a kawé'á umái kwésimatimewe.

⁶ Ísu Káráisitín-aii simátímakaunata tirumpimbá tátoke'a asiramái mé'a pó'a kwenáái kawé'á umái kwésimatime'a

⁷ Ísóigo Ísu Káráisitimo marapá'ó kumínimba amu'maré'a máyáamba Áánútun-amanko kwétimin-asirayamba maimái tátokaawe.

⁸ asiramátínkáva'a iyínana póna naaén-kanaamo Ísóigo Ísu Káráisitimo kumínín-kanáa tínana kempimbá sáwí-aimba íma kwéniye.

⁹ Áánútu sinteni'o kwéena kwenááninko kentáási Ísóigo Ísu Káráisitinte tarútínkaíndayavena táayaraimba sinteni'o kwéiwai póna mirá uráiyé.

taaín-taimba uráan-kwasai.

¹⁰ kesí kwaásiyono. kentáási Ísóigo Ísu Káráisitina asirayámbá símakaintave'a asiramái kwésimatimune. mimbórá-áimbá sé'a íma taaínkaarí'a é'a mimbórávímá mé'a mimbórá-ímáyáá é'a mimbórá-máyái máyáaro.

¹¹ keinárawatopakemba moórá-ininko áwí'a Kórówina akúmpákén-kwáási évakarawai tasimásimesa sésa keiyái aaisan-áimbá kwésesa taaínkaar-umai máyáawe tasimásimakaawe.

12 mináísán-áinkóná ááimba évakarawai sé'a Póro kentáásí anónnda'an-iyé sewa'á évakarawai sé'a Ápórosi kentáásí anónnda'an-iyé sewa'á évakarawai sé'a Pítáa kentáásí anónnda'an-iyé sewa'á évakarawai sé'a Ísu Káráísiti kentáásí anónnda'an-iyé kwésewe.

13 Ísu Káráísiti mimbóráwái anónnda'a máyáivo íma taaínkaa'a umái máéro. kemá Póro íma keinárawatave'a imáyáa é'a taaira'á pukáumne. íma kentáv'e'a ísámai nombá pékaavo Ísuntave'a ísámai nombá pékaawe.

14-15 évakarawai sé'a Póro kentáásí anóni'a índayavena nombá pésinkariye sevó sé'a sáwíwarawai íma nombá pétinkaranda mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. keinárawapinkemba íma sáwíwarawaiman-ivo kae-kwáásí túwí'a Kárisipasiye Káyásiye minkáé'náraiye su'mai nombá pétinke'a sáwíwarawaimo ímo pétinkarandayave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

16 ániwo mooráwái áwí'a Sétevanasiye kwená akúné nombá pétinke'a imáyáa é'a á'owima íma pétinkaraumne.

17 Ísu Káráísiti íma simásimena séna nombá pétinkamae naauwó íma simásímakaivo áséi-kwasai simátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. Ísu Káráísiti taaira'á pukáin-ainkona ááimba íma ísáavo sé'a Káráísitin-aai avora'á kwésimatime'a kwaásiti kawer-ímáyáávínkén-áimbá íma sé'a tavisí-áimbá íma kwésimatime'a avora'á Káráísitin-aai kwésimatimune.

Ísumo pukáimba Áánútuna asirayánkómán-iyé kwaasíi.

18 sáwí'o umáimo kwémaewaina aambó kwégwaraawai Ísu Káráísitimo kwaásiyavenamo imáyáa éna pukáin-aintavesa sésa úwoi-aimban-iyé kwésevo Áánútunopa'o kwégon-amba kwégwaraundawaiya mináintávéta séta Áánútu kwésuwa'naa in-ásiráyámbá iyéyá kwésune.

19 sáwí'o umáimo kwémaewaina aambó kwégwaraawaiyavena Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna marapá-kwáásí kawer-ímáyáámán-iyé kwésen-imayaa ánásasuwe'a ó'on-o'on-imayaagwara-kwaasiti imáyáa maitiyuwánaumne agaimaréna siráiyé.

20 marapá-tántáátávésa kawer-ímáyáa kwéowaiyavena Áánútu séna minímayáa úwoisan-tantaa'an-iyé siráiyé. kawer-ímáyáágwaráwái íma aiva'á kwíyasa pósa ámáambo ísaraawai íma aiva'á kwíyasa pósa marapá-tántáátávésa kwaasíi símae kwénaoowai íma aiva'á kónááowe.

21 Áánútu kawer-ímáyáa éna séna marapá-kwáásí miwítí kawer-ímáyáávínkémhá íma kanaán-umai kesí ááimba suwánanaaowe súmbanivo imáyáa éna séna kesááiyavesa áraire siyawai sáwí'o umáimo máyáampinkemba iyátinkanaumne Áánútu súwata mináséi-kwásíi kwésimatimunasaya évakarawai úwoi-aimban-iyé kwésewe.

22 Yútaa-kwaasi sésa ímo awánaanda-i'o inatá Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraireya sénaumne sewasá Kíríki-kwaasi kawer-ímáyáámán-iyé kwésen-imayaa kwéavakaa-ombanivo

23 kesáá Ísu Káráísitimo kentááyávénamo imáyáamo énamo pukáin-ainta kwésimatimunasaya Yútaa-kwaasi mináimbá isésa Ísu Káráísitin-aai tínaaemba kwéumamewasa Kíríki-kwaasi mináimbá Áánútuna kawer-ímáyáávínkén-áimbá isésa úwoi-aimban-iyé kwésewata

24 Yútaa-kwaasivinkene ó'onkaa-kwaasivinkene Áánútu ításinkaraiwaiya séta Áánútuna kawer-ímáyáávínkémbá Ísu Káráísiti pukáísana Áánútuna asirayánkó sáwí'ó umáíyaamo máyaundavinkenta kwéiyasinkaintaawe.

25 marapá-kwáásí sésa Áánútuna imáyáa úwoi-imayaaman-iyé kwésen-imayaao kawer-ímáyááó póna kwaásiti kawer-ímáyááómbá usáyaaitaraiye. kwaásí sésa Áánútu aamoisayámbá iyémó kwésen-aamoisayanko kwaásiti asirayámbá usáyaaitaraiye.

26 kesí kwaásiyono. Áánútumo kwená kwaási-i'ó umátínkaronka'a máyówaina ááimba imáyáa oro. keinárawapimba marapá-kwáásí túranka'a kawer-ímáyááágwárá-kwáásí íma sáwíva'a máémba moórá-mora-umai mé'á marapá-kwáásí túranka'a asirayán-kwáásí íma sáwíva'a máémba moórá-mora-umai mé'á marapá-kwáásí túranka'a túwí'ó kwáyón-kwaasi sáwíva'a íma máémba moórá-mora-umai méraawe.

27 marapá-kwáásí sésa úwoi-kwaasiman-owe kwésen-kwaasivinkemba Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítátinkena marapákén-káwér-ímáyááágwárá-kwáásí Áánútuna kwaási tuwánésa sésa kentáásí kawer-ímáyáá úwoisamban-iyé sénááontavena Áánútu mirán-kwáásí ítátinkaraiye. marapá-kwáásí sésa aamoisayán-kwáásímán-owe kwésen-kwaasivinkemba Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítátinkena marapákén-ásiráyánkwará-kwáásí Áánútuna kwaási tuwánésa sésa kentáásí asirayámbá úwoisamban-iyé sénááontavena Áánútu mirán-kwáásí ítátinkaraiye.

28 marapá-kwáásí sésa úwoi-kwaasiman-owe sésa simái sáwí'a kwéumatinkaawaiye ímo méraawaiye Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítátinkaraiye. marapá-kwáásí sésa anón-kwaasiman-owe kwésen-kwaasi ánásanaaontavena úwoi-kwaasivinkemba Áánútu ítátinkaraiye.

29 Áánútu aúranka'a miwí kentúwí'a íma mósá maránááontavena úwoi-kwaasivinkemba Áánútu ítátinkaraiye.

30 Áánútu Ísu Káráísitinte tarútinkaraisa'a máyáawana póna Ísu Káráísiti kentáásí kawer-ímáyááóóná ááini'a Áánútu umánkaraiye. Ísu Káráísiti pukáintavena Áánútu kwenaúranka'a arupíya umásinkenaya kwená kwaási-i'a umásinkenaya sáwí'ó umáíyaamo máyaundavinkenta maisiyuwéna siráísata máyaumne.

31 mináíntávéna naaóv'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna moóráwaimo kesúwí'ó mósá maránáe sénamo éna íma mirá éna Ísóigo áwí'a mósá maráino agaimaréna siráíye.

2

Ísu taaira'á pukáin-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. kentópa'ó komé'á Áánútun-ai paárurain-aimba kosimátimewandara'a kesúwí'a maé iyígwáe-aimba íma simátimé'a Áánútun-ai avorá'á simátimakaumne.

2 ááema imáyáa é'a sé'a kentópa'á komáénda íma mirám-baaran-tantaakona imáyáa é'a simátimé'a Ísu Káráísitintave'a imáyáa é'a kentááyáváiyé séna taaira'á pukáin-aine su'mai imáyáa é'a kosimátimenaumne sé'a

³ kentópa'a komáéwandara'a sáá'a kwégowa'a tavaravamá kwéuwa'a aamoisayán-kwáásí mé'a

⁴⁻⁵ aaimó simátimewandara'a Áánútun-aaiyavesamo áraire síyawaina ááimba íma kwaásiti kawer-ímáyáávinkémbán-ivo Áánútuna asirayámpínkémbán-iyé sé'a simátimé'a Áánútun-amankona mayáiyé asirayáné agarátinkááwána'a awánaraawe.

Áánútuna kawer-ímáyáágóná kwaasái.

⁶ Áánútuntave'a asiramái máyáawaiyave'a kawer-ímáyáávinkémbá kawer-áimbá kwésimatimune. minkáwér-ímáyááo marapá-kwáásívinkéné marapá'ó kárákwiraawaimo ánásanaaowaivinkene ímanivo

⁷ minkáwér-ímáyááo Áánútumpakemban-iyé. Áánútu maramá íma urónka'a séna to'mayaa é'a naaémba paáronana mindá'á kawé'á umátinkainasa ságyan-ayampa'a ménaaowe siráimba kentááyávéna séna minkáwér-ímáyáá aúpa'á makáimba póna kwáyowasa

⁸ marapá'ó kárákwiraawai íma kawé'á umái ísaraawe. ísaresaraai Ísóigo ó'oran-aainkwarawaimba taaira'á íma tuvúwúwana pukáisino.

⁹ mináintávéna naaóv'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna Áánútu to'mayaa umái kwembó tirumbó ámén-kwaasi timíníye. túrandei íma awánésa táá'a íma isésa íma imáyáa uráan-tantaa'a Áánútu to'mayaa úmakaimba timíníye agaimaréna siráiyé.

¹⁰ ánivo Áánútu kwenamankómbá ai'marówana keséya ména Áánútumo to'mayaa úmakainta agaráásinkaraintaawe. Áánútun-amanko amápa-tantaa'a awánéna Áánútumo kwenarumpimbó imáyáa éna to'mayaa úmakaimba awánaraiye.

¹¹ kwaásimo ombá moóráwaina imáyáa íma kwéawanaivo kwenamankówé su'mai kwéawanaíye. miráumai Áánútuna imáyáa íma kwéawanaavo kwenamankówé su'mai kwéawanaíye.

¹² Áánútu marapákén-ásiráyámbá íma siménaya kwenamankómbá ai'marówana keséya ména asirayámbá símakaiye. Áánútumo to'mayaa umáimo kwésiminta awánanaundayavenaya kwenamankómbá ai'marówana keséya kumbáyaiye.

¹³ mináintá kwésimatimunda íma kwaásiti kawer-ímáyáávinkén-áimbán-ivo Áánútun-amanko simásímakain-ainta kwésimatimune. Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáin-kwaasiyaveta Áánútuna árair-ainta kwésimatimune.

¹⁴ Áánútun-amankomo tirumpimbó ímo máyáiwai kwemó kwétimintantaa'a íma kanaán-umai kwémaesa mintántáátávésa sésa úwoisamban-iyé kwésesa marapá-kwáásí Áánútun-amankomo kwétimintantaa'a íma kanaán-umai kwéisaavo Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáiwaiye su'mai mintántáá'á isésa kawé-tántáá'án-iyé kwésewe.

¹⁵ Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáiwai kanaán-umai amápa-tantaakona ááimba taaínkaar-umai sáwí-aaine kawer-ááiné kwéisaavo marapá-kwáásí Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáiwai tuwánésa miwítí mayáígóná ááimba íma kwéawanaawe.

¹⁶ naaóv'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna

Ísóigomo imáyáamo kwéimba íma ísáamba pósa íma kanaán-umai kwená imáyáa arupí kwéumankaawe

agaimaréna siráimbanivo Áánútun-amankomo sirumpimbó máyáiwaiya Ísu Káráisitina imáyáaya kwéisaumpo marapá-kwáásí kentáásí mayáigóná áimba íma kwéawanaawe.

3

Áánútuna mayái-kwáásítí kwaasái.

¹ kesí kwaásiyono. Áánútun-amankomo tirumpimbó anómbo umáimo máyáin-kwaasimo kwésimatimundantemba kentópa'a komáyaawandara'a keinárawa'a íma mirá simátíme'a Ísu Káráisitintave'o ímo asiramáimo máyón-kwaasi untávé'a taintuwe-yaintuwe'a simátímakaumne.

² umarambó asirayán-tómbó ímo tímémbo náambo tíméntemba Káráisitinaaíma íma asirayán-áimpíbán-ivo etóyói-aimpinkemba simátímakaumne. ááéma íma kanaán-umai ísaraantave'a mirán-áimpínkémbá Káráisitinaaí simátímakaumne. ívékwara'a mirán-umai mé'a pó'a íma kanaán-umai kwéisaawe.

³ Ísu Káráisitintave'a íma asiramái imáyáa kwée'a marapá-tántáátávé'a imáyáa kwée'a mé'a tirumbó sáwí'o kwéumatinke'o aaisan-áimbó kwésemba marapá-tántáátávé'a imáyáa kwée'a marapá-kwáásímó máyáanten-umai mirán-umai kwémaewe.

⁴ évakarawai Póro kentáásí anónnda'an-íye sewasá évakarawai Ápórosi kentáásí anónnda'an-íye kwésemba marapá-kwáásímó máyáanten-umai mirán-umai kwémaewe.

⁵ kenkáí súwí'a mósá maré'a taaínkaar-umai máévainivo Áánútuna mayái-kwáásiráiyé su'mai úye. Ísóigo Ápórosintavena séna kesí mayái mayaaó séna kentávéna kesí mayái mayaaó súwakai kwená mayái mayááwáya'a Ísóigonaaíyave'a áraire siráamba kwená mayái-kwáásiráí úye.

⁶ kígauva'o ányumbo ontembá Ísóigon-aai simátimewanana námáimo umáimo siyútúwáantemba Ápórosi miráumai túwa'naa úwana Áánútumo ányumbo anómbo umátínkáintemba kwemá imáyáa tímúwa'a kwenáái tirumpimbá tátokaawe.

⁷ ányumbo iwáiyé námáimo umátínkáiwaiye mindárai íma anón-kwaasi óivo Áánútu anómbo kwéumatinkaiwai kwemá anóndakoman-íye.

⁸ ányumbo iwáiyé námáimo iwáiyé mimbóráí'a umái máyaayamba póna Áánútu miwítí mayáigóná meéyámbá tímíniye.

⁹ kesé Ápórosiye Áánútuna mayái-kwáásí úya'a keinárawa'a Áánútuna kígauraamba owatá miráyáámó úndaya Áánútundeiya úmpo mirápá'á kenkáiyávé'a íma imáyáa ombá keinárawa'a kwétaainaawe. íma taaínkaar-oráambá kwétaainaawe. keinárawa'a Áánútumo kwéin-dankaani'a kwéowe.

¹⁰ Áánútu súwa'naa úwa'a keinárwapimba mayái mairáumne. naambó kwéon-kwaasira'o kárákwiraiwaimo kawer-ímáyáámó énamo ávombo áyáintemba Ísu Káráisitinaaímo simátímakaunda ávonkaamba aítínkáva'a kówánasa minávónká'ó naambó kwéowai mimbáyái kárákwiyoro.

¹¹ ó'on-avomba íma ayánááovo mimbórá-ávómbó Áánútumo á'o aimakáimba minávómbá Ísu Káráisitiman-íye.

12 minávónká'á naambá ónááovo évakarawaimo ésa Áánútuntavesamo ímo asiramáimo imáyáamo kwéowai kwááyu-yantaa'a taaineiyé owáinéiyé iyasa évakarawaimo ésa Áánútuntavesamo asiramáimo imáyáamo kwéowai asiramáimo kwaikwai'o ínín-tantaa'a kóri-ontandeiye ó'on-o'on-ontandeiye ónááowe.

13 Áánútuna kwaásiti mayái naaémba paárindara'a iramó évaka-tantaa'o kénamo évaka'o ímo kaintembá Ísu Káráisitimo kumínín-kanaamo tindara'a Áánútuna kwaásiti mayái paárinana évaka'-mayai ánáasainana évaka'-mayai úwoi kwéniye.

14 minávónká'ó naambó kwéomba asiramáimo kwaikwai'o ínín-tantaa'nei kwéowai miwítí mayái kwáyainasa miwítí kawe'-mékámá mayánááovo

15 kwááyu-yantaa'nei kwéowai miwítí mayái ánáasainasa mimbáyáigóná meéyámhá íma maésa miwíyé su'mai kawe'á umái ménaaaoawe. kwaásiti náaindaambo kágwisasamo miwíyé su'maimo kawe'ó umáimo máéntemba miwí mirá ónááowe.

16 keinárawa'a ímo taaínkaar-umaimo máéraamba taaínkaar-umai kwémaémbanivo Áánútun-amanko kentirumpimbá máyámhá Áánútuna mono'-nánkáámhá kwéomba imáyáa oro.

17 Áánútuna mono'-námhá aoka'-námhá isa'á keinárawa'a mindánkáámhá owasá évakarawajimo keinárawa'o sáwí'o umátinkaawa'o sáwí'o umáimo máyáambo éna Áánútu miwí ánásasuwanimba ímo taainkaar-oráámhá kwétaainkaar-owe.

18 kentí imáyáao kampa'á simátiyúwáivo sé'a kárákwiyoro kwésune. marapá-kwáási túranka'a kawer-ímáyáágwára-kwáásiyá úne kwésewai Áánútu aúranka'a kawer-ímáyáá ónááontavesa marapákén-káwér-ímáyáá íma aiva-tántáá'án-íye seró kwésune.

19 marapá-kwáási kawer-ímáyááwémó kwésen-imayaayavena Áánútu séna sáwí-imayaaman-íye kwésiye. mináintávéna naaóvá'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna

marapá-kwáási miwítí imáyáa mósá kwémaraawana Áánútu sisaná miwítí imáyáao kampa'á kwésimatiyuwaiye agaimaréna súwana

20 moóráva'a agaimaréna séna

kawer-ímáyááwémó kwésen-imayaayavena

úwoi-imayaawe Ísóigo siráíye

agaimaréna sirámhá

21 mindáyave'a kwaásimo kwéowain-auma íma maé íyóro. amápa-tantaa'a túwa'naa ínimba kwáyáíye.

22 kemá Pórowe Ápórosiye Pítaawe túwa'naa ínimba ónaundaya máyaumne. marawé amápa-tantaa'o kwáyáíne úwoimo ménaaona'i. puwónááona'i. mindá túwa'naa ínimba kwáyáíye. ívé'o kwáyáín-tantaare naaémbo paárinin-tantaakwarare mindá túwa'naa ínimba kwáyáíye

23 keinárawa'a Káráisitina kwaási owaná Káráisiti Áánútundeiman-íye.

4

1 keinárawa'a kentááyávé'a imáyáa é'a sé'a Káráisitina mayái-kwáásí ésa Áánútumo aúpá'ó makáimba agaráátinkena séna mináímbá simátíma'mae nááóro. mimbáyáírá'á kárákwiyoro siráiwai owé-imáyáá oro.

2 moóráwaina mayáírá'á kárákwiraiwaimo sisasamó ontembá mirán-oro.

3 Áánútuna mayáírá'á kárákwiraundawaiyave'a keinárawara'o ó'owiya'o sé'a kawé'-má'yá'yá'i. sáwí-mayaiya'iyó sé'o kwéseмба íma anón-imayaa é'a kesí mayá'yávé'a íma awáné'a kawé'-má'yá'yá'i. sáwí-mayaiya'iyó kwésune.

4 kesirumpinkén-ímáyááómó sénamo kaweré su'mai uráanemo sínimba kawé'-má'yá'yá'i. sáwí-mayaiya'iyó-aimba íma kendéímán-ivo Ísóigondei póna kwésuwanaiye.

5 mindáyave'a Ísóigomo ímo kunkáindarare Ísóigomo siráin-kanaamo ímo tiráindarare íma taaínkaare'a sáwí'an-owe. kawé'an-owe íma seró. Ísóigomo kumíndara'a kwaásiti aúpár-ímáyááwé kwaásiti ááine paárinana mitáwai Áánútu kwaásiti kawé'-má'yá'yávéna kawé'an-owe síníye.

6 kesí kwaásiyono. arupí onááontave'a simátímakaunda-aimba Ápórosiye kesémo siráunda íma kenkáírá'yé su'mainivo amápa-kwaasiyavaigwara'a siráumne. Áánútun-aii aúvái-kwandaavimba agaimarésa siráantemba mirán-oro. moórá-anondako áwí'a maé iyé'a moórá-anondako áwí'a simái sáwí'a kwéomba kentúma maé kwéiyomba mirá ímo oráámbá kwéowe.

7 keinárawa'a íma usáyaaaitaraawain-ovo mirámó kwéon-kwaasi-i'a Áánútu umátínkaraiye. Áánútu mirán-kwáásí-í'a umátínkaraivo kentúma íma maé iyé'a sé'a kesáá keyáárikata mirán-kwáásíyá máyaumne íma sero.

8 keinárawa'o maarán-áimbó sembá kampa'á sé'a kawé-kwáásí-í'a umáiyá máyaumne. íma Ápórosiye Pórowe simásímakaayan-imayaavinkemban-ivo kentáásí imáyáavinkenta Áánútuna imáyáa iséta mindáraiya usáyaaaitaraumne kampa'á kwésewe. keinárawa'o usáyaaaitaraankakai keiráigwárá'á miráumaiya usáyaaaitauyasino. sáwí-yantaakomba usáyaaaitaigwae sé'a súnda íma usáyaaaitaraawe.

9 imáyáamo únda Áánútu kwená aantá-kwaasiya amápa-kwaasi tínaaempata sínkarainta tínkamowasamo púwón-kwaasimo kwaási túranka'o mótinkesamo tínkankaantemba kwíyómpaken-kwayo'narawa túrankare kwaási túrankare Áánútu kentáá mirá umásínkaraintaawe-imayaa kwéune.

10 Ísu Káráisitín-aaimo kwésimatimundayavesaya sésa sáwí-imayaagwara-kwaasin-owe kwésevo keinárawa'a kesávé'a sé'a Ísu Káráisitiye tarúmaiya méta kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyá úne kwésewe. kesáá aamoisáyán-kwáásíyá úná'a keinárawa'a kesávé'a sé'a asirayán-kwáásíyá úne-imayaa owáímá pó'a kentúwí'a maé iyé'a kesúwíta kwétuwaawe.

11 Áánútuna mayái maimaé kwénaaundaya ááéwe ívére nontáváiyé toóntáváiyé sáái kwésinkaisata íma naambá makéta íma kawer-únáánkwátói makáunasaya kwésinkamowata

12 toómbá íma úwoi mayánaundayaveta anóm-bayai kwémaeta óntamba kwémayaunasaya simáimo sáwí'o kwéumasinkaanta Áánútu kawé'a umátínkaniye-aimba kwésimatimunasaya sáwí'o kwéumasinkaanta asiramái méta íma ivátuwaunasaya

13 kentáá súwí'a kumínkwáe sésa kampar-áimbá kwéseмба anondá kawer-áimbá kwésimatimunasaya ááéwe ívére kentááyávésa sésa ovairáán-kwáásín-ovo miwí táái íma isáaro kwésewe.

14 kesí iyámpóiyone sé'a imáyáa kwéundawai tááko pééi sína' a isé'a kawé'a ónááontave'a maanáúvái kwéagayaumne.

15 Káráisitina kwaási owasá sáwívarawai Ísu Káráisintin-ai kwésimatimemba íma sáwívarawai kentivoísái máyáavo aiva'á Káráisitini-ai simátimewana'a Káráisiye tarúmai máyáantave'a keyáá kentivomá úne.

16 mindáyave'a kwakwiyé'a sé'a kemó úndantemba mirán-oro kwésune.

17 mindáyave'a moóráwaimba Tímótimba ai'maráanana kentópa'a kweémena kwíniye. kwemá Ísóigoema tarúmai máyáiwai íma siyuwéna asiramái ména kesááninkaamba umái máyáiwai kwená imáyáa kwéundawai kentópa'a kwéna Ísu Káráisiti aúranka'o máyaunda-aine Áánútuna kwaási naaó'-nao'a máyáawai kwésimatimunda-aine kosimátimena kemó máyaundanten-umai máéro-aimba kosimátiminye.

18 keinárawapinkemba évakarawai sésa Póro úwoi aúváivinken-aimba kwésivo kentáásopa'a aaimó simásimindayavenaya íma tíniye kwésemba kentúma maé iráawe.

19 ániwo Ísóigomo owémó sína'o é'a sáwíyanka'a kentópa'a kwé'a túmo maé iráawai siráan-aine su'maiyave'a íma kónaumpo miwítí asirayámbá Áánútunopakena'iyó. awánaandayave'a kónaumne.

20 Áánútumo kentáárá'ó kárákwiraimba maarán-iyé. íma aaineiyé su'mai kárákwiraiwo Áánútuna asirayánká'ó kwémaewai miwírá'á kárákwiraiye. mindáyave'a Áánútuna asirayánkárá máyáa. íya Áánútuna asirayánkárá máyáao sé'a kotuwáanamne.

21 imáyáa oro. keinárawatopa'o ímo kuráandara'o sáwí-imayaamo tuwé'o kawé'o umáímo méwa'a kentí imáyáa é'a paru umáíya koménaumne. ímo mirámó uréwa'o é'a asiramái arupí kouwátinkanaumne. mindáyave'a imáyáa oro.

5

avowán-awaininkomba mairáin-kwasai.

1 keinárawapinkemba moóráwai anómba sáwí'a éna avowán-awaininkomba mairáiyé sewa'á ísaraumne. keinárawa'a Áánútun-aaiyave'a áraire kwésewai mirá-sáwí'ó kwéiwaintave'a étuwaao íma sewaná úwoi mirá kwéimbanivo Áánútuna aambó ímo kwégwaraawai íma mirá kwéesa mirámó kwéowaiyavesa sáwí-meyamba mayánááowe kwésewe.

2 keinárawapimba moóráwai ména anó-sawí'a kwéisa'a kawé'á umáíya máyaumne kampa'á kwése'a kentúma maé kwéiyovo sáwí'a uráin-kwaasiyavena kentirunkómó umbaimó táina'a minkwáásí ai'mátuwaaro.

3 kemó kentópa'o komékai minánó-sáwí'ó uráiwaimba aavimbá mayanké'a sáwí'a kwéone súšina. kemá némpa'a mé'a kesí imáyáao kentópa'a kwáyáisa'a misáwí'ó uráiwaimba á'a aavimbá mayánkaraumne.

4 torupamáimo maiyampimba kesí imáyáao kentópa'a kwáyainana Ísóigo Ísuna asirayámbá keinárawate kwáyáintave'a misáwí'ó uráiwaimba aavimbá mayánkáaro.

5 Áánútuna kwaási kárákwiraampinkemba ai'mátuwenana Sáátáánigo umbai-yántáá'á amínana sáwí-amba tuwáinana Ísóigo Ísumo kumíndara'a kwembá airáníntave'a mirá é'a aavimbá mayanké'a aúwáaro.

6 kawé'á umáíya máyaumne kwése'a makáawanamo moórá-kisaamo kampindénamo imbá amápa-kisaava'o kóyáwé intembá keinárawapimba moóráwai miráumai sáwí'o índawai keinárawapimba tivó sé'a ai'mátuwaaro.

7 tiyótaasa-tanon-kanaa tóyo ésa Yútaa-kwaasi toómbó intóráin-tantaa'a tuwésa aúná-tomba marésa sipisípi-araa'a tuvú'mái kwénaawe. miráumai Ísu Kárásiti kentáyáváyíyé séna pukáimba pó'a aúná'ia umái mé'a mindáyave'a misáwí'ó uráimba kwétuwe'a kawé'á umái máéro.

8 sáwí'o kwéone sáwí-yantaatavaiye íma aamoí é'a kawé-tántáátáváyíyé árair-aintavaiye su'mai aamoí oró.

9 ááéma moórá-auvai agaimái simátíme'a sé'a aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéowaise íma máéro siráunda

10 mináimbó siráunda Áánútuna kwaásivinkembo mirámó kwéowaise íma máéro siráumne. Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasi aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaar-umoyane túran-andawe ésa marapá-tántáátávésa aamoí ésa íma Áánútuntavesa aamoí ésa mirámó kwéon-kwaasiyave'a íma sé'a Áánútuna kwaásivakewaimo mirámó íyávé'a siráumne. Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasi amápa'-marava'o máyáamba íma tiyuwé'a miwísé úwoi máéro.

11 ánivo agaimakáunda-ainkona ááimba maarán-áimbán-íye. moóráwai Áánútuna kwaási úne kwésiwai aarai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaar-umoyane aúran-andawe éna marapá-tántáátávéna aamoí éna Áánútuntavena íma aamoí éna simái túwí'a sáwí'o umátinkena uwo'aó'-nómbá néna uwo'aó'á kwéiwaise íma mé'a kwesé íma toómbá naaró. agaimakáunda-ainkona ááimba mirán-áíntávé'a siráundawe.

12-13 ímo Áánútunopa'o tiráawai kemá íma aaivimbá maitinkánaumpo Áánútu aaivimbó maitinkánimba mindá kwendémán-íye. keinárawapinkemba Áánútuna kwaási sáwí'o uráawai aaivimbá maitinkáaro. keinárawapinkemba moóráwai misáwí'ó uráindawaimba ai'mátuwaaro.

6

Ísógona kwaásivimbo umbai-yántáá'ó kwáinda arupí umátinkáaro siráin-kwasai.

1 moórá-aimbo sáwí'o kwéomba simátíménda ísáaro. keinárawapinkemba évakarawai sáwí'o ombá ímo Áánútunopa'o tiráan-anon-kwaasitopa'a mátinkare'a aaivimbá maitinkáamba sáwí'a kwéovo Áánútuna kwaásiti anón-kwaasira'a mátinkare'a ísése é'a arupí umái máéro.

2 naaémba Áánútuna kwaási anón-kwaasi-i'a ésa amápa'-maravaken-kwaasi táái ísésa kawé'-má'yáyíyé sáwí-mayaiye sésa taaínkaar-esa naaémba mirá ónááovo ívé'a sáwíyan-aimba kanaán-umai ísése é'a arupí umái máéro.

3 naaémba kwíyómpaken-kwayo'narawa táái isánááomba mindá anón-tantaa'an-ivo marapá'ó máyáan-kwaasi tááiimo arupí ónááomba mindá sáwíyan-tantaa'an-íye.

4 moórá-yantaa'o arupí óné sé'o é'a Áánútuna kwaásivimbo túwí'o ímo kwáyainda-kwaasiyave'a arupí umásinkáaro íma sé'a túwí'o kwáyaindawaiyave'a arupí umásinkáaro seró.

5 sáwí'a kwéune sé'a misáwí'ó kwéomba ivátuwe'a kawé'a ónááontave'a maanámbá kwéagayaumne. keinárawa'a sé'a kawer-ímáyáágwárá-kwáásiyá úne kwésembanivo íma aai ísámai arupí kwéumatinkaavo

6 Áánútun-aaiyavesa ímo áraire siráawaira'a mátinke'a sé'a moórá-aimba arupí umásínkáaro sé'ó kwéomba mindá sáwí'an-iyé.

7 Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasira'o mátinke'a aaivimbá maitínkáamba sáwí'a é'a Áánútuna aambá íma kawé'a umái kwégwaraawe kwésune. kentí anón-kwaasimo ísátinkaiyan-ainkomo éna ayááímó úwoimo kwénimba mindá kítoka'a sáwí'an-ivo Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasitopa'o aaivimbó maitínkáamba mindá anómba sáwí'an-iyé.

8 mirámó ombá Áánútuna kwaási kentívá'awaawi sáwí'a kwéumatinke'a kentúwikwara'a sáwí'a kwéowe.

9 sáwí'ó kwéowaimo Áánútumo kárákwiraipa'o ímo kónááowaimo ontembá kwéowe. kampar-ímáyáá íma é'a simátimunda-aimba ísáaro. aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ésa marapá-tántáátávésa aamoí ésa Áánútuntavesa íma aamoí ésa kwaai keiyái kesuwainíné sisaná kesuwairé sésa sáwí'a úmae nááówasa aarai miráumai keiyái sáwí'a úmae kwénaaesá

10 umóyámbá ombá túran-anda ésa uwo'aó'-nómbá nésa uwo'aó'á ésa simái túwí'a sáwí'a umátinkesa kwétinkamesa umóyámbá ésa mirámó kwéon-kwaasi Áánútu kárákwiraipa'a íma kónááowe.

11 keinárawapinkemba évakarawai mirámó uráan-kwaasiraani'a kwéombanivo kentáásí Áánútun-amanko Ísóigo Ísu Káráisitina asirayándéí misáwí-yántáá'á maitiyuwéna Áánútundi-i'a umátinkena kwenuúranka'a arupí umátínkaraiye.

túwawaa'nei Ísóigona mayái mayánááon-kwasai.

12 keinárawapinkemba évakarawai sé'a amáparitaamo kwéundaya kanaán-iyé kwésevo kemá sé'a évakari'o kwéomba íma kawé'a kwéumatinkaiye sé'a moórá-aimba amápari'o kwéunda kanaán-ivo évakari'o kwéunda miwá kembá tátoranintave'a a'áo kwésune.

13 toónkó tirumpimbó kumínintavena isaná tirunkó toómbó nánintavena kwáyaimba póna Áánútu minkáé-tántáá'á ánásasuwaniye. mirá ínivo túwawaatavesa ímáyaá ombá maarán-iyé. túwawaa'nei aarai-úmóyámbá ónááomba ímanivo mintúwawáá'néí Ísóigona mayái mayánááowe. mirámó ónááontavena Ísóigo túwawaaka'a kwétuwa'naa-iyé.

14 Áánútu Ísóigo wa pukáimpinkemba usásinankaraintemba kwená asirayándéí kentáá súwawaa'a usásisinkanintaawe.

15 kentúwawaa'a Káráisiti aiyayaankaambo kwéimba pó'a eénánká'ó kwénaaínda-ininkowe íma maé'a mimbórá-túmá aú'mái máéro.

16 moóráwái eénánká'ó kwénaaínda-ininkoe máyáimba mimbórá-túmá aú'mái máyááiyé. mindáyavena naaóv'á Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

minkáé'narai mimbórá-túmá
ma'mái máyááiyé
agaimaréna siráiyé.

17 ánivo Ísóigoe tarúmai máyáiwai kwenamankó kwesé máyáísana mimbórá'í'a umái máyáiyé.

18 aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéomba tínaaemba umáméro. ó'on-o'on-tantaa'o sáwí'o kwéomba túgo íma sáwí'a kwéivo aarai-úmóyámbo kwéomba túgo sáwí'a kwéiye.

19 Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentirumpimbá kumbáyáimba póna kentúma Áánútun-amankona naambá kwáyáimba á'a ísaraawe. kentúma Áánútundeima isa'á kesúma kendéiyáámá póta sirááímo kwétaini'a úwoi ónaumne íma seró.

20 Ísu Káráísiti keinárawatavaiye sénamo pukáimba mimbéyámá keinárawa'a kwendéimán-ovo marapá'ó máyáamba Áánútu áwí'a anómba úmae íyóro.

7

aaraimó kwémayaan-kwasai.

1 évakar-aimbo agaimáímo sísa-uraan-aintave'a simátimune. awá-kwáásí aarai íma maésa úwoimo ménaaomba mindá kawe'án-iyé.

2 ánívo keinárawa'a úwoi kwaásivimbo máyáawai aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné anómba kwéompimba máyáantave'a umóyámá únavo sé'o aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasamo ónááomba mindá kawe'án-iyé.

3 kwaai'g kwenáuma íma aambá aunínívo mindá awainínkondéimá isaná awainínkó kwenáuma íma aambá aunínívo awaikóndéimá isaná miráumai kwenáwa'na-awa'naa umái méyaaoye.

4 awainínkó kwenáuma íma kárákwiwisana awaikó kwégarakwisana awaikó kwenáuma awainínkó kwégarakwiyye.

5 íma aambá aunésarai ánívo kanaán-iyé sésarai Áánútuntavesarai imáyáa ésarai námúnaa símae iyóyááoyantavesarai sáwíyan-kanaa agándayaaoye. minkánáá ánásainasarai mimbórávimbá koyauwé'mái méyaaoye. íma kanaán-umai kentúra'a kárákwirewana ayáátááka'a nénka'a méyana kawe'ó umáímo méyan-asirayamba ánásainana Sáátáánigo sáwí'a ígwáe séna tavisivó sé'a simátimundantemba mirán-oro.

6 mináíntávé'a íma asiramái simátimé'a sé'a mirán-oro sé'a mirán-áíntávé'o sísa omba simátimé'a sé'a mirámó ónááomba kawe'án-iyé kwésune.

7 kemó aaraimó ímo makáundantemba amáparawai mirámó ónááomba sirántái kwétaiye. ánívo ímo mirámó ónááomba Áánútu mirám-baaran-tantaakona asirayámá kwétimiye.

8 simátiménda awá-kwáásíyé ketor-íniné ísáaro. kemó máyaundantemba mirámó ónááomba kawe'án-iyé.

9 ánívo ímo kanaán-umaimo kentúra'o kárákwiye'o é'a aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááowe. aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááomba mindá íma sáwí'an-ivo úwoimo mésamo aarai mayánáe-imayaamo anómba únavo sé'a aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááomba kanaán-iyé.

10 aarai máyáísana kwaai máyáísana kwéowai simátimé'a sé'a íma kesí imáyáavinkemban-ivo Ísóigona imáyáavinkemba kwésimatimune. aaraigó awaikómbá íma auwéna kówino.

11 ánívo awaikómbó auwéna éna ó'omba íma kwaai mayáino. ímo mirámó énamo éna koyauweréna awaikónópa'a tíno. kwaai íma kentuwainímáá'a ti'mátuwaaro.

12 moorá-aimba simátíménda Ísóigo simátimiyo íma siráivo kemá kwésimatimune. keákwákómó ékai awaikó Áánútun-aaiyavena áraire siráisana awainínkó íma áraire kwésin-ininko awaikóntávéna esé méyae sínanamo éna íma ai'mátuwaino.

13 ánivo awainínkó Áánútun-aaiyavena áraire siráisana awaikó íma áraire kwésiwai awainínkóntávéna esé méyae sínanamo éna íma ai'mátuwaino.

14 kwaai Áánútun-aaiyavena íma áraire kwésiwai awainínkó Áánútun-aaiyavena áraire siráin-ininkoe tágárotamai máyáintavena Áánútu séna awaikómá isaná póna kanaán-iyé kwésiye. aaraí Áánútun-aaiyavena íma áraire kwésin-ininko awaikó Áánútun-aaiyavena áraire siráiwaiye tágárotamai máyáintavena Áánútu séna awainínkómá isaná póna kanaán-iyé kwésiye. ímo mirámó kwéinkakai miwítí iyámpói Áánútuna kwaásiti iyámpóiraamba íma osinó. ánivo miwíyávéna Áánútu séna kesí kwaásiti iyámpóiraamban-owe séna kanaán-iyé kwésiye.

15 keákwákómó ombá awaikó Áánútun-aaiyavena áraire siráisana awainínkó íma mirá kwésisana awainínkó áraire siráisana awaikó íma mirá séna auwé'a kónáe sésa mirá ónááomba kanaán-umai kóyáwé ónááowe. Áánútun-aaiyavesa áraire sewái owasá íma áraire sewáiyé íma tarúma máyáamba pósa kóyáwé ónááomba kanaán-iyé. Áánútu paru umái ménaontavena táayaraimba pósa auwé'a kónáe sésamo ésa kanaán-iyé.

16 aaraí ísáaro. enawaikómbá áwa'naa inanawá Áánútun-aaiyavena áraire síní. íya áraire síníyo. mináimbá íma ísaraawe. ánivo kwaai ísáaro. enawainínkómbá áwa'naa inanawá Áánútun-aaiyavena áraire síní. íya áraire síníyo. íma ísaraawe. mindáyave'a íma ááéma tuwé'a kóyáwé oro.

Áánútu kwená kwaási-i'o umátínkarainka'o máénten-umai miráumai máéro siráin-kwasai.

17 Ísóigo amápa-kwaasi tinkámae kuráimba kwená kwaási-i'o umátínkarainka'o máénten-umai miráumai máéro. Áánútuna kwaási naaó'-nao'a máyáan-kwaasi mináimbá kwésimatimune.

18 Áánútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'o mé'o Yútaa-kwaasi kentúmo kárámimo araa'énamo owasamó ó'onkaa-kwaasi kentúmo ímo kárámimo araa'énamo owasamó kwéomba mindá kanaán-ivo úwoi mirá kwéé'a ó'on-kwaasi-i'a ónáe íma sé'a máéro.

19 túmo kárámimo araa'énamo owasá ímo túmo kárámimo araa'énamo owasamó kwéomba íma anón-tantaa'an-ivo Áánútun-aaimo kwétaagwiavesamo máyáamba anón-tantaa'an-iyé.

20 Áánútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a máénten-umai miráumai máéro.

21 Áánútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a keinárawa'a meeyámbakaawaiti mayáímó mairáawaimo ombá íma anón-imayaa ombánivo mimbáyáímó tuwánááon-ambo kwáyaina'o é'a tuwánááowe.

22 Ísóigomo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a keinárawa'a meeyámbakaawaiti mayáímó mairáawaimo é'a Ísóigo sáwí'o umáímó máyáampinkemba iyátínkaraiwaiman-owe. ánivo Ísóigomo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a úwoimo máyáawaimo é'a Ísu Káráísiti meeyámbakaisa'a kwená mayái-kwáásín-owe.

23 Ísu Káraísiti pukáimba keinárawatavena mimbéyámbá uráisa'a kwená kwaási-i'a uráamba pó'a kentí imáyáa tátoranae síya'o é'a a'áo sero.

24 Áánútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a máénten-umai Áánútuwe tarúmai máero.

awá-kwáásítí kwaasái.

25 awá-kwáásiyávéna Ísóigo íma asirayán-áimbá simásímakaisa'a kesí imáyáavinkemba kwésune. Ísóigo arumbá umásínkáintave'a súnda-aimba pó'a kawer-áiné sénááowa'a simátimune.

26 umbai-yántáá'á kwáyáintave'a imáyáa é'a kwésumpo máyáantemba miráumai máero. mirámó íyamba kawé'an-iyé.

27 aaraí makáawai ti'mátuwanáe íma síyasa aaraí íma makáawai aaraí mayánáe íma seró.

28 ánivo aaraimó mayánááombo é'a íma sáwí'a ónááowe. inaamarúmó kwaaimó mayánááombo é'a íma sáwí'a ónááowe. aaraí mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááomba marapá'ó ménaaomba umbai-yántáá'á kwénimba mindá imáyáa é'a mirán-ovo sé'a aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááomba kawé'an-iyé kwésune.

29 kesí kwaásiyono ísáaro. Áánútumo siráin-kanáa sáwíyanka'a ánásanimba pósa aaraimó makáawai miwítí umbai-yántáátávésa íma anón-imayaa ésa aaraimó ímo makáawaimo mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máero.

30 tirunkómó umbaimó kwétaiwai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa tirunkómó ímo umbaimó kwétaiwai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máero. tirunkómó aamoimó kwéiwai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa tirunkómó ímo aamoimó kwétaiwai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máero. óisambo kwémeyanowai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa óisambo ímo kwémeyanowai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máero.

31 marapá-tántáá'ó kwémeyanowai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa mirám-báyáimó ímo kwémayaawai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máero. marapá'ó máyáan-kwaasimo kwémayaam-bayai ánásanimba pó'a súnda-aimba marapá'ó kwáyáin-tantaatavena íma aiva-tántáá'án-iyé seró.

32 marapá-tántáátávé'o ímo anón-imayaa ombá siráai kwétaiye. awá-kwáási Ísóigona mayáiyávésa imáyáa ésa Ísóigomo aamoimó kwéini'a kwéovo

33 aaraigwáráwái marapá-tántáátávésa imáyáa ésa tuwainímbáa'o aamoimó kwéom-bayai kwémayaawana

34 kaer-imáyááo kwétavisiye. ímo kwaaimó mairáan-inaamaru-inine Ísóigona mayáiyávésa imáyáa ésa sésa súwawaare imáyáawe Ísóigomba aménáe kwésevo kwaawigwára-ínímbá marapá-tántáátávésa imáyáa ésa tuwai'máa'a aamoí ígwáe sésa mirám-báyái kwémayaawe.

35 aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa oró-áimbá íma kwésumpo túwa'naa ónaunda-aimba kwésimatime'a kawé'a umái ménaaontave'a mináimbá kwésimatime'a Ísóigontave'a imáyáa é'a kwená mayáiyé su'mai mayánáaontave'a mináimbá kwésimatimune.

³⁶ moóráwaimo inaarumó siváúmakenamo ménamo naaémbo kwentávénamo mayánae-imayaa anómbo énamo sénamo íma kawé'á umái máyaunda pó'a mayánaemo síndamo amápa-tantaa'o kanaamó ínanamo éna úwoi mayániye. mayáíndamo éna kanaán-iyé.

³⁷ moóráwaimo inaarumó siváúmakenamo kwená imáyáamo asiramáimo énamo kwenáúra'o kárákwiyenamo sénamo íma mayánaumpo úwoi méníye sínanamo amápa-tantaa'o kanaamó ínanamo éna mirámó énamo ímo mayánimba kawé'án-iyé.

³⁸ miráumai moóráwaimo inaarumó siváúmakinawaimo mayánimba kawé'án-ivo moóráwaimo inaarumó siváúmakinawaimo ímo mayánimba ávááraumai kawé'án-iyé.

³⁹ amáánko séna keákwákómó ésarai awaikó máyáindara'a tarúmai méyana awaikó puwínana kwaaiyávénamo ankáinana Ísóigona kwaásigokare su'mai maíno.

⁴⁰ ánívo imáyáa é'a ímo kwaaimó maénamo úwoimo ménimba arunkó kawé'á kwéinana méníye. Áánútun-amanko mináintávéna mimbórá-áimbá kwésiye-imayaa kwéune.

8

póimo tuvú'mái kampar-ísóigómbá ámén-kwasai.

¹ agaimái sísa e'a sé'a póimo kwétuvu'nesamo évakar-ama'o kárámaimo kwaántái-taareira'o marésamo évaka'o máákétira'o kwémaraamba minámá'á meeyámba'maimo nánaundera kanaawá'íyo-aímbo sísa e'o sen-áimbá simátiménda ísáaro. mirám-baarawaina ááimba awánasaraundaya póta miráyá ónáe-aimba ááema íma seró. mirámó kwéombo é'a kentúma maé kwéiyovo kwaásimo tirumbó tímémbo kwétuwa'naa-omba mindá kawé'án-iyé.

² évakarawaimo moórá-yantaatavesa imáyáa ésa sésa á'a awánasaraumnemo kwésiyawái íma kanaán-umai awánasaraavo

³ Áánútumbo tirumbó améwanamo imbá Áánútu miwí tuwánasariye.

⁴ mináimbá imáyáa é'a ké'naan-aimba póimo kwétuvu'nesamo évakar-ama'o kárámaimo kwaántái-taareira'o marésamo évaka'o máákétira'o kwémaraamba minámá'á meeyámba'maimo nánáon-aímbo sendá ísáaro. kwaántá-kwaasi íma asirayánkwárá-kwáásín-ovo mimbóráwái asirayánkwáráwái Áánútuma iyé-áintá ísaraumne.

⁵ kwíyómpare marapáre sáwíva-tantaa'a kwáyáísasa évakarawai sésa kentáási asirayánkwáráwái ména kenká'á kárákwiraiye sewaná mirámó kwésen-tantaa'a sáwíva'a kwáyáivo

⁶ kesáá mimbóráwáintávéta séta kentáási Áánútu éna kentáásivowama iyéyá kwésune. amápa-tantaa'a umakaimba póta kwenáwí'a mósá maréta kwená kwaási-'i'a úndayaveta máyaumne. mimbórá-Ísóigómá máyáimba Ísu Káráisitima póna Áánútumo siráintemba amápa-tantaa'a uráimba kwená asirayánkátá máyaumne. miráumai kwaántá-kwaasi íma asirayánkwárá-kwáási owé-áimbá ísaraumne.

⁷ mináintá ísaraumpo amáparawai íma ísaraawe. évakarawai pói tuvú'mái kwénesa kwaántá-kwaasiyavesa imáyáa ésa tímémáembanivo Áánútunopa'o tiráanka'a ááéraan-imayaa ésa kwaántá-kwaasi tímém-poiman-iyé sésa mimpóí kwénaamba tirumpin-imáyááómó sáwí'a

kwéowemo kwésini'a kwéesa sésa mimpóimá ímo naaráambá kwénaumne kwésewe.

⁸ mintómbó ímo néta nétaamo kwéundaya Áánútu íma imáyáa éna náundayavenaya aamoí umásinkenaya ímo náundayavenaya aamoí umásinkenaya íma mirá kwéiye.

⁹ kwaántá-kwaasi tímém-poimo né'o ímo né'o kwéomba mindá kanaán-ivo Áánútuntavesamo ímo asiramáimo máyáawai tuwánésa keinárawa'o ontembá mirá ésa miwí tirumpin-ímáyááómó sáwí'a kwéowemo kwésini'a mirá ovó sé'a kárákiyoro.

¹⁰ keinárawa'a sé'a kwaántá-kwaasi íma asirayánkwáráwái ombá pó'a tímém-poimo úwoimo kwénaunda kanaán-iyé sen-kwáási kwaántá-kwaasiti mono'-náúmpá'ó toómbó kwénaambo ésa Áánútuntavesamo ímo asiramáimo kwéowai tuwánésa sésa keséya mintómbá nánaumnemo kwésesamo kwénaamba tirumpinkén-ímáyááómó sáwí'a kwéowemo kwésini'a kwéowe.

¹¹ miráumai mintómbá kwénaunda kanaán-iyé kwéseмба mindá Áánútuntavesamo ímo asiramáimo máyáawai sáwí'a umátínkáawe. Ísu Kárásiti miwíyáváiyé séna pukáiwai kentívá'awaawi sáwí'a umátínkáawasa sáwí-amba kwégwaraawe.

¹² kentívá'awaawi sáwí'a umátínke'a miwímó ímo asiramáimo máyáan-imagaa sáwí'a umátínkáamba Kárásitimba sáwí'a kwéumankaawe.

¹³ kemá Póro sé'a kwaántá-kwaasi tímém-poimo naanasá kesívárawaisai suwánésa sáwí-amba kwáráavo sé'o ama'ó ímo naanasá suwánésa misáwí-ámbá íma kwaránááowe.

9

Póro aantá-kwaasiti mayái kwémaena meéyámbá íma mairáin-kwasai.

¹ kwaási kembá íma kwétatoraavo Áánútu kesáái simátiminkwæ séna aantá-kwaasi-i'a umásinkaraiwaima é'a sùrandei kentáási Ísóigo Ísumba awané'a kwená mayái keinárawapimba komayááwánda suwáné'a Áánútun-aaivave'a áraire siráamba mindá kesí mayáígon-áúma paáuruiye.

² évakarawai kentávésa sésa íma Ísóigona aantá-kwaasiman-ivo úwoi-kwaasiman-iyé kwésewa'a keinárawa'a íma kanaán-umai mirán-áimbá kwésewe. Ísóigo si'mákowa'a keinárawa'a kwenáái kosimátimewana'a áraire siráamba pó'a mindáyave'a imáyáa é'a kentávé'a sé'a árai'a Ísóigona aantá-kwaasiman-iyé seró.

³ évakarawai keinárawapinkemba kentávé'a sé'a Ísóigon-aaí simátiminkwæ séna íma ai'mákaiwaiman-iyé kwéseмба maarán-áimbá anondá simátimune.

⁴ áséi-kwasai kosimátimewandara'a toómbó ímo meéyámbare'o úwoimo naráundarakai kanaán-uráisino.

⁵ Ísóigona aantá-kwaasiye Ísóigo ává'awaawiye Pítaawe tuwainímbáá'o tí'maesamo áséi-kwasaimo kosimátima'mae kwénaaontemba kemó kesuwainímbó áí'mae'o áséi-kwasaimo kosimátime'o kentí toómbó úwoimo naráundarakai kanaán-uráisino.

⁶ évakarawai áséi-kwasai kosimátimakaamba toómbó meéyámba'mai nánáaontavesa íma mayái kwémayowa'a úwoi toómbá tímúwasa naráavo Páánápásinte kenkáiyavaiye su'mai imáyáa é'a sé'a toómbó

náyááoiyantavesarai mayái kwémaesarai óntamba mairésarai toómbá kwémandaaíye-imayaa kwéomba mindá sáwí-imayaa kwéowe.

7 maarán-áimbá imáyáa oro. i-kwáásí miwítí mayáírakém-béyámbá toómbá kwénaawe. kígauomo kwéowai minkígáúvákén-tómbá kwénaawe. póimo máraawai mimpóimá tuvú'mái úwoi kwénaawe. miráumai mayáímó kwémayaawai meéyámbá kwémaraawe.

8 mináimbá kwaásiti imáyáavinken-aimba kwésimatimumpo Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba mirán-áimbá kwáyáimba simátiménda isáaro.

9 Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba agaimaréna séna kwaásiti toómbá úwiti-aramba ásima piyíndayavena purumakankó aísamai tamái mapándáapa umái ásima pitúwáinka'a purumakankóná óika'a íma asááésa túwéwana úwoi ména évaka'a náníye

siráimba mimbáyáígóná meéyámbá póna mintómbá évaka'a úwoi náníye. Áánútu íma purumakantáváiyé su'maiyavena mináimbá agayaaó siráivo

10 kentááyavenagwara'a mináimbá siráiyé. kígauomo kwéowai mimpínkén-tómbá nánaumne-imayaa kwéesa kwémaraawe. námáimo kwéowai minkígáúvákén-tómbá nánaumne-imayaa kwéesa kwéowe.

11 miráumai keinárawapimba Áánútun-aaí kosimátimakaundaya pó'a toóné évaka-tantaaremo úwoimo siménaaonta kawe'án-iyé.

12 kentáásínaaemba évakarawai keinárawapimba Áánútuna mayái kogwémaesa sésa toómbá síméro suwa'á úwoi tímúwasa naráawe. miwímó toóné évaka-tantaare úwoimo mairáantemba kesáágwára'ó úwoimo máyáandaya kanaániye. kentópakemba toóné évaka-tantaare mayánaunda-amba kwáyáimbanivo kemó simíyan-tomba siyáán-umai máyáanata Ísu Káráisitín-aaí íma isáavo séta kesí mayáírakémbá toómbá meéyámba'mai néta anóm-bayai kwémaeta íma ivátuweta mimbáyáírakémbá toómbá meéyámba'mai naráumne.

13 maarán-áíntávé'a imáyáa oro. Yérúsaremu-naopa'a anóm-bono'-naumpa'a mayái kwémayaawai mindáúmpákén-tómbá úwoi kwénaawasa óntan-taareira'a Áánútuntavesa póí tuvú'mái kwéagayaawai mimpínkén-tómbá úwoi kwénaan-aimba isarqawe.

14 miráumai Ísigo Ísu asiramái séna ásí-kwasai kosimátimiyawaitopakemba toómbá úwoi timíyasa nánááowe siráiyé.

15 keinárawapimba komé'a Ísu Káráisitina ásí-kwasai kosimátimewandara'a kentópakemba toóné évaka-tantaare mayánaunda-amba kwáyombanivo íma maéta toómbá síméro íma siré'a ívékwará'a simígwáe sé'a íma maanáúvái kwéagayaumne. ávááraumaimo sááimo sinkáina'o puwónáe sé'o é'a toómbá síméro íma sénaumne. miráumai kesí mayáírakén-tómbó kwénaandayave'o é'a íma aambá áúsinkaaro.

16 Áánútu asiramái simásímakaisa'a ásí-kwasai kwésimatime'a mináséí-kwásáimó ímo kwésimatimekai kesópa'a umbai-yántáá'a paárisino. mindáyave'a mináséí-kwásái kwésimatimundayave'a íma kesúma maé kwéiyune.

17 kesí imáyáavinkembo ásí-kwasaimo kwésimatimekai meéyámbá mayánae súšina. íma mirá é'a Áánútu simásímakaintave'a kwésimatimune.

18 mindá árarir-aimba póna kesí meéyámbá maarám-béyámbán-iyé. ásí-kwasai kwésimatimunda toómbó úwoimo kwémayaundarakai kanaán-isinó.

toómbá íma úwoi mairáunda pósa íma maarán-áimbá sénááowe. áséi-kwasai ísaraundarata toóntá ámakauadne íma seró.

áséi-kwasaimo úwoimo kwésimatime'o aamoimó kwéunda mindá kesí meéyámbán-íye. áséi-kwasaimo úwoimo kwésimatime'o aamoimó kwéunda mindá kesí meéyámbán-íye.

¹⁹ keinárawa'a kembá íma táto'makaawa'a kemó siráanteni'a kwé'e'a toóné évaka-tantaare mayánaunda-amba kwáyáimbanivo íma maéta mirántántáá'ó mairáundarakai esimái-kwaasi Áánútunopa'a tiráasino. íma mairáundayave'a sáwíwarawai túwa'naa únasa Áánútunopa'a kwétewe.

²⁰ Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire sénááontave'a Yútaa-kwaasivinkemba mé'a miwímó ontem-báyái kwémayaunana Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko íma kembá tátokaivo minámáánkómó tátokain-kwaasivimba mé'a miwímó ontembá miráumai mé'a Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire sénááontave'a miráumai máyauadne.

²¹ Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire sénááontave'a ó'onkaa-kwaasi Áánútuna ámáámbo ímo ísaraan-kwaasivimba mé'a miwímó ontem-báyái kwémae'a Áánútuna ámáámbe Ísu Káráisiti siráin-amaamba íma araisé'a úwoi kwétaagwiyavune.

²² évaka-tontave'o náúnavo kwésen-kwaasi túwa'naa únasa Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire sénááontave'a mirán-tómbá íma né'a máyauadne. évakarawai Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire síyana Áánútu sáwí'o umáimo máyáampinkemba iyátinkanintave'a mirám-baaran-kwaasivimba mé'a miwímó ontembá kwéune.

²³ áséi-kwasai kóyáwé ínana Áánútu kawe'á umátinkena kenkwará'á mirá umásinkanintave'a mirá kwéune.

²⁴ maarán-áimbá imáyáa oro. amáparawai isaaisésa kwégowana moóráwai kóyaaitena meéyámbá kogwémaena aamoí uráíye sen-áimbá kwéisaawe. miráumai Áánútumo aamoí umátinkanintave'a imáyáa é'a Áánútuna aampa'á miráumai koró.

²⁵ kesúma asiraínkwáe sésa isaaisésa kwénaoomba tiyáántán-kwimai kwégwesa miwí túra'a kwégarakwiyesa ánásanim-beyambo mayánaáontavesa mirá kwéovo kwaíkwaí'a íním-beyamba mayánaundayaveta Áánútuna aampatá kwégune.

²⁶ miráumai íma úwoi kwégumpo ayááivá'á kwáyáim-beyantave'a imáyáa é'a Áánútuna aampa'á kwégune.

²⁷ kesúra'o sirááimo kwétaini'a ímanivo Áánútumbo arááimo kwétaini'a umái kwaráúndayave'a kesúra'a kárákwire'a áséi-kwasai kwésimatimunana naaémbe Áánútu íma aamoí umásínkáivo sé'a kesúra'a kwégarakwiyune.

10

kwaántá-kwaasiti imáyáa íma mósá máráaro siráin-kwasai.

¹ kesí kwaásiyono. maarán-áimbá imáyáa oro. naaóv'á Yútaa-kwaasiya síkwá'náya Ísípi-marava'a ándávakemba Áánútu ayútinkowasa miwí túra'a íma kárákwiyesa sáwí'a uráamba imáyáa oro. Áánútu ayútinkowasa Ísípi-marava'a tuwésa kwéguwana aambá agaráátinkena ainámbá amáparawai

túrampa'a makówasa mináínánkó kún-ayampa'a kwéguwana Áánútu anón-domba tuwínkaa'a úmarowasa amáparawai mimpímbá kóaatasa kavóná-marava'a kwégwesa

² miwítí anóndako Mósesiye tarúmai máyówana Mósesi mináínámbá kwa'maéna kwéguwasa kentáá síkwá'náma mirá kwéuwana Áánútu nombá tuwínkaa'a úmarowana mimpímbá Mósesi kóaatowasa miwígwará'a mimpímbá kóaatasa

³⁻⁴ noné toóné íma kwáyopa'a kwéguwana Áánútu toóné noné timúwasa amáparawai kwénowana Áánútu óntan-ayau tinkówana minóntámpínkémbá nombá kumúwasa kwénesa kwénaauwana minóntámbá miwítí egwaa'a kwáyowasa naráawe. minóntántávéta séta Ísu Káráisitiman-iyé kwésune.

⁵ kavóná-marava'a kweéme kweémesa Áánútun-aaimo kwarááraamba sáwívarawai íma kwarésa sáwí'a uwaná mindáyavena Áánútu íma aamoí umátinkena kavóná-marava'a tinkámaena kwénaauwasa pukáawe.

⁶ sáwí-imayoawe su'mai ésa sáwí'o kwéuntavesa aamoí uráavo kesáá miráyá únavo séta miwímó urántaveta imáyáa éta kentáásúra'a kárákwiyono.

⁷ miwíwínkémbá évakarawai kampar-ísóigómbá úmakesa kwená imáyáa mósá makáavo kesáá íma mirá ónáisaiye. mináíntávéna Áánútun-aai aúváiimba agaimaréna séna kwaási mará'a mésa toóné noné násuwesa usásinesa tiraimá makáawe.

kampar-ísóigóntávésa imáyáa ésa mirá uráawe agaimaréna siráíye.

⁸ miwíwínkémbá évakarawai aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné uráavo kesáá íma mirá ónáisaiye. mirá untavéna mimbórá-kánáávímbá Áánútu sáwíva-kwaasi 23,000 kwaasi tinkamuwasa pukáawe.

⁹ miwíwínkémbá évakarawai Ísóigomba masínkáánkái sésa Áánútu kentáará'a íma kawé'a umái kwégarakwiye kampa'a sésa sáwí'a uráavo kesáá íya mirá ónáisaiye. mirá untavéna Áánútu irankavayaantómbá tímarówasa vovasá pukáawe.

¹⁰ miwíwínkémbá évakarawai Áánútumba í'ái ánkaraavo kesáá íma mirá siyataao. mirá untavéna Áánútumo kwíyómpakembo aí'marówai tinkamuwasa pukáawe.

¹¹ miwívímbá mirán-tántáá'a paárúwana Áánútun-aai aúváiimba agaimakáimba kesáá ánásanin-kanaavinta máyaundawaiya mináímbá kwéiseta imáyáa éta íma miráyá éta kárákwiyono.

¹² miráumai kesávé'a sé'a asiramái máyaundawaiya úne kwésewai moorá-yantaako tavisína'a sáwí'a únavo sé'a kárákwiyoro.

¹³ sáwí'o ónááon-umbai-yantaa'o kentópa'a tiráimba mindá amápa-kwaasitopa'a tiráíye. Áánútu tiráváyáiwaima séna sáwí-asirayan-tantaako kentópa'a téna tavisína'a sáwí'a ovó séna mirán-tántáá'ó tuwánááon-amba ámáá-ontama agaráátinkaina'a kanaán-umai asiramái mé'a íma sáwí'a ónááowe.

¹⁴ kesí kwaásiyono. Yútaa-kwaasiya síkwá'náma urántemba mirá únavo sé'a kampar-ásíráyánkwáráwáítí imáyáamo mósá kwémaraamba tínaaemba umáméro.

¹⁵ kawer-ímáyáámó kwéon-kwaasi owa'a asiramái simátíme'a sé'a simátimunda-aimba kawé'a umái imáyáa oro.

16 Ísu Káráisitimo kentááyáváiyé sénamo kwená naaemó kumúwanamo pukáintaveta imáyáa éta aráá-tomba kwénaundaya ándá-aran-domba Áánútumpa'a súwi séta mindómbá kwénaundaya maará séta Ísu Káráisitina naaenéiyá tarúmaiya máyaumne. minaráá-tómbá topámbaiya kwénaundaya maará séta Ísu Káráisiti áuneiya tarúmaiya máyaundaya

17 minaráá-tómbá mimbórá-tómbá kwáyáísata mimpínkéntáámó amáparawaiya kwénaundayaveta mimbórá-kwáásí-í'a umáiya méta sáwívarawaiya úndanivo mimbórá-kwáásí-í'a umáiya kwémaumne.

18 Ísareri-andarakewai Yútaa-kwaasimo kwéomba imáyáa oro. Áánútuntavesa imáyáa ésa óntan-taareira'a pói tuvú'mái agaimái kwéamesamo kwéomba Áánútuwe tarúmai máyáawe.

19-20 súnda-ainkona ááimba simátíménda isáaro. kwaántá-kwaasimo toómbó tímémba kwaántá-kwaasi kwétuwa'naa-ontavaiya kwétimeo. ímaniye. kwaántá-kwaasima kwétimeo-tomba anón-tantaara'iyó. ímanivo úwoisan-tomban-iyé. súnda-ainkona ááimba maarán-áimbán-iyé. póimo kwétuvu'nesamo évakar-ama'o kwaántá-kwaasimo kwétimesamo máyáamba íma Áánútumba kwéamesa máyáawe. kwaántá-kwaasimo tímé'o miwísémo tarúmáimo máyáamba miráumai íma máéroyavena siráái kwétaiye.

21 Ísóigoe tarúmai maésa kwaántá-kwaasiye tarúmai maésa kwéomba íma kanaán-umai kwémaewe. Ísóigontave'a imáyáa é'a ándá-aran-done toóné kwénaavo kwaántá-kwaasiyave'o imáyáamo ésamo kwétimesamo mintómbó kwénaapa'a íma komé'a naaró.

22 mirámó é'o sé'o Ísóigo íma aivaráwáímán-iyé síyanamo éna áwáá'a tiyíniye. Ísóigona asirayánkó kentáásí asirayámbá usáyaaitaravo íma mirán-oro.

23 keinárawapinkemba évakarawai sé'a amáparitaamo kwéundaya kanaán-iyé kwésevo kemá Póro sé'a évakari'o kwéomba íma kawé'a kwéumatinkaisana évakari'o kwéomba íma kwétuwa'naa-iyé kwésune.

24 miráumai kesávé'o túwa'naa ónááom-bayaiye su'mai íma maé'a ó'owigwara'o túwa'naa ónááom-bayaigwara'a máyáaro.

25-26 maarán-áimbá imáyáa oro. naaóv'á Áánútun-aii aúvávimba agaimaréna séna

marawé minká'ó kwáyáin-tantaare

amápa'a Ísóigondeiman-iyé

agaimaréna siráimba Áánútu kentááyávéna imáyáa éna makáimba pó'a máákétirakemba pói-ama'a úwoi meéyán-ure'a íma anón-imayaa é'a sé'a sáwíra'u. kawerá'únó íma kwése'a úwoi naaró.

27 moóráwaimo Áánútun-aaiyavenamo ímo árairemo siráindawai tááyena séna kesí naaúmpa'a toómbá naarómó sína'o owémó sé'o é'a komé'a íma áísaa e'a náávaken-tona'iyó íma sé'a úwoi kwéne'a sáwíra'u. kawerá'únó íma sé'a úwoi naaró.

28-29 ániwo moóráwaimo sénamo kwaántá-kwaasi tímakaan-tomba iyémó sínímbo é'a kanaámpó úwoi nánaumne-imayaa kwéombanivo mináímbó sin-kwáásígó imáyáa éna séna Ísu Káráisitina kwaási kwaántá-kwaasimo póimo tímémba kanaán-iyé kwésivo íma naaró.

keinárawapinkemba évakarawai sé'a kwaántá-kwaasimo tímén-tombo náundaya mindá kanaán-iyé. ányo moóráwaimo kwesávénamo sénamo kwaántá-kwaasimo tímén-tomba náúnavo kwésiwai kwemá kentááyávéna naavó íma sisinó.

³⁰ toóntávéta Áánútumpa'a súwi kwéseta kwénaunanaya moóráwai séna íma naaró ímo seráámá kwésiye keinárawa'a sentávé'a

³¹ kemá Póro sé'a Áánútu áwí'a mósá máraam-bayaiye su'mai ma'é'a toóné noné kwéne'a mayáímó kwémayaamba Áánútuntave'a imáyáa é'a kwenáwí'a mósá máraaro.

³² Yútaa-kwaasiyavaiye ó'onkaa-kwaasiyavaiye Áánútuna kwaasiyavaiye imáyáa é'a kawé'á oro. tuwánésa sáwí-amba kwaráavo sé'a kárákwiyoro kwésune.

³³ imáyáa é'a sé'a suwánésa aamoí umásinkaigwae sé'a máyaumne. kesáváiyé su'mai kawé'ó íi-máyái íma kwémayaumpo amáparawai gwara'o kawé'ó umátinkáim-bayai kwémayaunda póna Áánútu sáwí'ó umáímó máyáampinkemba tiráínasa kawé'á umái ménaaom-bayai kwémayaumne.

11

1 Ísu Káráisitimo uráintemba mirá kwéumpo kemó úndantemba keinárawa'a mirán-oro.

Áánútuntavai imáyáa ésa torupamáí máyómba aarai ti'nónká'á káátaraan-kwasai.

² kentávé'a imáyáa úmae iyé'a simásimakain-aimbo simátímakaunda-aimba kwétaagwiyavontave'a aamoí kwéumatinkaumne.

³ simátíménda ísáaro. Káráisiti amáparawaira'a kárákwiyisasa kwaaímó ombá tuwainímbááka'a kárákwiyowana Áánútu Káráisitinka'a kárákwiraiye.

⁴ miráumai Áánútuntavesa imáyáa ésa torupamáí máyáamba kwaaímá námúnaa kwésesa Áánútun-ai kwésimatimemba ti'nónká'ó kánumo'o káátaresamo ésa Káráisiti áwí'a sáwí'á ónááowe.

⁵ torupamáí máyáamba aaraimá námúnaa kwésesa Áánútun-ai kwésimatimemba ti'nónká'ó ímo káátaresamo ésa tuwai'máá túwí'a sáwí'á ónááovo aarai ti'nónká'á káátaraamba tuwánésa tuwai'máá'a kárákwiraawe kwésemba mindáyavesa ti'nónká'ó ímo káátaresamo ésa tuwai'máá túwí'á sáwí'á ónááowe. sáwí'ó on-ínimbó tigaeyávái ígwáe sésamo ti'nóntáumo káráyuwaantemba ti'nónká'á íma káátaraan-inimba sáwí-ininkaamba ésa pósa tigaeyávái kwéowe.

⁶ aaraimó ti'nónká'ó ímo káátaresamo ésa ti'nóntáu káráyuwaaro kwésune. ányo ti'nóntáumo káráyuwaamba tigaeyávái ésa pósa ti'nónká'á káátaro.

⁷ Áánútu asirayánkwaráwái amápa-tantaaka'o kárákwiraiwaimo intení'a kwaaí mirá ésa pósa torupamáí máyáamba ti'nónká'á íma káátaraawe. Áánútu tuwai'mááka'a kárákwiraisasa tuwai'máá'o ontení'a aarai ésa pósa torupamáí máyáamba ti'nónká'á káátaraawe.

⁸ Áánútu aivar-ínimbá awaikó arausandéí úmakaivo kwaaí íma aaraigó arausandéí úmakaiye.

⁹ kwaaigó aaraigónká'á ménintavena íma úmakaivo aaraigómá kwaaigónká'á ménintavena Áánútu úmakaiye.

10 mindáyavaiye kwíyómpaken-kwayo'narawa túranka'a máyáantavaiye aarai ti'nónká'á káátaaro. tuwánésa sésa tuwai'máá'a kárakwiraawe sénááowe.

11 ánívo Ísóigo aúranka'a máyáamba aarai kwaai tiráváyáawasa pósa íma kwéáá kwémaewe.

12 Áánútu aivar-ínímbá kwaigó arausandéi úmakaisasa aarai mésa kwaai matínkáawasa kwémaemba Áánútu amápa-tantaakona ááimban-íye.

13 Áánútuntavesa imáyáa ésa torupamáí máyáamba aarai ti'nónká'ó ímo káátaresa námúnaa kwéseмба kanaawá'i. íya kanaán-íyo. imáyáa oro.

14 kwaásiti ááimba imáyáa é'a sé'a kwaai miwí ti'nóntáu ayáátááka'o kwáíntavesa tigeayávái owasá

15 aarai kentí ayáátáá-ti'nontauyavesa aamoí kwéomba Áánútu tímakaisana ti'nóntáugo ti'nómayaanka'a kwégaataiye kwésewe.

16 keinárawapinkembo évakarawaimo ti'nónká'ó káátamakaantavesamo narú'nárúr-áimbó síya'o é'a sé'a kesáá Áánútuna kwaásiya torupamáí máyaunasaya ó'on-o'on-daopa'a Áánútuna kwaási torupamáí máyáamba mirá úndayaanivo ó'on-aimba íma kwáyáíye sénaumne.

Ísóigontavai imáyáa ésa aráá-tomba naráan-kwasai.

17 sáwí'o kwéon-aintave'a simátíménda isáaro. Áánútuntave'a imáyáa kwéé'a torupamáí máyáamba íma moórá-morawai kawé'á kwéumatinke'a sáwí'a kwéumatinkaawe.

18 torupamáí máyáampinkembo taaínkaar-umaimo máyáan-aimbo sewa'ó isáúnda árar-aimban-íye.

19 taaínkaar-umai mé'a évakarawai ó'on-imayaa owasá évakarawai ó'on-imayaa kwéowa'a árar-aimbo sen-kwáási kwéisaawe.

20 torupamáí máyáamba sé'a aráá-tomba nánaumne sembánivo Ísóigontave'a íma imáyáa é'a aráá-tomba né'a

21 évakarawai kentí naaúmpakembo maimaé'ó tiráan-tontave'a imáyáa é'a kwénaawasa toómbó ímo makáawai táái kwétinkaisasa évakarawai uwo'aó'-nómbá kwénesa uwo'aó'á kwéowa'a mirá kwéomba aráá-tomba sáwí'a umái kwénaawe.

22 mirámó kwéomba toómbá íma taaínkaar-e'a toómbó ímo makáawai timé'a sáwí'a umátínkáawasa tigeayávésa ombá mindáyave'a íma aamoí kwéumatinkaumpo sáwí'a kwéowe. kentí naaúmpa'a toóné noné násuwe'a torupamáí mé'a Ísóigontave'a imáyáa é'a aráá-tomba naaró.

23 Ísóigo simásímakaimba simátímakaunda maarán-áimbán-íye. moóráwai Yútási Ísóigo Ísumba kwená namuro-kwáásirá'á íma agaráátínkaronka'a mindó'wáámbá Ísu Káráísiti toómbá maisoréna

24 Áánútumpa'a súwi séna topaména séna mindá kesúman-ivo keinárawatave'a ísámai kesúma ayú'maranaumne. miráumai kentáv'é'a imáyáa kwéé'a námae íyoro súwasa

25 toómbá násúwówana pérétimo mayóntemba ándá-aran-domba kwáyon-anaveumba maisoréna séna mindá kesí naaemán-íye. kesí naaemá keinárawatavena kumínimba póna Áánútu kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áimbá simái tarúmakaiye. maandómbó kwénaamba kentáv'é'a imáyáa kwéé'a námae íyoro Ísu Káráísiti siráíye.

26 mintóné mindóné kwénaamba kentááyávéna Ísóigo pukáiyé-aimba kwésimatimewe. mirá úmae kwéiyiyana Ísóigo marapá'á kumíniye.

27 miráumai Ísóigontavesa imáyáa ésa aráá-tomba nánáe sésa ombá aiva'ó ímo kawer-imáyáámó ésamo úwoimo aráá-tone ándá-aran-done nésamo imáyáamo ésamo úwoisamba iyémó sésamo ésa Ísóigo áúwe naawéwé sáwí'a iyana sáwí-meyamba tinkániye.

28 mindáyavesa máyáawaina ááimba kawer-imáyáá ésa taaímbai ísáiyuwesa sáwí'o umáimo máyáamba kawer-imáyáá ésa aráá-tomba nánááowe.

29 Ísu Káráisiti kentááyáváiye séna pukáin-ainkona ááimbo ímo imáyáamo urésamo úwoimo mintóné mindóné kwénaambo é'a kesávésa aaivimbá kwíyana Áánútu sáwí-meyamba timíniye.

30 keinárawapinkemba évakarawai mirá é'a Ísu Káráisiti kentááyáváiye séna pukáimba íma imáyáa é'a aráá-tomba úwoisamba iyé-imáyáá kwéomba pó'a évakarawai aamoisáyán-kwáási máéwasa évaka'a tí'a iwái máéwasa évaka'a pukáawe.

31 ániwo máyaundawaina ááimbo imáyáamo kawé'ó étaamo taainétaamo sáwí'o kwéunda arupí kwéundarakaiya Ísóigo sáwí-meyamba íma simísino.

32 ániwo Ísóigo arupí umásinkanintavenaya sáwí-meyamba kwésiminta póna marapá-kwáásimó sáwí-meyambo kwaikwai'o íním-beyambo timíndara'a miwísé sáwí-meyanta íma simínintaawe.

33 kesí kwaásiyono. mináintávé'a imáyáa é'a toómbá né'a Ísóigontave'a imáyáa é'a aráá-tomba nánááontave'a torupamáí máyáamba moórá-morawai ténááontave'a timu'maré'a mé'a aráá-tomba naaró.

34 táaimo kwétinkaina'o é'a kenti naaúmpa'a toómbá násuwe'a torupamáí mé'a toómbá nánááowe. mirámó íyanamo éna Áánútu sáwí-meyamba íma timíniye. ó'on-aintavaigwara'o agaimái sísa-uraan-aimba kentópa'a kweéme'a komé'a simátimenaumne.

12

Áánúntun-amanko asirayámbá kwétimin-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. ó'on-o'om-bayaimo mayánááontavena Áánúntun-amanko asirayámbá kwétimimba íma ísámai usúkáavo sé'a simátíménda ísáaro.

2 Áánúntuna aambó ímo kwakónka'a Sáátáánigo tátorena tavisúwa'a sáwí-amba kwaré'a kwaántá-kwaasi kampar-ásiráyánkwaráwái íma aai kwésewaiti imáyáa mósá makáamba ísaraawe.

3 Áánúntun-amanko keinárawate íma máyowa'a sáwí-amba kwakáantave'a imáyáa é'a maarán-áimbá simátíménda ísáaro. évakaraiwaimo sésamo Ísu kárákwiraiwaima iyémó kwéseмба Áánúntun-amanko miwí tirumpimbá máyáiwai kwésevo évakarawaimo sésamo Áánútu Ísumba sáwí'a umánkaniyemo kwéseмба Áánúntun-amanko miwí tirumpimbá íma máyáiyé.

4 Áánúntuna kwaási-i'o owáímá kwená mayái kwémayaantavena Áánúntun-amankoma ó'on-o'on-asirayamba kwétimimba mimbóráwái kwétimiye.

5 Áánúntuna mayái ó'on-o'om-bayai kwémayaantavesa Ísóigo Ísuntavesa ísámai mimbáyái kwémayaawe.

6 Áánútuna mayái kwémayaantavena kwemá ó'on-o'on-asirayamba kwétimisasa mimbáyái kwémayaawe.

7 amáparawai kawe'á umátinkanaaontavena Áánútun-amanko moórá-morawai tirumpimbá ména Áánútuna asirayámbá kwéagaraatinkaiye.

8 Áánútun-amanko moórá-morawai kawer-imáyáá kwétimisasa mináimbá kwésimatimewe. Áánútun-amanko moórá-morwai imo ísaraan-aimba kwésimatimisasa kwésimatimewe.

9 Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa Áánútuntavesa asiramái mésa sésa árai'a Áánútu siráini'a íníye kwésewe. Áánútun-amanko moórá-morawai asirayámbá kwétimisasa tí'o ímbá kwéasovamatinkaawe.

10 Áánútun-amanko moórá-morawai asirayámbá kwétimisasa imo awánaraam-bayaigwara'a kawe'á umái kwémayaawe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa Áánútu simátimakain-aimba kwésimatimewe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa asirayánkómbá taainésa sésa moórá Áánútun-amankompinken-asirayamban-íye sésa moórá kwaántá-kwaasiti asirayámbán-íye kwésewe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa íma ísaraan-aimpinkemba kwésewe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa miwímó siráan-aimba miwígwará'á íma ísaraan-aimpinkemba pósa kwántámai kwésewe.

11 Áánútun-amanko kweyáá kwená imáyáavinkemba mirá éna moórá-morawai ó'on-o'on-asirayamba kwétimiye.

Ísóigo áúwawaakaamba umáiya máyaunda-kwasai.

12 moórá-aimba sénampo ísáaro. kwaási túvimba sáwíva-tantaa'a kwáyáimba mimbórá-áumán-íye. mirámó intembá kesáá Ísu Káráisitina kwaásiya sáwíva-kwaasimo máyaundaya kweséya tarúmai mimbórá-kwáásiráámbá umáiya máyaumne.

13 évakarawaiya Yútaa-kwaasiya únasaya évaka'a ó'onkaa-kwaasi owasá évaka'a meeyámbakaawaiti mayái kwémayaan-kwaasi owasá évaka'a úwoimo máyáan-kwaasi owaná Áánútu kwenamambá ai'marówana kentáásirumpimba kumbéna tarúsinkenaya mimbórá-kwáásiráámbá kwéumasinkaiye.

14 kesáá mimbórá-kwáásiráámbá umái máyaundaya imáyáa é'a maarán-áimbó simátiménda ísáaro. mimbórá kúwawaapimba sáwíva-tantaa'a kwáyáimba

15 aísamaigomo sénamo kemá íma ayáamba únda pó'a íma mimbórá áúvinkemba úne sínimba mimbórá áúvimba kwáyáíye.

16 áákomo sénamo kemá íma aúrumba únda pó'a íma mimbórá áúvinkemba úne sínimba mimbórá áúvimba kwáyáíye.

17 amápa kúwawaapa'o aúrane su'maimo kwáyáinkakai íma áá'a ísáísino. amápa kúwawaapa'o ááre su'maimo kwáyáinkakai amápa-kwiyumba íma ísáísino.

18 ániwo Áánútu kwená imáyáavinkemba amápa kúwawaa'a úmakena amápa-tantaa'a kwenamááre su'mai ma'maéna kuráíye.

19 áúwawaapinkembo mimbórá-yántáá'ó kwáyáinkakai áúwawaa'a íma kwáyáísino.

20 amápa-tantaa'a kwáyáimbanivo mimbórá kúwawaa'a umái kwáyáiyie.

21 miráumai aúranko ayáánkонтavena íma kanaán-umai séna emó ímo máyaandarakai úwoi máúsino íma sinana a'nónkó aisamaigontavena íma kanaán-umai séna emó ímo máyaandarakai úwoi máúsino íma síníyie.

22 miráumai túwawaapinken-tantaataveta séta aamoisayámbán-iyie kwésundaya ímo kwáyáinkakai áúwawaa'a íma kawe'á umái kwáyáisino.

23 túwawaapinken-tantaatavetaamo séta úwoisamban-iyie kwésundaya kawe'á umáíya kwégarakwiyundayaawe. avora'á íma agaráátinkaraunda-yantaa'a aúpá'á makéta kwégarakwiyundayaawe.

24-25 avora'á kwáyáin-tantaa'a íma kwégarakwiyundayaawe. áúwawaapinken-tantaako amápa'a kawe'á umái mayái maéna moórá-mora-yantaako kwenáúra kwenaura'a kárakwiyinintavena Áánútu kwenamááramaa'a maréna úwoisamban-iyie kwésunda-yantaa'a kwégarakwiyiyie.

26 áúwawaapinkembo moórá-yantaakomo áí'o ínana amápa kúwawaapakemba áí'a umásaniye. áúwawaapinkembo moórá-yantaako kawe'ó ínana amápa kúwawaapakemba kawe'á umásaniye.

27 túwawaatave'o súnda-ainkona ááimba maarán-áimbán-iyie. keinárawa'a Ísu Káráisiti áúwawaakaamba umái mé'a moórá-morawai kwenaiyayaankaane aúrankaane mirán-tántáákáámbá umái máyáawe.

28 Áánútu kwená kwaási moórá-morawai mayái tíména mirám-báyái mayánááontavena asirayámbá kwétiména kwená aantá-kwaasi aiva'á usásintinkena miwí tínaaemba simátímakain-aimba simátiménaaowai usásintinkena miwí tínaaemba kwená aambá agaráátinkanaaowai usásintinkena miwí tínaaemba ímo awánaraam-bayai mayánááowai usásintinkena tí'o kwéin-kwaasimo asóvamatinkanaaowai usásintinkena miwí tínaaemba túwa'naa ónááowai usásintinkena miwí tínaaemba ó'on-o'om-bayaira'o kárakwiyonaaowai usásintinkena miwí tínaaemba ó'on-o'aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo sénááowai usásintinkena mirá ónááowai usásintinkava'a kuráiyie.

29 Áánútu aantá-kwaasiti mayái tímakaimba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa Áánútu simátímakain-aimba simátímémba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa Áánútuna aambá kwéagaraatinkaamba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa ímo awánaraam-bayai kwémayaamba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa

30 Áánútuna asirayándéi tí'o kwéimbo asóvamatinkaamba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa ó'on-o'on-aimba ímo ísaraan-aimpinkembo kwésemba amáparawai íma mirá sewasá évakarawai sewasá mináínkóná ááimbo kwántamai kwésemba amáparawai íma mirá owasá évakarawai kwéovo Áánútu kwená imáyáavinkemba mirán-ásiráyámbá kwétimiye.

31 Áánútu kwétimin-asirayamba mayánáemo kwésemba imáyáa é'a sé'a Áánútuna mayái usáyaaítamai-mayai mayánáemo sé'a tiyáántán-kwimai mayái máyáaro.

mináimbá kemá imáyáa é'a sé'a kawer-áimbán-ivo kwaásimo tirumbó tímémba minánkó amápar-ankomba usáyaaitaraimba minánkóná ááimba simátíménda isáaro.

13

kwaásimo tirumbó tíméwaina ááimban-iyé siráin-kwasai.

1 Áánútun-amankomo asirayámbó simínataamo ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo sétaamo kwíyómpaken-kwayo'narawa tááivinkenkwara'o sétaamo miráwé su'maimo étaamo ímo kwaásiti imáyáamo ondayáámó éta mináimbá úwoi-aimba séta kámoyambo úwoimo tontembá mirá éta peró'o úwoimo tuvúwóntemba mirá ónaundayaanivo kwaásiti imáyáamo étaamo éta kawe'á umátinkanaumne.

2 Áánútumo asirayámbó simínataamo simásímakain-aimbo simátimetaamo Áánútumo aúpá'ó marénamo avora'ó marénamo uráin-qimba isétaamo ímo ísaraunda-aimba Áánútu simásímakain-aimba isétaamo Áánútuntavetaamo asiramáimo métaamo sétaamo árai'a Áánútu siráini'a íníye sétaamo Áánútumo siráintemba umbai-máyáímó maétaamo miráwé su'maimo étaamo ímo kwaásiti imáyáamo éta úwoi-kwaasiya úne.

3 makáunda-yantaa'o amápa'o tímaturwetaamo Áánútuna mayáiyá kwémayaundayavaiya sáwí'a umásinkaamba aamoí éta kanaán-iyemo sétaamo mirámó étaamo ímo kwaásiti imáyáamo ondayáámó éna siráunda-ainko íya súwa'naa íníye.

4 kwaásimo tirumbó tíméwaina ááimba maarán-áimbán-iyé. kwaásimo tirumbó tíméwai sáwí'o kwéumatinkaamba anondá íma mirá ombá túwa'naa esa kwaásimo tirumbó tíméwai túwí'o kwáyáin-kwaasiyavesa tirumbá íma sáwí'a umátinkesa kwaásimo tirumbó tíméwai miwí túwí'a íma maé iyésa

5 kwaásimo tirumbó tíméwai kesávésa amápa-tantaa'a kawe'á kwéune íma sésa sáwí-aimba íma sésa kwaásimo tirumbó tíméwai kesáái usáyaaítainkwae íma sésa kwaásimo tirumbó tíméwai íma ááéma áwáá'a sésa kwaásimo tirumbó tíméwai sáwí'o umátínkáamba íma imáyáa úmae iyésa

6 kwaásimo tirumbó tíméwai sáwí'o uráantavesa íma aamoí ésa kawe'ó uráantavesa aamoí ésa

7 kwaásimo tirumbó tíméwai umbai-yántáa'ó kwáyáimpimba úwoi mésa kwaásimo tirumbó tíméwai amáparawaiyavesa íma inkaisí-imáyáá ésa amáparawai kawe'á ónááontavesa timu'marésa mésa kwaásimo tirumbó tíméwai amápar-umbai-yantaapimba asiramái mésa íma ivátuwesa miráumai kwémaewe.

8 kwaásimo tirumbó tímémba minánkómá kwaíkwaí'a éna íma ánásainana Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimim-bayai ánásainana ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkemba kwésem-bayai ánásainana ímo ísaraan-aimbo Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimem-bayai ánásaniye.

9 ímo ísaraunda-aimbo Áánútu simásímakain-aimba íma kanaán-umai ísáasaraundayaawe. Áánútumo simásímakain-aimba simátímakaunda íma kanaán-umai simátímatasaraundayaawe.

10 Áánútu kasenkuí'a ónaumnemo siráimba naaémba paárinimba póta ímo ísáasaraunda-ainkwara'a ánásagwinata amáparawaina ááinta awánanaundayaawe.

11 iyámpói máyaawandara'a iyámpóimo kwésentemba mirán-áimbá sé'a iyámpóimo kwéontemba mirá é'a iyámpóimo kwéontemba mirán-ímáyáá uráumpo kwaási-i'a uráunda iyámpóira'o uráunda-yantaa'a tukáumne.

12 iyámpóimo ímo kawe'ó umáimo isáantemba Áánútuna kwaásiya íma kawe'á umáíya Áánútuna áaimba kwéawanaundayaawe. nompimbó kwaási tói'o ímo awánamaimo kawe'ó úndantenta ívé'a miráráántá kwéundaya Áánútuna áaimba íma kawe'á umáíya kwéawanaundayaanivo kwaási tói'o avorataámó awánáúndantemba naaémba miráyá ónundaya Áánútuna áaimba kawe'á umáíya awánanaundayaawe. ívé'a íma awánasaraundaya Áánútu kentáámó suwánasaraintemba naaémba Áánútuna áaimba awánasanaundayaawe.

13 mirá ínivo ívé'a Áánútuwe aráápamaiya máyaunda-amba isaná árai'a Áánútuwe mai'mai'a ónundayaawemo kwésunda-amba isaná Áánútumbo tirumbó áméne kwaásimo tirumbó tímén-amba isaná umái minkáumbó-ámbá kwáyáivo usáyaaitarain-amba Áánútumbo tirumbó áméne kwaásimo tirumbó tímén-amban-iyé.

14

Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimen-kwasai.

1 kwaásimo tirumbó tímén-amba asiramái kwaré'a Áánútumo kwétaain-timin-asirayamba mayánáe sé'o Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba anón-tantaa'a imbá pó'a minásiráyámbá mayánáe seró.

2 Áánútun-amankomo asirayámbó kwétimisasamo ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба íma kwaásiyavesa kwésevo Áánútuntavesa sésa kwaásimo mináinkóná áaimbo ímo ísaraantavesa kwaásiyavesa íma kwésewe. Áánútun-amanko asirayámbá kwétimisasa aúpár-áimbá kwésevo

3 évakarawai Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba asiramái arupí umái kawe'á kwéumatinkaamba mindáyave'a sé'a Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba anón-tantaa'a imbá pó'a minásiráyámbá mayánáe seró kwésune.

4 ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai kesávésa simái kwéasiraavo Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimewai Áánútuna kwaási amápa'a asirayámbá kwétimewe.

5 Áánútun-amankomo asirayámbó kwétimisa'o ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo sénááomba siráái kwétaivo Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimen-asirayamba maé'a simátimenaomba ávááraumai siráái kwétaiye. torupamáí máyáamba ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба mináimbó kwántámai siniwaimo ímo ménamo simátiminasamo ésa mináinkóná áaimba íma kawe'á umái íséwanga mináinkó íma túwa'naa íniye. miwí tááigo íma túwa'naa ínintavesa Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimewasa avora'á kwésimatimentavesa miwí ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai usáyaaitarawe.

6 kesí kwaásiyono. kentópa'a komé'a ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo sendamó é'a íma isáíyana kesááigo íma túwa'naa ínivo Áánútumo paárurain-aina'i. ímo ísaraunda-aimbo Áánútu simásímakain-aina'i. Áánútumo simásímakain-aina'i. Áánútuna aambó kwáráan-aina'i. mirán-áimbó avora'ó simátíméndamo é'a isáíyana kesááigo túwa'naa íniye.

7 ontóimó imo kawe'ó umáimó sínasamo ésa íma ísámai kawe'á ónááovo kawe'ó umáimó sínasamo ésa ísámai kawe'á ónááowe.

8 moóráwaimo imo kawe'ó umáimó aayamáimó sínasamo ésa íma isésa tayorupanááowe.

9 miráumai torupamáí máyayampimba ó'on-aimbo imo ísaraan-aimpinkembo siya'o é'a mináínkóná ááimba íma ísánááomba keáínkáámbá sénááowe.

10 amápa'-marava'a sáwíva-kwaasi mésa ó'on-o'on-aimba kwéseмба mináínkóná ááimba kwáyáivo

11 moóráwai kwenááivinken-aimba sína'a sé'a imáyáa é'a ó'on-daopaken-kwaasiye senaná kentávéna imáyáa éna ó'on-daopaken-kwaasiye síníye. mirámó kwéсен-ainko íma túwa'naa íníye. miráumai torupamáí máyáamba ó'on-aimbo imo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба mináínkó íma túwa'naa íníye.

12 Áánútun-amankomo kwétaain-timin-asirayamba mayánááomba aamoí é'a pó'a Áánútuna kwaási kawe'á umátínkáin-asirayamba tiráái kwétaina'a maire'a Áánútuna kwaási kawe'á umátínkáaro.

13 mindáyave'a ó'on-aimbo imo ísaraan-aimpinkembo kwésewai Áánútumpa'a áísaa íyana mináímbó kwántámaimo simátimenaaoontavena asirayámbá timíníye.

14 Áánútun-amankomo asirayántáámó símakaisataamo ó'on-aimbo imo ísaraunda-aimpinkembo Áánútuntaveta námúnaa kwésundaya sóikakenta kwésumpo kentáási imáyáao úwoisankaamba umái kwémaíye.

15 mindáyaveta maaráyá ónaumne. Áánútun-amankomo asirayántáámó símakaimba ó'on-aimbo imo ísaraunda-aimpinkenta Áánútumpata námúnaa séta kentáá sááivinkenkwarata sénaumne. ó'on-aimbo imo ísaraunda-aimpinken-ima séta kentáá sááivinken-igwarata sénaumne.

16 ó'on-aimbo imo ísaraan-aimpinkembo Áánútumpa'a námúnaa kwése'a kwenáwí'a mósá máráamba moóráwaimo úwoi-kwaasimo miráwaina ááimbo imo awánaraiwaimo keinárawa'o torupamáímo máyáampimbo ménamo éna kwéсен-ainkona ááimba íma ísaraindayavena póna íma kanaán-umai áraitavaiye síníye.

17 ó'on-aimbo imo ísaraan-aimpinkembo Áánútumpa'o námúnaamo kwéseмба kawe'án-ivo mináínkóná ááimba íma ísaraindawaimba mináínkó íma asirayámbá amíníye.

18 ó'on-aimbo imo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба évaka-tawai kwésevo kemá ó'on-aimbo imo ísaraunda-aimpinkembo kwésunda sáwíva-tawai kwése'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

19 ánivo Áánútuna kwaási torupamáí máyáamba ó'on-aimbo imo ísaraunda-aimpinkembo ayáátáár-aimbo kwésunda sáwíyan-tantaa'an-ivo ísaraan-aimpinkembo asirayámbá timínín-aimbo ákí-aimbo kwésunda mindá anón-tantaa'an-íye.

20 kesí kwaásiyono. iyámpóimo imo kawer-ímáyáámó ontembá íma mirá é'a táákaevayan-kwaasimo onten-ímáyáá oró. umarambó imo sáwí-mayaamo ontembá mirán-oro.

21 naaóvá'á Áánútun-ai aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

Ísóigo séna kesí kwaási kesáái íma ísaraamba pó'a simátimenaumne. ó'on-aimbo kwésewai simátíménasa miwí tááivinkemba simátimesa sáwí'a umátinkaiyasa pósa kentávésa íma imáyáa ésa kesáái íma isánááowe agaimaréna siráíye.

²² naaóv'á Áánútu mirá éna kwená kwaási kwenáái ímo ísarowai kwená asirayámbá agaráátinkomba awánaraantemba Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésiyawai ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésenaimba isésa sésa Áánútuna asirayámpínkémbá kwésewe sénááowe. ánívo Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésiyawai isésa sésa Áánútuna asirayámpínkémbá mirá kwésewe sénááowe. ánívo Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésiyawai isésa íma mirán-áimbá kwésewe.

²³ Áánútuna kwaási torupamáí máyaiyampimba amáparawaimo ó'on-ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo síyasamo úwoi-kwaasimo Áánútun-aaiyavesa ímo áraire síyan-kwaasimo usávémaimo isésamo ésa maawí uwo'aó-kwáásimán-owe sénááowe.

²⁴ ánívo amáparawaimo Áánútumo simátímakain-aimbo avora'ó síyasamo úwoi-kwaasimo Áánútun-aaiyavesa ímo áraire síyan-kwaasimo usávémaimo isáíyanamo éna mináínkó tirumbá airaráínasa sáwí'a uráumne sésa

²⁵ miwítí aúpá-sáwí-imáyáá avora'á mémaresa Áánútu aúranka'a kívairesá kwená imáyáa mósá marésa sésa árai'a keinárawapimba Áánútu máyáíye sénááowe.

Áánútuntavai imáyáa ésa torupamáí máiyanka'a arupí umái máéro siráin-kwasai.

²⁶ kesí kwaásiyono. kemó sún-da-ainkona ááimba maarán-áimbáníye. Áánútuntave'a imáyáa é'a torupamáí máiyanka'a moórawai maaráníyá sénaumne sínana moórawai Áánútun-aaivinken-aimba simátiminana moórawai Áánútumo agarááránkaraimba simátiminana moórawai ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkemba sínana moórawai mináímbó kwántámai sína'a miráumai Áánútuna kwaási asirayámbá kwétimentavai mirá úmae'a iyóro.

²⁷ ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo sénááombo é'a kaumbo-káé-kwaasiye su'mai sé'a aiva'á moórawai sínda kwántámai simásuwainana kwenánaemba moórawaimo sínda kwántámai simásuwainana kwenánaemba moórawaimo sínda kwántámai simásuwaina'a mirá sénááovo

²⁸ mináímbó kwántámimo síníwaimo ímo máyaina'o é'ó ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai amáparawai túranka'a íma sé'a imáyáavinkemba Áánútuntave'a seró.

²⁹ Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba kaumbo-káé-kwaasimo usásimbaimo kwésimatimemba évakarawai isé'a mináímbá taaímbai kwéisaawe.

³⁰ mináímbó ísaan-kwaasivinkembo Áánútumo moórawaimo simáminanamo éna kwésimatiminda-kwaasigo kwenáái ánásainana moórawai usásinena simátiminiye.

³¹ Áánútumo aái simátímakaiwai amápa'a sé'a moórá-morawai moórámora-tawai símae iyé'a pó'a amáparawai isé'a asirayámbá mayánaáowe.

³² Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimewai kwésemba kenti imáyáarare su'mai kwégarakwiyovo mirán-oro.

³³ kawer-imáyáámó kwée'o paru umáímo máyáamba Áánútumba aráái kwétaivo simátímén-aimba kárákwiyoro.

Áánútuna kwaási amápa'-naopa'o torupamáimo máyáamba maará kwéowe.

³⁴ torupamáí máyáampinkemba aaraí íma aai kwésewe. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkembo siráintemba aaraí íma kárákwiyonaaowe.

³⁵ mindáyave'a torupamáí máyáampinkemba aaraí aai sevó sésa moórá-ainkona ááimba tísaa ónáe sésamo ésa miwítí naaúmpa'a tuwai'máá'a tísaa ónááowe.

³⁶ kenti imáyáavinkembo mirámó kwéomba Áánútun-aaí keinárawapinkene su'mai íma paáruraisa'a keináraware su'mai ímanivo ó'on-o'om-baravaken-kwaasigwara'a isaraavo miwímó torupamáimo mésamo ontembá mirán-oro.

³⁷ keinárawapinkemba évakarawai kesávésa sésa Áánútumo siráin-aimba ísaraundawai úne kwésiyawaiye évakarawai kesávésa sésa Áánútu asirayámbá símakaiwai úne kwésiyawaiye mirámó kwésewai maanáúvámó agaimáimo timúndavimba awáné'a sé'a mináímbá Ísóigo asiramái siráin-imbán-iyé sénááovo

³⁸ maanáúvámó agaimáimo timúndamo ímo isé'o é'a miwí tááigwara'a íma ísáaro.

³⁹ kesí kwaásiyono. Áánútumo simátímakain-aimbo simátimemba asirayán-imáyáá é'a simátíma'mae iyé'a ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésemba íma aambá áumbaraaro.

⁴⁰ ánivo amápar-aimbo kwésemba íma sáwívar-aimba sé'a paru umai arupí umai máéro.

15

Ísumba pukáimpinkemba usásinankarain-kwasai.

¹ kesí kwaásiyono. áséi-kwasai kosimátímakaunda-aimba moórágwara'a simátíménda ísáaro. mináséi-kwásáyávé'a áraire sé'a tátoke'a asiramái máyáawe.

² asiramáimo táto'mae iyé'o é'a kawer-ámbá kwa'maé iyónááovo toíkakene su'mai áraire siráambo é'a kawer-ámbá íma kwa'maé iyónááowe.

³ aiva'á Áánútu mináímbá simásimuwa'a kembá simátímakaunda anón-aimba póna Ááúnútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimarésa siráantemba sáwí-imayaaya maisiyuwánintavena Ísu Káráisiti puwúwasa

⁴ utámárówana kae'-nó'wáámbá kwaúwana Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiye. mináímbá Áánútun-aaí aúvávimba agaimarésa siráawe.

⁵ Ísu Káráisiti pukáimpinkemba usásinena Pítáa aúranka'a paáréna kwená kwayó-kwáási túranka'a paáréna

⁶ moórá-tawai sáwíva-kwaasi kwesé kwénaauwai 500 kwaasi túranka'a paáruaiye. minkwáásívkémbá sáwívarawai úwoi túvamai máyáawasa évakarawai pukáamba minkwáási túranka'a paáréna

⁷ Yémési aúranka'a paáréna kwená aantá-kwaasi amáparawai túranka'a paáréna

⁸ naaémba kemá Póro kesúranka'a paáréna Ísu Káráisiti kwená kwaási-i'a umásinkainkwa-e-imayaa íma uráunda kembá kwená kwaási-i'a umásinkaraiwai súranka'a paáururaiye.

⁹ ááéma Ísu Káráisitina kwaási sáwí'a umátinkaraunda pó'a Ísóigona aantá-kwaasivinkemba kemá kító-kwaasi úne. íma kanaán-uraunda pósa kentáv'é'a Ísóigona aantá-kwaasima óne sembá uwó-áimbá kwésewe-imayaa kwéune.

¹⁰ áńivo Áánútu úwoi súwa'naa uráimba pó'a Áánútumo kesáái simátiminkwa-e séna si'mákaiwai ówánana kwemá úwoi súwa'naa úwa'a íma úwoi mé'a asirayám-báyái mayááwánana kesí mayáígó ó'owiti mayáígómbá usáyaaitaraiwo keyáá mimbáyái íma mayááwánana Áánútu súwa'naa ena kesé máyowa'a mimbáyái mairáumne.

¹¹ kemó áséi-kwasaimo simátimewanda-aimba isé'a miwímó simátímún-aimba mimbórá-áimbá pó'a isé'a áraire siráawe.

púwón-kwaasi usásinanaaon-kwasai.

¹² Áánútu Ísu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankarain-ainta simátimundaya keinárawapinkemba évakarawai sé'a púwón-kwaasi íma usásinanaaowe kwésemba nóra séra kwése.

¹³ púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai Áánútu Ísu Káráisitimba pukáimpinkemba íma usásinankaraisino.

¹⁴ Áánútumo Káráisitimbo pukáimpinkembo ímo usásinankarainkakai simátimunda-ainta úwoisankaamba umágwisa'a minúwóisánkáán-áintáv'é'a áraire sesinó.

¹⁵ púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai Áánútu Káráisitimba pukáimpinkemba íma usásinankaraisino. Áánútu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankaraiyemo simátimundaya áńivo mináimbó kampar-áimbó inkákái Áánútumo uráintaveta kampar-áintá simátiyuwasino.

¹⁶ púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai Áánútu Káráisitimba pukáimpinkemba íma usásinankaraisino.

¹⁷ Áánútumo Káráisitimbo pukáimpinkembo ímo usásinankarainkakai úwoi-aintave'a áraire sewaná sáwí-imayaa kempímbá úwoi kwáyáisino.

¹⁸ moórá-ainkwar'a simátimenaumne. Áánútumo Káráisitimbo pukáimpinkembo ímo usásinankarainkakai Káráisitiye tarúmaimo mésamo pukáawai pukáampinkemba íma usásinesa Áánútuna egwaa'á íma maésa sáwí-ayampa'a máésino.

¹⁹ marap'á máyaundara'a séta púwóndavinkemba usásineta kwíyómpa'a Ísu Káráisitiye ménaundaya amu'maréta máyaumne-aimbo kampar-áimbó súnarakaiya marapá-kwáási kentáá suwíráiái sésa tirumbá umásinkáasino.

²⁰ árair-aimba maarán-áimbán-íye. Áánútu Ísu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankaraiye. púwón-kwaasivinkemba aiva'á kwemá usásinkaimba pósa naaémba púwón-kwaasi usásinanaaowe.

²¹ aiva-kwáásígó áwí'a Áándamu kwemá sáwí'a uráimba pósa púwón-amba amáparawai kwégwaraavo moórá-kwaasigo áwí'a Káráisiti kwemá kawé'á uráimba póna amáparawai púwómpinkemba usásintinkaniye.

22 amáparawai Áándamun-aísaavutantamba uráundawai póta kwévuundayaanivo Ísu Káráisitina kwaásiya póta púwóndavinkemba usásinanaundayaawe.

23 Áánútu siráin-kanaa tínata púwóndavinkemba usásinanaundayaawe. aiva'á Áánútu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankaraimba póna Káráisiti marapá'á kumíndara'a Áánútu Káráístina kwaásiya púwóndavinkemba usásisinkainanaya

24-26 mindá ánásainda-kanaa Ísu Káráisiti kárákwiyinana Áánútu sínana Káráisiti kwená namuro-kwáási usáyaaítene ó'owimo sáwí-mayaira'o kárákwiraam-bayaiye ó'on-o'o-sawí-asirayane ánásasuwana púwón-amba ánásasuwana mirámó ında kwená namuro-kwáásiti asirayámá ánásasuwana Áánútuntavena séna kesivoó amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo síníye.

27 Áánútun-aai aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu kwembá amápa-tantaa'a usáyaaítamai-i'a umánkaraiye

agaimaréna siráivo Káráisiti Áánútumba íma usáyaaítaniye. Áánútu sínana Káráisiti amápa-tantaa'a usáyaaítaniye.

28 Áánútu Káráisitimba amápa-tantaa'a usáyaaítamai-i'a umánkaraindara'a Káráisiti Áánútu ááninko Áánútuntavena séna emá amápa-tantaa'a usáyaaítamai-i'a umásinkaandawai po kenká'á kárákwiyiniyone sínana Áánútu amápa-tantaa'a kárákwiyiniye.

29 évakarawai sésa púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésembanivo pukáan-kwaasiyavesa imáyáa ésa mono'-nómbá pékaawe. púwómpinkemba íma usásinanaaowe-aimbo árar-aimbo inkákái pukáan-kwaasiyavesa íma imáyáa ésa nombá pérásino.

30 púwóndavinkembo ímo usásinanaetaraiya moórá-mora-naopa'a sínkamonae kwéompa'a áséi-kwasai kosimátima'mae'a íma nááúsino.

31 kesí kwaásiyono. keináraware kewé kentáási Ísóigo Ísu Káráisitiye tarúmai méta keinárawatave'a aamoí kwéunda mirámó árai'o úndantemba aasiyaasi-táwai imáyáa é'a sé'a ívékaamba sínkamiya'a púwóno-imayaa kwéunda mindágwara'a árar-aimban-iyé.

32 púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai kemá kwaásiti imáyáavinkemba sé'a aváá-kwánkómó kwaási vándaiwo sésamo kwaráantemba kembá miraráámbo kwéumasinkaamba maanká'á Évésasi-naopa'a máyaunda anón-umbai-yantaa'a kesópa'a tisa'á anóm-bayai kwémayaunda úwoiyave'a kwéune súsinó. púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai kwaásiti imáyáavinkemba kwésentemba mirá séta aaváyaa puwónaunda póta ívé'a kawé-tómbá néta sirááímo táinda-ita ónaumneya súsinó.

33 púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésemba minkámpár-áintáv'é'a árar-aimban-iyé sevó sé'a simátíménda-aimba isé'a kárákwiyoro. évakarawai árai'a sésa sáwí'o kwéon-kwaasiyemo máyáambo é'a kawer-ámá ivátuwe'a sáwí-amba kwaránááowe kwésevo

34 púwómpinkemba íma usásinanaaowe minkámpár-áintáv'é'a sáwí-imayaaawe sáwí-mayaiye ivátuwe'a kawer-imáyáá oró. mirá ónááontave'a sé'a keinárawapinkemba évakarawai Áánútunopa'a íma tiráawe kwésune.

púwómpinkembo usásinanaaomba kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'an-iyé kwaasái.

³⁵ púwómpinkemba íma usásinanaaowe-imayaa é'a sísaá e'a sé'a púwón-kwaasi nóra umáíya usásinesawa nóran-tuwa ma'mái usásinanaaoo-aimbo

³⁶ sísaá omba sáwí-imayaavinken-aimban-iyé. puwíyampinkembo usásinanaaomba maaráráambá uráivo isé'a kígau-anayumpa'a imáyáa oro. ayumbá u'maráawana mináyúnkó ímo úwoi áruma kwiréna aáyánkarena naaémba áruma kwégwiraiye.

³⁷ toómbá ákákesa naiyampinkemba íma ó'a kwéu'maraavo ayumbá mairésa kígau úmáráawana ó'omba áruma kwikéna kwéiyiye.

³⁸ Áánútu sisaná moórá-mora-anayumpinkemba áruma kwikéna kwéanon-imba Áánútu kwená imáyáavinkemba amápa-tomba á'on-a'on-augwara-tomba makáivo

³⁹ amápa'o máyáamba mimbórá kúwawaa'a íma maréna kwaási ó'on-kugwara'a tinkéna kwaí-kwaamba ó'on-kugwara'a maréna numamá ó'on-kugwara'a maréna noyáá'a ó'on-kugwara'a makáiyé.

⁴⁰ kwíyómpa'a ó'oran-tantaa'a kwáyáísana marapá'á ó'oran-tantaa'a kwáyáísana kwíyómpa'o kwáyáimpimba ó'oran-kanaagune kwáísana maramó kwáyáinka'a ó'oran-kanaagune kwáísana

⁴¹ aaváúvimbá ó'ora-sagayamba kwáísana kwíyómpimba ó'ora-sagayamba kwáísana okómpimbá ó'on-o'o-sagayamba kwáísana mirá umásaraiye.

⁴² mirámó intembá púwómpinkembo usásinanaaomba maará ónááowe. púwómbo kwéutamaraan-kuwawaa'a ánásanivo mimpínkémbá usásinanaaon-kuwawaa'a kwaíkwaí'a íniye.

⁴³ kwéutamaraan-kuwawaa'a aamoisáyán-kúwawaa'a sáwí-kuwawaa'an-ivo púwómpinkemba usásinanaaon-kuwawaa'a asirayán-kúwawaa'a kawé-kúwawaa'an-ivo

⁴⁴ kwéutamaraan-kuwawaa'a marapá'ó máyáan-kuwawaa'an-ivo púwómpinkembo usásinanaaomba kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'an-iyé. marapá'ó máyáan-kuwawaa'o intembá kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'a kwáyáiyé.

⁴⁵ mindáyavena naaóvá'á Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu aiva-kwáásígó áwí'a Áándamumba umánkaraimba úwauwa kwéena mainin-kwaasi umánkaraiye

agaimaréna siráiyé. naaén-kwaasigo áwí'a Ísu Káráísiti kwaásimo aúnaí'o umáímo mai'mai'o ónááon-amba kwikáiwai paáruraiye.

⁴⁶ kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'a íma aiva'á paáruraivo marapá'ó máyáan-kuwawaa'a aiva'á paáruraiye.

⁴⁷ Áánútu aiva-kwáásígómbá maranéí úmarowana naaén-kwaasigo Ísu Káráísiti kwíyómpakemba kunkáiyé.

⁴⁸ Áándamumbo maranéímó úmakain-kuwawaa'o kwáyáintemba amápa-kwaasi mirán-kúwawaa'a kwáyáivo Káráísiti kwíyómpaken-auwawaa'o kwáyáintemba kwená kwaási mirán-kúwawaa'a kwéniye.

⁴⁹ Áánútumo maranéímó úmakain-kwaasiraambo úndantenta Káráísiti kwíyómpakewai intentá ónaumne.

⁵⁰ kesí kwaásiyono. simátíme'a sé'a Áánútumo kwíyómpa'o kárákwiraipa'a marapákén-kúwawaakwara'a íma máyaiyana kwaikwai'o ínín-tantaa'o kwáyaindava'a ánásanin-tantaako íma mimpimbá kwéniye kwésune.

⁵¹ Áánútumo aúpá'ó makénamo agaráátinkarain-aimbo simátíménda ísáaro. amápata íma puwéta úwoi méta súwawaata ó'on-kuwawaata auvínínta

⁵² mimborá-táwai kwíyómpakemba uwíremba sínana avekáámbó tawáombo intembá avekáámbá púwón-kwaasi usásintinkainasa maí'mai'a íyata súwawaata ó'on-kuwawaata auvíníye.

⁵³ marapá'ó máyaunda-suwawaata puwónaunda-suwawaatan-ivo kwíyómpa'o ménaunda-suwawaata íma puwónaunda-suwawaata auvíníye.

⁵⁴ marapá'ó máyaan-kuwawaa'a púwón-kuwawaa'an-ivo kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'a íma puwín-kúwawaa'a auvíndara'a Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna siráin-aimba paáriníye. maará séna púwón-amba ánásainana maí'mai'a ónááon-anko púwón-ankomba usáyaaitaniye agaimaréna súwana

⁵⁵ moóráwai séna

púwón-anko íma usáyaaitaraimba póna púwón-ambo sáwí'o umátínkáin-asirayanko ánásaniye agaimaréna siráíye.

⁵⁶ Áánútuna áamámba ísáe'maimo túwáan-imayaaó tátokaiye. mirámó kwéontavena púwón-ambo sáwí'o umátínkáin-asirayanko tátokaívo

⁵⁷ Áánútu púwón-amba kentáá usáyaaitamai-i'a kwéumasinkaintawe. kentáási Ísóigo Ísu Káraísiti púwón-ankona asirayámbá ánásena usáyaaitaraimba póna Áánútu mirá kwéumasinkaisata súwi kwésune.

⁵⁸ mindáyave'a kesí kwaási asiramái mé'a íma tívón-káína'a Ísóigona mayái maimaé iyé'a íma ivátuwaaro. Ísóigona mayái kwémayaamba íma úwoi-mayaiman-ivo áúgwara'-mayaima kwémayaavo maimaé iyóro.

16

Ísóigona kwaási túwa'naa on-óntánkóná kwaasái.

¹ Ísóigona kwaási Yérúsaremu-naopa'a máyáawai toómbá íma makáawai túwa'naa ónááomba óntamba torupé'a maarán-oro. Káresiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawai simátímakaudantemba mirán-áimbá simótimumpo mirán-oro.

² moórá-mora-sontaara'a moórá-kigauvin-ontamba taaímbai Ísóigona kwaási túwa'naa ónááopa'a maré'a kentí naaúmpimpa'a maránááomba anómba ína'a naaémbe kentópa'a komáyána'a Ísóigona kwaási Yérúsaremu-naopa'a máyáawai timénááon-ontamba íma avakáá-iyamba úwoi maí-timénááowe.

³ keinárawapinkemba évakarawai usásintewa'a kentópa'a komé'a aúvái agaimái timé'a ti'maráanasá Ísóigona kwaási Yérúsaremu-naopa'a máyáawai mináúváiye torupámaranaaon-ontane maimaésa mátimenaáowe.

⁴ mitáwai kemó komáyánaunda-mayaimo kwáyaina'o é'a konasá miwí kesé kónááowe.

Kórinti-naopa'a kónáe siráin-kwasai.

⁵ Másétóniyaa-marava'a Áánútuna áséi-kwasai simátíme'a naaónáe kwéunda pó'a mirá kósimatíme'a kentópa'a komáéndama

⁶ ákírara koménaum. ayáátáákara koménaumno. ímo aampa'ó kwénaaonkanaa uwí-nómpákén-úndámó maivaíyáíndarara ó'on-daopa'a kónaumno. ó'on-daopa'o kónáe ona'ó é'a súwa'naa íya'a kónaumne.

⁷ kentópa'o ayáátááka'o koménaemo kwésunda Áánútumo owé sína'o é'a ayáátááka'a koménaumne.

⁸⁻⁹ maanká'á Évésasi-naopa'a áséi-kwasai simátimenaunda-kwaasi sáwíva'a máyáamba pósa ísésa áraire sésa asiramái ménaaowai máéwasa kesí mayáiyávésa aambá aunónáaon-kwaasi sáwíva'a máyáawe. mimbáyáímó kwémayaunda toómbá áká'mai Áánútuntavesa ísámai kaunánáe sésa torupaambá minkánáá íma tiráisa'a mé'a mimbáyái kwémayaunda póna mintánón-kánáá ánásaina'a kónaumne.

¹⁰ moóráwai Tímótimo kentópa'o koménimba aamoí kwée'a áwa'naa oro. kemó úndantemba Ísóigona mayái kwémayaivo

¹¹ kwentávé'a úwoi-kwaasiman-íye íma sé'a tínaaemba umáméro. keinárawa'a tiyuwénamo kesópa'o tínimba áwa'naa íyana kesópa'a kawé'á umái tíno. kwesémo Ísóigona kwaási kentáási kwaási kesópa'o ténááontave'a timu'maré'a máyauumne.

¹² kentáási kwaási áwí'a Ápórosimba asiramái simáme'a sé'a Kórinti-naopa'a kentáási kwaási kwíya-tawai esé kwaao súnda póna ívé'a íma kanaán-umai kwínivo aambó kwáyainanamo éna kwíniye.

¹³ kentúra'a kárákwíye'a Áánútuwe aráápamai maí'mai'a úmae iyé'a íma táá'a káína'a asiramái máéro.

¹⁴ mayáímó kwémayaamba kwaásiti imáyáa umái mayái máyáaro.

¹⁵ kesí kwaásiyono ísáaro. Ákáyaa-maravaken-kwaasi Sétevanasina akúmba aiva'á Áánútunopa'a tiráawai Ísóigona kwaási asiramái kwétuwa'naa on-áimbá ísaraawe. asiramái simátíme'a sé'a

¹⁶ mirán-kwáási kwésen-aimba taagwiyavé'a miwísé Áánútuna mayái asirayám-báyái kwémayaawai táái ísáaro.

¹⁷ keinárawapinkemba kaumbonárau túwí'a Sétevanasiye Vótúnetasiye Ákáisiye mindárau kesópa'a tewa'á aamoí kwéumpo keinárawa'a íma amáparawai kanaán-umai kesópa'a tewasá mindárau kesópa'o tembá aamoí kwéune.

¹⁸ mindárau kesí imáyáa aúnái'a umásinkesa kentí imáyáagwara'a mirá uráawe. mirán-kwáási túwí'a mósá máráaro.

¹⁹ Ésiyaa-marava'a naao'-naokemba Ísóigona kwaási keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe. moóráwai áwí'a Ákwíra awainínkó Párisiraawe mindáraití naaúmpa'a torupamáí máyáawai Ísóigowe tarúmai máyáawai aamoí ésa keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe.

²⁰ maanká'ó máyáawai Ísóigona kwaási amáparawai keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe. moórá-morawai tiyáamba tíméro.

²¹ ayááír'á kemá Póro agaimaráúmpo awáné'a kwenayáánavi'a póna kwenááiman-íye sé'a ísáaro. kemá Póro sé'a kawé'á umái máéro kwésune.

²² Ísóigompa'o ímo tirumbó améwai Áánútu sáwí'a umátinkaniye. kentáási Ísóigo marap'á kumíniye kwésune.

²³ Ísóigo Ísu úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

²⁴ Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawa'a kembá sirumbá kwétimune.
kemá Póro sùnda-aimba únásaiye.

2 Kórinti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaamba umái avakaeté-ya'lyo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái Kórinti-naoraa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasi agaimái tímakaiye. Póro Másétóniyaa-marava'a máyowana Táitási Kórinti-nao'a tuwéna Póronopa'a kweémena Kórinti-kwaasi táái kosimámuwana Póro iséna séna aúváima agaimái tímakaunda isasá isésa évakarawai sáwí'o uráamba tínaaemba umásukaawasa évakarawai íma mirá ésa kentávái sésa íma árai'a Ísuna aantá-kwaasiman-iyé kwésewe séna árai'a Ísuna aantá-kwaasiman-iyé sígwáe séna maanáúvái agaimarówasa mátímakaawe.

1 kéma Póro maanáimbá agaimarúmpo isáaro. moórawai áwí'a Tímóti kentáásí kwaásigo kesé máyáísa'a agaimarúmpo isáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi éma Ísu Káráisitina-aaí kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaivo isáaro. Kórinti-naopakewai Áánútun-aiiyave'a áraire kwésewai isáaro. Ákáyaa-marava'a Kórinti-naopakewaiye ó'on-o'on-daopakewaiye máyáawai Ísóigona kwaási isáaro.

2 Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráisitiye úwoi túwa'naa ésarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

3 kentáásí Ísóigo Ísu Káráisiti avowa Áánútu áwí'a mósá kwémaraumne. kwemá kentáásivowama arumbá kwéumasinkaiwai sirávayenaya súwa'naa iwáí áwíta mósá kwémaraumne.

4 ó'on-o'on-umbai-yantaa'a amápa'a kentáásópa'a timbá Áánútu kwésiravayaimba póna ó'on-o'on-umbai-yantaa'o évakarawaitopa'o tínimba Áánútumo siráváyáintenta umái kesáá kanaán-umai miwí tirávayanaumne.

5 Káráisitimba áí'a úni'a umánkówasa Káráisitina kwaási-i'a úndarakemba sí'a iní'a umásínkáamba miráumai Áánútumo Káráisitimbo arávairaintemba miráumai anómba kwésiravayaintaawe.

6 keinárawate méta túwa'naa ówánanaya sáwí'a umái máyómpinkemba Áánútu tí'maena kawepá'á métínkaraiye. mirá ówándarakemba sí'a úniita umásinkonta Áánútu sirávaraiye. keinárawate máyaawandaya sí'a úniita umásinkonta íma ivátuweta asiramáíya méraumne. miráumai tí'a índai'a umátinkanaaomba kesáámó uráundantentaamo mirámó é'o ímo ivátuwe'o asiramáímo ménaaombo éna Áánútu keinárawakwara'a tirávayaniye.

7 sí'o úni'o umásínkaraantenta tí'a iní'a umátínkáamba miráumai Áánútumo sirávairaintemba tirávayaimba séta mindáyave'a asiramái ménaaowe asiramái séta timu'maréta máyaumne.

8 kesí kwaásiyono. Ésiyaa-maravata máyaawanda ó'on-o'on-umbai-yantaa'a kentáásópa'a túmba mináimbá isáígwáe séta simátimumpo isáaro. minúbái-yántáá'ó ó'oran-anon-umbai-yantaa'a úwata kentáásópa'a túmba póta puwónaumne séta súvamaiya méta

9 sínkamiyata puwónaunda-kanaa tiráíye-imayaa éta súvamaiya maémaumne. íma kentáásí asirayándéimán-ivo Áánútuna asirayándéí mayáiyá kwémaeta máyaumne. Áánútu pukáampinkemba usásitinkaiwaina asirayándéí mayáiyá kwémaeta máyaumne súndayavenaya minánón-úmbái-yántáá'á kentáásópa'a tiráíye.

10 umbai-yántáápímbá puwónáe ówándavinkemba Áánútu síyótaasa umásinkowata súvamaíya maémaundaya póna mirá unté iyíniye. sáwíwinkemba síyótaasa unté kwéiyiye séta máyaumne.

11 keinárawakwara'a kentááyávé'a Áánútumpa'a súwa'naa umai námúnaa seró. sáwíwarawai námúnaa síyana Áánútu súwa'naa ínimba mindáyavesa Áánútumpa'a súwi sénááowe.

Póro kampar-áimbá íma simátímakain-kwasai.

12 kwaási túranka'a máyaundayaveta imáyáa kwéundaya sirumpinkén-ímáyááó séna kawé'á umáíya máyaumne sisatá aamoíyá kwéune. marapá-áínkóná ááimba íma imáyáa éta Áánútu úwoíya kwésuwa'naa-intaveta imáyáa éta Áánútuna mayáiyé su'mai kwémaeta méta íma árúvare-kwasiraani'a umáíya maúndantemba kentúranka'a árai'a miráyá umáíya máyaumne.

13-14 kwéagaimai tímúnda-auvaivimba íma kaumbo-káér-aimba kwésimatimumpo awáné'o ísaraan-aíne su'mai tavisimái kwésune. kentáá sáwiyamba suwánaavo suwánamai kawer-ígwáe sé'a únda mirámó é'o é'a Ísóigo Ísu marapá'á kumíndara'a keinárawatavetaamo aamoímó ondantembá kentááyávé'a aamoí ónááowe.

15-16 keinárawa'a kentááyávé'a aamoí kwéumasinkaawe-aimba imáyáa uráundayave'a sé'a kae-táwai kentópa'a kómé'a Másétóniyaa-marava'a kónáe únda kentópa'a kómé'a tiyuwé'a kweéme'a Másétóniyaa-marava'a komé'a koyauweré'a ókwara'a kentópa'a támé'a tiyuwé'a Yútiyaa-marava'a ténaumne siráumne. kae-táwaimo kawé'ó umátínkáana'a súwa'naa íya'a Yútiyaa-marava'a ténaumne-imayaa uráundayave'a minááimbá siráumne.

17 mirá ónáe uráunda íma mirá uráundayavesa keinárawapinkemba évakarawai kentávésa sésa árúvare-kwasíman-íye siráavo kentópa'a kónaumne siráunda marapá-kwáásímó ontembá íma mirá únda mimbórá-ímáyáá umái mimbórá-áimbá avora'á simátímaumne.

18 Áánútumo áraír-aíne su'maimo siráintemba simátímaumne-aimba íma kaer-ímáyááwínkémbán-ivo mimbórá-ímáyáá umái mimbórá-áimbá avora'á simátímaumne.

19 Sáírásiye Tímótiye kewé umáíya kentópa'a máyaawanda Áánútu ááninko Ísu Káráísitin-aaiya simátímaumne kwemá moórá-aimba avora'á séna moórá-aimba aúpá'á tuwéna mirá íma iwái póna amápar-aimba avoraré su'mai siwáín-aai simátímaumne.

20 Áánútu amápar-aimba simái asirámakaimba Ísu Káráísitintavena siráimba póna paáruraiye. Ísu Káráísiti mirán-ámápá'-máiyái mairáintaveta Áánútu siráín-aintaveta áraír-aíne kwésunanaya Áánútu áwí'a anómba kwáyáíye.

21 Áánútu Ísu Káráísitimba kentááwé keináraware tarúsinkaraisata asir-amái máyaundayaawe. kentáá ítámarena

22 kesí kwaásíman-owe séna árai'a kwená kwaásiya úne sénaundayavenaya kwenamankómbá ai'marówana kentáásirumpimba kumbáyáimba mindáyaveta séta to'mayaa umásinkarainta mirá íníye kwésundayaawe. mirá uráintave'a íma árúvare-kwasiraamba kwéune.

23 Áánútu kesí mayáígómbá awánarawai aúranka'a kwésimatimunda-aimba árair-aimban-iyé. Kórinti-naopa'a kentópa'a kónáe séwánda asiramái simátiménana tirunkó umbái taivó sé'a ivátuwe'a íma kuráumne.

24 Áánútun-aaiyave'a áraire asiramái kwése'a kwenká'á agevamái máyáamba póta kentópa'a kondayá Áánútun-aaintave'a áraire seró-áintá íma ókwara'a sénaumpo tirunkó aamo íníntaveta keinárawapimba tágarotamai méta mayáiyá komayánaumne.

2

1 imáyáa é'a sé'a ókwara'a kentópa'a kwé'a sáwí'o kwéontave'a asiramái simátiménana tirunkó umbái taivó sé'a ívé'a íma kónaumne siráumne.

2 kentirumbó umbaimó tamátínkáanasamo ésa kesirumbó kawé'ó umásinkanaaowai íma ménaaowe.

3 kentópa'a íma kuráundara'a sé'a aúváivimba awáné'a sáwí'o kwéomba kawé'á umátinkai gwae sé'a kentópa'o kondá íma sirunkó umbái táníye sé'a mináúvái agaimái timé'a kawé'ó umáimo máyáantavena kesirunkó kawé'á íníwai mináúvái agaimái tímakaumne. kesirunkómó kawé'ó ínanamo éna kentirunkógwárá'á kawé'ó ínímba mindá árair-aimban-iyé.

4 mináúvái agaitimúnda sirunkó umbái tówa'a keinárawatave'a anón-imayaa é'a ávááraumai ivi'á tamátinke'a tirunkó umbái tainoyave'a íma mináúvái agaimái tímakaumpo Póro kwenarumbá ávááraumai simakaiye sénááontave'a mináúvái agaimái tímakaumne.

sáwí'o uráin-kwaasiyavai enáái ánásaiye seró siráin-kwasai.

5 keinárawapinkemba moórá-kwaasigo sáwí'a uráintavena íma kempíné su'mainivo keinárawapinkemba évakarawaiimba umbai-yántáá'á kwáyáíye. amáparawaiimba umbai-yántáá'á kwáyáíye-aimba mirán-ánón-áimpá'á íma sénáe sé'a évakarawaiimba umbai-yántáá'á kwáyáíye-aimba kwésune.

6 tímakaunda-auvai awáné'a simái moórá-ainka'a maré'a asirayán-áimbá minkwáásígómbá simánke'a kwená egwaa'á íma mé'a sáwí'o uráintave'a mimbéyámbá amé'a íma ó'om-beyamba áméro.

7 ívé'a kwentávé'a sé'a enáái ánásaiye sé'a íma ókwara'a imáyáa úmae iyé'a aráváyáaro. kemá ámé-sawi-meyamba kwaikwai'a ínana séna íma kanaán-umai kawer-ámpá'á kónaumne séna ivátúwáivainivo

8 kwentávé'a sé'a embá siruntá kwéamumpo kawé'á umái maiyó seró-áimbá asiramái kwésune.

9 ááéma keinárawatave'a sé'a simátimunda-aimba isánááo. íya isánááo sé'a kentópa'a íma kwé'a mináúváiimbá agaimái tímaka'a timu'maré'a méraumne.

10 sáwí'o uráin-kwaasigontave'a sé'a kwenáái ánásaiye sé'a ímo ókwara'a imáyáamo kwéontemba kegwárá'á mirá kwéune. sáwí'o uráintave'a sé'a kwenáái ánásaiye sé'a íma ókwara'a imáyáa kwé'e'a Ísu Káráisiiti aúranka'a keinárawatave'a imáyáa é'a mirá kwéune.

11 Sáátáánigona sáwí-mayaigona ááimba awánéta kentáá usáyaaitaivo séta sáwí'o uráintaveta ókwara'a íma imáyáa úmae iyéta séta kwenáái ánásaiye kwésune.

Táróasiva'a ména Póro anón-imayaa uráin-kwasai.

12 Ísu Káráisitini-aai áseí-kwasai kosimátimenae sé'a Táróasi-naopa'a komáyaawanda mináimbá isanááontavena Ísóigomo to'mayaa úmba awáné'a áseí-kwasai simátiménae sé'a ówánda

13 kesi kwaásigo áwí'a Taitási kenti naaópakemba Táróasi-naopa'a íma téna kentáái tasimásimintave'a avakáá uwááe'a íma awáné'a anón-imayaa é'a sé'a tiyuwé'a kónaumne sé'a Másétóniyaa-marava'a tiráumne.

Ísuna asirayándéi siyáántán-tamai ávónta kwéuvunda-kwasai.

14 maarán-áintávéta Áánútumpa'a súwiya kwésune. Ísu Káráisiti usáyaaitaraintavena Áánútu kwentéya tarúsinkenaya anónka'a sisatá siyáántán-tamai ávónta kwéuvune. Áánútu si'marówata Káráisitini-aai amápa'-marava'a kosimátimunasaya kwéisaawana kwenááigo áseí-kwiyunkaamba úmaena amápa'-marava'a kóyáwé kwéiye.

15 Áánútu séna Ísu Káráisiti kentávéna imáyáa éna kesi mayái kwémayaimba áseí-kwiyun-kanamo kwéagayaanteni'a kwéiye kwésimba mirámó intembá Ísu Káráisitini-aai simátimunanaya Áánútu kentááyávéna séna Ísu Káráisitimo intembá áseí-kwiyun-kanamo kwéagayaanteni'a kwéowe kwésiye. Áánútun-aráái kwaráawai minkwiyúmbá isááwasa Sáátáánigon-aráái kwaráawai minkwiyúmbá isááwasa kwéowe.

16 Sáátáánigon-aráái kwaráawai puwésa Áánútuna némpa'a maí'mai'a ónááowai Ísu Káráisitini-aai simátimunda-aintavesa ánkúkaamba kwéiye kwésewasa Áánútun-aráái kwaráawai mináintávésa sésa áseí-kwiyunkaamba kwéiye kwésesa maí'mai'a ónááowe. Áánútun-aai simátimén-aimba anóm-bayaiman-ivo kwaásiye su'mai íma kanaán-umai kwémayaawe.

17 Áánútu si'marówata Káráisitina mayái-kwáási méta kwenaúranka'a Áánútun-aai áraír-aimba simátimeta íma áruvare-kwaasiraani'a umái máyaunasaya meéyámbáréwa'a anón-ontamba mayánae sésamo ontembá évakarawai Áánútun-aai simátiménasaya meéyámbá simígwáe sésamo ontembá kesáá íma mirá kwéeta Káráisitina mayái-kwáási méta Áánútun-aai áraír-aimba kwésimatimune.

3

aúná-aimba simái tarúmakin-kwasai.

1 mináimbá kwésimatimundayaveta kentáá súwí'a íma maé kwéiyundayaawe. évakarawai aúvái agaimái tímúwasa maimaésa mátímúwa'a awáné'a kawe'an-owe siráavo kesáá íma mirá éta kentáási mayáír-áúvái agaimaéta mátiménata awáné'a aamoí umásinkaigwae-ita íma kweéta íma kentáási mayáír-áúvái agáyáaro kwésumpo Áánútu si'marówata kwená mayáiyá kwémayaumne.

2-3 évakarawaimo ó'owiti mayáígóná aúváimo awánésamo aamoimó umátínkáantemba évaka-kwaasi keinárawa'a tuwánésa sésa árai'a Ísu Káráisiti Póroe mayái kwémayaan-kwaasiye kwenté ti'marówasa kwenáái tasimátimúwasa isésa áraire suwaná Káráisiti kwená kwaási-i'a umátinkowana Áánútu asirayánkwaráwáín-amanko miwítirumpimba máyáísasa máyáawe kwésewe. mindáyave'a keinárawa'a Káráisiti agairáin-ouvairaaamba umái máyáawe. Ísu Káráisitina mayáígóná aúvái óntanka'o

agairáin-auvairaamba ímanivo kempá'á kwáyáim-bayaima tuwánaantaveta aamoiyá kwéumatinkaundayaawe.

⁴ Ísu Káráisiti kentáá asirayámbá kwésimisata Áánútu aúranka'a asiramái méta mináíntá kwésune.

⁵ kentáávimbá kesí asirayámbá íma kwáyáisata mimbáyáiyá kwémayaumpo Áánútuna asirayándéiyá mimbáyáiyá kwémayaumne.

⁶ Áánútu aúna-aimba simái tarúmakain-aimba kosimátimewananya kwe-naúranka'a arupí umátinkainasa ménaaontavena asirayántá símakaiye. mináúna-áimbá simái tarúmakain-aimba Áánútu Mósesimba simámakain-amaamba ímanivo Áánútun-amanko kentáásirumpimba máyáisata kwemó siráintenta kwéunda-aimban-iyé. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba íma kanaán-umai kwáráantavesa Áánútu aúranka'a íma arupí umái mésa puwí-ámpá'á kwégovo Áánútun-amanko imáyáaya símisata Káráisitín-aayaveta áraire séta aúnaí'a umáiya maí'maita kwéune.

⁷ naaóvá'á Áánútu Mósesimba óntan-kwandaaira'a siyáánkai-amaamba agaimái ámakaimba minámáámbá kwaránáe sésa umbá íma kanaán-umai kwarésa arááisu'mae kwéiyesa mindáyavesa puwí-ámpá'á kwégowe. Áánútu Mósesimbo ámáámbo simámakonka'a Áánútumpakemba ságayamba paáréna Mósesi óika'a ságayamba paárúwana óntan-kwandaaira'o siyáánkai-amaambo agaimarómbo maimaéna Ísareri-kwaasitopa'a kumúwasa Mósesi óika'a ságayamba kwéna póna tógáyáagaya úwasa íma kanaán-umai awánowana kwéna naaémbo uwákuraiye.

⁸ naaóvá'á Áánútu Mósesimba siyáánkai-amaamba simámakonka'a Áánútuna ságayamba paárúmbanivo ívé'a Áánútu kwenamankómbá ai'maráísana kwená kwaási tirumpimbá máyáiyé-aimba kwévaarimba póna Áánútuna ságayamba anómban-iyé.

⁹ Áánútu Mósesimba siyáánkai-amaamba simámakomba pósa íma kanaán-umai kwáráantavesa puwí-ámpá'á kwégowe. Áánútu minámáán-áimbá paárúnka'a kwená ságayamba kwáyowana ívé'a Áánútu kwenamankó kwenaúranka'o arupí umátinkáin-aimba kwévaarisana póna kwená ságayankona asirayámbá anómbo kwáyáiyé.

¹⁰ ívé'a aúna-aimba simái tarúmakain-aimba kwáyáisana usáyaaitarai-sagayankona asirayámbá kwáyáimba póta séta Áánútumo Mósesimbo siyáánkai-amaambo simámakai-sagayankona asirayámbá úwoisamba iyéyá kwésune.

¹¹ Áánútu Mósesimbo simámakain-aimba kwááyu-aimban-ivo aúna-aimba simái tarúmakain-aimba kwaíkwei'a ínín-aimba anón-aimban-iyé. kwááyu-aimba simámakonka'a ságayankona asirayámbá kwáyombanivo ívé'a kwaíkwei'a ínín-aimba paárisana póna anó-sagayamba asirayámbá kwáyáiyé.

¹² mináímbá asirayán-áimbá kwaíkwei'a ínín-aimba ísaraunda póta íma sáá'a kwégaisata asiramái mináímbá kwésimatimundayaawe.

¹³ Mósesimo uráintemba íma miráyá kwéune. Mósesi Ísareri-kwaasiyavena séna kesóika'o kwáyái-sagayamba uwákwimba awánaavo séna ampaantanéi óika'a káátaraiye.

14 Ísareri-kwaasi táá'nei isésa tirunté marésa maémáenkakemba pósa ívé'a agáyáan-kwaasi Áánútumo simáímo tarúmakon-aimba aúváivinkemba awánamai isésa mináínkóná ááimba íma kawé'a umái kwéisaawe. Mósesimo óika'o ampaantanéi káátamakowasamo ságayambo ímo awánaraantemba ívé'a Áánútun-ai aúváivimba awánaamba miwítí imáyáago ítáguraisana kumayu'á isasá pósa mináúváigóná ááimba íma awánamai kawé'a kwéowe. Ísu Káráisitiye tarúmai máyáawaima Áánútun-ai aúváíma awánésa mináínkóná ááimba kawé'a umái kwéisaawe.

15 ívé'o máyáan-Isareri-kwaasigwara'a Áánútun-ai Mósesimo agaimakón-aimba awánaamba miwítí imáyáago ítáguraisana kumayu'á isasá pósa mináínkóná ááimba íma ísaraavo

16 Ísóigo Ísu Káráisitinopa'o tembá minkúmáyú-tántáá'á ánásainkakemba mináínkóná ááimba kawé'a umái kwéisaawe.

17 Ísóigo Ísu Káráisitiyemo súnda kwenamankóntáv'e'a kwésune. Ísóigon-amankomo tirumpimbó máyáiwai sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba kwéiyatinkaisasa kawé'a umái kwémaewe.

18 Ísareri-kwaasiti imáyáagomo ímo kawé'ó umáímo ísaraantemba kentáási imáyáago íma mirá isanayá Ísóigona ságayanko kentáá sama kwégamasinkaintaawe. Ísóigo Ísu Káráisitin-amanko kentáásirumpimba ména kwenkáání'a umásinkenaya kwená ságayamba kwésimenaya mirá úmae kwéiyiye.

4

anamó kwímakaawanamo ááémo karákwintemba miráráan-kwaasiya máyaunda-kwasai.

1 Áánútu aruntá kwéumasinkenaya mindáyavena kesi mayái máyáaro séna símakaisata kwenáái kwésimatimundaya sívón-kaiye séta íma kwétuwaumpo

2 kwenáái simátimenaundayaveta aúp'ó tigeayávésamo kwéomba sínáaemba kwéumameta íma kampa'á simátiyuweta Áánútun-aiigomba kwaé'náer-aimba íma simátimeta Áánútu aúranka'a avora'á árair-aimba simátimunasaya suwánésaya árair-aine su'mai kwésewe tirunkakémbá sénááontaveta Áánútu aúranka'a miráyá kwésune.

3 áséi-kwasai avora'á kwésimatimundaya mináínkóná ááimbo ímo isésamo ésa miwímá Áánútuna némpa'a mésa puwí-ámpá'á kwégowaiman-owe.

4 Sáátáánigo marapá'á karákwiraiwai miwítí imáyáa kwétuntinkaisasa Ísu Káráisitin-aiyavesa íma áraire kwésewe. Sáátáánigo séna Káráisitin-aiigo sama kamátínkáivo séna miwítí imáyáa kwétuntinkaisasa Káráisitina ságayamba íma kwéawanaawe. Áánútumo máyáintemba Káráisiti miráumai máyáísana Sáátáánigo séna Káráisiti sama kamátínkáivo séna miwítí imáyáa kwétuntinkaiye.

5 kesáá íma anón-kwaasi úmpo Ísu Káráisitintave'a kentáási anóndakoman-iyé sénááontaveta kwenáái kosimatimeta kwená mayái-kwáási máyaunda póta kwétuwa'naa-undayaawe.

6 ááínka'a túnkuwana Áánútu sama kaaó súwana sama karáimba kwemá sama kamásínkáiwaiyaaman-iyé. Ísu Káráisiti óir-imayaa kwéundaya Áánútuna ó'oran-aimba awánanaundayavena sama kwégamasinkaintaawe.

7 kesáá íma asiramáíya méta áséi-kwasaiya tátokaumpo anamó kwímakaawanamo ááémo karákwintemba miráumaiya méta áséi-aimba tátokaundayaawe. suwánésa mináínkómó usáyaaitarain-asirayankomba awánésa sésa íma miwívinkémbán-ivo Áánútumpaken-asirayamban-iyé sénááontaveta íma asiramáíya méta minásíráyántá tátokaumne.

8 namuro-kwáásímó tínkamiyantavesamo úkóntemba ó'on-o'on-umbai-yantaako kentáá úkúraisata tu'maá'námo kwáyáimpinkenta móyuweta kwégune. évaka-tawai séta nóra séta Áánútuna mayái kwémayaumno kwéseta íma ivátá tukáumne.

9 sáwíta umásínkáambanivo Áánútu íma siyúwáísata máyaumne. sínkamomba íma ánásasuwaawata úwoiya súvamai kwémaumne.

10 Ísumbo sáwí'o umánkesamo inkámówanamo pukáin-ampata kwégundaya pósa Ísu mai'mai'a isaná kwená asirayámbá kentáávimbá kwáyáíye-aimba kwéisaawe.

11 máyaundaya aasiyaasi-táwai séta Ísuna kwaási-i'a úndarakemba ívéra sínkamiyata puwónaumno kwésundaya pósa kesáá máyaundawaina ááimba Ísuna póna kentáásúma ánásani-suvimba máyáíye-aimba kwéisaawe.

12 áséi-kwasai simátimundaya sáwíta umásinkesa sínkamiyata puwónaunda-ampata kwégundaya mindáyave'a áséi-kwaasi isé'a aúnái'a umái máyáan-ampa'a kwégowe.

13 naaóvá'a Áánútun-aii aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna Áánútun-aaiyave'a áraire siré'a pó'a kwenáái kwésimatimune siráintemba Áánútun-aaiyaveta áraire séta kwésimatimune.

14 Ísóigo Ísumba pukáimpinkemba usásinankaraiwai Ísunte tarúsinkenaya puwónaundavinkenta usásisinkenaya kentááwé keináraware sí'maiya kwe-náurankata sínkáníntaawe.

15 mayáíyá kwémayaundaya sáwíta umásínkáambanivo túwa'naa eta íma ivátuwaunasaya ó'on-o'on-kwaasi Áánútumo úwoimo túwa'naa in-áimbá isésa sáwíwarawai Áánútumpa'a súwi símae iyésa kwenáwí'a anómbe úmae kwéiyowe.

Áánútuna asirayánkátá máyaunda-kwasai.

16 mináimbá imáyáa kwéundaya sívón-kaiye séta íma ivátukaumne. kentáásúma sáwí'a úmae iyísana Áánútu kentáási imáyáa aúnái'a kwéumasinkaiye.

17 kentáásópa'o kwáyáin-umbai-yantaataveta séta úwoisan-umbai-yantaa'a kwááyu kwáyáíye súnanaya naaémbe minúbái-yántáápínkémbá ó'oran-kawe-tantaa'a usáyaaitaimba kwaíkwaí'a ínín-kawe-tantaa'a paáriníye.

18 mindáyaveta marapá'ó awánáúnda-yantaa'a íma anón-imayaa éta kwíyómpa'o ímo awánáúnda-yantaataveta imáyáa úmae kwéiyune. awánáúnda-yantaa'a kwááyu-yantaa'an-ivo kwíyómpa'a íma awánáúnda-yantaa'a kwaíkwaí'a íníye. mindáyaveta umbai-yántáátávéta séta úwoisamban-iyé kwésune.

5

1 kentáásúma kwááyu-nankaa-suwawaata isatá minkúwawaakwarata marapátá méta maarán-áimbá kwésune. maankwááyú-námbá tawísígwinata Áánútumo kwíyómpa'o úmakain-daumpa'a ménaundayaawe. mindámbá kwaási íma úmakaan-damban-ivo Áánútu kwená imáyáavinkemba úmakaimba kwaikwai'a ínín-damba mindá kwíyómpa'o ménaunda-kuwawaa'an-iyé.

2 marapá'ó máyaundaya anón-imayaa éta kwíyómpa'o ménaunda-kuwawaata simínkwáeya kwéseta

3 maarán-áimbá íma séta puwéta súwawaar-íyaainkaanta umáíya máyaumne íma kwésumpo maarán-áimbá séta kwíyómpa'o ménaunda-suwawaata naankáántá ónáeya kwésune.

4 kentáásúma kwááyu-nankaamba isatá máyaundaya umbai-yántáá'á kwáyáintaveta anón-imayaa éta marapá-súwawaataamo tuwánaunda-aimba íma séta kwíyómpa'o ménaunda-suwawaata mayánaunda-ainta kwésune. miráyá ónaunda marapáké-súwawaakaanta aúkainata maí'maita ónaumne.

5 miráyáámó ónaundayavenaya Áánútu kentáá to'mayaa éna kwenamankómbá ai'marówana kentáásirumpimba kumbáyáísata mindáyaveta to'mayaa umásínkarainta mirá íníye kwésundayaawe.

6 Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentáásirumpimba kumbáyáintaveta kentáásí imáyáa asiramáíya máyaumne. marapá'ó máyaundaya Ísóigo Ísu Káráísitiyeya íma kwíyómpakaani'a umáíya máyaundayaawe.

7 ívéta marapá'á máyaundaya kwenane'á íma kwéawaneta kwenááyaveta áraire séta kwenká'á agevamáíya méta

8 kentáásí imáyáa asiramáíya méta puwétaamo kwíyómpa'o Ísóigo Ísu Káráísitiyemo métaaraiya aamoí úsino.

9 maanká'ó máyaundayaawe kwíyómpa'o uménaundayaawe Áánútumbo arááímo kwétaini'a ónáe súndaya póna aamoí umásínkáisintaawe.

10 amáparawaiya Ísu Káráísiti aúranka'a máyáananaya kesáámó máyaundawaina ááintavena sísa ena marapá'ó máyáamba kawé'ó kwéowai kawé-méyámbá tíména sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba tímínimba póta kwembó arááímo kwétaini'a ónáeya kwésune.

Ísuwemo tarúmaimo máyaundaya aúnái'a umáíya máyaunda-kwasai.

11 Ísóigo máyaundawaina ááimba sísa ínintaveta kwentávéna sáá'a kwégaisata kwenópa'a tígwáe séta kwaási kwétavisundayaawe. Áánútu máyaundawaina ááinta suwánaisa'a keinárawatemo máyaundawaina ááinta kwésuwanaamba kawé'á kwéíye kwésune.

12 kentáá súwí'a íma maé kwéiyundanivo máyaundawaina ááintave'a aamoí ónááontaveta máyaundawaina ááinta kwésimatimune. aamoí é'a kentááyávésamo sáwí-aimbo kwésen-kwasai táái kanaán-umai anondá simátimenaantaveta máyaundawaina ááinta kwésimatimune. minkwáásí paáká-túwawaare su'mai tuwánésa kawé-kwáásímán-owe sésa tirumpin-ímáyáá íma awáresa kawé-kwáásímán-owe kwésewe.

13 évakarawai kentááyávésa uwo'aó'á kwéowe kwésewata kanaán-iyé séta Áánútuntaveta imáyáa éta miráyá kwéunasaya évakarawai kentááyávésa kawer-imáyáágwárá-kwáásímán-owe kwésewata kanaán-iyé séta keinárawataveta imáyáa éta miráyá kwéune.

14 amáparawai sáwí'o kwéomba mimbéyámbá maésa púwóvo séna Ísu Káráisiti mimbóráwái kentááyávénawe séna pukáimba póta Káráisiti arumbá kwésimiwaina mayáiyé su'maiya kwémayaumne.

15 amáparawai sáwí-imayaago tátokaimpinkemba iyásinkanintavena Ísu Káráisiti pukáimba póta kentáámó sirááímo kwétaini'a íma kwéeta kwembó arááímo kwétaini'a kwéeta máyaumne. mirámó ónaundayavenaya kentááyávénawe séna puwúwana Áánútu usásinankaraiye.

16 ááema marapá'ó máyáan-kwaasiti ááimba kwaréta évakarawaiyaveta kawé-kwáásímán-owe séta évakarawaiyaveta sáwí-kwaasiman-owe siráumpo ívé'a íma miráyá kwéseta ááema marapá'ó máyáan-kwaasiti ááimba kwakáunda Káráisitintaveta úwoi-kwaasiman-iyé siráundaya ívé'a íma miráyá kwésune.

17 mindáyaveta Ísu Káráisitiyemo tarúmaimo máyaundaya aúnái'a umáíya méta ááemo uráundanten-imayaa íma éta ívé'a aúná-imayaa umáíya máyaumne.

18 Áánútu mirá kwéiyo ááema Áánútuna namuro-kwáásíráámbá umáíya máyaawananya Áánútu kesí kwaási-i'a umái maígwáe séna Ísu Káráisitimba ai'marówana kentááyávénawe séna kumpuwówana kwená kwaási-i'a umásinkenaya séna kesí kwaási-i'a ígwáe-aimba kosimátíméro séna si'mákaisata mimbáyáiyá kwémayaumne.

19 mináínkóná ááimba maarán-áímbán-iyé. Ísu Káráisiti amáparawaiyavenaya imáyáa éna pukáimba mindáyavena Áánútu imáyáa éna kwaásimo sáwí'o kwéomba íma aavimbá kwémaitinkaivo kwená kwaási-i'a kwéumatinkena kentááyávénawe séna kesí kwaási-i'a ígwáe-aimba kosimátíméro séna si'mákaisata kwésimatimune.

20 kesáá Ísu Káráisitina aantá-kwaasiya únanya simásímísata keinárawa'a kwésimatimundayawe. Áánútu keinárawatavena asiramái siráísata siráin-ainta kwésimatimune. Káráisiti pukáintavena Áánútuna namuro-kwáásíráámbá umái máyáampinkemba kwená kwaási-i'a kwéumatinkaivo kwenáiyave'a owé seró.

21 Ísu Káráisitimpimba sáwí'o íi-áímbá íma kwáyowana Áánútu kesáámó sáwí'o únda-aimba kwempíntá ámakaiye. Káráisiyiye tarúmaiya méta Áánútu aúranka'a arupí umáíya ménaundayavenaya Áánútu mirá úwana Káráisiti kesáámó sáwí'o únda-aimba maimaéna mindánankwara'a pukáimba póna Áánútu kwená namuro-kwáásírááni'a umáíya máyaundawai kwená kwaási-i'a kwéumasinkaiye.

6

1 Áánútuwe tágárotamai méta mayái kwémaeta asiramái simátimeta séta Áánútu úwoi kwétuwa'naa-imba pó'a íma úwoi mé'a kwembó arááímo kwétaini'a oró kwésune.

2 naaóv'á Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba Áánútumo siráin-aimba agaimaréna séna úwoi túwa'naa uráunda-kanaa kentáái

is'é a sáwí'o umáímo máyómpinkembo

tjikaunda-kanaa túwa'naa uráumne

Áánútu siráíye agaimaréna siráimba mindáyave'a isáaro. ívé'a Áánútu úwoi kwétuwa'naa-in-kanaama éna sáwí'o umáímo máyáampinkemba kwétirain-kanaama imba pó'a íma úwoi mé'a kwembó arááímo kwétaini'a oro.

³ kentáási mayáígómbá awánésa sáwí-amba kwáráavo séta kawe'-má'yáíyé su'mai kwémayaundaya pósa íma árai'a sésa sáwí-mayai kwémayaawe kwésewe.

⁴ amápa'-mayai kwémayaundayaveta séta suwánésaya árai'a Áánútuna mayái-kwáásimán-owe sigwáe séta mimbáyái kwémaeta máyaumne. umbai-yántáá'ó kentáásópa'o tisasamó sí'o iní'o umásinkesaya sáwí'o umásínkáanta íma ivátuweta asiramáíya máyaumne.

⁵ Áánútuna mayáíyá kwémayaundarakemba sínkambai ándáva'o mósinkesayaamo úkúmakesamo sáwí-aimba simánkesa mirámó kwéonta anóm-bayai kwémaeta no'wáamba íma suúyá kwégwaeta úwoi mayái kwémaeta sááímo kwésinkainta íma ivátuweta asiramáíya máyaumne.

⁶ kentááyávésa Áánútuna mayái-kwáásimán-owe sénááontaveta kawe'-má'yáíyé su'mai kwémaeta kawer-imáyáá kwéeta paru umái méta kawe'á kwéumatinkaunanaya Áánútun-amanko keséya máyáísata árai'a miwítí imáyáa kwéeta

⁷ árair-aimba kwésimatimunanya Áánútu asirayámbá kwésimisata mirám-báyái kwémaeta Áánútu aúranka'a arupí umáíya máyaundaya mindá kweukáambá araa'naa uráunanaya sáwí-ainko kentáávímbá íma kwétisata Áánútu aúranka'a arupí umáíya máyaundaya mindá iwevóiráámbá umásoketa umbai-yántáá'ó kesópataamo timbá kwéusayaaitaundayaawe.

⁸ évakarawai kentáá súwí'a mósá máraáwasa évakarawai kentáá súwí'a simái sáwí'a owasá évakarawai kawer-áímbá simásíméwasa évakarawai sáwí-aimba simásíméwasa árair-aimbo simátimundayavesaya évakarawai kentááyávésa kampa'á kwésewe sewasá

⁹ évakarawai kawe'á umái suwánésaya kampa'á sésa úwoi-kwaasiman-owe sewasá évakarawai kentááyávésamo puwónésa owémó kwéseмба íma puwúndaya úwoiya súvamaiya máyaumpo suwánaaro. Áánútu arupíya kwéumasinkaimba íma sínkamisata kwévuwune.

¹⁰ sáwíva-tantaako kentáásirumba umbái kwétemasinkainta kentáásirumba kawe'á úmae kwéiyiye. kesáá óisamba íma makáundayawaiya éta Áánútun-aii sáwívarawaiya kwésimatimunasaya kawe'á umái kwémaewe. óisaniyaaiwai éta Áánútun-aii tátokaundayaveta kawe'á umáíya máyaumne.

¹¹ Kórinti-naopaken-kwaasi isáaro. kentí imáyáa éta kentáásirumpinken-aimba avora'á simátímakaundaya

¹² keinárawataveta íma kayaráúna'a kentááyávé'a kayó'mái máyáawe.

¹³ kesí iyámpóimo simátimundantenkaamba simátimumpo kentí imáyáamo úndantemba kentáási imáyáa é'a kentirumpinkén-áímbá simásíméro.

Áánútuna naankaantáán-úne siráin-kwasai.

¹⁴ oó'á tombá moórá anóm-purumakankwara moórá sáwíyam-purumakankwara'a íma kwétagarotamai kwisóvo awaira-púrúmakánkái tinumarampimbá kwímakaawasarai oó'á kwétoye. mirámó ontembá

keinárawa'a Áánútun-aaiyave'a áraire sewáiyé ímo áraire sewáiyé íma tágárotamai mé'a mayái máyáaro. arupí umái máyáawaise Áánútun-ai arááiraawaise íma kanaán-umai tágárotamai mésa mayái kwémaraawe. ságayankwara tunígwara'a íma moórávimba kwáyáiyé.

¹⁵ Ísu Káráísitiye Sáátáánigowe íma mimbórá-ímáyáá óyasa Áánútun-aaiyavesa áraire sewáiyé ímo áraire sewáiyé íma mimbórá-ímáyáá kwéowe.

¹⁶ Áánútuna naaúmpa'a kwesé kwaántá-kwaasi mimbórávimbá íma ménaaowe. Áánútu asirayánkwáráwái kentáásirumpimba máyáísata kwená naankaantáán-úne. mináintávéna naaóvá'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna Áánútu séna kesí kwaásiye mé'a miwívimbá kwénaae'a miwítí Ísóigo onasá kesí kwaási-i'a ónááowe Áánútu siráiyé.

¹⁷ mindáyavena Ísóigo séna úwoi-kwaasivinkemba tiyuwé'a moórá-ayampa'a mé'a sáwí-mayaigomba tínaaemba umátimiya'a tiré'a

¹⁸ kentivoi'a ona'á kesáánimbaa'a kesiyáámumbaari'a ónááowe.

Ísóigo amápar-asirayamba tokáiwai siráiyé agaimaréna siráiyé.

7

¹ kesí kwaási ísáaro. Áánútu kentááyávéna imáyáa éna mináimbá simái tarúmakaintaveta kesúrake-sawi-yantaare kentáási imáyáavinke-sawi-yantaare sínaaemba umámeta kawé'á umáiya méta Áánútu aúranka'a sáá'a kwégaisata Áánútunde-i'a umái méta kaweré su'maiya éta miráyá onó.

Póro arunkó aamoí uráin-kwasai.

² kentááyávé'a íma kayoré'a kentáási imáyáa úwoi oró. íma sáwí'a umátinkaawanasaya sáwí-amba kwakáawe. íma kampa'á simátiyuweta miwítí óísanta íma mémairaumne.

³ mináimbó simátimunda íma aaivimbá kwémaitinke'a sune. kentí imáyáa kwéundaya simátimeta ókwara'a miráyá kwéune séta úwoimo máyaundaya kentí imáyáa kwéeta puwónaunda-kanaa tínimba úwoi kentí imáyáa kwéonanaya tíníye.

⁴ árai'a kawé'á umái máyáawe asiramái sé'a kentúwí'a mósá kwémaraumne. anón-umbai-yantaa'a kentáásópa'a kwétimba mindáyave'a íma imáyáa é'a kentí imáyáa únana kentááigo asiramásínkáísana sirunkó áváaraumai aamoí kwéiyé.

⁵ Táróasi-naopa'a tuwéta Másétóniyaa-marava'a tamáyaawanda íma kawé-kánáá úwata máyaawanasaya amápa'-naopimpa'a kae'náé'a ésa aaisambá kwésuwana kentáási mayáiyávéna kentáásirunko umbái kwétowana

⁶ Áánútu tirunkó umbái kwétain-kwaasi tiráváyáiwai kwemá sirávayanintavena Táításimba ai'marówana keinárawa'a tiyuwéna kentáásópa'a téna

⁷ maavá'ó túntaveta aamoí éta keinárawatemo máyon-kawer-aimba simásimuntavetaagwara'a aamoí ówánanaya keinárawa'a kentáá

suwánanae siráamba tasimásimenaya sáwí'ò uráantavenamo kentirunkó umbaimó taráimba tasimásimenaya kentávésamo kampar-áimbó senkwáásí táái anondá simátímakaamba tasimásimenaya mirán-áintómbá tasimásimuwata isááwánanaya kentáásirunko aamoí uráiyé.

⁸ aúvái agaimái timé'a asiramái sé'a ó'a íma mirán-oro siráunda mi-naúvái awánowana sáwíyanka'a kentirunkó umbaí tówa'a mináimbá isé'a mináúvái agairáundayavena sirumbá umátinke'a ívé'a sirunkó íma umbaí téna

⁹ kawé'á kwéiye. kentirunkó umbaí tóntave'a íma aamoí é'a kentirunkó umbaí tówa'a sáwí'ò uráambo tínaaembo umámakaantave'a aamoí kwéune. sáwí'ò kwéontavena tirunkó umbaí taíno Áánútu kwésiye. mindáyave'a mináúvái agaimái tímakaunda íma sáwí'a umátinkaraumne.

¹⁰ Áánútu tirumbá umbaí tamátinkaiwai sáwí'ò kwéomba tínaaemba umámewana sáwí'ò umáimo máyáampinkemba Áánútu tiréna kawepá'á mógwétinkaisana mindáyavena tirunkó íma sáwí'a kwéivo marapá-kwáásí Áánútuntavesa íma imáyáa kwéowai tirunkó umbaí tainká'á sáwí'ò kwéomba íma tínaaemba umámesa úwoi sáwí'a ésa Áánútuna némpa'a maí'maí'a ónááowe.

¹¹ sáwí'ò uráantavena Áánútu kentirumbá umbaí tamátínkaraimba pó'a kawé'á uráamba imáyáa oró. keinárawapinkemba moórawai sáwí'a uráimba íma asiramái simámake'a tímakaunda-auvai-aimba isé'a sé'a arupí umátinketa kawer-ámbá kwáráano sé'a sáwí'ò uráantave'a tigaeyávé'a é'a sáwí-meyambo kentópa'ò tínintave'a táátave'a é'a sé'a arupí umátínkaanana Póromo ménamo éna súwa'naa íniye sé'a sáwí'ò uráiwaimba ááema sáwí-meyamba amé'a keinárawapinke-sawí-mayaa arupí umátinke'a mirá uráamba ánasaraiye-aimba ísaraumne.

¹² mináúvái agaimái tímakaunda sáwí'ò uráin-kwaasigontave'a íma aiva'á imáyáa é'a sáwí'ò umánkarain-ininkontave'a íma aiva'á imáyáa é'a íma mirá uráumpo Áánútu aúranka'a kentááyávé'a anón-imayaa é'a kentááyávé'a sé'a miwíyávéta anón-imayaa kwéune sénááontave'a mináúvái agaimái tímakaumne.

¹³ mináúvaimó tímakaudenteni'ò uráamba kentáásí imáyáa kawé'á umásínkaraawe.

Táitásimba ai'marááwánanaya kentópa'a koména kwenarunkó umbaí kwétowana túwa'naa úwa'a kawé'á uwaná aamoí éna kwenarunkó kawé'á úwana kentáásópa'a téna tasimásimuwata iséta mindáyavetaagwara'a aamoiyá kwéune.

¹⁴ ááema Táitási aúranka'a kentúma maé iráunana simátímakaunda-aimbo árair-aimbo siráundantemba Táitásimbo kentááimo simámakaunda-aimba árair-aimban-iyé. Táitási keinárawate koména kemó kentááimo simámakaunda-aintavena árair-aimba siráiyé siráimba mindáyave'a íma sigaeyávé'a kwéune.

¹⁵ Táitási keinárawate komáyowa'a kwentávé'a aamoí é'a táátave'a é'a tiyántámbá kwétowa'a kwenáái isé'a mirá uwaná mindáyavena Táitási imáyáa éna arumbá kwétimiye.

¹⁶ keinárawatave'a sé'a amápa'-mayaimo ésa kawé'á úmae iyónááowe kwésunana sirunkó kawé'á kwéiye.

8

Ísóigona kwaási túwa'naa uráan-kwasai.

¹ kesí kwaásiyono. Másétóniyaa-marava'o naaó'-nao'a máyáawai Áánútuna kwaási kwemá kwétuwa'naa-in-aimba simátimenaumpo ísáaro.

² anón-umbai-yantaa'a miwítópa'a téna kwétavisisasa íma ivátuwesa Áánútuntavena tirunkó kawe'á úmae iyísasa miwí kesávái ósaniyaain-kwaasi máyáantavesa íma imáyáa ésa Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawaiyavesa imáyáa ésa sáwíyan-oisamba makáampinkemba sáwíva-tantaa'a torupásuwesa túwa'naa uráawe.

³ árarir-aimba simátimune. miwí sésa maarán-tántáá'á kanaán-umai timénaumpo ó'omba torupamáí timénáe sésa miwítí imáyáavinkemba mirá ésa sáwíva'a tímakaawe.

⁴ kentááyávésa asiramái símae iyésa sésa Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawai timénáe sétaamo únda aamoí kwéune siráawe.

⁵ imáyáawe su'maimo únda-yantaare su'mai íma tímakaavo ó'on-o'on-tantaakwara'a tímésa aiva'á Ísóigontavesa sésa ená kwaási-i'a umáíya méta ená mayáíyá kwémayaumne sirésa Áánútuna imáyáavinkemba kentááyávésa sésa Áánútuna mayái simásimiyata keinárawate mayánaumne sésa

⁶ maanká'á Másétóniyaa-marava'a máyáawai mirán-áímbá siráamba póta Táításimba simámeta séta Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási túwa'naa ónááom-bayai Kórinti-naopa'a koááimba ásare tayauweré kuré túwa'naa inasá torupamáí maráiyana ánásaino Táításimba simámakaumne.

⁷ ó'on-o'om-bayai kawe'á umái kwémaraawai é'a Áánútun-aaiyave'a asiramái imáyáa kwée'a kwenáái kawe'á umái kwésimatime'a kwenááigona ááimba kawe'á umái kwéise'a karuwaa'á é'a kwétuwa'naa-e'a kentirumbá kwésime'a mirámó kwéon-kwaasi ontávéta simátimeta séta Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawai túwa'naa ónááomba kawe'á umái timénááowe kwésune.

⁸ maanká'á Másétóniyaa-maravakewai Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawaiyavesa imáyáa ésa kawe'á umái tímakaan-aimba timénaunda mirán-oro íma kwésumpo timénááo. íya timénááoó sé'a kentirunkómbá tísaa umai kwéisaumne.

⁹ kentáási Ísóigo Ísu Karáisiti úwoi kwétuwa'naa-imba ísaraawe. kwíyómpa'a ó'oran-kawe'a umái máyomba keinárawatavena imáyáa éna kwíyómpa'a tuwéna kawe'á umái ménaaontavena úwoi-kwaasiraamba umái marapá'á kumbéraiye.

¹⁰ ké'naan-aimba kesí imáyáavinkemba sumpo ísáaro. ááéma Áánútuna kwaásivinkemba keinárawa'a aiva'á sé'a torupamáí timénáe sé'a ááimba asé'a moórá-ima maisukáavo ívé'a mimbáyái ánásasuwaaro.

¹¹ ááéma karuwaa'á umái to'mayaa é'a ívé'a karuwaa'á é'a sáwíva-tantaa'o makáawai sáwíva'a maráiyasa sáwíyambo makáawai miráumai maráiyasa miráumai maráiyana ánásaino.

¹² sáwíva-tantaa'o maráane sáwíyambo maráane Áánútu tuwánanivo timénáemo síyan-tantaa'a sáwíva-tantaapinkemba sáwíva'a maré'a sáwíyampinkemba sáwíyamba maré'a timénááomba Áánútu awánéna kanaán-íye síníye.

13 túwa'naa ónááomba íma amápa'a tu'mái ánáse'a kesáv'e'a kwémare'a oró.

14 ánivo ívé'a makáan-tantaa'a kwáyáintave'a mimpínkémbá timé'a naaémbo ímo maránááomba miwí keinárawa'a túwa'naa ónááomba mimbórái'a umái ménaaowe.

15 miráumai naaóvá'á Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna moórá-tonko áwí'a máána-tone séna

toóntávéna séna sáwíva'a túkúmai kwénowai tímú'a vówasa íma aráá'a márówasa sáwíyamba túkúmai kwénowai tímú'a vówana íma táái tínkaraiye

agaimaréna siráiyé. miráumai ívé'a makáan-tantaa'a kwáyáintave'a mimpínkémbá timé'a naaémbo ímo maránááomba miwí keinárawa'a túwa'naa ónááowe.

Táitási Kórinti-naopa'a kuráin-kwasai.

16 Áánútu Táitásimba imáyáa amísana kemó túwa'naa úndantemba kwegwárá'á túwa'naa ónáe kwésisata mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

17 Táitásimba simáméta séta kotúwa'naa inasá Yútiyaa-maravakenkwaasi túwa'naa ónááontavesa évaka-tantaa'a torupamáí maránááowe súndayavenaya aamoí éna kwená imáyáavinkenkwara'a séna ó'a miwísé koménaumne Táitási siráiyé.

18 Táitásimba ai'maráandara'a moórá-kwaasigwara'a ai'maráanana kwesé kwíniye. kwemá ásíi-kwasai simátíma'mae kwénaaisasa naaó'-naokemba Ísóigona kwaási kwenáwí'a mósá kwémaraawai kwemá Táitásiye kwíniye.

19 Ísóigona kwaási naaó'-naokemba kwembá usásinankesa sésa esé mimbáyái mayaaó sewaná keséya kwénaaena túwa'naa únda mayaiya kwémayaisasa kentáási mayáígómbá awánésaya sésa toómbá íma makáan-kwaasi kwétuwa'naa-owe kwésesa Ísóigo áwí'a mósá kwémaraawe.

20 mimbáyáimó kwémayaundaya sáwí'an-owe seváiyé séta

21 Ísóigo aúrankare kwaási túrankare mimbáyái kawé'á ónáe séta naaó'-nao'a kwénaaeta torupámáráan-ontantomba maimaéta ímo makáan-kwaasi túwa'naa ondayávéta kwénaaumne.

22 minkáé'nárimo ti'maráandara'a moóráwainkwara'a ai'maráanana kwéna kaumbosé koinímba kwembá sáwíva-tawai áisaa umái awánanaje súndaya kwétuwa'naa-in-kwaasigo isatá awánaraumne. keinárawa'a kawé'ó umáimo máyáan-aimba iséna póna kotúwa'naa ónáe siráiyé.

23 Táitásin-aaí súnnda kesé tágárotamai ména túwa'naa índayavena kesé mayái kwémayaiye. kwesémo kooyááoiyan-kwaasi táái súnnda mimbáyái mayááoiyantavesa naaó'-naokemba Ísóigona kwaási keinárai usásintinkaraayasarai Ísu Káráísiti áwí'a mósá kwémaraaiye.

24 mindárau kentópa'a komáyaiya'a kentirumbá tíméro. kentúmo maé kwéiyundayavesamo sésa árai'a kawé'á umái máyáawe kwésesa naaémbo naaó'-nao'a Ísóigona kwaási kosimátíma'mae naaiyasa kentáái isánááowe.

1 évaka-tantaa'o torupamáimo Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaásimo timenáaon-aimba á'a ísaraantave'a maanáúváivimbá íma ayáátááka'a simátimenaumne.

2 túwa'naa ónáemo siráan-aimba ísaraumne. Másétóniyaa-maravaken-kwaasi kentáái simátimewanda kentúma maé iyé'a keinárawatave'a sé'a Ákáyaa-maravaken-kwaasi mimbáyái kwéto'mayaa-esa moórá-ima maisukáawe séwánasa ísésa sésa kesáágwará'á túwa'naa ónáe sésa évaka-tantaa'a torupámakaawe.

3 kentúma maé iyéta séta mimbáyái to'mayaa úmakaawe ya sún-da-aimba úwoi-aimban-iyé sevó séta kaumbonárau ti'maráanasá kentópa'a kónááowe. kemó siráundantemba to'mayaa úmaranaaontaveta minkáúmbónárau ti'maráanasaya kotúwa'naa ónááowe.

4 naaémba kentópa'a konasá Másétóniyaa-maravakembo évakarawaimo kesémo kwésamo ésa ímo to'mayaa úmakemba kotuwánaiyamba tigeayávé'a íya'a to'mayaa úmakaawemo siráunda-aintave'a sigayávé'a ónaumne.

5 mindáyave'a imáyáa é'a mindárayave'a asiramái simátimé'a sé'a kemó ímo kuráandara'a miwítópa'a koméwasa simáímo asirámakaantemba évaka-tantaa'a torupámáráaro simátímakaumne. naaémba kentópa'a kona'á kentí imáyáavinkembo torupámárémba úwoi maisiménááovo íma tísaa ónaumne.

6 maarán-áimbá imáyáa oró. kígaumo ombá moórá sáwíyan-kigau úmakesa sáwíyan-tomba áká'mai naawasá moórá anón-kigau úmakesa anón-tomba áká'mai kwénaawe. miráumaimo kwétimemba naaémba mirán-kánái'a umái mayánááowe.

7 miráumai moórá-morawai timíyan-tantaatave'a imáyáa uré'a miráumai tíméro. íma timénaé-imayaa kwéé'a tímévainivo. kemó asirayán-áimbó siráundayavaiye sé'a tímévainivo. imáyáa umái kawé'á uré'a tíméro. timenáaontavesamo aamoimó ónááowai miwí Áánútu aamoí kwéumatinkaimba pó'a timenáaontave'a aamoí oró.

8 Áánútu kanaán-umai ávááraumai kawé'á umátinkaimba amápa-tantaatave'a kawé'á umái mé'a ó'on-o'on-kawé'-mayai mayánáaontavena Áánútu ávááraumai kawé'á kwéumatinkaimba pó'a mirán-káwé'-máyái kanaán-umai mayánááowe.

9 mindáyavena naaóvá'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna ímo makáawai túwa'naa esa tímatsuwaawai miwítí kawé'-máyái kwaikwai'a íníye agaimaréna siráíye.

10 Áánútu amápar-anayumba tímísasa mairésa kwégigau-umandaawe. Áánútu minánáyúnkómbá anón-úmáráísasa áká'mai kwénaawe. miráumai Áánútu kawé'á umátinkaina'a túwa'naa íyana mimpínkémbá kawé'-máyái anómbe paáriníye.

11 Áánútu kawé'á umátinkaina'a aasiyaasí kanaán-umai túwa'naa íyasa simíyataamo timénaunda-yantaatavesa Áánútumpa'a súwi sénááowe.

12 miráumaimo túwa'naa ónááomba Ísóigona kwaási ímo makáawai túwa'naa íyana sáwívarawai tirunkó kawé'á ínasa Áánútumpa'a súwi símae iyónááowe.

13 keinárawatavesa sésa Ísu Káráisitín-aiiyavesa áraire sésa asiramái imáyáa kwéesa pósa súwa'naa uráawe sésa Áánútu áwí'a mósá marésa miwíyé amáparawaiye úwoi timénááontavesa Áánútu áwí'a mósá marésa

14 Áánútumo keinárawa'o anómbo kwétuwa'naa-intavesa keinárawatavesa imáyáa ésa túwa'naa umai Áánútumpa'a námúnaa sénááowe.

15 Áánútu amáparawaiya ó'oran-kawe'a kwéumasinkaisata póta kwenáwí'a mósá kwémaraundayaawe.

10

Póro kwená mayáiyávái simátimakain-kwasai.

1 keinárawapinkema évakarawai kentávésa sésa Póro keséya taména paru umái aai siráivo némpa'o máínka'a asirayán-áintá kwésimasimintaawe kwésewe. Ísu Káráisiti marapá'ó máyonka'a paru umái ména íma aaisambá siráintave'a imáyáa é'a asiramái simátimune.

2 kentópa'o kondá íma asiramái sénáe súndanivo imáyáa é'a keinárawapinkema évakarawai kentááyávésa kampa'á sésa marará-kwáásiti áaimba kwégwaraawemo kwésentave'a asiramái simátimenaumpo kárákwiyoro.

3 marapá'ó máyaundaya namuro-kwáási usáyaaitanae sésamo áái'o tíyáantemba íma mirá éta marapá-sáwí-yántáá'á usáyaaitanae séta Áánútuna mayái kwémayaumne.

4 taané iwevóiyé úmakesamo áái'o tiyamáimo usáyaaitanaesamo ontembá íma mirá éta Áánútu asirayámbá símakaisata ó'on-o'o-sawi-asirayamba kwéusayaaitaundayaawe.

5 kentáá sáaiyavesa kampar-áinéimó kwésewai táaígomba kesáaígoya kwéusayaaitaiye. évakarawai miwí túwí'a mósá marésa Áánútun-aaí isáavo sésa simái aambá áúmbaraawata aambó áúmbaraan-aimba usáyaaiteta kentáási imáyáago Ísu Káráisitín-aaí isáinkwáe símae kwéiyundayaawe.

6 kentáá sáaiya isáigwáe séta timu'maréta máyauna'a mirá iyata tuwánéta kentáá sáái íma kwéisaawai sáwí-meyamba timénaumne.

7 keinárawa'o máyáawaina áaimba imáyáa oró. keinárawapinkema évakarawai sésa árai'a Ísu Káráisitina kwaásiya úne sentembá kesáágwará'á Ísu Káráisitina kwaásiya úmpo mindáyave'a imáyáa oró.

8 Ísóigo asirayámbá siménaya keinárawa'a íma sáwí'a umátinkanaumpo kentí imáyáa asiramátinkanaundayavenaya minásiráyámbá símakaiye. minásiráyámbó símakaimbo simátíma'mae iyúnda-aimba mindá árair-aimba isatá póta minásiráyámbó símakaimbo simátíma'mae iyúndaya mindáyaveta íma sígaeyávéta kwéune.

9 aúvái agaimáimo tímúnda íma maarán-ímáyáa é'a inkáiséro sénaya maanáúvái agaimái kwésimiye sevó-ímáyáa kwéé'a kwéagayaumne.

10 évakarawai kentávésa sésa aúváiimba asirayán-áimbá simásimenaya ááema keséya taména aamoisayán-kwáási ména úwoi-aimba simásímakaiye kwésewai

11 miwí maarán-áimbá imáyáa oró. kentí némpa'a máyaunda póta aúváiimbo simátimunda-ainta kentópa'o kwéta mimbórá-áimbá póta kosimátimenaundayaaniye.

¹² kentávésa mirán-áimbó kwésewai miwí túwí'a mósá marésa anón-kwaasiya úne sewatá íma mimbórá-kwáásiráántá umái méta miwímó máyáawaina ááimba awánéta kesáá máyaundawaina ááinta íma taainéta séta kawe'á umáiya máyaumne. sáwí'a umáiya máyaumne séta íya taainánaumne. miwí moórá-morawaimo máyáawaina ááimba tuwánésa miwítí imáyáavinkemba sésa máyaundawaina ááinta kawe'an-íye kwésewe. mirámó kwéomba sáwí-imayaavinkemba kwéowe.

¹³ keinárawapimba Áánútumo símakainda-mayai-aimba sénaumpo ímo símakainda-aimba íma sénaumne.

¹⁴ keinárawa'o máyáapa'a Áánútu íma aambá aunéna úwoi kesáái kosimátíméro simásímakaisata úwoiya Ísu Káráisitina áséi-kwasai kosimátímakaumne. mirámó uráunda Áánútu íma aambá áúnkaisata úwoiya kosimátímakaumne.

¹⁵ Áánútumo aambó áúsinkaraim-bayaiyaveta ó'on-kwaasimo mairáam-bayaiyaveta kesáá mairáumne íma séta kentáá súya maé kwéiyune. Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire sé'a asiramái imáyáa úmae iyónááomba timu'maréta máyaunda pó'a mirámó íyata ávááraumai túwa'naa ónaundayaawe.

¹⁶ mirámó íyata kanaám-póta tiyuwéta ó'on-o'om-barava'a Ísu Káráisitín-aai simátíma'maeta naaónaumne. ó'owimo Ísu Káráisitín-aaimo simátímaken-ayampa'a íma kométa kampa'á séta kesáá simátímakaumne séta kentáá súya maé iyónaumne.

¹⁷ naaóv'á Áánútun-aai aúváiimba agaimaréna séna miwí kesávái mayáiyávésa íma túwí'a mósá marésa Ísóigona mayáiyávésa kwenáwí'a mósá máráaro agaimaréna siráíye.

¹⁸ kwaási kesávái kawe-kwáásímá úne kwésemba ímanivo Ísóigo kawe-kwáásímán-owe kwésiwai mindá Áánútu aúranka'a kawe-kwáásímán-owe.

11

kampar-áántá-kwáásítí kwaasái.

¹ kesúma maé iyé'a sáwíyan-aimbo sendá íma aambá áúsinkaiya'a úwoi sénaumne.

² keinárawa'a sáwí-amba kwáráavo sénamo Áánútu kárákwiraintemba miráumai kenká'á kárákwiraumne. kawer-ináámárúmó moórá-kwaasigonka'o siváúmaraantemba miráumai keinárawa'a tí'mae'a Ísu Káráisitínopa'a mátínkáana'a kwesé ménaaowe kwésune.

³ naaóv'á iraankavayaankó moórá-ininko áwí'a Ívimba kampa'á simáuwowana mináíntávéna áraire siráíye. miráumai évakarawai kentí imáyáa sáwí'a umátinkaiya'a Ísu Káráisitintave'a asiramái imáyáa kwéomba ivátúwáavaiye sé'a mindáyave'a anón-imayaa kwéune.

⁴ ááema avora'á Ísu Káráisitín-aai kosimátimewana'a ísówana Áánútun-amanko keinárawate máyowasa évakarawai kentópa'a komésa Ísu Káráisitín-aagomba kwaé'náer-aimba simátimesa Áánútun-amankontavesa kampar-áimbá simátímúwa'a aamoí é'a minámbá kwaránáe siráawe.

⁵ minkwáásiyávé'a kampa'á sé'a Áánútuna aantá-kwaasima pósa anón-kwaasiman-owe sembánivo minkwáásí kembá íma usáyaaitaraawe.

6 aaimó kwésimatimunanamó sóikomo umbái kwétaimba mindá íma anón-tantaa'an-ivo Áánútun-aaigona áaimba kawé'a umái ísaraunda mindá anón-tantaa'an-iyé. sáwíva-tawai árair-aimba amápa'a simátimewana'a ísaraawe.

7 Áánútun-aaí simátimewanda meéyámbá íma mairé'a simátimakaumne. mirámó ówanda kentúwí'a maé iyé'a kesúwí'a úwoisankaamba urúumne. mirámó urúundayave'a kentávé'a sáwí'a uráiyé-imayaa kwéombanivo íma sáwí'a urúumne.

8 keinárawapimba Áánútuna mayái mayááwánda Áánútuna kwaási ó'on-ó'on-daopakewai súwa'naa esa évaka-tantaa'a simúwa'a keinárawapimba mayái mairáumne. miwímá sésa naaémba kentáa simíníyee íma sunkákémbá úwoi miwítí évaka-tantaa'a kwésimuwa'a keinárawapimba mayái mairáumne.

9 keinárawate komáyaawanda kesí óntamba ánásowa'a súwa'naa oró-áimbá íma sé'a máyaawanasa Másétóniyaa-maravakemba évaka'a Áánútuna kwaási tésa ímo makáunda-yantaa'a másúwa'naa uráawe. minká'ó uráudantemba naaémba mirá ondá umbai-yántáa'á timúnavo sé'a súwa'naa oró-áimbá íma sénaumne.

10 Ísu Káráisitina árair-aimba kwésimatimundawai úndantemba Áánútun-aaí simátimakaundarakemba keinárawa'a Akáyaa-maravakenkwaasivinkemba óntamba íma mairáumne-aimba símae iyónasa mináintávésa kampar-áimbán-iyé íma sénááowe.

11 nóra séra mirán-áimbá kwésuno. sirumbá íyu kwétimeru kwésuno. sirumbá á'a kwétimunda Áánútu kwésuwanaiye.

12 Áánútuna aantá-kwaasima owémó keinárawa'ó kwésen-kwaasi miwí túma maé iyésa sésa Póromo Áánútuna mayáimó kwémaenamó keinárawatopakembo óntambo kwémayaintemba miráyá kwéune sevó sé'a kentópakemba óntamba íma kwémae'a mirá ónaumne.

13 miwí máyówana Áánútu kesí aantá-kwaasiman-owe íma séna tí'mákaiye. Ísu Káráisitina mayái-kwáásiyá úne kampa'á sésa aká'áánkaamba sésa kwená mayái kwémayaumne kwésewe.

14 mirám-báyáimó kwémayaamba íma sáá'a kwégaiye. kwíyómpakemba Áánútuna kwayó'náko ságayawairaamba Sáátáánigo aká'ááni'a kwéiye.

15 miwí kwená mayái-kwáási ontávésa kwemó intembá arupí-kwaasiraamba ésa aká'áánikaamba kwéowe. mindáyavena íma sáá'a kwégaivo keinárawa'a íma táá'a kaíno. miwítí sáwí-mayairakemba sáwí-meyamba mayánááowe.

Ísuna mayáimó mayáúndarakemba umbai-yántáa'á kempímbá tíraín-kwasai.

16 maarán-áimbá ókwara'a súnnda kentávé'a sáwí-imayaagwara-kwaasima iyé-áimbá íma seró. ánivo mirámó sé'ó é'a íma a'áo sé'a siyuwáíya'a kítoka'a kesúma maé iyónaumne.

17 kesúma maé iyúnda Ísóigo siráini'a íma kwée'a sáwí-imayaavinkeni'a kwéune.

18 sáwívarawai marapákén-tántáátávésa imáyáa ésa miwí túma maé kwéiyovo kegwará'á kesúma maé iyónaumne.

19 keinárawa'a kesáv'e'a kampa'á sé'a kawer-ímáyáágwárá-kwáásiyá úne kwéseмба pó'a sáwí-imayaagwara-kwaasiyave'a kanaán-iyе sé'a aamoí kwéowe.

20 évakarawai kentópa'a komésa kentí imáyáa tavisewa'á siráani'a owasá kentí óntamba kampa'á simátiyuwesa kwénesa kentúwí'a simái sáwí'a ésa sáwí-aimba kwésimatinkesa mirámó ombá íma a'áo kwése'a kanaán-iyе kwésewe.

21 sáwí'o kwéumatinkaantemba kentópa'a kométa kesáá íma kanaán-umai miráyá umátínkaraumpo sirunkó sáwí'a kwéisa'a mináimbá kwésune.

évakarawaimo miwí túmo maé iyóntemba íma sáá'a káina'a miráumai kesúma maé iyónaumne. mirámó ondá sáwí-imayaagwara-kwaasigoraamba ónaumne.

22 miwí túma maé kwéiyowai sésa Ípiru-aimpinkemba kwésune kwésewa'a kegwárá'á mináimpinkémbá kwésundawai úne. miwí sésa Ísareri-andaraken-kwaasi úne kwésewa'a kegwárá'á minándárákén-kwáásímá úne. miwí sésa Ááváramu aisaavutantamba uráundawai úne kwésewa'a kegwárá'á miráumai kwenáisaavutantamba uráundawai úne.

23 miwí sésa Ísu Káráisitina mayái-kwáásímá úne kwésewa'a kegwárá'á miráumai Ísu Káráisitina mayái-kwáásímá é'a miwí kwéusayaaítumne. mirán-aímbó kwésunda sáwí-imayaagwarawairaamba kwésune-imayaa é'a Ísu Káráisitina mayái kwémayaunda anóm-bayai kwémae'a miwítí mayái kwéusayaaítumne. Áánútun-aai simátimundarakemba ándáva'a sínkaraamba sáwíva-tawaiman-ivo miwímó ándáva'o tínkaraamba íma sáwívaka'an-iyе. sáwíva-tawai sínkaraawa'a púwóra'naraamba úndanivo úwoi súvamai máyaumne. mirán-tántáá'á kesópa'a sáwívaka'a tiráivo miwítópa'a íma sáwívaka'a tiráiyе.

24 Ísu Káráisitina mayái kwémayaundarakemba Yútaa-kwaasi éva'aasei-tawai purumakan-áúwarasi-andanei sínkankaamba sáwívaka'a 39 ra'a sínkankaawe.

25 Ísu Káráisitina mayái kwémayaundarakemba Árómáani-kamaani-kwaasi kaumbo-tawai kunánaandei sínkankaawe. moórá-tawai kentávésa puwínkwáe sésa óntandei sínkamuwa'a marapá'á tuvánkaumne. kaumbo-tawai nompí-sípivimbá kwénaaowanana mindómpí-sípí kunáverombanivo kemá úwoi súvamai máyaumne. moórá-tawai miráumai nompí-sípí kunáverowa'a mindómpímbá ayáátááka'a moórá-no'waamba moórá-kyawa'wai mé'a íma puwé'a úwoi máyaumne.

26 Ísu Káráisitina mayái kwémayaunda ó'on-o'om-barava'a kwénaaunda kavirayán-dónkó mayávóra'naraamba isa'á aampa'á umóyán-kwáásí sínkamora'naraamba kwéowa'a kesí kwaási Yútaa-kwaasi sínkamora'naraamba kwéowa'a ó'onkaa-kwaasi íma Yútaa-kwaasi mirá kwéowa'a ó'on-o'on-anon-daopimpa'a kwénaaunasa sínkamora'naraamba kwéowa'a aampa'á ó'on-daopare'o kwégunda sínkamora'naraamba kwéowa'a anón-dompimbo sípivimbo kwénaaunda sínkamora'naraamba kwéowa'a évakarawai kentávésa kampa'á sésa ená kwaásima úne kwésesa sínkamora'naraamba kwéowa'a mirámó ombá úwoi súvamai máyaumne.

27 Ísu Káráisitina mayái kwémayaunda anóm-bayaimo mayáúnda sívón-kaisa'á mimbáyái kwémae'a sáwíva'-no'waamba íma suún-kwaé'a Ísu Káráisitina mayái kwémae'a sáwíva-tawai sáái kwésinkaimba noné toón-

iyaine mé'a sáwíva-tawai táúgwí'a kwésiyaisa'a sáwí-unankwatoi uré'a máyaunana

²⁸ íma mirán-úmbái-yántáaré su'mainivo ó'on-o'on-daopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraunda-umbai-yantaako kesópa'a aasiyaasi kwétiye.

²⁹ Ísóigona kwaásivinkembo évakarawaimo ímo asiramáimo kwégwaraamba sirumbá kwéumatinkaunana minúbái-yántáákó kesópa'a kwétiye. kawer-ámbó kwégwaraawanamo moóráwaimo tavisisasamó sáwí'o kwéomba sirumbá kwéumatinkaunana minúbái-yántáákó kesópa'a kwétiye.

³⁰ íma moórá-amba kwáyáivo kesúmo maé kwéiyunda évaka-tantaa'a kesópa'a tisasá suwánésa sésa aamoisáyán-kwáásímán-iyé kwésen-aimba simátíménda ísáaro.

³¹ Áánútu kentáásí Ísóigo Ísu Káráisitín-avowa áwí'a mósá ma'maé'a iyónaume. simátimunda-aimba íma kampar-áimbán-ivo Áánútu ísaraiye. évaka-tantaa'a kesópa'a tisasá suwánésa sésa aamoisáyán-kwáásímán-iyé kwésen-aimba simátíménda ísáaro.

³² moórá-anon-daoko áwí'a Támásikasi-naopa'a máyaawanana kárákwirawai áwí'a Árétása kwená mayái-kwáásí anón-kwaasigo kentávéna simátiménda sénéa ál'mae'a ándáva'a móauwaaro súwasa mindáókona iír-ontara'o kárákwirawasa

³³ évakarawai súwa'naa esa kunánáan-unampimba kembá áitumai iír-avaapimba máápa'a túsúsinkesa ándára'a tátokowa'a kumeéme'a marará'a kumówánasa siyúwówa'a kóuraumne.

12

Ísóigo kaainampákáání'o umáimo agarááránkáin-kwasai.

¹ kesúma maé kwéiyunda mirán-ááinkó íma kentáá súwa'naa ínivo kentávé'a Áánútuna aantá-kwaasiman-iyé sénááontave'a kesópa'o tiráintantaakon-ai simátíménda ísáaro. Ísóigo kaainampákáání'o umáimo agaráásinkaraimba simátíménda ísáaro.

² Ísu Káráisitina kwaásí máyaawanana Áánútu kusi'maena kwíyómpa'a sanaan-úramba iyúmba kesimankóná kunáikái. mítú-kwaasi kusíkaiyo íma isáúmpo Áánútuwe su'mai ísaraiye. mirámó uráunda 14 íma maisukáumne.

³ Áánútu kusi'maena kwená kawe'-mápá'á iyúmba kesimankóná kunáikái. mítú-kwaasi kusíkaiyo íma isáúmpo Áánútuwe su'mai ísaraiye.

⁴ kusi'maena kwená kawe'-mápá'á mósinkarowa'a nivá'á mé'a évaka-tantaakon-ai ísaraunda pó'a simátíméndamo é'a sáwí'a ónaunda pó'a íma kanaán-umai simátiménda.

⁵ mirá uráintave'a kesúma maé iyé'a kesí mayáyávé'a íma kesúma maé iyé'a évaka-tantaa'o kesópa'o tisasamó suwánésamo sésamo aamoisáyán-kwáásímán-iyé kwésen-aintave'a kesúma maé kwéiyune.

⁶ kesúma maé iyónáe sékai árar-aintave'a kesúma maé iyúna'a kentávé'a sáwí-imayaagwara-kwaasiman-iyé íma kanaán-umai sésino. ánivo kesúma íma maé kwéiyune. aaimó súndarakembo kesúmo maé iyúndarakai mináimbá ísésa évakarawai kentávésa sésa anón-kwaasiman-iyé sésino. mindá íma sirááíma kwétaiye. kesí mayái awáné'a simátimunda-aimba isé'a pó'a máyaundawaina ááimba suwánaawana sirááíma kwétaimba mindáyave'a kesúma íma maé kwéiyune.

7 Áánútu sirówa'a ó'oran-kawe-tantaa'a sáwíwa'a awánaawanana Áánútu kentávèna séna kwenáuma maé iyívo séna moórá-yantaa'a sí'o ìi-yántáá'á kusúvimba marówana mindáyavena Sáátáánigo sáwí'a umásinkáísana kesúma íma maé iyónaundayavena Áánútu mirá umásinkaraiye.

8 kaumbo-táwai Ísóigo Ísu Káráisitimpa'a námúnaa sé'a maantántáá'á maisiyúwèna'a kawè'á umái ménaumne séwánana

9 minkáumbó-táwai séna imanivo miráumai ména'a úwoi áwa'naa ondá embá kanaán-íníye. ímo asiramáímo máyaanda kesí asirayámbá áménana minásíráyánkó embá usáyaaítaina méniyone símaena iráíye. Ísu Káráisitina asirayánkó kenká'á kárákwiyimba pó'a ímo asiramáímo máyaundayave'a aamoí kwéune.

10 Ísu Káráisitintave'a imáyáa kwéunda ímo asiramáímo máyaundawe simáímo sáwí'o umásínkáane sáwí-aimbo simásínkáane umbai-yántáá'ó kwáyáine sáwí'o umásínkáane mirán-tántáátávè'a íma imáyáa é'a aamoí únda sé'a ímo asiramáímo máyaunda Ísu Káráisiti asirayámbá símísa'a asiramái máyaumne kwésune.

Kórinti-naoraa-kwaasi imáyáa arupí umátinkarain-kwasai.

11 mirán-áimbó simátimunda kesúraamba maé kwéíye'a sáwí-imayaagwara-kwaasiraani'a kwéune. keinárawa'a kampa'á sé'a Áánútuna aantá-kwaasin-owe kwésen-kwaasi miwí kembá íma usáyaaataraawe. kemá úwoi-kwaasi úndanivo miwí kembá íma usáyaaataraawe. Póroma Áánútuna aantá-kwaasima iyé-áimbá keinárawa'a kampar-áimbó sen-kwáásiyávè'a simátiméraamba íma simátímakaavo kemá Áánútuna aantá-kwaasima úne-aimba imáyáa onááontave'a kesópa'o tiráin-tantaakon-aai maanáúvívimbá kwésimatimune.

12 Áánútuna aantá-kwaasiti mayái maarám-báyáímán-íye. ó'oran-kawe'-mayai ímo awánaraam-bayai Áánútuna asirayándéí mayái kwémayaambaniye. keinárawapimba komé'a mirám-báyái kwémae'a íma ivá tuwááwána'a suwánaraawe.

13 nóra séra kentávè'a sé'a Áánútuna kwaási ó'on-o'on-daopaken-kwaasira'a kawè'á umái kárákwiyenawa kentáára'a íma miránumai kwégarakwiyiyo kwéseмба ó'on-daopakewaira'o kárákwiraundanten-umai keinárawaka'a kárákwiraumne. ó'on-o'on-daopa'o Áánútuna kwaásivimbo komaéwanda miwí súwa'naa uráavo keinárawapimbo komaéwanda súwa'naa oró-áimbá íma séwándarakemba mirán-úmbái-áimbá íma simátinkaraumne. mirán-úmbái-áimbó simátínkaraundarakai kawè'á ówána'a pó'a aamoí umásínkaraasino. mirán-ímáyáámó ombá ivá túwáaro.

14 kae-táwai kentópa'a komé'a tiré'a ívé'a kwéto'mayaa é'a ókwara'a kónáe sé'a kwéumpo kondá umbai-yántáá'á íma timé'a kentí óntambo siménaaontavena íma kwésinkaivo kentirumbó siménaaontavena kwésinkaimba pó'a kónaumne. iyámpói íma tinóvwira'a kárákwimai kwétuwa'naa-ovo tinóvwimo iyámpóira'o kárákwimai túwa'naa ontembá kemá mirá kwéumpo

15 túwa'naa ónaundayave'a makáunda-yantaa'o túwa'naa umáímo kwéanasasue'o anóm-bayai kwémae'o mirámó ondavimbó puwónaundayave'a aamoí kwéune. kesirumbá anómba kwétimumpo kentirumbá sáwíyamba kwésimemba mindágwara'a ánásaavainivo imáyáa umái kawè'á oro.

16 súwa'naa oro íma séwándarakemba umbai-yántáá'á íma tímakaunda-aintave'a árarir-aimban-iyé seró. keinárawapinkemba évakarawai kentávésa kampa'á sésa kentáási óntamba mayánáe séna kampatá simásiyukaiye kwésewe.

17 nóra séra mirá uráumno. ti'mákaundawaiya kentí óntamba maimaésawa kembá másímakaao.

18 Táitásimba asirayán-áimbá simáme'a ai'mákaunda moórawai Ísu Káráisitina kwaásigwara'a ti'mákaundarai mindáraiya kampa'á simái óntamba maé másímakaaiyo. Táitási íma mirá-sáwí'á uráiyé-aimba ísaraawe. kwewé kewé mimbórá-ímáyáávínkémbá mayái kwémayauye.

19 kesí kwaásiyono. maanáúvámó awánanaaomba maarán-kámpár-ímáyáá é'a kentáá súranka'a Póro kwenáái arupí ónáe séna maanáúvái agariyiye sénááowe-ímayaa kwéune. íma mirán-áíntávé'a kwéagae'a Ísu Káráisitiye tarúmai mé'a Áánútu aúranka'a kentí ímáýáa túwa'naa ónáe'a mirán-áimbá kwésimatimune.

20 kentópa'o kondamó ímo kawé'ó umáímo méwa'o kotuwáné'ó ímo aamoimó ónaundayave'a anón-ímayaa kwéune. kentópa'o kondamó asirayán-áimbó simátíméndamo isé'a íma aamoí ónááontave'a anón-ímayaa kwéune. kentópa'o kondá aaisambá sé'a kayoré'a áwáá'a sé'a taaínkaar-umai mé'a simái sáwí'a umátinke'a kwantánaanta-aimba sé'a kentúma maé iyé'a ó'on-o'on-aimba kwése'a mirá-sáwí'á kwéiya'a kotuwánáúnavo sé'a mináimbá kwésimatimune.

21 kentópa'o kondá aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéon-ímayaa íma tínaemba umámake'a sáwí-ímayaayave'a tirááiyave'a kwéowaimba íma tínaemba umámakenka'a kotuwánáúnavo sé'a mináimbá kwésimatimune. kentópa'o kondá mirá-sáwí'ó kwéiya'o é'a Áánútu aúranka'a keinárawatave'a sigaeyávé'a onaná sirunkó umbái táníye.

13

Ísun-aaiyavai tirunkakémbá áraire simái kárákwiyon-kwasai.

1 kae-táwai kentópa'a komáyaawandanivo ókwara'a kónaumne. kaumbo-káé-kwaasimo mimbórá-ánká'ó síyan-aimbo éta mináínkómbá arupí ónaundayaawe.

2 íma aiva-táwaiman-ivo naaén-tawai kentópa'a komáyaawanda sáwí'o uráawaiye amáparawaiye asirayán-áimbá simátímakaumne. ívé'a kentí némpa'o máyaunda mináimbá simátíme'a sé'a kentópa'o kondá sáwí'o urántave'a kogwésimatime'a íma eétínkáanda sáwí-meyamba tíménaumne kwésune.

3 kentávé'a sé'a Ísu Káráisiti simámisanawa kwési. kwená ímáýáávinkena kwésiyo kwésewe. kentópa'o kondá sáwí-meyamba tíménaundara'a suwáné'a sé'a Ísu Káráisiti kwésimamintemba kwésimasimintaawe sénááowe. kwemá Káráisiti kentirumpimbá mayái kwémaena íma aamoisáyawái éna kwená asirayándéi mayái kwémayaiye.

4 ááéma kwemá asirayámbá tuwéna aamoisayán-kwáásíráámbá umái máyowasa taaira'á inkámúwana puwúwana Áánútu usásinankowana Áánútuna asirayánk'á máyáiyé. miráumai kesáágwará'á aamoisayán-kwáásí máyaundanivo Ísu Káráisitiyeya tarúmai méta Áánútuna asirayánk'á méta keinárawa'a kwétuwa'naa-une.

⁵ keinárawa'a moórá-morawai Ísu Káráísitin-aaiyave'a tirunkakéná áraire simáíya kwenká'á agevamáíya máyáaompo kesávái-ímáyáá kwée'a awánaaro. Ísu Káráísiti sirumpimbá máyáiye kwéseмба tirunkakéná kwése. tóikakena kwéseompo imáyáa oró. mirámó é'a Ísu Káráísitina kwaásiya úne sé'a

⁶ kentááyávé'a Áánútun-aaí simásíméwain-owe sénááowe-imayaa kwéune.

⁷ kentááyávé'a sé'a Áánútun-aaí simásíméwain-owe sénááontaveta íma námúnaa súndayaanivo keinárawa'a kawé'á ónááontaveta Áánútumpa'a námúnaa súndaya Áánútuwo túwa'naa inasá kawé'á oró kwésune. íma sáwí'a ónááomba póta íma sáwí-meyamba kotíménasaya évakarawai kentááyávésa sésa íma Áánútun-aaí simásíméwain-owe sénááomba mindá íma anón-tantaa'an-ivo keinárawa'a kawé'ó umáímo ménaaomba mindá anóntantaa'an-iyé.

⁸ árair-aínko usáyaaítaino séta mayáiyá kwémaeta kwétuwa'naa-une.

⁹ kentópa'o kondayá Áánútuntave'o asiramáímo ménaaombo éta aamoiyá ónaumne. mirámó íyambo éta íma sáwí-meyamba tíméta aamoisayán-kwáásiráámbá umái méta mindáyavetaagwara'a aamoí ónaumne. sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawé'ó umáímo ménaaontaveta Áánútumpa'a námúnaaya kwésune.

¹⁰ kentópa'o kondá sáwí'o kwéontave'a asirayán-áímbá kosimátimunavo sé'a kentí némpa'a mé'a maanáúvái agaimái kwétimune. íma sáwí'a umátinke'a kentí imáyáa asiramátinkanaundayavena Ísóigo usásisinkowa'a keinárawaka'a kárákwiye'a kentí némpa'a mé'a maanáúvái agaimái tímúmpo awáné'a súdantemba oró.

¹¹ kesí kwaásiyono. kawé'á umái mé'a kawer-ámbá kwaré'a súdantemba é'a mimbórá-ímáyáá umái mé'a paru umái máéro. mirámó íyambo éna Áánutu arumbá aména paru umátínkáiwai keinárawate méníye.

¹² Áánútuna akúní'a kwéontave'a moórá-morawai tiyáámba tíméro.

¹³ Áánútuna kwaási maanká'á máyáawai keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe.

¹⁴ Ísóigo Ísu Káráísiti úwoi kwétuwa'naa-isana Áánutu arumbá kwétimisana kwenamankó keinárawate máyáísa'a mimbóráí'a umái kwémaentave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro súnda-aimba ánásaiye.

Kárésiya

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai ava'moraé-ya'i. avakaeté-ya'yo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Kárésiya-marava-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasi agaimái mátímakaiye. ima Yútaa-kwaasin-ovo ó'onkaa-kwaasiva'a Ísun-ai simátímapa'a kuwasá áraire sésa Ísuna aampa'á kuráawe. naaémba Póron-ai simái sáwí'a umánkaron-kwaasi Kárésiya-marava'a tésa sésa arupí umái máyáawain-owe Áánútu sínkwáe sésa Mósesina ámáamba kwáráaro kampa'á siráawe. évakarawai minkámpár-áintávái áraire sésa pósa Ísuna aampa'á ima kawé'á umái kwakáawe. Póro iséna maarán-áimbá agaimaréna séna Ísun-aaiyavai áraire sésa kwenká'á aráápamai máyáawaiye su'maiyavena Áánútu séna arupí umái máyáawain-owe kwésiye. mináintávái áraire sésa Ísuna aampa'á kawé'á umái kwaráígwáe séna maanámbá agaimái Kárésiya-marava'a máyáan-kwaasi mátímakaiye.

1-2 kemá Póro maanáúvái agaimaráúmpo Ísóigona kwaási Kárésiya-marava'a máyáawai isáaro. keséyaamo Ísóigona kwaásimo kesémo máyáawaiye keinárawataveta séta kawé'á umái máéro kwésune. Ísu Káráísitiye Áánútu kentáásivoma Ísumbo pukáimpinkembo usásinankaraiwaiye kentávésarai sésarai aantá-kwaasi-i'a éma kesáái kosimátíma'mae naauwó sésarai si'mákaayamba ima kwaási miwítí imáyáavinkemba si'mákaavo Áánútu kwená imáyáavinkemba si'mákaivo isáaro.

3 Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

4 sáwí'o umáimo máyáampinken-asirayanko tátokaimpinkemba iyásinkanintavenayaawe sáwítaamo kwéundavinkemba maisiyuwánintavenayaawe Ísóigo Ísu Káráísiti pukáiyé. Áánútu kentáásivona imáyáavinkemba mirá uráiyé.

5 Áánútu áwí'o aasiyaasimó anómbo umáimo kwaíkwaí'o úmaenamo iyínimba árair-aimban-iyé.

áséi-kwasai mimbórá-áimbá kwáyáin-kwasai.

6 Ísu Káráísiti úwoi túwa'naa úwana Áánútu kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyowa'a isé'a ááéma Áánútumba kwéauwe'a ó'om-bonor-aimba kwéisaantavena mindáyavena sáá'a kwégaiye.

7 mináimbá ima kawer-áséi-kwásáimán-iyé. évakarawai Ísu Káráísitina áséi-kwasai kwaé'mái kwésesa kentí imáyáa kwétavisewe.

8 kesááwá'i. kwíyómpaken-kwayo'narawara'i. imo simátímakaunda-aintaamo ó'on-aimbo simátíménanayaamo éna Áánútu áwáá'a séna sáwí-meyamba simíniye.

9 ké'naan-aimba moórágwara'a sénaumpo isáaro. moóráwaimo imo simátímakaunda-aimbo ó'on-aimbo simátiminanamo éna Áánútu áwáá'a séna sáwí-meyamba aminíye.

10 kwaási aamoí umásinkaigwae sé'a mináímbá íma kwésumpo Áánútu kembá aamoí umásinkainkwae sé'a mináímbá kwésune. ááémo kwaásimo aamoí umásinkaigwae sé'o uráundantemba ívé'a íma mirá kwéune. ívé'o kwaásimo aamoí umásinkaigwae sé'o mirám-báyáímó kwémaekai Ísu Káráisitina mayáímá íma mayáúsino.

Póromba aantá-kwaasi-i'a umái usásinankarain-kwasai.

11 kesí kwaási ísáaro. áséi-kwasaimo simátímakaunda íma kwaásiti imáyáavinkemban-íye.

12 Ísu Káráisiti paaréna simásímakaivo íma kwaási suwa'á ísaraumne.

13 ááéma Yútaa-kwaasiti monor-ámbá kwarááwándara'a Ísuna aampa'ó kwégwaraawai ánásanaoowe sé'a ávááraumai sáwí'a umátínkáva'a kuráunda-aimba ísaraawe.

14 kentáá síkwá'námo uráantemba asiramái kwaré'a Yútaa-kwaasiti monor-ámbá kwarááwánda karuwaa'á kwé'e'a kesimantowí usáyaaítaraumne.

15 mirá uráumpo íma kesinó masínkaronka'a Áánútu ításinkena kendéiyé siráimba póna arumbá umásinkena kwená mayáímá mayánaundayavena kembá ítámakaimbaniye.

16 Áánútumo siráin-kanaamo tiráimba kwenááninko agaráásinkena séna ó'onkaa-kwaasi kesáái kosimátíma'mae naauwó súwa'a ísé'a mitáwái íma kwaási kotísaa e'a sé'a nóran-aina simátíma'mae naaónaumno íma sé'a

17 Yérúsaremu-naopa'a íma kwé'a Áánútuna aantá-kwaasi íma kotísaa e'a aantá-kwaasiti mayáír'ó kesí aivarí'o uráan-kwaasira'a íma kotísaa e'a Árépiyaa-marava'a kwaásimo ímo máyáapa'a komé'a naaémba moórágwara'a Támásikasi-naopa'a kuráumne.

18 komé'a kaumbo-ímá maisuwé'a Yérúsaremu-naopa'a kwé'a Pítaanopa'a komé'a sísamaivakemba éva'aasei-no'waamba kwaé'a

19 mitáwái Ísóigo ávákomba áwí'a Yémésimba awáné'a íma ó'on-aanta-kwaasi tuwáné'a

20 Áánútu aúranka'a kwéagayaunda-aimba íma kampar-áimbán-ivo árair-aimban-íye.

21 mitáwái íma ó'on-aanta-kwaasi tuwáné'a Yérúsaremu-naopa'a tuwé'a Síriyaa-maravare Sírisiyaa-maravare komáyaawanasa

22 Ísu Káráisitina kwaási Yútiyaa-marava'o máyówai íma kembá suwánésa

23 kesááíye su'mai ísarowasa évakarawai sésa Ísuna aampa'á kwégwaraawai ánásanaoowe séna ávááraumai sáwí'a umátínkáva'a kuráiwai ívé'a Ísun-aaí simátíma'mae kwénaaiye suwasá ísésa

24 kentávésa aamoí ésa Áánútu áwí'a mósá makáawe.

2

Póroe ó'on-aanta-kwaasiye mimbórá-ímáyáá uráan-kwasai.

1 Áánútu áwí'a mósá márówa'a sísamaivakemba éiyain-ima maisuwé'a moóráwái Páánápáasiye kesé Yérúsaremu-naopa'a kwékai moóráwaimba Táitásinkwara'a áí'mekai kwékai

2 Áánútu kentávéna siráintave'a Yérúsaremu-naopa'a komé'a Ísuna kwaásiti anón-kwaasiye su'mai torupamáí mé'a ó'onkaa-kwaasimo áséi-kwasaimo simátímakaundantemba simátímakaumne. ááémo

simátimakaundawe ívé' o simátimundawe áséi-kwasai simátimunda-mayaigo sáwí-mayairaamban-ivo sé'a simátimewanda ísaraawe.

³ Táitási kesé ména íma Yútaa-kwaasin-ivo Kíríki-kwaasigoma kesé máyowasa áúra'a kárámai araa'éna uwó-áimbá Ísuna anón-kwaasi íma siráawe.

⁴ évakarawai kampa'á sésa Káráisitina kwaási úne sésa miwísé torupamáí máyaawanasa mindáyavesa Ísuna anón-kwaasi mináimbá siráawe. Yútaa-kwaasiti áamáanko tátokaimpinkemba Ísu Káráisitín-aaigo iyátínkain-aimba kotivúntamai isánáe sésa keséya koyorupamáí mésa sésa Yútaa-kwaasiti áamáamba kwarésa túra'a kárámai araa'éna oro sésa mináinkó tátorainkwaé sésa Ísu Káráisitín-aaigo íma iyátinkaniye sunbánivo Ísuna anón-kwaasi miwí táái íma isésa Táitási áúra'a kárámai araa'éna uwó-áimbá íma siráawe.

⁵ miwítí kampar-áimbá íma kwakáundaya póna áséi-kwasai árar-aimba keinárawapimba asiramái kwaikwai'a íníye.

⁶ minánón-kwáásíyómbá kentávésa sésa áséi-kwasaimo simátimakaandaine su'mai simátimiyo siráawe. minánón-kwáásíyávésa évakarawai sésa túwikwara-kwaasin-owe sewaná Áánútu túwítavai íma imáyáa kwéintavai kegwárá'á íma imáyáa é'a sé'a túwikwara-kwaasiya'o. íya túwí'a kwáyáin-kwaasiya'o kwésune. minánón-kwáásíyómbá kentávésa moorá-ainkwara'a simátimiyo íma sembá

⁷ maarán-áimbá sésa Áánútu Pítaantavena súwanamo Yútaa-kwaasimo áséi-kwasai kwésimatimintemba Áánútu entávéna siráisa ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimene kentávésa siráawe.

⁸ Áánútu Pítaamba asirayámbá amúwana Yútaa-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimintemba kegwárá'á asirayámbá símakaisa'a ó'onkaa-kwaasi kwésimatimune.

⁹ Yémésiye Pítaawe Yóniye Ísóigo Ísuna kwaásira'o kárákwirawai kentávésa sésa Áánútumo ámakaini'a uwo sésa Páánápáasinte kenté tiyáámba símakaawe. maarán-áíntávéta mimbórá-ímáyáa éta keiráí ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai kosimátiméyauye. miwí Yútaa-kwaasi kwésimatimewe.

¹⁰ Ísuna anón-kwaasiyomba mimbórá-áimbá simásimesa sésa óísaniyaain-kwaasi túwa'naa oró-áimbá kosimátimiyo suwa'á mindáyave'a kegwárá'á á'a imáyáa kwée'a karuwaa'á uráumne.

Póro Pítaantavai séna sáwí'a óne siráin-kwasai.

¹¹ karuwaa'á kwée'a Ántíoku-naopa'a komáyaaawanana naaémbe Pítaa túwa'a amáparawai túranka'a Pítaantave'a sé'a sáwí'a uráane siráumne.

¹² ááéma Pítaama ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire kwésun-kwaasiye toómbá kwénowasa évaka-Yútaa-kwaasi Yémésinopakemba tésa sésa ó'onkaa-kwaasi túra'a kárámai araa'éna oro. Yútaa-kwaasi ó'onkaa-kwaasiye toómbá íma naaró suntavéna Pítaa áá'a kówana ivátuwena ó'onkaa-kwaasiye íma toómbá néna

¹³ póna kaer-áínkwárá-kwáásirááni'a úwasa ó'on-Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire kwésun-kwaasi Pítaamo úmba awánésa miwígwárá'á mirá ésa Páánápáasina imáyáa tavisuwaná kwegwárá'á mirá uráíye.

¹⁴ mirámó kwéomba árar-asei-ainkona aampa'á íma arupí umái kombá kemá Póro tuwáné'a amáparawai túranka'a Pítaantave'a sé'a emá

Yútaa-kwaasi éma ó'onkaa-kwaasimo ontembá éma mindáyavai ó'onkaa-kwaasiyavai íma se Yútaa-kwaasimo ontembá oro íma siyó Pítaantave'a siráumne.

Ísun-aaiyavai áraire sewái Áánútu séna arupí umái máyáawai-owe sin-kwásái.

¹⁵ simásuwe'a Pítaantave'a maarán-áimbá siráumne. kentáásinovowiya Yútaa-kwaasi pósa kentáá masínkaraawata Yútaa-kwaasiya éta íma ó'onkaa-kwaasi éta miwímó sáwí'o ontentá íya kwéundayaanivo

¹⁶ Yútaa-kwaasiti áamáantaamo kwégwaraundawaintavenaya Áánútu íma arupí umái máyáawain-owe séna Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraire kwésundawaintavenaya séna arupí umái máyáawain-owe kwésisata ísaraumne. Áánútu kentááyávéna séna arupí umái máyáawain-owe síníntaveta Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraireya kwésune. kentáási áamáambo kwáráananayaamo éna Áánútu suwánénaya arupí umái máyáawain-owe íma sínívo Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraireya kwésundayavenaya arupí umái máyáawain-owe Áánútu síníye.

¹⁷ Káráisitiyeyaa tarúmaiya máyaundaya Áánútu kentááyávéna séna arupí umái máyáawain-owe sisatá máyaunda ó'onkaa-kwaasimo sáwí'o ontentá sáwí'a kwéundaya Káráísiti misáwí-ímáyáá símakaisata sáwí'a kwéune íma sénáisiye.

¹⁸ Yútaa-kwaasiti áamáamba tukáunda pó'a moórá-imayaamo é'o é'a sé'a Yútaa-kwaasiti áamáamba kwaránáe. mirámó onanamó éna minámáánkó arupí umásinkainkwae sékai sáwí'a úsino.

¹⁹ púwón-kwaasimo Yútaa-kwaasiti áamáamba kwáráananamo éna minámáánkó arupí umásinkainkwae-imayaamo ímo kwéontemba miráumai mé'a Áánútuntave'a ímáyaá kwé'e'a kwená mayái kwémae'a máyaumne.

²⁰ Ísu Káráisitimba taaira'á tuvúwúwana puwún-kanaavimba sáwí'o uráundawaina áaimba ánasaraimba póna ívé'a Káráísiti kesé máyáísa'a ívé'o máyaunda ááéraani'a íma umái máyaumne. marapá'á máyaunda íma úwoi mé'a Áánútu ááninko kentávéna ímáyaá éna pukáiwain-aaiyave'a áraire súndayave'a aúná'i'a umái máyaumne.

²¹ Áánútumo símakain-amaambo kwáráawaiyavena Áánútu séna arupí umái máyáawai owémó sinkákái Ísu Káráísiti pukáimba úwoiyavena pukáisino. mindáyave'a sé'a Áánútumo úwoi kwétuwa'naa-imba íma úwoisan-tantaa'an-íye kwésune.

3

ámáán-aimba kwarésa Ísun-aaiyavai áraire sésa kwéon-kwasai.

¹ Kárésiya-maravaken-kwaasi sáwí-imayaa kwéowai ísáaro. Ísu Káráisitimba tuvúwúwana pukáin-aimba avora'á simátímakaunda ísómbo túrandeiraani'a umái awáné'a kawe'á umái ísaraambanivo évakarawai tésa kenti ímáyaá tavisewa'á uwo'aór-ímáyáá kwéowe.

² moórá-aimba tísaa ónaumne. áamáambo kwakántavaiya'i. áséi-kwasaiyave'a áraire sirántavaiya'iyó. Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáya ímáyaá oro. áséi-kwasaiyave'a áraire sirántavena Áánútun-amanko tirumpimbá máyáye kwésundanivo

³ íma kawer-ímáyáá kwéowe. Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáisa'a pó'a aúnái'a iigómbá ááimba ásáre'a ívé'a ímáyáa kwéomba Yútaa-kwaasiti áamáanko arupí umásinkaniye-imayaa kwé'e'a íma kawer-ímáyáá kwéowe.

⁴ kawer-ámbó kwakáamba kentópa'a tiráin-tantaa'a íma úwoisan-tantaa'an-íye.

⁵ Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentirumpimbá kumbáyáísana Áánútu keinárawapimba ó'on-o'om-bayaimo ímo awánaraam-bayai mairáíye. áamáambo kwakáantavena íma mirá éna ásí-kwasai isé'a áraire siráantavena mirá uráíye.

⁶ naaóv'á Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siráintavena Áánútu séna arupí umái máyaane siráimba

⁷ miráumai Ááváramu siráintemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai Ááváramu áráá'maa'an-owe.

⁸ naaóv'á Áánútu ímáyáa éna séna naaémba ó'onkaa-kwaasi kesááiyavesa áraire sénááowaiyave'a sé'a arupí umái máyáawain-owe sénaumne. Áánútumo ímo mirámó uráinka'a moóráwai aúváivimba ásí-kwasai agaimaréna séna Áánútu Ááváramuntavena séna ená ímáyáa é'a amápa'-maravaken-kwaasi kawé'á umátinkanaumne siráíye agaimaréna siráíye.

⁹ mindáyavena naaóv'á Áánútu Ááváramumba kawé'á umánkaraintemba kwenááiyavesamo árairemo kwésewai kawé'á kwéumatinkaiye.

¹⁰ naaóv'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna agaimakáin-amaampinkemba amápar-amaamba ímo kwa'maé iyónááowai Áánútumpakemba miwítí

sáwí-meyamba mayánááowe agaimaréna siráíye. mindáyavena áamáamba kawé'á umái kwaráanana Áánútu aamoí íníye kwésewai miwítí sáwí-meyamba kwáyáíye.

¹¹ naaóv'á aúváivimba agaimaréna séna

Áánútu arupí umái máyáawai owémó siráíwai kwenááiyavesa árairemo siráantavesa pósa

aúnái'a umái máyáawe

agaimaréna siráíye. mindáyavena Áánútuma áamáambo kwaránáemo sewáiyávéna íma arupí umái máyáawain-owe séna kwenááiyavesa árairemo sewáiyávéna arupí umái máyáawain-owe kwésiye.

¹² moóráva'a agaimaréna séna

ámáamba amápar-amaambo kwaránááowai

miwímá ménaaowe

agaimaréna siráíye. mindáyavesa áamáambo kwarésamo Áánútun-aaiyavesa áraire sésamo kwéomba íma mimbórá-yántáá'an-ivo kae-tántáá'an-íye.

¹³ moóráva'a agaimaréna séna

taaira'ó tńkamowasamo púwón-kwaasi Áánútumpakemba sáwí-meyamba maésa kwévuwowe

agaimaréna siráíye. mináíntávéna amápar-amaambo ímo kanaán-umai kwakáundayavenaya Áánútumpakemba kentáásópa'a sáwí-meyamba tivó séna Ísu Kárásiti iyásinkenaya misáwí-méyámbá maéna pukáíye.

14 Áánútu Ááváramuntavena séna amápa'-maravaken-kwaasi kawé'á umátinkanaumnemo siráintemba ó'onkaa-kwaasi kawé'á umátinkanintavena Ísu Káráísiti kentáásí sáwí-meyamba maéna pukáiyé. kwenááiyaveta árairemo kwésundawaiya Áánútumo siráintemba kwenamankó kentáásirumpimba ménintavena Ísu Káráísiti iyásinkowana Áánútu kentáásí sáwí-meyamba íma siménaya kwembá amúwana pukáiyé.

Áánútu simái tarúmakain-aíne Mósesimbo simámakain-amaane minkáé-kwásái.

15 kesí kwaásiyono. kwaásimo kwéomba imáyáa oro. kae'nárai mimbór-áimbá simái tarúmaresarai agaimakááyamba moórawai mináimbá íma karéna ó'on-aimba áúgwimai síníyé.

16 miráumai naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakain-aimba siráinka'a Ááváramuntavaiye aisaavutantamba éna naaémba paáriníwaintavaiye siráiyé. aúvávimba agaimaréna séna aisaavutantambo ónááowaiyavena íma siráivo aisaavutantambo íníwaintavena siráiyé. aisaavutantambo íníyemo siráiwai Ísu Káráísitiman-iyé.

17 agaimaráúnda-ainkona ááimba maarán-iyé. aiva'á Áánútu Ááváramuntavena simái tarúmarena séna asirámakaunda-aimba mirá ónaumne séna sáwívar-íma 430 íma maisuwéna Mósesimba amáámba ámakaiye. ánívo mirámó uráinka'a Áánútu Ááváramuntavenamo simáímo tarúmakain-aínko íma ánásená kwaíkwaí'a kwéiyé.

18 Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaambo kwaráundayavenaya ímanivo Áánútu kawé'á umátinkanaumnemo ááémo asiramáímo siráintavena kawé'á kwéumasinkaiye. Áánútu Ááváramuntavena kawé'á umánkanaumne asiramái siráintavena kawé'á umánkarena póna kentáá kawé'á kwéumasinkaiye.

19 maarán-áintávéna Áánútu Mósesimba amáámba ámakaiye. sáwí'ó owáimá Áánútuña amáámba isésa sésa sáwí'ó kwéunda ív'á isáúmne sénááontavena Áánútu Mósesimba amáámba ámakaiye. minámáámbá kwáyainana Ááváramu aisaavutantamba íníwai kwentávénamo Áánútumo simáímo asiramánkaraiwai paáréna minámáámbá ánásasuwaniye. kwíyómpaken-kwayo'narawa'a Áánútuna amáámba avumpin-kwáásí Mósesimba simámúwana simátímakaiye.

20 ánívo Áánútu Ááváramuntavenamo siráimba kweyáá siráiyé. kae'náraimo kwéseyamba avumpin-kwáásí ména kwésimatimibanivo Áánútu Ááváramuntavenamo siráimba kweyáá siráiyé.

21 Áánútuna amáánko Áánútumo simáímo asirámakain-aínko íma kwéavararaiye. Áánútu Mósesimba simámakain-amaankomo asiramáímo kwénamo kwaásimo aúnáí'ó umátínkáinkakai minámáámbá kwégwaraawaiyavena Áánútu séna arupí umái máyáawain-owe sisinó.

22 ánívo Áánútun-aii aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna sáwí-imayao amápa-kwaasi tátokaiye siráiyé. Áánútu séna Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésiyawaima kawé'á umátinkanaumne simáímo asirámakain-aimba siráintemba Ísu Káráísitin-aaiyaveta árai'a kentáásí sáwí-imayao tátokaimpinkemba iyásinkaiye kwésundawainta kawé'á kwéumasinkaiye.

23 Ísu Káráísiti ímo kunkówata ímo kwenááiyaveta áraire kwésewandarata Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáá tátokowana Káráísiti kunkáinka'a kwenááiyaveta áraire kwésunda-amba Áánútu kwégwisinkena áamáanko kentáá tátokain-amba ánásasinkaraintaawe.

24 Áánútu séna Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire siyawaiyavena arupí umái máyáawain-owe sénaumne súmba póna Ísu Káráísiti ímo kunkónka'a Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáá tátokaiye.

25 ívé'a Ísu Káráísiti á'a kunkáimba kwenááiyaveta áraire kwésunanaya póna Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáá ó'omba íma kwétatoraiye.

26 Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire kwése'a kwesé tarúmai máyáantave'a Áánútuna iyámpóin-owe.

27 keinárawa'a nombá péráamba Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai kwenkáání'a kwéowe.

28 Ísu Káráísitiye tarúmai máyáantave'a mimbóráí'a umái máyáamba póna maarán-áimbá íma anón-aimban-iyé. évakarawai Yútaa-kwaasi owa'á évakarawai ó'onkaa-kwaasi owa'á évakarawai meéyámbakaawasa miwítí mayáí úwoi kwémayaawai owa'á évakarawai úwoimo máyáawai owa'á kwaaimá owa'á aaraimá owa'á kwéovo amáparawai mimbóráí'a umái máyáawe.

29 Ísu Káráísitina kwaásimo é'o é'a Ááváramumo uráintemba Áánútun-aaiyave'a áraire kwéseмба p'ó'a Ááváramu aísaaavutantamba uráawai ombá póna Áánútu Ááváramuwe aísaaavutantamba ónááowaiye kawé'a umátinkanin-aimba simáimo asirámakaintemba kawé'a umátinkaniye.

4

1 simátíménda-aimba ísáaro. moórawai puwéna kesááninko kesí náaindaamba mayániye siráinana kwemá aanávó póna iyámpói máyaindayavena úwoi-kwaasiraamba umái máyainasa

2 avowámó simátímakainda-kwaasi kwená náaindaankare miniyámpóiraré kárákwirewana avowámó siráintemba anón-éna mindááindáámbá mayániye.

3 ááema kesáá miráumai iyámpóiraamba umái méta kwaántá-kwaasiti aamba kwégwaraawananaya minkwáántá-kwáási tááigo kentáá tátokowana

4 Áánútumo siráin-kanaa túwana ááninkomba ai'marówana marapá'á kumúwana moórá-ininko maránkarowana Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwégwarena ména

5 minamáánkó kentáá tátokaimpinkemba iyásinkanintavenaya Áánútuna iyámpói-ita umásinkanintavenaya mirá uráíye.

6 Áánútu keinárawa'a kwená iyámpói-i'a ontávéna ááninkon-amaankomba ai'marówana kentirumpimbá kumbáyáimba p'ó'a Áánútuntave'a kesivowé kwéseмба

7 mindáyave'a kwaántá-kwaasi tááigo íma tátokaiwai é'a Áánútu áánimbaari'a ombá póna áánimbaatavenamo to'mayaa uráin-tantaa'a tímíniye.

Póro Kárésiyya-kwaasiyavai anón-imagaa uráin-kwasai.

8 ááéma íma Áánútunopa'a té'a ísaraamba kampa-tántáaré kwaántá-kwaasiti imáyáawe mósá makáawana minímáyááo keinárawa'a tátokaimbanivo

9 ívé'a Áánútumpa'a tiráawana keinárawa'a kwemá kwétuwanaisa'a nóra éra úwoisan-tantaare aamoimó tain-tántáaré mivá'á tirumbá kwanté'a minkwáántá-kwáásítí imáyáa mósá maré'a miwítí mayáímó kwémayaantave'a owé kwéseo.

10 ánivo évaka-tawaiye évaka-kwiyone évaka-tawaimo toómbó kwénaantavaiye évakar-iyé mintántáákóntávé'a kampa'á sé'a anón-kanaawe kwése'a anón-imayaa kwéomba

11 keinárawapimba mase'masáá'a kwéowana'a sáwíva-tantaakwara Áánútun-aagwara'a kwétatoraawana póna kesí mayáígó íma áúgwara'-mayaima iyé-ímáyáá kwéunana sirunkó umbái kwétaiye.

12 kesí kwaásiyono. asiramái simátíménda-aimba ísáaro. kembó tátokain-amba tuwé'a keinárawakaamba umái máyaumpo keinárawa'a kembó tátokain-amba tuwé'a kenkáání'a oro. keinárawapimba komáyawanda íma sáwí'a umásínkówana

13 sí'a úmbanivo íma kówanda mé'a áséi-kwasai simátimewana'a ísaraawe.

14 sáwí-sí' o úmba kesúma sáwí'a úwa'a mirá-sí'ó úwain-aaroi íma inkaisé'a siyuwé'a kawé'á umái kárákwiraawe. kwíyómpaken-kwayo'narawara'i. Ísu Káráísitiya'iyó. komáyowa'o kárákwiraantemba kenká'á miráumai kárákwire'a

15 súwa'naa ékai túrumba pí'mai símakaasino. kawé'á umái kárákwire'a aamoí umásínkaraambanivo ívé'a mirán-áámóí-yántáá'á íma kwáyáimba nóintavaiya'iyó.

16 árarir-aimbo simátímakaundayave'a kentávé'a kesí namuro-kwáásí iyé-ímáyáá kwéowe.

17 Ísu Káráísitina áséi-kwasigomba kwaé'náe'a kwéowai sáwí-imayaavinkemba kentirumbá kwéairaresa sésa kwenáái ísávainivo kesááiya ísáígwáe sésa kentirumbá kwéairaraawe.

18 kawer-ámpá'á métinkanae sésamo kentirumbó airaránáambo éna mindá kawé'an-iyé. kemó keinárawapimbo maéwándawe moórá-naopa'o tamáyaundawemo kawer-ámpá'á métinkanaemo síyanamo éna kawé'an-ivo miwí áséi-kwasigomba kwaé'naér-esa kentirumbá kwéairaraawe.

19 kesí iyámpóiyono. aaraimó iyámpóímo tínkáawanamo umbai-yántáári'ó intembá keinárawatave'o imáyáamo únda sirunkó umbái kwétaivo Káráísitinkaani'o ónááomba minúbái-yántáá'á ánásaniye.

20 anón-imayaa é'a keinárawapimba komé'o aaimó simátimenaunda kawé'á umái ísánáaon-imayaa kwéunana sirunkó aamoí kwéiye.

Ékaante Séraanteyavai kwántámai-aimba siráin-kwasai.

21 keinárawapinkemba évakarawai sé'a Mósesi siráin-amaamba kwaráúndaya Áánútu aamoí umásinkaniyemo kwésewai minámáánkóná ááimba íma kawé'á umái kwéisaavo simátíménda ísáaro.

22 naaóv'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna sένα Ááváramu kaer-iyámpóí tínkómba moórá-iyampoi kwayór-íninkó ánkárowana moórá-iyampoi aivar-íninkó ankówana

²³ kwayór-ínínkóná iyámpói miwítí imáyáavinkemba ánkaraivo aivar-ínínkóntávéna Áánútu séna iyámpói ankáníyone simái asirámakonka'a ánkaraíye.

²⁴⁻²⁵ mináínkómbó kwántámai-aimbo sendá ísáaro. mindá kaer-áimbá simái tarúmakiye. moórá-aimba Árériyaa-marava'a Sáínai-omapa'a Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba póna moórá-ininko áwí'a Éka kwayór-ínímbá póna kwenáráá'maa'a kwayó-kwáásí pósa ámáánko tátokaipa'a máyáawe. mináínkóná ááimba maarágwárá'á éna Yérúsaremu-naopa'a marapá'á kwáyáin-daopa'a isasá mindáópaken-kwaasi ámáánko tátokaipa'a máyáawe.

²⁶ ánívo moórá-aimba simái tarúmakin-aimba maarán-áimbán-íye. aúná-nao'a Yérúsaremuvakaan-dao'a kwíyómpa'a kwáyáipa'a ámáánko kwaási íma tátokain-daopa'an-íye. ánívo mináínkóná ááimba maarágwárá'á éna Áánútun-aaiyaveta áraire súndawaiya kentáá sinówaraamba uráíye.

²⁷ mináíntávéna Áísáya Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna ageínínkó iyámpóimo ímo ánkaraínda-ininko arunkó kawé'á íno. aúkain-ininko áráá'maa'a sáwíva'a máiyasa kwaaiwárár-ínínkó áráá'maa'a sáwíyamba ménaoomba póna ímo áí'o kwéinanamo iyámpóimo ánkaraínda-ininko arunkó kawé'á ísana aamoí kwéíye agaimaréna siráíye.

²⁸ kesí kwaásiyono. Áánútu Áísákaamba ankáníyone simái asirámakainka'a ánkaraíntemba keinárawatavéna Áánútu simái asirámakainka'a pó'a kwená iyámpóin-owe.

²⁹ naaóvá'á anóvwiti imáyáavinkemba ánkaron-iyampoigo éna Áánútun-amaankona imáyáavinkemba ánkaron-iyampoigomba sáwí'a umánkaraimba pósa mirán-kwáásí mésa mirá-sáwí'á kwéowe.

³⁰ naaóvá'á aúváivimba agaimaréna séna kwayór-ínínkónté ááninkonte tí'maraao. tivowámá puwínda aivar-ínínkó ááninko kwená náaindaamba mayánímbanivo kwayór-ínínkó ááninko íma mayáníye agaimaréna siráíye.

³¹ kesí kwaásiyono. kesáámá íma kwayór-ínínkó áráámaata úmpo aivar-ínínkó áráámaata úne.

5

Ísu sáwí-imayaao mo tátokaimpinkemba iyátínkaraindava'a maé'a miráumai máero siráin-kwasai.

¹ Ísu Káráísiti séna sáwí-imayaao mo tátokaimpinkemba iyátínkanaumne séna iyásínkaraimba pó'a keinárawa'a iyátínkaraindava'a mé'a moórágwara'a tátoranin-ampa'a íma kwáráaro.

² kemá Póro simátimumpo kawé'á umái ísáaro. arupí umái máyáawain-owe Áánútu síníntave'a túra'a kárámai araa'éna oro kwésemba mináíntávé'o owémó síyanamo éna Ísu Káráísiti keinárawatavaiye sénamo pukáin-anko íma túwa'naa íníye.

³ túra'a kárámai araa'éna orómó kwésewaiyave'a avora'á súmpo ísáaro. Yútaa-kwaasiti ámáámbo kwaré'o túra'o kárámaimo araa'énamo é'o é'a Yútaa-kwaasiti ámáámbo amápa'a kwa'maé'a koró.

4 keinárawapinkemba évakarawai sé'a áamáambo kwaráunda Áánútu suwánéna arupí umái máyáawain-owe síníye-imayaa kwéowai Ísu Káráísitiyemo tarúmaimo máyáamba ivátuwe'a Áánútumo úwoi kwétuwa'naa-imba tínaemba umámakaawe.

5 keinárawa'a mirá kwéovo kesáá maará éta Ísu Káráísitiye aráápamai máyaunanaya Áánútun-amanko súwa'naa imbá pónaya kentááyávéna séna arupí umái máyáawain-owe sínimba amu'maréta méta séta árai'a mirá síníyeya kwésune.

6 Ísu Káráísitiye tarúmáiya máyaundaya moóráwaimo áúra'o káráimaimo araa'éna ínana ímo áúra'o káráimaimo araa'éna ínanamo ínimba mindá íma anón-tantaa'an-ivo Ísu Káráísitiyemo aráápamaimo máyaundaya túwa'naa umai máyaundaya mindá anón-tantaa'an-íye.

7 Ísu Káráísitina aampa'á aamoí ésa kwégwaraamba moóráwai minámbá áuntuwaisa'a ívé'a Ísu Káráísitina árair-aimba íma kwégwaraawe.

8 Áánútu kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyariwai minámbá íma áuntukaivo kwaási áuntukaawa'a íma kwégwaraawe.

9 kwaási maarán-áimbá sésa kisaamó moórámo kampindaisaná amápa'a kwégampindaiye kwésevo kentúra'a kárákwiyoro.

10 keináraware kesááwé Ísóigowe tarúmáiya máyaundayaveta asir-amái simátimé'a sé'a kemó imáyáamo úndantemba mirán-ímáyáá íyata mimbórá-ímáyáá ónaundayaawe kwésunda póna kampar-áimbá séna kentirumbá kwéairarawai kemá íma awánáunda-kwaasi kwemá sáwí-meyamba mayáníye-aimba ísaraumne.

11 kesí kwaásiyono. évakarawai kentávésamo kampa'á sésa arupí umái máyáawain-owe Áánútu síníntave'a túra'a kárámai araa'éna oró-áimbá kwésiyemo kampa'ó kwéseмба mináimbó paaímó kwésundarakai íma sáwí'a umásínkáasino. kemá simátimé'a sé'a Ísu Káráísitimba taaira'á tuvúwúwana kentááyáváiyé séna pukáiyé-aimba kwésimatimunda-aintavesa áwáá'a kwésevo túra'a kárámai araa'éna oró-áimbó kwésundarakai íma áwáá'a síyésino.

12 kampar-áimbó simátimesamo kentirumbó kwéairaraawai miwí túma kárámai sáwí'a umásuwaaro-imayaa kwéune.

13 kesí kwaásiyono. sáwí-imayaaomo tátokaimpinkembo iyátinkaindayavena Áánútu tááyamai mirá uráimba pó'a á'a iyátinkaisa'a máyáantave'a sáwí-yantaatave'o tirááiyave'o kwéomba íma kwaré'a kwempá-kwempa'a tirumbá timé'a túwa'naa umai máéro.

14 mindáyavena naaóv'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'o oro agaimaréna siráiyé. Áánútumo siráin-amaankona ááimba mirán-áimbán-íye. 15 ányo keinárawa'a keiyái aaisambá sé'a áwáá'a sé'a ónááombo é'a sáwí'a umái ánásanaaovo kárákwiyoro.

Áánútumbo arááimo tainí'o ésa sáwí-imayaagomba tirááiyavai ésa on-kwásái.

16 simátiménda ísáaro. Áánútun-amanko kwésintemba miráumai maí'mai'a é'a Áánútumbo arááimo tainí'o é'o é'a sáwí-yantaatave'o

tirááiyave'o kwéon-ambo íma kwaránááomba mindá kanaán-ivo mirán-oro.

¹⁷ sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o kwéomba isaná Áánútun-amankombo arááímo tainí'o kwéomba isaná minkáér-ímáyááo tiyankéya kwéivo Áánútun-amankomo kentúra'o kárákwiraimbo é'a sáwí-yantaatave'o tirááiyave'o kwéon-amba íma kwaránááowe.

¹⁸ Áánútun-amankomo sintembó mirámó é'o é'a sé'a Áánútun-amankomba arááíma tainí'a kwéunana póna Yútaa-kwaasiti áamáanko kembá íma tátokaiye kwésewe.

¹⁹ kwaási miwítí imáyáavinkemba avora'á maará kwéowe. áwáyo-tantaari'a ésa anómba sáwí'a ésa sáwí'o kwéon-tantaatavesa íma tigeayávésa ésa

²⁰ kígau mo umándai-yantaako áwí'a mósá marésa kwaántá-kwaasiyonti imáyáa mósá marésa uwaa'á kwévesa pukaa'á kwéagayesa títámba kwéumatinkesa aaisambá kwévesa tirumbá sáwí'a kwéumatinkesa áwáá'a kwétiyesa miwí tááigo usáyaitainkwaé sésa íma tágárotamai kawe'á umái mésa taainkaar-umai mésa

²¹ túran-anda kwéesa uwo'aó'-nómbá kwénesa uwo'aó'á kwéesa uwo'aó'-nómbó nánááontavesa torupamáí mésa mirán-tántáá'á kwaásiti imáyáavinkemba kwéowa'a simái ságamatime'a ókwara'a simái ságamatime'a sé'a mirámó kwéowai Áánútumo kárákwirain-ayampa'a íma ménaaovo kárákwiyoro kwésune.

²² ánivo Áánútun-amanko tirumpimbá máyáiwai maará umátinkáisasa kwémaewe. tirumbá kwétimesa tirunkó kawe'á ésa paru umái mésa asiramái maésa íma tívón-káínasa mésa túwa'naa umái kawe'á umátinkesa miwítí mayái kawe'á umái kwémaesa

²³ miwí túma íma maé iyésa miwí túra'a kárákwimai kawe'á ésa mirámó kwéowaina ááimba íma aambá áúnkaiye.

²⁴ Ísu Káráisitina kwaási sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéon-imayaao kentáá táto'mai tavisivó sésa sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéon-amba tínaaemba umámesa tukáawe.

²⁵ Áánútun-amanko aúiná'i'a umásínkaraisata aúiná'i'a umái máyaunda póta kwenamankómó kwésintenta umáíya kwáráano.

²⁶ kentúma íma maé iyé'a kesááigo usáyaitainkwaé íma sé'a kawe-tántáá'ó índayave'a íma simái sáwí'a oró.

6

umbai-yántáá'ó kwáyaindawai túwa'naa oro siráin-kwasai.

¹ kesí kwaásiyono. keinárawapinkembo évakarawaimo sáwí'o kwéombo ésa kwétuwanaamba pósa keinárawapinkemba Áánútun-amankomo sintembó mirámó kwéowai kwempa'á arupí umátinkanaaowe. kegwárá'a mirá-sáwí'á ónááovo kárákwiyoro.

² umbai-yántáá'ó kwáyaindawai túwa'naa oro. mirámó é'o é'a Ísu Káráisiti siráini'a mirá ónááowe.

³ úwoi-kwaasigomo anón-kwaasi únemo sínimba minímáyááo kampa'a simáuwaniye.

⁴ kentí mayái awáné'a kawe'-máyáímó kwáyaina'o é'a aamoí é'a ó'owiti mayáiyávé'a kesí mayáígo usáyaitaraiye íma seró.

5 amáparawaitopa'a umbai-yántáá'á tínimbanivo íma ivátuwe'a asiramái mé'a moórá-morawai túwa'naa oro.

6 Áánútuna áséi-kwasai ísámae kwéiyowai miwítí kawe-tántáá'á amápa'a taaímbai évaka-tantaa'a Áánútun-ai kwésimatimewaitopa'a tíma'mae'a iyóro.

7 íma kanaán-umai Áánútumba kampa'á simáuwanaaovo árair-aimbanivo íma moórá-imayaa oro. kawer-ánáyúmbó úmáráawaimo ombá kawe-tómbá kwéakaraavo sáwí-anayumbo úmáráawaimo ombá sáwí-tomba kwéakaraawe.

8 mirámó kwéomba sáwí-yantaatavesa tirááyavaiye su'mai úmae kwéiyowai mirámó kwéowaina anondáma puwésa Áánútuna egwaa'á íma ménaaomba pósa némpa'a ménaaovo Áánútun-amankombo arááímo tainí'a úmae kwéiyowai mirámó kwéowaina anondáma aúnaí'a umái mai'mai'a ónááaowe.

9 mindáyaveta kesáá kawe'á úmaeta kwéiyundaya íma sívón-káínata ivátúwáano. kawe'ó úmaetaamo kwéiyundayaamo ímo sívón-káínataamo tuwétaamo éta naaén-kanaamo tínimba kawe'-mévántá maéta ménaumne.

10 mindáyaveta túwa'naa onda-ámbó kwáyáimbo éta amáparawai kawe'á umáíya túwa'naa ono. Áánútun-aiyavesamo árairemo kwésewaiseya mimbórá-ákúní'a umái méta túwa'naayaamo ónaundaya mindá anóntantaa'an-iyé.

11 ayááírá'á kemá Póro anón-auvaivimba agaimaráúmpo awáné'a kwe-nayáánavi'an-iyé seró.

12 évakarawai sésa suwánésa anón-kwaasiman-owe sígwáe kwésewai keinárawatavesa sésa túra'a kárámai araa'éna oro kwésewana miwí tááigo keinárawa'a kwétavisiye. Ísu Káráísiti keinárawatavaiye séna taaira'á pukáíye-aine su'maimo senkákái évakarawai ísámai sáwí'a umátínkáasino. ímo sáwí'o umátinkanaaontavesa sésa túra'a kárámai araa'éna oró-áinkwárá'á kwésewe.

13 túra'a kárámai araa'éna orómó kwésewai Mósesimo siráin-amaamba íma amápa'a kwégwaraawe. kentúra'o araa'énamo mósá úmaranaaontavesa túma kárámai araa'éna ígwáe kwésewe.

14 miwí mirá kwésevo kemá Póro mimbórá-áimbá mósá maré'a Ísóigo Ísu Káráísiti kentááyáváíyé séna taaira'á pukáíye-aimba mósá kwémaraumne. Ísu Káráísiti kentááyáváíyé séna pukáíntave'a púwón-kwaasimo marapá-tántáátávésamo ímo imáyáamo ontembá marapá-tántáátávé'a íma imáyáa é'a úwoisamban-iyé kwésunda póna mintántáákó kembá íma kwétavisiye.

15 moóráwaimo áúra'o kárámaimo araa'éna ínanamo moóráwaimo ímo áúra'o kárámaimo araa'éna ínanamo ínimba mindá íma anón-tantaa'an-ivo Áánútu aúna-kwaasiraani'o umásínkaraimba mindá anón-tantaa'an-iyé.

16 simátimunda-aimbo kwa'maé iyíyanamo éna Áánútu paru umái arumbá umátinkena kwená kwaási amápa'a mirá umátinkaniye.

17 Ísun-ai simátimewandarakemba sínkamuwana avimá sine'á kwáyáíntave'a Ísu Káráísitina mayái-kwáási óne kwésevo moórá-umbaiyantaa'a íma síméro.

18 kesí kwaásiyono. Ísóigo Ísu Káráísiti keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-isa'a árair-aimban-iyé sé'a námúnaa kwésune.

kemá Póro súnda-aimba ánásaiye.

Évésasi

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-íyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái Évésasi-naoraa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasitopa'a agaimái tuwówana Titikása maimaéna mátímakaiye. maanáimbá isésa ó'on-o'on-daoraa tíméro séna agairáiyé. Ísun-aaí simátíma'mae iyúnkakemba Árómáa-naopa'a ándáva'a ánkarrowana ména maanáimbá agamarówana mátímakaiye.

¹ kemá Póro maanáúvái agaimaráúmpo isáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi-i'a éma Ísu Káráísitin-aaí kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaivo isáaro. Évésasi-naopakewai Ísóigona kwaási Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai íma ivátuwe'a asiramái máyáawai isáaro.

² Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

Káráísitinte tarúsinkenaya ításinkarain-kwasai.

³ Áánútuma Ísu Káráísiti avowámá éna Ísu Káráísitinteya tarúsinkenaya kwíyómpa'a kwenópakemba asirayámbá siménaya kawé'a kwéumasinkaisata póta kwentávéta súwi kwésune.

⁴ naaóv'á Áánútu maramá íma tarórurainka'a Ísu Káráísitiyeya tarúmaiya ménaundayavenaya kwenáuranka'a kwendéi-í'a onanayá kentáávimbá íma sáwí-aimba kwénintavena ítámakaiye

⁵ Áánútu kentááyávéna imáyáa éna naaóv'á séna Ísu Káráísitina mayáiyáv'éo é'a kesáánimbaa kesiyáámúmbaari'a ónááowe séna kwená imáyáavinkemba aamoí éna mirán-áimbá siráimba póna mirá uráiyé.

⁶ ááninkomba arumbá ámakaiwainte tarúsinkenaya anón-kawe'a umásinkenaya úwoi súwa'naa umásinkaraimba póta kwená ááimba ó'oran-aaimba mósá kwémaraumne.

⁷⁻⁸ pukáintavena sáwí-imayaaya maisiyuwénaya misáwí-imáyááo tátokainta iyásinkenaya kentááyávéna ó'oran-imayaa kwéimba úwoi ávááraumai súwa'naa enaya póna kentáási sáwí-imayaa maisiyukaiye.

⁹ naaóv'á kwená kawer-imáyáávínkémbá aúp'á to'mayaa úmakaimba ív'e kwévaarisata kwéawanaumne. Káráísiti kesí imáyáa íniye siráintemba póna

¹⁰ Áánútumo siráin-kanaamo tínimba amápa-tantaa'o taróruraimba kwíyómpakene marapákéne komaéyamae úmarainana Káráísiti anóndako mindára'a kárákwiyiniye.

¹¹ Áánútu kwená imáyáavinkemba to'mayaa úmakaimpinkemba mirá kwéiyé. imáyáa éna to'mayaa úmakaimba póna Yútaa-kwaasi kwená kwaási-i'a úndayavenaya Káráísitinte tarúsinkenaya ításinkaraintaawe.

¹² aiva'á Káráísitimba amu'maréta máyaundawai kwená ááimba ó'oran-aaimba isatá mósá kwémaraumne.

¹³ miráumai ó'onkaa-kwaasi árair-aimba kawer-ámpá'á métinkaniye mináséi-áimbá isé'a Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire sé'a kwesé tarúmai

máyáamba Áánútu kesimambá timénaumne simái asirámakaintemba mirá uráimba pó'a kwená kwaási-i'a umái mé'a ísaraawe.

14 Áánútun-amanko keséya máyáintaveta séta árai'a Áánútu kwená kwaásiyavena simái asirámakainta kesópata tiniye. árai'a Áánútu kwená kwaásiya tátokaampinkemba iyásinkanintaawe kwéseta mindáyaveta kwená ááimba ó'oran-aaimba mósá kwémarauumne.

15 agairáúnda árair-aimba pó'a keinárawa'a Ísoigo Ísuwe aráápamai mé'a Áánútuna kwaásiti imáyáa é'a máyáawe-aimba isé'a

16 Áánútumpa'a súwi símae iyé'a keinárawa'a túwa'naa umai námúnaa súnda

17 Áánútumpa'a maarán-áintávé'a áísaa une. Ísoigo Ísu Káráísiti avowámá kentáásivowama ó'oran-aaimba kwáyáiwai kwemá kwenamambá timínana kentí imáyáa kawé'a umátinkena Áánútumba agaráátinkaina'a pó'a kawé'a umái awánanaaawe.

18 kentí imáyáa ságamatinkena tááyaraintave'a kwesémo ménaaombo amu'maré'o máyáantave'a mindáyave'a námúnaa kwésune. kwemá kwená kwaási kawé'ó umáimo ménaaomba to'mayaa úmarena simái asirámakaimba awánanaaontave'a námúnaa kwésune.

19-20 kwenááyaveta áraire kwésundawaivinta kwená asirayánkó mayáimá kwémayaimba minásíráyámbá usáyaitarain-asirayanko isa'á awánanaaontave'a námúnaa kwésune. Áánútu minásíráyándéi Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankena kwenayáánúrapa'a asirayán-áyámp'á kwíyómpa'a móankaraiye. minásíráyámbá kwenááyaveta áraire kwésundawaimba símakain-asirayamba mimbórá-ásíráyámbán-iyé.

21 Káráísiti amáparawaira'a kárákwirena kwíyómpa'o kárákwiraawairare asirayánkwáráwáiraré aivaráwáiraré ívé'o túwí'o kwáyáiwairare naaémbo túwí'o kwéniwairare kárákwiraiye.

22 Áánútu amáparawaira'a kárákwiyinintavena kwembá usásinankena kwená kwaásiyavena imáyáa éna simámena séna usáyaaityan-Isoigo'i'a uréma amáparawaira'a kárákwiyuwo siráiyé.

23 a'nómpínkén-imáyááómó amápa-kura'o kárákwiraintemba Áánútuna kwaásiya Káráísitina áúraamba únanaya kwemá si'nónkáámbá éna kárákwiraiye. a'nónkó kweyáára'a íma máyáísana áúwawaako íma mirá éna mimbórá-kúwawaa'o kwáyáintemba Káráísiti amápa-kuwawaa'a aaómísamai-i'a umásinkena kwegwárá'á aaómísamai-i'a umái máyáiyé.

2

Áánútuna némpa'a máyaundavakenta aúiná'i'o umáimo máyaunda-ita umásínkáin-kwasai.

1 ááéma sáwí-imayaa kwé'e'a sáwí'a uráan-kanaavimba máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a mé'a pó'a

2 marapákén-kwáásítí sáwí-amba kwaré'a Sáatáánigo kwaántá-kwasiti anóndakomba kwaré'a kwemá Áánútun-aaí íma ísámai kawé'á kwéowaira'a kárákwiraiwaimba kwakáawe.

3 mirámó kwéontemba ááéma miráyá uráunda sáwí-yantaataveta sirááyaveta éta sáwí-imayaa kwarááwánanaya Áánútu sáwí-meyamba amáparawai tímínten-umai kanaán-umai simínintavenaya ivátuwenaya

4 arumbá ávááraumai umásinkenaya kentáási imáyáa anómbe éna póna

5 úwoi súwa'naa enaya kawer-ámpátá mészínkaraiye. sáwítaamo étaamo máyaawandawaina ááínka'a Áánútuna némpa'a máyaawandarata Ísu Káráísitimbo pukáimpinkembo usásinankaraintemba aúnaí'o umáímo máyaunda-ita umásinkenaya

6 Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankena kwíyómpa'a móankarena Ísu Káráísitinte tarúsinkenaya aúnaí'a umásínkaraisata Káráísitimo kwíyómpa'o ménamo kárákwiraintemba kwíyómpata imáyáa éta máyaumne.

7 Áánútu Ísu Káráísitimba ai'marówana kumbéna kentááyáváyé séna puwéna kentáási sáwí-imayaa maisiyuwéna miráumai anón-kawe'a umásinkenaya úwoi anómba súwa'naa uráísasa pósa kwená kawe'-máyaí awánamae iyónááontavena mirá uráíye.

8 Áánútu úwoi túwa'naa úwa'a kwenááyave'a áraire suwaná sáwí-imayaao tátokaimpinkemba iyátinkena kawer-ámpá'á métínkaraiye. íma kentí imáyávinkemba kwenááyave'a áraire siráavo Áánútuma imáyáa tímúwa'a áraire siráawe.

9 túma maé iyésa sésa kawe'á kwéunda póta kawer-ámpátá kwégune sevó séna íma kawe'-máyaígóná meéyámbán-ivo Áánútu úwoi túwa'naa enayavena sáwí-imayaao tátokaimpinkemba iyátinkena kawer-ámpá'á métínkaraiye.

10 Áánútu kentáámó taróruwai séna kawe'-máyaí maimaé kwéiyesa ménaaowe siráimba póna kawe'-máyaí mayánaundayavenaya taróruwena Ísu Káráísitinteya tarúsínkaraiye.

mimbórá-kwáási-íta umásínkarain-kwasai.

11 mindáyave'a imáyáa oro. kentinóvowi íma Yútaa-kwaasi ovó keinárawakwara'a íma Yútaa-kwaasi owatá Yútaa-kwaasiya Áánútuna kwaásiya úndayaveta súra'a kárámai araa'ényaya kwéeta keinárawataveta úwoi-kwaasi owé-imáyáa éta séta íma túra'a kárámai araa'éna owái owéyá kwésumpo mindáyave'a imáyáa oro.

12 minkánáávimbá keinárawa'a Káráísitina némpa'a mé'a ó'owima é'a íma Áánútumo ítámakain-kwaasi é'a Áánútu simái asirámarena tarúmákain-kwaasi íma é'a marapá'á máyówana Áánútu kesé íma máyowa'a kwesémo maéyave'a íma amu'maré'a máyówana

13 ááéma Áánútuna némpa'a máyówai Ísu Káráísiti keinárawatavaiye séna puwéna póna tí'maena kwená egwaa'á tínkaraisa'a pó'a kwesé tarúmai méraqwe.

14 Ísu Káráísiti puwúntavena Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye kentáási avumpimbó kwénamo taínkaar-umaimo namuro-kwáási-í'o umásínkemayonta maisiyuwéna mimbórá-kwáási-í'a umásinkenaya

15 Yútaa-kwaasiya kentáási ámáamba tuwéna Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye aúnaí'a umái mimbórá-kwáási-í'a umásinkenaya kwempá'á tarúsinkenaya póna paru umásínkanintavena mirá uráíye.

16 Ísu Káráísiti taaira'á pukáintavena siyámbo kwéunda-yantaa'a ánásamasinkenaya Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye mimbórá-kwáási-í'a umásinkenaya sí'maenaya Áánútunopa'a mósinkenaya

17 mirá éna téna áséi-kwasai paru kwéumasínkain-ainta simátimena keinárawa'a ó'onkaa-kwaasi Áánútuna némpa'o máyáawai tasimátimena kesáa Yútaa-kwaasi Áánútuna egwaa'á máyaundawaiya tasimásimenaya

18 Ísu Káráísiti mirá uráintavena Áánútun-amanko súwa'naa isanayá Káráísiti kentáá Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye sí'maenaya kentáásivonopa'a kwégwisata kwená egwaa'á máyaumne.

19 mindáyave'a ááéma kwááyu-kwaasi é'a ívé'a íma mirá é'a Áánútuna kwaasiye keinárawakwara'a Áánútuna kwaási-'i'a umái máyáamba kesááwé keináraware Áánútuna akún-kwáási-íta umáíya máyaumne.

20 Áánútumo naankáámbó kwéumaraimba Ísu Káráísiti ávonkaamba isasá Áánútuna aantá-kwaasiye Áánútun-aai simátímewaiye naamayáánkaamba owa'á keinárawa'a naankáámbá kwéowe.

21 ávonkomo amápa'-nanamimo asááuraintemba kesáá Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaunda Áánútu kwená aoka'-námbá kwaási súneiye naankáámbá kwéumaraiye.

22 keináraware kesááwé kweséya tarúmai máyaundaya Áánútun-amanko kwaási súneiye naankáámbá kwéumarena mimpímbá kwémaiye.

3

Póro ó'onkaa-kwaasivimba mayái mairáin-kwasai.

1 mindáyave'a kemá Póro ó'onkaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aai simátimewandarakemba áwáá'a sésa ándáva'a mósínkarowa'a Ísu Káráísitina mayái-kwáási é'a keinárawatave'a námúnaa kwésune.

2 Áánútumo úwoi túwa'naa ínintavena mimbáyái símakowana mimbáyáigó kawé'á kwéumatinkaimba á'a ísaraawe.

3 Áánútumo to'mayaa úmkena aúpá'ó makáimba agaráásinkowa'a ááéma mináímpínkémhá ákí-aimba aúváivimba agaimakáumne.

4 ááéma Ísu Káráísitin-aai aúpá'á makáimba simásimuwa'a ísaraumne. maanáúváímó agayáúnda ísámai kawé'á oro.

5 Áánútu naaóvá'ó máyówai mináímbá íma simátimena ívé'a Áánútun-amanko kwená aantá-kwaasiyaawe kwenáái simátímewaiye simásímakaiye.

6 mináséi-kwásái maarán-áímbán-íye. Yútaa-kwaasiyaamo áséi-kwasaimo ísaraundantentaan-umai ó'onkaa-kwaasi ísaraantavena Áánútu kawé'á umátínkáísasa ó'onkaa-kwaasiye Yútaa-kwaasiye mimbóráí'a umái máyaundayaawe. Áánútu séna Ísu Káráísitina mayáiyávé'a mirá ónaumne simái asirámakaimba póna íma Yútaa-kwaasiye su'mainivo ó'onkaa-kwaasiyavenagwara'a simái asirámakaiye.

7 áséi-kwasai simátimenaundayavena Áánútu úwoi súwa'naa ena kwená asirayámbá siména kwená mayái-kwáási-í'a umásínkaraiye.

8 Áánútuna kwaási kembá usáyaaitaraawa'a kító-kwaasi pó'a ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai Ísu Káráísitina mayái ó'om-bayai usáyaaitaraim-bayai-aimba simátimenaundayavena usásísínkaraiye.

9 Áánútu simásimena séna to'mayaa úmare'o aúpá'ó maré'o mirá ónaumne siráunda-aimba simái ságamatimiyo Áánútu simásímakaiye. Áánútu amápa-tantaa'o taróruwaiwai aiva'á mináímbá aúpá'á makáimba kwaikwai'o eémáyáimba

10 ívé'a kárákwiraawaiye asirayánkwáráwáiyé kwíyómpa'o máyáawai Áánútuna kwaási tuwánésa sésa Áánútu ó'oran-kawer-imayaagwarawainiye kwésewe.

11 ááinka'a Áánútu imáyáa éna to'mayaa éna séna mirá ónaumne séna Ísu Káráisiti kentáási Ísóigomba imáyáa amúwana mirá uráiyiye.

12 Ísu Káráisitiye tarúmaiya máyaundayavetaawe kwenááiyaveta áraire kwésundayavenawe íma sáá'a kaisatá Áánútunopata úwoiya kwégune.

13 mindáyave'a simátíme'a sé'a keinárawa'a áséi-kwasai simátimewandarakemba áwáá'a sésa sí'a ini'a umásínkaraavo asiramái mé'a íma ivátuwaaro. umbai-yántáá'ó kesópa'o kwáyáimba kanaán-ivo úwoi aamoí oro.

Káráisiti aruntá kwésimin-kwasai.

14 mináintávé'a imáyáa kwée'a Áánútu kentáásivowa aúranka'a kívaire'a mé'a námúnaa kwésune.

15 amápar-akumba marapá'á máyáawaiye kwíyómpa'a máyáawaiye miwítí ááimba Áánútuma isa'á kwenáúranka'a kívaire'a mé'a maarán-dámúnáá kwésune.

16 Áánútun-amanko kentirumpimbá ména ó'oran-anondako póna asirayámbá timína'a asiramái mé'a

17 Ísu Káráisitin-aaiyave'a áraire kwésentavena kentirumpimbá ména kwemá tirumbó kwétimewaina ááimba isa'á kwentávé'a asiramái tirumbá kwéame'a ménaaontave'a námúnaa kwésune.

18 Káráisiti amáparawaivimba arumbá kwétimimba anómba kwétimiye. Káráisiti asirayámbá timína'a keináraware Áánútuna kwaásiye amápa'a sé'a Káráisiti kentáávimba arumbá kwésimimba anómba kwésimimba póna íma ánásaniye sénáaontave'a námúnaa kwésune.

19 Ísu Káráisiti amáparawaivimba arumbá kwétimimba anómba kwétimimba iya kanaán-umaiya awánasaraundayaanivo ívé'a kítoka'a awané'a naaémbo awánamai kawé'á ónááontave'a námúnaa kwésune. asirayámbá Áánútumpimba anómba kwéna keinárawapimba anómba kwénintave'a námúnaa kwésune.

20 imáyáamo kwéetaamo Áánútumbo kwéaisaa-undaya sáwíyantantaa'an-ivo kwená asirayándéimó kwésuwa'naa-enayaamo kwéimba mindá usyaaitarain-tantaa'an-iyé.

21 Áánútuna kwaásiya Ísu Káráisitiyeya tarúmaiya méta ívétaamo máyaunda-kwaasiye naaémbo paáronaaon-kwaasiye séta kwenáwí'a anómba úmae kwéiyimba árair-aimba iyéyá símae iyónaundayaawe.

4

Káráisiti áúwawaata úne siráin-kwasai.

1 Ísóigona mayáímá kwémayaundarakemba ándáva'a sínkaraawa'a mé'a maanáimbá kwakwiyé'a kwésimatimune. Áánútu tááyena séna maarán-umai máéro siráivo mirán-oro.

2 kentúma íma maimaé iyé'a paru umái mé'a imáyáa kwée'a túwa'naa e'a sáwí'o umátínkáambo é'a íma imáyáa é'a úwoi túwa'naa oro.

3 Áánútun-amanko imáyáa tímisa'a mimbórá-imáyáará'á mé'a mirá é'a paru úmae iyónáaontave'a íma ivátuwaaro.

4 Áánútun-amamba mimbórá máyáisata kesáá mimbórá-súraámbá umáíya máyaunanaya sáayaraimba póta kwesé ménaundayaveta amu'maréta méta mimbórá-yántáátávéta amu'maréta ménaumne.

⁵ Ísóigo mimbórá máyáísana Áánútun-aaiyaveta áraire kwésunda-anta mimbórá-ámá isaná nombó kwéveraundaya mimbórá-ámá isaná

⁶ Áánútu mimbóráwái ména amáparawaiya kentáásivowama ména amáparawairata kárákwirena amáparawaiya kawé'á umásinkenaya kwená kwaásivimba máyáíye.

⁷ Áánútu máyáísana Ísu Káráísiti kwená imáyáavinkemba kwená mayáíya mayánaundayavenaya kwená asirayámpínkémá moórá-morawaiya asirayántá símakaintaawe.

⁸ mindáyavena naaóvá'á Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna sanaambó iyúnka'a tátokowai tí'maena

iyéna kwaási aamoi-yántá'á tímatukaiye agaimaréna siráíye.

⁹ iyúnka'o siráin-ainkona ááimba maarán-áimbán-íye. aiva'á marapá'á kunkéna

¹⁰ kwíyómpa'a iráimba mimbóráwáímá póna amápapimpa'a kwená asirayámbá kwáyáíye.

¹¹ aamoi-yántá'á tímatukaiye siráin-ainkona ááimba maarán-áimbán-íye. kwená mayáímá mayánááontavena asirayámbá kwaási tímúwasa évakarawaimo tímún-asirayandei aantá-kwaasiti mayáí máyówasa évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútu simátimakin-aimba simátímúwasa évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútun-aaí íma ísaronkwaasi simátíma'maesa kuwasá évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútuna kwaásira'a kárákwiyuwasa évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútuna aambá agaráátinkowasa miráumai Ísu Káráísitina mayáímá mairáawe.

¹² Áánútuna kwaásiya kwená mayáímá kwémaeta moórá-morawaiya túwa'naa umai mimbórái'a umáíya méta asiramátinkaundayavenaya asirayándéi mirá uráíye.

¹³ mindáyaveta méta Áánútu ááninkon-aaíyaveta áraire kwésundayavetaawe kwembá awánamai kawé'á kwéundayavetaawe mimbórá-ímáyáá éta tarúmai méta sáákaevayan-kwaasi-i'a umái méta Káráísitinkaani'a umáíya ménaumne.

¹⁴ miráyáámó onasayáámó ésa iyámpóímo kampa'ó kwésimatiyuwaantemba kentáá íma mirán-umai kampa'á simásiyuwanaaowe. mirám-baaran-aimba íya kwaréta kwaási sáwí-ampa'a métinkanae sésa sáwí-imayaavinkembo kwésiyan-aimba íma iséta mirán-áimbá íya kwaránaumpo

¹⁵ árair-aine su'mai kwéseta kwaásiti imáyáa kwéeta amápa-tantaa'a sáákaevayan-kwaasi-i'a umái méta Káráísitinkaani'a umái ménaumne. kwemá kentáará'á kárákwiraisata

¹⁶ kesáá Káráísiti aúwawaata únana kentáási'nonkaamba Káráísiti éna amápa-kuwawaaka'a kárákwiraiye. tiyáámba tísamaima tínúnkoma tátokaisana tí'nónkómó imbá amápa-kuwawaapa'a imáyáa tímísana tiyáánko kwená mayáí máyáísana tísamaigo kwená mayáí máyáísana mirámó kwéenamó anómbo kwéimba miráumai Káráísiti kwená kwaási imáyáa tímísasa moórá-morawai kwétuwa'naa-esa kwéasiramatinkesa máyáawe.

Káráísitinte tarútinkena aúiná'i'a umátinkarain-kwasai.

17 Ísóigo aúranka'a asiramái simátimumpo ísáaro. Áánútuna aambó ímo kwégwaraawaimo máyáantemba íma miráumai máero. miwímá sáwí- imayaavimba mésa

18 íma ísámai kawé'á ésa Áánútun-aaiyavesa tirunté marésa ti'nómbá umbaí tamái máyáantavesa miwítí imáyáao túnkwisasa Áánútumo aúnaí'o kwéumatinkain-ayampa'a íma mésa

19 sáwí'o kwéon-imayaawe su'mai ésa ó'on-o'on-tantaa'o sáwí'o kwéomba aamoí ésa mirámó kwéontavesa íma tigaeyávésa kwéowe.

20 miwí mirá kwéombanivo keinárawa'a Ísu Káráisitimpa'a té'a kwená aampa'á kwégwe'a

21 kwenáái isé'a áraire sumbá Ísumpakemba árair-aimba simátíma'maesa íyúwa'a ísaraawe.

22 ááéraan-imayaamo sáwí-yantaatave'o tirááyave'o uwanamó kampa'ó simátíyukaimba ivátuwe'a

23 mirámó íyanamo éna Áánútu kentí imáyáa aúnaí'a umátinkena

24 kwembó arááímo kwétaini'a ónááontavena aúnaí'a umái Áánútunkaani'a umátinkaina'a árai'a Áánútuntave'a imáyáa é'a arupí umái ménaaowe.

25 mindáyave'a kampar-áimbá tínaaemba umáme'a kentí kwaásivimba árair-aine su'mai seró. Ísu Káráisitina akún-ándá póta mimbórál'a umái méta póta miráyá onó.

26 áwáá'o síyamba íma sáwí'a é'a ááema paru umái mé'a áwáá-tantaa'a kwaikwai'a ivó sé'a ákíra'a túwáaro.

27 Sáátáánigo tavisína'a sáwí'a únava sé'a áwáá'o sembá ákíra'a túwáaro.

28 umóyámbó kwéowai maarán-oro. íma umóyámbá é'a évaka-tantaa'o mayánaáontave'a mayáímá kwémae'a minkákémbá mairé'a ímo makén-kwaasi túwa'naa e'a tíméro.

29 sáwí-aimba íma sé'a kawé'ó umátinkanin-aine su'mai sé'a mirámó é'o é'a mináímbó isánaáon-kwaasi kawé'á umátinkaiyasa asiramái ménaaowe.

30 Áánútun-amanko arumbá umbaí taiváínivo íma sáwí'a oro. Áánútu amápa-tantaapinkemba iyásinkanin-kanaamo tínimba Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáintave'a sé'a Áánútuna kwaásima úne sénááontavena Áánútun-amanko arumbá umbaí taiváínivo íma sáwí'a oro.

31 keinárwapimba maarán-tántáá'ó é'a tínaaemba umáméro. kayorái-yántáaré tirumbó sáwí'o íiyé áwáá'o síiyé aaisambó síiyé simáímo sáwí'o umátinkaiye amápa-tantaa'o sáwí'o íiyé

32 íma mirá é'a tirumbá umátinke'a túwa'naa e'a Ísu Káráisitimo kentí sáwí-imayaamo maitiyúwáisanamo Áánútumo ímo anondá sáwí-meyambo tímíntemba ó'owimo sáwí'o umátinkaraamba íma imáyáa é'a anondá sáwí-imayaa umátinkáaro.

5

ságayan-ayampa'a máero siráin-kwasai.

1 Áánútu arumbá kwétimisa'a kwená iyámpói ontávé'a pó'a kwemó intembá miráumai kwé'e'a

2 moórá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a máero. Ísu Káráisitimo kentáávimbó arumbó kwésimenayaamo énamo kentáásí sáwí-imayaamo

maisiyuwánintavenayaamo puwúwanamo Áánútumo aamoimó uráintemba moórá-morawaivimba kentirumbá tíméro.

³ Áánútuna kwaási ontávé'a áwáyo-tantaare sáwí'o iiyé túran-andawe únavo sé'a mirán-tántáákón-áái íma seró.

⁴ sáwí-aine uwo'aór-áiné aká'áán-aine súnavo sé'o Áánútumpa'o súwimo sénááomba mindá kawe'á íniye.

⁵ árai'a áwáyo-tantaa'o kwéowaiye sáwí'o kwéowaiye túran-anda kwéowaiye mirámó kwéon-kwaasi Ísu Káráísitiye Áánútuwe kárákwirayapa'a íma mésa túran-anda kwéowai marapá-tántáátávésa aamoí ésa íma Áánútuntavesa aamoí kwéowai Káráísitiye Áánútuwe kárákwirayapa'a íma ménaaowe.

⁶ mirá-sáwí'ó kwéon-tantaatavesamo sénááomba kampa'á simátíyúwáivainivo kárákwiyoro. Áánútun-aaí ísámai sáwí'a kwéowai mirá-sáwí-áimbá kwéseмба póna Áánútu áwá'a sínívo kárákwiyoro.

⁷ mirámó kwésewaise íma mé'a miwí íma kwáráaro.

⁸ ááéma túnkon-ayampa'a máyómbanivo ívé'a Ísóigona kwaási ontávé'a ságayan-ayampa'a máyáamba pó'a ságayan-kwaasi-i'a umái máéro.

⁹ ságayan-ayampa'o mé'o é'a arupí umái kawe'á umái mé'a árair-aimba simái mé'a

¹⁰ imáyáa é'a sé'a Ísóigo aamoí ínkwáe-i'a úne sé'a mirán-oro.

¹¹⁻¹² túnkain-ayampa'a máyáawai íma áúgwara'-mayai kwémayaavo íma miwísé mirá é'a avora'á simátíme'a sé'a sáwí'a kwéowe sé'a aúpá'ó kwéombo sé'o é'a tigeayávé'a ónááovo avora'á simátíme'a sé'a sáwí'a kwéowe sé'a

¹³ avora'á agaráátinkaiyasa mintántáákóná ááimba awánasuwesa koyauwerésa

¹⁴ ságayan-ayampa'a taménaaowe. mindáyavesa sésa tuúmó kwaésamo pukáara'naraambo umáímo mémpinkemba usásinewana Káráísiti sán-kamátinkaniye kwésewe.

¹⁵ mindáyave'a kárákwíye'a sáwí-imayaamo umáímo máyáawaimo ontembá íma é'a kawer-ímáyáa umái máéro.

¹⁶ ívé'a kentáásópa'a umbai-yántá'á kwáyáintave'a Áánútunopa'a ténááontave'a úwoi maúnavo sé'a Áánútuna mayái máyáaro.

¹⁷ mindáyave'a íma sáwí-imayaa é'a Ísóigombo arááímo kwétaini'a umái máéro.

¹⁸ mindáyave'a sáwí'a ónááovo uwo'aó'-nómbá né'a uwo'aó'á únavo sé'a Áánútun-amanko kentáávímbá anómba umásinkainkwae sé'a máéro.

¹⁹ keinárwapimba Áánútun-aaí aúváivimba agaimakáan-aimba sé'a monor-ímá sé'a Ísóigontave'a tirumpimbá aamoí kwé'e'a imá seró.

²⁰ Ísóigo Ísu Káráísitina asirayántávé'a imáyáa kwé'e'a amápa-tantaatave'a Áánútu kentáásivompa'a súwi símae iyóro.

aaarakwátí kwaasí.

²¹ keinárawa'a Ísu Káráísiti áwí'a mósá kwémare'a Ísuna akúní'a umái mé'a minákúmpákén-kwáásí táái ísáaro.

²² aarayómbá ísáaro. Ísóigon-aaimo kwéisaanten-umai kentuwai'máa táái ísáaro.

²³ Ísu Káráísitimo kwená kwaásira'o kárákwirainten-umai kwaaimá kentuwinímbááka'a kárákwiyoro. Káráísiti kwená kwaási kawer-ámpá'á métínkaraiye.

²⁴ Ísu Káráísitina kwaásimo kwenááimo isáanten-umai aaraimá amápa-tantaatave'a kentuwai'máá táái isáaro.

²⁵ Ísu Káráísitimo kwená kwaásimo arumbó tíménamo miwiyávénawe simáimo pukáinten-umai miráumai kwaaimá kentuwinímbáá'a tirumbá tíméro.

²⁶ Ísu Káráísiti kwená kwaási nondéi kawe'á umátinkena kwenááinei Áánúntunde-i'a umátinkanintavena

²⁷ kwená kwaási kawe'á ésa miwívimbá sáwí-aimba íma kwáyainasa kasenkuí'a umái ó'oran-kawe'a umátinkanintavena pukáiyé.

²⁸ miráumai Ísu Káráísitimo kwená kwaásimo arumbó tímíntemba kwaaimá kentuwinímbáá'a tirumbá tíméro. kwaási kentúyavesamo imáyáa onten-umái kentuwinímbááti imáyáa oro. tuwainímbááti imáyáamo kwéowai kesávái-ímáyáágwára'á kwéowe.

²⁹⁻³⁰ kwaási kentúwawaatavesa íma tiyántavesa ésa kawe'á umái kárákwiresa toómbá námaesa kwéiyowe. kesáá Káráísitina kwaási éta kwenáúwawaakaamba únanaya póna kwemá miráumai kentáára'á kawe'á umái kárákwiraiye.

³¹ naaóvá'á Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna mindáyavena kwaai Gómez imba anóvowi tiyuwéna awainínkóe tágárotamai mimbórá-túmá ma'mái kwémaeiye siráiyé.

³² mináímpimbá moórá anón-aimba kwáyáisana mináínkóná ááimba maarán-iyé. Ísu Káráísitiye kwená kwaásiye moórá'a umái máyáawe siráiyé-imayaa kwéune.

³³ íma mindáyavenawe su'mai siráivo keinárawa'o kesávái-ímáyáámó ontembá kentuwinímbááti imáyáa oro. aaraiyómbá kentuwai'máá táái isáaro.

6

tinóvowiye tíráá'maati kwaasái.

¹ iyámpóiyomba isáaro. Ísóigona iyámpóí-i'a ontáv'é'a kentinóvowi táái isáaro. mirámó onááomba mindá kawe'an-iyé.

²⁻³ naaóvá'á Áánútu amáámbe séna kentinóvowi túwí'a anómba oro aiva'á simái asirámakaintavena séna mirámó é'o é'a kawe'á umái ayáátááka'a marapá'á ménaaowe siráiyé.

⁴ iyámpóí tivoísái isáaro. kentí iyámpóíra'a kawe'á umái kárákwirewana miniyámpóí tirunkó íma sáwí'a ína'a Ísóigo Ísun-aaí simátíma'mae kwéiyé'a arupí umátinkaiyasa anómba onááowe.

mayái-kwáásíyé miwítí kawáá-kwáásíyéi kwaasái.

⁵ évakarawai miwítí mayái mayáígwáe sésa meéyámakaan-kwaasi isáaro. Ísu Káráísitin-aaí isáanten-umai kentí anón-kwaasi-taai isé'a táátavai é'a

tiyántámbá kwétaamba kentí anón-kwaasiti mayáiyávé'a íma kaer-ímáyáá é'a miwí táái ísáaro.

⁶ miwí túranka'a aamoí umásinkai gwae su'maiyave'a íma mirán-káwé'á é'a úwoi-kanaagwara'a mirán-káwé'á é'a Ísu Káráisitina mayái-kwáásí ontáv'é'a Áánútumbo aráái mo kwétaini'a umái karuwaa'á oro.

⁷ kesí anón-kwaasiti mayáiyé su'mai ímanivo Ísóigona mayái-kwáásíyá úne sé'a tirunkó kawe'á kwéina'a mayáimá máyáaro.

⁸ maanáimbá ímáyaá oro. meeyámbakaan-kwaasiye úwoi-kwaasiye kawe'-máyaí kwémayaantavena Ísóigo kawe'-méyámbá tímíniye.

⁹ meeyámbakaan-kwaasiti anón-kwaasi ísáaro. kentí mayái úwoi kwémayaan-kwaasira'a kawe'á umái kárákwire'a íma inkaisí-áimbá kwésimatinke'a maarán-ímáyáá oro. miwítí anóndako kentí anóndako mimbóráwái éna kwíyómpa'a ména íma taaínkaar-umai-meyamba tímínivo arupí umai-meyamba tímíniye.

Ísóigona asirayánká 'á máéro siráin-kwasai.

¹⁰ maan-áimbá simátíménda ísáaro. Ísóigoemo tarúmaimo máyáamba kwená asirayámbá kwétimisa'a asiramái kwémaewe.

¹¹ Sáátáánigo tavisimái kampa'á simátiyuwaivainivo asiramái ménaaontave'a áái'o tiyái-yántáá'ó Áánútumo tímimba máyáaro.

¹² íma marapakén-dámúró-kwáásíyé áái'a tiyéta túnkurain-ayampa'o kárákwiraiwaiye kwaántá-kwaasiye sáwí-asirayankwarawaiye mirá-sáwí'ó kwéowaiye ááita kwétiyaumne.

¹³ mindáyave'a áái'o tiyái-yántáá'ó Áánútumo tímimba ívé'a mairé'a sáwí-kanaamo tímimba asiramái mé'a íma Sáátáánigon-aaiyave'a owé sé'a íma inkaisé'a kowé'a asiramái máéro.

¹⁴ miráumai to'mayaa umái máéro. tímúr-andamo uráantemba árair-aimba tirumpimbá tátoraaro. kweukáán-tántáá'ó tiraa'ó uré'o máyáantemba arupí umái asiramái máéro.

¹⁵ tísamaimo ánáan-kwiré'o nááóntemba áséi-kwasai paru kwéumatinkain-aimba kosimátíméro.

¹⁶ kweu'ó araa'naan-uráawanamo paroigómó túvimbo ímo péráintemba Áánútun-aaí tátokewana Sáátáánigon-aaigo íma túvimba perániye.

¹⁷ ti'nónká'ó kánumo'a kwimáimo kárákwiraanten-umai kawer-ámpá'á métinkena kwégarakwiyye. taánasataneimo túvimbo airaráanten-umai Áánútun-amanko kwenáái mo siráimba kosimátimiyasa mináínkó tirumbá airarániye. miráumai Áánútumo tímimba mairé'a to'mayaa umái máéro.

¹⁸ Áánútun-amankona asirayándéi námúnaavinkemba Áánútu kwétuwa'naa-intavai áísaa úmae iyóro. mirá ónááontave'a íma ó'on-o'on-imayaa é'a Áánútuna kwaásíyave'a amápa'a námúnaa símae iyé'a íma ívátuwe'a

¹⁹ kentáváigwará'á súwa'naa umai námúnaa seró. áséi-kwasai simátimenaunda Áánútu aai simínana íma sáá'a kwégaina'a avora'á simátimé'a Áánútumo aúpá'ó makáin-aimba avora'á simátimenaumpo mindáyave'a súwa'naa umai námúnaa seró.

20 mináímbá simátimenaundayavena Áánútu usásisinkowa'a simátimewandarakemba áwáá'a sésa ándáva'a másínkaraawe. áséi-kwasaimo simátimunda mindá kesí mayáimán-ivo mindáyave'a súwa'naa umai námúnaa síyana íma sáá'a káína'a simátíméno.

21 kemó mé'o kwéunda-aimba isánááontave'a moórawai áwí'a Tikikása kosimátiminiye. kwemá kentáásí kwaási Ísóigona mayái-kwáásí póna íma tuwéna kawé'á umái kwémayaiye.

22 Tikikásaamba ai'maráúnana kentópa'a kweémena kentáásáái kogwésimatimena kentí imáyáa koasiramátinkaina'a asiramái ménaaowe.

23 kentáásí kwaásiyono. Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye aráápamai máyáawai tirumbá kwétimesarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

24 Ísóigo Ísu Káráísitimba tirumbá kwéamesa íma aúwáan-kwaasivimba úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

Virípai

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Virípai-naoraa-kwaasitopa'a agaimái tuwówana moórawai maimaéna mátimakaiye. Póro áséi-kwasai kosimátimuwasa isésa áraire sésa Ísunka'a aráápamai méraawe. mináimbá aantá-kwaasi táái-auvaivimba 16:11-40-vimba kwáyáiyé. Póro ó'on-o'on-daopa'a Ísun-aaí simátíma'mae iyúnkakemba Árómaa-naopa'a ándáva'a ánkawana máyowasa Virípai-naoraa-kwaasi Póromba áwa'naa esa évaka-tantaa'a ámúwana súwi séna maanámbá agaimarówana mátimakaiye.

¹ kemá Póro maanámbá maanáúváivimbá agaimaráúmpo isáaro. Tímóti kesé máyáísakai Ísu Káráisitina mayái-kwáásírái úye. Virípai-naopakewai Ísóigona kwaási Ísu Káráisiye tarúmai máyáawaiye keinárawaka'a kárákwiraawaiye kwétuwa'naa-owaiye maanámbá isáaro.

² Ánútu kentáásivowae Ísóigo Ísu Káráisiye úwoi túwa'naa esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

³ keinárawatave'a imáyáa únda-tawai Áánútumpa'a súwi kwésune.

⁴ keinárawatave'a Áánútumpa'a námúnaa súnda-tawai aasiyaasí sirunkó kawé'á kwéiyé.

⁵ aiva'á Áánútuna áséi-kwasai simátimuna'a isé'a súwa'naa umai kwésimatima'mae kwéiyé'a ívékwara'a kwésimatimentave'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

⁶ Ánútu kentirumpimbá kawé'-máayáigóná ááimba ásámai maimaé kwéiyena ívékwara'a kwéiyimba póna Ísu Káráisiti kumínda-tawai minkáwé'-máayái ánásaniye. mináimbá ísaraumne.

⁷ Ísu Káráisitina-aaí simátímakaundarakemba ándáva'a sínkaraawa'a máyaundavakenkwara'a áséi-kwasai kwésimatime'a miwí táái anondá kwésimatimunana Áánútu úwoi kwésuwa'naa-ena keinárawakwara'a úwoi kwétuwa'naa-isa'a pó'a Áánútu kentirumpimbá kawé'-máayái maimaé kwéiyiye-imayaa únda mindá kawé'an-iyé. kentí imáyáa kwéundayave'a mirán-áimbá kwésune.

⁸ imáyáamo tímakaunda ima kesí imáyáavinkene su'mainivo Ísu Káráisitina imáyáavinken-aimba tímakaunda árair-aimba isaná Áánútu suwánaraiye.

⁹ maanáintávé'a Áánútumpa'a námúnaa simátinkanaumne. imáyáa tíma'mae kwénaae'a kawé-tántáá'á awáné'a kawerí'a é'a

¹⁰ amápa-tantaa'a taainkaa'a é'a kawé-tántáá'á awáné'a kawer-ámbá kwaré'a Ísu Káráisiti kumínda-tawai kawé'á umái méwana kentí sáwí-meyamba ima kwáyainana

¹¹ Ísu Káráisiti imáyáa tímína'a kawer-úramba umái méwasa tuwánésa mirámó iyamba Áánútu áwí'a mósá marésa súwi sénááontave'a mindáyave'a námúnaa kwésune.

¹² kesí kwaásiyono maísáaro. umbai-yántáá'á kesópa'a tiráimba mindáyavesa sáwíva-kwaasi áséi-kwasai ísaraawe.

13 Ísu Káráísitin-aaí simátímakaundarakemba ándáva'a sínkaraawasa kenká'á kárákwiraawaiye évakarawaiye Ísu Káráísitin-aaí ísaraawe.

14 ándáva'a máyaunda mindáyavena Ísóigo kentáásí kwaási sáwíva'a asir-ayámbá tímísana íma táá'a kaisasá Áánútun-aaí asiramái kwésimatima'mae kwégoe.

15 súwí'a kwáyáintavesa évakarawai tirumbá sáwí'a ésa kentávésa kwenáwí'a kumíníye sésa Ísu Káráísitin-aaí kwésimatimembanivo évakarawai kawer-ímáyáávínkémbá Káráísitin-aaí kwésimatimewe.

16 áséi-kwasai simátim'e'a miwí táái anondá sénaundayavena Áánútu owé sisasá ándáva'a sínkaraawe. ándáva'o máyaunda-aimba évakarawai ísésa ímáyaá umásinkesa Ísu Káráísitin-aaí kwésimatimewe.

17 évakarawai íma kawer-ímáyáávínkémbán-ivo sáwí-imayaa tokésa sésa Ísu Káráísitin-aaímo simátíméndamo ésa kesúya maé iyónááowe sésa Ísu Káráísitin-aaí kwésimatimewe. kentávésa sésa ándáva'a ména ísáínana arunkó umbaí táníye sésa Káráísitin-aaí kwésimatimewe.

18 mindáyave'a íma anón-imayaa kwéune. kawer-ímáyáávínkémbá Káráísitin-aaí kwésimatimewana sirunkó kawé'á kwéivo sáwí-imayaa tokáawaigwara'a Káráísitin-aaí kwésimatimewana úwoi sirunkó kawé'á kwéiye.

19 Áánútumpa'a námúnaa kwésewana póna Ísu Káráísitin-amanko kwésuwa'naa-isasa ayúsinkanaaombo ísáúnda sirunkó kawé'á kwéiye.

20 sínkamiyara puwónaum. úwoi ménaumno. mindáyave'a timu'maké'a námúnaa sé'a Ísu Káráísitintave'a íma sigaeyávé'a é'a íma sáá'a káína'a asiramái Ísu Káráísiti áwí'a mósá maránaumne. mirá úmae kwéiyundantemba Káráísiti áwí'a mósá maránaumne súne.

21 marapá'ó máyaundamo é'a Ísu Káráísiti áwí'a mósá maránáe sé'a máyaundanivo puwé'o kwíyómpa'o iyónnda marapá'ó máyaandawaimba usáyaaitanaumne.

22 marapá'ó úwoimo mé'o é'a áúgwara'-mayai mayánaumne. úwoimo máéndayavena siráái táínana puwónaundayavena siráái táínana mirá ína'a mirámó ónaundawaimba íma ísaraumne.

23 minkáér-ímáyááo kembá kwétavisíye. puwé'a kwíyómpa'a Káráísitiye ménaundayavena usáyaaitarain-tantaa'a póna siráái kwétaivo

24 marapá'ó maúndamo é'a kawé'á umái kembá túwa'naa únda póna kawé'á íniye.

25 mináímbá árair-aimba isa'á ísáúnda pó'a marapá'á mé'a keinárawate koménaunda Áánútun-aiyave'a áraire símae iyónana tirunkó kawé'á ínimba mináímbá ísaraumne.

26 keinárawate ókwara'a koménaundayave'a kentávé'a ímáyaá é'a Ísu Káráísiti áwí'a mósá maránááowe.

27 moórá-aimba asiramái simátíménda ísáaro. kawé'á umái mé'a Ísu Káráísitina áséi-aimba mósá maráyasa tuwánanaaowe. mirámó íya'o é'a maanká'á mé'a ísánaumno. kentópa'a komé'a tuwánanaumo. íma ísáúumne. maarán-áimbá ísánaundayavaiye sé'a kwésimatimune. mimbórá-ímáyáá é'a asiramái mé'a tiyáántamba kwimái asiramái mé'a áséi-kwasai simátima'mae'a kwíyasa mináíntávésa évakarawai áraire sénááowe.

28 kentí namuro-kwáásí túranka'a íma moórá-yantaatavena táá'a kánimba pósa keinárawatavesa sésa Áánútu kwená aampa'á mótkaraisasa

máyáawe-imayaa ésa kesávésa Áánútuna némpata mai'maita kwéune-imayaa ónááowe.

²⁹ Áánútu imáyáa tímísa'a Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire siráawe. Áánútu íma tíyótaasa isa'á keinárawa'a Ísu Káráisitína kwaási-i'a onkákémbá t'ó iní'a kwéumqtinkaawe.

³⁰ ááema Ísu Káráisitína mayái siyáántámbo kwimáímo mayááwánda á'a suwánaraamba ívékwará'a mirámó únda kwéise'a tiyáántámbo kwimái kwémayaawe.

2

Káráisiti Áánútu aísamaivimba máyowana áwí'a anómbo umánkarain-kwasai.

¹ Ísu Káráisitiyemo tarúmaimo máyáamba kwemá kwétiravayaiye. Áánútumo kwenarumbó tímakaimba asirayámbá tímakaiye. Áánútun-amankomo arumbó tímakaimba moórávimba máyáawe. tirumbá umátinkáva'a kwénaae'a túwa'naa umai máyáawe. mirámó íya'o é'a

² mimbórá-ímáyáa umái mé'a moóra-tirumba ma'mái mé'a kentirumbó tíma'mae'o naaiyamba sirunkó anón-kawe'a íniye.

³ mayáímo kwémayaamba íma kentúma maé iyé'a kesúwí'a maimaé iyígwáe íma sé'a Áánútu aísamaivimba mé'a ó'owiyave'a sé'a kentáa usáyaaitaraawe seró.

⁴ íma kesáváiyé su'mai túwa'naa e'a amáparawai túwa'naa oro.

⁵ Ísu Káráisitimo imáyáamo intembá maarán-ímáyáa oro.

⁶ Ísu Káráisiti Áánúturaamba umái ména kwená asirayánkómó intembá umái ména minásiráyámbá íma tokéna

⁷ iyátuwena umarankáání'a mórún-úwana moóra-ininko marankówana anón-éna kwayó-kwáásiráámbá umái ména

⁸ kwaásiraamba umái máyowasa awánowana Áánútu aísamaivimba kumbéna puwinín-aintavena owé simái kató éna íma úwoi pukáivo sáwí'a ésa taaira'á inkamúwana pukáiyé.

⁹ mirá uráintavena Áánútu pukáimpinkemba usásinankena sanaan-úrumba móankena amáparawai túwíka'a kwenáwí'a anómbo umánkowasa

¹⁰ pósa Ísu áwí'o tánááombo ésa anómban-íye sésa amáparawai kivaesa kwiyómpakewaiye marapákéwáiyé kwaántái marupákéwáiyé kivaesa

¹¹ avora'á Ísu Káráisitintavesa sésa Ísóigoman-íye sésa Áánútumba kentáasívowa áwí'a mósá maránááowe.

kwaásivimba sáma kamátinke'a máéro siráin-kwasai.

¹² mindáyave'a kesí kwaásiyo ísáaro. keinárawate máyaawandara'a kesáái ísámae iráantemba ívé'a íma keinárawate máyaundara'a kesáái ísé'a Áánútumo sáwí-imayaao tátokaimpinkemba iyátinkena kawer-ámpá'ó métinkarain-aimba imáyáa é'a kwentávé'a kwé'e'a kwenáái tuwáúnavo sé'a táátave'a kwé'e'a asiramái kwená mayái máyáaro.

¹³ Áánútu aamoimó kwéim-bayai mayánáe sé'a kwéontavena kentirumpimbá mayái maimaé kwéiyisa'a pó'a táátave'a kwé'e'a kawer-ámpá'á kwa'maé kwégowe.

¹⁴ íma í'ái tinké'a íma aaisambá tiyé'a miráumai máéro.

15 mirámó é'a kawer-úramba umái máiyana póna kentí sáwí-meyamba íma kwéniye. marapá'ó sáwí-ambo kwarésamo kae'náé'ó úmae nááón-kwaasivimba keinárawa'a Áánútuna kwaási mé'a sáwí-imayaa kempímbá íma kwáyaina'a pó'a sáma kamátinke'a

16 mai'mai'o ónááon-aimba kentirumpimbá asiramái tátokaiya'a pó'a Ísu Káráísiti kumíndara'a aamoí é'a sé'a komáyaawanda pó'a mai'mai'o ónááon-aimba tirumpimbá asiramái tátoraamba pó'a sé'a íma úwoisan-tantaatave'a mayái kwémae'a méraumne sénaumne.

17 Áánútuna aamoí-yántáá'ó áménteni'a umái kwenká'á agevamái máyáawe. Áánútuntavesamo imáyáaamo ésamo ándá-aran-dombo átimaraanteni'a umái kembó sínkamiyanamo kesí naaemó kumína'o púwónanamo éna ándá-aran-donkaamba kumíniye. mirámó ondamó éna kesirunkó kawé'á ínimba póna kentirunkógwará'á kawé'á íníye.

18 miráumai kesirunkómó kawé'ó índantemba kentirunkógwará'á miráumai kawé'á íníye.

Tímótiye Épavarotaitasi miwítí kwaasái.

19 sáwíyanka'a Tímótimba ai'maráanana kentópa'a kwíníntave'a Ísu Káráísitimpa'a námúnaavinkemba kwéaisaa-unda póna kentópa'a kuréna koyauweréna kesópa'a téna kentáái másimasimína'a isé'a aamoí ónaumne.

20 kwesé keiráiyé su'mai keinárawatavekai anón-imayaa ékai sékai kawerá umái máya. sáwíra umái máyaa kwésuvo

21 évakarawai kesávái-ímáyáawé su'mai ésa Ísu Káráísitina imáyáa íma kwéowe.

22 ánivo ááninkomo avowáná mayáímó áwa'naa intembá áséi-kwasaiyavena Tímóti kembá kwésuwa'naa in-áimbá ísaraawe.

23 kesópa'o tínín-tantaa'a amu'ma'mái awáné'a Tímótimba ai'maráanana kentópa'a kwína'a

24 kemá sáwíyanka'a kentópa'a kónaundayave'a Ísóigompa'a kwéaisaa-e'a kwéamu'maraumne.

25 imáyáa é'a kesí kwaásigo áwí'a Épavarotaitasi ai'maráanana kentópa'a kwíniye. mirá ónaumne kwésune. ai'marówana kesópa'a téna kentáái másimasiména kesí umbai-máyái tagwésuwa'naa-éna kesé asirayám-báyái kwémayaisana

26 áí'a isa'á kwenáái ísáawana kwemá iséna anón-imayaa éna sí'o ímbá asóvamasinkain-aimba kosimátimenae simbá pó'a ai'maráanana kwíniye.

27 arai'a áí'a isaná puwíndayavena kwéisana Áánútu arumbá umánkena asóvamankaraiye. umbai-yántáá'á kempímbá kwáyáinka'a póna puwínana ó'on-umbai-yantaa'a tivó séna Áánútu arumbá umásinkena asóvamankaraiye.

28 mindáyave'a ai'maráandayave'a aamoí únana kentópa'a kwína'a awáné'a aamoí íya'a íma anón-imayaa ónaumne.

29 kentópa'a kwína'a awáné'a aamoí umánke'a Ísóigompa'a súwi síyana tirunkó anón-kawé'a íníye. mirán-kwáási táái mósá maráaro.

30 íma kanaan-umai tasúwa'naa ontávéna kentí anondá kwemá téna kovuwúnavo íma simbá úwoi tasúwa'naa éna Ísu Káráísitina mayái kwémayaimba puwíndayavena uráivo kwembá awáné'a kwenáái mósá maráaro.

3

Karáisitín-aaiyavai áraire sewái arupí-kwaasin-owe siráin-kwasai.

1 kesí kwaásiyono senda-áimbá ísáaro. Ísóigontavena tirunkó kawé'á íno. siráunda-aimbo ókwara'o sénaunda íma sívón-káinana mináínkó kenká'á kárakwiiniye.

2 évakarawai sésa túra'o kárámaimo araa'énamo é'o é'a Áánútuna kwaási-i'a ónááowe kwésevo mináimbá íma ísáaro. miwímá iyánkáán-kwáásí sáwí-mayaima kwémayaan-kwaasi tááiman-ivo íma ísáaro. miwí túra'a kárámai araa'éna ésa Áánútuna kwaásiya úne sembánivo

3 kesáámá árai'a Áánútuná kwaási-uranta úne. Áánútun-amanko kentáá ímáyaá símakaintaveta Áánútuna ímáyaá éta áwí'a mósá maréta Ísu Káráisitimba aamoí umánketa kentáásí mayáiyávéta íya aamoí kwéeta séta kentáásí mayáígó kentáásí sáwí-imayaa íma kanaán-umai ánásasuwanivo Ísu Káráisiti kentáásí sáwí-imayaa ánásasuwaníye kwésune.

4 évakarawai sésa kentáásí mayáígó kentáásí sáwí-imayaa kanaán-umai ánásasuwaníye kwésewe. mináimbó árair-aimbo inkákái kemá kawé'á úsina. kesí ímáyaávinkem-bayai anóm-bayaiman-íye siráunda

5 kesínó masinkówa'a avakaumboé-no'waamba kwaéwánasa súma kárámai araa'éna uráawe. kemá Ísareri aisaavutantamba uráundawai é'a Pénisamini-andarakemba ówánasarai kesínóvowi Ípiru-kwaasi-taavinkemba kwésuya'a mináimpinkémbá siráumne. Yútaa-kwaasiti ámáamba ámáán-kawaa-kwaasi asiramái kwégwaraamba kemá ámáán-kawaa-kwaasiti aambá kwakáumne.

6 Áánútu aamoí umásinkainkwaé kampa'á sé'a Ísuna aampa'á kun-kwáásí sáwí'a umátínkaraumne. amápar-amaambo kwakáunda suwánésa sésa kawé'á kwéíye siráawe.

7 mimbáyáiyávé'a kesí ímáyaávinkem-bayai anóm-bayaiman-íye siráundanivo minímáyáá ivátuwe'a sé'a Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire súndayave'a ááémo mairáunda-mayaiyave'a úwoisam-bayaiman-íye kwésune.

8 Ísu Káráisiti kesí Ísóigoe tarúmai máyaunda pó'a sé'a mindá aiva-tántáá'á éna amápa-tantaakomba usáyaaitariye. ó'on-tantaatave'a úwoisan-tantaa'an-íye kwésune. Ísu Káráisitintave'a ímáyaá é'a sé'a Káráisiti aivarawái isa'á kwesé tarúmai máyaunda pó'a ááémo anóm-bayaimo mairáundayave'a mindá úwoisam-bayaiman-íye sé'a ivátukaumne.

9 Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaamba kwakáundayavai sé'a mináínkó kawé'á umásinkainana Áánútu kentávéna arupí-kwaasiman-íye síníye mirá siráundanivo ívé'a minímáyáá ivátuwe'a sé'a Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyaundayavena Áánútu kentávéna arupí-kwaasiman-íye kwésiye sune. mirán-áimbá sirááíma kwétaisa'a máyaumne.

10 Ísu Káráisitintave'a ímáyaá únana mirán-ímáyááó anómbe isaná sirááíma kwétaisa'a máyaumne. Ísu Káráisiti pukáimpinkemba usásinena asiramái máyáimba pó'a kemá mirá ónaumne-imayaamo únda sirááíma kwétaiye. Ísu Káráisitimba áí'a úní'a umánkaraamba pósa kembó sí'o índai'o umásinkaiya'o é'a kwená áíkona ááimba isánáe sé'a kwéunana sirááíma

kwétaiye. Káráísitimo pukáimba kawer-ímáyáá kwéena pukówa'a mirán-ímáyáá ónáe sé'a kwéunana sirááíma kwétaiye.

¹¹ puwónaundavinkemba Áánútu usásisinkaniye-imayaa kwéunana sirááíma kwétaisa'a amu'maré'a máyaumne.

Póro ayáántán-kwimai mayái mairáin-kwasai.

¹² sirááímo kwétaiyemo súnnda-aimba Ísu Káráísitina ááimba á'a maisáúmne-imayaa íma kwéune. Ísu Káráísiti kwená kwaási-i'a umásinkena kasenkui'a íma umásinkaraisa'a mirán-kwáásí auvóndayave'a asiramái siyáántán-kwimai mayái kwémayaumne.

¹³ sirááímo kwétaiyemo súnnda-aimba á'a maisáúmne-imayaa íma kwé'e'a maará kwéune. amápa-kwaasimo isaaisésaraambo kwégwesamo mimbórá-ímáyáámó kwégwaraantemba kemá mirá kwéune. kesínaaempa'o kwáyáin-tantaa'a íma imáyáa é'a aáno paárinin-tantaare su'mai kwégware'a

¹⁴ ayááíwá'o kwáyáim-beyamba mayánae sé'a kwégwaraumne. Áánútu Ísu Káráísitina mayáiyávéna imáyáa éna séna kwíyómpa'o mai'mai'o ónáómba mindá kentí meéyámbán-iyé siráintave'a mindáyave'a siyáántán-kwimai mayái kwémayaumne.

¹⁵ mirán-ímáyáámó úndantemba sáákaevayan-kwaasiya mimbórá-ímáyáá íyataao. évakarawai ó'on-imayaa owaná Áánútu avora'á mirámó kwéowaina ááimba agaráátinkaniye.

¹⁶ Áánútun-ai ísaraamba póna mináínkó kentúra'a kárákwiyina'a máero.

¹⁷ kesí kwaásiyono. úndantemba mirá oro. kesáámó úndantembo kwéon-kwaasi tuwáné'a mirá oro.

¹⁸ ááémo símae'o iráunda-aimbo é'a sirunkó umbái taimbá pó'a ókwara'a simátíme'a sé'a Ísu Káráísiti taaira'á pukáin-aimba évakarawai ísésa íma aamoí ésa namurorááni'a kwéowe.

¹⁹ toómbó nai-yántáákó áuma mósá marésa tigeamó ii-yántáá'á miwímá íma kwéísasa aamoí kwéesa marapá-tántáátávésawe su'mai imáyáa kwéiyana Áánútu miwímá ánásasuwanivo

²⁰ kesáá kwíyómpata uménaunda-kwaasi únánaya Ísóigo Ísu Káráísiti kwíyómpakemba kuména kusiráníntaveta mindáyaveta amu'makáananaya

²¹ kuména mararákémbá aamoí-súwawaakomba ó'ora-suwawaata aúsinkaniye. asirayámbá tokéna amápa-tantaa'a kanaán-umai kárákwirain-asirayandei kwená ó'oran-auwawaakaanta kentáásúwawaa'a aúsinkaniye.

4

kawer-ímáyááwé su'mai úmae iyóro-kwasai.

¹ kesí kwaásiyono. kentí imáyáa kwéunda-kwaasiyomban-owe. Áánútun-ai kosimátímaundaarakemba Áánútunopa'a tiráantavena sirunkó kawé'a kwéisa'a kotuwánanae sé'a kwéune. Ísóigoe tarúmaimo máyáamba asiramái máero.

² kemá Póro kaer-ínínkáí túwí'a Yótiyaawe Síntikite asiramái simátíme'a sé'a Ísóigontavekai imáyáa ékai aaisan-áímbá ivátuwekai mimbórá-ímáyáá okaiyó kwésune.

³ kesémo mimbórá-máyáímó kwémayaandawai simáménda isaaó. minkáér-ínínkórásaráí áséi-kwasaiyavesarai súwa'naa urááyamba po minínínkáí túwa'naa inasarái aaisan-áímbá ivátuwesarai mimbórá-ímáyáá

okaiyó kwésune. minínínkáiyé moóráwai áwí'a Kérémentiyé évakarawaiye áséi-kwasaiyavesa kesé asirayám-báyái kwémaesa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowai miwí túwí'a Áánútu kwená aúvái-kwandaavimba agaimakáiyé.

4 Ísóigoe tarúmaimo máyáamba aasiyaasí tirunkó aamoí íno. ókwara'a mináimbá sé'a tirunkó aamoí íno kwésune.

5 paru umái mé'a túwa'naa iyamba amáparawai tuwánanaaowe. Ísóigo sáwíyanka'a marapá'á kumíníyē.

6 amápa-tantaatave'a íma anón-imayaa é'a Áánútumpa'a áisaa e'a námúnaa sé'a súwi seró.

7 mirámó íyanamo éna Áánútu paru umátinkaniye. Áánútuna parugómá amápa-parugomba usáyaaitaraiye. Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáamba mimpárúgó tirumpiné imáyáarare kárákwiyiye.

8 kesí kwaásiyono. senda-áimbá ísáaro. árarir-aine aiva-tántáaré arupí-yantaare kaweré su'mai íí-yántáaré aamoí kwéon-tantaare kasenku-yántáaré kawer-áimbó kwésen-tantaare áwí'o mósá kwémaraan-tantaare miráumai-yantaatave'a imáyáa úmae íyóro.

9 simátímakaunda-aimba kwéise'a táto'mai kawé'á úmae íyóro. mayáímó mairáunda suwánaraavo mirá úmae íyóro. mirámó íyanamo éna Áánútu paru umátinkena keinárawate méníyē.

súwa'naa owe séna Póro súwi siráin-kwasai.

10 ááema kentáv'é'a imáyáa uráamba súwa'naa ónááon-amba íma kwaémáimbanivo ív'é'a kwésuwa'naa-on-amba kwáyáisa'a kwésuwa'naa-owana sirunkó aamoí kwéisa'a Ísóigompa'a súwi kwésune.

11 ímo makáunda-yantaatavena íma sirunkó sáwí'a kwéiyē. sáwíva-tantaa'o makáunda-tawai kanaawé sé'a sáwíva-tantaa'o ímo makáunda-tawai úwoi kanaán-iyē kwésune.

12 ímo makáunda-yantaakona aambá á'a awáné'a makáunda-yantaakona aambá á'a awáné'a kwéunana Áánútu imáyáa símísana sirunkó kawé'á kwéisa'a máyaumne. amápa-tantaa'a kesópa'a tiráimba évaka-tawai toómbá maré'a évaka-tawai káno'a maé'a évaka-tawai sáwíva-tantaa'a maré'a évaka-tawai íma sáwíva-tantaa'a maré'a miráumai mé'a kanaán-iyē sé'a máyaumne.

13 Ísu Káráísiti asirayámbá símakaisa'a amápa-tantaa'o kesópa'o tiráimba asirayánkwará'á toké'a máyaumne.

14 ánivo umbai-yántáá'ó kesópa'o tiráimba keinárawa'a súwa'naa uráamba kawé'á uráawe.

15 aiva'á áséi-kwasai kosimátíma'mae'a kwéiyē'a kentí maramá Másétóniyaa-marama tuwé'a ó'on-o'om-barava'a kosimátíma'mae'a kwénaaunda-kanaavimba keinárawa'a Vírípai-naopaken-kwaasiye su'mai kwésuwa'naa-e'a évaka-tantaa'a násímakaawe. Áánútuna kwaási ó'on-daopimpakewai íma násímún-aimba isaraawe.

16 Tésárónaika-naopa'a komáyaawanda-kanaavimba évaka-tawai keinárawapinkemba évakarawai tím'é'a ti'márówasa mánásímakaawe.

17 nááwiya mánásimenaao-imayaa íma kwéunda pó'a násimiyawai Áánútu kawé'-mévámbá tímínda-meyanko iyíniye-imayaa kwéune.

18 Épavarotaitasimba amé'a ai'márówana másímakain-tantaa'a aráá'a makáumne. másímakain-tantaa'a Áánútumba ámakaamba áséi-kwiyumba iséna aamoí kwéin-tantaakaamba makáumne.

19 Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáantavena kesí Áánútu amápa-tantaakona ááimba póna keinárawatavena kwembó arááímo tain-tántáá'á timíniye.

20 Áánútu kentáásivowa kwená ó'oran-aaimba kwaikwai'a ínimba árair-aimban-iyé.

21 Áánútuna kwaási Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáan-kwaasiyave'a sé'a kawé'á umái máéro kwésune. Áánútuna kwaási kesé máyáan-kwaasi keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

22 Áánútuna kwaási Árómaa-naopa'a máyáawaiye Árómaani-kamaani anóndakona kwaásiti mayái kwémayaawai keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

23 Ísóigo Ísu Káráísiti keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

Kórosi

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimakáíye. Póro Ísun-ai simátíma'mae iyúnkakemba Árómaa-naopa'a ándáva'a ánkárowana máyopa'a moóráwai áwí'a Épávarasi téna séna Kórosi-naopa'a Ísuna aampa'ó kwégon-kwaasivimba kampa'-mónór-ámbá kwésimatimewe siráíye. mindá maarán-kámpár-ámbá sésa Áánútu isasá kwaási owasá avumpimbá égésinarawa'a máyáawai túwí'a mósá máráaro sésa Ísuntavai íma Ísóigoma póna kwíyómpaken-kwayo'nakaamban-íye sésa évaka-tontavai íma naaró sésa kentú-augwiyaamba toró simái mirán-ámbá kwésewe kosúwana Póro iséna mirán-ámbá tuwáígwáe séna maanáúvái agaimái tuwówasarai Tikikásae Ónísímasiye mátímakaaiye.

1 kemá Póro maanámbá maanáúváiimbá agaimarúmpo isáaro. moóráwai áwí'a Tímóti kentáási kwaásigo kesé máyáísa'a agaimarúmpo isáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi-i'a éma Ísu Káráisitín-ai kosimátíma'mae naauwó séna sí'mákaiwo isáaro.

2 Kórosi-naopakewai Áánútuna kwaási Ísu Káráisitiye tarúmaimo máyáawai kwembá íma aúwáamba asiramáímo máyáawai isáaro. Áánútu kentáásivowa úwoi túwa'naa ena paru kwéumatinkaintave'a námúnaa kwésune.

3 keinárawatave'o imáyáamo é'o námúnaamo kwésunda Áánútu Ísu Káráisiti avowámpá'á súwi kwésune.

4 Ísu Káráisitinka'a agevamái mé'a Áánútuna kwaási amáparawaivimba kentirumbó kwétimen-aimba isé'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

5 aiva'á moóráwai áwí'a Épávarasi árar-aimba ásí-kwasai simátimuwa'a ísaraanka'a kwíyómpa'o Áánútumo to'mayaa úmakaimba imáyáa é'a amu'maré'a máyáamba pó'a Ísu Káráisitinka'a agevamái mé'a Áánútuna kwaásivimba kentirumbá kwétimewe.

6 aiva'á Áánútu úwoi túwa'naa in-ámbá simátimuwa'a isé'a sé'a árar-aimban-íye suwaná mináínkó kawé'ó umátinkaraintemba mináséí-áínkó amápa'-marava'a kóyáwé éna kawé'á kwéumatinkaiye.

7 Épávarasi mináséí-kwásái simátíma'mae iráíwai kwembá sirumbá ámakaundawai keséya kawé'-má'yái kwémayaiwai súwa'naa ena keinárawapimba Ísu Káráisitina mayái kogwémaena íma ivátuwena

8 tasimásimena séna Áánútun-amanko Kórosi-kwaasi imáyáa tímísasa kwaásivimba tirumbá kwétimesa kwétuwa'naa-owe siráíye.

9 súwa'a isé'a námúnaa símae kwéíye'a námúnaavinkemba maarán-ámbá kwésune. Áánútu kwembó arááímo kwétain-tantaa'a sáma kamátinkaina'a awánewana Áánútun-amanko kawer-ímáyáá tímína'a

10 Ísóigombo arááímo kwétaini'a íyana tuwánéna aamoí ína'a miráumai mémpinkemba ó'on-o'on-kawe'-mayai kwémae'a Áánútumba kawé'á umái kwéawanaantave'a námúnaa kwésune.

11 Áánútu kwená asirayámbá ó'oran-asirayandei asiramátinkainana umbai-yántáá'ó kentópa'o tínimba íma mindáyave'a imáyáa é'a asiramái ménaaontavena kwená asirayámbá timínana

12 Áánútu kwená kwaásiyavena to'mayaa umái ságyan-ayampa'a kárákwirain-ayampa'a makáimba kawé'á umátinkena to'mayaa úmakaimba timíniye. mindáyavena kentirunkó kawé'á ína'a Áánútu kentáásivompa'a súwi sénéáontave'a námúnaa kwésune.

Káráisitina áaine kwená mayáiyégóná kwaasái.

13 Sáátáánigo túnkwi-ayampakewaina asirayánkó tátokaimpinkemba Áánútu sirénaya ááninko kwená imáyáa kwéiwai kárákwiraipa'a mósinkowanaya

14 ááninko sáwí-imayaaomo tátokaimpinkenta iyásinkenaya kentáási sáwí-imayaa maisíyukaiye.

15 Áánútun-ane'ó súrandeiyá ímo awánáúndaya Áánútumo máyáintemba Ísu Káráisiti máyáiwaintaamo awánáúndayaamo mindá Áánútunta kwéawanaundayaawe. Áánútu kwíyómbe maramá íma taróruirainka'a Ísu Káráisiti ména taróruirain-tantaakomba amápa'a usáyaaitariye.

16 Áánútu súwana Ísu Káráisiti amápa-tantaa'a taróruirena kwíyómpe'a kwáyáin-tantaare marapá'ó kwáyáin-tantaare awánáúnda-yantaare ímo awánáúnda-yantaare kwíyómpe'a kárákwiraawaiye asirayámbáráwáiyé anómbo máyáawaiye mirán-tántáá'á amápa'a taróruiraiye. ááninko áwí'a mósá maránááontavena Áánútu súwana ááninko mirán-tántáá'á amápa'a taróruiraiye.

17 amápa-tantaa'a íma kwáyáinka'a ááninko máyáísana amápa-tantaa'o taróruiraimba kwená asirayándéi tátokaisana kwenamááramaa'a kwáyáiyé.

18 a'nómpínkén-imáyááó amápa-kura'o kárákwiraintemba Áánútuna kwaási Káráisitín-áúraamba owaná kwemá ti'nónkáámbá éna kárákwiraiye. kwemá aivarí'a éna amáparawai usáyaaitanintavena kwená kwaásira'a kárákwiraiwai póna kwená kwaási aúnaí'a umái máyáawaina ááimba póna Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiye. mindáyavena kwemá taróruirain-tantaakomba amápa'a usáyaaitariye.

19 Áánútuna imáyáavinkemba kwená asirayámbá amápa'a Ísu Káráisitimpimba kwáyáísana

20 Áánútu imáyáa éna séna kesááninko taaira'á puwínana kwená naaemá kumínimba pó'a amáparawai paru umátinkáanasa kwíyómpaken-tantaare marapákén-tántáaré simái tarútinkaanasa kesópa'a paru umái ménaaowe séna sáwí-imayaaomo tátokaimpinkenta iyásínkaraiye.

21 Áánútu mináímbá keinárawatavenagwara'a siráiyé. ááéma sáwí'a é'a sáwí-imayaa kwé'e'a pó'a Áánútuna némpa'a mé'a kwená namuro-kwáásiráámbá umái máyómbanivo

22 ááninko marapá'á kumbéna pukáimba póna mindáyavena simái tarútinkena Áánútunde-i'a umátinkarainana sáwí-aimba kempímbá íma kwáyainana aavimbó maitinkánín-aimba íma kwáyainana Áánútunopa'a mótinkanintavena pukáiyé.

23 ááninko mirá uráivo aiva'á Ísu Káráisitín-ai áséi-kwasai ísaraanka'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a Áánútumo to'mayaa úmakaimba

imáyáa é'a amu'maré'a máyáamba póna mináimbó asiramáimo imáyáamo úmae iyé'o ímo kaer-imáyáámó é'o kwenká'ó agevamáimo ménaaombo éna Áánútu ááninko keinárawa'a Áánútunopa'a mótinkainana kempímbá sáwí-aimba íma kwáyainana aaivimbó maitinkánín-aimba íma kwéniye.

Ísóigona kwaási túwa'naa uráin-kwasai.

kemá Póro mináséi-kwásáigóna mayái-kwáási únasa amápa'-marava'a simátíma'maesa kóyáwé kwéowe.

²⁴ kwétuwa'naa-undq sí'a iní'a kwéumasinkaambanivo sirunkó kawé'á kwéiye. Ísu Káráísiti kentávéna séna kesí kwaási kesúwawaakaamba umái máyáan-kwaasi kwétuwa'naa-indara'a áí'a índai'a umánkanaaowe siráinka'a minúmbái-yántáá'á kesópa'a tiráisa'a mimbáyái kwémayaundanivo kwétuwa'naa-unda sí'a iní'a kwéumasinkaamba sirunkó kawé'á kwéiye.

²⁵ Áánútuna kwaásira'a mayái maé'a kwenáái amápa'a simátíma'mae iyé'a kawé'á umátinke'a túwa'naa ónaundayavena Áánútu usásisinkaraiye.

²⁶ ááéma Áánútu mináimbá aúpá'á makáimba ááemo paáruron-kwaasiye minká'ó paáruaan-kwaasiye íma ísaraawana ívé'a Áánútu kwená kwaási kwéagaraatinkaiye.

²⁷ Áánútu to'mayaa umái aúpá'á makáimba imáyáa éna séna amápa-kwaasiyave'a ó'oran-kawe-tantaa'a to'mayaa úmakaunda agaráátinkanaumne siráiyé. to'mayaa umái aúpá'ó makáimba maarán-iyé. Káráísiti kempímbá máyáimba pó'a kwesé ó'ora-sagayan-ayampa'a ménaaowe. Áánútu mirán-áimbá isáígwáe séna ívé'a kwená kwaásiya kwésimasimintaawe.

²⁸ mindáyaveta amáparawaiya Ísu Káráísitin-aiya kwésimatimune. amáparawai Ísu Káráísitiye tarúmáimo mésa táákaevayan-kwaasiraamba umái mésa Áánútun-aiyavesa asiramái imáyáa kwéesa ménaaontaveta Áánútumo símakain-kawer-imayaanei simátíma'maeta kwéiyeta séta kárákwiyoro kwésune.

²⁹ mimbáyái áúgwara'-mayai kwénintave'a siyáántán-kwimai kwémayaumne. Ísu Káráísiti ó'oran-asirayamba kwésimisana minásíráyánkó kawé'á umásínkáisa'a siyáántán-kwimai mimbáyái kwémayaumne.

2

¹ maanáimbó simátíménda ísáaro. keinárawate Áréótísiyaa-naopakewaiye kembó ímo suwánaraawaiye anón-imayaa é'a námúnaa sé'a kawerá umáíya máyaa-imayaa kwée'a anóm-bayairaamba umái kwémae'a

² keinárawate miwísé asiramái ménaaontavena sirááima kwétaiye. moórá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a mimbórá-imáyáa kwée'a Áánútun-aii ísámai kawé'á é'a íma kaer-imáyáa é'a asiramái ménaaontavena sirááima kwétaiye. Áánútumo aúpá'ó makénamo agaráátinkaraimba mináínkóná ááimba ísu Káráísitima isaná mináínkómbó kawé'ó umáímo isanááontavena sirááima kwétaiye.

3 Áánútuna kawer-ímáyááwé kawer-áiné Káráisitimpimba kwáyáimba Káráisiti kweyáá imáyáaya símísata kwéisaumne. mináímbá isánááontave'a kwésimatimune.

Ísóigoemo tayarúmaimo mé'a maí'maí'a úmae iyóro-kwasai.

4 évakarawai kampar-áimbá kentirumbá airaráiya'a kawer-áimbán-iyé sé'a kwáráavo sé'a mináímbá kwésimatimune.

5 keinárawate íma mé'a ándáva'a némpa'a máyaundanivo keinárawatave'a imáyáa kwéune. Ísu Káráisitín-aaiyave'o asiramáimo imáyáamo kwé'e'o mimbórá-ímáyáámó kwé'e'o máyáantave'a keinárawatave'a imáyáa kwéunana sirunkó kawé'á kwéiye.

6 mináímbá isánááontave'a anóm-bayai mairáunda pó'a Ísu Káráisitiye tamé'a sé'a kentáási Ísóigoman-iyé kwéseмба pó'a kwesé tayarúmaimo mé'a maí'maí'a úmae iyóro.

7 taaigó ánú'o maravímbó kuménamo taaimó tátoraísanamo asiramáimo kwáyáintemba Ísu Káráisiti keinárawate máyaina'a asiramái mé'a kwenáaiyave'a áraire símae iyiyana kentirumpimbá anómba íníye. moóráwai áwí'a Épávarasi Ísu Káráisitín-aai simátimuwa'a isé'a asirayán-ímáyáá kwé'e'a aamoí úmae iyóro.

8 évakarawai kampar-áimbá simátimesa ááéraan-kwaasiti aambá kwarésa kwaántá-kwaasiti aambá kwarésa íma Ísu Káráisitín-aavinkembanivo kwaásiti imáyáavinkemba úwoi-aimba pósa kampa'á simátiyuwesa tátoraavo kárákwiyoro.

9 Áánútuna asirayámbá amápa'a Káráisitimpimba kwáyáísana kwaási kunaúkáisa'a

10 kwesé tarúmai máyáawana asirayámbá tímisa'a minásiráyáankwárá'á kasenkuí'a umái máyáawe. kwemá kárákwiraawairare asirayáankwáráwáíréré amáparawairare kárákwiyena asirayámbá tímisa'a kasenkuí'a umái máyáamba pó'a évakarawai kampa'á simásiyuwesa tátoraavo sé'a kárákwiyoro.

11 Yútaa-kwaasiya Áánútuna kwaásiya úne séta súra'a kárámaiya araa'éna kwéumpo keinárawa'a íma mirá kwéovo keinárawatavena Ísu Káráisiti maará uráíye. kentí sáwí-imayaao tátokaimpinkemba iyátinkena kwenane'á méaraapatinkaimba pó'a Áánútuna kwaásín-owe.

12 Ísu Káráisiti pukáísasa utámakaavo keinárawa'a nombó péráamba púwówasamo utámáráanteni'a kwéowe. Áánútu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankowa'a mindáyave'a sé'a árai'a asirayámbá tokéna mirá uráíye sé'a Káráisitiye tarúmai máyáantave'a usásintínkáanteni'a kwéiye.

13-14 ó'onkaa-kwaasi ombá sáwí'a kwé'e'a sáwí-imayaayave'o tirááyave'o kwéon-ambo kwakáantave'a Áánútuna némpa'a máyómbanivo Áánútu Káráisitinte tarútinkena aúnái'a umátínkaraiye. kesáá Áánútuna áamáamba íma isámai kawé'á kwéowananya kesáámó sáwí'o ówándaya aúváivimba agaimarówana kentáási sáwí-meyamba kentáásópa'a íma tíníntavena Ísu Káráisiti taaira'á pukáimba póna kesáámó sáwí'o ówándayaawe sáwí-imayaawe Áánútu maisiyuwénaya Ísu Káráisitimbo pukáimpinkembo usásinankaraintemba usásinkenaya aúnái'a umásinkenaya kentáási sáwí-imayaayavena íma imáyáa úmae kwéiye.

15 Ísu Káráísiti taaira'á pukáinka'a Sáátáánigona asirayáné kwená kwayó'narawati asirayáné maisuwéna usáyaaitaraimba áái'o tiyésamo kwaásimo tínkankesamo tiyáántámbo taantembá Ísu Káráísiti miráumai amáparawai túranka'a usáyaaitaraiye.

16 Ísu Káráísitimo keinárawatavenawe séna uráintave'a kampar-áimbá simásiyuwaavo sé'a kárákwiyoro. évakarawai évaka-tomba aambá aunésa anón-kanaa aambá aunésa kwíyómbó tayain-kánáá aambá aunésa saavaatirá'á aambá aunésa mirán-tántáá'á aambá áúnkaavo keinárawa'o mirán-tántáákómbó ímo kwaráiyasamo aavimbó maitinkáiyamba íma ísáaro.

17 mintántáá'á aánono paárinin-tantaakona awaamé'a umái agaráátinkaraimba mintántáákóná ááimba Ísu Káráísitima éna 'a paáruyaiye.

18 évakarawai kampa'á sésa kwaási úwoisan-tantaa'an-iye sésa kwíyómpaken-kwayo'narawati imáyáa mósá maré'a aamoí oró kampa'á kwéseмба miwí táái íma ísáaro. miwí kaainkáámbó awánaan-aimba kwésimatimesa sésa mindáyaveta amáparawai usáyaaitaraimba kwésesa miwí sáwí-imayaavinkemba kampar-imáyáá kwéesa miwí túma maé kwéiyesa

19 Ísu Káráísiti kentáárá'ó kárákwiraiwaimba íma tátoraamba áúkaawe. a'nónkó amápar-auwawaaka'o kárákwiraisanamo ánúnkomo amápa-kura'o tátokaisanamo anómbo intembá Káráísiti kwená kwaásira'a kárákwimai tátokaisasa Áánútuna imáyáavinkemba anómbo kwéovo minkámpá-kwáási Káráísiti kentáárá'ó kárákwiraiwaimba íma tátoraamba áúkaawe. mindáyave'a miwí táái íma ísáaro.

Káráísitinte tarútinkena aúiná'á umátinkarain-kwasai.

20-21 Ísu Káráísitimo pukáintemba keinárawa'a kwemó uráinteni'o uráamba kwaántá-kwaasiti aambá kwégwarowana minánkó tátokompinkemba Káráísiti iyátinkaraiye. marapákén-kwáási aambá áumbakaan-tontavesa sésa íma né'a íma uwá'namai awáné'a íma táto'mai awánaaro kwésen-aimba nóra séra kwégwaraao.

22 mináimbá kwaásiti imáyáavinken-aimba marapákén-tántáá'á póna nánáaomba úwoi násuwanaaowe.

23 mirán-áimbá kwésesa kwíyómpaken-kwayo'narawati imáyáa mósá marésa karuwaa'á kwéesa kampa'á sésa kwaási úwoisan-tantaa'an-iye sésa kentú-augwiyaamba toró sewasá évakarawai tuwánésa kampa'á sésa kawer-imáyáágwáráwáin-owe sembánivo mirán-áimbá kwáráamba sáwí-imayaayavesamo tirááyavesamo kwéomba íma kanaán-umai maisuwáinana ánásanivo úwoi kwaíkwai'a íniiye. mindáyave'a íma kawer-imáyáágwárá-kwáásín-owe seró.

3

1 Áánútu keinárawa'a usásitinkena Ísu Káráísitinka'a tarútinkena aúiná'á umátinkaraimba pó'a kwíyómpaken-tantaatave'a imáyáa é'a aamoí é'a Káráísiti Áánútu ayáánúrpa'a asirayán-áyámpá'á máyáin-ayampaken-tantaatave'a imáyáa é'a aamoí oro.

2-3 púwón-kwaasimo imáyáamo ímo ontembá keinárawa'a miráumai marapákén-tántáá'á íma imáyáa oro. Ísu Káráísitiyemo tarúmaimo máyáamba Áánútu miráumai kwentávái asiramái maígwáe séna

kwégarakwiyiye. mindáyave'a marapákén-tántáátáv'e'a íma imáyáa é'a kwíyómpaken-tantaatave'a imáyáa úmae iyóro.

⁴ Ísu Káráísiti aúnái'a umái máyáawaina ááimba pó'a kumíndara'a kwesé mé'a ó'ora-sagayan-ayampa'a ménaaowe.

aúnái'a umátínkáva'a kwéiyiye siráin-kwasai.

⁵ mindáyave'a ánásanintave'a sáwí-yantaatave'o tirááyave'o kwéowanamo kwéyavisin-tantaa'a túwáaro. mindá maarán-tántáá'án-iyé. áwáyo-tantaa'o kwéowaine tigaeyáv'é'o kwéowaine sáwí-yantaatave'o tirááyave'o kwéowaine túran-andamo kwéowaine mirámó kwéomba túwáaro. túran-anda kwéowai marapá-tántáátávésa aamoí ésa íma Áánútuntavesa aamoí kwéomba túwáaro.

⁶ Áánútun-aai íma ísámai kawé'á kwéesa mirá-sáwí'á kwéomba póna Áánútu áwáá'a séna sáwí-meyamba tímíniye.

⁷ ááéma mirá-sáwí-ámbá kwaré'a miráumai méraawe.

⁸ miráumai máyómbanivo ívé'a tínaaemba umáméro. mindá maarán-tántáá'án-iyé. áwáá'a kwésewaiye aaisambá kwésewaiye týámba kwéumatinkaawaiye simái sáwí'á kwéumatinkaawaiye sáwí-aimba kwésewaiye mirán-tántáá'á tínaaemba umáméro.

⁹⁻¹⁰ sáwí-kwaasi mé'a mirá-sáwí'á uráambanivo á'a ivátuwe'a aúnái'a umái mé'a Áánútumbo kawé'ó umáimo awánanaaontavena kwenkáání'a umái aúnái'a umátinkena miráumai aúnái'a umátínkáva'a kwéiyivo keinárawapinkemba kampar-áimbá íma seró.

¹¹ Áánútu mirá uráintavena maarán-áimbá íma aivar-áimbán-iyé. évakarawai Yúta-kwaasi owasá évaka'a ó'onkaa-kwaasi owasá túra'o kárámimo araa'énamo kwéowai owasá évaka'a ímo túra'o kárámimo araa'énamo kwéowai owasá anón-umipaken-kwaasi owasá ó'on-kwaasiti mayáír'á méeyámbakaan-kwaasi owasá úwoimo máyáan-kwaasi owasá mirá kwéovo mináimbá íma aivar-áimbán-ivo Ísu Káráísiti aivarí'a umái ména kwená kwaási amáparawaivimba máyáiyé-aimba aivar-áimbán-iyé.

¹² Áánútuna kwaási-i'a owaná arumbá kwétimena ítámarena séna kendéin-owe siráimba pó'a maará iyasa tuwánanaaowe. tiruntavé'a é'a kawé'á umátinke'a kentúma íma maé iyé'a paru umátinke'a umbai-yántáá'ó kwáyáimpimba asiramái máyáamba íma ivátuwe'a

¹³ íma ááéma áwáá'a sé'a évakarawaimo sáwí'o umátínkémba íma imáyáa é'a anondá mirán-oro. Ísóigo kentí sáwí-imayaamo maitiyuwéna ímo anondámo sáwí-meyambo tímíntemba keinárawa'a mirán-oro.

¹⁴ mirámó kwéomba keinárawapimba amáparawaivimba tirumbá kwétime'a mirámó é'o é'a mimbórá-ímáyáá kwéé'a minámápár-áintáv'é'a kawé'á umái ménaaowe.

¹⁵ mimbórá-ákúní'a umái mé'a paru umái ménaaontavena Áánútu ítámakimba pó'a Ísu Káráísitimo parumó umátínkáimba kentáásirumpimba kwaikwai'a ínkwáe-imayaa é'a súwi seró.

¹⁶ Ísu Káráísitina ó'oran-kawer-ainko kentirumpimbá anómbe íno. keinárawapimba kawer-ímáyáávínkémbá kwenáái mósímam-besímamba úmae kwéiye'a arupí umátinke'a Áánútumpa'a súwi kwése'a Áánútun-aai aúvávimba agaimakáan-aimba sé'a monor-ímá sé'a Áánútun-amanko simátimakain-ima sé'a Áánútuntave'a tirumpimbá aamoí kwéé'a ímá seró.

17 mayáimó kwémae'o aaimó kwésemba Ísóigo Ísuna asirayándéi mirá kwée'a kwemá keinárawate máyaintave'a Áánútu kentáásivompa'a súwi seró.

aarakwáre tíráá'maare miwítí kwaasái.

18 aaraiyómbá ísáaro. Ísóigondeiman-ovo kentuwai'máá táái ísáaro.

19 kwaai ísáaro. kentuwainímbáá'a tirumbá kwétime'a íma sáwí'a umátinke'a kawé'á umátinkáaro.

20 iyámpói-inaamaru ísáaro. amápa-tantaatave'a kentinóvowi táái ísáaro. mirámó íyanamo éna Ísóigo aamoí íniye.

21 iyámpói tivoísái ísáaro. kentí iyámpóimo arupí umátinkanaemo kwésemba kentí iyámpói íma kawé'á úmaesa íyóvo-imayaamo é'a úwoisan-aimpinkemba simái kaenáaro.

22 évakarawai miwítí mayái mayáígwáe sésa meéyámbakaawai ísáaro. amápa-tantaatave'a kentí anón-kwaasi táái ísáaro. miwí túranka'a aamoí umásinkaigwae su'maiyave'a íma mirán-káwé'á é'a úwoi-kanaagwara'a mirán-káwé'á é'a Ísóigontave'a táátavai-imayaa kwée'a kentí anón-kwaasiti mayáiyávé'a íma kaer-imáyáá é'a kawé'-máiyái máyáaro.

23 mayáimá kwémae'a sé'a kesí anón-kwaasiti mayáiyé su'mai ímanivo Ísóigona mayái-kwáásiyá úne sé'a kawé'-máiyái kwémae'a karuwaa'á oro.

24 mirámó kwéomba maarán-áimbá imáyáa oro. Ísóigo kwená kwaásiyavena to'mayaa úmakaimba mimbéyámbá timíniye. Ísóigo Káráísiti kentí anóndako úramba ména kentí meéyámbá tiména

25 sáwí'o uráawai sáwí-meyamba timíniye. íma taaínkaar-umai-meyamba timínivo arupí umai-meyamba timíniye.

4

1 meéyámbakaan-kwaasiti anon-kwaasi ísáaro. kentí mayái úwoi kwémayaan-kwaasira'a arupí umái kawé'á umái kárákwire'a maarán-áimbá imáyáa oro. miwítí anóndakoe kentí anóndakoe mimbóráwáimá éna kwíyómpa'a máyáivo arupí umái kárákwiyoro.

námúnaa sésa arupí umái maésa owáiná kwaasái.

2 amáparawai ísáaro. námúnaa símae kwéiye'a mirá kwéomba íma ó'on-ó'on-imayaa é'a námúnaamo kwésen-imayaa é'a Áánútumpa'a súwi seró.

3 námúnaamo kwésemba kentááyáváígwará'á súwa'naa umai seró. Áánútumba áísaa íyana aambá kwiyínata áséi-kwasaiya simátimenaumne. mináimbá aúpá'á makéna agaráátínkaraimba mináínkóná ááimba Ísu Káráísitiman-íye. aúpá'ó makéna agaráátínkarain-aimba simátimewandarakemba áwáá'a siyésa ándáva'a mósinkaraawe.

4 Áánútu mimbáyái símakowa'a mairáundanivo kwenáái avora'á simátimenaundayave'a súwa'naa umai námúnaa seró.

5 Áánútumpa'a íma tamáyáan-kwaasivimba kawer-imáyááwínkémbá kawé'á umái mé'a kanaamo kwáyaindara'a miwívimbá Áánútuna mayái maimaé íyóro.

6 aaimó kwésemba kawer-áiné áséi-aine su'mai kwésemba pósa tísaa íyamba anondámo simátimiyana-aimba íma avakáá é'a áséi-aine su'mai simátiméro.

7 kentáásí kwaásigo áwí'a Tikikása kwená imáyáa kwéundawai kentópa'a kweémena kesáái amápa'a kosimátiminiye. kesáámó úndantemba Ísóigona mayái-kwáásí ména mimbáyái íma ivátuwena kawe'á umái kwémaena

8 kentáásáái kosimátimena asiramátinkanintave'a ai'maráúnana kentópa'a kweémena kwíníye.

9 moóráwai kentí naaópakewai áwí'a Ónísímasi kwemá kentáásí kwaásigo éna kwená imáyáa kwéundawai kawe'-máayái kwémayaiwai kwesé kwémesarai kentáávimbá paáurain-tantaakon-aaí kosimátimeyaaóiye.

10-11 moóráwai áwí'a Árisítakasi kesé ándáva'a máyáiwai keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésisana Páánápáasi anáávéigo áwí'a Mááka keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésisana moóráwai áwí'a Yósúwa moórá-kwí'a Yásátasi keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésiye. ké'naamba maanáimbá simátime'a sé'a Máákaamo kentópa'o kwémenamo kwínimbo é'a kawe'á umánkáaro kwésune. Yútaa-kwaasi Ísu Káráisitíye tarúmáimo máyáampinkemba minkáumbó-kwáásiyé su'mai kesé mayái kwémaesa Áánútumo kárákairaipa'o kwaásimo ménaaontavesa kesé mayái kwémaesa kwéasiramasinkaawe.

12 moóráwai kentí naaópakewai áwí'a Épávarasi keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésena kwemá Ísu Káráisitina mayái-kwáásí éna keinárawa'a túwa'naa umái asiramái námúnaa símae kwéiyena Áánútumpa'a maarán-áimbá kwésiye. Áánútun-aaí asiramái táto'mai kawe'á é'a Áánútumbo arááímo tainí'a amápa'a kwée'a táákaevayan-kwaasiraamba umái asiramái ménaaontavena mindáyavena námúnaa kwésiye.

13 keinárawa'a Kórosi-naopaken-kwaasiye Áréótisiyaa-naopaken-kwaasiye Írápórisi-naopaken-kwaasiye túwa'naa ínintavena anóm-bayai kwémayaimba awáné'a kwésimatimune.

14 moóráwai áwí'a Árúku kwená imáyáa kwéundawaiya kentáásí sontaa-kwáásí éna keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésisana moóráwai áwí'a Tímási keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésiye.

15 Áánútuna kwaási Áréótisiyaa-naopakewaiyaveta séta kawe'á umái máéro kwéseta Áánútuna kwaási Nímpaana naaúmpa'a torupamáí máyáawaiyaveta séta kawe'á umái máéro kwésunda kosimátíméro.

16 maanáúváiinkén-áimbá táámpamai síya'a amáparawai isáiyuwe'a ti'maráiyasa maimaésa Áánútuna kwaási Áréótisiyaa-naopa'a máyáawai mátimiyasa awánésa isáaro. miwiyávé'a tímakaunda-auvai timíya'a mimpínkén-áimbá isáaro.

17 moóráwai Ákípásimba simáme'a sé'a Ísóigo ámakaim-bayai asiramái kwémae ánásao siyé simáméro.

18 ayááír'a kemá Póro agaimaráúmpo awáné'a kwenayáánavi'a póna kwenááíman-íye sé'a isáaro. kemá Póro sé'a kawe'á umái máéro kwésune. kemá ándáva'o máyaunda-imayaa kwée'a Áánútumpa'a námúnaa símae íyóro.

Áánútu úwoimo kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

1 Tésárónaika

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-iy'a'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Tésárónaikaa-naoraa-kwaasitopa'a agaimái mátímakaiye. Póro áséi-kwasai kosimátimuwasa isésa áraire sésa Ísunka'a aráápamai méraawe. minámbá aantá-kwaasi táái-auvaivimba 17:1-9-vimba kwáyáiyé. Ísun-aaí Póro ó'on-o'on-daopa'a kosimátimena Kórínti-naopa'a komáyónka'a Tímóti Tésárónaikaa-naopaken-kwaasi táái kosimátimena kwéaisaa-un-aimba kosimámuwana anondá-aimba agaimái tímúwasa mátímakeawe.

1 kemá Póro maanámbá maanáúváivimbá agaimarúmpo isáaro. moóráwái áwí'a Sáírasiye moóráwái áwí'a Tímótiye kesé máyaayanka'a moórá-kwasai sénaumpo isáaro. Tésárónaikaa-naopakewaima Áánútuna kwaási isáaro. Áánútu kentáásivowae tarúmáimo Ísóigo Ísu Káráísitiye tarúmáimo máyáawaima isáaro. Áánútu úwoi kwétuwa'naa-ena paru kwéumatinkaintave'a námúnaa kwésune.

Tésárónaikaavaken-kwaasi Áánúntumpa'a agevamái máyáan-kwasai.

2 námúnaamo súndarataamo únda keinárawataveta imáyáama éta Áánúntumpa'a aasiyaasi súwi kwésune.

3 Ísun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a pó'a kwená mayáimá kawé'á umái kwémayaawe. Áánútumba tirumbá kwéametave'a pó'a kawé'-máyaímá asiramái kwémayaawe. kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti árai'a kumíniye sentáv'e'a pó'a asiramái mé'a kwéamu'maraawe. miráráán-umai máyáantaveta imáyáama éta Áánútu kentáásivowampa'a súwi kwésune.

4 Áánútu arumbá kwétimena kwená kwaási-i'a umátínkaraimba á'a tuwánaraumne.

5 íma kentáási imáyáavinkemba úwoi-kwasai kosimátimewandanivo Áánútun-amanko keséya máyowata Áánútuna asirayánkwárá'á áséi-kwasai kosimátimeta áséi-kwasaiyaveta áraire asiramái siráundaya mináséi-kwásái kosimátimewana'a ísaraawe. ísówata séta Áánútuna kwaásiman-owe siráumne. keinárawate keséya maéwándarata kwétuwa'naa-eta máyaawana'a suwánaraawe.

6 Ísóigomo úntenkwara kesáámó ówándantenkwara'a mirá uráawe. mirámó umbá umbái tiyómbanivo íma ivátuwanae sumbá simátímakon-aimba méyatokaawe. Áánútun-amanko imáyáama tímúwa'a tirumbá kawé'á umái mé'a áséi-kwasai méyatokaawe.

7 miráráán-umai máyómbe pósa Áánútun-aaiyavesamo áraire kwésen-kwaasima Másétóniyaavakente Ákáyaaavakente miráumai-naoken-kwaasima kembá tuwánésa kemó untembá miwímá uráawe.

8 Ísóigona kwaasái keinárawatopakemba simátíma'maesa kuráawe. íma Másétóniyaa-kwaasigwara Ákáyaa-kwaasigwarare su'mainivo amápar-ayampaken-kwaasigwara'a ísaraawe. Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáan-aimba amápar-ayampaken-kwaasi ísaraawe.

Áánútunka'a agevamái máyáan-aimba á'a ísáamba póta íma ókwarata simátimenaumne.

⁹ kentópataamo komaéwándara'a kawé'ó umásinkarontavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe. kwaántá-kwaasiti aambá tuwésa Áánútunopa'a tiróntavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe. Áánútu asirayánkwaráwái áair-Isoigo kwená mayáímá kwémayaantavaiye sésa kawer-áimbá kwésewe.

¹⁰ ókwará'a kwíyómpakemba Áánútu ááninko Ísuma kumíníye sé'a kwéamu'maraantavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe. Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowana sáwi-imayaama tátokaimpinkemba iyásinkenaya kawepátá mósinkena séna Áánútu aavimbá maitinkáíndara'a iyátinkaundawai íma maitinkáníyemo siráiwaimba amu'maráantavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe.

2

Tésárónaikaava'a Póro mayái mairáin-kwasai.

¹ kentáási kwaásiyono. keinárawate komaéwándarata áúgwara'-mayaimo mayááwándaya áta suwánaraawe.

² ímo kentópa'o kówánda-kanaavimba Vírípai-naopa'a komaéwánasaya suwánamai sínkamesaya sáwí'o umásínkón-aimba á'a ísaraawe. Áánútu kwená asirayámbá símakowana póna íma sáá'a kówata úwoi poposaa umáíya Tésárónaikaavata kentópata Áánútuna áséi-kwasai kosimátímakaumne. sáwí'o umásínkówaiya umbaiyá siyómbanivo íma tuwááwándaya

³ íma kampa'naampár-ímáyáávínkémbá simátimeta íma aarai-úmóyán-ímáyáávínkémbá simátimeta íma kwaé'mái-aimpinkemba simátimewándayaanivo

⁴ Áánútu kentááyávéna séna kesí kwaási ontávé'a áséi-kwasai kosimátíma'mae'a koró súwata simásímakain-aimba kosimátíma'maeta kuráumne. Áánútu kwenísarena kesiruntá taainánimba póta mayáímá kwémaeta séta kwaásimo suwánésayaamo ésa évaka'a aamoí iyasa évaka'a íma aamoí ónááomba póna Áánútu suwánéna aamoí íníye-imayaama éta mayáímá kwémaeta

⁵ kentópa'a áséi-kwasai kosimátimeta íma tirunkáámbá koairá'mai-aimpinkemba kosimátimewándaya ísaraawe. íma simái á'owana náaindaantaveta súran-anda kwéeta kosimátimewándaya Áánútu suwánaraiye.

⁶ íma simáimo keinárawakwara ó'on-kwaasigwara'a kesúwita anómba óné-ímayama ovó séta kosimátímakaumne. keinárawate maéwándarata Ísu Káráísiti si'marón-kwaasiya ówándanivo íma anón-kwaasi-ita umái méta

⁷ kwempatá umái méta aaraigómó kwená iyámpóimo kárákwiyin-ita uráumne.

⁸ keinárawa'a kesiruntá tímaketa Áánútuna áséi-kwasai kosimátimeta sínkamiyata puwúnavo-imayaa íya ówándaya Áánútuna áséi-kwasai kosimátímakaumne.

⁹ kentáási kwaásiyono. keinárawate maéwándarataamo asirayám-báyáímó mayááwánda tááka'a makáawe. Áánútuna áséi-kwasaimo simátimewándaya no'wáamba írarómba enónka'a aaváyaara'a mayáiyá

mairáumne. toómbá íma úwoi simígwáe séwándaya toómbá meéyán-umai kwénetá mairáumne.

¹⁰keinárawa'a Áánútunka'a agevamái máyáawaiye maéwándarata kawé'a umái arupí umái méta íma sáwí'a ówándaya maéwána'a suwánontemba Áánútugwara'a suwánaraintaawe.

¹¹⁻¹²tivoísáimo kenti iyámpóimo kárákwiyonten-umai moórá-mora-umai kesáámá kárákwireta méta paru umátinketa Áánútun-aaí kawer-áimbá kwésimatimeta séta miraráámbá íyantave'a Áánútu arááíma kwáréwana Áánútu aamoí íníye siráumne. Áánútu kwésimba pó'a kwemó kawaáípa'a kwená ságan-ayamapa'a táménaaowe. mirámó íyantave'a Áánútu arááíma kwáréwana kwemá aamoí íníye.

¹³maarán-áinkwárá'á Áánútumpa'a aasiyaasí súwi kwésune. Áánútun-aaí simátiméwándarata keinárawa'a sé'a kwaásí taaiman-íye íma sumbá Áánútun-aaíman-íye sé'a tirumpimbá asiramái méyatokaawe. simátimakaunda-aimba árai'a Áánútun-aaíman-íye. simátimakaunda-aintave'a áraire kwéseмба póna mináínkó kwétuwa'naa-íye. mindáyaveta iséta Áánútumpa'a aasiyaasí súwi kwésune.

¹⁴kentáásí kwaásiyono. Yútaa-ayampaken-kwaasi Ísóigona kwaásí Ísu Káráísitiyemo tarúmaimo máyáan-kwaasimo uráantemba keinárawa'a mirá uráawe. Yútaa-ayampaken-kwaasimo miwívínkémbá Ísu Káráísitin-aaíyavesa áraire kwésempinkemba sáwí'a umátínkaraantemba kenti kwaásí kembá sáwí'a umátínkaraawe.

¹⁵miYútáá-kwaásí títwá'náma naaóv'á Áánútun-aaí simátimakowai tínkanto'na úmae kwéiyuwasa putásowasa maimaé kwéiyesa mátínkamae iyówasa miwí tisaavutantamba ésa ívé'a máyáawai Ísóigo Ísumba inkámúwana puwúwasa kentáámá sáwí'a umásinkesa kwakáawe. mirá untávéna Áánútu íma aamoí umátínkaraíye. miwímá amápa-kwaasiti namuro-kwaásíráámbán-owe.

¹⁶Áánútu sáwí-ampakemba kawer-ámpá'á métinkanintaveta ó'onkaa-kwaasiyaveta Áánútun-aaí simátima'maeta kwégundaya Yútaa-kwaasi aambá áúsinkesaya amápa-kwaasiti namuro-kwaásíráámbá kwéowe. títwá'náti sáwí-mayaigwara'a ívé'o máyáan-kwaasi maimaé kwéiyowana ívé'a Áánútu áwáá'a kwétiyíye.

Póro ókwara'a kotuwánanae siráin-kwasai.

¹⁷kentáásí kwaásiyono. kembá tiyuwéta maanká'á sáwíyanka'a taméta keinárawataveta imáyáama ávááraumai kwéeta kembó kotuwánanaunda-antaveta kwéavakaa-eta

¹⁸ókwara'a kotuwánanae séta kemá Póro sé'a ókwara'a kotuwánanae síma-síma'a kwéunana Sáátáánigo aambá áúsinkaraíye.

¹⁹naaémba Ísóigo Ísuma kumínimba aúranka'a kométa nóintaveta amu'maránaundayawa'i. nóintaveta aamoíyá ónaundayawa'íyo. keinárawataveta imáyáa éta aamoíyá ona'á

²⁰kentáá súwí'a mósá maráiyana sirunkóyá aamoí íníye.

3

1 kentávékai ávááraumai imáyáama kwéekaimanivo maankákái maékai keinárawa'a ó'opa'a máyáantavekai Áténesi-naopa'a keirái maékai

2 Tímótimba ai'marááwáyana kentópa'a kuráiyē. Tímóti kentáásí kawēkwáásí póna kwesé keséya Áánútuna mayáíyá kwémayaunanaya póna Ísu Káráisitina ásí-kwasai simátíma'maena kwégwiye. kotirávayaina'a Áánútunka'a agevamái asiramái meígwáe sé'a Tímótimba ai'marááwánana kuráiyē.

3 Áánútun-aaí ímo isááwai sáwí'a umátinkaiya'a Áánútumba aúwáavo sé'a Tímótimba ai'marááwánana kuráiyē. Áánútu séna kesááimo ímo isááwai sáwí'a umátinkanaaowe siráimba pósa kentáá sáwí'a kwéumasinkaamba á'a ísaraawe.

4 keinárawate maéwáandarata séta sáwí'a umásinkanaaowemo siráundaya ívé'a magwévaaris'a kwéawanaawe.

5 kemá imáyáama é'a Sáátáánigo séna Áánútumba auwésa kesáái isáígwáe siráintave'a mirá uráawe. Áánútunka'a agevamái máyáao sé'a kentáái isánáe sé'a Tímótimba ai'marááwánana kentópa'a kuráiyē. kentópa'a mayáimá komayááwánda áúgwara'-mayaima mairáunda ívé'a mimbáyáígón-áuma íma kwáivo sé'a Tímótimba ai'marááwánana kuráiyē.

6 Tímóti kentópa'a koména koyauweréna kesópa'a téna keinárawatavena séna Áánútumpa'a tirumbá kwétimesa kwenká'á agevamái asiramái máyaawe séna ásí-kwasai tasimásímakaiye. keinárawa'o kentáv'é'o sé'o kawer-áimbá kwéiyemo senkwárá'á tasimásímakaiye. kesáámó sétaamo keinárawa'a kotuwánanaemo súna'o kentááyáv'é'o tatuwánanaemo senkwárá'á tasimásímakaiye.

7 Áánútun-aaí kwésimatimundarakemba évakarawai sáwíta umásínkáanka'a Áánútun-aiyavesa áraire séna kwenká'á agevamái asiramái máyáan-aimba tasimásímakaimba póna sirávayai-aimba tasimásímakaiye.

8 Ísóigompa'a tarúmaimo asiramáimo máyáan-aimba iséta póta kawetá umái máyaumne.

9 Áánútunka'a asiramái máyáawata póta Áánútunopata kentáásirunko kawé'á kwéisata Áánútumpata súwi kwésune.

10 keinárawatopa'o kónaunda-aimba Áánútu kwi'maránintaveta eénáínka'a aaváyaara'a Áánútumpata asiramái áísaa úmae kwéiyune. Áánútun-aiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáambanivo moóráva'a kwéyuwaantaveta kotúwa'naa ónáe séta Áánútumpa'a asiramáiya kwésune.

11 námúnaa kwésundaya pósarai Áánútu kentáásivoe Ísu kentáásí Ísóigoe umái kentópa'o kónaunda-aimba kwisinkáyááoiye.

12 námúnaa kwésundaya póna kesiruntá ávááraumai tímakaundanten-umai Ísóigoma imáyáa tímína'a moórá-mora-umai ísámai kentirumbá kwétimé'a amápa-kwaasivimba kentirumbá kwétimé'a ménaaowe.

13 mirá íyana Áánútu kentirunkómbá asiramátinkaina'a Ísu kentáásí Ísóigomo kwená kwaásiyemo kumíndara'a Áánútu kentáásivowa aúranka'a kawé'á umái maíyana sáwí-aimba kempímbá íma kwénintaveta námúnaa kwésune.

4

miráyáámó kwéunanayaamo Áánútumo aamoiyáámó kwéumasinkain-kwasai.

¹ kentáásí kwaásiyono. moórá-ainkwará'a isáaro. Ísoigo Ísuwe tarúmaimo máyaundayaveta kwákwiyeta asiramái simátimeta séta Áánútumbo arááímo taiwáíná ááimba agaráátinkaundaya kwa'maé kwégwiyana Áánútu tuwánéna aamoí umátinkaniye. mináínkóná ááimba á'a kwégwaraavo miráumai kwa'maé'a koró.

² Ísoigo Ísu simásimakain-amaanta simátimewanda á'a isé'a kwégwaraawe.

³ Áánútu maarámó iiyávéna kwéankaiye. keinárawa'a Áánútumpa'a té'a kwendéi taaúráaro. aarai-úmóyáné inaamaru-úmóyáné aseráaro.

⁴ kwaaimó é'a aaraimó mayánááomba arupí umái máyáaro. mirámó onááomba Áánútu mirámó iiyávéna kwéankaiye.

⁵ Áánútumpa'o ímo tiráan-kwaasimo ontembá íma mirán-oro. póiyankomo kwaaván-ínimbó maráintemba íma mirán-oro.

⁶ Áánútuna áamámba miráumai kwáyaintavai aaraimó mayánááomba kentí kwaásima íma sáwí'a umátinkáaro. ké'naamba simái ságamatimeta séta mirá-sáwí-ámpá'ó kwíyanamo éna Áánútu umbai-méyámbá timíníye.

⁷ Áánútumo kwená kwaási-i'o umásínkáinta kawé'ó umáímo maíyáváiyá kwéumasinkaintaawe. íma sáwí'a umái mai-íta kwéumasinkaintaawe.

⁸ mindáyavesa súnda-aimba isésa tínaaemba umámiyawaima íma kwaásiye su'mai tínaaemba umátimenaomba pósa Áánútu kwenamambá kwétimiwainkwará'a tínaaemba umámenaaowe.

⁹ keinárawa'a kentí kwaásima Áánútun-aaiyave'a áraire kwésen-kwaasi moórá-morawaivimbo kentirumbó kwétimen-aimba Áánútu agaráátinkaraimba pó'a á'a mirá kwéovo moórá-morawaivimbo kentirumbó kwétimen-aimba maankwándááivimbá íma agayánaumne.

¹⁰ keinárawa'a Másétóniyaa-ayampaken-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire kwésen-kwaasivimba á'a kentirumbá tímakaawe. asiramái séta moórá-morawaivimba kentirumbá tíma'mae'a iyóro kwésumpo

¹¹ asiramái imáyáa kwé'e'a paru umái mé'a kentúra'a kárákwiyé'a toómbó mayánááontave'a mayáimá máyáaro. mináímbá á'a simátímakaunda

¹² mirá é'a mayái mayáiyá'a Áánútumpa'o ímo tiráan-kwaasi tuwánéna keinárawatavesa kawé-kwáásimá owémá sénááowe. mirá é'a mayái mayáiyana íma tááin-tinkaniye.

Ísóigoma kumínín-kwasai.

¹³ kentáásí kwaásiyono. Áánútun-aaiyavesamo árairemo siráan-kwaasimo púwówasamo utámakaan-kwaasi tááiyave'a tirunkó sáwí'an-ivo séta árair-aimba simátiménda isáaro. Áánútunka'o ímo agevamáimo mésamo Ísu kumíndara'o pukáampinkembo usásinaiyavesamo ímo amu'maráan-kwaasi tirumbá sáwí'a kwéivo keinárawa'a mirá ovó séta senda-áintá isáaro.

¹⁴ Ísu pukáimpinkemba usásinkaintaveta áraire kwésumpo Ísun-aaiyavesamo árairemo sésamo pukáan-kwaasi Áánútu miwígwará Ísunkwará'o tiránín-aintaveta áraire kwésune.

¹⁵ simátíménda-aimba Ísóigoma siráin-aiban-iyé. Ísóigoma kumíndara'a úwoimo túvamaimo máyáan-kwaasi pukéwai aiva'á íma usáyaaitanaaowe.

16 Áánútuna kwayó-káwáánákó kwíyómpakewai aái sínana Áánútuna uwírenko anónka'a aái sínana Ísóigo anónka'a kwésindavinkemba kwíyómpakemba kumínimba Ísu Káráisitín-aaiyavesamo árairemo sésamo pukáan-kwaasi aiva'á usásinaiyata

17 Ísu Káráisitín-aaiyaveta áraire sétaamo úwoimo súvamaimo máyáandawaiya kusirámbayainata ainámpímbá aiva'ó iráawaise uyorupéta Ísóigomba uawánéta miráumai aasiyaasí Ísóigowe maí'maí'a ónaundayaawe.

18 mindáyave'a síma-síma kwée'a tirávaimai máéro.

5

Ísóigo kumínintavetaamo to'mayaa ónaunda-kwasai.

1 kentáásí kwaásiyono. Ísóigo Ísumo kumínín-kanaama íma ísare'a maankwándááivimbá íma agairáumne.

2 kemá ísaraamba no'wáámba umóyán-kwáásímó anompintumáivimbo tintenkáán-umai Ísóigo Ísumo éna miráumai kumíníye.

3 kwaásimo maarámó sésamo ívé'a kawé-kánaáivimbá aánoumai máyaumne sénááombanivo avekáámbó éna sáwí-kanaao téna tasáwí'a umátinkaniye. aaraigóná kanaamó tisanamó ímbá iyámpói kwémarankaiye. mirámó ontembá misáwí-kánaáómó éna íma asétinkainda amáparawavimba tátoraniye.

4 kentáásí kwaásiyono. umóyán-kwáásígómó kentí náaindaambo tamaimairáina'o awáné'o é'a táátave'a ónááombanivo íma túnkaiimpimba máyáamba póna Ísóigo Ísumo kumínimba íma táátave'a ónááowe.

5 keinárawa'a sáma kaiwái áráá'maa'a owatá kesáágwará'á íma túnkaiwaindeiya úmpo sáma kaiwáindéiya úne. íma sáátaveta ónaumne.

6 évakarawaimo ombá Ísumo kumínín-imayaa ímo ombá tavú'máimo túmó kwáéntenkaamba kwéovo kesáá íya miráyá éta kárákwimaiya kawer-ímáyáá umáiya ménaumne.

7 kwaásima no'wáámba tuún-kwáéwasa uwo'aó'-nómbó kwénaan-kwaasi no'wáámba nésa uwo'aó'á ónááovo

8 kesáá sáma kaiwái áráá'maa'a póta íma miraráántá ondayá kawer-ímáyáá umáiya ménaumne. miráumai méta kweukáámbó avérimaiyaamo máyaundantemba Áánútunka'a agevamái méta kwaásivimba siruntá kwétimeta máyaumne. kweu'néimó súwawaa'o ánáan-kwimaimo máyaundantemba Ísu Káráisiti kusiránintaveta amu'maréta ménaundayaawe.

9 Áánútu kwená kwaási-ita umásínkaraimba kentáásí sáwí-mayairakemba Áánútu áwáá'a simásínkanintavena ímanivo Ísóigo Ísu Káráisiti kentáásí sáwí-mayaigomo tátokaiimpinkemba iyásinkenaya kawepátá mósínkanintavena Áánútu kwená kwaási-ita umásínkaraintaawe.

10 Ísóigo Ísu Káráisiti kentávénáya ísámai pukáimba póta kumínataamo éta úwoimo máyaunda-kwaasigwara pukáan-kwaasigwara'o éta kweséya ménaumne.

11 mindáyave'a moórá-mora-umai túwa'naa e'a kawer-áímbá síma-síma'a iyamba pó'a asiramái ménaaowe. á'a kwéomba pó'a mirá úmae iyónááowe.

12 kentáásí kwaásiyono. moórá-aimbo asiramái simátíménda ísáaro. keinárawapimba mayáimá maésa kawer-áímbá simátimesa asiramái

arupí umátinkanaaontavena Ísóigo miwí usásintinkarain-kwaasi táái taagwiyávóro.

¹³ keinárawapimba miwí mayái kwémayaantave'a pó'a miwí táái mósá maré'a kentirumbá kwétime'a máéro. keinárawapinkemba moórá-morawai paru umái máéro.

¹⁴ kentáási kwaásiyono. asiramái súndaya kavóná-kwaasiyave'a asiramái sé'a arupí umátinkáaro. táákavuravumo íyan-kwaasi tirumbá asiramátinkáaro. aamoisayán-kwáásígwará'á túwa'naa oro. amápa-kwaasinamba kwempa'á aánoumai máéro.

¹⁵ kembó sáwí'o umátinkéwa'a anondá miwí sáwí'a umátinkáavo sé'a aambá áúntinkaaro. aasiyaasí miráumai keinárawate umái ó'on-kwaasigwara'a kawe'á umátinkáaro.

¹⁶ aasiyaasí tirunkó aamoí ina'a mé'a

¹⁷ Áánútumpa'a námúnaa símae iyé'a íma agándaaro.

¹⁸ kentópa'a ó'on-o'on-tantaa'a kawe-tántáá'á umbai-yántáákwará'á tínimba Áánútumpa'a súwi sé'a máéro. mirámó onááomba Áánútu mirá íyávéna kwéankaiye. Ísu Káráísitiye tarúmai mé'a Áánútumpa'a amápa-tantaatave'a súwi kwéseмба Áánútu mirá íyávéna kwéankaiye.

¹⁹ Áánútun-amankomba íma aambá áúnanke'a

²⁰ Áánútun-amankoma simátímakain-aimba kwésimatimiya'a mináímbá íma tínaaemba umáméro.

²¹ amápa-tantaa'a taaíntuwe'a kawe-tántááká'á asiramái méyatoraaro.

²² amápa'a ó'on-o'o-sawi-yantaatave'a aséráaro.

²³ Áánútu paru kwéumatinkaiwaina ááimban-íye. kwemá keinárawa'a kwendéí auráníntaveta námúnaa kwésune. Áánútu kentí imáyáara'a túwawaaka'a timanka'á kárákwiyina'a kawe'á umái ménaaomba Ísóigo Ísu Káráísiti kumíndara'a íma sáwí-aimba kempímbá kwénintaveta námúnaa kwésune.

²⁴ Áánútu áraikona ááimba póna kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyarawai kwemó siráinteni'a mirá umátinkaniye.

²⁵ kentáási kwaásiyono. Áánútumpa'a kentááyávé'a súwa'naa umai námúnaa seró.

²⁶ Áánútun-aaiyave'a áraire kwésewai tiyáámba tíméro kwésune.

²⁷ Ísóigo simásímakaintave'a asiramái simátíme'a sé'a maankwándááivínkén-kwásái Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai amáparawai simátíméro.

²⁸ Ísóigo Ísu Káráísiti aasiyaasí úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro siráunda mináímbá kwéanasaiye.

2 Tésárónaika

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-iyayiyo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Tésárónaika-naoraa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasitopa'a agaimái tuwówana moóráwai mátmakaiye.

¹ kemá Póro maanámbá maanáúváivimbá agaimarúmpo ísáaro. moóráwai áwí'a Sáírasiye moóráwai áwí'a Tímótiye kesé máyaayanka'a moórá-kwasai sénaumpo ísáaro. Tésárónaika-naopakewaima Ísóigona kwaási ísáaro. Ánútu kentáásivoe tarúmai Ísóigo Ísu Kárásitiye tarúmai máyáawaima ísáaro.

² Ánútu kentáásivowawe Ísóigo Ísu Kárásitiye úwoi kwétuwa'naa-esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

³ kentáási kwaásiyono. ááema Ánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a ívé'a asiramái Ánútuwe aráápamái máyáawe. ááema moórá-morawaiimba kentirumbá tímakaamba isa'á ívé'a kentirumbá tíma'mae kwégowe. mirámó kwéomba mindáyaveta Ánútumpa'a súwi símae kwéiyeta námúnaaya kwésundaya kawetá kwéune.

⁴ Ísu Kárásitina kwaási ontávésa sáwí'a umátinkesa tí'a iní'a kwéumatinkaamba Ánútunka'a agevamái mé'a íma auwé'a kwentávé'a ísámai asiramái máyáamba póta Ánútuna kwaási moórá-mora-naopimpa'a máyáanta simátimeta kentúwí'a mósá makáumne.

⁵ miráumai asiramái máyáamba pósa tí'a iní'a kwéumatinkaamba íseta seta Ánútu arupí-meyamba timínimba póna kawe'naráwari'a kwéumatinkena kwégaragwiyiye kwésune.

⁶ Ánútu arupí umái máyáiwai sáwí'o kwéumatinkaawai sáwí-meyamba tiména

⁷ kentí umbai-yántáaré kentáási umbai-yántáaré ánásasiyuwanintaawe. Ísóigo Ísu kwíyómpakemba kumíndara'a kwená asirayán-kwáyó'narawakwara'a iraráámbá kúra'mae kumíndara'a kentí umbai-yántáaré kentáási umbai-yántáaré Ánútu ánásasiyuwena

⁸ Ánútumpa'o ímo tésamo nénka'o máyáawai sáwí-meyamba tiména Ísóigo Ísuna áséi-kwasai ímo taagwiyavíyawai sáwí-meyamba timíniye.

⁹ miwítí sáwí-meyamba maarán-iyé. sáwí-meyambo kwaikwai'o ínín-ayampa'a aasiyaasí maí'maí'a iyana Ísóigo aambá ítáyuwainasa kwenópa'a íma iyésa kwená ó'oran-asirayamba íma awánanaaowe.

¹⁰ mitáwai kumíndara'a kwená kwaási kwenáaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáawai kwenáwí'a anómbo umánkesa áwí'a mósá marésa aamoí ónááowe. Ísun-aaí simátimewanata keinárarakwara'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáamba pó'a mirá ónááowe.

¹¹ mindáyaveta keinárawa'a túwa'naa eta maarán-áimbá námúnaa símae kwéiyune. Ánútu kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyena kawe'naráwari'a umátinkanintaveta námúnaaya kwésune. Ánútu asirayámbá timína'a kentí imáyáavinkemba kawe'-máyaí maimaé iyónááontaveta námúnaaya kwésune. Ánútu asirayámbá

timína'a kwenká'á agevé'a asiramái ménaaomba pó'a kawé'-má'yái mayánááontaveta námúnaaya kwésundaya pó'a

12 keinárawapimba Ísóigo Ísu áwí'a anómba iyana Ísu kwená kwaási-
i'a kwéontavena kentúwí'a maimaé iyíniye. kentáási Áánútuwe Ísóigo
Ísuwe úwoi túwa'naa úyamba pó'a Ísóigo Ísu áwí'a mósá maránááontaveta
námúnaaya kwésune.

2

sáwí-mayaigombo avowái'o owáiná kwaasái.

1 kentáási kwaásiyono. kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti kuména kun-
torupásinkainata kweséya ménaunda-ainta avora'á simátimenaumne.

2 évakarawai sésa Ísóigo Ísu á'a kunkáiyé siráan-aimba íma anón-imayaa
iyana tirunkó sáwí'a íno. mináimbó simátímakaawai kentí imáyávinkena
sirá. mirámó sembá Áánútu simásímakaiye sirá. kentávésa aúváivinkemba
simásímakaiyewa sirá. náávaken-ainewa siráao.

3 minkámpár-áimbá kwésimatimewa'a árai'a siyé seváímpó'a maanáimbá
avora'á simátimenaumpo isáaro. Ísóigo Ísu kumíní-tawai íma úwoi
kumínívo aiva'á sáwívarawai Áánútumba túnaaemba umámiyana sáwí-
mayaigomba avowái'a uráiwai sáwí-marupa'o iramó kaikai'o kwéipa'o
kumbéniwainonkaamba paáriníye.

4 évaka-tantaatavesamo kwaásimo sésa kesí ísóigoman-iyé sésa
mintántáákóná imáyáa mósá kwémaraambo éna aambá aunéna séna
úwoisan-tantaa'an-ivo keyáá anómba úne séna Áánútuna mono'-náúmpá'á
uména kampa'á séna kemá Áánútu úne síníye.

5 keinárawate maéwándara'a mináimbá simátímakaunda ímo
tuwínkaráambá tuwínkaráawe.

6 ívé'a sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwaimba aambá ítánkaraimba
kwéisaawe. Áánútu séna sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwaina kanaamá
kwétiye sínda-tawai mindá'á paáriníye.

7 ívé'a sáwísawaa-mayaima aúpa'á kwémayaawana sáwí-mayaigomba
avowái'a uráiwaimba aambá tawísíyankainana paáriníndara'a sáwísawaa-
mayaima avora'á paárinana

8 sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwaiwara'a paárinana Ísóigo Ísu
ságayankwara'a kuména áama áútinkena inkaména kwená asirayámbá
maisuwániye.

9 sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwai paáriníndara'a Sáátáánigona asir-
ayánkwará'á paáréna ó'on-o'om-bayai ímo awánaraam-bayai kampa'-má'yái
kwémaena

10 ó'on-o'on-tantaatavena kampar-áimbá simátiminasa sáwí-meyambo
kwaíkawai'ó ínín-ayampa'o koménaaon-kwaasi mináántávésa áaire
sénááowe. árair-aintavesa íma aamoí iyamba Áánutu sáwí-imayaa
tátokaimpinkemba iyátinkáiwain-aaiyavesa íma aamoí iyamba póna Áánútu
íma kawer-ámpá'á métinkaniye.

11 mirá-sáwí-kwáási pósa minkámpár-áíntávésa áaire sénááowe. mirá-
sáwí-kwáási póna Áánútu étinkainana kampar-áínkó miwí asiramái
tátorainasa kampar-áíntávésa árair-aimban-iyé sénááowe.

¹² miráumai árair-aintavesa kampar-áiné sésa sáwí'o kwéontavesa aamoí iyawai sáwí-meyamba timíníye. kemá Póro sé'a aiva'á sáwí-mayaigomba avowáí'a uráiwai paárinana Ísóigo Ísu kuména inkaména kwená asir-ayámbá maisuwáníye.

asiramái máyáan-kwasai.

¹³ kentáásí kwaásiyono. Ísóigo arumbá kwétimiye. aiva'á Áánútu keinárawatavena séna sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátinke'a kawer-ámpá'á métinkanaumne séna kwenamambá ai'marówana Áánútuna kwaási-i'a kunumátinkowa'a árair-aintave'a áraire siráantaveta aasiyaási Áánúntumpa'a súwiya kwésimankaumne.

¹⁴ áséi-kwasai kosimátimewananya kwená kwaási-i'a umátinkaina'a Ísóigo Ísu Káráísiti ságayankwara'a máyáipa'a uménaaontavena Áánútu tááyaraiye.

¹⁵ mindáyave'a asiramái mé'a kosimátimakaunda-aine aúváivimba agairáunda-aine tirumpimbá tátoraaro.

¹⁶ Ísóigo Ísu Káráísitiye Áánútu kentáásivowawe kentáásí imáyáa ésarai úwoi súwa'naa esarai aasiyaási kentáásí imáyáa kawé'á kwéumasinkaayata Ísu Káráísitiye ménaundayaveta kwéamu'maraundayaawe.

¹⁷ Ísóigo Ísu Káráísitiye Áánútu kentáásivowawe kentí imáyáa kawé'á umátinkesarai asiramátinkaiyamba póna kentí mayáiyé kentááiye kawé'á ínintaveta námúnaa kwésune.

3

súwa'naa umai námúnaa seró siráan-kwasai.

¹ kentáásí kwaásiyono. moórá-aimba simátimenaumpo ísáaro. kentáá súwa'naa umai Áánúntumpa'a námúnaa seró. Ísóigon-aaí simátiménana amápar-ayampa'a avekáámbá kóyáwé ínasa mináímbá tátoranaaontave'a Áánúntumpa'a námúnaa seró. keinárawapimba Ísóigon-aaigo á'a mirá umái tátokaiye.

² moórá-yantaatave'a Áánúntumpa'a námúnaa seró. évakarawai Áánútun-aaivyavesa áraire sewasá évakarawai kamparé kwésesa miwíwínkémbá sáwí-kwaasi sáwí-mayai kwémayaawai sínkamovainivo kentáá súwa'naa umai Áánúntumpa'a námúnaa seró.

³ Sáátáánigo tátoraivo séna Ísóigo kwemó sintembó mirámó iwáí póna kárákwimai asiramátinkaniye.

⁴ keinárawataveta asiramái séta Ísóigo tarúmai máyáamba pó'a simátimunda-ainta taagwiayavé'a mirá úmae'a iyónááowe kwésune.

⁵ Ísóigo imáyáa timína'a sé'a Áánútu arumbá kwésimiye sé'a ménaaontaveta námúnaaya kwésune. Ísu Káráísiti imáyáa timína'a kwemó asiramáimo máyáísanamo ímo ávómo kaintembá kemá mirá ónááontaveta námúnaaya kwésune.

mayáímá máyáaro siráin-kwasai.

⁶ kentáásí kwaásiyono. Ísoigo Ísu Káráísitina mayáiyá kwémayaundayaveta asiramái simátimeta séta keinárawapinkemba

évakarawai Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire siráambanivo simátímakaunda-ainta íma kwarésa kavóná-kwaasiraamba umái máyáawata séta tiyuwé'a miwísé íma máéro kwésune.

⁷ keinárawate maéwándara'a kavóná-kwaasiraamba íma umái maéwána'a suwánaraamba kesáámó uráundantemba mirán-oro.

⁸ kentí toómbá íma úwoi kwéneta meéyán-umasuweta kwéneta no'wáámba aaváyaara'a enónka'a siyáántán-kwimai mayáíyá kwémaeta mimbáyáivínkén-tómbá mairáumne. keinárawa'a mase'á umátinkaunavo séta toómbá síméro íma súndaya mayáivínkén-óntándéí mairáumne.

⁹ Áánútuna áséi-kwasai kosimátímakaunda-anonda tísaa umáimo toómbó mairékaiya kawé'á éta úsina íma tísaa úndaya mairáumne. mayáímó asír-amáimo mayááwándaya suwáné'a keinárawakwara'a mirá ónááontaveta kosimátímakaunda-anonda íya úwoi mairáumpo meéyámbakaumne.

¹⁰ keinárawate maéwándarata maarán-áimbá simátimeta séta kavóná-kwaasi mayáímó ímo kwémayaan-kwaasi toómbá íma tíméroya simátímakaumne.

¹¹ keinárawapinkemba évakarawai kavóná-kwaasi mayáímá íma máyáamba kwantánaanta-aimba símae kwénaaonta ísaraumpo

¹² miwíyávéta asiramái símae iyéta séta Ísóigo Ísu Káráisitina mayáímá kwémayaundayaveta séta ivátuwe'a kawer-umái mé'a mayáímá kwémae'a kentí mayáivínkémbá toómbá naaró kwésune.

¹³ kentáásí kwaásiyono. kawé'-má'yáímá kwémayaamba íma tívón-káína'a mirán-kawé'-má'yáímá máyáaro.

¹⁴ maanáúváiímbá agaimakáunda-aimba évakarawai ísámai tínaaemba umásuwaiyawai tuwáné'a miwítí nénkakaamba umái méwasa imáyáa ésa tigaevimpín-umai koyauwé'mai teró.

¹⁵ namuro-kwáásiyémo kwéontemba mirá íma é'a kentí kwaásiyemo kwéontemba mináimbá simái ságamatimero.

¹⁶ Ísóigo paru kwéumatinkaiwaina ááimban-iyé. kwemá kawé-kánáá sáwí-kanáa paru umátínkámaena iyínintave'a námúnaa kwésune. keinárawate Ísóigo ménintave'a námúnaa kwésune.

¹⁷ ayááírá'a kemá Póro agaimaráúmpo awáné'a kwenayáánavi'a póna kwenááiman-iyé sé'a ísáaro. amápar-auvaivimba miráumai kwéagayaumne.

¹⁸ Ísóigo Ísu Káráísiti úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kemá Póro súnda-aimba kwéanasaiye.

1 Tímóti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba ava'moraé-ya'iyó. miráumai-ima maisuwéna Tímótina imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. Ísun-aaí simátima'mae iyúnkakemba ándáva'a ánkárowana ména Tímóti Évévasi-naopa'o Ísóigona kwaásira'o kárákwirontavai imáyáa éna maanáimbá agaimarówana kwenópa'a kuráiyé.

¹ Tímótiyo kemá Póro maanáimbá maanáúváivimbá agaimarúmpo isaaó. Áánútu kentáási sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyásínkáiwayiye Ísu Káráísiti kumíniye sé'a amu'maráúndawayiye kentávésarai sésarai aantá-kwaasi-i'a éma Ísu Káráísitin-aaí kosimátima'mae naauwó sésarai sí'mákaaivo

² Tímótiyo Ísu Káráísitinka'a agevamái maéndawai árai'a kesááninkaamba ómpo isaaó. Áánútu kentáásivowawe Ísu Káráísiti kentáási Ísóigowe úwoi áwa'naa esarai tirumbá umánkesarai paru umánkaayantave'a námúnaa kwésune.

³ ááéma Másétóniyaa-marava'a kónáe séwánda-tawai entávé'a asiramái sé'a Évévasi-naopa'a úwoi maiyó. Áánútun-aaigomba kwaé'náer-aimba kwésewaiyavai íma mirán-áimbá seró simátimiyo.

⁴ aasiyaasí íma imáyáa umái manír-áiné tíkwá'náwe tináávúwísáiyé túwíkwara'a íma taaró simátimiyo simámakaumne. mirán-áimbó kwésemba kwaásiti imáyáa taviséna íma túwa'naa ínaa pósa Áánútumpa'a íma aráápamái maí'maí'a ónááowe.

⁵ ááno simámunda-aimbo amáparawaimo kwarésamo ésa imáyáavinken-aine tirumpinkén-áiné kaweré su'mai úmae kwéiyinasa Áánútun-aaiyavesa áraire sésa íma tóikakene su'mai sésa tirunkakénkwará'á senááomba pósa tirumbá tíméro kwésune.

⁶ évakarawai mináimbá ivátuwesa úwoi-aimba símae naaésa

⁷ Áánútuna amáámba simátimenae sésa ombánivo minámáámbá íma kawe'á umái isésa asiramái sen-áínkóná ááimba íma ísaraawe.

⁸ amáámba kawe-tántáá'á póna mindámo kwégwaraan-kwaasi amáánko kwétuwa'naa-imba ísaraumne.

⁹ kesí amáámba kwa'mái máéro séna amáámba tíména sáwí'o uráan-kwaasi kawer-ámpá'ó kónááontavena amáámba tímakaiye. amáámbo káráan-kwaasiye aaimó ímo ísáan-kwaasiye Áánútuntavesamo ímo imáyáamo on-kwáásiyé sáwí'o kwéon-kwaasiye Áánútun-aaiyavesa kwiráái kwésen-kwaasiye tinóvowi tínkamowasa púwón-kwaasiye évakarawai tínkamowasa púwón-kwaasiye

¹⁰ aarai-umóyámbó on-kwáásiyé kwaai-umóyámbó on-íniné umóyán-ánk'á nááon-kwaasiye iyámpói-umoyambo on-kwáásiyé kampar-áimbó sen-kwáásiyé kampar-áimbó simátiyuwaan-kwaasiye Áánútuna árair-aimbo káráan-kwaasiye mirámó kwéon-kwaasimo kawer-ámpá'ó kónááontavena amáámba tímakaisata ísaraumne.

11 mináimba ásí-kwasavimba kwéna Áánútu kaweré su'mai iwái kwená ááimba ó'oran-aainkwarawaina árair-aimba-iyé. kembá Póromba simásimena séna mináimba simátima'mae naauwó siráiyé.

Áánútu arumbá umásinkaraiye Póro siráin-kwasai.

12 Ísu Káráisiti kentáási Ísóigo simásimena séna kesí mayái kawé'á umái mayáníyondayavai mayaaó séna mimbáyáimó mayánaundayavena asirayámá símisa'a súwi kwésimankaumne.

13 ányo mimbáyái íma mairáawandara'a kwenáwí'a simái sáwí'a umánke'a kwená mayái-kwáási sáwí'a umátinke'a kwembá simái sáwí'a umánkarauumne. minkánáará'á Ísuma Ísóigoma iyé-áintávé'a íma áraire sé'a íma ísámai kawer-é'a pó'a sáwí'a uráunda mindáyavena arumbá umásinkena

14 Ísóigo úwoi súwa'naa úmae iyísa'a Ísu Káráisitiye tarúmai mé'a kwenááiyave'a áraire sé'a kwená imáyáa kwéune.

15 Ísu Káráisiti sáwí'o kwéon-kwaasi sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátinkaintavena marap'á kunkáiyé siráivo mináimba árair-aimba-ivo isé'a tirumpimbá asiramái tátoraaro. kemó Póromo sáwí'o uráundawai amáparawaimo sáwí'o uráamba usáyaaitaraumne.

16 mirámó uráundayavena arumbá umásinkena ayáátáaka'a simu'marómbe kwaási mindá awánésa kwenááiyavesa áraire sésa aúnaí'a umái maí'maí'a ónáántavena íma sínkamimba simu'maréna ména arumbá umásinkaraiye.

17 Áánútu kwégarakwiyiwai maí'maí'a éna íma puwíníwai éna kwenane'á súrandei ímo awánáundawai kweyáá Ísóigoma éna kwená ááimba ó'oran-aimba kwaikwai'a isaná kwenáwí'a anómbe kwaikwai'a kwéiyé.

18-19 Tímótiyo kesááninkaawai maanáimba asiramái simámeneumpo isaaó. ááéma Ísóigona mayáimá mayáníyonda-aimba entá simámakaundayaama isa'á imáyáa é'a pó'a asiramái simáme'a sé'a mináintávái imáyáa umái kwaréma Ísóigowe aráápamai méma arunkakémbá árair-aimba isé méma i-kwáásimó tiyáántámbo kwimáimo asirayám-báyáimó kwémaesamo máéntemba Áánútun-aaiyavai ayáántámbe kwimái asirayám-báyái kwémae maiyó kwésune. évakarawai tirunkakémbá árair-aimba tínaemba umámesa pósa Ísóigon-ai tínaemba umámesa máyáawe.

20 miwínkémbe kae'nárai túwí'a moórawai áwí'a Áíményasi isaná moórawai áwí'a Arekesándaa isa'á ti'maráúnana Sáátáánigo tátokaiye. Áánútunka'a sáwí-aimba simái tuwáyááoiye sé'a ti'maráúnana Sáátáánigo tátokaiye.

2

Áánútumpa'a námúnaa sen-kwásái.

1 maarán-áimba simátimiyo sé'a kwésimamune. Áánútumpa'o námúnaamo kwéseмба anón-tantaa'an-iyé. mindáyavesa námúnaamo kwéseмба Áánútu amápa-kwaasi túwa'naa ínkwaé sésa kwéaisaa-esa súwi kwésewe.

² Áánútu anón-kwaasiye kenká'á kárákwiraan-kwaasiye túwa'naa ínaa námúnaa síyamba paru umáiya moórávinta méta Áánútuntaveta imáyáa éta arupí umáiya ménaumne.

³ mirán-dámúnáámó semba Áánútu aúranka'a kawe'á umái sewaná póna aamoí éna kwemá sáwi-imayaavinkembo iyásinkáiwaiya póna aamoí kwéiye.

⁴ Áánútu amáparawai sáwi-imayaavinkemba iyátinkainasa kwená árair-aimba isánááontavena arááima kwétaiye. miráyávésamo amápa-kwaasiyavesamo imáyáa ésamo Áánútumpa'o námúnaamo kwésemba kawe'án-iyé.

⁵ Áánútu mimbóráwái máyáísana Áánútuwe kwená kwaásiyeti avumpimbó máyáimba mimbóráwái ména minkwáásígó áwí'a Ísu Káráísiti ména kwaási Áánútunte kwétarutinkena

⁶ amáparawai sáwi-imayaavinkemba iyátinkanaumne séna taaira'á pukáiyé. Áánútu amáparawai kentí sáwi-imayaavinkemba iyátinkanaumne séna mirán-kánáa tíníye siráimba póna Ísu Káráísitimba ai'marówana kumpukáiyé.

⁷ miráumai Áánútu simásimena séna aantá-kwaasi-i'a éma ó'onkaa-kwaasi simátíma'mae naauwó séna si'marówa'a kwená árair-aintavesa áraire sénááontave'a simátíma'mae'a kwéiyune. mináimbó súnnda íma kamparáimbá kwésumpo árair-aimba kwésune.

⁸ naaó'-naoken-kwaasi tayorupamáí mésa Áánútuntavesa imáyáa ésa íma áwáá'a sésa íma aaisambá sésa námúnaa sénááontave'a mirán-oro kwésune.

⁹ tayorupamáí mésamo Áánútuna imáyáamo mósá maránáomba aaraimá maarámó iyávéna sirááima kwétaiye. íma túma maé iyésa kawe'á umái unáánkwátói ésa kwaási aráá'a súrampimba sivúwóvo sésa íma konaarirí ésa

¹⁰ íma mirá-sáwí'á ésa kawe'-máyáiyé su'mai máéwasa tuwánanaaowe. aaraimó kesáváímó sésamo Áánútuntave'a imáyáa kwéune sen-ínimbó kawe'-máyáímó kwémayaantemba mirán-oro.

¹¹ aaraí íma túma maé iyésa aánoumai mésa Áánútun-aaimo kwésen-kwaasi táái isánááowe.

¹² aaraimá íma kwaair'á kárákwiraawai mésa kwaai túranka'a íma komésa aái kwésimatimesa aánoumai máyáawe kwésune.

¹³ naaóv'á Áánútu Áándamumba aiva'á úmarena naaémba awainínkómbá Ívimba úmakaintave'a mináimbá kwésune.

¹⁴ Sáátáánigo íma Áándamuntavena siráivo Ívintavena kamparáimbá simámuwana áraire séna aiva'á Áánútun-aaí káráyukaiye.

¹⁵ ánivo aaraimá iyámpóimo matínkáiyambo éna sáwí'a umái mémpinkemba Áánútu tirániye. aaraimó Áánútunka'o agevamáimo mésamo kwená imáyáamo ésamo arupí umáimo aánoumaimo maí'mai'o úmae iyésamo mirámó íyanamo éna Áánútu sáwí'a umái mémpinkemba tirániye.

3

Ísoigona kwaásira'a kárákwiraawaiti kwaasái.

1 évakarawaimo Áánútuna kwaásira'a kárákwiyi-mayai mayánáe síyawaimo ésa tirááimo taí-máyái kawe'-má'yáimán-iyé siráamba mináimbá árar-aimban-iyé.

2 moóráwaimo Áánútuna kwaásira'o kárákwiraiwaina mayáímó mayáindawai maarán-kwáásígómán-iyé. kwempímbá íma sáwí-aimba kwáyaindawai éna mimbórá-inímbá makáindawai éna arupí umái kawer-ímáyááwé su'mai kwéindawai éna kwenáwí'a mósá maréwai éna namu-kwaasí naambá tiména toómbá tiména indawai éna Áánútun-aaí kanaán-umai simátíma'maena kwéiyindawai éna

3 íma uwo'aó'-nómbá námae naaéna uwo'aó'á indawai éna íma aaisan-áimbá séna paru umái máyaindawai éna íma óntantavena aúran-anda kwéindawai éna

4 kwená naaúmpa'a máyáan-kwaasira'a kawe'á umái kárákwiraindawai éna kwená iyámpói kwentávésa ésa kwenáái kwéisaiyawai éna mirán-kwáásígómó éna Áánútuna kwaásira'o kárákwiraiwaina mayáímá mayániye.

5 moóráwaimo kwená aarai-iyámpóira'o ímo kawe'ó umáímó kárákwiraindawaimo éna Áánútuna kwaásira'a íma kanaán-umai kárákwiyiniye.

6 ívé'o Áánútuntavenamo ísámaimo tíndawaimo éna Áánútuna kwaásira'a kárákwiraiwaina mayáímá íma mayániye. mirán-kwáásígómó mimbáyáímó maénamo éna kwenáuma maé iyínana Sáátáánigomo sáwí-meyambo mayánínteni'a mirá íníye.

7 kwembá simái sáwí'a umánkáavo Sáátáánigo tamaimái kweivarí'a iváínivo Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasigwara'o sésamo kaweré su'mai umái máyáiwaiman-iyé síyan-kwaasigomo éna mirán-kwáásígówé su'mai Áánútuna kwaásira'a kárákwiraiwaina mayáímá mayániye.

8 Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-owai maarán-kwáásímán-owe. arupí umái máyáiyawai ésa íma kaumbo-káér-imayaamo tokáiyawai ésa íma uwo'aó'-nómbá námae nááiyawai ésa íma óntantavesa túran-anda kwéiyawai ésa

9 tirunkakémbó árar-aimbo isésamo kwéomba Áánútuna árar-ainkona ááimba tátoraawai ésa

10 mirán-kwáásímá ésa Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-owaiti mayáímá mayánááovo aiva'á miwítí mayáímá tuwánewasamo kawe'ó íya'o é'a mimbáyáímá tíméro.

11 mirá íyasamo ésa miwí tuwainímbáá'a maarán-inímbán-owe. kawe'á umái maíyawai ésa íma kwantánaanta-aimba kwésen-inimba pósa arupí umái mésa amápa'-mayai kawe'á umái kwémayaawe.

12 Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-om-bayaima kwémayaawai maarán-kwáásímán-owe. kimbora-inimba mapá kuráawai ésa miwítí iyámpóirare miwítí naaúmpa'a máyáan-kwaasirare kawe'á umái kárákwiraawai ésa mirán-kwáásímó Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-om-bayaima mayánááowe.

13 mimbáyáímó kawe'ó umáímó mayánááowai ésa Ísu Káraísitiye aráápamái máyáan-aimba asiramái simátimiyasa isésa miwí túwí'a mósá maránááowe.

¹⁴ Tímótiyo kemá Póro sáwiyanka'a embá koawánanae sé'a kwée'a maanáúvaimá kwéagaimai tuwáumpo awánaao.

¹⁵ enópa'a kónáe sé'a onda-ámbó itáinamo e maanáúvái awané sé kesáá Áánútuna akúntá únanaya agaimakáimba símakaimba póta miráyá ónaumne síníyone. ávombo aimakésamo megwímegwigomo ávonka'o tátoraınteba kesáá Áánútu máyáiwaina kwaásiya éta kwená árair-aimba tátokaundayaawe.

¹⁶ árai'a árai'-monor-ainkona ááimba paárúwana anón-kwaasi éna maarán-iyé.

Ísu Káráisiti marapá'á kwaási-i'a umái paárúwana Áánútun-amanko kwentávéna séna arupí umái máyáiwaiman-iyé súwasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai awánowasa kwaási ó'on-o'om-baravakewai kwenáái simátíma'mae kuwasá kwenááiyavesa áraire suwaná Áánútu kunái'maena kwíyómpa'a móankariye. mináimbá árai'-monor-ainkona ááimban-iyé.

4

kampar-áimbó simátimenaon-kwaasi paáronaon-kwasai.

¹ Áánútun-amanko avora'á séna naaén-kanaa tínsa évakarawai Ísu Káráisitimba tínaaemba umámesa Sáátáánigowe kwená kwayó'nárawaremo síyan-aimba isésa kampar-áimbó síyamba kwaránááowe siráiyé.

² iramó ane'ó kaimbó áúmo pukáin-kuvinkaambo intembá tirumpimbá miraráá ínasa tirumpinkémbá íma árair-aimba isésa tóikakene su'mai kampar-áimbá sésa

³ aaraiyé kwaaiyé mayánááomba aambá áúntinkesa évaka-tomba aambá kwéautinkesa mirá-kámpár-áimbá síyasa naaén-kanaa tínsa évakarawai mirán-ámbá kwaránááowe. mintóntávéna Áánútu kwená árair-aintavesa áraire síyawaiyavena séna mirán-tómbá umátinkaunda kwéne'a súwi sígwáe sé'a umátinkaraumne Áánútu siráiyé.

⁴ amápa-tantaa'o Áánútumo úmakaimba kawe-tántáá'án-ivo aambá áútinkaavainivo úwoi kwéne'a Áánútuntave'a súwi seró.

⁵ námúnaaya súndayaanivo Áánútu kawe'án-iyé siráimba pósa mintómbá aambá áúsinkaavainivo.

Ísuna kawe'máyái-kwáási óne siráin-kwasai.

⁶ Tímótiyo simáménda-aimba Áánútuna kwaási simátíminda Ísu Káráisitina mayái-kwáási-í'a éma po kawe-kwáási aurániyone. toómbó nénamo asiramáimo máyáintemba Ísu Káráisitina árair-aimba kwaré kawe'á umái simátíma'mae íyínana mináínkó asiramánkaniye.

⁷ manír-áimbá íma Áánútun-aaiman-ivo úwoi-aimban-ivo ánaaemba umámiyo. emá ayáántán-kwimai mé árai'-monor-amba kwégware enáúma kárákwiyuwo.

⁸ súgomo kawe'ó ínkwáe-imayaamo ésamo ésa tiyáántán-kwimai mayái mayánááomba mindá kawe'án-ivo árai'-monor-ampa'a kónáe sésamo imáyáamo ésa tiyáántán-kwimai Áánútuna mayái mayánááomba mindá anón-kawe'an-iyé. mirámó ésamo ésa ívékwara naaénkwara'a ménaaon-ayampa'a mimbáyáigó túwa'naa iye.

⁹ mináimbá árair-aimban-ivo ísámai tirumpimbá tátoraaro.

10 Áánútu asirayánkwaráwái póna amápa-kwaasira'a kárákwiraiwai éna kwenááiyaveta áraire súndawaiya sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaimba kwéamu'mareta póta siyáántán-kwimai mayáiyá kwémayaumne.

11 Tímótiyo mináimbá simátíme se mirán-oro siyó.

12 ívé-kwaasi óndayavesa úwoi-kwaasi óne sésa sáwí'a umánkaavainivo kawe'á umái mé kawer-áimbá se imáyáa timé arupí umái mé kaweré su'mai kwéinasa Áánútun-aaiyavesa áraire sewái awánésa óndantemba mirán-oro.

13 enópa'o ímo kondará'ó éma kwaási túranka'a Áánútuna aúvái-kwandaavinken-aimba táámpamai simátíma'mae kwéiye agaráátinkaa.

14 ááéma entávéna Áánútu siráin-aimba simátímúwasa Áánútuna kwaásiti anóndarawa'a tiyáámba enane'á tátoresa sésa Áánútuna mayáímá mayaaó suwamá mimbáyái máyéndayavai ónana Áánútu asirayámbá ámakaiwo íma tuwé asiramái maimaé iyuwó.

15 simátimunda-aine su'mai imáyáa e mirá úmae íyínasa amáparawai awánésa sésa Áánútuntavena asiramái máyáimba póna minásiráyánkó iyíniye sénááowe.

16 enáúma kárákwimai méma simátímínda-aimba imáyáa umái kawe'á umái simátimiyo. mirámó ónda kawer-ámpá'á kwégonasa enáái ísaan-kwaasi kawer-ámpá'á kwégonwe.

5

Ísóigona kwaásiti imáyáa arupí umátinkaa siráin-kwasai.

1 Tímótiyo anónuntantontavai égési-aimpakemba íma simátíme enavontávemo aánoumaimo kwempa'ó séndantemba mirá simátimiyo. enávámaa'o óndantemba ívé-kwaasi mirámá umátinkaa.

2 enanóisaimo óndantemba áráankantomba mirámá umátinkaa. enáúmbaa'o óndantemba ívér-inintomba mirá e kaweré su'mai umátinkaa.

3 ketor-ínínti tíráá'maara'i. tinówaimbaara'i. mésamo ésa miwí túwa'naa oro. ániwo ketor-ínímbó timááraawimo ímo mén-inimba túwa'naa uwo.

4 ániwo ketor-ínínti tíráá'maara'i. tinówaimbaara'i. mésamo ésa miwí túwa'naa oro. árai'-mono-kwaasimo mésamo ésa miwítí akúmbá túwa'naa oro. mirámó íyambo ésa kárákwimaesamo iráam-beyamba timénááomba Áánúntu aamoí íníye.

5 ketor-ínímbá timááraawi íma máyáan-inimba ésa sésa Áánútu kenká'á kárákwiyiniye sésa Áánútumpa'a námúnaa símae kwéiyesa súwa'naa ínkwáe sésa námúnaa kwésewe.

6 ániwo ketor-ínímbó marapá-tántáátávésamo tírááiyavesamo ésamo ombá Áánútuna nempa'a kwémaewe.

7 ketor-íníntávésa sésa sáwí'a umái máyáawe seváinivo simámunda-aimba simátimiyo.

8 Áánútun-aaiyavesamo kamparémó sembá mindá sáwí'a kwéombanivo évakarawaimo ésamo miwítí akúnkáre miwí timááraararemo ímo kawe'ó umáimo kárákwiyombo ésa Áánútun-ai tinaaemba umámakaamba mindá anó-sawí'a kwéowe.

9 ketor-ínímbó Áánútuna mayáímó mayánááon-inimba tivakáá-umai túwí'a agayaaó. mindá maarán-ínímbán-owe. áráankamba késa 60 íma maisukáan-inimba ésa kimbora-kwambo maivá kuráan-inintomba ésa

10 miníníntóntávésa kawe'-máyaí kwémayaawe kwésen-inintomba ésa miwí tíráá' maaka'a kawe'á umái kárákwiraan-inintomba ésa namu-kwaasi toómbá kwétimen-inintomba ésa Áánútuna kwaási kawe'á kwéumatinkaan-inintomba ésa umbai-yántáá'ó makáan-kwaasi kwétuwa'naa-on-inimba ésa mirán-káwé'-máyaímó kwémayaan-ketor-inin-tuwi'a agayaaó.

11 ívé-ketor-inin-tuwi'a íma agayaaó. miwí Áánútuna mayái kwémaesa naaémba kwaai mayánáe-imayaa ésa Ísu Káráisitinka'a asirayán-áimbá símaresa íma imáyáa ésa kwaai mayáiyasa

12 évakarawai tuwánésa sésa Ísu Káráisitinka'a asirayán-áimbá símakaan-aimba karésa sáwí'a uráawe sénááowe.

13 miráumai maará ésa íma mayái maésa nambaré su'mai naaésa íma mayái kwémaesa kwantánaanta-aimba símae kwénaaesa náaindaantavesa kwendéi kwendei iyé-áimbá simátíma'mae naaésa aanávómó ímo senká'á ke ísaresa símae naaónááowe.

14 mindáyave'a simáme'a sé'a ívé-ketor-inimba kwaai maésa iyámpói tinkésa kawe'á umái kárákwiyesa mirámó iyamba kesáámá íma sáwí'a umáiyá máyaunda pósa Áánútuntavesamo ímo aamoímó iyawai kentáási áámbo sívakáá ésayaaamo ésa íma simái sáwí'a umásinkanaaontaaniye.

15 évaka-ketor-inimba kawer-ámbá á'a ivátuwesa Sáátáánigona sáwí-ampa'a kwégwaraantave'a súnda-aimba kwésimamune.

16 Áánútun-aaiyavesa áaire sen-ínimbá miwí timááraavinkembo ketor-ínimbó máyáamba túwa'naa oro. Áánútuna kwaasi ketor-ínimbá timááraawimo máyáan-inimba mono'-máyaírá'ó tukáan-ontandei túwa'naa ováínivo ketor-ínimbá timááraawimo ímo máyáan-inimba minóntándéi túwa'naa oro.

17 Áánútuna kwaasi miwítí anón-kwaasi kawe'á umái kárákwiraawiyavesa imáyáa ésa miwítí meéyámbá mósá ma'mai tíméro. minánón-kwáásívinkémba évakarawai Áánútun-ai asiramái simátimesa anóm-bayai kwémayaawiyavesa imáyáa ésa miwítí meéyámbá mósá ma'mai anómba tíméro.

18 mináíntávéna naaóvá'á Áánútun-ai aúváívimba agaimaréna séna purumakankóná mayáírá'-mévántávéna séna

kwaásiti toómbá úwítí-aramba ásima piyíndayavena purumakankó aísamai tamái mapándáampa umái ásima pitúwáínka'a purumakankóná óika'a íma asááésa túwéwana úwoi ména évaka'a náníye

agaimaréna siráiyé. moóráva'a agaimaréna séna

mayáímó máyáawai meéyámbá máyáaro

agaimaréna siráiyé. Áánútuna kwaasi mináimbá imáyáa ésa miwítí anón-kwaasiti meéyámbá tíméro.

19 Áánútuna kwaasiti anón-kwaasi tíyó'o vaiyáíyan-aimba íma isaaó. ánivo kaumbo-káé-kwaasimo tésumo síyan-aimba miwí táái isaaó.

20 sáwí'ó úmae iyówaiyavai amáparawai túranka'a asirayán-áimbá simátimiyo. mirámó inasamó ésa amáparawai táátavesa ésa miwí túra'a kárákwiyonaaowe.

21 Áánútu aúrankare Ísu Káráisiti aúrankare Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa túrankare asiramái simáme'a sé'a simámundantemba uwo kwésune. aagíóná áámbo ímo ísarendarakembo e íma aai simátiminiyone.

aagóná ááimbo ísarendarakembo e kawe'á umái simátiminyone. íma kwaási taaínkaakai uré simátime amápar-aimba avoraré su'mai simátimiyo.

²² moóráwaimo Áánútuna mayái mayáinkwáe sémo e íma ááema usásinanke awánašuwe naaémba usásinankaa. moóráwaimo sáwí'o kwéina íma egwárá'á mirán-e kawe'á umái kárákwiyuwo.

²³ Tímótiyo enarumpinkémbó ál'o énamo évaka-tawaimo áúva'o kwínamo e non-úrane su'mai íma ne taaérampinken-domba naao súne.

²⁴ évakarawaimo sáwí'o ombá tuwánaawasa sáwí-meyamba máyáambanivo évakarawaimo sáwí'o ombá miwítí ááimba naaémba paárinnye.

²⁵ miráumai évakarawaimo kawe'-máyaímó máyáamba tuwánaawasa évakarawaimo kawe'-máyaímó máyáamba íma tuwánaamba mirámó kwéowaiti ááimba naaémba paárinnye.

6

¹ kárákwiraan-kwaasi évakarawai meéyámbakaawasa miwítí mayái úwoi kwémaesa óntamba íma kwémayaawai Áánútuna kwaásiyavai maanáimbá simátimiyo. kárákwiraan-kwaasi túwí'a anómbo umátinke'a miwítí mayái kawe'á umái máyáaro simátimiyo. mirámó íyasamo ésa Áánútu áwíre Áánútun-aaiye íma simái sáwí'a ónááowe.

² kárákwiraan-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire sewáiyávésa miwítí úwoi mayai-kwaasi sésa Ísu Káráisitina kwaásimo úndantemba miwígwará'á Ísu Káráisitina kwaásima póta miwí túwí'a íma anómbo umátinkanaumne seváinivo maarán-áimbá seró. Áánútun-aaiyave'o árairemo súndantemba miwígwará'á Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewa'a sirumbá timé'a pó'a miwítí mayái kawe'á umái máyáanda mimbáyáivínkémbá kawe-tántáá'á mayánááowe se úwoi-mayai-kwaasiyavai mináimbá simátimiyo.

Áánútuntavaimo imáyáamo ésamó máyáamba anón-tantaari'a kwéon-kwasai.

Tímótiyo simámunda-aimba asiramái simátimiyo.

³ évakarawaimo ó'on-aimbo simátimesamo kentáási Ísóigo Ísu Káráisitinaaimo kawer-áimbó ímo kwarésamo árai'-monor-aimbo ímo kwégwaraawai

⁴ miwí túma maé iyésa amápa-tantaakona ááimba íma ísaraawe. miwívimbá sáwí-imayaa kwáyáísasa aagóná ááintavesa sáwívar-aimba kwésesa kesááigo usáyaaaitainkwae-aimba kwésewasa mirá-sáwí-áimpinkémbá tirumbá sáwí'a umátinkesa aaisambá sésa túwí'a simái sáwí'a umátinkesa sáwí-imayaa umátinkesa

⁵ aaisan-áimbá símae kwénaaowe. mirámó kwéon-kwaasi miwítí imáyáa simái sáwí'a ésa árair-aimba ivátuwesa kampar-imáyáá ésa sésa sáwívar-oisamba mayánáe sésa monor-áimbá kwégwaraawe-kampar-imayaa kwéowe.

⁶ mirán-kámpár-imáyáá kwéombanivo Áánútuna aambó árai'o kwégwaraawai imáyáa ésa sésa Áánútuntave'o imáyáamo é'o máyaunda anón-tantaa'a isaná makáunda-oisamba mindá kanaán-iyé kwésewe.

⁷ kesinóisaiya masínkónka'a íya óísanta makáawanasaya másínkaraawe. púwóndaya íya óísankwarata maimaéta puwónaumne.

8 unáánkwtóiyē toóné makétaamo éta séta mindá kanaán-iyeya sénaundayaaniye.

9 óisamba mayánáe-imayaawe su'mai owái misáwí-ímáyááo tavisínana sáwí-yantaatavesamo tirááiyavesamo íyan-tantaako miwí tátorainasa sáwí'a umái mésa ánásanaaowe.

10 ó'on-o'o-sawí-imayaaona ááimba óntamba mayánáe-imayaayavesa aamoí kwéowe. évakarawai óntamba mayánáe-imayaawe su'mai kwéesa Áánútun-ai ivátuwesa umbai-yántáá'á maésa tirunkó umbái kwétaisasa máyáawe.

Áánútu aúranka'a arupí umái maiyó siráin-kwasai.

11 Tímótiyo emá Áánútuna kwaási éma mirán-tántáákómbá ánaaemba umáme Áánútu aúranka'a arupí umái mé kwentávái imáyáa kwéema amápa'-mayai kawe'á umái kwémae imáyáa kwétime Áánútuntavai asir-amái aanoumai mé mirán-tántáátávái ayáántán-kwimai máyaane.

12 kwaásimo meéyámbó mayánáesamo isaaisésamo kontembá emá Áánútun-aiyavai áraire kwése ayáántán-kwimai minámbá kwaré aúnái'a umái mai'mai'a kwéonda-amba kwa'maé iyuwó. ááéma sáwíva-kwaasi túranka'a paárumai séma Ááútun-ai árair-aimba pó'a kwenká'á agevamái máyaumne sundará'á Áánútu entávéna aúnái'a umái mai'mai'a kwéone siráiyē.

13 Áánútu amápa'a máyáawaiti ááinkontave'a imáyáa é'a Ísu Káráísiti aaimó isái-náúmpá'á anón-kwaasigo áwí'a Póntiyasi Páírátimba kawer-áimbá simámakaiwaintave'a imáyáa é'a embá asiramái simáme'a sé'a

14 kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti marapá'ó ímo kunkáindara'a kwemó siráin-aimba kwa'maé kwéiyē kaweré su'mai kwéonasa awánésa sésa mináimbá árair-aimban-iyē sénááowe kwésune.

15 Áánútu Ísu Káráísitintavena séna kumuwo sínda-tawai kumíniye. Áánútu kaweré su'mai kwéiwai éna kweyáá amáparawaira'a kárákwiraiwai éna amápar-asirayankwara-kwaasi kwená asirayánkó usáyáaitaraiwai éna amápa-kawaa-kwaasira'a kawáá uráiwai éna

16 kweyáá íma puwíníwai éna ó'ora-sagayanka'a máyáiwai isasá mirá-ságáyánk'á íma kwaási kanaán-umai koménaaowe. Áánútumba amápa-kwaasi íma túrandei awánésa íma kanaán-umai túrandei awánanaaowe. kwenáwí'a anómba kwaikwai'a kwéisana kwená asirayámbá kwaikwai'a kwéimba mindá árair-aimban-iyē.

17 Tímótiyo óisankwara-kwaasiyavai asiramái simátime se íma túma maé iyé'a íma óisantave'a aamoí é'a mindá ánásanin-tantaa'a íma amu'maré'a mé'a Áánútu amápa-tantaa'a kwésimiwaintave'a amu'maré'a mé'a aamoí oro simátimiyo.

18 moórá-aimba óisankwara-kwaasi simátime se kawe'-má'yái kwémae'a túwa'naa úmae kwéiyē'a óisamba taaínkaakaumai tíma'mae íyóro.

19 mirámó é'o é'a mirámó íyan-tantaatave'a naaemba keinárawa'a túwa'naa ínín-tantaa'a kwáyaina'a mirámó é'a kawe'á umái ménaaowe simátimiyo.

20 Tímótiyo Áánútu simámakain-aine agarááránkarain-aine kárákwimai kawe'á uwo. Áánútun-arááímo ímo kwáráan-kwaasi úwoi-aimba kwésevo

mináimbá ánaaemba umátimiyo. kampa'á sésa amápa-tantaa'a ísaraumne sésa aainakákémbá aaisambá símae kwéiyon-aimba ánaaemba umátimiyo.

²¹ évakarawai sésa amápa-tantaa'a ísaraumne sésa pósa Áánútunka'a agevamáímo máyáan-amba ivátukaawe.

Áánútu amáparawai úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kemá Póro súnda-aimba ánásaiye.

2 Tímóti

Ísu kwiyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba avakaeté-iy'a'iyó. miráumai-ima maisuwéna Tímótina imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. Ísun-aaí simátíma'mae iyúnkakemba Árómáa-naopa'a ándáva'a ánkárowana ména Tímóti Ísóigona kwaásira'o kárákwirontavai imáyáa éna maanáimbá agaimarówana kwenópa'a kuráiyé.

¹ Tímótiyo kemá Póro maanáimbá maanáúvávímbá agaimaráúmpo isaaó. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi-i'a éma Ísu Káráisitín-aaí kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. Áánútu asir-amaí séna Ísu Káráisitíye tarúmai máyáamba pó'a aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe siráin-aimba kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye.

² Tímótiyo kesááninkaamba éma sirumbó kwéamundawai ómpo maanáimbá maanáúvávímbá agaimaráúmpo isaaó. Áánútu kentáásivowawe Ísu Káráisiti kentáási Ísóigowe úwoi áwa'naa ésarai tirumbá umánkesarai paru umánkaayantave'a námúnaa kwésune.

³ kesikwá'námo Áánútumbo kwakáantemba kemá mirá kwéunana mindáyavena kesirumpimbá íma aai kwáyáiyé. Áánútumpa'a námúnaa kwésunda entáv'é'a imáyáa é'a aasiyaasi áisaa umai súwi kwésimankaumne.

⁴ ivi'ó tamásínkaraanda imáyáa é'a ókwara'a awánanae-imayaa úmae kwéiyé'a embó awánaanda sirunkó anón-kawe'a íníye.

⁵ Ísu Káráisitín-aaiyavemo árairemo sendá ímo óikakembo séndamo arunkakémbó séndayave'a imáyáa kwéune. aiva'á enaráárámá áwí'a Árówisi Áánútun-aaiyavena áraire siráimba minkákémbá enanó áwí'a Yúnisi Áánútun-aaiyavena áraire siráimba egwará'á mirá kwée Áánútunka'a agevamái máyaanda árai'a mindá ísaraumne.

⁶ mindáyave'a simáme'a sé'a Áánútumo asirayámbó ámakaimba tátoke kwená mayái mayaaó. Áánútuna mayáímó mayáníyondayave'a siyáámba ane'á tátoraawanana Áánútu asirayámbá ámakaiye.

⁷ Áánútu imáyáaya símakowata asiramáíya méta íya saátaveta éta imáyáaya kwétimeta kesúrata kárákwimai kawer-urétaaya úndaya po Áánútumo asirayámbó ámakaimba tátoke kwená mayái mayaaó.

⁸ mindáyavai kentáási Ísóigo siráin-aimba kwésimatimendayavai íma áá'a kaíno. Ísóigona kwaási-i'a úndarakemba ándáva'a sínkaraawa'a máyaundayavai íma áá'a kaíno. Áánútu asirayámbá kwéamimba po áséi-kwasai kwésimatiminasamo áí'o índai'o umánkanaaomba sí'o úní'o umásínkaraantemba umánkanaaomba íma imáyáa éma asiramái maiyó.

⁹ Áánútu séna sáwí-imayaavinkemba iyátínkáana'a kaweré su'mai umái máero siráiyé. kesáá kawe'-máiyái mayáúndayavenaya ímanivo kwená imáyáavinkemba séna úwoi túwa'naa ónaumne siráimba póna kentáási sáwí-imayaavinkemba iyásinkena séna kaweré su'mai umái máéro siráiyé. ááinka'a Áánútu maramá íma tarórunka'a Ísu Káráisitina mayáiyávéna imáyáa éna séna úwoi túwa'naa ónáe'a to'mayaa úne siráiyé.

10 Áánútu kentááyávénawe séna to'mayaa uráimba paárúwana Ísu Káráísiti marapá'á kuména kentáási sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiye. kwaási púwówaina ááimba kwemá usáyaaitena ánáساسuwowasa kwíyómpa'a aúnái'a umái mai'mai'a ésa íma puwónááowe. mináséí-áímbá paárúwata ísarumne.

11 mináséí-kwásái simátimenaundayavena Áánútu simásimena séna aantá-kwaasi-i'a éma ai'maráana maanáseí-kwásái simátima'mae naauwó súwa'a

12 mirá ówándarakemba sí'a úni'a umái ándáva'a sínkaraawa'a mé'a íma sigaeýávé'a kwéune. moóráwain-aaiyave'o árairemo sé'a kwenká'ó agevamáímo máyaundawaimba awáné'a símakaim-bayai kwégarakwiyisa'a mináímbá árair-aimban-iye súnda pó'a íma sigaeýávé'a úne. Áánútu kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaama íma tiráindara'a símakaim-bayai kwégarakwiyiye.

13 Tímótiyo árair-aimba simámakaunda arumpimbá tátore kwaré Ísu Káráísitiye tarúmai mé kwenááiyavai áraire kwése kwembá arumbá amé mirá úmae iyuwó.

14 Áánútu árair-aimba simámakaimba Áánútun-amanko kentáásirumpimba máyáimba po kwená asirayándéí mináráír-áímbá kárakwiyuwo.

15 Ésiyaa-maravaken-kwaasi amápa'a tínaaemba umásiyukaampinkemba kae-kwáási moóráwai áwí'a Vísérasa isaná moóráwai áwí'a Émósénisi isamá mináímbá ísaraane.

16 moóráwai áwí'a Ónésívorasa kesópa'a tóyo éna kawer-áímbá simásimena kesí imáyáa aúnái'a umásinkena ándáva'o máyaunda íma agaeyávéna isa'á mindáyave'a Ísóigompa'a námúnaa súnda Ónésívorasa kwená naaúmpa'a máyáan-kwaasiye kawé'á umátinkaniyone sé'a námúnaa kwésune.

17 kwemá Árómaa-naopa'a taména sivakáá úmae kwéiyena ándáva'o máyaunda tasuwánéna kesí imáyáa aúnái'a umásínkaraiye.

18 ááéma Évésasi-naopa'a komáyaawanana sáwíva-tawai kwemá súwa'naa úwa á'a awánaraane. mirá uráintave'a sé'a Ísóigo kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaa tínana Ísóigo kwentávéna arumbá umánkaniye súne.

2

i-kwáásímó asiramáímo máyáantemba miráumai asiramái maiyó siráin-kwasai.

1 kesááninkoo Ísu Káráísiti úwoi kwéawa'naa-ivo asiramái maiyó.

2 sáwíva-kwaasi túranka'a simátimewanda-aimba isé kawer-imáyáágwárá-kwáási asiramáímo máyáawai kawé'ó umáímo simátimenaowai simátímínasa miwígwará'á tátokesa simátíméro.

3 i-kwáásímó umbai-yántáá'ó tímémbo asiramáímo máyáantemba Ísu Káráísitina kwaasi-i'a óndarakemba embá umbai-yántáá'á ámémbanivo asiramái maiyó.

4 i-kwáási miwítí anóndako aamoí ínkwáe sésa kwenáái kwégwaresa íma ó'on-o'on-tantaatavesa imáyáa kwéesa anóndakona mayáiyávésa imáyáa kwéowe.

5 isaaisésamo kwégontemba moóráwaimo kwená anóndakon-aaimo isénamo isaaisénamo iyénamo éna meéyámbá mayániye.

6 kígauva'o asiramáimo kárákwiyowaimo ombá toómbó akarái-kánáámó tisasá aiva'á áká'mai kwénaawe. mináimbá imáyáa é Ísu Káráisitiyé asiramái maiyó.

7 simámunda-aimba imáyáa inaná Ísóigo imáyáa amína mináínkóná áaimba isániyone.

8 Ísu Káráisiti Téviti aisaavutantambo uráiwai puwéna usásinkaiwaintavai imáyáa uwo. mináimbá áséi-kwasai simátímakaunda-aimban-iyé.

9 mináséi-kwásái simátimewandarakemba ándáva'a másinkesa sáwí'o uráiwaimbo aiyayaanka'o asááúmaesamo máánkaraantemba kembá siyayaanka'a asááúmaesa sí'a iní'a umái ándáva'a másinkaraavo kemá úwoi ménaumpo Áánútun-aigo kóyáwé inasa isáaro.

10 mindáyave'a Áánútumo kwéitamaraín-kwaasiyave'a imáyáa é'a p'ó'a umbai-yántáátáv'é'a íma imáyáa é'a máyaumne. Ísu Káráisiti miwítí sáwí-imayaavinkemba tí'maena kawepá'á métinkainasa ságayan-ayampa'a maí'mai'a ónááontave'a umbai-yántáátáv'é'a íma imáyáa é'a asiramái máyaumne.

11 maanáimbá árarir-aimban-iyé.

Ísu Káráisitiyé tarúmaiya máyaundaya póta puwétaamo éta kweséya ménaundayaaniye.

12 umbai-yántáá'ó ímo imáyáamo éta asiramáimo métaamo éta kwaásira'o kárákwiyintemba kesáágwárá'á miráyá ónaumne. sinaaembo umámenanayaamo éna kentáágwárá'á mirá íniye.

13 kwenááiyavetaamo árairemo sirétaamo ivátúwáananayaamo éna kwemó sintembó mirámó kwéena íma kanaán-umai tuwéna ó'on-aimba síníye. mináimbá árarir-aimban-iyé.

Áánútuna mayái arupí umái maénana aamoí umánkaino siráin-kwasai.

14 Tímótiyo Áánútu aúranka'a maanáimbá simái ságamatime asiramái simátíma'mae iyé sé maanáimbá imáyáa oro. úwoi-aintave'a sáwívar-aimba kwése'a áwáá'a kwésevo mináimbá ivátuwaaro. mináimbó isáíyananamo éna mináínkó íma kawé'á umátinkaina'a sáwí'a ónááovo súnda-aimba simátíma'mae iyuwó.

15 maarán-kwáásí-í'a ónáe se mirán-uwo. árarir-aimbo arupí umái simátímíndawaima éma Áánútuna mayái-kwáásí éma ená mayáiyávái íma aigaeyávái ínáyondawai éma mirámó émo e Áánútu aúranka'o ménda simámena séna kawé'á umái máyaane síníye.

16 úwoi-aimba Áánútun-arááimo ímo kwaráan-kwaasi kwésen-aimba ánaaemba umátimiyo. mirán-áimbó kwésen-kwaasi Áánútuntavesa imáyáa íma kwéesa sáwísawaa úmae kwéiyowe.

17 sóyavitausambo énamo amápa-kuva'o intembá miwí tááigo kóyáwé ímbá pósa sáwí'a ónááowe. miwíwínkémbá kae-kwáásí túwí'a moórawai áwí'a Áíméniyasi isaná moórawai áwí'a Váírítasae

18 minkáé'nárai árarir-aimba ivátuwesarai sésarai puwúndavinkenta á'a usásinkaunda póta naaémba ó'a íma usásinanaumne séyasa isésa évakarawai Ísu Káráisitín-aaiyavesa kaer-ímáyáá kwéowe.

19 ávombo asiramáimo aimaráantemba Áánútu ávonkaan-tantaa'a asiramái aimaréna minká'á aúváí agaimaréna séna Ísóigo kwená kwaási á'a tuwánaraiye séna moórá-aimba agaimaréna séna Ísóigona kwaási únemo sewái sáwí'o kwéomba tínaemba umáméro agaimaréna siráiyiye.

20 moórá-aimba simáménda isaaó. anón-daumpa'a évaka-taave'a marésa évaka'a ságyan-ontandei úmakaan-taave'a marésa évaka'a taaineí úmakaan-taave'a marésa évaka'a kari'-máranéí úmakaan-taave'a marésa anón-kanaawe su'mai óntan-taavepinkemba nésa úwoi-kanaa taai-taavépinkembá kwénaawe.

21 simátimakaunda-sawi-mayaigombo tínaembo umámesamo kawé'ó umáimo máyáawai kawé-táávékáámbá umái mésa Áánútuntavesa imáyáa kwéesa Áánútumo kawé'-máyaí timínintavesa to'mayaa umái máyáawe.

22 ívé-kwaasimo sáwí-yantaatavesamo tirááiyavesamo ombá ánaemba umáme arupí umái méniyonda-imayaa e Áánútun-aaiyavai áraire símae iyí-imáyáa kwétime paru umái mé tirumpimbó kaweré su'mai imáyáamo ésamo Ísóigompa'o kwéaisaa-esamo súwa'naa ínkwáe sésamo ontembá mirán-uwó.

23 úwoi-aintavesamo sáwívar-aímbo kwésemba mináinkákémbá áwáá'o kwésemba ísaraampo ánaemba umámiyo.

24 Ísóigona mayái-kwáási íma aaisambá sésa paru umátinkesa kanaán-umai agaráátinkesa áwáá'o semba tasí umátinkesa

25 kwempa'á mésa miwímó kentáimo arááísén-kwaasiti imáyáa kawé'á umátinkesa mirámó íyanamo éna Áánútu imáyáa timínasawa Áánútunopa'a tésawa árair-aintavesa áraire sénááo. íya sénááo. mindáyavesa Ísóigona mayái-kwáási amu'marésa ménaaowe.

26 Sáátáánigo kesí imáyáa ígwáe séna miwí tátokaiye. árair-aintavesamo árairemo sésamo ésa kawer-imáyáa ésa Sáátáánigomo tátotuwenamo máyáimpinkemba tuvíyuwesa Áánútunopa'a ténááowe.

3

naaén-kanaaona kwaasíi.

1 Tímótiyo naaén-kanaamo títanamó umbai-yántáá'ó paárinintavai imáyáa uwó.

2 minkánaávimbá kwaási maará ónááomba kesáváiyé su'mai aamoí kwéesa óntantavesa aamoí kwéesa kesávésa kawé-kwáási úne kwésesa kentúma maé iyésa évakarawai simái sáwí'a umátinkesa tinóvowi táái kwéeraaisesa túwa'naa owáiyávésa íma súwi kwésesa Áánútuntavesa íma imáyáa kwéesa

3 miwítí kwaási íma imáyáa tímésa tói'o matuwé máyáamba íma paru ésa kampar-áimbá simátinkesa miwí túra'a íma kárákwiyesa ááite kwétiyesa kawé-tántáátávésa tíyántavesa kwéumatinkesa

4 namuro-kwáásiyávésa miwítí kwaási kwéagaratinkesa sáwí'a umátinkáaro kwésesa sáwí-amba ááema kwégwaresa miwí kentúma mósá marésa sáwí-yantaatavesa tirááiyavesa kwéesa aamoí ésa Áánútuntavesa íma aamoí ésa

5 kwaási túranka'a mono-kwáási úne kampa'á kwésesa Áánútuna asirayámbá tínaemba kwéumamevo mirámó kwéon-kwaasi ánaemba umátimiyo.

⁶ miwíwínkémbá évakarawai ó'on-o'on-daumpa'a iyésa ímo kawer-ímáyáámó on-íníntávésa kampar-áimbá sewasá isésa miwí tááiyavesa áraire kwésewe. minínímbá sáwí'a owaná onóni'a isasá mirá-sáwí-yántáá'á tirááiyavesa kwéowana misáwí-yántáákó miníníntómbá tátokaiye.

⁷ miníníntómbá amáparawai táái isésa íma kanaán-umai taaímbai isésa árair-aimba tátokaawe. mindáyavesa mirán-kámpá'-mónó-kwáási tááiyavesa áraire kwésewe.

⁸ naaóv'á Mósésima máyonka'a kae'nárai túwí'a moóráwai áwí'a Yánisi úwana moóráwai áwí'a Yámbárisiyemo Mósésin-aaimo arááirayantemba minkámpá'-mónó-kwáási miráumai árair-aimba araaisésa imáyáa sáwí'a ésá tóikakemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésevo

⁹ sáwíyan-kanaawe su'mai mirá ónááowe. miwí kampar-áimbá kwésesa máyáamba tuwánésa sésa kampa'-mónó-kwáásímán-owe sésa miwí táái íma kwaránááowe. naaóv'á Yánisiye Yámbárisiyemo sirááiyán-kampar-aintavesa mirá siráawe.

árait-ainkomba táto'mai maiyó siráin-kwasai.

¹⁰ miwí mirá kwéovo emá íma mirá uráampo naaó'-nao-kwaasi simátimunda-aimba isé kemó máyaundawaina ááimba suwáné kemó kwénaundawaina ááimba suwáné uréma po mináimbá kwégwaraane. Áánútuwe aráápamái maé'a paru umái mé'a imáyáa timé'a umbai-yántáápímbó asiramáimo máyaunda-aimba ísaraane.

¹¹ Ántioku-naopare Áíkóniyaa-naopare Árisitaa-naopare máyaawandara'a umbai-yántáá'á simésa sí'o úni'a umásínkówa'á íma imáyáa é'a asiramáimo máyaawanda suwánaraane. kempímbá anón-umbai-yantaa'a kwáyombanivo Ísóigo mimpínkémbá síkaiye.

¹² íma kené su'mai sáwí'a umásinkesa maarán-kwáásígwará'á sáwí'a umátinkanaaowe. Ísu Káráisitíye tarúmai mé'a kwentáv'é'a imáyáa é'a mé'a mirá ónáe sewái umbai-yántáári'a umátinkanaaowe.

¹³ sáwí-kwaasi kampar-áimbá kwésesa ó'owiti imáyáa koyavisewái sáwí'a úmae iyésa évakarawai kampa'á simátíyuwewasa miwí kampa'á mésimatíyuwanaaowe.

¹⁴ emá íma mirá indá simátímakaunda-aintavai áraire asiramái sé mináimbá asiramái tátoraao. mináráir-áimbá simátímakaundawaiya kawé'a umái suwánaraanda po mináimbá asiramái tátoraao.

¹⁵ emá iyámpói máyóndara'a Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-aimba simátíma'mae iyúmba ísaraanda ívékwara'a kwéisaane. Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-aimba kwéawanaawai kawer-ímáyáá ésá Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire kwésewana Áánútu sáwí-imayaavinkemba kwéiyatinkaiye.

¹⁶ Áánútu imáyáa timúwasa Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba amápar-aimba agaimakáamba pósa mináúvái-kwándááivínkén-áíndéi Áánútuna aamba agaráátinkesa sáwí'o urántavesa asiramái sésa sáwí-imayaa arupí kwéumatinkesa kaweré su'mai umái ménaaon-amba kwéagaraatinkaawe.

¹⁷ Áánútuna mayái-kwáásímó Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-aimbo ísáimaimo kawé'ó íyanamo éna mináínkó kawé'-máayái-kwáási-í'a umátinkainasa Áánútumo kawé'-máayáimó timíním-bayai asiramái kawé'a umái mayánááowe.

4

1 Tímótiyo Áánútu aúrankare Ísu Kárásiti pukáan-kwaasiye túvamai úwoi máyáan-kwaasiye miwítí ááimba tísaa íníwai aúrankare asiramái simáme'a sé'a Ísu Kárásiti marapá'a kumínín-imayaa é'a kwená kwaásira'a kawáá ínín-imayaa é'a asiramái simáme'a sé'a

2 amápa-kanaa Áánútun-aaí asiramái simátíme kawe-kánáámó índá simátíme sáwí-kanaamo índá úwoi mindágwara'a simátíme kwempakémbá kwésimatiminana mináínkó tirumbá kwantáínasa isáiyama miwítí imáyáa arupí umái asiramátinke simátíma'mae iyé íma ivátuwaaoo.

3 naaémba moórá-kanaa tínsa áraír-aimba íma isámae iyónááontavai ívé'a áraír-aimba simátíma'mae iyuwó. naaémba moórá-kanaa tínsa sáwí-yantaatavesa tirááiyavesa kwéesa aamoí ónááon-aimba simátimenaaon-kwaasiyavesa tivakáá ésa miwí tááíye su'mai isésa

4 áraír-aimba tínaemba umámesa manír-áimbá isánááombanivo

5 emá asiramái ménana umbai-yántáá'ó enópa'o tínimba asiramái méma Áánútun-aaí simátíma'mae iyé kwená mayái kwémae ánásaaoo.

6 Áánútuntavesamo imáyáamo ésamo nombó atíyuwaantemba sáwíyanka'a kembá Póromba sínkamiyana kesí naaeó miráumai kumína'a puwónaumne.

7 isaaisésamo kwégontemba kawe'á umái kwégwe'a ayááír'á komé'a Áánútuna áraír-aimba tátoke'a simátímakaunda

8 Ísóigo kesí meeyámbá tátokaimba póna arupí umáímo máyaunda-anonda simíníye. naaémba Ísóigo arupí umái-meyambo timíníwai siména íma keyáá kembá siména marapá'ó kumíníntavesamo aamoimó ésamo amu'makáawai gwara'a kwétimena simíníye.

9 Tímótiyo sáwíyanka'o kesópa'o tíníyonda-imayaa kwéé maiyó.

10 moóráwái áwí'a Tímási marapá-tántáátávéna aamoí éna póna siyuwéna Tésárónaíkaa-naopa'a kówisana moóráwái áwí'a Kéréséni Káresíyaa-marava'a kówisana moóráwái Taitási Táómésíyaa-marava'a kówisana

11 Árúku kweyáá kesé máyáivo Máákaamba koái'mae kesópa'a tiyó. Mááka tasúwa'naa umai Áánútuna mayái tamayániye.

12 moóráwaimba Tikikásaamba ai'maráúnana Évésasi-naopa'a kóuraiye.

13 ááéma Táróasi-naopa'a kesí kwáá'a tuwááwánana Kápása kárákwiraiwo maimaé téma aúvái-kwandaigwara'a aiva-tántáá'á sáwíyan-auvaigwara'a maimaé tiyó.

14 moóráwái áwí'a Arekesánda kwená mayái kópaa-ontandei évaka-tantaa'a kwéiwai anómbe sáwí'a umásínkáimba póna Ísóigo anondá sáwíyemba aminíye.

15 Áánútun-aaí simátimewanda kwemá simái arááísukaivo kwembá kárákwiyuwo.

16 aiva-táwaimo aaimó simásínkáimba miñáimbó sénáe'o kwéunda amáparawai íma sááyavo tésa siráváyáawa'a Áánútuntave'a íma anondá sáwí'a umátinkaoo súne.

17 miwí íma siráváyáawana Ísóigo sirávayena asirayámbá símisa'a Áánútun-aaí amápar-aimba simátímakaunda íma Yútaa-kwaasira'a ivo ó'onkaa-kwaasira'a siráunda ísaraawe. áwáávitemo in-íyánkó óipinkembo mayauwénamo kawepá'ó móánkaintemba Ísóigo aavimbá kwémáisinkaampinkemba síkena

18 sáwí'o kwéumasinkempinkembo éna sí'mai kwíyómpa'a kwemó kwégawaaipa'a kawé'á umái mósinkaniye. kwená ságayambo kwaíkwai'o ínimba árrair-aimban-iyé.

19 Párisikaante Ákwíraante simátíme se kawé'á umái máékaiyo siyó. Ónésívorasaante kwená naaúmpa'a máyáan-kwaasiye simátíme se kawé'á umái máéro siyó.

20 Érásátasi Kórínti-naopa'a máísana Tóvimasa áí'a kwéuwa'a Máírítasi-naopa'a auwé'a tiráumne.

21 áú'o sii-kánáá íma tiráina imáyáa é kesópa'a tiyó. Yúpúrasawe Púténésiye Áráínásawe Kírótiyawe amápa'a Áánútuna kwaásiye entávésa sésa kawé'á umái maiyó kwésewe.

22 Ísóigo keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póromo súnda-aimba únásaiye.

Táitási

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaii aiyayaan-umai sísamaivakemba avamoraé-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Táitásina imáyáa éna maanámbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. Ísun-aii simátíma'mae iyúnkakemba ándáva'a ánkárowana ména Táitási Kírítimarava'o Ísóigona kwaásira'o kárákwirontavai imáyáa éna maanámbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé.

¹ Táitásiyo kemá Póro moórá-aimba sénaumpo isaaó. kemá Áánútuna mayái-kwáásí é'a Ísu Káráísitina aantá-kwaasi-i'a umásinkena si'mákaiwai úne. Áánútumo kwéitamaraín-kwaasi kwesé aráápamai maí'mai'a kwéesa árai'-monor-aimba ísámae kwéiyesa Áánútuna aampa'ó kwéiyontavena Ísu Káráísiti mináimbá simátimiyo séna si'mákaiye.

² naaóvá'á Áánútu ímo kampa'ó kwésiwai árair-aine su'mai kwésiwai asiramái séna kwéitamaraunda-kwaasi aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe súwata árair-aimban-iyé kwéseta máyaumne.

³ Áánútumo imáyáamo urón-kanáa tíniye kwéuwana Ísu Káráísiti kwenáái simátimuwana Áánútu simásiména séna kesáái simátíma'mae iyuwó séna kentáásí sáwí-ímayaaavinkentaamo kwéiyasinkaiwaiya mináimbá siráiyé.

⁴ Táitásiyo maanámbá maanáúváímbá agaimaráumpo isaaó. Ísu Káráísitinka'o agevamáimo maúndantemba emá mirán-umai méma árai' kesááninkaamba ómpo isaaó. Áánútu kentáásivowe Ísu Káráísiti kentáásí sáwí-ímayaaavinkentaamo kwéiyasinkaiwaiye úwoi áwa'naa esarai paru umánkaayantave'a námúnaa kwésune.

Táitási Kírítimarava'a koména mayái mairáin-kwasai.

⁵ eséma keiráímá Kírítimarava'a komékai embá auwé'a kenkáísí mayái íma ánásarainka'a embá auwé'a tiráumne. mimbáyái kawe'á íniyondayave'a embá auwé'a simáme'a sé'a amápa'-naopa'a Áánútuna kwaásiti anón-kwaasi usásintinkava'a kwíníyone sé'a auwé'a tiráumne.

⁶ usásintinkaan-kwaasi maarán-kwáásímán-owe. miwíwímbá íma sáwí-aimba kwáyáiwai ésa kimbora-inimba mapá kuráawai owasá miwítí iyámpói maarán-iyámpóin-owe. Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáawai ésa kawer-iyámpóimán-owe kwésén-iyampoi ésa tinóvowi táái ísáawáin-owe.

⁷ Áánútuna kwaásira'a kwégarakwiwawai Áánútuna mayáirá'á kwégarakwiwomba pósa maarán-kwáásímán-owe. miwíwímbá íma sáwí-aimba kwáyáiwai ésa kesáái usáyaaitainkwaé íma kwésewai ésa íma ááéma áwáá'a sewái ésa íma uwo'aó'-nómbá námáe naaésa uwo'aó'á owái ésa íma aaisan-áimbá sewái ésa óntantavesa íma túran-anda owái ésa

⁸ namu-kwaasí naambá toómbá tímésa owái ésa amápa'a kawetántátátávésa aamoí owái ésa kawer-ímáyáá owái ésa arupí umái máyáawai ésa Áánútun-arááímo kwégwaraawai ésa miwí túma kawe'á umái kwégarakwiwawai ésa Áánútuna kwaásira'a kwégarakwiwawai mirán-kwáásímán-owe.

9 Áánútuna árar-aimba simámakaunda-aimba asiramái táto'maesa iyóro. mirámó ésamo ésa árar-aimba kanaán-umai simátimesa asiramátinkanaaovo miwí tááyavesa kampar-áimbán-iyé sewái tááigomba usáyaaitanaaowe.

10 sáwíva-kwaasi kawer-áimbá íma kwégwaresa úwoi sáwívar-aimba símae kwénaaesa miwíwínkémbá Yútaa-kwaasi sáwívarawai mirá ésa kampa'á simátíyuwesa

11 óntamba mayánae sésa kampar-áimbá simátimesa évakar-akumba sáwí'a kwéumatinkesa sáwí'a kwéovo mináimbá aambá áúntinkaa.

12 Kírítí-kwaasivinkemba moórawai kawer-áimbá kwéswai sésa Kírítí-kwaasi aasiyaasi kampar-áimbá kwésesa aváá-kwámbó ontémbá sáwí'a umái kavónái'a umái mésa sáwíva-tomba nai'nai'a kwéowe siráye.

13 siráin-aimba árar-aimban-iyé. mindáyavai miwítí imáyáa asiramái arupí umátínkénasa Áánútun-aii kawe'á umái kwarésa

14 Yútaa-kwaasiti manír-áimbá íma isésa árar-aimbo arááírawai táái íma isáiyamba ivátúwáaro. mirá ónááontavai miwítí imáyáa arupí umátínkaa.

15 imáyáa kaweré su'mai owái amápa-tantaatavesa imáyáa ombá kawer-ímáyááwé su'mai kwéovo imáyáamo sáwí'o owái Áánútun-aii arááísén-kwaasi miwítí imáyáao sáwí'a isaná tirumpimbá kampar-áimbá kwáyáísasa pósa amápa-tantaatavesamo imáyáamo ombá íma moórá kawer-ímáyáá kwéowe.

16 miwí tóikakemba kampa'á sésa Áánútun-aii kwégwaraumne kwésevo sáwíre su'mai kwéesa kawer-áimbá aráísésa íma kanaán-umai kawe'á ombá miráumai máyáawaina ááimba Áánútumba tínaemba kwéumasuwaawe.

2

áséi-kwasai arupí umái simátíma'mae iyuwó siráin-kwasai.

1 Táitásiyo áséi-kwasai gona ááimba árar-aimbo simámakaunda simátíma'mae iyuwó.

2 anónu'maiyomba simátíme se íma uwo'aó'-nómbá námae naaé'a uwo'aó'á kwé'e'a arupí umái mé'a kentúra'a kárákwiwai kawer-é'a Áánútumpa'a agevamái asiramái mé'a imáyáa tím'e'a asiramái maiyana íma tívón-káino simátímiyo.

3 aráankantomba simátíme se Áánútuntave'a imáyáa kwé'e'a mé'a íma kwántánaanta-aimba kwése'a íma uwo'aó'-nómbá námae naaé'a uwo'aó'á kwé'e'a ívér-inintave'a kawer-ámbá agaráátínkáaro simátímiyo.

4 mirámó íyasamo ésa ívér-inimba minkáwér-ámpá'á kwégwesa tuwai'máare iyámpóíye tirumbá tímésa

5 túra'a kárákwiwai kawer-ésa kaweré su'mai kwéesa tuwai'máákare iyámpóírare naankaré kawe'á umái kárákwiyesa tuwai'máá táái isánááowe. mirámó íyasamo ésa tuwánésa sésa Áánútun-aii kawer-áimbán-iyé sénááowe.

6 ívé-kwaasiyomba asiramái simátíme se kentúra'a kárákwiwai kawe'á oro siyó.

7 amápa-tantaa'a kawe'á inasá awánésa emó óndantemba miwí mirá íya simátíma'maemo iyínda íma óikakene su'mai simátíme arunkakénkwará'á simátímiyo.

8 kawer-áiné su'mai simátímínasa kampar-áimbán-iyé sésamo kampar-áimbó avakáá iyanamo éna íma kwáyainasa tigaeyávésa ésa íma simái sáwí'a umásinkanaaowe.

9 kárákwiraan-kwaasi évakarawai meéyámbakaawasa miwítí mayái úwoi kwémaesa óntamba íma kwémayaawaiyavai maanáimbá simátimiyo. kárákwiraan-kwaasi táái isé'a aamoí umásinkaigwae sé'a kawe'-má'yái kwémae'a miwíyávé'a íma anondá seró.

10 miwítí náaindaampinkemba íma umóyámbá é'a kaweré su'maimo iyamba tuwánanaaowe se mirán-áimbá simátimiyo. mirámó iyanamo éna Áánútun-aaí kentáásí sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkain-aaigo anómba íníye.

11 Áánútu úwoi súwa'naa ena Ísu Káráísitimba ai'marówana ó'on-ó'on-kwaasi miwítí sáwí-imayaavinkemba iyátinkanintavena marapá'a kunkáimba póna

12 Áánútu úwoi súwa'naa ena kawer-ámpá'a kónaunda-anta agaráásinkaraiye. minánkómá maarán-áimbán-iyé. Áánútuntavesa íma imáyáa kwéowai sáwí'o kwéomba sínaaemba umátimeta marapá-tántáátávéta sirááiyaveta úndaya sínaaemba umámeta marapátáámó máyaundara'a kesúrata kárákwiyeta arupí umái méta Áánútuntaveta imáyáa éta méta

13 amu'maréta Áánútu asirayáankwáráwáiyé Ísu Káráísiti kentáásí sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaiye ságayankogwara'a paároyaaoyantaveta timu'maréta méta paároyaaoyan-kanaa sirunkóyá kawetá íníye.

14 Ísu kentáásí sáwí-imayaaoimo tátokaimpinkemba iyásinkenaya kawe-kwáásí-í'a umásinkenaya kwená kwaási-í'a kwéumasinkaiwaiya méta kawe'-má'yái mayánáe séta máyaundayavenaya mindáyavenawe séna Ísu Káráísiti pukáiyé.

15 Táitásiyo mináimbá simátime Áánútuna asirayándéi miwítí imáyáa kawe'a umátínkénana aaí íma kwéisaiyawai mináínkó tirumbá kwantáínasa aaí isáaro. sénda-aimba íma isáavainivo asiramái simátimiyo.

3

Áánútuntavai imáyáa é'a arupí umái máéro simátimiyo siráin-kwasai.

1 Táitásiyo Ísóigona kwaásira'a kárákwiraandawai ómpo maarán-áimbá simátimiyo. marapá'-má'yáírá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba mé'a miwí táái isé'a kawe'-má'yáiyávé'a to'mayaa umái amu'maré'a mé'a

2 íma kampa'a simái sáwí'a umátinke'a íma aaisan-áimbá sé'a paru umái mé'a amáparawai kawer-áiné su'mai kwése'a máéro.

3 ááema sáwí-imayaagwara-kwaasiya méta aaí íma iséta sáwí-ampa'a kwégweta sáwí-yantaataveta sirááiyaveta kwéeta máyaawanana misáwí-yántáákó tátorowata sáwí-imayaaveta sirááiyaveta kwéeta sáwí'a umái méta ó'owiti náaindaantaveta súran-anda kwéeta síyánta kwéumatinkaawanasa kentáa táyamba kwéumasinkowata méraumne.

4 ánivo Áánútu kentáásí sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaiya séna sirumbá umátinkaunda pó'a túwa'naa ónaunda agaráátinkanaumne sirónka'a Ísu Káráísitimba ai'marówana marapá'a kumúwana

⁵ Áánútu kawer-ámpátá mésínkaraiye. kesáámó kawé'ó ówándayavenaya ímanivo arumbá umásinkenaya kawer-ámpátá mésínkaraiye. nombá pésinkowata aúnaí'a umái máyaawananya Áánútun-amanko aúnaíta umásinkontavena kawer-ámpátá mésínkaraiye.

⁶ Ísu Káráísiti sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaiyavena Áánútu imáyáa éna kwenamankó kentáávimbá úwoi anómba kwéumasinkainta

⁷ póna úwoi súwa'naa umásinkenaya séna arupí-kwaasiman-owe. árai'a aúnaí'a umái máí'mai'a ónááoni'a umátinkanaumne kwésisata amu'maréta máyaumne.

⁸ mináimbá árair-aimban-iyé. miráumai kárákwiraan-kwaasi táái isésa kawé'máyái maésa máéro.

Táitásiyo mináimbá asiramái simátiminyonda sirááima kwétaiye. mirámó inasamó ésa Áánútun-aaiyavesa áraire sewái asirayán-ímáyáa ésa kawé'máyái mayánaáowe. mináimbá kawer-áinkó póna kwaási túwa'naa íníye.

⁹ ánivo úwoi-aintavesa sáwívar-aimba kwésesa tíkwá'náwe tináávúwísáiyé túwíkwara'a kwétesa aaisan-áimbó kwésesa Mósesimo sirón-amaantavesa aaisan-áimbá kwéseмба mirán-áimbá úwoi-ainkoma póna íma túwa'naa ínivo ánaaemba umátimiyo.

¹⁰ évakarawaimo sáwí-aimbo simáímo taainkaar-umátínkáawaimba kaumbo-kaé-tawai asiramái simátimínasamo imo isáiyamo e ánaaemba umátimiyo.

¹¹ mirán-kwáásí kaé'mai máyáawai ésa sáwí'o ombá keyáárika'a kwétuwanaawata kesáágwárá'á kwétuwanaumne.

¹² moóráwai áwí'a Átémásaana'i. moóráwai Tikikásaana'iyó. moóráwaimba ai'maráanana enópa'a kwíndara'a imáyáa é Níkópórisi-naopa'a kesópa'a tiyó. áú'o sií-kánáá Níkópórisi-naopa'a máyaana kesópa'a tiyó.

¹³ moóráwai áwí'a Sínása aaimó isái-kwáásígóe moóráwai Ápórosiye emá túwa'naa inasarái Áánútuna mayái maimaésarai naaóyááoiye.

¹⁴ Áánútuna kwaási súnda-aimba simátimínasa kawer-ímáyáa ésa mayái kwémaesa umbai-yántáá'ó kwáyainda-kwaasi túwa'naa esa pósa íma úwoi-mayai maésa ménaaowe.

¹⁵ amápa'o kesémo máyáawai entávésa sésa kawé'á umái maiyó kwésewe. kentáásí kwaási Áánútuwe aráápamai máyáawaima esé máyáawai kawé'á umái máéro simátimiyo.

Áánútu amáparawai úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kemá Póro súnda-aimba ánásaíye.

Vírímóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Vírímónina imáyáa éna maanámbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. ááéma Vírímóni kesí mayái mayáinkwáe séna Ónísímasimba meéyámba'mai máánkarowana mayááena mimbáyáígón-áároi inkaiséna ó'-mapa'a koména Ísun-aaí isáapa'a téna Póro ándáva'o máyopa'a kwéawa'naa-uwana Póro Vírímóni Ónísímasimba tayauwé'mai airáinkwáe sé'a maanáúvámá agaimái amúne séna agaimái tuwówana Vírímóninopa'a kuráiyé.

1-2 Vírímóniyo kemá Póro maanáúvámá kwéagayaumne. kesí kwaási po kesé tágárotare mayái kwémayaandawai isaaó. Ísóigona kwaási ená naáumpa'a torupamá kwémaewai isáaro. Ápiyaaó kentáá símánaakogwara'a isaaó. Ákípaasiyo keséya tágárotare asiramái mayái kwémayaandawai egwará'á isaaó. Ísu Káráisitín-aaí simátimewandarakemba ándáva'a sínkaraawa'a mé'a maanáúvái agaimái amúne. kenkáí síváko Tímóti kesé máyáiyé.

3 kentáásivo Áánútuwe kentáásí Ísóigo Ísu Káráisitíye úwoi kwétuwa'naa-esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

4-5 Vírímóniyo kentáásí Ísóigo Ísuwe aráápamái mé Áánútuna kwaásivimba arumbá kwétíme máyaanda-aimba isé'a pó'a Áánútumpa'a námúnaa kwésunda entávé'a imáyáa kwé'e'a súwi kwésune.

6 enté kentési mayáígó moórái'a kwéisata méta Ísóigowe tarúmaiya máyaundayavenaya kwemá kawetá kwéumasinkaisa awánaniyondayave'a námúnaavinkemba Áánútumba kwéaisaa-une.

7 Vírímóniyo kesíváko po Ísóigona kwaásivimba arumbá kwétíme túwa'naa ónasa aúnaí'a umái máyáan-aimba isé'a aamoí kwémankauana sirunkó kawé'á kwéisa'a áwa'naa umái námúnaa kwésune.

8 Ísu Káráisiti asirayámbá símakaimba pó'a íma inkaisé'a emá moórái'a uwo sé'a kwésundanivo mirán-áimbá íma sénaumpo

9 aánoumai kwempakémbá áisaa e'a sé'a sendantembá mirá ínáyone sénaumne. emá arumbá kwésiména'a kemá sirumbá kwéamunda pó'a aánoumai kwempakémbá simáméndai'a mirá ínáyone kwésune. kemá Póro Ísu Káráisiti kwená mayái símakaimba kwémae'a anónu'mai káúnasa ándáva'a sínkaraawa'a mé'a

10 moóráwái áwí'a Ónísímasintave'a kwésune. ándáva'a mé'a Ísóigon-aaí simámunana iséna Ísóigompa'a tisa'á sé'a kesí iyámpóiraamba óne sé'a pó'a kwentávé'a kwésune.

11 ááéma ená mayái íma kawé'á umái mayómba mayáígón-áároi inkaiséna kóuraimbanivo ívé'a kesí mayái kawé'á umái kwémaena ená mayái kawé'á umái mayáníye.

12 ívé'a ai'maráanana enópa'a kwínama kesááninkaani'a umái airáníyono.

13 Ónísímasimba tátokaanana súwa'naa ínkwáe sé'a únda isa'á úwoi mirán-imáyáá úne. Ísu Káráisitín-aaí simátimewandarakemba ándáva'a mósínkawa'a máyaunda enanondá Ónísímasi súwa'naa ínáyone óndanivo

¹⁴ némpa'a mémpo íma owé síníyondayave'a pó'a íma úwoi tátoranaunda póna kesé ména súwa'naa íníye. íma súwa'naa ónáe sindá súwa'naa ónavainivo ená imáyáavinkemba súwa'naa íníyone.

¹⁵ Ónísímási mayáígón-áároí inkaiséna embá auwéna sáwíyanka'a ó'om-bapa'a tamáyáimbanivo enópa'a kwéna aasiyaasí koméniye-imayaa kwéune.

¹⁶ Ísóigona kwaásigomo óndantemba kwemá mirá kwéena enávákamba póna íma ená mayái kwémayaiwaiye su'mainivo enávákoraamba éna enópa'a kwíniye. kemá kwembá sirumbá kwéamundantemba egwárá'á arumbá kwembá aména kesívá'an-íye síníyone.

¹⁷ Ísóigona mayáígó enté kentési mayáígó moórái'a kwéimba po kentávái kesí naaúmpa'a iyuwó kwésendantemba Ónísímasintavai mirá síníyone.

¹⁸ embó sáwí'o umánkenamo moórá-yantaa'o mairénamo ímo ámakainamo e íma kwenópa'a te kesópa'a tina'á kemá meéyán-ónaumne.

¹⁹ kemá Póro kesiyáándeí kwéagaye'a mimbéyámbá aménaumne kwésune. Ísu Káráísitin-aaí simámewana áraire siráanda maí'mai'a íníyonda-meyamba kempá'á kwáyáimba pó íma kanaán-umai meéyán-íníyonda-aimban-íye.

²⁰ kesívákoo Ísóigona kwaási ómpo áísaa úndantemba mirá ina'á Ísóigo aúranka'a aúnaí'a umái máéno.

²¹ maanáúvái agayáúnda imáyáa é'a sé'a kesáái isé áísaa úndantemba mirá íníyone. emó íníyondawai kemó áísaa úndawaimba usáyaaítaniyone.

²² enópa'a ke kónaundayavai kesí maru'á usúkasinkaa. ándávakemba ayúsinkaiya'a ená naaúmpa'a kónaundayavai Áánútumpa'a námúnaa simásinke moórá-maru'a usúkasinkaa,

²³ moóráwai áwí'a Épávarasi kwemá Ísu Káráísitin-aaí simátimunkakemba ándáva'a ánkaraawana kesé ména keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwésiye.

²⁴ kesé mayái kwémayaawai túwí'a moóráwai Mááka moóráwai Árisítakasi moóráwai Tímási moóráwai Árukú miwí sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

²⁵ Ísóigo Ísu Káráísiti keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

Póro mináimbá simái ánásaumne.

Ípiru

Ísu kwíyómpa'a irówana moóráwai áwí'a íma agaimakáiwai moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba avakaeté-íya'íyo. miráumai-íma maisuwéna maanámbá agaimái Yútaa-kwaasi moórá-kwí'a Ípiru-kwaasi Ísun-ai isésa kwená aampa'ó kwéguntavai tuwíráái sésa sáwí'a umátínkówasa minámbá ivátuwesa ááéraam-bonor-amba ókwara'a kwáráavo séna maarán-áimbá agaimái mátímakaiye.

Ísu Áánútu ááninkoma Mósesimba usáyaaitaraiye. Ísu aiva'-mónó-káwáánakómá mono'-máyaí-kwáásí usáyaaitaraiye. póí tuvú'mái Áánútumba ámakaamba aiva'-mónór-ámbá isaná Ísu marapá'á kumbéna kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwánintavai puwéna kwenáúma Áánútumba ámakaimba póna kentáásí monor-ámbá kwikáimba pó'a Ísumba íma auwé'a asiramái máéro séna agaimái mátímakaiye.

Áánútu ááninko áwíkoma kwíyómpaken-kwayo'narawa túwíkomba usáyaaitarain-kwasai.

¹ naaóv'á moórá-mora-tawai Áánútu kwenáái simátímakowaiyavena súwasa miwí Áánútu siráin-aimba mirám-biran-aimba kentáá síkwá'náyomba simátíma'mae tiráimba isaná

² ívé'a naaén-kanaavimba Áánútu ááninko Áánútun-ai simásímakaintaawe. naaóv'á kwíyómba maramá íma kwáyonka'a Áánútu súwana ááninko kwíyómba maramá tarórumakena naaémba amápa-tantaaka'a kárákwiyiniye.

³ Áánútuna ságayanko ááninkompinkemba sama kaisaná Áánútumo máyáintemba miráumai ména miráumaimo máyáiwai kentáá kwéagarasinkaisana kwená asirayán-áínkóntávéna kwíyómba maramá kwaikwai'a kwéiye. kwemá pukáintavena kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwéna pukáimpinkemba usásinena kwíyómpa'a iyéna Áánútu asirayámbó usáyaaitaraiwai ayáánúrappa'a asirayán-áyámpá'á mara'á ména

⁴ póna kwenáwí'a Áánútu ááninko áwíko póna Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa túwíkomba usáyaaitaraiye.

⁵ Áánútu kwená kwíyómpaken-kwayo'narawatavena íma siráivo ááninkontavena séna

emá kesáánimba óna'a
kesí mayáír'á ánkaraumne

Áánútu séna moórá-ainkwara'a séna
kemá avowámá úmae íyónana kwemá
kesááninko mirá úmae iyíniye

séna kwíyómpaken-kwayo'narawatavena íma siráivo ááninkontavena séna

⁶ Áánútu kwenááninko usáyaaitaraiwaimba ai'marówana kunkáinka'a séna Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a
kwená imáyáa mósá maránááowe
kwenááninkontavena siráimbanivo

7 kwená kwíyómpaken-kwayo'narawatavena súwana Áánútun-aaí aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

kemá súnasa kesí kwíyómpaken-kwayo'narawa'a úndáraamba to'maésa kwénaaowe. kemá súnasa kesí kwayó'nárawa'a tawáombo intenkáám-báyái kwémayaawe

siráivo

8 Áánútu kwenááninkontavena séna

Áánútuwo kwaásira'o kárákwimaemo íyínda íma ánásaniye. kárákwiyonda arupí umái kwégarakwiyone.

9 kawé-tántáátávái aamoí é sáwí-yantaatavai áyámba kwéone. mindáyavena Áánútu ená Ísóigo embá usásinankaraisa amáparawai usáyaaitaraanana enarumbá kawé'á umánkaraiye séna

10 ááninkontavena moórá-aimba séna

Ísóigoo ááinka'a maramá taróre enayáándeí kwíyómba taróruraanda

11 mintántáá'á ánásaina emá maí'mai'a ínáyone. unáánkwátóimo atúmó kénamo ánásaintemba kwíyómba maramá miráumai ánásaniye.

12 kwátóimo tavúmáráantemba kwíyómba maramá mirá ínáyone. unáánkwátóimo aúnámo ontembá kwíyómba maramá mirá éma ívé'o máyáanten-umai maí'mai'a éma íma puwínáyone siráiyé.

13 Áánútu maanáimbá íma kwíyómpaken-kwayo'narawatavena siráivo ááninkontavena séna

kesiyáánúrappa'a asirayán-áyámpá'á mara'á uména'a ená namuro-kwáásí tínkamona emá usáyaaitaniyone siráiyé.

14 mináimbá siráivo Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a nórandarawara'o. miwí íma túma kwáyáiwai timané su'mai kwáyáiwai ésa Áánútumo sintembá mirá kwéowana Áánútu simátimena séna kawer-ámpá'á métinkaunda-kwaasi kuntúwa'naa oro séna kwéti'maraiye. mindáyavena Áánútu ááninko áwíko kwíyómpaken-kwayo'narawa túwikomba usáyaaitaraiye.

2

Ísuma sáwí'o umáimo máyaundavinkemba kawer-ámpá'á mészínkáiwaina kwaasái.

1 Áánútu ááninko kwíyómpaken-kwayo'narawa'a usáyaaitaraintaveta áraír-aimbo ísaraunda-aimba asiramái tátoreta mináimbá ivátuwaunavaiyaanivo imáyáaya úmae iyónaumne.

2 Áánútuna amáámba kwíyómpaken-kwayo'narawa'a siráan-amaamba áraír-aimba póna káráraawaiye ímo ísaraawaiye sáwí-meyamba arupí umái tímakaiye.

3 ánívo Áánútu séna sáwí-imayaavinkemba kawer-ámpá'á métinkanae séna anóm-bayaiyavena ááninko kentáásí Ísóigomba ai'marówana marapá'á kunkáiyé. minánón-áimbó ísámaimo ivátuwetaamo éta árai'a sáwí-meyamba kentáásópá'a tínimba íma aseránaundayaawe. aiva'á Ísóigo minánón-áimbá simátimuwasa ísaraan-kwaasi simásímúwana

⁴ mináimbá árar-aimban-iyé sénaundayavenaya póna Áánútu asirayámbá timúwasa ó'on-o'om-bayai ímo awánaraunda-mayai sáá'a kwégom-bayai máyówana Áánútu kwená imáyáavinkemba kwenamankó túwa'naa úwasa mirám-báyái mairáawe.

⁵ ménaaon-kwaasiyave'a kwésune. íma kwíyómpaken-kwayo'narawa'an-ivo kwenááninkomba usásinankaraimba póna kwemá kwaásira'a kwégarakwiyye.

⁶ mináintávéná moórawai Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútuwo kwaási úwoisan-tantaa'a owá nóra se miwíyávái imáyáa éwa kwaási sáwíyan-tantaa'an-ovo nóra se miwír'á kwégarakwiyyono.

⁷ kwíyómpaken-kwayo'narawa tínaaempa'a kwaási mótinkaanasa sáwíyanka'a miv'á máyáambanivo ívé'a anómba umátinkaanana túwíko anómba isá

⁸ usásintinkaraanasa amápa-tantaaka'a kwégarakwiyyowe agaimaréna séna Áánútuwo usásintinkaraanasa amápa-tantaaka'a kwégarakwiyyowe siráimba íma moóra-yantaa'a aváántuwesa amápa-tantaaka'a kanaán-umai kwégarakwiyyonta ívéta iya kwétuwanaumne.

⁹ ánivo Ísuna ááinta awánaraumne. Áánútu sáwíyanka'a kwíyómpaken-kwayo'narawa tínaaempa'a Ísumba móankarena ai'marówana marap'á kumbéna amáparawaiyavena imáyáa úwasa áí'a úni'a umánkówana puwúwana mindáyavena Áánútu anón-kwi'a tamánkena áwí'a anómba umánkaraiye. Áánútu úwoi túwa'naa ónái séna Ísumba ai'marówana marap'á kumbéna amáparawaiyavena imáyáa éna pukáiyé.

¹⁰ Ísumba áí'a úni'a umánkóntave'a imáyáa é'a sé'a Áánútu amápa-tantaakona ááimba póna amápa-tantaa'a tarórena séna ságayan-ayampa'a sáwívarawai maígwáe séna sáwí-imayaavinkemba iyátinkena ságayan-ayampa'a métinkaniwaiyavena Áánútu kanaán-iyé súwasa Ísumba áí'a úni'a umánkómba mindáyavena kasenkuí'a uráiyé. Áánútu mirámó uráimba kawé'á uráiyé kwésune.

¹¹ Ísu kwaásiya Áánútundei-i'a kwéumasinkaiwaiyaawe Áánútundei-i'a kwéumasinkaiwaiye Áánútu mimbórá tivowámá intávéna Ísu séna kesúnava'maa'an-owe siráin-aimba íma sáwí-imayaa éna kawer-imáyáá kwéiyé.

¹² mindáyavena moórawai Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútuwo enáái kesúnava'maa'a simátíme'a torupamáí ménka'a monor-ímó sendavímbá enáwí'a mósá maránaumne

séna

¹³ moóráva'a agaimaréna séna

kegwará'á Áánútumpa'a agevamái máyaumne

séna moóráva'a agaimaréna séna

Áánútumo símakain-iyampoi kesé máyáawe agaimaréna siráiyé.

¹⁴ Áánútumo símakain-iyampoiyavenamo siráimba marará-kwáásímó onten-áúwawaagwara'a Ísu ména séna Sáátánigo kwaásimo puwónááon-asirayambo tokáimba ánásasuwanaumne.

15 aasiyaasí puwónaumne-imayaamo kwéesamo táátavesamo kwéowanamo tátokain-imayaa iyátinkanaumne séna puwéna usásinena Sáátáánigomba usáyaaitariye.

16 árai'a íma kwiyómpaken-kwayo'narawatavainivo Áávaramumo Áánútun-aaiyavenamo áraire siráintemba kesáámó mirámó kwéundawaiyavena súwa'naa índayavenaya miráumai pukáiyé.

17 kentáásí aiva'-mónó-káwáánákó éna kentááyávéna imáyáa éna Áánútumpa'a aai simái kawé'á éna aruntá umásinkenaya kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwénaya mirá ínintavena marapá'á kuména kwaási áúwawaagwara'a ména kwenáúnava'maate kesáámó úndantenta miráumai ména súwa'naa ínín-amba mimbórá-ámbá kwáyáintavena mirá uráiyé.

18 ááémo marapá'ó máyonka'a sáwí-aimbo sínda ísare'a áí'a índai'a umánkanae sésa áísaa úmaesa kwéiyesa áí'a úni'a umánkaraamba íma sáwí-ampa'a kuráimba pósa kentááyávésa sáwí-aimbo síyamba ísanée sésamo ombá kanaán-umai kwésuwa'naa-intaaniye.

3

Ísu áwíkoma Mósesi áwíkomba usáyaaitarain-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. súnda-aintave'a Ísumpa'a imáyáa úmae iyóro. Áánútu keinárawa'a kwendéi'-í'a umátínkarain-kwaasiyavena séna kwiyómpa'a kesé ménaaowe súmba ísaraavo Ísuntave'a imáyáa úmae iyóro. Áánútu kwembá ai'marówana marapá'á kumbéna árair-aintavetaamo árairemo súnda-ainkata kárákwiraiwai éna aiva'-mónó-káwáánákó isa'á kwentáv'éa imáyáa úmae'a iyóro. aiva'-mónó-káwáánákóná mayái

2 mimbáyái mayáíndayavena Áánútu Ísumba usásinankowana íma ivátuwena mimbáyái kawé'á umái kwémayaiye. naaóvá'ó Mósesimo Áánútuna kwaásivimbo mayáímó ímo tuwénamo kawé'ó umáímo mairáintemba Ísu mirá uráiyé.

3 naambá kawé'-nábán-íye siráavo mindámbó uráin-kwaasigo áwí'o mósá kwémaraantemba Mósesi kawé'-máiyái-kwáásimán-ivo Ísu áwí'a mósá maráúndaya kwéusayaaitaiye.

4 amápa'-nambo kwaásimo kwéomba mindágwara kwaásigwara amápa-tantaakwara'a Áánútu úmakaiye.

5 Mósesi Áánútuna mayái-kwáásígó éna Áánútuna kwaásivimba mimbáyái íma tuwéna kawé'á umái kwémaena Áánútumo sínda-yantaa'o paárinimba simátimakaiye.

6 Mósesi mirá uráimbanivo Ísu Káráísiti íma mayái-kwáásígómán-ivo Áánútu ááninko úramba póna Áánútuna kwaásira'a kárákwiyimba íma ivátuwaimba kawé'á umái kwémayaiye. Áánútun-aaiyavetaamo áraire sètaamo aamoímó étaamo asiramáimo amu'marétaamo métaamo éta Áánútuna kwaási-ita ónaumne.

Áánútuna kwaási kwenópa'a koagándaan-kwasai.

7 mindáyavena naaóvá'á Áánútun-amanko kentáá síkwá'náyontavena siráin-aimba imáyáa oró. maará séna

ivé'a Áánútumo kwésimatimin-aimba ísáaro.

⁸ naaóvá'ó Áánútun-aaimo arááísúmbo tiruntémo makáantemba kemá mirá ováínivo kwenáái isáaro. kavóná-marava'a mésa kentikwá'náma mirá kwéesa Áánútumba kwembásínkáánkái ésa sáwí-mayai maésa kwenáái arááiraawe.

⁹ ayáátááka'a 40 ima kentikwá'náma túwa'naa uráunda-mayai awánaraambanivo kesáái araisésa kembásínkáánkái ésa sáwí'a umásínkáantave'a

¹⁰ áwáá'a tiyé'a sé'a miwítí imáyáa sáwí'a úmae iyésa agaráátinkaunda-amba íma kwáráawe sé'a

¹¹ áwáá'o tiyúnda asiramái sé'a kesópa'a íma tésa kesé taagándanaaowe siráumne Áánútun-amanko siráíye.

¹² kesí kwaásiyono. Áánútun-amanko mináímbá siráintavai kárákwimai kawé'á oró. keinárawapinkemba évakarawai sáwí-imayaa kwéesa Áánútun-aaiyavesa íma áraire sésa Áánútu asirayánkwáráwáímbá tínaemba umámévainivo kárákwimai kawé'á oró.

¹³ keinárawapinkemba évakarawai sáwí-imayaa íyana minímáyááo kampa'á simátiyuwainasa Áánútuntavesa íma imáyáa ésa tirunté máráavainivo moórá-morawai kentí imáyáa asiramátínkáaro. kentí kanaamó kwáyáinka'a mirán-oro.

¹⁴ aiva'á Áánútumpata imáyáaya ówándara'a kentáásí imáyáao asirayámbá póta miráumaimo mai'mai'o étaamo éta Ísu Káráísitiye tarúmai méta marapá'á máyaunda-kanaaya ánásaindara'a asiramái ménaundayaaniye.

¹⁵ Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

ivé'a Áánútumo kwésimatimin-aimba isáaro. naaóvá'ó Áánútun-aaimo arááísúmbo tiruntémó makáantemba kemá mirá ováínivo kwenáái isáaro.

agaimaréna siráíye.

¹⁶ súnda-kwaasi nááwiya Áánútun-aai kwéisesawa arááiraana'iyó. kentáá síkwá'náma Ísipi-maravakemba Mósesi ayútiyuwena tí'maena tiráiwai miwí Áánútun-aai kwéisesa arááiraawe.

¹⁷ nááwiya ayáátááka'a 40 íra'a Áánútu áwáá'a tikaiyo. kavóná-marava'o mésamo sáwí'o kwéesamo pukáawai miwíyávéna áwáá'a tikaiye.

¹⁸ nááwiyavenawa asiramái séna kesópa'a íma tésa kesé taagándanaaowe siráíye. kwenááimo ímo isámaimo kawé'ó uráawaiyavena siráíye.

¹⁹ kwenááiyavesa íma áraire sésa kwenká'á íma agevamái máyomba pósa íma kanaán-umai kwenópa'a kwésa kwesé koagándaraan-ainta ísaraumne.

4

¹ kentááyávéna Áánútu séna kesópa'a taagándanaaowe simái tarúmakain-aimba kwáyáimba pó'a keinárawapinkemba évakarawai sé'a kwenópa'a kwé'a kwesé koagándanaumne-kanaa matuké'a arávasuwaiyavainivo kárákwimai kawé'á oró.

² Áánútuna kawer-áímbó ísaraundantemba ááéma kentáá síkwá'náma ísaraambanivo úwoi táare su'mai isésa íma áraire sésa tirumpimbá tátorowana póna mináínkó íma túwa'naa uráíye. mindáyave'a keinárawapinkemba évakarawai sé'a Áánútunopa'a kwé'a kwesé koagándanaumne-kanaa matuké'a arávasuwaiyavainivo kárákwimai kawé'á oró.

³ naaóvá'á Áánútu kwíyóne marawé tarórumai ánásena agándarain-kanaa kwáyáimbanivo kwenááiyavesa íma áraire sésa kwenká'á agevamái méraawaiyavena séna

áwáá'o tiyúnda asiramái sé'a kesópa'a

íma tésa kesé taagándanaaowe

siráimbanivo kwenááiyaveta áraire séta kwenká'á agevamái máyaundawaiya kwenópa'a kwéta kwesé koagándanaundayaaniye.

⁴ Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba kwesé koagándanaundayavenaya agaimaréna séna

Áánútu ava'moraé-kanaa mayái maimái

ánásasuvena avakaeté-kanaa agándaraiye

agaimaréna siráimba póna agándai-kanaa kwáyáimbanivo

⁵ Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

kesópa'a íma tésa kesé taagándanaaowe

siráimba póna

⁶ agándai-kanaa to'mayaa úmakaimba pósa évaka-kwaasi kwenópa'a kwésa

kwesé koagándanaaowe. aiva'á Áánútun-aaí ísaraawai íma áraire siráimba pósa kwenópa'a íma kwésa kwesé agándaraawe.

⁷ sáwívar-ima maisuwéna Áánútu moórú-kanaama maréna séna minkánáá tíniye séna Tévítimba simámuwana Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

ivé'a Áánútumo kwésimatimin-aimba ísáaro.

tirumbó makáanteni'a íma é'a kwenáái ísáaro

agaimaréna siráin-aimba kaeká'á mináimbá agaimái simátimumpo ísáaro.

⁸ naaóvá'á moórawai áwí'a Yósúwa tí'maena kawer-áyámpá'á mátinkomba mináyámpá'ó Áánútumpa'o agándai-ayampa'o kwáyonkakai naeémba Áánútu íma moórú-kanaama maréna séna agándanaaon-kanaa tíniye íma siráišino.

⁹ Áánútu kwená mayái ánásasuvena agándai-kanaa makáimba pósa kwená kwaási agándaan-kanaa kwáyáiyé.

¹⁰ Áánútumo kwená mayáimó ánásasuwenamo agándaraintemba Áánútunopa'a kwésa kwesé agándaawaima miwígwará'á mayái ánásasuwesa agándanaaowe.

¹¹ mindáyaveta Áánútunopa'a kwéta kwesé agándanaundayaveta siyáántámba kwimáiyá mayáiyá kwémayaundaya miráyá onó. kentáá síkwá'náma uráantemba mirá-sáwí'á únavaiyaanivo kwenáái ísámai kawé'á éta kárákwimai kawer-iyataao.

¹² Áánútu máyáiwai isaná kwenááigo mayái kwémayaiye. évarevar-ayampa'a áwáima táí'matan-tusuwaaineimo póimo kárámaimo túwínkaa'o ontembá Áánútun-aaigo kentáásirumpinken-imayaa sáwí-imayaawe kawer-ímáyááwé taaíambaraisata kwéawanaumne. sirááimo tain-tántáaré kwésunanaya Áánútun-aaigo taaíambaraisata sáwí-yantaare kawe-tántáaré kwéawanaumne.

¹³ kwíyómpare maraparé amápa-tantaa'a Áánútu aúranka'a íma kwéauyoraivo kwíyómpare maraparé amápa-tantaa'a avora'á kwáyáisana kwéawanaiyé. kwemá mirá iwái póna kesáá máyaundawaina ááinta sísaa ínata simáménaundayaaniye. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba

súnda-aimba mirán-áimbá kwáyáintaveta kentáá síkwá'námo uráantemba mirá-sáwí'á únavaiaanivo kwenáái ísámai kawé'á éta kárákwimai kawer-íyataao.

Ísuma aiva'-mónó-káwááná 'án-iyé kwaasái.

¹⁴ Ísu Áánútu ááñinko kentáásí anóndako éna aiva'-mónó-káwáánákó póna kwíyómpa'a Áánútuwe uména kentáá súwa'naa enaya kwéaisaa-imba póta kwenáaiyaveta áraire siráundayaveta ívétá mináimbá asiramáiya tátoraano.

¹⁵ kentáásí aiva'-mónó-káwáánákó marapá'á máyonka'a amápa-tantaatavesa sáwí-aimbo sínda isánáe sésa áísaa úmaesa kwéiyumbanivo íma sáwí'a uráimba póna kentááyávésamo sáwí-aimbo síyambo isánáe sésamo ombá kentáávimbá íma asirayámbá kwáyáísana kwemá suwánénaya aruntá kwéumasinkaiye.

¹⁶ mindáyavena kentáávimbá umbai-yántáá'á kwáyaindara'a íma sáátaveta kwéonanaya Áánútu úwoi kwésuwa'naa-iwainopa'a konanayá aruntá umásinkenaya úwoiya súwa'naa íniye.

5

¹ aiva'-mónó-káwáánákóná mayáímá mayánááontavesa Yútaa-kwaasivinkemba moórá-morawai usásintinkaawasa kwévukowasa ó'omba usásintinkaawasa kwaásiyavesa ísámai Áánútumpa'a áísaa esa kwaásimo sáwí'o kwéontavesa póimo tuvú'mái Áánútumba kwéamesa évakataatakwará'a kwéamewe.

² miwí kwaásima pósa íma asirayánkwáráwái ésa mindáyavesa ímo kawé'ó umáímo isésamo sáwí'o on-kwáásiyávésa kanaán-umai kawé'á umái tirumbá umátinkesa

³ íma kawé'á umái asiramái mésa sáwí'a kwéontavesa amápa-kwaasiti sáwí-mayaiyavesawe su'mai ímanivo miwítí sáwí-mayaiyavesagwara'a imáyáa ésa póima tuvú'mái Áánútumpa'a kwéamewe.

⁴ évakarawai íma imáyáa ésa sésa anóndako pó'a aiva'-mónó-káwáánákóná mayái mayánáe-imayaa ésa mirám-báyái kwémayaavo naaóvá'ó Áánútumo moóráwái áwí'o Érónimba usásinankowana mirám-báyáímó mairáintemba Áánútu usásintinkaraiwaiye su'mai mimbáyái kwémayaawe.

⁵ miráumai Ísu Káráísiti íma imáyáa éna séna anóndako pó'a aiva'-mónó-káwáánákóná mayái mayánáe íma siráivo Áánútu usásinankena aiva'-mónó-káwáánákóná mayái aména séna

emá kesáánimba óna'a
kesí mayáírá'á ánkaraumne
séna

⁶ moórá-ainkwara'a súwana agaimaréna séna
moóráwaimo áwí'o Méókíséteki anóm-bono-kawaanako uráintemba emá
mirám-báyái maimaé iyíníyone

Ísu Káráísitintavena siráiyé.

⁷ Ísu Káráísiti marapá'á máyonka'a eésé'á éna ivi'á téna námúnaa séna puwínintavena Áánútumpa'a áísaa ena puwíndamo kanaamó umáímo áwa'naa íniwaintavena súwa'naa uwo séna Áánútuna imáyáa kwakáimba póna áwa'naa uráiyé.

⁸ Ísu árai'a Áánútu ááninko úwana umbai-yántáá'ó kwempímbó túmba íma mindáyavena imáyáa éna Áánútuna imáyáa kwaréna

⁹ kasenkuí'a éna kwenááiya taagwiyavúndawaiya sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaisata aúnáí'a umáíya mai'maita kwéune. Ísu mintántáákóná ááimba póna

¹⁰ Méókísétekimo mono-káwáánákó uráintemba aiva'-mónó-káwáánákóná mayáíma mayánintavena Áánútu Ísumba usásinankaraiye.

Ísuna aampa'á kwaré'mai ivá'á túwáavo siráin-kwasai.

¹¹ simátimunda-aimpimba sáwívar-aimba kwáyáimbanivo íma ísámai kawé'á kwéontavena agaráátinkanaunda-mayaigo umbai kwétaiye.

¹² ááéma Ísu Káráisitín-ai isé'a ayáátáá-kanaa maisukáavo nóra séra íma simátíma'mae kwéiyo. Áánútun-aaivinkemba avorar-áimbá íma ísámai kawé'á é'a moóráwai ókwará'a simásiminkwae sembánivo umarambó náámbo nésamo asirayán-tómbó ímo kwénaantenkaani'a é'a pó'a Áánútun-ai íma kanaán-umai simátímakaawe.

¹³ umarambó náámbo nésamo ímo kawé'ó umáímo aaimó ísáantemba miráráán-umai kawé'ó umáímo máiyé sáwí'ó umáímo máiyé miwáná ááimba íma ísámai kawé'á kwéowe.

¹⁴ tinón-ésamo asirayán-tómbó naantembá kawer-ímáyáá úmae iyówai amápar-imayaa taaímbai kwéisaawe.

6

¹ mindáyaveta Ísu Káráisitín-ai paákákén-áiné su'mai íma íséta asirayán-áimbá arumpimbá kwáyáin-ainkwarata íséta sáákaevayan-kwaasiraanta iyataao.

Ísu Káráisitín-ai paákákén-áimbá á'a simátímakaunda pó'a íma moórágwara'a simátíma'mae iyónaumne. simátímakaunda-aimba maarán-áimbán-iyé. úwoi-mayaiyave'a tínaaemba umáme'a Áánútun-aiyave'a áraire kwése'a kwenká'á agevamái máyáawe.

² nombó kwévetinkaan-aimba simátíme'a Áánútuna mayáí mayáínkwáe sésa usásintinkesa tine'á tiyáámba kwétatoraan-aimba simátíme'a kwaásimo pukémpinkemba usásinanaaon-aimba simátíme'a Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísa ena tímíana mimbéyámbá kwaikwai'a ínín-aimba simátímakaunda mináímbó á'ó simátímakaunda-aimba ísaraavo asirayán-áimbá arumpimbá kwáyáin-aimba ísáaro.

³ Áánútumo súwa'naa ínataamo éta íséta sáákaevayan-kwaasiraanta ónaumne.

⁴ Áánútuna aampa'á kwaré'mai ivátukaawai ó'omba kotavisíyasa koyauwerésa kawer-ámpá'á ténááombanivo íma ténááowe. miwí Áánútu sáma kamátínkarain-ayamap'a máyówana túwa'naa ena kwenamankó miwísé máyowasa

⁵ miráumai mésa sésa Áánútun-ai kawer-áimbán-iyé sésa Áánútuna asirayámbá évaka'a awánaraawe. naaémba Áánútuna asirayámbá amápa'a paárínasa minásíráyámbá évaka'a awánamai

⁶ ivátuwesa íma ó'omba koyauwerésa Áánútumpa'a ténááowe. mirámó kwéon-kwaasi maará kwéowe. Áánútu ááninkombo taaira'ó tuvúwúwanamo pukáintemba miwí mirá kwéowasa tuwánésa Ísumba simái

sáwí'a umánkááwasa mirámó ontávésa íma kanaán-umai koyauwerésa Áánútumpa'a teenááowe.

7 mirámó kwéon-kwaasi maararáán-kwáásímán-owe. moórá-mora-tawai ga'a tisaná maramá kawé'á isaná toómbá anómba isasá kwaási kwénaawana Áánútu mirám-báramá kawé'á kwéumatinkaiye.

8 áño moórá-ayampa'-marama karaan-tantáaré námáiye kwáyáim-barama úwoi-marama isaná sáwíyanka'a Áánútu iravímbá agaisuwáníye. miráumai Áánútuna aampa'á kwaré'mai ivátukaawai íma kanaán-umai koyauwerésa Áánútumpa'a teenááowe. mindáyave'a Ísu Káráisitín-ai paákákén-áimbá íma moórágwara'a simátimenaumne.

9 kesí kwaásiyono. mirán-áimbá súndanivo keinárawatave'a sé'a íma sáwí-mararaan-kwaasi é'a kawé'-máráráán-kwáási owaná Áánútu kawer-ámpá'á kwémetinkaiye súne.

10 Áánútuntave'a imáyáa kwéontave'a kwená kwaási kwétuwa'naa-e'a ívékwara'a mirá kwéowana Áánútu arupí umái máyáiwai mimbáyáiyávéna íma kwéawinkaiye.

11 maaráyávéna sirááíma kwétaiye. moórá-morawai Áánútuntave'a imáyáa kwé'e'a karuwaa'á é'a íma ivátuwe'a naaémbo ménaaombo paárinintave'a amu'maré'a mé'a

12 íma tivón-káína'a íma ivátuwe'a Áánútuwe asiramáímo aráápamaimo mésamo Áánútumo tíménaumne siráintavesamo amu'marésamo máyáan-kwaasiraani'a oró. maarán-kwáásírání'o ombá sirááíma kwétaiye.

Áánútu simái tarúmakain-kwasai.

13 naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena siráimba simái tarúmakonka'a póna kwembá usáyaaítaraawai íma máyáantavena Áánútu séna amáparawai usáyaaítaraundawai mé'a kesúranka'a sé'a kemó súnda-aimba árai'a ónaumne séna simái tarúmarena

14 Ááváramuntavena séna árai'a kawé'á umánkaumpo enaísaavutantambo ónááomba sáwíva'a paáronaowe súwana

15 Ááváramu áraire séna asiramái ména íma ivátuwena amu'maréna ména Áánútumo simáímo tarúmakainteni'a uráíye.

16 Yútaa-kwaasi tiká'ó máráamba maará kwéowe. évakarawai mirá ónaumnemo sembó ombá usáyaaítaraiwai aúranka'a sésa mirá ónaumpo ímo mirámó onanamó éna sáwí-meyamba simíníye kwésewe. mirámó sé samo ombá ó'owi ó'on-aimba íma mimpímbá sembá maará sésa kemó sentení'a kwéowe sénááowe.

17-18 miráumai Áánútu kawé'á umátinkaniwaiyavena imáyáa éna séna mirá ónaumne simái tarúmakaimba póna Áánútu séna kwaási kentávésa sésa siráintemba íma éna ó'oni'a íníye seváimpo'a amáparawai usáyaaítaraundawai é'a kesúranka'a sé'a mirá ónaumpo ímo mirámó onanamó éna sáwí-tantaa'a paáriníye Áánútu simái tarúmakaimba miráumai aanávó kwenaúranka'a simái tarúmakaimba póna íma karáníye. mirámó siráintaveta kesáá kwenópata máyaundaya kweukáámbá aisínkaraisata minándámp'á méta asiramái séta siráinteni'a íníye séta asiramái méta kwéamu'maraumne.

19-20 naambó ésamo ávombo aimakáawanamo asiramáímo kwáyáintemba Áánútumo siráinteni'a kawé'á umátinkaniyemo siráin-aínko kentáá

asiramásínkáisata Áánútumo kwíyómpa'o máyáiwaintaveta imáyáa éta amu'maréta máyaumne. Ísu kentáásí aiva'á kwíyómpa'a iyéna mono'-nánkómbá Áánútuna aoka'-náúmpá'á ontamó úmakaan-ampaantama tarurúwa'marena iréna kentááyávéna imáyáa éna mirá uráimba póta asiramáiya máyaumne. Méókísétekimo uráintemba kwíyómpa'a Ísu kentáásí aiva'-mónó-káwáánákó éna mirám-báyái maimaé kwéiyisata asiramáiya máyaundaya pó'a Áánútuntave'a imáyáa kwée'a karuwaa'á é'a íma ivátuwe'a naaémbo ménaaombo paárinintave'a amu'maré'a máéro.

7

mono-káwáánákó áwí'a Méókísétekina kwaasái.

¹ minkwáásígó Méókíséteki kwemá Sérími-naopaken-kwaasiti kawáánákó éna Áánútu usáyaaitaraiwaina mono-káwáánákó úwana naaóv'á Ááváramu namuro-kwáásítí anón-kwaasiye áái'a tiyéna usáyaaitaron-ayampakemba túwana Méókíséteki Ááváramumba aampa'á awánéna kawé'á umánkowane

² Ááváramu namuro-kwáásítí óísambo mayómbo siyáánkaira'a taaímbakena Méókísétekimba moórá-inkwima ámakaiye. Méókísétekintavesa mináwíkoná ááiimba kawé-káwáánákómán-iyé sésa kwántámai kwésewe. kwemá Sérími-naopaken-kwaasiti kawáánákó áwíkona ááiimba paru-káwáánákómán-iyé sésa kwántámai kwésewe.

³ Méókíséteki aikwá'ná túwíkwara anówovi túwíkwara'a íma agaimakáamba kwáyáisana kwembó ánkaraín-kanaawe pukáín-kanaawe íma agaimakáamba kwáyáiyé. kwenáái mirán-áímbá íma kwáyáintavena Áánútu ááninkoraani'a umái ména mono-káwáánárá'i'a umái maí'mai'a íníye.

⁴ maanáimbá imáyáa oró. kentáá síkwá'náma Ááváramu anón-kwaasi úmbanivo kwemá Méókísétekimba namuro-kwáásítí óísampinkemba moórá-inkwima ámakaimba póta mindáyaveta séta Méókísétekima Ááváramumba usáyaaitaraiye kwésune.

⁵ moóráwai Ááváramu aísavutantamba uráiwai áwí'a Árívái kwenándáraken-kwaasivinkemba évakarawai mono'-má'yáír'á usásintinkaraiye. Áánútuna amáámpinkemba moórá-amaanko séna Ísareri-kwaasiyono. kentí óísamba kwémayaampinkemba aasiyaasi siyáánkaira'a taaímbarempinkemba moórá-inkwima kentí kwaási Árívái-andaraken-kwaasi tíméro siráiyé.

⁶ Méókísétekimo Árívái-andaraken-kwaasigomo uráinkakai séta Ááváramu kwembá moórá-inkwima ámakaimba amáánko siráini'a uráiyé súsino. ánivo Méókíséteki íma Árívái-andaraken-kwaasigon-ivo Ááváramumo siyáánkai-inkwimo kwimákáimpinkemba moórá-inkwima úwoi maimaéna kawé'á umánkena Áánútumo Ááváramuntavena kawé'á umánkanaumnemo simáímo tarúkaiwaimba kawé'á umánkaraiye.

⁷ anón-kwaasigo sáwíyan-kwaasigomba kawé'á umánkáimba mináimbá íséta póta Méókísétekima Ááváramumba usáyaaitaraiye kwésune.

8 Árivái-andaraken-kwaasi siyáánkai-inkwivinkemba moórá-inkwi kwémayaawai kwévuwon-kwaasin-ovo Méókiséteki siyáánkai-inkwivinkemba moórá-inkwima maráiwaintavena Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kwemá aúvamai úwoima máyáíye kwésisana póna kwemá Árivái-andaraken-kwaasi usáyaaítaraiye.

9 imáyáa é'a sé'a Ááváramuma Méókisétekimba moórá-inkwi ámakonka'a Áriváigwara'a ámakaintenkaani'a éna kwemá moórá-inkwima kwémayaiwai ámakaintenkaani'a uráíye.

10 Ááváramu Méókisétekimba awánéna moórá-inkwima ámakonka'a Árivái íma paárurena aikwá'nágo arumpimbá máyonka'a uráintave'a mindáyave'a sé'a Áriváigwara'a Méókisétekimba ámakaintenkaani'a uráíye kwésune.

11 naaóv'á Áánútu áamáamba simátímakonka'a Árivái-andaraken-kwaasi mono'-má'yái maésa póí tuvú'mái Áánútumba aménááontavena Áánútuma usásintinkena Éronimba aiva'-mónó-káwááná'á usásinankaraiye. Árivái-andaraken-kwaasiti mayáímó arupí kwéumatinkainkakai Áánútu íma moórágwara'a aiva'-mónó-káwááná'á usásinankaisino. íma Éroninkaan-kwaasin-ivo Méókisétekinkaan-kwaasi usásinankaraiye.

12 Áánútu séna aúná-aiva'-mono-kawaana'a usásinankanae súmba póna ááéraan-amaamba mono'-má'yái-kwáásí Áánútuntavesa ísámai póí tuvú'mái kwéamen-amaamba ivátuwena aúná-amaamba simásimuwata ísaraumne.

13-14 mináimbá Ísóigo Ísu Káráisitintavena séna íma Árivái-andarakemban-ivo moórá-anda Yútaa-andarakemba paáruraiye. naaóv'á Mósesi mono'-má'yái-kwáásíyávéna sirónka'a íma Yútaa-andaraken-kwaasiyavena siráíye. íma Yútaa-andaraken-kwaasin-ovo Árivái-andaraken-kwaasi Áánútuntavesa imáyáa ésa póí tuvú'mái óntan-taareira'a agairáamba ísaraumne.

Ísu Méókisétekiraam-bono-kawaana'an-íye kwaasái.

15 mináinkóná ááimba maarán-íye. Áánútu aúná-amba agaráátinkena aúná-aiva'-mono-kawaana'a Méókisétekinkaan-kwaasi usásinankaraiye.

16 íma Árivái-andarakemban-ivo asirayámpínkémbá maí'mai'a éna íma ánásaniwai aiva'-mónó-káwáánarí'a umái usásinankaraiye.

17 mindáyavena Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna moóráwái áwí'a Méókiséteki anóm-bono-kawaanako uráintemba emá mirám-báyái maimaé iyíníyone

Ísu Káráisitintavena siráíye.

18-19 ááéraan-amba Árivái-andaraken-kwaasiti mono'-má'yáigó íma asiramái kwáyontavena íma túwa'naa umai arupí umátinkowana Áánútu ááéraan-amba ivátuwena moórá-amba kawer-ámbá agaráásinkowata áraire séta asiramái méta Áánútunopata kwégune.

20-21 Árivái-andarakemba mono'-má'yái-kwáásí usásintinkonka'a úwoi usásintinkesa íma aái simái tarúmakaambanivo Áánútu Ísu Káráisitimba aiva'-mónó-káwááná'á usásinankonka'a aái simái tarúmakaíye. mindáyavena agaimaréna séna

Ísóigo séna emá mono-káwáánákómó éma maí'mai'a íníyone séna mináimbá íma karáíye

Áánútu kwenááninkontavena simái tarúmakaíye.

22 mináínkó ááéraan-ainkomba usáyaaitowana Áánútu simái tarúmaktavena Ísu Káráisiti séna mináímbá árair-aimba kwaíkwai'a ínye siráíye.

23 moórá-aimba ísáaro. ááéma mono'-máyaí-kwáásí sáwíva'a mésa pósa púwúntemba anondára' a ó'owima mimbáyái usá maimaé iráambanivo

24 Ísu Káráisiti mai'mai'a éna íma puwíníwai aiva'-mónó-káwáánákóná mayái usá maimaé iyéna

25 mai'mai'a éna kentááyávéna imáyáa éna Áánútumpa'a áísaa úmae kwéiyena póna kanaán-umai sáwí-imayaavinkenta kwéiyasinkaiye. Ísu Káráisitinka'a agevamáíya méta Áánúmpata kwégunda-kwaasiya sáwí-imayaavinkenta kwéiyasinkaiye.

26 Ísu Káráisiti aiva'-mónó-káwáánákómá éna Áánútuntavena imáyáa éna sáwí-aimba kwempímbá íma kwáyáísana kaweré su'mai umái ména marapá'á sáwí-kwaasivimba máyonka'a íma sáwí'a uréna kwíyómpa'a asir-ayán-áyámpá'á uména mirán-áivá'-mónó-káwáánákómá ména kanaán-umai amápa-tantaa'a kwésuwa'naa-iyé.

27 kwaásimo sáwí'o kwéuntavesawe miwímó sáwí'o kwéuntavesawe Árivái-andaraken-kwaasi aiva'-mónó-kwáásí póí tuvú'mái Áánútumba áma'mae iráambanivo Ísu Káráisiti sáwí'o íí-áímbá kwempímbá íma kwáyowana póna miwímó uráantemba íma póí tuvú'mái Áánútumba áma'mae iyéna kwaásimo sáwí'o ontávénawe séna mimbórá-táwai puwéna mimbáyái ánasaraiye.

28 amáán-aimpinkemba aiva'-mónó-kwáásí usásintinkowasa marará-kwáásí pósa sáwí'a uráambanivo minámáánkó ánaaemba Áánútu simái tarúmarena séna mirá ónaumne séna kwenáanimba kasenkunákómbá usásinankowana aiva'-mónó-káwáánári'a umái mai'mai'a kwéíye.

8

Ísuma kentáásí aiva'-mónó-káwááná'án-iyé kwaasái.

1 súnda-ainkona ááimba maarán-iyé. mirán-áivá'-mónó-káwáánákó kentáásí mono-káwáánákó kwíyómpa'a ména usáyaaitamaimo kawáá uráíwai ayáánurap'a asirayán-áyámpá'á mara'á máyáíye.

2 kwaásimo naambó kwéesamo Áánútuntavesa mindáúmpá'á imáyáa kwéombanivo kwíyómpa'a Ísóigo naan-úramba úmakowana Ísu Káráisiti mimpímbá Áánútuna aoka'-náúmpá'á uména aiva'-mónó-káwáánákóná mayái kwémayaiye.

3 marapá'-áivá'-mónó-kwáásí póí tuvuwésa toómbá maésa umái Áánútumba aménáontavesa usásintinkaraavo Ísu Káráisiti kentáásí aiva'-mónó-káwáánákó moórá-yantaa'o Áánútumbo ámakaimba mindá puwéna kwenáuma ámakaiye.

4 kwaásimo sáwí'o uráantavesa amáánkomo siráintemba póimo tuvú'máimo Áánútumbo amém-bayai kwémayaan-kwaasi máyáambanivo Ísu Káráisiti marapá'ó ménaraankasi íma póí tuvú'mái Áánútumba amísino.

5 kwíyómpa'o naan-úrambo úmakaiwaina amankó'naankaan-damba marapá'á kwáyáísasa mindáúmpá'á mono'-máyaí kwémayaawe. miráumai naaóvá'á Mósesi aiva'-mónó'-námbá índayavena úwana Áánútu simámena

séna Sáinai-omapa'a agaráarankaunda-namba mirán-dámbá uwó súwana Mósesi kwíyómpa'o kwáyáin-dankona amankó'naankaan-damba úmakaiye.

⁶ kwíyómpa'a Ísu mono'-má'yái kwémayaim-bayaigo marapá'ó mono'-má'yáimó kwémayaam-bayaigomba usáyaaitaraiye. Áánútu séna kawe'á umátinkanaumne simái tarúmakain-aimba Ísu Káráisiti kwéagaraasinkaimba mináinkó ááémo simáimo tarúmakain-ainkomba usáyaaitaraiye.

⁷ ááémo simáimo tarúmakain-ainkomo kwaásimo arupí umátinkarainkakai Áánútu íma aúná-aimba simái tarúmakaisino.

⁸ Áánútu kwená kwaási tuwánómba sáwí'a uwaná mindáyavena áwáá'a séna maarán-áimbá súwana Áánútun-aai aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

Ísóigo séna moórá-kanaa tína'a aúná-aimba simái tarúmare'a Ísareri-kwaasiye Yútaa-kwaasiye aúná-aimba simái tarútinkanaumne.

⁹ Ísípi-maravakemba miwí tíkwá'náma ayútinke'a tí'mae'a tiráundara'a aai simái tarúmakaundanivo mináimbá kárówa'a sínaaemba umátimakaumne. aúná-aimba simái tarúmare'a íma ááéraan-ainkaamban-ivo aúná-aimban-iyé Ísóigo séna

¹⁰ moórá-ainkwara'a séna moórá-kanaa tína'a Ísareri-kwaasiyave'a aúná-aimba simái tarútinkaandara'a kesí áamámba tirumpiné imáyávave timé'a miwítí Áánútu máyáanasa kesí kwaási-i'a umái ménaaowe.

¹¹ minkánáá tínsa miwítí kwaásiye ó'on-kwaasiye íma tááyesa Áánútunopa'a teró sénááowe. anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye amáparawai á'a tiráamba pósa íma ókwara'a tááyanaaowe.

¹² sirumbá umátinke'a sáwí-imayaa maitiyuwé'a misáwí-ímáyááyávé'a íma imáyáa úmae iyónaumne Ísóigo siráiyé agaimaréna siráiyé.

¹³ Áánútu aúná-aimba simái tarúmaranaumne siráimba póna aiva'ó simáimo tarúmakain-aimba ááéraan-aimba isaná ááéraan-tantaa'a sáwiyanka'a kwéna ánásanimba póna ááéraan-aimbo éna sáwiyanka'a ánásaniye.

9

naaóvá'á aiva'-mónó-káwáánákó purumakaná naaemá Áánútumba áma'mae iyúwana Ísu kwená naaemá úmakain-kwasai.

¹ naaóvá'á Áánútu aiva'á simái tarúmakain-aimba kwáyompinkemba Áánútuna imáyáa mósá kwémaraan-aimba kwáyowasa Áánútuna imáyáa mósá kwémaraan-damba úmakaawe.

² ampaanta-námbá úmakesa moórá-ampaantama avumpimbá ítámakesa mósá arátukopatavesa Áánútuna aoka'-náúmparé séna móruna arátukopatavesa kawer-úran-ayampare séna mimpimbá oómbá kúra'mai marésa taareí úmakesa mintááréir'á Áánútuna péréti-tomba marésa

³ mósá arátukon-daumpatavesa Áánútuna aoka'-náúmparé séna

⁴ mimpimbá kóri-ontandei úmakaan-taareí marésa mintááréir'á áséi-kwiymba ún-kanama kwéagayesa kawer-ánáveumba úmaresa kóri-ontan-kwandaainei minánáveumba ánáan-kwimaresa mimpimbá kóri-ontandei úmakaan-anaveumpimba naaóvá'á kwíyómpakembo marapá'ó kunkáin-tonko áwí'a máána-tomba minánáveumpimba ma'mái

minkáwé-ánáveumpimba marésa naaóv'á Áánútu kwená mayáír'á Érónimba usásinankowana kwená tááúnkakemba áruma kwíkáin-taumba minánáveumpimba marésa naaóv'á Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaambo siyáánkai-amaambo óntan-kwandaaira'o agaimakón-kwandaai kae-kwándáái minánáveumpimba marésa

⁵ kae-tántáá'á ayóigwárá-tántáákái anón-kawe'a úmaresa sésa Áánútuna ááimba ó'oran-aainko póna sama kaiyé kwésuwana mintántáákáigó ayóigóráambá minánáveumba káátena Áánútumo miwítí sáwí-imayaamo maitiyúwáin-anaveumba káátaraiye. mindáyave'a ívé'a íma ayáátáár-aimba agayáúmne.

⁶ mirá úmakesa aasiyaasi-táwai mono'-má'yái-kwáásí mimbónó'-nánkómbá móruna arátukon-ayampa'a irésa mayái kwémayombanivo

⁷ moórá-mora-ira'a moórá-tawai morá-tawai Áánútu aoka'-náúmp'á aiva'-mónó-káwáánákó iréna póigona naaemá maimaéna iréna kwemó sáwí'o úntavenawe kwaásimo ímo táá'o isésamo sáwí'o untávénawe mirá-sáwí'ó kwéomba maitiyuwánintavena mindááémá Áánútumba ámakaiye.

⁸ mirá éna Áánútun-amanko maarán-umai kwéagaraasinkaiye. mono'-nánkómbó móruna arátukaapa'o kwáyomba Áánútuna aoka'-náúmp'á kwenópa'a iyónááon-amba íma avora'á kwéraiye.

⁹ mintántáá'á umásítai'a umái ívétáamo máyaunda-kwaasiya kwéagaraasinkaiye. Áánútuna imáyáa mósá makón-kwaasi póí tuvuwésa toómbá maimaésa umái Áánútumba ámakaambanivo miwí tirumpinkén-ímáyáá íma kasenkuí'a umátinkaraiye.

¹⁰ miráumai minámp'á toóné noné kwénesa nombá kwéveresa kwéomba túyavesawe sésa mirá kwéuwana Áánútu aúná-amba agaráátinkowana ááéraan-amba ánásaraiye.

¹¹ mirá uráambanivo Ísu Káráísiti aiva'-mónó-káwáánákó ívé'a kwáyáin-amba kawer-ámbá agaráásinkena mono'-má'yái kwémayain-daumpa'a mindámbá íma marap'á kwaási úmakaan-damban-ivo usáyaaitarain-damba kasenku-námbán-iyé.

¹² mimbórá-táwai Ísu Káráísiti Áánútuna aoka'-náúmp'á kwíyómpa'a Áánútu máyopa'a iyúmba mono'-má'yái-kwáásígómó mémeona naawé purumakan-aráákóná naawé maimaénamo iráintemba íma mirá éna kwená naaemá maimaéna iyéna sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkenta siráínata aúnái'a umáíya maí'mai'a ónaundayavenaya mirán-umai pukáiyé.

¹³ mémeona naawé purumakankóná naawé anááé-aráá'á purumakan-aráá'ó agaisukáampinken-kanaowe Áánútu aúranka'o sáwí'o uráan-kwaasi tinepimp'á ayáútinkava'a kwéesa miwí túma kawé'a umátinkówana Áánútu tuwánéna séna kawé'án-iyé siráiyé.

¹⁴ mémeona naaenéiyé purumakankóná naaenéiyé mirá uráambanivo Ísu Káráísitina naaeómá usáyaaitaraiye. kwempímbá íma sáwí-aimba kwáyáiwai Áánútun-amanko maí'mai'a kwéiwai kwesé máyáintavena kwená naaemá kumúwana kwenáúma Áánútumba ámakaiye. sáwí'o kwéowaina ááinko tátokaimpinkemba iyásinkainanaya kentáásirumpimba íma aái kwáyainata Áánútuna mayái mayánaundayavenaya kwená naaemá kumúwana kwenáúma Áánútumba ámakaiye.

15 mindáyavena ááéraan-aimba simái tarúmakonka'a sáwí'ó uráampinkemba iyátinkaindayavena Ísu Káráisiti pukáiyé. mindáyavena Ísu Káráisiti aúna-aimba simái tarúmakomba póna Áánútumo asiramáimo séna kawé'ó umátínkáandamo kwaikwai'a íníye siráimba Áánútumo kwétaayain-kwaasi mayánaáowe.

16-17 kwévuwesamo ombá kwaaró'á tumái tarúmaresa kwévuwowe. moóráwai puwindayavena kwéena kwená náaindaamba mayánaáon-aimba kwésivo úwoi máyaindara'a íma mayánaáovo puwínasa árai'a púwiye sésa mayánaáowe.

18 miráumai naaóv'á Áánútu aivar-áimbá simái tarúmakonka'a Mósesi pói tuvuwúwana puwúwana mimpóígóná naaemá kunkáintavena Áánútu simái tarúmakonka'a

19 aiva'á Mósesi amápa-kwaasivimba Áánútuna amáámba amápa'a simátímatuwena purumakan-áráákóná naaevímbá non-úrumba atímakena méme-ayauma tamayóka'a úsúmarena mindááévimbá tu'mái Áánútun-aaí agaimái makáan-auvai-kwandaaira'a tuvimpín-úmarena kwaási tinepimpá'á mirá umásuwena

20 séna maandááémá umásítai'a umái agaráátinkampo Áánútumo simáimo tarúmakain-aimba asirayán-áimbá kwáyáivo ísámai kawé'á oró séna

21 miráumai mindááémá Áánútuna imáyáa mósá kwémaron-danka'a tuvimpín-úmarena mindáúmp'á'ó kwáyon-tantaaka'a mirá úmakaiye.

22 árai'a Áánútuna amáánkona ááimpa'a naaeómá amápa-tantaa'a kawé'á umátínkáísana moóráwaiya'i. póíya'i. ímo púwísanamo kwená naaeomó ímo kúmínkakai Áánútu sáwí-imayaa íma maisiyúwáísino. naaemá kunkáimba póna Áánútu kentáásí sáwí-imayaaya kwémaisyuwaintaawe.

Ísu sáwí-imayaaya maisiyuwánintavai pukáin-kwasai.

23 Áánútuna imáyáa mósá makáan-dane mindáúmp'á'á kwáyon-tantaare maarámán-íye. kwíyómpa'o kwáyáin-dane mindáúmp'á'ó kwáyáin-tantaare miwá amankó'naankaan-damban-íye. mintántáá'ó marapá'ó kwáyon-tantaaka'a póigona naaenéi kawé'á umátínkówana mindá kawé'á uráambanivo kwíyómpaken-tantaaka'a íma póigona naaenéin-ivo usáyaaitaraiwaina naaenéi kawé'á kwéumatinkaiye.

24 miráumai Ísu Káráisiti kwíyómpa'a iyéna Áánútu aúranka'a uména kentááyávénaya imáyáa éna Áánútumba kwéaisaa-íye. úmakaan-damba naan-úránkona amaankó'naankaan-damba ímanivo kwíyómpa'a uména kentááyávénaya imáyáa éna Áánútumba kwéaisaa-íye.

25 moórá-mora-ira'a moórá-tawai Áánútuna aoka'-náúmp'á'á aiva'-mónó-káwáánákó póigona naaemá maimaéna íyóiyó uráintemba Ísu Káráisiti íma mirá éna mimbórá-táwai kwená naaemá maimaéna móamakaiye.

26 Ísu Káráísitimo miráumaimo maimaé íyóiyó urénaraankasi kwíyóne marawé tarórunonkakemba moórá-mora-ira'a moórá-tawai morá-tawai puwípui'a úmae íyísino. íma mirá éna ááéraan-kanaa sáwiyanka'a ánásonka'a marapá'á kuména sáwí-imayaaya maisiyuwánintavenaya mimbórá-táwai pukáiyé.

²⁷ kentáásí kanaamó tínataamo puwónaundaya kesáámó máyaundawaina ááintavenaya sísaá ínintaawe.

²⁸ miráumai sáwívarawaiti sáwí-imayaa maitiyuwánintavena mimbórátáwai Ísu Káráísiti puwéna Áánútumba kwenáúma aména ókwará'a kuména íma sáwí-imayaa maitiyuwáíndayavena kumínivo kwéamu'maraan-kwaasimo kuntiráíndayavena kumíníye.

10

¹ Mósesimo siráin-amaankona aambá íma aan-úrambilan-ivo Ísu Káráísiti kawé'a kwéumatinkaiwaina aankóná amaankó'naankaan-amban-íye. miráumai moórá-mora-íra'a mono'-má'yái-kwáásí pói tuvú'mái Áánútumba ámakaamba mirám-báyáígó Áánútumpa'a tiráan-kwaasi íma arupí umátinkaraiye.

² póimo tuvú'máimo Áánútumbo ámakaan-anko kawé'ó umátinkarainkakai Áánútuna imáyáa mósá makáawai miwívimbá sáwí-aimba íma kwáyowasa sáwí-yantaatavesa íma umbaí tésa íma úwoi pói tuvú'mái Áánútumba áma'mae iráasino.

³⁻⁴ ániwo maará kwéowe. purumakankóná naaeówé mémeona naaeówé íma kanaán-umai sáwí-imayaa maitiyukaimba pósa moórá-mora-íra'a pói tuvú'mái Áánútumba ámakonka'a miwítí sáwí-mayaigotavesa imáyáa uráawe.

⁵ miráumai Ísu Káráísiti marapá'á kumíndayavena kwéena Áánútuntavena séna

póimo tuvú'máimo embó ámakaane toómbó ámakaane íma embá arááíma kwétaivo kemá embá arááíma táíndai'a ónaundayavai súma to'mayaa umásinkaraane.

⁶ póimo agaisukáantavai íma aamoí kwéone. sáwí'o uráantavesamo póimo tuvú'máimo ámakaamba mindáyavai íma aamoí kwéone

⁷ simásuwe'a sé'a enáái aúvái-kwandaavimba kentávéna simái agaimaréna séna Áánútuwo kemá mé'a embá aráái táíndai'a umái ménaumne simái agaimakáintemba kwéune kwésune

Áánútuntavena Ísu siráíye.

⁸ aiva'á Ísu Káráísiti séna ámáámbo siráinten-umai póíma tuvú'mái ámakaamba toómbá maimái ámakaamba póíma agaisukáamba sáwí'o uráantavesa póíma tuvú'mái ámakaambanivo minámbá íma arááíma kwétaisa aamoí íma kwéone

⁹ simásuwéna séna Áánútuwo kemá mé'a embá aráái táíndai'a umái ménaumne siráíye. mindáyavena Ísu Káráísiti póímo tuvú'máimo Áánútumbo ámakaunda-anta ivátuwéna aúná-amba Áánútumbo arááímo táínda-imayaa kwaránaunda-anta agaráátinkaraiye.

¹⁰ Ísu Káráísiti Áánútuna imáyáa kwaréna Áánútumba kwenáúma aména mimbórátáwai pukáimba póna sáwí-imayaaya maisiyuwénaya Áánútundi'ia umásinkaraintaawe.

¹¹ aasiyaasi-táwai mono'-má'yái-kwáásí usásimbai mimbórá-má'yái maésa pói tuvú'mái Áánútumba ámakaamba mimbáyáígó íma kanaán-umai sáwí-imayaa maitiyukaimbanivo

12 Ísu Káráisiti mimbórá-táwai Áánútumba kwenáúma aména pukáiyé. sáwí'ó uráantavenawe sáwí'ó ónaundayavenayaawe puwéna mimbáyái ánásasuwena Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á uména

13 Áánútumo kwená namuro-kwáásimó tinkaminanamo kwemó usáyaaitantavena amu'maréna umáyáiyé.

14 miráumai Áánútumba kwenáúma ámakaimba pósa Áánútunde-i'a kwéumatinkain-kwaasi kasenku'á úmae iyónááowe.

15 mináintávéna Áánútun-amanko avora'á simásimuwana Áánútun-aii aúvái-kwandaivimba agaimaréna séna

16 Ísóigo séna moóra-kanaa tína'a aúna-aimba simái tarútinkaandara'a kesí amáámba tirumpiné imáyáavine timénaumne siráiyé.

17 moóra-ainkware'a séna miwítí sáwí-imayaawe amááne káráramba íma mindáyave'a imáyáa úmae iyónaumne siráiyé agaimaréna siráiyé.

18 Áánútu sáwí-imayaa maitiyuwéna íma imáyáa úmae iyísana póna sáwí'ó uráantavesamo póimo tuvú'máimo Áánútumbo ámakaan-amba ánásaiyé.

Áánútunopata iyóno siráin-kwasai.

19 miráumai kesí kwaásiyono. Ísu Káráisiti puwúwana kwená naaemá kumúwana kentáási aambá kwikáimba póta íma sáátaveta éta Áánútuna aoka'-náúmpátá kwéiyune.

20 puwéna Áánútumba kwenáúma ámakaintavena aúna-amba kwaikwai'a ínín-amba agaráásinkena Áánútuna aoka'-náúmpá'á mósá arátukon-ampaanta awásámai aambá kwi'mái Áánútunopata iyónaunda-amba agaráásinkaraimba mindáyavetaawe

21 kwemá anóm-bono'-mayai-kwaasigo Áánútuna kwaásira'a kárákwiraimba mindáyavetaawe

22 Áánútunopata iyóno. kentáási sáwí-imayaaya maisiyúwáisanaya kentáásirumpinta íma aai kwáyáísata kawé'-nóntá peréta kwenááigonta sirumpintá tátoreta Áánútuwe aráápamái asiramái méta Áánútunopata iyóno.

23 Áánútun-aii árair-aimban-iyé séta póta asiramáiya tátoreta íya ivátuweta Áánútumo kawé'á umátinkanaumne siráintemba mirá ínimba póta kwenáái asiramáiya tátoreta amu'maréta méta miráyá onó.

24 kesáá imáyáaya kwéeta moóra-morawai túwa'naa umai asirayáné imáyáawe timéta kawé'-máiyáiyá kwémaeta miráyá onó.

25 Áánútuntaveta imáyáa éta torupamáí maí'mai'a úmae iyéta évakarawaimo torupamáimo maivár-iyúmbo ivátukaantemba kesáá íma mirá éta torupamáí maí'mai'a úmae iyéta moóra-morawaiya asiramátinkanaumne. Ísu Káráisitimo kumínimba sáwíyan-kanaa kwáyáintaveta moóra-morawaiya asiramátinketa miráyá onó.

26 maísáaro. Áánútuna árair-aimba íséta tátoketa kentáási imáyáavinkembo kwembó sínaaembo umámetaamo sáwí'ó úmaetaamo iyónanayaamo éna Áánútu sáwí-imayaaya maisiyuwánintavena ó'on-amba íma kwáyáivo

27 sáátaveta kwéonanamo Áánútumbo tínaaembo umámiyantavenamo sáwí-meyambo timínasa anón-iravimbo káúgonaaontaveta amu'maréta ménaumne.

28 Mósesi timún-amaambo arááíraawai aaivimbá usásintinkaresa kaumbo-káé-kwaasimo tuwánésamo sésamo árai'a mirá kwéowe sésamo ésa íma tirumbá umátinkaiyamba tínkamiyasa puwónááomba

29 mindá umbai-yántáá'án-ivo Áánútu ááninkomba tínaaemba umámémba mindá anón-umbai-yantaa'an-ivo Áánútu simái tarúmakonka'a Ísu Káráisitina naaemá kumúwasa sáwí'o umbá maitiyukaimba mindáyavesa sésa úwoisan-tantaa'an-iyé síyawai anómba sáwí-meyamba mayánááowe. Áánútun-amanko úwoimo súwa'naa iwáíntávésa simái sáwí'a umánkaraawai anómba sáwí-meyamba mayánááowe.

30 maarán-áimbá siráimba mindá Áánútuma póna maará séna anondá meéyámbá timénaunda mindá kendéimán-iyé. sáwí-mayaiyave'a meéyámbá timénaumne séna moórá-ainkwara'a séna Ísóigo kwená kwaási tísaá umai iséna taaínkaa'a umái-meyamba timíníye siráíye.

31 Áánútu asirayánkwáráwái póna tíkena sáwí-meyambo timínimba mindá anómba táátavesa ónááovo Áánútuntave'a imáyáa é'a torupamáí maí'mai'a úmae iyé'a moórá-morawai asiramátinkanaaowe.

32 ááéma Áánútu keinárawatavena sama kamátinkonka'a umbai-yántáári'a umátinkowa'a íma ivátuwe'a asiramái méraavo mindáyave'a imáyáa oró.

33 moórá-mora-tawai amáparawai túranka'a sáwí'a umátinkesa simái sáwí'a umátínkómbanivo asiramái mé'a moórá-mora-tawai kentí kwaásimo sáwí'o umátínkómba túwa'naa úmae iyúwasa keinárawakwara'a sáwí'o umátínkómba asiramái méraawe.

34 Áánútuna kwaási-i'o unkákémbá keinárawapinkemba évakarawai ándáva'o mótínkómba tiruntávé'a umátínkówasa kentí náaindaambo tavíyááví umbá íma imáyáa é'a sé'a usáyaaítarain-tantaa'a kwíyómpa'a kwáyáimba póta maí'maita ónaumne suwaná tirunkó kawé'á uráíye.

35 mirá uráavo Áánútuntave'a asiramái mé'a kawé'-méyámbá kwémayaawe.

36 Áánútuna imáyáavinkení'a é'a kwemó mirá umátinkanaumnemo siráintantaa'o mayánááontave'a asiramái maí'mai'a úmae iyíyana íma tívónkaíno.

37 mindáyavena Ísu Káráisitimo kumínimba amu'maréna ména Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna sáwíyan-kaná kwáyáimba póna tíníwai íma úwoi ména tíníye. agaimaréna siráíye. moóráva'a agaimaréna séna

38 kesí kwaásigo arupí umái máyáíwai kesé aráápamáí máyáimba póna inkaisénamo siyuwénamo kówína'o é'a íma aamoí umánkanaumne siráíye agaimaréna siráíye.

³⁹ mináimbá siráimbanivo kesáámá inkaisésamo auwésamo kówésamo ánásanaaon-kwaasiraanta íya éta Áánútun-aaiyaveta áraire séta kwenká'á agevamáíya méta kawé'á umáíya mai'maita ónaumne.

11

Áánútun-aaiyavai áraire sésa kwenká'á agevamái máyáan-ankona kwaasái.

¹ Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáan-amba maarán-ámbán-íye. Áánútu to'mayaa uráin-tantaataveta séta áraitantaa'an-íye séta amu'maréta méta súrandeíyaamo ímo awánaraunda-yantaataveta séta árai'a kwáyáíye kwésune.

² kentáá síkwá'náma Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái asiramái máyóntavena Áánútu séna kawé'án-owe siráíye.

³ naaóvá'á Áánútu séna kwíyómba maramá paáruwo súwana paárúwata mináíntáveta áraire kwéseta kwéisaumne. ímo awánáúnda-yantaapinkentantaa'nei awánáúnda-yantaa'a Áánútu taróruaiye.

⁴ naaóvá'á moóráwai áwí'a Épeo Áánútun-aaiyavena áraire séna póí tuvú'mái agaimái Áánútumba ámakowana awaaó áwí'a Kááini kwemá toómbá áká'mai Áánútumba amúwana Épeo Áánútumo sirónteni'o úntavena Kááinimo ámakowaimba usáyaaitaraiye. Épeo Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyontavena Áánútu ámakon-tantaa'a awánéna kawé'án-íye séna kwembá awánéna arupí umái máyaandawai óne siráíye. naaóvá'á Épeo pukówasa kwentávésa sésa Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyon-kwaasiman-íye kwésewata isámaeta kwéiyumne.

⁵ naaóvá'á moóráwai áwí'a Ínóki Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyontavena Áánútu púwivo séna kunáí'maena kwíyómpa'a móankarowasa avakáá uwááesa túwómbanivo Áánútumo áíkomba íma awánaraawe. Ínókimba Áánútumo ímo kunáíkonka'a marapá'ó máyonka'a moóráwai Ínókin-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna Áánútuma aamoí ínkwáe-i'a úmae iráíye agaimaréna siráin-aintaveta séta Ínóki Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái méraiye kwésune.

⁶ Áánútunopa'o kwétewai Áánútu ména kwembó avakáá ónááonkwaasi kawé'á umátínkáin-aintavesa aiva'á sésa árair-aimban-íye sésa kwenópa'a kwétewe. ímo árair-aimban-iyemo sésamo ésa íma kwenópa'a ténááowe. miráumai Áánútun-aaiyavesamo ímo áraire sésamo kwenká'ó ímo agevamáímo máyáawai Áánútu íma aamoí umátinkaniye.

⁷ naaóvá'á Áánútu Nówaamba naaémbo nonkó tuwaaténa kwaási tínkaminiye-aimba simámuwana iséna séna áraire séna non-avóvomayaapa'o kwínín-damba úmarena kwená aarai-íyámpóíye kwenanáávú'maare umáyówana nonkó miwí íma nawíkaraiye. Nówaa Áánútun-aaiyavena áraire súntavena Áánútu Nówantavena séna arupí umái máyaane súwana Áánútumo marapá-kwáásímó sáwí-meyambo tímínín-aimba iséna simátímakaiye.

⁸ naaóvá'á Áánútu Ááváramuntavena séna ená maramá tuwé aménaunda-marava'a kwaaó súwana áraire séna kwená maramá tuwéna ímo awánarom-barava'a Áánútumo amúpa'a kuréna

⁹ Áánútumo aménaumne siróm-barava'a koména mináíntávéna áraire séna ó'om-baravaken-kwaasigoraamba kwááyu-namba úmarena méraiye. mimbárá Ááváramuntavenamo siróntemba ááninko Áísákaante anówaínko Yákóponteyavenagwara'a timénaumne siróm-barava'a Ááváramu-iyaise mésaya kwááyu-namba úmaresaya méraawe.

¹⁰ Ááváramu miráumai ména moórá-naopatavena imáyáa éna Áánútumo kwíyómpa'o to'mayaa úmakain-daopa'a asirayán-ávómbá kwaikwai'a ínín-daopatavena imáyáa éna amu'maréna méraiye.

¹¹ Ááváramu awainínkó áwí'a Séraa Áánútun-aaiyavena áraire siráiyé. Áánútu simámena séna iyámpói ankáníyone súwana árai'a kwemó sintení'a owáimán-iyé séna iyámpóimo ankánaunda-kanaa ánásaraiye séna íma imáyáa éna asirayámbá maéna ámu'a kauréna iyámpói ánkariye.

¹² miráumai Ááváramu iyámpói ankómbo anónu'mai kómpinkemba sáwíva-kwaasi aísavutantamba ónááowaiyavena kwíyómpa'o o'ó sáwíva'o kwáísanamo nompá'ó nonáámáímo sáwíva'o kwáyáintemba mirán-kwáási uwasa íma kanaán-umai táámparaawe.

¹³ maanáúváivimbó túwí'o agaimakáunda-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire símae kwéiyesa kwenká'á agevamái maivá kwéiyesa pukáawe. Áánútu asiramái séna mirá umátinkanaumnemo siráin-tantaa'a íma máyómbo némpa'a kwáyowasa úwoi aai ísésa aamoí ésa sésa marapátáámó máyaundaya ó'om-baravaken-kwaasiraamba umáíya sáwíyanka'a ménáumne símae kwéiyesa pukáawe.

¹⁴ mirán-áimbó kwéesen-kwaasi miwítí mara-úrpa'a imáyáa kwéuwata ísaraumne.

¹⁵ miwímó tukóm-barayavesamo imáyáamo urésaraai koyauweránááon-amba kwáyomba pósa awánaraasino.

¹⁶ íma mirá ésa kwíyómpa'o usáyaaítarain-ayampa'a imáyáa uráawe. mindáyavena Áánútu aamoí éna séna kesí kwaásiman-owe séna póna miwítí maru'á to'mayaa uráiyé.

¹⁷⁻¹⁸ Áánútu Ááváramuntavena asiramái séna enááninko Áísákaampinkemba enaísavutantambo ónááowai paáronaaowe siréna naaémbo moórá-aimba áísaa umai ísanáe séna enáánimba Áísákaamba tuvú-simiyo súwana Ááváramu séna Áánútu simásiména séna enááninko Áísákaampinkemba enaísavutantamba ónááowe siráimba árai'a miráumai paárumasinkaniye séna Áísákaa mimbórá-iyámpói úwana íma tátorena áí'maena tuvuwíndayavena kwéena

¹⁹ imáyáa éna séna Áánútu kanaán-umai puwíndavinkemba usásinankaniye séna tuvuwíndayavena úwana Áánútu séna étuwaaó súwana ivátuwéna ááninkomba inkamúwana puwóntenkaani'a kwéumpinkemba áíkaiye.

²⁰ Áísákaa Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútumo naaémbo paárinin-tantaatavenamo sirón-aintavena ááninkai Yákóponte Ísonte kwaaró'á tumátinkariye.

21 naaémba Yákópo anónu'mai kéné puwíndayavena kwéena tááúnka'a tátorena kivaena Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútuna imáyáa mósá maréna naaémbo paárinin-tantaatavenamo sirón-aintavena Yósépi ááninkai kwaaró'á tumátinkaraiye.

22 naaémba Yósépi anónu'mai kéné puwíndayavena kwéena Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena simátimena séna Áánútu kentáásí kwaási Ísareri-kwaasi Ísípi-maravakemba ayú'mai tí'maena kentáásí maravá'a mótinkaindara'a kesiyáántamba maimaésa máútaaro Yósépi siráiyé.

23 naaémba Mósesi anóvowi kwembá ánkaresarai awánésarai kawer-íyámpóimán-iyé sésarai Áánútun-aaiyavesarai áraire sésarai kwenká'á agevamái máyóyantavesarai Ísípi-maravaken-anon-kwaasigo iyámpóiyomba tñkantuuwaromo sirón-aintavesarai íma táátavai uyambá mináimbá karésarai Mósesimba aúpá'á ánkarojana kaumbo-kwíyómbá ánásowana minánón-kwáásigó ayáámúnko áí'maena kwená naaúmpa'a móankarowana

24 naaémba Mósesi anón-úwasa awánésa sésa Ísípi-vaken-anon-kwaasigo ayáámúnko ááninkoman-iyé kwésuwana Mósesi Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyontavena mirámó sun-áimbá ánaaemba umátimena séna kemá íma kwenáánimba úne siráiyé.

25 Ísípi-vaken-kwaasi sáwívar-oisamba marésa sáwí'o kwéontavesa aamoí kwéumba Mósesi ááémo ánásanin-tantaatavena íma arááima kwétowana séna umbai-yántáá'ó simenááombo éna kanaán-iyé séna Áánútuna kwaási kwená kwaási póna máyón-ayampa'a koména

26 imáyáa éna séna Áánútu kentááyávéna tiráníwaine séna usásinankaraiwaina mayái mayánaunda póna umbai-yántáá'ó kempá'ó tñimba minánkó Ísípi-kwaasiti sáwívar-oisamba mayánaunda-ankomba usáyaaitaraiye séna Áánútuma kawé'-mékambá simíníye-imayaa éna mirá uráiyé.

27 naaémba Mósesi Ísípi-marava'a tuwé'a kónaumne sirónka'a anón-kwaasi áwáá'a áúwana Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena kwenáároi íma inkaiséna úwoi kówéna Áánútumba íma túrandei awánarowaimba imáyávinkemba awánarontavena úwoi kóuraiye.

28 naaémba Ísípi-piva'a Áánútuna kwayó'nákó kwíyómpakewai moórámora-naumpimpakemba aivar-íyámpóí tñkamindayavena kwéuwana Mósesi Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Ísareri-kwaasiti aivar-íyámpóí íma tñkaminkwae séna Ísareri-kwaasiyavena póí tuvuké'a ááto-taira'a naaemá pé'mare'a mimpóí kemá naaró súwasa mirá uráawe. mindáyavesa áwí'a tésa páásova-tanone siráamba mindá tíyótaasa-tanone siráawe.

29 naaémba Ísípi-marava'a Ísareri-kwaasi tuwésa tésa anón-donko áwí'a naae-nóné supá'á tésa Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyontavena mindónkó tuwínkaa'a úwasa nonáámááiravamba táatowasa Ísípi-vaken-kwaasi kwa'maésa tésa mindómpímbá tumaná mindónkó kunátawisena minkwáásí tñkantasaraiye.

30 naaémba Ísareri-kwaasi sésa Yériko-naopaken-kwaasi kotñkantuweta mimbáravá'á koménae sésa kumbá Áánútu mirán-oro sirómba áraire siróntavesa mindáo'a óntandeimo íí'o úmakopa'a kókuyauku uwááesa tóyo eémesa ava'moraéra'a mirá ésa avakaetégomba komirá uwaná

kweyááríka'a miní'á tawísímaena marapá'á kumúwasa Yéríko-kwaasi tínkantuwesa koméraawe.

³¹ Ísareri-kwaasi Yéríko-naopa'a íma kurónka'a kae'nárai ti'márówasarai mindáópa'a kotivúntamai awánayae sésarai kuyambá moórá-ininko áwí'a Áré'api eénánká'á nááún-ininkona naaúmpa'a kuyaná Áánútun-aaiyavena áraire séna minkáé'nárai aúpa'á tiyuwówasarai tirááíye. Ísareri-kwaasi Yéríko-naoapaken-kwaasi kotínkantuwe'a koménae sésa kurónka'a Yéríko-kwaasi Áánútun-aaiyavesa íma áraire sirówai tínkamesa Áré'api Áánútun-aaiyavena áraire sirón-inimba íma inkánkaawe.

³² amáparawai tááímo agáyáanda ayáátáár-aimba imbá pó'a amáparawai táái íma agayánaumne. miwí túwí'a Kítiyono úwana Péreke úwana Sámúsoni úwana Yépetá úwana Téviti úwana Sámúwéri úwasa Áánútun-aai simátimakowaiye miráumai-kwaasi ésa

³³ Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavesa pósa miwívínkémbá évakarawai namuro-kwáásí usáyaaitesa arupí umái miwítí kwaásira'a kárákwiyesa Áánútumo asiramáímo séna mirámó ónaumnemo siróntemba umái máyówana Áánútu aváár-íyán-tóika'a awáá urówana íma wówasa mésa

³⁴ miwívínkémbá évakarawai anóni'a písintukowasa miwítí namuro-kwáásí tínkamonaé suwaná Áánútu tíyótinkowasa kawé'á umái mésa íma asiramái máyówana Áánútu asiramátinkowasa mésa miwítí namuro-kwáásí tínkantuwesa méraawe.

³⁵ évakar-inimba Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavena miwí timááraamo pukómpinkemba Áánútu usásintinkariye.

namuro-kwáásí évakarawai tátoresá sésa Áánútumbo tínaaembo umámíyataamo éta íya tínkameta étinkanaumpo Áánútumbo tínaaembo ímo umámíyataamo éta tínkamonaumne suwasá Áánútumbo íma sínaaemba umáménaumne sésa imáyáa ésa púwónana Áánútu síwa'naa ínata kwíyómpata maí'maita ónaumne suwasá tí'a úni'a umátínkówasa pukáawe.

³⁶ Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavesa miwítí namuro-kwáásí évakarawaiyavesa tuwíráái sésa tínkambae kwéiyesa évaka'a tíyayaanka'a asááumai tí'maesa ándáva'a mágwétiyuwesa

³⁷ évakarawai óntandei tínkamuwasa púwúwasa évaka'a maánkáára'nei taasa'naasá kwéumasuwesa évaka'a taánasatanei tívimba aira'naará kwéuwasa kwévuwuwasa évakarawai íma kawer-únánkwátói urésa sipisípi-ayau-unankwatoi uwasá évaka'a méme-ayau-unankwatoi urésa íma kawé'-náúmpímpá'á kwégwaesa úwoivimpá'a kogwáísagwai ésa íma toómbá makówasa sáwí'a umátinkesa umbai-yántáári'a umátinkesa

³⁸ kawé-kwáásí-í'a umái máyóntavesa ti'mátuwowasa kówésa kwaásimo ímo máyópa'a kwénaaesa omápa'a mésa maipiné muri-áivíné kwaésa miráumai mésa kawé-kwáásímá pósa sáwí'o umátínkówaivimba íma máúmba keyáára'a maémáéwe.

³⁹ mirán-kwáásí Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavena Áánútu séna kawé'an-owe siráivo marapá'á máyónka'a Áánútumo mirá umátinkanaumnemo siráin-tantaa'a íma awánowana

⁴⁰ Áánútu miwíyávéna amu'maráaro séna naaéembo keséyaamo ménaaon-kwaasiyavena imáyáa éna kawer-ámbá kentááwé miwíyé kasenkuí'a

umásinkanin-anta kwisínkaraiye. mindáyavesa marapá'ó máyónka'a íma awánaraawe.

12

Áánútu kentáásivowai-i'a kwéin-kwasai.

1 miwí miráumai máyómbanivo kesáá maaráyá ónaumne. miwí Áánútun-aaiyavesa áraire siráawai torupamáimo máyómpimbo kesáá avumpinkáántá máyaunasaraanta Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyón-amba kwéagaraasinkaawata mindáyaveta umbai-yántá'á ívátuweta kentáámó sáwí-imayaaomo tátokaimba ívátuweta kwaásimo isaaisésaraambo kwégwesaraambo mimbórá-ímáyáámó kwégwaraantemba Áánútumo agaráásinkarain-ampata íma sívón-káinata asiramáiya kónaumne.

2 kwaásimo isaaisésaraambo kwégwesaraambo ayááivá'ó kwáyáim-beyantavesamo imáyáamo ontembá Ísuntavetaawe su'mai imáyáaya onó. Ísu imáyáaya símakaisata Áánútun-aaiyaveta áraireya kwésunanaya imáyáaya kwésimimba póta Áánútuweya aráápamai maí'maita úmaeta iyónaundayaawe. Ísu naaémbo arunkó aamoí ínín-imayaa éna póna taaira'ó puwinintavena íma a'áo séna taaira'ó púwón-antavesamo tigeayávésa kwéomba íma imáyáa éna póna Áánútu kawáá uráiwai ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á máyáiyé.

3 Ísuntave'a imáyáa oró. marapá'ó máyonka'o sáwí-kwaasi sáwí'o umánkáva'o iyúwanamo asiramáimo maimaénamo íráimba imáyáa é'a íma tívón-káina'a íma ívátuwe'a asiramái máéro.

4 sáwí-yantaatave'a kárákwimae'a kwéiyé'a asiramái máyáampinkemba íma tínkamowa'a pukáawe.

5-6 Áánútu asiramátinkanintavena séna kesiyáámumbaare kesáánimbaare ísáaro súwana agaimaréna siráin-aimba imáyáa oró. maarán-áímbá séna Ísóigo arumbá tímakaiwai arupí kwéumatinkena kesáánimba owémó kwéswaiyavena kesáái isáígwáe séna kwétinkamiye. mindáyavai kesááninkoo Ísóigo arupí umánkáimba íma úwoisan-tantaa'an iyé-ímáyáá éma sáwí'o uráanda asiramái simámakaimba enarunkó íma sáwí'a íno agaimaréna siráiyé.

7 umbai-yántá'á'ó kentópa'o kwétimba Áánútu kawé'á kwéumatinkena kwená iyámpói owaná póna mirá kwéumatinkaiye. amápar-iyampoi kawé'á ónááontavesa miwí tinóvowi arupí kwéumatinkaawe.

8 Áánútu amápa'a kwená iyámpói umbai-yántáá'ó kwáyáiwai Áánútuna iyámpóin-ovo umbai-yántáá'ó ímo kwáyáiwai ó'owiti iyámpóin-owe.

9 moorá-ainkwar'a'a súnnda ísáaro. marapákén-késívóisaiya arupí umásinkaraawata miwí táái íseta miráumai kwíyómpaken-kentaasivo áái íseta kawé'á umái méta minánón-áímbá miráyá onó.

10 sáwíyan-kanaa marapákén-késívóisaiya miwítí imáyáavinkemba arupí umásínkáantaanivo Áánútu kawé'á umátinkanae séna kaweré su'maiya umáiya ménaundayavenaya kwemó kawé'ó umáimo máyáintemba miráyá ónaundayavenaya arupíya kwéumasinkaiye.

11 arupí kwéumasinkaindarata sirunkó umbái kwétainata íya aamoí éta naaémba minúbáí-yántáákó kawé'a umásinkaindarata minúbáí-yántáákóná anondá paru umái kawé'a umái ménaumne.

mirám-baaran-oro siráin-kwasai.

12 miráumai kárakwiye'a tiyáántán-kwimai mé'a

13 arupí-amba imáyáa umái kwáráaro. keinárawapinkemba évakarawai tuwánésa sáwí-amba kwáráavo sé'a kawé'a umái mé'a arupí-amba kwáráaro.

14 tiyáántán-kwimai amáparawaiye paru umái máéro. ímo kaweré su'mai umáimo máyáawai Ísóigomba íma awánanaaovo kaweré su'mai umái máéro.

15 keinárawapinkemba évakarawai Áánútu úwoi kwétuwa'naa-iwaimba auwáúnavo sé'a kárakwiyo. keinárawapinkemba évakarawai tirunkó sáwí'a índarakemba misáwí-ímáyááo amápa-kwaasivimba kóyáwé iváínivo kárakwiyo.

16 sáwí-yantaatave'a tirááiyave'a ováínivo kárakwiyo. naaóvá'a moóráwai áwí'a Íso Áánútuntavena íma imáyáa éna sáwí'o uráintemba keinárawapinkemba évakarawai mirá ováínivo kárakwiyo. kwemá Áánútuntavena íma imáyáa kwéuwaimba moórá-tawai áái kwéankowana ávákontavena séna ená toómbá nasímínaná mintónkóná anondá emá aivar-íyámpói aúrénana kenkáisivowa kawé-kwááró'a tumánkaniye séna

17 ména naaémba moórá-imayaa éna kesivo kawé-kwááró'a tumásinkainkwaé séna anón-ivi'a tówana avowámá ávákomba kawé-kwááró'a tumánkena póna kwembá íma tumánkowane ááemo sáwí'o uráin-tantaako avowámá kawé-kwááró'a tumánkanin-amba ítáraiye. keinárawapinkemba évakarawai mirá-sáwí'a ováínivo kárakwiyo.

18 naaóvá'a Ísareri-kwaasi Sáínai-omar-andampa'a komáyówana anón-irama kwégena tinépái kwégowasa uwaná anómba túnkowane anón-unda torówana

19-20 uwíremba anónka'a aú'mai iyúwana aagíwé su'mai séna kwaásiye póíye maanómáká'ó tiya'o é'a óntandei tínkamiyasa puwónááowe súwasa mináimbó ísón-kwaasi táátavesa ésa sésa ókwara'a moórá-aimba íma sínata ísánáe sésa táátavesa ésa

21 awánon-tantaa'a anómba táátavesa uwaná Mósesi séna sááte kéné siyántámbá taráíye siráíye. naaóvá'a Ísareri-kwaasi mirán-tántáá'a koawánaraavo keinárawa'a mirán-tántáá'a íma kogwéawanaawe.

22 íma mirá é'a Áánútunopa'o tiráamba maarááni'a kwéowe. moórá-omako áwí'a Sáiyono-omapa'a té'a Áánútu asirayánkwáráwáíná naaópa'a té'a kwíyómpa'a aúna-nao'a Yérúsaremu-naokaan-daopa'a té'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'o sáwíva'o torupamáimo mésamo Áánútu áwí'o mósá marésamo aamoí kwéopa'a té'a

23 aiva'ó Áánútunopa'o tésumo kwená kwaási-i'a umái máyáapa'a tiráawe. kwíyómpa'a aúváivimba miwí túwí'a agaimakáíye. Áánútu amáparawai miwímó máyáawaina ááintavena tísaa íníwainopa'a té'a marapá'ó arupí umáimo máyówanamo Áánútumo kasenkuí'o umátínkaraiwai kwíyómpa'a miwí timantómbó máyáapa'a té'a

24 Ísunopa'a Áánútu aúna-aimbo simáimo tarúmakaimba kwéagaraasinkaiwainopa'a tiráawe. naaóvá'a Kááni ávákomba Épeomba

tuvuwúwana puwúwana kwená naaemá kumúwana mindáyavena anondá sáwí-meyamba amínkwáe siráimbanivo Ísuna naaemó kunkáimba kwaási kawe'á kwéumatinkaimba kwenópa'a tiráawe.

25 Áánútu keinárawatavenamo aaimó sínda-aimba íma araisé'a kárákwiyoro. naaóv'á Mósesi marapá'á ména Áánútun-ai simátimuwasa arááiraawai sáwí-meyamba mairáawe. miráumaimo kwíyómpakewaimo simátiminda-aintaamo araisénááowai árai'a sáwí-meyamba mayánááovo kárákwiyoro.

26 naaóv'á Áánútu Sáinai-omapinkemba aai súwana anóm-barima taráimbanivo ívé'a asiramái séna moórá-kanaa tínimba ókwara'a anóm-barima taaó senaná kwíyónkowe maraówé anóm-barima táníye siráíye.

27 ókwara'a anóm-barima taaó sénaumnemo siráin-ainkona áaimba maarán-íye. marímo tánín-tantaa'a naaóv'ó tarórunain-tantaa'a póna ánasanivo maríma ímo kanaán-umai táinda-yantaa'a kwaikwai'a íníye.

28 miráumai marímo tánimba Áánútu kentáará'á kárákwiraimba póna íya siyuwánimba póta sirunkó kawe'á ínata aamoí éta kwentávéta éta kwenáwí'a mósá maréta kwená imáyáa mósá maráandayavenaya aamoí íníye.

29 kankambó aú'maimo iravímbó agaisúwáantemba Áánútu mirá ínata póta kwená imáyáa mósá maréta ménaumne.

13

Áánútu aamoí inkwáe-i'a oro siráin-kwasai.

1 Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai Áánútuna akúní'a umái máyáamba pó'a moórá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a íma ivátuwaaro.

2 namu-kwaasímó tíya'o é'a toómbá naambá kwétime'a íma ivá'á tiyúwáaro. évakarawaimo mirámó uráamba íma marapá-kwáási kawe'á umátinkaraavo kwíyómpaken-kwayo'narawa'a mirá umátinkaraavo íma kwíyómpakewai owé-ímáyáá uráavo marapákén-kwáási owé-ímáyáá uráawe. mindáyave'a namu-kwaasí túwa'naa oro.

3 Áánútuna kwaásivinkemba kwená kwaási onkákémbá évakarawai tí'maesa ándáva'a mótínkáamba miwísé ándáraamba umái maémáyáambanivo mindáyave'a imáyáa é'a túwa'naa oro. umbai-yántáá'á miwívimbá kwáyáin-kwaasi keinárawapinkwara'a miráumai umbai-yántáákáámbá kwáyáiwain-ovo imáyáa é'a túwa'naa oro.

4 aaraimó kwaaimó máyáawasa kwaaimó aaraimó máyáawasa kwéon-amba kawer-ámbán-ivo aarai íma sáwí-anka'a nááowasa kwaai íma sáwí-anka'a nááowasa miráumai máyáavo aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné íma oró. mirámó íyanamo éna Áánútu sáwí-meyamba timíníye.

5-6 Áánútu séna

íma tiyuwé'a túwa'naa ónaumne

mináimbá siráintaveta asiramái méta séta

Ísóigo kwésuwa'naa-imba pó'a kwaásimo

sáwí'o umásinkaiyamba íma sáá'a káníye

séna Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna siráimba pó'a óntantave'a íma anón-imayaa é'a mirán-tántáákó kembá tátoraina'a sáwí'a iiyáváinivo makáan-tantaatave'a sé'a mindá kanaán-íye seró.

7 ááéma kentí anón-kwaasi Áánútun-aaí simátímakaawaiyave'a imáyáa oró. miwímó máyón-aaíne pukáan-aaíne imáyáa é'a Áánútuwemo aráápamaimo maémáéntemba mirá oró.

8 Ísu Káráísiti naaóvá'ó uráintene minká'ó mirá uráintene ívékwara'a mirá kwéintene naaénkwara'a mirámó ínínene. mindáyave'a

9 toómbá aambá áumbakaan-amba kwaránáaomba íma túwa'naa ínivo Áánútu úwoi súwa'naa umáíya kwéasiramasinkaivo ó'on-o'om-bonor-aimba kampa'-mónór-áimbá isé'a kwáráavainivo kárákwiyoro.

10 Ísu Káráísitimo puwénamo kwenáúmo Áánútumbo ámakaintavenaya kwésuwa'naa-imbanivo mono-náúmpá'ó mono'-má'yái-kwáásímó póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámén-kwaasi íma kanaán-umai kwétuwa'naa-iyé.

11 aiva'-mónó-káwáánákó kwaási sáwí'o uráantavena póí tuvukéna naaemá umaéna Áánútuna aoka'-náúmpá'á íréna mindááémá tuvimpín-úmáráísasa mimpóí mindáókona aaumépa'a íma nésa agaisukáawe.

12 miráumai Ísu Káráísiti kentááyávéna imáyáa éna sáwí-imayaa maitiyuwánaumne séna íma a'áo súwasa áí'maesa mindáókona aaumépa'a móankaresa tuvúwúwana puwúwana kwená naaemá kunkáíye. mirámó uráimba póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámén-kwaasi íma kanaán-umai kwétuwa'naa-ivo kentáá kwésuwa'naa-iyé.

13 Ísumba áí'maesa mindáókona aaumépa'a móankaresa tuvúwúwana pukáimba miráumai mono'-náúmpá'ó póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámén-amba tuwáúnasaya kwembó simáímo sáwí'o umánkaraantemba kentáágwára'á simái sáwí'a umásínkáamba póta íya kwentá auwánaumne.

14 marapá'ó kwaikwai'o ínín-dao'a íma kwáyáintaveta kwíyómpa'o maí'maitaamo ónaunda-naopata imáyáaya éta póta íya kwentá auwánaumne.

15 Áánútumbo póimo áméntemba Ísu Káráísiti kentááyávénawe séna pukáintaveta Áánútuna kwaási úne súndawaiya aamoí umánkámae kwéiyeta kwenáwí'a mósá maréta íya túwáano.

16 kawe'á umátinketa túwa'naa eta íyaamo túwáandayavena Áánútu aamoí íníye.

17 kentí anón-kwaasi táái isé'a kwésentemba mirán-oro. keinárawaka'a kawe'á umái kárákwimae kwéiyesa naaémba Áánútumba mimbáyáiyávé'a simámenaaowe. miwí tááiimo ísáimaimo kawe'ó íyasamo ésa aamoí íya'a mindáyave'a kawe'á umái ménaaowe. miwí tááiimo ímo ísáimaimo kawe'ó íyasamo ésa miwítí mayáí umbaí táína'a mindáyave'a íma kawe'á umái ménaaowe.

18 imáyáa éta kentáásirumpinta íma aai kwáyáísata amápa-tantaataveta arupíya ónáeya kwésumpo kentááyávé'a Áánútumpa'a námúnaa símae íyóro.

19 asiramái simátíme'a sé'a ókwara'a kentópa'a sáwíyanka'a kónaunda-amba Áánútu paárinintave'a námúnaa seró súne.

námúnaa siráin-kwasai.

20 Áánútu paru kwéumatinikawaiwina ááinko éna Ísóigo Ísu pukáimpinkemba usásinankarowana puwúwanamo kwená naaemó kunkáintavena póna simái tarúmakain-aimba kwaikwai'a ínana sipísípira'o kárákwiraiwaimo intembá Ísóigo Ísu kentáará'á kwégarakwiyye.

²¹ Áánútuna imáyáavinkení'a ónááontavena Áánútu asirayámbá timíníntave'a námúnaa kwésune. Áánútu kentáásirumpinta mayáí kwémayaimba Ísu Káráísitina asirayándéí kwembó arááímo taim-báyáí Áánútu mayáníntave'a námúnaa kwésune. Ísu Káráísiti áwí'a aasiyaasí anómba kwaikwai'a kwéimba áráir-aimba intávé'a námúnaa kwésune.

²² kesí kwaásiyono. asiramái simátíme'a sé'a asiramátinkanaundayave'a maanáúvái má agaimái timúnda íma ayáátáár-aimban-ivo kwempa'á mé'a ísáaro.

²³ moórá-aimba ísáaro. moóráwái áwí'a Tímóti ándávakemba kwéayurankaamba póna ááémo tína'o é'a kentópa'o kóndara'a áí'mae'a kónaumne.

²⁴ kentí anón-kwaasiyavetaawe Áánútuna kwaási amáparawaiyavetaawe simátíme'a sé'a kawé'á umái máéro kwésune. Áánútuna kwaási Ítárimarayakewái simátimesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

²⁵ Áánútu úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kesáái ánásaiye.

Yémési

Ísu kwíyómpa'a irówana Yémési Ísun-áváko póna Yérúsaremuva'a ména Ísóigona kwaásira'a kárákwiraiwai moórá-kwaai aiyayaan-iyá'yo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Yútaa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwéguwai agaimái mátímakaiye.

1 kemá Yémési maanáúváimá agaimái timúne. Áánútuna mayáíyé Ísu Káráísitina mayáíyé kwémayaundawai maanáúváimá agaimái kwétimumpo Ísareri áánimbaa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tísavutantambo uráawai ó'on-o'om-barava'a kóyáwé umái máyáawai ísáaro.

asiramátinkáin-kwasai.

2 kesí kwaásiyono. umbai-yántáá'á ó'on-o'on-tantaa'a kentópa'a kwétivo tirumbá etóyóí umái máéro.

3 umbai-yántáá'á kentópa'a kwétimba Ísóigo Ísuwe aráápamaimo mé'o ímo auwé'o é'a asiramái ménaaowe. mindáyave'a ísaraamba póna umbai-yántáá'á kentópa'a kwétivo tirumbá etóyóí umái máéro.

4 asiramái maí'maí'a úmae iyíyana íma tivón-káina'a mirán-káwér-ímáyáá úmae kwéiyiyana Áánútuna kawé-tántáátávéna íma táái tinkániye.

5 kawer-ímáyáá mayánáe síyawai Áánútumpa'o áísaa íyanamo éna timíníye. Áánútu nóintavera kwésisaaoo íma séna íma tátorainda úwoi timíníye.

6 Áánútumpa'o áísaa íyamba íma kaer-ímáyáá é'a úwoi kesáái isáníye seró. kaumbo-káér-ímayaamo tokáiyawaimo ésa kavóná-kwaasima pósa avumpin-kwáásimá mésa kogwaétuwe tagwaétuwe-kwaasiraamban-owe.

7-8 mirámó owáimá kaumbo-káér-ímaya ésa íma mimbórá-ímáyáá umái kwarésa kawé-máyái kwémayaavo sáwí-ímaya kwarésa mirámó kwéowaima Áánútumpa'o áísaa íyan-tantaa'a simíníye-ímayaan-ovo.

óísaniyaain-kwaasiye óísankwara-kwaasiyei kwaasái.

9 óísaniyaain-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa árairemo kwésewanamo ímbá Áánútu séna kesí kwaásiman-owe kwésimbanivo tirunkó kawé'á kwéivo

10 óísankwara-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa árairemo kwésewanamo ímbá Áánútu séna kentí óísamba íma aiva-tántáá'án-íye kwésimbanivo miwígwará'á tirunkó kawé'á kwéíye. konaariri-yántáá'ó moigwáán-arambo kwénamo avurankambó tintenkáámá óísamba aiva-tántáá'á iyé-ímáyáá kwéon-kwaasi mirá umái ánásanaaowe.

11 aaváúmá iyéna aa'á kaisaná moigwáán-arambo aáyánkénamo minkáwé-tántáá'ó avurankambó tintembá óísamba aiva-tántáá'á iyé-ímáyáá kwéon-kwaasi mayáimá kwémayaamba miráumai ánásanaaowe.

sáwí-ímayaamo kentópa'o tína'o a'áomo sénááon-kwasai.

12 Ísu Káráístin-aaiyavesamo árairemo kwésewanamo ímbá miwívá'ó sáwí'o íi-yántáá'ó tínimbo ésa a'áomo síyanamo éna tirunkó kawé'á íníye.

miráumai asiramái maí'mai'o íyanamo éna Áánútu timénaumne siráintantaa'a timíniye. ááéma Áánútu séna tirumbá kwésimen-kwaasi aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe siráintemba mirá umátinkaniye.

¹³ sáwí'o íi-yántáá'ó kentópa'o tína'o sáwí'a ónaumne-imayaamo é'o é'a Áánútuntave'a sáwí-imayaa símakaiye sevó. Áánútu íma sáwí'a íi-ímáyáá tíména íma kwená ímáyaáavinkemba sáwí-imayaa tavisimái mémaraniye.

¹⁴ kentáá sáwí-imayaayavena sinkáinda misáwí-ímáyáágó kentáá tavisínata kwégwaraananya

¹⁵ misáwí-ímáyáágó tátorainata sáwíta ónaumne. sáwítaamo úmaeta kwéiyonanyaaamo éna misáwí-ímáyáágóná anondá máyaundawaina ááimba Áánútuna némpe'a ménaundayaaniye. mindáyave'a Áánútuntave'a sáwí-imayaa kwésimiye sénéáovo ímáyaá umái kawé'á oró.

¹⁶ kesí kwaásiyono. mindáyave'a kampar-áintávái áraire seváínivo kawé'á umái ísáaro.

¹⁷ amápa'a árai-tantaa kawé-tántáá'á kentáásópata kentáásivoma Áánútunopakemba kwégumiye. aaváúmá kwíyómba o'á úmakowana aaváúmá kumpékéna usaréna kwéivo Áánútu íma mirá kwéena aasiyaasi sáma kamásinkena íma ó'on-o'on-imayaa kwéiye.

¹⁸ Áánútu kwená ímáyaá kwégwarena árair-aimba kwésimasimenaya mináráir-áintávéna aúna-kwaasiraanta kwéumasinkaisata aiva'á kwená kwaási-ita uráanasaya naaémbe ó'on-o'on-kwaasi mirá ónááowe.

Áánútun-ai ísésa mirámó kwéon-kwasai.

¹⁹ kesí kwaási kentí ímáyaá kwéunda-kwaasi ísáaro. Áánútun-ai ísámai kawer-é'a ímáyaá uré'a aai sé'a íma ááéma áwáá'a sé'a oró.

²⁰ áwáá'o kwésén-amba Áánútuna kawer-ámpá'á íma áwáá'a kwésén-amban-iyé.

²¹ mindáyave'a sáwí-imayaaneimo sáwí'o kwéon-tantaa'a tuwé'a umaé kumé'a Áánútun-ai tirumpimbó makáin-aimba ísámai kawer-iyana mináínkó kawer-ámpá'á métinkaniye.

²² Áánútun-ai tááre su'mai ísé'o Áánútun-ai isáúnda á'a kwéisaumne sé'o é'a kesávái kampa'á kwésevo Áánútun-ai íma tááre su'mai ísé'a kwemó siráintemba oró.

²³ Áánútun-ai ísésa kwemó siráintemba íma kwéiyawai

²⁴ non-kwaaúmpimbá tóí'a awánasuwesa kówasa mirámó ombá ááéma kwétuwinkagwimba mirámó owái Áánútun-ai ísésa kwemó siráintemba mirá íma kwéowe.

²⁵ Áánútun-ai kasenku-áínkó póna mináínkó sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba iyátinkaniye. Áánútun-ai ísésa kwemó siráintemba kwéiyawai ísésa íma tuwinkáinda mirá úmaesa kwéiyiyana mináínkó tirumpimbá kawé'á umátinkaniye.

²⁶ mono-kwáásímá úne sembánivo kwésén-ainka'o ímo kárakwiyombo ésa kesávái-ímáyáágómbá kampa'á kwésimauwesa tóikakene su'mai sésa mono-kwáásímá úne kwésewe.

²⁷ ketor-ínkáré megusaa-iyámpóiraré umbai-yántáá'ó kwáyáiwairare kárakwiyesa marapá-kwáásítí sáwí-ampa'a tínaemba kwéumasuwaawai Áánútun-ai ísámai kawer-ésa Áánútu kentáásivo aúranka'a árai'-mono-kwaasi mésa Áánútun-arááíye su'mai kwégwaraawe.

2

amáparawai mimbórá-ímáyáán-oro-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. Ísóigo Ísu Káráísti ó'oran-aimba kwáyáiwain-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáavo túwí'o kwáyainda-kwaasi kawé'a umátinke'a túwí'o ímo kwáyainda-kwaasi tínaaemba umátímémba mindá sáwí'a kwéovo

2-3 kárákwiyoro. torupamáímo máyáampimbo moóráwaimo óisankwara-kwaasi éna kawer-únánkwátóí úmae tisanamó óisaniyaain-kwaasi éna sáwí-unankwatoí úmae tisa'ó kawer-únánkwátóigwarawaintave'a suwóká'á tamaiyó sé'o sáwí-unankwatoigwarawaintave'o nénka'a maiyómó kwéseмба mindá sáwí'a kwéowe.

4 mirámó sembá keinárawapinkemba évakarawai túma maimaé iyé'a évakarawai simái sáwí'a é'a sáwí-imayaanei taaínkaa'a kwéowe.

5 kesí kwaási kentí ímáya kwéunda-kwaasi ísáaro. marapá'á máyáan-kwaasi óisaniyaain-kwaasi tuwánésa sésa úwoi-kwaasiman-owe kwésevo Áánútu óisaniyaain-kwaasi kwesé aráápamai asiramái máyáan-kwaasi tuwánésa séna kesí kwaásiman-owe kwésiye. ááéma Áánútu séna tirumbá kwésimen-kwaasi kwégawaa úndava'a ménaaowe siráimba

6 óisaniyaain-kwaasiyavena mirá siráimba pó'a mórúna tiyúwáavo. óisankwara-kwaasi túma íma maimaé iyóro. óisankwara-kwaasi keinárawa'a sáwí'a umátinkesa aaimá kwésimatinkesa

7 Ísu Káráísiti áwí'a usáyaaitarain-awí'a kentí anóndako áwí'a simái sáwí'a kwéumankaamba pó'a miwí túma maimaé iyóvo.

8 Áánútun-aaí aúváívimba agaimaréna séna esávái-ímáyáámó óndantemba

ó'owiti ímáyaágwara'a uwó

siráimba pó'a minkáwér-ámáámbó asirayán-ámáámbó kwaré'o é'a kawé'a ónááombanivo

9 óisankwara-kwaasi túmo maimaé iyé'o óisaniyaain-kwaasi mórúna tiyuwé'o é'a sáwí'a ónááowe. mirámó é'o é'a kawer-ámáámbá araaisiyana Áánútu aaimá simátinkaniye.

10 amápar-amaambo kwarésamo moórá-amaambo araaisiyambo éna aaimá simátinkena séna amápar-amaankomba arááiséwaiman-owe síníye.

11 Áánútu séna íma aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá oró séna moórá-ainkwara'a séna íma kwaási tínkamiyasa púwóro siráíye. ímo aarai-úmóyámbó kwaai-úmóyámbó ombánivo kwaási tínkamiyasa puwónááomba ámáánkomba kwéaraaisewe.

12 Áánútun-aaí kasenku-áínkó póna mináínkó sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba iyátinkaniye. Áánútu kwenáái kwáráawaiye arááiséwaiye tuwánésa tísaá ínimba pó'a ímáya é'a kentóikare kentúrare kárákwiyoro.

13 Áánútu aavimbá maitinkáíndara'a tirumbó ímo umátinkaraawai Áánútu kwenarunkwárá'á íma umátinkaniye. Áánútu aavimbá matinkáíndara'a tirumbó umátinkaraawai íma táá'a kwégainana Áánútu aruntavái umátinkaniye.

Ísun-aaiyavesa áraire sésa kawé'-máyaí mayáan-kwasai.

14 kesí kwaásiyono. Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésesamo ímo kawé'-máyaímó kwémaesamo ésa miwí táái úwoi tóikaken-aimba kwésewe.

mináimbá tóikakene su'mai kwéseмба póna Áánútu íma kawer-ámpá'á métinkaniye.

15 Áánútuna kwaásivinkembo moóráwaimo ménamo unáánkwátóiyе toóné ímo makáindawaintave'o

16 keinárawa'o sé'o toómbá nenaná ámu'a váinama unáánkwátói ane'á márénana koko'á ínama kwaao sé'o toómbó unáánkwátóimo ímo amé'o é'a kentáái úwoi tóikaken-aimba sénááowe.

17 mindáyave'a Isu Káráisitín-aaiyave'a áraire kwése'anivo ímo kawe'-máýáímó kwémayaambo é'a áraire sen-áimbá tóikakene su'mai kwésevo tirunkakémbá íma kwésewe.

18 évakarawaimo sésamo Áánútun-aaiyave'a áraire kwésunda pó'a Áánútuna kwaási únemo kwésewasamo évakarawaimo sésamo kawe'-máýái kwémayaunda pó'a Áánútuna kwaási únemo kwéseмба kemá Yémési sé'a Áánútun-aaiyave'a áraire sembánivo kawe'-máýái íma kwémayaamba pó'a Áánútuna kwaásiya'o íma tuwánáúmne. kemá kawe'-máýái kwémayaunda suwáné'a sé'a Áánútun-aaiyavai áraire kwéseene sénááowe kemá Yémési súne.

19 Áánútu kímborawai máýáiyе kwése'o árairemo kwéseмба kawer-áimbá kwésembanivo miráwé su'mai kwéseмба Áánútu kawer-ámpá'á íma métinkaniye. Sáátáánigona kwayó'nárawa'o mináimbó kwéseмба tiyántámbá kwétaisasa kwéseмба póna Áánútu íma kawer-ámpá'á métinkaniye.

20 íma kawer-ímáýáágwárá-kwáásín-owe. Ísun-aaiyave'a áraire kwése'o kwéomba íma kawe'-máýái kwémayaamba úwoima aaimá kwéseмба pó'a simáímo agaráátinkaanda ísáaro.

21 naaóvá'á kentáái síkwá'náma Ááváramu Áánútu simámakaini'a índayavena ááninko áwi'a Áísákaamba óntan-taareira'a mósa ánkarena tuvuwíniye úwana Áánútu séna a'áo siráiyе. Ááváramu mirá uráintavena Áánútu séna arupí umái máýáane siráiyе.

22 Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire kwéseña íma miráwé su'mai uráivo simámakaintemba uráimba Áánútun-aaiyavena asiramái áraire siráimba á'a ísaraawe.

23 Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyaanemo siráimba mináínkóná ááimba Ááváramu Áísákaamba tuvuwindavena uráinka'a avora'á paáuraiye. naaémба Ááváramuntavesa sésa Áánútuna kwaásiman-iyе siráawe.

24 Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kawe'-máýái kwémayaawaiyavena Áánútu séna arupí umái máýáawe kwésivo Áánútun-aaiyavesa áraire sésa íma kawe'-máýái kwémayaiyawaiyavena Áánútu séna arupí umái máýáawe íma síniye. mináimbá ívé'a kwéseawe.

25 Áánútun-aii aúváivimba naaóvá'á agaimaréna moórá-ininko eénánká'á nááún-ininko áwi'a Áré'api ó'onkaa-ininkona kwaasái siráiyе. Yósúwa maramá aúpá'á koawánaakaiyo séna ti'marówasarai minínínkóná naaúmpa'a tuyaná mindárai táái íséna áraire séna kwenamááraa tínkamovo séna moórá-ampa'a agaráátinkowasarai kóuraaiye. minínínkó mirá uráintavena Áánútu séna arupí umái máýáin-inimban-iyе siráiyе.

26 timambá kówisasamo kwaásimo púwóntemba Áánútun-aiyavesa áraire sésa íma kawé'-má'yái kwémayaawai miraráán-umai íma tirunkakémbá áraire kwésevo tóikakemba kwésewe.

3

tói-kawaan-oro-kwasai.

1 kesí kwaásiyono. Áánútuna mayái agaráátinkaiyam-bayai íma sáwívarawai mayánááovo moórá-morawai mayánááowe. agaráátinkai-mayaiya kwémayaundawaiya Áánútu asiramáiya kwésisaa índarakemba úwoi-kwaasi miwítí mayáiyávéna úwoisamba tísaa íniye. mindáyave'a íma sáwívarawai sé'a agaráátinkai-mayai mayánáe sénááowe.

2 amáparawaiya évaka-tantaa'a sáwíta kwéundayaawe. tói-kawaan-esa kawer-áiné su'mai kwésewai árai'a kawé-kwáási mésa túra'a amápa-tantaaka'a kanaán-umai kwégarakwiyowe.

3 moórá-aimba imáyáa oro. anóm-poi áwí'a ósimba kwaási kentí imáyáaomo kwin-ámpá'ó kónáesamo ombá óipimba ákí-asirayan-tamayo'a ááranksa évarevar-ayaira'a ándáma aríkwímai tiyáámpimba tokésa kentí imáyáaomo kwin-ámpá'á moórá-ayampar-anda tavisewaná minánóm-pómá kwégwiye.

4 nompí-sípígwará'á imáyáa oro. mindá anón-tantaa'a isaná úndágoma améntámai ópa'a tuwánáe kwéisananivo avúsúmaenamó nááín-tamayo'a íma anón-tamayo'an-ivo sáwíyan-tamayo'a kwemó kónáe sipá'á mintámáyó'á kwántáísana minánó-sípígó kwégwiye.

5 maarágwará'á imáyáa oro. kwaásiya anón-tantaa'a únanaya sóikoma sáwíyan-tantaako sáwívar-aimba kwéseña súyaama maimaéna kwéiyimba imáyáa oro.

ai'vá'á sáwíyan-irama karéna kámaena anón-umi'a kwégautaapaiye.

6 íramó kámæ kwéna anón-umi'o sáwí'o intembá sáwí-ainko miráumai kwégwena amápa súwawaata sáwí'a úmaena kwégwiye. sáwí-ainkona mayáigó amápar-ayampa'a amápa-sawi-mayaigomba kwéusayaaitaiye. misáwí-yántáákóná ááimba Sáátáánigompimba kwéena kentáási mayái tasáwí'a kwéena amápar-ayampa'a kóyáwé kwéiye.

7 aváá-kwái-kwaamba numamá irankavayaambá noyáá'a ami'mír-umai kárákwiraambanivo

8 sáwí-ainko usáyaaítarain-tantaa'a pósa kwaási íma kanaán-umai kwégarakwiyowe. kwaai'vainkómó kwaásimo vaisanamó sáwí'o intembá sáwí-ainko mirá kwéiye.

9 kentáá sói'nei kentáásivowa Ísóigo áwí'a mósá maréta Áánútu kweirááni'a úmakain-kwaasi simái sáwíta kwéune.

10 mimbórá-sóipínkéntá kawer-áimbá kwésesta sáwí-aimba kwésesta kwéune. kesí kwaásiyono. mirán-ááínkó sáwí'a kwéiye.

11 nonayumpinkémbá íma kawé'-nónkwará sáwí-nonkwara'a kwégumiye.

12 inaómá íma terarambá iyáísana túsigoma kondói-aramba íma kwéiyaiye. uwí-nónkó íma kawé'-nómbá auvínasa kwaási nánááowe. mindáyavéna mimbórá-kwáásígómpinkémbá kawer-áinkwára sáwí-ainkwara'a sisaná mirán-ááínkó sáwí'a kwéiye.

kawer-ímáyáá Áánútumpakemba kwégumin-kwasai.

13 keinárawapimba évakarawai kawer-ímáyáá torésa kawer-ísái-yántáá'a toráawai mésa kawer-ímáyáágwárá-kwáásí pósa íma túma maésa iyésa kawé-máyái maésa kawé'a umái méwa'a tuwáné'a sé'a kawer-ímáyáágwárá-kwáásímán-owe sénááovo

14 keinárawapinkembo évakarawaimo miwítí kwaásimo tirumbá sáwí'a umátinkesa sésamo anón-kwaasi-i'a ovó sésamo keyáá anón-kwaasi-i'a umái ménaumnemo sénááombo ésa miwí túma maimaésa iyésa kesávái kampa'a sésa kawer-ímáyáágwárá-kwáásí úne seváínivo.

15 mirán-ímáyáá íma Áánútumpakemban-ivo marapákémbá kwaásiti imáyáa Sáátáánigona imáyáavinkemba kwésewe.

16 évakarawaimo miwítí kwaásimo tirumbó sáwí'o umátinkesamo sésamo anón-kwaasi-i'a ovó sésamo keyáá anón-kwaasi-i'a umái ménaumnemo sénááombo ésa íma moóráva'a tágárotamai maésa ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a úmae iyónááomba mindá marapákémbá kwaásiti imáyáa Sáátáánigona imáyáavinkemba kwéovo

17 Áánútumpakemba kawer-ímáyáá tokáawai kaweré su'mai ésa íma sáwíkwara'a ombá paru kwéesa íma aaisampínkémbá kwésesa ó'on-kwaasi táái kawé'a umái kwéisesa tirumbá kwéumatinkesa umbai-í'o on-kwáásí kwétuwa'naa-esa íma kaumbo-káér-aimba sésa íma taáinkaar-umai kawé'a umátinkaa sáwí'a umátinkaa kwéovo amápa'a kaweré su'mai kwéumatinkaawe.

18 paru umái maénáe síyawai paru umátinkaiyasa tuwánésa miráumai paru umái ménaaowe.

4

marapá-tántáátávésa imáyáa kwéon-kwasai.

1 keinárawapimbo aaisambó sé'o áwáá'o sé'o mirámó kwéomba miwáná ááimba maará kwéiye. sáwí-yantaakomo tirááímo taintávé'a imáyáa owaná miníimáyáágómá tátoraisana aaisambó síí-áímbá kwévaariye.

2 tirááímo tain-tántáá'ó makáawa'o ombá tuvúwónana puwína'a kemá mayánáe-imayaa kwéowe. ó'owiti náaindaamba túran-anda é'a íma kanaán-umai mayánááontave'a aaisambá tiyé'a áwáá'a kwésewe. tirááímo tain-tántáátávé'a Áánútumpa'a íma áísa owaná póna íma kwétimiye.

3 Áánútumpa'o áísa ombá áísa on-tántáá'á íma kwétimiye. sirááímo tain-tántáá'á kesávái mayánáe sé'a Áánútumpa'a áísa ombá misáwí-ímáyáá tokáantavena íma kwétimiye.

4 aaraimó kwaairakémbó tiyuwésamo ó'on-kwambo máyáantemba Áánútumbo auwé'o kwégon-kwaasiyono ísáaro. marapá-tántáá'ó imáyáamo éeme'o é'a Áánútuna namuro-kwáásíráámbá kwéovo mináímbá imáyáa oró. marapá-tántáá'á mayánáe símae iyiyawai Áánútuna namuro-kwáásíráámbán-owe.

5 Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu séna kesimambá kempímbá maráúnda

sáwí'an-ovo sé'a asiramái kwégarakwiyune siráíye

agaimaréna siráimba mináímbá íma úwoi-aiban-ivo árair-aiban-ivo imáyáa oró.

6 áńivo Áánútuna imáyáa úndayavenaya súwa'naa umáíya kwéasiramasinkaintaawe. Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu kentúmo maimaé kwéiyowai kwétuwentayuwaivo kwe-naísamaivimba kwémaewai kwétiravayaiye agaimaréna siráimba póna Áánútu súwa'naa umáíya kwéasiramasinkaintaawe.

7 mindáyave'a Áánútun-ai isé'a kwenáísamaivimba máyáaambanivo Sáátáánigon-aaiyave'a a'áo síyanamo éna ááéma tiyuwéna kówina'a

8 Áánútuna egwaa'ó méwanamo éna Áánútu kentí egwaa'á méniye. sáwí'o kwéowai kawe'ó umáímo ménaaontave'a imáyáa é'a misáwí-yántáá'á túwáaro. Áánútuna imáyáawe marará-imáyááwé tokáawai sáwí-imayaa tuwé'a kawer-imáyáá oró.

9 sáwí'o kwéontave'a íma aamoí é'a kanagí'á kwéte'a máéro. sáwí'o kwéontave'a íma kwírááima síyamba tói'a matuwé'a máéro. sáwí'o kwéontave'a tirunkó íma kawe'á éna sáwí'a kwéina'a máéro.

10 Ísóigon-ai isé'a kwenáísamaivimba méwana kwemá mósá tinkániye.

11 kesí kwaásiyono. kentí kwaásiyave'a keiyái íma sáwí-aimba seró. Áánútu áamáán-aimpimba séna íma mirán-oro siráimba pó'a mirámó kwéomba Áánútuna áamáamba simái sáwí'a umánke'a sé'a sáwí-amaamban-iyé sembá mindá kampa'á kwésewe. Áánútuna áamáambo taainkaar-uré'o sé'o sáwíyan-amaane anón-amaane kwése'a minámáámbá íma kawe'á umái kwaré'a kwéaraaisuwaawe.

12 Áánútu kweyáá áamáamba siménaya kwaási kwétaainkaar-ena kanaán-umai kweyáá kawer-ámpá'á mégwétinkena kweyáá kwaási ánásasuwaníye. mindáyave'a kwaási keyááríka'a íma taainánááovo Áánútuna mayáíman-iyé.

ímo túmo maimaé iyí-kwásái.

13 keinárawa'a imáyáa é'a sé'a ívéra'i. aavýaawa'i. anón-daopa'a komé'a mayái kwémae'a moóra-ima maisuwé'a sáwívar-ontamba mayánaumne. mirán-áimbó kwésewai ísáaro.

14 aavýaavimbo ainámbó sáwíyanka'o kwénamo ááémo turákwintemba keinárawa'o máyáamba miráráán-umai ááéma ánásanaaowe. aavýaa kentópa'o tinín-tantaa'a íma ísaraawe.

15 mindáyave'a kwésen-aimba íma ókwara'a sé'a maará seró. Ísóigomo owémó sína'o é'a mirá ónaumpo ímo owémó sína'o é'a íma mirá ónaumne seró.

16 mirán-áimbá kwése'a kentí imáyáavinkemba kentúma maimaé kwéiyé'a anóni'a umái ménae kwéseмба mirán-imáyáá sáwí-imayaaman-iyé.

17 miráumai ísáaro. kawe'ó iígóná ááimba ísámai ivátuwesa mirámó ónááomba sáwí'a ónááowe.

5

óísankwara-kwaasiti kwaasái.

1 óísankwara-kwaasiyono. senda-áimbá ísáaro. kentópa'o umbai-yántáá'ó tinímba anón-imayaa kwé'e'a kanagí'á kwéte'a ménaaowe.

² sáwívar-oisamba makáan-oisamba atúnkaisana sáwívar-unankwato
kwaigo ánáamba káráyuwaisana

³ óntamba makáamba atúnkaisasa kwaási awánésa sésa íma túwa'naa
ombá makáawana atúnkaiye sénááomba iramó ane'ó kwégainten-umai
sáwí-meyamba kentópa'a tíníye. sáwívar-oisamba makáambanivo Áánútu
kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaama tíníye.

⁴ kentí kígau on-kwáásítí meéyámbá íma kawé'a umái timé'a sáwí'a
kwéomba Áánútu awánaraiye. minkwáásí anónkar-anonka'a kwésewana
Áánútu asirayánkwaráwái kwéisaiye.

⁵⁻⁶ marapá'ó máyáanka'a sáwívar-oisamba maré'a kentí imáyáavinkemba
kembó tínkáim-bayai kwémayaawe. ímo sáwí'o uráan-kwaasi aavimbá
maitínkówa'a íma anondá aai suwa'á tínkamuwasa pukáawe. póimo toómbó
kwétimewqnamo anón-isisamó tuvú'naantemba kembó tínkáisa'o mirámó
kwéomba Áánútu sáwí-meyamba timíníye.

asiramái mésa námúnaa kwésen-kwasai.

⁷ mindáyave'a asiramái maimaé kwéiye'a Ísóigo ókwara'o kumínimba
amu'maráaro. kígau avowámá kígau úmakena amu'maréna séna kaeká'á
aa'á téna kígau anón-ína'a nánáe séna amu'maráintemba

⁸ miraráán-umai Ísóigomba amu'makéwana kumíníye. Ísóigo sáwíyanka'a
kumínimba pó'a asiramái aanoumai máero.

⁹ Áánútu aavimbá maitínkánivo kentí kwaási íma í'ai tínkáaro. Áánútu
aavimbá maitínkánín-kanaa sáwíyanka'a tíníye.

¹⁰ kesí kwaásiyono. naaóvá'á Áánútun-aaí simátimakowaimo uráamba
imáyáa oro. Ísóigo simátimakon-aimba simátíma'mae iyúwasa íma ísówana
umbai-yántáá'á sáwíva'a miwítópa'a túwasa Áánútun-aaí íma ivátuwesa
asiramáimo méšamo uráantemba miráumai máero.

¹¹ naaóvá'á Áánútuna imáyáa ésa asiramái máyón-kwaasiyaveta séta
Áánútu kawé'a umátínkarain-kwaasiman-owe kwésune. naaóvá'á moorá-
kwaasi áwí'a Yópoma uráin-aimba imáyáa oro. umbai-yántáá'á sáwíva'a
kwenópa'a túwana Ísóigontavena asiramái mai'mai'a úmae kwéiyuwana
naaémba Ísóigo kawé-tántáá'á ámakaiye. miráumai Ísóigo anón-arumba
umásinkena kwésuwa'naa-iyé.

¹² kesí kwaásiyono. anón-aimba ísáaro. kentááiyavesa áraire
sénááontavesa íma tiká'á kwémare'a árair-aimba sune sembá kwíyómpa'a
máyiawai aúranka'a árai'a kwésune íma sé'a marapá-kwáási túranka'a
árai'a kwésune íma seró. ániwo owémó sé'o é'a úwoi owé sé'a íma tiká'á
kwémare'a seró. a'áomo sé'o é'a úwoi a'áo sé'a íma tiká'á kwémare'a seró.
mirámó síyanamo éna Áánútu minántávéna íma sáwí-meyamba timíníye.

¹³ keinárawapinkembo umbai-yántáá'ó mayáiyawai Áánútunka'a
námúnaa seró. keinárawapinkembo tirunkó aamoí iyawai monor-ímá
kwésesa Áánútu áwí'a mósá maráaro.

¹⁴ keinárawapinkembo tí'o índawai Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi
táayaiyasa tésa Ísóigona asirayámbá imáyáa ésa masawémba túra'a
pétinkesa námúnaa seró.

¹⁵ Áánútumo siráintemba íníye kwésesa námúnaa kwésemba póna
Áánútu minkwáásí kawé'a umátinkena usásintinkena minkwáásímó sáwí'o
uráiyano éna miwíwinkembá maitiyuwáníye.

¹⁶ mindáyave'a kentí kwaási sáwí'o kwéomba avora'á simátíme'a námúnaa simái túwa'naa oro. mirámó íyanamo éna tí'o índamo éna Áánútu asóvamatinkaniye. arupí umái máyáawaimo námúnaa kwésemba Áánútu iséna asiramái kwétuwa'naa-iyé.

¹⁷ naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Íráiyaa ména kwemá kesáámó úndanten-kwaasi ména Áánútunka'a asiramái námúnaavinkemba séna aa'á íma tíno súwana íma aa'á téna kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba maisuwówana íma aa'á túwana

¹⁸ minkákémbá naaémba námúnaavinkemba aa'á tíno súwana aa'á túwana kígauva'a amápa-tomba kawé'á uráiyé. miráumai arupí umái máyáawaimo námúnaa kwésemba Áánútu iséna asiramái kwétuwa'naa-iyé.

¹⁹ kesí kwaásiyono. keinárawapinkembo évakarawaimo kawer-ámpá'ó tuwáiyá'o é'a méyavisiyasamo tésamo kawer-ámpá'ó tíya'o é'a kawé'á umátinkanaaowe.

²⁰ sáwí'o uráiyawaimo méyavisiyasamo sáwí-ampa'o tuwésamo Áánútumpa'o tíyanamo éna Áánútu misáwí-yántáá'á sáwíva'a maitiyuwáínasa Áánútuna némpa'o iramó kwégaindava'a íma kónááowe. mináimbá imáyáa oró.

kemá Yémésimo sùnda-aimba ánásaiye.

1 Pítáa

Ísu kwíyómpa'a irówana Pítáa Ísuna kwayó-kwáásí moórá-kwaai umái sísamaivakemba éyain-iyá'yo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái mátímakaiye. Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasiyavesa aká'áamba simái sáwí'a kwéumatinkomba miwítí imáyáa asiramátinkanáe séna Ísuntavai isámai asiramái máero séna Pítáa maanámbá agaimái mátímakaiye.

¹ kemá Pítáa maanámbá maanáúváivímbá agaimarúmpo isáaro. kemá Ísu Káráisitina aantá-kwaasi úndanivo Áánútumo séna kesí kwaási owémó siráin-kwaasi isáaro. kwatúwówa'a kentí maramá tuwé'a kóyáwé é'a Pontasi-máráváré Kárésiyaa-maravare Kápátósiyaa-maravare Ésiyaa-maravare Pítíniyaa-maravare miráumai-marava'a kóyáwé uráawai isáaro.

² naaóvá'á Áánútu kentáásivowa kejnárawatavena séna ítámaraanasa kesí kwaási-i'a ónááowe súwana Ísu Káráisti puwúwana kwená naaemá kumúwana kejnárawa'a kawé'á umátinkaina'a kwenáái taagwiyavónááontavena Áánútun-amanko Áánúntunde-i'a umátinkariye. Áánútu úwoi túwa'naa úmae iyéna paru umátínkáva'a iyína'a ménaaowe.

Áánútu to'mayaa umásínkarain-kwasaiya.

³ Ísóigo Ísu Káráisiti avowámá Áánútu kwenáwíta mósá maráúmne. kentááyávéna anómbe arumbá umásinkenaya Ísu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankaraintavena aunái'o umáiya máyaunda-i'a umásínkaraimba póta naaéntaamo ménaundayaveta amu'maréta máyaumne.

⁴ kwíyómpa'o uménaundaya Áánútu to'mayaa umásínkarainta íma sáwí'a umái ánásena kwaikwai'a ínimbaniye.

⁵ Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáantavena kwená asirayándéi kweukáambá umái týótinkena Ísu Káráisitimo kumíndara'a sáwí'o umáimo máyáampinkemba kuntí'mai to'mayaa umátinkarain-tantaa'a agaráátinkaniye.

⁶ mindáyavena kentirunkó kawé'á íno. ívé'a ó'on-o'on-umbai-yantaa'a kentópa'a kwénamo umbaimó taimbá sáwíyanka'a kwéna naaemba ánásainana kentirunkó kawé'á íníye.

⁷ umbai-yántáá'á kentópa'a kwáyáinka'a Áánútuwemo asiramáimo mémbe tuwánésa sésa árai'a Áánútuwe aráápamai máyáawe sénááowe. moórá-ontamba áwí'a kóri-ontamba aamoí kwéon-tantaa'a imbánivo kító-tantaa'an-ivo Áánútuwemo aráápamaimo máyáamba mindá anón-tantaa'an-íye. minóntámbá iravímbá kágwisana sáwí-yantaa'a ánásaisana kóri-ontan-uramba túkúmai kwégwaiye. miráumai umbai-yántáá'á kentópa'a tisa'á Áánútuwe asiramái mé'a kwesé aráápamai méwana Ísu Káráisiti kumíndara'a kentúwí'a anómbe umátinkena aamoí umátinkaniye.

⁸⁻⁹ Ísu Káráisitimba íma túrandei kwéawanaaovo úwoi kentirumbá kwéamewe. íma túrandei kwéawanaaovo kwenáaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáawe. kwenáaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáantavena sáwí'o umáimo máyáampinkemba kwéiyatinkaiye.

mindáyave'a anón-aamoi kwée'a mindáyave'a aai símae kwéiyiyana mirán-áimbá íma ánásaina'a anón-aamoi ónááowe.

¹⁰ naová'á Áánútun-ai simátimakowai Áánútu keinárawa'a úwoi kwétuwa'naa-in-aimba siráawe. Áánútu sáwí'o umáimo máyáampinkemba iyátinkanin-aintavesa sésa mináinkóná ááimba nóran-aina'iyó sésa Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba awánantesa iráawe.

¹¹ Káráisitín-amaanko miwíwímbá ména Káráisitimbo áí'o índai'o umánkaiyanamo naaémbó ságayambo paárinin-aimba simátimakowasa miwí kesávái-áimbá sésa mináimbá nááwantavena simbá póna nósa-tawai paárinio sésa Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba awánantesa iráawe.

¹² miwítí mayáígówé simátimakon-ainkowe íma miwí túwa'naa ena keinárawa'a naaémbó paáronaaon-kwaasi túwa'naa ínimba mindá Áánútu agaráátinkaraiye. Áánútun-amankomba ai'marówana kwíyómpakemba kuména naová'ó agaráátinkaron-aimba simátimakowasa mináséi-kwásái simátima'maesa kuwa'á ísaraawe. kwíyómpaken-kwayo'narawa'a mintántá'á awánanae sésa ombá miwíwímbá íma sáwí-yantaa'a kwáyáísana Áánútumo iyátínkáim-bayai íma kanaán-umai kwéawanaawe.

arupí umái máéro-kwasai.

¹³ mindáyave'a arupí-imayaa é'a kárákwiyoro. Ísu Káráísiti kumíndara'a kawé'a umátinkanintave'a amu'maré'a asiramái máéro.

¹⁴ Áánútun-ai ísámai kawé'a oró. Áánútun-aiimo ímo ísaronka'o sáwí-ímayayave'o tirááyave'o uráantemba íma mirá é'a Áánútun-ai ísámai kawé'a oró.

¹⁵ Áánútumo táayaraiwaimo kaweré su'maimo kwéintemba amápa-tanta'a kaweré su'mai oró.

¹⁶ Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

kemó kaweré su'maimo umáimo

máyaudantemba mirán-oro

Áánútumo siráimbanivo kaweré su'mai oró.

¹⁷ Áánútu arupí umái sáwí'o uréwai sáwí-meyamba tíména kawé'ó uréwai kawé'-meyámbá tímíníwaintave'a námúnaavinkemba sé'a kesivomán-íye sé'a pó'a marapá'ó kwááyumo máyáanka'a anóndakoman-íye sé'a kwená imáyáa úmae iyóro.

¹⁸ kentúkwá'náma úwoi-mayai-amba kwárówana Áánútu keinárawatavena mirán-ámbá kwáráavo séna meeyámba'mai ayútinkaraiye. kentí meeyámbá kóri-ontambo ánásanin-tantaakaamba ímanivo

¹⁹ Ísu Káráisitina naaegómá usáyaaitarain-daaegoman-íye. sáwí'o uráankakemba íma sáwí-meyamba mayánáaontavesa sipísipi-araa'a tuvú'mái Áánútumba ámakaantemba sáwí'o uráundavinkemba ayúsinkanintavena Ísu Káráísiti ímo sáwí'o urówai puwúwana kwená naemá nunkáíye.

²⁰ Áánútu kwíyómba maramá íma tarórunonka'a mimbáyái mayánintavena Ísu Káráisitimba ítamakaimba póna naaén-kanáa keinárawatavenawe séna marapá'á kumbéna

²¹ pukáimba pó'a Áánútumpa'a imáyáa kwéowe. Áánútuwe aráápamái mé'a sé'a arái'a kwesé uménaumne sénáaontavena Ísu Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankena áí'maena ságayan-ayampa'a móankaraiye.

22 árair-aimbo taagwiyávóntavena mináinkó kentirumbá kawe'a umátinkaraisa'a mé'a Áánútuna kwaási kentí kwaási owa'a moorá-morawaiimba kentirumbá kwétime'a asiramái mirá úmae iyóro.

23 Áánútun-aii kwaikwai'a ínín-aimba ísaraamba mináinkó aúnái'a umái máyáani'a umátinkaraiye. marapá-kéntínóvóví matinkaraawa'a máyáambanivo Áánútu mai'mai'a kwéiwai aúnái'a umátinkaraisa'a aúnái'a umái máyáawe.

24 mirán-áimbá Áánútun-aii aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna karaan-tantáaré kanaagunéwe aáyánkamaenamó marapá'ó kúmíntemba kwaásiye miwítí kawe'-má'yáiyé miráumai ánásanivo

25 Ísóigon-aii kwaikwai'a kwéiye

agaimaréna siráiyé. mináimbá áséi-kwasai simátímakaan-aimba ísaraamba mináinkó aúnái'a umái máyáani'a umátinkaraiye.

2

Ísu ávon-ontankaanda'an-iyé-kwasai.

1 aúnái'a umái máyáamba pó'a sáwí-yantaakomba tínaeemba umásuwe'a íma kampa'á sé'a íma kaumbo-káér-imayaa é'a kawe'-má'yáimó kwémayaiyantavena kentirunkó íma simái sáwí'a umátinkaina'a túwíkwara'a íma simái sáwí'a umátinke'a máéro.

2 umarambó náántavenamó tínkáintemba Áánútuna kawer-áintávéna mirán-umai táái tinkáino. Áánútun-aii toónkáambá kwéne'a táákaevayan-kwaasiraamba umái mé'a Áánútuna aambá kwa'maé'a iyóro.

3 Ísóigo kawe'a umátinkaraina'a miráumai mé'a Áánútuna aambá kwa'maé'a iyóro.

4 naaóv'á mono'-námbá óntandei urónka'a ávonkaan-ontamba awánésa úwoi-ontamban-iyé sésa tukáawe. miráumai Ísumba Áánútu kawe'ná'án-iyé séna ítámakaimba awánésa áúkaawe. kwemá ávon-ontankaamban-ivo kwenópa'a teró.

5 óntandeimo naambó ontembá Áánútu keinárawa'nei kwená naankáambá úmarena keinárawate méniye. kwená mayái-kwáási é'a kwená mayáiyé su'mai kwémayaiyana Ísu Káráísiti túwa'naa ínimba póna Áánútu kentí mayáiyávéna aamoí íníye.

6 mindáyavena naaóv'á Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna kawer-óntámbá ítámare'a naambó asiramáimo kwaikwai'o ínintave'a Sáiyono-naopa'a ávonkaan-ontamba makáumne. óntantavenamó siráintembo íníwaimpa'o agevamáimo ménaaowai íma tigeayávésa ónááowe siráiyé

mináimbá Ísu Káráísitintavena simái agaimakáiyé.

7 Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáawai minóntánkó anómban-iyé kwésevo Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésewai minóntánkóntávésa íma mirán-áimbá kwésewe. mindáyavena Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna

óntan-damba on-kwáási moorá-óntantavesa sáwí'a kwéiye sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráiyé agaimaréna siráiyé.

⁸ moóráva'a agaimaréna séna
minóntánká'á tísamaima
turaréna tanaambá vánaáowe
agaimaréna siráíye. tanaambó vaantembá Áánútun-aaí araaisésa miráumai
tanaambá kwévaawe. ááéma íma mirá uráanka'a Áánútu séna mirá
ónááowe siráinka'a pósa miráumai tanaambá kwévaawe.

⁹ miwí Áánútun-aaí arááíravo íma mirá é'a mimbórá-ándá-
kwáásíráámbá é'a Áánútu ítámakain-kwaasi é'a anóndakona mono'-má'yái-
kwáási é'a Áánútundi-i'a umátínkarain-kwaasi owaná Áánútu túnkwiyan-
ayampakemba kwená ságyan-ayampa'a mégwétinkaisa'a ó'oran-kawe'-
mayai má'yáin-aimba kosimátíma'mae naaónááontavena ítámakaiye.

¹⁰ ááéma íma Áánútuna kwaási-i'a uré'a ívé'a kwená kwaási-i'a owaná
ááéma íma arumbá umátínkaraimba isaná ívé'a arumbá kwéumatinkaiye.

Áánútuna mayái-kwáásín-owe kwaasái.

¹¹ kesí kwaásiyono. ó'om-baravaken-kwaasi pó'a marapá'á kwááyu mé'a
mindáyave'a marapá-tántáátávésa tirááiyavesamo kwéomba tínaemba
umátíme'a ímo tínaembo umátimiyana éna m'intántáákó tavisimái kentí
ímáyáa sáwí'a umátinkaniye.

¹² Áánútunopa'o ímo tiráán-kwaasivimba mé'a kaweré su'mai úmae
iyíyasa sáwí'a kwéowe suwáéesa kentí kawe'-má'yái tuwánésa pósa
Áánútuma marapá-kwáásíyávéna ímáyáa índá-kanaavimba kogwantésa
kwenáwí'a mósá maránááowe.

¹³ Ísóigonatave'a ímáyáa é'a marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi
tísamaivimba áikwiye'a aiva'ó kárákwiraiwai aísamaivimba áikwiye'a

¹⁴ kwemó usásintinkaraiwai tísamaivinkwara'a áikwiyo. sáwí'o kwéowai
sáwí-meyamba tímésa kawe'ó kwéowai kawer-áimbá simátimenaaontavena
usásintinkaraiwai mindáyave'a tísamaivinkwara'a áikwiyo.

¹⁵ Áánútu maarámó ónááontavena arááíma kwétaiye. kawe'ó íyasamo
ésa sáwí-imayaavinkembo úwoi-aimbo kwésewai táái kentí kawe'-má'yáígó
ítáníye.

¹⁶ Áánútu kentí sáwí-imayaago tátokaimpinkemba iyátínkaraisana póna
íma tátokaisa'a mé'a miráumaimo má'yáamba íma aúpá'á sáwí'a kwée'a
Áánútuna mayái-kwáási pó'a kwemó sintení'a kwée'a

¹⁷ amáparawaiyave'a ímáyáa é'a Áánútuna kwaási kentí kwaasivimba ken-
tirumbá kwétime'a Áánútu áároi kwéinkaise'a mé'a marapá'ó kárakwiraiwai
áái mósá máráaro.

Ísumo uráinteni'a mirán-oro-kwasai.

¹⁸ mayái-kwáásiyóno. kentí anón-kwaasi táái isé'a síyanteni'a mirán-oro.
íma kawer-ánón-kwáási tááiye su'mai isé'a túwáávitemo íyan-anon-kwaasi
tááigwara'a ísáaro.

¹⁹ keinárawa'o ímo sáwí'o íyasamo umbai-yántáá'ó úwoimo timíya'o
Áánútuntave'a ímáyáa é'a asiramáimo méwanamo éna Áánútu kawe'a
umátinkaniye.

²⁰ ánivo sáwí'o íyasamo tínkamiyambo aánoumaimo méwanamo éna Áánútu
kentúwí'a íma mósá maráníye. ánivo kawe'ó íyasamo tínkamiya'o asir-
amáimo méwanamo éna Áánútu kawe'a umátinkaniye.

21 Ísu Káráísitimba áí'a úni'a umánkaraamba keinárawatavena imáyáa éna asiramái ména mirán-ámbá agaráátínkaraimba pó'a mirán-oro. mirá ónááontavena Áánútu tááyariye.

22 Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna íma kampar-áimbá séna íma sáwí-aimba simbá ísaraawe ísuntavena mináimbá agaimaréna siráiyé.

23 simái sáwí'a umánkowana anondá íma sáwí'a umátinkowasa áí'a úni'a umánkowana anondá sáwí-meyamba mayánááowe íma simátimena arupí umai-meyambo timíníwaina imáyáa asiramái uráiyé.

24 Ísu Káráísiti sáwítaamo uráunda-meyamba maimaéna taaira'á pukáiyé. sáwí'o kwéundaya sínáaemba umáméta arupí umáíya ménaundayavenaya pukáiyé. kwenáúmo sáwí'o umánkaraantavena póna kentáá kawé'á umásinkaraiye.

25 keinárawa'a uwóváguraawana tí'maena tisa'á keinárawaka'a kárákwiraiwaina aampa'á kwégwaraawe.

3

aarakwátí kwaasái.

1-2 aaraiyónó maarán-oro. kentuwai'máá táái ísáaro. kentuwai'máápinkemba évakarawai Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésesa máyáawai kembá tuwánésa Áánútumpa'a ténááontave'a kawé'á umái méwasa tuwánésa Áánútun-aaiyavesa áraire sénááowe. íma ayáátáár-aimba sé'a Áánútuntave'a imáyáa é'a kawé'á umái méwasa tuwánésa Áánútun-aaiyavesa áraire sénááowe.

3 kwaási aráá'a súrampimba sivúwóvo sé'a íma konaarirí é'a kawerúnákwátói konaaririyávé'a íma anón-imayaa é'a

4 paru umái kentirunkó kawé'ó ínimba íma ááéma ánásainana mindá Áánútu aúranka'a kawé'an-iyé.

5 naaová'á aarai Áánútuntavesa imáyáa ésa kwemó to'mayaa umátinkaron-tantaa'a amu'marésa máyón-inimba miwí tuwai'máá táái ísésa kawé'á umái maémaembaníye.

6 minínimpínkémbá moórá-ininko áwí'a Séraa awaikó áwí'a Ááváramu úwana kwenáái iséna kesí anóndakoma óne siráiyé. kawé'ó é'o ímo amápa-tantaatave'o táátave'o é'o é'a kwenayáámumbaari'a ónááowe.

7 miráumai kwaaimó é'a maarán-oro. kentuwainímbáá'a kawé'á umátinke'a miwí túma íma asiramái kwáyáintave'a imáyáa é'a túwa'naa oro. keináraware kentuwainímbááare aúnaí'a umái ménaaontavena Áánútu iyané'a kwéumatinkaiwo mindáyave'a kawé'á umátinkáaro. mirámo íyanámo éna moórá-umbai-yantaako kentí námúnaa-ampimba íma itáníyé.

mimbórá-ímáyáán-oro-kwasai.

8 moórá-aimba ísáaro. kentúma íma maimaé iyé'a mimbórá-ímáyáá é'a keáváráwáínónaamo imáyáamo ontembá moórá-morawai mirán-imayaa é'a túwa'naa oro.

9 sáwí'o umátinkaiya'o é'a anondá íma sáwí'a umátinkáaro. sáwí-aimbo simátinkaiya'o é'a anondá íma sáwí-aimba simátinkáaro. sáwí'o iyawai

anondá kawé'á umátínkáaro. Áánútu tááyónka'a kawé'á umátínkaumne siráimba pó'a kawé'á umátínkáaro.

¹⁰ mindáyavena Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

évakarawai ayáátááka'a sirunkó kawé'á ina'a ménae sésamo ésa kampar-áiné sáwí-aine

¹¹ sáwí'o kwéon-tantaare tínaeamba umámesa kawé'á ésa paru umái ménaaontavesa tiyáántán-kwimai maéro.

¹² Ísóigo arupí umáímo máyáawaira'a kwégarakwiyena miwítí námúnaa kwéisená túwa'naa ena sáwí'o kwéowai ánaeamba kwéumatimiye agaimaréna siráíye.

¹³ kemá tiyáántán-kwimai kawé'á kwéomba pósa íma sáwí'a umátínkanaaombanivo

¹⁴ arupí umái máyáambo umbai-yántáá'ó timíyanamo éna Áánútu kawé'á umátínkanivo minúbái-yántáátáv'é'a íma anón-imayaa é'a minúbái-yántáá'ó timínín-kwaasiyave'a íma táátave'a é'a

¹⁵ Ísu Káráísitintave'a kawer-ímáyáá kwéé'a kwentáv'é'a sé'a kweyáá Ísóigoman-íye síyasa tísa esamo sésamo Áánútuntave'o imáyáamo ombá nóra simáíya kwéoo síya'o é'a kawer-áimbá simátimenaontave'a to'mayaa umái mé'a

¹⁶ kawé'á umái kwempakémbá simátíméro. kentirunkó íma kae'náé'a éna arupí umái kwaína'a Ísu Káráísitimp'a aráápamai arupí umái máyáiyasa évakarawai simáímo sáwí'o umátínkaiyambo ésa miwí tááigo tosé'mái tigaemá íniye. mirá onááontave'a kárákwiyoro.

¹⁷ kawé'ó kwéombo Áánútumo ímo ítátínkainasamo ésa umbai-yántáá'ó timenááomba mindá Áánútundein-íye. ánivo sáwí'o kwéombo umbai-yántáá'ó timenááomba mindá kentí ááinkoman-íye.

¹⁸ miráumai ímo arupí umáímo máyáawai Áánútunopa'a kónááontavena Ísu Káráísiti arupí umái máyáiwai mimbórá-táwai puwéna mimbáyáímá ánásariye. kwenáúgo pukówana amankó ména

¹⁹ évakarawai timankó ándáraambo kwímai máyómpimba kwenáái kosimátímakaiye.

²⁰ naaóvá'á mooráwai áwí'a Nówaa ména non-avóvomayaapa'o kwínín-damba úmakonka'a Áánútu kesáái ísáaro séna timu'marówasa kwenáái arááísúntavesa pukówana naaémba Ísumo puwú-tawai miwí timankómbá kwenáái kosimátímakaiye. avakaumboé-kwaasi non-avóvomayaapa'o kwínín-daumpa'a umáyówana miwí nonkó íma nawíkwasa íma puwéna kawé'á umái maémaembaniye.

²¹ mindónkómó uráinten-umasitai'a mono'-nómbá kwévetínkaawana Áánútu tí'mai kawepá'á mégwétínkaiye. nombó kwévetínkaamba paáká-kúrákémbá íma kwésese ovo Áánútumba áísaa owaná tirumpimbá íma aai kwaíndayavena sáwí-imayaa maitiyuwániye. Ísu Káráísiti pukáimpinkemba usásinkaintavena sáwí'o umáímo máyáampinkemba tí'mai kawepá'á mégwétínkaiye.

²² Ísu Káráísiti pukáimpinkemba usásinena Áánútu ayáánúrapa'a asir-ayán-áyámpá'á uména kwíyómpaken-kwayo'naraware anóndaraware asir-ayándáraware miráumainarawaka'a kwégarakwiyiye.

4

Áánútuna imáyáavinkeni'a oró-kwásái.

1 Ísu Káráísiti áí'a úni'a umánkówana asiramáimo imáyáamo uráintemba keinárakwara'a asiramái imáyáa oró. túra'o tí'o úni'o umátinkówai miwímó sáwí'o ónááon-imayaago íma tátokaiye.

2 marapá'ó máyáamba sáwí-imayaayave'a tirááyave'a íma kwée'a Áánútuna imáyáavinkeni'a oró.

3 Áánútunopa'o ímo tiráán-kwaasimo kwéontemba keinárakwara'a mirá uráavo ívé'a íma mirá kwéowe. ááema maarán-umai áwáyo-tantaa'a kwée'a sáwí-imayaayave'a tirááyave'a kwée'a uwo'aó'-nómbá kwéne'a uwo'aó'á kwée'a toómbá námae kwéiye'a uwo'aó'-nómbó kwéne'o uwo'aó'ó ónááontave'a torupamáí mé'a kígaumo umándanaao sumpur-áínkón-ááima mósá maré'a kwaántá-kwaasiyonti imáyáa mósá maré'a mirá uráambanivo

4 ívé'a íma miwísé torupamáí mé'a mirá-sáwí-yántáá'á íma owasá tuwánésa sésa ívé'a nóra séra íma mirá kwéoo simái sáwí'a kwéumatinkaawe.

5 Áánútu to'mayaa umái ména pukén-kwaasigwara túvamaimo mén-kwaasigwara'a miwímó máyáawaina ááimba tisaa ínasa simámiyana miwítí meeyámbá timíníye.

6 marapá'ó máyónka'o uráam-beyamba mairésamo pukáawai Áánútumo máyáintemba miwí timankómó miráumaimo ménaaontavena Ísu Káráísiti kwenamankó kwená áséi-kwasai púwún-kwaasi kosimátimakaiye.

Áánútu mayáígóná asirayámbá tímakain-kwasai.

7 amápa-tantaa'a ánásanin-kanaa sáwíyanka'a tínimba pó'a námúnaa símae'a kwéiyon-aimpimba kawer-ímáyáá umái kárakwiyoro.

8 moórá-morawaivimba kentirumbá timí-timi kwée'a mirámó é'o é'a sáwí'o umátinkanaaomba mirá-sáwí-yántáátávé'a íma anondá ónáe-imayaa é'a

9 namu-kwaasímó tíyamba naambá toómbá timé'a íma í'ái simátinkáaro.

10 kawe'á umátinkanaaontavena Áánútu moórá-mora-kwaasi ó'on-o'om-bayaigona asirayámbá tímakaimba pó'a íma úwoi maé'a minásíráyándéí moórá-mora-kwaasi túwa'naa oro.

11 Áánútun-aaí kwésimatimewai mináín-úrumba arupí umái simátiméro. kwétuwa'naa-owai Áánútu kwétimin-asirayandei túwa'naa oro. Ísu Káráísiti kwétuwa'naa-isa'a mirá kwée'a mindáyave'a amápa-tantaatave'a Áánútu áwí'a mósá kwémaraawe. Áánútu áwí'a anómba kwaíkwei'a kwéisana kwená asirayánkó mirámó kwéimba mindá árair-aimban-íye.

Ísumbo umánkaraantemba kembá tí'a índai'a ónááon-kwasai.

12 kesí kwaási kentí imáyáa kwéunda-kwaasi owaná kentópa'a anón-umbai-yantaa'a timbá minúmbái-yántáápímbá mé'a mindáyave'a íma táátave'a é'a sé'a ó'oran-tantaa'a kesópa'a tiráíye íma seró. Áánútuwema asiramáíya máyáantavaiya'i. íya asiramáíya máyáantavaiya'íyo. minúmbái-yántáá'á kentópa'a kwétiye.

13 Ísu Káráísitimo áí'o úni'o umánkóntemba keinárakwara'a tí'a úni'a umátinkaraamba póna kentirunkó kawe'á ínana Ísu Káráísiti ságayankwara'a kumíndara'a kentirunkó anón-kawe'a íniye.

14 Ísu Káráísitina kwaásima ontávésamo simáímo sáwí'o umátinkanaaombo é'a íma imáyáa iyana kentirunkó kawe'á éna Áánútun-amanko ó'oran-amanko keinárawate máyáintavena kentirunkó kawe'á ínye.

15 keinárawapinkemba íma moóráwai kaekó kwaási tinkámbai puwésa íma umóyámbá ésa íma ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a ésa íma aosaambá kwiyésa mirámó iyawaimo ésa sáwí-meyamba mayánááovo

16 Ísu Káráísitina kwaási-i'o onkákémbó umbai-yántáá'ó timíya'o é'a íma táátave'a oró. miwí tirunkómó sáwí'o kwéinasamo Káráísitina kwaási owémó kwésiyamba Áánútumpa'a súwi seró.

17 Áánútu amáparawaimo máyáawaina ááimbo tísaa ínín-kanaamo tínimba aiva'á kwená kwaásiya sísa ena kentáámó umbai-yántáá'ó siménamo énya kwená áséi-kwasaimo arááírán-kwaasi anón-umbai-yantaa'a timínye.

18 mindáyavena Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna
Áánútu arupí umái máyáawaima sáwí-imayaavinkemba tí'mai kawepá'á
métínkáimba mindá umbai-máyáimán-ivo Áánútuntavesamo ímo
aamoimó ésamo sáwí'o kwéowai miwí sáwí'o umáímo máyáampimba
miráumai sáwí'a umái ménaaowe
agaimaréna siráye.

19 miráumai Áánútu kwená imáyáavinkemba séna umbai-yántáá'á kentópa'a
tíníye siráin-kwaasi kawe'á úmae kwéiye'a Áánútunka'a agevamái máéro.
Áánútumo taróruirawai éna sintení'a iwái kwégarakwiyivo kwenká'á
agevamái máéro.

5

Áánútuna kwaásira'a kárákwiyoro siráin-kwasai.

1 kemá Ísóigona kwaásira'a kárákwiraundawai úna'a keinárawate Ísóigona
kwaásiti anón-kwaasi simátíménda ísáaro. Ísu Káráísitimbo ál'o úni'o
umánkaraamba kesúrandei awáné'a kwemó ságayankwara'o kumíndara'a
miságáyámpimbá ménaumpo

2 monor-ánón-kwáási simátíménda ísáaro. sipisípira'o kárákwiraawaimo
kawe'ó ontembá miráráán-umai Áánútumo kwená kwaásimo tímákwaiwaira'a
kárákwiyoro. íma kárákwiyonae síyampinkembo kárákwiyé'a Áánútumba
arááíma táíndai'a umái kárákwiyoro. óntamba mayánáe-imayaa íma é'a
túwa'naa ónáe-imayaa é'a mimbáyáír'á kárákwiyoro.

3 Áánútumo tímákwain-kwaasira'a kárákwiyomba íma móruna tiyuwé'a
kawe'ó umáímo mémba tuwánésa keinárawa'o ontembá mirá ónááowe.

4 aiva'ó kárákwiraiwaimo kwiyómpakembo kumíndara'a keinárawa'a
usáyaaitaraawaiti ó'oran-kawe'-meyamba timínana íma ánásena kwaíkwai'a
ínye.

5 ívé-kwaasi kentí anón-kwaasi táái ísáaro. amáparawai kentúma íma
maímaé iyé'a moórá-morawai túwa'naa umai máéro. mindáyavena
Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna
Áánútu kentúmo maímaé kwéiyowai kwétuwentayuwaivo kwe-
náisamaivimba kwémaewai kwétiravayaiye
agaimaréna siráye.

⁶ mindáyave'a Áánútu asirayáwái aúranka'a kentúma íma maimaé iyiyana kwemó imáyáamo índa-kanaa kentúwí'a mósá marániye.

⁷ Áánútu keinárawa'a kwétuwa'naa-ena kárákwiraiwo umbai-yántáákóná imáyáa kwembá ámatuwe'a máéro.

⁸ áwáávitemo in-iyánkómó póímo kwaásimo vándaintemba Sáátáánigo kwaásimo kweivári'o índayavena kwéivo táátave'a kwée'a kárákwiyoro.

⁹ Áánútun-aaiyave'a asiramái imáyáa kwée'a Sáátáánigon-aaí a'áo seró. amápa'-maravakewaimo Áánútun-aaiyavesamo árairemo kwésewaitopa'a mirán-umbái-yántáá'á kwétivo imáyáa é'a Sáátáánigon-aaí a'áo seró.

¹⁰ umbai-yántáá'á kentópa'a sáwíyanka'a kwénimba Áánútu kasenkuí'a umátinkena tirávamai asiramátinkaina'a asiramái ménaaowe. Áánútu úwoi túwa'naa úmae kwéiyena Káráísitiye tarútinkena séna kesí ságayan-ayampa'a ságayambo ímo ánásanin-ayampa'a métinkanaumne siráiwai mirá íníye.

¹¹ kwená asirayánkó kwaíkai'a éna íma ánásanimba mindá árair-aimban-iyé.

¹² moóráwái áwí'a Síyóvénesi súwa'naa isa'á kínda simái kwéagayaumne. kwemá Áánútuna kwaási éna kesí mayáímá kawé'á umái kwémayaiye. asiramátinkanaundayave'a maanáúwái kwéagayaumpo árai'a Áánútu úwoi kwésuwa'naa-in-aimba kwésimatimunda tirumpimbá asiramái tátore'a máéro.

¹³ Áánútuna kwaási Pépíróni-naopa'a máyáawai Áánútumo keinárawa'o ítámakaintemba miwí ítámakaiwai keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro sewaná kesááninko áwí'a Máákaagwara'a séna kawé'á umái máéro kwésiye.

¹⁴ Ísu Káráísitina kwaásin-ovo moórá-morawaivimba kentirumbá tímé'a tiyáamba tíméro. Káráísiti kwená kwaási paru kwéumatinkaintave'a námúnaa kwésune.

kemá Pítáamo súnda-aimba kwéanasaiye.

2 Pítáa

kampa'-mónó-kwáásí Ísun-aagomba kwaé'náer-umai simátímún-aimba Pítáa iséna Ísuna árair-aimba tátoraigwae séna maanáimbá agaimái mátímakaiye. Ísumba awánéta kwemó sirón-aimba isáawándawai simátíma'mae iyówánda-aimba tátoraigwae séna maanáimbá agaimái mátímakaiye.

1 kemá Sáimoni Pítáa maanáimbá maanáúváivimbá agaimaráúmpe isáaro. kemá Ísu Káráísitina aantá-kwaasi úndanivo kesáámó úndantembo Áánútuun-aaiyave'o árairemo kwésewai isáaro. kentáásí Áánútuwe Ísu Káráísiti sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwaiye arupí umái méсарai kawer-ímáyáá simakaayata mindáraise aráápamaíya kawe'á umáíya máyaumne.

2 Áánútuwe kentáásí Ísóigo Ísuntetopa'a té'a kawer-ímáyáá tamaé'a mirámó úmae kwéiyomba úwoi túwa'naa úmae iyésarai paru umátínkáva'a iyíya'a ménaaowe.

Áánútu kentáámá ításinkarain-kwasai.

3-4 Ísu Káráísiti sáyowana kwená ságayanko kwená ó'oran-kawe'-mayaigo tavisúwata kwenópata téta kawer-ímáyáá táisaraumne. Ísu Káráísiti mirán-kwáásigó póna kwemó kawe'á umátinkanaumnemo siráin-aimbo éna mirá ínimba póna kwená asirayámbá kwésimisata Áánútuntaveta aamoí éta arupí umái méta kwenáái simátímakaundaya póna marapáké-sáwí-ásíráyánkómó kwaásimo sáwí'o kwéiwai keinárawa tine'á íma tátoraina'a tuvintuwe'a Áánútuwe tarúmai ménaaowe.

5 mindáyave'a imáyáa é'a maarámó ónááontave'a asiramái mayái máyáaro. Áánútuun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáamba kawer-ááimbá maré'a minkákémbá kawer-ímáyáávinkení'a kwéé'a minkákémbá

6 kentúra'a kárákiwe'a minkákémbá asiramái mé'a íma tivón-káína'a Áánútuntave'a aamoí umái mé'a

7 Áánútuna akúmbá máyáantave'a túwa'naa úmae kwéiye'a kentirumbá tímé'a

8 mirán-oro. mirámó úmae iyé'o é'a Ísóigo Ísu Káráísitina kawer-ímáyáá isé'a anóni'a umái mé'a kentí mayái áúgwara'-mayai mayánááowe.

9 mirán-káwé'-má'yáímó ímo kwémayaawai Áánútumo sáwí-imayaamo maitíyukain-aimba tuwinkásuwesa táá'o káúnkaiwairaamba umái máyáawe.

10 kesí kwaásiyono. Áánútu keinárawa'a tááyamai ítámakaivo imáyáa é'a kwesé asiramái máéro. mirámó é'o é'a sáwí-amba íma kwaránááowe.

11 miráumanta iyásínkáiwai keinárawatavena séna tíya'a kárákwiraana'a kesópa'a mai'mai'a úmae iyónááowe síníye.

12 mináráir-áimbá á'a ísare'a asiramái kwégwaraamba pó'a simátíma'mae iyóna'a imáyáa úmae iyónááowe.

13 marapá'ó máyaundara'a simátíma'mae iyóna'a imáyáa úmae iyónááowe. mirámó ónaunda kawerí'a ónaumne.

14 ááema kentáásí Ísóigo Ísu Káráísiti simásimena séna puwíníyone siráimba pó'a sáwíyanka'a puwé'a íma marapá'á ménaunda pó'a

15 mináimbá agaimaré'o púwónnda awáné'a mináintávé'a imáyáa úmae iyónááowe.

Ísuna ságayamba awánúumne siráin-kwasai.

16 kentáásí Ísóigo Ísu Káráísiti asirayánkwará'á kumíníye-aimba íma manír-áinkáántá simátímakaundayaanivo súranderiya kwená usáyaaitaya-sagayanta awánaraundayaveta árrair-aimba simátímakaumne.

17-18 Áánútu ítámakain-omaka'a Ísuwe máyaawananya Áánútu kentáásivowa Ísu áwí'a anómba éna usáyaaitaya-sagayampinkemba séna kesááninko ónana ávááraumai entávéna kwésinkaisa'a ávááraumai aamoí kwéumankaumne kwíyómpakemba súwata isaraumne.

19 isaraundayaveta asiramái séta naaóvá'á Áánútun-ai simátímakon-aimba árrair-aimban-íye. súndaya mináimbá imáyáa oró. túnkain-ayampa'a sáma kwégain-aimban-ivo mináimbá aúváivimba awánáiyana aaváúmó usénamo sámo kaintembá kentí imáyáavinkemba miráumai sáma káánana Ísu Káráísiti aaváúmó usaráisanamo kwáyáin-okoraamba umái sáma kamátinkaniye.

20 simátíménda-aimba isámai kawé'á oró. naaóvá'á Áánútun-ai simátímakowai aúváí-kwandaavimba agaimakón-ainkona ááimba kemá kwaási kentáásí imáyáavinkemba íma kanaán-umai isánaundayaawe.

21 íma miwítí imáyáavinkemba simái agaimakáavo Áánútun-amanko kwenáái simátimuwasa agaimakómbo Áánútun-amanko mináínkóná ááimba kwésuwa'naa-isata kwéisaumne.

2

Áánútun-aigomba kwaé'náer-aimba sénááon-kwasai.

1 naaóvá'á Áánútuna kwaásivimba Áánútun-aigomba kwaé'náer-aimba simátímakowai paáruraantemba keinárawapimba mirán-kwáási paárésa kampa'-mónór-áimbá simátimesa Áánútuna kwaásimo sáwí'o ónááon-aimba simátimesa anóndako sáwí-imayaavinkemba iyátinkaraiwaimba tínaaemba umámíyana naaémbo Áánútu avekáán-umai tínkaminiye.

2 sáwívarawai miwítí aambá kwaásimo sáwí'o kwéon-amba kwarésa mirá iyasa tuwánésa sésa Áánútuna kwaási sáwí'a kwéowe mináimbá simái árrair-amba sáwí'a ónááowe.

3 óntamba mayánáe sésa aamoí kwéesa kentí imáyáa tavisénáe sésa kampa'-mónór-áimbá simátimenaowe. sáwí-meyamba timíníwai naaóvá'á to'mayaa umái ména tínkaminintavena timu'maréna máyáíye.

4 kwíyómpaken-kwayo'narawa'a sáwí'a untávéna Áánútu íma eétinkomba sáwí-ayampa'a mótinkowasa túnkain-ayampa'a ándáva'a mésa sáwí-meyambo mayánááontavesa amu'marésa máyáawe.

5 naaóvá'á Nówaa máyonka'a Áánútuntavesa íma aamoí ésa sáwí'a untávéna Áánútu íma eétinkomba nonkóntávéna amápa'-marama aávú'naao súwana aávú'nowasa putásowana mimpinkémbá Áánútu Nówaaawe kwená akúmbá avakaeté-kwaasiye tiyótinkowasa túvamai maémambaniye. Nówaa

Áánútun-ai arupí umáímo maí-áimbá simátimuwasa íma ísónkakemba putásaraawe.

⁶ naaóvá'á Sótómu-naopaken-kwaasiye Kómóraa-naopaken-kwaasiye sáwí'a untávéna Áánútu íma eétinkomba iravimbá agaisukáivo Áánútuntavesa íma aamoí ésa sáwí'a kwéowai mináimbá isésa sésa sáwítaamo kwéundamo ímo ivátúwáananayaamo éna kentáágwará'á miráumai sínkaninimba póta ivátáámó túwáandaamo éna íma sínkaminiye sénéááowe.

⁷ moóráwai áwí'a Áróti Áánútu kwentávéna púwivo séna íma auwómba áikáiyé. kwemá arupí-kwaasi éna sáwí-kwaasimo áwáyo-tantaa'o untávéna arunkó umbaí taráiyé.

⁸ miwívimbá ména aasiyaasi-táwai miwítí sáwí-aimba iséna miwítí sáwí-mayai awánówana arunkó ávááraumai umbaí tómbanivo kwemá arupí umái máyontavena Áánútu íma auwómba áikáiyé.

⁹ miráumai Áánútunavesa aamoí kwéowai umbai-yántáápinkémbá Ísóigo kawé'a umái tíyótinkena sáwí'o kwéowaiti sáwí-meyamba toréna kwaásimo máyáawaina ááimbo tísaa ínín-kanaamo tíndara'a sáwí-meyamba tímíníyé.

¹⁰ áwáyo-tantaari'o kwéowai Áánútumo kwégawaaimba tínaemba kwéumankaawai anó-sawi-meyamba tímíníyé.

minkámpá'-mónó-kwáásí miwí túma mósá marésa kesááigo usáyaaitinkwae sésa kawé'nárawa'a kwíyómpakewaiyavesa sáwí-aimba kwésimatinkaantavena íma táá'a kwégaisasa úwoi sáwí-aimba kwésimatinkaawe.

¹¹ kwíyómpaken-kwayo'narawa'a miwítí asirayánkó minkámpá'-mónó-kwáásítí asirayánkómbá usáyaaitaraimbanivo minkwíyómpákéwái Ísóigo aúranka'a íma aai simátinkesa íma sáwí-aimba kwésewe.

¹² kwai-kwaambo kwétuvu'naan-tantaakomo amáparawaina ááimbo ímo awánaantemba minkámpá'-mónó-kwáásí mirá ésa évaka-tantaakona ááimba íma awánaraantavesa sáwí-aimba simátínkáamba pósa kwai-kwaambo ánásaantemba miwí mirán-umai ánásanaaowe.

¹³ miwí umbai-yántáári'á umátínkáamba pósa anondá umbai-yántáá'á mayánaáowe. miwí sáwí-imayaayavesa tirááiyavesa avora'á kwéesa aamoí kwéesa keinárawatemo toómbó nánááontavesa torupamáí mésa sáwí'a umátinkesa kentí imáyáa tavisésa sáwí-ampa'o mógwétinkaantavesa aamoí kwéesa

¹⁴ aarai túrampimba ta'mai-ya'mai kúráamba tivú'mae iyésa aamoisayán-kwáásí sáwí-ampa'a tavisimái mótkinkesa túran-andamo kwéowai tiráá'a póna Áánútu sáwí-meyamba tímíníyé.

¹⁵ arupí-amba tuwésa sáwí-amba kwégwaraawe. naaóvá'á Pío ááninko áwí'a Péramu kwemá Áánútun-ai simátímakowai éna sáwí'o uráimpinkemba óntamba mayánae-aamoí uráintemba miwí mirán-ámbá kwégwaraawe.

¹⁶ ánivo Péramu sáwí'a uráintavena Áánútu áwáá'a séna kwená póigo áwí'a tónkigomba kwaási amósánkaamba umánkowana aai súwana Péramu iséna kwená uwo'aór-ámbá tukáiyé.

¹⁷ minkámpá'-mónó-kwáásí íma kwétuwa'naa-on-kwaasi máyáawe. non-yumpinkémbá nombá íma usamái kúmíntenkaan-kwaasima owaná póna

Áánútu miwíyávéna túnkain-ayampa'a to'mayaa umátínkaraimba pósa miwá'á komai'mai'a ónááowe.

¹⁸ miwimá sáwí'o unáimo máyáapinkembo kawepá'ó kwétewai keivári'a méonae sésa áwáyo-tantaakon-auma mósá kwémaresa kampar-áimbá kwésimatimesa

¹⁹ kentí imáyáavinkeni'o íyanamo éna misáwí-yántáákó íma tátoraniye sembánivo miwí sáwí'o kwéon-tantaako tátokaimba pósa misáwí-yántáápimbá mésa ánásanaowe. moórá-yantaako kwaásimo kwéusayaaitaimba minímáyáágó kweivári'a umái tátokaisasa kwenaráái kwégwaraawe.

²⁰ kentáási Ísóigo Ísu Káraísiti sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwaimpa'a tésa sáwí'o kwéom-bayai ivátuwesamo tínaaembo umásukaawai miwimá moórágwara'o sáwí-ambo kwaráíyanamo misáwí-máyáígómó tátorainasamo ésa ááemo sáwí'o uráamba mindá sáwíyanka'an-ivo naaembo sáwí'o ónááomba mindá anó-sawí'a umái ménaowe.

²¹ arupí-ambo ímo kwakésaraai sáwí'a uráasino. ánivo arupí-amba kwakésa ivátuwesa Áánútuna kawer-ámáámbá tínaaemba umáméntavesa pósa ávááraumai sáwí'a kwéowe.

²² miráumai kwésen-aimba árar-aimban-iyé. iyánkómó míimo kwi'makénamo imbá ó'omba kwénaiye kwésesa moórá-aimba sésa póigomba nombó pérankaawana imbá toivimbá kwémaíye kwésewe. iyánkó póigomo intembá minkámpá'-mónó-kwáási mirá-sáwí'á kwéowe.

3

Ísu ókwara'a kumíníye-kwasai.

¹ kesí kwaási arupí-imayaa ígwáe sé'a moórá-auvai agaimái tímaka'a maanáúváígwará'á kwéagayaumne.

² naaóv'á Áánútun-ai simátimakowai sirón-aimba isé'a Ísóigo sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwaiya siráin-aimba kwená aantá-kwaasiya simátímakaunda-aimba imáyáa oró.

³ simátíménda imáyáa oró. naaén-kanaa tínimba sáwí-imayaayavesamo tiráíyavesamo ésa aamoí íyan-kwaasi tésa kentuwiráái sésa

⁴ Ísumo sénamo marap'á kumónaumnemo siráimba náávava máyáíyo. naaóv'á kwíyomba maramá tarórunonka'a kwáyáin-tantaa'a íma ó'ontantaa'a paárisata kwéawanaumpo kesivoísáíya á'a pukuráawana íma ó'ontantaa'a kwévaariye sénááowe.

⁵ miwí maarán-imáyáá ónáe íma kwésewe. naaóv'á Áánútu súwana kwíyomba maramá paárúwana nompínkémbá maramá iyéna non-avumpimbá maramá kwéraiye.

⁶ naaémba Áánútu nonkóntávéna súwana marapá-kwáási ánásasukaiye.

⁷ Áánútu sisaná kwíyóne marawémó kwáyáimba póna kwaásimo máyáawaina ááimba tísa inín-kanaamo tindara'a Áánútu kwentávésamo ímo aamoimó ésamó sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba tíména kwíyóne marawé iravimbá agaisuwáníye.

⁸ kesí kwaásiyono. maarán-imáyáá oró. imó kwétaamba táámpamaiya kwéawanaumpo Áánútu íma mirá imbá amápa-kanaa mimbórá-kánááráámbá aamun-úmarena sáwívar-ima 1,000 íma maréna mimbórá-kánáámán-iyé siráivo

⁹ kwemó marapá'ó kumónaumnemo siráin-aimba íma tukáiasa évakarawai mináimbá ivá'á tukáiyé-imayaa kwéowe. Ísóigo séna kesí némpa'a maí'maí'a ésa sáwí-ayampa'a kovo séna sáwí-imayaa tuwésa kesópa'a tiyantavaiye séna timu'maréna ména íma ááema marapá'á kunkáiyé.

¹⁰ umóyán-kwáásígómó anompintumáivimbo tintenkáán-umai Ísóigo miraráán-umai kumíniye. minkánáá anónka'a awairái kwésindavinkemba kwiyómba áuyokwinana kwiyómba o'á aaváumá iravimbá agaisuwáinana marapá'á amápa-tantaa'a kwáyáine marawé iravimbá agaisuwániye.

¹¹ miráumai amápa-tantaa'a ánásanintaveta kesáámó máyaundayaveta imáyáa éta Áánútuntaveta aamoí kwéeta arupí umái méta

¹² Ísumo marapá'ó kumínintavena siráái kwétaisata amu'maréta méta ááemo kumíndawe séta siyáántán-kwimai Áánútuna mayái kwémayaundaya póna minkánáá paárinana kwiyómba iravimbá agaisuwáinana o'á kwiyómba aaváumá anón-iravimba agaisuwáinana nonkáámbá umágwiniye.

¹³ ániwo Áánútu asiramái séna aúná-kwiyone aúná-marawe tarórumaraanana arupí-yantaare su'mai kwéniye siráinta amu'maréta máyaumne.

¹⁴ kesí kwaásiyono. mirán-kánááyávé'a amu'maré'a máyáamba Áánútu aúranka'a kaweré su'mai umái mé'a kempímbá íma sáwí-aimba kwáyaina'a paru umái ménaaontave'a tiyáántán-kwimai mayáimá máyáaro.

¹⁵ kentáási Ísóigo séna sáwí'o umáimo máyáampinkemba iyátinkanaumne séna kwempá'á ténááontavena timu'maréna ména ímo kunkáimba imáyáa oró. kentáási kwaási áwí'a Póro Áánútu kawer-ímáyáá kwembá ámakaimpinkemba keinárawatavena imáyáa éna mináimbá agaimakáiyé.

¹⁶ Póro mináimbó agaimakáimba amápar-auvaivimba mirán-áimbó simáimo agaimakáin-aintompimba évakar-aimba umbaí taisasá ímo ísáimaimo kawé'ó ésamo ímo asiramáimo máyáawai mináínkóná ááimba kwaé'mai kampar-áimbá kwésewe. Áánútun-aaí aúvái-kwandaivinkemba amápar-aintavesa mirá ésa mirámó kwésentavesa áváaraumai sáwí'a umái ménaaowe.

¹⁷ miwí mirá kwéombanivo ímo kunkáinka'a simátimumpo kárákwiyoro. sáwí'o kwéowai keinárawa'a Áánútuwe asiramái máyáampinkembo tavisíyanesa kwéovo kárákwiyoro.

¹⁸ kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti kentáási sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwai úwoi túwa'naa úmae iyína'a kwenópa'a anón-imayaa é'a máero. kwenáwí'o aasiyaasimó anómbo umáimo kwaíkwai'o úmaenamo iyínimba árar-aimban-iyé.

kemá Pítaamo súnda-aimba kwéanasaiye.

1 Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni Ísuna kwayó-kwáásí kaumbo-kwáái aiyayaan-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái tímakaiye. évakarawai kampar-áimbá simátimesa sésa Ísu Áánútu ááninko póna kwaási-uramba íma aú'mái méraiye sésa ó'on-kampar-ainkwara'a simátíma'mae nááúwana Yóni iséna miwítí imáyáa arupí umátinkanæ séna maanáimbá agaimái mátímakaiye.

Áánútuna imáyáama agaráásínkáiwaina kwaasái.

¹ Ísu Káráísiti Áánútuna imáyáa agaráásínkáiwaiyaama póna kwaási aú'nái'a umái maí'mai'a ónááowaina ááinkoman-iyé. mináíntávé'a maanáúvái agaimái kentópa'a tuwáúnana kwégwiye. ááínka'a maramá íma kwáyonka'a kwemá maémáimba marapá'á kuména keséya máyowata súranta awánamai kawé'á éta kwenáái iséta siyáándeí ane'á tátokundayaawe.

² aú'nái'a umái maí'mai'a ónááowaina ááinkoma avowánópa'a máyomba marapá'á kuména keséya máyowata awánareta póta mináimbá kwésimatimundayaawe.

³ kesáá Áánútuwe ááninko Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaumne. awánaraunda ísaraunda keinárawakwara'a kwésimatimunda póta Áánútuwe ááninkowe tarúmaiya máyaundantemba keinárawa'a mirá ónááowe.

⁴ kentáásirumba kawé'á umái anómba umásinkanintave'a maanáúvái agaimái kwétimune.

Áánútu sámó kaiwáíná ááinkona kwaasái.

⁵ Áánútu ááninko simásímakain-ainta simátimeta séta Áánútu sámó kaiwáíná ááimba póna túnín-tantaa'a kwempimbá íma kwáyáíye.

⁶ miráumai túnín-ayampa'a máyáamba Áánútuwe tarúmaiya máyaumne kwésewai kampa'á kwésesa árarir-ainkona ááimpimba íma máyáawe.

⁷ ánivo Áánútu sámó kain-áyámpá'ó máyáintemba miráumaimo sámó kain-áyámpá'ó máyaundaya kwená kwaásiye tarúmaiya máyaumne. miráumai Áánútu ááninko Ísuma kentááyávéna imáyáa éna kumpuwúwana kwená naegó kuména póna kentáásí sáwí-imayaa kwémaisíyu'maenaya kwéíyiye.

⁸ kempintá sáwí-imayaa íma kwáyáíye súndaya kesirunkómbá kampar-áíntá simá-uwáúnanaya Áánútuna árarir-aimba kesirumpintá íma kwáyáíye.

⁹ avora'ó Áánútumpataamo sáwí-imayaayavetaamo simáménanayaamo éna Áánútu kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwénaya amápa-sawí-imayaa arupí umásinkanintaawe. Áánútu kwemó siráini'a mirá éna miráumai kaweré su'mai kwéena póna sáwí-imayaa maisiyuwénaya arupí kwéumasinkaiye.

¹⁰ Áánútu séna amáparawai sáwí'a uráawe simbánivo kesáámá séta íma sáwí'a kwéune kwéséta Áánútu kampar-áimbá kwésiye súnana Áánútuna ásí-kwasai go íma sirumpintá kwégwaiye.

Káráísiti amáparawaiya siráváyáin-kwasái.

2

¹ kesí iyámpóiyono. íma sáwí'a ónááontave'a maanáimba aúváivimba agaimái tímúne. ányo sáwí'o íyanamo éna siráváyáiwaiya ména kesivompátá áísaa ínye. kwemá Ísu Káráísitima arupí iwáiyá kesivompátá áísaa ínye.

² sáwítaamo uráunda-meyamba kentáává'á íma tíno séna maimaéna pukáiyé. íma kentáási sáwí-meyane su'mainivo amáparawaiti sáwí-meyankwara'a maitiyuwáníntavena pukáiyé.

³ Áánútun-aaimo taagwiyavétaamo únda árai'a kweséya tarúmaiya máyaumnéya kwésune.

⁴ Áánútun-aaimo ímo taagwiyávónka'o ombá Áánútuwe tarúmai máyaumnemo sembá kampa'á sewaná miwívimbá Áánútuna árain-aimba íma kwáyáiyé.

⁵⁻⁶ ányo Áánútun-aaimo taagwiyávówai Áánútumpa'a tirumbá áma'mai kawé'á kwéowe. kesáámó Áánútuwe tarúmai máyaumnemo kwésundawaiya Ísu Káráísitimo máyontemba kesáá miráyá umáiyá ménaumne. miráyáámó kwéunda árai'a Áánútuwe tarúmaiya máyaumnéya kwésune.

ááéraan-amaankoma aúiná'a uráin-kwasai.

⁷ kesí kwaási ísáaro. kemó kwéagayaunda íma aúná-amaamban-ivo ááéraan-amaamba kwéagaimai tímúne. aiva'á simátímakaamba á'a ísaraan-amaamba kwéagaimai tímúne.

⁸ ányo túnín-tantaa'a kwéauyokwisana árai'a sámó kain-tántáá'á kwévaarimba póna ááéraan-amaamba aúiná'a umái kwévaariye. Ísu Káráísitina mayáivínkémbá minámáámbá paáruena keinárawapinkwara'a minámáámbá kwévaariye.

⁹ kentí kwaásiyavai tíyámba kwéumatinkaambanivo sámó kain-áyámpá'á máyaumne sembá sámó kain-áyámpá'á íma máémba túnín-ayampa'a paai máyáawe.

¹⁰ ányo kentí kwaásimo tirumbó tíméwai sámó kain-áyámpá'á máyáamba pósa miwívimbá sáwí-yantaa'a íma kwáyáimba pósa ó'owi tuwánésa sáwí-ampa'a íma kwégoe.

¹¹ ányo kentí kwaásiyavaimo tíyámbo kwéumatinkaawai miwí túnín-ayampa'a máyáawana túnín-tantaako túrampa'a káátagwisasa múgu'maagu'a úmaesa kwégoe.

¹² kesí iyámpóiyono. keinárawatavena Ísu Káráísiti pukáimba póna Áánútu kentí sáwí-imayaa maitiyukaintave'a kemá maanáúváí agaimái kwétimune.

¹³ anón-kwaasiyono. ááinka'a maramá íma kwáyowana moóráwai maémáimba kwemá ívékwara'a máyáísa'a kwená ááimba kwéisaantave'a maanáúváí agaimái kwétimune. ívé-kwaasiyono. Sáátáánigomba usáyaaaitaraantave'a maanáúváí agaimái kwétimune.

¹⁴ iyámpóiyono. Áánútu kentivo isa'á kwempá'á tiráantave'a maanáúváí agaimái kwétimune. anón-kwaasiyono. ááinka'a moóráwai maémáimba kwemá ívékwara'a máyáísa'a kwená ááimba kwéisaantave'a maanáúváí agaimái kwétimune. ívé-kwaasiyono. asiramái mé'a Áánútun-ai tirumpimbá tátore'a Sáátáánigomba usáyaaaitaraantave'a maanáúváí agaimái kwétimune.

15 Áánútumpa'o ímo tiráawaimo ontembá mindáyave'a aamoí íma oró. marapákén-tántáátávé'a aamoí íma oró. marapákén-tántáátávésamo aamoimó owáímá Áánútuntavesa íma aamoí kwéowe.

16 marapákén-kwáásímó kwéowaina áámiba íma Áánútumpakemba kwéowe. kwaási kentí ímáýávinkemba kwéesa á'owiti náaindaamba túran-anda kwéesa túwí'a maimaésa kwéiyesa kwéomba íma Áánútumpakemba kwéowo marapákén-ámiba kwégwaraawe.

17 marapákén-tántáá'ó tirááimo kwétain-tantaa'a maambará'á ánásainasa Áánútumba arááíma tainí'a kwéon-kwaasi aasiyaasi maí'mai'a ónááowe.

Karáisitina namuro-kwáásítí kwaasí.

18 kesí iyámpóiyono. naaén-kanaa maramó ánásanin-kanaa sáwíyanka'a tíníye. naaémiba Ísu Karáisitina namuro-kwáásígó tíníye suwa'á ísaraawe. Karáisitina namuro-kwáási sáwíva'a á'a paáruraamba póta mindáyaveta naaén-kanaa sáwíyanka'a tíníye kwésune.

19 kentáávinkémbá Karáisitina namuro-kwáási moórá-mora máyómiba pósa usáimbai paáresa siyuwésaya kóuraawe. árai'o kentáási kwaásimo máyáankakai úwoi máésino. siyuwésaya kóuraantaveta íma kentáási kwaásin-owe kwésune.

20 Ísu Karáísiti Áánútun-amankomba ai'marówana kuména kentirumpimbá máyáísa'a pó'a árair-aimba kwéisaawe.

21 árair-aimba íma kwéisaantavaiye sé'a ímanivo árair-aimba kwéisaantave'a maanáúvái kwéagayaumne. árair-aimpinkemba kampar-áimbá íma paárisa'a ísaraantave'a maanáúvái agaimái tímúne.

22 anón-kampa'o sen-kwáási maarán-kwáásímán-owe. Ísu Karáisitintavesa Áánútu íma usásinankaraiwaiman-íye kwésen-kwaasi ésa Ísu Karáisitina namuro-kwáási-í'a ésa Áánútunte ááninkonte tínaemba kwéumatimewe.

23 Áánútu ááninkomba tínaemba umámewai avowáankwará'á mirá kwéombanivo Ísu Karáisitintavesa Áánútu ááninkoman-íye kwésewai ááninkonte avowántéyopa'a tarúmai máyáawe.

24 Ísun-aaí aiva'á ísaraan-aimba tirumpimbá asiramái tátoraamba íma ivátuwe'a miráumai Áánútunte ááninkonteyopa'a tarúmai maí'mai'a oró.

25 maarán-áimbá Ísu Karáísiti asiramái simásimenaya séna aúnái'a umái maí'mai'a ónááoni'a kwéumatinkaumne simásímakaintaawe.

26 kampar-áimbá simátíyuwaavo sé'a maanáúvái agaimái tímúne.

27 kampar-áimbá simátíyuwaawai kwéombanivo Ísu Karáísiti Áánútun-amamba tirumpimbá tínkaraimba póna maí'mai'a éna íma kampar-áimbá simátimena árair-aimba kwésimatimiye. mirámó kwésimatimisa'o ombá árair-aimba kampar-áimbá taainkaa'a kwéowe. simátímintemba mirá é'a Ísu Karáísitiye tarúmai kwémaewe.

28 kesí iyámpóiyono. kwesé tarúmai máyáamba pó'a Ísu Karáísiti kumíndara'a kwenaúranka'a íma tigaeyávé'a é'a úwoi asiramái ménaaowe.

29 Ísu Karáísiti arupí umái máyáin-aimba á'a ísaraawe. moórá-ainkwara'a ísáaro. miráumai arupí umái máyáawai árai'a Áánútuna iyámpóiman-owe.

3

Áánútuna iyámpóiti kwaasái.

¹ Áánútu arumbá ávááraumai kwésimiye. mindáyave'a imáyáa oró. Áánútu arumbá kwésimenayaampona kentááyávéna kesí iyámpóiman-owe kwésiye. kesáá árai'a kwená iyámpóiya úne. Áánútumpa'a íma tiráawai Áánútuna ááimba íma awánésa kentáási ááinkwara'a íma kwésuwanaawe.

² kesí kwaásiyono. ívé'a Áánútuna iyámpói'a umáiya máyaundaya naaémba nóra kwaásiyaawa ménaumno. mináimbá íma ísaraundanivo moórá-aimbo ísaraunda simátimenaumne. Ísu Káráísiti kumíndara'a kawé'á umái awánanaundaya póta kwenkááníta umáiya ménaumne. mirán-áimbá ísaraumne.

³ mináimbá ísésa amu'maráawai Káráísiti arupí umáimo máintemba arupí umái máyáavo kárákwiyoro.

⁴ sáwí-imayaamo kwéomba isaná áamáambo arááísemba isaná minkáé-tántáákó mimbórái'a kwéiye. miráumai sáwí-imayaamo kwéowai Áánútuna áamámba tínaaemba umámesa kwéaraaisemba póna mirámó kwéon-anonda miwívimbá kwéniye.

⁵ Ísu Káráísiti kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáníntavena marapá'á kunkáimba kwempímbá sáwí-imayaa íma kwáyáiyé-aimba á'a ísaraawe.

⁶ miráumai Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai miwívimbá íma sáwí-imayaa kwaíkawai'a kwéivo sáwí-imayaa kwaíkawai'a kwéiwai Káráísitimpa'a íma tésa kwenáái íma kwéisaawe.

⁷ kesí iyámpóiyono. kampar-áimbá simásiyuwaavo sé'a kárákwiyoro. Káráísiti arupí umái máyáiwai kwemó intembó mirámó úmae kwéiyowai arupí-kwaasiman-owe.

⁸ ááinka'a Sáátáánigo sáwí'a uréna mirá úmae kwéiyena ívékwara'a mirá kwéiye. sáwí'o úmae kwéiyowai Sáátáánigona kwaásiman-owe. Sáátáánigona mayái ánasasuwainkwaé séna Áánútu ááninkomba ai'marówana marapá'á kunkáiyé.

⁹ Áánútuna iyámpói pósa Áánútuna asirayánkó miwívimbá kwáyáintavesa pósa íma sáwí'a úmae kwéiyowe. Áánútuna asirayán-aráátómbá pósa íma sáwí'a úmae kwéiyowe.

¹⁰ ímo arupí umáimo máyáawai íma Áánútuna iyámpóiman-owe. kentí kwaásimo tirumbó ímo kwétimewai íma Áánútuna iyámpóiman-owe. miráumaiya Áánútuna kwaásiye Sáátáánigona kwaásiye taaímbaiya ísaraumne.

moórá-morawaivimba tirumbá kwétimen-kwasai.

¹¹ moórá-mora-kwaasivimba tirumbá tíméro-aimba ááéma ísaraawe.

¹² Áándamu ááninko áwí'a Kááinimo uráintemba íma mirán-oro. Kááini Sáátáánigon-aráá'a póna ávákomba tuvuwúwana pukáimba maarántávéna tuvuwúwana pukáiyé. áváko kawé'á umái máyowana Kááini sáwí'a umái ména póna ávákomba tuvuwúwana pukáiyé.

¹³ miraráán-umai Áánútumpa'a íma tiráawai keinárawapa'a tirumbá sáwí'a umátinkaiyantavena íma táá'a kaíno.

¹⁴ Áánútun-akumba sirumbá kwétimundayaveta séta Áánútuna némpa'a maénaundawaina ááimpa'a tuwéta kawé'á umái maénaundawaina ááimpa'a

tamáyaumne kwésune. kentí kwaási tirumbá íma kwétimewai Áánútuna némpa'a paai máyáawe.

15 kentí kwaásiyavai tiyámba umátinkáan-kwaasi tñkamiyasa puwónááon-kwaasiraamban-owe. mirámó kwéowai aúiná'i'o umáímo maí'maí'o kwéowaina ááimpa'a íma máyáawe.

16 Ísu Káráísiti arumbá siménaya íma úwoi máimba súwa'naa ínintavena kentááyávéna ísámai pukáíye. mirá uráintaveta arumbá simakaiye kwésune. Áánútun-akumba túwa'naa eta puwúnavo íma sendayá úwoi túwa'naa ónaumne.

17 óísankwara-kwaasi kentí kwaási toómbá íma makáawaima tuwánésa íma túwa'naa ombá sésa Áánútumba sirumbá kwéamune sembá kampa'á kwésewe.

18 kesí iyámpóiyono. sirumbá kwétimunemo sembá íma tóikakemba sé'a árai'a tirunkakémbá kwése'a túwa'naa oro.

Áánútumpa'a asiramáíya máyaunda-kwasai.

19 sirumbá kwétimetaamo kwétuwa'naa-undaya mirámó únda-kwaasiya arupí umáíya kwémaumne. mirámó kwéunda Áánútu aúrankata asiramáíya kwémaundayaawe.

20 ánivo kesáá sáwí'a úndayavenaya kentáásirunko umbaí kwétaivo Áánútu amápa-tantaa'a awánéna minúbái-yántáákómbá usáyaaítasata Áánútu aúrankata asiramáíya máyaumne.

21 kesí kwaásiyono. mindáyaveta imáyáa úndaya kentáásirunko íma umbaí taisatá Áánútu aúrankata asiramáíya máyaumne.

22 kwenáái taagwiyavétaawe kwemo aamoimó iní'a kwéundayavetaawe áisaa únda-yantaa'a úwoiya kwésimiye.

23 Áánútu asiramái séna kesááninko Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a amápa-kwaasivimba tirumbá kwétime'a máero siráimba mináímbá Ísu Káráísiti asiramáíya simásímakaiye.

24 Áánútun-ai taagwiyávówai Áánútuwe tarúmai máyáawana miwísé tarúmai máyáíye. Áánútu kwenamambá ai'marówana sirumpintá kumbéna simásimenaya séna Áánútu keinárawate tarúmai máyáíye kwésisata kwéisaumne.

4

árait-amankonte kampar-ámánkóntéi kwaasái.

1 kesí kwaásiyono. sáwíva-kwaasi kampa'-mónór-áímbá simátíma'maesa kwénaaesa Áánútun-amanko kesirumpimbá máyáiyemo sembá íma ááema áraire seró. mirá sentávé'a miwí tirumpimbá máyáin-amamba Áánútun-amana'i. á'owan-amana'iyó. mindá awáné'a mináímbá isáaro.

2 Ísu Káráísiti Áánútunopakemba marapá'a kwaási kunáúkaiye kwésewai miwí tirumpimbá Áánútun-amanko máyáíye. mináímbó sewa'ó isáamba Áánútun-amankoma miwívímbá máyáíye seró.

3 Ísu Káráísitintavesa mináímbá íma sewáí miwí tirumpimbá máyáin-amanko íma Áánútun-amankoman-ivo Káráísitina namuro-kwáásígón-amankoman-íye. Káráísitina namuro-kwáásígó tñnín-aimba ísaraamba isaná marapá'á máyáíye.

4 kesí iyámpóiyono. Áánútu áráá'a é'a kampa'-mónór-áimbá kwésimatimewai usáyaaitaawe. Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáivo Áánútumpa'o ímo tiráawai miwí tirumpimbá ó'on-amanko máyáiyé. Áánútun-amanko minámánkómbá usáyaaitaraiye.

5 kampa'-mónór-áimbá kwésimatimewai Áánútumpa'a íma tembá marapá'á kwémaen-aimba kwésimatimewasa marapá-kwáásí miwí táái kwéisaawe.

6 kesáá Áánútuna kwaásiya únasaya Áánútuna kwaási kesááiya kwéisaavo ó'on-kwaasi íma Áánútuna kwaási pósa kesááiya íma kwéisaawe. miráumaíya árarir-amanko miwívimbá máyáin-kwaasiye kampar-ámánkó máyáin-kwaasiye taaínkaar-úmaeta kwéiyune.

Áánútu arumbá kwétimin-kwasai.

7 kesí kwaásiyono. tirumbá kwétimewaina ááimba kwemá Áánútuma póta Áánútun-akumba sirumbá tíméno. tirumbá kwétimewai Áánútumpa'a tésa kwená kwaási-i'a kwéowe.

8 Áánútu tirumbá kwétimewaina ááimba pósa tirumbá íma kwétimen-kwaasi Áánútumpa'a íma kwétewe.

9 Áánútu mimbórá ááninkomba ai'marówana marapá'á kumbéna kentááyávéna ísámai puwéna aúnaí'a umái mai'mai'a ónaundayavenaya puwéna arumbá símakainta póna mirá uráiyé.

10 Áánútumba siruntáámó amúndaya íma anónta ámakaumne. Áánútu arumbá símakenaya ááninkomba ai'marówana marapá'á kumbéna sáwítaamo uráunda-meyamba maisiyuwáinana kentááv'á íma tínintavena pukáiyé. mirámó uráimba Áánútu anómbe arumbá símakaiye.

11 kesí kwaásiyono. Áánútu miráumai arumbá kwésimimba póta kentáási kwaási miráumai siruntá tíméno.

12 kwaási Áánútumba ane'á íma kwéawanaawe. kentáási kwaási siruntá kwétimunda Áánútu keséya máyáísata árai'a siruntá Áánútumba kwéamune.

13 Áánútun-amanko kentáásirumpimba máyáintaveta séta kesáá Áánútuwe tarúmai máyaunanaya Áánútu keséya tarúmai máyáiyé-aimba kwésune.

14 kentáásivowa ááninkomba ai'marówana sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkaindayavena marapá'á kumúwata awánaraunda kwésimatimundayaawe.

15 Ísuntavesamo Áánútu ááninkoman-iye kwésewai Áánútuwe tarúmai máyáawana Áánútu miwísé tarúmai máyáiyé.

16 Áánútu arumbá kwésimisata mindáyaveta áraireya kwésune.

Áánútu tirumbá kwétimewaina ááimba pósa tirumbó kwétimewai Áánútuwe tarúmai máyáawana Áánútu miwísé máyáiyé.

17 Áánútu kentáá imáyáa símakaisata siruntá Áánútumba kwéameta póta máyaundawaina ááimbo sísaá ínín-kanaamo tándara'a asiramáíya ménaumne. Ísu Kárásiti arumbá símíntenta marapá'á máyaundarata siruntá kwétimundaya póta sísaá ínín-kanaamo tándara'a asiramáíya ménaumne.

18 Áánútumba tirumbá kwéamewai íma kwéinkaisewe. árai'a Áánútumba tirumbá kwéamewai miwívínkémbe inkaisi-ímáyáá íma kwáyáiyé. sáwí'o

uráam-beyantavesa kwéinkaisewai Áánútumba íma árai'a tirumbá kwéamewe.

¹⁹ aiva'á Áánútu arumbá símakaintaveta póta siruntá kwéamune.

²⁰ miwítí kwaásiyavesa tirumbó sáwí'o kwéumatinkaawa'o ombá Áánútumba sirumbá kwéamune semba kampa'á kwésewe. miwítí kwaási tine'á tuwánésa tirumbá íma tímakaawai pósa Áánútun-ane'a íma awánaraawai íma kanaán-umaj tirumbá kwéamewe.

²¹ Ísu Káráísiti asiramái séna Áánútumba tirumbá kwéamewai miwítí kwaásigwara'a tirumbá tíméro siráíye.

5

marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaan-kwasai.

¹ Ísuntavesa sésa Áánútu usásinankarawai iyémó sen-áintávésa áraire kwésewai Áánútuna iyámpóíman-owe. avowámbá tirumbá améwai ésa kwená iyámpóígwara'a tirumbá kwéamewe.

² Áánútumba siruntá améta kwenáái taagwiyavéta póta mirá kwéundayaveta séta Áánútuna iyámpóígwara'a siruntá kwétimune.

³ Áánútun-aaí taagwiyavúndaya mindá Áánútumba siruntá kwéamunanaya kwenááigoya íya umbaiyá kwésiyaísata póta kwétaagwiyavune.

⁴ Ísumpa'a asiramái agevamái máyaundaya póta marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaundayaawe. Áánútuna iyámpói amápa'a kanaán-umai marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaamba póna Áánútun-aaigoma íma umbai kwétaiye.

⁵ maarán-kwáási marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaawe. Ísuntavesa Áánútu ááninkoman-íye kwésewai marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaawe.

Áánútu Ísu Káráísitimba agaráátínkarain-kwasai.

⁶ Ísu Káráísiti marapá'á kuména nombá peréna puwúwana kwená naaemá kunkáíye. nombá peráníntavenawe su'mai íma kunkáíye. nombá peréna puwínana kwená naaemá kuníníntavena kunkáíye. Áánútun-amanko árair-ainkona ááimba póna séna áraire Ísuma Áánútu ááninkoman-íye kwésiye.

⁷⁻⁸ Áánútun-amanko siráin-aintaveta nombá pékaintaveta puwúwana kwená naaemá kunkáintaveta séta Ísuma Áánútu ááninkoman-íye kwésune. minkáúmbó-yántáá'á paáruraintaveta mimbórá-áimbá séta Ísuma Áánútu ááninkoman-íye kwésune.

⁹ kwaásimo simátímén-aimba sewatá iséta áraire kwésundayaanivo Áánútun-aaigo kwaási tááigomba usáyaaitaimba póta Áánútu ááninkontavena siráin-ainta ísáano.

¹⁰ Áánútu ááninkontavesa asiramái agevamái máyáawai sésa Áánútu siráintemba áraire Ísuma Áánútu ááninkoman-íye kwésewe. Áánútuntavesa íma asiramái máyáawai sésa Áánútu kampar-áimbá siráíye kwésewe. kwemá Áánútu ááninkontavena siráin-aintavesa íma áraire senkákémbá Áánútu kampar-áimbá siráíye kwésewe.

¹¹ Áánútu ááninkoma aúnaí'a umái maí'mai'a kwéowaina ááimban-iyé. Áánútu imáyáaya símísata aúnaí'a umái maí'mai'a kwéundayaawe. mináíntá Áánútu simásímkaiye.

¹² Áánútu ááninkoe tarúmai máyáawai aúnaí'a umái maí'mai'a kwéovo Áánútu ááninkoe íma tarúmai máyáawai íma aúnaí'a umái maí'mai'a kwéowe.

aúnaí'a umái maí'mai'a kwéon-kwasai.

¹³ Áánútu ááninkontave'a asiramái agevamái máyáan-kwaasi keinárawa'a maanáúváí agaimái timúne. aúnaí'a umái maí'mai'a kwéon-aintave'a áraire sígwáe sé'a maanáúváí agaimái timúne.

¹⁴ Áánútumbo arááímo tainí'o kwéetaamo námúnaavinkembo áísaa úndaya kesááiya kwéisaiye. mindáyaveta kwenaúranka'a asiramáiya máyaumne.

¹⁵ námúnaa súndaya kwéisain-aintaveta árair-aimba-iyé kwésundaya maarán-áintáváígwará'á árair-aimba námúnaavinkemba súndayantaa'a úwoiya kwésimiye kwésune.

¹⁶ kentí kwaásimo sáwí'o kwéiya'o tuwáné'o é'a Áánútumpa'a áísaa íyana túwa'naa ínasa Áánútuna némpa'a sáwí-ayampa'a maí'mai'a ónááopa'a íma kónááowe. évaka-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba Áánútuna némpa'a sáwí-ayampa'a maí'mai'a ónááopa'a kónááomba mindáyave'a Áánútumpa'a áísaa oro íma kwésune. évaka-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba íma Áánútuna némpa'a kónááomba mindáyave'a sé'a Áánútumpa'a áísaa oro kwésune.

¹⁷ amápa-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba kwáyáivo évaka-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba Áánútu maitiyuwáínasa kwená némpa'a sáwí-ayampa'a maí'mai'a ónááopa'a íma mirá-sáwí'ó kwéiya'o tuwáné'o é'a Áánútumpa'a áísaa íyana túwa'naa ínasa Áánútuna némpa'a sáwí-ayampa'a maí'mai'a ónááopa'a íma kónááowe.

¹⁸ Áánútuna iyámpói ésa íma sáwí'a úmae kwéiyowe. Áánútu ááninko kárákwiraisana póna Sáátáánigo íma kwétatoraisasa pósa íma sáwí'a úmae kwéiyowata mináíntá kwéisaumne.

¹⁹ Sáátáánigo marapá-kwáásítí anóndakoman-ivo kesáá Áánútuna kwaási éta mináíntá kwéisaumne.

²⁰ Áánútu ááninko kuména imáyáa símísata árair-Isoigo-uramba isatá kwéawanaumne. Áánútu ááninko Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaundayaveta árair-Isoigo-uranteya tarúmaiya méta kwéisaumne. árair-Isoigo-uranko éna kwaásiya aúnaí'a umáiya maí'mai'a kwéundawai ááninkoman-iyé.

²¹ kesí iyámpóiyono. kwaántá-kwaasi kampar-ísóígómbá tínaemba umátíméro.

kemá Yóni kesáái ánásaiye.

2 Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni Ísuna kwayó-kwáásí kaumbo-kwáái aiyayaan-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái tímakaiye. évakarawai sésa aaraiyáwái-áúwái agaimái ámakaiye sewasá évakarawai sésa Ísóigona kwaási mimbórává'á torupamáí kwémae'maeropa'a agaimái tímakaiye kwésewe.

¹ kemá Ísóigona kwaásira'a kárákwiraundawai é'a maanáúwái agaimái tímúne. embá kendéi-í'a úne séna Áánútu ááyarain-ininkoma ómpo ená iyámpóiyonte awánaaro sé'a maanáúwái agaimái tímúne. Ísóigona árar-aimba ísaraundayave'a sirumbá kwétimune. ima kewé su'mainivo Ísóigona árar-aimba ísáawaiwara'a tirumbá kwétimewe.

² kentááwímbá árar-aimba kwaíkwai'a éna ima ánásanintaveta kentáásirumba kwétimune.

³ Áánútu kentáásivowe ááninko Ísu Káráísitiye úwoi kwésuwa'naa-esarai tirumbá kwéumasinkesarai paru kwéumasinkaayata póta árar-ainta séta kentáásirumba tímúndayave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune.

⁴ évaka'a ená iyámpói kentáásivo simásimakaintemba miráumai árar-ampa'a kwégon-aimba isáúnana sirunkó kawé'á kwéiye.

⁵ aaraigoó embá simáme'a sé'a Ísóigona kwaási moorá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a máéro. mináimbá ima aúna-amaamba kwésimatimumpo aivakwára minkákwára ívékwara'a ísaraan-aimba kwésimatimune.

⁶ Áánútun-aiyaamo taagwiyavúndaya mindá Áánútumba sirumbá amúndayaveta kwenáái kwétaagwiyavune. Áánútunkwara kwaásigwara'a tirumbá tímé'a máéro Áánútu siráimba aivakwára minkákwára ívékwara'a kwéisaawe.

⁷ sáwíva-kwaasi kampa'á kwésen-kwaasi marapá'á kwénaaowe. miwí Ísu Káráísitintavesa sésa ima kwaásiraani'a umái kunkáiye kwésewe. miwí Káráísitina namuro-kwáásí pósa sáwí-ampa'a kwígwáe sésa minkámpár-áimbá kwésevo kárákwiyoro.

⁸ Áánútuna mayáímó kwémayaam-beyamba ima máyáavainivo kawé'á umái kárákwiyé'a amápa'-meyamba kawé'-mékámbá mayánááontave'a kárákwiyoro.

⁹ Ísu Káráísitin-aii ima tátoraamba mináimbá tuwésa ó'on-ampa'a kwégowai ima Áánútuwe tarúmai máyáawe. Ísu Káráísitin-aii tátokaawai kentáásivowe ááninkowe tarúmai máyáawe.

¹⁰ miráumai kentópa'o tésamo mináímbó ímo simátimesamo ó'on-aimbo simátimiya'o é'a ima tiyáamba tímé'a ima kentí naaúmpa'a mósá tínkáaro.

¹¹ mirán-kwáásí tiyáámbo tímé'o é'a minkwáásítí sáwí-mayai túwa'naa ónááowe.

¹² ayáátáár-aimba simátimenae'a maanáúwáivímbá ima agayáumpo kentópa'a kwé'a kentúranka'a komé'a kosimátiménana ketáásirunkoya ávááraumai kawé'á íníye.

¹³ enanaanontávéna kendéi-í'a úne séna Áánútu ááyarain-ininkowe kwená iyámpóiyonte keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

kemá Yóni kesáái ánásaiye.

3 Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni Ísuna kwayó-kwáásí kaumbo-kwáái aiyayaan-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái moóráwai áwí'a Káyásimba ámakaiye.

1 kemá Ísóigona kwaásira'a kárákwiraundawai é'a maanáúvái agaimái amúne. Káyásiyo maanáúvái awánaao. Ísóigona árar-aimba ísaraundayave'a sirumbá kwéamune.

2 kesí kwaási óna'a sirumbá kwéamune. Ísu Káráisitina aampa'á kawé'á umái kwégonde-aimba ísaraumne. miráumai kawé'á umái ménana íma áí'a ínintave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune. ená mayái kawé'á kwéondayave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune.

3 Ísóigona kwaási évakarawai enópakemba kesópa'a tésa entávésa tasésa enarumpimbá árar-aimba tátore máyaane sewa'á isáúnana kesirunkó kawé'á kwéiye. miráumai árai'a arupí-ampa'a kwégwe máyaane.

4 kesí iyámpói árai'a arupí-ampa'a kwégowe-aimba isé'a aamoí kwéunda póna mináámóigómá évaka-tantaatave'o aamoimó únda-aamoigomba usáyaaitaraiye.

5 kesí kwaásigompo Ísóigona kwaási enópa'a kuráamba túwa'naa ema kawé'-má'yái mairáanasa minkwáásivínkémhá ó'om-bapaken-kwaasi enópa'a kuráamba miwígwará'á túwa'naa éma kawé'-má'yái mairáane.

6 miwí maanká'á Ísóigona kwaásiya tasimásimesa sésa emá arumbá tímakaandawai tasimásímakaawe. ó'om-bapa'a Áánútuna mayái komayánáe kwésewai emá aambó kónááon-tantaa'a kwétuwa'naa-onda mindá kawé'á kwéone.

7 miwímá Ísu Káráisitina mayái maimaé kwénaaesa Ísu Káráisitimpa'o ímo tiráan-kwaasirakemba meéyámbá íma kwémayaawe.

8 mindáyaveta Ísu Káráisitimpa'o tiráunda-kwaasiya miwiyá túwa'naaya onó. miráumai tágárotamaiya máyaundaya pósa árar-aimba isánááowe.

9 ákí-auvai agaimái tuwááwánana Ísóigona kwaásitopa'a kúwana moóráwai áwí'a Táyótevi kentávésa anóndakoman-iyé sígwáe séna mináúvái vínkén-áimbá iséna íma ísámai kawé'á uráimba pó'a

10 enópa'a kwé'a kwaási túranka'a Táyótevi uráin-kwasai kosimátimenaumne. Táyótevi kentáá sáwí'a umásinkenaya kamparáintá simásínkaraiye. íma mináiné su'mainivo Ísóigona kwaási kwenópa'a kuráamba kwená naaúmpa'a íma mósá tínkaraiye. évakarawai kentí naaúmpa'a mósá tinkánáe suwaná íma mirán-oro séna mono'náúmpákémhá t'ímátukaiye.

11 kesí kwaásiyo. sáwí'o ontembá íma mirá éma kawé'ó ontembá mirán-owo. kawé'ó úmae iyówai Áánútuna kwaásiman-ovo sáwí'o úmae iyówai Áánútumpa'a íma kwétewe.

12 amáparawai Témítiyaantavesa kawé'ná'án-iyé kwésewe. kwená mayái awánésa sésa árai'a kawé'-má'yái kwémayaiye kwésewe. kesáágwará'á miráyá kwésune. kwésunda-ainta árar-aimba ísaraawe.

13 ayáátáar-aimba simámenae'a maanáúvái vimbá íma agayáúmpo

¹⁴ sáwíyanka'a enópa'a kwé'a enaúranka'a komé'a kosimámenaumne.

¹⁵ paru umái máyaantave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune. ená kwaási kesé máyáawai sésa kawé'á umái ménaro kwésewe. kentáásí kwaási esé máyáantaveta séta kawé'á umái máéroya kwésumpo moórá-mora-kwaasi simátimiyo.

kemá Yóni kesáái ánásaiye.

Yúte

Ísu kwíyómpa'a irówana Yúte Ísun-ávako kae-kwáái aiyayaan-iyá'i. kae-kwáái umái siyáánkai-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái tímakaiye.

¹ kemá Yúte Ísu Káráisitina mayái-kwáási Yémési ávako maanámbá maanáúvávimbá agaimarúmpo ísáaro. Áánútu kentáásivowa arumbá tiména tááyarawai Ísu Káráisitimo kawáá uráiwai ísáaro.

² Áánútu arumbá umátinkena imáyáa tiména paru umái mósá kwétinkaintave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésimatinkaumne.

³ kesí kwaásiyono. Áánútu keinárawate kenté sáwí'o umáimo máyaundavinkemba kwéiyasinkaintave'a maanáúvávimbá agayánáe únana Áánútu simásimena séna moórá anón-aimba simáména agayaaó simbá p'ó'a mináimbá agayánaumne. ááéma Áánútu kwená kwaási imáyáa tímúwasa Ísu Káráisitin-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáan-aimba ísare'a mináimbá asiramái tirumpimbá tátore'a máyáamba tuwáúnavo sé'a kárákwiyoro. Ísu Káráisitin-aaiyavesa sáwí-aimba sewái tááigona anondá Ísu Káráisitina árair-aimba simátíméro.

⁴ évaka'a kampa'-mónó-kwáási Áánútun-aai íma kwégwaraawai kentí imáyáa tavisenááontavesa komésa tirumpin-imáyáá ésa sésa Áánútu úwoi súwa'naa enaya íma sinkaminivo kentáási imáyáavinkenita ónaumne sésa sáwísawaa ésa Ísóigo Ísu Káráisiti kweyáá kentáási anóndakomba tínaeemba umámakaawe. naaóv'á Áánútu mirá-sáwí-máyáígóná sáwí-meyamba timénaumne siráiyé. mirán-kámpá'-mónó-kwáási keinárawate komáyáantave'a maanámbá kwésimatimune.

⁵ maanámbá á'a simátímakaamba ísaraambanivo ókwara'a simátimenaumpo ísáaro. naaóv'á Áánútuna kwaásiyomba Ísipi-marava'a tátokowana Áánútu ayútinkena tí'maena kwétena kwenáaiyavesamo ímo árairemo sirówai Áánútu tínkamuwasa pukáawe.

⁶ moórá-aimba imáyáa oro. naaóv'á Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai miwítí kawáá-máyái tuwésa miwítí kawé'-náópá'á túwówai Áánútu tíyayaanka'a asááúmarena túnkwi-ayampa'a sáwí-mapa'a tíyuwówasa maí'maí'a ésa naaémbo Áánútu sáwí-meyambo tímínín-kanaa amú'marésa máyáawe.

⁷ moórá-aimba imáyáa oro. naaóv'á Sótómu-naopakewaiye Kómóraa-naopakewaiye mindáór-egwaa'-naopakewaiye sáwí'a úmae iyésa aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné mirá úmae iyúwana Áánútu tínkambai iramó kwégaipa'a tínkamuwasa iramó kaíkai'o kwéipa'a maí'maí'a kwéowe. kentáávákwará'á mirá ovó sé'a kárákwiyoro.

⁸ naaóv'á mirámó uráantemba ívé'a kampa'-mónó-kwáási kentí imáyáa tavisenáe sewái mirá ésa miwítí sáwí-imayaavinkemba áwáyo-tantaa'a ésa Áánútumo kwégawaaimba tínaeemba umámesa sáwí'a ésa kawé'nárawa'a kwíyómpakewaiyavesa sáwí-aimba simátínkaraawe.

9 ániwo Mósesi pukówana kwíyómpaken-kawaanako áwí'a Máikeri kwemá séna Mósesin-auma mayánáe súwana Sáátáánigo séna kemá mayánáe súwasarai miráumai asiramái suyaná Máikeri Sáátáánigontavena íma sáwí-aimba súmba kemá íma aai simánkanaumpo Ísóigo aai simánkaniye siráíye.

10 ániwo kampa'-mónó-kwáásí kentí imáyáa tavisénáe sewáí évakataantaakona áaimba íma awánaraantavesa sáwí-aimba simátinkesa kwáikwaambo amáparawaina áaimbo ímo awánésamo otembá miwí mirá owaná miwítí sáwí-imayaago tátorena miwí sáwí'a kwéumatinkaiye.

11 naaóv'á moóráwai áwí'a Kááini sáwí-amba kwakáintemba miwí mirá kwéowe. naaóv'á moóráwai áwí'a Péramu óntan-aamoimo uraintemba miwí mirá kwéowe. naaóv'á moóráwai áwí'a Kóra Áánútun-ai araiséna kawáá-kwáásí taái araiséna pukáintemba minkámpá'-mónó-kwáásí mirá kwéomba pósa miwí sáwí-meyamba mayánááowe.

12 keinárawa'a Áánútuna kwaási kwená imáyáa é'a toómbá né'a torupamáí máéntemba kesé miwí komésa sáwí'a umátinkesa kesávái-imáyáa umái náma'-nama'a kwéesa íma tigaemá kwéowe. miwímá kampa'-mónó-kwáásí ésa íma kwétuwa'naa-on-kwaasi máyáawe. miwí taaérambo íyáinkanaamo arambó ímo íyáin-tairaan-kwaasi máyáawe. úndágomo taaimó taawítúwáisanamo aáyáinkaintenkaan-kwaasi máyáawe.

13 kavirayán-dómbó kúmísanamo non-awirááimo avora'ó kwáintemba miwítí sáwí-mayai avora'á kwáyáíye. miwímá kentí imáyáa tavisimái sáwí-ampa'a métinkanae sen-kwáásí máyáawe. Áánútu miwí túnkain-ayampa'a to'mayaa umátinkaraimba pósa miv'á komaí'mai'a ónááowe.

14 aiva-kwáásígó áwí'a Áándamu ména Sétimba ankówana Sétima Ínósimba ankówana Ínósima Kénáánimba ankówana Kénáánima Má'árareomba ankówana Má'árareoma Yárétimba ankówana Yárétima Inókimba ankówana Inóki mirán-kámpá'-mónó-kwáásiyávéna imáyáa éna séna maísáaro. Ísóigo kwená kawe'nárawa'a sáwíwarawaise téna

15 sáwí'o uráawaimo amápa'o sáwí-meyambo tímíndayavena téna Áánútuntavesamo aamoimó ímo ésamo sáwí'o uráawaiyavena aavimbá maitinkáíndayavena téna Áánútuntavesamo aamoimó ímo ésamo simáimo sáwí'o umánkaraawaiyavena aavimbá maitinkáíndayavena kwétiye Inóki siráíye.

16 kentí imáyáa tavisénáe sewáí í'ái simátinkáva'a iyésa amápa-tantaa'o miwítópa'o tiráimba tirunkó sáwí'a kwéisasa sáwí-imayaawe su'mai kwégwaresa túma mósá marésa tirááimo tain-tántáá'á mayánáe sésa simái tirumbá kwéairaraawe.

17 kesí kwaásiyono. miwímá mirá-sáwí'á kwéombanivo kemá maarán-oro. kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina aantá-kwaasi siráan-aimba imáyáa oro.

18 miwí simátimesa sésa naaén-kanaama tínimba Áánútuntavesa íma aamoí ésa sáwí-imayaayavesamo tirááyavesamo ésa aamoí iyan-kwaasi kentuwiráái sénááowe minántá-kwáásí siráawe.

19 miwí tirumpimbá Áánútun-amanko íma máyáísasa miwítí marapár-imáyáa kwarésa kampa'-mónór-áimbá simái Áánútuna kwaási kwétaainaawe.

20 miwí mirá kwéombanivo keinárawa'a Áánútuna kawer-áimbá aasiyaasi kwése'a kwenká'á agevamái mé'a moórá-morawai asiramátinke'a Áánútun-amankona asirayánkóntáv'é'a námúnaa seró.

²¹ Áánútu arumbíya tímakaimba pó'a arupí umái mé'a Ísóigo Ísu Káráísiti arumbá umátinkaina'a kwíyómpa'a aúnái'a umái maí'mai'a ónááontave'a amu'máráaro.

²² Áánútun-aaiyavesa kaer-ímáyáá tokáawai tirumbá umátinke'a miwítí imáyáa taviseró.

²³ íramó kaipa'á kováínivo Áánútun-aai simátimiyana Áánútu tavisimái kawer-ámpá'á métinkaniye. évakarawaiyave'a tirumbá umátinkaiyasa minkwáásí tavisíya'a sáwí'a únavo sé'a miwítí sáwí-mayaiyavena táá'a káína'a kentúma kárákwiyoro.

²⁴ Áánútu kanaán-umai túwa'naa ína'a íma tínaaemba umámenaaontave'a árair-aimba kwésune. Áánútu tí'maena kwená ságayan-ayampa'a métinkaina'a kentí sáwí-aimba íma kwáyainana tirunkó anón-kawe'a ínintave'a árair-aimba kwésune.

²⁵ Áánútu asirayánkwáráwái mimbóráwái ména kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina mayáiyávéna imáyáa éna sáwí'o umáíya máyaundavinkemba iyásínkáintave'a árair-aimba kwésune. kwená ó'oran-aaimba kwáyáísana kwenáwí'a anómba isaná kwená asirayánkó usáyaaitaisana amápa-tantaaka'a kwégawaaiye. naaóvá'á kwíyómbe maramá íma taróruronka'a kwemá ménama ívékwara'a ména maí'mai'a kwéintavena árair-aimban-iyé kwésune.

kemá Yúte sún-da-aimba ánásaiye.

paárrurain-kwasai

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni kaumbo-kwáái aiyayaan-umai-iy'a'yo. miráumai-ima maisuwéna maarán-áimbá agaimakáiyé. agaimarónka'a Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasiyavesa aká'áamba simái sáwí'a umátinkaraawe. Ísuntavai ísámai asiramái mégwae séna maanáimbá agaimakáiyé. Ísu Káráisitina mayáiyávái Áánútu kwená namuro-kwáásinté Sáatáánigonte usátaaitena kwená kwaási kwembó imo auwésamo kwenarááimo kwégwaraan-kwaasi kawé'á umátinkaniye. Yóni mirán-áimbá agaimakáiyé.

¹ Áánútu Ísu Káráisitintavena séna sáwíyanka'a paárinin-tantaa'a isáígwáé sé'a kesí kwayó-kwáásí simátimiyo súwana Ísu Káráisiti kwíyómpaken-kwayo'na'a ai'marówana kuména Ísu Káráisitina kwayó-kwáásígó áwí'a Yónimba kusimámakaiye.

² Yóni Áánútuna áséi-kwasai gwara Ísu Káráisiti mináíntávéna siráin-ainkwara amápa-tantaa'a awánarainkwara'a kwésimatimena maanáúvávímbá agaimakáiyé.

³ paárinin-tantaa'a sáwíyanka'a paárinimba póna Áánútu maanáúvávínkén-áimbó táámpamai awánanaaon-kwaasiye maanáimbó isésamo taagwiaviyan-kwaasiye kawé'á umátinkainana tirunkó kawé'á íníye.

⁴ kemá Yóni maanáúvávímá agayáúmpo Ésiyaa-marava'a avakaeté-naopa'a Ísóigona kwaási máyáawai isáaro. Áánútu aiva'á ména ívékwara'a ména aasiyaasí mai'mai'a íníwai úwoi kwétuwa'naa-ena paru umátinkaina'a máéro. Áánútun-amanko avakaeté-asirayamba tokáiwai Áánútumo kwégawain-ayampa'a ména úwoi kwétuwa'naa-ena paru umátinkaina'a máéro.

⁵ Ísu Káráisiti Áánútun-aai arupí umái simátímíwaima úwoi kwétuwa'naa-ena paru umátinkaina'a máéro. kwemá aiva'á pukáimpinkemba usásinkaiwai marapá-káwáá-kwáásír'á kwégarakwiyiye. Ísu Káráisiti kentáásí imáyáa éna kentááyávéna puwéna kentáásí sáwí-imayaa kwéayusinkaiye.

⁶ kawáái'a umásinkaisata Ísu avowámá Áánútuna mayáiyá kwémayaundayaawe. kwená ó'oran-aimba kwaikwai'a isaná kentáará'á kawáá úmae iyíníye. áráir-aimban-íye.

⁷ maisáaro. Ísu ainámpímbá kumínasa amápa-kwaasi tuvúkáan-kwaasigwara'a awánáiyana aaivimbó maitínkáníntavai tirunkó sáwí'a ínana umbái táníye. miráumai paárinimba mindá áráir-aimban-íye.

⁸ Ísóigo Áánútu séna amápa-tantaakona ááimba pó'a naaémbo amápa-tantaa'o ánsáindara'a kemá úwoi ménaumne. aiva'á mé'a ívékwara'a mé'a mai'mai'a ónaumne. amápar-asirayankwarawaima úne siráiyé.

9 kemá Yóni kentuwáámá úne. keinárawate kesé Ísumpa'a tarúmai mé'a keinárawate Áánútu kwégawaaipa'a kesé mé'a keinárawate umbai-yántáápímbá kesé asiramái mé'a kwéamu'maraundayaawe. Áánútun-ai simátíme'a Ísu siráin-ainkwar'a simátimundarakemba áwáá'a kwésiyesa táto'mai sí'maesa nonavuvumpa'-márává'á áwí'a Pá'móso-marava'a másínkówa'a máyaawanana

10 sontaará'á Áánútun-amanko kempímbá anómbe umásinkowa'a Áánútuna imáyáawe su'mai ówánana kesínaaempakemba avekáámbá aaiǵó uwírenkaamba anónka'a

11 séna awánenda-yantaa'a aúváí-kwandaavimba agaimaré túwénasa Ísóigona kwaási avakaeté-naopa'a máyáawai isáaro. mindáo-kwi'a Évésasi-naore Séménaa-naore Pégámamu-naore Táyátairaa-naore Sátisi-naore Vírátéoviyaa-naore Áréótísiyaa-naore miráumai-naoken-kwaasi isáaro siráiyé.

12 súwa'a nááwa kwésiyo sé'a kwántámai awánaawanda avakaeté-omba óntanko áwí'a kóri-ontamba úmakaampimba minómbá kúra'makowa'a awánaawanda

13 minónkóná avumpimbá moórawai kwaásiraamba ména ayáátáár-ampanta uréna áintaara'a terávu-amuranda uréna

14 a'nónkwára a'nóntáugwara'a kwayání'a kwégowana sùgáyáagaya kwéuwana ména aúrango iraráámbá kwégowana

15 aísamaima óntambo agaimakáawanamo kasúvintemba aísamaigo miráráámbá kwéuwana aaiǵómá nosiyarákénkáámbá anónka'a kwésena

16 ayáánúrapa'a avakaeté-o'a toréna óipinkemba taánasatama évarevar-ayaira'a áwááima kwáyowana óikakemba aaváúmó usénao ini'a uráiyé.

17 úwa'a awáné'a ávááraumai sáá'a kówa'a kwenáísamavimba kumbé'a tavaravá kwéowanana ayáánúrapaken-ayaandei sine'á tátorena séna íma áá'a kaíno. aivaré naaéne miwáná ááimba kemá úne.

18 pukáundavinkemba usásine'a aasiyaasi mai'mai'a úndawai súvamai máyaundawai úne. púwón-ayamapa'a kwaási timanká'á kwégarakwiyundawai úne.

19 miráumai awánenda-yantaa'a aúváivimba agayaaó. ívé'o kwáyáin-tantaakwara naaémbo paárininkwara'a aúváivimba agayaaó.

20 siyáánúrapa'a avakaeté-o'a toré'a avakaeté-ombo kúratoranda awánaanda mintántáákóná ááimba íma paáruraindara'a simáménda isaaó. minávákáéte-omba Ísóigona kwaási minávákáéte-naopa'a máyáawai owaná minávákáéte-o'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraawain-owe Ísu simásímakaiye.

2

mináímbá Évésasi-naopa'a simátímakain-kwasai.

1 Ísu simásímatuwena séna Évésasi-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino. avakaeté-o'a siyáánúrapa'a toré'a avakaeté-onkona avumpimbá kwénaundawai maanáímbá simámumpo Évésasi-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba simámiyo.

² mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. íma ivátúwáamba tiyáántamba asiramáimo máyáamba tuwánaraumne. sáwí'o umáimo máyáan-kwaasiti mayáiyáváimó ímo tirááimo taimbá tuwánaraumne. évakarawai kampa'á sésa Áánútuna aantá-kwaasiya úne kwéseмба keinárawa'a miwí táái isé'a miwítí mayái awáné'a miwíyávé'a kampa'á kwesewemo sembá tuwánaraumne.

³ kesí kwaási onkákémbá umbai-yántáá'á tíméмба kembá íma siyuwé'a kentávé'a isámai asiramái máyáamba tuwánaraumne.

⁴ mirán-káwé'á umái máyáamba tuwánáúndanivo moórá-yantaari'o kwéontave'a íma aamoí kwéumatinkaumne. aiva'á kentávé'a ávááraumai imáyáa uráambanivo tuwé'a ívé'a íma mirá kwéovo

⁵ aiva'ó kawé'ó umáimo maémáéwaina ááimba imáyáa oró. ívé'a íma miráráámbá umái maé'a tuwé'a aiva'ó kawé'ó uráantemba miráumai máéro. ímo mirámó é'o kesópa'o tíya'o é'a kentópa'a kwé'a kentí oómbá maisúwána'a úwoi-kwaasiraamba umái ménaaowe.

⁶ ánivo Nikórási-kwaasiti mayáiyávé'a tiyáamba umátinkáawa'a kegwará'á síyáamba kwéumatinkauna'a mindáyave'a kawé'á kwéowe.

⁷ isáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba isámai kawé'á oró. aai senasá sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawai Áánútuna kawer-áyámpá'á kwáyáin-taeramba nésa maí'mai'a ónááowe. mináimbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináimbá Séménaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

⁸ Ísu simásímatuwena séna Séménaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáimbá agaimái túwénana awánáino. aivaré naaéne miwáná ááimba é'a pukáundavinkemba usásine'a súvamaimo máyaundawai maanáimbá simámumpo simámiyo.

⁹ umbai-yántáá'á tíméwa'a úwoisan-kwaasiraan-umai máyáamba tuwánaraumne. úwoisan-kwaasiraan-umai máyáambanivo Áánútunopakemba sáwíva-tantaa'a mairáawe. évakarawai kampa'á sésa Yútaa-kwaasiya úne sembánivo Sáátáánigo aráái kwarésa simái sáwí'a kwéumatinkaamba tuwánaraumne.

¹⁰ tí'a índai'a umátinkanaaomba íma táá'a kaíno. maanáimbá isáaro. Sáátáánigo imáyáa tímínasa keinárawa'a tísaá umai isánáe sésa tayáto'mai tí'maesa ándáva'a mátinkesa siyáánkairai'a sáwí'a umátinkanaaowe. kentávé'a asiramái méwesa évakarawai tínkamonasaya puwígwáe sénááombanivo kentávé'a asiramái méwa'a imáyáa tíména'a kwíyómpa'a maí'mai'a ónááomba mindá kentí kawé'-méyámbán-iyé.

¹¹ isáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba isámai kawé'á oró. sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawai sáwí-marupa'o iramó káma-kama kwéipa'a íma maí'mai'a ónááowe. mináimbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináimbá Pégámamu-naopa'a simátímakain-kwasai.

¹² Ísu simásímatuwena séna Pégámamu-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáimbá agaimái túwénana awánáino. sóipinkemba taanasatama évareva'a áwááima kwáyáiwai maanáimbá simámumpo simámiyo.

13 kemó máyáapa'a á'a tuwánaraumne. Sáátáánigo kwégawaapa'a máyáambanivo kentávè'a imáyáa é'a arupí umái máyáamba tuwánaraumne. ááéma moóráwai áwí'a Ántípása kentí naaópa'a Sáátáánigo máyáapa'a ména kesáái arupí umái simátíma maena iyúwasa tuvúwúwana puwú-kanaavimba íma kembá siyúwáamba kesé aráápamai máyáawe.

14 mirán-káwé'á umái máyáamba tuwánáúndanivo kaumbo-káé-tantaa'o tokáantave'a íma aamoí kwéumatinkaumne. naaóvá'ó moóráwai áwí'a Péramu sáwí'o uróntemba keinárawapinkemba évakarawai mirá kwéowe. Péramuma moóráwai áwí'o Pérékumba agaráárankowana kwemá Ísareri-kwaasi sáwí-ampa'a agaráátinkowasa kampar-ísóígónká'á póíma tuvúkésa toóni'a umái kwénesa á'owa a'owa awainínkóe awaikóe umóyáni'a uráawe. keinárawapinkemba évakarawai mirá-sáwí-ámbá kwéagaraatinkaawe.

15 miráumai keinárawapinkemba évakarawai Níkórásí-kwaasiti sáwí-amba kwéagaraatinkaawe.

16 mindáyave'a misáwí-ámpá'á tuwé'a kesópa'a teró. ímo mirámó íya'o é'a sáwíyanka'a kentópa'a kumé'a taánasataneimo káráantemba sóipinken-tanasatanei minkwáási karánaumne.

17 ísáawai pó'a Áánütun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawé'á oró. sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawaima kwíyómpaken-tomba tímé'a kwayán-óntámbá minóntánká'á aúná-kwí'a agaimakáin-ontamba tíménaumne. mayánaáowaiye su'mai mináwí'á awánaaowe. mináímbá aúváivimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináímbá Táyátairaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

18 Ísu simásímatuwena séna Táyátairaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino. Áánütú ááninko súranko íraráámbá kwégaisana sisamaima óntambo agaimakáawanamo kasúvintemba sísamaigo miraráámbá uráisa'a maanáímbá simámumpo simámiyo.

19 kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. kentávè'a imáyáa é'a kesé aráápamai mé'a á'owi kwétuwa'naa-e'a íma kembá siyuwé'a asiramái máyáamba tuwánaraumne. ívé'o kwémayaam-bayaigo aiva'ó mairáam-bayaigomba usáyaaitaimba tuwánaraumne.

20 ániwo moórá-yantaari'o kwéontave'a íma aamoí kwéumatinkaumne. naaóvá'á moórá-ininko áwí'a Yésépeo sáwí'o uróntemba keinárawapinkemba moórá-ininko kampa'á séna Áánütun-aai simátimundawai úne simbá íma tínaaemba kwéumamewana kesí kwayó-kwáási sáwí-amba kwéagaraatinkena tí'maena kwégwisasa kampar-ísóígónká'á póíma tuvúkésa toóni'a kwéumandesá á'owa a'owa awainínkóe awaikóe umóyáni'a kwéowa'a íma simái aambá áúnkaawe.

21 minínínkómbá simáme'a tuwániya sé'a amu'makáunana íma tuwéna úwoi tokáiyé.

22 mindáyave'a sé'a kwenkwará kwesé sáwí'o kwéowaigwara'a anómba tí'a índai'a umátinkanaumne kwésune. sáwí'o kwéombo ímo tuwésamo kesópa'o tíya'o é'a súndai'a umátinkanaumne.

23 kwenaráá'maa'o tínkamonasamo puwíyasa Ísóigona kwaási amápa'-mapa'o máyáawai mináímbá ísésa kentávésa sésa kwaási sirumpiné

imáyáawe suwánaraiwaiya póna kawe'ó ondawáiyá kawe'-méyámbá siménaya sáwí'ó iyawai sáwí-meyamba timíniye sénááowe.

²⁴ keinárawa'a Táyátairaa-naopaken-kwaasivinkemba Yésépeon-ai íma taagwiyavé'a Sáátáánigo aúpár-áimbá íma taagwiyavíyawai íma moórá-umbai-yantaa'a timénaumne.

²⁵ Áánútuna árar-aimba tirumpimbá tátoke'a kumónaunda simu'maráaro.

²⁶ sáwí-yantaakomba kwéusayaaitesa kúmóndara'a simátimakaundantembo iyawaiyave'a sé'a marapá-kwáásirá'á kawáá oro.

²⁷ kesivo kentávéna séna kwaásira'a kawáá uwo siráintemba marapá-kwáásirá'á kawáá oro sénaumne. asirayán-tántáá'néimó saweimó tuvántuwaawanamo sáwívari'ó intembá mirámó ésa asiramái kawáá urésa tínkamonaanowe.

²⁸ minkwáási sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawaima moórá-o'a timénaumne. aaváúmá usaráisana kwáyáin-o'a timénaumne Ísu siráimba mináimbá kwesávái siráiyé.

²⁹ Ísu simásímatuwena séna ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawe'á oró. mináimbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

3

mináimbá Sátisi-naopa'a simátimakin-kwasai.

¹ Ísu simásímatuwena séna Sátisi-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáimbá agaimái túwénana awánáino. Áánútun-amamba avakaeté-asirayan-amamba toré'a avakaeté-o'a tokáundawai maanáimbá simámumpo simámíyo. mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. keinárawatavesa sésa Áánútuna kwaásiman-owe sembánivo máyáawaina ááimba tuwánaraumne. Áánútun-ai toíkakene su'mai kwése'a máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a máyáavo

² kentúra'a kárákwiyoro. Áánútun-ai tuwáúnavo sé'a táto'mai kawe'á oró. Áánútu aúranka'a kentí mayái íma arupí-mayain-ivo kentúra'a kárákwiyoro.

³ Áánútun-ai ísámai tátokaan-aimba imáyáa é'a kesópa'a té'a mináimbá kwétaagwiyave'a máero. ímo mirámó iya'ó é'a kumé'a sáwí-meyamba timénaumpo umóyán-kwáásímó tembó ímo ísaraawasamo tentenkáán-umai íma ísarenka'a kumé'a sáwí-meyamba timénaumne.

⁴ ánivo keinárawa'a Sátisi-naopaken-kwaasivinkemba évakarawai íma sáwí'a umái mé'a kawe'ó umáimo máyáan-kwaasi kwayán-únánkwátóiraamba umái máyáamba pó'a kesé ménaaowe.

⁵ sáwí-yantaakomba usáyaaitariyawai miráumai kwayán-únánkwátói úmarea ménaaowe. Áánútu aúrankare kwíyómpaken-kwayo'narawa túrankare miwí túwí'a té'a kesí kwaásiye sé'a miwí túwí'a íma tawígáúvaranaumne. aúnái'a umái mai'mai'á onááon-kwaasi túwí'a agaimákáin-auvai-kwandaavinkemba íma tawígáúvaranaumne.

⁶ ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawe'á oró. mináimbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináimbá Vírátéoviyaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

7 Ísu simásímatuwena séna Vírátéoviyaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáimbá agaimái túwénana awánáino. ó'oran-kwaasi é'a árrair-aine su'mai kwésundawai úne. Tévitimo kárákwironteni'a umái kárákwiyé'a ontarákén-kirá'á kárákwiraunda pó'a usáveraaromo senda-kwáásímó ésa usáveranaaowe. íma usáveraaromo sendawáímó ésa íma usáveranaaowa'a maanáimbá simámumpo simámíyo.

8 mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. ísáaro. aambá kwitinkáúnda pósa íma aambá ítátinkanaaowe. sáwíyan-asirayamba mairé'a máyáambanivo kesáái íma tuwé'a taagwiyavé'a kwaási túranka'a Ísuna kwaási úne sembá tuwánaraumne.

9 évakarawai kampa'á sésa Yútaa-kwaasiya úne sembánivo Sáátáánigo aráái kwégwaraawai imáyáa tíménasa kentópa'a tésa kívairea keinárawatavasa sésa Ísu arumbá tímakaiwaiman-owe sénááowe.

10 kemá sé'a asiramái mé'a simu'máráaro siráunda pó'a miráumai méraawe. amápa'-marava'a máyáan-kwaasiva'a umbai-yántáá'á téna sáwí'a umátinkanimba asiramái mé'a simu'márántave'a kemá kárákwiyonaumne.

11 sáwíyanka'a kumónaunda pó'a kesí imáyáa tavisimái sáwí'a umásinkaiyata kawé'-m'éyámbá íma mayánaumpo sé'a kesáái tirumpimbá tátó'mai kawé'á oró.

12 naamayáambo naambó ésamo áyáántemba sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawai kesivo Áánútuna mono'-náúmpá'á naamayáánkaamba aítinkáánasa aasiyaasi maí'mai'a ónááowe. sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawai tine'á Áánútu áwí'a agaé'a kesúwí'a aúná-kwi'a agaé'a Áánútuna naaór-awi'a agaé'a ónaumne. mindáo'a Yérúsaremu-naopakaan-dao'a imbánivo aúná-nao'a kwíyómpakemba Áánútumpakemba kumíníndao-kwi'a tine'á agayánaumne.

13 ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawé'á oró. mináimbá aúváivimba agaimái simátimíyo Ísu simásímakaiye.

mináimbá Áréótísiyaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

14 Ísu simásímatuwena séna Áréótísiyaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáimbá agaimái túwénana awánáino. árrair-ainkona ááimba kemá é'a Áánútun-aaí arupí umái simátíme'a Áánútu taróruurain-tantaakona ááimba úndawai maanáimbá simámune.

15 mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. kesáái íma siyúwáambanivo tirumpimbá íma asiramái tátokaawe. kesááimo tínaaembo umásiyuwaankakai mirán-kwáásímá é'a ombá kanaán-iyé súsono. kesááimo tirumpimbó asiramáimo tátokaankakai mirán-kwáásímá é'a ombá kawé'án-iyé súsono.

16 kesáái íma siyuwé'a kítoka'a tátokaavo íma anónka'a tátokaamba pó'a kesópakemba tímaránaumne.

17 keinárawa'a kampa'á sé'a kawé'á umái mé'a íma moórá-yantaa'a aáváán-tukáumne kwésembanivo kesúranka'a sáwí'a umái mé'a óísaniyaain-kwaasiraamba é'a unáánkwtóiyain-kwaasiraamba é'a túramba kavíkain-kwaasiraamba mé'a íma awánamai kawer-owaná sirumbá kwéiye.

18 kawer-áimbá simátíménda isáaro. kesópa'a té'a kesópaken-tantaa'a mayánaáontave'a moórá-ontanko áwí'a kóri agaimáimo kawé'ó úmakaan-ontamba meeyámbaranaaowe. unáánkwátóiyaaín-kwaasi tigaeráámbá kwéiye sé'a kesópakemba kwayán-únánkwátói meeyámbaranaaowe. túramba awánamai kawer-ónááontave'a kesópakemba túrankona masawémba meeyámbaranaaowe.

19 kesirumbá tímúnda-kwaasi kesáái kawé'á umái isáígwáe sé'a asémbai kwéarupi-umatinkanaumne. mindáyave'a sáwí-imayaa tuwé'a kesópa'a teró.

20 maisáaro. keinárawate ménae sé'a kwétaae'a timu'maré'a máyaumne. kesimósámba isé'a ontá tisinké'a iyuwó síyawai kemá kesé mé'a toómbá naana'á kesé mé'a toómbá nánááowe.

21 sáwí-yantaakomba kwéusayaaitiyawaiyave'a sé'a kesé kwaásira'a kawáá ónááowe sénaumne. sáwí-yantaakomba usáyaaitare'a kesivowé kwaásira'a kawáá úyantemba kwéusayaaitiyawai kesé kawáá ónááowe.

22 isáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba isámai kawé'á oró. mináimbá aúváívimba agaimái simátimiyo avakaeté-onkona avumpimbá máyowai mináimbá simásímakaiye.

4

Áánútu áwí'a mósá makáan-kwasai.

1 Ísu simásímatuwowa'a awánaawanda kwíyómpa'a ontá tigurówana aiva'ó uwirenkaambo anónka'o súwai simásimena séna kemá máyaundava'a íyína'a aáno paárinin-tantaa'a agarááránkanaumne.

2 avekáámbá Áánútun-amanko kempimbá anómba umásinkowa'a awánaawanda kwíyómpa'a kawááin-avama kwáyowana minká'á moóráwai máyowa'a awánaawanda

3 anekémbá sáma kwégowana taayáná-kwisiyani'a kwéuwana naaerírí'a kwéuwana minávará'á osámbá taayáná-kwisiyani'a umái úkúraa'namankowana kawááiwai máín-ayampa'a avumpimbá kwáyowasa

4 moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-kwaasi kawááuwaiti avamá úkúmarena kwáyowasa minká'á moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-kwaasi anón-kwaasi mésa kwayán-únánkwátói úmaresa mésa anón-kwaasiti kánumo'a óntanko áwí'a kórinei úmakaan-kanumo'a tí'nómpimbá umásokaawe.

5 avumpimbó kawááin-avarakemba tawáomba úwana kwíyónaai kwésuwana awairái kwésuwana mináváóná aúrampa'a avakaeté-omba kwégena minómbá Áánútun-amanko avakaeté-asirayan-amankoman-iyé.

6 kawááin-avaona aúranka'a nonkwaaúmbá ságyan-domba kwáyowasa éiyain-awampa'a éiyaimba túvamaimo máyówai mésa tínaaempare túrampare sáwíva-turamba kwáyówai mésa

7 moóráwai amápar-asirayamba usáyaaitarowai anón-iyankaani'a umái máyowana moóráwai purumakankááni'a umái Áánútuntavai isámai kwétuvu'mai nówai máyowana moóráwai kwaási óikaani'a umái máyowana moóráwai anón-evontaankaani'a umái ayóísántámbá kwétena máyowana

8 minéiyáimbá túvamai máyówai ava'moraé-ayoima kwáyowana amápa-turare ayóí-ándámparé túramba kwáyowasa aasiyaasi aaváyaavimba enónka'a no'wáámba maarán-ímá símae kwéiyesa sésa

Ísóigo Áánútu amápar-asirayankwarawai
ó'oran-kawe'a umái máyáiyē. aiva'á
ména ívékwara'a ména maí'mai'a íníye
kwésesa minímá símaesa íráawe.

⁹ minéiyáimbó túvamaimo máyówai kawááin-avara'a ména aasiyaasi
maí'mai'a íníwaimba áwí'a mósá marésa súwi sésa ó'oran-aaimban-iyē
kwésumba

¹⁰ moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-kwaasi anón-kwaasi kawááin-avara'a
ména aasiyaasi maí'mai'a íníwai aísamaivimba kívaíresa áwí'a mósá marésa
anóndakoman-iyē sésa ti'nónkákén-tántáá'á akwáimai aísamaivimba marésa

¹¹ maarán-ímá sésa

kentáási Ísóigo Áánútu kawenár-úrumba éma amápa-tantaa'a taróruraane.
ímáyá éma amápa-tantaa'a taróruraandayaveta kesáá máyaunanaya
amápa-tantaakwara'a kwáyáiyē. mindáyaveta enáwí'a mósá
kwémareta séta kwaási ená ó'oran-aaimba awánáiyama
asirayáinkwará'á méniyone kwésune
kwésesa minímá siráawe.

5

tavú úmakaan-kwandaaigna kwaasái.

¹ mirá suwa'á awánaawanda kawááin-avara'a máyowai ayáánúrapa'a
tavú úmakaan-kwandaaima évarevar-ayampa'a aúváí kwáyon-kwandaaima
tokéna íma awánaigwae séna avakaeté-sanomba minkwándááír'á
tásuwena tokówa'a

² kwíyómpaken-kwayo'na'a asirayáwáimbá awánaawanana anónka'a
séna nááwa kawenár-úrumba kanaán-umaiya máyaindawaiya misánómbá
tátuwena arírámái awánaniyo súwana

³ kwíyómpakewai marapákéwái kwaántái marupákéwái amáparawai
misánómbó tátuwesamo awánáiyamba uwóví'a onááowe.

⁴ kawe'á umái mésa misánómbá íma tátuwai-kwaasi máyóntavai pó'a ivi'á
táma-tama'a ówána

⁵ minánón-kwáásívínkémbá moóráwai simásimena séna ivi'á táánavo
awánaao. moóráwai Yútaa-andarakewai usáyaaitarawai Tévíti
aísavutantambo uráiwai sáwí-yantaakomba usáyaaitaraimba póna kanaán-
umai misánómbá tátuwena minkwándááímá ariráníye siráiyē.

⁶ súwa'a awánaawanda minéiyáimbó túvamaimo máyówaiye
minánón-kwáásíyē kawááin-avara'a úkúmaresa máyówana moóráwai
sipisípi-araakaawai kawááin-avara'a ména tuvúwúwana puwéna
usásinkaiwairaamba ména a'nómpínkémbá avakaeté-awaayaamba
kwáyowana avakaeté-auramba kwáyowana mináúránkóná ááimba
Áánútun-amanko avakaeté-asirayan-amamba uráísana Áánútu kwembá
ai'maráísana amápa'-marava'a kunkwénaaiye.

⁷ misípísípi-aráákaawai kentáási sáwí-meyamba mairáiwai téna kawááin-
avara'a máyowai ayáánúrapakemba tavú úmakaan-kwandaaima mairéna

⁸ minéiyáimbó túvamaimo máyówaiye moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-
anon-kwaasiye sipisípi-araakaawai aísamaivimba kívaíresa uwiremba
tátokesa óntanko áwí'a kóri-ontandei úmakaan-taave'a tátorowana
mimpímbá áséi-kwiyumba ún-kanama kwáyowana minkánáóná ááimba

Áánútuna kwaási kwempá'ó námúnaamo kwéseмба mináséi-kwíyúmbá kwéisaintemba námúnaamo sembá kwéisaiye.

⁹ aúiná-ima maarán-ímá sésa

embá tuvúwówa puwéma usásinkaanda mindáyavai sáwí'o umáimo máyáampinkemba tí'mai Áánútunde-i'a umátínkaraane. amáparakun-andavinkemba évakarawai kwétire ó'on-o'on-aimbo kwésen-kwaasivinkemba évakarawai kwétire ó'on-o'on-kuwara-kwaasivinkemba évakarawai kwétire amápa'-maravakemba évakarawai kwétire mirá kwéondayavai kawenár-úramba po kanaán-umai misánómbá tátuwe kwandaaimá arirányone.

¹⁰ kawáái'a umátínkaraanasa Áánútu kentáási Ísógona mayáímá maésa marapá'á mésa kwaásira'a kawáá ónááowe. mindáyavai misánómbá tátuwe kwandaaimá arirányone sésa minímá siráawe.

¹¹ suwa'á awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'narawa'a ávááraumai sáwíva'a uwa'á ima kanaán-umai táampaawanda-kwaasi mésa kawááin-avara'a minéiyáimbó túvamaimo máyówaiye úkúmaresa mésa

¹² maarán-ímá anónka'a sésa

sipisípi-araakaawaimba tuvúwówana puwéna usásinkaiwai kawenár-úraban-iyé. mindáyavena póna kwená asirayánkó kwaikwai'a isaná kawé-tántá'á máraísana kwená kawer-ímáyáágó kwaikwai'a isaná kwaásira'a kawáá úmae kwéiyisana kwenáwí'a anómba isaná kwená ó'oran-aaimba kwaikwai'a isatá kwenáwíta mósá kwémaraumne kwésesa mirán-ímá suwa'á ísaraumne.

¹³ minkákémbá kwíyómpakewaiye marapákéwáiyé kwaántái marupákéwáiyé uwí-nómpinkéwáiyé maarán-ímá sésa kawááin-avara'a máyáiwaine sipisípi-araakaawai kentáási sáwí-meyambo mairáiwaine túwí'a mósá maréta túwí'a anómban-iyé kwésunanaya kentí

ó'oran-aaimba kwaikwai'a ínana kentí

asirayámbá kwaikwai'a íníye

kwésesa mirán-ímá suwa'á isááwánasa

¹⁴ minéiyáimbó túvamaimo máyówai sésa árair-aimban-iyé suwasá minánón-kwáásiyómbá aísamaivimba kivaíresa kwená imáyáa ésa áwí'a mósá makáawe.

6

Ísu misánómbá tátukain-kwasai.

¹ kwená imáyáa mósá márówa'a awánaawanda sipisípi-araakaawai kentáási sáwí-meyambo mairáiwai aiva-sánómbá tátuwówana minéiyáimbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai anónka'a kwíyónaairaamba umái séna tiyó súwa'a isé'a

² awánaawanda moórá-poigo áwí'a ósimba kwayán-ósínkómá moóráwaimba ayáá'maena túwana imá ayáámpimba tokówana moóráwai usáyaaitaraiwaina kánumo'a ámakowana usáyaaitaraiwai namuro-kwáási usáyaaitanae séna kúwa'a awánaruumne.

³ minkákémbá kentáási sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwówana minéiyáimbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai séna tiyó súwa'a isááwánana

4 moórá-poigo áwí'a ósimba naaeyayán-ósínkómá moóráwaimba ayáá'maena túwana taánasatama aména asirayámbá amúwana taumó karáí-yántáá'á ivá kwétuwowasa áái'a tiyésa tínkankaawe.

5 minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowana minéiyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai séna tiyó súwa'a isé'a awánaawanda moórá-poigo áwí'a ósimba avután-ósínkómá moóráwaimba ayáá'maena túwana sikerimá tokówana

6 minéiyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai ayawaimá táinana sáwíyan-tomba kwénintavena séna moórá-tawai-kigaugona meéyán-tómbá sáwíyan-tomba maésa moórá-mora-umai mayánááowe. masawémbo atiyén-taeramba mintáímá íma sáwí'a ínáyone. ándágo arampinkémbá anombá kwénaan-kigau íma sáwí'a ínáyone siráíye.

7 minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowana minéiyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai séna tiyó súwa'a isé'a

8 awánaawanda moórá-poigo áwí'a ósimba terávu áumaisan-osinkoma moóráwaimba ayáá'maena túwasa minkwáásígó áwí'a púwówe suwaná kwenánaaemba túwai áwí'a púwón-ayampare siráawe. amápa'-marama éiyainka'a taaínkaar-éna asirayámbá tímúwasarai moóráva'a kwégwesarai tínkambae kuyasá púwúwana ayawaimá tówana toómbá íma úwasa púwúwana tí'a kwéuwasa púwúwana aváá-póiyónkó kwaási kwévowasa púwúmba tuwánaraumne.

9 minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowa'a awánaawanda Áánútuntavesa ísámaimo póimo tuvú'máímo agáyón-onta-taareigona améndaampa'a kwaási timankó méraawe. minkwáásíyómbá Áánútun-ai kwésimatima'maesa kwéiyuwasa áwáá'a tiyésa tínkamuwasa pukésa

10 anónka'a sésa Ísóigoo asirayán-úramba kéné ó'oran-kawe'a umái mé árair-ainkona ááimba po marapá-kwáási sínkankaawai nósa-tawai anondá aaí simátinke sáwí-meyamba tímíníyono suwaná

11 moóráwai kwayán-únákwátói moórá-mora-umai kwétimena séna sáwíyanka'a timu'maréwasa keinárawa'o Áánútuna mayáímó mairáantemba Áánútuna kwaási mirá kwéomba tínkamiyasa puwíyana ánásaina'a miwítí sáwí-meyamba tíménaumne siráíye.

12 minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowa'a awánaawanda anóm-barima tówana aaváúmá avuwúwana avután-ampaantaraamba úwana kwíyómba naaerírí'a úwana

13 anón-unda torówana taaéramba ímo ávumo karón-taeramba kútúmaena marapá'á kumúnten-umai o'á kásímaena marapá'á kunkáíye.

14 kwátóimo tavú úmáráantemba sokón-tawaai tavú úmarena aúyokuwana amápar-omare nonavuvumpa'-máráwé moóráva'-moravata uráíye.

15 marapá'á kwaásira'a kawáá uráawaiye anón-kwaasiye i-kwáásítí anón-kwaasiye óísankwara-kwaasiye asirayánkwará-kwáásíyé ó'owiti mayái kwémaesa íma meéyámbá kwémayaawaiye úwoi kwénaaon-kwaasiye amáparawaiye omákare óntampine muri-áivíné aúpá'á mésa

16 omákontavaiye óntankontavaiye sésa kawááin-avara'a máyáiwaiye sipísípi-araakaawaiye suwánésarai áwáá'a siyéyavaiyaanivo augwímae siráapaaro.

17 áwáá'o siyi-kánáá tísatá íya aseránaumpo augwímae siráápaaro sumbá ísaraumne.

7

Ísareri-kwaasi 144,000 kwaasi méraan-kwasai.

1 isé'a minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'narawa'a éiyaimba mésa amápa'-maragona éiyain-ayampa'a mésa marararé taairaré uwi-nónkáré úndáma toráivo sésa tátokowa'a

2 awánaawanda kwíyómpakemba moórá-kwayo'na'a aaváúmó usópakemba téna agayái-yántáá'á Áánútu asirayánkwáráwáindéi toréna minéiyáindárau tááyena Áánútumo marawé uwi-nóné sáwí'a ónááon-asirayamba tímakon-eiyaindarau tááyena

3 anónka'a séna marawé taaiyé uwi-nóné íma sáwí'a é'a amu'makéwata Áánútuna mayái-kwáásí túwayaanka'a aúvái agaimáráanata keinárawa'a naaémba marawé taaiyé uwi-nóné sáwí'a oró súwa'a isááwánana

4 séna Ísareri áánimbaa'a tísavutantambo uráawai túwayaanka'a Áánútuna aúvái agaimakáawai táámpamai séna 144,000 kwaasin-owe.

5 minkwáásí Yútaan-andaraken-kwaasi 12,000 kwaasi uwasá Árípenin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Kátaan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá

6 Ásan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Návatarain-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Mánásaan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá

7 Símiyonin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Áríváiin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Isakááan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá

8 Sépiyuraanin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Yósépin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Pénisaminin-andarakemba 12,000 uwasá miráumai-kwaasi Áánútuna aúvái túwayaanka'a agaimakáawe súwa'a ísaraumne.

Ísu Káráisitina kwaásiti kwaasái.

9 isé'a minkákémbá awánaawanda sáwíva-kwaasi íma kanaán-umai táámpaawanda-kwaasi mésa amápa'-maravaken-kwaasi amápar-akun-andaraken-kwaasi ó'on-o'on-kuwara-kwaasi ó'on-o'on-aimbo kwésun-kwaasi mésa kawááin-avaona aúrampa'a mésa kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai aúranka'a mésa kwayán-únánkwátói urésa aamoí kwéuntavaiye sésa kwáátaan-anama tokésa

10 anónka'a séna Áánútu kentáásí Ísóigo kawááin-avara'a máyáiwaiye kentáásí sáwí-meyambo mairáiwaiye sáwí'o umáimo máyaundavinkemba kawer-ámpátá mégwésinkaaiye suwasá

11 kwíyómpaken-kwayo'narawa'a amápa'a kawááiwai máin-ayampare anón-kwaasiye éiyaimbo túvamaimo máyówaiye úkúmaresa mésa kívaíresa Áánútuna imáyáa ésa áwí'a mósá marésa

12 sésa árrair-aimban-iye séta Áánútu áwí'a mósá kwémaraunanaya kwená ó'oran-aaimba kwaikwai'a isaná kwená kawer-ímáyáágó kwaikwai'a isatá kwentáveta súwiya kwésunanaya kwenáwí'a anómba isaná kwená asir-ayánkó kwaikwai'a isaná kwaásira'a kawáá úmae kwéiyisata árrair-aimba iyéyá kwésune siráawe.

13 minkákémbá anón-kwaasivinkemba moóráwai sísa ena séna kwayán-únánkwátói uráan-kwaasi náávakena nááwa'iyó súwa'a

14 kemá sé'a anóndakoo kemá íma ísaraumpo emá ísaraane séwánana kwemá séna miwímá anón-umbaima tíméwasa Áánútumba íma auwésa asíramái méraawe. unáánkwátóimo sese owanamó kawe'ó kwéintemba miwímá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai puwúwana naaemá kunkáimba pósa kwayán-únánkwátóiraamba úmaresa kawe'á umái máyáawe.

15 mindáyavesa Áánútu kawááin-avaona aúrampa'a mésa aaváyaavimba eénáinka'a no'wáamba kwenópa'a kwená mayái mayái'-mayai'a kwéowe. kawááin-avara'a máyáiwai miwí tapáinana

16 íma ókwara'a táái tinkéna nontáváígwárá'á íma tinkáinana miwí tine'á íma aa'á kéna íma koko'á ínasa kawe'á umái ménaaowe.

17 kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai kawááin-avaona avumpimbá máyáimba póna miwírá'á kárákwiyena tí'maena kawe'-nómpá'á mótkáinasa minkáwé'-nómbá nésa maí'mai'a ónááowe. Áánútu miwí tí'numá uwátiyuwainasa íma ivi'á táiyana moórá-yantaa'a íma aaváán-tuwáiyamba kawe'á umái ménaaowe anón-kwaasivinkemba moóráwai simásimakaiye.

8

naae-sanomba tátukain-kwasai.

1 simásimatuwuwana sipisípi-araakaawai kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai naae-sanomba tátuwuwana kwíyómpa'a sáwíyanka'a íma aai sésa íma túwaaí kwésuwa'a

2 awánaawanda Áánútu aúranka'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'a avakaeté máyówana moóráwai avakaeté-uwiremba tímúwasa maisorésa máyówana

3 moóráwai kwíyómpaken-kwayo'na'a kawááin-avaona egwaa'á taména áseí-kwiyumba ún-kanama agáyón-taareira'a taména óntanko áwí'a kóri-ontandei úmakon-taave'a torówana áseí-kwiyumba ún-kanama agayáínkwáe séna sáwíwa-kanama aména séna Áánútuna kwaási kwempá'ó námúnaamo kwésen-ainkwara'a kwéisaiye súwana

4 tátokon-taavepimba agaimarówana úmúmba iyúwana Áánútu iséna kwená kwaási námúnaamo sun-áínkwárá'á isówana

5 minkákémbá mintáávé'á mairéna taareirákémbá iráámba maimái mintáávépímbá marówana iramá kówana marapá'á tuwówana kwíyónaai kwésuwana awairái kwésuwana tawáomba kwéuwana anóm-barima taráiyé.

avakaeté-uwirenkona kwaasái.

6 maríma tówasa minkákémbá minávákáeté-kwayo'narawa'a kwíyómpakewai uwiremba tuvuwíyanesa to'mayaa uwaná

7 aivakéwai uwiremba tuvuwúwana kaaígwara iragwárá naegwárá'á tuwówana marapá'á kuména moórá-ayampa'a maragwárá taaigwárá amápa'a owáígwárá'á iramá kagúwana kaer-áyámpá'á taaigwárá maragwárá'á kawe'á uráiyé.

8 úwana miwá ánaaemba moóráwai uwiremba tuvuwúwana anón-tantaa'a omákaan-tantaa'a iramá kamái kará'maena uwi-nómpímbá kumúwana kaer-áyámpá'á kawe'á úwana moórá-ayampa'-nomba naaeráámbá úwana

9 mináyámpá'á máyówai amápa'a púwúwana nompí-sípí amápa'a tawísimai ánásasukaiye.

10-11 ánásasuwwana minkáé'nárai tínaaemba moórawai uwíremba tuvuúwana oómbó kúraráantemba anón-oko áwí'a ikaa'á vain-ó'án-iye suwaná kwíyómpakemba kásímaena nompákwará nonayumpinkwará'á kumúwana mindómbá ikaa'á wówana kaer-áyámpá'á nombá kawé'á úwana moóra-ayampa'a nombá ikaa'á wówasa sáwíva-kwaasi nésa pukáawe.

12 púwúwana minkáumbónarau tínaaemba moórawai uwíremba tuvuúwana aaváúmá kwíyómba o'á kaer-áyámpá'á kawé'á úwana moóra-ayampa'a túnkuwana aaváyaavinkemba sán-karéna aaváúmá toráétáapa'a marówana túnkena no'wáán-avuntamba sán-karéna eénáinka'a túnkena mirá úwa'a

13 awánaawanda anón-evontaanko sanaan-úrumba araravámaena kwénaaena anónka'a séna kaumbo-sáwí-méyámbá marapá-kwáásítópa'a kuména kwíyómpakemba kaumbonarau úwoi máyáamba pósa mindáraumo uwíremo tuvuvíyana marapá-kwáásítópa'a sáwí-meyamba kumíníye súwa'a ísaraumne.

9

1 isááwánana minéiyáíndarau tínaaemba moórawai uwíremba tuvuúwa'a awánaawanda kwíyómpakemba moóra-o'a kásímaena marapá'á kunkón-okomba moórawai kíma aména maipímbá avéúmba íma kwáyom-baikaken-kíma amúwana maimaéna

2 mimbáikóná ontá tisuwówana kígaumo ésamo agáyáawanamo anón-umumbo intembá mimbáipínkémbá iyéna aaváúgwará kwíyónkwara'a mói úyatuwuwana

3 minúmpínkémbá a'nórimbá marapá'á kuména taairaaú'ó kavúwówanamo títemo intembá miná'nórintónkó mirán-ásíráyámbá torówana

4 miná'nórintóntávéna moórawai simátiména séna taaigwará owáigwará karaan-tantáákwará'á íma né'a Áánútuna aúvái túwayaanka'a agaimakáan-kwaasi íma tiyé'a Áánútuna aúvái túwayaanka'a íma agaimakáan-kwaasi tíyáaro.

5 íma puwígwaívo íma anónka'a tiyé'a éva'aasei-kwiyonka'a tiyáiyana tí'a íno. taairaaú'ó kavúwówanamo títemo intembá mirá tí'a íno.

6 minkánáávímbá títe ínasa puwónaumne síyambanivo puwónááon-amba avakáá uwááesa túvamai ménaaowe siráíye.

7 súwa'a awánaawanda miná'nórintónkó moóra-poigo áwí'a ósínkaan-a'norintomba mésa áái'o tiyáíyanesa to'mayaa ésa kwaásiraan-toi'a kwáyowasa ti'nómpímpá'á óntanko áwí'a kórinei úmakon-kanumo'a kwirówana

8 miwí ti'nóntáu ayáátáá'a aarai ti'nóntúraamba úwana miwí túwáyaamba asirayámbá anón-iyanti túwáyaankaamba úwasa

9 tíntara'a asirayán-kwéú'á kausokésa áái'o tiyánáesamo tiyáántámbo taantembá miná'nórintónkó tiyóísántámá kwétesa

10 miwí tíméraampa'a kwaivain-áwáyaankaamba ésa kwaásimo vaawanamó títemo intembá éva'aasei-kwiyonka'a mirán-ásíráyámbá tokáawe.

11 miwítí anóndako avéúniyaai-maika'a kárakwirowai áwí'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba Ípíru-aimpinkemba Ápátono suwasá Kíríki-kwaasi tááivinkemba Ápóriyono suwaná mináwikóná ááimba sáwí'a umásúwáiwaiman-iyé siráawe.

12 kemá Yóni awáné'a sé'a aiva-sáwí-méyámbá ánásaimba póna kae-sáwí-méyámbá kwáyáimba póna paáriníye kemá Yóni súne.

13 kwíyómpakendarawa'a éva'aaseinarawa'a uwíremba tuvúkáawana miwí tínaemba moóráwai uwíremba tuvuwúwana Áánútu aúranka'a kóri-ontandei úmakon-taareira'a évarevar-ayaairakemba aagíowé su'mai súwa'a isááwánana

14 minkwíyómpákén-kwáyó'ná'á uwíremba tokówaintavena séna anón-donko áwí'a Yúvérétísi-nompa'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'a éiyaimba ándávakemba ayútinkao súwasa

15 amu'ma'máesa kwéiyuwana minkánáá túwana ayútinkowasa kaer-áyámpá'ó máyón-kwaasi tiyuwésa moórá-ayampa'ó máyón-kwaasi tínkamonasaya puwígwaé sésa kuwasá

16 áái'o tiyánááon-kwaasi ósin-arósáanumpimba kun-kwáásímó táámpomba sáwíva'a 200,000,000 kwaasiman-owe isé'a

17 kaainkáání'a umái awánaawanda sáwívar-osin-arosaanumpimba máyón-kwaasi tínkaava-kweu'a naeeyayáné sokóne terávuwe mirán-kwéútómbá araa'naanurówa'a awánaawanasa ósin-ti'nóntómbá anón-iyán-a'nonkaamba asirayán-ti'nóntómbá kwáyowana tóipinkemba iramá kéna úmúmba éna sáwí-kwiyumba kwéena mirá kwéuwasa

18 kaer-áyámpá'ó máyón-kwaasi tiyuwésa moórá-ayampa'ó máyón-kwaasi tóipinken-tantaa'nei tínkamuwasa pukáawe.

19 minósintómbá íma tóipine su'mai asirayámbá torésa timéraampakwara'a iraankavayaan-á'nónkáámbá asirayámbá tokésa kwaási vovasá pukáawe.

20 vovasá púwúmbanivo túvamaimo máyón-kwaasi miwítí sáwí-mayaima íma tuwésa kwaántá-kwaasiyonti imáyáa mósá marésa ó'on-o'on-ontandei taainéi úmakon-tantaatavesa kesí ísóigowe sésa íma aúramba awánéna íma aái iséna íma kwénaain-tantaakontavesa kesí ísóigowe sésa imáyáa mósá ma'maé kwéiyesa

21 miwítí sáwí-mayai íma tuwésa tínkamuwasamo púwóni'a uwasá pukaa'á kwéagayesa uwaa'á kwévesa aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaakwarar-umoyane kwéesa mirá úmae iráawe.

10

sáwíyan-kwandaagiona kwaasái.

1 mirá úmae iyúwa'a minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'na'a asirayáwái kwíyómpakemba kuména ainánkó káátarowana a'nónká'á osámbá tawenówana aaváúmó kumperénamo aúgáyáagayaamo intembá óikakemba mirá kwéuwana naamayáánkakembo iramó kwégaintemba mirán-áisámáimá kwáyowana

2 sáwíyan-kwandaai arírámai ayáámpimba tokéna ayáánúrapar-aisamaima uwi-nómpímbá támarena ayáánépar-aisamaima marará'á támarena

3 kwaási inkáiséeraan-kwa'a túwana kwíyónaai avakaetéra'a súwa'a

4 avakaetéra'o kwíyónaaimo sún-aimba aúvávimba agayánae kwéowanana moóráwai kwíyómpakemba simásimena séna mináimbá aúpá'a kwáyáivo íma aúvávimba agayaaó súwa'a

5 minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'na'a moórá-aisamai marará téna moórá-aisamai táá'mai uwí-nómpímbá ténamo úwai ayáámba mósá tuwéna

6 Áánútuma aasiyaasi mai'mai'a íníwai aúranka'a kwíyóne mivá'a kwáyáin-tantaare marawé mivá'a kwáyáin-tantaare uwí-nóné miwán-arumpimba kwáyáin-tantaare úmakowai aúranka'a asiramái séna íma ókwarata amu'maránaunanaya paárinin-kanaama kwétiye.

7 naaóv'á Áánútu kwená kwayó-kwáási kwenáái simátímakowaiyavena séna aúpá'a tukáunda-aimba paáriníye siráimba ava'moraénarawa'a kwíyómpakendarawa'a uwíremba á'a tuvúwómbo póna tínaemba moóráwai uwíremba tuvuwínana mináimbá paáriníye siráíye.

8 minkákémbá kwíyómpakewai simásímakowai simásimena séna moórá-aisamai marará téna moórá-aisamai táá'mai uwí-nómímbá ténamo iwái ayáámpinkemba sáwíyan-kwandaai aríráyokaimba komayaaó súwa'a

9 kwenópa'a kwé'a sé'a sáwíyan-kwandaai simiyó séwánana séna maimái naaó. enóipimba taakáámbá ínana enarumpimbá ikaa'á váníye súwa'a

10 minkwándáái maimái násuwaawanana sóipinkemba taakáámbá úwana sirumpinkémbá ikaa'á wówana

11 minkákémbá simásimena séna moórágwara'a Áánútun-ai simátiminyone. ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwéesen-kwaasiye kawáá-kwáásígwáraré Áánútumo ínín-aimba simátiminyone simásímakaiye.

11

Áánútun-ai simátímakaaayan-kwasai.

1 simásímatuwowana moóráwai naambó agambatuwésamo on-ándámá siména séna Áánútuna mono'-námbá koagambaré póimo tuvú'máimo agáyáan-ontan-taree koagambaré Áánútuna imáyáa kwéon-kwaasi táámpe

2 ánivo naamáúva'a íma agambaré ivá túwénasa úwoi-kwaasi íma Áánútuna kwaási tésa minkáwé'-náópa'a sáwí'a úmae iyónááomba kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba maisuwésa ánásanaomba mindáyavai naamáúva'a íma agambaraaó.

3 kae'nárai asirayámbá timé'a ti'maráanasarai kwésarai tirumbá kwéoyantavesarai avután-únánkwátói urésarai 1,260 kanaara'a kesáái árai'a simátíma'maesarai iyóyááoiye simásímakaiye.

4 Ísóigo marará'á kárákwiraiwai aúranka'a kae-táimá mintáígo arampinkémbá masawémba kwéatiyen-taima kwáyáísana mintáígoná ááimba minkwáásírái óye. Ísóigo aúranka'a kaer-ómbá kúra'maraisana kwáyáísana minónkóná ááimba minkwáásírái óye.

5 minkwáásíráiyávésamo sésamo sáwí'a umátinkanae síyanamo éna mindárai tóipinkemba ira-ausankó miwítí namuro-kwáási kavuwíniye. minkwáásírái sáwí'a umátinkanae síyawai mirámó iyamba kavuwínasa puwónáowe.

6 Áánútu mindárai asirayámbá timúwasarai aa'á íma tíno síyanaraimo éna Áánútun-ai kwésimatimiyán-kanaavimba íma aa'á tíniye. nonkóntávésaraimo naae-nómbá auvuwómó síyanaraimo éna mirá íniye. tí'a inomo sésarai amápar-umbai-yantaa'a kwaásitopa'a tínor-aimo síyanaraimo éna mirá íniye.

7 mirá ínasarai mindárai Áánútun-ai simátímatuwaiyana avéúmbó ímo kwáyáim-baikakewai téna áái'a tiyéna usáyaaitainasarai puwíyana

8 anón-daopa'-marupa'a mindárai túma kwéniye. kentí Ísóigo taaira'á pukáipa'a mindáoko áwí'a aúpá-kwí'á Sótómu-naopare Ísipi-naopare mivá'á mindárai túma kwáyainasa

9 ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye amápar-akun-andaraken-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésen-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasiye tóyo esa mindárai túma taawánésa sésa íma utaró kwésiyana kaumbo-táwai umái éiyainkomba kwáyá'wái íniye.

10 Áánútun-ai simátímakaayandarai marapá-kwáásiyávésarai sáwísawaa kwéowe séyááoyan-ainko tirumbá sáwí'a íniye. mindáyavai mindárimo puwóyááoyantavena tirunkó kawé'á inasa aamoí ésa amápa-tantaa'a kwenamín-kwenamimba ónááowe.

11 minkáúmbó-táwai umái éiyainkomba kwáyá'wái Áánútu mindárai tááma tímínasarai usásinesarai méyasa tuwánésa táátavai íyana

12 kwíyómpakemba moórawai anónka'a simátimena séna maavá'á íyókaiyo sínasarai ainámpimbá iyiyasa kentí namuro-kwáási tuwánáiyana

13 mirá-íya-tawai anóm-barima táinda anón-daopa'a avaréiyain-ayampa'a úwoi máyaiyasa moórá-ayampa'a naambá tawisínaawisi umái sáwíva-kwaasi 7,000 kwaasi puwíyasa úwoimo túvamaimo máyaiyan-kwaasi tiyántámbá kwétainasa táátavai kwéesa Áánútuntavai kwená ááimba ó'oran-aaimban-iyé sénááowe.

14 kemá Yóni mirán-kááíní'a awáné'a sé'a mirá umbá póna kae-sáwíméyámbá ánásowana naae-sawi-meyamba sáwíyanka'a tíniye súne.

naaén-uwiremba tuvúkáin-kwasai.

15 minkákémbá kwíyómpakendarawa'a ava'moraénarawa'a uwiremba tuvúkáawana miwí tínaaemba moórawai uwiremba tuvuwúwa'a isááwánasa kwíyómpa'a sáwívarawai sésa

marapá-kwáásirá'á kawáá uráawai ánásaawasarai kentáási Ísóigoe usásinankaiwaiye aasiyaasi kawáá úmae iyóyááoiye

16 suwasá moórá-kwai aiyayaan-umai éiyain-anon-kwaasi Áánútuna egwaa'á kawááuwai máyón-ayampa'a mésa aísamaivimba kívaíresa kwená imáyáa ésa áwí'a mósá marésa

17 sésa

Áánútu Ísóigoo amápar-asirayamba tokáandawai aiva'á mé ívékwarawa'a máyaandawai e sáwívar-asirayamba toké kwaásira'a ááimba ásámai kwégawaa ónda póta súwiya kwésune.

18 amápa'-maravaken-kwaasi embá áwá'á'a kwéaeewa ívé'a miwímó áwá'á'o tiyíniyonda-kanaama kwétiye. pukáan-kwaasi miwí táái tísaá umai isé ená kwayó-kwáási enáái simátímakaawaiye anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye miwí ená imáyáa mósá marésa enáwí'a mósá máraawaiye kawé'-méyámbá tímé marapá'á sáwí-mayai mairáawai sáwí-meyamba tímíniyone

siráawe.

¹⁹ suwaná minkákémbá kwíyómpa'a Áánútuna mono'-nánkóná ontá tigúwa'a awánaawanda mimbónó'-náúmpá'á kawe-ánáveumba kwáyowana naaóvá'ó Áánútumo Mósesimbo simámakon-amaambo siyáánkai-amaambo óntan-kwandaaira'o agaimái mimpímbó makón-anaveumba awánaawanana kwíyónaai kwésuwana tawáomba kwéuwana anón-awairai kwésuwana anóm-barima kwétowana anón-kaiyaramba kwégumuwana mirá kwéuwa'a awánaaumne.

12

aaraigónté arááinkóntéi kwaasái.

¹ awánaawanda kwíyómpa'a umásitai'a éna kwaási agaráátinkai-umasitai'a maarán-úmásitái'a éna moórá-ininko máyowana aaváúgó kwená unáánkwtóiraamba éna áúgomba ánaán-kwirowana máyowana kwíyónko aísamai-andampa'a kwáyowana a'nómpímbá kánumo'a kwáyowana minkánúmópímbá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-o'a kwáyowana

² ámúkwara'a máyowana kwená kanaamá túwana iyámpói ankáindayavena áí'a úwana kwáá'a túwana

³ minkákémbá kwíyómpa'a moórá-umasitaikwara'a éna kwaási agaráátinkai-umasitai'a maará éna arááímbá anón-araaimba ména naeayán-áúgwára'á ména avakaeté-a'nomba kwáyowana a'nómpinkémbá siyáánkai-awaayaamba kwáyowana usáyaaitaraiwaina kánumo'a avakaeté-kanumo'a a'nómpímbá kwáyowana

⁴ kaer-áyámpákén-ó'á tuwéna moórá-ayampaken-o'a améraandei kwíyúmai awéntayuwowana marapá'á kumúwana iyámpói ankánín-ininkona egwaa'á ména ankáína'a tuvú'-nasuwánáe séna máyowana

⁵ inaamaíyámpói marankówana anón-éna amápa'-maravaken-kwaasira'a asiramái kawáá ínín-iyampoi marankówana Áánútu kárákwíyinintavena miníyámpói ááema mósá tavímairena kwemá kawááin-avara'a móankowana

⁶ minínínkó inkaiséna kavóná-marava'a kwéna Áánútu kwentávéna to'mayaa umánkanaumne sirópa'a koména ayáátááka'a 1,260 kanaama komáyowana Áánútu kawáá uráiyé.

⁷ kawáá úwasa kwíyómpa'a áái'a tiyésa Áánútuna kwayó'nárawaka'a kárákwírowai áwí'a Máikeri kwemá kwená kwayó'náraware arááínkówé kwená kwayó'náraware áái'a tiyówasa

⁸ Máikeriye kwená kwayó'náraware usáyaaitesa kwíyómpakemba arááínkówé kwená kwayó'náraware kwatuwésa

⁹ anón-araainkomba awéntáyukaawe. naaóvá'á marapá'á iraankavayaambá aúkéna kwenáwí'a Sáátááni póna marapá-kwáási kampar-áímbá simátima'maena kwéiyisasa árai'a siyé kwésewana kwaási simuí sáwí'a kwéumatiyuwaiye. kwenté kwená kwayó'nárawate tuwétayuwowasa marapá'á kunkáawe.

¹⁰ kúmúwa'a isááwánda kwíyómpa'a moóráwai anónka'a séna Áánútu aúranka'a ména kentáási kwaásiyavena sáwí-kwaasiman-owe kampa'á símae iráiwaimba awéntayuwaisana marapá'á kúmísana póna Áánútu Sáátáánigo tátokaimpinkemba kentáá mégwésiraiye. kentáará'á kawáá éna asirayán-úrandako póna mégwésiraisata

awánaraumne. Áánútu ai'marówana marapá'á kunkáiwaina asir-
ayántá awánaraumne.

11 Ísu sipisípi-araakaawai miwítí sáwí-meyamba mairáiwai puwúwana
kwená naaemá kunkáimba pósa Áánútun-aaí arupí umái simátíma'maesa
kwéiyesa sínkamiyata puwúnavo-imayaa íma umbá asiramái mésa
Sáátáánigomba usáyaaitaraawe.

12 keinárawa'a kwíyómpa'a máyáawai mináintáv'e'a imáyáa é'a aamoí oró.
ánivo Sáátáánigo marapá'á kumbéna sáwí'a kwéimba pó'a marapá'á uwi-
nómpá'á máyáan-kwaasi sáwí'a umái ménaaowe. Áánútu Sáátáánigomba
tuvuwínín-kanaama sáwíyanka'a tínimba póna Sáátáánigo iséna áyántavena
kwéiye
kwíyómpakewai siráíye.

13 súwana minarááinkó áwí'a Sáátáánigo imáyáa éna kwíyómpakemba
suwéntayuwaisa'a marapá'á kumbáyaumne séna inaamaíyámpóimo
maránkaron-ininkomba kwa'maéna kúwana

14 arááinkó minínínkómbá tuvúwívo séna Áánútu anón-evontaanko
ayóíráámbá kae'á amúwana araravámaena kavóná-marava'a
kwentávénamo to'mayaa umánkaropa'a kúwana Áánútu kaumbo-ímá
umái ava'moraé-kwiyomba kárákwiraiye.

15 arááinkó minínínkómbá kwa'maéna ói'a káá'maena nombá
umpíyankaanana maya'maéna kówinkwae séna kwa'maéna kúwana

16 maragó áwa'naa ena kweyááríka'a maramá kitúwana kwenóipinken-
donko mimpímbá kumúwana

17 arááinkó minínínkómbá áyántavena umánkena imáyáa éna séna
kwenaráá'maatemo é'a áái'a tiyánaumne-imayaa uráíye. kwenaráá'maa'a
miwí Áánútun-aaí isámai kawé'á ésa Ísu siráin-aimba simátíméwaiman-owe.
áái'a tiyánaumne séna uwi-nón-awampa'a to'mayaa umái méraiye.

13

anón-avaa-kwankona kwaasái.

1 máyowana awánaawanda moórá anón-avaa-kwamba uwí-nómpínkémbá
iyéna avakaeté-a'nomba kwáyowana áwáyaamba a'nómpínkémbá siyáánkai
irówana usáyaaitaraiwaina kánumo'a siyáánkai mináwááyáámpímbá
kwáyowana Áánútuntavai simái sáwí'a umánkaron-aimba a'nómpínká'á
agaimái kwimakówana

2-3 kwemá anón-avaar-iyankaamba ména aísamaima anón-iyanko
aísamairaamba kwáyowana ói'a aváár-iyán-óikaamba kwáyowa'a
awánaawanana ááéma moóráwai puwínkwáe séna tuvuwúwana urón-
karevu'a kawáúgun-avima kwáyowana tuvuwúwana íma puwéna úwoi
máyowana arááinkó kwená asirayámbá aména simámena séna marará'á
kawáá úndava'a kawáá uwo súwasa amápa'-maravaken-kwaasi awánésa
táátavai ésa kentáási anóndakoman-íye sésa kwenarááima kwarésa

4 arááinkó anón-avaa-kwankona asirayámbá ámakontavesa arááínkóná
imáyáagwara'a mósá marésa anón-avaa-kwankona imáyáa mósá marésa
sésa anón-avaa-kwanko usáyaaitaraimba pósa íma kanaán-umai áái'a
tiyamánkanaaowe siráawe.

5 suwaná Áánúty mináváá-kwámbá érankowana ména kwenáúma maimaé kwéiyena Áánútumba simái sáwí'a kwéumankowana kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba Áánúty érankowana ména

6 Áánútumba simái sáwí'a umánkena kwenáwí'a simái sáwí'a kwéena Áánútumo máyáipa'a simái sáwí'a kwéena kwíyómpa'o máyáawai simái sáwí'a umátinkomba isááwanana

7 Áánúty érankowana ména Áánútuna kwaásiye áái'a tiyámái kwéusayaaítana amápar-akun-andaraken-kwaasiye ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésun-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasirare kwégawaa úwasa

8 amápa'-marava'a máyón-kwaasi anón-avaa-kwankona imáyáa mósá makáawe. Áánúty maramá íma tarórunonka'a sipisipi-araakaawai kentáási sáwí-meyamba mairáiwai pukáiwai kwená aúváivimba maí'mai'a ónááon-kwaasi túwí'a agaimakáivo mináúváivimba túwí'a íma agairáin-kwaasi anón-avaa-kwankona imáyáa mósá makáawe.

9 kemá Yóni súnnda isáawai pó'a mináimbá isámai kawe'á oró.

10 ándáva'a mótinkanae sésamo ésa mirá ónááowe. tñnkamonasa puwígwáe sésamo ésa mirá ónááowe. mindáyavesa Áánútuna kwaási íma Áánútumba auwé'a kwenká'á aráápamai asiramái máéro kemá Yóni kwésune.

11 minkákémbá awánaawanda moórá-avaa-kwamba maravínkémbá iréna sipisipi-araakaamba umái ména a'nómpinkémbá kaer-áwááyáámbá kwáyowana amósámba arááínkó amósánkaamba éna

12 ké'naan-avaa-kwanko aúranka'a ména asirayámbá kwenkákémbá kwémaena mayáimá kwémaena amápa'-maravaken-kwaasiyavena séna anón-avaa-kwankona imáyáa mósá máraaro séna ááemo moóráwaimo puwínkwáe séna tuvúwúwana úwoi máyowaintavena ké'naan-avaa-kwankontavena mináimbá séna

13 ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaena séna kwíyómpakemba iramá kumuwo súwana kwaási túranka'a kwégumuwana

14 Áánúty érankowana ména ké'naan-avaa-kwanko aúranka'a ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaena marapá-kwáási sáwí-ampa'a tavisimái mégwétiyuwena simátimena séna anón-avaa-kwanko áúwawakaani'a úmaraiyana kwenáwí'a anómba íno séna ááemo moóráwaimo puwínkwáe séna tuvúwúwana úwoi máyowaintavena mináimbá súwasa isésa mirá uwaná

15 Áánúty érankowana ména ké'naan-avaa-kwanko áúwawakaani'o úmárówaimba ááma amúwana aai séna kesí imáyáama íma mósá makáawai tñnkamiyasa púwóro súwasa mirá kwéuwana

16 maravínkémbá usaráiwai asiramái súwasa anón-kwaasiyeúwoi-kwaasiye óisankwara-kwaasiye óisaniyaain-kwaasiye úwoi kwénaaun-kwaasiye ó'owiti mayáimá kwémaesa meéyámbá ímo kwémayon-kwaasiye miráumai-kwaasi anón-avaa-kwankona aúvái agayésa évaka'a túwayaanka'a agáyówasa évaka'a tiyáánka'a agáyówasa

17 évakarawai mináváá-kwánkó áwí'a agáyówasa évakarawai náámpaamba agayésa mindáámpáánkóná ááimba kwenáwí'a agaimáron-kwaasi toómbá meéyán-uwasa ímo mirán-áúvái agaimáron-kwaasi íma toómbá meéyán-uráawe.

18 kemá Yóni sumpo mináimbá kawe'á umái imáyáa oró. kawer-imáyáagwára-kwáási mindáámpáánkóná ááimba isánááowe. mindáámpáámbá kwaásigontavaiman-iyé. mindáámpáámbá 666 iye kemá Yóni kwésune.

14

aúná-ima siráan-kwasai.

1 minkákémbá awánaawanda kentáási sáwí-meyamba mairáiwai moórá-omaka'a minómákó áwí'a Sáiyono-omaka'a máyowasa kwesé sáwíwa-kwaasi mésa kwenáwire avowán-áwire túwayaanka'a agaimakón-kwaasi 144,000 kwaasi máyówa'a

2 isááwánda kwíyómpakemba nosiyarákémbó sintenkáámbá kwésuwana kwíyónaai sintenkáámbá kwésuwana sáwíwa-kwaasimo uwírempo tuvúwówanamo sintenkáámbá kwésuwa'a isááwánasa

3 kawááin-avaona aúrampa'a mésa éiyaimo túvamaimo máyówai túrankare anón-kwaasi túrankare mésa aúná-ima kwésesa marapá-kwáásivínkémbá Áánútu meéyámbakain-kwaasiye su'mai mi-144,000-kwáási minímá kanaán-umai kwésesa

4 miwímá ima aarai-úmóyámbá kwéesa arupí umái mésa kentáási sáwí-meyamba mairáiwai aráái kwégwarowana kwemá kwaásivinkemba meéyábarena Áánútuntavena séna miwímá kesí kwaási ésa ená kwaásigwara'a ombá pósa naaémba ó'on-o'on-kwaasi mirá onááowe kwésuwasa

5 miwímá ima kampar-áímbá kwésesa miwívimbá ima sáwí-aimba kwáyowai mináúná-ímá suwa'á ísaraumne.

kwíyómpaken-kwayo'narauti kwaasái.

6 minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'nako sanaan-úramba araravámaena áséi-kwasai kwaikwai'a ínín-kwasai marapá'á máyón-kwaasiyavena amápa'-maravaken-kwaasiye amápar-akun-andaraken-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésun-kwaasiye ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye miráumai-kwaasiyavena simátimindayavena araravámaena kwénaaena

7 anónka'a séna Áánútu aavimbá maitinkánín-kanaama kwétivo Áánútun-áároi kwéinkaise'a kwentávé'a kwená ááimba ó'oran-aaimban-iyé seró. kwíyómba maramá uwí-nómbá non-úramba taróururawaina imáyáa é'a áwí'a mósá máráaro kwíyómpaken-kwayo'nako siráiyé.

8 súwana kwenánaaembo kwíyómpaken-kwayo'nako túwai séna anón-daoko áwí'a Pépíróni-nao'a tawisínaawisi umásukaiye. mirá úwasa mindáópaken-kwaasi amápa'-maravaken-kwaasi sáwí-ampa'a tavisimái métinkówasa ó'on-o'on-tantaa'a sáwísawaa uráawe minkwíyómpákén-kwáyó'nákó siráiyé.

9-10 súwana minkáé'nárai tínaaembo kwíyómpaken-kwayo'nako túwai anónka'a séna kwaásimo anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'a úmárówaina imáyáawe mósá maráan-kwaasi Áánútu áwáá'a tiyíniye. mináváá-kwánkóná aúváí túwayaankare tiyáánkare agaimakáan-kwaasi Áánútu áwáá'a tiyéna ima sáwíyan-awaa'a tiyínivo anón-awaa'a tiyínasa kwíyómpakemba kawe-kwáyó'nárawa túrankare kentáási sáwí-meyamba mairáiwai aúrankare iramá kwégaipa'a sáwí-kwiyumba ún-ontamba agaimakáipa'a mésa títe kwéinasa ménaaowe.

11 iravínkémbó úmúmbó iyíntemba aasiyaasí títe úmae iyíníye. anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'o úmárowaina imáyáawe mósá kwémaraawai mináváá-kwánkóná aúvái tine'á agaimakáawai íma aagándésa aasiyaasí títe úmaena iyíníye.

12 kemá Yóni sumpo Áánútuna kwaási isáaro. Áánútun-aaí kwétagwiya'e Ísuwe aráápamai máyáawai asiramái máero kemá Yóni kwésune.

13 minkákémbá isááwánda moórawai kwíyómpakemba simásimena séna maanáimbá aúvái-kwandaavimba agayaaó. ívékwara naaénkwara'a Ísóigowe tarúmai máyáawai puwíyanamo éna Áánútu kawé'á umátinkaniye. Áánútun-amanko simásimena séna mináimbá árarir-aimban-íye. ívé'a mayáímá kwémaesa naaémba aagándésa miwítí mayáívínkémbá paárinin-tantaa'a miwív'á kwéniye simásimakaiye siráíye.

kwaásiyavena kwántámai-aimba siráin-kwasai.

14 súwa'a awánaawanda moórawai kwaási-úrandakoraawai kwayán-áinánk'á ména a'nómpímbá usáyaaítaraiwaina kánumo'a kóri-ontandei úmakon-kanumo'a kwáyowana ayáámpimba áwááiyemo tóm-bankara'a kaetám-bánkárá'á tokówana

15 minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako kwíyómpa'-mono'-naumpakemba kunákárúwena ainánk'á máyowaintavena anónka'a séna marapá-tómbá kareparáívo toómbó akaráníyonda-kanaama kwétivo kaetám-bánkárá'á toké akaraao súwana

16 ainánk'á máyowai kwená kaetám-bánkárá'á tokéna mintómbá ákákaiye.

17 akarówana mimbónó'-náúmpákémbá ánaaembo kunákárúwewai kwegwárá'á áwááiyemo tóm-bankara'a kaetám-bánkárá'á tokéna máyowana

18 moórawai kwenánaaemba kwíyómapaken-kwayo'nako irará'á kárákwirawai póimo tuvú'máimo agáyáan-ontan-taareirakemba kunákárúwena áwááiyemo tóm-bankara'a kaetám-bánkárá'á tokówaintavena anónka'a séna marapá'á ándá-aramba ávun-kaivo ená kaetám-bánkárá'á toké minándá-árámbá akaraao súwana

19 iséna minándá-árámbá kárámai makáíye. aísamaivimbo makénamo mapamínanamo anombó kumínanamo uwínín-ayampa'a makáíye. minándá-áránkóná ááimba sáwí-kwaasimo éna Áánútu anón-awaa'a tiyéna ándá-arambo mapámintemba mirá éna

20 ándá-aramba mapánkon-ayampa'a anón-daokona awámpá'á mináyámpákáámbá kwaási tuvúkáiye. ándá-aran-anombo kúmintemba miwítí naaemá kuména kavirayán-dónkáámbá kumeémena kwaási kwénawikena ayáátááka'a kunkáiye.

15

avakaeté-sawi-meyankona kwaasái.

1 kumúwa'a awánaawanda kwíyómpa'a umásítai'a éna kwaási agaráátinkai-i'a úwana sáa'a kówana avakaeté-sawi-yantaa'a kwáyowasa kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a mésa misáwí-yántáá'á timíyonesa kwéesa minávákáéte-sáwí-méyámbá tímatuwaiyanamo misáwí-méyámbó ánásagwinanamo éna Áánútuna áwáá'a ánásanimba awánaraumne.

² awánaawanda nonkwaaúnkáámbá ságayamba kwáyowana évaka'a iraráámbá kwégowasa mindón-awampa'a kwaási mésa íma anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'o úmárowaina imáyáawe íma mósá kwémaraawai kwená náámpaamba tine'á íma agaimakáawai anón-avaa-kwankomba usáyaaitarowai máyówana Áánútu uwíremba tímakowasa tokésa mésa

³ imá sésa Áánútuna mayái-kwáásígó áwí'a Mósesinte kentáási sáwí-meyamba mairáiwainte imá simátinkesa maará sésa

emá Ísóigo Áánútu amápar-asirayamba tokáandawai ená mayái ó'oram-bayai kwémayaanda awánéta sáátavai kwéunaya emá amápa'-maravaken-kwaasira'a kawáá uráandawai ená mayái arupí umái kawé'á umái kwémayaane.

⁴ Ísóigoo ewé su'mai ó'oran-kawe'a umái aoka'á máyaandawaimba pósa amáparawai enáároi inkaisésa ená ááimba ó'oran-aaïmban-iyé sénááowe. ená kawé'-má'yáiyé su'maimo kwémayaanda paáururaisasa kwéawanesa amápa'-maravaken-kwaasi enópa'a tésa ená imáyáa enáwí'a mósá maránááowe non-awámp'á máyówai minímá siráawe.

⁵ suwa'á minkákémbá awánaawanda kwíyómpa'a mono'-náúmp'á Áánútuna aoka'-náúmp'á ontán-tigurówasa

⁶ kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-sawi-meyambo tíménááowai mináóká'-náúmpákémbá kunákárúwesa kwayán-únánkwátói sùgáyáagaya ún-unankwatoi urésa tíntaara'a terávu-timur-anda urésa máyówasa

⁷ éiyaimbo túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai avakaeté-taave'a tímúwasa mintáávépímbá Áánútu aasiyaasimó maí'mai'o íníwaimo áwáá'o títín-tantaa'a kwáyowana

⁸ naaúmpa'o úmúntemo intembá Áánútuna mono'-náúmp'á kwená asir-ayánkówé kwená ó'oran-aaïnkona ságayankowe anómba úwasa kwaási íma kanaán-umai mindáúmp'á kwéiyesa avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-sawi-meyamba tímatuwere sésa mindáúmp'á íma iráawe.

16

Áánútu áwáá'a tkain-kwasai.

¹ minkákémbá isááwánda mono'-náúmpákémbá moóráwai minávákáéténarawatavena anónka'a séna avakaeté-taavepinkemba Áánútu áwáá'o títín-tantaa'a marap'á ayáúsuwaaro súwana

² minávákáéténarawapinkemba aivakéwái kwená táávepinkemba marap'á ayáúsuwowa anón-avaa-kwankona aúvái tine'á agaimakésa kwenáúwawakaani'o úmárowaina imáyáa mósá makáawaitopa'a anón-karevutomba túwawaapimpa'a kówana títe uráiyé.

³ úwana kwenánaembo máyowai kwená táávepinkemba uwí-nómp'á ayáúsuwowa uwí-nónkó púwín-kwaasigona naaeráámbá úwana uwí-nómpinkén-kwámbá putásaraiye.

⁴ putásowana minkáé'narai tínaembo máyowai kwená táávepinkemba nonayumpinká'á ayáúsuwowa naae-nómbá aúkúwa'a

⁵ minkákémbá isááwánda kwíyómpaken-kwayo'na'a nonká'á kárákirowai séna

emá kawer-úramba umái máyaandawai aiva'á mé ívékwar'a máyaandawai
misáwí-méyámbó tímakaanda kawé'á umái arupí uráane.

⁶ ená kwaásiye enáái simátímakaawaiye tínkamuwasa pukáantavai nae-
nómbá aútinkaraane. mindáyavai kawé'á kwée miwítí sáwí-mayaigona
anondá tímakaane nonká'á kárákwirowai súwa'a

⁷ isááwánda moóráwai póimo tuvú'máimo agáyáan-ontan-taareirakemba
séna

Áánútu Ísóigo amápar-asirayamba tokáandawai misáwí-méyámbó
tímakaanda kawé'á umái arupí uráane

siráiye.

⁸ súwana minkáúmbónárau tínaaembo máyowai kwená táávepinkemba
aaváúr'á ayáúsuwowana Áánútu érankowana kwaási tine'ó iramó kain-
tembá aa'á kéna tinepái ó'oraumai kówana

⁹ títe úwasa Áánútumba simái sáwí'a umánkesa Áánútunopakemba
misáwí-méyámbá kwétiye sunbánivo miwítí sáwí-mayai íma tuwésa
Áánútunopa'a tésa kwená ááimba ó'oran-aaimban-iye íma siráawe.

¹⁰ íma suwaná minéyáíndárau tínaaembo máyowai kwená táávepinkemba
anón-avaa-kwanko kwaásira'a kawáá urópa'a ayáúsuwowana túnkuwasa
kwemá kawáá urówai tuní-áyámpá'á mésa títe kwéuwasa kwáá'a kwétesa
timááví túwáayaandeí kwéunkaresa

¹¹ títe kwéuwana karevú'a kwégontavai Áánútumba kwíyómpakewaimba
simái sáwí'a umánkómbanivo íma sáwí-mayai tuwésa kwenópa'a tiráawe.

¹² íma tuwaná minév'á ááséínárawa tínaaembo máyowai kwená
táávepinkemba anón-donko áwí'a Yúvérétisi-nonka'a ayáúsuwowana
mindómbá ká'náguwasa aaváúmó usón-ayampa'-marapimpa'a kawáá
urówaiti aambá kwíyúntavena mindómbá ka'náguraiye.

¹³⁻¹⁴ mindómbá ká'náguwa'a awánaawanda arááínkó óipinkemba
awáímá túwana anón-avaa-kwanko óipinkemba awáímá túwana kampar-
áímbó simátímakowai óipinkemba awáímá túwasa minkáúmbó-áwáígó
tirumpimbá kaumbo-táráváá-kwámbá mésa ó'on-o'om-bayai ímo
awánarom-bayai kwémaesa Áánútuwemo áái'o tíyénesa amápa'-marava'a
kwénaesa kawáá-kwáási tí'maesa Áánútu amápar-asirayamba tokáiwaina
anón-kanaama áái'o tíyénesa tiráawe.

¹⁵ kemá Yóni simátíme'a sé'a Ísu séna umóyán-kwáásímó timbó ímo
ísaraawanamo tintembá íma ísarenka'a kúmóna simu'marésa unáánkwátói
úmaresa máyaiyawai íma unáánkwátói-iyaaaintavesa tigaemá ónááowe Ísu
siráiye kemá Yóni sune. awánaawaanda

¹⁶ minkákémbá kawáá-kwáási tí'maesa moórá-ayampa'a máúpa'a Yútaa-
kwaasi tááivinkemba Ípiru-aimpinkemba Áámagétoni-maravare kwésesa
torupamá méraawe.

¹⁷ máyówana mináv'móráénárawa tínaaembo máyowai kwená
táávepinkemba úndámo torópa'a ayáúsuwowana moóráwai mono'-náúmpá'á
kawááin-avarakemba anónka'a séna amápa'-mayai ánásagwiye súwana

¹⁸ kwíyónaai kwésuwana awairái kwésuwana tawáomba kwéuwana anóm-
barima téna marapá'á kwaási máyónkakene ívékwar'a'o máyáankare mirám-
bárimá íma kwétena

19 anón-daopa'a kaumborá'á maramá kítíraa'a uréna tawákaa'a úwana amápa'-marava'a anón-daopimpa'a tawisínaawisi úwana Áánútu Pépíróni-anon-daopaken-kwaasi sáwí'a umbá Áánútu imáyáa éna áwáá'a tiyéna miwítí sáwí-meyamba anómbe timúwana

20 nonavuvumpa'-márámá amápa'a nawíkasuwowana omátomba arúwáásé umágúwana

21 kwíyómpakemba anón-umbai tain-óntánkáámbá kaaíyaramba kuména kwaási tínkamuwasa Áánútumba simái sáwí'a umánkaraawe. anón-kaaiyaramba anómbe sáwí-meyamba timúntavesa Áánútumba simái sáwí'a umánkaraawe.

17

Pépiróni-kwaasi kwántámai-aimba siráin-kwasai.

1 sáwí'a umánkówana kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-taave'a tokówaivinkemba moórawai simásimena séna tiréna'a eénánká'á nááin-inimba sáwí-meyamba mayáinda agarááránkáano. minínínkóná ááimba anón-daopa'a sáwíwa'-non-awampa'-naopa'an-iyé.

2 mindáoopaken-kwaasimo ó'on-o'on-tantaa'o sáwí'o ombá amápa'-maravaken-kawaa-kwaasi mirá uráawe. uwo'aó'-nómbó nésamo uwo'aó'ó ontembá mindáoopaken-kwaasi sáwí'o ombá ó'on-o'om-baravaken-kwaasi tuwánésa mirá uráawe simásimakaiye.

3 simásímatuwowana Áánútun-amanko kempímbá anómbe umásinkowana minkwíyómpákéwái sí'maena kavóná-marava'a mósinkowa'a awánaawanda moórá-anon-avaa-kwanko moórá-inimba ayáá'marena ména áúwawaa'a naae-áúmá kwáyowana Áánútumba simái sáwí'a umánkaron-aimba ane'á agaimakówana avakaeté-a'nomba kwáyowana miná'nómpímbá áwáayaamba siyáánkai usarówana

4 minínínkóná unáánkwátói évaka'a naae-únánkwátói évaka'a sokón-unankwatoi uréna kwená konaarirí-yántáá'á sáwívar-ontamba tuwéna maimái umásokena kóri-ontandei úmakon-don-anama ayáámpimba tokéna mindón-ánávímbá sáwí-yantaare su'mai ógwitena sáwísawaamo uwáiná ááimba mindón-ánávímbá kwáyowana

5 aúwayaanka'a agaimakéna séna anón-daopa'a áwí'a Pépíróni-naopa'a eénánká'á nááówai tinówa é'a marapá'ó sáwísawaa kwéowai tinówa úne agaimaréna súwana

6 Áánútuna kwaásiye Ísun-aaí simátímakowaiye tínkamuwasa púwúwana uwo'aó'-nómbó nésamo uwo'aó'ó ontembá minínínkó tínkamena uwo'aó'á úwa'a awánaawanda sáá'a kówana

7 kwíyómpakewai simásimena séna íma áá'a kaíno. mináváá-kwánkó minínínkómbá ayáákaimba avakaeté-a'nomba iráísana siyáánkai-awaayaamba kwáyáiwaiye minínínkónté miwítí ááimba simámenaumne.

8 awánaánda-avaa-kwankona ááimba ááéma ména pukáimba póna avéúnyaaím-baipinkemba usásinainana Áánútu ánásasuwaníye. Áánútu maramá íma tarórunonka'a maí'mai'a ónááon-kwaasi túwí'a agaimaréna ímo túwí'o agairáin-kwaasi mináváá-kwámbá usásinainda awánésa táátavai ónááowe. ááéma ména pukáimba usásinanintavai táátavai ónááowe kwíyómpaken-kwayo'nako simásimakaiye.

9 simásímatuwena séna kawer-ímáyáágwáráwái mináínkóná ááimba isanááowe. minávákáété-á'nónkóná ááimba avakaeté-omaka'a minínínkó méraipa'an-iyé. miná'nónkóná ááinkwara'a avakaeté-kawaa-kwaasin-owe.

10 minávákáété-kawaa-kwaasivinkemba éva'aasei kawáá urésa púwúwana moórawai máyáimba póna moórawai aano paárena sáwiyanka'a méníye.

11 mináváá-kwánkó ááemo ménamo pukáiwaina ááimba minávákáété-kawaa-kwaasi tínaaemba kawáá umai méníwai éna minávákáété-kawaanarawakaamba mirá ínana Áánútu ánásasuwaniye.

12 siyáánkai-awaayaamba kwáyáiwaina ááimba siyáánkai-kawaa-kwaasi kawáá-máyái íma mairésa naaemba anón-avaa-kwankona asirayámbá mairésa sáwiyanka'a kawáá onááowe.

13 miwítí asirayámbá kwaásira'a kawáá onááontavesa mimbórá-ímáyáá ésa anón-avaa-kwankona imáyáa kwarésa

14 kentáási sáwí-meyamba mairáiwaimba áái'a tiyáiyana kwemá usáyaaítana amápar-asirayankwara-kwaasi kwená asirayánkó usáyaaítaraiwai póna amápa-kawaa-kwaasira'a kawáá uráiwai póna usáyaaítaniye. tááyena kesí kwaásin-owe siráísasa kwembá íma auwésa kwenaráái kwégwaraawai usáyaaíndara'a kwesé ménaaowe kwíyómpakenkwayo'nako simásímakaiye.

15 simásímatuwena séna awánáánda-nonkona ááimba eénánk'ó nááín-ininko máyáin-donkona ááimba sáwíva-kwaasi amápa'-maravakemba ó'on-o'on-kuwara-kwaasi ó'on-o'on-aimba kwésen-kwaasin-owe.

16 aváá-kwánkóé siyáánkai-awaayaankwarawai awánáándawai eénánk'ó nááín-ininkomba tiyántavesa umánkesa sáwí'a umánkesa unáánkwátói ayú'máyáawana unáánkwátói-iyaaimba máyainasa ama'á násuwesa ayáántamba agaisuwánááowe.

17 Áánútu misáwí-kwáási imáyáa tímúwasa mimbórá-ímáyáá ésa kwaásira'o kawáá í-ásíráyámbá anón-avaa-kwankomba amésa pósa Áánútuna imáyáavinkení'a íyana Áánútumo siráin-aimba paáriníye.

18 minínímbó awánáánda-ininkona ááimba anón-daopakewai amápa'-maravaken-kawaa-kwaasira'a kwégawaa-owain-owe kwíyómpakenkwayo'nako simásímakaiye.

18

Pépíróni-nao'a tawisínaawisi uráin-kwasai.

1 simásímatuwowana awánaawanda moórá-kwayo'nako kwíyómapakemba kuména anón-asirayamba tokéna kwenanekembá marará'á kusá kwégowana

2 anónka'a séna tawisínaawisi uráimba anón-daopa'a áwí'a Pépíróni-naopa'a tawisínaawisi umásuwaisana taraváá-kwántóné ó'on-o-osawi-yantaare mindáópa'a máyáísana sáwí-numawe inkáísén-dumawe mindáópa'a máyáiye.

3 Pépíróni-naopaken-kwaasi ó'on-o'on-tantaa'o sáwísawaamo umbá amápa'-maravaken-kwaasi tuwánésa mirá uráawe. amápa'-maravaken-kawaa-kwaasi Pépíróni-naopaken-kwaasiti sáwí-amba kwakáawe. amápa'-maravaken-kwaasi óísamba tíma'maesa kwénaaun-kwaasi anón-ontamba mayánée sésa Pépíróni-naopaken-kwaasiti sáwí-amba kwakáawe. mindáyavena Pépíróni-naopa'a tawisínaawisi umáguwana kwaási ánásguraawe siráiyé.

4 minkákémbá isááwánda kwíyómpakemba moóráwai séna kesí kwaásiyono. sáwí'o ontembá mirá ováínivo mindáópa'a túwáaro. miwítí sáwí-meyamba máyáavainivo mindáópa'a túwáaro.

5 Pépíróni-naopaken-kwaasi sáwí'a úmae iráamba Áánútu misáwí-yántáá'á imáyáa éna sáwí-meyamba kwétimivo mindáópa'a túwáaro.

6 Áánútuwo mindáópaken-kwaasi sáwí'a uráantavai sáwí'a umátinkao. sáwívaka'a sáwí'a uráantavai kaesé-umai sáwí-meyamba tíma'mae iyuwó.

7 tirááimo taim-báyáímó kwémaesamo sésamo kawe'-má'yáiyá kwémayaumne sentembá títemo índai'a umátinke tirumbá sáwí'a umátinkao. miwí túma maimaé iyésa sésa amápa'-maravaken-kwaasira'a kawáá úndampo íma ketor-ínínkáántá umái méta ivi'á tánaumne siráawe.

8 Áánútu Ísóigo aaivimbá kwémaitinkaiwai amápar-asirayamba tokáimba póna mimbórá-táwai sáwí-meyamba tímínasa évakarawai puwíyasa ivi'á kwétaiyana ayawaimá kwétainasa puwíyana mindáópa'a iramá kágwiniye siráiyé.

9 simásuwena séna amápa'-maravaken-kawaa-kwaasiyomba Pépíróni-naopaken-kwaasiti sáwí-amba kwarésa ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a uráawai mindáópa'a iramá kánín-umumba awánésa toikampóí'a urésa ivi'á tánááowe.

10 miwítí sáwí-meyamba awánésa tiyántámá kwétainasa táátavai kwéesa némpa'a mésa eésé'á ésa sésa anón-daopa'a Pépíróni-naopa'a awánáundaya siruntá kwéiyé. asirayán-dáópa'a isaná mimbórá-táwai sáwí-meyamba tiráiyé sénááowe.

11 síyasa Pépíróni-naopaken-kwaasi óísamba íma meéyán-unkakémbá pukáantavesa mindáyavai amápa'-marava'a óísamba tíma'maesa kwénaaon-kwaasi ivi'á tánááowe.

12 miwítí óísamba tíma'maesa kwénaaon-oisamba anón-ontamba tuwésa kawer-óntámá ó'on-o'on-ontamba meéyán-uraan-ontane kawer-únánkwátói évaka'a sokón-unankwatoiyé évaka'a naaeyayán-únánkwátói taaimá kawé-kwíyúmbá ún-taaiyé évaka-tantaa'a póáwááyandei ésa taainéí ésa naaeyayán-óntándéí ésa asirayán-óntándéí ésa kaawai-óntándéí úmakaan-tantaare

13 áséi-kanama toópímbá umándaan-kanawe áséi-kwiyumba ún-kanawe áséi-kwiyumba ún-basawene ánda-aran-done masawéne kanaráán-tóné ampaantaríraan-tone póíma évaka'a purumakané sipisípiyé ósine póímo maimaénamo nááin-kaaríyé kwayó-kwáásíyómbá miwítí mayáímá kwémaesa meéyámbá íma kwémayaan-kwaasiyé mirám-baaran-tantaa'a Pépíróni-naopaken-kwaasi íma meéyámbarésa pukáantavesa ivi'á kwétesa

14 sésa tirááimo kwétain-tantaa'a ánásaimba miwítí óísane miwítí konaarirí-yántááré ánásaimba póna íma ó'a paáriníyé sésa

15 óísamba tíma'maesa kwénaaon-kwaasi mirán-tántáá'á kwétimesa anón-ontamba kwémayaan-kwaasi Pépíróni-naopa'o sáwí-meyambo máyáamba awánésa tiyántámá kwétainasa táátavai kwéesa némpa'a mésa toikampóí'a urésa ivi'á tésa

16 eésé'á ésa sésa anón-daopa'a Pépíróni-naopa'a awánáundaya siruntá kwéiyé. miwí kawer-únánkwátói naaeyayán-únánkwátóiyé sokón-unankwatoiyé urésa miwítí konaarirí-yántáá'á anón-ontamba tuwésa maimái umásokaawe.

17-18 mimbórá-táwai miwítí anón-oisamba sáwísawaa umásukaiye sénááowe. nompí-sípíyó tivoísáíye nompí-sípívimbá mayáímá kwémayaawaiye nompí-sípívimbá úwoi kwénaaowaiye nompí-sípívimbá óísamba tíma'maesa kwénaaowaiye miráumai-kwaasi mindáópa'a iramá kwégain-umumba awánésa némpa'a mésa sésa mindáókoma amápa'-naokomba usáyaaitarain-daokoman-íye sésa

19 tirunkó sáwí'a ínasa ovaimá káúmai ti'nómpá'á avésa toikam-póí'a urésa ivi'á kwétesa eésé'á ésa sésa anón-daopa'a Pépíróni-naopa'a awánáúndaya siruntá kwéíye. mindáópaken-kwaasi sáwívar-oisamba makáamba pósa nompí-sípívimbá kwénaaon-kwaasi amáparawai sáwívar-ontamba mairáawe. mimbórá-táwai mindáó'a sáwísawaa umásukaiye sénááowe.

20 kemá Yóni súnnda keinárawa'a kwíyómpa'a máyáawaiye Áánútuna kwaásiye Ísuna aantá-kwaásiye Áánútun-ai simátímakaawaiye tirunkó kawé'á íníye. Pépíróni-naopaken-kwaasi keinárawa'a sáwí'a umátinkáamba póna Áánútu anondá sáwí-meyamba tímínana póna tirunkó kawé'á íníye kemá Yóni súnne.

21 minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako asirayáwái anón-ontamba umbaiyé tón-ontamba maimaéna uwí-nómpimbá mámetuwena séna minúbái-óntámbó máasiramaimo mámetuwáúndamo nompímbó kumeémenamo aúyokwintemba minánón-dáoko Pépíróni-naokomba asiramái sáwísawaa umásuwaanasa íma ó'a ónááowe.

22 mindáópa'a kwaási íma ó'a uwíremba tuvuwésa kámoyamba tésa nasé'nasepaamba tésa íma sésa íma mirá síyasa isánááowe. amápa-tantaa'a íma taróiyasa awánanaaowe. toómbá íma agáyémba awánanaaowe.

23 oómbá íma kúra'maesa nááiyamba awánanaaowe. aaraiyé kwaaiyé íma mésa unáánkwátói-i'o káínda íma awánanaaowe. mindáópaken-kwaasi óísamba tíma'maesa kwénaaon-kwaasi amápa'-marava'o tíma'mae kwénaaon-kwaasi usáyaaitaraawe. pukaa'ó agáyáamba amápa'-maravaken-kwaasi tuwánésa kampa'á sésa kawé'á kwéowe sésa misáwí-ámbá kwakáawe.

24 mindáópaken-kwaasi ímáyáa tímúwasa Áánútun-ai simátímakaawaiye Áánútuna kwaásiye tókamuwasa pukáamba póna Áánútu anondá sáwí-meyamba tímakaiye siráíye.

19

kwíyómpa'a ímá siráan-kwasai.

1 simásuwowasa kwíyómpakemba sáwíva-kwaasimo kwésuntemba suwa'á ísááwánasa sésa

Áánútu áwíta mósá kwémaraumne. kentáási Áánútu amápa-tantaa'a usáyaaitarena kwená ááimba ó'oran-aimba isaná asirayánkwaráwái ména

2 mindáyavena misáwí-méyámbó tímakaimba kawé'á umái arupí uráíye. mindáópaken-kwaasi amápa'-maravaken-kwaasi sáwí-ampa'a tavisimái métínkówasa ó'on-o'on-tantaa'a sáwísawaa uráamba póna sáwí-meyamba tímakaiye. mindáópaken-kwaasi Áánútuna kwayó'nárawa'a tókamowasa pukáamba póna anondá sáwí-meyamba tímakaiye simásuwesa

3 ó'a sésa

Áánútu áwíta mósá kwémaraumne. mindáoopa'a iramá kwégena úmúmba
úmae kwéiyena íma ánásaniye

suwasá

⁴ moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-anon-kwaasiye éiyaimbo túvamaimo máyówaiye Áánútu kawááin-avara'a máyowai aúranka'a kívairesá kwená imáyáa mósá marésa sésa árair-aimba isatá Áánútu áwíta mósá kwémaraumne siráawe.

⁵ suwaná minkákémbá kawááin-avarakemba aagíwé su'mai séna keinárawa'a anón-kwaasivinkene úwoi-kwaasivinkene Áánútuna kwayó'nárawa'a kwenáísamaivimbo máyáawai amáparawai kwenáwí'a mósá máraaro siráiyé.

Ísu kwená kwaási kwétirain-kwasai.

⁶ simásuwowasa sáwíva-kwaasimo suntembá kwésuwana nosiyarákémbó sintenkáámbá kwésuwana kwíyónaaimo sintenkáámbá kwésuwa'a isááwánaša anónka'a sésa

kentáási Ísóigo Áánútu amápar-asirayamba tokáiwai kwégawaa-isata póta kwenáwita mósá kwémaraumne.

⁷ aúwinimbo tuwai'máátópa'o kwígwaésamo tokwaa ontembá kentáási sáwí-meyambo mairáiwai kuntiránin-kanaa amu'marésa ménaaon-kanaa kwétisana póna sirunkóyá aamoiyá kwéisata kwená ááimba ó'oran-aaimban-iyé kwésune.

⁸ Áánútu Ísumo kuntiránin-kwaasi kawer-únánkwátói kwayán-únánkwátói umátínkáísasa méraawe siráawe.

minúnánkwátóigona ááimba Áánútuna kwaási arupí-mayaima kwémayaawe.

⁹ minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako Ísun-aaiyavai áraire kwésewayavena imáyáa éna kembá Yónimba simásimena séna maanáimbó simáménda aúváivimba agayaao. kentí sáwí-meyamba mairáiwaina aaraimó tokwaa on-tánómbá nánááontavena Áánútu kwétaayain-kwaasi tirunkó aamoi kwéiyé simásímatuwena séna Áánútu mináimbá árai'a siyé kwíyómpaken-kwayo'nako simásimuwa'a

¹⁰ kwená imáyáa mósá maránáe kwése'a aísamaivimba kívairaawanana simásimena séna íma mirán-uwo. emó ená kwaásiyemo Áánútuna kwayó'nárawa'o é'o Ísumo siráimbo taagwiyavúntemba kegwárá'á Áánútuna kwayó'ná'á úmpo kesí imáyáa íma mósá maré Áánútuna imáyáawe su'mai mósá maraaó simásímakaiye. Áánútun-aai simátíméwaimo sembá Ísuntavesa kwésewe.

Ísuntavena kwántámai-aimba siráin-kwasai.

¹¹ minkákémbá awánaawanda kwíyómpa'a ontá tigurówana moórá-poigo áwí'a ósimba ména moóráwaimba ayáá'mare máyowana kwenáwí'a árai'na'a éna arupí umái máyainda'a póna aavimbó maitínkáimba arupí kwéena áái'o tiyáimba arupí kwéena

¹² aúranko iraráámbá kwégowana a'nómpímbá usáyaaitaraiwaina kánumo'a sáwíva'a kwiréna kwenane'a moórá-awi'a agaimakówana mináwíwíkoná ááimba ó'owi íma ísówana kwewé su'mai kwéisena

¹³ kwená unáánkwátói naaevímbá tu'mái umásokowasa kwenáwí'a Áánútuna imáyáa agaráátínkáiwai Áánútun-aagoman-iyé kwésuwasa

14 kwíyómpakewai áái'o tiyánááowai kwayán-ósín-arósáánumpimba mésa kawer-únánkwátói kwayán-únánkwátói umásokesa kwenánaaemba kwárówana

15 kwenóipinkemba taánasatama áwááigwara'a kwáyowana amápa'-maravaken-kwaasi karánín-tanasatama kwáyowana asirayán-támayo'a tokéna asiramái kawáá íniye. Áánútu amápar-asirayankwarawai kwená namuro-kwáásiyávéna anón-awaa'a tiyínana asirayán-támayo'a tokáiwai sáwí-meyamba timínana ándá-arambo mapámówanamo anombó kúmíntemba mirá-sáwí-méyámbá timíníye.

16 kwená unáánkwátóirare amúntánkáré áwí'a agaimaréna séna amápar-asirayankwara-kwaasi kwená asirayánkó usáyaaitaraiwai éna amápa-kawaa-kwaasira'a kawáá uráiwaiman-íye séna agaimakáíye.

17 agaimarówa'a awánaawanda moóráwai kwíyómpaken-kwayo'nako aaváúmó kwáyonka'a ména sanaan-úrambo araravámaenamó kwénaaíndumaontavéna anónka'a séna Áánútu anón-tomba kwaási timakáán-tómbá timínímba pósa tayorupanááowe.

18 kawáá-kwáásí timaré i-kwáásítí anón-kwaasi timaré asirayán-kwáásí timaré ósinton-timare tiyáá'maesamo kwénaaon-kwaasi timaré amápa-kwaasi timaré úwoi kwénaaon-kwaasi timaré ó'owiti mayáímó kwémaesamo meéyámbó ímo kwémayaon-kwaasi timaré anón-kwaasi timaré úwoi-kwaasi timaré miráumai-kwaasiyon-timare tamandaaró siráíye.

19 súwa'a awánaawanda anón-avaa-kwankó amápa'-maravaken-kawaa-kwaasiye miwítí i-kwáásíyé torupésa ósin-arósáánumpimba máyowaiye kwená kwaásiye áái'a tiyáíyanesa toruparówasa

20 ósin-aróráánumpimba máyowai anón-avaa-kwankomba tátoresá kampar-áímbó simátimakowaimba tátokowana kwemá ááéma anón-avaa-kwankó aúranka'a ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaena anón-avaa-kwankona aúváiimo tine'ó agaimakáan-kwaasi kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáamo mósá makáan-kwaasi sáwí-ampa'a tavisímái métínkarowainte anón-avaa-kwankonte mindárai tátokesa úwoi máyówasa sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéena sáwí-kwiyumba kwéum-barupa'a túwówana

21 ósin-arósáánumpimba máyowai minkáé'náraití kwaási óipinken-tanasatanei karówasa putásowana numayónkó tima'á ááinaraiye.

20

ayáátááka'a 1,000 ima kwémaen-kwasai.

1 ááinasuwowa'a awánaawanda kwíyómpakemba moórá-kwayo'nako kuména avéúniyaaim-baipinken-kima tokéna asirayán-ándá umbái tón-andama tokéna

2 arááínkómbá kuntátokena naaóv'á marapá'á iraankavayaambá aúkéna marapá-kwáásí kampar-áímbá simátima'maena iráiwai áwí'a Sáátáánigomba kuntáto'mai 1,000 ima úwoi ménintavéna asááúmarena

3 avéúniyaaim-baipimba awéntayuwéna óika'a awááumai sanómbá támakaimba 1,000 ima mimpímbá ména amápa'-maravaken-kwaasi kampar-áímbá simátiminasa árai'a siyé seváímpóna mimpímbá ména 1,000 ima ánásaínana ayúrankainana sáwíyanka'a naaíniye.

4 minkákémbá awánaawanda kawááuwaiti avamá kwáyowasa minkávámhá kwaási máyówana Áánútu imáyáa timúwasa kwaásiti ááimba tísaa umai isánááomba awánaawanda kwaási timambá kwáyowai Áánútun-aaí Ísumo siráimba simátímúwasa tinumarambá arátúwówasa pukáawai miwímá anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáawe ímo mósá makówai anón-avaa-kwankona aúvái túwayaankaare tiyáánkare ímo agaimakówai miwímá pukáampinkemba usásinesa Ísu Káráísitiye kawáá ésa 1,000 ima ménaaowe.

5 minkánáá kwaási pukémpinkemba usásinanaaon-kanaa aiva-kánáá ínasa 1,000 ima maisuwésa ó'on-kwaasi pukémpinkemba usásinanaaowe.

6 pukémpinkembo aiva'ó usásinanaaowai tirunkó kawé'á ínasa aamoí ésa sáwí-marupa'o iramó kwégaim-barupatavesa íma táátavai ésa Áánútuna mayái Ísu Káráísitina mayái kwémaesa Káráísitiye kawáá-máyái kwémaesa 1,000 ivimba mirá ónááowe.

Sáátáánigomba usúyaaitain-kwasai.

7 1,000 ima maisuwéna Sáátáánigomba ayúrankainana

8 amápa'-marava'a kwénaaena amápa-kwaasi kampar-áimbá simátíma'maena kwénaaena Kóko-kwaasiye Mékoko-kwaasiye áái'o tiyáíndayavena tí'maena sáwíva-kwaasi íma kanaán-umai táámpawanda-kwaasi mésa

9 amápar-ayampa'a kwaási-marimba kwimakésa tésa Áánútuna kwaási máyópa'a Áánútu mindáópa'a imáyáa kwéin-daopa'a taúkúmaresa máyówana kwíyómpakemba iramá kuména minkwáásí kunkavútuwowana

10 Áánútuma kampar-áimbó simátímakowaimba Sáátáánigomba táto'mai sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéena sáwí-kwiyumba kwéum-barupa'a améntayuwena anón-avaa-kwante kampar-áimbó simátímakowainte timéntayukaim-baipimba améntayuwowana tí'a úmae kwéiyena íma ánásaniye.

pukáan-kwaasiti ááintavai tísaa ínín-kwasai.

11 minkákémbá awánaawanda kawááin-avama anómba kwayá-ávámá kwáyowana moóráwai minká'á máyowana kwenópakemba maramá kwíyóm-baru'a taaínkaar-uréna aúyokuwa'a

12 awánaawanda pukáan-kwaasi anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye kawááin-avaona aúrampa'a máyówana Áánútu aúvái-kwandaaiyomba awaséna moórá-kwandaavimba kwaási aúnái'o umáímo mai'mai'a ónááowai túwí'a kwáyowana évaka-kwandaavimba kwaási marapá'ó uráan-aimba kwáyowana Áánútu mináúvái awánéna miwítí ááimba tísaa umai kwéisenaaivimbá maitínkaraiye.

13 uwí-nómpímbó pukáan-kwaasi usásinowasa mara-úrapa'o pukáan-kwaasi usásinowasa pukáan-kwaasi timambá kwáyowai usásinowana Áánútu moórá-mora-kwaasi miwítí ááimba tuwánéna aaivimbá maitinkéna

14-15 kwaási aúnái'a umái mai'mai'a ónááowai túwí'a agaimakón-kwandaavimba ímo túwí'o agaimakówai Áánútu sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéum-barupa'a timéntayuwowasa kwaántái maru'á ánásowasa kwaási íma ókwara'a púwúwa'a awánaraumne.

21

aúná-mara aúna-kwiyom-barukona kwaasái.

1 minkákembá awánaawanda marawé kwiyóm-barure ánasaguwana aúna-marawe aúna-kwiyom-barure kwáyowana marará'á uwí-nómbá íma kwáyowa'a

2 awánaawanda aúna-nao'a kawe'-náór-úramba kwiyómpa'a paárurena Áánútunopakemba kuména Yérúsaremu-naopakaan-dao'a úmbanivo aúna-nao'a úwana aúwininko aúna-unankwatoí konaarirí úmarenamo awaikónópa'o kwintembá mindáo'a konaarirí úmakowana

3 kawááin-avarakemba moóráwai anónka'a séna ívé'a Áánútumo ménimba kwaásivimba ména miwísé máyainasa miwí kwená kwaási-i'a iyana miwísé ména íma tiyuwéna

4 miwí ti'numá uwátiyuwainana ááéraan-tantaa'a amápa'a ánasasuwanasa pósa íma puwésa íma toikampó'a ésa íma ivi'á tésa íma tí'a éna mirá ínye siráíye.

5 súwana kawááin-avara'a máyowai séna amápa-tantaa'a aúnáma kwéune simásuwena séna maanáimbó simámunda aúváivimba agayaaó. mináimbá árai-aimba póna paáriníye simásimena

6 séna amápa'-mayai ánasagwiye. aivaré naaéne miwáná ááimba kemá úne. aiva'á mé'a ívékwar'a mé'a maí'mai'a ónaumne. amápa-tantaakona ááimba kemá úne. nontávái táái tinkáindawai nombá tíménasa íma meéyáambaraiyamba úwoi tíménasa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe.

7 sáwí-yantaakomba kwéusayaaítawai kesópakemba kawe-tántáá'á amápa'a tíménda miwítí Ísóigo onasá kesí iyámpói'a ónááowe.

8 ánivo ímo asiramái kesé máyáawaiye ímo kesé aráapamai máyáawaiye sáwí'o umái máyáawaiye kwaási tinkamowasa púwóni'a owáiyé aarai-úmóyané kwaai-úmóyané kwéowaiye pukaa'ó agáyáawaiye uwaa'á on-kwáásiyé kampar-ísóigóné kwaántá-kwaasiyeti imáyáa mósá maráawaiye kampar-áimbó kwésewaiye mirámó on-kwáási sáwí-marupa'a íramá káma-kama kwéena sáwí-kwiyumba kwéim-barupa'a Áánútuna némpa'a mésa maí'mai'a ónááowe siráíye.

9 súwana kwiyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-taave'a tokésa avakaeté-sawi-meyamba tímakowaivinkemba moóráwai simásimena séna tiréna'a Ísun-aaiyavesa áraire kwésewai kentí sáwí-meyambo mairáiwaina aúna-ininkaani'o on-kwáási agarááránkáano súwana

10 Áánútun-amanko kempímbá anómba umásinkowana sí'maena anón-omapa'a ayáátáar-omapimba móisinkena awánaao súwa'a awánaawanda kawe'-náór-úramba Yérúsaremu-naopakaamba kwiyómpakemba Áánútunopakemba kumúwana

11 Áánútuna ságayamba mindáo'pa'a kwáyontavena mindáo'a sán-kówasa anón-ontambo kwétuwesamo mairáan-ontambo taayáná-kwisiyan-ontambo makáawanamo sámó kaintembá mindáo'a mirá éna sán-kwégowasa

12 í'á óntandei sanaan-úramba úmakowana minipímbá ontamá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ontama kwáyowasa minóntará'á kwiyómpaken-kwayo'narawa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimáinarau kárákwiresa máyówana Ísareri áánimbaa túwí'a sísamaivakemba kae'á kumbaimáiwai túwí'a minóntará'á agaimakówana

13 aaváúmó usón-ayampa'a kaumbo-óntámá kwáúwana aaváúmó kumperón-ayampa'a kaumbo-óntámá káúwana évarevar-akwampa'a kaumbo kaumbó kwáyowasa

14 óntamba sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ontamba marésa minóntánká'á ií'á úmakowasa minóntánká'á kentáási sáwí-meyambo mairáiwaina aantá-kwaasi túwí'a agaimakówa'a awánaraumne.

15 awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'nakomo simásímakaiwai ayáámpimba moórá-tamayo'a kóri-ontandei úmakon-tamayo'a tokéna mindáóre minóntáwé miníré agambaráinda-tamayo'a tokéna

16 mindáópa'a kwená támayo'nei évarevar-akwampa'a agambaréna toráúva'a agambarówana amápar-awampa'a mimbórái'a éna ayáátá'a 12,000 úwana

17 iikóná a'nónká'ó agambarómba 144 úwana kwaásimo táámpomba mirá úwana

18 miní'á taayáná-kwisiyan-ontandei úmakesa mindáo'a kóri-ontandei úmakowana ságayani'a kwéuwasa

19 ií'á úmakon-ontanka'a konaarirí úmakesa kawer-óntándéi konaarirí úmakesa aiva'á taayáná-kwisiyan-ontamba makésa miwá avóvomayaa'a sokón-ontamba asirayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a kwayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a taayáná-kwisiyan-ontamba marésa

20 miwá avóvomayaa'a avután-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a naeayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a terávu-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a taayáná-kwisiyan-ontamba asirayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a terávu-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a taayáná-kwisiyan-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a sokón-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a naeayán-óntámbá marésa miráumai-ontamba kon-arirí úmaresa

21 moórá-ontara'a suwáásuwaakinei úmakesa sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ontara'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-suwaasuwaakinei minóntárávámbá úmakesa aambá kóri-ontandei kwi'makówana ságayani'a uráiyé.

22 ságayani'a úwana Ísóigo Áánútu amápar-asirayankwarawaiye kentáási sáwí-meyamba mairáiwaiye máyóyana póna mono'-námbá íma kwáyowa'a awánaawanana

23 mindáópa'a Áánútuna ságayanko sáma kwégamatinkowana kentáási sáwí-meyamba mairáiwai mirá kwéuwana póna aaváúmá kwíyómba mindáópa'a íma kwáyowa'a awánaawanana

24 mindáópa'o sámo kwégamatinkaiwai amápa'-maravaken-kwaasi sáma kamátinkainasa amápa'-maravaken-kawaa-kwaasi túwí'o kwéiyiwai mindáópa'a komáyaiyana

25 mindáópa'a no'wááni'a íma ínasa pósa iír-óntámá íma úmaresa úwoi tisuwéwana kwáyainasa

26 amápa'-maravaken-kwaasi túwí'o kwéiyiwai miwítí kawé-tántáá'á maimaésa mindáópa'a komáyaiyana

27 mindáópa'a sáwí-yantaa'a íma kwáyainasa sáwí'a kwéiyawaiye kampar-áimbá kwésiyawaiye íma komáiyasa kentáási sáwí-meyamba mairáiwaina aúvái-kwandaavimba aúnái'a umái maí'maí'a ónááowai túwí'a agaimakáinda-kwaasiye su'mai mindáópa'a koménaaowe.

22

¹ minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako moórá-nomba agaráásinkowana mindómbá ságayan-domba úwasa kwaási nésa maí'mai'a ónááon-domba Áánútuwe kentáásí sáwí-meyamba mairáiwaintei avarákémbá kwégumumba

² mindáókona aampimbá kwégumuwana évarevar-awampa'a taaimá kwéna arambá irówana kwaási nésa maí'mai'a ónááon-taeramba moórá-kwiyontavai moórá-kwiyontavai arambá imaé kwéiyena úwana mintáyánama amápa-kwaasi kwénewana íma tí'a éna ánásainana

³ Áánútumo sáwí'a kwéovo túwáaro sínda-yantaa'a íma kwáyainana Áánútuwe kentáásí sáwí-meyamba mairáiwaintei avamá kwáyainasa kwená kwayó-kwáásí kwená imáyáa mósá marésa

⁴ kwenói'a awánésa kwenáwí'a túwayaanka'a agaimaráiyana

⁵ no'wáámba íma ínana aa'á íma káinana Ísóigo Áánútu sáma kwégamatinkainasa pósa oómbá íma kúra'mare maésa kawáá-máyái maimaésa kwéiyesa ménaaowe.

⁶ minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako simásimena séna mináimbá árair-aimba póna paáriníye. Ísóigo Áánútu kwenáái simátíméwai kwenamankómbá tímíwai kwená kwayó'nákómbá kwíyómpakemba ai'maréna séna sáwíyanka'o paárinin-tantaa'a kesí mayái-kwáásí agaráátinkao siráíye súwana

⁷ Ísu séna isaaó. sáwíyanka'a kumónaumne. mináúváiáimbó kwáyáin-aimbo sáwíyanka'o paárinin-aimbo isésamo taagwiyavónááowai tirunkó aamoí íníye Ísu siráíye.

⁸ súwa'a kemá Yóni mináimbá isé'a awáné'a kwíyómpakewai agaráásínkaraiwai aísamaivimba kívaire'a kwená imáyáa mósá maránáe sé'a ówánana

⁹ simásimena séna íma mirán-uwó. emó ená kwaásimo Áánútun-aimo simátímakaandawiyemo maanáúváiáinkén-áimbó taagwiyavón-kwaasiyemo Áánútuna kwayó'nárawa'o ontembá kegwárá'á Áánútuna kwayó'ná'á úmpo kesí imáyáa íma mósá maré Áánútuna imáyáawe su'mai mósá maraaó siráíye.

¹⁰ simásímatuwena séna maanáúváiáinkén-áimbá paárinin-tantaa'a sáwíyanka'a paárinivo íma aúp'á maré avora'á maraaó.

¹¹ minkánáámó tínimba sáwí'o kwéiyawai sáwí'a iyasa sáwí'o umái máyayawai sáwí'a umái maíyasa kawé'ó kwéiyawai kawé'á iyasa kawé'á umái máyayawai kawé'á umái ménaaowe siráíye.

¹² súwana Ísu séna ísáaro. sáwíyanka'a kumónaumne. kemó kwémayaam-bayaigona meéyámbá maimaé'a kumónaumne.

¹³ aívaré naaéna miwáná áimba kemá úne. aiva'á mé'a ívékwará'a mé'a maí'mai'a ónaumne Ísu siráíye.

¹⁴ súwasa mindáókona ontará'á iyésa taaéramba nésa maí'mai'a ónááontavesa unáánkwátóimo sese owanamó kawé'ó kwéintemba miwímá kawé'á umái máyáawana tirunkó aamoí kwéíye.

¹⁵ sáwí'o umáimo máyáawaiye pukaa'ó agáyáawaiye uwaa'á kwéowaiye aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéowaiye kwaási tinkamowasa púwóni'a owáíyé kampar-ísóigóné kwaántá-kwaasiyeti imáyáa mósá máraawaiye kampar-áintávésa aamoí owáíyé mirámó úmae kwénaaowai mindáópa'a íma iyónááowe.

16 Ísu séna kemá Ísu kwíyómpakemba kesí kwayó'nákómbá ai'maráúnana kentópa'a kuména mináímbá Ísóigona kwaási isáígwáe séna kusimátimakaiye. kemá Tévíti aisaavutantamba uráundawai é'a aaváúmó usaráisanamo kwáyáin-o'a kemá úne Ísu siráiyé.

17 súwasa Áánútun-amankoe kentáási sáwí-meyamba mairáiwaina aúná-ininkaani'o on-kwáásiyé sésa Áánútunopa'a teró kwésiyasa mináímbá kwéisaawai Áánútunopa'a teró sénááowe. nontávái táái kwétinkaindawai Áánútunopa'a teró. Áánútunopa'a kónáe síyawai tíyana Áánútu maí'maí'a ónááon-domba úwoi timínasa nésa maí'maí'a ónááowe.

18 kemá Yóni paárinin-tantaa'a maanáúváiímbá agaimaré'a maanáúváiínkén-áímbá isánááon-kwaasiyave'a asiramái sé'a maanáímpímbó évakarawaimo kentí imáyáavinken-ainkwara'o síyanamo éna Áánútu sáwí-meyamba timínimba agaimaré'o simátimunda-sawi-meyamba timíníye.

19 évakarawaimo maanáíntómpínkémbó paárinin-tantaa'o tínaaembo umámiyanamo éna Áánútu minkwáásiyávéna séna minkáwé'-náópar-uramba íma iyé'a maí'maí'a ónááon-taeramba íma nánááowe.

20 mináímbá árar-aimban-íye kwésiwai sáwíyanka'a kumónaumne sisa'á árar-aimban-ivo Ísóigo Ísu árai'a úwoi kumuwo kwésune.

21 Ísóigo Ísu Áánútuna kwaási úwoi kwétuwa'naa-ina'a máéro. mináímbá árar-aimban-íye.

mináímbá ánásaiye.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mátiyu 1:1-2:12
2	Mátiyu 2:13-3:6
3	Mátiyu 3:7-4:11
4	Mátiyu 4:12-25
5	Mátiyu 5:1-26
6	Mátiyu 5:27-48
7	Mátiyu 6:1-24
8	Mátiyu 6:25-7:14
9	Mátiyu 7:15-29
10	Mátiyu 8:1-17
11	Mátiyu 8:18-34
12	Mátiyu 9:1-17
13	Mátiyu 9:18-38
14	Mátiyu 10:1-23
15	Mátiyu 10:24-11:6
16	Mátiyu 11:7-30
17	Mátiyu 12:1-21
18	Mátiyu 12:22-45
19	Mátiyu 12:46-13:23
20	Mátiyu 13:24-46
21	Mátiyu 13:47-14:12
22	Mátiyu 14:13-36
23	Mátiyu 15:1-28
24	Mátiyu 15:29-16:12
25	Mátiyu 16:13-17:9
26	Mátiyu 17:10-27
27	Mátiyu 18:1-22
28	Mátiyu 18:23-19:12
29	Mátiyu 19:13-30
30	Mátiyu 20:1-28
31	Mátiyu 20:29-21:22

February

date	Scripture
1	Mátiyu 21:23-46
2	Mátiyu 22:1-33
3	Mátiyu 22:34-23:12
4	Mátiyu 23:13-39
5	Mátiyu 24:1-28
6	Mátiyu 24:29-51
7	Mátiyu 25:1-30
8	Mátiyu 25:31-26:13
9	Mátiyu 26:14-46
10	Mátiyu 26:47-68
11	Mátiyu 26:69-27:14
12	Mátiyu 27:15-31
13	Mátiyu 27:32-66
14	Mátiyu 28:1-20
15	Mááka 1:1-28
16	Mááka 1:29-2:12
17	Mááka 2:13-3:6
18	Mááka 3:7-30
19	Mááka 3:31-4:25
20	Mááka 4:26-5:20
21	Mááka 5:21-43
22	Mááka 6:1-29
23	Mááka 6:30-56
24	Mááka 7:1-23
25	Mááka 7:24-8:10
26	Mááka 8:11-9:1
27	Mááka 9:2-29
28	Mááka 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mááka 10:13-31
2	Mááka 10:32-52
3	Mááka 11:1-26
4	Mááka 11:27-12:17
5	Mááka 12:18-37
6	Mááka 12:38-13:13
7	Mááka 13:14-37
8	Mááka 14:1-21
9	Mááka 14:22-52
10	Mááka 14:53-72
11	Mááka 15:1-47
12	Mááka 16:1-20
13	Árúku 1:1-25
14	Árúku 1:26-56
15	Árúku 1:57-80
16	Árúku 2:1-35
17	Árúku 2:36-52
18	Árúku 3:1-22
19	Árúku 3:23-38
20	Árúku 4:1-30
21	Árúku 4:31-5:11
22	Árúku 5:12-28
23	Árúku 5:29-6:11
24	Árúku 6:12-38
25	Árúku 6:39-7:10
26	Árúku 7:11-35
27	Árúku 7:36-8:3
28	Árúku 8:4-21
29	Árúku 8:22-39
30	Árúku 8:40-9:6
31	Árúku 9:7-27

date	Scripture
1	Árúku 9:28-50
2	Árúku 9:51-10:12
3	Árúku 10:13-37
4	Árúku 10:38-11:13
5	Árúku 11:14-36
6	Árúku 11:37-12:7
7	Árúku 12:8-34
8	Árúku 12:35-59
9	Árúku 13:1-21
10	Árúku 13:22-14:6
11	Árúku 14:7-35
12	Árúku 15:1-32
13	Árúku 16:1-18
14	Árúku 16:19-17:10
15	Árúku 17:11-37
16	Árúku 18:1-17
17	Árúku 18:18-43
18	Árúku 19:1-27
19	Árúku 19:28-48
20	Árúku 20:1-26
21	Árúku 20:27-47
22	Árúku 21:1-28
23	Árúku 21:29-22:13
24	Árúku 22:14-34
25	Árúku 22:35-53
26	Árúku 22:54-23:12
27	Árúku 23:13-43
28	Árúku 23:44-24:12
29	Árúku 24:13-53
30	Yóni 1:1-28

date	Scripture
1	Yóni 1:29-51
2	Yóni 2:1-25
3	Yóni 3:1-21
4	Yóni 3:22-4:3
5	Yóni 4:4-42
6	Yóni 4:43-54
7	Yóni 5:1-23
8	Yóni 5:24-47
9	Yóni 6:1-21
10	Yóni 6:22-40
11	Yóni 6:41-71
12	Yóni 7:1-29
13	Yóni 7:30-52
14	Yóni 7:53-8:20
15	Yóni 8:21-30
16	Yóni 8:31-59
17	Yóni 9:1-41
18	Yóni 10:1-21
19	Yóni 10:22-42
20	Yóni 11:1-53
21	Yóni 11:54-12:19
22	Yóni 12:20-50
23	Yóni 13:1-30
24	Yóni 13:31-14:14
25	Yóni 14:15-31
26	Yóni 15:1-27
27	Yóni 16:1-33
28	Yóni 17:1-26
29	Yóni 18:1-24
30	Yóni 18:25-19:22
31	Yóni 19:23-42

date	Scripture
1	Yóni 20:1-31
2	Yóni 21:1-25
3	aantá-kwaasi 1:1-26
4	aantá-kwaasi 2:1-47
5	aantá-kwaasi 3:1-26
6	aantá-kwaasi 4:1-37
7	aantá-kwaasi 5:1-42
8	aantá-kwaasi 6:1-15
9	aantá-kwaasi 7:1-29
10	aantá-kwaasi 7:30-50
11	aantá-kwaasi 7:51-8:13
12	aantá-kwaasi 8:14-40
13	aantá-kwaasi 9:1-25
14	aantá-kwaasi 9:26-43
15	aantá-kwaasi 10:1-33
16	aantá-kwaasi 10:34-48
17	aantá-kwaasi 11:1-30
18	aantá-kwaasi 12:1-23
19	aantá-kwaasi 12:24-13:12
20	aantá-kwaasi 13:13-41
21	aantá-kwaasi 13:42-14:7
22	aantá-kwaasi 14:8-28
23	aantá-kwaasi 15:1-35
24	aantá-kwaasi 15:36-16:15
25	aantá-kwaasi 16:16-40
26	aantá-kwaasi 17:1-34
27	aantá-kwaasi 18:1-21
28	aantá-kwaasi 18:22-19:12
29	aantá-kwaasi 19:13-41
30	aantá-kwaasi 20:1-38

date	Scripture
1	aantá-kwaasi 21:1-16
2	aantá-kwaasi 21:17-36
3	aantá-kwaasi 21:37-22:16
4	aantá-kwaasi 22:17-23:10
5	aantá-kwaasi 23:11-35
6	aantá-kwaasi 24:1-27
7	aantá-kwaasi 25:1-27
8	aantá-kwaasi 26:1-32
9	aantá-kwaasi 27:1-20
10	aantá-kwaasi 27:21-44
11	aantá-kwaasi 28:1-31
12	Árómaa 1:1-17
13	Árómaa 1:18-32
14	Árómaa 2:1-24
15	Árómaa 2:25-3:8
16	Árómaa 3:9-31
17	Árómaa 4:1-12
18	Árómaa 4:13-5:5
19	Árómaa 5:6-21
20	Árómaa 6:1-23
21	Árómaa 7:1-14
22	Árómaa 7:15-8:6
23	Árómaa 8:7-21
24	Árómaa 8:22-39
25	Árómaa 9:1-21
26	Árómaa 9:22-10:13
27	Árómaa 10:14-11:12
28	Árómaa 11:13-36
29	Árómaa 12:1-21
30	Árómaa 13:1-14
31	Árómaa 14:1-23

date	Scripture
1	Árómaa 15:1-21
2	Árómaa 15:22-16:7
3	Árómaa 16:8-27
4	1 Kórinti 1:1-17
5	1 Kórinti 1:18-2:5
6	1 Kórinti 2:6-3:4
7	1 Kórinti 3:5-23
8	1 Kórinti 4:1-21
9	1 Kórinti 5:1-13
10	1 Kórinti 6:1-20
11	1 Kórinti 7:1-24
12	1 Kórinti 7:25-40
13	1 Kórinti 8:1-13
14	1 Kórinti 9:1-18
15	1 Kórinti 9:19-10:13
16	1 Kórinti 10:14-11:1
17	1 Kórinti 11:2-16
18	1 Kórinti 11:17-34
19	1 Kórinti 12:1-26
20	1 Kórinti 12:27-13:13
21	1 Kórinti 14:1-17
22	1 Kórinti 14:18-40
23	1 Kórinti 15:1-28
24	1 Kórinti 15:29-58
25	1 Kórinti 16:1-24
26	2 Kórinti 1:1-11
27	2 Kórinti 1:12-2:11
28	2 Kórinti 2:12-17
29	2 Kórinti 3:1-18
30	2 Kórinti 4:1-12
31	2 Kórinti 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Kórinti 5:11-21
2	2 Kórinti 6:1-13
3	2 Kórinti 6:14-7:7
4	2 Kórinti 7:8-16
5	2 Kórinti 8:1-15
6	2 Kórinti 8:16-24
7	2 Kórinti 9:1-15
8	2 Kórinti 10:1-18
9	2 Kórinti 11:1-15
10	2 Kórinti 11:16-33
11	2 Kórinti 12:1-10
12	2 Kórinti 12:11-21
13	2 Kórinti 13:1-14
14	Kárésiya 1:1-24
15	Kárésiya 2:1-16
16	Kárésiya 2:17-3:9
17	Kárésiya 3:10-22
18	Kárésiya 3:23-4:20
19	Kárésiya 4:21-5:12
20	Kárésiya 5:13-26
21	Kárésiya 6:1-18
22	Évésasi 1:1-23
23	Évésasi 2:1-22
24	Évésasi 3:1-21
25	Évésasi 4:1-16
26	Évésasi 4:17-5:2
27	Évésasi 5:3-33
28	Évésasi 6:1-24
29	Virípai 1:1-26
30	Virípai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Vírípaí 2:19-3:6
2	Vírípaí 3:7-4:1
3	Vírípaí 4:2-23
4	Kórósí 1:1-20
5	Kórósí 1:21-2:7
6	Kórósí 2:8-23
7	Kórósí 3:1-17
8	Kórósí 3:18-4:18
9	1 Tésárónaika 1:1-2:9
10	1 Tésárónaika 2:10-3:13
11	1 Tésárónaika 4:1-5:3
12	1 Tésárónaika 5:4-28
13	2 Tésárónaika 1:1-12
14	2 Tésárónaika 2:1-17
15	2 Tésárónaika 3:1-18
16	1 Tímóti 1:1-20
17	1 Tímóti 2:1-15
18	1 Tímóti 3:1-16
19	1 Tímóti 4:1-16
20	1 Tímóti 5:1-25
21	1 Tímóti 6:1-21
22	2 Tímóti 1:1-18
23	2 Tímóti 2:1-21
24	2 Tímóti 2:22-3:17
25	2 Tímóti 4:1-22
26	Táitási 1:1-16
27	Táitási 2:1-14
28	Táitási 2:15-3:15
29	Vírímóni 1:1-25
30	Ípíru 1:1-14
31	Ípíru 2:1-18

date	Scripture
1	Ípíru 3:1-19
2	Ípíru 4:1-13
3	Ípíru 4:14-5:14
4	Ípíru 6:1-20
5	Ípíru 7:1-19
6	Ípíru 7:20-28
7	Ípíru 8:1-13
8	Ípíru 9:1-10
9	Ípíru 9:11-28
10	Ípíru 10:1-18
11	Ípíru 10:19-39
12	Ípíru 11:1-16
13	Ípíru 11:17-31
14	Ípíru 11:32-12:13
15	Ípíru 12:14-29
16	Ípíru 13:1-25
17	Yémésí 1:1-18
18	Yémésí 1:19-2:17
19	Yémésí 2:18-3:18
20	Yémésí 4:1-17
21	Yémésí 5:1-20
22	1 Pítaa 1:1-12
23	1 Pítaa 1:13-2:10
24	1 Pítaa 2:11-3:7
25	1 Pítaa 3:8-4:6
26	1 Pítaa 4:7-5:14
27	2 Pítaa 1:1-21
28	2 Pítaa 2:1-22
29	2 Pítaa 3:1-18
30	1 Yóni 1:1-10

date	Scripture
1	1 Yóni 2:1-17
2	1 Yóni 2:18-3:2
3	1 Yóni 3:3-24
4	1 Yóni 4:1-21
5	1 Yóni 5:1-21
6	2 Yóni 1:1-13
7	3 Yóni 1:1-14
8	Yúte 1:1-25
9	paárurain-kwasai 1:1-20
10	paárurain-kwasai 2:1-17
11	paárurain-kwasai 2:18-3:6
12	paárurain-kwasai 3:7-22
13	paárurain-kwasai 4:1-11
14	paárurain-kwasai 5:1-14
15	paárurain-kwasai 6:1-17
16	paárurain-kwasai 7:1-17
17	paárurain-kwasai 8:1-13
18	paárurain-kwasai 9:1-21
19	paárurain-kwasai 10:1-11
20	paárurain-kwasai 11:1-19
21	paárurain-kwasai 12:1-18
22	paárurain-kwasai 13:1-18
23	paárurain-kwasai 14:1-20
24	paárurain-kwasai 15:1-8
25	paárurain-kwasai 16:1-21
26	paárurain-kwasai 17:1-18
27	paárurain-kwasai 18:1-24
28	paárurain-kwasai 19:1-21
29	paárurain-kwasai 20:1-15
30	paárurain-kwasai 21:1-27
31	paárurain-kwasai 22:1-21